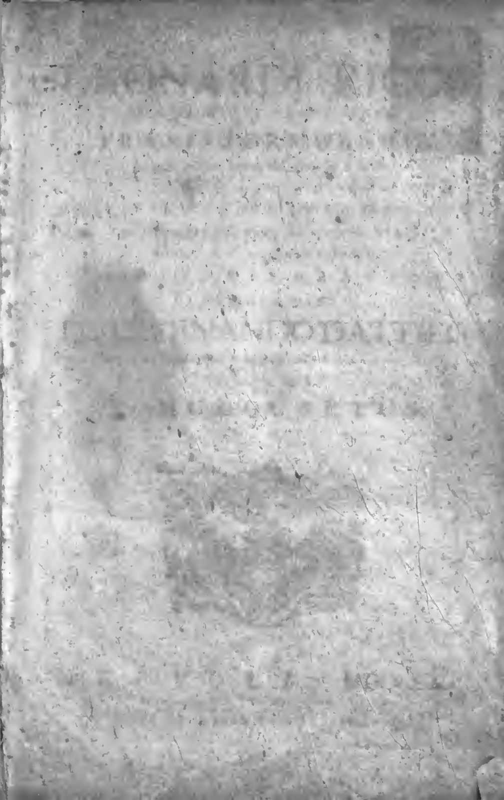
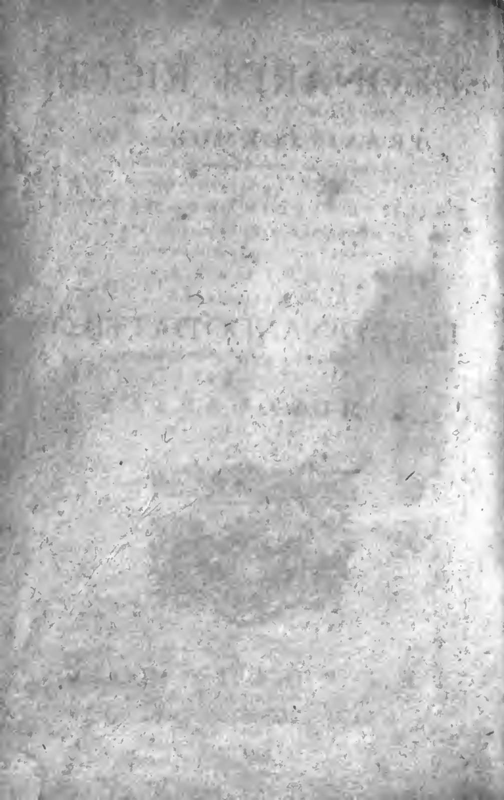

LEONARDI RICCII

JURECONSULTI NEAPOLITANI

PRAXIS FORMULARIA

Judiciorum omnium civilium in quatuor tomos distributa

Cum additionibus tam editis

PHILIPPI FERDINANDI DE CARO

JC. NEAPOLITANI BARONIS S. SEVERINI &c.

Quam novis, et adhuc ineditis

R. D. XAVERII GRATIANI

CLARISSIMO VIRO

D. FERDINANDO DATTILO

PATRITIO CONSENTINO, E MARCHIONIBUS S. CATHARINÆ &c.

Dicata.

TOMUS QUARTUS.

NEAPOLI MDCCLXV.

Ex Typographia Vincentii Mazzola-Vocola

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

INDEX
CAPITUM,
Quæ in hoc Quarto Tomo continentur.

Cap.

LEO-

LEONARDI RICCII U·J·D· NEAPOLITANI

Praxis Judicii Ordinarii

SECUNDÆ PARTIS.

PRÆLUDIUM.

SUMMARIUM.

Primus Tomus Auctoris in quo consistat? num.1.
Secundus Tomus Auctoris, in quo consistat? num.2.
Tertius hic Tomus Auctoris, in quo consistat? num.3.
Actor debet provisus venire ad judicium, ne perdat tempus, & condemnetur ad expensas, num.4.
Arma Actoris sunt actiones, num.5.
Quid sit causa, obligatio, actio, & alii termini judiciales explicantur, num.6.
Caussa dicitur a chaos, num.7.
Caussa obligationum, quæ sint, num.8.
Actio quid sit? num.9.
Obligatio subsistere non potest sine caussa, & exemplificatur, num.10.
Controversia quid sit? num.11.
Litis principium per quem actum dicitur fieri, nu.12.
Judicium quid sit? num.13.
Instantia quid sit? num.14.
Sententia quid sit? num.15.
Advocati advertimentum, num.16.

1 PRimum Tomum, sive Primam Praxim nos dedimus de omnibus actis, quæ sine Reo fieri possunt, quæ sunt præparatoria Judicii, & ideo cum eis incipiendum erat.

2 Secundum Tomum, sive Secundam Praxim adjunximus de omnibus judiciis executivis, & privilegiatis, quæ fieri possunt, tam per actorem contra reum, quam per reum contra actorem, ubi tam Judex, quam Advocatus, & Procurator habet formulas decretorum, petitionum, & actorum in quocumque judicio executivo, & magis privilegiato.

3 Tertium Tomum nunc vero, sive Praxim explanabimus totius Judicii Ordinarii minus privilegiati, non solum, quod per actorem fit contra reum comparentem, & sistentem in Judicio, sed quod fit in contumaciam rei non comparentis, vel in contumaciam actoris a judicio desistentis juxta ordinem, & ritum Regni, cum formulis libellorum, & decretorum, ac omnibus iis quæ fieri debent tam per actorem, quam per reum. Quomodo actor se gerat contra reum, & quomodo contra actorem excipiat reus.

4 Et quia actor debet provisus venire in judicium, nam temere litigans perdit tempus, & condemnatur ad expensas; propterea antequam ad judicium accedat, debet omnia diligenter præmeditari, ac ma-
5 ture considerare cum Advocato. Et arma actoris sunt actiones, & caussæ, quæ ipsum judicium inducunt, ut *Muscat.* advertit *in 1. part. glos. contendere num.3. 5. & 8.*

Ideo præscindendi sunt plures termini diversi.

6 1 Caussa, ex qua nascitur
2 Obligatio, & deinde
3 Actio, & sequitur
4 Controversia, & postea
5 Lis, & simul
6 Judicium, & demum
7 Instantia, & ultra
8 Sententia, sive
Justitia.

1 Sine caussa non oritur
2 Obligatio, & sine obligatione non oritur
3 Actio, & sine actione non oritur
4 Controversia, & sine controversia non
5 Lis, nec
6 Judicium esse potest,
Et sine his, nec
7 Instantia, nec
8 Sententia sequi poterit, quæ & Justitia appellatur.

Quid sit caussa, actio, lis, & judicium perfunctorie dixi in præludio primi tomi meæ praxis, nunc plenius dicam.

Multi enim confundunt caussam cum lite, & instantia, & unum pro alio sæpe accipitur, *Jodocus in prax. civil. cap. 102.*

Sed re vera caussa non est lis, sed principium, a quo lis, & omnes alii supracitati termini dependent.

Caussa enim est ipsum negotium, sive partium conventio, aut contractus, a quo nascitur obligatio.

7 Et caussa dicitur a Chaos, quod principium fuit omnium rerum in Mundo: Ita caussa dicitur principium judicii civilis, vel criminalis, & dicitur caussa civilis, & criminalis, idest negotium civile, & criminale; & caussa est nomen generale comprehendens omnes alios subsequentes terminos.

8 Hinc obligationum caussæ esse dicuntur contractus, quasi contractus, delicta, & quasi delicta, ut habetur ex toto titulo *de obligat.* Et propterea obligatio oritur ex caussa, & actio oritur ex obligatione, *l. licet §. ea obligatio ff. de procurat.*

9 Unde actio dicitur jus, quod ab obligatione, sive caussa oritur agendi, sive persequendi in judicio, id, quod sibi debetur ex illa obligatione, sive caussa, sive negotio, *Cicer. lib. 1. ad Herennium.*

Infertur hinc, quod a caussa cadit is, qui agit, nisi habeat actionem; & actionem, sive jus agendi habere non potest, sive ei non competit, qui non habet adversarium sibi obligatum.

10 Et obligatio non potest subsistere sine caussa, adeo quod si quis se obligat ad solvendum sine caussa, obligatio est invalida.

Imo si quis solvit vigore obligationis factæ sine causa, repetit solutum ex condictione indebiti, tanquam indebite solutum.

Exempli gratia; Promisi tibi solvere centum, non adjecta causa dictæ promissionis, non tenet hæc obligatio, & consequenter, ex dicta obligatione non potes habere actionem agendi contra me.

Sed si adiicerem causam; exempli gratia: Promitto tibi centum ex causa equi a te mihi venditi; tunc obligatio est valida, & consequenter vigore dictæ obligationis tibi competit actio, sive jus agendi contra me.

Et ex actione, quæ tibi competit vigore dictæ obligationis natæ ex causa venditionis equi mihi a te factæ, nascitur consecutive controversia inter nos.

11 Controversia proprie' dicitur quæstio, quæ inter partes controvertitur extra judicium. Nam quando illa in judicio deducitur, tunc lis dicitur.

12 Lis itaque incipit ab introductione caussæ, sive negotii, de quo controvertitur coram Judice per citationem. Unde per solam citationem incipit lis pendere, ex litis pendentia inducitur vitium litigiosi, & perpetuatio jurisdictionis oritur.

13 Judicium est actus legitimus trium personarum, Judicis, Actoris, & Rei. *c. forus de verb. sign. Bald. in rubr. de judic.* & proprie est illa discussio caussæ, quæ fit a citatione usque ad sententiam; sive cursus actorum, quo mediante caussa a Judice cognoscitur, lis discutitur, & judicatur, *Bertachin. in verb. Judicium est nomen æquivocum, & in l. ubi captum ff. de judic.* Judicium dicitur quasi juridicium, secundum *Cassiodor. 11. variar. 9.* hoc est, quasi ibi jus dicitur, sive discutitur, & cuique tribuitur.

14 Instantia dicitur jus instandi, exercendi in judicio actionem intentatam, & incipit a lite contestata, usque ad sententiam latam, sive usque ad finem triennii, quando non fertur sententia infra triennium in caussa civili, & infra biennium in criminali. Et sic illa exercitatio judicii dicitur instantia, *l. properandum 11. C. de judiciis.*

15 Sententia est finis judicii, & instantiæ, ideo parit exceptionem rei judicatæ. Unde non poterit quis iterum in judicio deducere, & coram Judice amplius instare, & instantiam facere super dicta re judicata; & hæc est, quæ justitia appellatur.

16 His jactis fundamentis debet bonus Advocatus perquirere negotium, sive caussam, & videre, quæ obligatio ex illa oritur, & quæ actio suo clienti competat. Quia licet non sit necesse actionem exprimere in libello; debet tamen Advocatus eam scire, ut secundum naturam ipsius actionis adaptare sciat verba libelli, & sciat bene articulos formare, ut extrema necessaria probentur.

Propterea antequam ad telam judiciariam, sive ad ordinem judicii deveniamus, puta vi compendiosissime de actionibus Juvenes instruere pro faciliori Praxis dilucidatione.

C A P. I.

De Actionibus ad hodiernam praxim aptis.

S U M M A R I U M.

Actio quid sit; num. 1.
Actionum divisio, num. 2.
Actio personalis, altera executiva, altera ordinaria, nu. 3.
Actio realis, altera possessoria, altera petitoria in bonis corporalibus; altera confessoria, & altera negativa, num. 4.
In Practica hodie necesse non est, ut nomen actionis exprimatur in libello, num. 5.
Actio est principium, ex quo oritur controversia, lis, & judicium, num. 6.
Principium habere expedit illi, qui vult artem aliquam perfecte cognoscere, num. 7.
Dominium datur in rebus corporalibus, sed largo modo etiam in incorporalibus, num. 8.
Hæc est prima divisio actionum respiciens caussam materialem, ex qua fit actio, sive realis, sive personalis, num. 9.

1 Actio nihil aliud est, quam jus persequendi in judicio, quod sibi debetur, *Instit. de act. in princ. & l. nihil aliud, D. de action. & oblig.*

2 Multæ, & diversæ sunt actiones in specie, quibus in praxi nunc non utimur, cum sufficiat simplex libellus, vel talis, qualis petitio, quæ concludat realiter, aut personaliter, ita ut tam Judex, quam Reus cito possint intelligere, quid actor petat; teste *Jodoco Dambanderio in praxi civili cap. 28. num. 9.*

In practica omnes actiones ad tres reducuntur, ad Personalem, Realem, & Mixtam; quando enim aliquis sequitur personam, dicitur actio personalis, & est illa, per quam personas obligatas habemus ex contractu, vel quasi contractu, ex delicto, vel quasi delicto.

Quando sequitur rem, dicitur actio realis, & est per quam ratione dominii, vel alterius juris persequimur possessorem, vel quasi possessorem.

Quando sequitur rem, & personam dicitur actio mixta, & est quæ participat de reali, & personali, ut actio familiæ erciscundæ, quæ datur hæredibus, ut communis hæreditas dividatur, & sic in quantum hæres petit partem suam dicitur actio realis, sed in quantum petit partem fructuum ab alio perceptorum, vel expensas factas, est actio personalis, quæ ex quasi contractu oritur. Idem erit in actione communi dividundo, Finium regundorum, & similibus, in quibus immiscetur petitio illius rei, quæ mea est, sive quæ ad me pertinet ratione dominii, quod in re illa habeo contra possessorem; & petitio ejus, quod meum non est, sive quod ad me non pertinet ratione dominii, sed mihi debetur, quia habeo personam obligatam, ea obligatione, quæ nascitur ex quasi contractu aditionis hæreditatis; & ideo mixta dicitur, quia partim respicit rem, & partim personam.

Et in his tribus reducitur tota Praxis actionum, teste *Iodoc. loc. cit.*

3 Actio Personalis duobus modis practicatur, vel per executionem, vel per citationem. Per executionem, quando caussa est executiva. Per citationem, quando caussa non est executiva, & sic ordinaria.

4 Actio realis practicatur similiter duobus modis, possessorie, & petitorie. Possessoria triplex est, adipiscendæ, retinendæ, & recuperandæ. Petitoria in bonis corporalibus practicatur, sive instituitur per propriam vendicationem, & arrestum. In bonis vero incorporalibus, per confessionem, & negatoriam, ut quando actor confitetur, quod ad talem fundum, ad tales piscarias, jus aliquid, vel servitus aliqua sibi debetur. Tunc dicitur confessoria.

Et per negatoriam, quando dico te nullum jus habere in fundo meo.

5 Et licet in practica pro formatione libellorum aliæ divisiones necessariæ non sint, quia intricant potius, quam extricant praxim; nec hodie est necesse, ut exprimatur nomen actionis in libello, *tex. in cap. examinata de judiciis*; tamen revera actio est fundamentum, in quo superædificatur lis, & judicium, cum sine actione, nec lis, nec judicium esse potest, ut in præcedenti capitulo dictum est.

6 ideo, cum actio sit principium, ex quo oritur controversia, lis, & judicium, & ubi ignota sunt principia, ignorantur ea, quæ sequuntur, ut ait *Abb. in* ru-

rubr. extr. de jur. juran. per capitulum cum Paulus 26.cau.1.qu.1.

7 Et quia expedit illi principia artis tenere, qui vult artem aliquam perfecte cognoscere, merito compendiosius, quam potero, ultra hanc primam divisionem, alias sequentes pro fundando judicio, magis practicabiles hic ponam. Et antequam ad alia transeam, observa:

8 Quod licet dominium proprie detur in rebus corporalibus, tamen largo modo datur etiam in rebus incorporalibus, *Montan.controv.43.num.2.*

Et Dominium, vel saltem jus hypothecæ quæsitum super re parit actionem realem; & sic dominium, sive jus quæsitum est materia, sive mater dictæ actionis realis, sicuti contractus, vel quasi contractus, delictum, vel quasi delictum est materia, ex qua deducitur actio personalis.

9 Et hæc est prima divisio, quæ respicit caussam materialem, ex qua fit actio, sive realis, sive personalis, nam dictæ actiones fiunt ex eadem materia, ex eadem potentia. Et hæc sufficiant pro nunc, alia dicam latius in 9.divisione.

C A P. II.

De Actionibus Civilibus, & Prætoriis.

S U M M A R I U M.

Secunda actionum divisio respicit caussam efficientem, nam aliæ sunt Civiles, aliæ Prætoriæ, num.1.
Civiles, quæ sint, & quæ prætoriæ num.2.
Prætoriæ reales sunt quinque, & prima dicitur Publiciana, & exemplificatur, num.3.
Secunda actio rescissoria, & exemplificatur, num.4.
Tertia Pauliana, & exemplificatur, num.5.
Quarta Serviana, & exemplificatur, num.6.
Quinta dicitur quasi serviana, & exemplificatur, nu.7.
Personales actiones prætoriæ referuntur; & Prima de constituta pecunia, & exemplificatur, num.8.
Secunda prætoria personalis est actio de peculio adversus Patrem, vel Dominum pro quovis contractu, excepto voto & mutuo, num.9.
Macedoniani exceptio, quibus competat, & in quibus de jure Communi, & de Jure Regni, num.10.
Contractus (vulgo dicti) di robe a partito (*& vulgo* delle scommesse) *declarantur cum Pragm.in* Regno *emanatis*, num.11.
Macedoniani beneficium est exceptio, ideo inter exceptiones dabitur praxis dicti Macedoniani, nu.12.
„ *ubi aliquid observatur ex nov.Constit.*
Actio de peculio datur ex contractu, vel quasi contractu, ex delicto, vel quasi delicto, & exemplificatur, num.13.
Actio de peculio locum habet contra patrem, quando filius contraxit patre invito, & ignorante, & non ratificante, & ubi pecunia non sit versa in utilitatem patris, num.14.
Pater tenetur insolidum cum filio, si filius ex jussu patris contraxit, vel in utilitatem patris, num.15.
Pater sciens, & patiens, ut filius in emendis lanis, vel equis contrahat, tenetur pro rata, secus si permittat gerere omnia negotia, tunc tenetur insolidum, nu.16.
Actio in factum, quando quis deferente Adversario juravit, declaratur, num.17.
Actiones pœnales declarantur, num.18.
Actiones præjudiciales sunt tres, exemplificantur, & declarantur. & de Jure Communi una facit supersedere aliam, secus de Jure Regni, cum suis limitationibus, num.19.
Actiones contra furem quot sunt, & in quibus differunt, num.20.

1 Secunda divisio actionum respicit caussam efficientem, idest a quo fonte descendunt, nam aliæ sunt Civiles, aliæ prætoriæ actiones.

2 Civiles sunt, quæ oriuntur ex quinque partibus Juris Civilis; *Prima* scilicet. *Legibus. Secunda Senatus Consultis. Tertia Plebiscitis. Quarta Principum placitis. Quinta Responsis prudentum*, & sic *ex l. duodecim tabularum*, in quibus totum est jus civile.

Cum enim actiones civiles fiant, sive dentur a lege Civili, ipsa lex civilis efficit, sive efficiens caussa est dictarum actionum sumentium nomen a sua lege, a qua fuerunt inventæ, & ideo lex dicitur caussa efficiens actionum quia eas fecit, sive invenit.

Prætoriæ Actiones sunt, quæ descendunt ex Prætorio edicto, idest a magistratibus, & adsumunt nomen a *d. l. prætoris*, quæ fuit caussa efficiens, idest, quæ invenit, quæ fecit, quæ dedit actiones prætorias, *gloss. instit. de action. tit.6.§.sed ista.*

3 Ubi quinque numerantur actiones Prætoriæ reales:

Prima est actio in rem *Publiciana*, sic dicta a Publicio Prætore, qui primo eam introduxit, & ideo dicitur Prætoria realis, quia petimus id, quod nobis ex justa causa a non Domino bona fide traditum est, & non dum usu captum, *l. 1. D. de action.*

Casus dictæ Publicianæ figuratur.

Tu emisti equum, vel domum, vel alio titulo habuisti equum ab eo, quem credebas esse Dominum, cum in rei veritate non esset, postea casu amittis possessionem dicti equi antequam illum usucapias.

Hinc tibi non competit reivindicatio contra possessorem, quia venditor non Dominus, non potuit in te transferre dominium, quod ipse non habuit, & ex parte actoris requiritur dominium, ut reivindicatio competat, *l. in rem 23. D. de reivind.* transtulit tamen in te usu capiendi conditionem, *l. clavibus 74. D. de contrah. empt.*

Et quia usucapionem non complevisti, & de jure civili nulla data tibi fuit actio ad reivindicandum, & recuperandum equum, ideo de æquitate Publicii Prætoris introducta fuit actio ei, qui bona fide, & justo titulo a non Domino habet rem, quam nondum usu cepit, ad eam vindicandam a possessore, si forte casu eam amisit, ut *in d. tit. 6. de action. §. namque, & l. 1. D. eod.* & hæc Publiciana datur pro mobilibus, & immobilibus, corporalibus, & incorporalibus; DD. ubi supra, contra omnem detentorem, & dolo desinentem possidere, & in omnia ad instar reivindicationis.

4 Secunda actio est *rescissoria* in rem, quæ est actioni Publicianæ contraria; nam per Publicianam, qui rem nondum usucaptam amisit eam vindicat, perinde ac si usu cepisset.

Sed per hanc rescissoriam actionem è contra Actor petit rem a possidente usucaptam, quasi nunquam esset usucapta.

Casus figuratur. Titius emit meum Codicem a Cajo bona fide, & per traditionem accepit, postea cum ultra mare transierat, vel causa reipublicæ, vel caussa studiorum absuit per triennium, & usucapionem complevit, quia res mobiles per triennium præscribuntur, *l. unica, C. de usucap.*

Reverso Titio obstat exceptio præscriptionis, ideo succurritur mihi, ut possim implorare officium Judicis nobile, ut restituat me in integrum, ne amittam Codicem meum propter absentiam Titii, & rescindatur illa usucapio in absentia completa, per remedium rescindens obstaculum usucapionis, quo rescisso mihi competit actio rescissoria ad vindicandum Codicem non obstante usucapione, & similiter datur pro corporalibus, & incorporalibus, mobilibus, & immobilibus, & competit læso, & ejus successoribus, ut *Pinellus loc. cit. in §. rursus.*

5 Tertia est actio in factum *Pauliana*, sic dicta a Paulo Prætore, qui eam introduxit, & ideo prætoria dicitur, per quam Creditores revocant id quod per debitores in fraudem creditorum non simulate, sed vero in tertiam aliquam personam alienatum, ac illi traditum est, ut res a quocumque possessore revocetur, perinde ac si illa alienatio, & traditio a debitore nunquam facta esset, etiam non restituto pretio, & habet locum tam circa res corporales, quam incorporales, mobiles,& immobiles;ut si quis alienet usumfructum, vel servitutem sibi debitam, & quando liberat debitorem suum acceptilatione, vel facit debitori pactum de non petendo, vel remittit debitori pignora, aut præbet illi exceptiones, quas in veritate non habebat, aut patitur litem moveri, aut rem aliquam pro derelicto habet, ut alius eam occupet; quæ tamen actio locum non habet, quando debitor repudiat legatum, vel hæreditatem in fraudem creditorum, *l.qui autem 6.in princ.de action.*

6 Quarta *Serviana* est actio Prætoria realis, quâ locator agit ad res, quæ a conductore in rem locatam, ut perpetuo illic essent,invectæ, & illatæ, sibique pro pensione, & deterioratione rei tacite obligatæ sunt, & a quocumque possessore, quasi pignus avocat, & donec ei ex integro satisfiat, retinet, ut *in §. item serviana Institut.tit.6.lib.4.de action.*

Et dicitur Serviana a *Servio*, qui eam introduxit, secundum Plateam *in d.§.n.38.* & non ut alii putant a *servando*, quasi per eam locatores serventur indemnes; nec a *serviendo*, quasi deserviat actioni personali locati.

7 Quinta est *quasi Serviana* actio prætoria realis,quæ competit contra possidentem rem, quæ expresse in specie, vel generaliter, & tacite ei est obligata, ad consequendam ejus rei possessionem, ad hoc ut eam retinere, vel alienare possit, si a debitore non fuerit redempta, & dicitur *quasi Serviana*, idest ad instar Servianæ, quæ locatori tantum datur, sed hæc cuilibet creditori competit,cui res obligata est.

Hypothecaria actio idem est ac Serviana,*Oinotim. in d.§.item serviana num.72.*

De Actionibus Prætoriis Personalibus.

8 Explicatis quinque actionibus Prætoriis realibus, explicandæ restant actiones prætoriæ personales, quorum tres referuntur *in d.lib.4. Instit.de action.§.in personam*, nempe actio *de const.pecun.*actio *de peculio*, & actio *in factum* ex juramento *Oinot.ibi.*

De Constitutu Pecunia.

Prima itaque actio de constituta pecunia est prætoria personalis, quæ a Prætore fuit introducta adversum eum, qui per nudum pactum constituit se soluturum, id quod prius ipse, vel alius quidam ex nudo pacto, vel alia causa debebat, ut *in §. de Const. pecun.instit.de action.& l.1.C.de const.pecun.*

Et hædicta actio competit, quando quis constituit se solvere nulla stipulatione interposita; nam si stipulanti promiserit, tunc tenetur jure civili actione ex stipulato.

Actio de Peculio.

9 Secunda Prætoria personalis est actio *de peculio*, quæ datur adversus Patrem, vel Dominum, ut solvat pro filio vivente, vel servo, nobis contractu obligato, quatenus sunt vires peculii, & non ultra vires. Et hoc ex quocumque contractu filii, vel quasi contractu, excepto voto, & mutuo, *Oinotim. lib.4.Instit.de action.§.actiones de pecul.num.18.*

10 Nam in odium Macedonis Usurarii inducta fuit exceptio non translativa contractus mutui, ne filiusfamilias obligari possit pro mutuo, quæ exceptio competit etiam Patri, & ad Patris instantiam invalidatur, *Oinotim. loc.cit.num.5. per tex. in l.1. & tot. tit. D. & C.ad Senat.Cons. Maced.* & in Regno habemus *pragm. unic. de Senat.Consul.Macedon.* quæ non est propria pragmatica, sed decretum Magnæ Curiæ Vicariæ, registratum inter pragmaticas die 30. Augusti 1534. Ne recipiantur obligationes a filiisfam. nisi in præsentia Patrum, vel sint emancipati, vel habitent seorsum cum familia, & interrogati cum juramento de his circumstantiis si pejeraverint, imputetur ipsis filiisfamilias pejerantibus, qui puniuntur propter perjurium; & imputetur stipulantibus, quia obligatio non tenet.

Hic nota, quod per dictum *text.*de jure Communi erat prohibitus contractus mutui tantum, sed per hanc *pragmaticam* de jure nostri Regni prohibetur omnis contractus; & quia Pater probando assertionem falsam filii, cogebatur desistere a lite, ne filius puniretur pœna falsi, sive perjurii; ideo per *Pragm. 63.de offic.proc.Cæsar.* editam anno 1688. die 15. Januarii per D. Joan. de Tunica *in §. 8.* fuit reformata dicta *pragm.unicu de Senat.Cons.Maced.* circa pœnam perjurii, quod filii non puniantur per assertionem falsam, asserendo vivere seorsum a Patre, sed contrahens cum filiofamilias debeat scire conditionem illius an vere vivat seorsum, vel non; *Imol. in §.4. d.prag. 62. de off. proc. Cæsar.* Pro parte vero Civitatis, & Regni fuit supplicatum, quod non possit Notarius apponere clausulam, quod vivunt seorsum a Patre, sed per S. C. non fuit dicta supplicatio admissa, sed dixit *providebitur*.

Infertur hinc, quod statur dictæ assertioni factæ in contractu, donec Pater probet contrarium, quo non probato valde tenet dicta assertio facta, quod tempore contractus vivebat seorsim a Patre.

Infertur etiam, quod dum *in pragm. præced.* non determinatur tempus requisitum ad habitationem separatam à Patre, satis esse filium momento quasi habitasse seorsum a Patre tempore obligationis, ut teneat obligatio per ipsum facta, dum *pragm.* simpliciter loquitur, ut tempore obligationis, vel interveniat Pater, vel sit emancipatus, vel vivat seorsim; nec est curandum si per multum tempus, vel si per momentum sit vera dicta habitatio. ita perpulchre advertit *Ursil.decis.308.num.18.Thor.in comp.ver.filius fam. fol.235. Paul. Gulterius de liquid. instrum.in 2. parte num.29.*& sequitur *Sabell.verb. filiatio num.58. de Luca ad Latrum cons.16.num.4.*

Imo ubi pecunia fuerit ad usum necessarium mutuata, & non male expensa, peccat Pater, & filius utendo exceptione Macedoniani, *Sabel.loc.cit.nu.55. & in verbo Sen.Con.Maced.Menoch.lib.3. præsump.68. n.17.Christin.in dec.belgic.34.vol.3.n.4.*

11 Adest in Regno alia *pragm.1. de contractibus* edita 28. Julii 1671. per Cardinalem Granuela cum insertione *pragm.*editæ per D. Parafan die ultima Augusti 1559.in qua prohibetur dare pecuniam filiisfam. cum obligatione solvendi post mortem Patris, & per dict. Granuela ampliatur, etiamsi non pecunia, sed detur res mobilis, vel stabilis, habita fide de pretio, quæ deinde emptor retrovendit eidem venditori, vel aliis pro minori pretio, qui contractus vulgo dicitur *dar roba a partito*, & est prohibitus etiam cum Patribus factus;ut per *d.Pragm.*

Et adest *pragm.3.de dispositionibus* edita per D.Petrum Giron die 4.Februarii 1583.quæ mandat, quod nummi non possint dari filiisfam. occasione faciendi spositiones, vulgo dictas *scommesse*, etiam quod allegassent,se non esse filiosfam. vel quod vivant seorsum sub pœna nullitatis, & amissione pecuniæ datæ.

Ex his itaque contractibus prohibitis in Regno, Pater non tenetur actione peculii, quod nota bene.

12 Hactenus dictum est quantum sufficit ad praxim contra Patrem, quando cogitur actione peculii solvere debita contracta per filium. Restat nunc praxis contra filium, quando gaudet beneficio Macedoniani, & quando non; at quia Macedonianum beneficium

citum non est actio, sed est exceptio, quæ competit filio adversus creditores; ideo non est aptus locus in hoc titulo de actionibus, sed de hoc dicemus in titulo de exceptionibus, inter quas numeratur dicta exceptio Macedoniani.

,, Si Auctor, ut pollicetur, de Macedoniani exce-
,, ptione inter exceptiones tractaret, illic potius for-
,, san quam hic ea subnecterem, quæ breviter adno-
,, tanda veniunt ex *nov. Constitutione*, ut ratio institu-
,, ti nostri requirit; at quoniam promissionis oblitus
,, de ea nulla amplius mentio est, ideo hoc loco, non
,, extra aleam advertendum, quod hodie non potest
,, in beneficium filiorum familias vigore S. C. Macedo-
,, niani expediri Salvaguardia, nisi citatis, & au-
,, ditis prius omnibus ejus creditoribus; quo decreto
,, interposito debet notificari infra sex dies, alias illis
,, elapsis nullum robur, & vim habet; quo fit, ut si
,, aliqua fraus, vel malitia inter Patrem, & filios dete-
,, gatur in damnum creditorum, ut sæpissime antea
,, eveniebat, Judex Macedoniani beneficium concede-
,, dere recusabit. Verba *Constitutionis §. V. num.* 16.
,, hæc sunt. *Per le Salvaguardie in vigore del Senatus*
,, *consulto Macedoniano in beneficia de' figli di famiglia,*
,, *ordiniamo, che da oggi avanti non si possa far decre-*
,, *to di* non molestetur, *se non prima citati, ed intesi*
,, *i creditori; e fattosi detto decreto si debba il medesi-*
,, *mo notificare fra lo spazio di giorni sei; altrimenti*
,, *elasso detto termine non vaglia detta Salvaguardia.*

13 Et redeundo ad propositam actionem de peculio, hæc de jure communi datur ex contractu, vel quasi contractu.

Ex contractu exemplificatur in deposito facto penes filium fam. pro quo Pater tenetur peculiotenus, *l. 1. §. filium fam. ff. depositi, Oinot. inst. de action. §. sequens num.* 30.

Ex quasi contractu obligatur filius, ut quia gessit negotia absentis, *l. si filius fam.* 15. *ff. de negot. gest.* & pro filio obligatur Pater pro viribus peculii.

Ex delicto, & quasi delicto in duobus casibus locum habet, primo quando ex furto, e. g. locupletior factus est Pater. *L. 3. §. re furtiva causa ff. de pecul.*

Secundo, quando pro delicto contestata est lis cum filio, si condemnetur in certa quantitate filius, etiam absens, tenetur Pater actione in factum, ut fiat executio in peculio profectitio, *l. 3. §. idem & scribebit ff. de peculio, & l. si condemnatus ff. de noxal. action.*

14 Hæc actio locum habet, quando invito, vel ignorante Patre contraxit filiusfam. & quando Pater non habuit ratum contractum filii, nec pecunia sit versa in utilitatem Patris.

De actione, quod jussu Patris.

15 Nam quando Pater jussit cum filio contrahi, tunc actione, quod jussu, Pater tenetur insolidum cum filio, ut *in tit. ff. quod jussu.*

De actione de in rem verso.

Et pro pecunia versa pro utilitate Patris tenetur Pater insolidum actione de in rem verso, *l. 1. ff. de in rem verso.*

De tributaria actione.

16 Et quando absque jussu, sed sciente, & patiente Patre filius in aliqua emenda merce, ut in emēda lana, vel emendis equis contraxit, tunc tributaria actio locum habet, per quam Pater potest concurrere cum aliis creditoribus, ut fiat distributio peculii inter Patrem, & cæteros creditores pro rata crediti.

Nam ubi non sciente, nec patiente Patre contrahit, non fit distributio, sed Pater ante omnia detrahit a peculio creditum suum, & reliquum dat creditoribus, ut late apud *Oinot. loc. cit. num.* 38.

Imo quando Pater promisit filium suum gerere omnia negotia domi in emendis, & vendendis, & contrahendo, & negotiando mercantias, tenetur insolidum, *Affl. decis. 308. Boer. decis. 231. n. 14. Blasius Michelorus de fratrib. cap. 48. in fin.*

De actione in factum ex juramento.

17 Tertia est actio in factum ex juramento, quæ similiter est prætoria personalis, qua agit is, qui deferente adversario deberi juravit, ut solvatur pecunia quam sibi deberi jure jurando confirmavit, & datur ad consequendam rem una cum fructibus, si in actione reali sit juratum, *l. sed & si possess. ff. de jure juran.*

Ad consequendam quantitatem, si in actione personali sit juratum, & ad consequendam æstimationem, si res super qua sit juratum per moram Adversarii periit, *l. nam §. 1. ff. de jure juran.*

De actionibus pœnalibus.

18 A Prætore fuerunt introductæ non solum actiones reales, & personales persecutoriæ rei; sed pœnales quoque actiones, per quas non petitur res tamquam principale debitum, sed tamquam pœna; ideo dicuntur pœnales actiones prætoriæ.

Prima actio prætoria pœnalis, est actio in factum de Albo corrupto, & est popularis, quia cuilibet de populo competit; & rejectis antiquis, & superfluis distinctionibus, & limitationibus, sciendum est, quod ideo dicitur de albocorrupto, quia edicta Prætorum describebantur in muro, vel tabula dealbata. Ideo corrumpens, vel amovens id, quod in album erat scriptum, puniendus erat pœna quinquaginta aureorum accusanti parti applicanda, sed si criminaliter accusabatur, erat pœna falsi, *text. est in l. penult. ff. ad leg. corn. de fals.*

Hodie autem corrumpens citationem affixam in valvis, vel aliud edictum, aperiens literas alienas, abradens aliquid in scriptura, vel corrumpens insignia, vel statuas familiæ, punitur pœna falsi arbitrarie, secundum qualitatem personæ, loci, & alias circumstantias, ut *DD. in l. si quis id quod ff. de jurisd. in l. 1. ff. de jure delib. in c. de causis extra de jud. delegati, Menoch. de arbitr. jud. casu* 281.

Secunda actio in factum, ne quis vocet in judicium ejus Patrem, aut alios, cui reverentia debetur, absque venia obtenta a Prætore, alias incurrit ad pœnam quinquaginta aureorum.

Hæc actio a Practicis numeratur inter exceptiones, quia Pater conventus a filio opponit exceptionem veniæ non petitæ; ideo quomodo hodie practicetur, suo loco in exceptionibus dicemus.

De actionibus præjudicialibus.

19 Actio præjudicialis est illa, quæ præjudicat alteri, vel ratione contingentiæ, vel ratione præeminentiæ, sive ordinis, vel ratione status personæ.

Et licet plures aliæ dici possint præjudiciales, tamen lex semper intelligit has tres actiones, ut supra divisas, ut late *Oinot. lib. 4. inst. de actionib. §. præjudiciales num.* 4.

Præjudicialis actio ratione contingentiæ exemplificatur, quando intento contra te actionem familiæ erciscundæ, quia peto, ut dividas mecum hæreditatem Sempronii; Tu vero negas me esse Sempronii hæredem. Prius igitur declarandum est, an sim hæres, quia si contingit me esse exclusum ab hæreditate, hæc sententia parit exceptionem rei judicatæ in alio judicio familiæ erciscundæ.

Secunda præjudicialis ratione præeminentiæ, sive ordinis est, quando facit majorem silere, donec major expediatur, ut est in causa criminali, quæ ratione majoritatis prius debet terminari, & hoc de jure communi, & in Curiis publicis, nam de jure Regni sunt sublatæ hæc præjudicialia, quoad effectum suspensivum, ut infra dicemus.

Tertia præjudicialis actio ratione status personæ, est, ut si quis agat, ut filius, vel ut hæres, & tu opponis, non es filius, non es hæres, vel non es de illa familia, vocata in monte maritagiorum.

Et

Et tandem caussa primo mota supersedetur, si moveatur altera, quæ est exclusiva juris agentis, sive ambæ civiles, sive ambæ criminales sint; vel una civilis, & altera criminalis. Proceditur namque in illa, quæ est absorbens, & sui natura postulat, ut prius examinetur in concursu aliarum, *Angelus in l. qui prior 29. num. 2. D. de jud. Aucher. cons. 62. nu. 1. Cravet. cons. 280. num. 1. Farinac. qu. 99. num. 69.*

Hæc omnia intellige habere locum de jure communi, & in foro Ecclesiastico; secus de jure Regni in foro laicali, ubi una non suspenditur per alteram, sed simul examinantur, juxta *Constitutionem exceptionem filiationis*, ubi *Affl. in rubr. 22. lib. 2. tit. 23.*

Et per *Constitutionem Si civiliter ages*, ubi *Affl. dict. lib. 2. tit. 23. &* per has duas *Constitutiones*, sublatæ sunt in Regno omnia præjudicialia.

Concordat *prag. 2. de falsis in principio*, per quam statuitur, ne impediatur cursus caussæ civilis ex supervenientia accusationis criminalis de falsitate, sed in utraque simul procedatur. Et per *dictam pragm.* corrigitur jus commune. *Trentacinq. resol. 7. nu. 10. post Gram. decis. 60. num. 12. Mastrill. dec. 220. num. 1.*

Et qui prius obtinet sententiam præstat fidejussionem de restituendo una cum expensis, *d. pragm. 2.*

Verum si constat ex eisdem actis de falsitate, tunc supersedetur in caussa civili, donec fiat pronunciatio super falsitate, ut *in d. pragm. 2.* & sic servari testatur *Gram. d. dec. 60. n. 34. Mastril. dec. 220. nu. 7. Carlev. lib. 1. tit. 2. disp. 6. n. 42. &* vide *Muscat. glos. actorem par. 1. Ursil. ad Affl. dec. 229. de Franch. dec. 147. Capyc. decis. 25. Ricc. coll. 1775. de Marin. resol. 78. lib. 2. n. 7.*

De Actionibus contra Furem.

20 Contra Furem plures sunt introductæ actiones, v. g. differunt inter se actio furti, reivindicatio, condictio furtiva, actio quadrupli, vel dupli, & actio ad exhibendum.

Actio furti est mere pœnalis, & solam pœnam persequitur, cui non inest rei persecutio, *§. fin. de oblig. quæ ex delicto nascuntur.*

Et non solum dicta actio competit Domino, sed omnibus, quorum interest rem non esse subtractam, *l. cujus cum duobus sequentibus D. de furt.*

Reivindicatio persequitur rem, & non pœnam contra quemcumque possessorem rei furtivæ, *d. §. fin.* etiam si bona fide empta sit, qui non refuso pretio rem Domino restituere cogitur, *l. incivilem 2. C. de furtis.*

Condictio furtiva solum contra furem, & ejus hæredes datur, licet ad hæredem nihil pervenerit non contra possessores, *l. si pro fure §. fin. & l. ex furtiva causa D. eod.*

Et sic dicta condictio furtiva est actio personalis rei persecutoria, ita ut si res furtiva extet, condicatur cum Domino interesse, *l. 3. D. de cond. furtiva*; si vero non extat, æstimatio rei præstanda est, *l. in re furtiva ff. de cond. furt.*

C A P. III.

De Actionibus rei persecutoriis pœnalibus, & mixtis in simplum, vel in duplum, & de actionibus bonæ fidei, & stricti Juris.

S U M M A R I U M.

Actiones rei persecutoriæ pœnales, & mixtæ respiciunt caussam finalem, num. 1.

Actiones in simplum, duplum, triplum, & in quadruplum, concipiuntur, nec ultra extenduntur, & respiciunt caussam formalem, num. 2.

Actiones bonæ fidei, & stricti juris respiciunt caussam substantialem, & explicantur, num. 3.

Actiones bonæ fidei numerantur decem, & octo, & præter dictas decem, & octo, omnes aliæ actiones de mundo dicuntur esse stricti juris, num. 4.

Actio ex stipulatu pro dote separate proposita in §. fuerat, competit pro dote promissa non tradita in locum uxoriæ actionis, quæ hodie est sublata, & declaratur, num. 5.

Dos habet privilegium tacitæ hypothecæ, & prælationis contra Creditores anteriores, tacitam hypothecam habentes, secus habentes expressam, num. 6.

Actio singularis, universalis, & generalis, quæ sint? n. 7.

Actio directa, & contraria, quæ sint? num. 8.

Actio directa, & utilis, quæ sint? num. 9.

Actio noxalis de pauperie directa competit adversus Dominum quadrupedis, num. 10.

Actio in factum de pauperie utilis competit adversus Dominum bipedis num. 11.

Actio noxalis Laquiliæ directa datur adversus injuriantem, vel occidentem servum, vel quadrupedem alienum, num. 12.

Actio Laquiliæ utilis competit de corpore ad corpus, & de non corpore ad corpus, & exemplificatur, num. 13.

Lex est caussa efficiens actionis directæ, & utilis, nu. 14.

Cessio actionum quando efficit, ut non possit exigere ad utilitatem propriam, sed possit exigere ad utilitatem Cessionarii, num. 15.

Actio directa a persona cedentis separari non potest, secus actio utilis; quæ conclusio limitatur in actis judicialibus, & in sententia, & in obligatione penes acta, quæ stipulata per Procuratorem potest accusari per Dominum, & stipulata per Dominum, potest accusari per Procuratorem, num. 16.

Obligatio extrajudicialiter stipulata coram Judice Chartulario, & Notario non potest via ritus præsentari, nisi in præsentatione interveniat, qui intervenit in stipulatione, num. 17.

Hæredes active, & passive non tenentur insolidum, sed quilibet tenetur pro rata sua, num. 18.

Debitores quando sunt plures, solent renunciare, l. de duobus, vel pluribus reis debendi, vel leg. de duobus, vel pluribus reis obligatis, vel authentic. hoc ita C. de duobus reis stipulandi, & promittendi, vel beneficio novæ constitutionis de pluribus reis debendi, quæ sinonima sunt, & declarantur, num. 19.

Mercator vendens merces habita fide de pretio, quam actionem habet consequendi pretium, cum suis limitationibus, num. 20.

Actio nativa nascitur ex materia efficiente, idest ex conventionibus, & contractibus, num. 21.

Actio dativa est, quæ non nascitur ex conventione, & ex contractu, sed auxilio legis, vel Prætoris datur, ideo dativa dicitur, ut in pacto nudo, num. 22.

Actiones, vel sunt mere reales, vel mere personales, vel mixtæ, num. 23.

Actiones personales in rem scriptæ sunt, quæ competunt contra detentorem, & exemplificatur, num. 24.

Actio mixta in rem scripta competit inter eos, qui rem habent communem, num. 25.

Actionis nomen est generale comprehendens reales, & personales, num. 26.

Actiones reales, sunt vindicationes tam pro rebus corporalibus, quam incorporalibus, num. 27.

Actiones personales appellantur condictiones, sic dictæ a condicendo, idest a colloquendo, quia antiquitus collocutio, sive requisitio erat necessaria in actione personali, num. 28.

Condictio ex illa lege datur, quando non cavetur de nomine actionis ex Civili obligatione. Et datur actio in factum, quando a Prætore non datur nomen actionis, itaque condictio est actio civilis, in factum est actio prætoria, num. 29.

Actiones descendentes ex statutis Superiorem non habentis, sunt civiles, & quæ statutis Baronum, & Titu-

tulectorum Regni, *dicuntur pratoria*, num.30. *Actio pratoria prascribitur anno*, *actio Civilis est perpetua*, num.31.

1 TErtia actionum divisio est, quod quædam sunt rei persecutoriæ; quædam pœnales, quædam mixtæ; & hæc divisio respicit caussam finalem, quia ad hunc finem omnes actiones tendunt, ut vel rem, vel pœnam, vel utrumque consequantur.

2 Quarta actionum divisio est, quod omnes actiones, vel in simplum, vel in duplum, vel in triplum, vel in quadruplum conceptæ sunt, & ultra quadruplum nulla actio extenditur.

Hæc divisio respicit caussam formalem. Nam formalis caussa est illa, quæ consistit in ordine, & modo tractandi, & ideo formalis caussa dicitur, quia dat formam prosequendi, vel in simplum, vel in duplum, de quibus est §. *omnes usque ad §. actionum. Oinot. hic.*

3 Quinta actionum divisio est, quod omnes actiones sunt, aut bonæ fidei, aut stricti juris, & hæc divisio caussam substantialem actionum continet. Nam substantia omnium actionum, & contractuum est, ut sint, aut bonæ fidei, aut stricti juris. Hæc divisio reducitur etiam ad caussam formalem, ut docet *Episc. Verde in 4. tit. fol.* 28. *num.* 289. quia per hanc divisionem dantur formæ procedendi de æquitate in actionibus bonæ fidei, & de rigore in actionibus stricti juris.

Adverte tamen non ideo dici bonæ fidei, quod aliæ sunt malæ fidei, sed ideo dici bonæ fidei, quia habent æquitatem juris gentium, ut Judex pinguius extendat suum officium ad ea, quæ non conventa sunt inter partes, sed æqua sibi videntur.

Aliæ licet quoque bonam fidem habeant, cum omnes bona fide carere non debeant, tamen non habent illam juris æquitatem, sed rigorem, & sic sunt stricti juris, quæ extendi non possunt per Judicem, nisi quatenus sint conventæ inter partes.

4 Et dictæ actiones bonæ fidei 17. numerantur *in §. actionum institut. de action.* 23. ex empto, vendito, locato, conducto, negotiorum gestorum, mandati, depositi, pro socio, tutelæ, commodati, pignoratitiæ, familiæ erciscundæ, communi dividundo, præscriptis verbis, de æxtimato, ex permutatione; & hæreditatis petitio.

Et præter has 17. numeratas per *Imperatorem in d. §. actionum lib. 4. instit.* omnes aliæ actiones de mundo dicuntur esse stricti juris, *Oinot. ibi in dicto §.*

5 His 17. actionibus hic numeratis additur 18. actio ex stipulatu pro dote, quæ similiter est bonæ fidei, licet non sit numerata *in d. §. actionum*, sed posita est in sequenti separato §. *fuerat* ejusdem *lib. 4. instit. de action.*

Quæ actio competit pro dote promissa, sed non tradita, *lex diverso ff. soluto matrimonio*, & pro dote repetenda, ut infra.

Doti fuerunt plura privilegia specialiter concessa a lege, quia Reipublicæ interest dotes mulieris conservare. Unde licet dicta actio ex stipulatu pro dote ex sui natura sit stricti juris, & ideo non numerata cum illis 17. actionibus, ut supra, tamen hæc specialitas datur favore dotis in locum uxoriæ actionis, quæ hodie sublata est, ut sit bonæ fidei, tam pro uxore, ejusque hærede dotem repetente, quam pro viro agente contra uxorem, socerum, vel extraneum dotis promissorem, & etiam pro socero, sive patre dotante, & repetente dotem profectitiam, vel dotem appropriatam ob mortem filiæ.

Extraneus vero hoc privilegio caret, sed actio tunc habet naturam stricti juris, ut nisi expresse paciscatur, non habet actionem repetendi ex dispositione legis, sed stricti juris, juxta pacta in contractu.

Et sic cognoscitur differentia bonæ fidei, & stricti juris, quia licet ex dispositione hominis non apparet pactum stipulatum in beneficium uxoris pro restituenda dote, ex bona fide, & dispositione legis fingitur, & præsumitur stipulatio de restituenda dote, & è contra habet jus agendi ad exigendam dotem etiam ex nudo pacto, ut latissime hæc omnia *Oinot. in d. §. fuerat.*

6 Habet quoque dos privilegia tacitæ hypothecæ, & prælationis, ut præferatur omnibus Creditoribus, etiam anterioribus tacitam hypothecam habentibus, secus habentibus expressam, quia in expressa currit regula, ut prior in tempore, potior in jure, *l. potior a 1. ff. qui potiores in pignore habeantur*; de qua re est sollemnis *decisio 1. Giazarell.* quam vide.

Unde Creditor, qui expressam habet hypothecam anteriorem præfertur doti habenti hypothecam posteriorem, sive tacitam, sive expressam.

Et regulariter Creditor hypothecarius habens tacitam præfertur posteriori, sive tacitam, sive expressam habenti hypothecam, quamvis sit fiscus, excepta dote, quæ præfertur Creditori hypothecam tacitam habenti; & in bonis quæsitis post obligationem Fisci, Fiscus etiam præfertur cuilibet, *de [illegible]in. ad Revert. dec. 74. n. 6. & 7. Negusant. de pignor. par. 5. membro 1, num. 18. & membr. 2. num. 10. Faber decade 6. error. 1. Surd. decis. 163. num. 1. Covar. resol. 7. lib. 1. num. 1. vers. quarto, & resol. 16. num. 2. ad finem, Peregrin. de jure fisci lib. 6. tit. 6. num. 16.*

Sexta divisio actionum prosecutionis effectum respicit,

Aliquæ enim prosequuntur solidum, quod petunt, aliquæ minus solido, ob privilegia, vel ob alias caussas, ut exemplificatur in personis; qui habent Privilegium, ne teneantur, ultra quam facere possunt, & in debitore, qui cessit bonis.

Has sex divisiones ponit *Tex. in tit. de action.*; alias sequentes divisiones ponit *Glos. & DD. in l. 1. ff. de edendo*, & sic

7 Septima autem divisio numerata a *gl. & DD.* ut supra, est, quod alia actio est singularis, sive particularis, ut quando particulariter actione reali vendico fundum, vel equum meum.

Alia est universalis, ut est petitio hæreditatis, quia comprehenditur universum jus defuncti, quod tempore mortis habuit, ut fam. liæ erciscundæ.

Alia est generalis, ut actio negotiorum gestorum, item directa actio tutelæ, quia continet sub se plura capita, non tamen universum jus.

8 Actionum distinctio est, una directa, altera contraria; directa est, quæ principaliter competit ei, ad quem res pertinet; ut

Actio ex commodato datur commodanti adversus commodatarium ad rem commodatam recuperandam, vel ad rationem reddendam ipsius rei deterioratæ, *l. sed si §. deposita ff. commod.*

Contraria actio est, quæ in consequentia, & ex contrario datur commodatario adversus commodantem ad repetendas expensas necessarias in re commodata factas, &

9 Actio ex deposito directa datur depositori contra depositarium, & contraria ex deposito datur depositario pro expensis in re deposita.

Nona actionum divisio. Alia est directa; Alia utilis.

Directa est, quæ ex verbis ipsius legis competit.

Utilis, quæ non ex verbis, sed quæ ex mente, & voluntate legis elicitur.

10 Actio Noxalis de Pauperie introducta est a *l. 12. tabularum*, per quam Dominus quadrupedis cogitur ad æxtimationem damni per quadrupedem dati, vel dare quadrupedem pro damno sine culpa Domini, & sic sine injuria dato; ut quando quadrupes occidit,

vel

vel vulnera, aut aliud damnum alicui facit; Et quia *l. 12. tab.* mentionem facit quadrupedis tantum, ut *in tot. tit. ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*, adversus dominum quadrupedis competit

Actio in factum de pauperie directa, sed

11 Actio in factum de pauperie utilis competit adversus dominum bipedis, ut si Grus oculum eluscaverit, quod ex mente, & voluntate ejusdem *l. 12. tabularum* elicitur, ut ostendatur eadem actio in lite ex paritate rationis, vel similitudine, ita in

12 Actione Noxali legis Aquiliæ directa, datur adversus illum, qui injuria servum alienum, vel alienum quadrupedem, qui est in numero pecudum interficit, ut teneatur solvere æxtimationem, quanti valuit animal interfectum anno retro, *l. 1. ff. ad l. Aquiliam*, & hoc quando de corpore ad corpus, ut si sua manu interficit.

13 Utilis actio *l. Aquiliæ* locum habet, si non de corpore ad corpus, sed si voce fugavit bovem alterius, &

Actio in factum est illa, quæ infertur de non corpore ad non corpus, ut si liberavit servum alterius detentum per dominum in vinculis, pro emendatione servi, & servus aufugit; & ita in similibus.

Hoc aliud exemplum bene nota, ut si quis sibi stipulatur Titio dari, vel fieri, ex hac stipulatione oritur actio directa stipulanti ex verbis, & mente legis contra Titium; itidem producitur jus adstringendi Titium, mediante Judice, qui est minister legis, ad dandum, vel faciendum, quod dare, vel facere promisit, *instit. de obligat. §. 1. ibi: est juris vinculum, quo necessitate adstringimur.*

Actio utilis est, quæ ex mente tantum legis producitur, ut si stipulatus, seu dominus hujus actionis leget, aut alio titulo cedat Cajo hanc actionem, sive hoc nomen debitoris, virtualiter ex mente legis datur Cajo legatario, vel cessionario utilis actio contra debitorem legatum, vel cessum, itidem mens legis approbat, ut utilitas dictæ actionis legatæ, vel cessæ cedat in beneficium legatarii, vel cessionarii, licet verba stipulationia sint directa personis, qui interfuerunt in stipulatione, & non sint directa personis legatarii, vel cessionarii, qui non interfuerunt in stipulatione, & sic directa oritur ex verbis directis. Sed utilis non oritur ex verbis, sed ex mente legis.

14 Lex itaque est causa efficiens utriusque, quia lex efficit, sive facit, aut producit directam ex forma directorum, & utilem ex mente legantis, vel cedentis, qui volunt, ut utilitas sit legatarii, vel cessionarii.

Lex itaque dat formulam agendi, vel actione directa, vel utili, sive dat jus prosequendi, *instit. de actionibus §. 1. ibi: est jus prosequendi in judicio.*

Directa, & utilis actio diversa est nomine, sed una est in substantia, *l. actio ff. de negot. gest.* ibi. *Cum utraque actio ejusdem sit potestatis, eundemque effectum habeat*, ut notat *de Luca in suo specilegio qu. 24. nu. 25. post Oleam tit. 6. qu. 1. nu. 7.*

15 Et licet per cessionem actionum, cum clausula, *ponens cessionarium in locum suum, constituens eum procuratorem in rem propriam, nihil sibi reservans*, videatur cedens transferre in cessionarium exercitium directarum, & apud cedentem nullum jus efficax remanere, agendi; tamen, quia actiones directæ æquiparantur animæ, quæ nequit separari a corpore ante corruptionem corporis, & propterea nullo pacto actio directa potest separari a persona cedentis, apud quem actiones directæ remanent inefficaces, quoad exigendum, ad utilitatem propriam ipsius cedentis, sed efficaces sunt, quoad exigendum in utilitatem cessionarii, maxime si interfit cedentis se tueri ab evictione, vel idoneitate, quam cedens promisit, ut concludit *de Luca in specil. qu. 24. nu. 5.*

16 Actio itaque directa ita affixa est ossibus stipulantis, ut ab ejus persona separari non possit.

Utilis vero actio potest separari, itidem ut utilitas actionis transeat in beneficium alterius personæ, vel per cessionem, ut dicit *Paulus de Castro in summar in l. 1. C. per quas personas nobis acquiritur.*

Vel sine cessione, sed per ipsam stipulationem procuratoris ex dispositione *legis 2. C. Per quas personas nobis acquiritur*, ubi *glos. in verbo si enim*; sic concordat sensum contrarium inter dictam *l. secundam, & primam.*

Quæ conclusio limitatur in actibus judicialibus, ex calore enim judicii actio directa acquiritur mihi per sententiam latam ad solvendum Titio procuratori meo, *Glos. sing. in l. pen. vers. procurat. ff. si quis cautionibus. Text. est in l. procurator veens ff. de procurator. Montan. controv. 33. num. 6.*

Pari passu obligatio penes acta stipulata per procuratorem potest accusari per dominum, & stipulata per dominum potest accusari per procuratorem constitutum in rem propriam, & etiam per cessionarium, quia illa æquiparatur sententiæ, & calore judicii habet hoc privilegium: ut dictum est de sententia.

17 At in obligationibus stipulatis extrajudicialiter coram Judice Chartulario, & Notario, non potest instrumentum præsentari via ritus, nisi ad instantiam procuratoris, qui stipulavit, & creditoris, vel ad instantiam Notarii, pro quo absente stipulatus est Notarius, alias esset nulla stipulatio, ut latius dixi *in 2. tom. mea praxis tit. de liquid. instrum.* & ampliationes, atque limitationes traduntur per *Montan. controv. 43. num. 16.* ubi vide.

18 Advertendum est quoque, quod *lex 12. tabular.* ipso jure dividit inter cohæredes obligationes hæreditarias active, & passive pro rata, *l. pacto successorum 26. C. de pactis, & glos. fin. in l. cum a matre 14. C. de rei vindicat.*

Et si sunt duo, vel plures debitores, quilibet tenetur pro rata, *l. reos 10. §. fin. ff. de duobus reis.*

19 Quo fit, ut Notarii solent apponere, quod debitores renunciant *l. duobus, vel pluribus reis debendi*, vel *l. de duobus, vel pluribus reis obligatis*, vel *auth. hoc ita C. de duobus reis stipulandi, & promittendi*, vel *beneficio novæ constitutionis de pluribus reis debendi*, quæ sinonima sunt, & Notarii putantes esse diversa, non sunt contenti renunciare uni ex eis, ignorantes, quod renunciatio unius sufficiat.

Et redeundo unde digressi sumus, dico, quod tales debitores, qui non renunciaverunt dicto beneficio, vel hæredes, qui de jure tenentur pro rata, si faciant inter se pactum, ut alter eorum solvat omnia debita, valet pactum inter ipsos hæredes; sed non præjudicat creditori, qui potest omnes cogere pro rata ad solvendum, *l. debitor 25. cum l. seq. C. de pactis.*

20 Notabilis etiam est casus, ut Mercator vendens merces habita fide de pretio in beneficium Caii, qui easdem vendit aliis, & dum Cajus incipit esse non solvendo, venditor non poterit a tertiis possessoribus venditas merces vindicare, quia contra tertios non competit personalis actio, non enim intervenit contractus, nec quasi, neque intervenit delictum, nec quasi.

Nec realia actio competit, quia dominium a venditore fuit translatum ad Cajum primum emptorem titulo emptionis, & solum remansit actio personalis ex vendito contra dictum primum emptorem, & ipsius personam non egreditur, *tex. in l. incivile 12. C. de rei vendicat. Oinotom. tit. 6. de action. §. omnium num. 24.*

Quæ conclusio limitatur, ubi venditor non habuit fidem de pretio, quia tunc non dicitur translatum dominium mercium, *glos. & Oinot. ubi sup.*

Et regulariter Mercator vendens ejus merces, sive bona mercantiæ, quando translatum est dominium, non habet hypothecam super illis mercibus, & non præ-

præfertur aliis creditoribus anterioribus, *Vivius, & alii DD. commun. opin. in tit. credit. & mercium vendit. cap. 23. fol. 28. Sordus decis. 139. num. 4. Carrab. sing. 116.*

Hæc conclusio limitatur primo, in Venetis, & Civibus Bergami, qui si vendant merces in Regno possunt vindicare a quolibet possessore, & præferuntur, ob privilegium eis concessum ab invictissimo Carolo quinto, & confirmato ab aliis Hispaniarum Regibus nostris, ita *Carrab. d. sing. 116.*

Limitatur secundo, quando in venditione mercium esset pactum impeditivum translationis dominii, juxta *l. cum manu sata §. fin. D. de contrah. empt. de Marin. ad Revert. decis. 8. & lib. 1. resolut.* 260. cum multis citatis per *Carleval.* & alios.

Limitatur tertio, quando venditor rem, sive merces, quas vendit, pro pretii solutione specialiter obligari fecerit, ita *de Marin. ubi sup.*

Limita quarto, ubi tractatur de mercibus venditis in nundinis; semper enim venditor præfertur, quia non censetur habita fides de pretio. Idem *de Marin. ubi sup.*

Limita quinto, quando tempore contractus gesti emptor ille esset decoctus, sive decoctioni proximus, & a venditore ignorabatur, tunc dictus venditor præfertur. Idem *de Marin. ubi sup.*

De Actione nativa, & dativa.

21 DEcima divisio actionis est, quod alia est Nativa, alia Dativa. Nativa, quæ habet materiam efficacem, ut ex ea nascatur actio, sicut sunt legitimæ conventiones, & contractus; ut actio, quæ nascitur ex vendito, contra emptorem pretio non soluto. Nativa dicitur, quia habet contractum venditionis, quæ est causa remota, & obligationem, quæ ex dicto contractu oritur, quæ est causa propinqua, & sic habet matrem, ut ex ea nascatur actio ex vendito, quæ merito *Nativa* appellatur.

22 Dativa est illa, quæ non nascitur ex conventione, vel contractu, nec habet unde nasci potest, quia ex pacto donationis nudæ non potest nasci actio.

Pactum enim nudum non parit actionem, sed auxilio legis, vel Prætoris datur; ideo *Dativa* dicitur, quia non nascitur a matre, sed datur ab ipsa lege, vel Prætore.

23 XI. Divisio tradita a *glos. & Oinot.* est, quod quædam sunt actiones mere reales, quædam mere personales, & quædam mixtæ, de quibus dixi *in 1. capit.* ubi vide.

24 XII. Et ultima divisio est, quod quædam sunt actiones personales in rem scriptæ, & quædam mixtæ. Primæ sunt illæ, quæ competunt contra quemcumque detentorem; ut

Actio ad exhibendum est personalis, quia oritur ex quasi contractu contra personam, sed dicitur in rem scripta, quia contra quemcumque detentorem illius rei competit; ut si Tu habes librum meum, peto a te librum, & si alteri donasti, possum contra possessorem actionem proponere, *l. 3. §. fin. D. ad exhibendum.*

25 Mixta in rem scripta competit solum inter eos, qui rem habent communem, & non contra alios possessores, *Oin. de act. in §. omnium num. 11.*

26 Est demum advertendum, quod actionis nomen est generale comprehendens reales, & personales actiones, *l. actionum genera in princip. ff. de oblig. & action. & instit. de action. vers. appellamus.*

27 Actiones reales sunt vindicationes, sive competant pro rebus corporalibus, ut *in tit. de rei vind.* sive pro rebus incorporalibus, ut *in tit. ff. de servit. vind.*

28 Personales Actiones appellantur condictiones, sic dictæ a condicendo. De jure enim antiquo Creditor tenebatur condicere, & colloqui cum debitore, eumque prius requirere ad solutionem, quæ requisitio non erat necessaria in actione reali, cum in ea non est persona obligata, *Jason in l. certi condictio 9. ff. si certum petatur.*

Hinc & si omnes actiones personales abusive dicuntur condictiones, tamen ut una ab alia discernatur, adiicitur aliqua specialitas, ut condictio certi, condictio ob caussam, condictio indebiti, &c.

Hodie vero non est debitor extraiudicialiter interpellandus de necessitate, sed tantum de urbanitate, *Text. & glos. in l. debitoro C. de pignor.* quia dies interpellat pro homine, *l. magni 12. C. de contrah. & committ. stipulat.*

29 Nota etiam; quod ubi ex civili obligatione nova non cavetur de nomine actionis, datur condictio ex illa lege.

Et ubi Prætor non diceret actionis nomen, tunc datur actio in factum.

Actio itaque in factum est Prætoria actio, Condictio ex lege est civilis actio, *glos. lib. 4. inst. tit. 4. §. namque si cui vers. sed quia sane in verbo actio, & tex. in l. & ita ff. naut. caup. & c. Staib. ex l. 1. ff. de cond. ex lege.*

30 Et demum erit notandum, quod actiones descendentes ex statutis Ducum, & Principum, qui superiorem non recognoscunt, dicuntur civiles, quia jus civile reputatur tale statutum, ut sunt Constitutiones, & capitula nostri Regni Neapol. & Pragm.

Actiones vero, quæ descendunt a statutis Baronum, Ducum, & aliorum titulatorum Regni; qui agnoscunt superiorem, dicuntur Prætoriæ, sive de jure Prætorio, *Oinot. lib. 4. instit. de action. §. sed ista tit. 4. num. 7. ex glos. & ibi Feudistæ in cap. 2. in verbi observatur tit. de investit. inter Dominum.*

31 Utilitas hujus investigationis erit, quia actiones Prætoriæ pœnales anno præscribuntur. Ut actio injuriarum Prætoria, *l. si non convitii C. de injuriis.*

Si vero civiles, erunt perpetuæ per *l. in honorariis, Trentacinq. in princip. ff. de oblig. & Oinot. loc. cit.*

Hæc satis sint pro Praxi actionum; usus te plura docebit.

C A P. IV.

De sylva particularium actionum.

S U M M A R I U M.

ACtiones bonæ fidei sunt 17. & prima est actio ex empto personalis contra venditorem ad tradendam rem venditam, cum aliis declarationibus, num. 1.

Secunda est actio ex vendito personalis contra emptorem ad pretium numerandum, & ad alia, num. 2.

Tertia est actio ex locato contra Conductorem pro pensione, vel deterioratione rei, vel operis locati, cum differentia inter operam, & opus, & differentia inter conventionem in pecunia, & in alia quantitate, num. 3.

Quarta actio ex conducto ad beneficium Conductoris, & quæ sit differentia inter colonos Numerarios, Conductitios, & Partiarios, num. 4.

Emptor, & quilibet successor singularis regulariter non tenetur stare locationi factæ, cum quinque limitationibus, num. 5.

Fructus inter emptorem, & venditorem, quomodo dividantur, num. 6.

Cautela pro Conductore contra locatorem, num. 7.

Quinta actio negotiorum gestorum, scilicet directa, quæ Domino competit contra gerentem negotiationem; Altera contraria, quæ gerenti negotia competit contra Dominum ad repetendum impensum, num. 8.

Gestor salarium petere non potest, sed remuneratur per Antidora, num. 9.

Antidora, quid significat, num. 10.

Sexta est actio mandati, directa contra mandatarium, & contraria contra mandantem, num. 11.

B Se-

Septima est actio depositi, directa contra depositarium, & contraria ad beneficium tutoris, num. 12.
Octava est actio pro socio directa ex parte omnium sociorum, num. 13.
Nona est actio tutela directa contra tutorem, & contraria contra pupillum, num. 14.
Decima est actio commodati, directa ad rem commodatam recuperandam: contraria datur commodatario ad recuperandas expensas, num. 15.
Undecima est actio pignoratitia: directa ad beneficium debitoris contra Creditorem pro recuperando pignore, contraria ad beneficium Creditoris pro recuperandis expensis, num. 16.
Duodecima est actio familiæ erciscundæ, ut hæreditas dividatur, num. 17.
Decimatertia est actio communi dividendo, ut res communis dividatur, num. 18.
Actio communi dividundo, quid differt ab actione erciscunda, & ab actione pro socio, num. 19.
Decimaquarta est actio præscriptis verbis, quæ alias vocatur actio in factũ, quæ oritur ex contractibus innominatis, & in quibus casibus hæc actio detur, n. 20.
Decimaquinta est actio æstimatoria, quæ est quando traditur res æstimata, ut vendatur, & ut pretium, vel res sibi reddatur, num. 21.
Actio æstimatoria præscriptis verbis datur, quando dubitatur de nomine contractus, num. 22.
Æstimatio facit, ut periculum sit suscipientis onus vendendi, & restituendi pretium, vel rem, num. 23.
Decimasexta est actio ex permutatione, ut præscriptis verbis, sibi restituatur res promissa in escambium, vel vadium res data, num. 24.
Permutatio est contractus innominatus, num. 25.
Decimaseptima est hæreditatis petitio, quæ realis est, rejectis dicentibus, quod sit in rem scripta, num. 26.
Petitio hæreditatis quid sit, & quare mere realis dicenda sit, num. 27.
Petitio hæreditatis hæredi competit contra possidentem pro hærede, vel possessore, & sufficit probare rem fuisse defuncti, num. 28.

HActenus diximus de actionibus in genere, & per ordinem distinctis, nunc pro pleniori intelligentia, ne quid desit in hac praxi, alias breviter explanabimus, sicuti arbores, spicas, & alias res sine distinctione in sylva natas.

1 Et primo illas decem, & septem actiones bonæ fidei in præcedenti cap. tertio num. 4. enumeratas, v3.

Prima. De actione ex empto.

Actio ex empto est personalis, & bonæ fidei, & est, quæ datur emptori contra venditorem, *l. ex empto 11. ff. de act. emp.*

Et primo, competit ad rem tradendam; quando est vendita, sed non tradita res. Verum si vendens non habet facultatem tradendi, tunc præstando interesse liberatur, *Oinot. de act. ex emp. n. 22.*

Secundo competit ad fructus rei venditæ pendentes, *l. Julianus 13. §. si fructibus ff. eod.*

Et quomodo dividantur fructus inter emptorem, & venditorem, resolvit *Reg. de Marin. resol. 252. lib. 1. & de Franc. dec. 79.* dicentes, quod sunt emptoris fructus non collecti, qui semel in anno producuntur. Illi vero, qui singulis diebus percipiuntur, pro rata temporis dividuntur.

Tertio competit ad interesse, quanto minoris ob servitutem, vel aliud onus, quod celavit venditor, *l. 1. §. venditor ff. eod. l. & si minor 6. C. de action. empt. & vid. Oinot. loc. cit. num. 31.*

Quarto competit ad interesse, quando fundus venditus fuit ad mensuram, & deficit mensura promissa, *l. a. & l. si servum 4. ff. de action. emp.*

Quinto competit ad repetendas arrhas, quando partium consensu dissoluta est venditio, *l. ex empto §. si is, qui vinum 6 ff. eod.*

Sexto competit actio ex empto pro exhibitione instrumenti rei venditæ, vel ut venditor copiam faciat instrumentorum fundi, ut Jura, vel confinia cognoscantur, *l. Titius hæres ff. de action. empt.*

Et vide *Reg. de Marin. resol. 108. lib. 1. num. 11.* ubi concludit posse per emptorem agi, ut res a fideicommissi vinculo, vel alteri oneri obnoxia liberetur, alias sibi restituatur pretium, & hoc ante tempus evictionis, sive antequam lis moveatur, per *Text. in leg. hominem 69.* ibi: *nec expectabimus, ut creditor evincat, §. prædiums in fin. de Franch. decis. 200. a num. 13. Anellus Amatus cons. 58. num. 4.*

Septimo competit pro evictione, *l. sciendum 25. ff. de evict.* & hoc licet non sit promissa evictio, *l. non dubitatur 6. C. de eviction.*

Ad cujus declarationem, vide *de Marin. loc. cit.*

Secunda. De actione ex vendito.

2 Actio ex vendito similiter est personalis bonæ fidei, & competit venditori contra emptorem ad pretium rei emptæ numerandum, *l. Julianus 13. §. ex vendito 19. ff. eod.*

Secundo datur ad petendas usuras pretii non soluti, *l. fructus 13. C. de action. empt.*

De qua vide alia apud *Oinot. de act. ex vendit.*

Tertia. De actionibus locati.

3 Actio ex locato etiam personalis, & bonæ fidei est propter non solutam pensionem, vel locatori contra conductorem competit, propter deteriorationem rei locatæ, *l. cum conductorem 29. C. locati.*

Et datur locatori operarum ad consequendam mercedem a conducente operas, *l. qui operas 38. ff. eod.*

Verum hic est advertendum, quod locare, & conducere operas dicimus respicere illas operas manuales artis mecanicæ, non autem artis, & scientiæ liberalis, ideo Doctori, vel scholari non datur actio ex locato, vel conducto, sed actio in factum, quia professores artis liberalis dicuntur præbere opera beneficii causa, & non locare operas, propter nobile exercitium artis liberalis, *Bart. post glos. in l. 1. in princ. super verb. honororium, ff. si mens. fals. mod. dix.*

Alia differentia est notanda inter operas, & opus.

Nam is locat operas, qui se obligat ad operandum, ad præstandas operas suas, ad laborandum.

Et is conducit operas, qui sibi obligare facit operarios ad laborandum & sibi inserviendum.

At secus, quando quis conducit opus, sive opera, intelligitur de Artifice, sive operario, qui promittit alteri facere aliquod opus, ut murum, navim, picturam, &c.

Et locare opus intelligitur de Domino, cui promittitur opus faciendum ab Artifice, *l. 2. §. si conservatis, vers. nam & si faber ff. ad leg. Rhodiam de jact. l. ea lege 5. §. fin. in princ. ff. eod.*

Nota bene hos terminos de directo contrarios, & diversos.

Nota etiam, quod si inter locatorem, & conductorem sit facta conventio solvendi pecuniam numeratam, datur dicto actori actio ex locato, & conducto.

Sed si conventio non fuit in pecunia, sed in alia quantitate, ut locavi fundum, ut annuatim mihi solvas tot saccos frumenti, tunc non est locatio, sed contractus innominatus, facio, ut des, ideoque actione præscriptis verbis agendum est, *l. 1. §. si quis servum 9.* juncta *glos. super verbo non datur ff. depositi.*

Alia vide, quæ dixi *in 2. tomo meæ praxis tit. 7 de praxi exfractationis contra conductorem.* Et tetigi supra hic *cap. 3. vers. 4. serviana est actio.*

4 *Quarta. De actione Conducti.*

Actio ex conducto bonæ fidei, & personalis est, & conductori competit, qui rem utendam, vel fruendam conduxerit, *l. ex conducto 15. in princ. ff. eod.*

Et ut scias, quibus proprie competit, adverte, quod coloni triplices sunt.

Alii

Alii enim sunt Numerarii.
Alii Conductitii.
Alii Partiarii.

Numerarii sunt, qui nummis colunt, idest, qui solvunt pro annua pensione nummos, sive pecuniam numeratam, & a numeratione dicuntur numerarii.

Conductitii sunt, qui non pecuniam numeratam, sed frumentum, vel aliam materiam solvunt.

Partiarii, vel colunt fundum ad partem, scilicet medietatem, aut tertiam, vel quartam partem cum Domino partiuntur.

Numerariis itaque, idest iis, qui in pecunia numerata solvunt, sive colonus, sive inquilinus sit, competit dicta actio ex conducto.

Conductitiis vero non competit dicta actio ex conducto, sed actio præscriptis verbis, quia tunc est contractus innominatus, ut dixi in præcedenti cap. 3.

Partiariis neque datur dicta actio ex conducto, nec locati, sed actio pro socio, quia est societas, dum lucrum, & damnum cum domino partiuntur, ut late *Oinot. lib. 4. instit. tit. 6. §. action. de action. ex conduct. nu. 8. & Bart. in l. si apes 26. §. 1. ff. de furtis*, & est *Tex. in l. si merces §. vis major. ff. de act.*

Et competit contra ipsum locatorem, sive ejus successorem universalem.

Nam regulariter non competit contra singularem successorem, & emptorem rei locatæ, vel donatarium, aut similem, *Tex. in l. emptorem C. de locato.*

Et ratio est, quia conductor habet tantum actionem personalem contra ipsum locatorem, qui rem locatam ante tempus conductionis finitum vendit, ad interesse, *Tex. est in l. si merces §. qui fundum ff. eod.*

5 Sed hæc regula, quod emptor, sive quilibet successor singularis non teneatur stare locationi factæ per suum prædecessorem, sed quod possit removere conductorem, limitatur a DD. pluribus modis, ut est videre apud *Sanfelic. & Addentes in dec. 366.*

Primo ob solutionem anticipatam, *Sanfelic. nu. 8.*

Secundo, ob impensas necessarias, & considerabiles, *Sanfel. d. num. 21.*

Tertio ob juramentum in contractu, *Sanfelic. d. dec. num. 7.*

Quarto, quando emit rem, quam sciebat esse locatam, *Sanfel. loc. cit.*

Quinto, quando res non est integra, ut si annus sit inceptus, tunc ille annus debet finiri, *Sanfelic. loc. cit.* ubi multos citat, quibus adde *Rovit. in pragm. 6. de locat. & conduct. num. 25.*

6 Et quomodo dividuntur fructus inter emptorem, & venditorem, vide *de Franch. dec. 79. & 302. & de Marin. lib. 1. resol. 259.* ut fructus, qui semel in anno colliguntur, & qui sunt collecti, ad venditorem, qui non sunt collecti, ad emptorem.

Fructus vero, qui singulis diebus percipiuntur, ut sunt pensiones domorum, & similes, pro rata temporis dividuntur.

At in casu, quo conductor non poterit expelli ex dispositione legis, vel hominis, sive ex pacto, tunc non fit divisio, ut supra, sed pensio maturanda post venditionem tota spectat ad emptorem; illa maturata tota ad venditorem; ita advertit *de Luca ad Franch. d. decis. 79. in fine*, ubi refellit *de Marin. in resol. 125. ex Giurba* supra citato, & aliis circa hoc.

7 Sed nota, cautelam pro conductore contra locatorem, ut locator promittat non vendere, vel alio titulo alienare durante locatione in præjudicium conductoris, obligando pro observatione dicti pacti in specie ipsam rem locatam, & generaliter omnia bona, & quod generalitas specialitati non deroget, nec contra, &c. Tunc conductor habet actionem personalem, & realem, & res transit cum onere non amovendi conductorem, *Oinot.* late ubi supra ex *Jason. in l. quoties 15. num. 79. C. de rei vindicat.*, *de Castro in l. Tom. IV.* *si merces §. qui fundum ff. eod.*

E contra nota aliam cautelam pro locatore contra conductorem, ut se obliget conductor solvere conventam pensionem, non obstante quocumque casu sterilitatis, etiam inopinato, & fortuito, quia regulariter fit remissio mercedis ob fructuum sterilitatem, *l. licet 8. C. de loc. & conduct. & c. propter 3.*

Ideo fit pactum speciale, ut colonus suscipiat in se periculum sterilitatis, argum. ex contrario sensu dictæ *leg. licet*, est *Text. expressus in l. sed si quis fundum al §. 2. ff. eod.*

Et de praxi extractationis contra conductorem dixi late *in 2. tomo meæ praxis in 3. specie Judiciorum tit. 7.* „ ubi vide etiam Additionem; & si cætera desideras, in Appendice in fine primæ partis hujus tertii tom. potes perlegere.

8 *Quinta. De Actione negotiorum gestorum.*

De hac dixi in cap. 3. in 8. divisione actionum, quod sit duplex, directa, & contraria. Directa, quæ domino competit contra gerentem negotia ipsius Dom.

Contraria est, quæ ad repetendum impensum datur gerenti negotia alterius, eo absente, vel ignorante sine mandato, *l. 2. in fin. ff. eod.*

9 Gestor vero salarium petere non potest, ex regula, quod gratis fit, pensionem non inducit *l. 1. in fin. C. eod.*

Sed recipiens obligatur ad antidora, *l. sed, & si lege 25. §. consuluit 11. ff. de hæred. petition.*

10 Antidora, remunerationem significat grati animi ad proportionem beneficii recepti, *Vulp. in d. tit. de petit. hæred.*

11 *Sexta. De actione mandati.*

Actio mandati duplex est, directa, & contraria.

Directa est, quæ mandanti datur contra mandatarium ad reddendam administrationis rationem, sive suscepti mandati rationem.

Contraria datur mandatario contra mandantem ad repetendas expensas de suo factas, ut *in tot. tit. ff. & C. mandati, vel contra.*

Dantur hæ duæ actiones hæredibus, & contra hæredes, *l. mandatum C. mandati l. si vero ff. mandati §. fin. & §. seq.* & vide *Joan. Crisp. in Cathalogo actionum num. 151. fol. 358.* ubi fusius.

12 *Septima. De actione depositi.*

Depositi actio pariter est directa, & contraria.

Directa datur depositori contra depositarium ad recuperandum depositum.

Contraria datur depositario ad recuperandas expensas factas in re deposita, ut *in §. præterea instit. quib. modis re contrah. oblig. & l. 1. ff. depositi, & l. si deposita, C. depositi.*

Similiter datur hæredibus, & in hæredes, *Crisp. loc. cit. num. 152.*

13 *Octava. De actione pro socio.*

Hæc actio datur uni socio contra alium, qui nollet sua bona communicare, cum esset societas omnium bonorum, vel contra socium, qui intulisset damnum societati ad resarciendum, ut *in ff. & C. pro socio, & instit. eod.*

Et est directa ex parte omnium sociorum, non autem est contraria, cum non mutetur nomen contractus, & contrahentium, secundum *gloss. in l. consensu ff. de action. & obligat.* & est *Tex. in §. ex quibus institut. de pon. tem. litig.*

14 *Nona. De actione Tutelæ.*

Hæc actio duplex est, directa, & contraria.

Directa datur pupillo contra Tutorem pro reddenda ratione, & lucro, *l. 1. C. de usuris Pupilli.*

Contraria datur Tutori contra pupillum pro expensis, ut *in tit. de contr. & util. action. Tutelæ.*

Et pro salario petito, & taxato in principio Tutelæ, at pro non petito in principio non datur actio, *l. Tutoribus, §. in Principalibus, ff. de administr. tutor. de Franch. dec. 122.* Datur hæredi in hæredem, *l. su-*

rela C. arb. Tut. l. 1. §. hanc actionem ff. de tutel. & rat. distr. vide *Joan. Crisp. de montibus in Cathalogo actionum fol. 358. num. 153.*

15 *Decima. De actione commodati.*

Hæc actio duplex est, directa, & contraria.

Directa datur Commodanti contra Commodatarium ad rem commodatam recuperandam absque deterioratione, *l. sed si §. deposita ff. commodati, & l. penal. acl. in tit. ff. & C. commodati.*

Contraria datur Commodatario ad repetendas expensas necessarias in re commodata factas, *l. in commodato, §. 2. ff. commodati.*

16 *Undecima. De actione pignoratitia.*

Actio hæc duplex est, Directa, & Contraria, sic *in rubr. ff. de pignor. action.*

Directa datur debitori contra creditorem, ut rem pignoratam restituat, satisfacto sibi de credito, *§. fin. instit. quib. mod. re contrah. oblig. l. si rem §. omnis ff. de pignor. action.*

Contraria datur creditori adversus debitorem ad repetendas expensas necessarias, vel utiles in re pignorata factas, *l. tutor §. contrariam ff. de pignorat. action. l. si servus eod. tit.*

17 *Duodecima. De actione familiæ ercifcundæ.*

Actio familiæ ercifcundæ est, quæ inter hæredes locum habet, ut hæreditas, quæ communis est, dividatur *l. 1. ff. famil. ercifcunda, & §. quædam instit. de action.*

Ercire enim dividere significat, ut apud *Ambros. Calep.* apud quem Calepinum reperitur sine, H, sed *in Specilegio Scoppa in verbo Excernu lovem* advertitur, ut *Hercifcundus* scribatur cum, *H*, quia *Hercifcor* dicitur ab *Hercos*, idest septum, & non ab arcendo, ut alii male putarunt, ut Scoppus dicit in lit. H, hercifcundus.

Et familia apud antiquos pro hæreditate accipiebatur.

Actio itaque familiæ hercifcundæ, idest hæreditatis sepiendæ, vel sepe convallandæ, & custodiendæ, ne amplius in communi sine maneat.

Hæc inquam actio duplex est, Directa, & Utilis.

Directa datur cohæredi de jure civili possidenti, vel asserenti esse hæredem.

Utilis datur hæredibus de jure prætorio, qui bonorum possessores dicuntur, & datur fideicommissariis, quibus ex S. C. Trebell. restitutá est hæreditas, & datur filio arrogato ad consequendam quartam.

Sed non datur contra quemcumque possessorem, sed tantum inter ipsos cohæredes, etiam qua ipso non possident, *l. hæredes 25. ff. famil. ercisc.*

Item contra eum, cui cohæres vendit suam partem, *d. l. hæredes §. si testator 6. ff. eod.*

Item datur inter filios, quorum uni est facta inofficiosa donatio, pro consequenda legitima, *tit. C. de inoffic. donat.*

Verum non datur contra titulo possidentem, *glos. post Tex. in d. l. hæredes §. quod pro emptore 7. ff. eod.*

Sicut nec petitio hæreditatis datur contra titulo possidentem, *l. hæreditas, C. de petit. hæreditatis, Oinot. tit. 6. de action. fam. hercisc. nu. 6.*

Actio familiæ ercifcundæ cumulari potest cum petitione hæreditatis in uno, & eodem libello, quando Actor non possidet, petendo scil. me declarare hæredem, & meus frater cohæres dividat mecum hæreditatem ad nos ambos devolutam *Oinot. §. 5. quædam actiones tit. 6. lib. 4. de actione famil. hercisc. num. 10.* vide circa multa alia dubia ibi per *Oinot.* enucleata, & vide, quæ dicam in sequenti actione communi dividundo.

18 *Decimatertia. De actione communi dividundo.*

Hæc est, per quam res particularis, & communis dividitur, *§. quædam instit. de action, & l. 1. & tot. tit. ff. communi divid.*

19 Hæc differt ab actione hercifcundæ, & pro socio, quia habet locum illa ercifcundæ in universalitate corporum hæreditariorum, & illa pro socio pertinet ad personales præstationes, quia potest remanere res communis, etiam quod societas sit soluta, ut habetur *in l. actionum §. potest ff. pro socio.*

Hæc vero communi dividundo, habet locum in rebus particularibus perventis, sive ex donatione, sive ex legato in testamento, sive ex societate inter socios, ut ex juribus supra allegatis, *Glos. & Doctores in §. interea si inter 3. sup. de obligat. quæ ex quasi contractu nascuntur, super verba idem juris.*

Differt quoque, quia actio familiæ ercifcundæ semel tantum intentari potest, sed communi dividundo pluries agi potest, *leg. si filia 20. §. fin. ff. famil. ercifcund.*

Differt quoque, quia ercifcundæ datur inter coredes tantum; Nam si actor non possidet hæreditatem, & negatur a Reo esse cohæres, repellitur exceptione præposterationis, ut primum doceat se esse hæredem, *l. 1. ff. famil. hercfc.*

Sed communi dividundo competit etiam ei, qui non est hæres, sed habet rem communem ex causa donationis, vel legati, vel ex societate, *d. §. si inter, & l. 2. ff. eod.* ubi actio communi dividundo concurrit cum actione pro socio, & una tollit aliam, cum ambæ sint rei persecutoriæ, *l. pro socio 18. in fine ff. pro socio.*

Quæ actio pro socio oritur ex contractu, sed communi dividundo ex quasi contractu, & semper ad dividendum competit.

Et conventus communi dividundo, si neget actorem esse socium, potest proponere rei vindicationem, *l. si fundi 18. ff. de exceptionibus.*

Hoc intellige, si reus solus possidet rem, nam si possidet uterque, actor non repellitur.

Et si possidet uterque, sufficit in libello exprimere nolle amplius manere in communione: Aut non possidet, & tunc causa communionis exprimenda, & probanda est.

Et pactum de stando in communione perpetua non tenet, quia est contra utilitatem publicam, nam communio est mater discordiæ, *l. cum pater 77. §. dulcissimis fratribus 20. ff. de legat. 2.*

Nec Pater potest mandare filiis, ut in perpetuum non dividant, nec Testator hæredibus, rejectis contrarium tenentibus, *Oinot. §. quædam act. tit. 6. lib. 4. num. 22.* & alia vide apud dictum *Oinot.*

20 *Decimaquarta. De actione præscriptis verbis.*

Actio præscriptis verbis, alias vocata actio in factum, est, quæ oritur ex contractibus innominatis, cum non possit nomen assumere a contractu, qui est innominatus, idest sine nomine, assumit nomen ex verbis præscriptis, sive positis in illo contractu; nam cum deficiant vulgaria, atque usitata actionum nomina, præscriptis verbis agendum est, *l. 1. ff. de præscrip. verb.*

Sed a contractibus nominatis denominantur actiones nominatæ, idest, quia nomen assumunt a nomine contractus, cum nomen actionis non deficit, quia assumitur ab eodem nomine contractus, *Bald. in l. 1. ff. de præscr. verb. & in factum action.*

Actio itaque præscriptis verbis, sive in factum, datur loco cujuslibet interdicti, ut *in §. fin. instit. de interdictis.*

Item datur ex omnibus pactis nudis in continenti appositis, juxta contractum, *l. petere, & l. bonæ fidei C. de pactis.*

Et datur in multis casibus, quos numerare laboriosum esset, ut dicit *Ioan. Crispus de montibus in tract. de action. num. 158.*

Et datur, quando solvens non repetit solutum, sed instat, ut recipiens adimpleat ex parte sua, ut

in

in fot. tit. ff. de prascrip. verb.

21 *Decimaquinta. De actione æstimatoria.*

Actio de æstimato est, quando res æstimata vendendo traditur, ut vendens reddat Domino pretium, vel rem, verum si neutrum reddat, tunc agitur ad recuperandum rem, vel æstimationem, actione præscriptis verbis æstimatoria.

Hæc actio tollit dubitationem, utrum ex vendito, danda sit actio propter æstimationem.

An ex locato, quasi rem vendendam locasse videtur.

An ex conducto, quando operam conduxissem.

An mandati, quia mandato meo hoc fecit.

22 Quoties enim de nomine contractus dubitatur, datur actio præscriptis verbis æstimatoria.

23 Et æstimatio facit, ut si res pereat, sive culpa, sive casu; periculum erit ejus, qui suscepit onus vendendi, & restituendi, vel rem, vel æstimationem, *l.1.§.æstimatio ff.de æstimat.action.*

24 *Decimasexta. De actione ex permutatione.*

Actio hæc competit, ubi facta conventione de permutando, unus dedit rem, & sic contractum ex parte sua complevit, & contra alterum non implentem datur actio præscriptis verbis ex permutatione ad eam rem sibi promissam in excambium tradendum, vel saltem sibi restituendum rem, quam dederat, *l. 1. ff.de rerum permutatione.*

25 Permutatio enim est contractus innominatus, ideo producit actionem præscriptis verbis, & condictionem; idest repetitionem rei datæ, quia solo consensu non perficitur dictus contractus.

Quod secus est in contractibus nominatis.

26 *Decimaseptima. De hæreditatis petitione.*

Petitio hæreditatis, an sit actio mere realis, an in
27 rem scripta magna est varietas inter Doctores, sed vera, & magis communis conclusio est, quod sit mere realis, & ratio est, quia

Petitio hæreditatis est Jus universale, in quo possunt esse reales, & personales præstationes, tamen omnia ista faciunt unum corpus, & sic unum jus universale, quod appellatur hæreditas, *l.nihil ff.de verb. sign.*

Et hæreditas respectu juris universalis est quid incorporale, ut *Instit. de rebus corporalibus, & incorporalibus.*

Unde is, qui intentat judicium petitionis hæreditatis, dicit se habere jus in illo jure universali; & merito dicitur actio realis, quia datur ad rem, licet incorporalem contra quemcumque possessorem illius hæreditatis, & quamquam veniant præstationes personales, in ea tamen veniunt accessoriæ tanquam inclusæ in corpore universali; & esset inconveniens, quod actio sumeret denominationem a suo accessorio; & hoc expresse probatur ex *d. §.petitio*, ubi dicitur, quod petitio hæreditatis, licet sit in rem, & sic præsupponit esse principale, habet tamen quasdam personales præstationes, scilicet ea, quæ a debitoribus sunt exacta. Ex quibus verbis patet, quod veniunt accessoriæ in consequentiam.

Et habemus *Tex. clarum in l.si autem §. sed is ff.de reivindicat.* ubi Jureconsul. æquiparat rei vindicationem, & petitionem hæreditatis, & dicit utramque esse in rem.

Hæc sunt verba propria *Roberti Maranta antiqui, & eximii Practici in par.4.dist.3.num.63.*

28 Petitio hæreditatis competit hæredi, qui animo, vel verbis adivit hæreditatem; contra quemcumque possidentem pro hærede, vel pro possessore, *l.regulariter ff.de petition. hæredit.*

In petitione hæreditatis non est necesse probare dominium Auctoris, scilicet defuncti, sed sufficit probare rem fuisse in bonis defuncti, per *Tex.in l.& non tantum ff.de petit.hæreditatis*, & per *Bart.& Doctores in l.hæreditas C.de petitione hæred.*

Vide alia, quæ dixi cum formulis in 1. tom. meæ praxis tit.de præambulis.

C A P. V.

De exceptione in genere.

S U M M A R I U M.

Actiones sunt arma Actoris. Exceptiones sunt arma Reorum, num.1.

Actionum, & exceptionum infinitus est numerus, num.2.

Exceptio est actionis exclusio, sed secund.Episcop.Verde est quoad se, & quoad modum agendi refractio, num.3.

Exceptionum quatuor genera sunt. Primum mere dilatoria. Secundum mere peremptoria. Tertium Anomala, sive Anormala, aut mixta. Quartum modificativa, num.4.

Dilatoriæ dicuntur a dilatando, quæ ad dilatandum judiciorum opponuntur ante terminum, vel incontinenti post terminum, vel contra Judicem, vel contra Actorem, vel contra libellum, num.5.

Peremptoriæ dicuntur a perimendo, quæ jus Agentis perimunt, idest occidunt, ut exceptio solutionis, & similes, per quas perimitur, sive tollitur actio, num.6.

Anomala, sive Anormala nomen græcum est, dictum ab A, idest sine, & a Norma, idest regula, scilicet sine regula, idest irregulares, & mixtæ dicuntur, quia participant de dilatoriis, & peremptoriis, num.7.

Mixta, sive Anomala exemplificatur, quando dubitatur, an sit perpetua, an temporalis; ut est exceptio, ne quis tenatur ultra quam facere potest, quæ perpetua est, si ad pinguiorem fortunam non venerit; sed est Temporalis, si venerit, num.8.

Modificativæ a modificando dicuntur, & sunt quæ sententiæ executionem modificant, firma remanente sententia, ut est discussio inventarii, retentio pro meliorationibus, & similes, num.9.

Dilatoriæ dividuntur in quatuor species. Prima respicit jurisdictionem fori, vel personam Judicis. Secunda respicit personam litigantium. Tertia respicit libellum sive merita caussæ. Quarta respicit processum, non autem merita caussæ, ut exceptio brevitatis termini, declaratio circa usum, & similium, quæ exceptiones emergentes appellantur, num.10.

Dilatoria primæ speciei, secundæ, tertiæ, & quartæ narrantur, num.11.

Peremptoriæ, mixtæ, & modificativæ narrantur, num.12.

1 Explanata Praxi actionum, quæ sunt arma actoris; dum actor debet venire munitus cum armis suis ad bellum judiciale; consecutive explananda venit Praxis exceptionum, quæ sunt in defensionem reorum adversus actiones Actoris.

2 Et quia infinitus est numerus exceptionum, sicuti infinitus est numerus actionum, ut advertit *Muse. p.4.glos.& similia n.3.ex Aretin.in rub.de excep.n.2.*

Ideo impossibile est omnes actiones, & omnes exceptiones memorare; sed eas tantum, quæ sufficiant ad facilitandam praxim, & quæ magis sunt practicabiles, ad quarum similitudinem possit quisque Practicus alias per se cognoscere.

3 Exceptio nihil aliud est, quam actionis exclusio, secundum *Maranta p.5.membr.9.num.1.*

Sic exceptio solutionis non supponit actionem, nam facta solutione tollitur debitum, & actio debiti petendi.

Hæc tamen Definitio non placuit Episc. Verde, ea ratione, quia actio non semper tollitur per exceptionem, nam aliquando modus actionis retunditur tantum. Sic exceptio incompetentiæ fori non tollit actionem, nec excludit Actorem, quia non dicit se

non

non teneri solvere, sed tantum impedit executionem actionis coram illo Judice incompetenti, ideo definiri potest, quod

Exceptio est quoad se, vel quoad modum agendi refractio, Ita *Verde lib. 4. instit. num.* 383. *per text. in l. 2. §. pen. ff. de except.*

4 Exceptionum, quibus Reus se defendit, quatuor genera sunt, videlicet mere dilatoriæ, mere peremptoriæ, & anormalæ, seu mixtæ, & modificativæ, *Motil. de prad. citat. num.* 18.

5 Exceptiones mere dilatoriæ dicuntur a dilatando; sunt enim, quæ opponuntur ad dilatandum, seu differendum Judicium, quasi per eas non impugnatur directe actio agentis, sive non negatur justitia actoris, sed veluti quodam diverticulo impeditur in tempus cursus judicii, & sunt opponendæ ante terminum, vel incontinenti post terminum, & sunt, quæ excludunt unum ex tribus personis a judicio, sine quo non subsistit; scilicet Judicis, Actoris, & rei: ut Judicis incompetentiæ, legitimationis personæ, &c. vel excludunt libellum, ut exceptio obscuritatis, vel ineptitudinis libelli, exhibitionis scripturarum.

6 Peremptoriæ dicuntur a perimendo; nam sunt illæ, quæ in totum perimunt jus agentis, idest occidunt, & similes, per quas perimitur, sive tollitur actio, sive jus agendi, ut est exceptio solutionis, jurisjurandi, rei judicatæ. &c.

7 Anomalæ, seu Anoimalæ dicuntur ex Græcis ab *A*, idest *sine*, & *norma*, idest *Regula*, quasi absque regula, sive irregulares, & mixtæ dicuntur, quia participant ex dilatoriis, & peremptoriis; Et sunt illæ, de quibus dubitatur, an sint perpetuæ, an temporales.

8 Perpetua namque habet vim peremptoriæ. Temporalis habet vim dilatoriæ, ut est exceptio, ne quis teneatur ultra id, quod facere potest: quæ est perpetua, si numquam devenerit ad pinguiorem fortunam; est temporalis, si devenerit, ut docet *Verde lib. 4. inst. num.* 1303.

9 Modificativæ a modificando dictæ sunt, quæ contra sententiam opponuntur, & illam non in totum enervant, sed sententiæ executionem moderant, & modificant, ideo modificativæ dicuntur, *Motill. de integrum restitut. num.* 26. ut exceptio retentionis pro meliorationibus, discussionis inventarii.

10 Dilatoriæ exceptiones dilatant, donec legitimantur personæ, & libellus, sive actio libellandi patefiat; quæ dividuntur in quatuor species.

Prima respicit jurisdictionem fori, vel personam Judicis, ut declinatoria fori, aut recusatoria Judicis personæ.

Secunda respicit personam litigantium, scilicet tam actoris, quam rei, ut est legitimatio personæ tam principalis, quam procuratoris.

Tertia respicit libellum, seu ipsam causam, sive merita causæ, ut quod libellus sit obscurus, vel ineptus, aut exceptio pacti temporalis de non petendo, aut exceptio ante diem agis, *Carlev. lib. 1. tit. 2. disput. 5. num.* 10.

Quarta respicit processum, non merita causæ, ut exceptio de brevitate termini, exceptio declarationis circa usum, & similia, quæ exceptiones emergentes appellantur; quia procedendo in processu emergunt, idest foras exeunt, quæ prius mersæ, & acclusæ sub aquis in mari magno emergunt, & apparent.

De exceptionibus in Genere.

11 Primæ speciei dilatoriæ, quæ respiciunt jurisdictionem, seu personam Judicis, sunt, videlicet.

Judicis declinatio.

Judicis incompetentia circa jurisdictionem.

Judicis recusatio circa personam; quod tribus modis contingit, vel ratione inhabilitatis, vel ex defectu commissionis, vel ratione suspicionis.

Litis pendentia.

Ne causæ continentia dividatur.

Quæstio Commissarii.

Secundæ, quæ respiciunt personas litigantium, sunt, v3.

Legitimatio personæ tam actoris, quam rei, & Procuratoris.

Declaratio si est hæres, & si bona possidet, & de aliis interrogatoriis, aut declarationibus inter actorem, & reum.

Quod minor agit sine Curatore, vel

Quod tutor non adimplevit solemnia.

Quod filius agit sine consensu patris; Monachus sine consensu Superioris, uxor sine consensu viri,

Quod sit infamis, criminosus, exul, banditus, perpetuo carceri mancipatus, ad triremes damnatus, deportatus, excommunicatus.

Exceptio veniæ non petitæ.

Exceptio spolii.

Exceptio falsi Procuratoris, vel mandati, vide *in Anomalis*.

Quod Procurator sit minor, mulier, monachus, miles, in sacris constitutus, vel beneficiatus, item quod fuit Judex in eadem causa, vel

Quod non possit agi sine mandato, aut cum mandato minus sufficienti.

Tertiæ, quæ respiciunt libellum, sive ipsam causam; sunt videlicet.

Exceptio, ut detur copia dicti libelli.

Exhibitionis scripturarum.

Exceptio obscuritatis, vel ineptitudinis libelli.

Pactum temporale de non petendo.

Exceptio, quod ante diem agis.

Carentiæ, & incompetentiæ actionis, notoriique defectus juris agendi.

Exceptio tua non interest.

Exceptio de Jure tertii.

Exceptio intentionis, & facti.

Exceptio cautionis expensarum.

Exceptio reconventionis.

Exceptio feriarum.

Laudatio in Auctorem.

Nominatio in Dominum.

Exceptio de judicio sisti, & judicatum solvendo.

Quartæ sunt, & aliæ exceptiones dilatoriæ emergentes, quæ respiciunt processum, non merita causæ, videlicet.

Exceptio brevis termini, sive dilationis,

An testes sint recipiendi, vel ne,

Declaratio circa usum,

De tertio veniente ad causam.

12 *Peremptoriæ sunt, videlicet.*

Exceptio solutionis.

Compensationis.

Transactionis.

Acceptilationis.

Novæ conventionis.

Rei judicatæ.

Renunciationis litis.

Jurisjurandi, vel perjurii.

Non numeratæ pecuniæ, & rei non traditæ;

Adulterii.

Exceptio præscriptionis.

Exceptio, quem de evictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio.

Mixtæ, seu Anomalæ sunt, videlicet.

Exceptio excommunicationis, vel Apostaliæ.

Ne quis teneatur, nisi in quantum facere potest, ut.

Exceptio ne egeat.

Exceptio instantiæ peremptæ.

Exceptio modificativæ sunt, videlicet.

Exceptio, quod cum eo, qui in aliena potestate est; ut Except. Senat. Consf. Maced. & Senat. Consf. Vellejan.

Exceptio Meliorationis.

Di-

Discussionis inventarii.
Discussionis principalis.
Discussionis rei specialiter obligatæ.
Novæ conventionis.
Executionis in bonis alienis.
Cedendarum actionum.
Rei non traditæ, & non numeratæ pecuniæ.

C A P. VI.

De fori declinatoria.

Hic incipiunt exceptiones merè declinatoriæ; primæ speciei.

S U M M A R I U M.

Declinatoria fori est coram citante Judice, comparendi recusatio, & dicitur a verbo declinare, idest discostare, num.1.

Declinatur forus primo respectu Judicis circa jurisdictionem, & circa personam, num.2.

Declinatur forus respectu actoris, qui trahit, & non trahitur, num.3.

Declinatur respectu rei.

Declinatur forus respectu caussæ, quæ trahit, & non trahitur, num.4.

Declinatur respectu loci, num.5.

Declinatoria fori quid differt ab incompetentia, a recusatione, & a privilegio variationis fori, num.6.

Declinatoria circa jurisdictionem est opponenda ante suspicionem Judicis, alias censetur jurisdictio prorogata, & Iudex statim debet expresse reiicere, vel expresse admittere, alias acta sequentia sunt nulla, & assignatur ratio, num.7.

Appellatio suspendit interlocutoriam, in declinatoria, secus in aliis interlocutoriis, quæ non suspenduntur, nisi a superiore fuerit inhibitum, num.8.

Cautela Procuratoris, ut protestetur in quolibet actu non animo consentiendi in Iudicem, num.9.

Cautela Iudicis, ut admittat declinatoriam etiam non oppositam, quando jurisdictio non est sua, num.10.

Septem Pragmaticæ circa declinatoriam, declarantur, num.11.

Prima, ut nemo in jurisdictionem alterius se intromittat.

Secunda, ut nemo pro privatis caussis extra incolatum trahatur.

Tertia, ut non trahatur, nisi ex privilegio actoris, vel caussæ, vel rerum, & qualitas privilegii exprimatur.

Et Neapoli infra summam ducatorum 60. in M.C.V. non in S.C. tractentur. ,, *ubi adducitur quid sit statutum* ,, *ex nov. Constit.*

Quarta; Tribunalia Neapolitana ad instantiam exteriorum non citent extra Neapolim, nisi ex privilegio fori sub pœna.

Quinta, Confirmatur Prag.8. de citationibus, ut servetur tam in M.C. quam in S.C. ne citationes fiant ad instantiam exterorum extra Neapolim sub pœna.

Sexta mandat, ne Regia Audientia se intromittant in caussis primæ instantiæ, nec molestent Curias inferiores, ut faciant relationes de delictis, nisi in casu gravaminis.

Possunt dumtaxat mandare, ut certiorent de furtis, & fractione stratarum, armationis per Campaneam, & aliis delictis, ut de inventione thesauri, læsæ Majestatis, & similibus Regiis delictis.

Septima Pragmat. mandat quomodo, & in quibus caussis fieri debeant inhibitoria a S. C. ad M.C.V. ,, *Ubi* ,, *vide quid observandum ex nov. Constit.*

Prima regula, & cautela repetitur, ut primo opponatur declinatoria, & in quolibet actu repetatur, non habere animum consentiendi in judicem, num.12.

Secunda regula, quod declinatoria opponi non potest post contestationem, qua facta, censetur renunciata declinatoria, & censetur prorogata jurisdictio, num.13.

Declinatoria an allegari possit post primam contumaciam, num.14.

Tertia regula, quod ille potest foro renunciare, qui potest jurisdictionem prorogare, unde Clericus, Fiscus, miles, & similes exempti non possunt foro renunciare, num.15.

Vassallus etiam Burgensis in præjudicium sui renunciare potest, sed non in præjudicium Baronis, num.16.

Quarta regula, quod Syndicus, procurator, & similes, qui alienam personam repræsentant, foro renunciare non possunt in præjudicium Principalis, num.17.

IN præcedenti cap. 5. audisti benigne lector Praxim de action. in genere, & omnes exceptiones de mundo in quatuor genera esse distinctas, & quod primum genus exceptionum sit genus dilatoriarum, & quod dilatoriarum genus dividimus in quatuor species differentes, & prima species illarum est exceptio declinatoria, ideo consecutive in primo loco de declinatoria tractandum erit hoc 6. capite.

1 Declinatio fori est coram citante Judice comparendi recusatio, *Iodoc. in prax. civil. cap.* 123. *num.* 8.

Dicitur a verbo declinare, idest scostare, ut *Calep.* docet, quia declinat ab uno Judice ad alium.

Declinatur forus variis respectibus.

Primo respectu Judicis.

Secundo respectu Actoris.

Tertio respectu rei conventi.

Quarto respectu caussæ, quæ trahit, & non trahitur.

Quinto respectu loci.

2 Respectu Judicis duobus contingit, vel circa jurisdictionem, vel circa personam Judicis.

Circa jurisdictionem, quando forus est prorogabilis, si non dissentiat citatus.

Item quando forus non est prorogabilis, sive consentiat, sive non citatus, quia est omnino incompetens, & jurisdictionem non habet supra citatum.

Circa personam, quando non forus, sed ipse Judex recusatur ex caussa alicujus inhabilitationis, vel ex defectu commissionis, vel ratione suspectionis.

Respectu Actoris.

3 Declinatur forus, quando Actor habet privilegium trahendi alios ad forum suum,

Ut civis Neapolitanus; Locatus Dohanæ, Capuani.

Personæ, quæ gaudent privilegio *elect. fori &c.*

De quibus in hac secunda parte dico cap. 28. 29. 30. 31. & seqq.

Respectu rei.

Ut vivens de arte maris.

Descriptus in matricula alicujus artis, nempe serici, lanæ &c.

Doctor Collegii.

In Triremibus degens.

De quibus *Carleval.* ubi vide.

4 *Respectu caussæ, quæ trahit, & non trahitur.*

Caussæ syndicatus.

Delictum Officialium.

De quibus dixi in mea additione *ad Carrabbam in praxi syndicatus,* ubi vide.

Caussæ bajularis damni dati.

De quibus dixi in secundo Tomo meæ Praxis, ubi te remitto.

Caussæ piæ Reverendæ Fabricæ.

De quibus dico in Praxi Rev. Fabricæ.

Caussæ literarum cambii.

De quibus dixi in secundo Tomo meæ Praxis.

Caussæ executivæ in Regno, de quibus est *prag.* 83. *de offic. S. R. C.* edita anno 1625. die 1. Decembris, de qua mentionem facimus in hoc *cap. n.* 11. *in fin.*

Caussæ

Caussæ annonæ, de quibus vide *Carleval.*

Caussæ portulaniæ, de quibus late dixi ego ipse in praxi Universitatis in mea additione ad *Cervellin.*

Caussæ concursus Creditorum.

Caussæ hæreditatis, & Patrimonii deducti; te remitto ad ea, quæ dico *in cap.37.& 38. in hac 2. parte 3. tom.*

Caussæ preventæ coram uno Judice; te remitto ad secundum Tom. meæ Praxis.

Caussæ pendentiæ litis, ne continentia caussæ dividatur, vide in hac secunda parte, *cap.24.*

Caussæ inter conjunctos, vide in 1. part. hujus Tomi *cap.48.& seqq.*

Caussæ feudales, ubi est interesse Fisci, spectant ad Regiam Cam. Summ. *pragm.20. de offic. proc. Cæsar. & pragm.62.& 65. & 75.* & in quibus non est interesse Fisci, procedit Sacrum Consilium.

Caussæ conservatoriales contra violentias ex *cap. Regni*, de quibus ego dixi *in 2. Tom. mea prax.*

Caussæ reconventionis, de quibus vide, quæ dico in hac *2. parte cap.53.*

Respectu loci.

5 Ut ratione loci originis.

Vel domicilii.

Vel rei sitæ.

Vel contractus, sive destinatæ solutionis.

Vel ratione delicti.

Vel ratione inimicitiæ, quod non sit tutus.

6 Declinatoria fori differt ab

Exceptione incompetentiæ; ab

Exceptione recusationis, & a privilegio variationis, & electionis fori.

Hoc attente tuæ menti pone, dum aliqui confuse locuti sunt.

Primo declinatoria competit, quando Judex citans habet jurisdictionem supra Reum, sed declinabilem, & prorogabilem, *l. si fideicommissum* 10. *C. de judiciis.*

Secundo incompetentia est, cum nulla prorsus in Judice consideratur jurisdictio supra citatum, ut est Clericus citatus a Judice laico, *cap. si diligenti de foro compet.*

Vel quando citatur a Judice, qui superior non est, nullamque jurisdictionem habet supra citatum, nec ratione Originis, nec Domicilii, nec contractus, nec rei sitæ, nec delicti, nec aliter, *leg. hæres absens ff. de judic.*

Tertio Recusationis exceptio competit, quando non declinatur Jurisdictio illius fori, sed persona Judicis recusatur, *l. apertissimi C. de judiciis, & tot. tit. pragm. de suspicione.*

Quarto Electio, seu variatio fori est privilegium concessum miserabilibus, per *tex. in l. un. C. quando Imperator.*

Sunt itaque quatuor termini diversi, & distincte tractandi, tanquam quatuor species contentæ sub genere dilatoriæ, largo modo sumptæ.

Nam declinatoriæ exceptio respectu exceptionis dilatoriæ habetur, uti species contentæ sub genere dilatoriarum, cum inter dilatorias, & sub genere dilatoriarum numeretur.

Sed alio respectu habenda est, ut genus continens sub se quatuor species declinandi, quarum duæ, scil.

Prima, & secunda declinant, sive recusant jurisdictionem.

Aliæ duæ, scilicet tertia, & quarta recusant personam Judicis.

7 Et quia declinatoria circa jurisdictionem, primum locum obtinet inter omnes exceptiones mundi, dum ante omnes alias est opponenda, etiam ante suspicionem Judicis.

Nam si recusatur Judex uti suspectus, vel ex alia caussa inhabilitatis, induceretur cōsensus quoad forū illius, sed solum recusatur, ut mutetur persona Judicis.

Ita pariter si opponerentur aliæ dilatoriæ, omissa exceptione declinatoria, censetur prorogata, idest ampliata jurisdictio illius Judicis ex implicito consensu citati. *Carl. lib.1. tit.2. disp.5. num.7.*

Verum si simul, & semel opponantur dilatoria, & declinatoria, intelligitur semper prius opposita declinatoria, & successive, & gradatim opposita dilatoria, licet in ordine scripturæ primo fuerit proposita dilatoria, *Sanfel. in prax. sect.4. num.3 per l.2. §. penult. ff. de vulg. & pupill.* post *Bart.* & alios.

Et ratio est, quia veritas potius, quam scriptura perspici debet *l.1. C. plus valere quod agitur.*

Ideo antequam de aliis exceptionibus tractemus, in primis, & ante alias de hac declinatoria conveniens est tractare.

Citatus itaque omissis omnibus aliis exceptionibus statim, & in primis opponere debet exceptionem declinatoriam.

Et Judex civiliter statim interloqui debet per decretum, aut expresse reiiciendo, vel expresse admittendo dictam exceptionem: nec sufficit tacita pronunciatio, nec est differenda in fine litis.

Judex enim licet procedendo ad ulteriora, videtur reiicere alias exceptiones, tamen id locum non habet in declinatoria, vel recusatoria Judicis, quæ respicit defectum jurisdictionis, quæ saltem per verba generalia decidi debet, vz. *oppositis non obstantibus procedatur, Carl. lib.1. tit.2. disp.5. num.8. & 9. Gallup. p.2. cap.5. num.7.*

Rejecto *Verde ad Gallup.* ubi supra *nu.*100. dicente ex *Roman. cons.*220. quod Judex procedendo ad ulteriora, censetur reiicere dilatorias, & processus subsistit, & quod non appellando censetur consentire.

Et ratio est, quia potestas Judicis declinati revocatur in dubium, & ligatæ sunt manus Judicis pendente discussione, adeo quod si illa indecisa ulterius procedatur, erit nullitas, *Mastril. dec.127. num.30. Bald. cons.275. n.1. vol.5. Bellon. dec.167. n.2. & 3. Carl. lib.1. tit.2. disp.5. nu.6. Gallup. par.2. cap.6.*

8 Et si a tali interlocutoria appelletur, per appellationem impeditur processus ad ulteriora, *Viscont. in concl. verb. appellari potest. Gallup. par.2. cap.6. n.6.*

Secus in aliis interlocutoriis, quæ per appellationem non impediuntur, nisi a Judice ad quem fuerit inhibitum.

9 Cautus Procurator pro suo Cliente, debet in quolibet actu repetere protestationem, quod nolit consentire in Judicem, alias censetur recessisse ab exceptione declinatoria opposita, & voluisse consentire in Judicem, *Verd. ad Gallup. p.2. cap 7. n.100. Rot. dec. 91. n.21. par.6. rec. Marches. de commiss. suspect. Jud. par.2. n.46. idem Verde l.4. instit. num.*1409.

Quia protestatio conservat jus protestantis, & tollitur omnis quæstio Doctorum dissidentium super hoc, & ita intelligendus est *Text. in cap. ex parte il 2. extra de appellat. Innoc. & Bart.* relati a *Staib. in resol.* 124. *num.*1. dicente, quod per processum ad ulteriora censetur rejecta exceptio declinatoria, & exceptio compromissi, ut se melius explicando declarat *in observat. ibidem num.*1. quando consecutive fiunt alia acta sine protestatione.

10 Et quando notorium est jurisdictionem non competere, debet ex officio admitti, etiam si dicta exceptio non sit allegata, *Gallup. p.2. cap.6. num.6.*

11 Hic est advertendum, quod in hoc nostro Regno Neap. septem Prag. circa hoc fuerunt promulgatæ.

Prima est pragmatica Regis Ferdinandi de anno 1447. quæ est *prima de jurisdictionibus non turbandis*, per quam mandatur, ut nullus Officialis jurisdictionis alterius absque speciali commissione Regis se intromittat; & si ex errore se intromiserit, statim cum fuerit requisitus, debeat desistere, & ad Judicem ad quem spectat remittere sub pœna unc. aur. 25.

Se-

Secunda pragmatica promulgata fuit ab eodem Rege Ferdinando de anno 1488. 1. *Januarii*, quæ est *secunda in tit. ubi de de [illegible] quis conveniri debeat*, per quam mandatur, ut pro primis caussis extra [illegible] nemo trahatur, immo citatus non teneatur comparere, sed ad suum Judicem ordinarium debeat remitti.

Tertia pragmatica, quæ fuit edita tempore *D. Parafan Ducis Alcalæ*, & est *tertia in tit. de offic. S.R.C.* per quam in §.3. confirmatur *d. Pragm.* data *Puteolis de anno* 148[illegible] mandatur, ut nemo trahatur extra incolatum, nisi ex privilegio Actoris, vel caussæ, vel rerum, & qualitas privilegii exprimatur, & quod

In hac Civitate Neap. caussæ infra summam ducatorum 60. tractentur in M. C. V. & non in Sac. Reg. Cons.

Ad rem *nov. perlege Constitut. §. III. Pro S.R.C. num. 6.* ubi inter alia disponitur, quod in S.R.C. committi nequeant causæ infra summam ducatorum quadringentum, sub pœna Magistris actorum ducatorum viginti, si supplicationibus d[illegible] retationem fecerint; quo casu statim causæ ipsius Commissarius eamdem remittere teneatur M.C.V. Constit. verba clara sunt. *Anzi che non si possano in de 10 S.R.C. commettere cause, le quali non eccedano la somma di ducati quattrocento; e commettendo si debba il Mastrodatti, che averà decretato la supplica, incorrere nella pena di ducati venti, e sia tenuto il Consigliero Commessario subito quella rimettere all'ill. G. C. della Vicaria.* Hinc introductum est, quod Magistri actorum, ut pœnam evitent, si ex lectura ipsius supplicationis non pateat, quod res, quæ in judicio deducitur, necessario excedere debeat valorem dictorum ducatorum quatuorcentum, non admittunt supplicationes, nisi hoc expresse explicetur; scilicet illam valere, aut summam prædictam, aut longe pluris.

Quarta pragmatica, quam ad supplicationem hujus fidelissimæ Civitatis Neap. Baronum, & Regni edidit *Comes Beneventi sub die 13 Maii 1605.* & est *octava de citat.* decernit, ne fiant citationes super nova petitione ex privilegio fori sub pœna nullitatis actus, & unc. aur. 25. in casu, quo privilegium assertum non sit verum.

Quinta pragmat. per Comitem de Monteregio sub die 21. Januarii 1632. quæ *prag. est 61. de Offic. S.R.C.* per quam *in §.6.* fuit confirmata dicta *pragm. 8. de citat.*, mandat, ut ea servetur tam in M.C.V. quam in S. R. C. sub pœna suspensionis per triennium contra Magistros Actorum, & nullitatis actorum.

Sexta pragmat., licet in ordine temporis est *quinta*, quia fuit edita *anno 1616. per Comitem de Lemos*, & est *decima de offic. Judicum*, vulgò nuncupati delli 89. capi, per quam *in §.28.* mandatur, ne Regia Audientiæ se intromittant in caussis primæ instantiæ, nec molestent Curias Baronales, aut Regias, ut faciant relationes de delictis quantumvis gravibus, nisi in casu gravaminis, & possint dumtaxat mandari, ut certiorent de delictis, quæ committuntur per campaneam, de furtis, & fractione stratarum, armationis per campaneam, & aliis Reg. delicti, ut de Inventione Thesauri, læsæ majestatis, &c. juxta *constit. Regni statuimus, ut in appstil. dict. §.* & late *Capibl. to. 2. c. 49.* & videatur insignis, & F[illegible] leus nostræ ætatis Juris prudens *D. Alt. in rub. 9. q. 10. n. 105. & seq. & n. 109.* ubi dicit, quod per *pragm. 21. §.5. de exul.* mandatur, ut officiales Baronis teneantur capere informationem contra receptantes bannitos, & illam transmittere in M. C.V. & Reg. Aud. quia pœna contra receptantes spectat ad Reg. Fiscum, & non ad Baronem, & ideo numeratur inter delicta Regia, non Baronalia, & sic de aliis similibus.

Septima Pragmatica de anno 1625. die 1. Decembris, quæ est 83. *de off. S. R. C.* est decretum generale Sacri Regii Consilii, ubi statuitur, quod actuarii, & Scribæ S.R.C. in sententiis appellationum confirmantibus decretum M.C.V. absque novis probationibus, clausulam ponant, vz. *Et proinde rescribatur dictæ M.C. quod suum exequatur decretum.*

At Commissarii generales in memorialibus Suæ Exc. datis, quod provideat de novo Commissario, non expediant inhibitoriales, quod stante generali commissione in S.C. ipsa M. C. non procedat in caussis inceptis ante commissionem, nisi dictæ commissiones sint cum potestate avocandi causas.

Et similiter Commissarii generales alicujus artis non expediant inhibitoriales M.C. nisi in caussis tangentibus exercitium dictæ artis, & non aliter.

Verum si conventus in M. C. habuerit Commissarium generalem in S. C., debeat illum allegare ante litis contestationem, vel post immediate, alias procedatur in dicta M.C. & inhibitoriales non expediantur in [illegible]s.

N[illegible] in criminalibus.

Nec in caussis liquidationis instrumentorum.

Nec in executionis obligationum.

Apocarum Banci.

Executorialium vigore consuetudinis.

Litterarum cambii.

Pacti executivi, & confessionis præambulorum.

Nisi super eis adsit pendentia litis in dicto Sac. R. C.

Sub pœna Mag[illegible] actorum, & Scribis suspensionis ab officio per annum.

Jure igitur ut jam alibi [illegible] ximus, usus modo inolevit, etiam secundum *nov. Constit. cit. §. III. num. 6.* quod in omnibus supplicationibus commissionis caussarum apponatur clausula: *dummodo tamen causa non fuerit cœpta in M. C. V.* vigore cujus, etiam si fiat inhibitio, causæ in M.C.V. jam introductæ non avocantur.

At plura hoc loco ex *nov. Constit.* sponte se offerunt indicanda, quæ si neglexerimus ab instituto nostro deficere videremur. Primo habetur *num. 11. & 12. §.3.* quod in caussis deductionis Patrimonii, nec Salvaguardiæ, nec inhibitoriæ Curiis inferioribus expediri possint, nisi primo sequutum fuerit sequestrum omnium bonorum penes tutum tertium, & datus Curator debitori auditis omnibus creditoribus. Rursus, quod hæreditatis commissio nil aliud contineat, nisi cognitionem totius, aut partis hæreditatis; judicia autem particularia tam activa, quam passiva circa hæreditaria bona a Judicibus, coram quibus fuerunt jam introducta, vel postea introducentur cognosci, & terminari debeant. XI. *Per dar l'opportuno riparo alle fraudolenti deduzioni de' Patrimonj*, sunt Constitutionis verba, *che si fanno da' debitori unicamente per farsi spedire le salvaguardie, ed in tal maniera burlarsi de' loro creditori; ordiniamo per tanto, che deducendosi Patrimonj nel S.R.C. o a dirittura da i debitori, o ad istanza de' loro creditori, non si possano spedir salvaguardie, o inibitorie alle Corti inferiori, se non solamente nel caso, che siasi prima ordinato, ed eseguito il sequestro di tutt'i beni del debitore penes tutum tertium, e che si sia dato il curatore al debitore, intesi tutt'i creditori.*

XII. *Come parimente vogliamo, che la commessa dell'eredità non porti altro con seco, se non che solamente la cognizione della pertinenza di tutto, o di quota dell'eredità universale; e che all'incontro i giudizj particolari così attivi, come passivi intorno a' beni ereditarj si debbano conoscere da quei Giudici avanti de' quali si trovano introdotti, o s'introdurranno.*

Secundo decernitur, quod in caussis alimentorum infra summam ducatorum duodecim, necnon in caussis, in quibus agitur de domorum pensionibus, de obligationibus penes acta, apocis bancalibus verificatis, & liquidatione instrumentorum via ritus

haud possit fieri inhibitio sub poena ducatorum duodecim a Scribis, Actuariis, aut Actorum Magistris solvenda, toties, quoties tales inhibitiones facere contigent; ut expresse §.V.num.2.legitur, ibi: II. Inoltre che non si possano spedire inibizioni in dette cause di alimenti infra la somma di ducati dodici, di pigione di casa, obbliganze penes acta, polise bancali verificate, liquidazione d'istromenti via Ritus, sotto pena di ducati dodici a' Scrivani, Attuarj, e Mastrodatti, che le spediscano, da eseguirsi irremissibilmente tante volte, quante contraverranno. At respectu instrumentorum liquidationis additur ibid. num. IV. quod nullo modo possit a quocumque Tribunali M. C.V. inhiberi, & casu, quo inhibeatur, debeat nihilominus judicium prosequi; dummodo tamen debitoris Patrimonium ad instantiam creditorum non reperiatur jam in S.C. deductum, & in eo datus curator; quæ circumstantia in decreto inhibitionis est explicanda prævia fide Scribæ causæ dicti Patrimonii; & hoc ratione in ipsa Constit.cit. loco adducta, prout patet ex ipsius verbis, quæ sequuntur. IV. A riguardo delle liquidazioni degl'istrumenti, rinovando il disposto della Prammatica 8. de Instrum. liquidat., e propriamente al §.5. vogliamo, che non si possa da qualsisia Tribunale inibir la G. C. della Vicaria, qualora si tratti di liquidazione, e che il Mastrodatti delle contumacie debba proseguire avanti il giudizio, come le dette inibitorie fatte non fossero, anche per osservanza della Pram. 82. de offic. S.R.C. Questa disposizione però vogliamo, che non debba aver luogo solamente nel caso, che da' creditori si fosse nel S.C. dedotto il Patrimonio di taluno debitore, nel quale Patrimonio si fosse dato il Curatore; con ispiegarsi però dal Consiglier Commessario tale circostanza, precedente una fede giurata dello Scrivano del S.R.C. affinchè in tal maniera si possa ovviare alle frodi, che sotto tale deduzione di Patrimonio le Parti pensassero di comprendere tutte le altre inibitorie.

Tertio prohibetur Iudicibus M.C.V., ut moris erat, inhibere Curias inferiores in prima instantia, dicendo: Stante causa introducta in M.C. Vic.; sed tunc solummodo dici possit causa introducta, quando fuerit jam pars notificata, eaque in replicatione non petierit causæ remissionem ad Iudicem originis, domicilii, aut ad forum, ubi jam reperiebatur introducta. XIX. Vogliamo, che non possano i Giudici di Vicaria spedire inibizioni alle Corti inferiori nella prima istanza, che si è presentata, con dirsi nel decreto; stante causa introducta in M.C.V., ma che allora si possa dire introdotta la causa, quando sarà prima notificata la parte, e che questa nella replica non abbia domandato la remission della causa al Giudice della sua origine, del suo domicilio, o al foro, in cui sia già introdotta.

Et hic advertere etiam non alienum existimo, quod in eadem Constitutione §.1.num.1.2.& 3. præscribitur, in quibus causis possit appellari a Regiis Audientiis in Tribunalibus hujus Civitatis, & a Curiis inferioribus ad dict. Reg. Audientias, & in quibus causis appellationes concedantur quoad actum devolutivum, & suspensivum, & in quibus ad devolutivum tantum; sic etiam quando possit, vel non decerni, tam a Tribunalibus hujus Civitatis, quam a Regiis Audient., quod acta transmittantur pro recognitione gravaminum, & quomodo tandem sit servandū circa appellationē in causis servitutum. Et quia verba ipsa rem clarius demonstrāt, hic inseruntur, & sunt: I. E primieramente avendo considerato l'inconveniente, che deriva dal ricorrersi ne' Tribunali di questa Capitale tutte le cause indefinitamente in grado di gravame, anche per picciolissime somme, con sospendersi fino alla discussione de gravami medesimi l'esecuzione de' Decreti prima interposti, o 'l proseguimento della lite; tuttocchè colla Prammatica 7. de Officio S. R. C. emanata in tempo dell'Imperador Carlo V. da D. Pietro di Toledo allora Vicerè in questo Regno a' 3. di Aprile del 1540. venisse disposto, che le cause di cento ducati a basso delle Udienze di Calabria, Terra d'Otranto, Bari, Abbruzzi, e Basilicata, e di ducati cinquanta a basso dell'altre Provincie, in caso di gravame, dovessero trattarsi nelle Regie Udienze, ed ivi terminare. Pertanto avendo riguardo alla condizione del tempo presente, stabiliamo, ed ordiniamo, che da oggi avanti non si possa produrre appellazione ne' Tribunali di Napoli dalle Provincie di ambedue le Calabrie, di Terra d'Otranto, Bari, d'ambedue gli Abbruzzi, e Basilicata nelle cause, che non eccedano la somma di ducati 200. e dall'altre Provincie più vicine la somma di ducati 100. e sia in danaro, o in valore di roba, che si è dedotta in giudizio, regolandosi le somme, non già dal solo capitale, o sorte; ma dal capitale, sorte, e terze. E che solamente possa portarsi l'appellazione dalle Corti inferiori nelle Reg. Udienze Provinciali; per lo di cui effetto non si possa da' Tribunali di Napoli ordinare nelle cause di dette somme la trasmissione degli Atti pro recognitione gravaminum ne' Decreti interlocutorj, o in quei, che han forza di diffinitivo; ma si bene dopo che tali cause saranno decise dalla Regia Udienza, si possa produrre l'appellazione in questi Tribunali quoad actum devolutivum, & non suspensivum, con darsi la pleggiaria in dette Regie Udienze in caso di retrattazione, la quale debba correre a carico de' Proprietarj delle Mastrodattie respective. Lo che s'intende per le cause, che di lor natura ammetterebbono appellazione tam quoad actum devolutivū, quam suspensivum; ma per quelle poi, che de jure non ammettono appellazione, se non quoad actum devolutivum tantum per qualunque somma, che sia la causa, restino in piedi le disposizioni delle leggi così comuni, come municipali.

II. In oltre ordiniamo, che dette Regie Udienze nel caso di gravame de' Decreti interlocutorj, e che han forza di diffinitivo interposto dalle Corti inferiori, non possano inibir le medesime pro recognitione gravaminum, senza che si spieghino distintamente, quali siano i gravami. Ed all'incontro le Corti inferiori, non ostante, che siasi interposta l'appellazione de' Decreti interlocutorj, o che han forza di diffinitivo, possano continuare a procedere, sin tanto, che non sarà loro notificata l'inibitoria delle Regie Udienze: eccettuandosi però in tutti detti casi quelle cause, nelle quali vi sia interesse di persone privilegiate, o per legge comune, o municipale, i di cui privilegj s'intendono rimaner fermi, illesi, ed intatti. Volendo ancora, che non sia fatta alcuna innovazione nell'appellazioni, che s'interporranno in vigor de' privilegj di quelle giurisdizioni, le quali tengano prime, seconde, e terze istanze. E finalmente vogliamo, che quanto di sopra vien disposto debba avere il suo effetto, ed osservarsi, ed eseguirsi da' Tribunali, e Giudici, ancorchè dalle parti non si opponesse l'inappellabilità, o pure che le medesime, o tacitamente, o espressamente consentissero nell'appellazione. E ciò vogliamo, che si osservi per ora, fino a tanto, che la sperienza, e 'l tempo ci diano a conoscere, se faccia bisogno d'ulterior provvidenza.

III. Ed a fine di toglier l'inconveniente, che forse potrebbe nascere dal rimettersi ad arbitrio del Giudice il decidersi a chi si debba ricorrere per l'appellazione, o gravame nelle cause di Servitù; Ordiniamo, che in tutte le cause di Servitù di aspetto, prospetto, fasine, aperture, projectus, stillicidii, actus, itineris, & viæ, ed altre simili, che si possono ritrattare, o per lo corso del tempo non si rendono irretrattabili, si debba indistintamente dar l'appellazione quoad actum devolutivum solamente; ma negli altri generi di Servitù quoad actum devolutivum, & suspensivum. A riguardo delle quali cause il Giudice

di

" *di prima istanza dovrà decider la somma, o sia la va-*
" *luta di ciò, che vien controvertito, e quando questa*
" *non ecceda i 200. o 100. ducati, secondo la disposizio-*
" *ne del precedente Capitolo, debba precisamente pro-*
" *dursi l'appellazione all'Udienza Provinciale, senza*
" *esser permesso di produrla ne' Tribunali di Napoli.*
" *Per quanto però tocca alle cause, che oltrepasseranno*
" *le dette somme sia in libertà delle parti gravarsi*
" *dove loro parerà.*

12 Sed tempus est, ut redeamus ad praxim declinandi forum, & pro prima regula posuimus cautelam citati, ut in primis ante omnes alias exceptiones opponat declinatoriam, & in quolibet actu repetat protestationem, quod non animo consentiendi in Judicem, dicit sic, & sic; ne unquam per actus sequentes videatur recessisse a declinatoria, & consensisse in Judicem.

13 Nunc audi secundam regulam; regulariter enim post litem contestatam non potest exceptio declinatoria opponi, & ratio est, quia est exceptio dilatoria, cui per litis contestationem renunciatum censetur, *cap. inter monasterium 20. de re judic. l. praescriptiones ult. C. de praescript.*

Et litis contestatio facta coram alieno Judice prorogat ejus jurisdictionem, & non est locus poenitentiae, *gloss. in l. si convenerit 18. verb. adiretur ff. de jurisd. omn. judic. & ibi Bartol. num. 3. Alber. Fulgos. Paul. Soccin. Alex. Decius per Text.* ibi: *a contrario sensu*, quos citat, & sequitur *Carl. lib. 1. disp. 2. qu. 8. sect. 2. num. 990.*

14 Nec potest allegari post primam contumaciam accusatam, ut decisum refert *Motil. de grad. cit. nu. 30.* quod ampliat, etiamsi sit privilegiatus, idem *Motil. num. 72.*

Ea ratione, quia per primam contumaciam dicitur contestata lis, & ideo non potest peti compromissum, *Sanfel. sect. 36. num. 3.*

Sed dicta ampliatio *Motil.* in personis privilegiatis, non est tuta; quia privilegiati non possunt privilegio renunciare, & possunt uti privilegio, etiam post contestatam litem in qualibet parte Judicii, etiam post conclusum, & post contumaciam, idem *Motil.* ibi in hoc contrarius *in grad. cit. n. 77. Sanfel. loco cit.*

Nisi velimus dicere, quod *Motil.* non sit contrarius, quia intelligit de exemptis exemptione personali; qui suo foro possunt renunciare, secus de exemptis exemptione generaliter concessa coetui.

15 Hinc fit alia conclusio, sive alia regula, quod ille potest foro renunciare, qui potest jurisdictionem prorogare, & qui non potest foro renunciare non potest jurisdictionem prorogare. Unde neque Clerici, neque Fiscus, neque Neap. neque Milites, neque miserabiles personae, neque Religiosi, & similes possunt renunciare suo foro, neque exempti, dummodo dicta exemptio indulgeatur toto alicui ordini, seu coetui personarum, ita ut non sit personalis exemptio. Secus enim esset, ubi privilegium exemptionis concessum esset alicui singulari personae ob ipsius solius favorem, non in favorem eximentis, aut alterius, tunc posset favori suo renunciare. Exemplum est

16 In vassallo etiam Burgensi, qui potest renunciare suo foro, & renunciatio valet in praejudicium ipsius Vassalli, qui non potest opponere declinatoriam contra propriam renunciationem.

Verum non valet dicta renunciatio in praejudicium Baronis, qui potest tam in civilibus, quam in criminalibus in quacumque parte judicii petere remissiones caussarum Vassallorum, & semper Sac. Consil. concedit, ut haec omnia concludit *Carlev. lib. 1. tit. 1. disp. 2. qu. 6. sect. 7. num. 599.*

Immo etiam post factam sententiam, & postquam sententia suum effectum sortita sit, ut si vassallus in exilium, vel ad remigandum condemnatus sententiae paruerit, respectu Baronis res judicata non dicitur, & dum vivit, semper iterum judicari debet, ne per indirectum Baro jurisdictione privetur, & ne sit in facultate litigantium Baronem jurisdictionis exercitio privare, ita late *de Marin. lib. 1. resol. 34. per tot.*

17 Quarta regula, quod nec Syndicus, nec Procurator, nec alii, qui alienam personam repraesentant, foro renunciare possunt, cum in hoc non possunt principali praejudicium inferre, ita *Reg. Tap. de suspic. Offic. lib. 3. pragm. 23. num. 22. Verde in apostill. ad Gallup. par. 2. cap. 5. num. 21.*

Et licet *Novar. in tract. de elect. fori sect. 3. qu. 7.* teneat dictos Privilegiatos posse renunciare privilegio fori;

Contrarium tamen sustinet *Carlev. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 6. sect. 7. num. 602. & num. 528.* quem sequitur *Motil. in grad. cit. num. 77.*

Rejectis etiam *Affl. in const. statuimus num. 24. & dec. 185. num. 2. Barbosa in l. 1. art. 4. num. 70. ff. de Judic. Capyc. dec. 13. nu. 10.* & aliis dicentibus, non posse miserabiles opponere exceptionem declinatoriae post contestatam litem, nisi interveniat error, vel alia restitutionis caussa, quia hoc est falsum.

Et etiam in secunda instantia appellationis possunt eligere, & variare forum, *Carlev.* ubi supra indistincte tenet, ibique innumeros citat auctores post *de Franch. dec. 100. num. 20. & decis. 364. num. 2. Muscat. par. 2. glos. compe entes num. 30. Carav. rit. 231. num. 3. & 4. & rit. 233. num. 9.*

Et dum tradidimus regulam, quod qui potest prorogare jurisdictionem, potest suo foro renunciare, consonum est, ut hic sequatur Praxis prorogandi.

C A P. VII.

De Prorogatione jurisdictionis,

S U M M A R I U M.

Prorogare significat extendere, sive ampliare jurisdictionem, accedente consensu citati, num. 1.

Prorogatio, quid, & quotuplex sit? & omnes illius species exemplificantur, num. 2.

Prorogatio requirit consensum prorogantis tacitum, vel expressum, qua conclusio limitatur in prorogatione de loco ad locum, ubi non sufficit tacitus, sed requiritur expressus consensus, num. 3.

Tacitus consensus sufficit per actum extrajudicialem, vel judicialem, per actum positivum, vel negativum, & exemplificantur, & declarantur dicti actus, nu. 4.

Prorogatio per contumaciam quando inducitur, & quando non? num. 5.

Prorogatio per expressum consensum, quando potest revocari, & quando non? num. 6.

Prorogatio necessaria, quae contra invitum habet locum, quae sit? & declaratur, num. 7.

Prorogationis effectus sunt septem, qui omnes septem declarantur, num. 8.

Prorogationis impedimenta, quae sint? num. 9.

Prorogationis forus, si concurrit cum alio foro contractus, rei sitae, &c. quando potest declinari, & quando non, num. 10.

Dictum est in praecedenti cap. 6. de praxi declinandi forum, quae est destructiva prorogationis, ipsius
1 prorogationi contraria, & ex adverso prorogatio fori est destructiva exceptionis declinatoriae ipsius declinatoriae contraria.

Nam facta prorogatione, sive per expressum, sive per tacitum consensum citati, non potest ulterius declinari forus ad instantiam ipsius citati.

Et è contra post admissam declinatoriam, non erit amplius prorogationi locus.

Quo fit, ut una declaretur per alteram, & una si-

ne altera non possit rectè dilucidari juxta præcepta Dialecticorum, dicentium; quod opposita juxta se posita magis elucescunt. Propterea post Praxim declinandi forum immediate sequi debet Praxis prorogandi forum in hoc 7. cap.

Prorogare enim significat extendere, sive ampliare, scilicet jurisdictionem restrictam extendere supra citatum exemptum, accedente consensu citati, qui alias posset, si vellet exemptione uti, & in Judicem non consentire, illiusque jurisdictionem restringere ab eo declinando; unde

2 Prorogatio jurisdictionis est extensio jurisdictionis ad causam, seu personam, alias sub ea non comprehensam, ita *Carlev. lib. 1. tit. 1. disputat. 2. qu. 8. sect. 1. num. 971.*

Sex Prorogationis species enumerantur a *Carleval. ibidem num. 977.* sed tres enumerantur a *glossa in l. 2. §. si & Judex ff. de judiciis*, & quatuor enumerat *Maranta*, & ponit exemplum *in part. 4. dist. 12. num. 3.* & sunt, v3,

Prima de persona ad personam,

Secunda de re ad rem.

Tertia de tempore ad tempus.

Quarta de loco ad locum.

Quinta de casu ad casum.

Sexta de causa ad causam.

Primæ Prorogationis exemplum est de persona ad personam, ut *in l. 1 & 2. ff. de Judic. & l. si convenerit ff. de jurisdict. omnium Judicum*, ut quando Judex limitatam habet jurisdictionem in uno territorio; nam si alii de aliena jurisdictione volunt consentire, quod causa eorum judicetur per illum Judicem, cui non sunt subditi, possunt hoc facere, & sic per consensum partium jurisdictio extenditur, & prorogatur ad personas non subditas.

Prorogationis secundæ exemplum est de re ad rem, ut *in l. de qua re 74. §. Judex ff. de Iudic.* ut quando Judex limitatam habet jurisdictionem cognoscendi de causis a centum aureis infra; tunc partes habentes causam majoris summæ, possunt facere, quod dictus Judex cognoscat de tali causa, & sic de causa minoris summæ extenditur, & prorogatur jurisdictio ad causam summæ majoris.

Prorogationis tertiæ exemplum est, scilicet de tempore ad tempus, ut *in l. 2. § [illegible] Iudex ff. de Iudic. & in cap. de causis 4. de offic. & potestate Iudicis delegati*, ut si Judex habet limitatam jurisdictionem certo tempore finiendam, puta per annum, partes possunt facere, quod lapso anno Judex judicet, & sic prorogatur, & extenditur jurisdictio de tempore ad tempus.

Prorogationis quartæ exemplum est, scilicet de loco ad locum, ut *in cap. statutum 11. §. in nullo ff. de rescriptis in 6.* Ut quando Judex ex forma statuti, vel consuetudinis deberet sedere pro Tribunali in certo loco, puta in Palatio, vel Civitate: Nam possunt facere partes, quod sedeat in alio loco Civitatis, puta in platea, vel in Suburbiis, aut Casalibus, & valet talis prorogatio sine dubio, quia sumus in loco ejusdem jurisdictionis. Et potest aliud exemplum dari, ut si partes conveniunt, quod Judex Perusinus judicet causam in territorio Bononiensi; tunc dicta prorogatio valeret, interveniente tamen consensu Judicis Bononiensis.

Quintæ Prorogationis exemplum, est, scilicet de casu ad casum, ut *in cap. cordi 1. de appellat. lib. 6.* Ut quando appellatur ab interlocutoria, superior ad quem appellatur non potest cognoscere de negotio principali, nisi prius judicet, & pronunciet bene appellatum, & si dicat male appellatum, totum negotium revertitur ad primum Judicem, *cap. ut debitus honor extra de appellat.* Pendente ergo discussione dicti articuli, superior dummodo sit talis, qui poterit adiri per viam querelæ, ut Papa, vel Princeps, poterit tunc de consensu partium de negotio principali cognoscere. Si autem esset talis, qui non poterit adiri per viam querelæ, tunc non potest omisso articulo appellationis de negotio principali cognoscere, vide *Foller. ad Maranta ibidem.*

Sed in M.C.V. notoria est praxis, quod omisso articulo appellationis, si pars appellata consentiat, fit decretum, *attento communi partium consensu procedatur in M.C. ad ea, quæ incumbunt.*

Sextæ Prorogationis exemplum, scilicet de causa ad causam, reducunt ad secundam, scilicet de re ad rem, ita *Barbosa in l. 1. art. 2. nu. 2. & Carlev. ibidem ubi supra.*

3 Prorogatio requirit consensum prorogantium jurisdictionem, & se submittentium Judici, cujus jurisdictio prorogatur. Qui consensus non est necessarius expressus, sed satis est tacitus, & hoc est regulariter, ut *Carlev. ibi num. 980.*

Verum Prorogatio quarta, quæ fit de loco ad locum limitatur, ut in hac non sufficiat tacitus, sed expressus requiratur consensus, ex necessitate, ut volunt multi Doctores, & allegant *Tex. in cap. statutum 11. §. in nullo de rescriptis in 6.* & extendunt hanc limitationem, ut sit necessarius expressus consensus, etiam in prorogatione tertiæ de tempore ad tempus, & secundæ de re ad rem; Sed *Carleval. ibidem n. 987.* declarat *dict. Tex. in d. §. in nullo*, locum habere in illo casu tantum, de quo ibi agitur: dictus *Tex.* enim tractat *de Pontificis delegato*, quæ jurisdictio potest exerceri extra locum in rescripto expressum, ubi partes consentiunt, in aliis non habere locum dictum *Tex. & num. 985.* concludit, illum tacitum consensum non sufficere, qui est in mente contentus, sed illo consensus tacitus manifestus per actus exteriores satis est ad prorogationem.

4 Prorogationis multi sunt actus, ex quibus elicitur consensus tacitus necessarius, & sufficiens. Alii extrajudiciales, alii judiciales, alii positivi, & alii negativi.

Extrajudiciales sunt, ut si quis alienæ jurisdictionis delinquat, vel contrahat in territorio Judicis non sui; tunc quoad contractum, aut delictum prorogat jurisdictionem absque expresso consensu.

Judiciales sunt, qui circa litis contestationem, aut in ipsa litis contestatione, & ulteriores fiunt. Et isti omnes actus sunt positivi, &

Negativi autem sunt, omissiones in allegando exceptiones declinatorias, aut in respondendo, & veniendo ad judicium post vocationem, ex quo incurritur contumacia, ita *Carleval. ubi sup. a nu. 989.*

Prorogatio inducitur per consensum tacitum, qui elicitur ex actibus negativis, ut ex omissione declinatoriæ, patientia, & taciturnitate respectu illius Judicis, & instantiæ tantum, in qua adhibetur, non in alio judicio; ita ut qui sic tacite consentit in Judicem, si judicium redderetur retro nullum, aut perimeretur instantia, poterit in judicio novo denuo inchoando declinatoriam allegare; non enim præcluditur via ad proponendam declinatoriam in eadem causa post irritatum processum, vel peremptam instantiam, ita *Carlev. lib. 1. tit. 1. disp. 2. qu. 8. sect. 2. n. 999.* Et nos diximus *in cap. de instantia perempta.*

5 Prorogatio per contumaciam non inducitur; quare licet Judex procedat contra non subditum absentem, tanquam contumacem, & sic se gerat pro Judice; absens autem taceat, neque compareat allegans declinatoriam; poterit quidem procedere contra eum ad multa, juxta notata *in l. si quis ex aliena, ff. de judiciis*, non tamen censebitur prorogata ejus jurisdictio; Et ideo alia gesta per eumdem Judicem erunt invalida, & irrita, *Rom. cons. 48. Afflict. decis. 133. Grammat. vot. 67. nu. 2. Marant. 4. par. dist. 12. nu. 16. Caravit. rit. 205. Capibl. prag. 8. par. 1. num. 115.*

In-

Intellige tamen, quoties Judex est ipso jure incompetens, quia non incurritur contumacia, cum Judex est incompetens mero jure: citatio enim ejusmodi Judicis non arctat citatum. Secus vero si Judex esset incompetens ope exceptionis, quam posset allegare Reus comparendo, cui competeret exceptio declinatoriæ, nam tunc per contumaciam videtur renunciatum, & tunc semel contumax non poterit effugere judicium, quia re vera non est prorogatio, cum non sit augmentum jurisdictionis Judicis competentis, sed remotio obstaculi, ita *Carlev. ubi sup. nu.* 1001.

Prorogatio in casu, quo jurisdictio est prorogabilis, si Judex incompetens pronunciaret se competentem contra contumacem, qui per contumaciam redderetur inhabilis ad appellandum, non posset postea declinatoriam opponere, neque docere jurisdictionem non esse prorogandam, ita *Carlev. ubi supr. nu.* 1002. quod limitandum est, cum jurisdictio est improrogabilis; quia per contumaciam censetur contestata lis, & post contestatam non potest opponi exceptio declinatoriæ, quæ est de dilatoriis, ut dixi in *cap.6.num.3.*

6 Prorogatur jurisdictio indubitanter per expressum consensum, ut si litigantes conveniant inter se, ut certus Judex, cui non sunt subditi, de causa cognoscat, sed compelli non potest stare conventioni, si priusquam adeatur Judex, mutata voluntas fuerit, etiam si fuerit renunciatum suo foro; Neque renunciatio hoc casu obstat, nam adhuc revocabilis est dicta conventio, sive prorogatio; usque quo alienus Judex adeatur, & admittitur pœnitentia.

Et licet ut irritetur dicta conventio, volunt aliqui, quod intercedat pœnitentia; & dissensus utriusque partis, tamen disputato articulo reprobatur hæc opinio, & concluditur ex pœnitentia unius solius irritari conventionem prædictam de Judice inter duos privatos, dummodo contingat dissensus, antequam judex adeatur.

Quod procedit sive per pactum nudum, sive per stipulationem adjecta pœna fiat conventio. Nam nihilominus poterit a contractu impune recedi absque metu pœnæ, ita *Carlev. lib. 1. tit. 1. disput. 2. quæst.* 8, *sect. 2. num.* 1006. *&* 1022.

Intellige, dummodo non interveniat Juramentum, quia per juramentum non potest a conventione recedi, ut *num.* 1032. rejectis tenentibus juramentum non obstare, quia est ejusdem naturæ actus.

Prorogatio, ut reddatur firma, & retractabilis, duo sunt requisita ex parte progantium, videlicet consensus, & ultra consensum, quod partes Judici se subiiciant, qua submissione adhibita amplius a præstito consensu recedi non licet; Nam actus Judiciales reddunt pactum de Judice prorogando irrevocabile, & non per actum extrajudicialem, quales sunt contractus, inter quos numeratur stipulatio, ita *Carlev. ibidem num.* 1021.

Prorogatio non inducitur per actus consensui contrarios, ut est error, vel dubitatio, & tam si contingat ex utraque parte, quam ex altera tantum, & sive ante, sive post litem contestatam, & sive sit error juris, sive facti.

Et adde, quod violentia, & coactio etiam impedit consensum. Quare si per vim, & metum quis compellatur actum facere, quo in Judicem consentire cogatur, nulla erit prorogatio, & nullam acquirit jurisdictionem Judex in prorogantem, ita *Carlev. ibidem num.* 1014.

Prorogatio requirit ex parte Judicis prorogati duo alia requisita. Primum, ut ille jurisdictionem habeat. Secundum, consensus dicti Judicis prorogati in quibusdam casibus, seu ut melius dicam, notitia prorogationis.

Consentire enim in hoc casu intelligitur, qui scit, & non contradicit. Dixi *in quibusdam*, scilicet in prorogatione, quæ fit de tempore ad tempus, & de loco ad locum, & de quantitate ad quantitatem; Et ratio est, quia delegatus cognoscens de causa post tempus suæ delegationis errat circa substantiam jurisdictionis, nisi de prorogatione habeat notitiam, & irritum erit judicium, si judicet, qui credit se non esse Judicem: & idem dicendum erit in omni prorogatione, in qua prædicta ratio locum habuerit. Secus in jurisdictione ordinarii, quæ prorogatur de re ad rem, & de persona ad personam, ubi non est limitatum tempus, cum duret usque ad adventum successoris, & veniente non extinguitur funditus jurisdictio. Et quamvis Judex ignoret factam prorogationem, error est in qualitate, & non in substantia, cum se Judicem sciat; & sic in hujusmodi prorogationis casu non requiritur consensus Judicis prorogati, ita *Carlev. ibidem num.* 1072.

Prorogatio requirit quintum requisitum ex parte superioris ejus, qui jurisdictionem prorogat, videlicet conventionem ipsius civiliter in quibusdam casibus tantum, non in omnibus, nam regulariter non est necessarius consensus Superioris, ut subditus possit prorogare jurisdictionem Judicis non sui.

Dixi *in quibusdam*, ut in Clerico, qui volens prorogare jurisdictionem alieni Judicis Ecclesiastici, potest cum consensu sui Superioris, alias sine consensu prorogatio non est valida, sicut nec potest prorogare jurisdictionem laicalem, neque cum licentia, neque sine; quia forus laicalis est omnino incompetens, & improrogabilis respectu Clerici.

Et sic quoque neque exempti sine licentia Papæ, cui subduntur, possunt aliorum Judicum jurisdictionem prorogare. Quod limita, ut

Prorogare possit Clericus etiam exemptus, & privilegiatus tacite sine consensu Episcopi, si contrahat in aliena Diœcesi, vel ibidem destinet solutionem, vel delinquat, nam tunc magis prorogatur forus a jure, quam a subditorum voluntate. Et licet quoad forum destinatæ solutionis fuerint aliqui in contraria sententia, tamen reiiciuntur; *Carlev. lib. 1. tit. 1. disp. 2. qu. 8. sect. 2. nu.* 1083. *&* 1101.

Prorogatio non potest fieri per Procuratorem sine speciali mandato, *Carlev. ibidem quæst. 8. sect. 3. num.* 1143.

7 Prorogatio item duplex est, voluntaria scilicet, & necessaria: voluntaria ea est, de qua usque adhuc locuti fuimus, quæ fit per consensum spontaneum expressum, vel tacitum, ut supra.

Necessaria est, quæ fit contra invitum, & necessitate legis; prout est illa, quæ fit per reconventionem; nam reconventio inducit necessitatem reconvento, ut respondeat coram Judice non suo, *Marant. par. 4. num. 3.*

Prorogatio voluntaria habet locum in foro prorogabili tantum; scilicet coram Judice, qui non est omnino incompetens, ut habes in modis, ut supra exemplatis.

Unde infertur, quod Clericus etiam volens non potest prorogare forum laici. Sed laicus potest prorogare forum Ecclesiasticum.

Prorogatio necessaria habet locum in foro etiam non progabili. Unde Clericus in causa reconventionis coram laico prorogat forum laicale, & cogitur comparere coram laico Judice in causa reconventionis, ut late *in cap. de reconvent.* & sic in aliis casibus similibus, ut *in c. de Actis, quæ possunt fieri per Reum contra Actorem invitum*, late diximus.

8 Prorogationis effectus sunt septem, quos late enumerat *Carlev. lib. 1. tit. 1. disp. 2. qu. 8. sect. 6. per totam*, & sunt videlicet.

Primus effectus prorogationis est, ut possit Successor in officio eadem jurisdictione prorogata uti, dum-

dummodo prorogatio, vel delegatio sit facta contemplatione officii; Secus autem si fiat contemplatione personæ sub nomine proprio, nam tunc non transit in successorem.

Secundus effectus est, ut si prorogatio fiat in Judicem non habentem successorem, extinguitur.

Tertius effectus est, ut sententia lata in causa a Judice prorogato, appellatio interponitur ad Judicem Superiorem prorogati, non ad Superiorem prorogantium, si sit diversus.

Quartus effectus est, ut si jurisdictio Judicis est inter subditos talis naturæ, ut suas sententias possit mandare executioni, possit eam etiam vi prorogationis excqutioni mandare: Et ratio est, quia jurisdictio ex prorogatione acquisita est ejusdem naturæ, & eadem cum jurisdictione propria, & naturali, neque ejus naturam immutat.

Quintus effectus est, ut Judex si semel prorogationi consentit, tacite, vel expresse compelli possit sententiam ferre, & terminare, sicut in cæteris causis propriæ jurisdictionis.

Sextus effectus est, ut Judex prorogatus possit causam delegare, sicut cæteras causas propriæ jurisdictionis.

Septimus effectus est, ut Reus conveniri possit coram Judice prorogato, coram quo sortitur forum legitimum, & competens, tam in civilibus, quam criminalibus. Hæc *Carlev.* ubi supra usque ad *nu.* 1242.

9 *Prorogationis impedimenta sunt infrascripta vz.* Primum est mutatio voluntatis ante litis contestationem, cum sortitur quis forum ex sola prorogatione, ut si duo Aversani consentirent in Judicem Capuanum; tunc potest eorum alter a foro electo discedere, & resilire, etiam si suo foro renunciaverit ante litis contestationem, ut diximus.

Secundum impedimentum est absentia Rei, nam Reus absens a loco Judicis prorogati non compellitur in judicium venire in loco prorogationis, sicut idem est in foro contractus, ubi non convenitur Reus nisi præsens, ut diximus.

Tertium impedimentum est actio personalis, nam in foro prorogationis deducta in judicium sola actione personali Reus absens conveniri non potest, etiam si habeat bona in eo loco; secus vero deducta actione reali, quia tunc si bona sunt in loco prorogati, potest absens conveniri.

Sed rectius dic, quod occurrente casu Judex ad instantiam actoris legitime citabit Reum in judicio prorogato venire. Qua citatione facta Reus poterit opponere declinatoriam, sed si omiserit opponere dictam exceptionem, & patiatur se conveniri, vel contumax fuerit; tunc legitime proceditur ad missionem in possessionem bonorum, quæ si sunt in districtu prorogati, fiat propria authoritate. At si erunt extra districtum, proceditur ad missionem in possessionem bonorum non auctoritate propria Judicis prorogati, sed invocato auxilio per literas hortatoriales eodem modo, & limitationibus, ut dictum est de Judice loci contractus, qui par est cum Judice prorogato, inter quos nulla altera differentia est, nisi quia Reus potest declinatoriam opponere coram Judice prorogato ante litem contestatam, ut supra dictum est, eaque opposita illius judicium subterfugere. At coram Judice loci contractus Reus declinatoriam opponere non potest, ita *Carlev.* ubi supra *num.* 1247.

10 Prorogationis forus si concurrit, sive jungitur cum alio foro contractus, rei sitæ, hæredis, vel privilegii, & non renunciatum fuerit declinatoriæ, sive foro suo; tunc non potest declinari forus, sed Judex eo casu procedit eodem modo, quo potest Judex fori contractus, vel rei sitæ, quo casu non potest peti remissio rei citati a Judice loci, ubi est præsens citatus, secus si est absens.

Si vero prorogationis forus concurrit cum alio foro, ut supra dictum est, & adiicitur renunciatio fori, tunc non solum non poterit declinari, sed Judex prorogatus potest compellere reum absentem coram se comparere, & petere a quocumque Judice missionem, *Carlev. ubi supr.*

Et hæc sufficiunt pro praxi Prorogationis, nam usus te plura docebit.

C A P. VIII.

De Exceptione incompetentiæ.

S U M M A R I U M.

Judex ante omnia debet cognoscere, an sua sit jurisdictio, & citatus, an citanti sit subjectus, & ratio assignatur, num. 1.

Jurisdictio tribui non potest pactis privatorum hominum sine voluntate Principis. Reg. Aud. & M.C.V. habet potestatem super omnes Curias sibi inferiores, cum limitatione, num. 2.

Incompetentiæ exceptio potest opponi etiam post tres sententias conformes, & opposita retardat executionem sententiæ, num. 3.

Assignatur ratio, quare exceptio incompetentiæ impedit executionem sententiæ conformis, & exceptio nullitatis non impedit, num. 4.

Declaratur opinio DD. dicentium non obstare defectum jurisdictionis, quando sententia lata a Judice incompetente fuit justa, num. 5.

Declaratur opinio dicentium, sententiam ab incompetente Judice latam valere, quando per decretum declaravit se esse competentem, num. 6.

Judicium remissionis causæ est summarium ad Judicio instructionem, num. 7.

Excipiens habet onus probandi qualitatem, in qua fundatur exceptio exemptionis per ipsum allegata, n. 8.

Clerico non sufficit probare Clericatum per Bullas, si ei negantur requisita, quæ exemptionem pariunt, n. 9.

Judex in nostro Regno potest determinare, an sua sit jurisdictio, secus quando recusatur, ut suspectus, & assignatur ratio, & nova decisio, num. 10.

Judicis inferioris tunc sunt ligata manus, quando in exceptione incompetentiæ, vel declinatoriæ, apponit manus Judex superior, & traditur praxis, quando Curia Baronalis recusat remittere clericum inquisitum, num. 11.

Incompetentia opposita, quando est notoria, & indubitabilis, si Judex procedit, acta sunt nulla, & in pœnam incurrit, sed si esset dubia, & non cognoscit summarie, & prius discutit, si sua sit jurisdictio, acta etiam sunt nulla, nec ad finem litis reservare potest exceptionem declinatoriæ, vel incompetentiæ, num. 12.

Clericus licet contumax exceptionem incompetentiæ semper allegare potest, etiam post sententias conformes, num. 13.

Clericus contumax remissus ad forum Ecclesiasticum pœnam contumaciæ non solvit laico, imo repetit solutam, statim ac docetur de Clericatu, nu. 14. & 15.

Incompetentiæ exceptio non potest per fidejussorem opponi, quia de persona ad personam non fit extensio, num. 16.

Dilatio debitori principali concessa non juvat fidejussorem, num. 17.

Exactio a fidejussore non impeditur lite pendente cum principali, num. 18.

Dilatione quinquennali concessa a creditoribus non autem a Principe gaudet fidejussor, „ *ubi vide, quid* „ *obiter observatum ex nov. Constit.*, num. 19.

Exceptio ne conveniatur, nisi in quantum facere potest, competit principali, sed non fidejussori, quia est

est privilegium personale, num.20.

Exceptio Realis competit tam principali, quam fidejussori, num.21.

Exceptio de non numerata pecunia competit etiam fidejussori, quia non respicit personam, sed obligationem, num.22.

Appellatio ab interlocutoria non ligat manus Judicis, donec fuerit ei inhibitum, sed ab interlocutoria competentiæ, vel incompetentiæ antequam sit inhibitum, ligat, & assignatur ratio, cum limitatione, & sublimitatione, num.23.

Forus incompetens, quando, & quibus modis evadit competens, & prorogabilis, num.24.

Clericus si in judicio assistentiæ asserit possidere, et proinde opponit exceptionem incompetentiæ, si Adversarius opponat esse collusivum possessorem, datur praxis decretandi, cum ratione, & decisionibus, n.25.

Nominans in dominum transfundit instantiam in personam nominati, qui si est clericus, & contra clericum assumit actor onus probandi contrarium, datur praxis decretandi, num.26.

Curia Baronalis, & Episcopalis quando est incompetens in caussis Baronis & Episcopi, num.27.

Laicus trahens clericum ad forum laicale, vel clericus trahens laicum ad forum Ecclesiasticum, vel incompetenti se submittens, in quam pœnam incurrunt? num.28.

IN 6. & 7. cap. dixi, quod duobus modis declinatur a jurisdictione Judicis citantis: uno modo, quando ejus jurisdictio est prorogabilis: altero modo, quando prorogabilis non est, sed omnino est incompetens, contra quem militat exceptio incompetentiæ. De primo modo dictum est in dicto 7. cap. & ideo restat nunc dicendum consecutive in hoc 8. cap. de altero modo, idest de Praxi cognoscendi incompetentiam.

1 In primis enim, & ante omnia, tam Judex debet cognoscere, an sua sit jurisdictio, ne falcem ponat in messem alienam:

Quam citatus, an citantis jurisdictioni sit subjectus, ne a Iudice non suo, & prorsus incompetenti citetur. Exceptio namque incompetentiæ est defensio potius, quam exceptio, & dicitur exceptio, quia excipiendo se defendit adversum non Iudicem suum, & cum defensio sit de jure naturæ, citatus non potest defensioni prædictæ renunciare, expresse, tanto minus tacite, *Muscatell. p.2. glos. competentes n.21. post Bald. in c.1. de probat. ex l. vir bonus ff. judic. solvi*.

Hinc fit, quod prorogari non potest jurisdictio, ubi funditus deficit jurisdictio supra citatum, nisi in aliquibus particularibus casibus inferius pro limitatione regulæ adducendis.

Et ratio est, quia, ubi nulla jurisdictio est supra citatum, consensus ipsius; vel etiam ambarum partium non diceretur prorogari id quod in mundo non est, sed potius de novo concedere illam jurisdictionem, quam non habet judex citans supra citatum, & hoc facere non possunt partes in forma judicii, nisi accedat placitus, sive potestas, aut licentia Superiorum, a quibus possit dicta jurisdictio fieri.

2 Jurisdictio enim solius Principis voluntate exerceri potest, *l. more majorem, ubi glos. ff. de jurisdict. omnium Jud. Staib. resol.37. nu.12.* & pactis privatorum hominum tribui non potest jurisdictio. Verba sunt expressa *tex. in l. privatorum Cod. de jurisdict. omnium Judicum, Staib. loco cit. num.5. de Franch. dec.552. num.10.*

Quod secus est, ubi jurisdictio aliqualiter est jam supra citatum, licet limitative. Exemplificari potest in Regia Audientia Provinciali, quæ jurisdictionem habet citandi omnes de sua Provincia, & M.C.V. omnes per totum Regnum, limitativè tamen, ne semper, & ad semper obliget, cum sint cuique loco destinati Judices ordinarii pro primis, & secundis instantiis, & in quibusdam locis, etiam pro tertiis. Et non possit omisso Judice medio primæ, vel secundæ instantiæ invitos trahere in præjudicium subditorum, & Baronum, ut sæpius in antecedentibus capit. dictum est. Tunc istiusmodi jurisdictionem sic limitatam potest consensus citati prorogare; & in sui præjudicium ampliare dicimus id quod est, sed non sic ampliare, sed de novo concedere dicimus id, quod penitus non est.

3 Hinc fit conclusio, sive regula in exceptione incompetentiæ, quod dum nunquam potest prorogari, possit illa opponi semper, ante, & post contestatam litem, & in quacumque parte judicii, etiam post sententiam, imo post tres sententias conformes, *Muscatell. p.2. glos. competentes n.18. Afflict. in constit. except. nu.4. vers.2. quæro Gram. cons.1. post dec. 47. D. Altim. in rub.9. qu.1. n.6.*

Et opposita exceptione jurisdictionis, sive incompetentiæ, tunc tardatur executio sententiæ, *D. Altim. rub.9. qu.1. nu.4. de nullit. post glos. sing. in clem. 1. in fine de sequestr. possess. & fructuum, quo est bonus tex. in l. scire oportet in fin. ff. de excus. Tutor. & in l. fin. C. si a non compet. Judic.*

4 Et mirum non est, quod regulariter contra tres sententias conformes non habet locum exceptio nullitatis ad finem impediendi executionem, *clem.1. de re judic.*

Sed nullitas ex incompetentia Judicis tam in caussa criminali, quam civili admittitur, & executio illarum impeditur, per *glos. in d. clem. ut sup.* & alios adductos per *Gram. in cons.1.* posito in *tomo decis. in fine num.48. Rovit. cons.48. lib.3. num.14.*

Quia nullitas ex defectu jurisdictionis, sive Judicis incompetentiæ est insanabilis, *DD. loco cit.*

Etsi per statutum cavetur nullam exceptionem admitti; statuto non obstante admittitur exceptio nullitatis ex defectu Judicis incompetentiæ, *Rovit. d. cons.48. lib.3. n.14. ex Bald.* & aliis ibi citatis.

5 Unde cautè intelligendi sunt isti Auctores dicentes nullitatem ex defectu jurisdictionis, ut quia sententia lata fuit a Iudice incompetente, non obstare, quando justa est dicta sententia; sic indistinctè locuti sunt *Reg. Petra vit.288. nu.153.* ubi alios citat, & *Scyal. de foro comp. cap.52. tit. de foro nullit. n.37. & cap.12. de foro prorog. n.3.* ubi alios allegat.

Quia illi non benè locuti sunt sic indistinctè, & confusè, confundendo terminos incompetentiæ improrogabilis, cum termino jurisdictionis prorogabilis, & declinabilis, qui sunt termini satis diversi, & diversum effectum pariunt.

Intellige itaque de Judice incompetenti prorogabili, a quo poterat declinare citatus, & non declinavit, sed consentiendo in Judicem prorogavit.

Secus in foro numquam prorogabili, ut si Clericus coram laico conveniatur, ut perpulcrè resolvit *Reg. de Marin. lib.1. resol.203. Afflict. dec.354. Sanfel. sect.4. num.16.*

6 Et cautè intelligendi sunt quoque alii dicentes sententiam a Judice competente latam valere, quando per decretum declaravit se competentem; *Bart. in leg.2. ff. si quis in jus voc. non erit vers. nisi esset. Sanfel. in praxi sect.2. in fine nu.16.*

Nam hæc conclusio erit vera, & intelligitur, quando poterit Judex, vel quia sua jurisdictio est prorogabilis, vel quando erit dubia ob aliquam qualitatem negatam, super qua fundatur jurisdictio, ut advertit *Gallupp. p.2. cap.6. n.13.* ex *Decio in cons.18. n.15. vers. & ista conclusio Paul. de Castro in l.2. ff. si quis in jus vocatus non erit num.10.*

Secus vero si evidenter non est competens, & pro-

pronunciat se competentem, quia talis pronunciatio non valet, & consequutive processus est nullus, *Affl.decis.354. nu.6. & 14. ex Abb.in cap. duobus de appellat. Alex.cons.77. vol.3.col.1. & cons.82. Rovit. dict.cons.48.num.15.lib.3.*

Vera est etiam dicta *Bartoli* doctrina in casu, quo non idem Judex, sed alius superior declaravit esse Judicem competentem, ut in casibus inferius dicendis, quando Vicaria, vel S.C. declarat competere Baroni caussam, vel Collaterale decidit, quod in caussa procedat Reg. Cam. vel S.C. vel M.C. Vic., aut Trib. Reverendæ Fabricæ, aut aliud Tribunal; de qua re infra.

In foro itaque prorogabili tantum, & ubi esset dubia illa qualitas, super qua fundatur excipiens, vel super qua fundatur jurisdictio, sive super qua fundatur competentia, & incompetentia, necessario debet interponi decretum, quo declaret Judex se competentem, vel incompetentem; quod solet pronunciari vz. *Procedatur in M. C. V. remissione petita ad T. Curiam non obstante*, vel *remittatur præsens caussa Tali Curiæ*.

Ideo indifferenter datur terminus super opposita exceptione declinatoriæ, vel incompetentiæ, sive super petita remissione caussæ, vel carcerati, & recipiuntur hinc inde summariæ probationes, quibus visis Judex, vel declarat se competentem, mediante decreto, quod *petita remissione non obstante procedatur in ipsa Curia, &c.* vel declarat se incompetentem, mediante decreto, *quod caussa remittatur ad T. Curiam*.

7 Judicium enim remissionis summarium est ad Judicis instructionem, an factum, vel qualitas sit vera, ne decipiatur ab excipiente, *Sanfel.dec.10.lib.1.num.3.*

Et potest dici, quod illa summaria cognitio potius sit defensio jurisdictionis, quam cognitio judicialis contra militem, Clericum, vel alium exemptum; cum Judex secularis nullum habeat potestatem contra Clericum, nec in caussa principali, nec super articulo incidenti, nec contra alios exemptos, etiam per viam exceptionis, *Abb.in cap. si diligenti col. pen. de foro compet. Sanfel.dicta decis.10.nu.6.*

8 Et ratio dictæ Praxis est, quia qualitas, quæ fundat jurisdictionem, debet pernecesse probari, *Reg. Valenz.cons.191.ex n.1.Cons.Pratus resp.crim.tom.1. n.61., & discept.20.nu.67.tom.3.*

Et illi incumbit onus probandi dictam qualitatem, qui eam allegat, neganti enim sufficit negare; hinc fit, quod quando est citatus verbaliter, vel citatus realiter, idest per carcerationem Clericus uti laicus, & per Clericum opponitur exceptio Clericatus, excipiens, qui fundat intentionem suam, in d. qualitate Clericatus, tenetur illam qualitatem probare; nec sufficit ex-
9 hibere bullas Clericatus, alioquin succumbit, *Carol. de Crossis except.2. n.4. per text.in l.4. §. hoc ff. vi bonor. rapt.l.1.§.ait Prator. ff. ne quid in flumine publico, Magon.dec.flor.40.n.1.Gratian.discept.554.n.32., & 565.num.4.*

10 Et in Regno nostro sopita est illa quæstio inter DD., an eidem Judici, contra quem opponitur exceptio declinatoriæ, vel incompetentiæ sit licitum declarare se competentem, cum regulariter de istis duabus exceptionibus potest cognoscere idem Judex, coram quo opponitur, nam ad ipsum pertinet determinare, an sua sit jurisdictio, & tollere perplexitatem, ut per *Tex.in lex quæcumque 2.in princ. ff. si quis in jus vocatus non erit, l. si quis ex aliena 5. de Judic.*, *Canonistæ in cap. super literis 20. de rescript.* fundat *Carleval.lib.1.tit.2.disp.5.nu.10.* quem sequitur *Reg. Petra rit.265. tom.3. n.18.* post *Sanfel. in praxi sect. 17.n.5.* qui *Petra* assignat pro ratione regulam, quod Judex causæ præparantis est etiam Judex præparatæ, *loc.cit.num.17.*

Sed melius idem *Petra in 2.tom. super cod.rit.265. nu.73.* & paulo ante assignat rationem, cur Judex recusatus non potest cognoscere de sua recusatione; prout cognoscere potest de sua incompetentia, vel declinatoria, & optime more suo resolvit, quia ex recusatione ad indignationem provocatur, *l. litigatores ff.de arbitr.*, & quia illa exceptio suspicionis directe respicit Judicis personam, sed exceptio declinatoriæ, & incompetentiæ non respicit personam, sed forum, sive jurisdictionem illius fori; illa recusat personam, hæc approbat personam, sed recusat forum, & dum approbatur persona Judicis, ipse Judex potest judicare super petitis sive expositis contra forum, non contra personam; quod limitatur, si simul allegaretur suspicio in personam.

Adsunt nonnullæ limitationes dictæ regulæ traditæ sparsim a Doctoribus, quas non capit hic locus.

Itaque rejecto *Muscatell.in gloss. competentes p.2. n.66. & de Grassis art.18. num.9.* & aliis tenentibus non posse eundem Judicem cognoscere de exceptione incompetentiæ, & declinatoriæ, hodie servatur contrarium.

Et sic ultra Auctores prædictos, & alios innumeros, quos possem hic conglomerare, sufficit notoria praxis nostræ ætatis; & præteritis diebus me patrocinante pro Magnifica Gratia, & Christina de Dominico, uxore Magnifici Andreæ Vicinanzi Civitatis Montis Corvini contra Magnificum D. Thomam de Migliore hujus Civitatis, debitorem in annuis ducat. 12. super fructibus feudi siti in Civitate Salerni, detto la Fraita, seu Dentifieno pro decem annatis, per D. D. Josephum Odoardi Judicem M.C.V., & caussæ Commiss., quem pro suis meritis speramus, quam primum videre Consiliarium Sanctæ Claræ, facto præcepto solito in judiciis executivis, quod conventus solvat petitam summam tertiarum; cum fuisset oppositum, esse causam tractandam in R. C. ob interesse Fisci, sub prætextu, quod Magnificus D. Thomas transegit cum Regio Fisco, non solum pro releviis, sed pro investituris, & assensibus non obtentis per Prædecessores, per dictum D. Judicem Odoardi, virum quidem doctrina, & integritate nemini secundum, omnia requisita optimi judicis habentem, fuit interpositum decretum, quod procedatur in M.C.V. petita remissione ad R. C. non obstante; & cum ille præsentaverit instantiam contrario imperio revocari decretum prædictum, & consecutive memoriale R. Collat. C. decretatum, *intimetur parti*: ego per aliud memoriale ejusdem R. Collat. C. obtinui, *intimetur Fisco, & parti*; & Dom. D. Joseph Constantinus dignissimus Fisci Patronus Realis Patrimonii, prævio alio memoriali, *veniat Scriba cum actis, & partibus*; declaravit, nullum interesse habere Regium Fiscum, & stante dicta instantia fiscali fuit per Regium Collaterale Consilium decisum, quod in caussa prædicta procedat Magna Curia Vicariæ. Processus est in eadem Magna Curia Vicariæ in banca Magnif. Januarii della Monica, & in Regia Camera in Banca Magnifici Josephi de Fiore.

Et sæpe accidit, quod Coll. Conf. præcedente declaratione Dom. Fisci Patroni decidit, ad quem spectet causa inter R.C., & S.C. vel M.C.V., & etiam Tribunal Reverendæ Fabricæ, & inter alia quoque Tribunalia.

11 Et quando apponit manus Judex Superior in cognitione articuli incidentis de competentia, vel declinatoria, tunc ligatæ sunt manus Judicis inferioris. Proinde M.C.V. solet negare cognitionem remissionis caussæ Curiæ Baronali, quæ contenderet esse remittendam cognitionem remissionis petitæ per Clericum inquisitum in Curia Baronali.

Imo denegatur ei, ne possit facere partem in judicio,

dicio, sed posse solum coadjuvare fiscum, & Superiorem Iudicem instruere, qui recipit testes per Baronem productos; ita decisum refert pluries *Sanfelic. dict. decis. 10. lib. 1.*

Et ratio est, quia Curia Baronalis, vel alia habens alium Judicem, cui prætenditur competentia, potius dicitur pars, quæ judicaret in caussa propria declarando se competentem ad exclusionem alterius, similiter prætendentis competentiam.

Et alia conclusio, sive regula firmanda est, ut in principio dixi, quod opposita exceptione incompetentiæ, statim Judex debet summarie cognoscere,
12 si illa esset dubia; nam si esset notoria, & indubitabilis, debet ex se abstineri, & caussam suo competenti Judici remittere, alias non solum acta sunt nulla, sed incurrit in pœnam, *Gall. par. 2. cap. 6. num. 8. ex Bald. in l. si quis in conscribenda Cod. de pactis n. 8.*

Quando itaque incompetentia est notoria, non potest Judex procedere; quando est dubia, tunc ope hujus exceptionis impeditur processus, nam statim ac opponatur, remanent ligatæ manus Judicis, quia revocatur in dubium ejus potestas, *Gallup. d. cap. 6. par. 2. n. 6. ex Specul. in tit. de except. §. nunc videndum n. 27.*

Adeo, quod si Judex procederet, non cognito prius super dicta exceptione, nec illa prius discussa, & terminata per decretum, acta essent nulla, *Gallup. loco cit. ex Innoc. in cap. cum speciali de appellat. Mastrill. decis. syc. 127.*

Nec potest in fine litis reservari declinatoria, nec incompetentia, *Carleval. lib. 1. tit. 2. disp. 5. ante n. 9.* dicens, ne reddatur judicium elusorium, & inutilibus sumptibus intricatum, ante omnia esse pronunciandum super dicta exceptione.

Et ratio assignatur, quia in aliis exceptionibus procedendo Judex ad ulteriora, censentur virtualiter, sive implicitè rejectæ illæ exceptiones oppositæ, & ita regulariter.

Sed hæc regula fallit in exceptionibus carentiæ jurisdictionis, nam donec durat illa perplexitas, sive dubietas, an sit, vel non sit Judex illius causæ, per processum ad ulteriora, illa exceptio incompetentiæ non censetur rejecta, *Caral. de Grassis excep. 18. n. 15. Roman. cons. 411. n. 3. Gramm. decis. 36. n. 76. Vant. tit. quibus modis sententia nulla reper. num. 8.* & alii ibi, quibus adde *Gallup. d. par. 2. cap. 6. ante n. 7. Rovit. in pragm. 5. de ord. judic. a n. 15. ad 25.*

13 Unde Clericus licet contumax coram laico potest quandocumque opponere exceptionem declinatoriæ, seu rectius exceptionem incompetentiæ ante, & post litem contestatam, & post conclusum, etiam post sententiam, imo post sententias conformes, qua opposita impeditur executio, ut late *de Marin. lib. 2. resol. 209. n. 2.* Quia Clericus nec tacite, nec expresse potest suo foro renunciare.

14 Et remissus ad Ecclesiasticum Judicem, pœnam contumaciæ contractæ coram laico solvere non debet.

15 Imo si dicta pœna sit exacta, & fisco incorporata statim, quod doceetur de Clericatu, repetit solutum a Fisco, rejecta opinione *Vivii in decis. 138. num. 8.* contrarium dicentis; ita *Scialoy. in prax. forjud. cap. 2. n. 25. Sanfel. decis. 277. n. 7. Gramm. vot. 27. Danza de pugna Doctorum tom. 1. de conc. cap. 2.*

16 Exceptio incompetentiæ potest opponi per principalem, cui competit, & non per fidejussorem, *de Grass. except. 18. num. 20. ex l. si Reus ff. judicat. solv. l. sed si restituatur §. 1. ff. de re judicata, Arum. problem. 79.*

Unde in ore causidicorum est illa cantilena, quod pro Clerico danda est fidejussio laicalis, ne laicus fidejussor possit exceptione incompetentiæ se tueri coram Judice laico.

Et ratio assignatur, quia hæc exceptio respicit personam, & non rem obligatam.

Regula enim est, quod ubi exceptio est personalis, non juvatur ex ea fidejussor, quia de persona ad personam non fit extensio; adeo hoc est verum,
17 quod dilatione debitori principali concessa non juvatur fidejussor, *Staiban. observat. 31. n. 35. post Gratian. discept. 12. n. 10.*

18 Et lite pendente cum principali non impeditur exactio a fidejussore, *Staib. & Gratian. ubi supra.*

19 Dilatione quinquennali concessa a Creditoribus, non autem a Principe gaudet fidejussor, *Staib. loco citat. & resol. 46.*

„ Hic incidenter nequaquam absurdum est ad-
„ vertere, quod *nov. Constit. §. 5. num. 12.* cavetur, ne
„ admittantur consensus eorum pro obtinenda dila-
„ tione quinquennali, qui non fuerint creditores vi-
„ gore aut publicæ scripturæ, aut literarum execu-
„ torialium anno ante petitionem dictæ dilationis ro-
„ gatæ, seu expeditarum. Quod bene nota. Verba hæc
„ sunt. XII. *Nelle cause di dilazioni quinquennali non*
„ *si ammettano i consensi di quei creditori, i quali*
„ *non sieno creditori in virtù di pubbliche scritture,*
„ *a di lettere esecutoriali stipulate, o spedite un' anno*
„ *prima dal giorno, in cui si domanda una tal dilazio-*
„ *ne in beneficio de' lor debitori.* Fraus enim, quæ sæ-
„ pe sæpius inter debitores fictosque creditores in præ-
„ judicium aliorum vere creditorum intercedebat,
„ non ita facile hoc modo committi potest, immo pror-
„ sus abesse creditur.

20 Exemplificatur etiam exceptio personalis in beneficio ne quis conveniatur nisi in quantum facere potest; quæ exceptio competit principali, sed non fidejussori, quia est privilegium personale, quo non gaudet fidejussor, *Gratian. discep. 799. n. 54. & Staib. d. observ. 31. n. 40. per tex. in leg. verum 64. ubi glass. ff. pro socia, leg. & fidejussor ff. de re judicat. leg. tam mandatori Cod. de non numer. pecun.*

21 Et e contra exceptiones reales competunt etiam fidejussori, & hoc procedit etiam principali invito, *Staibanus d. observat. 3. n. 33. per tex. in leg. si testam. in princip. ff. de fidejuss. Grat. discept. 12. num. 9. & discept. 799. n. 53. & 966. n. 2. Surd. cons. 20. n. 271.*

22 Exemplificatur exceptio realis in exceptione de non numerata pecunia, quæ non respicit personam, sed obligationem, & ideo competit fidejussori, *Staib. d. resol. 31. n. 25. per text. in leg. tam mandatori, Cod. de non numer. pecun.*

23 Appellatio regulariter ab interlocutoria manus Judicis non ligat, donec fuerit ei inhibitum a Judice ad quem, ut late *Motill. tit. de appellat. n. 34. ex Thor. vot. 45. n. 6. par. 8. post Marant. in tit. Et quandoque appellatur n. 207. Muscat. par. 1. lib. 2. glos. sententia n. 182.*

Sed dicta regula fallit, quando appellatur ab interlocutoria competentiæ, vel incompetentiæ Judicis, in qua de jure civili potest appellari, *Sanfel. lib. 1. decis. 1. n. 1.* & notat *Glossa in authent. habita Cod. ne filius pro patre, Bart. in l. 2. num. 13. ff. de appellat. recipien.*

Et ratio est, quia si pronunciat se non esse Judicem, non speratur alia interlocutoria, & si pronunciat se Judicem, tale gravamen non reparatur per diffinitivam, nam trahit secum executionem procedendi, & ideo appellatio a dicta interlocutoria impedit processum ad ulteriora, & sic servari in Regno nostro testatur *Hodierna ad Surd. decis. 37. num. 3.* & citat *Viv. decis. 302. n. 8. Afflict. decis. 354. num. 14.* & infinitos alios.

Verum dicta limitatio sublimitatur in casu, quo non ipse Judex declarat se competentem, sed quando inter duos Judices est de jurisdictione contentio, & superior pronunciat ad alterum pertinere, tunc ab illa non appellatur; & ratio discriminis est, quia ex

ex pronunciatione superioris verisimile est, quod ita judicabit unus, ut aeque sicut, & alter, *Sanfel.d.decis. 5.n.6.ex Angel.in l.2.ff.si quis in Jus vocatus non erit n.8.vers.tu da unam fallentiam singularem*.

Secunda sublimitatio est in excellentia Judicis, coram quo non admittitur appellatio, sed solum reclamatio, ut est in nostro Sacro Regio Consilio, ubi si reclamatur a decreto lato super competentia, Sacrum Consilium procedit ad ulteriora, pendente reclamatione non obstante, & sic non impeditur exequutio dicti decreti, *Sanfel.loc.cit.post Regent.Tap. in prag.37.de offic.Proc.Caesar.* ubi sic decisum refert in S.R.C. & *d.Sanf.* refert, quod anno 1621.cum Marchio Loreni in causa vertente cum Vincentia Brancia petierit remitti caussam a S.C. ad Regiam Cameram, instante etiam Regio Fisco, fuit denegata dicta remissio, & decisum quod Sacrum Consilium procedat; & cum fuerit reclamatum a dicta decisione in eodem Collaterali Consilio, acta pendente dicta reclamatione facta in S.R.C. fuerunt declarata valida; quod bene nota.

24 Et sicuti forus declinatur quinque modis, ut dixi in *cap.6., &c.* ita forus omnino incompetens, & improrogabilis evadit competens, & prorogabilis ex necessitate legis contra exemptum invitum.

Primo, ratione delicti, ut si Vassallus unius Baronis, delinquat in Territorio alterius.

Secundo, ratione reconventionis, ut si Clericus actor reconveniatur coram Judice laico.

Tertio, ratione contractus, & destinatae solutionis. De quibus suo loco.

25 Notanda est praxis, qua utitur Sac. Reg. Cons., quando ad instantiam Creditoris petitur assistentia super fundo, qui praetenditur possideri per laicum, si se opponit Clericus asserens possideri per ipsum Clericum, & proinde opponit exceptio incompetentiae: E contrario Actor dicit, quod Clericus non est verus possessor, sed collusivus, tunc fit decretum, quod procedatur in S.C. petita remissione pro parte Clerici non obstante, & de oppositis per N. Sacerdotem habeatur ratio, quae de jure habenda erit tempore expeditionis caussae.

Ita decisum fuit mense Julii 1706. ad relationem Dom. D.Gabrielis Sanchez de Luna Regii Consiliarii in caussa assistentiae petitae per Magn. Franciscum Antonium de Ciutiis Terrae Serini incolam Neap. super rure sito in Civitate Ariani, quod fuit in bonis quond. Catharinae, & sororis de Laudilio, & ad praesens possidetur per filios quondam Camilli Bruni; & cum per admodum Rever. D.Sempronium Bruni unum ex filiis dicti quondam Camilli donatarium dicti quondam sui Patris opposita fuerit exceptio incompetentiae, & quod caussa remittatur ad forum Ecclesiasticum, per Actorem fuit replicatum in termino velle probare extrema assistentiae; F. V. in S.C. fuit provisum, quod procedatur in S.C., ut supra dictum est. Processus est in banca Magnifici Donati Custoli, penes Scribam Alessium de Imbrognio, in tit. pro Magnifico Francisco Antonio de Ciutiis cum Magnifico Curatore haereditatum quondam Magnificae Catharinae, Annae, & Joseph Laudilio.

Ita quoque fuit decisum ad relationem Dom. D. Alexii Surgo, contra Rever. D.Matthaeum de Guglielmotta Sacerdotem Civitatis Campanae, retroelapso anno penes Scrib. Gaudiuso; & sic passim quotidie practicatur.

Et ratio est, quia instructo processu, si Actor non probaverit extrema assistentiae contra laicos possessores non poterit obtineri.

Haec practica sumpta est ex Theorica *Bart.in lex quacumque ff. si quis in jus vocatus non erit*. Ubi tenet sufficere qualitatem narratam in libello, quae si verificabitur in termino, fundabit jurisdictionem; sed si non verificabitur, remittitur caussa ad Judicem Competentem. Et sic lites breviantur, quia unico termino fiunt probationes super veritate principali, & super qualitate praedicta. De qua adest sollemnis, & antesignana *dec.297. Afflict.* quae in praxi est recepta, & servatur, *Sanfel.sect.39.n.4*.

26 Conferunt dicta per *Marant. par.6. memb.6. per Muscatell.in p.3.gloss.nomines n.24.& gloss. pari passu n.9.per Tex. in l.a. C.ubi in rem actio*, ubi *Bart.*, dicit, quod nominans in dominum facta nominatione, liberatur ab instantia, & transfunditur in nominatum, qui nominatus si est Clericus, declinat forum.

Verum si actor assumit in se onus probandi, quod nominavit in fraudem, & re vera nominans sit dominus, & possessor, tunc datur terminus, & proceditur cum nominante.

27 Curia Baronalis, & Curia Episcopalis in caussam, vel furtum in bonis particularibus Baronis, vel Episcopi, est incompetens: ut dicit de *Luca a de Marinis melioras......num.2. & de Marinis resol......tom.1.* itaut etiam parte non opponente acta sunt valida ex juris dispositione in nigro *Codicis, ne quis in sua caussa*, quorum opinio declaratur per nos in *cap.17. de caussis suspicionum*, ubi te remitto.

Et quod Episcopus potest cognoscere causam, quae non respicit personam, sed dignitatem, & jura Ecclesiastica, & potest esse judex competens in causa suae Ecclesiae, & non est suspectus, concludit *Sanfelic. decis.63. nu.3.* ex adductis per *Joannem Matt. Bellet.disquisit.Clericor.par.1.de exempt.Cleric.a statutis Secularibus n.34. & 36*.

Et omnis officialis est judex competens pro injuria sibi illata praetextu dignitatis, & officii, secus pro injuria illata personae, ut privato, nam tunc adeundus est judex superior, *Sanfel.dec. praedicta num.1.*, & late *Carleval.lib.1.disput.2.qu.7.sect.1.a n.775*.

Hic notandum duco, quod in anno 1706. Illustrissimus Episcopus Guardiae Alferiae Dominus Joannes Andreas Muscarella, mediante edicto ordinavit omnibus colonis Montis Sancti Martini, quod sub poena excommunicationis latae sententiae SS.PP. reservatae consignent terragia debita Oeconomo mensae Episcopalis, & quod nemo audeat colonos praedictos molestare, vel illos ejicere, & dicta terragia consignent Oeconomo.

De dicto edicto fuerunt pro parte Universitatis dictae Civitatis Guardiae productae aliquae nullitates.

Septima nullitas fuit, quod Episcopus non erat cõpetens in causa suae mensae, quia erat judex in causa propria, juxta *consilium....Surd.* per totum, & signanter num.9. quod in specie sequitur *Rota* in *Cassanensi census 4.Martii 1677. §.duplicis numeri. Pignatell. consult.123. num.14.* Ubi in specie tradit nullam esse excommunicationem latam ab Episcopo, dum agitur de bonis propriae mensae tamquam latam in caussa propria.

Adversus quas nullitates fuit responsum per V. J. D. Canonicum D.Rosarium Riccio Pepoli meum filium, tunc Vicarium in illa Dioecesi, & respectu dictae septimae nullitatis respondit: *Pignat. in dict. consult.* loquutum fuisse de censuris latis ab Episcopo in non subditos, & propter bona suae mensae extra dioecesim posita, & est videndum num.13. & tamen refert pugnantes opiniones, & demum in fine num.23. in Rossanensi, sive in Cosentina 24. Januarii 1668. fuisse decisum, esse validas censuras ab Episcopo pro tuitione Jurium suae mensae latas contra damnificantes bona ejusdem mensae sita in aliena dioecesi.

Et idem *Pignat.* postquam conatus fuit reprobare

re doctrinam *Innoc.* & aliorum tenentium, quod sicuti Episcopo, & cuilibet personæ licitum est suam possessionem defendere cum armis materialibus, ita multo magis licitum est se defendere cum armis spiritualibus; quia arma Episcopi sunt censuræ.

Deinde idem *Pignat.* se melius declarando nu.17. doctrinam Innocentii cum illis citatis approbat contra subditos, & num.18. subjungit, quando possessio non est dubia, & constat de violentia.

Et magis, quia agitur de excommunicatione a jure indicta, quæ denunciatur populo contra usurpantes, & propterea ubi pœna est a jure expressa potest quis esse Judex in caussa propria, quo casu juris dicitur merus executor.

Et DD. loquentes non posse Judicem in caussa propria judicare intelligendi sunt, ubi pœna esset arbitranda per Judicem, ne calore iracundiæ excedat modum; maxime quando offensa non respicit personam Judicis, sed officium, sive mensam, *Ricc. collect.*138.*Tusch.lit.I.conclus.*402.*tom.*2.

Imo quod laicus debitor Ecclesiæ, vel mensæ Episcopalis potest ab Episcopo excommunicari, *Lapsus allegat.*37. quæ incipit *an dignitas*, *Tusch.lit.E.concl.*437.*de Marin.lib.*1.*resol.*1.*n.*37.

28 Advertat tandem tam laicus, quam clericus, quod puniuntur, si se submittunt foro incompetenti; adeo quod laicus non potest se submittere jurisdictioni Episcopi, & Ecclesiastici forum prorogare.

Adeo, quod si laicus in authorem laudatus est in foro Ecclesiastico, debet protestari, quod assistit liti pro defensione laudantis, non animo se submittendi in casu evictionis, quo casu instat remitti ad Judicem laicum; Ita concludit *Montanus controv.*84. *in fin.*

Et ubi Clericus se submittit foro laicali, a suo Episcopo punitur tanquam transgressor juris canonici, & pœna aliquando fuit practicata exilii, & potest declarari incursus ad censuras, si infra certum terminum ei præstitum non renunciaverit foro laicali, *Morell.obser.*8.*fol.*22. *de pœnis clerici se submittentis Judici laico n.*3. *Genuensis cap.*6.*in fin.*

Et vide *Merlin.decis.*136.*& Gratian.discept.*190. & est *text.in c.si diligenti,& cap. significasti de foro compet.* relat. *a Novaria de electione, & variatione fori qu.*7.*n.*4.

Et si laicus trahit Clericum ad forum laicale, incidit in pœnam amissionis rei petitæ, & etiam excommunicationis per sententiam, ex *Tex. in canon.inclita* 11.*qu.*1.*& ex gloss.in c.si diligenti in ver. caussam pendere in fine de foro compet.* ita concludit *Marcus Antonius Celima in tract. de Syndic. Officialium*, *cap.*6. *n.*29., qui dicit, hoc non solum habere locum, quando laicus trahit Clericum in foro laicali, sed quando laicus laicum trahit ad alium judicem incompetentem, sive per modum ordinarii libelli, sive per modum executionis, ex doctrina *Bald. in l. in criminali Cod.de jurisdict.omn.Judic.*

Et hoc vidi practicari in Tribunali Rever. Fabricæ, ubi quando persona Ecclesiastica recursum habuit ad Reg. Coll. Conf., ut causa remittatur ad S.R.C. per dictum Tribunal Reverendæ Fabricæ fuit statim expeditus ordo, quatenus dicta persona Ecclesiastica infra dies quatuor renunciet foro laicali, alias termino lapso declarabitur incursus in censuras, & Ecclesiasticus ne in censuras incursus declaretur, statim renunciat foro laicali, & se submittit dicto Tribunali Reverendæ Fabricæ; & sio in caussa piæ dispositionis quond. Spect. Reg. Moscettulæ anno 1666. & etiam in causa dispositionis D.Francisci Petrone contra Reverendum D.Joannem Baptistam Ferraro, ut ex actis dictæ Rev. Fabricæ.

C A P. IX.

De exceptione contra personam Judicis ex defectu habilitatis, & commissionis, vel suspectionis.

S U M M A R I U M.

Judex tribus modis potest recusari, primo ex inhabilitate, ut excommunicatus, hæreticus, mutus, surdus, cæcus, &c. Secundo ex defectu commissionis, quia illam non ostendit, vel non habet expeditam. Tertio ex caussa suspectionis, num.1.

Delegatus debet citari cum inserto tenore suæ delegationis, alias ei obstat exceptio defectus commissionis, nisi modica sit distantia, num.2.

Mutato Judice ob mortem, absentiam, vel aliud impedimentum primi Judicis, non potest novus ad alium actum procedere, nisi expediatur nova monitio ad comparendum coram novo Judice, ut citatus etiam contumax notitiam habeat novi Judicis, num.3.

Doctor non approbatus a Regia Juncta sine voto Consultoris judicare non potest, quia ei obstat defectus inhabilitatis, num.4.

HUc usque dictum est de praxi opponendi contra forum, & jurisdictionem, non autem contra personam Judicis, & de praxi prorogandi jurisdictionem: Nunc continuando ordinem successivum pro legitimatione Judicis, quæ est una ex tribus personis requisitis in judicio:

Ideo in hoc 9. Cap. debet sequi praxis recusandi personam, & non forum, nec jurisdictionem Judicis.

1 Judex tribus modis potest recusari.

Primo, ratione inhabilitatis.

Secundo, ex defectu commissionis.

Tertio, ex causa suspicionis.

Ratione inhabilitatis, ut quia fuit declaratus excommunicatus, vel Judæus, aut hæreticus, vel si sit mutus, surdus, cæcus, ut docet *Jodoc. in prax. cap.* 125. *num.*3.

Ex defectu commissionis, ut quia ejus commissio fuit expedita a non habente potestatem, vel eam non ostendit, quia Officiali ordinario potest denegari possessio officii, si literas patentales non ostendat; verum quando est in possessione exercendi, citatio valet, quia præsumitur in primo ingressu ostendisse, ita *Marant.in sua prax.dist.*7 *par.*4.*n.*59.

2 Et si est Delegatus, debet citare cum inserto tenore suæ delegationis, alias sibi non creditur, & obstat exceptio defectus commissionis, & tenetur docere de commissione, & copiam facere; idem *Maranta loc.cit. c.cum in jure*, & ibi *Abb. & Felin.de offic. deleg.& in cap.præterea de dilat. & Bartol. in l.*2. *ff. si quis in jus vocatus non erit, & Feller. in addit. Marant.ibid.* Limitatur, quando citatus est in loco citantis, vel modicum distat, tunc enim arctatur comparere, & satis est asserere se delegatum, sed quando est valde remotus, & tractatur de gravi præjudicio, non est parendum asserenti se delegatum, nisi prius constet de delegatione, nec sufficit simplex copia, sed cum inserto tenore rescripti fieri debet citatio, vel debet fieri plena fides de ipsa delegatione; ita concludit *Marian. Soccin. in tract. de citat. art.* 20.

Et quod ordinarius in primo ingressu debet exhibere suam commissionem, ego dixi in 1. *Tom. meæ prax. cap.*3. *de caus. impedientib. ingress. Official. num.*10. *fol.*61.

3 Et si ordinarius mutatur, quia mortuus, vel absens, vel infirmus, aut aliquo alio impedimento impeditur, tunc si fuerit facta monitio ad sententiam, vel supra aliquo incidenti decidendo, non potest novus Judex sententiam proferre, vel incidens de-

cidere, nec ad alium actum procedere; nisi de novo expelliatur monitio, sive citentur partes ad comparendum coram novo Judice,

Adeo, quod etiam contumax debet citari coram novo Judice, alias acta sunt nulla, ex defectu citationis, quia tolleretur defensio, debet enim citatus habere notitiam per citationem, quod novus Judex procedit in illa caussa, quæ pendebat coram antecessore. *Rovit. in prag.4. n.2. de ord. Judic. Capyc. Latr. dec.69. tom.1. n.12. & 31. Nicol. in prax. civ. post n.11. Scopp. ibid. n.170.* ubi allegat *Reg. Constant. super Rub. Cod. de jur. fisc. lib.10. Petra rit.94. n.11. Gabr. resol.1. tit. de citat. n.120. Gallup. par.2. cap.4. n.2. Thor. in supp. in verbo citati super exped. causa, & Gratian. decis.108. Scop. ibid.* Quibus adde *Minad. decis.20. Sarn. in prax. civil. de contum. fol. Motill. in grad. citat. num.10. Mascatell. part.7. glos. sententiam n.13.*

Et idem est in tribunalibus collegiatis, quando Commissarius causæ mutatur, tunc per successorem Commissarium non potest in caussa procedi ad rem aliquam, nisi de novo citentur, sive moneantur partes; & hæc est praxis omnibus nota, & indubitata,

Hinc orta est praxis ponendi in citationibus, & provisionibus clausulam v3. *notificetis parti ex adverso, ut de ois plenam notitiam habeat, ne in futurum ignorantia caussam allegare valeat.*

4 Huic exceptioni ex defectu inhabilitatis fraterniaat exceptio, quod Judex non sit Doctor approbatus a Regia Juncta, & propterea non possit judicare sine voto Consultoris: de qua re dixi in primo tomo hujus meæ praxis in quæstionibus inter Gubernatorem, & Assessorem, ad quem te remitto.

Et quia tertius modus recusandi personam Judicis ex caussa suspicionis, requirit longiorem sermonem, ideo dictum tertium modum suspicionis in plura sequentia capita dividimus.

C A P. X.

De suspicione Officialium in genere.

S U M M A R I U M.

Recusatio, & suspicio quid sit, num.1.
Suspicionis etymologia, num.2.
Periculosum est coram suspecto Judice litigare, num.3.
Recusationis exceptio an sit actio, vel exceptio sunt opiniones hinc inde contrariæ, sed concluditur, quod sit exceptio, num.4.
Excommunicatus non potest agere, sed potest excipere, & Judicem suspectum recusare, num.5.
Causa suspicionis est separata a causa principali, n.6.
,, *ubi vid. quid advertitur ex nov. Constit.*
Exceptiones aliquæ narrantur, quæ competunt tam reo, quam actori, num.7.
Exceptio quid est, num.8.

IN præcedenti cap. dictum est de exceptionibus contra personam Judicis, ratione inhabilitatis, vel ex defectu commissionis; merito sequitur hoc x. caput de exceptione recusationis contra Judicem suspectum, qui licet sit habilis, & habeat commissionem, opponitur tamen exceptio contracta ex causa suspicionis, quæ cum intricata sit, & vasta nimis, magnum, & separatum requirit Tomum, maxime in Regno hoc nostro Neapolitano, in quo 23. *pragmat. fuerunt edita usque ad hunc diem,* quo hæc scribo, sed juxta nostrum institutum, & morem solitum hanc Praxim suspicionis compendioso ordine explanabimus. Primo, Definitio. Secundo, Etymologia. Tertio, Divisio. Definitur autem, quod sit Judicis ex causa suspicionis declinatio, *Verde ad Gallup. p.1. cap.4. num.53. fol.45.* & allegat *c. qui suspicio* 395. *cap. suspicionis de offic. delegat. leg. apertiss. Cod. de judic.*

1 Recusatio, & suspicio est passio animi non eligentis firmiter aliquam conclusionem; *Bald. in rubr. C. de probat. 2. column. in vers. suspicio vero est,*

2 Suspicionis etymologia est, sursum aspicere ne decipiaris subtus.

Dividitur in duas species, una, quæ allegatur in Trib. Colleg., altera in Curiis non Colleg.

3 Quantum periculosum sit coram suspecto Judice litigare experientia docet, & monet *glos. in l. apertissimi 14. C. de judic. in verbo libello.* Propterea ne quis subeat periculo Judicis sibi suspecti, proditum fuit remedium recusationis a naturali jure ortum, cum sit defensio civilis, sive canonica, & propterea favorabilis dijudicanda, *Anton. Meren. cont. 26. lib.22. n.5. ex Amat. cons.27. & Tap. dec.46.*

4 An vero hoc remedium recusationis sit exceptio declinatoria, an potius actio, discutit *Petra rit.265. num.54.* rejecto *Merenda,* qui citato loco dixit declinatoriam esse exceptionem.

5 Fundamentum *Merendæ* est, quia excommunicatus non potest actionem proponere, & in judicio agere, sed ubi fuit reus conventus potest Judicem recusare.

Et e contrario fundamentum *Reg. Petra* est, quia remedium recusationis est commune actori pariter, & Reo, & ideo si esset simpliciter exceptio non posset actori competere.

6 Insuper judicium suspicionis est omnino separatum a judicio principali, dum causa suspicionis committitur Consiliario Aulæ sequentis, & non in eadem Aula Consiliarii suspecti, & procedit ad instantiam recusantis contra recusatum in caussa suspicionis tantum, & assignatur ratio, quia

Collega redditur suspectus in caussa alterius Collegæ, *c. cum Rodericus de offic. delegati Petr. rit.265. num.75. tom.2.*

Et hoc vigore Schedulæ *Em. Card. Zapata Vicereg.* sub die 17. Januarii 1621. quæ schedula est transcripta apud eundem *Petram d. rit.265. tom.2. n.68.*

,, Præ oculis habere est, quod in nov. Constit. hoc
,, idem respectu Judicum M.C.V. §.5. num.23. decer-
,, nitur. Ibi: XXIII. *Occorrendo darsi per so petto*
,, *qualche Giudice, vogliamo, che da oggi avanti la*
,, *causa della sospezione del Giudice d'una Ruota, si*
,, *debba commettere, e trattare nell'altra Ruota.*

Quicquid tamen sit, certum est, quod ex causa suspicionis declinatur a Judice tam per actorem, quam per Reum, & ideo inter declinatorias exceptiones numeratur.

7 Et mirum non est, quod exceptio hæc competit etiam actori, quia exceptio compromissi, exceptio variationis fori, & aliæ quamplures spectant etiam actori, & tamen exceptiones dicuntur, quia ex-
8 ceptio est omnis fallentia, sive limitatio, quæ limitat regulam; exempli gratia. Regula est, quod actor debet sequi forum rei, ab hac regula excipitur, quando Judex est suspectus, quando aliquis ex litigantibus est privilegiatus, ut fiscus, Neapolitanus, &c. vel quando sunt Consanguinei, qui possunt petere compromissum, & sic exceptio est, licet ea utatur actor.

Et regula illa, quod actiones sunt actoris, & exceptiones sunt reorum, adhuc habet suas limitationes.

Non enim reperitur regula tam generalis, quæ non patiatur aliquam exceptionem.

Ideo potest numerari inter fallentias regulæ, quando actor potest uti eadem exceptione, qua utitur reus.

Et hoc sufficiat pro explicatione suspicionis in genere; at pro faciliori intelligentia causæ suspicionis

in

in specie, ipsam dividemus in plura capita distincta, nempe,

Cap. 11. De collectanea omnium legum de suspicione loquentium, attento tam Jure Civili, & Canonico, quam Jure Regni.

Cap. 12. De praxi proponendi suspiciones in Tribunalibus Collegiatis.

Cap. 13. De tertio, & quarto requisito, ut suspicio proponatur per Capita, & subscribatur ab Advocato.

Cap. 14. De quinto requisito, ut suspicio proponatur intra terminum.

Cap. 15. De instantia suspicionis infra quantum tempus praecluditur.

Cap. 16. De probatione in caussa suspicionis.

Cap. 17. De caussis suspicionum.

Cap. 18. De Judice competente in caussis suspicionum in Tribunalibus Collegiatis.

Cap. 19. De praxi recusandi Judicem in Curiis Baronalibus, Regiis, non Collegiatis.

Cap. 20. De Formula libelli, & actorum in caussis suspicionum.

C A P. XI.

De Collectanea omnium legum circa suspicionem loquentium attento tam Jure Civili, & Canonico, quam jure Regni.

Summarium non fit hic, quia ipsa collectanea deservit pro Summario.

PRaxis suspicionis officialium, ut bene, & citò concipiatur, fas est omnia Jura civilia, & canonica, & prag. hujus Regni Neapolitani a primordio Mundi usque ad praesentem diem memorare, & sub brevi compendio elucidare, ut quisque possit sine equivocis, & a DD. controversiis, aboletisque antiquis usibus purgatam prae oculis habere modernam hujus nostrae tempestatis praxim.

Et incipiendo a jure civili, habemus *text. in l. apertissimi C. de judiciis*, ubi *gloss.* in verbo *recusare*, & Doctores omnes, dicunt Judicem posse allegari suspectum solo juramento, non expressa causa suspicionis, *& auth. si vero contingerit, & l. fin. Cod. eod.* ut notat *Caravit. & Petr. in rit. 265.*

De jure canonico habemus *tex. in cap. 2. requiris 21. §. 1. & cap. cum speciali de appellat. & cap. suspicionis de offic. delegati*, ubi Doctores omnes dicunt, quod recusans Judicem debet causas exprimere, & probare.

De jure hujus Regni habemus viginti tres pragmaticas, quarum una, & viginti sunt sub *tit. 161. de suspicion. official. in tom. 3. pragm.* & duae sunt inter praetermissas.

Sunt quaedam aliae sub aliis tit., de quibus mox dicemus.

Compendium omnium Pragmaticarum de suspicionibus.

Prima Pragmatica fuit in Regno promulgata a Regina Ioanna II. die penultima Septembris 1417. quae non reperitur *in dicto tit. Pragm.* sed est inserta *in Ritu M.C.V. 265.*

Et ex dicta Pragm. sive ex d. Rit. 265.

Primo assumitur, quod circa suspiciones Officialium abolitur in Regno dispositio juris civilis, & amplectitur illa juris canonici, ibi: *ordinamus, quod non obstante dispositione juris civilis, &c. sed sequendo juris canonici sancitionem.*

Secundo assumitur, quod causae suspicionis exprimi debeant non coram ipso judice suspecto, nec in eodem Tribunali, aut Curia, ubi residet suspectus, sed coram Protonotario Regni, ibi: *causae suspicionis exprimantur coram Logotheta, & Protonotario Regni*, ubi nota, quod hic est unus, qui habet duo officia, sc. est Loghoteta, & Protonotarius.

Tertio assumitur, quod probatio causarum fiebat oretenus coram ipso Protonotario, vel substituendo ab eo, qui decidebat, si causa suspicionis justa erat, vel injusta; & nemo alius erat Judex competens in dicto judicio suspicionis, ibi: *sine scripturis se informet oretenus*; & ibi; *arbitrio ipsius Protonotarii, vel alterius eligendi per eum inspiciendum committimus, si causa suspicionis justa sit, vel injusta.*

Quarto assumitur, quod Judex suspectus remanet sine jurisdictione statim post allegatam suspicionem, donec fuerit causa suspicionis decisa, ibi: *nullatenus admittat, sed ad ipsius Prot. dictum Judex ille allegatus suspectus procedat*, & ibi, *Prot. dicto super hoc stetur absque aliquo contradictione.*

Pragmatica prima registrata in tit. 161. de suspic. Offic.

Haec fuit promulgata ab invicto Imperatore Carolo V. anno 1540. Verum *in Pragm. 40. de offic. S.R.C.* dicitur fuisse promulgatam Madriti die 10. Novembris 1539. ut in §. 2. Ex hac prima Pragmatica.

Primo assumitur, quod in Supremis Tribunalibus Sacri Consilii, Regiae Camerae Summariae, & Magnae Curiae Vicariae causae suspicionis allegari debent in scriptis, coram omnibus judicibus ipsius Tribunalis praeter ipsum suspectum, & si suspicio militat, jubeant illum abstinere, caeteri vero procedant in causa, si remanserint numero non tribus pauciores, alias procedatur cum adjuncto alterius Aulae. Hoc servatur in aliis Tribunalibus, praeter Sac. Cons. ubi servatur Viglietum Em. Card. Zapata, de quo vide, quae dico *in Pragm.* 10. inferius.

Pragmatica 40. de officio S.R.C. edita per D. Petrum de Toledo die 12. Iunii 1545. confirmat hanc Pragm., & statuit.

Primo, quod praefigatur terminus ad probandas suspicionum causas.

Secundo, tam principales, quam Procuratores, & Advocati suspicionem proponentes mulctentur poena ab ipso Tribunali statuenda, si causae non militant, vel non sint probatae.

Tertio, suspectus non interveniat in votando, nec in relatione.

Quarto Pragmaticae spectantes ad Sacrum Consilium, & ad illius ordinem, & optimum regimen specialiter compositae observentur ab aliis quibuscumque Tribunalibus Regiae Camerae, Magnae Curiae Vicariae, Regiarum Audientiarum.

Secunda Pragmatica de suspicionibus Edita die ultima Augusti 1551. D. Petri de Toledo ad instantiam Universitatis Petrae Pertosae emanatae contra Archiepiscopum Acheruntinum, &c.

Tertia Pragmatica D. Parafan sub die 26. Octobris 1566.

Mandant, ut nemo pro causis suspicionis Officialium adeat Curias Ecclesiasticas, sed Regias, revocando expresse *Prag. 9. de ordine judicior.* promulgatam anno 1477., in qua fuit permissum adire Curias Ecclesiasticas pro decidenda causa suspicionis, juxta morem, quo utebantur Hispani.

Quarta Pragmatica Cardinalis de Granuela sub die ultima Aprilis 1575.

Mandat, quod sororii habentes duas sorores sint suspecti in causis, ubi unus est Judex, & alter Advocatus.

Quinta Pragmatica Marchionis anni 1576. sub die 4. Maii.

Mandat in recusatione alicujus Spectabilis Regentis

tis Collateralis Consilii, vel Præsidentis Sacri Regii Consilii, vel Locumtenentis Regiæ Cameræ Summariæ, aut R.Conf., vel Præsidentis, vel Judicis M.C.V, vel Advocati Fiscalis Reg. Cam. & dictæ M. C. suspicionis caussas esse prius discutiendas, an sint relevantes, si in termino fuerint probatæ; quæ si etiam probatæ non militaverint, recusans mulctetur pœna ducatorum 15. pro medietate Regio Fisco, & pro medietate Officiali allegato suspecto.

Sed si in discussione judicatum fuerit esse relevantes, tunc statuatur terminus ad probandum, quæ si non fuerint probatæ, vel parte desistente non fuerit judicium prosecutum, mulcta erit duc. 50. quæ augetur in *Pragmatica* 10. & *Pragmatica* 15. ut infra, & augetur in *Pragmatica* 22. in caussis suspicionis tractandis in Collaterali.

Sexta Pragmatica D. Ioan de Zunica anni 1480. die ultimo Iunii.

Confirmat Pragmaticam Cardinalis Pacecco anni 1555. die 28. Martii, & aliam D. Joan. Mauriquez de Lara anni 1558. die 26. Octobris, quæ duæ Pragmaticæ sunt interclusæ *in Prag. 23. de offic. S.R.C.*

Confirmat etiam Pragmaticam ipsiusmet de Zunica ejusdem anni 1590. die 29. Februarii, quæ est *quinta* sub *tit. de munerib. Official.*

In quibus tribus Pragmaticis confirmatis statuitur, quod Procurator, vel Advocatus, qui sit consanguineus usque ad tertium gradum inclusive Iudici, non possit publice, vel secrete patrocinari, & Magister actorum in dicto gradu conjunctus Procuratori, vel Advocato in causa se abstineat.

Pariter filius, sive frater utrinque, vel ex altero latere conjunctus consobrinus, Cognatus, vel Nepos, sive patruus alicujus Judicis, licet non sit ipse Commissarius in caussa non possit patrocinari.

Ita pariter statuitur de genero, & socero, & quicquid dispositum est in consanguineis, sit dispositum etiam in affinibus, & quod dictum est de fratre consobrino, & de nepote habeat locum in marito sororis consobrinæ, & marito neptis, sive ex linea descendenti, sive ex transversali.

Prædicta tamen dispositio Pragmaticarum declaratur habere locum, quando Officialis recusatur uti suspectus per eum, contra quem conjunctæ personæ in supradictis Pragmaticis expressæ patrocinium præstant, & non quando personæ prædictæ sunt contentæ, ut Officialis interveniat in causa, ut *in d. pragm. 6.*

Pragmatica Septima anni 1584.

Mandat, ut Judices non possint suffragium ferre, ubi consanguinei, vel affines usque ad tertium gradum sunt Advocati, & patrocinium in una causa reddit suspectos in omnibus causis ejusdem litigantis.

Pragmat. 8. anni 1585. Die 20. Iulii. D. Petri Giron.

Mandat, ut Judicis suspicio proponatur ante conclusionem causæ. Postea vero non recipiatur etiam si juret de novo pervenisse notitiam suspicionis, & hæc 8. *Pragm.* confirmatur per *Pragm.* 10. ut infra.

Pragmat. 9. Comitis Mirandæ. Die 20. Aprilis 1588.

Mandat, ne officiales interveniant in causis eorum, a quibus filii sint consecuti Jus patronatus, vel beneficia Ecclesiastica.

Pragmat. 10. ejusdem Comitis Mirandæ. Die 31. Octobris 1594.

Mandat, ut Judex allegatus suspectus pendente Judicio suspicionis continuet in procedendo usque ad sententiam exclusive, & acta sint valida, etiam, quod suspicionis causa decidatur militare, & hoc ne cursus causæ ex malitia recusantis retardetur, ut in §. 2.

Sed hic §. 2. est revocatus per cedulam Emin. Card. Zapata Vic. Reg. sub die 17. Ianuarii 1622. teste *Reg. Petr. rit. 265. num.* 68. per quam cedulam mandatur, ut causa suspicionis committatur Consiliario Aulæ sequentis, & causa principalis alteri Consiliario ejusdem Aulæ, in quam residet Commissarius allegatus suspectus, & ita servatur hodie.

Mandat etiam, ut instantia suspicionum sit dierum quindecim, qui terminus confirmatur per *Pragm.* 11.

Sed hic terminus fuit prorogatus ad dies 30. per *Pragm.* 15. §. 2. & explicatur per *Pragm.* 18. ut infra, & elapso termino si non fuerit decisa suspicio possit suspectus in causa procedere, ut in §. 3.

Hæc *Pragm.* 10. mandat etiam, ut suspiciones proponantur per Advocatos caussæ, cum subscriptione, & non per alios.

Et ubi capita suspicionum non recipiuntur tamquam frivola juxta dispositum *Prag.* 5. *hoc tit.* Tunc mulcta solvatur pro medietate ab Advocato, & pro altera medietate a principali.

Et ubi capita suspicionum militarent, sed non fuissent probatæ, tunc mulcta solvatur a parte tantum.

Advocatus tamen, qui bis succumbit in caussis suspicionum, tertia vice solvat duplum pœnæ, ut in §. 4.

Requisita tria requiruntur simul, & semel; primum, ut suspiciones proponantur per capita.

Secundum requisitum, ut fiat depositum.

Tertium requisitum, ut subscribantur ab Advocato.

Mulcta erit ducatorum triginta solvenda ab Advocato pro medietate, & a principali pro alia medietate, quando capita suspicionum non admittuntur, uti frivolæ.

Sed mulcta erit ducatorum centum solvenda tota per principalem, quando capita sunt admissa, sed non probata, & aufertur potestas Præsidi committendi causas suspicionum, nisi completis his tribus requisitis, ut supra, quæ pœna augetur in *Pragm.* 22. ad duplum, quando suspicio proponenda est in Collat., pro executione ordinum Regalium.

Et ipso jure mulcta debetur; Nec potest restitui depositum facto decreto suspicionem non subsistere, ut §. 5. & 6.

Pragmat. 11. Comitis de Lemos sub die 25. Iunii 1600.

Per hanc Prag. confirmatur *Prag.* 10. §. 3. supra eodem *tit.*, ut servetur terminus dierum 15. decurrendus de momento ad momentum a die termini ad probandum in caussa suspicionis, quibus diebus 15. elapsis procedatur, ac si nunquam suspicio esset proposita, sive pronunciatum sit, sive non super capitibus suspicionum.

Sed hæc corrigitur per *Prag.* 15. §. 2. & explicatur per *Pragm.* 18.

Pragm. 12. ex Valladolid mandata a Catt. Majest. die 6. Iunii 1605.

Mandat, ne possint suspecti allegari Locumtenens Regiæ Cameræ, & Fisci Patr., nisi urgeant magnæ, & legitimæ caussæ.

Confirmatur per *Pragmat.* 10. infra hoc *tit.* & per *Prag.* 75. §. 78. *de Offic. Procuratoris Cæsaris.*

Pragm. 13. ejusdem Regis ex Madrid sub die 12. Iulii 1606.

Prohibet, ne Vicerex per literas schritiorum (vulgo *viglietto di Secretaria*) possit admittere suspicionem allegatam contra Locumtenentem, & Fisci Patr. Regiæ Cameræ.

Confirmatur per *Pragm.* 14. *num.* 24. *de Offic. Segretarii*, & per seq. *Pragm. hoc tit.*

Pra-

Pragmat. 14. ex eodem Rege ex Acerranea sub die 17. Iulii 1610.

Confirmat Pragm. antec. ne Locumtenens, & Fisci Patr. Regiæ Cameræ possint ullo modo recusari per literas schrinlorum Proregis (vulgo *per viglietta particolare*) sed capita suspicionum formiter per capita proponantur ordine judiciario servato.

Idem fuit ordinatum *in Pragm.* 12. *hoc tit.* quando suspiciones essent magnæ, & urgentes.

Confirmatur hæc Pragmatica per *Prag.* 75. *§.* 78. *de Officio Proc. Cæs.*

Pragm. 15. Comitis de Lemos sub die 3. Novembris 1611.

Hæc Pragm. dat modum proponendi suspiciones, & nonnulla reformat circa eas.

1 Primo auget pœnam ducatorum triginta ad duplum, idest ad 60. solvendam pro medietate per principalem, & pro alia medietate per Advocatum, quando suspiciones tanquam frivolæ rejiciuntur absque termino, ut dictum est *in Pragm.* 5. *& Prag.* 10. *hoc tit.*

2 Et pœna ducatorum centum solvenda post datum terminum in causa suspicionis augetur, etiam ad duplum, idest ad ducatos biscentum.

3 Et depositum dictarum mulctarum liberatur, & applicatur pro medietate ad Fiscum, & pro medietate ad beneficium Iudicis recusati, quando declaratur suspicionem non militare.

4 Verum hoc intelligi debeat in caussis, quæ excedunt valorem ducatorum quingentorum; qui valor regulatur a petitione actoris.

5 At ubi valor esset dubius, tunc Commissarius, qui cognoscit causam suspicionis, cognoscat, & declaret an depositum sit faciendum simplum, aut duplicatum, & ab hac declaratione non possit admitti remedium appellationis, restitutionis in integrum, nec quodvis aliud remedium, ut in §. 2.

6 Cum alia declaratione, quod dicta duplicatio depositi servetur, quando suspicio allegatur contra Regentes, vel Segretarium Collat. Cons. & contra Ministros S. R. C. & Regiæ Cameræ Summariæ.

7 In aliis vero Tribunalibus, ut in M. C. Vic. crimin. & civil. Rationalibus Regiæ Cameræ, & aliis Tribunalibus depositum admittatur simplum, juxta *Prag.* 10. *hoc tit.*

Scilicet ducatorum 30. ante terminum, & post terminum datum in causa suspicionis.

8 Capita suspicionum subscribantur ab Advocato ordinario causæ, & non ab aliis, vel subscribantur a principali, cum deposito tamen duplicato illius, quod fieret, quando Advocatus causæ subscriberet, ut in §. 4.

9 Et dicta mulcta irremisibiliter exigatur, etiam si recusans renunciasset recusationi factæ, tam ante, quam post terminum datum in causa suspicionis, ut in §. 5.

10 Terminus ad suspiciones proponendas statuitur 40. dierum decurrendus a die primi libelli notificati ad principalem, & si notificatur ad Procuratorem detur terminus ad denunciandum principali absenti, quo termino ad denunciandum jam elapso incipiat currere terminus quadraginta dierum.

11 Et ubi supervenerint Iudices adjuncti, vel novi, tunc dictus terminus 40. dierum currit a die unionis Rotarum, & a die provisionis novi Iudicis notificatæ parti.

12 Verum, quando causa supervenerit post judicium ceptum gaudet termino 30. dierum ad proponendam suspicionem decurrendo a die, quo causa novæ suspicionis supervenerit, ut in *d. §. 6.*

13 Iudex, qui non fuit allegatus suspectus in prima instantia non possit ulterius in gradu appellationis, reclamationis, nullitatis, vel restitutionis in integrum allegari suspectus, nisi in casu supervenientis novæ causæ, tunc enim ob novam causam potest suspicio proponi infra triginta dies, ut supra.

14 Quibus terminis elapsis amplius suspicio allegari non potest, etiam si jurasset non prius ad suam notitiam pervenisse dictæ suspicionis causam; Neque per viam restitutionis in integrum, neque per quamvis aliam rationem, §. 9.

15 Suspiciones proponantur verbis emendatis, & urbanis, alias non recipiantur, nisi reformato libello, & ubi essent verba nimis contumeliosa, fiat relatio ad S. E. ne remaneat impunita ejusmodi contumelia, §. 10.

16 Suspicionum capita clausa, & sigillata non possunt præsentari, nec recipi per alium, nisi per caput illius Tribunalis, & si suspicio proponatur contra caput Tribunalis debet præsentari ad S. E. vel ad Secretarium Regni, ut in §. 11. Et hic §. est ampliatus *in Pragm* 23. ubi vide.

17 Nemo ex Iudicibus seipsum possit suspectum allegare, sed conferat cum aliis collegis, qui determinent quid eis videatur justum §. 12.

18 Iudex recusatus, etiam consentiente recusante amplius intervenire in eadem causa non poterit, nisi utraque pars consentiat.

19 Verum in aliis causis diversis sufficit consensus recusantis tantum, §. 13. sed corrigitur per *Pragm.* 20. *hoc tit.* ubi statuitur non sufficere consensum recusantis, vel diversæ partis, & demum *d. Pragm.* 20. corrigitur per *Pragm.* 22.

20 Si quis affectat, sive causam dat suspicioni, & dictam affectatam causam proponat, non admittatur, sed fiat relatio S. E. ut condignam pœnam patiatur, §. 14. confirmatur. & ampliatur *in Pragm.* 10. *hoc tit.*

21 Suspicio si sit ex causa inimicitiæ, debet species inimicitiæ exprimi, ut si offendat totum parentatum, tunc admittatur usque ad quartum gradum consanguinitatis, & ad tertium affinitatis inclusive de jure canonico.

22 Sed ubi non offenditur parentatum, sive familia, inimicitia tamen erit capitalis, tunc admittitur recusatio usque ad tertium gradum consanguinitatis, & ad secundum affinitatis.

23 Inimicitia postquam fuerit reconciliata inter principales non potest per conjunctum principalis recusari Iudex.

24 Sed si velit ipse principalis reconcillatus, servetur dispositio legum, si, vel ne possit post reconcillationem suspectus allegari, §. 15.

25 Sed vide *Pragm.* 75. *§.* 78. *de officio Procuratoris Cæs.*, quæ disponit, ut inimicitia ex causa litis admittitur inter ipsos litigantes tantum.

26 Sed ubi lis esset tanti ponderis, ut ex ea inimicitia capitalis oriatur, tunc suspicio etiam ad successores litigantium immediate ampliatur, & ad conjunctos secundi gradus, sive consanguinitatis, sive affinitatis §. 16.

27 Compatratus est causa sufficiens suspicionis inter baptizantem, & baptizatum, matrem, & patrem baptizati, inter quos contrahitur cognatio spiritualis, juxta *Conc. Triden. sess.* 24. *cap.* 2. *de reformat. matrim.* relatum per *Rosarium Riccium Pepoli* meum filium *in Prax. Eccles. cap.* 29. *num.* 11.

28 Advocatus, qui fuit in una causa, est suspectus in eadem causa, etiam utraque parte consentiente §. 18.

29 Si Iudex non detegit caput, vel salutem non annuit litiganti, non est causa sufficiens suspicionis; dummodo Iudex juret non vidisse eum, verum tunc non solvitur pœna aliqua §. 19.

30 Altera pars se opponere potest contra recusantem, non tamen cum productione testium, sed solum annuendo diligentias Commissario causæ suspicionis, & quicquid aliud oportebit pro defensione contra recusationem §. 20.

Fi-

31 Fides privata, ſive teſtimonium, ſive atteſtatio extraiudicialis facta non admittatur, ſed teſtis in quacumque dignitate conſtitutus judicialiter deponat cum juramento in cauſis ſuſpicionum §.21.

32 Infra 30.dies poſt præſentata capita ſuſpicionum recuſans producere debet teſtes, & ſcripturas, & complere compilationem proceſſus, alias habeatur pro concluſo, nec etiam per viam reſtitutionis in integrum, vel quavis cauſa differri poſſit dictus terminus, & propterea S. C. redeat poſt prandium in die Iovis, vel alio die, quo Vicaria refert appellationum cauſas, & ſic cauſæ ſuſpicionum non dilatentur ob multitudinem cauſarum, quæ in S. C. ſolent eſſe §.22.

33 In cauſis ſuſpicionum non admittitur remedium appellationis, reclamationis, nullitatis, reſtitutionis in integrum, recurſus ex notoria injuſtitia, tam contra diffinitivam, quam contra interlocutoriam, etiam de incidentibus, quæ per diffinitivam reparari non poſſunt, §.23.confirmatur per *pragm.9. & 11.* & adeſt *Rit.M.C.V.*264.

Pragm.16.Comitis de Lemos ſub die 31.
Maii 1616.

Advocati non ſuſcipiant nova patrocinia cauſarum, in quibus judicent Iudices ſibi conjuncti in gradu prohibito, concordat *Pragm. 6. & 7. hoc tit. Pragm.1.§.4.de cauſis decidendis,& Pragm.23.de off. S.R.C.& Pragm.5.de muneribus Officialium, & prag. 7.§.2.de Offic. Iudicum.*

Nullo modo fieri poteſt decretum, quod reſtituatur depoſitum, quando non admittuntur capita ſuſpicionum, ex quo ſunt reiicienda ex tenore illarum, vel ex quo non ſint in tempore propoſita, quia ſuſpicio offendit aures Iudicis, tanto magis, quanto minus militat, ideoque dicta offenſio non debet remanere impunita.

Pragmatica 17.non eſt proprie *Pragmatica*,
ſed ordo S.E. per ſcriptorium ſub 12.
Novembris 1628.

Incipiens *El Duque mi Señor,* mandat quod

Suſpicione allegata, proponens tantum fruitur, & non ſui conſanguinei, ibi: *Valgan tan ſolamente por las Perſonas que las prepuſieren, y no por ſus deudos.*

Pragmatica 18. *Ducis Alcalà ſub die* 15.
Februarii 1631.

Confirmat omnes Pragmaticas circa ſuſpiciones Officialium, & ſignanter *pragm.*15.quæ declaratur, ſc. quod terminus triginta dierum *in dicta pragm.*15. ſtatutus currat de momento ad momentum, & infra dictum terminum recuſans procurare debeat non ſolum compilationem proceſſus, ſed finalem expeditionem cauſæ ſuſpicionis.

Et dictus terminus neque per viam reſtitutionis in integrum ad inſtantiam cujuſvis perſonę etiam privilegiatæ prorogari poſſit,neq;per viam nullitatis,nec poſſit quodvis impedimentum allegari, ita quod altera pars nullam diligentiam facere teneatur, neque procurandi intimationem actorum, & decretorum.

Et ubi impedimentum eſſet ob infirmitatem, vel abſentiam Commiſſarii cauſæ ſuſpicionis, infra eundem terminum recuſans procurare debeat, ut alteri committatur durante impedimento.

At ubi Impedimentum veniret ex culpa Commiſſarii,recuſans recurrere debeat ad S.Excell. §.1.

Terminus triginta dierum adeo ſtricte ſervandus eſt, ut ipſis elapſis poſſit procedi in cauſa principali cum interventu Iudicis recuſati, & Commiſſarius ſuſpicionis domi debet liberare depoſitum pro medietate ad Regium Fiſcum, & pro medietate ad Iudicem recuſatum,ad ſenſum *pragm.*15.§.2.

Et dictus terminus impediri non poſſit ob memoriale expeditum a S.Excell.vel a Collaterali Conſilio chm decretatione *intimetur parti,* vel quod *talis Regens ſe informet, & rationem reddat*, aut cum altera ſimili decretatione.

Et dictus terminus ne impediatur, in illa rota, ubi tractatur cauſa ſuſpicionis, ſufficit numerus trium Iudicum,& ubi ſunt duæ Aulæ,quinque Iudicum.

Et omnis ordo, decretatio, aut reſcriptum in contrarium, quod obtinetur a S. Exc. vel Collaterali Conſilio abſque mentione, quod fuerit adverſa pars audita, nulla de eo habeatur ratio, ſed procedatur ad expeditionem cauſæ ſuſpicionis cum tribus Iudicibus in una Aula,& cum quinq; in duabus aulis §.2.

Actuarius cauſæ ſuſpicionis, ſive Secretarius, aut alius, ad quem ſpectet, ſtatim conſignet proceſſum compilatum,notando diem conſignationis,tam in proceſſu, quam in libro ſeparato, & curet expeditionem, alias a viſitatore poterit procedi contra culpantem,§.3.

Præſes teneatur præciſe in qualibet hebdomada diem aſſignare pro expediendis cauſis ſuſpicionum, vel poſt prandium diei, in quo Vic. refert cauſas in S.C.ad ſenſum *pragm.*15. §.22. vel aliam diem de mane,& culpabiles punientur a Viſitatore.

Et idem ſervetur in Collaterali, in Regia Camera, & M. C. ad onus ejus, qui eſt caput Tribunalis, §.4.& 5.

Pragm.19.Comitis de Monte Rey,ſub die 12.
Novembris 1634.

Suſpiciones non recipiantur, ubi actor, vel reus præbuit cauſam offenſionis re, aut verbis in perſonam Iudicis, uxoris, & aliorum conjunctorum, vel movendo aliquam litem affectatam, vel figurando cauſas ſecretas ad confirmationem, & declarationem *pragm.*15.§.8.*hoc tit.*

Et caput Tribunalis teneatur certioratam facere S.Exc.& Advocatum Fiſcalem Realis Patrimonii, & M.C.V. ut curent a S.Exc.ordines neceſſarios contra recuſantem.

Pragm. 20. *Comitis de Villa Mediana ſub die*
30.*Octobris* 1652.

Hæc Pragm.corrigit §.13. *Pragm.*15.& mandat, ut Iudex ſemel recuſatus non poſſit unquam amplius convenire in cauſis tam præſentibus, quam futuris, etiam accedente conſenſu recuſantis, vel ambarum partium, ac non obſtante quovis regio aſſenſu, diſpenſatione, aut ordine obtento, aut obſervantia in contrarium,aut ſtatuto.

Sed hæc Pragmatica fuit correcta per *Pragm.* 22. *§.ancorchè.*

Pragm.21. ejuſdem Comitis de Villa Mediana
ſub die 4.*Martii* 1653.

Conſiliarii dati pro adjunctis interveniant tantummodo in decretis diffinitivis, non etiam in aliis.

Pragmat.22. In prætermiſſis Comitis S. Stephani
ſub die 2.*Septembris* 1689.

Quæ incipit (*benchè dagli Ill.Viceré*)

Hæc confirmat omnes Pragmaticas antecedentes, cum moderatione ut infra, & contra tranſgreſſores hoc curetur in reali viſitatione, & in Syndicatu reſpectivè.

Suſpiciones recipi non poſſint, niſi præſententur a litigante, vel ejus Procuratore ſpeciale mandatum habente, ſubſcriptæ ab Advocato, qui onus cauſæ principalis habet, non ab alio, qui etiam eſſet Collega, vel qui aſſiſtit, & loquutus fuit in Aula, aut qui de ordine S. Exc., vel aliorum Superiorum aſſumpſit patrocinium, aliter recipi non poſſint.

In diffinitivis decretis, & in decretis incidentibus, tam ſi poſſunt, quam ſi non poſſunt reparare eorum gravamen in diffinitivo, obſerventur antecedentes Pragmaticæ, non obſtante quavis obſervantia, aut judicatura in contrarium.

Et Pragmaticæ omnes de præterito promulgatæ circa ſuſpicionem ſerventur in Regia Iuncta, in Conſul-

sultore Cappellani Majoris. in Consultore Reg. Trib. Reverendæ Fabricæ, & in omnibus, qui sunt de gremio Tribunalis Collegiati.

Terminus 40. dierum proponendi, & 30. prosequendi causam suspicionis, non obstante prætextu, quod suspicio sit notoria, tam in facto, quam Iure, servetur, quavis judicatura, vel DD. opinione in contrarium non obstante, & quovis ordine in contrarium obtento a S. E., vel ab aliis, & Secretarii non portent processum expediendum sub modo præscripto sub pœna suspensionis, & aliis pœnis S.E. reservatis.

Verum quando clare constat per publicam scripturam, quod Judex fuit Advocatus in controversa lite, vel consanguinitatem, aut affinitatem esse inter ipsum & litigantes indubitanter, tunc non comprehenditur in dispositione dictarum Pragmaticarum.

Parentela in causa suspicionis debeat extendi usque ad tertium gradum consanguinitatis, & ad secundum affinitatis inclusive, juxta jus Canonicum.

Corrigitur *Pragmat.20. hoc tit. de susp. data sub die 36. Octobris* 1652. quæ statuit judicem in una causa suspectum durare suspectum in omnibus aliis causis recusantis, & hæc mandat, quod remaneat hoc sub dispositione Iuris communis, ut ante illam Pragmaticam servabatur, ut in hac *Pragmat.22. §. Ancorchè*.

Suspectus declarari non potest quivis Minister sine cognitione judiciaria, nec per scriptorium, aut quemvis alium ordinem, nec per decretum Collateralis absolutum, etiam si dicat, *ex causis*, alias Ministri non se abstineant a judicando, & decreta, quæ aliter fiunt in beneficium recusantis non servata forma cognitionis ordinariæ, sint invalida tamquam cōtra expressum casum legis, quæ nullitas possit proponi omni tempore futuro, nullo termino præscripto.

In recusationibus, quæ pro exequutione realium ordinum proponendæ sunt in Regio Collaterali, depositum debeat esse duplicatum ultra illud, quod in antecedentibus Pragmaticis fuerat statutum.

Votum propalatum non est generaliter justa causa suspicionis admittendæ, sed cum distinctione. Nam illa, quæ oritur in actu informationis, quæ Ministris traditur circa merita causæ, tam in Aula, quam domi, non est sufficiens ad recusandum, sic etiam suspicio, quæ infertur ex relatione, vel voto ad S.E. de ejus ordine misso, neque est sufficiens, sed de hoc vide seq. *Pragm.23*. quæ ampliat, non solum quando relatio fit ad S.Excellen. de ordine ipsius Excell. Vicereg., sed etiam si fiat ex officio.

In aliis vero casibus servetur dispositio Iuris communis.

Obligatio, vel mandatum factum de non offendendo, aut cautio sub fide & verbo Regio non est justa causa recusationis, sed debent considerari, & discuti causæ, propter quas fuit data dicta cautela.

Pragmatica 23. *in prætermissis Cardinalis Grimani sub die* 12. *Julii* 1710.

In hac Pragmatica insertæ sunt Regales litteræ mandantes.

Primo, quod non possit dispensari super Pragmaticis circa suspicionem, & quod servetur *Pragm.22. Comitis Sancti Stephani*, & ubi accidit justa causa dispensandi, debeat fieri relatio distincta cum consensu Collat.Cons. ad S.M.

Secundo, & nullo modo remitti possit pœna in causa suspicionis, neque cum clausula ex causis discussis.

Tertio, frivolum, & insussistens declaratur caput recusationis, quod proponitur contra Ministrum, qui fecit aliquam consultationem ad Dominum Viceregem non solum quando dicta consultatio facta fuerit de ordine ipsius Domini Viceregis, sed etiam si sit facta ex officio, nullo præcedente ordine.

Quarto, & dictum caput suspicionis non admittatur contra quemcumque Ministrum, & multo minus contra caput Tribunalis, ubi pendet lis; at contra Præsid. S.R.C., vel Locumtenentem Regiæ Cameræ debent præsentari in manibus ipsius Domini Viceregis capita suspicionis.

Nota, quod hic 4.§.est ordinatus etiam in Pragmatica 15. §.16. contra quemcumque caput Tribunalis, sed quando præsentatur suspicio contra caput S.C. & R. Cam. ampliatur hic, ut

Quinto, donec per Collat. non fuerit facta cognitio causæ suspicionis contra dictum Præsidentem, & Locumtenentem, & non fuerit declarata subsistens, interim cursus causæ principalis cum interventu ipsius Præsidentis, vel Locumtenentis non impediatur, nisi in casu, quo ipse Viceræx cum Collaterali mandaverit, quod non interveniat, sed pendente suspicione se abstineat.

Ubi nota, quod caput M.C.V., & Reg. Aud. statim impediuntur intervenire, non expectata declaratione Collat. Cons. si vel ne subsistat suspicio.

C A P. XII.

De Suspicionibus in Tribunalibus Collegiatis cum primo, & secundo requisito.

S U M M A R I U M.

Suspicia non admittitur, nisi a Principali, vel a Procuratore speciale mandatum habente, proponatur, num. 1.

Speciale mandatum in materia suspicionis, quodnam sit, declaratur, num. 2.

Cautela, & praxis datur, ut concedatur terminus ad procurandum speciale mandatum, nec terminus 40. dierum currit, nisi a die scientia perventa principali absenti, num. 3.

Suspicia allegari debet in scriptis, vel verbis modestis, alias punitur, vel non admittitur, nisi emendato libello, num. 4.

Suspicionum capita clausa, & sigillata præsentari debent coram capite Tribunalis: Et ubi est contra caput, præsentantur ad S.E. vel ad Secretarium Regni. Et si Auditor Principalis destinatur per Collat. Cons. ad capiendam informationem, capita sunt proponenda in Collaterali Consilio, ubi petenda est depositio Principalis, num. 5.

Suspicio super faciem loci tempore accessus, quomodo practicatur? num. 6.

Suspicia ut admittatur in Tribunalibus Collegiatis, quinque requisita sunt necessaria, alias non recipiuntur, num 7.

Suspicione proposita cum omnibus quinque requisitis datur praxis procedendi, num. 8.

Depositum ante terminum quantum esse debet, & quantum post datum terminum, num. 9.

Depositum evitatur, mediante paupertate, num. 10.

Depositum, quando, & in quibus Curiis requiritur? num. 11.

Qui recusari possunt solo juramento, num. 12.

Clerici recusantes coguntur depositum facere, & omnia requisita adimplere, num. 13.

Depositum pro medietate ad Fiscum, & pro medietate ad recusatum applicatur, num. 14.

1 Suspicio proponi debet a Principali, vel a Procuratore speciale mandatum habente, alias non possunt recipi, *ut in prag. 22. de susp. tom. 5.* Ibi: *Vogliamo però, che le sospezioni non possano ricevversi, se non saranno proposte da' principali litiganti, o lo-*

ro Procuratori, che abbiano special mandato.

2 Dubium, controversumque est inter DD. quodnam sit speciale mandatum in materia suspicionis.

Una opinio est, quod sufficiat, si in mandato sit clausula cum potestate Judices, & Notarios recusandi, *Dom. Altimar. rubr. 11. de nullitatibus quaest. 27. num. 228. ex Beltram. ad Ludovis. dec. 368. Merlin. decis. 201. Fontanell. dec. 4. Quesad. controv. 38. Bajard. ad Clar. qu. 43.*

Sed his rejectis contrarium docet *Dominus Reg. de Rosa in praxi decretorum distinct. 2. cap. 21. fol. 220.*, quod requiratur mandatum specialissimum ad recusandum talem Judicem; & assignat rationem, quia non debet dependere ex arbitrio Procuratoris res tanti momenti.

Haec opinio *Domini de Rosa* est verissima, quia quando ego constituo Procuratorem cum potestate declarandi circa usum scripturarum, & testium, recusandi Judices &c. hoc dicitur mandatum generale, dum generaliter Procurator potest omnes Judices recusare, & omnibus scripturis uti, & non est adimpleta mens legis mandantis, ut Procurator habeat mandatum speciale, idest specialiter ad recusandum talem Judicem, & specialiter ad utendum tali scriptura, vel tali teste.

Unde errant, qui dicunt Procuratorem habere mandatum speciale, quando adest clausula recusandi Judices in genere, & utendi scripturis in genere, juxta ea quae latius fundavi in *cap. de declaratione circa usum*, cum Authoribus non modicae farinae, & rationibus, ut ibi est videndum.

Et si quis respondebit, quod mandatum sic generale ad recusandum, & ad declarandum circa usum esset inane, & serviret de vento, dum non admittitur in judicio. Responde cum regula legali, ut Procurator generalis ad aliquod agendum potest vigore mandati illud exequi cum obligatione de rato, ut principalis ratificet gesta per ipsum Procuratorem, sed quando est Procurator specialis ad recusandum talem Judicem, ad utendum tali scriptura, tunc non opus est ratificatione principalis, & quando Procurator ad lites neque speciale, neque generale mandatum habet ad recusandum, & ad declarandum circa usum, tunc habetur, ut simplex internuncius ad talia agendum, quae per internuncium fieri non possunt.

3 Cautela vero tali casu est, ut cautus Procurator porrigat memoriale ad Collat. Cons., ut congruus terminus concedatur ad procurandum a principale mandatum speciale ad recusandum T. Judicem, quae cautela traditur a *Domino Maradei ad singular. Patris 388. num. 29.*, quem citat, & sequitur *d. Dom. de Rosa loco cit.*, & ex consimilibus casibus decisis apud *Sanfel. dec. 36. p. 3.*, *& in addit. ad decis. 306.*

Et tali casu terminus 40. dierum ad proponendas suspiciones non currit, nisi a die scientiae perventae Principali absenti, ut concludit *Dom. Marad. dict. singul. 388. n. 13.* ex traditis per *Fontanell. dec. 19. n. 14.*

4 Suspicio allegari debet in scriptis, ut *Pragm. 1. de suspic.*, & verbis modestis, alias fit decretum, quod reformato libello recipiantur, & nisi prius emendentur verba immodesta, non recipiuntur capita suspicionis, imò si adeo notabilis esset immodestia puniretur, facta prius relatione ad S.E. *Pragm. 15. n. 10. de suspic.* & ego dixi supra *c. 11. in collect. d. Pragm. 15. n. 15.* ubi vide, *Gallup. par. 1. cap. 4. nu. 16.*

5 Capita suspicionum praesentari debent clausa, & sigillata coram capite Tribunalibus, & ubi suspicio erit contra caput Tribunalis, tunc praesentantur ad S. Exc. vel ad Secretarium Regni, *dict. Pragm. 15. & 11.* & ego dixi in *collect. dict. pragmat. 15. n. 16. & in pragm. 23. nu. 4.* ubi vide. Quod ampliatur, ut Praeses S.C. & Locumtenens Regiae Camerae non impediuntur intervenire, donec per Collat. non fuerit cognita suspicio, an sit subsistens.

Quando per Collater. Consil. destinatur aliquis Auditor Provincialis ad capiendam informationem, tunc capita suspicionis non possunt proponi in Regia Audientia, sed proponenda sunt in Collaterali Consilio, unde exivit commissio, cum deposito in eodem Collaterali Consilio, & causa suspicionis committitur, & decernitur in eodem Collat. Cons. & si recusans petit depositionem Principalis, solet fieri decretum, quod *recusatus deponat, & depositio recipiatur per alium Auditorem*, *Dominus Marad. d. sing. 388. nu. 87. & 88. & ad Gallup. cap. 4. fol. 9. num. 8.*

6 Et quoties exceptio suspicionis proponenda erit in partibus super faciem loci tempore alicujus accessus, tunc sufficit simplex libellus porrectus coram eodem Judice accedente ad locum, petendo congruum terminum ad proponenda capita suspicionis formiter in Tribunali, a quo Minister fuit missus, & statim sunt ligatae manus dicti Judicis, adeo ut omnia acta post propositam suspicionem in partibus, erunt nulla, *Dom. Marad. ad singul. 385. & 386.*, *& Gallup. d. cap. 4. fol. 9. num. 7.*

7 In Tribunalibus Collegiatis quinque requiruntur ad suspicionem proponendam copulativè simul, & semel.

Primum requisitum, ut suspicio proponatur a Procuratore speciale mandatum habente, vel a Principali.

Secundum, ut fiat depositum.

Tertium, ut suspicio proponatur per capita.

Quartum, ut subscribatur ab Advocato causae vel a Principe, & non ab aliis.

Quintum, ut proponatur infra terminum a Pragm. statutum.

De quibus requisitis dixi in *collect. Pragm. cap. 11.* & aliqua dicam infra.

Quando igitur suspicio proponitur, deficiente aliquo requisito, ut supra, tunc caput illius Tribunalis interponit decretum, *non recipiantur*; idest donec suspicio non fuerit formiter proposita, ut quia depositum non est integrum, vel Advocatus non subscripsit capita, vel non formiter per capita, & post lapsum terminum.

8 Ubi vero poponuntur formiter cum dictis requisitis, tunc caput illius Tribunalis providet, *quod ostendatur*, & Secretarius ejusdem Tribunalis ostendit capita Ministro recusato, qui solet dicere in calce capitum, *vera non sunt exposita*, aut *vera sunt exposita, & ideo non possum intervenire.*

Et quia haec responsio aliquando fit ob modestiam recusati ad claudendum os parti, vel ob laborem evitandum, vel ob alium finem, & non quod revera sit recusatione dignus, tunc si altera adversa pars quiescit, fit decretum *non interveniat, & restituatur depositum.*

Si vero non quiescit, tunc tali responsione non obstante causa suspicionis committitur, & capita discutiuntur, prout in omni casu, quo caput Tribun. cõmittit causam suspicionis, capita prius discuti debent, an sint relevantia, & proinde admittenda, & consequenter non opus est dare terminum ad illa probanda, quae etiam si probarentur, rejicienda essent; tunc enim facta dicta discussione fit decretum termino non dato, quod *rejiciantur, & proinde depositum liberetur Magnific. Segretario, servata forma Regiae Prag.*

9 Adverte tamen, quod ante terminum in M. C. V., & in Regia Audientia, & contra Rationales Regiae Camerae depositum est ducat. 30. & sic liberatur ad beneficium Secretarii dictum depositum ducat. 30. dividendum, ut in pragm.

Sed in Collaterali, & in Sacro Consilio Sanctae

Cla-

Claræ, & in Regia Camera; quando præsentantur capita, depositum erit ducat.60., & ubi in discussione reiiciuntur tamquam frivola non dato termino, dicti ducati 60. liberantur Secretario, dividendi, ut in Pragm.

At facta discussione, quod, si probentur, sint causæ relevantes, tunc non liberabitur depositum factum, sed dabitur terminus ad probandum, quo termino dato in M. C., Regia Audientia, & Rationalibus Regiæ Cameræ depositantur alii ducat.70. ad complementum ducat.100. & in Coll.ac in S.C., & R.Cam. post datum terminum depositantur alii duc.140.ad complementum duc.biscentum, ut adimpleatur mens *Pragm.15.§.12.* ibi: *Da qui avanti si facci deposito de' duc.60., e dandosi il termine sia de' ducati 200.*, ut advertit *Motill.in grad. cit.nu.21.*, & habetur in *Prag.5.& 22.de suspic.* tunc enim probari debet causa suspicionis, quando juxta est declarata, *Revit.in Prag.9.nu.6. de suspic.Giurb.decis.48.num.4. Galiap.par.1.cap.4.num.23.*

Formula decreti habetur apud *Petram lib.3.rit.265.nu.21.* quia ibi Comes Celanus subscripsit ipse Principalis, & non suus Advocatus, fecerat depositum duplicatum ducatorum 420. ante terminum; & facta discussione, quod causæ erant relevantes, fuit factum decretum, v3. *Facto deposito per Ill. Comitem Celanum aliorum ducat: biscentum octuaginta ad complementum ducatorum quatnorcentum, servata forma Regia Pragmatica, capiatur informatio.*

Factis deinde probationibus, si non militant, fit decretum: *visis actis interveniat, & depositum liberetur Magnifico Segretario, servata forma Regia Pragmaticæ.*

At si causæ militant, *non interveniat, & proinde restituatur depositum.* Et quando duplicetur depositum, & quando non, dixi superius *cap.7. in collect.Prag.10.15. & 22.*

10 Depositum pro pœna suspicionis evitatur mediante paupertate, dummodo paupertas probetur, impartito termino, *Petra rit.19. nu.9.* decisum refert in caussa D.Laurentii Carafæ pro suspicione allegata contra Consiliarium Andream de Ianuario anno 1632. penes Taglivia, in qua causa fuit provisum per Collat. suspicionum capita absque deposito recipi, stante notoria paupertate, & fuit provisum absque termino: vide plura, ibi.

Et quod pauper excusetur a deposito dicit *D.Ant. Polite de Prarog. Reg.Aud.cap.25.nu.14. tit.1. lib.1. fol.56.Gizzar.dec.84.*

Unum adverte, quod ante annum 1689. supradicta quinque requisita non servabantur in suspicione proposita contra Consultorem Cappellani Majoris, & Trib.Reverendæ Fabricæ, quia non sunt collegiata, teste *Motill.loco cit.Gizzar. dec.96. Novar. qu.for.106.p.1.*, & aliis.

Sed anno 1689. supervenit *Prag.22.de suspic.*, & sancivit, ut dicta quinque requisita, & quicquid dispositum *in Pragm. tit.de suspic.* serventur etiam in Regia Iuncta, in Consultore Cappell. Majoris Trib. Reverendæ Fabricæ, & in omnibus Ministris, qui sunt de gremio Tribunalis Collegiati; & exercent officium in Tribunali non Collegiato.

11 Infertur hinc, quod in Regio Auditore Exercitus, in Commissario Tribunalis Campaneæ, & in aliis Curiis Regiis, vel Baronalibus. & contra Magistros actorum S.R.C., contra Scribas e mandatis, aut Cancellarios Regiæ Cancellariæ non requiritur depositum, nec alia quatuor requisita, sed tamen recusans debet exponere causas, & eas probare, idem *Motill.de grad.citat.nu.54.ex Sanfel.dec.287.num.5. tom.2.*& ex verbis *dict.Pragm.*

12 Contra vero Actuarios M.C., vel Regiarum Audientiarum, & aliorum Tribunalium, & Curiarum solo juramento recusatio fit, *Carav. Rit.263.num.8. Sanfel.d.dec.287.Muscatell., & Prat. glos. sententia Afflict.dec.151.num.90.*, sed *Muscatell.* monet, ut bonus Iudex videat, si recusans calumniosè, val non recusat.

13 Clerici Iudicem laicum recusantes coguntur etiam depositum facere, & alia requisita adimplere, quando suspectum Judicem allegant, *Motill. de grad. cit. n.53. fol.13.* ex decisis apud *Pellicion. qu.1. vers.infertur.*

14 Demum quando suspicio declaratur non militare, depositum applicatur pro medietate ad Fiscum, pro altera medietate ad Judicem recusatum, ut dixi *in Collect.Pragm.5. & Pragm.15. num.4.cap.3.*

CAP. XIII.

De tertio, & quarto requisito, ut suspicio proponatur per capita, & subscribatur per Advocatum.

SUMMARIUM.

Suspicio proponi debet per capita, & debet subscribi ab Advocato causæ, & declarantur decisiones contrariæ relatæ a Dom.Petra, & Marad., num.1.

In præcedenti cap.13. dictum est de primo requisito, ut suspicio proponatur a Principali, vel a Procuratore habente speciale mandatum cum capitibus clausis, & sigillatis coram capite Tribunalis.

1 Et de secundo requisito, ut fiat depositum, & quando duplicatur, & quando evitatur; merito sequitur hoc decimum tertium caput de tertio, & quarto requisito, ut proponatur per capita, & subscribantur capita ab Advocato caussæ, & non ab aliis, ut dixi in collectanea *Pragm.19., & Pragm.15.n.8.. & Pragm.22.n.2.*, ubi mandat subscribi ab Advocato, qui patrocinium causæ principalis substinet, non ab alio, qui etiam esset collega, vel qui assistit, vel locutus fuit in Aula, aut qui patrocinium assumpsit, de ordine S.C. vel aliorum Superiorum.

Et licet requiritur subscriptio Advocati substinentis onus caussæ, tamen habentur plura exempla apud *Petram rit.265.nu.22.tom.2.*, quod fuerit admissa subscriptio Procuratoris; quem citat, & sequitur *Dom. Maradei ad singulare Patris 388. nu.30.* Ego vero dico, quod hodie tradita per *d. Petram* non habent locum, quia illa exempla fuerunt de anno 1625. attenta *Pragm.15. emanata de anno 1611.*, sed hodie attendenda est *Pragm.22. edita de anno 1689.*, per quam prohibetur recipi suspicio, nisi capita sint subscripta ab Advocato, & non ab alio, etiam si esset collega, etiam si assistat, & locutus sit in Aula; adeo quod hoc anno 1711. in caussa vertente in S. C. inter Universitatem Boniabitaculi, & Ven.Mon.S.Laurentii Terræ Padulæ, fuit allegatus suspectus Regius Consiliarius Dom. D. Carolus Carmignano causæ Commissarius, & capita noluit subscribere D. D. Joseph de Angelis Advocatus caussæ, sed subscripsit quidam alius, & in Aula Domini D. Blasii Altimari, ubi residet dictus Dom. Carmignanus, fuit resolutum, quod dictus subscribens carceretur.

At unus ex Consiliariis de Rota amicus dicti subscribentis, motus ex amicitia, & pietate, quod ille subscribens erat ab adversa fortuna depauperatus, obtinuit, ut attenta paupertate, ei parcatur, injuncto ordine, ut eat ad gratias agendas singulis Officialibus de Rota ob dictam indulgentiam ei factam; proinde advertant in futurum, ne alius subscribat capita suspicionis, nisi Advocatus, qui patrocinium substinet causæ principalis, juxta disposita in hac ul-

tima

tima *Pragm.22. de suspicionibus anni* 1689.

C A P. XIV.

De quinto requisito, ut suspicio proponatur infra 40. dies.

S V M M A R I V M.

Suspicio antiquitus proponebatur usque ad conclusionem, hodiè proponitur infra 40.dies a die primi libelli notificati, & Procuratori terminus ad denunciandum datur, num.1.

Procurator, qui speciale mandatum non habet ad recusandum, potest suspectum Judicem allegare, & simul terminum petere pro habenda ratificatione Principalis, num.2.

Procurator ad suum arbitrium tria facere potest, vel petere terminum ad denunciandum primum libellum, vel suspicionem allegare, & simul petere terminum ad ratificationem, vel mandatum speciale procurare, antequam 40. dies labantur, num.3.

Mandatum speciale ad recusandum omnes non sufficit, sed debet esse ad recusandum N.N., aliàs debet subsequi ratificatio infra 40. dies, num.4.

In suspicione contra Adjunctus, vel novos Judices terminus 40.dierum currit a die unionis Rotarum, et a die provisionis novi Judicis notificatæ, cum novem limitationibus, quibus notoria dicitur suspicio, & non requiritur terminus probatorius, num.5.

Suspicia quando est nota ipsi Judici suspecto, potest ipsemet Judex se abstinere, dummodo declaretur militare suspicionem, num.6.

IN præcedenti cap.13. dictum est de tertio, & quarto requisito, proinde in hoc 14. cap. dicendum est de quinto requisito, ut suspicio proponatur infra terminum a Pragmatica statutum.

1 Suspicionis, sive recusationis exceptio contra Iudicem antiquitus opponebatur usque ad conclusionem inclusive, post vero conclusum non admittebatur, etiam si allegans jurasset de novo ad suam notitiam pervenisse, *pragm.8. de suspic.* quæ incipit *Universis de anno* 1585. confirmata per *prag.20. §.1.*

Sed hæ duæ Pragmaticæ fuerunt correctæ per *pragm.15. eod.tit.§6.*, ut terminus ad suspiciones proponendas sit 40. dierū, a die quo primus libellus notificatus fuerit ad principalem, vel principali absente fuerit notificatus ad Procuratorem, cui dabitur terminus ad denunciandum, quo termino ad denunciandum elapso incipit currere terminus 40.dierum.

2 Sed si terminus ad denunciandum non fuerit per Procuratorem petitus, de hoc Pragmatica nil dicit, tamen *Dominus Regens de Rosa in sua prax. civili dist.2. fol.368.n.9.* concludit, quod tali casu si Procurator mandatum habeat speciale ad recusandos Judices potest suspectum Iudicem allegare.

Si vero dicta potestate careat, potest suspectum Judicem allegare, & terminum simul petere ad procurandam principalis ratificationem, quæ dilatio est petenda, & concedenda a Collaterali Consilio.

3 Tria itaque Procurator facere potest ad suum arbitrium, vel petere terminum ad denunciandum primum libellum principali, quo casu, completo dicto termino, incipit currere terminus 40. dierum ad suspicionem allegandam.

Vel suspicionem allegare, & terminum simul petere ad obtinendam ratificationem a principali.

Vel procurare mandatum speciale ad recusandum, antequam labatur terminus 40. dierum.

Sed circa hunc tertium modum alia insurgit difficultas, an mandatum speciale ad Iudices, & Notarios recusandos sit sufficiens, & videtur affirmandum per *Pragm.22.de anno* 1689. ibi: *Vogliamo però, che le sospezioni non possano riceversi, se non saranno proposte dal principali litiganti, a loro Procuratori, che abbiano speciale mandato*, & sic firmat *Dominus Altimari de nullit.rubr.11. qu.16. nu.218. ex Beltram. dec.368. Merlin.dec.201. Fontanell.dec.4. Quesad.controv.38. Bajard.ad Clar.qu.42.*

His tamen non obstantibus contrarium concludit *Dominus Reg.Rosa d. dist.2. num.21. fol.370.* dicens ad arbitrium Procuratoris non esse remittendum quemlibet recusare, absque scientia, & voluntate mandantis; & ego addo aliam clariorem rationem, quia illa clausula in mandato apposita ad Judices, & Notarios recusandum dicitur mandatum ad recusandum omnes.

Sed *Pragm.22.§. Vogliamo però*, debet intelligi de Procuratore, qui habeat mandatum non sic generale, sed speciale ad recusandum talem Iudicem, ut sciat principalis Iudicem recusandum, alias poterit dicere, quod recusatus a Procuratore non erat in voluntate Principalis recusantis.

4 Concluditur ergo, quod vel Procurator habere debet speciale mandatum ad talem recusandum; vel si habeat mandatum generale ad recusandum omnes indefinitè, debet obtinere a Regio Collaterali terminum pro habenda ratificatione a principali, vel pro obtinendo mandato speciali ad illum Iudicem recusandum, imò si non vult petere dictum terminum, ad ratificationem habendam, vel ad mandatum speciale producendum, debet ratificatio subsequi infra terminum 40.dierum a lege statutum, *Dominus de Rosa loc.cit.n.22. ex Authorib.ibi citatis.*

5 Et ubi supervenerint Iudices adjuncti, vel novi, tunc terminus 40.dierum currit a die unionis Rotarum, & a die provisionis novi Iudicis notificatæ parti, *d.pragm.15.§.6.*

Quibus terminis elapsis non potest amplius suspicio allegari, etiam si allegans jurasset suspicionem de novo venisse ad suam notitiam, nec per viam restitutionis in integrum, neque per quamlibet aliam rationem, *d.pragm.15. §.9.* neque si causa suspicionis fuisset notoria tam de facto, quam de jure, & imponitur pœna suspensionis, & arbitraria contra Secretarios Tribunalium, qui non asportent processum expediendum sub prætextu, quod suspicio sit notoria, non obstante quovis ordine S.Exc., vel aliorum, ac non obstante quavis judicatura, aut DD. opinione in contrarium, *pragm.22. §. E perche.*

Hæc tamen conclusio, *& pragm.22.* prædicta limitatur.

Primo, ubi Iudex exercuisset antea Advocati munus in lite, & hoc ex publicis scripturis constaret.

Secundo, in casu consanguinitatis, vel affinitatis non dubio, *dicta pragm.22. §.Limitiamo però.*

Tertio, in casu, quo supervenerit causa suspicionis, tunc post 40. dies proponi potest, intra tamen illum terminum 30. dierum datum ad prosequendum, *pragm.15.§ 6. eodem tit.de suspic.*

Quarto, extendunt DD. etiam in casu cognationis spiritualis, licet *in prag.* dicat in casu consanguinitatis, & affinitatis tantum, tamen ex vi comprehensionis comprehenditur etiam cognatio spiritualis, *Dom. de Rosa d.dist.2.nu.12. fol.369.ex Gypt. ad Latr.dec. 164.n.16., & 28. & ex Domino Maradei ad singul. Patris 388.num.4.*

Quinto, in casu inimicitiæ capitalis declaratæ & notoriæ, *Dominus de Rosa loc.cit.nu.13.*, sed de hoc satis dubito ex verbis præcisis, & claris in *d.prag.22. §.Limitiamo*, ubi limitavit in Iudice, qui fuit Advocatus, & in Iudice consanguineo vel affini, & deinde subjungit hæc verba; *E fuori di questi casi debbia inviolabilmente osservarsi il disposto, come di sopra.*

Sed

Sed circa inimicitiam *d. pragm.* 22. separate disposuit in fine (ibi) *l'esserli data parola Regia, o pure l'obbligo, o mandato fatto di non offenderli, vogliamo, che da se solo non sia giusto motivo di accusatione, ma si debbiano considerare, e discuter le cause, & come nel termine stabilito dalle Regie prammatiche.* Verba itaque, & mens hujus legis sunt clarissima, ut causa inimicitiæ proponatur infra terminum, & non post terminum, sive notoria sit, sive non.

Sexto limita in tertio veniente ad causam, qui pro suo interesse poterit allegare suspectionem, ut in causa graduationis pro suo credito, vel ad infringendum jura utriusque partis, & terminus quadraginta dierum regulatur a die, quo tertius venit in causam, etiam attento tenore dictæ Pragmaticæ, quæ mandat, ut terminus decurrat a die primæ citationis factæ ad principalem, propterea lapsus termini, respectu aliorum, & litis inter alios agitatæ non debet obesse ipsi tertio non intimato, neque prius in causa advento, juxta decisionem allegatam per *Annam sing.*500. *Gaill. in observat. cam. Imper.*71. *lib.*1. *Novar. collect.*4. *super prag.*8. *Dominus Marad. sing.*388. *num.*13. *Dom. Rosa dist.*2. *num.*17. *fol.*370.

Secus quando veniret ad coadjuvandum Principalem, tunc non admittendus est, ita *de Luca ad Franch. decis.*43 *o. in fin. ex Gio. ad Latrum obs.*85. *num.*6. & 7.

Septimo volunt aliqui, quod excipiantur pupilli, ut possint restitui adversus suspicionem omissam, ut decisum refert in S.C. *Faber par.*1. *cap.*14. & pugnantes opiniones vide apud *de Franch. & addent.* & signanter *de Luc. dec.*431. *Motill. de grad. citat. nu.*45. & 46, & demum *Dominus de Rosa dict. dist.*2. *n.*16. *fol.*373. qui residet in opinione, quod minor non doli capax qui non habet Tutorem, nec Curatorem possit per viam restitutionis in integrum post terminum 40. dierum suspectum Iudicem allegare, non obstante *prag.*5. §.6. quæ prohibet non solum restitutionem in integrum, sed quodvis aliud remedium post lapsos terminos a Pragmatica statutos; ea ratione, quia non potest Princeps dispensare super defectu talis ætatis, ut fingatur Pupillus bene nosse id, quod agit. Et alia ratio magis placet relata a *de Luc. ad Franch. d. decis.*43. *n.*3. quod tempus non currit contra Pupillum, qui nec Tutorem, nec Curatorem habet, ex traditis per *Cæsarum, Peregr. qu.*13. & *Petr. vit.*165. *nu.*61.

Octava limitatio est, quod proposita formiter suspicione cum capitibus, possunt addi alia capita post lapsos 40. dies, vel post alios 30. dies, ut practicatum asserit plures idẽ *Dom. Rosa loc. cit. n.*18. *f. mihi* 220.

Nona limitatio, ubi idem Iudex sibi scriptum facit, quo minus interveniat, tunc non comprehenditur sub terminis a Pragmatica statutis, *Dominus Rosa ibidem num.*19.

6 Nam suspicionis caussa, quando est nota ipsi Iudici suspecto, potest ipsemet Iudex se abstinere, & caussam proponere collegis, aut suo Superiori, dummodo ab illis fuerit declaratum militare tales suspectiones, alias si declaratum sit non militare, non potest se abstinere, ut statuitur per *prag.*15. *num.*17. quæ incipit *Non è cosa, ut pragm.*8. *and. titul. Gallup. par.*1. *cap.*4. *n.*24.

CAP. XV.

De instantia suspicionis infra quantum tempus præcluditur.

SUMMARIUM.

Suspicionis instantia durabat olim per dies quindecim, hodie vero dictus terminus est dierum 30. *infra quem debet compilari processus, & haberi pro concluso, quibus* 30. *diebus elapsis Iudex recusatus a domi liberabit depositum*, num.1.

*Limitatur conclusio, & pragm.*18. *cum per publicam scripturam constet Iudicem fuisse Advocatum in eadem lite, vel consanguineum, vel affinem, & alii casus annumerantur in retroscripto cap.*14. *num.*5. num.2.

Suspicione allegata per defunctum conventum non potest decisio impediri ab harede per exceptionem inventarii conficiendi, num.3.

Suspicionis caussa duos habet terminos, unum 40. *dierum ad suspicionem allegandam, alterum* 30. *dierum ad probandam, & finiendam caussam, quo termino elapso, dicitur perempta caussa suspicionis*, num.4.

Diximus supra de termino, infra quem proponi potest suspicio, merito in hoc capite sequitur explicandus terminus, infra quem durat instantia suspicionis propositæ.

1 Suspicionis instantia durabat per dies quindecim olim, ex dispositione Pragmaticæ 9. confirmatæ per pragmaticam decimam, qui decurrebant de momento ad momentum a die termini dati ad probandam suspicionem.

Hodie vero per *pragm.* 15. §. 22. Terminus instantiæ in causa suspicionis est dierum 30. decurrendus dictus terminus a die, quo formiter proponitur recusatio, ut infra dictum terminum recusans producat incumbentia per testes, vel scripturas, alias dicto termino elapso habetur pro compilato processu, & pro concluso. Nec potest prorogari dictus terminus quovis modo, nec per viam restitutionis in integrum, ut in dicta *Pragmatica*, & *Gallup. par.*1. *cap.*4. *num.*16.

Et dictus terminus 30. dierum currit de momento ad momentum, quo elapso liberabitur depositum per ipsum Iudicem recusatum domi; quid autem agendum in casu impedimenti ob infirmitatem, absentiam, vel culpam Commissarii, vel ob memoriale obtentum a S.E. vel Collat. Cons. „ (in cujus „ locum, ut pluries præcedenti tomo dictum est, „ successit Camera Realis) vel similie, dixi in dicto capite 11. in *Pragmatica* 18. ubi vide.

2 Ac etiam quod suspicio sit notoria, imponitur pœna Magnifico Secretario, qui elapso termino non asportaret processum expediendum, ut dixi in *Prag.*22. de qua re vide in eodem *cap.*11. ubi limitatur conclusio, & Pragmatica prædicta in casu, quo probetur per publicam scripturam, quod Iudex fuit Advocatus in eadem lite, vel sit consanguinitate, aut affinitate cum litigante conjunctus in gradu prohibito, nam attenta dicta scriptura publica suspicio dicitur notoria, & non requirit terminum; & alii casus extensi per Doctores in retroscripto cap.14. per nos sunt numerati *num.*5.

3 Suspicione allegata per defunctum conventum, si deinde actor instet pro determinatione causæ suspicionis; hæres vero opponat exceptionem dilationis trimestris ad conficiendum inventarium, non obstat dicta exceptio, cum ista causa suspicionis sit causa separatim examinanda a lite bonorum, & tendat ad alium finem, quam ad decisionem litis motæ, ita decisum per Sacr. Consil. testatur *Sanf. dec.*211. *num.*4. quem sequitur *de Luca ad Franch. dec.*352. *in fine.*

4 Duo itaque sunt termini, unus dierum 40. infra quem suspicio allegari potest contra Iudicem, de quo dictum est supra in *cap.*10.

Alter est terminus 30. dierum, intra quem debent fieri probationes, & definiri causa suspicionis, alias dicto termino elapso dicitur perempta instantia dictæ suspicionis propositæ, ut in hoc *cap.*XV.

pro-

proinde transeundum est ad praxim probandi causas suspicionis.

CAP. XVI.

De Probationibus in Caussa suspicionis.

SUMMARIUM.

Suspicionem probare de Jure civili nemo cogitur, sed de jure Canonico, & de jure Regni cogitur, num.1.

Suspicio Judicis in Regno probatur etiam per conjecturas, num.2.

Attestatio extrajudicialis non admittitur in causa suspicionis; sed potest annui diligentiæ absque productione testium, num.3.

Dictum est in præcedenti capit. de termino ad prosequendum judicium suspicionis propositæ, infra quem recusans causas suspicionis probare debet per testes, vel scripturas: merito in hoc 16. capite sequi debet praxis faciendi probationes.

1 Et licet jure Civili nemo cogitur suspicionem probare, tamen de jure Regni, & canonico suspicio est probanda, *rit.265. Carlev.* ibi, *Verd. ad Gallup. par. 1.cap.4.n.59.*

Suspicio de jure Civili sufficit allegari, nec oportet causam suspicionis exprimi, sed creditur recusantis juramento, DD. omnes penes *Apicell. de suspic.offic.n.22.Caravit.rit.261.*

Sed in Regno observatur jus Canonicum, quo suspicionum causas exprimi, & probari oportet, *cap. requiris 21. §.1. & .cap. cum speciali 61. de appell.* ut habetur *in ritu 285. Marant.par.4. dist.5. n.4.* & sic passim servatur.

2 Suspicio Judicis probatur etiam per non concludentes probationes, & conjecturas, *Larrea allegat. 118.tom.2.n.2.* præsertim in Regno, ubi in qualibet causa levissimæ etiam probationes sufficiunt ex *cap.detestantes, & pragm.1. de ord.judic.*

Et levior causa sufficit ad removendum Judicem, concludit *Petr.Gregor.Syntagm.lib.17.cap.3.*

3 Attestatio extrajudicialis non admittitur, etiam si testis sit in quacumque dignitate constitutus, sed judicialiter proponi debet in caussa suspicionis, *dict. pragm.15. §.21.*

Verum contra recusantem potest ab altera parte annui diligentiæ absque productione testium, *dict. pragm.15.§.20.*

CAP. XVII.

De Caussis suspicionum.

SUMMARIUM.

Collega est suspectus in caussa collegæ, & Scriba in caussa alterius Scribæ ejusdem Bancæ, num.1.

Judex est suspectus, ob gravamen in alia causa illatum. Et qui cum inimico parentelam contrahit, num.2.

Suspicio licet allegari non potest a contumace etiam purgata contumacia, limitatur in minore non habente Curatorem, num.3.

Acta sunt valida facta a Judice, qui potest allegari suspectus, & non allegatur, num.4.

Officialis Baronis in causis activis, & passivis tangentibus interesse Baronis, quando est incompetent, & quando est suspectus, declaratur, num.5.

Episcopus, quando est incompetens, & quando suspectus in causa propria declaratur, num.6.

Accessum cum facit Judex si hospitatur, & conversatur cum parte, redditur suspectus, num.7.

Sororius est suspectus in causa, in qua est advocatus alter sororius, vel qui habet Procuratorem, vel Advocatum consanguineum usque ad tertium gradum inclusive, & sic Magister actorum etiam est suspectus, & sic Frater etiam ex uno latere conjunctus, consobrinus, cognatus, nepos, vel Patruus, Gener, vel Socer, & omnes conjuncti in tertio gradu consanguinitatis, & in secundo affinitatis inclusive, num.8.

Officialis est suspectus in causis eorum, a quibus Filii obtinuerunt jus patronatus sive beneficium, num.9.

Inimicitia reconciliata, & ex causa litis, & ex causa compatratus remissive, num.10. *& vide hic n.15.*

Advocatus non potest esse Judex etiam utraque parte consentiente, num.11.

Suspectio affectata non militat, num.12.

Suspectione allegata ob mandatum, vel obligationem de non offendendo, vel ob cautionem datam sub fide, & verbo Regio, discutiendæ sunt causæ, ob quas fuit oblata dicta cautela, num.13.

Suspicio militat ob votum propalatum, cum limitatione, num.14.

Semel recusatus, & semel inimicus, quia semper durat causa suspicionis, quandocumque poterit recusari, etiam ex alia causa, num.15.

Et semel rejecta causa suspicionis, non potest iterum allegari suspectus, nisi aliæ causæ novæ superveniant, num.16.

Dictum est superiori *cap. 16.* de praxi probandi causas suspicionis; merito in hoc *cap.17.* sequitur collectanea causarum, ob quas suspectus redditur Judex.

1 Suspectus est collega in causa collegæ, & scriba in causa alterius scribæ ejusdem Bancæ, *Sanfel.decis. 81. in fin.*

2 Suspectus redditur Judex ob gravamen in alia causa illatum de jure canonico, *ad c. hac* io 1., *& cap. proposuit de appell.*

Quod in Regno servatur, secus de jure civili per *l.1.ff. apud eum a quo appellatur*, sed quando scienter intulit gravamen, suspicio militat etiam de jure civili, *Bart. in d. l.1. Sanfel.* hæc omnia concludit *decis.86.num.1.*

Suspectus redditur Judex, qui cum Inimico meo parentelam contrahit, *Carrab. sing.152.ex Mascard. de probat. conclus.893.num.35. Bald. in l.liberi C. de inofficioso testam.& in l.1. n.13. de rerum divisione.*

3 Recusari non potest suspectus Judex a contumace, etiam purgata contumacia, *Rovit.pragm.1.n.29. de suspic.offic.*

Limitatur hæc conclusio in minore contumace, quando non habet Curatorem, qui restituitur, etiam ut possit Judicem suspectum recusare, *Cæsar. p.1.cap.13.* decisum refert in S.C.

4 Adverte tamen, quod suspectus, qui potest allegari, & non sit allegatus, si procedit, processus, & sententia erit valida, & parti imputandum est, cur suspicionem non proposuit, *Scyal. de foro suspect. cap.9.fol.70. num.24. ex Rovit.pragm.1. num.70. & pragm.8.num.5. de suspic.offic. Capibl. prag.3.n.242. de Baron. Sanfel. decis.85. num.4. Cancer. resol.21. lib.1. num.38. Mastrill. decis. 152. num.6.* Riccius *collect.2118.*

5 Hinc est, quod licet Officialis Baronalis sit suspectus in causis activis, & passivis tangentibus interesse Baronis, ut dicit *Capibl.tom.2. cap.8. nu.1. & cap. insinuante de offic. Delegati Fab. dist.9. C.de judiciis*; imo ibi dicit, quod sunt incompetentes. Sed male, quia multum differt esse incompetentes, ac esse suspectos, ut dixi in *cap.de except.incompet.*

Tamen si officialis Baronalis non recusatur, uti suspectus, acta sunt valida, & bene procedit in causis Baronum, ut post disputatum articulum concludit *Carlev.de judic.tom.1.dis.2.q.7.sect.1.num.786.*, *& San-*

& Sanfel.decis.63.n.8. & de Marin.tom.1.resol..... licet *num.* 1. dicat, quod Officialis Baronalis nullam habeat cognitionem, & quod sit omnino incompetens in causis, tum civilibus, juxta *Ursil. ad Afflict. dec.365.num.35.*, tum criminalibus, juxta *Consil.de Bottis ex Bart. in l.qui jurisdict.ff.de jurisdict. omnium judicum*, referens fuisse per S.C. denegatam Marchioni Oiræ cognitionem furti in ejus bonis per quandam fœminam commissum; subjungit deinde idem *de Marinnum.5.in causa Jo: & Petri Morante* inquisitorum de furto animalium valoris tercentum cum armis prohibitis noctis tempore in feudo Montisleonis, quod Jo:de Brino Baro non potuit obtinere remissionem a M.C.V. ubi reperiebantur carcerati dicti inquisiti; sed quia postea ipsi inquisiti consensum dederunt, stante eorum contentamento fuerunt remissi, & idem refert *Th. in suppl. verb.Judex fol.316.* quos approbat, & citat *Scyal. in tract. de foro comp. c.9. de foro suspecto n.171.*

Curia itaque Baronalis est competens in causis Baronis, sed est recusabilis.

6 Nec mihi placet distinctio adducta per de *Luca ad de Marin. meliorat......nu.2.* ubi concludit quod in caussa, vel furto in bonis propriis, & particularibus Baronis, vel Episcopi, eundem non solum esse recusabilem, sed omnino incompetentem, ita ut nulla recusatione accedente gesta dicantur invalida, ex juris dispositione in nigro *Cod. ne quis in sua causa.*

Sed pro bonis redditiitiis Feudo, vel mensæ Episc. potest recusari, sed si non recusatur, acta sunt valida.

Nam dicta distinctio, ego dico, quod intelligi debet, ubi ipse Baro, vel Episcopus esset Judex, sive ubi furtum committeretur in bonis ipsius Judicis, secus vero; ubi non ipse disrobatur, sed alius Minister suæ Curiæ; & sic non procedit dispositio dicti juris, quæ non est applicabilis in ejusmodi casu, sed tunc procedit exceptio suspicionis, quæ præsumitur in Judice dependente a Barone, vel Episc. a quo recepit beneficium commissionis, & ideo nulla recusatione accedente, gesta erunt valida, & ita erit dictus de *Luca* intelligendus, ne in errorem incidas.

7 Accessum dum facit Judex super faciem loci, si manducet, & hospitetur cum parte, quæ illum duxit, non potest suspectus per hoc allegari, *Post. de manut.observ.101.in fin.ex Ant.fol.ad decr.saband. lib.3 tit.19. de examin.glos.1.in fin.*

Sed in Regno non habet locum, quia est prohibitum cum parte commensari, & hospitari, alias est suspectus judex, ut *pragm.64. de offic. S.R.C.* & dixi *in cap.37. de accessu p.1.*

8 Sororii habentes duas Sorores sunt suspecti, ubi unus sit Judex, & alter Advocatus, ut dixi supra in Collectanea *pragm.4.*

Procurator, vel Advocatus, qui est consanguineus Iudici usque ad tertium gradum inclusive, vel Magistro actorum in dicto gradu conjunctus est suspectus, *prag.6. de suspicion. & prag.1. de causis decid. & prag.1. de offic. S.R.C. & pragm.5. de muner. offic. & pragm.7. §.2. de offic.Jud.*

Filius, sive Frater utrinque, vel ex altero latere conjunctus, consobrinus, cognatus, vel nepos, sive patruus alicujus Iudicis, licet non sit ipse Commissarius, est suspectus, *d.pragm.6.*

In genero socero, & in omnibus conjunctis in tertio gradu, & in marito sororis, marito consobrinæ, marito neptis, & aliis, tam de linea ascendenti, quam transversali eadem militat suspicio, *dict.pragm.6. & pragm.7.*

Et parentela intelligitur usque ad tertium gradum consanguinitatis, & ad secundum affinitatis inclusive, *pragm.22. de suspic.* qui gradus computantur de jure canon.

9 Officiales sunt suspecti in causis eorum, a quibus filii obtinuerunt jus patronatus, sive beneficium, *pragm.9.de suspic.*

10 De suspicione ex causa inimicitiæ, & ubi inimicitia est reconciliata, ex causa litis, & ex causa compatratus, dixi *cit.cap.11.d.prag.15.§.16. & 17.*

11 Qui fuit advocatus est suspectus in illa causa, non obstante consensu utriusque partis *d.pragm.15.§.18.* qui non salutat, si declarat inadvertenter fuisse factum, non est causa sufficiens, *d.pragm.15.§.19.*

12 Suspicio affectata non militat, imo punitur, ut in *pragm.15.§.8.& 14.* sed latius in *pragm.19.* declaratur affectatio, ut dixi in *d.cap.11. in collect. dicta pragm.*

13 Obligatio, vel mandatum de non offendendo, vel cautio sub fide, & verbo Reg. non est causa legitima recusandi, sed discutiendæ sunt causæ, ob quas fuit data dicta cautela, *d.pragm.22. de suspic.*

14 Suspectus est Iudex ob votum propalatum; quæ conclusio fallit in casu, quo propalatur in actu informationis, quæ Ministris traditur circa merita causæ, tam in aula, quam domi, vel ex relatione, vel voto ad Suam Excell. de ejus ordine misso, in his enim casibus sufficiens non est causa suspicionis, *d.prag.22.* versus finem *§.la propalazione del voto.*

15 Et suspectus semel recusatus, etiam si causa suspicionis cesset ob temporis mutationem, vel inimicitia sit reconciliata, quia intelligitur durare semper causa suspicionis, quandocumque poterit recusari, *Franch.decis.719. Rovit. in pragm.1. de suspic.offic. num.45.Capic.Latr.decis.82. peres Gallup.p.1.cap.4. num.9.& 13.Sanfel.decis.79.lib.1.* quia etiam cessante causa non cessat suspicio *prag.7. & 20. de suspic.* per quam corrigitur *§.13. prag.15.* Sed hodie *prag. 22. §. Ancorchè* corrigit omnes pragmaticas, & mandat, ut servetur dispositio juris communis.

16 Verum suspicionis causæ si semel sint rejectæ non poterunt aliæ causæ contra eundem Iudicem iterum allegari, quia est materia odiosa, ita *Gallup. p.1. cap. 4. num.29. ex Mut.decis.15. Novar.in pragm.15. de suspic. Sanfel.decis.8.n.8.lib.1.*

Sed *Verde in Apostill. ad dict. Gallup.* limitat, nisi sint aliæ causæ novæ, quæ supervenerint, quæ sint veræ, & sufficientes.

Et suspicionis justa est caussa, si Iudex absque legitima caussa remotus alias fuerit, sed tamen ob inconsistentiam a negotio ei delegato, & ita decisum refert *Sanfel. decis.87.* quia litigare coram offenso Iudice durissimum est, ad *Text. in l.apertissimi C. de Judic.in cap.cum inter de excep.*

C A P. XVIII.

De Judice competenti in causa suspicionis.

S U M M A R I U M.

Judex competens antiquitus in causa suspicionis erat Logotetu, & Protonotarius Regni, postea Episcopus, deinde ad instantiam Universitatis Petræ Pertosa fuit hoc revocatum, num.1.

Suspicionum capita hodie in Tribunalibus Collegiatis recipi non possunt per alium, nisi per caput illius Tribunalis, num.2.

Et si proponitur contra ipsum caput, suspicio præsentari debet ad Dominum Proregem, vel ad Secretarium Regni.

Suspectus declarari non potest quivis Minister absque judiciaria cognitione, non impedito cursu causæ principalis, nisi a Vicerege, vel Collaterali aliter fuerit ordinatum, num.3.

Suspecta allegata uno Officiali, vel Rationali, ceteri de aula

aula procedere possunt in causa, dummodo sint numero non tribus pauciores: Nam si pauciores sunt, additur adjunctus alterius aulæ, num.4.

Judex allegatus suspectus non est competens in declarando suspicionem non militare, rejectis aliis contrarium dicentibus, alias acta sunt nulla, num.5.

Suspicio præsentata superiori, & parti tantum notificata, donec ad notitiam Judicis perveniat, acta sunt valida, & sufficit, quod judex deponat ignorare allegatam suspicionem, num.6.

Suspicio etiam frivola etiam in Curiis inferioribus non potest reiici ab ipso judice inferiore allegato suspecto, num.7.

Acta facta post allegatam suspicionem sunt invalida, nec requiritur appellatio, rejecta illorum opinione, quod requiratur appellatio, num.8.

Baro potest eligere judicem in causa suspicionis extra districtum sua Baroniæ, intra tamen eandem Provinciam, num.9.

Baroni suspecto ex inimicitia suscepta cum vassallo, licet non sit suspectus ejus Capitaneus, tamen pro bono regimine mandari solet, ut eligatur judex in Civitate, & si Baro est negligens, vel adhærentem eligat, electio fit per Tribunal Supremum, num.10.

Suspecto Episcopo, est suspectus Vicarius, num.11.

Dictum est supra de requisitis, ut recipiantur capita suspicionis, de terminis ad illa proponenda, & decidenda, & de probat., & causis, nunc merito sequitur hoc caput 18. ne quis erret in Iudicis competentia.

1 Iudex competens antiquitus, coram quo causæ suspicionis allegari, & decidi debebant, erat Logotheta, & Protonotarius Regni, ut est statutum in *Ritu M.C.V.* 265. ex disposit. *pragm.edit. per Joannam secundam anno* 1417. *penult. Septembris*, quæ fuit prima pragmatica circa suspicionem Officialium, quæ cum sit inserta in dicto Ritu non reperitur registrata inter alias pragmaticas in *tit.261.de suspic. Offic.*

Hic ritus 265. fuit, quoad hoc caput correctus per *pragm.9.de ord.judic.* promulgata anno 1477., in qua fuit permissum adire Curias Ecclesiasticas pro decidendis causis suspicionum, juxta morem, quo utebantur Hispani.

Et d. prag.9. de ord. judic., fuit deinde revocata ad instantiam Universitatis Petræ Pertosæ Provinciæ Basilicatæ per *prag.1. editam per D.Petrum de Toledo die ult. Augusti* 1551. *contra Episcopum Acheruntinum*.

Et per aliam prag. anni 1556. *sub die* 3. *Octobris*, fuit generaliter statutum, ut nemo audeat Curias Ecclesiasticas adire pro causis suspicionum, sed adeant Curias Regias.

*Nam per pragmat. ann.*1540. erat provisum circa Trib. Collegiata tantum, ut causæ suspicionis allegari deberent coram aliis de Aula, qui deciderent suspicionem militare, vel non; dummodo in Aula remanerent non minus tribus numero, alias deberent procedere cum Adjuncto alterius Aulæ.

2 *Deinde ex pragm.*15. *Comitis de Lemos sub die* 3. *Novembris* 1511. fuit statutum, quod suspicionum capita clausa, & sigillata præsentari non possint ad alium, nec recipi per alium, nisi per caput illius Trib. Collegiati, & ubi suspicio proponeretur contra Caput alicujus Trib. Collegiati, allegans debeat præsentare ad Dom. Proregem, vel ad Secretarium Regni, *ut in* §.11.

*Et ex prag.*22. *in prætermissis* emanata *per Comitem de Sancto Stephano sub die* 2. *Sept.* 1689. confirmantur omnes pragmaticæ de præterito, & præcipitur, ut serventur in Regia Iuncta, in Consultore Cappellani Majoris, in Consultore Reg. Trib. Reverendæ Fabricæ, & in omnibus, qui sunt de gremio Trib. Collegiati.

3 Et suspectus declarari non possit quivis Minister, sine cognitione judiciaria, nec per scriptorium, nec per decretum Collateralis absolutum, etiam si dicat *ex causis*, alias acta sunt nulla; quæ nullitas possit proponi semper, nullo termino præscripto.

*Et ex pragm.*23. *Eminentissimi Cardinalis Grimani in prætermissis sub die* 12. *Julii* 1710. statuitur, ne admittatur suspicio contra Ministrum particularem, nec contra caput Trib., nisi in manibus Viceregis, & donec per Collaterale non fuerit facta cognitio causæ suspicionis, & declarata subsistens, non impediatur cursus causæ principalis, nisi Vicerex, vel Collaterale mandavit aliter.

4 Suspectus si allegetur Regius Consiliarius, vel Præsidens Regiæ Cameræ, aut Rationalis ejusdem Tribunalis, aut Iudex M. C. Vicariæ, tunc cæteri procedunt in causa, si remanserint numerò non tribus pauciores, nam si pauciores sunt, tunc aggregentur alii ex numero Consiliariorum alterius Aulæ, ut disponitur *in prag.1.de suspic. offic.* Sed vide, quæ dico *in pragm.*10. inferius, quod hoc servatur in aliis Trib., secus in S.C. per viglietum Em. Cardinalis Zapata.

5 Regula infallibilis est, quod Iudex allegatus suspectus non est competens in declarando, quod procedatur coram ipso, allegata suspicione non obstante, ut dixi *in cap.8.de except.incompetentia n.6.*

Ubi assignavi rationem diversitatis, cum potest Judex declarare se competentem, non obstante allegata exceptione incompetentiæ, sed respectu suspicionis allegatæ remanent ligatæ manus Iudicis, qui non potest super dicta exceptione interloqui, nec amplius in causa procedere; & ne eadem repetam, ibi te remitto, alias acta sunt nulla post allegatam suspicionem.

Nec mihi placet illa limitatio per *Novar.* adducta in *gravam.qu.*146.*tom.*2.*num.*10.*& per Reg.Petram rit.*165.*tom.*2.*num.*50. cum aliis Iurisconsultis ibi citatis, dicentibus quod si causæ suspicionis essent frivolæ, & non admissibiles, tunc reiici possunt ab eodem Iudice allegato suspecto, illisque minime obstantibus potest decernere esse procedendum ad ulteriora.

Quam limitationem dicit procedere in Iudicibus inferioribus, non autem in Iudicibus Tribunalis Collegiati Dom. *Marad. ad Gallup. cap.4. fol. mihi* 44. *num.*3.

Quia hoc nulla ratione est fulcitum, & esset irrationabilis practica, dum ex recusatione Iudex ad indignationem provocatur, *l. litigatores ff. de arbitr.*, & si antequam fuerit allegata suspicio, erat suspectus allegantі, tanto magis crescit suspicio post allegatam suspicionem, quæ facit præsumere Iudicem passionatum ad decidendum causam propriæ suspectionis, cum nemo possit in causa propria judicare & sibi jus dicere, vulgatis juribus in *l.unic.C. ne quis in sua causa judicet, l.qui Jurisdictioni ff. de jurisd.omnium judicum*, etiam parte consentiente, vel non opponente, *Gallup. p.1. cap.4.n.*14., quod non sic se habet in exceptione incompetentiæ, quæ non respicit propriam personam, sed jurisdictionem Tribunalis, ut dixi in *cap.4.de except.incompetentia.*

Confert, quia Iudex, qui pertinaciter sibi assumit causam, ingerendo se animose ad judicandum, ex hoc sine alia causa redditur suspectus *ex tex.in l. quæ omnium §.1. vers. nec ferendus ff. de Procur. Rovit. in rubr. Pragm. de suspic. offic. num.*44., *& cons.*10. *num.*11.*vol.*1. *Staib.resol.*37.*n.*36., etiam si causa suspicionis non militaret, sed sit falsa, processus ipso jure redditur nullus, *Petra rit.*265. *n.*167. *tom.*2. & alii ibi, *Sanfelic. decis.*85.*n.*4. *Gallup.p.*1. *cap.*4.

cap.4.n.5. Galeot. contr.39.n.4. Marant. distinct.16. p.4.n.4.; & secundo est, quia statim proposita suspicione sunt ligatæ manus Iudicis suspecti, quia illius jurisdictio suspenditur, propterea acta omnia facta, recusatione pendente, sunt nulla, tamquam facta a non habente jurisdictionem, *Niger in cap.Regni* 216. *num.26.Sanfel.decis.85.Rovit.in pragm.1. de suspic. offic.n.43. & 44.* Adeo hoc est verum, quod recusatus nec etiam potest esse præsens relationi, vel discussioni causæ, *pragm.40.de offic. S.R.C. Capyc.latr. dec.89.num.14. Rovit.d.pragm.1.num.47.De pollic. loco cit.num.14.*

Ante vero recusationem acta valent, licet causa sit vera, *cap.Judex ab Apostolica de offic. Deleg. in 6.c.requiris 21.§.1.extra de appellat.l.apertissimi. C. de judiciis Tap. de j. r. Regni tit. de suspic. offic. pragm.23.sub n.25. vers.his tamen, Mastrill.dec.151. a num.16.*, sed hæc conclusio limitatur, quando est suspectus ex offensione ei facta, uti persona privata, tunc licet a parte non recusetur, processus erit nullus, *Caball. casu 128. n.7. Guaz.defens.2. cap.18. n.13.De pollic.loco cit.n.41.& 44.*

6 Et quando recusatio præsentata Superiori notificata fuisset parti tantum, & non dum fuisset ad notitiam Iudicis perventa, tunc acta facta per Iudicem suspectum sunt valida, & sufficit, quod Iudex deponat ignorasse allegatam suspicionem; ut decisum refert *Petr.vit.256. lib.2.num.167.vers. nisi, ex decis.Trivis.51.lib.4.*

Concluditur ergo, quod ipsemet Iudex recusatus non potest suam causam recusationis reiicere, prætextu, quod sit frivola, & non admissibilis, quia alius Iudex, cui committitur a Barone causa suspicionis, videns, quod capita suspicionis non sunt admittenda, statim ea reiicit, absque termino.

Et si norit causas suspicionis esse relevantes, tunc dabitur terminus ad probandum, ita statuit *prag.5. de suspic.offic.*

In Regno enim observatur jus canonicum, quo attento suspicionum causas exprimi, & probari oportet, *cap. requiris 21. §.1. & c. cum speciali de appellat.*, & cœpit hæc observantia in Regno ab anno 1417. die 11. Sept. quo die fuit publicata *pragmatica* per *Joannam secundam*, quæ est inserta in *Ritu M.C.Vicariæ*, per quam statuitur, quod non obstante dispositione juris civilis servetur in causis suspicionum sanctio juris canonici; ubi tamen statuitur etiam, quod causæ suspicionis exprimantur, & probentur coram Logotheta, & Protonotario Regni, qui extrajudicialiter oretenus se informet de causa suspicionis. Ex hoc infertur, quod licet causa frivola exprimatur ad oculos ipsius Iudicis suspecti, vel timore, vel ex reverentia, & modestia, tamen potest dari casus, quod ad aures Logothetæ exprimantur causæ magis relevantes.

Præter quam quod dicta *pragmat.*, quæ mandat causas esse exprimendas, mandat etiam, ut expressio earum non fiat coram ipsomet Iudice suspecto, sed coram Logotheta, & mandat, quod in dicta causa suspicionis minime procedat ipsemet Iudex suspectus, sed procedat Protonotarius Regni, qui decidat, si, vel ne causa suspicionis justa sit, vel injusta, ibi:

Sed ad ipsius Protonotarii dictum Judex ille allegatus suspectus in causa illa procedat, & ibi: *Nos autem arbitrio, discretioni, & voluntati ipsius Protonotarii, vel alterius eligendi per eum, inspiciendum committimus, an causa suspicionis justa sit, vel injusta.*

Ex quibus verbis clare habetur, quod non potest ipsemet Iudex suspectus inspicere, si causa suspicionis justa sit, vel injusta, frivola, vel relevans, quia hoc fuit prohibitum per dictum statutum Regni, expressis verbis, ut supra. Et sic est tenendum, rejecto Novario, & aliis, ut supra, limitantibus in casu, quod causa sit frivola, quia dictum statutum hoc non distinguit, sed abdicat omnem jurisdictionem a Iudice allegato suspecto, donec causa suspicionis inspiciatur a Protonotario, si justa, vel injusta sit.

Et in locum Protonotarii hodie ipse Protonotarius, qui idem est ac Præses S.C., committit causam suspicionis alicui Consiliario Rotæ sequentis, ut dixi supra *pragm.10.*

7 Et cave a Domino *Marad. ad Gallup.q.4.num.7.* dicente Iudicem inferiorem posse rejicere frivolam suspicionem; quia hoc est falsum, & irrationabile, Curiæ enim inferiores sumere debent normam a M. C. Vicariæ, & aliis Trib. superioribus; alias Curiæ inferiores majorem haberent præeminentiam, quam Tribunalia Collegiata, si permitteretur Iudici inferiori id, quod prohibetur Iudici superiori, quod absurdum, & conveniens non est.

8 Infertur hinc, quod rejicienda est etiam opinio *Gallup.p.1. cap.4.num.12. & 51. & Minad. cons.27. num.6.de Pont.cons.99.num.6.*& aliorum dicentium, quod ad invalidanda acta facta per Iudicem suspectum requiritur appellatio; quia hoc non potest intelligi de actis factis post allegatam suspicionem, tunc enim caret jurisdictione, ut clare habetur ex verbis dictæ pragmaticæ, ibi: *statim suspicionis causa proposita, & recusatione pendente, & ejus jurisdictio suspenditur, & acta deinde facta, uti a persona privata, & jurisdictione carente, sunt ipso jure nulla*, nec est opus appellare a persona non habente jurisdictionem. *Sanfel.deci.85.Vantius de nullit. ex defectu jurisdictionis num.140.Marant.a p.6. num.24. vers. recusatio est actus suspensivus, & in 4.p. distinct.16.num.4. vers.2. dicitur judicium nullum, Masull. ad Capyc. dec.138. num.5. & de jure com. Bart.* etiam dixit omnia acta esse ipso jure nulla, *in l. qui ff.ad Trebell.cit.Vant.num.140. de nullit. ex defectu jurisdictionis.*

9 Et iudex suspicionis potest eligi extra districtum Baronis, modo sit in eadem Provincia, *Rovit.prag.3. tit. ubi de delicto quis conveniri debet n.9. Gallup. 1.cap.4. num.* 10. & vide, quæ dicimus in sequenti *cap.19.*

10 Suspecto Barone ex inimicitia cum Vassallo non intelligitur suspectus ejus Capitaneus, quia dicitur persona penitus distincta, sic advertit *Capiblanc. in pragm.2.num.165.*

Sed pro bono regimine tali casu solent Tribunalia Suprema remittere causam ad Baronem cum conditione, ut eligat iudicem in Civitate, & si Baro erit negligens in eligendo, vel dolo velit eligere personam sibi adhærentem, tunc dicta electio Iudicis fit per dictum Tribunal Supremum, ut decisum refert *Capyc. Latr. dec.90. penes Gallup. p.1. cap.4. num.8.*

11 Suspecto Episcopo, intelligitur etiam suspectus ejus Vicarius, *Giurb. decis.27. Gallup. par.1. cap.4. num.8.*

C A P. XIX.

De Praxi recusandi Judicem in Curiis Baronalibus, vel Regiis non Collegiatis.

S U M M A R I U M.

B*aroni competit committere causas suspicionis, rejectis contrarium dicentibus*, num.1.

Praxis in Curiis inferioribus distinguitur in tres casus. Primo, ubi unus exercet officium Gubernatoris, & Judicis in Cur. Baronali. Secundus casus in Curia Regia. Tertius casus, quando Curia regitur

per duos, nempe unus Gubernator, alter assessor, & Consultor, num.2.
Formula actorum in primo casu, num.3.
Praxis in secundo, & tertio casu, num.4.

HActenus habes, lector, Praxim suspicionis in Trib. Collegiatis, nunc accipe Praxim in Curiis Baron. & Regiis non Collegiatis.

1 Et primum videndum est, an Baroni competat committere causas suspicionis suorum Officialium? Causa dubitandi oritur in pragmat.; dum *ex prima pragm. inserta in tit.265. edita per Reginam Joannam anno* 1417. solus Praes. S.C. erat competens in dictis causis suspic., deinde per *pragm.9. de ord. judic.* editam 1477. Hispanico more Iudices Ecclesiastici erant competentes, deinde per *pragmat.1. de suspic. anno 1540. & per pragmat.2. & 3. hoc tit. anno 1551., & 1556.* fuit statutum, quod nemo adeat Curias Ecclesiasticas pro causis suspicionum, sed adeat Reg. Aud.

Ex his sumpsit motivum *Carav.*, & alii dicentes, quod Baro non habet causas suspic., dum in Regno nunquam causae suspicionis fuerunt permissae Baronibus; Imo semper fuisse cognitionem suspicionis concessam aliis, & in ultima *pragm.*, quae fuit edita anno 1556. fuit destinatus certus Iudex, idest Regia Audientia Provincialis.

Sed rejectis *Carav.*, & aliis hodie cessat tale dubium per rationes late adductas a *Muscat. in glos. competentes p.2. Rovit. in pragm.1. de suspic. num.2.* quibus assentitur *Petra tit.265. num.76. tom.2. &* Antilignan. omnium *Frecc. de subfeud. lib.3. in cap. inter quaternata num.37.* & communi calculo a nostris practicis mens ipsius Pragmaticae interpretata ad beneficium Baronum, quod legislator voluit tollere de medio Iudices Ecclesiasticos, & restituere cognitionem superioribus laicis cuilibet in causis suorum Officialium; & illa verba, *nemo adeat Curias Ecclesiasticas, sed adeat Regias Audientias* improprlantur, & mens, non verba legis attenduntur: & sic observatur, & communis observantia est vera interpres dicti statuti.

2 Et in praxi distinguendi sunt tres casus; Primo, quando est unus Officialis, Gubernatoris, & Iudicis officium exercens in Curia Baronum. Secundus casus in Curia Regia. Tertius casus, quando sunt duo, unus Gubernator, alter assessor, vel Consultor.

3 Primo, ubi est unus Officialis, qui utrumque munus exercet, Gubernatoris, & Iudicis simul, tunc si ille recusetur, debet recusans praesentare libellum recusatorium coram eodem Iudice, tenoris, v3.

Nella Baronal Corte della Terra T. comparisce N. e dice, come nella lite vertente con T. di T. il Magnifico Governatore, e Giudice di essa Corte si allega (con ogni dovuta riverenza) sospetto per le sottoscritte cause.

Primo, perche il detto T. Avversario ha contratto matrimonio con la Magnifica T. congiunta in secondo grado con detto Magnifico Giudice.

Secondo, perche sono commensali, e spesso mangiono, e bevono insieme.

Terzo, &c.

Perciò fa istanza astenersi d'intromettersi in detta causa, riservandosi ricorrere dal Signor Barone per la provista di Giudice non sospetto, così dice, salvo, &c. in ogni altro miglior modo, &c. e fa istanza darli copia della presente comparsa.

Die, &c. in T. Terra.

Per Curiam dictae Terrae N. ejusque Dominum Gubernatorem, & Judicem provisum est, quod praesens comparitio conservetur in actis pro indemnitate comparentis, intimetur parti adversae, & detur copia petenti, hoc suum, &c.

Deinde porrigitur memoriale ad Baronem, v3.

Illustrissimo Signore.

Il T. di T. supplicando espone a U. S. Illustrissima, come nella lite, che verte con T. di T. nella sua Corte della T. Terra ave allegato sospetto il Magnifico N. Governatore, e Giudice di detta Corte per l'infrascritte cause.

Primo, per questo, e questo, &c.

Secondo, per questo, &c.

Per tanto supplica U. S. Ill. a commettere li capi della suspezione a qualche Dottor de' convicini, eccettuatone il T. e T. che pure l'ha sospetto, il tutto, ut Deus.

Il Magnifico Dottor T. di T. proceda alla discussione degli esposti capi di suspezione, e frattanto, affinchè non s'impedischi il corso della causa principale, proceda in quella il T. Luogotenente di detta Corte, col voto del T. Dottore insino alla sentenza esclusiva, diamo perciò ad essi tutta l'auttorità bastante. Cassa, &c.

Il Dottor Delegato farà l'osservanza, v3.

Praesens rescriptum fuit coram Dom. U. I. D. N. praesentatum per T. de T. Procuratorem hac die . . . . & per eundem fuit supra caput receptum, & dictum, quod executioni demandetur, ostenso prius ipsi Magnifico Officiali, & parti adversae, & transmittatur copia praesentis ad Magnificum Locumtenentem, ut possit in causa principali procedere interim, pendente causa suspicionis.

Si farà copia del memoriale, e decreto, e si manderà al Magnifico Officiale, e parti contraria, non per lo Giurato, ma per qualche Notaro, o per lo Mastrodatti, il quale farà l'atto, v3.

A di 9. del mese, &c. nella T. Terra, &c.

Per me Not. T. o Mastro d'atti della Corte di questa Terra T. si è mostrato il soprascritto memoriale, e provista al Magnifico T. Officiale, e T. Adversario, e datoli copia per ordine del Magnifico T. di T. Commessario, ed in fede, &c.

T. di T. Mastro d'atti.

T. di T. Notar Regio per ordine, ut supra.

E se li capi son veri, deve l'Officiale dire.

Vera sunt exposita, & proinde non possum intervenire.

Allora il Commessario Delegato del Barone deve dire, *stante veritate expositorum acceptata per Magnif. T. Officialem recusatum, idem Magnificus Officialis amplius in causa petita non procedat, sed alter partibus non suspectus eligatur.*

E se le cause sono così frivole, che anche se costassero, non sarebbero sufficienti per ammovere l'Officiale ordinario, in tal caso l'Officiale ordinario dirà, v3. *Veda esso Signor Delegato, se l'esposte cause sono sustanziali, e sufficienti, o nò, anche se fussero vere, come sono.*

Tunc fiat monitio tenoris, v3.

Ordine Domini N. Delegati moneantur ambae partes, quatenus prima die, &c. cum continuatione sequentium compareant coram dicto Domino ad discutienda capita proposita per T. de T. in lite vertente cum T. de T. coram N. Gubernatore, & Iudice Curiae T. & ad dicendum quidquid coram eodem Domino Delegato in ejus aedibus suae solitae habitationis in T. Terra, & ad audiendam provisionem super discussione praedicta faciendam, alias, &c. quoniam, &c. Data in T. Terra, die, &c.

Haec monitio notificetur utrique parti tantum, & non Officiali, & fit relatio per Iuratum in forma.

Et lapso biduo, si Domino Delegato videbuntur caussae frivolae, quae etiamsi probarentur non essent sufficientes ad recusationem admittendam, tunc interponitur decretum, tenoris sequentis.

Visis capitibus suspicionum per N. propositis in lite ver-

vertente cum N. in T. Baronali Curia in personam Magnifici Doctoris N.Gubernatoris, & Iudicis ipsius Curiæ, illisque discussis, partibus monitis, & auditis per Dom. N. dictæ causæ suspicionis Commissarium, provisum,& decretum est, quod rejiciantur, & proinde Magnificus N.Gubernator, & Iudex continuet in procedendo in causa principali, suspicione. per dict. N.opposita non obstante,hoc suum,&c.

Ubi vero capita erunt substantialia, fit decretum tenoris sequentis, *visis, &c.provisum, & decretum est, quod capiatur informatio super expositis*, hoc suum,&c.

E si deve fra 30.giorni dal dì, che fu allegata la sospezione decorrendi, esaminare, e far tutti gli atti, e decreto diffinitivo, perchè passati li 30.giorni si fa perenta l'istanza, e l'Officiale recusato proseguirà a procedere.

Se però fosse malizia, o iniquità del Delegato, o artificio delli contrarj far scorrere detto termine de' 30.giorni, in tal caso userà la cautela il ricusante di fare tre comparse, una appresso l'altra, che si sbrighi prima, che scorra il termine; con protestarsi contra quos, e potendo moltiplicare memoriali al Barone, o all'Agente protestandosi, che le parti artificiosamente procurano far scorrere il termine,per far restare indecisa la sospezione,come si dirà più appresso.

Il decreto diffinitivo consisterà, *continuet in procedendo*, ovvero *se abstineat, & fiat electio alterius partibus non suspecti*.

4 Secundus casus est in Curiis Regiis, & tunc capita suspicionis proponuntur in Regia Aud. Provinciali.

Tertius casus est, ubi Officialis, & Assessor regunt Curiam; tunc

Recurritur ad Regiam Audientiam, si est Curia Regia, vel ad Baronem, si est Curia Baronalis, juxta formulas,ut supra datas.

Vel Gubernator ipse potest providere de alio Doctore non suspecto in locum Assessoris, vel Consultoris ordinarii suspecti in casibus, in quibus suspicio est admittenda contra Assessorem, vel Consultorem ordinarium, & sic in dicto tertio casu utroque modo potest practicari.

C A P. XX.

De Formul. libelli, & actorùm in causa suspicionis, ipsa formul. est loco Summarii.

Copia extracta ab actis suspicionis propositæ pro parte Illustr. Ducis Marialiani in personam Domini Reg. Consiliarii Petri Fusco, in causa cum haeredibus quondam Julii, & Damiani Pallavicino.

NEl S.C.compare il Duca di Marigliano, e dice, come essendo stato convenuto dagli eredi del q. Giulio Pallavicino con giudizio d'assistenza avanti il Regio Signor Consigliere D. Cesare Natale Commessario successore, avanti del quale domandarono condennarsi gli eredi di Cesare Zattara al pagamento d'alcune somme, e per l'istessa quantità prestarli l'assistenza suddet., trattatasi la causa a relazione di detto Signor Consigliere Natale Commessario a due Ruote sotto li 26. di Giugno 1699. furono assoluti tanto gli eredi di detto Cesare, quanto gli eredi del quondam Regio Consigliere Giulio Mastrillo, come anche il Comparente *ab impetitis* per gli eredi di detto Giulio Pallavicino; *salvis juribus si competunt haeredibus Damiani Pallavicino contra quos decet ipsis comparentibus*, come dalla sentenza; dalla quale, come assolutoria, che portò con se l'elecuzione, esso comparente diede supplica per la commessa della reclamazione *pro confirmatione sententiæ*, e sotto li 15. Gennajo 1700. fu commessa al Regio Signor Consigliere Pietro de Fusco; *fol.3.proc. inter haeredes Iulii Pallavicina*, e fu detta supplica presentata l'istesso giorno 15. di Gennajo 1700. dal quondam Nicola Daniele suo Proccuratore, come dalla procura, *fol. 5.* e la presentata suddetta *fol. 3. a terg.in fin.*

Dopo comparvero gli eredi di detto Giulio facendo commettere la causa della reclamazione, e a' 15. Febbrajo 1701. li disse, *Idem Magnificus* all'istesso Signor Pietro de Fusco *fol.6.& 7.at.*

Comparvero ancora alcuni asserti eredi di Damiano Pallavicino, e diedero supplica per il loro preteso credito riservato *in sententia*, e sotto li 25.Febbrajo 1701. ottennero la decretazione, *Idem Magnificus* in persona di detto Signor Consigl. Pietro de Fusco *fol. 1.& 2.proc. inter haeredes quondam Damiani Pallavicino*, e sebbene spedirono la controsupplicata, ed intimarono esso Comparente a'5.Marzo 1701. *fol.18. at.* ed intimarono ancora il Magnifico Giuseppe Valla suo Avvocato, *fol.* 20. il quale replicò, che non esercitava procura, nè era Proccuratore, e credeva, che la procura del Comparente fosse *in actis d. fol.* 20.come in effetto essendo la procura *in actis* fin dalli 15.di Gennajo 1701. come si è detto, intimarono poi detto Magnifico Daniele suo Proccuratore sotto il 6. Aprile 1701. *fol.21. at. d.proc.* conchè il giorno seguente 7.Aprile si propose la questione di Commessario, dicendosi, che nella causa degli eredi di detto Damiano doveva procedere il Regio Signor Consigliere de Natale, mentre il detto Signor Consigliere de Fusco era solo Commessario della semplice reclamazione, *fol.17.proc.Iulii*, e ne fu portata copia del processo di Damiano; anzi nello stesso giorno fu notificato al Proccuratore degli eredi di Giulio *f. l.* 18. e 19. *proc. Iulii*, e poi nel giorno seguente 8. d'Aprile 1701.fu intimata detta supplica di questione di Commessario, e poi essendosi andato colle parti a provvedere avanti allo Spet.Sig.Presidente del S.C.senza esser inteso il Comparente, nè il Proccuratore, fu a' 28. Marzo 1701. ordinato, *continuet in procedendo Regius Consiliarius Petrus de Fusco, tam in causa haeredum qu.Iulii, quam qu.Damiani Pallavicina, servata forma suæ commissionis, fol.62. at.proc.Iulii.*

Dalla quale decretazione essendosi portato *relationem faciat in Collaterali Consilio*, e fattasi la relazione, nella quale il Mastro d'Atti assegnando la causa di detta decretazione, disse,che la questione di Commessario non era proposta in tempo; nientedimeno fu la causa commessa in Collaterale allo Spettabile Signor Reggente d'Andrea, *fol.60.proc.Damiani*, non ostante si è proceduto a diversi atti per detto Regio Signor Consigliere de Fusco animosamente con rev. affrettando la causa degli eredi di detto Damiano Pallavicino, ed animosamente inferendosi in essa; di modo che si è reso notoriamente sospetto, conchè non può intervenire in detta causa; che però ricorre al detto S. C. e proponendo *formiter* li seguenti capi di recusazione *pro nunc*, fa istanza ordinarsi, che non intervenga in detta causa, riserbandosi d'aggiugnere altri capi,e ragioni,così a voce,come *in scriptis*.

Primo, perchè dopo decisa la questione di Commessario dallo Spettabile Signor Presidente del S. C. e pendente la reclamazione in Collaterale, commessa la causa al Signor Reggente d'Andrea *d. fol.* 66. per detto Signor Consigliere Pietro de Fusco, si fè la parola in Consiglio,confirmando il Decreto del termine *fol.62.* quale causa propose senza chiamare le parti, e senza che il processo gli fosse stato portato dallo Scrivano; ma se gli diede dal Mag.Francesco Riccio, che intervenne per tutte due dette cause, al quale stavano li processi improntati, senza che lo Scrivano sapesse cos'alcuna; di modo che essendo andato l'istesso

Riccio a dire allo Scrivano, che fosse andato a pigliare li processi dal Segretario, detto Scrivano li domandò chi l'aveva portati a detto Signor Consigl. Fusco, e detto Riccio li rispose averceli portati egli; anzi il medesimo Scrivano ricusava di pigliarli dal Mag. Segret. però il d.Mag.Segret. gli disse, che li pigliasse, e così li pigliò, vedendosi da questo, che det.Sig.Consigliero animosamente cum rev.ii sia inserito in detta causa, pigliando li processi dal Procuratore delle parti, e trattata, e fatta la causa del modo di sopra, onde si è reso sospetto.

Secondo, perchè dal detto Decreto portatasi la reclamazione, *fol. 67.* e dal Collaterale essendosi mandata ambasciata, che detto Signor Consigliere non proceda, sotto li 31. Agosto 1702. fece due cause, confirmando il Decreto del S.C. del termine dato tanto nella causa di Giulio, *fol.80.at.proc.Iulii*, quanto del termine dato nella causa degli eredi di Damiano, *fol.69. at.proc.Damiani*, non ostante l'ordine, seu imbasciata fattagli per ordine del Regio Collaterale, che non proceda in detta causa; onde si vede animosità d'ingerirsi a procedere.

Terzo, perchè avendo le parti di detti Giulio, e Damiano dato memoriale a S.E. esponendo, che per esser passato il mese in conformità delle *pragm.89. §.3.de offic. S.C.* non occorreva far decidere più la causa, supponendo, che per gli ordini Reali detto Sig. Consigliere Fusco era già rimasto Commessario, rimesso al Collaterale, per lo stesso Regio Collaterale a'28. Settembre 1702. s'ordinò, *stante lapsu termini pro exequutione Regiæ pragmaticæ serventur decreta Spectabilis Præsidentis S.C. fol.73. e 74. proc. Damiani*; sotto li 30. del mese d'Ottobre 1702. ferono ordinare, *viso rescripto Suæ Excell.& Regii Col.Cons. pro exequutione decretorum S. C. terminus alias datus currat, & currere intelligatur ab hodie fol. 75.* Avverso del quale avendo esso Comparente fatto istanza, che non sapeva in che forma si procedesse, pendente la decisione di Commessario in Collaterale, non avendo altra notizia, perchè non se l'era intimato nè decreto, nè atto alcuno, *fol.78.proc. Damiani*. Ma avendo avuto notizia della decretazione fatta per Collaterale, *stante lapsu termini*, diede memoriale in Collaterale, esponendo i motivi, per li quali *d.prag.89. §.3.* non avea luogo in questo caso, ed ottenne a'7. Novembre 1702. che det.Spettabile Signor Reggente d'Andrea Commessario *relationem faciat in Regio Collaterali Consilio loco reclamationis fol.81.& 82.eod.proc.* col quale memoriale, essendosi andato a provvedere, e rappresentatosi, che la decretazione, *stante lapsu termini* stava sospesa con la reclamazione suddetta, per detto Sig. Pietro de Fusco a'17. di detto mese fu ordinato, *procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt pro expeditione causæ, salva provisione facienda super petito sequestro pro parte hæredum Damiani Pallavicino fol. 82. at.eod.proc.* onde si vedono due cose; la prima l'animosità di procedere col Decreto *procedatur ad ulteriora*, non ostante la reclamazione pendente in Collaterale, e presentata al S. C., in dorso della quale fu steso detto Decreto. La seconda animosità maggiore d'aversi riserbata la provista sopra il sequestro, in tempo che non poteva procedere, det. reclamazione pendente; e non li era intimata al Comparente, nè al suo Procuratore istanza di sequestro; e sebbene stava fatta *fol.79.* stava dato *simpliciter* il termine, senza riserba di sequestro, ed il Comparente avea una sentenza assolutoria.

Quarto avendo il Comparente formato supplica *de verbo faciendo* di det. decreto, e datala al Magnifico Mastrod'atti della causa, dal detto Regio Consigliere Pietro de Fusco li fu dato ordine a voce, che non facesse la presentata, nè ricevesse detta supplica, conchè il Mastro d'atti non voleva farci altro; il che avendo riferito al suo Procuratore, formò memoriale allo Spettabile Presidente del S.C. per averne fede della verità, e s'ordinò *fiat fides veritatis*; ma detto Mastro d'atti dopo aver detto voler fare la fede, trattenne di farlo, perchè volle parlare col detto Signor Commessario Fusco, e avendoli parlato, e detto, che da parte del Comparente si cercava detta fede, lui prevenendo, che era in ordine a proponere sospensione, disse al Mastro d'atti, che la ricevesse, conchè detto Mastro d'atti ci fece la presentata: ma non per questo si lascia di conoscere l'animosità di detto Ministro, e l'affettazione di voler procedere in detta causa. Tanto vero, che ciò si vede dal susseguito, d'onde risulta il .

Quinto capo di ricusazione; che presentata detta supplica, mentre il suo Procuratore teneva li processi, per parte di detto Magnifico Francesco Riccio si accudì con memoriale a detto Signor Pietro de Fusco, asserendo, che la supplica non poteva riceversi, perchè non s'erano presentati li processi nella Banca; in piede del quale avendo decretato, che venga lo Scrivano avvisare le parti, essendosi andato, il Signor Pietro ordinò, *stante quod agitur pro exequutione decretorum S. C. & Domini causa Commissarii procedatur ad ulteriora in causa*. In tempo, che il Sacro Consiglio mai ha decisa questione di Commessario, ma quella pende nel Regio Collaterale, ed avendo il Magnifico Francesco Riccio detto all'istesso Signor Consigliere Fusco, che tal decreto non si fusse notificato, il medesimo ordinò allo Scrivano, che non l'intimasse, cose che tutte mostrano l'animosità, ed affettazione di voler procedere in detta causa, così dimostrata da principio, e continuata in tutti gli atti seguiti fino all'ultimo; conchè si è reso sospetto, e sospettissimo, di modo che non può più intervenire in detta causa, salva la facultà d'aggiugnere altri capi, e ragioni, *omni modo meliori*.

Giuseppe Valle Avvocato della causa, per osservanza della Regia prammatica con tutta la riverenza dovuta.

Sed de hoc vide in sequ. *cap.21. de quæst.Commissarii*, ubi sunt allegata contraria.

C A P. XXI.

De exceptione quæstionis Commissarii.

S U M M A R I U M.

Quæstio Commissarii, quo anno habuit principium, num.1.

Quæstio Commissarii opposita infra mensem, an, & quando retardet cursum caussæ? & datur formula decreti, num.2.

Terminus mensis numeratur a die, quo cœpit Commissarius procedere in caussa, num.3.

Reclamatio unica tantum admittitur, a decreto Præsidis S.C. interposito circa quæstionem Commissarii, & dicta reclamatio terminari debet in Collaterali infra mensem, & si labitur mensis, firma remanet decretatio Dom. Præsidis, & si revocatur infra mensem decretatio, potest reclamari ad idem Collaterale, num.4.

Collaterale Consilium non potest prohibere cursum caussæ, quando agitur de quæstione Commissarii, vel circa unionem Rotarum, vel Adjunctorum, nec facere decreta domi, num.5.

Quæstio Commissarii non potest proponi post tres menses, quando partes sunt in Civitate; & post sex menses, quando sunt absentes, vel hæredes, aut similes, qui ignorantiam allegare possunt, num.6.

Unio actorum potest peti etiam lapsis tribus mensibus, sed non præjudicat quæstioni Commissarii, num.7.

Suspicio Commissarii potest allegari semper, num.8.

Ter-

Terminus trium mensium currit in præjudicium etiam illius, qui nunquam in caussa fuit auditus, n. 9., *quantus sit hic terminus ex nov. Const. advertitur.*

Quæstio si fuerit petita infra mensem, interim pendente quæstione committitur alteri Judici, qua commissio durat per mensem, & solum proceditur ad actus, qui accidunt necessario determinandi, num. 10.

Allegazione per gli eredi del Signor Giulio Pallavicini coll'Illustre Duca di Marigliano, e l'Illustre Duca di S. Donato. Si narra il fatto, num. 11.

Pragm 89. §. 3. de offic. S.R.C. *si dichiara, che la questione de' Commissarj nel Collaterale si debbia terminare fra un mese, a scorso detto termine resti ferma la decretazione dello Spettabile Signor Presidente*, num. 12.

Pragm. 6. de dilat. *si dichiara; che il termine del mese corra dal dì, che il Commessario ave incominciato a procedere*, num. 13.

Il Consigliero essendo stato destinato Commessario ad istanza del Signor Duca di Marigliano, non potrassi dal medesimo opponere detta questione, num. 14.

Giudice di seconde cause ha giurisdizione limitata super quo tractatum fuit in prima instantia, a quando può anche sopra altre cose procedere, num. 15.

Terzi possessori chiamati in prima istanza, e gli altri aggiunti in seconda istanza, devono tutti soggiacer alla giudicatura di uno, acciò non succeda una giudicatura diversa dall'altra, e si assegnano diverse ragioni, num. 16.

Decreto del Sign. Reggente, e Presidente Ulloa del 1698. *s'inserisce*, num. 17.

Suppliche, e memoriali nel S.C. si leggano, e decretino dal Magnifico Mastro d'Atti della causa, e della Banca, e non da altri, eccetto in caso d'impedimento si leggano, a decretino dal sustituto in suo luogo, e si sottoscrivano dall'Attuario della causa, sotto pena di ducati ventiquattro, e non si ricevano, nè se n'abbia ragione alcuna, num. 18.

Questioni di commessario sono perniciosi dilazioni, e si ordina l'osservanza della 6. *e* 7. Pram. de dilat. *che passati li tre, o sei mesi non si ricevano suppliche, e memoriali per detta questione, nè anche per farsi descendenza anche in qualche patrimonio, a concorsi de' creditori ad istãza di persona, che non fosse stata intesa*, n. 19.

Il Commessario dato, fra il mese, che pende la questione, proceda agli atti necessarj solamente, ed elasso il mese, resta estinta detta commessione, sotto pena di sospensione alli Mastro d'Atti, od altra pena arbitraria; num. 20.

Le cause introdotte nella G. C. della Vicaria; se con suppliche si domanda la commessione nel S. C. non si possano decretare, se prima non sia intimata la parte interessata. E se nella supplica non si narrasse la verità del fatto, soggiaccia non solo alla pena stabilita nelle Regie Prammatiche per detta surrezione, ma ad altra pena ad arbitrio del Signor Presidente, così il Mastro d'Atti, come Scrivano, che ha fatta l'inibitoria a detta G.C. senza dare notizia al Magnifico Secretario del S. C. per l'esazione della pena, e siano tenuti pagarla de proprio, num. 21.

Formola del memoriale del Signor Duca di Marigliano per la questione di Commessario commessa allo Spettabile Signor Reggente de Andrea, num. 22.

Formola di memoriale degli eredi del Signor Giulio Pallavicino in contrario alla retroscritta supplica del Signor Duca di Marigliano al Signor Presidente del S.C. num. 23.

Formola di altro memoriale al Reg. Coll. Conf. num. 24.

Decreto, quod stante lapsu termini serventur decreta spect. Reg. & Præs. S.R.C. num. 25.

Formola di supplica per questione di Commessario avanti il Signor Presidente Zosia, colla decretazione, intimetur parti, & si quæstio non fuerit proposita infra mensem, non impediatur cursus caussæ, num. 26.

Formola di memoriale ad istanza della Terra di Laurino, e suoi Casali per la questione di Commessario per lo Territorio di Rofrano vetere, col Signor Barone di Rofrano, che ne facci relazione in Collaterale, nu. 27.

Huc usque Praxim dedi opponendi exceptiones contra Judicem, tam contra jurisdictionem inprorogabilem, vel prorogabilem, quam contra personam inhabilem, vel commissione carentem, vel suspectam, & continuato ordine in hoc 21. cap. dicemus de quæstione contra Judicem ex causa descendentiæ, vel prælationis.

1 Quæ antiquitus non fiebat, quia non destinabatur Commissarius generalis caussæ, & quod ad successorem in causa spectaret cognitio, nam dicta successio, fieri cœpit ab anno 1559. & deinde in antea descendentia servata est de Commissario in Commissarium, ut testatur *Franc. Ant. de Mercat. Secretarius S.R.C. in quadam descendentia in* 4. volum. intitulato, *Illustris Ducis Castri Saraceni, cum Universitate, & hominibus Terræ Sancti Quirici in Banca olim Auriemma, nunc Magnifici Burtonis, Dominicus Costa Scriba fol.* 3.

In Sacro Regio Consilio, in Regia Camera Summariæ, & in Magna Curia Vicariæ, & in aliis Tribunalibus hujus Fidelissimæ Civitatis Neapolis, frequentius opponi solet quæstio Commissarii.

Nam successor omnes caussas prædecessoris suscipit, *Pragm.* 1. edita 4. *Junii* 1574. *de caussis decidendis tit.* 25.

2 De hac exceptione in Regno habemus *Pragm.* 6. *de dilat.* 29. *Februarii* 1624. in qua statuitur ad supplicationem Civitatis, & Regni Neapolitani anno 1623., ut si quæstio Commissarii opposita sit infra mensem decurrendum a die, quo Commissarius procedere cœperit, tunc si infra dictum terminum mensis obtinuerit decretum, sive in calce supplicationis, seu memorialis decretationem, quod *intimetur parti*, vel *fiat relatio ad Regium Collaterale Consilium*, debeat prius terminari quis sit Commissarius, & donec pendeat dicta terminatio, procedi non possit in caussa; si vero quæstio non fuerit opposita infra mensem, vel si decretatio, quod *intimetur*, vel *quod fiat relatio* non fuerit obtenta infra eundem mensem, tunc non retardatur cursus, & expeditio processus, cum ejusmodi memorialibus, vel supplicationibus porrectis S.E., vel suo Collaterali Consilio, ut supra, vel Spectabili Præsidi Sacri Regii Consilii, non obstante, quod in eis esset ordinatum, quod intimetur parti, vel quod aliquis Spectabilis Regens faciat relationem, aut quod Commissarius causæ in scriptis, vel voce referat, sed quod Commissarius continuet in procedendo, ne retardetur cursus causæ.

Quæstio itaque Commissarii, ut impediat cursum caussæ, duo copulative debent concurrere: unum ut opponatur (supplicatione præcedente) infra mensem a die intimationis primæ instantiæ, alterum, ut infra eundem mensem obtineatur decretatio. Et decretatio quæstionis Commissarii erit v3. *Intimetur parti, & veniat Act. cum processu, & partibus ad providendum, verum si quæstio de Commissario non fuerit proposita infra mensem, servata forma Regiæ Pragmatica, procedatur in caussa prædicta. Ulloa Regens, & Præsidens, N.N. Act. Magist.* Et solet obtineri a Regio Collaterali, ut per Spectabilem Dominum Præsidentem fiat relatio. Alias, si quæstio fuerit opposita post mensem; vel licet fuerit opposita infra mensem, sed elapso mense fuerit obtenta decretatio, tunc non impedit processum, nec expeditionem caussæ.

3 Et terminus mensis numeratur a die, quo cœpit Commissarius procedere in caussa.

Per hanc Regiam Pragmaticam sextam fuit confir-

firmata *Pragm.4. eod. tit. de dilationib.* quæ in §. 6. mandat, ut petitiones unionis Rotarum, vel Adjunctorum, vel ut caussa expediatur in Collaterali non impediat processum, nec expeditionem caussæ.

4 Hæ duæ *Pragm.4., & 6.confirmantur per Pragm. 89. §.3. de offic. S.R.C. sub die 30. Aprilis* 1655. per quam mandatur, ut reclamatio unica tantum concedatur a decretis interpositis per Præsidem S. C. circa Commissarios causarum, quę determinetur in Collaterali Consilio infra mensem decurrendum de momento ad momentum a die, quo decretatio Domini Præsidentis fuit notificata, vel aliter ad notitiam partis advenit.

Nec prorogatio dicti termini fieri possit, nec recursus haberi per viam reclamationis, nullitatis, aut restitutionis in integrum.

Et sine alia intimatione, firma remaneat decretatio Domini Præsidis, & in S.Cons. procedatur post lapsum dictum terminum mensis, tam si fuerit provisum, quam non per Collaterale Consilium, & reputetur, ac si nunquam esset reclamatum, salvo jure tantum reclamandi ad Collaterale, in casu quo per dictum Collaterale fuerit revocata decretatio facta per Dominum Præsidentem, pro qua reclamatione currat eodem modo quo supra terminus mensis. Et quod non possit supra dictis pragmaticis dispensari ob quamcumque causam.

Et in *§. ejusdem pragm.* idem repetitum, & quod non possit dispensari. Et mandatur etiam, quando
5 partes recurrunt ad Collaterale se gravantes a decretatione facta per Dom. Præsidentem circa unionem Rotarum, vel Adjunctorum, vel quæstionis Commissarii, ut causa referatur in Collaterali, vel quod intimetur parti, aut quod aliquis Regens, vel Consiliarius referat in scriptis, vel oretenus, & quod interim nihil innovetur. Prohibentur hujusmodi ordinationes. Et mandatur, quod decreta fiant, & subscribantur per omnes Regentes in Collaterali, & non domi, alias eis non obediatur.

6 *Et per prag.7. de dilat. sub die* 13. *Martii* 1631. mandatur, quæstionem Commissarii sive exceptionem, quod causa spectet ad alterum Iudicem, proponi non posse post tres menses decurrendos a die quo fuerit cœptum procedi in contradictorio judicio inter partes, quando sunt præsentes in Civitate Neap., & post sex menses inter absentes, vel hæredes, aut similes, qui ignorantiæ causam verisimilem allegare possunt.

Quibus temporibus elapsis neque restitutio in integrum peti poterit, & acta facta sint valida; itaut illorum nullitas non admittatur, nec alia exceptio, per quam exequutio dictæ pragmaticæ im-
7 pediatur, salvis juribus Actuarii pro unione actorum, dummodo per dictam unionem prætensio aliqua non resultet circa quæstionem Commissarii, *dict. pragm.7. de dilat.*

8 Et salvo jure allegandi Commissarium suspectum juxta tempus, & modum in Regia pragmatica præfixum.

Quæstio itaque Commissarii infra terminum trium mensium proponi poterit per præsentes in Civitate Neapolis, & infra terminum sex mensium per absentes a Civitate Neapolis, aut alios ignorantes, ut sunt hæredes, &c. Sed unio actorum peti potest etiam post lapsos menses tres, quæ unio non præjudicet quæstioni Commissarii jam terminatæ.

Et d.pragm.6. & 7. fuerunt confirmatæ, & renovatæ per edictum Domini Spectabilis Præsidis D. Felicis de Lanzina y Ulloa sub die 21. Iulii 1698.

9 In quo edicto declaratur, quod terminus trium mensium currat etiam in præjudicium illius, qui nunquam in causa fuit auditus. ibi. *Anche da persona che appressa qualche patrimonio, o concorso de' Creditori, o causa particolare, o generale venisse col pretesto, e con evidenza di suo interesse, e che non fusse stato inteso.*

Et decretatio fiat: *quod intimetur; verum si quæstio non fuerit proposita infra mensem, cursus causæ non impediatur.*

„ Adverte tamen, ne erres, quod ex *nov. Const.*
„ fuit restrictus terminus proponēdi quęstionem Com-
„ missarii ad dies sex inter præsentes, ad 30. inter ab-
„ sentes, ut patet ex illius verbis §. 1. *num.* 18. XVIII.
„ *In ordine alle questioni de' Commissarj si debbano pro-*
„ *ponere tra lo spazio di sei giorni tra' presenti, e di*
„ *giorni 30. tra gli assenti decorrendi dal giorno della*
„ *notificazione fatta al Procuratore, o al Principale.*

10 Et quia solet peti, ut pendente quæstione Commissarii interim caussa committatur alteri tertio; ideo fuit statutum, ut dicta petitio admittatur tantum in casu, quo quæstio fuerit opposita infra mensem, quamobrem impeditur cursus causæ.

Et dicta commissio dicitur momentanea, sive menstrua, & subsidiaria; nam durat per mensem tantum, decurrendum a die commissionis, quo mense elapso commissio prædicta extinguitur. Vel extinguitur statim cum fuerit determinata quæstio, si infra mensem terminetur.

Et talis Commissarius subrogatus in locum impediti, non potest procedere, nisi ad illos actus, qui accidunt necessario determinandi, alias Actuarius causæ incurrit in pœnam suspensionis, ibi: *Quella commissione pendente questione si può, e deve dimandare, quando la questione di Commessario è proposta fra detto termine del mese stabilito in detta Regia pramatica, perloche s'impedisce il corso della causa, e può accadere esser necessario qualche atto, o repararsi qualche inconveniente fino che si determini detta questione di Commissario.*

Et inferius, ibi: *E detta commessione s'estingua per lo corso d'un mese, o fino alla determinazione di detta questione, quando si farà prima di un mese, quale elassa resti estinta.*

Allegazioni per gli eredi del Signor Giulio Pallavicini, coll'Illustre Duca di Marigliano, a l'Ill. Duca di S.Donato. Si narra il fatto.

11 Gli Eredi del quondam Giulio Pallavicino cessionario del quondam Damiano Pallavicino intentarono gli anni passati un Giudizio d'assistenza contro gli Eredi del quondam Cesare Zattara principale debitore, e contro l'Ill. Duca di Marigliano terzo possessore per la somma di docati 4400. una con tutte le terze, ed interessi decorsi, in virtù d'istrumento dell'anno 1526.

A relazione del Regio Consigliero Signor D.Cesare di Natale a due Rote fu profferita sentenza a' 22. Giugno 1699. colla quale furono assoluti detti eredi di Zattara, e detto Ill. Duca di Marigliano *ab impetitis, salvis juribus ad beneficium hæredum quond. Damiani Pallavicini contra quos decet ipsis comparentibus fol.* 1.

Dalla quale sentenza per parte degli eredi di detto Giulio Pallavicino a' 30. Giugno 1699. se ne reclamò. E susseguentemente per parte dell'Ill. Duca di Marigliano terzo possessore a' 15. Gennaro 1700. si prevenne in far commettere detta causa di reclamazione al Regio Consigliere Signor Pietro di Fusco, *ad finem confirmandi* detta sentenza, *fol.* 3.

Si formò poi supplica di reclamazione dagli eredi di d. Giulio Pallavicino a' 25. Febraro 1701. nella quale si fè istanza per la rivocazione di detta sentenza, e con effetto prestarsi l'assistensa domandata. Ma in caso che detta sentenza si avesse da confirmare, *tunc gradatim, conditionaliter, & successive*, laudando in Autori gli eredi di Gio: Batti-

sta,

sta, e Stefano Mari *ad suscipiendum onus judicii*, (stante la collusione che ha supposto la Parte della partita passatora) e detti Autori laudati, *unica, eademque sententia* condennarsi a consimil summa effettiva, che detti Mari, come Procuratori di Giulio s'imborzarono dagli effetti, che d. Giulio avea in Regno, e si disse: *Idem Magnificus de Fusco, fol.6.*

Penes acta di detta causa, sono comparsi anco gli eredi di detto quondam Damiano Pallavicino, (stante le ragioni riservateli in detta sentenza,) e con altra supplica hanno domandato dichiararsi spettare ad essi detto credito, e doversegli prestare l'assistenza sopra li medesimi beni rubricati nella supplica degli eredi di d. Giulio, *& quatenus* venissero esclusi, *tunc gradatim, & successive* han fatto istanza *unica, eademque sententia* condennarsi gli eredi di detto Gio: Battista, e Stefano Mari, che come Procuratori del quond. Damiano fecero la quietanza a beneficio di Cesare Zattara debitore, e cessione a beneficio di Giulio Pallavicino senza il denaro effettivo; ma con partita passatora, (come han supposto li Rei conventi;) E commettersi *uni ex Consiliariis melius viso, vel Domino Consiliario de Fusco dicta causa reclamationis Commissario*. E si disse a dirittura *Magnificus de Fusco*, senza la clausola *Idem Magnificus*.

Quindi per parte dell'Ill. Duca di Marigliano a' 7. Aprile 1701. si propose questione di Commessario, supponendo, che detto Signor Consigl. de Fusco sia Commessario della semplice reclamazione, per quanto tocca alla confirma, o revocazione della sentenza fatta. Ma a rispetto degli eredi delli Mari, e dell'altre rubriche, e terzi possessori aggiunti, e del giudicio intentato dagli eredi di detto Damiano, doversi agitare avanti il Regio Consigliere Signor D. Cesare di Natale Commessario di prima istanza, e Commessario generale dell'eredità, e concorso de' Creditori del qu. Cesare Zattara, *fol.17.*

Alla quale questione incrì poi l'Illustre Duca di S. Donato a' 24. Giugno 1701. *fol.62.* ed essendosi detta questione determinata già dallo Spettabile Sign. Presidente, che proceda il Regio Consigliero Fusco, *fol.62.at.* ne fu per parta di detto Ill. Duca di S. Donato reclamato nel Regio Collaterale Consiglio; e detta reclamazione è stata commessa allo Spettabile Signor Reggente d'Andrea.

Sperano però detti eredi di Pallavicino, doversi ordinare, che con effetto proceda detto Sig. Consigliere Fusco, ed eseguirsi la decretazione fatta da detto Spettabile Signor Presidente, senza potersi più ammettere impedimento alcuno; per le seguenti ragioni.

Primo: perchè il decreto di detto Spettabile Sig. Presidente, col quale si determinò detta questione di Commessario, e si disse, che proceda il detto Regio Consigliere Fusco, fu fatto a 28. di Marzo del corrente anno 1702. *fol.62.at.* e detto medesimo giorno n'ebbero le Parti la notizia dal Mastro d'atti della causa, come dalla fede, *fol.76.* Tanto che ne reclamarono, e si decretò in Collaterale il memoriale di detta reclamazione lo stesso di 28. di Marzo. *fol.59. hæred. Damiani*, e poi se li notificò a' 30. di detto mese di Marzo, *fol.57. eod. proc.* ed essendo già scorsi quasi mesi 2., e non essendo stata ancora detta reclamazione determinata, non può impedirsi più il corso di detta causa avanti detto Regio Consigliero Signor Pietro di Fusco, stantechè per carta Reale inserita nella *pragm.89.§.3. de offic. Sac. Reg. Cons.* sta

13 ordinato, che la reclamazione circa la questione de' Commessarj, si abbia da determinare in Collaterale dentro d'un mese, che corre alla Parte reclamante *de momento ad momentum*, dal dì, che se li notificò, o che ebbe notizia di quel che fu provisto dallo Spettabile Signor Presidente, senza che da S.E. o suo Collaterale Consiglio si possa in ciò dispensare, nè prorogare detto termine, nè si possa ammettere nuova reclamazione, o nuovo ricorso, o remedio di nullità, o restituzione in integrum. Ma passato detto termine d'un mese resti ferma la decretazione di detto Spettabile Signor Presidente, come se non si fusse mai reclamato, o che se ci proveda, o no dal Regio Collaterale.

Le parole di detta Real carta sono così chiare, che non ricevono interpretazione, nè dubbiezza; che quante volte è passato il mese, resta preclusa ogni strada al reclamante di potere più portare impedimento.

Nè può giovare alla parte, che penda la reclamazione avanti lo Spettabile Signor Reggente d'Andrea, a chi è stata detta reclamazione commessa, perchè la Real Carta ordina, che il mese corra *de momento ad momentum*, e non ritrovandosi fra detto mese determinata, o che proveda, o no il Regio Collaterale, resti dopo detto mese ferma la decretazione dello Spettabile Signor Presidente. Nè detto termine si può prorogare, nè S.E., e suo Collaterale vi può dispensare, Dunque se volessimo più del mese ammettere l'impedimento, e pendenza della reclamazione col pretesto d'esser quella commessa, sarebbe una dispensa, o prorogazione di termino contro la mente, e parole di detta Real Carta. E questo basterà per escludere gli Avversarj.

Ma con più chiarezza restano esclusi, stante che la reclamazione non solo non è determinata fra il mese, ma nè tampoco fra detto mese è stata commessa allo detto Spettabile Signor Reggente d'Andrea, mentre dalli 28. di Marzo, che detta questione fu decisa dallo Spettabile Sign. Presidente. *fol.62. at.*; e ne fu lo stesso dì dalla parte reclamato, ut *fol.59. d. proc. Hæred. Damiani*, fino a' 2. Maggio, che fu fatta detta commessa allo Spettabile Signor Reggente d'Andrea, *fol.60. eod. proc.* sono scorsi 4. giorni più del mese.

Onde per niun conto detta commessa può aver luogo, e per ogni verso resta ferma la decretazione fatta da detto Spettabile Sign. Presidente.

Secondo. Perchè la provista fatta dallo Spettabile Signor Presidente sta fondata con tante valide ragioni, che se il Regio Collaterale, o lo Spettabile Signor Reggente d'Andrea fusse in termine di poter provedere, che non fusse scorso il mese stabilito in detta Real Carta, o che si potesse detto termine prorogare, o che si potesse al disposto di detta Real Carta dispensare, pure si averebbe da confermare la giusta decretazione fatta da detto Spettabile Sign. Presidente.

Stantechè la questione del Commissario non fu proposta fra'l termine del mese, mentre la commessa fu fatta al Regio Signor Consighero Fusco a' 25. Gennaro 1700. ad istanza dell'Ill. Duca di Marigliano, *eodem die præsent. sea, eodem die* spedita la controsupplicata, e la quistione di Commessario fu opposta dall'istesso Ill. Duca di Marigliano a' 7. Aprile 1701. *fol.17.* Dimodocchè era passato un'anno, e due mesi, e giorni 22.

13 Giacchè le parole della *pragm.6. de Dilationib.* dicono, che d. termine del mese debbia correre dal dì, che il Commessario ha cominciato a procedere.

Ma anco se non si volesse attendere detto tempo, che cominciò a procedere con la controsupplicata, e si volesse attendere dalla commessa fatta ad istanza di detti Pallavicini, che fu a' 25. Febraro 1701. e a' 26. detto si fece la controsupplicata, *fol.6.* pure computato il tempo fino a'7. Aprile, che fu opposta la questione *fol.27.* sarebbero scorsi giorni 12. più del mese.

Ed

Ed alla peggior lettura volendosi attendere, che il termine predetto corresse da' 2. di Maggio 1701., che furono spedite le provisioni da detto Regio Sig. Consigliere Fusco *pro notificatione*, o pure dalli 5. Marzo sino a' 7. Aprile, che fu proposta d. questione sono scorsi un mese, e due giorni.

E perciò non essendo proposta la questione del Commessario dentro del mese, giustamente decretò il Signor Presidente d. questione, che procedesse il Regio Signor Consigliero Fusco, e con ogni giustizia saria detta decretazione confirmata dal Regio Collaterale, o dallo Spettabile Signor Reggente d' Andrea Commessario, se fusse dentro il termine del mese per la Real Carta stabilito a potersi la reclamazione determinare.

E attente dette ragioni, tanto meno poteva l'Ill. Duca di S.Donato similmente terzo possessore inserire alla detta questione per detto Ill. Duca di Marigliano opposta.

Mentre detto Ill.Duca di S. Donato essendo stato intimato a' 10. Marzo 1701. *fol.29.& 31.* non oppose mai questione di Commessario, ma inserì solamente a' 24. Giugno 1701. alla quistione opposta dall' Ill. Duca di Marigliano, *fol.61.* dopo scorsi mesi tre, e giorni 14.

34 Terzo. Perchè essendo detto Regio Signor Consigliere Fusco destinato Commessario ad istanza del medesimo Duca di Marigliano, non poteva esso medesimo opponere detta questione, ed essendosi opposta, ragionevolmente fu rigettata dallo Spettabile Signor Presidente.

Quarto: essendo il Regio Signor Consigl. Fusco Commess. in grado di appellazione fatta da una sentenza profferita tra detto Ill. Duca di Marigliano, e detto Pallavicini, non può il medesimo Duca sfuggire detto Commessario di appellazione, dato che detta questione, (o come la parte suppone) incompetenza di Giudice, si avesse potuto opponere da altri non chiamati nel primo giudizio. Onde quando ad altri competesse azione di opponere detta questione, non avendola mai essi opposta: Tanto meno può opponerla detto Ill.Duca di Marigliano, che saria ammettersi eccezione *de jure tertii*.

15 Nè osta, che il Giudice di seconde cause abbia la giurisdizione limitata *ad ea tantum, de quibus cognitum fuit per Judicem primarum causarum, & de quo tractatum fuit in prima instantia, nec potest de aliis, & diversis cognoscere*; Poichè questo non è applicabile al nostro caso, ma questo picciol dubbio potrebbe applicarsi, quando detta eccezione fusse stata opposta da altri non chiamati in prima istanza, e non quando è opposta da Marigliano, che ave ottenuta la sentenza in prima istanza, e non avendola opposta gli altri, a' quali competerebbe, può il Giudice di appellazione, etiam super aliis procedere, *Merl.dec.474. tom.1.*

16 Quinto: Perchè necessariamente così li terzi possessori chiamati in prima istanza, come gli altri aggiunti alle rubriche di seconda istanza, devono tutti esser intesi avanti detto Regio Signor Consigliero Fusco, che ha da confermare, o rivocare la sentenza fatta a beneficio di detti terzi possessori, anco per evitare l'assurdo di non far seguire due giudicature, l'una forse diversa dall'altra, & ne continentia causæ dividatur, *l.nulli, C. de Judic. l.2. ff. de jurisd. omnium Judicum, & l.quoties, C. de Judiciis*.

Et etiam ratione connexitatis, quæ inducit inseparabilitatem, *l.emin, ff. de negot.gest.* & quia connexum idem est judicium, *c.Translato de Constit.*

Sesto: Perchè il Commessario, che hà proferita la sentenza a beneficio delli terzi possessori chiamati in prima istanza, ha propalato il suo voto, e proferirebbe l'istessa sentenza a beneficio degli altri terzi possessori, e rubriche aggiunte, e però giustamente il Signor Presidente ha deciso, che proceda detto Regio Signor Consigliero Fusco.

Settimo: Perchè questo secondo giudizio assorbisce tutta la cognizione della causa così contro le prime rubriche, e primi terzi possessori chiamati, come contro l'altre rubriche, e terzi possessori aggiunti, e perciò questo giudizio assorbente solo si deve proseguire, ad *text. in l.ut debitum, C. de hered. act.* Adeo enim absorbet hoc secundum judicium, ut pendente quæstione de prima sententia, primus Judex conquiescere debet, & non potest super eadem re, super eodem articulo procedere, dum cognitio primi judicii destruitur per exercitium secundi judicii, a quo dependet revocatio, vel confirmatio sententiæ, tam contra primos, quam contra alios adjunctos.

Et dum per unam sententiam totalis causa pro omnibus potest in hoc secundo judicio determinari, non debent litigantes per plures frustari. Etiam ne labor, & sumptus litium multiplicetur. Et quod terminari potest uno judicio, non est per plura expectandum, saltem ex æquitate, ut sub uno judice plura determinentur, ad *l. qui æquitate, ff. de doli excep. Gloss.in l.non est novum, ff. de act.empt.*

Giacchè dopo una lunga, e dispendiosa lite di 8. anni, in prima istanza, è scorso un' altro anno, e mesi sopra la detta questione di Commessario. E nella prefazione di detta Real Carta si asserisce, che da dette reclamazioni ne siegue molto imbarazzo all'uno, ed all'altro Consiglio, perdendosi il tempo, che si averia da impiegare per lo negozio principale. E perciò S. M. restò servita determinare, che dette reclamazioni passato il mese, o che si proveda, o nò dal Collaterale, non abbiano luogo, come se non se ne fusse mai reclamato.

Et frustratorie litigaretur coram primo Judice contra alios adjunctos, si in judicio appellationis confirmaretur sententia, per quam exclusus fuit appellans, & ex hoc secundo judicio omnis quæstio resolvitur brevius, & facilius.

Perchè l'essercizio di questo giudizio contro le rubriche, e terzi possessori aggiunti, e contro gli eredi di Mari, chiamati in questo secondo giudizio, è correspettivo col primo giudizio, o dependente, ed emergente dalla cognizione, e decisione, che farà detto Signor Consigliere Fusco Giudice di reclamazione, e perciò individuo, ed inseparabile, trattandosi di rivocare una sentenza, che è a favor egualmente delli primi, come di questi secondi chiamati, la quale se si confirma, sono liberati unica sententia, così li primi, come questi ultimi chiamati: e se si rivoca; la rivocazione nuoce egualmente agli uni, ed agli altri.

Dalla narrativa dunque di detti fatti, certamente sperano detti Pallavicini doversi ordinare, che per osservanza di detta Real Carta, sospesa la commessione fatta allo Spettabile Signor Reggente di Andrea, si essegua, lo che sta deciso dallo Spettabile Signor Presidente, senza riceversi più altro impedimento; e per le ragioni addotte, e per tutte le altre, che la nostra bassa intelligenza non avesse saputo rappresentare, vedendosi, quanto sia giusta la decretazione fatta da detto Spettabile Signor Presidente, quella si confermerà.

Francesco Riccio Pepoli.

17 S'inserisce anche il decreto dello Spettabile Signor Reggente, e Presidente Ulloa del 1698. a' 21. di Luglio del tenor seguente.

CAROLUS SECUNDUS
Dei gratia Rex.

D. Felix de Lanzina y Ulloa Regens Regiam Cancellariam Reg. Coll. Conf. Præses S.R.C. Viceque in hoc Regno Protonotarius.

Perchè l'esperienza giornalmente ci fa accorti di diversi abusi, che si sono introdotti in questo S.R.C. in pregiudicio così grande del Pubblico, e non senza dispregio degli ordini contenuti nelle Regie Prammatiche, & altri fatti da Noi, e da' nostri Predecessori, e quanto sia cresciuta la malizia de' Litiganti, in modochè si rendono le cause immortali per le tante dilazioni, che si danno, e si vede trascurata affatto l'esecuzione di tanti ordini Reali, Regie Prammatiche, e decreti emanati da Noi, e nostri Predecessori; Onde per rimediarci, per quanto a Noi è possibile, ci è parso fare l'infrascritto ordine per doversi quello inviolabilmente eseguire, ut infra.

18 Primieramente ordinamo, che inviolabilmente si osservi da' Magnifici Mastro d'Atti di detto S.R.C. l'ordine da Noi dato sotto li 6. di Settembre 1690., & alli medesimi intimato, col quale sta ordinato, che le suppliche, e memoriali delle cause in esso S.C. vertentino si leggano, e decretino da essi Magnifici Mastro d'Atti, cioè ciascheduno per le cause concernentino al suo officio, e della sua Banca, e se altrimente fussero lette, e decretate da altri, che dal Mastro d'Atti della causa, non se n'abbia ragione alcuna, e dall'Attuario, e Scrivano della causa non si ricevano, sotto la pena de' ducati 24. per quemlibet, & pro qualibet vice Fisco Regio, &c. e in caso d'impedimento di ciascheduno di detti Mastri d'atti, si leggano, e decretino da altro, che sarà sustituito in suo luogo, e si sottoscrivano dall' Attuario della causa, altrimenti non si ricevano, sotto la pena ut supra, e non se n'abbia ragione alcuna. Ordiniamo espressamente all' Attuario della causa, che nel caso della controvenzione subito ne dia notizia al Magn. Secretario d'esso S. C. perchè facci eseguire contro li controvenienti per l'esazione della pena suddetta.

19 E perchè fra l'altre più perniciose dilazioni sono le continue questioni di Commessario, che si propongono, poco curandosi l'osservanza delle Regie Prammatiche sesta, e settima nel titolo *de Dilationibus*, le quali ordinano, che detti Magnifici Mastro d'Atti ciascheduno nelle sue cause debbiano inviolabilmente osservarle, sotto le medesime pene in dette Regie Prammatiche contenute, & altre a nostro arbitrio; Per osservanza delle quali Regie Prammatiche, ordiniamo espressamente, cioè, che per l'avvenire in osservanza di detta Regia Prammatica settima, quando saranno passati li trè, o sei mesi, che averà proceduto in ciascheduna causa il Commessario di quella, o con commissione particolare, o generale, o come successore d'altro, non si ricevano in modo alcuno suppliche, o memoriali, con le quali si suscitano questione di Commessario, anche per la via, che come al solito domandano ordinarsi, che si facci la discendenza, con la quale poi introducono la questione di Commessario suddetta, anche da persona, che appresso qualche Patrimonio, o concorso de' creditori, o causa particolare, o generale venisse col pretesto, e con evidenza di suo interesse, e che non fusse stato inteso, allegando non esser contro di se scorso il termine suddetto di trè, o sei mesi, mentre ogni atto, che si troverà fatto, nel quale non è stato inteso, non potrà pregiudicarlo in proseguire le sue ragioni avanti quel Commessario, il quale si trova procedendo nella causa. E quando dette suppliche, o memoriali saranno prodotte fra detto termine stabilito in detta Regia Prammatica settima, s'osservi con ogni attenzione la disposizione di detta Prammatica sesta, stendendosi la decretazione, che s'intimi la Parte, con la clausula, che se quella non è proposta dentro il mese stabilito in detta Regia Prammatica sesta, non s' impedischi il corso della causa; il che debbia inviolabilmente osservare il Mastro d'atti di quella.

20 E perchè nel caso di pendenza di questione di Commessario suol domandarsi la commessione in persona d'altro terzo, il quale per esperienza avemo visto, che procede non solo in qualche atto, o emergente necessario, ma ad ulteriora, contro la disposizione delle Leggi, & altri ordini Reali, quando questa commissione pendente questione, si può, e deve domandare, quando la questione di Commessario è proposta fra detto termine del mese stabilito in detta Regia Prammatica, perlochè s' impedisce il corso della causa, e può accadere essere necessario qualche atto, o repararsi qualche inconveniente, sino che si determini detta questione di Commessario, perlochè è una commissione momentanea: Ordinamo perciò al Mastro d'atti della causa, che sotto pena della suspensione dall'esercizio del suo officio, & altre a nostro arbitrio, per l' avvenire, quando sortirà il caso di ciascheduna commessione suddetta, pendente questione, disponga procedersi a quegli atti necessarj, per li quali si domanda la commessione pendente detta questione, & alle Parti, che accudiscano per la determinazione di quella, ordinando espressamente, che detta commessione pendente ut supra, s'estingua, per il corso d'un mese, decorrendo a die commissionis, o fino al tempo della determinazione di detta questione fra il termine di detto mese, quale elasso resti estinta, e questo debbiasi osservare inviolabilmente senza allegarsi eccezione alcuna.

21 Di più avendo osservato, che s'introducono alcune cause nella G. C. della Vicaria, dove si contesta la lite, e si procede ad ulteriora, e per sfuggirsi, o dilatarsi l'espedizione della causa con suppliche, o tacendo tutto, o parte domandano la commessione nel S.C. obbligando le povere Parti per la revocazione dell'inibitoria, o commessione: Ordinamo però, che per l'avvenire li Mastri d'atti del S.C. a chi perveniranno consimili suppliche, non possano quelle decretare per la commessione della causa, se prima non s'intimi la parte interessata, affinchè da Noi si possa provedere all'indennità di quello, e nel caso, che nella supplica si tacesse, e non si narrasse la verità del fatto, come sopra, per ottenere sorrettiziamente la commessione nel S.C. non solo soggiaccia alla pena stabilita nelle Regie Prammatiche, ma ad altre a nostro arbitrio, e tanto il Mastro d'atti, che lo Scrivano insolidum del S.C. ch' averà fatto l' inibitoria a detta G. C. e non averà dato notizia al Magnifico Secretario del S. C. per l'esazione della pena contenuta nella Regia Prammatica, siano tenuti a pagarla de proprio. Datum Neap. die 21. mensis Julii 1698.

Ulloa Regens, & Præsidens.
Philippus Falvus Act. Magister pro Vivo.

22 *Formola di memoriale del Signor Duca di Marigliano per la questione di Commessario commessa allo Spettabile Signor Reggente di Andrea.*

Die decimaquarta mensis Novembris millesimo septingentesimo, præsentata per Doctorem Nicolaum Daniele Procuratorem.

De Onuphrio pro Figliola.

Eccellentissimo Signore.

Il Duca di Marigliano supplicando dice a V.E. come essendosi indrizzati in S.C., & penes acta del concorso gli eredi di Giulio Pallavicino, facendo istanza condennarsi gli eredi di Giacomo Zattara a pagarli molte migliara di docati; e per dette somme prestarsi l'assistenza sopra detta Terra di Marigliano, e Casali, nacque sentenza del S.C. a due Rote a relazione del Signor Consigliero Natale successore, che siano assoluti gli eredi di detto Zattara, ed assoluto il successore *ab impetitis, salvis juribus si quæ competunt hæredibus quondam Damiani Pallavicino, ipsis comparentibus*; della qual sentenza come assolutoria, che *secum traxit exequutionem*, esso supplicante diede supplica della commessa *in gradu reclamationis pro confirmatione*, e fu commessa al Regio Consiglier Fusco. Onde comparve l'erede di detto Damiano con un nuovo giudizio, domandando per il loro preteso credito condannarsi detti Zattara, e prestarsi l'assistenza sopra Marigliano, & ottennero la commessa in persona di detto Regio Consigliere Fusco. onde dall'Esponente fra il mese si propose la questione di Commessario, mentre detto Regio Consigliere Fusco è solamente Commessario della reclamazione, ma per il detto nuovo giudizio s'aveva da comparire avanti il Commessario successore, e senza essere inteso fu dallo Spettabile Signor Presidente del S.C. ordinato, che proceda detto Regio Consigliero Fusco; dal qual decreto portatosi *relationem faciat in Regio Collaterali Consilio*, fatta la relazione, e quella commessa allo Spettabile Signor Reggente d'Andrea, e fattasi la monizione, quando credeva, che dovesse portarsi il processo espediendo, e trattarsi la causa, per l'eredi di detto Giulio si è dato memoriale a V.E., ed in esso confondendo l'altro di Pallavicino s'è esposto, che per essere elasso il mese, e non trovarsi la causa decisa in virtù della *pragm.* 89. §.3. *de offic. S.C.* doveva restar fermo il decreto di detto Spettabile Signor Presidente, e si ritrova in piedi di detto memoriale ordinato, *stante lapsu termini exequantur decreta Spectabilis Præsidis S.C.*, e perchè la citata Prammatica non ha luogo, nè può aver luogo nella causa presente per l'infrascritte ragioni. Primo, perchè è stato sempre solito, quando la relazione del Signor Presidente è in potere del circospetto Signor Segretario del Regno, discuterli, e vedersi la verità, siccome per osservanza antichissima s'è praticato, e così deve praticarsi in questa causa. Secondo, perchè la parte stessa dopo elasso il mese ha fatto commettere la causa al detto Spettabile Signor Reggente, ed ha fatto le monizioni per la provista, con che tacitè, & expressè ha rinunciato al suo favore, cercando che si vedesse per giustizia la conferma, o riforma del detto decreto del Signor Presidente. Terzo, perchè in questa causa risulterebbe un grandissimo inconveniente di trattarsi le cause per 3. Commessarj, quando han da essere due, cioè uno della causa principale, un'altro della reclamazione. Et essendo il Commessario della causa principale il Regio Consigliere Natale, e Commessario della reclamazione detto Regio Consigliere Fusco, ne nascerebbe, che quando la causa principale dell'eredi di Damiano cominciasse avanti detto Signor Consigliere Fusco, dopo la reclamazione s'avrebbe a commettere ad un'altro, e la parte proverebbe tre Commessarj in una causa, caso non considerato dalla detta prammatica. Quarto, perchè si tratta di patrimonio, e concorso, atteso la Terra di Marigliano sin dall'anno 1598. fu dedotta avanti il Regio Consigliere Camillo de Curte, avanti del quale fu ordinato; e fatta la graduazione di 76. Creditori, ed ordinata la vendita, e fu comprata da Giacomo Zattara, ed il patrimonio di detto Zattara di nuovo dedotto in S.C. avanti il Commessario successore, e quando detti pretesi creditori sono comparsi, o hanno da comparire, han da accudire coram Commessario concursus, del quale sono le cause inseparabili, ed in questo caso non ha parlato la prammatica suddetta. Quinto, perchè altre volte si è questionato nel detto patrimonio di Commessario, e si è fatta la descendenza, e decise le questioni; con che non è cosa nuova, che si sia deciso, che proceda il successore di detto Regio Consigliere Curte, siccome è successore nelle primo, e generali cause il detto Regio Consigliere Natale, del quale caso non ha parlato la prammatica suddetta, che però ricorre da V.Ecc., e la supplica per le suddette ragioni, e ciascheduna di esse, ed altre che proponerà, reclamando quatenus sia di bisogno dalla detta decrepazione stante lapsu termini, resti servita ordinare a detto Spettabile Signor Reggente d'Andrea Commessario, che proponga con effetto quella causa nel Regio Collateral Consiglio, affine di discutere detta relazione di detto Spettabile Signor Presidente, e conoscersi la verità, e la giustizia della detta questione di Commessario, ut Deus.

Spectabilis Regens D. Jannarius Andreas Regius Collateralis Consiliarius, & Commissarius de supplicatis relationem faciat in Regio Collaterali Consilio, loco reclamationis.

Gascon Regens, Guerriero Regens, Biscardus Regens. Provisum per S. Exc. Neapoli die 7. Novembris 1702. Portius. Cæteri Spectabiles Regentes impediti.

Cum suo originali concordat meliori collatione semper salva, & in fidem, &c.

Antonius Lombardus Regius a mandatis Scriba.

23 *Formola di memoriale degli Eredi del Signor Niccolò Pallavicino in contrario alla detta supplica del Signor Duca di Marigliano.*

Al Signor Presidente del S.C.

A processu inter Magnificos hæredes quondam Julii Pallavicino ex una, & Magnificos hæredes quondam Cæsaris Zattara, & alios litium Consortes ex altera, in banca de Homphrio pro Figliola, penes Scribam Michaelem Gaudioso.

Allo Spettabile Signor Presidente del S.R.C.

Il Procuratore degli eredi del quondam Giulio Pallavicino supplicando espone a V.S., come nella causa, che verte nel S.R.C. con gli eredi del quondam Cesare Zattara, Illustre Duca di Marigliano, Illustre Duca di Santo Donato, ed altri, essendosi per parte di detti Illustri Duchi proposta la quistione di Commessario, fu quella determinata da V.S. che proceda il Regio Consigliero de Fusco sin da' 28. Marzo del corrente anno 1702., e detto medesimo giorno dal Mastrod'atti della causa n'ebbero le parti la notizia.

E poi essendosi loro notificato a' 30. di detto mese di Marzo, ne produssero la reclamazione, la quale finora nemmeno è determinata, che sono scorsi già quasi mesi due. Onde non può impedirsi più il corso della causa avanti detto Regio Consigliero Fusco, mentre per la carta reale inserita nella *pragm.* 89. *de offic. S.R.C.*, si ordina che la reclamazione s'abbia da determinare nel Collaterale dentro di un mese, che corre alla parte reclamante dal dì, che se li notificò o che ebbe notizia di quel che fu provisto da V.S., e passato detto termine de momento ad momentum senza che si possa da S.E., e suo Collaterale prorogare, nè dispensare, nè per via di nuova reclamazione, o nuovo ricorso, o di nullità, o restituzione in

in integrum, resti ferma la decretatione di V.S.; e passato detto termine del mese, possa il Commessario procedere, o che si proveda, o nò dal Collaterale, come se non si fusse reclamato. Pertanto supplica V.S. in esecuzione di detta real carta ordinare a detto Regio Consigliero Fusco, che con effetto proceda, e non si sleevano più impedimenti, il tutto ut Deus.

Stante lapsu termini servata forma litterarum S.C.M. continuet in procedendo in præsenti causa Magnificus Regius Consiliarius Petrus Fuscus, & justitiam faciat.

Ulloa Reg., & Præf.

24 *Formola di altro memoriale al Reg. Collaterale Consiglio.*

Eccellentissimo Signore.

Il Procuratore degli eredi del quondam Giulio, ed altri di Pallavicino, supplicando espone a V.E., come nella causa si agita nel S.R.C. con gli eredi del quond. Cesare Zattara, Illustre Duca di Marigliano, Illustre Duca di Santo Donato, ed altri Rei conventi, essendosi proposta questione di Commessario da detti rei, si determinò dallo Spettabile Presidente del S.C. che procedesse il Regio Consigliere Fusco. Ed essendoli dal Procuratore di detto Duca di Santo Donato reclamato in Collaterale a' 28. Marzo passato, non si è più detta reclamazione terminata: Onde da detto Spettabile Presidente è stato proveduto nuovamente, che stante è scorso il termine del mese prefisso nella *pragm. 89. de offic. Sac. Reg. Cons.* continuati a procedere detto Consigliere Pietro di Fusco per esecuzione delle lettere reali inserite in detta prammatica, nelle quali lettere S.M. scrisse le seguenti parole: *Y assi ordeno, y mando, que de los Decretos que interpone el Presidente, sobre quien deve quedar Comissarios de los Pleytes, que penden en el Consejo, no se admita la reclamacion sino una vez sola, la qual se haya de determinar en el Collateral dentro de un mes, que corra a la parte, desde el dia, que se le notificò, ò huvo noticia de lo que proveyò el Presidente; y passado el dicho termino* de momento ad momentum *sin que se pueda prorogar, ni tener recurso del por via de reclamacion, ni quexa de nullidad, o restitucion* in integrum; *Quedando firme lo decretado por el Presidente, el Consejo haya de proceder passado el dicho termino, este provisto, o nò por el Colateral, como sino se huviera reclamado, ni tenido recurso al Colateral &c. que non se pueda dispensar las dichas ordenes por el Virrey, y Colateral, ni prorogar dhos terminos por ninguna rason, o impedimento.* E ciò non ostante non si cessa dalle parti contrarie continuare di portare sempre nuovi impedimenti, quando nella medesima Real Carta si dicono anco le seguenti parole: *Ordenando expressamente que no se obedescan semejantes decretaciones sobre pedir los processos, o sobre otra qualquier cosa que pueda impedir el curso de las causas. Y assi ordeno, y mando se executen, y cumplan inviolablemente; y en conformidad dellas prohibe y mando a los Regentes del dicho Colateral, que no puedan hazer las dichas decretaciones, ni por escrito, ni embiandolo a dezir de palabra, y que si lo hizieren, no sean obedecidos los tales decretos, por ser hechos contra el tenor desta mi orden, y de las de mis Virreyes.* Pertanto producendo a' piedi di V.E. l'ordine di detto Spettabile Presidente del S.R.C. dato per osservanza, ed esecuzione di detta Real Carta, la supplica con sua sopracarta ordinare al detto Regio Consigliero Fusco, che osservi detto ordine, non ostante qualsivoglia impedimento, o in scriptis, o per imbasciata in contrario. Che il tutto ut Deus

Vease en Colateral quanto antes. Consultado en 15. de Septembre de 1702 de officio Macaya. Die 28. mensis Septembris 1702. Neap.

25 Illustrissimus, & Excellentissimus Dominus Viceerex Locumtenens, & Capitaneus Generalis, &c. providet, decernit, atque mandat, quod stante lapsu termini pro executione Regiæ pragmaticæ serventur decreta Spectabilis Regentis Præsidentis S.R.C. hoc suum, &c.

Gascon Reg. Guerriero Reg. Mercado Reg. Biscardus Reg. Cæteri Spectabiles Regentes impediti, Athanasius Scriba a mandatis.

E poi essendosi dato altro memoriale di consimile forma, stante che non si vedeva uscire nelle liste delle Secretarie la provista del suddetto memoriale; sotto li 19. Ottobre 1702. per Secretaria di Giustizia si decretò, *Ya està dada providencia.*

26 *Formola di supplica per questioni di Commessario.*

Copia, *fol. 45. primi vol.* creditorum quondam Vincentii, & aliorum de Sanseverino in S.C. in banca Nicolai de Alexio. Antonius de Ligoro Scriba.

Exponit humiliter Franciscus Marzanus, qualiter cum petiisset in V.S.C. provideri de Tutore idoneo Vincentium Sanseverinum filium quondam Josephi ejus nepotis, & de omnibus aliis concernentibus interesse dicti Vincentii pupilli, fuit caussa prædicta commissa vestro Consiliario de Ponte, coram quo dum esset procedendum ad ulteriora, partes adversæ prætendunt, quod sit procedendum coram vestro Consiliario Palma, cui reperitur postea commissa dicta caussa; Propterea supplicat M.V. dignetur mandare, quod cum effectu procedatur coram vestro Consiliario de Ponte, cui fuit prius caussa commissa, ut possit ad ulteriora procedi, pro indemnitate dicti Vincentii pupilli.

Intimetur parti, & veniat Actuarius cum processu, & partibus ad providendum; verum si quæstio de Commissario non fuerit proposita infra mensem servata forma Regiæ pragmaticæ, non impediatur cursus caussæ.

Zufia Reg., & Præf.

Provisum Neap. die 13. Aprilis 1617.

Lombardus

27 *Formola di memoriale, che il Signor Presidente del S.C. facci relazione in Collaterale per la questione di Commessaria.*

Eccellentissimo Signore.

Il Procuratore dell'Università di Laurino, e suoi Casali delle Piaggine, e Chiese supplicando espone a V.E., come venendo detti suoi Principali inquietati dall' Illustre Barone di Rofrano nella pacifica possessione del pascolo nel Territorio detto Rofrano Vetere, fu da V.E. ordinato, che in detta caussa procedesse il Sacr. Cons., ed essendosi la causa commessa al R. Cons. Gascone, fu ordinato, che non s'innovasse cosa alcuna contra il solito, ed inteso il Barone, e presasi l'informazione di detto solito, e costituitosi Proccuratore da detto Barone in actis, si è dopo un'anno, e mesi fatta supplica avanti il Reg. Cons. Galeota Commissario del Patrimonio di Rofrano, con pretesto, che avanti di quello dovesse agitarsi detta causa.

E ancorchè osti la *pragm. 7. de dilat.* per la quale si ordina, che passati li tre mesi dal giorno, che si è commessa la causa, e che si è cominciato a procedere, non si possa più allegare doversi passare ad altro Commissario per via di discendenza, o di processo anti-

antico, o per altra pretensione, dallo Spettabile Presidente si è ordinato, che proceda detto Regio Conf. D. Giulio Galeota, quando dovea ordinarsi, che proceda detto Consigliero Gascone, a causa che non è stato inteso l'Avvocato di detta Università, che avesse potuto rappresentare la chiarezza di sue ragioni, perciò gravandosi, con ogni dovuta riverenza, di detto decreto; supplica V. E. ordinare al medesimo Spettabile Presidente, ne facci a V.E. relazione, affine di rivocarsi detto decreto, ut Deus, &c.

C A P. XXII.

De unione Aularum, & de Judicibus adjunctis.

S U M M A R I U M.

Unica Aula erat antiquitus in S.R.C. in anno 1533. fuerunt create duæ Aulæ, & quarta Aula fuit instituta anno 1597. num. 1.

Et dicto anno fuerunt institutæ duæ Aulæ in Regia Camera, & 1634. fuit in Regia Camera instituta tertia Aula ad libitum tamen Locumtenentis.

Et dicto anno 1597. fuit instituta secunda Aula in civilibus M.C. „ & nostris temporibus a Rege nostro „ est instituta secunda aula in criminalibus, ut erat „ olim.

In causis ducatorum bis centum debent adminus intervenire tres Consiliarii, num. 2.

In causis ducatorum mille per Dom. Præsidem adjungitur unus, vel duo Consiliarii alterius Aulæ sequentis, & ubi non est numerus trium Consiliariorum in causis bis centum ducatorum, adjungitur quoque alter Consiliarius, ut interveniant adminus tres, ut supra. num. 3.

In causis excedentibus mille ducatos ambæ Aulæ uniantur; quibus unitis, si tria vota conformia non fuerint in dictis causis excedentibus mille ducatos, Dominus Prorex adjungit collegas pro rumpenda votorum paritate, num. 4.

Sed in caussis ducentorum ducatorum duo suffragia tantum sufficiunt conformia, ubi si fuerit paritas votorum, Dominus Præses adjungit collegas pro rumpenda paritate, num. 5.

Processus ad ulteriora non impeditur per petitionem unionis Aularum, vel judicis adjungendi, num. 6.

Adjuncti peti non possunt post conclusum, sed petantur post quindecim dies, numerandos a die necessitatis, num. 7.

Adjuncti non considerantur, ut Delegati, sed ut Judices ordinarii, tam in S.C., quam in quolibet Tribunali, in caussa suspicionis, & cujuslibet impedimenti, & etiam in casu, quod numerus trium tantum Judicum sufficit, non impediatur cursus, num. 8.

Adjuncti dari non possunt ex alia Aula, nisi ex sequenti, & si illi sequentis Aulæ omnes essent suspecti, tunc de alia Aula subsequenti dare possunt, num. 9.

Lista suspectorum in petitione Adjunctorum prohibetur, sed notitia de suspecto, voce tantum admittitur, num. 10.

Suspicio proponi potest contra adjunctum, tanquam Judicem ordinarium, eisdem requisitis, & non aliter, num. 11.

Adjuncti interveniant in diffinitivis, non autem in interlocutoriis, num. 12.

Petitio adjunctorum decisionem caussæ non impedit, ut dictum est in num. 6. num. 13.

Numerus opportunus si non reperiatur tempore decisionis caussæ, tunc illi adjuncti, qui fuerunt præsentes relationi, licet absentes, vel impediti mittant vota in scriptis, num. 14.

Nisi absentia, vel impedimentum esset breve dierum circa esto, tunc expectentur Judices Adjuncti, ut veniant in Aula ad votandum.

Numerus opportunus est trium in una Rota, & quinque in duabus Rotis Adjunctis, nisi in aliqua caussa aliter esset stabilitus numerus, num. 15.

Adjuncti non conceduntur per viglietum Secretariæ, num. 16.

Uniri non possunt Aulæ feriis æstivis, nec quindecim diebus ante, num. 17.

Formula memorialis pro dispensatione, ut Aulæ uniantur feriis æstivis, & quindecim diebus ante ferias, num. 18.

Formula supplicationis pro unione Aularum, num. 19.

Formula supplicationis pro adjunctis, ut sint numero quinque in Aulis Adjunctis, num. 20.

Formula supplicationis, ut dentur alii Adjuncti in locum deficientium, num. 21.

Formula supplicationis, quando est infirmus Commissarius, ut nominetur Alter, num. 22.

Formula supplicationis, quando Commissarius fecit transitum in aliam Rotam, num. 23.

HActenus dictum est de exceptionibus contra jurisdictionem, & contra personam Judicis, merito sequi debet hoc Cap. 22. petendi unionem Aularum, vel unionem Judicum sive Judicem adjunctum.

1 Per *Pragm. 41. de offic. S.R.C. D. Petri de Toledo Vice Regis anno 1533. die 30. Septembris*, fuerunt creatæ duæ Aulæ in S.R.C. pro causis decidendis, ubi unica tantum Aula erat insufficiens, & fuerunt destinati quatuor Consiliarii in qualibet Aula, ultra Dominum Præsidem, qui prout negotium exposcit, & melius sibi videbitur ambabus interesse valeat, *d. Pragm. §. 1.*

Et anno 1597. per *Pragm. 74. de offic. S.R.C.* fuit instituta quarta Aula in S.C., & per *Pragm. 68. de off. Proc. Cæs. d. anno 1597. per Comitem de Olivares* fuerunt institutæ duæ Aulæ in Regia Camera, & per *Pragm. 75. §. 51. eodem tit. anno 1634. per Comitem de Monte rei* fuit instituta tertia Aula in eadem Regia Camera ad libitum Locumtenentis.

Et per *Pragm. 69. de offic. Proc. Cæsar.* mandatur, ut Præsidentes dividantur in dictis duabus Aulis arbitrio Locumtenentis., anno 1003 Et per *Pragm. 74. de offic. S.R.C. anno 1597. §. 3.* instituitur secunda Aula in causis civilibus M.C.

„ Hac tempestate, eadem, quam toties memoravi-
„ mus, *Constitutione*, in qua providentissimus Rex no-
„ ster ea omnia, quæ ad abusus extirpandos, moresque
„ optimos aut stabiliendos, aut renovandos in omni-
„ bus Tribunalibus Regni conferrent, caute sancivit,
„ fuit quoque provisum, quod pro celeri expeditione
„ causarum criminalium in gradu appellationis tam a
„ Regiis Audientiis, quam a cæteris aliis Curiis inferio-
„ ribus fieret secunda Aula, ut antiquitus servabatur,
„ in qua intervenirent unus ex Capitibus M. C. V. in
„ criminalibus, & duo aut tres Judices, Commissarii
„ dictarum causarum, ut in ea prima Tribunalis hora,
„ quo fit visitatio carceratorum non scriptorum, illæ
„ decidantur. Verba leguntur *§. Fl. num. 1.* & hujusmodi
„ sunt. I. *Volendo parimenti dar l'opportuno provve-*
„ *dimento per lo celere disbrigo delle cause della G. C.*
„ *della Vicaria Criminale, affinchè non si faccia at-*
„ *trasso delle medesime per l'incumbenza, che tiene quel*
„ *Tribunale di procedere non solo per li delitti, che*
„ *giornalmente accadono in questa Città, e suoi Casali,*
„ *ma anche in grado di revisione, od appellazione di*
„ *tutte le sentenze diffinitive, e decreti interlocutorj,*
„ *che s'interpongono, tanto dalle Regie Udienze, quan-*
„ *to dall'altre Corti del Regno sì Regie, come Baronali;*
„ *ordiniamo perciò, che si debba formare la seconda*

„ *Ruo-*

Ruota, (secondo anticamente praticavasi) nella quale debbano nella prim'ora passare un Consigliere Capo di Ruota, ò due, e tre Giudici, quelli appunto, che saranno Commessarj de' gravami interposti da' decreti interlocutorj emanati dalle Regie Udienze, ed altre Corti inferiori del Regno; acciò da i gravami si discutano, e decidano in questa seconda Ruota; restando frattanto il numero opportuno de' Ministri nella prima, nel tempo, che si attende alla Visita de' Carcerati non scritti, che suol farsi in detta prim'ora in detta G.C. quale terminata, debbano i detti Ministri della seconda Ruota ritornare nella prima a trattare unitamente gli affari del Tribunale.

2 Et quod in ferenda sententia ducatorum biscentum intervenire debeant tres ad minus Consiliarii, *d. Pragm. 41. de offic. S.R.C. §. 3.*

3 Et si in altera ex dictis Aulis numerus trium Consiliariorum non interfuerit, & causa valorem mille ducatorum attigerit, tunc Dominus Praeses potest unum, vel duos alterius Aulae separatim nominare, qui decisioni litis interesse debeat, & sic adjungitur Judex, ut sit in numero opportuno trium.

4 Et si valor excederet mille ducatos, tunc ambae Aulae uniantur, quibus unitis in dictis causis mille ducatos excedentibus, si tria vota conformia non fuerint, ad rumpendam votorum paritatem ad Dom. Proregem recursus haberi debet, qui Judices collegas non suspectos deputet.

5 In causis vero infra summam ducatorum ducentorum, tunc duo suffragia tantum sufficiunt conformia, & in casu paritatis votorum, Praeses S. C. alterius Aulae Consiliarium adjungit, *dict. Pragm. 41. de offic. S.R.C. §. 3.*

6 Unio Aularum petita, vel si petitur Judex adjunctus, non impedit processum ad ulteriora, etiam cum provisione, quod intimetur parti, & quod aliquis Regens faciat relationem, vel Commissarius causae referat in scriptis, vel voce, ut *Pragm. 4. de dilationib. §. 6. Comitis de Lemos* 1612. confirmata *d. Pragm. per Pragm. 6. eod. tit. de dilat.*

De Judicibus Adjunctis.

7 Adjuncti peti non possunt, nisi post conclusum in caussa, & casu, quo gravitas caussae, vel defectus Judicum expostulet, tunc petantur Adjuncti post quindecim dies, numerandos a die dictae necessitatis adventae, *Pragm. 4. de dilat. §. 3.*

8 Adjuncti considerantur uti Judices ordinarii non solum in S.C. sed in quolibet alio Tribunali, tam respectu caussae suspicionis, quam cujusvis impedimenti, & ubi numerus restantium Judicum sufficit, non impediatur cursus, sed procedatur etiam ad expeditionem, *d. Pragm. 4. §. 4.*

9 Adjuncti non possunt nominari, & dari ex alia Aula, nisi ex Aula sequenti, & si omnes illi sequentis Aulae essent suspecti, tunc nominentur de alia Aula subsequenti, *d. Pragm. 4. §. 2.*

10 Lista suspectorum dari non potest in petitione Adjunctorum, sed petens potest voce notitiam dare de aliquo suspecto contra Judicem adjungendum.

11 Verum postquam fuerit Adjunctus, licitum est suspicionem formiter proponere, prout proponitur contra Judicem ordinarium, cum requisitis Regiae Pragmaticae.

12 Et interveniant in diffinitivis, non autem in decretis interlocutoriis, aut incidentibus, juxta *Prag. 21. de suspic.* ita statuitur *in d. Prag. 4. de dilat. §. 1.*

13 Petitio Adjunctorum decisionem causae non impedit, ut dixi *sup. num. 6. ex d. pragm. 4. §. 6.*

14 Adjuncti, qui fuerunt praesentes relationi, si tempore decisionis reperiuntur impediti ob infirmitatem, vel ob transitum in aliam Rot., vel ad aliud Tribunal, vel quomodocumque reperiuntur absentes etiam extra Regnum, tunc expeditio caussae per Judices praesentes in Aula, si sunt in numero opportuno, expediatur. Verum in casu, quo in Aula non remaneat opportunus numerus judicantium, tunc dicti Judices impediti, & absentes mittant vota in scriptis, *d. pragm. 4. de dilat. §. 13.* quae *pragm. & §. 13.* fuit melius declaratus per *pragm. 2. de caussis decidendis per Comitem de Lemos 3. Decembris* 1615. ubi declaratur, quod si absentia, vel impedimentum est breve, dierum circa octo, ad instantiam partis, expectentur Judices Adjuncti, ut veniant in Aula ad votandum.

15 Et declaratur numerum opportunum esse trium Judicum in una Rota, & quinque Judicum in duabus Rotis Adjunctis, nisi in illa caussa esset stabilitus alius certus numerus Judicum, *prag. 2. de caus. decid.*

16 Adjuncti non conceduntur per literas a Secretis Regni, sive per viglietttum, *prag. 14. de off. Secret. §. 62.*

17 Uniri non possunt Aulae feriis aestivis, nec quindecim diebus ante; ideo datur formula sequentis supplicationis pro dispensatione.

18 *Formula memorialis pro dispensatione, ut Aulae uniantur feriis aestivis, & quindecim diebus ante ferias.*

Eccellentissimo Signore.

Il Proccuratore degli eredi del quondam Giulio Pallavicino supplicando espone a V.E. come in esecuzione delli favoritissimi, e giustissimi comandi di V.E. dati con viglietti dall'E. Sua, si è fatta introdurre dall'integrità dello Spettabile Presidente del S.C. nelle due Ruote del Regio Consigliere Duca del Vasto Girardo, e del Regio Consigliero Gasconi, la causa della consecuzione del credito di detti eredi di Pallavicino, contro gli eredi del quondam Cesare Zattara, olim Barone di Marigliano, ed altri de Zattara Duca di Marigliano Mastrillo, ed altri ingiusti possessori de' beni del quondam Giacomo Zattara debitore; ed essendosi per più mattine discorso dagli Avvocati nelle dette due Ruote giunte li meriti di detta causa, vi resta poco per complirsi la difesa, ed esame di quella. E perchè per l'imminenti ferie estive, quindici giorni prima di quelle non possono unirsi le Ruote, senza special comando, e dispensa di V.E. ricorre pertanto il supplicante all'E. S. e la supplica restar servita comandare, non solo, che la detta causa si continui nelle altre unioni, che si faranno, ma che bisognando per finir di parlare, e decidere, si uniscano le dette due Ruote, così tra li detti quindici giorni prima di dette ferie, come nelle sopravenienti ferie, nelli Giovedì, che in quelle viene tutto il Sacro Consiglio, affinchè possa terminarsi, e decidersi in tutto la detta causa, sotto il felicissimo Governo di V.E. dispensando per l'effetto suddetto in quanto sia di bisogno alle Regie Prammatiche, e questo stante, che detta causa si trova introdotta, e quasi in fine di parlarsi, onde dilatandosi in decidersi si perderebbero le fatiche, ed il tempo, in pregiudizio di detti suoi principali, e dell'altre cause, che si hanno da spedir poi nell'apertura de' Tribunali, il che tutto lo riceverà per somma grazia da V.E. ed a grazia, ut Deus.

19 *Formula supplicationis pro unione Aularum.*

S. R. M.

Supplicat humiliter Procurator haeredum qu. Julii Pallavicini exponens, qualiter compilato jam judicio ad relationem Magnifici vestri Reg. Consiliarii D. Caesaris de Natale, cum sit tractanda, ac decidenda caussa consequutionis crediti dictorum ejus principalium ascendentis ad ducatos triginta mille, & plus tam pro tertiis decursis, quam pro earum interesse ultra capitale, ut ex actis, pro quibus quantitatibus debitis a conventis, ut ex actis, fuit petita per dictos haeredes assistentia super Terra Mariliani, & contra eundem Illustrem Ducem, necnon super caeteris bonis,

& cor-

& corporibus in rubricis descriptis: Cumque tractetur in causa prædicta de magna quantitate consequendâ, necnon inter personas Illustres, fuit in calce actus ad concludendum, & in conclusione instatim causam prædictam expediendam esse junctis duabus aulis vestri S. R. C. Recurrit propterea ad M. V. exponens, eique supplicat, stantibus prædictis, dignetur ordinare, quod causa prædicta expediatur, sive decidatur junctis duabus aulis vestri S. R. C. & non aliter; nam ita dicit, & supplicat non solum isto, &c. citra præjudicium, cum potestate variandi.

Intimetur Parti, & veniat Actuarius cum processu, & partibus.

20 *Formula supplicationis pro adjunctis, ut sint numero quinque in Aulis adjunctis.*

S. R. M.

Supplicat humiliter Dux Mariliani dicens in causa vertente inter exponentem, & hæredes quondam Julii Pallavicino pro prætenso, & figurato credito contra illos de Zattara, pro quo petierunt assistentiam super dicta Terra Mariliani, fuisse commissam quondam V. R. Consil. Petro de Fusco, licet re vera esset Commissarius causæ reclamationis propositæ per hæredes dicti Julii, nam respectu Damiani tanquam nova causa immo prima causa esset Commissarius V.R.C. Natalis, tamen quia successor dicti R. C. Fusco est V.R.C. Nicodemus, qui replicavit non posse intervenire, ex eo quod in causa prædicta consilium præbuit pro supplicante, visa replicatione prædicta, fuit per M.V. causa commissa V.R.C. Bernal, quare in ejus aula, quæ est V.R.C. Raetani, remanent tres tantum judices; proinde stante gravitate causæ, etiam servata forma Regiæ Pragmaticæ recurrit ad M.V. eique supplicat dignetur ordinare, quod donec judices in aula prædicta sint in numero quinque, interveniant alii duo Regii Consiliarii adjuncti aulæ sequentis, cum quibus possit procedi in causa, citra præjudicium, &c. omni, &c.

Donec Judices in aula non fuerint in numero quatuor, interveniat pro adjuncto in præsenti causa R.C. de aula Gascon D. Io: Baptista Caravita.

Aracicl Reg. & Præf.

Provisum Neap. die 6. Martii 1705.

Rubinus.

Die 10. mensis Martii 1705. Neap. præsentata per Nicolaum Daniele procuratorem. de Onuphrio pro Figliola.

21 *Formula supplicationis, ut dentur alii Adjuncti in locum deficientium.*

S. R. M.

Supplicat humiliter Procurator Illustris Principis S. Martini D. Nicolai de Januario, exponens qualiter vertente lite in vestro S. R. C. inter dictum illustrem ejus principalem, & illustrem Lementium Comitem coram Spectabili Reg. & Consil. Illustri Duce Vasti Girardi dictæ causæ Commissario, apud aulæ, in qua residet vester Reg. Consiliarius de Fusco, qui noluit in causa prædicta intervenire, ex eo quia tempore, quo exercebat munus Advocati interfuit, ut collega in dicta causa ad beneficium dict. Illustr. Comitis Lementium: quapropter debent dari duo adjuncti, nempe alter loco dicti V.S.R.C. de Fusco, & alter loco Regii Consil. de Gaeta, qui nuper transivit ad V.M.C.V. in criminalibus. Recurrit proinde ad M. V. eamque supplicat, dignetur mandare, quod loco, & vice supradictorum interveniant in causa prædicta, & nominentur alii adjuncti M. V. melius visi, ad hoc, ut sint in numero opportuno, tanto magis, quia agitur de causa magni momenti; ita supplicat, salvis, &c. omni alio modo meliori, &c.

22 *Formula supplicationis, quando est infirmus Commissarius, vel absens, ut nominetur Alter.*

S. R. M.

Supplicat humiliter N. N. dicens habere litem in S. C. cum N. & N. conjugibus super Patrimonio quond. Doctoris Petri Antonii Santoro, & aliis, ut ex actis, in qua caussa non potest procedi ad ea, quæ incumbunt ob indispositionem vestri Consil. D. Francisci Raetani dicti patrimonii Commissarii, propterea supplicat M.V. ut dignetur, durante indispositione ipsius, causam, & patrimonium prædictum una cum annexis, emergentibus, & dependentibus, & penitus separatis committere alii ex vestris Consiliariis ejusdem aulæ melius viso, qui valeat super prædictis, & circa prædicta procedere, omni meliori modo, &c.

Magnificus U.J.D. D. Jos Baptista Pisacano Regius Consiliarius, durante infirmitate Magnif. Regii Consiliarii D. Francisci Raetani supplicata recognoscat, partes audiat, provideat, & S. R. C. referat. Ulloa Reg. & Præf. Provisum Neap. die 6. mensis Februarii millesimo septingentesimo. Neapoli præsentata per U.J.D. Franciscum Riccio Pepoli Procuratorem. De Franco Act. Mag.

23 *Formula supplicationis, quando Commissarius fecit transitum ad aliam Rotam.*

S. R. M.

Supplicat humiliter Procurator Magnificæ Catharinæ Rosellæ, dicens qualiter in causa, quam habet in V. S. C. cum hæredibus quondam U. J. D. Prosperi Santori Terræ Laurini super redditione computorum tutelæ ipsius Catharinæ per plures annos administratæ per dictum quondam Prosperum Santorum, & super aliis, ut ex actis, erat Commissarius V.R.C.D. Rodericus Messia, qui ob transitum in Aulam aliam non potest in eadem causa procedere. Recurrit proinde exponens ad M. V. eique supplicat, dignetur causam prædictam una cum annexis, & connexis, emergentibus, & dependentibus in locum dicti V.R. Consiliarii Messia, committere alteri V.R. Consiliario de eadem aula M.V. melius viso, qui in causa prædicta in terminis, in quibus eadem causa reperitur, jus dicat, & justitiam faciat nomine, ut supra, non solum isto, &c. salvis.

C A P. XXIII.

De exceptione unionis actorum.

S U M M A R I U M.

Unio Actorum petitur sæpius in nostris Tribunalibus, & quomodo fit decretatio in S.C. & in M.C.V. num. 1.

Unionis Actorum exceptio oritur ex pendentia litis, & ex exceptione, ne continentia caussæ dividatur, nu. 2.

Unio fieri debet apud Actuarium, ubi lis est cœpta, n. 3.

Litis pendentiæ exceptio, tria requisita habere debet, quæ declarantur, num. 4.

Inter judicium ordinarium, & executivum non fit unio actorum, num. 5.

Unio actorum opponi potest in qualibet parte judicii, & assignatur ratio, num. 6.

Unio sive cumulatio actorum non fit, nisi parte petente, num. 7.

Unio actorum ex tribus causis fit secundum Parladorum, sed secundum Carlevalium fit ex una causa, qua continet in se alias duas, num. 8.

Unio quomodo fit in eodem foro, & quomodo fit inter Actuarios diversi fori, num. 9.

Petere unionem actorum est idem, ac petere remissionem causæ ab uno Judice ad alium, num. 10.

Quæ-

Quæstio Commissarii habet terminum statutum, infra quem peti potest, sed unio actorum nullo termino præscribitur, ut dixi num. 6. Verum si fit post quæstionem Commissarii, quæstioni Commissarii terminatæ non præjudicat unio, num.11.

Casus in quibus cessat unio actorum, num.12.

Executiva judicia non admittunt unionem actorum, num.13.

Delegati plurium locorum an possint cogere via executiva debitores alicujus patrimonii deducti in S. C. ad continuandam solutionem, & ad prohibendam fabricam in aliqua domo patrimonii, num.14.

Memorialis formula ad beneficium patrimonii pro unione Actorum, quæ fiunt coram Dominis Delegatis, num.15.

Memorialis formula in S.C. pro unione actorum, nu.16.

Memorialis formula in S. C. ut unio fiat coram Domino Præsidente, num.17.

Memorialis formula in M. C. V. pro unione actorum, num.18.

IN præcedenti Cap.22. tradita est praxis pro uniendis aulis, & judicibus adjungendis: congruum est in hoc Cap.23. dare praxim pro unione Actorum.

1 Exceptio unionis actorum frequens est in nostris Tribunalibus, & in S.R.C. a Spectabili Domino Præsidente fit decretatio, quod *Actuarii Hebdomadarii videant, si est locus unioni.*

Sed in M.C.V. decretatio fit a quolibet Judice Com.

2 Exceptio hæc oritur ex pendentia litis. Nam ubi lis est cœpta, & pendet, ibi acta concernentia idem negotium, sunt unienda, *l.ubi acceptum ff.de judiciis.*

Et ex exceptione ne continentia caussæ dividatur juxta *l.nulli prorsus C.eod.*

3 Unio propterea fieri debet penes Actuarium, apud quem primo lis cœpta, per regulam *Tex.in l.qui prior ff.de regulis juris, Galtup.p.2.cap.3.n.35. fol.*133.

Hinc *Carleval.lib.2.disp.tit.2.num.5. & 6.* infert, quod ubi cessat præventionis effectus, sive litis pendentia, aut ne continentia caussæ dividatur, ibi cessat quoque unio actorum.

4 Et exceptio litis pendentiæ, ut habeat locum, tria requisita habere debet, juxta *Tex.in l.cum quæsitum cum duabus seqq. ff.de re jud.* Primo, ut sit eadem res. Secundo, ut sit eadem causa, sive modus agendi. Tertio, ut sit infra easdem personas. Ne in diversis judiciis sub diversis processibus quis divertatur, & vexetur, juxta tradita per *Menoch. de arbitr. Iudic.casu* 371.*num.*9.

5 Et unio actorum non habet locum inter judicium ordinarium, & executivum, *Carleval. lib.1. tit.2.disput.3.num.17. Tusch.lit.C.conclus.*1096. *num.*22. Et ratio est, quia in caussis executivis possunt agitari diversi processus apud diversa Tribunalia, ne quod inventum est ad beneficium Actoris in ejus damnum retorqueatur, *Alex.cons.*147.*num.*12. *Gram.cons.*95. *num.*4. *&* 16.

6 Exceptio unionis Actorum potest opponi in qualibet parte judicii, rejectis *Iason.* & aliis contrarium dicentibus; concludit *Carlev. lib.1. tit.2.disp.2.num.* 10. *&* 12.

Et rationem assignat, quia unio actorum dependet ab exceptione, ne continentia caussæ dividatur, quæ licet sit dilatoria, potest tamen in quacumque parte litis opponi, quia lex resistit divisioni judicii, & pœnam imponit, juxta *text.in l.nulli C.de judiciis*, ne continentia caussæ dividatur, & oriantur diversæ repugnantes sententiæ, & tota causa coram eodem Judice tractetur sub uno eodemque processu.

Quæ ratio æque militat, sive proponantur prædictæ exceptiones ante, sive post litem contestatam, & in qualibet parte judicii, quia in qualibet parte lex resistit, & quidquid contra legem fit, nullum est quandocumque opponatur, *l.non dubium 5. C.de legibus*, & vide, quæ dico hic *num.*11.

7 Actorum unio, sive cumulatio tunc est facienda, cum a parte litigante petitur dicta unio, alias parte non petente, & nihil opponente, cum cesset causa, cessat effectus, & proinde similiter cessabit Actorum unio, & acta facta sub diversis, & disjunctis processibus valent, *Carlev.lib.1.tit.2.disp.2.num.7.* ubi allegat *Afflict.dec.354.num.2. Menoch.de arbitrar. cent.4.casu 371.num.20.* & alios.

8 Unio, sive cumulatio Actorum debet fieri ex una, ex tribus caussis.

Primo, ratione exceptionis rei judicatæ, quoties res judicata in uno judicio, pareret exceptionem rei judicatæ in alio.

Secundo, ratione exceptionis litis pendentiæ, juxta *l.ubi acceptum 30. ff.de judiciis.*

Tertio, ratione exceptionis, ne continentia caussæ dividatur, juxta *l.nulli C. de judiciis l.cognitio 8. §.si plures ff.de liberali caussa c.1. de caussis possess. & prop. & c.1.de sequestr.possess. & fruct.* sic concludit *Paulador. lib.2. rerum quotidianarum cap.9.n.8.*

Sed melius concludit *Carl. d.disp.2.num.3.*, quod exceptio, ne continentia caussæ dividatur, dumtaxat, locum facit unioni Actorum, nam continentia caussæ non potest dividi, & sub se comprehendit omnes casus tam rei judicatæ, quam litis pendentiæ, quæ continentur sub generali exceptione, ne continentia caussæ dividatur.

Quia dividere judicium est dividere continentiam caussæ, *Carl.loco cit.nu.3. & 4.*

9 Quando caussæ in eodem actitantur foro, unio fieri debet apud Actuarium, apud quem fuit cœpta lis.

Quando caussa actitatur inter Actuarios diversi fori, acta uniuntur ad Actuarium illius Judicis, qui de causa debet cognoscere, nam acta uniri debent apud Tabellionem, apud quem sententia proferenda est, ex *c.grandi ro 3.de const.Carl.d.disp.2.nu.26.*

10 Unire processus, est remissionem caussæ petere ex uno Judice ad alterum, *d.Carl.tit.1. disp 2. qu.7. sect. 2., & 3., & tit.2.disp.2.num.16.*

Quando caussa fit inter Actuarios diversi fori, unio Actorum trahitur a Judice, qui de caussa debet cognoscere, ut uniantur acta ad suum Actuarium, & sic fit in foro Judicis.

Sed quando caussa actitatur inter Actuarios ejusdem fori, unio non fit respectu Judicis Commissarii, sed respectu Actuarii, apud quem reperitur præventa caussa, cui Actuario quæsitum est jus in caussa; per *tex.in l.1. C.de sportulis.*

11 Proinde opponi non potest quæstio Commissarii post tres menses, quando partes sunt in Civitate, & post sex menses, quando sunt absentes, vel hæredes, vel alii, qui ignorantiam allegare possunt, sed unio Actorum, etiam lapso dicto termino, peti potest, quæ tamen unio minime præjudicat quæstioni terminatæ circa Commissarium, ut dixi in *c.21.n.6. & 7.*

Unde tu, Iuvenis, pro cautela tui clientis, observa infra mensem opponere unionem Actorum, quando caussa est inter Actuarios ejusdem fori, quia ille Commissarius procedit, qui est Commissarius actorum, ubi fit unio, quando quæstio de Commissario non est opposita, nec terminata.

12 *Casus, in quibus cessat unio Actorum.*

Primo coram Judice incompetenti, unio prætendi non potest, ex *c.significaverunt ult.de judic.*

Secundo, quando Judex non habet jurisdictionem super tota lite, ut si unus est Clericus, alter est laicus, qui delictum patraverunt, dividitur judicium, & Clericus punitur in foro Ecclesiastico, laicus in foro laicali.

Tertio, quando petitur unio processus primæ instan-

ſtantiæ, cum proceſſu cauſſæ appellationis, vel proceſſus appellationis cum proceſſu reclamationis; tunc enim unio prætendi non poteſtaut ſi fuit appellatum, & poſt appellationem conveniuntur alii poſſeſſores, dividitur judicium, ut coram Judice appellationis procedatur contra litigantes in prima inſtantia, & Judex primæ inſtantiæ procedat contra alios, qui in prima inſtantia non fuerunt conventi, ex ratione adducta per *Carleval.d.diſput.2.num.17.*

23 Quarto in executivis, ut dixi ſuperius, quia duo, vel plura judicia executiva de eadem re ſunt compatibilia apud diverſos Judices, quia Judex in executivis non condemnat, & ſic non poſſunt fieri repugnantes ſententiæ; ſed exequitur, & concedit ſuum brachium ad id quod ex jure, vel facto reus eſt obligatus, & dicta executio, vel conceſſio brachii non repugnat, ut fiat per plures Judices; & quod fiat per unum non impedit alterum.

24 Hinc Delegati piorum locorum ſolent cogere debitores via executiva ad continuandam ſolitam ſolutionem alicujus annualitatis, & ſolent prohibere, ne aliquid innovetur per Fabricatores in aliqua domo, licet ſit deducta in Patrimonio ob concurſum creditorum in S. C. ex ratione, quia judicium nunciationis opus, & judicium poſſeſſorium manutenendæ poſſeſſionis in exactione annualitatis, ſunt judicia executiva, in quibus habent indubitatam juriſdictionem dicti Delegati locorum piorum.

Quæ ratio tuta non eſt, quia concurſus creditorum judicium eſt univerſale, quod trahit ſecum omnia judicia emergentia, dependentia, & abſurdum eſt, ut intereſſe tangens concurſum in S. C. tractetur, & trahatur coram delegato, ideo ſi Delegatus eſt Conſiliarius recurritur ad S. C., ſi eſt Regens, recurritur ad Collaterale Conſilium, & datur formula ſequentis memorialis.

Eccellentiſſimo Signore.

25 Il Dottor Leonardo Ricci, ſupplicando eſpone a V.E. come le caſe, e tutto il patrimonio del fu Pietr'Antonio Santoro, e Lucrezia de Mari da circa 50. anni ſta dedotto nel S.C. ad iſtanza de'creditori concorſi, e graduati, ed eſſo ſupplicante ſi trova da detto S.C. deſtinato a locare le dette caſe, eſiggere li pigioni, e pagare a' creditori, che hanno dato molte quantità per riparare dette caſe cadenti, ſpeſe con polize ſottoſcritte dal Commeſſario di detto patrimonio, precedentino decreti del detto S.C. con la clauſola d'eſſere preferiti a gli altri creditori, e perchè li pigioni non baſtano a ſoddisfare le terze a tutti li'creditori, è molti ſono reſtati a conſeguire molte annate, e fra eſſi creditori è nato contraſto di non doverſi continuare pagamento ad alcuni, come per lo paſſato ha pagato eſſo ſupplicante, fra' quali ci ſono luoghi pii, che artificioſamente ſono ricorſi, e ricorrono a fare atti appreſſo gli Scrivani della loro delegazione, e giornalmente viene eſſo ſupplicante travagliato avanti diverſi Scrivani di dette delegazioni, e del concorſo; ſupplica intanto V.E. ordinare l'unione d'atti, ad uno Scrivano, che parerà a V.E., affinchè uniti detti atti ſi poſſano riconoſcere le ſcritture, e le ragioni delle parti, e provvederſi a chi d'eſſi creditori ſarà di giuſtizia farſi detto pagamento, il tutto, ut Deus.

Intimetur parti.

Gaeta Reg. Miro Reg. Mazzaccara Reg. Ulloa Reg.

Proviſum per S. E. die 25. Septembris 1716.

Portius.

16 *Alla Spettabile Signor Preſidente del S.R.C.*

Caterina Roſella, e'l Dottor Leonardo Riccio Conjugi umilmente eſpongono a V. S. come nell'unione de' proceſſi da farſi tra la banca di Falvo, e Franco nella lite tra il patrimonio di Pietr'Antonin Santoro, e Franceſco Ceſario vi ſono deſtinati il Maſtro d'atti Rubino, Aleſio, e Fuſco, ed acciocchè ſi veda con maggior ſoddisfazione delle parti, ſupplicano V.S. deſtinarci due altri Maſtro d'atti, o pure ordinare ſi tratti alla preſenza di V.S., che, ut Deus.

Differentia eſt inter Magnificos Falbum, & Francum.

Videant Magnifici Aleſio, & Rubinus.

Ulloa Reg., & Præſ.

17 *Allo Spettabile Signor Preſidente del S.R.C.*

Caterina Roſella, e'l Dottor Leonardo Riccio Conjugi umilmente eſpongono a V.S. come nell'unione de' proceſſi da farſi tra la banca di Falvo, e Franco nella lite, che tengono con lo Magnifico Gioſeppe Ceſario vi ſono deſtinati il Maſtro d'atti Robino, Aleſſio, e Fuſco, ed acciocchè ſi veda con maggior ſodisfazione delle parti, e ſi ponga total ſilenzio, ſupplicano V. S. ordinare ſi decida in preſenza di V.S., che, ut Deus.

Fiat coram me.

18 *Al Signor D. Giovanni Ruggiero Giudice di Vicaria.*

Il Procuratore di Notar Vito Tomaſini, ſupplicando eſpone a V.S., come la lite vertente col qu. Angelo Tomaſini, e ſuoi figli si trova introdotta in banca del Magnifico Sorrentini, ed ora si pretende procedere in banca del qu. Rinaldo: Supplica V.S. ordinare l'unione d'atti, e frattanto non innovarsi coſa alcuna, e commetterla a chi parerà a V. S., ut Deus, &c.

Acta facta in banca olim Rinaldo uniantur cum actis factis in banca Magnifici Surrentini, & videat ſi eſt locus unioni Magnificus Cerqua, & pendente unione prædicta non procedatur, alias &c. Datum Neap. die 22. Menſis Septembris 1716.

C A P. XXIV.

De exceptione litis pendentiæ, ne continentia cauſſæ dividatur.

S U M M A R I U M.

Litis pendentiæ exceptio quid differt ab exceptione, ne continentia dividatur? & quando opponi poſſit, num.1.

Dictæ duæ exceptiones admittuntur inter Actuarios diverſæ bancæ, quæ unio Actorum appellatur, nu.2.

Exceptio ne continentia cauſſæ dividatur intelligitur oppoſita, quando opponitur litis pendentia, num.3.

Litis pendentia in quo differt ab exceptione ne continentia cauſſæ in caſu appellationis? num.4.

Mutans Judicem lite pendente amittebat cauſam antiquitus, hodie punitur arbitrio Judicis, num.5.
„ *obiter quid proviſum ex* nov.Conſt. *ne partes poſſint*
„ *mutare Commiſſarium, indicatur.*

Caſus in quibus continentia cauſſæ, & litis pendentia locum non habent, num.6.

Litis pendentiæ exceptio habet locum, ut non poſſit recedi a via ordinaria capta, cum diſtinctione, nu.7.

In cauſſa præventionis an admittatur exceptio litis pendentiæ? an in judicio legis diffamari, & leg. ſi contendat, num.8.

Litis pendentiæ exceptio quæ requiſita habere debet, declarantur, num.9.

Litis pendentia, & ne continentia cauſſæ dividatur ad quem finem fuerint inventa, num.10.

Exceptio ne continentia cauſſæ dividatur competit etiam Actori in cauſſa reconventionis, nec Actor renunciare poteſt judicio conventionis, num.11.

Continentia cauſſæ declaratur, num.12.

Li-

Litis pendentia declaratur, & exemplificatur, nu. 13.
Litis pendentia habet effectus diversos a ne continentia caussæ, & exemplificatur sex modis, num. 14.
Litis pendentia facit mutare Judicem, sed non judicium, sed ne continentia caussæ facit mutare Judicem, & judicium, num. 15.
Differentia inter tres exceptiones, litis pendentiæ, ne continentia caussæ dividatur, & unionis actorum, cum limitationibus, num. 16.
Litis pendentia non inducitur per simplicem præsentationem libelli, num. 17.
Pendentia litis ... praecipuos producit effectus, n. 18.

IN præcedenti Cap. 23. dictum est de unione Actorum, quæ oritur, & regulatur ex exceptione litis pendentiæ, & ne continentia causæ dividatur, ideo in hoc Cap. 24. continuari debet praxis litis pendentiæ, & ne continentia causæ dividatur.

1 Litis pendentiæ exceptio differt ab exceptione, ne causæ continentia dividatur, *l. nulli* 10. *C. de jud.* nam

Litis pendentia est, quando actor relicto primo judicio convolat ad aliud, eandem causam de novo proponendo, & dicitur mutare Judicem, *l. ubi acceptum ff. de jud.*

Sed exceptio ne causæ continentia dividatur, est, quando actor coram uno Judice causam proponit, quæ licet non sit eadem, habet tamen attinentiam, & connexionem cum alia coram altero Judice prius proposita, ut si coram uno Judice proposuerit judicium possessorium, & coram alio judicium proprietatis, quod non dicitur mutare, sed dividere judicium, *Ursill. dec. 394. num. 3.*

Differt itidem, quia

Litis pendentia opponi debet ante contestationem litis, vel immediatè post, *Motill. de grad. cit. nu. 76.* quia est exceptio dilatoria sive declinatoria, *Muscatell. in glos. Trib. p. 2. num. 1., & 13. Marant. disp. 6. num. 32.*

Sed exceptio ne continentia causæ dividatur potest opponi in quacumque parte judicii.

Et partes Judicis erunt statim remittere causam ad primum Judicem, ut *Afflict. d. dec. 394. num. 9. Ursil. ibi nu. 3 Ricc. collect. 368. Cancer. var. resol. tom. 3. de act., & obligat. cap. 1. num. 52.*

2 Quæ exceptiones habent locum, etiamsi coram eodem Judice, sed in diversa banca lis promoveatur; nam prohibetur in diversis bancis tractare, & instante parte fit unio actorum penes Actuarium utriusque causę; quam cumulationem actorum alii appellant, quæ cumulatio differt a pendentia litis, nam in cumulatione non declinatur forus, quę proprie vocatur unio actorum, sed in pendentia litis fit, ut advertit *Motill. in grad. cit. num. 75.*

3 Exceptio ne continentia causæ dividatur, etiam intelligitur tacitè opposita, quando opponitur litis pendentia, & quælibet alia ex præmissis resultans, *Afflict. d. dec. 354. num. 9., & 10.*

4 Litis pendentiæ exceptio in alio differt ab exceptione, ne continentia causæ dividatur; nam opposita prima, & non admissa, si non appellatur, processus erit validus uterque coram utroque Judice factus.

At opposita secunda, etiam non facta appellatione, processus redditur nullus, si non obstante dicta exceptione opposita procedatur, *Afflict. latissime d. decis. 354. num. 1., & 6. Marant. p. 6. membro 9. n. 40. Muscatel. gloss. Tribunali p. 2. per totam.*

5 Qui mutabat Judicem lite pendente antiquitus puniebatur amissione causæ, hodie punitur arbitrio Judicis, *Ursill. ad Afflict. dec. 394. num. 1.*, & qui dividit continentiam causę punitur quoque arbitrio Judicis, *Menoch. cas. 361. de arbitr. Judic.* sed ego nunquam vidi puniri quemquam. „ Vide *nov. Constit. §. Tom. IV.*
„ *V. num.* 20. ubi providetur, quod fiat registrum
„ causarum, quæ committuntur a Regente M.C.Vic.,
„ illudq; servetur in domo ipsius Regentis, ut possit vi-
„ deri, an causa, quæ petitur committi, fuerit ne, an
„ non prius commissa, ne sit in partium arbitrio uti,
„ aut non uti Commissario jam destinato. Hoc obiter.

6 *Casus, in quibus*

Tam continentia causæ, quam
Litis pendentia non habet locum.

Primo non habet locum, quoties citatio esset circumducta, *Motill. in grad. cit. num. 84. Franch. decis. 132. num. 4.*, & nos diximus in *cap. de citat.*

Secundo, cum instantia esset perempta; quod ampliatur, etiamsi impetrata fuerit insufflatio spiritus, *Motill. ubi supra ex Gramm. in dec. 103. num. 1014.* cui adversatur *Muscatell. gloss. Trib. p. 2. nu. 7.* dicens opinionem Grammatici non posse procedere, dum per insufflationem instantia reviviscit, ut erat prius ex beneficio Principis, quo fit ut citatus in alio Tribunali potest se juvari exceptione litis pendentiæ ex instantia restituta.

Tertio, cum reus fuerit contumax in prima lite, non poterit in secunda pendentiam opponere, *Motill. ubi supra n. 88. de Franch. dec. 487. num. 1. & dec. 551. num. 7.* nec continentiam causæ, ut late *Menoch. de arbitrar. cas. 371. num. 2.*

At si non esset contumax in primo judicio, sed in secundo tantum, tunc purgata contumacia poterit litis pendentiam opponere, *Motill. ubi supra nu. 87. Caravit. rit. 205. nu. 2. Muscatell. glos. Trib. num. 11.*

Quarto, non habet locum litis pendentia contra Fiscum trahentem judicium ad Regiam Cameram Summariæ, quando succedit personæ privatæ, cum qua fuisset cœpta lis in prima instantia, secus ubi ad secundam instantiam lis pervenisset, quia tunc obstaret dicta exceptio Fisco volenti trahere ad Regiam Cameram, *Motill. in grad. cit. n. 87. in fine, Sanfel. dec. 50. nu. 27. Capyc. dec. 175. num. 24. lib. 2.*

7 Quinto, non habet locum exceptio pendentiæ litis in judicio exequutivo, quando pendentia est litis similiter executivæ, ut dixi *in praxi de judicio executivo vigore Reg. Prag. de censibus*. At si pendentia est litis ordinariæ, ut, quia actor prius elegit viam ordinariam, tunc dicta exceptio admittitur, quia non potest recedere a via ordinaria cœpta, & redire ad viam exequutivam, & si id faciat, per exceptionem litis pendentiæ in via ordinaria impeditur via exequutiva, etiamsi fuerit protestatus, ut agendo via ordinaria non intelligatur præjudicari viæ executivæ, & sic decisum refert *Caucius de censibus articulo 6. num. 29. cap. 2. qu. 4. Gallup. p. 2. cap. 3. num 6. Maran. disp. 6. part. 6. membro 9. num. 31.*, & alii relati per *Dominum Petr. rit. 166. num. 20.*

Limitat *Muscat. ubi supra*, quando actor protestatus fuerit, quod agendo ordinarie, non intendit se præjudicare in via exequutiva, licet ibi loquutus est de via exequutiva crim. agendi, *Muscatell. gloss. Trib. in eadem litera A. Motill. de grad. citat. nu. 86.*

Distinguunt alii, ut ante litis contestationem, semper possit recedi ab ordinaria, & convolari ad viam exequutivam.

Post vero contestationem non possit, *Galterius in 3. p. princ. Rub. præsent. instrum. num. 8. Ursill. ad Afflict. dec. 226.*

Sed *d. Dom. Petra* indistinctè concludit *in d. ritu* 166. & latius *in rit. 134. nu. 14. fol. 579.* quod electio unius non facit præjudicium alteri, ea ratione, quia ideo creditor agit ordinarie, ut veniat ad exequutionem, ergo minime renunciavit exequutioni per actionem ordinarie intentatam.

Quod secus est, si plures competerent actiones; & hanc differentiam dicit non esse ab omnibus intellectam, & sic intelligitur *Textus in leg. quod in hæ-*

verb §.eligere ff.de tribut.act., qui loquitur de varianda actione.

Præsertim in Regno, ubi per Ritum M.C.V. 288. sola facti veritate inspecta judicatur, ut notavit *Merlin.cent.2.cap.27., & 97. Cevall.Galeot.*, & alii citati per *d. Dom.Petr.num* 16.

Maxime, quod in Regno apponi solet clausula in instrumento, quod una via electa, altera non tollatur, ut late ibi *Galeot.ubi supra*.

Et vide quod diximus in Praxi judicii exequutivi *cap.de liquidat.instrument., & cap.de via exequutiva vigore Reg.Pragm.de censibus*.

Et ita quoque intellige de causæ continentia, ut *Menoch.d.casu 371.n.25.& Jason.in d.l.nulli num.8.*

8 Sexto, quando fuerit præventum, ut diximus in *tit.de præventione*, & te remitto ad tradita late, & docte more suo per *Dom. de Luca ad Franch. observ.373., & Dom.Petra rit.166. nu.120. fol.95.* ubi multa habes de exceptione litis pendentiæ, & ut virtute præventionis impediatur.

Septimo, non habet locum in mero judicio *l.diffamari*, sed in judicio *l.si contendat* habet locum, ut diximus in *tit.de actis, quæ fiunt per reum contra actorem cap.de jud. diffamationis*, & docet *de Marinis lib.1. resol.54.& 257., & Verd. ad Gallup. part. 2.cap.3.*

9 Exceptio litis pendentiæ, ut habeat locum, tria requisita habere debet, juxta *Tex.in l.cum quæritur cum duabus seqq ff.de re judic.* v3. eadem res, eadem causa, seu idem modus agendi, & eadem persona.

Et sic ex integro, & essentialiter cum eamdem actionem cum suis annexis, & connexis, ac dependentibus, sicut intentavi coram primo Iudice in primo judicio, ita formaliter volo nunc coram alio Iudice, & in secundo judicio intentare.

Et in hoc casu procedit *Text. in l.ubi acceptum ff. de jud.* ex quo *text.* nascitur hæc praxis, dum per dictum *text.* sancitur, ut ubi cœptum est semel Iudicium, ibi finem habere debet.

10 At hæc exceptio litis pendentiæ fuit inventa non solum ad conservandum juris rigorem, & ad finem conservandæ jurisdictionis, ut *Muscatell.* tradit *gloss.Tribunali p.2.n.3.*

Sed ne litigantes coram diversis Iudicibus divertantur, & vexentur novis impensis, & novo labore ad novum Iudicem instruendum; ad hunc finem fuit inventa exceptio, ne continentia causæ dividatur, *Menoch.de arbitr.jud.casu 371.num.9.*

11 Adeo quod sicuti hæc exceptio ne continentia causæ dividatur competit reo, ita quoque competit actori contra reum, qui vellet reconvenire actorem coram alio Iudice, *Muscat.d.glos.Trib.num.12.*

Et si actor voluisset renunciare primo judici, coram quo fuit motum judicium, non valet facere, altera parte reluctante, *Ursill.ad Affl.d. dec.354.nu.2. Fel.& Socc.* ut ibi.

12 Sed exceptio ne continentia causæ dividatur, est, quando non eandem actionem ex integro, & essentialiter, sed aliqua dependentia ex ea, vel connexa volo intentare coram alio judice, & primordium actionis coram alio.

Continentia enim causæ est ejusdem instantiæ indivisa essentia, vel respectu ejusdem rei plurium causarum ad invicem dependentia, vel specierum sub genere continentia, ita *Muscat. in dicta glos. Trib.num.23. ex Bald.*, & aliis ibi.

Hæc praxis continentiæ causæ nascitur ex *Text. in l.nulli prorsus* 10. *C.d. jud.* per quem *Text.* prohibetur judici ad ulteriora procedere, si opponatur dict. exceptio, dum *d.Text.*ait, quod *nulli prorsus audientia præbeatur, qui causa continentiam dividet*, & ob id quod sequitur est nullum, *l.non dubium Cod. de legibus, Muscat.gloss. Trib.num.15. Ursill., & Afflict.dicta dec.134.*

Et per *Text in l.nulli* continentia causæ dividi non potest in civilibus, adeo quod denegatur audientia ei, qui apud diversos judices ventilare voluerit id quod in uno judicio terminari potest. Unde Comitissa Piceriti cum opposuerit compromissum contra Principissam Turris Padulæ suam sororem uterinam, non fuit audita, quia Principissa petabat hæredes tertii ejus mariti mortui condemnari ad medietatem interesse antelati decursi post mortem dicti viri, & assistentiam præstari super bonis possessis per dictam Comitissam, & cum utrumque caput unico contextu esset decidendum, continentia dictæ causæ dividi non poterat, ut respectu dictæ Comitissæ procederetur coram Arbitris, & respectu hæredum dicti viri, qui nullo conjunctionis vinculo erant conjuncti, procederetur in S.C.; ita anno 1630. refert decisum *Scaib.resol.63.*

Et continentia causæ proprie est, quando quis vult dividere judicium, & proponit illud idem; & exemplificant, quando coram uno judice fecit judicium possessorium, & finito judicio possessorio velis coram alio judice agitare judicium petitorium.

13 Sed litis pendentia est, quando illud idem judicium propositum coram uno judice vult proponere coram alio, & sic mutare Iudicem, sed non mutare judicium: & sic aliud est mutare judicem, aliud est dividere judicium coram diversis Iudicibus, ut tenuit *Ursill.ad d.dec.Afflict.*ubi *n.4.* carpit *Afflict.*quasi non intellexit differentiam inter has exceptiones; sed defenditur *Afflict.a Muscat.in glos.Trib.p.2. num.16.*

*Afflict.*enim quinque modis exemplificat exceptionem continentiæ causæ, & unus ex illis quinque convenit casui illius decisionis, & sic non meruit reprehendi *ab Ursill.*

Nam primum exemplum traditur *ab Afflict.* juncta opinione *Jacobi Butrigarii, & Alberic. de Ros.* quod habeat locum exceptio ne continentia causæ dividatur, quando adest identitas personarum Actoris, & rei.

Sed hoc impugnatur *ab Ursill.* quia ubi est identitas personarum actoris, & rei, dicitur exceptio litis pendentiæ, non autem ne continentia causæ dividatur; quia tunc non dividitur judicium, sed mutatur Judex, ut supra diximus.

14 Quod multum refert hoc cognoscere, nam si est pendentia litis, habet multos effectus diversos ab ne continentia causæ dividatur.

Quod attinet ad primum exemplum; superius narravimus dictas differentias, & ego non discederem a dicta opinione *Ursill.*

Secundum exemplum continentiæ causæ relatum *ab Afflict.ubi sup.* traditur, ubi est identitas personarum, & rei, licet non actionis, ut in petitorio, & possessorio; causa enim possessionis est judicium cōtinens etiam causam proprietatis & ob id dividi non potest, sed ab eodem Judice est terminanda, per *Text. in cap.1. de causa poss.& pro., Menoch. d.casu 271.nu.9.*

Tertium exemplum relatum *ab Afflict. in dicta dec.354.num.13.* ubi est identitas personarum, & actionis, sed non rei, & ubicumque sub una generali actione plures res continentur, quemadmodum in actione tutelæ, & utili negotiorum gestione, & *Afflict.* sequitur, & declarat *Menoch.dict.casu 371.n.11.*

Quartum exemplum *ab Afflict.* traditur, ibidem, ubi est diversitas personarum, & rei, sed actionis identitas, quæ ex uno, & eodem fonte procedit contra plures.

Quintum exemplum *ab Afflict.* traditur, ubi est identitas actionis, & rei, sed personarum diversitas, sicuti est in duplicibus judiciis; quod exemplificatur a *Menochio dicto casu 371.num.11.*, quando res inter fratres, vel socios communis est dividenda, tunc

unus

unus tantum Judex adeundus est, *L.2. ff. de quibus rebus ad eundem Judicem eatur.*

Sextum exemplum traditur a *Menoch. d.casu* 371. quod in ordine *dicti Menoch.* est quintum, cum creditor partem debiti petit coram uno Judice, & aliam partem vult petere coram alio. Quo casu non potest, ne continentia causæ dividatur; & hoc indistinctè, sive Judices sint ordinarii, sive delegati, tenet *d. Menoch.* quidquid alii in contrarium senserint, quod habeat locum solum coram Delegatis, quia *dict. Menoch.*, respondet, ut ibi.

Et hoc sextum exemplum habet locum, quando est una solum summa, quæ uno eodemq; tempore debetur, secus si esset summa diversa, vel una pars debita hodie, altera infra mensem; Nam poterim hodie Prætorem adire pro una parte, & consequuta solutione hujus partis, pro altera adire alios Judices; tunc enim non dividitur continentia causæ, nam ratione diversitatis summæ, vel temporis, causæ diversæ censentur, ut *Menoch. late ubi sup.*

15 Ex his poteris colligere, quod per litis pendentiam mutatur Judex, si non mutatur judicium; non res, sed eadem; non actio, vel causa, sed idem modus agendi; non personæ, sed eædem personæ; & per dictam exceptionem declinatur forus primi Judicis.

Per continentiam causæ mutatur Judex, & judicium, vel mutatur actio, ut in secundo exemplo, vel mutatur res, ut in tertio exemplo, vel mutatur persona, & res, ut in quarto exemplo, vel mutatur solum persona, ut in quinto exemplo, vel diversificatur summa, vel tempus pensionis, ut in sexto exemplo: & per dictam exceptionem declinatur forus primi Judicis.

Per unionem actorum, non mutatur Judex, nec declinatur forus.

Quando fit cumulatio actorum, quæ sunt in diversis bancis, ut in una uniantur in eodem foro, ut advertit *Merill. in grad. cit. num.* 75. secus quando fit inter Actuarios diversi fori, ut *in praeced. cap.* dixi.

16 Et sic habes differentias inter has tres exceptiones, quæ tamen simul, & unitim possunt opponi, imo traditur cautela, ut opponatur non solum exceptio litis pendentiæ, sed quælibet alia ex narratis resultans, & debet excipiens narrare factum simpliciter; & taliter, quod implicite ex facto narrato resultet exceptio non expressa, ut *Afflict. d. decis.* 354. *num.* 10. *Muscat. in glos. Tribunali part. 2. nu.* 19.

Litis pendentiæ exceptio ante litem contestatam habet locum, quia est dilatoria, ut diximus supra; sed exceptio ne causæ continentia dividatur, in Regno potest proponi post litem contestatam in qualibet parte judicii. Et ratio est, ne in una causa, vel duabus invicem connexis, quæ ad eandem continentiam pertinent, oriantur diversæ repugnantes sententiæ, licet dictæ exceptiones sint dilatoriæ, quæ ante contestationem deberent proponi. Ita usus, & praxis in Regno inolevit, quicquid *Jason in l. nulli num. 6. C. de judic.* dixerit post contestationem non posse opponi. Quia *Jasoni* respondet *Carlev. lib. 1. tit. 2. disput. 2. num.* 10. & testatur dictam praxim, quod in quavis parte litis fit cumulatio actorum, ut tota causa coram eodem Judice tractetur sub uno, eodemque processu. Sed hanc conclusionem limitabis.

Primo, ut procedat parte opponente, alioquin si nihil opponatur uterque processus valet, ut idem *Carlev. ibidem num.* 7. & nos diximus superius.

Secundo, limita, quando actor, & reus sunt diversi fori, ut si alter laicus, alter Clericus, tunc non possunt processus uniri. *Carlev. ibi nu.* 13.

Quo casu si causa, vel res est individua dignior trahit ad se minus dignum, & si est dividua, quilibet remittitur ad suum Judicem competentem.

Tertio, limita, quando reus est contumax coram præveniente, tunc non auditur, nisi refectis expensis, *Carlev. num.* 14. & nos diximus superius.

Quarto limita, quando Judex non habet jurisdictionem super tota lite, nam tunc oportet dividere judicium, *Carlev. nu.* 15. *Menoch. ubi supra.*

Quinto limita in exequutivis: nam possunt agitari diversi processus apud diversa Tribunalia, ut debitor solvere compellatur, *Carlev. ibidem num.* 16. *Gallup. part. 2. cap. 3. num. 3. Seraph. de privil. juram. privil. 77. num. 81. Prat. resp. ms. 193. col. 2. Gram. cons. 95. num. 4. & 26. Alex. cons. 147. nu.* 12.

Nam quod est inventum ad beneficium creditorum, non debet retorqueri in eorum damnum, rejecto *Marant. part. 6. memb. 9. num.* 31. ubi dicit, quod hæc exceptio impedit judicium summarium, & rejecto *Papar. de judic. exequutivo cap. de liquidat. instr.* prout diximus *in cap. de via exequutiva vigore Reg. Pragm. de censibus.*

Sexto, limita, ut non possit cumulari processus, qui exercentur sub diversis instantiis. V.G. prima instantia, cum processu causæ appellationis, & neque judicium ordinarium, & exequutivum, *Carlev. ibid. num. 17. & Franc. Marcus decis. 77. num 5. part.* 1.

Septimo, limita, quando juramentum intervenisset in promissione, nam tunc potest simul agi coram diversis Iudicibus, coram Ecclesiastico, & seculari, cum juramentum addat forum foro, ex *text. in c. ult. de foro compet. & Jason. in l. nulli C. de judicis num. 6. vers. 5 cogita.*

Verum de hoc aliter sentit *Carlev. ibidem ubi sup. num.* 18. ubi quod juramentum addat forum foro, exponit, non quod apud diversos foros simul agi possit de contractu jurato, sed quod sit in potestate Actoris eligere ex duobus foris Ecclesiastico, vel seculari, quod malit, in quo debitorem suum conveniat.

17 Litis pendentia non inducitur per solum libellum præsentatum, vel solam citationem expeditam, sed necesse est, ut sit parti notificata citatio cum solemni Nuncii relatione, ut diximus *in cap. de citat. num.* 3. & notat *Affl. dec.* 354. ac late fundat *Muscat. in glos. Tribunali part. 2. num.* 5.

Et praxis opponendi dictam exceptionem ponitur a *Muscat. ubi supra num.* 2. ut statim opposita exceptione, quod lis pendet coram alio Iudice, cogitur Iudex, coram quo opponitur dicta exceptio, statim terminum statuere competentem, infra quem excipiens doceat de allegata litis pendentia, qua docta tenetur remittere causam ad illum Judicem, coram quo prius fuit lis cœpta.

Quæ praxis nascitur ex *l. ubi acceptum ff. de judic.*

18 Pendentia enim litis duos præcipuos producit effectus.

Primo, ut altero invito nequeat coram alio Judice litigari, sed ubi cœptum, ibi finiri debet judicium per *tex. in l. ubi acceptum, ut supra.* Ideo obstat exceptio litis pendentiæ, tamen, ut obstet, debet opponi ante litem contestatam, cum sit exceptio dilatoria, ut supra diximus ex *Afflict. & Muscatell.* & aliis supra citatis, quibus adde *Ricc. collect. 368. Fab. def. 2. C. de judic.*

Secundo, producit prohibitionem attentatorum, & proinde operæ pretium duxi aliquod dicere de attentatis.

C A P. XXV.

De litigiosi vitio.

S U M M A R I U M.

Lis unde incipere dicitur? num. 1.

Unde litis pendentia, & unde vitium litigiosi contrahitur, num. 2.

Litigiosa res non efficitur per solam citationem, nisi in actione reali, sed in actione personali per litis contestationem efficitur litigiosa, num.3.

Litigiosa proprietas non efficitur, quando lis est super possessione, num.4.

Fructus nascentes ex re litigiosa non subjacent vitio litigiosi in re, quæ lite pendente alienatur, num.5.

Lite pendente res alienari non potest, sed actio, & jus instantiæ cedi potest, & cum incœpta instantia sequitur judicium, nec requiritur, ut nova instantia fiat a cessionario, num.6.

Alienatio facta in potentiorem, ut pupillum, viduam, aut alium privilegiatum est prohibita, quia præsumitur causa mutandi judicium facta, num.7.

Litigiosi vitium locum habet tam contra reum, quam contra actorem, cum limitationibus, num.8.

Constitutio Regni, Conventus, *declaratur; & datur praxis ad beneficium agentis*, num.9.

Sententia lata contra reum, qui pendente lite, alienavit rem, vel post sententiam in alium transtulit, an, & quando exequutioni demandari potest contra tertium novum possessorem; & quid si novus possessor sit Clericus, aut aliter exemptus a jurisdictione, num.10.

Et quid si possessor novus sit subditus Iudici seculari alterius Civitatis, num.11.

Alienatio mutandi caussa judicium in potentiorem est prohibita regulariter, cum limitationibus dictæ regulæ, num.12.

IN præcedenti *Cap.24.* dictum est de litis pendentia, a qua oritur vitium litigiosi, ideo continuato ordine sequi debet hoc *Cap. 25. de litigiosi vitio.*

1 Lis tunc dicitur incipere, & pendere, cum citatio legitime a Iudice fieri jussa pervenit ad notitiam citati, *Text. in clem. cum lite 2. & ibi glos. verb. ad partem, ut lite pendente, Guid. Papa dec.488. Farin. in fragmentis crim. lit. C. ex num.367. Carlev. lib.1. tit.1. disp.2. qu.7. sect.3. num.917.* Sed *Sanfel. sect.13. num.6.* concludit de jure canonico rem effici litigiosam per solam citationem.

2 At de jure civili, & novo authenticorum, per solam libelli oblationem in actione reali, in qua de dominio, vel quasi directo, vel utili agitur, *Auth. litigiosa C. de litigiosis.*

Licet olim requirebatur litis contestatio, ut *l. 2. Cod.*

Sed in actione personali contrahitur vitium litigiosi per litis contestationem; & ibi assignatur ratio ex *Reg. Galeota tom.1. contr.2.* ubi *num.1.* dicit alienationem rei litigiosæ esse prohibitam, non solum ratione fraudis, sed ne reddatur elusoria sententia, & ne deterior efficiatur conditio litigantis, & ne juri tertii derogetur; sed intellige, quando agitur actione personali ad certam rem pro illius dominio consequendo, aliàs res, quæ petitur actione personali, non dicitur litigiosa, *d. Sanfel. ubi supra num.9. ex Covarr. resol.12. de litigiosis tit.6. num.10.*

Nam sola citatio sufficit ad jurisdictionem Iudicis citantis perpetuandam, *de Marin. lib.1. resol.54. num.15. ex cap. proposuisti de for. compet. & c. gratum & c. licet de offic. Delegat.*

Et litis pendentia sola citatione inducitur, *de Marin. lib.1. resol.257. num.1. Vard. ad Gallup. par.2. cap.30. num.60.*

Sed advertendum ducó, quod litigiosi vitio res efficitur per solam citationem, quando agitur actione reali, juxta tradita per *Covarr. cap.15. pract. qu. num.6. Affl. in Const. eorum fraudibus num.4. Marant. in spec. in 4. par. distinct. .. num.5.*

Et fuit dubitatum, quid si eodem die alienationis reperiatur citatus alienans, an dicatur res effecta vitio litigiosi, & censuit Magn. Cur. non dici rem litigiosam, quia alienatio præsumitur antecedenter facta, ita *Sanfel. decis.2. tom.1. num.18. per text. in l.2. ubi Glos. & DD. C. de petit. hæredit. Alciat. præsump. 52. Menoch. lib.6. præsump.7. num.9.*

Secus in actione personali, ubi non sufficit sola citatio, sed requiritur litis contestatio ad inducendum vitium litigiosi, ut inferius dicemus.

Sed *Pont.* consuluit *cons.105. 2. vol.* an *c. Regni, conventus*, vindicet sibi locum in dicto casu.

3 Concluditur itaque, quod litigiosa res non efficitur per solam citationem, nisi cum exercetur actio realis; *Auth. litigiosa, l.2. & 4. C. de litigios. Carlev. ubi sup. n.936. Gallup. par.2. c.3. n.40.* rejecto *Burat. n.100. Pont. cons.54. Viscont. concl. verb. litigiosa col.3.*

Sed ubi agitur actione personali, ad hoc, ut ipsa actio personalis sit litigiosa, requiritur litis contestatio, *Affl. in d. Const. eorum* tradit *num.4. post Angel. in auth. litigiosa C. de litigiosis, Muscat. in gl. gradum, p.1. in addit. lit. A.*

4 Nec efficitur litigiosa proprietas, quando lis principalis est intentata super possessione, *Gallup. ubi sup. ex Glos. in c.1. de confirm. utilis. & inutilis Bald. in margine, vers. lis n.27. Ric. collect.225. par.4.*

5 Advertendum insuper est, quod litigii vitium in ipsa re, quæ lite pendente alienatur, tantum committitur, & non in fructibus a re litigiosa nascentibus, *Affl. in Const. Regni, eorum fraudibus in 18. limit. sub num.19.* quem citat, & sequitur *Sanfel. de c. 119. num.6.*

6 Item licet res deducta in judicio non possit alienari, tamen ipsa actio, & jus instantiæ potest cedi, *l. dudum C. de contrah. empt. Natt. cons.367. num.21. Surd. cons.208. num.5.*

Nec tunc requiritur nova instantia, sed cum incœpta prosequitur, *Giurb. dec.107. Gallup. ibid.*

7 Verum si fiat in potentiorem, aut in privilegiatum, ut in pupillum, viduas, &c. quia præsumitur facta mutandi causa judicium, prohibetur talis alienatio in præjudicium collitigantis, *DD. in tit. de alienat. judic. mutand. caus. Tap. in jus Regni loc. cit. Gallup. ubi sup. Muen dec.14. num.15.*

8 Litigiosi vitium locum habet non tantum in reo, qui lite pendente rem, super qua est quæstio, alienat; Sed etiam in actore, qui motam in judicio actionem in alium aliquo titulo transtulisset, sive cesserit, ut nimirum talis cessio nullam habeat subsistentiam. Ita disponitur *in l.2. & fin. C. de litigiosis*, cui Imperator Fridericus novam addidit legem in his Regnis Siciliæ, ut *in Constitutione eorum fraudibus*, ubi ultra pœnam a jure communi impositam aliam constituit, ut alienans ratione sui doli in tertia parte æstimationis illius rei, quam alienavit, Fisco applicanda condemnetur; idque, si contigerit ante judicium motum, dum sciebat sibi litem movendam.

Quia si post citationem facta est alienatio, ipso jure dicitur nulla, & venditor carebit pretio, & emptor re, si litis motæ erat sciens, quia si ignorans propter ejus bonam fidem pretium recuperabit; quod amplia vit Imperator non modo in venditionibus, sed in quibuscumque contractibus. Quinque tantum exceptis casibus, in quibus rei litigiosæ alienationem permisit.

Primo, ubi alienatio fieret ex causa transactionis.

Secundo propter dotem.

Tertio ex causa donationis propter nuptias.

Quarto propter divisionem rerum hereditariarum.

Quinto, ubi res litigiosa alicui legetur.

Adde sextum casum, si res esset tempore peritura, *Campagn. in constitut. Regni Conventus 15. sub n.6.*

Alios tamen decem, & octo in dicta *Constitutione a num. 12.* addit *Afflictus*, de quibus late est videndus *Regens de Marinis lib.1. resolut.256. a num.5.* ubi

Afflictum declarat, & cum contrariis concordat, refellit, & defendit, adde *Gallup. p.2.cap.3.num.29. Menochius lib.2.de præsumpt.c.ult. num.37. Giurb. decis.62.num.18.*

9 Et Rex Carolus Secundus pinguius providendo *in cap. Regni Conventus* disposuit, quod judicium cum alienatoris persona compleatur, & si possessio per mille ambulaverit manus, exequutio contra possessorem fiat etiam non citatum; vel liceat petere revocationem alienationis ad electionem collitigantis, *Affl. dec.396. Ursillus ibi, de Franch. dec.464.*

Sed praxis, qua consulitur agenti, erit, ut agat contra alienantem actione in factum ad interesse, concurrentibus requisitis, de quibus *Guid. Pap. sing.561.*

Et potest petere declarari alienationem fuisse nullam, & potest sequi judicium cum alienante, & lata sententia contra alienantem exequitur exequutio contra illum, penes quem reperitur res, etiam si per mille manus ambulaverit, non citato possessore, *Afflict. decis.396. num 9. Gallup. cap.3. par.2. num.33.* per *cap. Regni Conventus*, & de jure communi est *textus in l.fin.C.de litig.*

10 Sententia lata contra reum, qui rem litigiosam ante, vel post sententiam in alium transtulit, dolo desinens possidere, potest recta via sine novo processu contra tertium possessorem in judicium non vocatum exequutioni mandari, dummodo dictus novus possessor in judicium non vocatus subiiciat foro ejusdem Judicis, qui sententiam tulit. Ita concludit *Carlev. lib.1. tit.1. disp.2. qu.7. sect. 3. nu.933* ubi allegat *Capyc. dec.128. Cacher. decis.65. num.4. Peguer. dec.205. num.4. Tusch. lit. E. concl.488. ex num.7. to. 3. Peregr. de jure fisci lib.4. tit.7. num.7.* multos alios allegat, rejectis contrarium tenentibus.

Et maxime in Regno, ubi sic statutum expresse est per *C. Regni Conventus* 152. Regis Caroli II. ubi *Sebastianus de Neap. & de Nigris, & Franch. dec.464. & 545.* & addentes ibi; per quod *c. Regni Conventus* est provisum in Regno ad difficultatem, quæ erat de jure communi, quod facta translatione rei litigiosæ, per conventum in alium quovis modo, lite pendente contestata, vel quasi; aut alius sciens, vel ignorans, ipso connivente, possessionem intraverit, finitur judicium in personam transferentis: etsi per multas manus possessio ambulaverit, exequutio fiat contra possessorem, ad quem dictæ rei possessio invenitur manere.

Verum cum novus possessor subiicitur diversæ privilegiatæ jurisdictioni, ut si esset clericus, aut monacus, aut miles, tunc res non est sine controversia. Nam *Ursill. ad Aff. dec.281. num.2.* & ad *dec.331. num. 2.* refert in Sac. Cons. decisum anno 1564. posse sententiam exequutioni mandari propria authoritate adversus clericum, in quem alienata est res litigiosa, & sic iterum decisum in dicto Sac. Cons. de anno 1628. sub 12. Aprilis refert *Carlev.* ubi supra *num.936.* ubi S. Cons. habuit pro vero, quod *cap. Regni Conventus*, locum etiam habeat adversus clericum contra *dec. 545. de Franch.* & dicit Dominos collegas testatos fuisse de aliis pluribus decisionibus similibus, & hoc ad claudendam viam fraudandi judicia secularia. Sed dictis decisionibus non obstantibus, idem *Carlev.* dicit veriorem, & tutiorem sententiam esse contrariam, videlicet exequutionem esse remittendam ad Judicem competentem novi possessoris, ut in casu proposito, ad Ecclesiasticum, & allegat dictum *Franch. dec.545. Panormit. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ 3. num. 10. Ricc. collect.342.* ita etiam *de Marin. resol.256. num. 4. lib.1. & resol.54. num.15. & lib.2. resol.54. num.8. Genuens. in prax. Cur. Archiep. Neap. cap.9. num.5. in fin. Bottis ad dictum cap. Regni Conventus*, & alios infinitos.

Cum limitatione tamen *dictus Carlev.* concordat, quod tunc remittitur exequutio ad Ecclesiasticum, quando certe constat Clericum esse possessorem; secus in dubio, ut si fieret exequutio in re, quæ creditur possidere per laicum damnatum, & Clericus opponeret se exequutioni, ut eam impediret, petens se ad proprium Judicem remitti, nam tunc Clericus coram sæculari debet agere, & probare; & pro hac concordia, seu distinctione allegat *Gramm. dec.41. Ricc. res.146. Capyc. dec.8. n.3.* & alios, & rationem assignat, quia Clericus eo casu videtur actor voluntarius.

Sed adverte, quod *Sanfel. decis. 2. tom. 1.* fundat contra hanc ultimam opinionem, & impugnat *dec. de Franch.* illamque pluribus rationibus refellit, qui *Sanfelic.* allegat *Ludovic. dec. Perus.26. num.9. Afflict. dec.24.* & ita decisum in Sicilia teste *Mastril. decis.79. num.3. & Parlador. in §.5. num.9. & Caval. practic. qu. commun. contra communes tom.3. qu.72. a num.28.* ubi ampliatur, sive Clericus emptor sciverit, sive ignoraverit rem esse litigiosam, sive actio sit in rem, sive in personam, sive de re ipsa controversia sit, vel generalis de omnibus bonis alicujus, quia postea res judicata exequi potest contra tertium possessorum, qui tertius possessor non est citandus, dum alienatio nulla sit, & ex consequenti ex ea nullum erit jus Clerico acquisitum, & dicitur facta alienatio contra legis prohibitionem, ut *in c. Sanctæ Mariæ, ut lite pendente*, ubi prohibet Pontifex alienationem, ne judicia sint clusoria; & vide latius apud *dict. Sanfel.*

Sed adverte, quod novissime *Fermosinus de foro compet. in c. proposuisti qu. 13.* contra *Sanfel.* insurgit, & contra *Ursil.* & concludit, ut exequutio committatur Judici Ecclesiastico competenti ad removendum Clericum a possessione; is enim, sive sit possessor justus, sive injustus, sive ex contractu valido, sive invalido, per Judicem Ecclesiasticum amovendus est, & non per laicum, qui potestatem non habet, neque pro bonis furto subtractis. Sed de hoc nos alibi dicemus.

11 Et tertio notabis, quod si novus possessor rei litigiosæ erit subditus alteri Judici sæculari alterius Civitatis, tunc subdistinguitur, quod si res sita est in Territorio Judicis, qui sententiam tulit, potest propria authoritate exequutioni mandare, citato tamen possessore absente, per requisitorias literas; at si res erit extra territorium, atque idem possessor erit extra territorium, tunc ad exequutionem peragendam, utendum est literis requisitoriis, quibus invocatur auxilium Judicis, apud quem reus degit, & ubi res sita est, ut sententiam exequutioni mandet, juxta *tex. in l. a Divo Pio 15. §. sententiam Romæ ff. de re judicat.*, & *DD. ibi*, & juxta doctrinam *Bald. in l. edicto 3. n.55. C. de edicto Divi Adriani Tollend.*

12 Alienatio de re deducta in judicio, ipsius mutandi causa in potentiorem facta, est semper de jure prohibita, *ut toto tit. ff. & C. de alien. judicii mutandi causa.*

Quæ regula fallit multis modis, ut per *DD. ibid.* & signanter quando fit in filium potentiorem, *Tiraq. in repet. l. si unquam vers. susceperit liberos n.9. de revocand. donat.* quem sequitur *Gallup. in prælud. num.26.* ubi

Litigiosi vitium ne contrahatur, & instantia continuari possit cum cessionario, dat cautelam, ut cessio fiat cum clausula vz. *ponens, & constituens cessionarium in rem propriam, per text. in l. non solum §.1. ff. de alien. jud. l. plane ff. familiæ hercisc. Regius de Pont. cons.6. num.19. & cons.7. n.19.* quem sequitur *Giurb. dec.107.*

Regulariter enim causa non potest transire in potentiorem, sed in integrum est restituenda, *l.1. & ult. de alienat. jud. mut.* & restituitur intra annum, per annum enim durat dicta actio restitutoria, *l.8. ff. eod. tit. Cujac. observ.13. c.37. & lib.10. c.13. l. unic. C. eod.*

ita

ita hæc omnia concludit *Rever. Verd. ad d. Gallup. in d. præl. num. 35.*

Sed nota, quod

Lite pendente non potest fieri cessio ad effectum, ut Judicium transferatur in cessionarium, sed sola actio ipsius litis potest cedi, & utilitas potest transferri in cessionarium, sed oportet, ut judicium currat cum cedente, *Affl. dec. 354. n. 22.*

Litigii vitium cessat, ubi instantia est perempta, adeo quod facta alienatione in Clericum post peremptam instantiam Judex Ecclesiasticus est competens, etiam quod reviviscat per insufflationem spiritus vitæ, *de Luc. ad Franch. observ. 545. in fin. ex Carlev. de judic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. qu. 7. sect. 3. n. 922. Fermos. in c. proposuisti q. 17. n. 3.*

Litigii vitium non contrahitur, si alienatur res litigiosa vicino pro exequutione retractus, *Menoc. de arb. ... 24. n. 10. Gnit. de credito cap. 2. tit. 3. num. 652.* quia videtur res necessaria, *Novar. par. 2. qu. for. 26. num. 3.* sic etiam pro ampliatione atrii, vel constructione novæ viæ, per quam ad Ecclesiam habetur aditus, idem *N var. ubi sup. de Marin. lib. 1. resol. 256.* ubi latissime alios casus, & limitationes ponit, & quomodocumque agitur de ampliatione Ecclesiæ, *Tapp. dec. 7. Gallup. par. 2. c. 3. n. 39.*

Litigiosi vitium cessat ex causa dotis, ut quando mulier, lite pendente, dat marito bona in dotem, cum ex necessitate ob causam dotis illa alienatio est permissa, & ideo sententia contra uxorem lata, exequi non potest contra virum, absque citatione viri, tanquam contra rem vitio litigiosi affectam, quia dicto vitio affecta non dicitur, *de Luc. ad Franch. dec. 636. n. 6. ex Castill. dec. 100. de Marin. lib. 1. resol. 256.* ubi latissime alios casus, & limitationes ponit.

C A P. XXVI.

De Attentatis.

S U M M A R I U M.

Attentata quid sint, num. 1.

Attentata lite pendente ante omnia ad pristinum reduci debent, quando ante conclusionem, & quando post, num. 2.

Attentatum etiam dicitur, quando ad alium Judicem recurritur pro eodem negotio, cum formula decreti, num. 3.

Attentata locum habent contra tertium, qui habet caussam, vel cessionem a litigante; secus si tertius non habeat caussam, ut supra, num. 4.

Actor electionem habet petendi alienationis revocationem, vel contra alienantem sequendi litigium, & postea exequendi contra possessorem non citatum, num. 5.

Attentata ante omnia sunt revocanda, & pendente oppositione supersedetur in judicio cœpto, num. 6.

Sequestrum absque suspectu dilapidationis, dicitur attentatum, num. 7.

Attentata revocari possunt a Judice ex officio, parte non instante, & extraordinarie sine libello, & sine figura judicii proceditur, num. 8.

Attentatorum rigor, in quibus cessat, num. 9.

1 Attentata nil aliud sunt, quam omnia ea, quæ innovantur ab alterutro litigante lite pendente, idest post citationem, ut *in toto tit. C. & Decretal. ut lite pendente nil innovetur*; Nam post citationem debet expectari decisio Judicis, & si interim aliquid attentetur, debet ante omnia ad pristinum reduci;

2 Ut esset occupatio possessionis rei in judicio deductæ, late *Gallup. tit. 2. c. 3. num. 5. tit. de litis pendentia*, rejecta opinione, quod a citatione, usque ad conclusionem, dicitur innovari, cum lis finita dici non potest, nisi per sententiam transactam in rem judicatam, *Affl. dec. 352.*

Verum si fuerit innovatum, & postmodum fuerit conclusum, non potest post conclusum dari revocatio innovati, quia censetur remissum ad merita, *Affl. d. decis. 352. n. 3.*

Attentata vero facta ante conclusionem, possunt revocari, etiam ante, sed non post conclusionem, quia præcluditur via illa revocandi, ut supra.

Secus vero attentata facta post conclusionem, quia illa revocantur, conclusione facta non obstante, *Afflict. decis. 352. Gallup. de conclusione cap. 29. num. 6.*

3 Attentatum etiam dicitur, si pendente lite coram uno Judice, recurratur ad alium, pro eodem negotio, ut supra.

Unde pendente lite in S.C. Neapolitano inter Taddæum, & Franciscum super conventione, & reconventione, Taddæus non potuit attentare Judicium Gentiæ, petendo ut fiat exequutio literarum cambii contra Franciscum.

Adeo quod fuit decisum, ut attentata per dictum Taddæum prius revocentur, & deinde procedatur in S.C. ad actus incumbentes, *Affl. dec. 354. n. num. 19. usq. in fin. decis.*

4 Et licet remedium attentatorum non habet locum contra tertium; tamen fallit, quando tertius qui innovavit habuit causam a parte litigante, vel a judice caussæ, *Afflict. dec. 354. num. 21. per Gloss. in c. non solum de appell. in 6.*

Unde non solum quicquid est attentatum per Taddæum, sed quicquid est attentatum a tertio habente causam, sive cessionem a dicto Taddæo, etiam quod illa cessio fuisset facta ex causa necessaria; ex quo habet causam a cedente post litem motam est revocandum, ut *Affl. in fin. d. dec. ut sup.*

5 Attentatum etiam dicitur, si res in judicio deductas reus alienaverit, vel actor: quo casu est in electione actoris, vel petere alienationis revocationem, vel sequi litigium contra rem alienantem, & postea exequi contra quemlibet rei possessorem, etiam non citatum, ex *Constitutione Regni Conventus, Afflict. dec. 396. n. 9. ubi Ursill. de Franc. dec. 464.* etiam contra Clericum possessorem, implorato brachio Ecclesiastico, ut latius infra.

6 Attentatorum oppositio efficit, ut interim supersedeatur in judicio incœpto, donec expediatur attentati emergens, *Decius in cap. ex ratione col. 8. de appell. Ursill. ad Affl. ibidem n. 3. Faber def. 1. C. ut lite pend. Text. est expressus in c. non solum de appell. in 6.* Nisi tamen attentata fuerint levis præjudicii, *Gallup. tit. de lite pend. num. 8.* Imo

Attentata ante omnia sunt revocanda, non solum a litigatoribus, veluti si litigiosam domum alienaverint, vel diruerint; vel aquam litigiosam averterint.

7 Sed etiam ab ipsomet Judice, ut si ordinaverit sequestrum lite pendente absque suspectu dilapidationis, nec alia causa; ut & dixi *in tit. de sequestro cap. 26. part. 1. n. 3.* quod diceretur attentatum commissum a Judice, *Faber. def. 1. C. ut lite pend. Ricc. coll. 177. & 1827.*

Et in aliis casibus narratis a DD. in *d. l. & l. si fidejussor §. fin. ff. qui satisdare cogantur, Vestrius lib. 7. c. 2. n. 17. Affl. dec. 80.*

8 Attentata potest Judex revocare, etiam parte non instante, quia non solum adversarius, sed ipse Judex offenditur, *Alex. & Felin.* penes *Ursill.* omnino videndum *dec. 352.*

Attentatorum judicium adeo privilegiatum est, ut extraordinarie in eo procedatur absque libello, & figura judicii, sed sufficit qualiscumque imploratio officii Judicis; *Gloss. in c. non solum de appell. in 6. Affl.*

6. *Affl. dec.352. num.1. Rota Roman. dec.14. & 76. Fab. def.20.Cod.ut lite pendente.*

9 Attentatorum rigor cessat, ubi notoria esset justitia innovantis, *Rota decis.76.* apud *Ricc. coll.477. Vivius opin.77.n.10.p.1. Viscon. concl.jur.verb. attentata Gallup.p.2.c.3.n.7. rejecta Afflict.dec.98.qua dec. Afflict.* potest procedi, quando tangit principale negotium, nam si est circa incidens,& parvi præjudicii, non revocatur in Regno, ubi sola facti veritate proceditur, & ita conciliantur per *Gallup.* ibi, & ubicumque proceditur cum clausola summarie, & de plano, cujus vigore Judex potest cognoscere super meritis, omissis emergentibus, & incidentibus, tunc non revocantur attentata in primis, & ante omnia, sed differtur decisio ad diffinitivam; *Sabelli in §. attentata n.18. & Cancer. de attentat. in præf.it. nu.45.* cum aliis *per Gratian. decis.197.n.16.*

Et ubicumque constat de bono jure attentantis non habentur in consideratione attentata, *Sabell. in cit.§.attentata num.10. ex Rota decis.64.p.17.recent. num.42.*

Attentatorum rigor cessat etiam in judicio possessorio, & interdictu uti possidetis, si uterque litigantium se possidere contendat. Ideo differentia de attentatis, pronunciatur in diffinitiva sententia, *Faber def.1.C.uti possidetis.*

Et possessio capta vigore novæ provisionis Judicis Superioris, non dicitur attentata, *cit.Sabell.in §.attentata n.15. Caval. dec.186. Lancellot. de attentat. p.3. cap.29. & n.59. cap.30. n.250. Pac. Turs.vol.3.lib.14. tit.14.n.a22. fol.250.*

C A P. XXVII.

De exceptione excommunicationis.

S U M M A R I U M.

Excommunicationis exceptio est anomala, & competit reo contra actorem, qui actor expellitur a limine judicii ex Judicis officio, etiam si nulla oppositio sit facta a reo, sed opponi non potest ab actore contra reum necessarium, & assignatur ratio, num.1.

Bannitus, perjurus, aliave persona infamis etiam audiri debet, si vocatus erit in judicio, num.2.

Conclusio circa actorem limitatur, quando agit per Procuratorem, quia Procurator actoris excommunicati admittitur in judicio, num.3.

Conclusio circa reum limitatur, ubi sponte comparet in judicio pro suo interesse, vel ad aliquod defendendum, quia tunc dicitur reus voluntarius, & expelli debet, ita in reconventione, tanquam voluntarius non auditur, sed opponens compensationem, vel solutionem, auditur, quia est defensio necessaria, num.4.

Testes excommunicati etiam repulsantur, & nulla habetur ratio de eorum depositione tanquam facta ab infame, num.5.

Excommunicationis exceptio contra actorem opponi potest, etiam post sententiam, & impeditur ejus exequutio, num.6.

Excommunicatio intelligitur de majori, quæ censura appellatur, & ejus effectus est, ut excommunicatus a communione fidelium separetur, num.7.

Cessionarius excommunicati, quando admittatur in judicio, & quando non, num.8.

Excommunicatus cum potestate substituendi non potest alium substituere, & substitutus repellitur, etiam nemine opponente, num.9.

Hic incipiunt mere dilatoriæ secundæ speciei respectu personæ litigantis in genere quod sit infamis, criminosus, &c.

NAm usque ad *Caput 26.* habuisti praxim de exceptionibus primæ speciei concernentibus respectu personæ Judicis, consonum est, ut nunc continuetur praxis exceptionum secundæ speciei concernentium personam litigantium, inter quas ab aliquibus numeratur exceptio compromissi, sed quia de compromisso tractatum est in prima parte cap.39. ideo transeundum est ad sequens *Caput* 27. de exceptione excommunicationis.

1 Excommunicationis exceptio est anomala,& competit reo contra actorem, & hæc exceptio major est, quam exceptio perjurii, quia excommunicatus dicitur membrum diaboli.

Nihilominus non potest ab actore contra reum necessarium opponi, *Motill. in grad.cit. nu.232. &* 235. Et ratio assignatur, quia excipere, appellare,& se defendere sunt de jure naturali, *c. inter de except. l.ut vim ff.de justit., & jur. Motil. ubi sup.*

Actor itaque excommunicatus repelli debet a limine judicii, & Judicis officio, licet exceptio excommunicationis non opponatur a partibus, *c.except. de except. in 6. Oin.lib.4.tit.6. de action. nu.52.*

Sed reus excommunicatus non potest repelli, etiam si opponatur exceptio excommunicationis ab actore, *Motill.* late *ubi supra, & n.240.* Nam prohibitus agere non est exclusus excipere, ut se defendat, *c.cum inter 5.extra de except. Oin.ubi supra.*

2 Ita pariter Bannitus, Perjurus, aliave persona infamis, dum vocatur in judicium ad se defendendum, ut rei necessarii debent audiri, *c.cum inter de sent. & re judic.glos.11.n.14. Motill.in grad.citat. nu.236.*

3 Hæc conclusio circa actorem, limitatur, ubi non personaliter venit in judicio, sed per Procuratorem agit, quia tunc Procurator excommunicati admittitur in judicio, *Motill.in grad.citat. n.241.*, maxime si sit reconventus.

4 Et conclusio hæc circa reum excommunicatum limitatur, ubi sponte, non molestatus judicialiter comparet in judicio pro suo interesse, vel ad aliquem defendendum, quod debeat repelli, quia tunc dicitur reus voluntarius. Et tunc obstat exceptio excommunicationis, *Motill.ubi sup.num.239.*

Limitatur secundo in reo reconveniente, quia reconventio non est defensio, sed potius actio, & ideo exceptio excommunicationis obstat reo in reconventione, ut non audiatur, *Motill. ubi sup.*

Verum si reus opponit compensationem, auditur, quia compensatio non est reconventio. Et sicuti potest reus excommunicatus opponere exceptionem solutionis, ita potest opponere compensationem, *Motill.in grad.citat.n.238.ex l.4.§.solvisse ff. de re judic.*, & aliis ibi allegatis.

5 Excommunicationis exceptio ampliatur, ut habeat locum non solum contra actorem, sed etiam contra testes, nam si testes examinatos quis probaverit esse excommunicatos, de eorum dictis nulla habenda erit ratio, *Rit.M.C.V. 236. ubi Carav.*

Et ratio assignatur, quia excommunicatus dicitur infamis, & testis infamis non probat, *Motill. ubi supra.*

6 Excommunicationis exceptio opponi potest etiam post sententiam contra actorem, & licet opposita post sententiam non vitiat illam, tamen ejus effectus erit, ut impediatur executio sententiæ propter impedimentum excommunicationis, donec non auferatur dictum impedimentum, *c.prudentia de offic. Judic.Deleg. c.1. de except. in 6.*, ubi communiter *Canonistæ, & Covarruvias in c.quamvis p.3.§.3. de pactis in 6.* apud *Motill.in grad.cit.num.233.*

7 Ex-

7 Excommunicationis exceptio, ut habeat locum, debet intelligi de majori excommunicatione, quæ etiam censura appellatur, per quam homo a communione fidelium separatur, *Gloss.in c.omnis Christianus 22.qu.3. Motill.ubi sup.*

8 Excommunicati cessionarius potest agere. Et hæc communis regula, & ratio assignatur, quia

Exceptio excommunicationis cohæret personæ, & non tangit rem, nec transit ad successorem.

Sed dicta regula intelligitur in cessione facta ex causa onerosa; & limitatur dicta regula, quando esset ex causa lucrativa, nam tunc non potest agere.

Item quando res, ad quam agitur ex jure cesso esset reditura ad ipsum cedentem, quia tunc exceptio, quæ obstat excommunicato, obstat quoque cessionario.

Item quando cessionarius agit directa actione sibi ab excommunicato cessa, repellitur ab agendo, ita *Novar.fusè in qu.for.*118.

9 Excommunicatus constitutus procurator de facto, cum potestate substituendi, non potest alium substituere. *Gloss. in clement. Religiosus 50. verbo commissum, vers. tu distinguas de procur. Bart. in l.2. §.item acquiritur num.9 ff.de acquir.possess., & Bald.in l.quod quis, qu.5.de procur.*

Et sive excommunicatio sit publica, sive occulta, Judex debet repellere procuratorem, vel Advocatum excommunicatum, etiam partibus invitis, & contradicentibus, vel nemine opponente, non obstante dispositione *Tex.in c.1 de except.in* 6. quia ille *Tex.* loquitur in principali, non autem in Procuratore; *Ita Novar.qu.for.*135.

C A P. XXVIII.

De Foro Fisci, & aliorum, qui trahunt, & non trahuntur.

S U M M A R I U M.

Fiscus, Neapolitanus, Capuanus trahunt, & non trahuntur, num.1.

Caussæ, in quibus Fiscus privilegio trahendi gaudet, enumerantur, num.2.

Caussæ, in quibus Fiscus non est Actor Principalis, nec reus, nec Actor laudatus, remittuntur a R.C. ad S.C., num.3.

In caussis dubiis R. Coll. Conf. ad instantiam recurrentis providet, quod intimetur Fisco, & visa instantia Fisci, providet, quod sibi videtur, num.4.

In caussis tangentibus interesse Universitatis, ubi interesse erat inter partes, solebat Reg.Coll.Conf. providere, ut S.C. procedat, hodie adest ordo Regalis, ut procedat Trib.R.C., num.5.

In caussis inter partes procedit S.R.C., nu.6. „ *ubi quid* „ *advertitur ex nov. Const.*

1 Fiscus, Neapolitanus, Capuanus, habent privilegium, ut trahant, & non trahantur.

Fiscus, sive sit actor, sive sit Reus trahit ad Regiam Cam.Sum., & a nemine Judice trahitur.

Et in Regno habemus *prag.6., & 62.de offic.Proc. Cæs.* In quibus declarantur caussæ spectantes ad dictum Tribunal Reg.Cam.; emanatæ dictæ pragmaticæ in anno 1584. & 1585. v3.

2 Primo caussæ, in quibus Fiscus est Actor, vel reus. Secundo in computis Perceptorum, Portulanorum, & aliorum, qui Regiam pecuniam administrant; & caussæ concernentes extractiones a Regno, vel negotia Regiæ Dohanæ Menepecudum Apuliæ, & concernentes Thesaura.

Tertio caussæ, ubi Fiscus est Auctor laudatus, in caussis immunitatis, vel bonatenentiæ, vel æstimorum, pontium, & scafarum tractentur in Reg. Cam. Sum., ut *prag.61. de offic.Proc.Cæsar.§.2.*

Item caussæ domaniorum tractentur in Reg.Cam. *dict.Prag.62.§.3.*

3 Caussæ vero, in quibus Fiscus non est actor principalis, nec reus conventus, nec auctor laudatus, remittantur a Reg.Cam.ad S.C.

4 Et ubi inter partes movetur dubietas, an sit, vel non interesse Fisci, recurritur ad Collat.Conf. a quo solet provideri, quod intimetur Fisco, & a dicto Collat. visa instantia Reg. Fisci decernitur, quod ei videbitur justum.

5 In caussis tangentibus interesse Universitatis, ubi interesse erat inter partes, solebat Reg. Coll. Conf. providere, ut S. C. procedat, hodie adest ordo Regalis, ut procedat Trib.R.C., & ita passim practicatur.

6 Demum habemus chartam Regalem Serenissimi Regis Philippi Tertii expeditam in Valladolid sub die 20. Septembris 1608. in qua habemus Judicem competentem in caussis inter partes, ubi non habet Fiscus interesse, S.R.C.

„ Operam prorsus perdere non erit, si hic ea verba referamus, quæ in *nov.Constit.* leguntur § IV. *n.*17. „ ubi præscribitur modus agendi in R. Cam. in aliquibus caulis, ut celerius expediantur. Prædicta verba „ hæc sunt. XVII. *Ed affinche in detto Tribunal della Regia Camera si proceda con maggior celerità al disbrigo delle cause; vogliamo, che in uno, o due giorni di ciascheduna settimana passino nella Terza Ruota in giro due Presidenti Togati, uno di Cappa corta, ed uno de' Fiscali de' Conti, e questi disbrighino tutt'i gravami prodotti da' decreti da essi fatti in casa nelle cause di Discussioni degli Stati, e Revisioni de' Conti degli Amministradori delle Università; come parimente, che detti due Presidenti procedano alla decisione di tutti gl'incidenti, che sorgono nelle cause, nelle quali se bene il Fisco non abbia interesse presentaneo, rimangono addette al Tribunale per legge espressa, alla quale non contradica la presente determinazione; Come finalmente debbano definire le cause di detta specie, sempre che però il loro importare non ecceda il valore di docati trecento. E perchè sono inutili le leggi, quando se ne trascura l'osservanza; perciò ordiniamo, e comandiamo, che con particolar attenzione, e vigilanza debba il Luogotenente di essa Regia Camera, e suoi Ministri attendere, ed invigilare, che le presenti nostre Regali deliberazioni inviolabilmente s'osservino.*

C A P. XXIX.

De Foro Neapolitani, & Capuani.

S U M M A R I U M.

Neapolitanus civis etiam si extra Neap.domicilium faciat, si est vere originarius, sive actor, sive reus, sive auctor laudatus sit, etiam ortus in casalibus, item exterus, qui domum habet, & uxorem neapolitanam, & ejus institutor, vel famulus, vel qui apotecam, vel tabernam exercet Neapolitanorum, gaudet foro trahendi ad M.C.V., num.1.

Miserabilis non gaudet foro electionis, & variationis fori contra neapolitanum, cum sua limitatione, num.2.

Neapolitana nupta extero, etiam vidua exteri perdit privilegium Neapolitanum, num.3.

Vidua verò reversa in civitatem Neapolis, vel vivens cum domicilio separato ab antiquo domicilio viri, tunc gaudet privilegio Neapolitanorum, & assignatur ratio, num.4.

Barones rejectis contrarium tenentibus non gaudent privilegiis Neapolitanorum, nisi vere sint originarii Neapolis, num.5.

Barones originarii Neapolitani, quando conveniuntur

de

de actu ad Baroniam spectanta non gaudent privilegia fori, num.6.

Neapolitanus originarius gaudet privilegio, etiam si domicilium habeat extra Neapolim, secus Neapolitani effecti per concessionem, num.7.

Neapolitanus cessionarius quando gaudet, & quando non, num.8.

Neapolitanus gaudet privilegio, etiam natus in casalibus Neapolis, rejectis contrarium tenentibus, num.9.

Neapolitanus litigans cum Capuano, qui simile privilegium trahendi habet, gaudet foro, & assignatur ratio, num.10.

Neapolitani non gaudent fori privilegio in caussis tangentibus Dohanam Menepecudum Apuleæ, nec quando quis post litem captam consequitur civilitatem, n.11.

Neapolitani non possunt renunciare suo foro, nec consentire in Judicem extraneum, num.12.

Neapolitana mulier quoad forum subjacet foro viri extra Neapolim ad patriam viri ducta, sed quoad gabellas gaudet exemptione ubilibet, num.13.

Neapolitana nupta extero an patiatur publicationem bonorum, adsunt contrariæ opiniones, num.14.

Neapolitani contribuunt extraordinariis impositionibus in loco, ubi degunt extra Neapolim, & quæ sint declarantur, & qui sit Neapolitanus, declaratur. n.15.

1 NEapolitani cives verè originarii, etiamsi extra Neapolim incolatum faciant, trahunt, & non trahuntur, ideoque in eorum causis sola M.Cur. procedere debet, sive sint Actores, sive Rei, etiamsi Neapolitanus sit author laudatus, etiam ortus in ejus Casalibus, etiamsi sit exterus, sed habet domum propriam Neap. vel uxorem Neapolitanam; & etiam eorum institores, vel factores, ut *Rit. M.C.V.* 391. ubi *Caravit.*, & alii *Glossantes*, *Ricc. collect.*8., & 301., & etiam famuli, qui famulantur Neapolitanum, vel qui tabernam, vel apothecam exercent Neapolitanorum, *Petra in rit.*301. *num.*66.

Quod nota bene, quia per Ritum M. C. V. 301. sublata est jurisdictio a Judicibus omnibus contra Neapolitanos, sed reservata fuit solis Tribunalibus Neapolitanis.

2 Unde miserabilis, eligendo alium Judicem, eligit Judicem competentem, ita *Tartagl. in prax. cap.*2.*n.*23. *Calà de modo articulandi gloss.*1. *num.*23. *Viscont. ad Franch. dec.*406.*n.*1. *Petra ad Capyc. dec.*59.

Verum si actor est Neapolitanus, & convenerit viduam, vel alium privilegiatum extra forum Neapolitanum; illo foro semel electo, variatio non erit permissa Neapoli; sed tunc miserabili tantùm permittitur variare, quia tunc gauderet suo privilegio, ita *Carleval. lib.*1. *tit.*1. *disp.*2. *qu.*6. *sect.*8. *num.*680.

3 Neapolitana nupta extero, etiamsi solutum sit matrimonium, non gaudet privilegio Neapolitanorum, sed retinet domicilium quondam viri, *Surd. dec.*33. *num.*27. & *Carl. ubi supra num* 683.

4 Sed Neapolitana vidua si revertatur in Civitatem Neapolis, vel saltem in Civitate extera quondam viri eligat domicilium separatum a domicilio antiquo viri, itaut per se, & principaliter intelligatur habere domicilium suum, tunc gaudet privilegio Neapolitanorum, si Neapolitana prædicta sit originaria; & hoc est speciale in viduis Neapolitanis, quia originarii gaudent dicto privilegio, etiam alibi commigrantes, & simili modo videtur originaria Neapolitana: sed aliæ viduæ tunc recuperant antiquum domicilium, quando revertuntur ad antiquam patriam tantùm, *Carl. ubi supra num.*685.

5 Barones eo quod Barones sunt, non sunt censendi cives Neapolitani, ut falso putavit *Capibl. prag.* 12. *num.*1., & *Galiup. in prax par.*2. *c.*6. *nu.*63. ubi, nullum adducunt per se argumentum, non text. non Doctorem, sed ut *Carleval.* dicit *n.*597. ex capite loquuntur, ideo non gaudent omnes privilegiis Neapolitanis concessis, nisi vere sint Neapolitani, sed Barones Cives sunt locorum suæ Baroniæ, & gaudent ut cæteri Cives suæ Baroniæ, ut dicit *Carleval.* ibidem ubi allegat *Rovit. in d. prag.* 12. *nu.*3. & 4. & illi Ba-

6 rones, qui vere Neapolitani sunt, gaudent privilegiis Neapolitanorum, sed non quando conveniuntur de actu ad Baronis officium spectante gesto extra Civitatem, quia tunc non ut Neap. sed uti Barones Cives eorum Baroniæ reputantur, quo casu non gaudent privilegio fori, sive civiliter, sive criminaliter, *Capyc. decis.*59., & *Petr.* ibi, *Anna singul.* 97. & *Carleval. ubi supra n.*681., ubi multos citat.

7 Gaudent Neapolitani originarii, etiamsi aliò domicilium transtulerunt, dummodo sint vere originarii, nam Neapolitani facti per concessionem, per incolatum, vel domicilium, quando aliò se transferunt, perdunt privilegium, ut in *prag. de immun. Neap.*, & *rit. M.C.* 301., & quid de muliere nupta cum extero, & ad patriam viri ducta, dixi supra, & dicam inferius.

8 Neapolitanus agens ex jure cesso sine fraude, tam ex causa lucrativa quam onerosa gaudet hoc privilegio. Omnia prædicta de Neapol. habes apud *Carleval. lib.*1. *tit.*1. *disput.*2. *qu.*6. *sect.*8. ex *num.*1.

Hinc nota, quod diximus *sine fraude*.

Nam ubi ageret ex causa lucrativa ad finem trahendi tantum, quia tunc non est sine fraude, Neapolitanus non gauderet privilegio trahendi, per *text. in l.*2. *Cod. ut liceat potentiorib. actiones in se tran ferre*, ut decisum refert *Thor. in supplem. dec.* verbo *remissio causæ petitæ* apud *Motill. de grad. cit. num.*194.

9 Neapolitani censentur etiam illi nati in Casalibus Neap. & fori privilegio gaudent; & licet contrarium teneat *Angelus Pisanell. ad Afflict. dec.*84. & *Petr. ad Gram. decis.*21. *n.*10. tamen refelluntur a *Carlev. ubi supra num.*683., & declaratur *Text. in §. si quis igitur, auth. quibus modis naturales efficiantur sui*.

10 Neapolitani gaudent etiam litigantes cum Capuanis, qui simile privilegium habent trahendi alios, etiam litigantes cum Viduis, & aliis privilegiatis, cum limitatione, *Carlev. ubi sup. lib.*1. *tit.*1. *disp.*2. *qu.*6. *sect.*8. *num.*677. *Ursill. ad Afflict. dec.*183. *nu.*8. & ratio est, quia *Rex in cap.*53. privilegium dedit Neapolit. *a Segovia anno* 1505. in quo expresse derogavit privilegio Capuanorum, & aliorum etiam in corpore juris clauso.

11 Neapolitani tunc non gaudent fori privilegio, quando agitur de causis tangentibus Dohanam menepecudum Apuleæ *Carleval. ubi sup. Motill. de grad. cit. nu.*194. sed vide ne erres, quæ dico in *seq. Cap.* 50. *num.* . . .

Neapolitanus tunc foro non gaudet, quando lite cœpta, & pendente consequitur civilitatem, ita *Carleval. ubi sup.* & *num.*907. Prout de omni privilegiato dicimus, quod per privilegium sive miserabilitatem, quæ supervenit post litem cœptam, non admittitur variatio fori, *Motill. de grad. cit. tit. in appendice num.*346. *Carleval. ubi sup.*

12 Neapolitani gaudent privilegio fori, etiamsi illi renunciaverint, quia illius renunciatio non valet, cum sit privilegium indultum Universitati, *Ursill. dec.*41. *num.*6. *Paschal. de viribus patr. potest. par.*3. *cap.*3. *nu.*28. *Rovit. pragm.*1. *nu.*3. *ubi de delicto quis debet conveniri*, *Carleval. ubi sup. n.*675. & ob dictam caussam potest allegare dictum privilegium in quacumque parte judicii etiam post conclusum.

Et non potest Neapolitanus consentire in Judicem extraneum, & prorogare jurisdictionem Judicis non sui, quia per *Rit.*301. sublata est jurisdictio a Judicibus non residentibus Neap. ut dixi *num.*1. *in fin.*

13 Neapolitana mulier extra patriam nupta, & ad

Patriam viri ducta quoad forum non gaudet privilegio Neapolitanis concesso, quia matrimonium hujus naturæ est, ut transfundat originem uxoris ad originem viri, etiamsi uxor litigaverit cum viro, *Bald. conf.100. lib.1. & in cap. constitutus lib.2. de testibus, de Luca ad Franch.decis.414. n.3. in principio, & est Text. cum quadam puella ff. de jurisdict. omn. judic.*

Sed quoad exemptionem a gabellis gaudet, quia mulier Neapolitana extra patriam nupta, & traducta gaudet omnibus privilegiis originis, exceptis judicialibus, & quoad forum, *de Luca ad Franch.dict.decis. 416.n.4.* ex *Bald.conf.351. lib.1. nu.8., & conf.310. nu.7. vol.3. Tiraq. de legibus connub. glos.1. part.1. n.38. Gratian.discept.forens.c* 886.*n.2*, qui *n.3.* ostendit non solum in favorabilibus, sed in odiosis, & confirmat *Card.de Luca lib.de dote discurs.149.* Unde

14 Neapolitana nupta extero non patitur publicationem bonorum ex privilegio Neapolitanis concesso, juxta *decis.de Franch.416.*, nisi in certis casibus, *ut in dec. ejusdem 102., & 213.*

Contrarium tamen refert decisum *Gammar.dec.15.* quem sequitur *Altimar.ad Rovit.dec.75.num.8.* quibus videtur adhærere *de Luca ad Franch. decis.416. in fin.*, & ego dixi *ad Cervell. directorium in appendice fol.107.num.5.*

15 Hinc adverte, quod Neapolitani sunt immunes cum uxoribus, & filiis a muneribus ordinariis, sed contribuunt extraordinariis in loco, ubi degunt extra Neap. ut sunt accomodationes viarum, fontium, horologii, reparationes Majoris Ecclesiæ, salarium Prædicatoris, Medicorum, Magistri grammatices, dummodo de illis sentiant commodum, & si uti velint, ratizando inter cives, & de bonis stabilibus solvunt bonatenentiam juxta catastum. Et ita in Curia Civitatis Nuceriæ Paganorum fuerunt mihi Judici dictæ Curiæ præsentatæ provisiones Regiæ Cameræ summariæ pro parte Joannis Jordani, Antonii de Natale, Francisci de Amato, & aliorum habitantium in dicta Civitate, quæ provisiones sunt expeditæ sub die 3. Aprilis 1685. penes Josephum Petitum Actorum Magistrum.

Neapolitanus dicitur, vel ortus in ipsa Civitate Neapolitana, vel exterus, qui habet, vel uxorem Neapolitanam, vel domum in districtu dictæ Civitatis, vel Casalium, *Recc. collect.301.* quod intellige de domo propria, non vero conducta, vel emphyteutica, & quæ sit secundum conditionem, & qualitatem suam, ut decisum refert *Gallup.*

C A P. XXX.

De foro Locatorum Menepecudum Apuliæ.

S U M M A R I U M.

R*Agioni per lo Magnifico Savino d'Adamo con Ruggiero d'Adamo; e si narra il fatto*, num.1.

Qualità, che fonda l'esenzione, devesi provare dall'Allegante, num.2.

Incompetenza si può determinare dallo stesso Giudice, avanti del quale si oppone, num.3.

Ragione è l'anima della legge, quieta la mente del leggente, e toglie ogni confusione, o dubbio, num.4.

Dogana di Foggia è membro della Regia Camera della Summaria, e gode la stessa prerogativa del foro nelle cause solamente spettanti al Patrimonio Regale, dove ha interesse il Fisco, e si assegna la ragione, num.5.

Pragm.79. de offic.Proc.Cæsar.§.38. *non aggiunge privilegio nuovo a detta Dogana, ne amplia il privilegio antico*, num.6.

Dogana di Foggia ave l'istessa giurisdizione, che ave la Regia Camera nelle cause appartenenti al Real Patrimonio, nelle cause civili, ma nelle cause criminali procede ratione loci, *dove si fa la locazione, dove si pasce, o dove sono li tratturi*, num.7.

Giurisdizione ratione loci *è conceduta ad ogni Tribunale, anche a Corte Baronale per delitti commessi dentro la Baronia*, num.8.

Decisioni riferite da Ageta si dichiarano, num.9.

Decisione nova del 1711., num.10.

Cause, che spettano alla Regia Camera, ed al Sagro Consiglio, num.11.

Decisioni riferite dal Reg. de Marin. *si esplicano*, n.12.

Tribunale della Regia Camera e Dogana di Foggia est Judex ad certum genus causarum, *come li Sindicatori in causa di sindicato, e la Bagliva in causa de' danni dati, nelle quali non si ammette elezione, o variazione di foro*, num.13.

Scialoya de foro compet. *si dichiara*, num.14.

Prorogazione da chi si può fare, num.15.

Decisioni di Cafaro *si esplicano*, num.16.

Patrimonio, o eredità dedotta nel Sagro Consiglio, è giudizio universale, che tira tutti gl'interessati coram uno Judice, num.17.

Decisione di detta causa, num.18.

Ragioni aggiunte a detta Allegazione, num.19.

1 *RAGIONI PER LO MAGNIFICO SAVINO DI ADAMO, CON RUGGIERO DI ADAMO, CIRCA L'ESENZIONE ALLEGATA, COME PRETESO LOCATO DELLA DOGANA DI PUGLIA. L'ILL. SIG. MARCHESE VALLETTA SIGN. D. GIUSEPPE LUCINI REG. CONS., E COMM. IN BANCA DEL MAGNIF. FRANCESCO DI NAPOLI, LO SCRIVANO FRANCESCO BOVA.*

SAvino di Adamo della Città di Barletta ha dedotto l'eredità, e Patrimonio Paterno nel S.R.C. affine di fare dichiarare prodigo Ruggiero suo fratello Primogenito, fare dividere detto Patrimonio, far pagare a due sorelle Monache il vitalizio d'annui docati otto per ciascheduna, ed anche far annullare i contratti fatti con diversi compratori per lesione enormissima, e per altro rimedio, che li compete.

Dall'illustre Marchese Valletta Signor D. Gioseppe Lucini Regio Consigliero, e Commessario essendosi fatta inibitoria alla G.C. della Vicaria, e tutte le Corti, che non procedano nelle cause attinenti a detto Patrimonio, si è opposto da Ruggiero, esser Locato della Dogana di Foggia, ed a quella rimettersi detta causa, senza portare valido documento, che sia Doganato.

2 Poichè la qualità, che fonda l'esenzione, devesi provare dall'Allegante, *Valenz.conf.191.nu.1. Frat.discept.2.num.3. de Grass.except.2. nu.4.* per lo *test.in l.4.§.docere ff.de vi bonorum rapt.* con altri concordanti.

Nè basta, che sia Doganato 20. anni prima, se non si provano i requisiti, che partoriscono gli effetti dell'esenzione, *Gratian.discept.for.c.525.nu.12.*

3 E nel nostro Regno lo stesso Giudice, avanti il quale si oppone l'incompetenza, può determinare, *an sua sit jurisdictio? Petr.rit.265. tom.3. nu.18.* per lo *test.in leg.ex quocumque 2.in princip. ff.si quis in jus vocatus non ierit.*

Ma dato, che detto Ruggiero portasse tutti i requisiti per l'esenzione de' Locati, non può pretendere remissione di causa alla Dogana per detta esenzione.

Poichè molti, scrivendo sopra questo articolo, hanno scritto repugnanti decisioni, e repugnanti oppinioni, con moltiplicare confusioni, e dubbj, perchè
4 non si è assegnata, e ponderata la ragione di detta esenzione, che è l'anima della legge, quieta la mente del leggente, e toglie ogni confusione, e dubbio.

5 La

5 La ragione dunque è, ch'essendo la Dogana di Foggia, membro del Tribunale della Regia Camera della Sommaria, e la Doganella d'Apruzzo membro di quella, che risiede in Foggia, gode l'istesse esenzioni competenti alla Regia Camera, ch'è capo di detta Dogana, e Doganella, nelle cause solamente appartenenti al Patrimonio Regale, dove ha interesse il Fisco, mentre detto Tribunale della Regia Dogana, e Doganella non fu per altro fine eletto, se non che affine di attendere a discutere li negozj del Fisco, e non altrimente li negozj *inter partes*, dove non v'è interesse del Regio Fisco, come chiaramente sta disposto nella *Prag.61. e 64. de Offic. Proc. Cas. e 37. de Offic. S.R.Consil.*, che da niuno, che sopra di ciò ha scritto, si sono dette Prammatiche ponderate, nè menzionate.

6 Nè con la *Pramm.79. de Offic. Proc. Caes. §.38.* viene derogato, o riformato cosa in contrario, nè con detta Prammatica si aggiunge privilegio nuovo a detta Dogana, nè si amplia il privilegio antico, ma solamente si sveglia l'osservanza della Giurisdizione, che competeva a detta Dogana, quale non si osservava con tutta attenzione; ivi:

E convenendo in ciò dare opportuno rimedio ordiniamo a tutti Officiali di questo Regno, così Regj, come Baronali, particolarmente al S.R.C. G.C. della Vicaria, e Regia Audienza Provinciale, che non s'intromettano nelle suddette cause de' Locati. Nota, *suddette cause de' Locati.*

Dunque la proibizione si restringe nelle cause civili a non potersi inferire alle cause de' Locati, che in buono linguaggio è l'istesso, che dire, alle cause attinenti agl' interessi del Fisco, e Patrimonio Regale.

Ed ogni disputa, ed equivoco, che in ciò si vede, è nato dalla mala interpetrazione del capit. 28., Istruzioni, sua Riforma, e Dichiarazione, *per extensum* descritta dal *Reg. de Marin. a Revert. decis.* 516. *fol.* 102. *num.* 9. *a* 12. e da *Marc' Ant. Coda fol.* 95., e meglio da *Casaro* nella *qu.* 1.

E in detto *num.* 2. chiaramente si legge, essersi dichiarato a' 12. Febbrajo 1576. dall' Eccellentissimo Marquea col parere del Reg. Collateral Consiglio, che la Giurisdizione della Dogana s'intenda per qualsivoglia delitto, etiam non toccante materia di Dogana extra Territorio assignatoli dalla Regia Corte, o in qualsivoglia luogo.

E poi soggiugne, ivi: *Atteso le parole apposte in detto capitolo s'intendono* solum, *dove essa Dogana non sta locata, nè passa, nè cammina.*

Ecco, che con dette ultime parole si viene a dichiarare, per delitti, che si commettono a quelle Provincie, dove sta locata, dove pasce, e dove cammina, cioè dove sono li trattori, anco se si commettono in qualsisia luogo fuor del Territorio assegnato al Doganato.

Onde l'Interpretazione, che fa il *Signor Maradei a d. Pragm.* 79. *fol.* 242. *num.* 8. è contra il senso, e mente di detta Prammatica, e di detta dichiarazione del *capitolo* 38. e non si deve detta interpretazione abbracciare, nè ammettersi in pratica, *salva pace* del Giurisconsulto così celebre.

7 Mentre nelle cause civili, non si può difficultare, che la Dogana ha l'istessa giurisdizione, che la Regia Camera nelle cause appartenenti all'interesse del Fisco, al Real Patrimonio solamente, e non nelle cause, dove hanno interesse solo le Parti.

E saria assurdo dire, che la Dogana avesse giurisdizione più ampla della Regia Camera, ch'è capo.

E perciò si deve abbracciare quello, che dice *Costant. Cas.* alla *qu.* 15. approvato, e seguitato da *Ageta ad Moles part.* 2. §. 3. *fol. mihi* 474. *n.* 15. *& par.* 4. *nella Mantissa n.* 28. *fol. mihi* 228. e *Francesco Costant. sup. d. Pram.* 79. §. 38.

Nè partorisce equivoco, o dubbio, che tiene Giurisdizione detta Dogana per li delitti nel luogo di locazione, o dove pasce, o dove sono i trattori di camminare, ed in qualsisia luogo, dove sta locata, pasce, e cammina, anche che si delinquisca fuor del Territorio assegnato dalla R. Corte.

8 Mentre questa giurisdizione non è conceduta solo alla Dogana, ma è giurisdizione conceduta ad ogni Tribunale, e Corte anche Baronale per delitti commessi dentro la Baronia per legge comune, *Caball. resol.* 114. *num.* 30. per lo *testo in l.* 1. *C. ubi Senatores, vel Clarissimi, & Auth. qua in Provincia C. ubi de crimine agi oportet.*

Essendo dunque il Tribunale della Dogana Padrona de' luoghi, dove si fa la locazione, dove sono li Regj Trattori, niuno equivoco, o dubbio può nascere dalla cognizione, che fa di detti delitti in detti luoghi, per la *Pram.* 1. 2. 3. 4. 5. *&* 6. *ubi de delicto quis conveniri debet, & Rovit. in d. pram.* 1.

9 Perciò nell'omicidio commesso da' Locati nella Terra di Frosolone in persona dell'Officiale di detta Terra, il Collaterale, inteso l'Auditor Fiscale, ordinò, *quod Magna Curia procedat, literis hortatorialibus expeditis per Regiam Cameram non obstantibus.*

Le provisioni di detto Collaterale sono in Vicaria Criminale appresso lo Scrivano Fiscale Nicola Morabita, riferite da *Ageta* nel 4. *tom.* della *Mantissa fol.* 100. *in fin.*

E la ragione di *d. decis.* fu, perchè detto delitto fu commesso in detta Terra di Frosolone, e non in Puglia, dove ha li Pascoli la Dogana di Foggia.

Nè dubbio, o equivoco alcuno può nascere, che nelle cause incominciate, e pendenti anco extra negozio di Dogana, non si ammette declinatoria del foro.

Atteso se il Doganato volesse declinare il foro da altro Tribunale, o Corte, dove si trova la lite pendente, o incominciata, nemmeno si ammette detta declinazione, essendo così stabilito *de jure communi*, che ivi devesi finire la lite, dove si truova pendente, ed incominciata, *l. si quis postea, l. ubi accept. ff. de judiciis, de Franch. dec.* 544. *n.* 3., e tutti gli altri di concorde parere; e detta eccezione, *ubi captum*, compete all'attore, ed al Reo, ed è eccezione impeditiva di trasportarsi la lite avanti altro Giudice, per le ragioni allegate da *Soccin. cons.* 38., e dal *Reggente de Ponte cons.* 70. *num.* 1. *lib.* 1. *& Cafar. qu.* 33. *num.* 3. assegna la ragione; *Quia esset laboriosum, & diversae possent oriri sententiae.*

Tanto ciò è vero, che nella lite vertente di pro-
10 miscuità di pascolo della Terra di Sessano, e di Civita Nova nel Contado di Molise, il Barone, e Chiesa di Sessano, come Locati della Dogana ottennero provisioni da detta Dogana, che niuno ardisse impedirli il detto pascolo sotto pena di docati diecimila.

Ma il Barone di Civita Nova essendo ricorso a S.E. fu ciò rimesso al Regio Collateral Consiglio, e dal Collaterale rimesso al S. C. con decreto de' 6. Luglio 1711. il S.C. disse, *fiat mandatum Baroni Sessani sub poena ducatorum decem mille Fisco Regio, & caut pro causa in memoriali expressa non adeat Regiam Dohanam Menepecudum Apuliae, nec alia Tribunalia; praeter S.R.Cons.*

Il Processo è in banca del Magnifico Angelo Morvillo, appresso lo Scrivano Vecchiarella, il titolo è *Universitatis, & hominum Terrae Civita Nova, contra Universitatem, & homines Terrae Sessani; Decretum praedictum est fol.* 256. *&* 265.

La ragione del detto decreto fu, perchè detta lite era tra le parti, e non appartenente al Real Patrimonio, nè all'interesse del Fisco, e detta lite era cominciata, e pendeva nel Sacro Regio Consiglio.

Mi sia lecito dire, che molti celebri DD. che sopra di ciò hanno scritto, non hanno ponderato la *Pram.* 14. *de Off. S.R.C. Pram.* 61. & 62 *de Offic. Proc. Caf.* che detto Tribunale della Dogana è l'istesso che'l Tribu-
11 nale della Reg. Cam. al quale non compete altra giurisdizione, se non che alle cause attinenti al Real Patrimonio, e all'interesse del Reg. Fisco.

Ma rispetto alle cause, che sono tra le parti, la giurisdizione spetta a' Giudici ordinarj, così nelle cause civili, come nelle criminali, eccetto nelli delitti, che si commettono ne' luoghi di Puglia, ed Apruzzo, dove risiede la Dogana, e Doganella, dove si fa la locazione, e dove si pasce, e si cammina, ed eccetto nelle cause cominciate, e pendenti, per le ragioni *ut supra* narrate.

Onde non giovano gli esempj delle decisioni appresso *de Marin. ad Revert. dec* 526. *a num.* 14.

12 Primo, che la Corte di Piacenti fu astretta a rimettere Falco di Antocco Locato della Dogana inquisito, non ostante l'elezione del foro fatta dalla vedova, a relazione del fu Signor Presidente Fabrizio Villani nella Reg. Cam. a 7. Luglio 1581.

Nemmeno la decisione riferita al *num.* 17. nella causa dell'omicidio del quondam Marco Guadagno dentro la Terra di Foggia da' Soldati di detta Dogana nel 1657. Perchè essendo detti delitti commessi *intra fines*, e luogo soggetto alla Dogana non poteasi procedere da altri Giudici, che dalla stessa Dogana, per le notorie *Pram. Ubi de delicto*.

Qui sto è il caso ad istanza del Doganiero Fabrizio di Sangro spiegato dall'Eccellentissimo Marquez al lor Vicerè del Regno con parere del Coll. nel 1575.

Che per qualsivoglia delitto *etiam* non toccante a materia di Dogana, *etiam* fuori del Territorio assegnato dalla R. Corte, ad in qualsivoglia luogo. Atteso le parole apposte in det. *capitolo* 28. dell'istruzione s'intendono per le Provincie, dove essa Dogana non ha locato, non pasce, nè cammina.

Notinsi di grazia, quelle parole *in qualsivoglia luogo*, cioè dove la Dogana sta locata, pasce, e cammina. Essendosi dunque commesso il delitto dentro Foggia, con ragione doveasi rimettere al Tribunale della Dogana. *Nam principalis forus locus delicti est, & delictum dat jurisdictionem ei, qui aliàs eam non habet, Text. & gloss. in cap. postulasti extra de foro compet.* ibi enim causa agitur, ubi crimen committitur *cap.* 1. *dist.* 19. q. 6. *Paul. de Castro in l.* 1. *C. ubi de criminali agi oportet per tex. in c.* 2. *de const. in* 6. & vide *Sanfel. in prax. sect.* 25. *num.* 8.

Nè giova l'esempio delle decisioni contra le Vidue, ed altre simili privilegiate, che non si ammette l'elezione, e variazione del foro; perchè nelle cause di Dogana vi è interesse del Fisco, che è *magis privilegiatus* delli miserabili, *& tanquam magis privilegiatus trahit omnes minus privilegiatos, de Marin. lib.* 2. *resol.* 447. *num.* 14.

13 Ed essendo il Tribunale della Regia Camera, e della Dogana designato *certus Judex ad certum genus causarum cum clausula privativè quo ad alios Judices*, non si deve ammettere elezione, e variazione di foro alle persone miserabili, che queste prerogative sono concedute *de jure communi* ad ogni altra Corte, *cui ad certum genus causarum* è concessa giurisdizione, come nelle cause del Sindicato degli Officiali.

Nelle cause *de damno dato* alla Bagliva, per la Costituzione del Regno: *Justitiarii nomen, & normam*, dove *Afflict.* nel 9. *notab.* e da me si è conchiuso nel 2. *tom.* della mia pratica *tit.* 5. *cap.* 3. *de privileg. Curia Bajularis num.* 3.

Onde l'elezione, o variazione del foro, che si fa da vedova, o da altro simile privilegiato, non si ammette in causa civile, dove ha interesse il Fisco, nè in causa criminale, per delitto, che si commette in luogo soggetto alla Dogana, ma nell'altre Provincie ha luogo la disposizione della legge commune, per l'ultima dichiarazione fatta del *capitolo* 28. *ut supra*.

E in tal modo deveasi intendere il decreto della Regia Camera in data de' 12. Settembre 1557. riferito dal *Reg. de Marin. ad Revert. obser.* 526. *num.* 17.

Nè si trova privilegio conceduto a detta Dogana in causa civile, dove non vi sia interesse del Fisco; e nelle cause criminali in altre Provincie, eccetto solo ne' luoghi soggetti alla Dogana, dove si loca, si pasce, e si cammina, e nelle cause cominciate, e pendenti in detta Dogana, come si è detto di sopra; il che nasce dalla prorogazione del foro, dall'eccezione *litis pendentia*, che la lite dev' si finire, dov' è cominciata. Privilegio, che *de jure* compete ad ogni altro Tribunale.

14 E *Scialoja de foro compet.* al *num.* 20., con altri Autori ivi citati, riferisce tre casi, ne' quali i Doganati possono tirarsi ad altro Tribunale del Regno.

Il primo, nelli delitti commessi prima di Doganarsi.

Secondo, nelli conti dell'amministrazione fatta nell'Università.

Terzo, quando si offendono l'orecchie di qualche Giudice.

Ma se avesse ponderato la *Pram.* 61. & 62. *de Offic. Proc. Caf.* e *Pram.* 37. *de Offic. Sac. Reg. Cons.* e la *decis.* di *Sanfelic.* 23. ordinanti, che il Tribunale della Reg. Cam. non s'intrometta nelle cause *inter partes*, dove non ha interesse il Regio Fisco.

E la Carta Regale del Serenissimo Filippo III. da Vagliadolid a' 20. Settembre 1608. che si legge appresso *Sanfelic.* nella sua *prat. sect.* 3. *num.* 39. *l.* 6. nella quale si stabilisce, che il Sagro Consiglio, e Giudice competente nelle cause, nelle quali non vi è interesse del Fisco, ma vi è *inter partes*, & *pragm.* 37. *de Offic. S.R.C. statuit, quod causa inter partes decidantur in S.R.C. & reliqua Fiscum tangentes in Regia Camera*, e la ragione spiegata da Noi; non averia posto dette tre fallenze ma *unico verbo* avrebbe fatto conclusione, e regola, che in tre casi il Doganato tira, e non è tirato.

Primo, nelle cause, dove ha interesse il Fisco.

Secondo, nelli delitti commessi nelli luoghi soggetti alla Dogana.

Terzo, nelle cause cominciate, e pendenti in Dogana.

Del resto in tutte le cause civili, dove non ha interesse il Fisco.

In tutte le cause criminali *active*, e *passive*, che i delitti non si commettono ne' luoghi soggetti alla Dogana, cioè dove sono le locazioni, i regj pascoli, e li regi tratturi.

E nelle cause cominciate, o pendenti negli altri Tribunali, il Doganato si tira nel Tribunale, dove pende la lite, o dove *de jure* si deve procedere.

15 La causa della prorogazione non è, com'altri hanno stimato, che quando è conceduta a tutto il ceto non possa uno di quel ceto rinunciare al suo foro, che detta ragione la stima falsa *Cafar. in qu.* 23. *num.* 18. dicendo, il Napolitano intanto non può rinunciare al suo foro, in quanto, che quel foro fu espressamente riservato al Rè Nostro Signore (che Dio guardi).

E l'Antesignano di questo fu *Federigo Lanfr.* riferito da *Caramuel rit.* 301., e da *Novario de elect. & variat. fori qu.* 69. *verf. quam retinenda.*

Così ancora i Cherici non possono consentire al foro laicale, perchè il Foro Ecclesiastico fu riserbato a Dio, ed al Sommo Pontefice, *Numer. cap.* 3. *de Levitis*, *Cafar.* in detta *qu.* 23. *n.* 6. *ex Bellarm. tom.* 2. *controv. general. lib.* 2. *de Cleric. cap.* 28. *lit. D.*

Ma i laici possono prorogare la giurisdizione nelle cause civili, e rinunciare al suo privilegio, ancorchè suf-

fusse conceduto al ceto, e prorogar la giurisdizione a chi naturalmente saria soggetto, se non avesse il privilegio dell'esenzione, come detto *Casaro* conchiude sia *quæstione* 15. *num.*40. con molti Autori ivi citati; ed *in dict. quæst.*23. *num.*12.

Onde perchè l'esenzione de' Doganati non trovasi al R. immediatamente riservata, come avvertì detto *Casaro loc. cit. num.*41. senza dubbio può il Doganato, dove non è interesse del Fisco, prorogare, con la dottrina dell'*Abbate in cap. significasti par.*2. *qu.*17. *num.* 18. *vers. conclus. ante num.*22. ibi.

Conclusio quarta, opinio Abbatis certa est in exemptis Papæ immediate subjectis, quorum sibi ipse jurisdictionem reservavit, in exemptis vero ab Ordinario, qui tamen subjecti sunt alteri Prælato superiori, dicendum est, eos posse jurisdictionem sui Ordinarii prorogare.

16 E l'istesso *Casaro dict. quæst.* 15. riferisce, che gli Eredi d'Achille Pagano, che avevano sei mila pecore locate alla Dogana, essendo convenuti nel S. C. per caus. di mutuo, che non aveva dipendenza da negozi di Dogana, non furono rimessi dal S.C. e detto decreto fu confermato, anche in grado di reclamazione.

Altra decisione riferisce contra Clemente Angrisano Scrivano ordinario della Regia Dogana, pure confirmata in grado di reclamazione, *ut num* 8.

Altra decisione, che fu negata la remissione al Procuratore de' Locati, che presentò tutti li privilegi della Dogana, *ut num.*9.

Altra decisione, che il Presidente Baylo, avendo fatto ortatoria alla Vicaria fu dal Reggente de Marinis allora Giudice di Vicaria decretato, che si procedesse in Vicaria, ed avendo Paulo Pennuto appellato nel S.C. fu confermato, anche in grado di reclamazione *ut num.*12.

Oltre di ciò nel caso nostro vi concorre altra ragione più potente, mentre la causa dedotta da Savino è dell'eredità, e Patrimonio Paterno, che è
17 giudizio universale, non solo contro detto Ruggiero, ma contro diversi compratori di beni Paterni, ed altri interessati in detto Patrimonio, che tutti *trahuntur coram uno Judice, ne continentia causæ dividatur, & ne diversæ sententiæ coram alio fiat*; ed in detto giudizio universale non vi è Interesse del Regio Fisco.

Onde il Tribunale della Regia Dogana, e quello della Regia Camera, dove s'averia da appellare in caso di gravame non possono in detto giudizio universale *inter partes* occuparsi, e tralasciare le cause fiscali.

E perchè si tratta *de judicio duplici familiæ erciscundæ, & communi dividundo, ut dixi in cap.* 24. *num.*14. *ex Menoch. de arbitr. casu* 371. *nu.*11.

E perchè è giudizio universale, che tira tutti gl'interessati *coram uno Judice*, come tutti li *DD.* conchiudono *in l.*1. *& seqq. ff. de quibus rebus ad eundem Judicem eatur, l. si idem cum eodem, §. quod si muta ff. de jurisd. omn. judic. c. fin. & c. dispendia de rescrip. in* 6. *Cancer. par.* 3. *cap.*1. *de asstaur. num.*51. *Capyc. dec.* 122. *Novar. qu.*11. *num.*15. *per textum in l. nulli C. de judic. cap.*2. *de caus. possess.*

Tre dunque sono le ragioni, per le quali non si deve rimettere la causa ad istanza di Roggiero alla Dogana.

Prima, perchè non porta validi documenti di godere l'esenzione.

Seconda, perchè in detta causa non vi è interesse del Fisco.

Terza, perchè nel S.C. che è Concistorio del Principe, s'è dedotto il Giudizio *familiæ erciscundæ, & communi dividundo* del Patrimonio Paterno; Giudizio universale, che devesi trattare *coram uno Judice, ne diversæ oriantur sententiæ, & causæ continentia dividatur.*

Onde attente dette tre ragioni, ed altre, che la sublime dottrina del Signor Commessario, e de' Signori della Ruota suppliranno; Supplica esso Savino far ordine penale a det. Roggiero, ed altri interessati, che non vadano al Tribunale della Dogana, nè ad altri, che ad esso S.C.

Lionardo Ricci per la verità, e non per lo Cliente ha scritto. Riservandosi più pienamente scrivere nel suo Terzo Tomo della pratica, che al presente si è già cominciato a dare alle stampe.

18 Decisio causæ in Aula Regii Consil. Dom. Solares patrocinante eximio Doctore Dom. D. Francisco Pugliese Terræ Bouatorum, sub die decimo mensis Martii, dum hæc scribo 1717. ad relationem Illustr. Marchionis Valletta Dom. D. Josephi Lucina Regii Consil. & causæ Commissarii, intervenientibus Reg. Consil. Dom. D. Carolo Jannelli, Dom. D. Dominico Florillo, Dom. D. Carolo Carmignano, & Dom. D. Francisco Solares Capite Aulæ.

Ex quo agitur de judicio universali, procedatur in S.C. petita remissione non obstante.

In Banca Magnifici de Neap. penes Scribam Franciscum Bova.

Retroscriptam Allegationem currenti calamo, & magna festinatione feci ad requisitionem Dom. D. Francisci Pugliese pro dicto Savino patrocinantis, dum hic tertius Tomus sub Torculari jam reperitur, & fuit per S.C. facta decisio suprascripta.

Et ut plenius legenti satisfaciam, aliqua hic annotatione digna referam.

19 Et primo, quod privilegium fori ad beneficium Locatorum, & aliorum dictæ Doganæ Foggiæ subjectorum, fundatur *in cap.* 28. *instruct.* quod est ultimum *cap.* ordine Excell. Cardinal. Granuela, tunc Proregis in hoc Regno anno 1574. publicatum.

Quod *capit.*28. fuit deinde reformatum, & demum fuit declaratum per S.E. cum voto Reg. Coll. Consil. anno 1576. ad supplicationem D. Fabritii de Sangro, tunc Dohanerii.

Quod *capit.*28. *Instructio*, & ipsius *Reformatio*, & *Declaratio* legitur apud *Reg. de Marin. ad Revert. dec.* 156. & apud *Marcum Antonium Coda fol.* 83. & 84. & *fol.* 104. ripete, che la giurisdizione della Dogana di Foggia non è sempre, nè in ogni luogo, *in suo tract. de privilegiis, & instructionibus dictæ Dohanæ Foggiæ.*

Et leguntur apud *Dom. Gaetanum Ageta ad Moles p.*2. *§.*3. *n.*15. *fol.*232. & *p.*4. *in sua mantissa n.*28. *fol.* 00. sed melius apud *Constantin. Casarum qu* 5.

Fundatur etiam dicta prærogativa fori ad beneficium Locatorum *in §.*38. *pragm.*79. *de Offic. Proc. Cæsar. anno* 1688. *tempore Excell. D. Petri de Aragonia, tunc Prorog. in hoc Regno.*

Super qua *pragm.*79. scripserunt *d. Dom. Ageta, & Dom. Francisc. Constantius, & Dom. Franciscus Moradei*, tres Insignes Jurisconsulti. Sed ob repugnantes decisiones, & opiniones relatas confusa est quæstio. Ponimus proinde aliquas regulas, & generales conclusiones, ut facilius possim legenti, quæ ego scribo, praxim hanc clariorem reddere.

Prima conclusio est, quod prærogativa exemptionis duobus modis conceditur in civilibus, vel ratione personarum, vel ratione causarum, ut dixi *in casu sexta* hujus secundæ partis.

Ratione personarum, quando designatus est certus Judex ad certum genus personarum, & toto cœtui personarum cum clausula privativa, quoad alios Judices, tunc dicta persona trahit, & non trahitur.

Et rationem assignant aliqui, quia privilegium non est personale, sed universale ad totum genus personarum, ideoque non potest illa persona in præjudicium

ctum totius cœtus Judici non suo se submittere.

Exemplificari potest in Clerico, omnique alia persona Ecclesiastica, & in Neapolitano.

Quæ ratio non placet *Cæsaro*, qui aliam rationem assignat ex doctrina *Abb. in c. significasti p. 2. qu. 7. n. 18. vers. 3. concl.* & ex *Caravu. rit. 301. & Novar. de elect. & var. fori qu. 69.* Quæ ratio est:

Quia Clerici tam de jure divino, quam de jure canonico, & de jure civili, & de jure Regni, & totus cœtus Ecclesiasticorum reservatus est Deo, & Summo Pontifici.

Et cœtus Neapolitanorum reservatus est Domino Nostro Regi, quem Deus incolumem servet, ita *Cæsar. in qu. 15. num. 40.* cum aliis ibi citatis, *& in qu. 23. num. 6. & 11.*

Sed utcumque sit, utra ex his duabus rationibus sit verior; qui legit, videat.

Conclusio tamen sit, quod Tribunal Regiæ Cameræ, & Dohanæ Apuleæ unum Tribunal est, alterum altero subordinatum, quod erectum est ad caussas ad patrimonium regale attinentes tantum, ubi de interesse Fisci agitur in caussis civilibus; Secus vero ubi agitur de interesse inter partes, ubi Regius Fiscus interesse non habet, ut habetur *in Prag. 61. & 62. de Off. Proc. Cæs.* & melius *in prag. 37. de Offic S. R. C.*

Et dictum Tribunal est Judex designatus ad certum genus caussarum, & non ad certum genus personarum, rejecto *Diomede Petrantio* concludente Doganerium ad certum genus personarum fuisse Judicem designatum *in sua allegat.* inserta per *Reg. de Marin. ad Revert. dec. 526. in fine.*

Nam si esset Tribunal Dohanæ designatus Judex ad certum genus personarum, jurisdictionem haberet Dohanerius, & Regia Camera Summariæ, etiam in caussis civilibus non pertinentibus ad Regale Patrimonium, & in caussis, in quibus de interesse tantum inter partes agitur, quod absurdum est, & contra dispositionem *d. prag. 61. & 63. de Off. Proc. Cæs.* publicatæ anno 1584. & 1585. in quibus statuitur Tribunal Reg. Cameræ esse Judicem competentem in caussis tantum, in quibus Fiscus habet interesse.

Et esset contra dispositionem Chartæ Regalis sub die 20. Septembris 1608. quæ est inserta *in Prax. Sanfel. sect. 2. num. 7. fol. 9.* ubi statuitur S. C. esse Judicem competentem in caussis inter partes, ubi Fiscus non habet interesse, ut dixi *in cap. 18. num. 6. de Foro Fisci*, & contra *pragm. 37. de Off. S. R. C.*

In caussa vero criminali nullum privilegium habet Tribunal Regiæ Cameræ Summariæ, & Regiæ Dohanæ Apuleæ concessum ultra illud, quod omnibus Tribunalibus, & Curiis de jure communi, & de jure Regni reperitur dispositum, etiam in beneficium Curiarum Baronalium, quod est ratione loci, & non ratione personarum.

In delictis enim activis, & passivis a personis Locatis, vel ab aliis dictæ Doganæ subjectis procedit Regius Dohanerius, quando delicta patrantur in locis suæ residentiæ.

Ubi sit locatio, ubi sunt Regia pascua, & Regii tractturi, ex dispositione juris communis per *auth. qua in Provinciis C. ubi de crimine agi oportet.*

Et ex dispositione juris Regni per *prag. 1. usque ad 6. ubi de delicto quis debet conveniri.*

Et ratione loci, & non ratione personarum, & ita disponit Reformatio, & Declaratio capituli instructionum 28., & ita dictat litera, & mens dictæ Reformationis, & Declarationis.

Ideo cum Marcus Guadagno a militibus Regiæ Dohanæ morti fuerit traditus anno 1657. intus Terram Fogiæ, ubi residet dicta Dohana, fuit merito per Reg. Cam. provisum, quod procederet dicta Regia Dohana, fori electione facta ad Regiam Cameram per sororem dicti Marci virginem non obstante.

Quia dictæ virgini per *tex. in l. 1. C. quando Imperator* fuit concessum privilegium eligendi, & vacandi forum ad Tribunal Regis, & non ad Judicem designatum ad certum genus caussarum. & Regia Camera est designata ad genus caussarum gravaminum tantum, quæ inferuntur in Regia Dohana. Et Regia Doana est Judex designatus ad certum genus caussarum criminalium, sive delictorum, quæ committuntur à loco, ubi residet Dohana.

Quod clare habetur in declaratione facta ad supplicationem D. Fabritii de Sangro Dohanerii anno 1576. super interpretatione *capit. 28. instruct.* Eminentiss. Card. Grauuela, tunc in Regno Viceregis.

Quæ declaratio fuit facta circa delicta tantum, ibi: *Per qualsivoglia delitto etiam non toccante la materia di Dogana.*

Et ibi: *Delitto extra lo Territorio assegnato alla Regia Corte, ed in qualsivoglia luogo.* Atteso le parole apposte in detto capitolo s'intendono solo, dove essa Dogana non sia locata, nè passa, nè cammina

Et ibi: *Osservando nel resto la forma, e tenore del detto capitolo*; Ed in detto *capit. 28.* dell'*Istruzione* si dice, ibi: *che anco nel tempo de Estate, che la Dogana sarà in Apruzzo, che il Doganiero possa conoscere li negozj, e cause attinenti alla Dogana, ad ogni altra lite incomminciata, e solo li negozj, cause extra Dogana in detto tempo possano conoscere i Baroni, e Padroni de i luoghi delle persone de' detti luoghi, conforme la disposizione della legge comune.*

Quindi ne risulta una chiara conclusione, e regola generale, che nelle cause criminali la Regia Dogana ha giurisdizione *ratione loci, & non ratione personarum.*

E nelle cause civili ha giurisdizione in quelle solo appartenenti al Real Patrimonio, dove ha interesse il Fisco, e non in cause *inter partes.*

S'inferisce altra conclusione, e regola generale, che D. Francesco di Sangro Doganiero fece li banni descritti da *Coda fol. 77.*, e nel *num. 14.* ibi: *Item si ordina, che non si possano chiamare in giudizio li fidati de Dogana, per qualsivoglia causa, eccetto, che nel Tribunale della detta Regia Dogana, e chiestendo pigliata informazione da altri officiali contro di essi, quella si debbia transmettere gratis.*

Detto banno fatto da D. Fabrizio di Sangro, non si può intendere contro il tenore, e disposizione della dichiarazione fatta ad istanza di D. Fabrizio Doganiero, in data degli 11. Febbrajo 1576. dall'Eccell. Vicerè, con voto, e parere del Regio Coll. Consiglio, ut sup.

Onde nella *pragm. 79. de Offic. Proc. Cæsar.* d. §. 38. si fa menzione di detto capo 14. di D. Fabrizio di Sangro.

La mente, e lettera di detta Prammatica è chiara, che non rivoca la dichiarazione ad istanza di detto Signore fatta, ma s'intende, che il detto bando si uniforma con detta dichiarazione.

Altra regola, e chiara conclusione s'inferisce dalla *decis.* riferita dal *Sig. Altimari rubr. 9. qu. 30.*, che essendo attore un Napoletano, ed essendo reo un Doganato, fu la causa rimessa alla R. Cam., e con ciò fu soddisfatto al privilegio di Napolitano, e di Locato, come dice *detto Altimari*, e conferma *Ageta ad Moles §. 3. n. 29. p. 2. fol. mihi* 474.

Sed pace ipsorum per dictam decisionem non fuit satisfactum utrique parti, ut dicti Auctores putarunt, sed fuit satisfactum tantum privilegio Neapolitani, qui trahit Doganatos ad Tribunalia Neapolitana ex Rit. M.C.V. 301., ubi reservata fuit jurisdictio contra Neapolitanos solis Tribunalibus Neapolitanis, ut dixi in *cap. 29.* rejectis *Motill. & aliis* contrarium dicentibus per nos relatis *d. cap. 29. num. 11.*, & sic Privilegium Locatorum non est derogatorium Privi-

-legio

legio Neapolitanorum.

Quia si esset derogatorium, non fuisset dicta causa remissa ad Regiam Cameram, quod Tribunal est ad certum genus causarum pertinentium ad gravamina tantùm illata per Regiam Dohanam, & sic privilegium Locatorum non prævalet contra privilegium Neapolitani, qui trahit Dohanalum coram Judicibus residentibus Neapoli, sive actores, sive rei sint; ea ratione, quia circa Neapolitanos sublata est jurisdictio ab omnibus Judicibus, & reservata fuit solis Tribunalibus Neapolitanis, ut dixi *num.*1. antecedenti *cap.*29.

Alia generalis regula, & conclusio traditur, ut filius, & uxor gaudeant eadem fori prærogativa, qua gaudet Locatus, sive quilibet dictæ Dohanæ subjectus in causa criminali, juxta decisiones relatas per *Marcum Antonium Coda in suo tract. de Dohana Fogiæ fol.*85. & juxta tradita per *Sanfel. in sua praxi sect.*23. *num.*18., ubi ex doctrina *Joan. de Plat.* concludit privilegium alicui concessum ratione possessionis officii, vel exercitii, quod gerit, vel cui deservit, transire ad uxorem, & filios existentes in servitio Patris. aliàs Pater pro defendendo filio inquisito, vel pro defendenda uxore inquisita, subtraheretur a proprio exercitio, vel officio, cui deservit.

Sed vera, & germana ratio est, quia vir, & uxor sunt duo in carne una, & Pater, & filius, una eademque persona censetur.

Ideoque ne vir pro defensione uxoris, & Pater pro defensione filii divertatur a servitio Dohanæ, se transferendo coram alio Judice, & ne per hoc Dohana, sive Reale Patrimonium, aliquod detrimentum patiatur, sive interesse Fisci per hoc lædatur, illud permittendum non est.

Alia ratio assignari potest, quia exemptus a jurisdictione Ordinarii, ab Ordinario est male visus; & succederet adagium Villani, dicentis: *Qui verberare non potest Asinum, trahitur ab iracundia, ad verberandum vardam Asini*.

Ex hoc oritur suspicio, sive diffidentia erga personam Judicis ordinarii, & malum est coram suspecto Judice causam prosequi, maxime criminalem.

Has rationes tene menti, quia a nemine sunt ponderatæ, sive scriptæ.

Dum hæc scribo ad meam notitiam venit sequens decisio.

Eccellentissimo Signore.

Il Dottor Francesco Torre figlio, ed erede universale col beneficio della legge, ed inventario del qu. Salvatore, supplicando dice a V. E. come il supplicante nel mese di Novembre del trascorso anno ottenne decreto dal Giudice Odoardi Commessario contro li magnifici Giuseppe, e Francesco del Pozzo *insolidum* obbligati a suo beneficio nel nome, *ut supra*, che gli avessero pagati ducati seimila dovutegli in virtù di pubblico instrumento negli atti prodotto, quali ducati sei mila si fussero depositati in banco, con ponersi in credito del supplicante, per impiegarsi in compra per sicurtà delle doti della Magnifica Anna Maria Torre sua sorella: e notificato detto decreto alli detti debitori, per parte del detto Magnifico Giuseppe del Pozzo si domandò, benchè vanamente, *cum reverentia*, la remissione della causa alla Regia Dogana di Foggia, come asserto Locato di quella, il tutto per dilatare, repetita riverenza, il pagamento dovutegli, e cerziorato detto Giuseppe, ed il suo Proccuratore, dal detto Giudice Odoardi Commessario fu ordinato, che si fusse proceduto contro il detto Giuseppe in essa G. C. non ostante detta pretesa remissione, anche perchè non aveva prodotto documento alcuno dell'esposto nella sua istanza; il qual decreto anche sta confermato dal S. C. e notificato al Proccuratore del detto Giuseppe, non ne produsse rimedio alcuno, onde quelli son passati in cosa giudicata, e dopo anche dal detto Giudice Commessario si è proceduto avanti in detta causa, come chiaramente si legge dagli atti in Banca di Lasco, appresso lo Scrivano Mangione; e perchè li è pervenuto *ad aures*, che detto Giuseppe con suo memoriale sorrettizio, ed orrettizio, *repetita reverentia*, non avendo fatto menzione alcuna dell'esposto, e come asserto Locato di detta Reg. Dogana abbia di nuovo preteso essere rimesso a quella, ed anche sorrettiziamente abbia ottenuto da V.E. l'*intimetur Fisco, & Parti*, quando detta remissione è stata già decisa dalli detti Tribunali, e denegatali; tanto più essendo il supplicante notorio Cittadino Napoletano, ed Avvocato nelli Regj Tribunali di questa Città, operandosi il tutto per dilatare, *repetita reverentia*. Pertanto ricorre a' piedi di V.E. e la supplica degnarsi ordinare, che con effetto in detta causa proceda contro detto Magnifico Giuseppe la detta G.C. della Vicaria a tutto quello sarà necessario, e non si leggano memoriali in contrario a V. E. ed il tutto l'averà a grazia, ut Deus. Tanto più, che il supplicante detti decreti della remissione denegata l'ha accettati nelle parti a suo beneficio, ed il tutto l'averà a grazia, ut Deus, &c.

Veris, quod agitur vigore instrumenti, &c. M.C.V. in causa prædicta continuet in procedendo.

Gaeta Reg. Miro Reg. Mazzaccara Reg. Ulloa Reg. Alvarez Reg. Giovine Reg.

Provisum per S.E. Neap. die 12. Februarii 1717.

Concordat cum suo originali sistente in processu pro Magnifico Doctore Francisco Torre nomine, ut in actis, cum Magnificis Iosepho, & Francisco del Pozzo insolidum obligatis, meliori collatione semper salva, in fidem, &c. Neapoli die primo Martii 1717.

Francesco Lasco.

Mangione.

C A P. XXXI.

De electione, & variatione fori, ratione miserabilitatis.

S U M M A R I U M.

Actor regulariter debet coram inferiori Iudice litem movere, a quo in casu gravaminis ad Superiorem gradatim appellare, num.1.

Dicta regula limitatur per tex. in l.un. C. quando Imp. per quem Tex. fuit miserabilibus concessum privilegium eligendi, & variandi forum; & quæ sint istæ personæ in Tex. declaratæ, numerantur, num.2.

Miserabiles numerati in d. Tex. l. unica arbitrio Iudicis non subjacent, cæteri vero in d. Tex. non expressi, sed a DD. tanquam comprehensi numerati, arbitrio Iudicis manent, num.3.

Miserabiles non numerati in d. Tex. a DD. ampliati numerantur, num.4.

Fori electio ad actorem pertinet, si reus multiplicem forum habet, & quomodo hoc sit intelligendum, nu.5.

Clericus pro bonis propriis hoc privilegio non gaudet, sed gaudet pro bonis, super quibus fuit ordinatus, & pro fructibus beneficii, num.6.

Electio fori de Iure Regni in criminalibus, si reus non comparet personaliter, non admittitur, quod limitatur; secus autem est in civilibus, num.7.

Electio fori, an admittatur in Regno, nisi ante omnia juretur de perhorrescentia, num.8.

Contra juramentum perhorrescentiæ, an admittatur probatio in contrarium, num.9.

Fori electio, vel variatio, an competat, quando miserabilis citatur criminaliter ex officio Curiæ, num.10.

Electione, seu variatione fori vix petita, ante expeditam

*tam inhibitoriam , statim primus Judex remanet incompetens , & acta sunt nulla , post petitam variationem,*num.11.

Judex declinatus ante expeditam inhibitoriam , an, & quando possit cogere declinantem ad obtinendas inhibitoriales a Superiore infra certum terminum , & concordantur opiniones invicem repugnantes, num.12.

*Judex declinatus , an possit ante inhibitionem cognoscere , quando ab Adversario opponitur qualitas , per quam cessat privilegium fori,*num.13.

*Privilegiatus convenitur in loco delicti pro delicto commisso , etiam si sit Neapolitanus delinquens, & propter delictum amittit privilegium fori,*num.14.

*Miserabilis foro renunciare non potest, & assignatur ratio,*num.15.

Miserabilis contumax non amittit fori declinatoriam, num.16.

*Miserabilis post litem contestatam potest forum eligere, & variare . Secus in personis exemptis, qui per contractum , vel per contumaciam amittunt prærogativam exemptionis,*num.17.

*Privilegiatus contra privilegiatum privilegia non gaudet ; nec post litem captam cum defuncto, nec in caussis fiscalibus , vel feudalibus , vel ubi agitur de reddendis rationibus,*num.18.

Variatio fori quot vicibus, & quando fieri potest. n.19.

Miserabilis persona in quibus casibus non potest neque eligere, neque variare forum, num.20.

1 REgulam ad actores pertinentem habemus a jure communi , quod nemo possit adire Superiorem omisso medio , idest omisso Judice inferiore , sed debet coram inferiore prius litem movere, & si ille gravaverit, ad Superiorem gradatim appellare, *Tex. est in l.nemo.4.de jurisdict.omn.Judic.*

2 Sed *Constantinus* Imperator hanc regulam limitavit *in l.unic.C.quando Imp.inter pupillos, vel viduas, vel miserabiles personas cognoscat* , per quem *tex.* fuit miserabilibus concessum privilegium electionis , & variationis fori ; ubi tres species personarum numeravit , quibus privilegium concessit , ne possint trahi a proprio domicilio ; ipsi tamen bene possunt trahere Adversarios extra domicilium coram Principe , & sunt v3.

Primo, Pupillus. Secundo, Vidua. Tertio, diuturno morbo defatigati, & debiles.

Nam sive agant , sive conveniantur , possunt ad Suprema Tribunalia declinare forum Judicis inferioris. Vel si ad Suprema Tribunalia conveniantur , ea declinare possunt , & eligere Judicem proprium inferiorem, *Carl.lib.1.tit.1.disp.2.qu.6. sect.7.num.525.& Auctor.ibi citati.*

Inter diuturno morbo defatigatos , & debiles a DD. numerantur senes decrepiti (cum senectus ipsa morbus sit incurabilis;) necnon Cæci , Surdi, Muti , Claudi , & quicumque diuturno morbo mentis , aut corporis sunt impediti , ne possint suis causis stare , & se defendere.

3 Et quod ad has personas attinet, earum miserabilitas arbitrio Judicis non subjacet , sed miserabiles ipso jure censentur , nam arbitrarium non sit , quod certo jure definitum est , *Menoch.de arbitr.lib.1.qu.14.*

Quod vero pertinet ad cæteras personas *in d. l.un.* non expressas , sed a Doctoribus tanquam comprehensas numeratas, miserabilitas sub Judicis arbitrio remanet, *Carl.loco cit.num.530.*

4 Qui non sunt numerati *in d.l.un.*& arbitrio Judicis sunt miserabiles, sunt, v3.

Primo, Pauper, & Inops. Secundo, Orphanus. Tertio, Captivus, & Carceratus. Quarto, Peregrinus, & Advena. Quinto , Mercatores , qui in itinere pro gabellis gravantur. Sexto, Agricolæ . Septimo, Scholares. Octavo, Meretrices. Nono , Expositi, Liberti, Ecclesiæ . publici pœnitentes; nuper ad fidem Conversi, & qui sunt tales, in quibus eadem inveniatur miserationis ratio.

Quam conclusionem ampliant DD. ut idem privilegium electionis fori competat Ecclesiæ , Universitati, locis piis, Confraternitatibus, Collegiis. & piæ caussæ, ut omnia hæc apud *Carleval. lib.1. tit.1. disp.2.qu.6. sect.7.a num.525.ad num.568.& num.576. de Amat. dec.99.Tapp.in constit. Regni statuimus num.1.* & alii per *d.Carleval.*citati.

Amplia ultimo etiam in dote , & dotalium rerum repetitione, quia dos pia caussa dicitur, *Novar qu.47*

Unde mulier, sive vidua, sive nupta pro dote repetenda gaudet fori electione , secundum unam opinionem, ut dicam *in cap.33.num......*ubi vide.

5 Electio fori regulariter pertinet ad actorem, si reus multiplicem forum habet , *Franch.dec.177. Romanus cons.194.num.1.Carleval.lib.1.tit.1.disp.3.qu.3.n.152. & qu.5.num.386.* quod intellige in actione reali, vel mixta, ut possit agere in loco rei sitæ, licet tam actor, quam reus sint exteri.

6 Clericus in Regno ex speciali jure gaudet beneficio electionis fori , non tamen pro suis propriis bonis , sed pro bonis patrimonialibus , super quibus fuit Clericus ad ordines sacros promotus , & pro fructibus piorum beneficiorum , *Ursil.ad Afflict.decis.257.nu.1.* patet deinde *in comment. explic. Bulla Cena Dom. lib.1.cap.48. qu.5.num.9.Anton.Urs. resol. lib.1.cons. 88.Riccius in prax. fr.Eccl.resol.91. tom.4. & decis. 299.p.2. Novar. qu.for.lib.1.qu. 72.* ubi refert *Thor. part. 2. comp. decis. verbo electio fori facta per Clericum,Petra rit.229. nu.3.* ubi ampliatur etiam in Clerico primæ tonsuræ.

Vide *rit.67.& 239.de Franch. decis.234.n.4.Thor. tom.2. verbo Eccles.* & vide infra contrarium , *& de Luca ad Franch. decis.597. num. 2. Viv. decis. 27.* qui concludit , quod pro bonis Ecclesiasticis . & pro bonis , super quibus fuit ordinatus , gaudet, sed non gaudet pro bonis propriis.

Et de jure Regni est *Const statuimus de Offic. Magist. Justit. & cap.Regni , quod decreta 42.* ubi *Nigris nu. 9.*& sunt *Ritus 228.229.230.& 233.*ubi *Carav.& ad rit.19. Affl. dec.257.*& tam in causis civilibus, quam criminalibus , rejecta opinione *Novar.* & aliorum , firmat *Carleval.ubi sup. sect.7.num.565.*

7 Electio fori in criminalibus , ut competat de Jure Regni , debet reus personaliter comparere, suum privilegium allegaturus; intellige tamen, quando ut reus est citatus in criminalibus, ita sentit *rit.130.*

Qui ritus limitatur , si privilegiatus reperiatur carceratus in loco domicilii , vel alio , tunc admittetur per Procuratorem ad electionem fori , nisi carceratio fuerit affectata, *D.Cons. Petra dict.rit.130.nu.3. & Petra Senior ad Gram.n.6.Surd.dec.267. nu.16.*

In civilibus autem non cogitur personaliter comparere , sed per Procuratorem potest allegare declinatoriam, & ita concordantur *Afflict.*cum *Carav.*, nam per *rit.230.*cautum est in Regno , ut miserabilis gaudeat privilegio, si personaliter compareat. Et *Afflict. in Constit.*statuimus *num.26.* dicit dictum ritum non servari , & è contra *Carav. in dict.rit.230.num.3. & rit. 269. num. 2.* ait esse in viridi observantia ; & distinctionis fœdere , ut supra , concordantur supracitati Auctores.

Sed *Petra d.rit.130.num.5. Carleval. ubi supra qu. 6. sect.7. num.632. & num.565.* indistincte ponit miserabiles gaudere privilegio electionis fori tam in civilibus , quam in criminalibus , & allegat *Franch. decis.599.Vivium dec.565.Ricc.collect.1.*& refellit *Scac. de appellat.q.7.n.132.Novar.* & alios contrarios.

8 Electio fori non procedit in Regno, nisi ante omnia eligens juramentum præstet de perhorrescentia , alias non gaudet dicto privilegio ; ita statuitur *in Constit.*

sta-

statuimus de Offic.Magistr.Justit. ubi *gloss.verb.corporali prædicto Sacramento, & Rit.*228. ubi *Carav. nu.* 4. *Nigris c. Regni, Quod decretum* 42. *ex num.* 12. *Franch. decis.*257. *num.*1. *Gallup. par.*2.*c.*6.*num.*56. *Capibl.pragm.*8.*par.*1. *num.*341. *Motil. de grad. citat. num.*267. *Covar.pract.qu.*99.*cap.*6.*num.*1.

De jure enim communi dictum juramentum non requiritur; quia *Text.in l.unic. C.quando Imperator* posuit tantum duo requisita, nempè, ut sit miserabilitas, & perhorrescentia. At *Constitutio Regni, statuimus* addit tertium requisitum, nempè, ut miserabiles jurent, quod Adversariorum suorum potentiam perhorrescunt; & sic in Regno, tria requisita sunt de essentia electionis fori, *miserabilitas, perhorrescentia, & juramentum*.

In præstatione tamen hujus juramenti, non requiritur necessario persona principalis, sed potest præstari dictum juramentum per Procuratorem specialem constitutum, & ita observari tradit *Muscatell. in gloss.competentes p.*2.*nu.*76. imo in sua *addit.lit.H.* post citatam decisionem de *Franch.*257., concludit, quod tempore suo nunquam vidit practicari, ut cum effectu præstetur juramentum, sed sufficere, quod dicatur in libello, jurans perhorrescere, & *dict. Muscatell.in d.nu.*76. dicit, quod Procurator miserabilium personarum in comparitionibus dicit, jurando perhorrescere adversariorum potentiam.

Sed hæc practica *Muscatell.* est vera, quando Judex, neque pars in hoc contradicit. Nam ego vidi pluries expresse mandari in provisionibus superiorum, videlicet, *præstito prius perhorrescentiæ juramento in partibus*, & quandoque, *stante perhorrescentiæ juramento penes acta præstito per Procuratorem*; & sic passim hodie video servari, & quod in Regno requiratur tale juramentum, testatur etiam *dict. Petra rit.*233.*num.*23. ex multis ibi allegatis.

Et quod debeat præstari a tutore pro pupillo, & a procuratore specialiter constituto pro cliente, testatur *Tap.in d.Const.statuimus de Offic.mag.justit. n.*32. *vers.fallit u.*67., quem sequitur *Amend.ad Franch.dict. dec.*159.*num.*4.

Et procurator generalis cum libera admittitur ad jurandum, *dict.Cons.Petra rit.*130.*n.*9. *ex Thor. Novar. Carav.*

Imo Procurator constitutus ad eligendum forum ejus nomine, nulla facta mentione, quod possit jurare de perhorrescentia, potest præstare juramentum, *d.Petra* ubi supra post *Carav.rit.*228. *nu.*120., *Trentacinq.var.resol.lib.*1. *dec. resol.*2. *nu.*14. *Novar. d.p.*1. *sect.*1. *qu.*7.*num.*6., adeo debet præstari juramentum perhorrescentiæ, quod si cessat privilegium, ut quia mulier nubat, & non reperitur præstitum juramentum, tempore habilitatis, quo erat vidua, non gaudet. Secus si juramentum fuerit præstitum, quando erat vidua, quia tunc gaudet, non obstante quod transeat postea ad secundas nuptias, ut dico in *cap.*33.*num.*....

9 Imo contra dictum juramentum perhorrescentiæ Doctores invicem pugnant, an sit admittenda probatio in contrarium.

Et quod declinatus possit opponere contra viduas, pupillos, & alios privilegiatos, quod perhorrescentia jurata non sit vera, sed simulata. Quo casu debet dari terminus, & qui melius probabit obtinebit, docet *de Nigr.in c.Regni, Quod decretum n.*12., & quod ipse pluries habuit in facto, & obtinuit, & ita quoque de *Franch.dec.*257.*num.*6., quos sequitur *Muscatell.in d.gloss.competentes p.*2.*in addit. lit.H.*

Et late *Novar.in prax.elect.p.*1. *sect.*1.*num.*8.*in ult. impress.* cum quo videtur residere *D.Cons.Petr. in rit.* 130.*num.*9. post citatos contrarium tenentes.

Alii verò contrarium substinent, nempe quod probatio non admittatur contra perhorrescentiæ juramentum, ita *Afflict.in Constit. statuimus n.*7. *Viv. in sylva com.op.concl.*368.*num.*5. *Foller.in dict.Const. statuimus n.*118. *Trentacinq.variar.tit. de curat. resol.*2.*n.*24. *Borrell.in summ. dec.tit. de juram. perhorrescent.n.*43.*tom.*1., & decisum refert *Thor.in compend. decis.p.*1.*verbo terminus*.

Ea ratione, quia timor, vel suspicio, aut diffidentia, quam miserabilis habet de uno Iudice, consistit in animo, quod juramento probari poterit, & ita demum videtur idem *D. Petra* concludere postea *in rit.*253. ubi ponderatur doctrina *Afflict.in Constit. statuimus num.*35.; Quod aliquando non tantum timetur potentia partis, quam potentia & antipatia Officialis, & propterea perhorrescentia non poterit extrinsecis probationibus probari.

10 Electio, seu variatio fori competit etiam, ubi miserabilis citetur criminaliter ex officio Curiæ; & ita decisum refert *D.Cons.Petra rit.*134. *num.*22. in Audientia Cosentiæ, ubi vidua citata in Curia capit., eligit in forum Reg.Aud. Et prætendens Curia, quod non poterat Adversarius potentiam timere, quia non ad instandiam partis, sed ex officio fuit citata, & quod non potest cadere perhorrescentia fisci, fuit decisum pro vidua, quia timetur quandoque non tantum potentia partis, quantum potentia, vel adversatio officialis.

11 Electione, sive variatione fori vix petita, statim remanet prius Judex incompetens, etiam ante expeditam inhibitoriam, & omnia acta post petitam variationem censentur nulla; *Foller.in prax. crim. Audiantur excusatores nu.*90 *Isern.in Constit. si quem nostrorum, verb. recepto termino Franch.decis.*294. *Capibl.in prag.*7 *p.*2.*num* 340. *Petra ad Capyc. decis.* 160.*lit.B. Mastrill.decis.*127. *ex nu.*1. *Gurb.decis.*82. *nu.*7. *Gallup p.*3.*cap.*6.*num.*17. *Mata dec.*29.*n.*5. *Novar.sect.*2.*qu.*13. *nu.*4., *& ad prag.*1.*collect.*223. *n.*6.

12 Et adeo incompetens est ipse Judex declinatus, quod neque potest terminum parti declinanti forum præfigere, ad finem comparendi pro caussa coram Judice electo; hæc sunt verba *Marii Borgii in tract. de laudemiis p.*3. *suspect.*4.*nu.*34., *& Andr. de Isernia in Constit.Regni Si quem nostrorum, De in jus vocando*, quem sequitur, rejecta contraria opinione, *Afflict.*, *De Franch. dec.*294. *Mata in cons. Panorm. cap* 3.*num.*42.

Sed est advertendum, quod *Muscatell. in gloss.in forma p.*1.*lib.*2.*num.*76. *fol.mihi* 42. concludit, Judicem declinatum posse imparturi terminum personæ privilegiatæ declinanti ad comparendum coram Judice electo, & ab eo obtinendas provisiones inhibitoriales pro transmissione copiæ actorum.

Fundamentum dictæ sententiæ probatur per aperta verba *Tex.in l.unic. C.quando Imp.in* 2.*respons.ibi: Quod si pupilli, vel vidua, aliique &c. cogantur eorum adversarii examini nostro sui copiam facere &c.* Unde debent privilegiati prius orare Superiorem electum, & postea Adversarii coguntur sui copiam facere.

Probatur per alium *Text. in l.judicium solvitur ff.de judic.in* 2.*respons.*23., ut non solvatur judicium, nisi vetante eo, qui majus imperium habet, & consequenter post inhibitionem a majori Judice electo expeditam: Itaque Judex electus adiri debet impetrando inhibitoriales: et interim Judex declinatus habet exercitium jurisdictionis impeditum per electionem propositam, ut non possit procedere directe contra ipsam electionem. Tamen non desinit esse Judex, & remanet competens in procedendo ad ea, quæ tendunt ad faciliorem exitum ipsius electionis, sicuti est impartire terminum privilegiato ad comparendum coram Judice electo, illumque orare, & ab eo impetrare literas pro transmissione copiæ. Alias termino illo elapso, decernere, quod proce-

datur coram ipso, ad evitandas fraudes calumniosè declinantis forum, contra *cap. ad nostram de emptione, & venditione, & l.2. §. si agens ff. de judic.* Ab omni enim dispositione excluditur, qui in fraudem facere dicitur, *l. Creditor §. Lucius ff. mandati*, cum aliis allegatis *per Afflict. in decis. 84.*, & per *Soccin. cons. 300. vol. 3. Muscatell. glos. gradum n. 7. p. 2. lib. 1.*

Et in Regno hoc expresse est dispositum per *Prag. 20. de offic. judic. qua est 89. capitum in cap. 20.*, ibi licet loquatur de Regia Audientia variare ad M.C.V., & in caussis criminalibus, tamen ex vi comprehensionis, vel ex identitate rationis, habet dicta Pragm. locum in omnibus causis, in quibus Judices lapso termino possunt procedere.

Et ab hac sententia non videtur dissentire idem *de Franch. in sua vocifera dec. 294.*, communiter recepta in Regno. Dum ibi etiam dixit posse Judicem declinatum statuere terminum declinanti, modo, quo supra, & ita practicatur ante inhibitionem.

Post vero inhibitionem Superioris electi, si declinans non procurat transmissionem actorum; tunc declinatus debet adire eundem superiorem, ut statuat dictum terminum declinanti pro dicta transmissione, cum clausula, quod alias dicto termino elapso procedatur coram Judice declinato. Non enim potest Iudex declinatus id facere, postquam semel fuit aditus superior, quia tunc omninò remanet incompetens, & neque potest ipse terminum statuere, ut poterat ante literas obtentas, & ita practicatur. DD. citati.

Et ita concordantur opiniones invicem repugnantes, ut *Musc.* opinio sit intelligenda, quando Iudici non fuit inhibitum a superiore; alia autem opinio est intelligenda, quando superior inhibuit.

13 Et Iudex declinatus ante inhibitionem, neque potest cognoscere de viribus declinatoriæ fori, quando ex parte adversa asseritur, quod vidua sit inhonesta, aut quod sit

Virgo corrupta, minor ætatis perfectæ; rejectis contrarium tenentibus, concludit *Marius Borgius in tract. de laudemiis p. 3. inspect. 4. num. 33. ex Intrigliola sing. 10. lib. 2., & cons. 19. num. 14.*

Sed ego credo hanc conclusionem intelligendam esse, cum distinctione, ut ante inhibitionem possit cognoscere de veritate qualitatis personæ declinantis, post vero inhibitionem non.

14 Forus loci delicti est adeo privilegiatus, ut etiam Neapolitanus, qui trahit, & non trahitur, & miserabiles personæ, conveniri debent in loco, in quo deliquerunt, ipsorum privilegio non obstante, per *tex. in Auth. qua in Provincia C. ubi de crimine agi oportet*, ubi statuitur reum apud Iudicem loci delicti conveniendum esse, nullo obstante privilegio, *Scaccia de appellat. qu. 7. num. 132.*

Et ratio est clara, dum in delictis non sit delinquentibus succurrendum, *l. auxilium 37. §. delictis ff. de minoribus*.

Confert conclusio relata per *Capibl. in prag. 8. p. 1. nu. 328. de Baronibus*, ubi concludit, virginem voluntariè corruptam, privilegium fori amisisse, ex culpa sui delicti, idem concludit *Follerius in Constit. statuimus num. 73., & Trentacinq. resol. 2.* quicquid alii dicant in contrarium.

Et deneganda erunt misero delinquenti miserabilium privilegia, ex *tex. in l. qui data opera ff. ex quibus caussis major*, & ex traditis per *Covarr. lib. 3. c. 16. n. 9.* ex delicto enim redditur indignus beneficii.

15 Miserabilis foro renunciare non potest, quia est privilegium concessum cœtui miserabilium, quo casu renunciatio non valet, *Gloss. in d. l. unic. C. quando Imp. verb. excedere, Caravit. rit. 231. num. 4. Capibl. pragm. 8. p. 2. num. 301. de Franch. dec. 100. num. 21., & dec. 192. nu. 7., & de Luca ibi.*

Et vera ratio est, quia dicta prærogativa fori miserabilium fuit Principi reservata, *de Franch. ubi supra, & cit. Petra rit. 231. n. 12.* rejectis contrarium dicentibus.

16 Proinde miserabilis contumax non amittit fori declinatoriam, quia licet per contumaciam, contumax tacitè videtur renunciare dicto privilegio, tamen si non potest renunciari expressè, tanto minus valet renunciatio tacita, *Afflict. dec. 133. n. 5. Marcellus Calà de modo articulandi §. 1. num. 108.*

17 Et eadem ratione, quia miserabilis non potest renunciare foro, per litem contestatam, non censetur renunciatum, sive non valet renunciatio, ideoque potest forum eligere, & variare, etiam post litem contestatam, *Muscatell. lib. 1. p. 2. num. 30. Capiblanc. prag. 8. p. 1. num. 38., & 329.*

Secus est in aliis privilegiatis, qui per litis contestationem prorogant jurisdictionem Iudicis, ut sunt Capuani, Milites, & similes, quantumcumque Iudex sit incompetens, & dicta prorogatio est irrevocabilis. Adeo quod post contestatam litem tractari non potest de competentia, vel incompetentia Iudicis, *Capit. inter Monast. de sent., & re jud. Bart., & omnes in l. si convenerit ff de jurisd. omn. Jud. Carleval. lib. 1. tit. 1. disp. 2. num. 9.*

Quæ conclusio limitatur solum in Clerico, qui prorogare non potest jurisdictionem Judicis laici, ex traditis per *Cafarum lib. 1. qu. 15. num. 22. 23., & qu. 35. num. 6.*

Et quia contumacia habetur loco contestationis litis, quando contumax purgat contumaciam potest opponere illas tantum exceptiones, quas poterat ante contestationem opponere, dum auditur in terminis, in quibus causa reperitur, alias esset melioris conditionis contumax, qui noluit Iudicio obedire, quam ille qui obedivit, & contestavit litem, quod esset contra *tex. in §. si autem ille auth. ut omnes obed. Jud. Provinc. coll. 5., & capit. eam qui de probat. in 6.*

Concluditur ergo, quod litis contestatio, & contumacia prorogant jurisdictionem Iudicis, quantumcumque incompetentis, dummodo non sit Clericus, & dummodo non sit miserabilis persona, ut supra.

18 Et privilegiatus contra alium privilegiatum non gaudet privilegio, quia privilegia privilegiis conquassantur, *Ritus M.C.V. 228., & 231. ubi Glossantes.*

Nec gaudet privilegio, si post litem cœptam succedat miserabilis, ut si post litem cœptam cum defuncto, succedat vidua, quæ prosequi litem debet, ubi cœpta fuit, juxta tradita *a DD. in Auth. quas actiones C. de Sacros. Eccles. & Carl. tit. 1. disput. 2. q. 6. sect. 7. num. 636.*, nisi sit perempta Instantia, & judicium sit de novo inchoandum, quo casu privilegium reassumit vires, *d. Carl. loca cit. num. 646., & 647. Anna sing. 402.*

Miserabilis non gaudet privilegio fori in caussis fiscalibus, nec in caussis feudalibus, neque in caussis, ubi agitur de reddendis rationibus, *Carl. loco cit. nu. 649., & seqq.*

19 Variatio fori bis, ter, vel quater fieri potest a personis miserabilibus, *Caravita Ritu 233. num 10. Ursill. dec. 167. n. 3. Petr. de Capp. dec. 160. lit. B. Foller. in prax. crim. Audiant. excus. nu. 99. Muscatell. p. 2. glos. compet. nu. 30. Scacc. de appell. qu. 7. nu. 121. Capibl. prag. 8. p. 1. nu. 195. Novar. in prax. sect. 1. qu. 3. n. 10., & sect. 2. qu. 13. num. 4. & ad prag. coll. 222. num. 8.*, quamvis *d. Carav. Foller. Nig. it, & Carlev. ubi supr. num. 609.* dicant esse erroneam dictam praxim, nam de iure semel potest variari.

Et *Muscatell.* dicit bis tantum vidisse variare: Et *de Marin. lib. 2. resol. 47. num. 24.*, dicit receptissimum esse in Regno fori electionem non semel, sed bis, & ter fieri posse, eligendo M.C.: et postea ad Baronem variare: & a Barone iterum ad M. C. recurrere.

Ita-

Itaque variationem, ante, vel post litem contestatam, & etiam post conclusum in caussis criminalibus practicari dicitur; circa quod videatur *Afflict. in Constis. statuimus n.26. ibid. Faller. num.128. Trentacinq. var. resol. lib.2. tit. de citat. resol.2.*

20 Vidua, Pupillus, & similes personæ miserabiles non possunt eligere, & variare forum, quando designatus est certus Iudex ad certum genus caussarum, ut est Tribunal R.C.Sum., & Dohanæ Menepecudum erectum ad certum genus caussarum pertinentium ad Regale Patrimonium; & sindicatores sunt destinati ad certum genus caussarum pertinentium ad sindicatus Officialium tantum, & Curia Bajularis in caussis damni dati, ut diximus *in cap.30.num....*

Ex his infertur illa conclusio relata per *Cafaritms lib.1.qu.15.num.25.*, quod Viduæ, sive quævis alia similis persona miserabilis, non potest a foro primæ instantiæ variare, eligendo forum secundæ instantiæ, sive appellationis, quia forus appellationis est certus Iudex ad certum genus caussarum pertinentium ad gravamina tantum, quæ fiunt per Iudicem primæ instantiæ, *d.l.1.C. quando Imperator, & Auth. qua in Provincia C. ubi de crimine.*

Meritò igitur vidua, sive quævis miserabilis non potest extrahere subjectos domino Dohanario Foggiæ, eligendo in forum Regiam Cameram Summariæ, quia in Civilibus Dominus Dohanerius Foggiæ est designatus certus Iudex ad certum genus caussarum pertinentium ad Regale Patrimonium dictæ Dohanæ, & Tribunal Regiæ Cameræ est Iudex certus ad certum genus caussarum pertinentium ad gravamina tantum, quæ inferuntur a dicto Domino Dohanerio Foggiæ, nec possunt in caussis primæ instantiæ eligere forum Iudicis secundæ instantiæ, sive appellationis, eadem ratione, sed debet eligere Tribunal Regis, & postea ad alia variare, quia Tribunalia Regia non sunt designata ad certum genus caussarum. Quod nota bene, benigne Lector, quia nullibi reperies hanc praxim sic explicatam.

C A P. XXXII.

De foro pupilli.

S U M M A R I U M.

Pupillus, & Orphanus quid sit? num.1.

Minor 18. annis, major 14. si est masculus, & 12. si est fœmina, numeratur inter miserabiles, non ratione ætatis, sed ratione conditionis, quia desiit a potestate Patris, num.2.

Ecclesia etiam inter miserabiles numeratur, quia ab aliis administratur, rejectis contrariis, num.3.

Minor si fiat major pendente lite, cessat suum privilegium, cum altero privilegiato ex majori privilegio, num.4.

Pupillus, & virgo, qui est in potestate Patris, vel Avi non gaudet electione fori, & assignatur ratio; sed fallit dicta regula in criminalibus, & sic concordantur opiniones contrariæ. Alii distinguunt, & assignatur ratio distinctionis, num.5.

Pupillus in civilibus, etiam sub Patre, vel Avo, gaudet in bonis, in quibus Pater, vel Avus non habet usumfructum; & etiam si habet Patrem, & non est in potestate Patris, & habet tutorem, vel habet Patrem Religiosum, vel Patrem fatuum, aut inutilem, vel infirmum, num.6.

Universitas non dicitur habere Syndicum, si adversa valetudine sit impeditus, num.7.

Pupillus Hebreus non gaudet beneficio fori, num.8.

Pupillus conventus ex contractu paterno non gaudet electione fori; quod limitatur in legatis, ac fideicommissis paternis, quia legatum, & fideicommissum non dicitur contractus, num.9.

Spurius an gaudeat privilegio fori, repugnantes sunt opiniones, sed melior ratio videtur, quod gaudeat, num.10.

1 Pupillus est, qui citra ætatis metam desiit in patris potestate esse, aut morte, aut emancipatione, *l. Pupillus 139. ff. de verborum signific.* Et licet aliqui confundant pupillum cum orphano, maximè in materia electionis fori; tamen differt, nam Pupillus, ut fruatur hoc privilegio, est, qui nec sub Avi, nec Patris potestate constitutus, est minor annis 18.

Orphanus vero est, qui patris ope destitutus est, vel quia non habet, vel habet, sed inutilem, quia eum deserit, bona materna dissipat, aut odio habet, in quo multum versatur Iudicis arbitrium, *Corleval. lib.1. tit.1. dist.2. qu.6. sect.7. nu.53.*, & 568. dispunctis hinc inde aliis, aliter sentientibus.

Pupillus autem, ut *de Luca ad Franch. dec.671. nu.1.* est, qui patre caret, & 14. annum non implevit, si est masculus, & si fœmina 12., ut *in princ. instit. quibus modis tutela finitur, glos. in l. pupillus ff. de verbor. sign. f. Gutierr. in auth. Sacramenta puberum nu.1. C. si adversus transact.*

2 Sed quomodocumque sit, minor 18. annis, major 14. si est masculus, & 12. si est fœmina, gaudet privilegio electionis fori, & inter miserabiles numeratur, nam dicitur pupillus esse miserabilis, non ratione ætatis, sed ratione conditionis, ex eo quia desiit esse in potestate. *de Luca ubi supra, Corleval. de judic. lib.1. tit.1. disput.2. qu.6. sect.7. num.532.* post *Paschalem de patria potestate p.1. cap.8. nu.92. Andreol. controv.435. nu.10.* apud *Motal. de gradu citationis num.188.*

3 Et Ecclesia gaudet, ut pupillus, ex eo, quia Ecclesia similiter inter miserabiles numeratur, non quia miserabilis sit, sed quia ab aliis administrantur ejus bona instar pupillorum, *Afflict. & Ursill. decis. 257. Capyc. decis.160.*, & *Petra in addit. Franchis decis.24. et 214. num.4.*

Rejecta opinione contraria *Capiblanc. in pragm.8. p.1. nu.314. Viscont. ad Franch. dec.100. nu.17.*, ubi contra minorem decisum refert *Ricc. collect.2360. Thorus in compend. par.1. verbo minor.*, & *in note 66. nu.5. Novar. in praxi electiion. fori p.1. sect.2. quest.2. nu.5. & par.2. sect.2. qu.4. & super prag. in rubr. de infant. perditis nu.5.* ubi refellit *dec.27. Roviti*, & cum *Novar.* sequitur *Palma in divers. forio juris p.2. glos.16. num.1. fol.276.*

4 Verum si pendente lite minor 18. annis fit major, cessat privilegium, cum altero privilegiato, contendens ex privilegio illum trahere, *de Marin. lib.2. resol.47. num.24.*

5 Hinc fit, quod pupillus, & virgo, quæ habet patrem, vel est in potestate Avi, non gaudet electione fori, *de Luca ad Franch. dec.671. ex dicta decis. de Franch.*, & allegat *Andreolum controv.435. nu.10. Petra Rit. 230. de Marinis lib.1. resolut.337. n.4. & lib.1. resol.47. nu.22. Prat. lib.1. discep.13. nu.67. Gratian. discept.72.*, & 241. *Capibl. de Baron. pragm.8. nu.412. tom.1. Dexart. dec.72. n.2. Carlin. controv. 202. n.11. Rovit. dec.27. n.11.*, & *49. nu.7. Scial. de for. compet. cap.16. nu.2. Cancer. p.2. var. ar. cap.2. n.13. Novar. de elect. for. sect.2. qu.2. Pascal. de vir. patr. potest. par.2. cap.1. nu.12.*, & ratio assignatur ex dicto *de Luca ibi, Lagar. ad Rovit. sup. pragm. 1. de remiss. caussarum nu.6. Visconte ad Franch. dec.100. Vivius decis. 250. Masul. ad Capyc. dec.109.*

Pupillus enim dicitur miserabilis persona, non ratione ætatis, sed ratione conditionis personæ, ex eo quia desiit esse in potestate, ubi *dictus de Luca* allegat alios, & nos latius diximus supra.

Concluditur itaque, quod pupillus, ut gaudeat,

de necessitate requiritur, ut sit extra patriam potestatem constitutus, *Muscatell.lib.1. par.2. glos. competent. num.72.*

Quæ supradicta regula in civilibus, & non in criminalibus habere locum dixit *Capibl. de Baronibus tom.2.cap.44.nu.13.* & sic decisum refert ibi, & concordat primam decisionem *Præsid. de Franchis* 100. quæ loquitur in criminalibus, cum alia decisione 671. quæ loquitur in civilibus, & sequitur *Scial. de foro compet.cap.16.num.2.* quibus videtur consentire *de Luca ad Franch. dict.dec.671.nu.6.*

Et ratio assignatur, quia in civilibus pater est usufructuarius, & legitimus administrator, & jus constituitur in persona ipsius patris.

Sed in criminalibus, quando filiis competit jus accusandi aliud sit, & quod diximus de pupillo, intelligitur etiam de Virgine; & hæc sit prima limitatio ad dictam regulam, maximè quando pater est negligens in accusando de injuria atroci facta filio, quia tunc absque difficultate pupillus gaudet fori electione, ut decisum refert *Revit.dec.49. Scial.de for. compet.ubi supra, Thor.in compend. dec. in verbo virgo, quem patrem habet fol.420. de Luca ad Franch. ubi supra.*

Verum sine hac distinctione videtur transire *de Marinis tom.2.cap.338.* ubi per totum firmat, fori privilegium esse omninò denegandum Virgini sub patria potestate, vel pupillo sub Avi potestate existenti, *& in fin.* omni jure sic judicandum concludit contra virginem, & pupillum, ut supra; obiter tamen refert *Jo:Baptista de Thora in suo compen. dec. part.3. in verbo Virgo, quæ patrem habet fol.420.* ubi ex *Reg. Revit.dec.49.num.13.* advertisse dicit, quod ubi pater accusare negligeret, admitteretur filia, etiam cum privilegio fori, de qua hic.

Ea forsan ratione, quia tali casu Virgo judicatur esse auxilio patris orbata.

Et ubi pater, vel frater accusare non negligit, certè præfertur pater, vel frater, & non habet locum electio fori facta per sorores Virgines; ita *de Marin.* decisum refert *lib.1.resolut.2.n.3.*, ita quoque S.C. reformando sententiam ejusdem S. C. in causa Iacobi Scavarelli, & aliorum, qui fuerunt remissi ad Curiam Montisleonis; non obstante fori electione facta in M.C.V. per Virgines sorores interfecti; ex quo aderat quoque querela patris; ita pariter fuit decisum per M.C.V. in causa Caroli Pasitani, & aliorum, prima in Banca Balsami, & secunda in Banca Panzæ, & passim sic observatur.

At *Carbu.lib.1. tit.1. de virgine disput.2. quæst.9. sect.6.num.525.* concludit indistinctè Virginem in potestate patris existentem electionis fori privilegio gaudere, quemadmodum gaudet Vidua in patris potestate constituta, & allegat *Tapia in Constit. statuimus nu.20. in fin. Calà de modo articulandi gl.1. glos.1. nu.111.* rejecta opinione *Novarii qu.21.sect.1.*, & aliorum contrarium tenentium, quibus dictus *Carbval.* satisfacit, & late respondet: & idem firmat *de Luca ad Franch.decis.199. & 671.*

Et quare virgo, & Vidua, etiamsi in patris potestate sint, gaudeant dicto privilegio, & pupillus non, nisi cum distinctionibus, ut supra, & inferius assignatur ratio, quia pupillus non est, qui sub patris vel Avi potestate est.

Sed Virgo, & Vidua est, tam si habet patrem, quam sine patre, ut advertit *Paschalis de patr.potest. par.2.cap.2.num.93. Prat.lib.1.discept.43.num.67. de Luca ad Franch dec.671.num.3.*

At in conflictu tot variarum opinionum non recedo ab opinione, cum distinctionibus, ut in civilibus non gaudeant; in criminalibus neque, ubi pater, vel Avus, aut frater non erit negligens in accusando; ubi vero non concurrit pater, & secus; ea ratione; quia ubicumque plures ad eamdem concurrunt vindictam, præfertur dignior, & magis idoneus, exclusa minus digna persona, & judicium finitur cum digniori tantum, ad judicii confusionem evitandam, *l. 1. in fine cum l. sequen. ff. de exercitat. actionib. de Marinis d.lib.1.resol.2.num.2.*

Prout quando lis est cum uno contestata, alius non admittitur, licet pariter sua interesit, & non sit inferioris idoneitatis, vel conditionis, *de Marinis ubi supra.per Tex.in l.3.§.si is, cujus ff.de sepulchro viol.*

Imo *Lagan. in proœm.1. de remiss.caus.* lato calamo, & doctè concludit indistinctè Virginem non habere privilegium fori, si patrem habet, & respondet *Carbval.* qui *decis. de Franch.* dilucidat. & respondet *Capibl.Calà*, & aliis contrarium tenentibus.

Negligente autem fratre, vel Patre necem vindicare, potest tunc mulier in Judicio comparere, & prosequi, *de Marinis ubi supra.*

6 Pupillus etiam quod sit sub Patris, vel Avi potestate, gaudet privilegio in Civilibus, in illis bonis, in quibus pater non habet usumfructum, quia Pater erit ejus Tutor, vel Curator, & tenetur reddere rationem, & facere inventarium, sicut extraneus, *de Luca ad Franch.dec.671.n.6. & l.licet C.ad legem falcidiam, Bald.in l.superstite C.de dolo, Gomez ad leg.Tauri 48.n.17. Gratian.discept.365.nu.54.*

Maxime si pater nolit esse Tutor. Tunc certe sine dubio gaudet, quia Patre volente, providebitur per Judicem de Curatore ad litem; idem *de Luca*, ut supra, & *Gratian.num.46. Aret.in §. pupillus instit. de inutil. stipul.* Unde

Pupillus, qui habet Patrem, & non est in potestate Patris, sed habet Tutorem; tunc gaudet fori electione, *Georgius Obrecht de Jurisdictione lib.3. cap.18. num.9. Scial.de foro compet.cap.16.num.2.*

Pupillus habens Patrem Religiosum, gaudet beneficio electionis fori, *Novar.in prax.elect. fori to.1.sect. 2.q.2.* quem sequitur *Scial.de foro comp.ibi n.2.*

Pupillus habens Patrem fatuum, vel inutilem, gaudet electione fori, *Novar. lib.1.qu. forens.126. & de electione fori decade 44. de Luca ad Franch. decis. 671.num.6.*

Inutilis tamen dicitur pater ad hunc effectum gaudendi hoc privilegio, si dictus pater non potest in judicio comparere ad pupillum defendendum, v3. si esset ad Triremes damnatus, sive in manibus inimicorum reperiretur, aut exulatus, forjudicatus, sive quovis alio modo civiliter mortuus, sive tandem incurabili modo oppressus. Non autem dicitur inutilis, qui bonis cessit, quia securius potest in Judicio sistere, & pupillum defendere, cum sit certus non posse carcerari; & his omnibus modis similiter vir dicitur inutilis uxori, ut apud *de Marin lib.2.resol.47.n.23.* ubi allegat *de Franch.dec.100. nu.18. Vrsius dec.497. & 521.* & infinitos alios, ut ibi.

7 Pupillus habens patrem infirmum, gaudet electione. Prout Universitas non dicitur habere Syndicum, si sit valetudine contraria impeditus, idem *de Luc.ubi sup.ex Tex.in l.1. §.quod si ff.quod quisq.univer.nomin. Perreg.de lata lib.1. de univer.cap.11.n.32.*

8 Pupillus Hæbreus non gaudet beneficio electionis fori, *Carav.rit.219. Marchesilaus de commissione, & tit.de commis.advoc. par.2.§.2.n.54. Ursu. in Const. si quis imposterum, Novar.in prax. elect.qu.5. sect.1. nu. 20.* quos allegat, & sequitur *Ricc. ad Franch. decis. 671. Scial.de foro compet.cap.16.num.2.*

9 Pupillus non gaudet electione fori, ubi conveniretur ex contractu paterno; sic est sancitum de jure Regni nostri per *ritum M.C.V.235.* & idem firmat *Novar. ubi sup. & Ricc.in d.dec.de Franch.671.*

Limita tamen hoc in legatis, & fideicommissis, ubi licet ex dispositione paterna convenitur, tamen gaudet, quia legatum, & fideicommissum non dicitur con-

contractus paternus, sed dispositio post mortem patris, ita concludit *cit. Novar.*

10 Pupillus Spurius non gaudet privilegio fori secundum *Marchef. de commiss. in prax. Signat. tom. 2. tit. de Avocat. Cauf. §. 2. num. 112.* ob odium, quo leges eos prosequuntur, prout appellatione filiorum non veniunt spurii.

Sed hæc doctrina *Marchef.* repellitur a *Novar. sect. 2. qu. 5. num. 2. Merenda lib. 24. controver. cap. 38. num. 22.* quia ætas in hoc consideratur, & non ortus damnatus. Aliter idem operaretur circa Viduas, & alias personas miserabiles, *de Luca ad Franch. decis. 671. num. 5.*

C A P. XXXIII.

De foro Virginis, & Viduæ.

S U M M A R I U M.

Virgo, quamvis major, & desponsata de futuro, gaudet privilegio electionis fori, num. 1.

Vidua, & Virgo, quæ sit? num. 2.

Mulier, quæ habet Virum bannitum, vel diu carceratum, vel captivum, vel ad triremes, vel absentem, vel diuturno morbo mentis, & corporis impeditum, vel quocunque modo inutilem, numeratur inter Viduas, & electione fori tanquam Vidua gaudet, num. 3.

Vidua, quæ forum elegit, & postea nubit, gaudet foro electo, num. 4.

Vidua, quamvis dives, privilegio electionis fori gaudet, & declarantur opiniones contrariæ, num. 5.

Vidua in exactione dotis, gaudet privilegio electionis fori, rejectis contrarium tenentibus, qui declarantur, & conciliantur, num. 6.

Vidua dotem repetens habet electionem fori, etiam contra pupillum, quod limitatur in contractu paterno, num. 7.

1 Virgo Patre orbata, quamvis major gaudet beneficio electionis fori, *Carleval.* ubi supra, a quo non dissentit *de Marinis lib. 1. resol. 338. num. 1.* ubi allegat *Afflict. Tapiam, & Andream in Constit. statuimus tit. de Offic. Magistri Justitiarii, Vivius decis. 65. Mastrill. decis. 127. nu. 8. Castil. dec. 48. nu. 12. & in addit. Novar. de elect. & variat. fori sect. 2. qu. 3.*

Virgo desponsata per verba de futuro non dum traducta ad domum viri gaudet hoc privilegio electionis fori, *Isern. & Afflict. in Constit. statuimus, & Foller. ibidem. 112. Tapia ibid. n. 20. Mastril. dec. 127. nu. 10. Carlev. ubi supra num. 39.*

2 Vidua proprie dicitur, cujus maritus decessit, *cap. Vidua 34. dist. 1. leg. malum 242. §. Viduam ff. de verbor. signif.* sed ad effectum gaudendi privilegio electionis fori, juxta *Tex. l. unica C. quando Imper.*

Virgo, & quæcumque mulier viro carens vidua censetur; nam vidua dicitur quasi sine Civitate, ut vecors, & vesanus sine corde, & sanitate; & adeo etiam ad virginem hoc privilegium *l. unica* pertinet, & in hoc Regno Neap. & Praxi antiqua, & continuata Sac. Consil. confirmata, quod hæc sententia pro regula habenda est, ita *Carlev. ubi sup. disp. 2. q. 6. sect. 7. n. 533.* ubi allegat *Franchis decis. 100. & 599.* & infinitos alios, rejectis contrariis opinionibus, *Covar. cap. 7. num. 2.* quem sequitur *Gaill. practic. observ. lib. 1. observ. 18. n. 42. & Castil. lib. 3. quotid. cap. 15. nu. 16.* post *Alciat. in d. §. Viduam,* quibus respondet, & satisfit.

3 Vidua censetur ad finem gaudendi privilegio elect. fori, etiamsi mulier habeat virum bannitum, vel diu carceratum, captivum, damnatum ad triremes, in distantibus locis absentem, vel diuturno, aut perpetuo mentis, vel corporis morbo impeditum, & fatigatum, vel alio quovis modo inutilem, *cap. inter corporalia de Translat. Episc. l. quoties ex causa 6. §. qui satisdare cogantur, l. mul'a ff. de aut. tutorum, Carav. ritu 29. n. 22. Foller. in Constit. statuimus n. 113. Tap. n. 19. Franch. dec. 100. Viv. dec. 167.*

4 Vidua, quæ forum elegit, & postea nubit, gaudet foro electo; sufficit enim, quod tempore electionis fuerit vidua, *Ric. coll. 300.* & dixi *in cap. 31. nu....*

5 Vidua non solum pauper, & inops, sed quantumvis dives, & opulenta gaudet privilegio electionis fori, *Isern. in Constit. statuimus versic. Item vidua, Tapia num. 18. Nigris in cap. Regni de violent. 150. num. 13. Capibl. Pragm. 8. par. 2. num. 309. & 310. Novar. in praxi sect. 1. qu. 7. num. 2. Franchis decis. 100. num. 19. Vivius decis. 521.*

Et licet contrarium tenuerunt *Isern. in Constit. lege præsenti vers. sed quid si pupillus, Afflict. ibi num. 4. Carav. Ritu 29. num. 21.* Tamen dicti Authores, & alii similes interpretantur, quod loquantur in diverso casu, scilicet quod

Viduæ, & pupillus divites non gaudeant aliis privilegiis miserabilium, concessis ex ratione paupertatis, ut est casus *in Constit. lege præsenti, & ritu 29.* ubi Advocatus pauperum pro defensione miserabilium, gratis advocationem exerceat.

Sed circa privilegium electionis fori concessum *in l. unica,* specifice dictis viduis, & pupillis, non ex alia ratione, nisi quia sunt viduæ, & pupilli sine auxilio viri, & patris, tali privilegio gaudent, etiam si sint divites; & sic refelluntur contrarium sentientes, *Carlev. lib. 1. tit. 1. qu. 6. sect. 7. num. 549. & num. 559. disput. 2.*

6 Vidua in exactione dotis gaudet privilegio electionis fori, ita decisum refert *Alphanus ad Tartagl. cap. 2.* & decisum die 27. Maii 1627. refert *Carlev. ubi supra num. 556.*

Et licet contrarium teneat *Molfes. ad consuetud. Neap. par. 2. tit. de bonis quæst. 12. num. 18.* quem sequitur *Novar. in praxi sect. 1. qu. 7. num. 11. & sect. 2. qu. 43. num. 11.* quos sequuti sunt *Donadeus de renunciat. cap. 24. num. 64. Scop. ad Nicolinum in collect. decretorum num. 168. fol. 164.*

Tamen prædicti contrarii refelluntur a dicto *Carlev.* & dictum *Carlev.* sequitur *Motill. in grada citationis num. 193.* & declarant *Tex. in l. exigere dotem 65. ff. de judic.* ubi statuitur, uxorem exigere debere dotem in domicilio mariti; non quod per illum *Tex.* tollatur uxori electio alterius fori similiter competentis, & compatibilis ad maritum, sed ut negetur dotem exigi posse in domicilio uxoris, tanquam foro diverso incompetente, & incompatibili pro exactione prædicta. Nam mortuo viro remanet uxor de foro, & domicilio ipsius viri, adeo quod etiam si sit Neapolitana non gaudet privilegio Neapolitanorum, quia retinet domicilium quondam viri, donec manserit in domicilio viri, ut inferius dicemus.

Et iterdictus *Textus* non obstat, & *Novar. & Molfes.* refelluntur, & post dicta scripta *Carleval.* idem *Novarius quæst. forens. 47.* citat dictum *Carlev. & Molfes.* & se corrigit, tenendo eamdem opinionem cum *Carlev.* contra se ipsum, ut supra.

7 Imo *Ricc. coll. 300.* dicit, quod vidua dotem repetens habet privilegium etiam contra pupillum, ex *Anton. Fabro in l. un. Cod. quando Imperator.*

Sed contra pupillum conventum ex contractu paterno non habet electionem fori, idem *Ricc. in dict. collect. 300. in Præs. de Franch. dec. 553.*

C A P. XXXIV.

De foro mulieris nuptæ.

S U M M A R I U M.

Mulier post matrimonium efficitur de foro, & domicilio viri, verum pro rebus dotalibus recu- pr-

perandis gaudet privilegio electionis fori, num.1.

Neapolitana nupta extero, & ad domum viri traducta non gaudet foro Neapolitanis concesso, & mulier extera nupta cum Neapolitano gaudet foro Neapolitano, num.2.

Uxor an gaudeat privilegio viri, ratione artis, vel alterius privilegii personæ, num.3.

Uxor Locati Dohanæ gaudet eodem Privilegio, quo gaudet Locatus, & sic uxor Nautarum, & exercentis artem serici, & sic uxor, & filius fabricensis, num.4.

Uxor Militis gaudet foro militis in bonis, in quibus habet interesse vir, secus in Paraphernalibus; & quæ ex proprio contractu sunt perventa, & assignatur ratio, & distinctiones, num.5.

Uxor, quæ divortium fecit ex sua culpa, non gaudet fori privilegio, num.6.

1 UXor sortitur forum viri, *l. cum quadam puella ff. de jurisd. omn. Jud.* Hujusmodi namque est matrimonium, ut transfundat originem uxoris ad originem viri, & mulier post matrimonium efficitur de foro, & domicilio viri, *l. sole. §. atem ff. de municip.* & hoc etiam si Uxor litigaret cum viro, ut ex *Bald. & Jasone* firmat *de Luca ad Franch. dec.416. n.3.*

Verum pro rebus dotalibus recuperandis etiam nupta gaudet foro suo, quia dos numeratur inter pias causas, & iisdem privilegiis gaudet, quibus Ecclesia, *Novar. qu.47. num.2. par.2. Fab. dec.1. C. quando Imp. Castil. contr.25. num.28. lib.3. Ricc. collect.300. Alvarez de privileg. pauperum qu.52. in fine par.1.*

2 Neapolitana nupta viro extero, & ad domum viri traducta non gaudet privilegio Neapolitanis concesso quoad forum, ut decisum refert *Franch. dec. 416. Thesaur. decis.203. Capibl. pragm.8. par.2. num.192. Rovit. pragm.1. ex num.5. de cessione bonorum, Riccius collect.443. Carlev. lib.1. tit.1. nu.2. qu.6. sect.8. n.682.* Neque gaudet quoad solutionem Gabellarum, ut decisum refert in Reg. Cam. Summ. *Gammar. decis.17. & Dom. Altim. ad Rovit. decis.75.* & ego ipse dixi ad *Cervellinum in praxi Universitatis ad finem libr. in Appendic. fol. 217.* & gaudet etiam vidua, donec in viduitate manserit, ego ipse ad *Cervellin. in prax. Univ. cap.6. num.36.*

Et mulier extera nupta viro Neapolitano gaudet privilegio Neapolit. *Novar. in prax. sect.2. qu.38. nu. 8. Caravit. ritu 391. num.25. Tartaglia cap.2. num.22. Carlev. ubi sup. num.660. Rovit. decis.75.*

Et hoc sine dubio esse, quoad forum marito competentem de jure communi tantum, dixit *de Franch. decis.363. num.1.*

3 Dubium tamen dixit esse, in foro, quod marito competit ex particula, vel privilegio propter artem, vel privilegio personæ.

Et licet articulus hic non fuerit ibi decisus, ut idem *de Franch.* testatur, ex quo non veniebat uxor illius artificis serici ex persona propria, sed uti hæres alterius; tamen Sacr. Cons. in sententiam affirmativam inclinavit, nempe uxorem gaudere etiam ob privilegium artis, vel personæ competens, ut observavit *Merlin. contr.94. centur.1. num.2.* & firmat *Novar. in prax. elect. fori qu.47. sect.1.* & idem concludit *de Luca ad Franch. dict. dec.363. num.1.* ex pluribus ibi adductis. Unde

4 Uxor Locati Reg. Dohanæ menepecudum gaudet eodem privilegio fori declinatorio, prout gaudet vir Locatus, ut judicatum fuit in Uxore Baronis Ginestræ Locati Reg. Dohanæ, inquisita de victu præstito bannitis de anno 1623. ut docet *Danza tom. 2. tit. de elect. for. Thor. in Colleg.49. nu.27. de Luc. ad Franch. in d. decis. num.20.*

Uxor nautarum in Regno sortitur forum viri nautæ, & passim servatur, quod convenitur per Magn. Portulanium Reg. Secr. vel Protontinum, ut testatur etiam *d. de Luc. ubi sup. num.2.*

Uxor itaque exercentis artem serici debet gaudere foro viri, ut conveniatur coram Consulibus artis prædictæ, juxta privilegium dictis artificibus concessum, ex supradictis per *Dominum de Luca ubi supra num.1. & num.3.* amplat, quod filius ratione artis patris gaudet eodem privilegio fori, & famulus quoque, juxta *dec. Sanfel. 1.*

Uxor fabricensis gaudet eodem privilegio, quo vir, etiam quoad forum, etiam quod uxor non sit fabricensis, *l. pen. C. de fabricens. lib.11.* & ita etiam filius fabricensium, *de Franch. dec.363.*

5 Uxor militis juxta per nos collecta, gaudet foro militis, quando convenitur pro bonis, in quibus habet interesse vir, secus si super bonis paraphernalibus, vel si ex proprio contractu.

Sed ut verum fatear, meo quidem rudi ingenio hæc distinctio non arridet ex infra dicendis, vel si arridet, nescio, quæ ratio diversitatis movet, hanc distinctionem solum servandam esse in uxore militis, & non in uxore civis Neapolitani, vel in Neapolitana nupta cum extero, & in uxoribus Locatorum Reg. Dohanæ, Nautarum, & exercentium artem serici, & in aliis habentibus, non ex jure communi, sed ex privilegio artis, vel personæ.

Aut dico hanc distinctionem servandam esse in omnibus, prout in uxore militis, aut in nulla uxore.

Non arridet hæc distinctio, quia ut *de Marinis* dixit *in tom.1. resol.350. num.12.*

Uxor tunc non gaudet privilegio viri, quando privilegium viri est personale, adeout ratione suæ personæ tantum gaudet, & quod privilegium militare sit personale, & non transgreditur personam viri militis, ex tex. *in cap. privilegii de re judicata in 6. & in l. privilegia ff. eod. tit.*

Nihilominus, ut dicit idem *de Luca ad Franch. in supracitata decis.* 363. quoniam uxor est pars viri, & sunt duo in carne una, privilegium fori non est ità rigorose personale, ut competat tantum viro, & non etiam uxori, ut late *Thom. del Bene de immunit. Eccles. cap.1. dub.2. sect.4. num.4.* & omnia privilegia marito concessa per viam comprehensionis uxori procedere dixit *de Franch. d. decis.363. num.3. Paschal. de patria potest. part.4. cap.2. num.82. de Marinis lib.1. resol.23. num.7.* allegati per dictum *de Luca ubi sup. & in decis.76. Consiliar. Aaron. de Palmerio* fuit in uno contrarius aliorum, ut advertit *Pratus de scept. 20. num.17.* & ratione, quia si uxor militis non gauderet privilegio viri militantis, is discederet a Castris, & veniret ad defendendam causam uxoris, *l. ut ad diversa C. de silentiariis lib.12.* ubi datur ratio, ut coram uno Judice conveniantur uxor, & filii silentiarii, ne per diversa tribunalia trahantur ab obsequiis per silentiarios debitis.

Silentiarii enim sunt idem, quod Consiliarii, vel Secretarii Principis, sic dicti, quia silere debent, *l. verum ff. de minor.*

Et potissima videtur etiam ratio adducta per *Franchis in dicta decis.363. num.3.* ut ideo uxores, & filii fabricensium gaudent privilegiis viri, quoad forum, quia ipsi militare dicuntur inter Fabricenses.

Fabricenses enim dicebantur, qui erant deputati armis faciendis in publicis fabricis, ut reponerentur in publicis armamentis, *l.1. C. de fabricensibus lib.11.*

Alii distinguunt, quod uxor militis actu militantis, vel ad militare exercitium submoti in jus vocata hosticam potest opponere exceptionem, & sic fori privilegio marito competente uti, cum distinctione vz. Quando judicium in dotis detrimentum tendit, tunc quia maritus est Dominus dotis competit ex persona viri dicta exceptio, & procedit *tex. in l. cum quadam puella ff. de jurisdict. omn. jud.*

At si convenitur uxor ex contractu proprio, vel fu-

super bonis paraphernalibus, quorum fructus sunt uxoris, vel super lucratis per eam propriis operibus, s. illis operibus, quæ ad ipsam, non ad maritum spectant, tunc hostica exceptione ex persona mariti gaudere non potest, ita *de Marinis tom. 1. resol. cap. 50. num. 2. ex Affl. in Constit. Regni Hostica exceptia in 2. not. vers. quorum*, quem refert *Cassan. in Consuet. Burg. in tit. Des justices rub. 1. §. 5. num. 10. fall. in fine fol. 197.* & ita fuisse conclusum per S.C. refert *Capyc. in decis. 76.* de quo memor fuit *de Franch. decis. 363. nu. 2. in fin.* His adde *Merlin. lib. 1. resol. 23. nu. 4. Prat. discept. 20. num. 17.* & cum *Affl.* & assecl's consensit *de Luca ad Franch. in d. decis. 363. in fine.*

6 Uxor, quæ divortium fecit ex sua culpa, non gaudet privilegio fori, *Novar. qu. forens. 167. num. 17. & in prax. electionis fori sect. 1. qu. 7. num. 13.*

C A P. XXXV.

De Foro Clerici.

S U M M A R I U M.

Clericus contra majorem 14. annis, & minorem 18. gaudet privilegio electionis fori in caussa Criminali, & etiam contra viduam, & alium privilegiatum; quæ est limitatio ad regulam, quod privilegia privilegiis conquassantur, & assignatur ratio, num. 1.

Regula prædicta conquassationis privilegiorum limitatur etiam in petendo primum, & secundum beneficium, ob approbationes non factas, num. 2.

Pupillorum privilegium, & aliorum miserabilium cessat in ratione tutelæ, vel cujusvis administrationis, nam ratio ibi reddenda est, ubi fuit administratio, num. 3.

Clericus pro bonis Patrimonialibus gaudet electione fori, sed non pro bonis propriis, num. 4.

Clericus pupillus habens causam coram Episcopo non potest eligere forum metropolitanum, sed Romanam Curiam, num. 5.

Clericus pupillus, vel alius beneficiatus potest eligere in forum Rev. Nuntiaturam, & assignatur ratio, rejectis contrariis, num. 6.

Clericus Pupillus in bonis quæsitis post Clericatum an, & quando habet electionem fori, num. 7.

1 Clericus offensus a minore 18. annis, majore tamen 14. potest contra minorem eligere forum M.C.V. & ita judicatum refert *dict. de Marin.* nam privilegium fori fuit a legislatoribus concessum pupillis, Viduis, &c. id fuit ex Doctorum interpretatione dict. privilegium concessum; Clericis vero, non ex Doct. opinione, sed ex particulari dispositione Juris Regni *ex rit. M.C.V. 67. 229. & 233.* ergo Clericus uti magis privilegiatus trahit minorem 18. majorem 14. annis, *de Marin. ubi supra.*

Imo Clericus potest uti fori privilegio etiam contra viduam, & privilegiatum, & non conquassari privilegium, ut fuse *Thor. in supplemento verbo Elect. for. M.C.V. Petr. in rit. 226. nu. 5.* quem sequitur *de Luca ad Franch. observ. 597. num. 1.*

2 Hæc regula conquassationis privilegiorum non habet locum, quando unus privilegiatus petit primum, vel secundum beneficium ad probationes non factas, quia licet alter sit etiam privilegiatus, beneficia prædicta conceduntur, ita *de Luca ad Franch. observ. 553. Fontanel. claus. 4. gloss. 12. num. 111.*

3 Ratio tutelæ, vel alterius administrationis, ibi reddenda est, ubi gesta fuit administratio, & non potest trahi ad alium forum, *l. 1. & 2. C. ubi de ratiocin. opi oportet*, & communiter *DD. in l. hæres absens 19. §. si quis tutelam ff. de jud.* & in hoc cessat privilegium pupillorum, vel aliarum personarum miserabilium.

4 Clericus pro bonis patrimonialibus gaudet electione fori, *Ursil. dec. 257. num. 1. Pater Duard. in comm. explicat. Bullæ Cenæ Domini lib. 2. can. 18. qu. 5. nu. 9. Ricc. in prax. Eccl. resol. 91. tom. 4. & dec. 299. part. 2.* sed non gaudet pro bonis propriis.

5 Pupillus Clericus habens causam in prima Instantia coram Episcopo non potest eligere forum Metropolitanum, sed Romanam Curiam, ex *disp. l. unica C. quando Imperator*, quæ dat privilegium adeundi Principem tantum, non obstante *dec. Conc. sess. 24. de reform. cap. 20. Sac. Congregatio Conc. in Barensi primo Aprilis 1628.* teste *Altam. in compend. Canonicarum resol. lib. 2. tit. 8. num. 15.* quos refert *Barbos. in Summa Apostolica dec. collect. 157. num. 1. & in collect. ad Trid. cap. 20. num. 43.*

6 Clericus pupillus, vel alius privilegiatus non potest eligere in forum Reverendam Nuntiaturam, ex rationibus ponderatis per *Afflict. decis. 257. num. 4. & Caravit. rit. 233. num. 7. & Capiblanc. pragm. 8. par. 1. num. 336. dec. 67.* quia electio fori, quæ datur miserabilibus personis intelligitur, si Judex superior electus habeat jurisdictionem in ipsum conventum; nam si incompetens est conventi non habet locum, & sic ubi reus habet plures Judices, electio est rei de jure communi, ut notat *Bald. in l. cum Clericis C. de Episc. & Cleric. & Ant. de Puteis in cap. si dilectus 1. 2. de rescript. & Abbas in cap. si diligenti de for. com.* & ideo vigore *legis unicæ C. quando Imperator* transfertur privilegium miserabilibus, *Afflict. d. dec. 257. num. 6.* ob favorem miserabilium.

Item quia Reverenda Nuntiatura est Tribunal designatum ad certum genus caussarum, & ad certas personas sibi subjectas; vel ratione interesse Fisci Ecclesiastici, sive Cameræ Apostolicæ, vel qualitatis personarum; & propterea cum sit Tribunal incompetens respectu caussarum civilium in subditos Episcopi, obstat reg., quod non militat dictum privilegium, in quibus designatus est certus Judex, *Carlev. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 6. sect. 7. num. 646. Marian. Soccin. cap. significasti num. 30. versic. 3. quærimus de foro competenti, Bald. in l. cum earum qu. 5. nu. 7. C. de sententiis, & interlocut. omn. jud.*

Hinc fit, quod non potest persona privilegiata eligere Tribunal Reg. Dohanæ Pecudum Apuleæ pro caussis non spectantibus ad dictum Tribunal, nec forum Magni Admirati, vel alios similes, *Scyal. de for. comp. cap. 16. num. 83. Gallup. par. 2. cap. 6. Novar. tom. 2. sect. 1. qu. 14.*

Quia sunt Tribunalia designata ad certum genus caussarum, & ulterius eorum jurisdictio non tenditur.

Sed prædictis his propositis in Tribunali Reverendæ Nuntiaturæ, fuit, oppositis non obstantibus decisum, esse procedendum in dicto Tribunali Nuntiaturæ, ubi semper admittitur electio fori, ex doctrina *Scial. de foro comp. cap. 6. de foro pupill. & miserabil.* qui allegat *Novar. tom. 2. sect. 1. qu. 4. & sect. 2. q. 8. & in collectanea super pragm. 1. ubi de delicto num. 29.* qui *Scial.* reiicit *Mart. in decis. sive voto 206.* & in consequentiam remanet rejectus *Novar.* qui sibi contrarius approbavit opinionem *Mart. in sect. 3. qu. 1. fol. nubi 284.*

Et ratio est, quia licet Tribunal Reverendæ Nuntiaturæ in Regno Neapolitano habeat certum genus caussarum, & personarum designatum, tamen in Regno repræsentat Principis, sive Pontificis supremam potestatem generalem, ita quod dispositio *dictæ l. un. C. quando Imper.* non coarctat privilegiatos ad recurrendum Regi, vel Pontifici, qui degunt extra Regnum, sed ad recurrendum ad M. C. & ad Suprema Tribunalia laicalia existentia in Regno, & ad Supremum Tribunal Ecclesiasticum existens in Regno.

7 Pupillus Clericus in bonis quæsitis post Clericatum fruitur privilegio fori extra omnem difficultatem: & ra-

ratio est, quia in illis Pater non habet usumfructum. Unde Actor procedendo contra Pupillum cum citatione Patris, si Pater recusat onus tutelæ, vel curæ, & defensionis, & propterea pupillus est provisus de alio curatore ad litem, tunc habet locum regula, quod

Pupillus, qui habet Patrem, & non est in potestate patris, sed habet tutorem, tunc gaudet fori electione, *Georgius lib.1. de jurisd. cap.16.nu.9.Scial.de foro compet.cap.16.n.2. de Luca ad Franch. decis.61. num.6.ex l.licet C.ad legem falcidiam*, ut dixi *in cap. de foro pupill.*

Unde Clericus, qui habet patrem, sed non est in potestate patris, sed est in potestate tutoris, gaudet etiam electione fori.

C A P. XXXVI.

De privilegio fori respectu loci.

S U M M A R I U M.

Reus forum sortitur pluribus modis, sed forus originis præfertur foro domicilii in honoribus, & muneribus personalibus subeundis, num.1.

Forus domicilii præfertur foro originis in judicio, n.2.

Forus rei sitæ, & forus contractus contra præsentem potest procedere ad diffinitivam; sed contra absentem causative proceditur adversus ejus bona, num.3.

Forus rei sitæ habet locum, quando proceditur actionibus realibus, & non personalibus, & quid in rebus incorporalibus, & mobilibus, & quid in transitu? num.4.

Forus contractus, & quasi contractus ubi habet locum? num.5.

Forus contractus contra præsentem, ubi judicium est cœptum, durat contra absentem usque ad diffinitivam, sed ante judicium cœptum, quid agendum, & quid si fuerit renunciatum foro: num.6.

Forus contractus non habet locum, quando contrahitur cum advena statim de loco recessuro; secus cum mercatore, qui reponit merces in taberna, vel alio loco caussa commercii, vel agitur de his, quæ statim sunt expedienda, ut venditor equi, num.7.

Forus contractus est, ubi destinata est solutio, non ubi prolata sunt verba, & ubi fit negotium, non ubi confirmatur, & quid si sit destinata solutio in quolibet loco, vel in multis, num.8.

Forus destinatæ solutionis non habet locum contra absentem, cum aliis declarationibus, num.9.

1 Reus sortitur forum pluribus modis.

Primo, ratione originis. Secundo, ratione domicilii. Tertio, ratione rei sitæ. Quarto, ratione contractus. Quinto, ratione destinatæ solutionis. Sexto, ratione delicti.

Forus originis præfertur foro Domicilii in honoribus, & muneribus personalibus subeundis. *l.libertus 17.§.præscript.in fin. ff.ad municip.& de incolis Carleval.lib.1. tit.1.discept.1. num.10.* licet domiciliario possint etiam honores, & munera decerni. Sed in concursu præfertur forus originis, ut supra.

2 Forus autem Domicilii in judicio, ut quis conveniatur, præfertur foro originis. Idem *Carlev. ubi supra*, & si alibi convenitur, potest petere remissionem, & est concedenda, *pragm. 11. §.nos autem de ordine Judic. Gallup.p.2. cap.6. num.16.* Et ita in Regno, quicquid sit de jure communi, *ex Prag. 2. tit. ubi de Delicto, & Prag.3.num.2.& Prag.81. de Offic. S. R. C. §.6.Sanfel.dec.7.Capibl.lib.2.cap.49.*

In Foro Domicilii conveniri potest quivis reus, nō solum præsens, sed etiam absens, & potest procedi ad diffinitivam, & ex quutivam ejus. Sed in ceteris foris, ubi Reus sortitur forum alio modo, quam ratione Domicilii, solum procedi potest ad possessionem ex primo decreto bonorum, quæ possidet in Territorio Judicis ejus fori, nisi compareat se defensurus, *ut l. hæres absens §.1., & fin.ff.de Judic.Carleval.lib.1.tit. 1.disp.2.nu.13., & 14.*

3 Forus rei sitæ, & forus contractus pares sunt, & a pari judicantur, nam in his non potest procedi ad diffinitivam, nisi præsens sit Reus. Et contra absentem expeditur citatio cum hortatoria ad Judicem loci, ubi degit, & postquam constat esse citatum, mittitur actor in possessionem rei petitæ ex primo decreto; Et sic licet absens, non cogitur comparere in foro rei sitæ, vel contractus.

Tamen causativè compellitur, procedendo adversus ejus bona, mittendo actorem in eorum possessionē ex primo decreto tantum, & non ex secundo decreto, *Tex.in cap.romana §. contrahentes de foro comp.in 6.*

Hodie in Regno non practicatur missio ex primo, & secundo decreto, ut alibi diximus.

Si tamen Reus compareret contestata lite, poterit Iudex diffinitivam proferre, *Carleval. lib.1. tit.1. disp.1.qu.3. nu.149., & 150., & qu.4.num.220. & 221.*, & vide eundem in *num.287.*, ubi literæ hortatoriæ non dantur exequutioni semper.

4 Forus rei sitæ habet locum, quando proceditur actionibus realibus, & non personalibus, *Glos. in l.forma.§. si vero quis, v.levari ff. de censib, Ricc. coll.37. Carleval.lib.1. tit.1. qu.3.disp.2. nu.152., & qu.8. sect.2.nu.1054.*

Forus rei sitæ habet locum, ut ibi quis conveniatur, tam ob res corporales, quam incorporales; & respectu mobilium, & se moventium servatur, quod si res mobilis, de qua controvertitur, est permansura, reus potest conveniri apud Judicem loci, ubi inventa fuerit res mobilis, vel se movens, de quibus controvertitur.

Sed si non est mansura, nam est in transitu, & via ad alium locum, Reus potest petere remitti ad forum domicilii. Dum tamen satisdat judicio sisti in suo foro, quod si satisdare non possit, res sequestrabitur propter suspicionem de recessu, & transportatione, *Carleval.lib.1.tit.1.disp.2. qu.3.nu.146.& 153.*

5 Forus contractus habet locum, sive agatur actione personali, sive reali, & tam quoad principalem obligatum, quam quoad accessoria, damna, interesse & expensas. quæ cadunt secundario, & tam de contractu, quam distractu, rejecta opinione contrarium tenentium, *Glos.in Auth.ut omnes obed. Judicibus provinc.§.hæc considerantes, verbo hypotheca c.dilectio 17. de for. compet. Carlev. lib.1., tit.1. disp.2.qu.4.nu.164., & 165.*

Et etiam ex quasi contractu, ratione scilicet administrationis, tam publicæ, quam privatæ, tenet *d.Carleval. ibidem num.271.* rejecta opinione *Barbosæ*, & aliorum contrarium tenentium.

6 Fori contractus Judex potest procedere ad diffinitivam contra Reum absentem, quando cum præsente cœptum est judicium.

Sed si ante cœptum judicium est absens, non potest petere eum ad se remitti, aut decernere missionem in possessionem bonorum sitorum extra territorium. Et si reus nullibi bona habet, Iudex loci contractus non habet potestatem in personam contrahentis absentis. Adeo quod si expeditæ sint literæ ad faciendam missionem in possessionem, iis casibus, quibus decerni non potest, aut adhoc, ut reus ad locum contractus remittatur, decernendum est a Iudice requisito, earum exequutioni locum non esse, *Carlev.lib.1.tit.1.disp.4.qu.4.dict.n.217. ad 230.*

Verum si fuerit renunciatum proprio foro, & fuerit juratus forus prorogationis. Tunc potest peti remissio rei ad locum contractus, & procedi contra absentem, ita *Tusc.lit.F. concl.442.n.11.Covar.in prax. cap.10.*

cap.10. num.6. Carl.ubi supr.qu.8.sect.6.nu.1250.

7 Forus ratione contractus non habet locum, quando contrahitur cum Advena, & Viatore, & tanquam eo statim recessuro, de quo contractu, contrahens in loco contractus conveniri non potest, *Tex.in l.hæres absens §.proinde ff.de judic. Guid.Pap.singul.677.*

Verum si cum mercatore advena, qui in loco, ut solet in nundinis, eiusa commercii habet conductam tabernam, pergolam, armarium, horreum, vel simile, in quibus merces reponeret, tunc ratione contractus sortitur forum uterque contrahens.

Ita quoque quando agitur de his, quæ statim erant expedienda, ut emens equum, si ei non tradatur, poterit convenire venditorem, & e contra, *Carlev. ubi sup.lib.1.tit.1.disp.2.qu.4.n.238. cum sequenti.*

8 Forus contractus non est, ubi verba sunt prolata, sed in loco destinatæ solutionis: item ubi gestum est negotium, non ubi ratum habetur. Et ubi fit, non ubi confirmatur.

Et destinata solutione in quemlibet locum, nullo in specie expresso, potest conveniri ubicumque invenitur; sed non in loco; ubi fuerit advena, vel prænavigans, vel in loco non tuto, & peste infecto.

Et destinata solutione in multa loca alternativè, electio est actoris. Sed in multa loca copulativè, dividuntur summæ debitæ quantitatis pro rata.

Et destinatis duobus, vel tribus locis in specie, solutionis adjecta clausula generali, non censetur divisa solutio per partes. Verum non potest conveniri in distantioribus locis, quam sint expressi, *Carlev.lib.1.tit.1.disp.2.qu.4. num.252. & sequenti.*

Et si quis existens Romæ, vendat fundum, per Nuncium, vel Epistolam existenti Bononiæ, in Civitate Bononiæ sortitur forum, & non Romæ, *Carlev.ibidem num.261.*

9 Forus contractus, sive destinatæ solutionis, in tantum habet locum, in quantum reus ibidem reperiatur, nam absens non potest conveniri, nec remitti ad forum solutionis destinatæ.

Verum si reus se submisit Iudici loci destinatæ solutionis, cum renunciatione proprii fori, tunc dictus Iudex potest procedere contra absentem, & ad eum erit remittendus.

Et respectu conventionis quoad bona ex primo decreto tantum, potest indifferenter, & semper contra absentem procedi causativè tantum.

In aliis autem casibus, semper præsentia rei requiritur, rejecta opinione DD., docentium posse procedi contra absentem ad diffinitivam in illis duobus casibus V. G. cum quis promisit certo loco solvere, & ibi se præsentare. Secundo cum quis promisit solvere certo loco, & certa die, nam *Innoc.in c.si adversar.n.4.vers.sed hac ratione*, declaratur dixisse contrarium, & non relevantur dicti DD. contrarii, ex quo non intellexerunt *d.Innoc.* ita *Carlev.d. de jud.lib.1.tit.1.disp.2. qu.4.num.268.*

C A P. XXXVII.

De privilegio fori respectu causæ.

S U M M A R I U M.

Plures rei ejusdem causæ, diversos Judices habentes possunt coram uno Judice conveniri, si causa est individibilis, ne continentia dividatur, num.1.

Socius non privilegiatus gaudet privilegio socii privilegiati, num.2.

Pupillus, vel quilibet privilegiatus non potest privilegio renunciare in præjudicium socii, qui gaudet privilegio socii ratione connexitatis, num.3.

Clerici in caussis individuis non ligantur statutis laicorum, ita socii quoque ratione connexitatis eodem statuto non ligantur, num.4.

Decisio Motilli declaratur, num.5.

Sex casus sunt, in quibus militas non gaudent foro militari, num.6.

Censum redimens, depositum facit coram suo Judice, num.7.

Solutio si est destinata in aliquo loco, ibi depositum fieri debet, num.8.

Multæ sunt caussæ, quæ habent privilegium trahendi coram uno Iudice, & non trahuntur, quas narravi supra *Cap.6.* in hac secunda parte in genere. Sed in specie tractabimus in hoc *Cap.37.*, & in sequenti *Cap.38.* de aliquibus ex dictis caussis.

1 Et primo sciendum est, quod plures rei ejusdem caussæ, qui sunt diversis jurisdictionibus subjecti, diversosque Iudices immediatos habent, benè possunt propter eamdem, & individibilem caussam, coram uno eodemque Judice ipsorum omnium mediato superiori conveniri, ne caussæ continentia dividatur; *Tex.in l.nulli C.de judiciis c.2.de causa possessionis Capyc.dec.121. Novar.qu.forens.11.nu.15. Motill.de grad.citat.num.78.*

2 Et quando plures sunt conventi, inter quos sit unus privilegiatus, scil.Clericus, vel Minor, remittuntur ad Judicem privilegiati, si caussa sit individua; nam socius non privilegiatus gaudet privilegio socii privilegiati, ut concludit *Novar. ubi supra*, & testatur *Afflict.& Addentes dec.213. Capyc.dec.173.& Capyc.Iatro consule.51. Pervet.caut.10. Capibl.prag.8. par.1.n.335.per Tex.in l.1.C.si in commun.ead.caus.in int.best.r. Tesaur.dec.173.n.2.Motill.de grad.citat.n.79.* decisum refert in M.C.V.anno 1659.decretum assistentiæ esse executioni demandandum super bonis rubricatis, præterquam super domo, quæ in communi possidebatur cum fratre Clerico, & commodam non patiebatur divisionem.

3 Pupilli, sivè aliæ personæ privilegiatæ in causa individua cum personis non privilegiatis, adeo communicant eorum privilegia dictis locis non privilegiatis, ut ipsi pupilli non possunt eorum privilegio renunciare in præjudicium socii, qui gaudet privilegio sociorum, ratione connexitatis, ita decisum *de Franch.* refert *dec.269. Rvin.cons.76. lib.4. Covar. lib.4.qu.7. Novar.qu.forens.11.n.5. tom.1.& qu.155.* ubi, quod

4 Clerici non ligantur statutis Laicorum in causis individuis. Et sicuti Clerici sunt a statutis liberati, ita quoque ratione connexitatis.

5 Hic advertendum puto circa decisionem relatam a *Motillo de grad.citat.num.38.* in assistentia petita super bonis Aureliæ Pagano uxoris Antonii Scarpetimillsis, qui petiit remitti causam Auditori Exercitus, vigore *Tex.in l.hæres absens ff.de Judiciis, & per Tex.in l.2.& leg.cum quadam puella Cod. de Jurisd.omn. judic.* fuit dicta remissio denegata per S.C. ne continentia causæ dividatur.

Cave a *Motillo*, nam dicta remissio fuit denegata militi per dispositionem *Pragm.20. de milit. §.que en las causas*, in qua statuitur, quod milites in concursu creditorum, in causis feudalibus, vel fideicommissi, vel assistentiæ, vel cessionis bonorum, vel quæ pendente tempore assensus, non gaudent foro.

6 In his sex causis milites subjacent Judici ordinario, ut ego dixi *in prax. Universit. ad Cervellin. annotat. 10.cap.9.fol.62.*

7 Censum redimere volens vigore pacti de retrovendendo, potest pro dicta redemptione depositum facere coram suo Judice, nec cogitur adire Judicem Creditoris, ut firmat *Jo: Bapt. Lupus in tract. de usuris tom.2 nu.12. Felic.de censibus lib.4.n.3.Abbas in cap.*

si quis contra Cleric. num. 6. de foro compet., *Alex. cons. 103. lib. 5. Capyc. dec. 18. nu. 2. Intrigliol. de confib. par. 3. cap. 1. qu. 3. art. 9. nu. 5. fol. 229.*, quos citat, & sequitur *Manson. de causa executiva num. 43.*

8 Et in omni deposito firmat *Novar. par. 2. qu. forens. 91.* & quoties solutio esset destinata in aliquo loco, ibi depositum est faciendum, & tunc non attenditur forus debitoris, nec Creditoris, ut *Novar. ibid. nu 6.* Etiamsi tacitè, vel post contractum sit destinatus locus solutionis, & vide *de Marin. resol. 59. lib. 1. Novar. qu. 79. & 88.*

C A P. XXXVIII.

De Casibus, in quibus non potest declinari forus.

S U M M A R I U M.

Contumax etiam purgata contumacia non declinat forum; secus si contumax est persona miserabilis, num. 1.

Privilegium superveniens post litem coeptam non habet locum in allegando declinatoriam, vel incompetentiam; limitatur dicta regula in Clerico, qui declinat, etiam si post litem fiat hæres personæ laicæ, num. 2.

Renunciatio declinatoriæ, quando expressè fieri non potest, nec per contumaciam intelligitur facta, & conciliantur Authores repugnantes, num. 3.

Clericus licet contumax coram laico potest quandocumque opponere exceptionem incompetentiæ, etiam post sententiam, qua opposita impeditur executio; & eo remisso ad forum ecclesiasticum pœna contumaciæ coram laico contracta exigi non potest, & si est exacta, repetitur, num. 4.

De Marin. lib. 1. resol. 109. *quomodo sit intelligendus*, n. 5.

Judicium ibi finem habere debet, ubi sumpsit initium, adeo quod si moriatur miles, vel militiam deposuerit, apud Judicem militarem Judicium coeptum, ibi finiri debet; Et e contra; coeptum apud Judicem Paganum ante militiam, non remittitur ad Judicem militarem post militiam, sed executio sententiæ pertinet ad Judicem militarem, num. 6.

Reus criminis capitalis apud Judicem secularem, si postea fiat Clericus, vel Monachus, perficitur Judicium usque ad sententiam apud secularem, qui si habet in fortiis suæ Curiæ Reum, potest exequi sententiam, alias si non habet in fortiis, exequitur quoad bona, non quoad personam, num. 7.

Miserabilitas si superveniat post Judicium coeptum coram ordinario, vel exemptivo fori, privilegio uti non potest, cum conciliatione contrariorum, & declaratione, num. 8.

Instantia perempta an Privilegiatus remittatur, si instantia restauretur? num. 9.

In civilibus ante contestationem si supervenit Privilegium fori, Reus utitur suo foro, secus post contestationem, num. 10.

Vidua quæ non juravit perhorrescentiam, si transit ad matrimonium, non potest amplius jurare, & foro viduæ amplius non gaudet, num. 11.

Judicium coeptum cum defuncto prosequitur cum hærede privilegiato, etiamsi sit fiscus, vel Clericus, etiam Neapolitanus, qui post litem coeptam, consequitur civilitatem. Verum si fuerit declaratum nullum Judicium, vel perempta instantia, non prosequitur judicium, ubi est coeptum, num. 12.

Judicium coeptum, quando per partes fuerit renunciatum liti, vel concordatum, non prosequitur, sed inchoatur novus processus coram Judice competenti, num. 13.

Privilegium superveniens alteri post coeptum Judicium facit, ut possit eligere, & variare forum; quod secus est in Reo, num. 14.

Privilegium fori pendente judicio superveniens Reo contra factum voluntarium, ut in Clerico, tunc Clericus utitur foro suo, num. 15.

Hæres præsens in eodem foro conveniri debet, ubi defunctus præsens debebat conveniri, & ibi Hæres absens, ubi defunctus absens, nu. 16.

Privilegiatus contra privilegiatum suo privilegio uti non potest, nam conquassatis privilegiis inter Actorem, & Reum, Actor forum rei sequitur; quæ conclusio habet locum, ubi privilegia essent æqualia, secus quando unus esset magis privilegiatus, quia tunc trahet minus Privilegiatum, num. 17.

Privilegiatus petere potest primum; & secundum beneficium contra regulam, quod privilegia privilegiis conquassantur, num. 18.

Electio, & variatio fori a M.C. ad S.C. non admittitur, & assignatur ratio, rejectis contrarium dicentibus, num. 19.

Electio, & variatio fori in causis, in quibus designatus est specialis Judex, non admittitur, ideo in causis fiscalibus sola Regia Camera procedit, & in causis feudalibus procedit S.C., & in quibus est interesse fisci procedit Reg. Cam., num. 20.

Causa Baronum olim spectabant ad pares, quod recessit ab Aula, & hodie procedit M.C. & Sacrum Consilium, num. 21.

Administratio ubi gesta est, sive publica, sive privata administratio sit, ibi agitur, nec habet locum privilegium electionis fori, num. 22.

In causis damni cognitio spectat ad Curiam Bajulorum privative, ideo miserabilis non potest declinare forum; item in causis minimis; neque in pacto exequutivo, neque in judicio hypothecariæ, vel assistentia contra plures, inter quos aliquis est privilegiatus, cum declaratione, num. 23.

Procurator non potest declinare ex propria persona, sed sequi debet forum principalis, num. 24.

Vidua quæ virum interfecit, non gaudet privilegio electionis fori, num. 25.

Vidua donec manserit in domicilio viri, censetur de foro viri, sed reversa in Patriam suam, recuperat privilegium suæ originis, num. 26.

Vidua si succedit defuncto post litem coeptam cum defuncto non gaudet fori electione, & item in omni alio privilegiato, num. 27.

Falsum deponens fori privilegio non gaudet, num. 28.

1 Declinatoria fori opponi non potest in pluribus casibus.

Primo in contumace, qui etiam purgata contumacia non potest forum declinare, licet possit alias exceptiones opponere, etiam ubi sola prima contumacia fuerit accusata, *Morill. de grad. citat. num. 30.*

Exceptis miserabilibus personis, quæ contumacia non obstante declinant, *Morill. ibid. ubi supra nu. 77.*

Et de minore diximus *in cap. de minor.*

2 Secundo, si declinatoria superveniat, lite jam coepta, quod etiam locum habet in Judicis incompetentia, excepto Clerico, qui potest declinare, etiam si fuisset hæres personæ laicæ, *Morill. de grad. cit. n. 72. Caravit. rit. 234. num. 5.*

3 Contumax enim regulariter amittit fori declinatoriam, ex eo quod per contumaciam videtur tacitè renunciare exceptioni fori declinatoriæ.

Sed fallit dicta regula in eo, qui expressè non potest renunciare declinatoriæ, quia tanto minus tacita renunciatio valebit, ut sunt personæ miserabiles, in quibus tacita renunciatio proveniens ex contumacia non operatur id, quod nec operari posset expressa, & sic contumacia non obstante gaudent electione fori, ita *Carleval. lib. 1. tit. 1. disp. 2. quæst. 6. sect. 7. nu. 600.* ubi allegat *text. in l. de die 8. §. plane ff. qui satisdare cogantur*, *Afflict. dec. 173. Franch. decis.*

cis.417. Ric.in addit.ibi; Giurba consil.95.num.2.de Luca ad Franch.ubi sup.num.4.in fine.

Et licet *Rovit.* referat denegatam fuisse remissionem causæ ad instantiam pupilli contumacis; & vult etiam *Novar. in prax.elect. for. sect.2.qu.9.*

Tamen *dictus Carleval.* confutat *Novar.* ut advertit etiam *de Luca ubi supra.*

Qui *Rovit.* est relatus a *Domino Petra in rit. 231. num.8.*

Possunt conciliari dicti Authores juxta tradita per *Motill.in grad.citat.num.72.* ubi concludit, pupillum, vel minorem non obstante contumacia gaudere declinatoria, & sic approbatur opinio *Carlev. per Text. in l.contra pupillum 54. & l. contumacia 53. ff.de re judicata.*

Limitat vero dictam conclusionem, ubi pupillus ex contractu, vel quasi contractu defuncti dependente ab officio tutelæ, aut alterius administrationis factæ ab ipso defuncto, aut in judicio cœpto cum defuncto conveniatur; quia tunc proprio privilegio uti non potest, ex *rit.234.* juxta quem *rit.* fuit denegata declinatoria pupillo apud *Franch. decis. 364. num.7.* Et ita intelligendi sunt *Rovit. Novar.* & sequaces, & non aliter, quia miserabiles non possunt renunciare foro, ut contra *Novar.in tract. de elect. for. sect. 3. qu.7.* ubi renunciare posse tenet, contrarium defenditur a *Carleval. ubi supra num. 528.* quem sequitur, & citat *Motill.in grad.citat.num.77.*

Sed re vera hæc conciliatio non placet, quia dicta limitatio non solum procedit in contumace, sed etiam ubi non adest contumacia, ut latius infra *num....* cum diversi sint termini.

Hinc tuta mihi non videtur illa decisio relata per *Motil.de grad.cit.*

Ad Cap.27.de for.Cler.

4 Clericus quoque contumax coram laico, potest quandocumque opponere exceptionem declinatoriæ, seu rectius exceptionem incompetentiæ ante, & post litem contestatam, & post conclusum, etiam post sententiam, imo post tres sententias conformes, qua opposita impeditur exequutio, ut late *de Marin.lib.1.resol.109.num.2.*

5 Et remissus ad Ecclesiasticum Judicem, pœna contumaciæ contracta coram laico non debetur.

Imo si dicta pœna sit exacta, & fisco incorporata, stat im quod docetur de Clericatu, repetit solutum a fisco, rejecta opinione *Viv.in decis.138.num. 8.* contrarium dicentis; ita *Segal. de prax. for.judic. cap.2.num.25.Sanfel.decis.277.Gramm.vot.27. Danza de pugna DD.tom.1.tit.de contumace cap.2.*

6 Secunda regula, ubi opponi non poterit declinatoria, est, quando declinatoria superveniat, lite jam cœpta, quod etiam locum habet in incompetentia Judicis.

Judicium enim ibi finem habere debet, ubi sumpsit initium, *l. ubi acceptum 30. ff. de judic.* adeo quod judicium cœptum apud militares, etiam si moriatur miles, vel militiam deposuerit, tamen apud eosdem Judices finiri debet, *l.cum quædam puella 19. in fin. princ. ff.de jurisdict.omn.Judic. l. nullus 4. C. de veteran.milit.lib.12.Carleval.lib.1.disp.2. q.6. sect.4.num. 470.* & e contra:

Judicium cœptum apud Judicem Paganum, antequam efficiatur miles, quoad cœptam litem miles pervenius non potest se uteri privilegio fori, *l.si quis postquam ff.de judic.* & ibi DD. *Carleval. ubi sup. num. 373.* & hoc habet locum etiam in criminalibus, ubi non impeditur apud Judicem cœptum prosequi, & non remittitur ad Judicem militarem, verum prolata diffinitiva sententia; exequutio ejus pertinet ad Judicem militarem; & ita concludit, rejectis contrariis, *Carleval.lib.2.tit.1.disp.2. qu.6. sect.4.nu.476.*

7 Judicio cœpto apud secularem de crimine capitali contra Reum, qui postea Clericus, vel Monacus efficitur, potest Judex secularis judicium cœptum perficere, & sententiam pronunciare, & pronunciatam exequutioni mandare quoad bona tantum, seu civiliter, non quoad personam, seu criminaliter, nam Judex remanet causæ tantum, non personæ, ita post multa discussa *Carleval.lib.1.tit.1.disp.2.qu. 6.sect.3. num.448.* quicquid alii aliter dixerint. Hoc tamen intellige, quando reus non est in vinculis.

8 Judicio cœpto coram Ordinario, si miserabilitas superveniat, vel quodvis privilegium fori, aut exemptio, non potest miserabilis uti privilegio fori circa causam cœptam, quia præventa est juridictio, *Franch.dec.544.num.3.Pont.de potest.Prorog. tit.7 §. 2.num.12. Capiblanc. de Baron. prag.8 p.1.num.317. Muscatel. p.2.glos. compet. num.45. Novar.in prax. sect.2.qu.13.num.5.Carleval.ubi sup. t.6. sect.7. num. 635.& 637.& seq.* ubi refellit *Novar.qu.13.sect.2.nu. 1.& Ricc. collect.2155.Capiblanc.pragm.8. p.1.num. 318.* & alios tenentes, quod privilegium superveniens casu, aut motu proprio Principis concessum, dummodo non, interveniat factum, aut postulatio privilegiati, eximit eum etiam quoad litem cœptam; & pluribus rationibus respondet dictus contrarius ex *nu.641.per tex. in l.si quis postea ff.de iudic.*

Qui tamen diversimode limitatur. Primo, quod procedat in reo, non in actore, *in fin.lib.* verbis, ibi: *quasi præventus*. Secundo, ut locum habeat in privilegio superveniente post litem contestatam. Tertio, ut procedat in privilegio concesso a Principe ad postulationem partis; quas limitationes adducit *Merlin.cent.2.contr.8.num 6.& seq.de Luca ad Franch. obs.544. num.2.* qui *de Luca num.4.* tenet, quod si mulieri moriatur vir, & impuberi pater, & sic de singulis, ubicumque privilegium concessum motu proprio Principis supervenit absque suo facto, tunc extenditur ad litem pendentem, ex *d.l.cum quadam puella ff.de jurisd. omn.jud.ex Bal. dec.70.Lancellot. de attentat. limit.20. num.21.Aufrer.dec.157 Novar.de elect. sect.4. qu.13. Merlin.ubi sup. num.8.* & ita tenet *de Luca*, quicquid in contrarium dixerit *Merend. Formosin.Carlev.* & alii.

9 Sed instantia perempta, privilegium, quod supervenit privilegiato post litem cœptam, reassumit vires; & tunc privilegiatus est remittendus foro privilegiati, etiam si dicta instantia fuerit restaurata per insufflationem spiritus, quod est notatu dignum. Et ratio est, quia insufflatio non parit hunc effectum in præjudicium tertii, cui interim ex prædicta peremptione fuit jus acquisitum. ita *Carleval. lib.1.tit.1.disp.2.qu.6. sect.7.num.646.*

Et licet *Fulgosius in l.cum quadam puella 19.nu. 7.* teneat contrarium, tamen *d.Carleval.* pluribus rationibus refellit; contra *Fulgos.* tenet etiam *Angel.in d.l.puella.*

Et ubi miserabilitas cessat pendente judicio, ut quia vidua maritatur, vel pupillus sit major, debet judicium prosequi coram eodem Judice, *Carlev. lib. 1.tit.1.disput.2.qu.7.sect.3.nu.907. Capibl.de Baron. prag.8.p.1.nu.317.* quia præventa est jurisdictio, & ita sustinet etiam *D.Petra rit.233.num.25.* & indistincte hanc opinionem amplectitur *de Luca ad Franch. obs.257.* rejecta distinctione *Reg. de Marin.* qui *lib.2. resol. 243.* distinguit, quando in criminalibus remanet Fiscus persona legitima.

10 At in civilibus si ante contestationem mutatur status, electio fori non substinetur, sed si post contestationem, tunc dicitur præventa jurisdictio Judicis electi, & amplius non redit ad forum rei.

11 Alia distinctio traditur a *Franch. d.decis.257.* ubi fuit decisum, quod causa remittatur Baroni, ex quo vidua non juravit perhorrescere, & sine juramento non admittitur variatio. Quod juramentum non

L a am-

amplius potest præstari, nam post sequutum matrimonium non est vidua, ideo requiritur juramentum, tempore, quo erat in miserabilitate. Quod nota, ut sis cautus pro tuo cliente.

12 Judicium cœptum cum defuncto, prosequitur cum hærede privilegiato, & etiam si sit Fiscus, vel Clericus tenetur coram judice defuncti prosequi, eorum privilegiis non obstantibus, *Carlev. lib. 1. tit. 1. disp. 2. qu. 5. n. 321. ex text. in l. hæres absens ff. de judic.*

Etiam Neapolitanus si lite cœpta, & pendente consequitur civilitatem, ut non possit post cœptum judicium trahere, *Carlev. lib. 1. tit. 1. disp. 2. qu. 6. sect. 8. ex num. 1. & num. 9.*

Et sic concluditur de omni privilegiato, ut sive privilegium, sive miserabilitas superveniat post litem cœptam, non admittitur variatio fori, *Motil. de grad. citat. in appendice num. 246.*

Verum si fuerit nullum judicium, vel perimatur instantia, quia judicium de novo est inchoandum, eo casu Clericus hæres laici non tenebitur prosequi coram laico, sed remittendus est ad suum judicem Ecclesiasticum, etiam si per insufflationem spiritus vitæ instantia restauretur, *Anna sing. 129. Marta de jurisd. p. 4. casu 142. Rovit. in rubr. pragm. unic. de instantia cassa non restituenda num. 13. 14. & 15. Paschal. de patria potestate par. 1. cap. 8. num. 218. Gallup. part. 2. cap. 17. num. 20. Ursil. decis. 331. Minadois decis. 5. Carleval. qu. 7. sect. 3. num. 942.*

13 Ita etiam quando per partes fuerit renunciatum liti, vel concordatum, quia tunc dicitur denuo inchoari novus processus coram judice competenti, & lis primo cœpta periit actu, *Crass. de effect. Cleric. effect. 1. num. 318. Asinius in prax. executiva §. 1. cap. 15. num. 12. Carpan. super statut. Mediolan. cap. 21. nu. 8. p. 2. Bal. dec. 441. Novar. qu. for. 116.*

14 Ita etiam, cum talis miserabilis non esset reus, sed actor, ex ponderatione facta per *Merlin. contr.* 81. *n.* 6. ex illis verbis d. *legis*, ibi: *Quasi præventus; & sic non denegatur actori, sed denegatur tantum reo, cui supervenit privilegium, vel miserabilitas post cœptum judicium, Motil. de grad. citat. in appendice num. 247.*

15 Et ita etiam quando privilegium fori pendente judicio superveniret reo citra suum factum voluntarium, prout in Clerico, tunc etiam variatio Clerici admittitur, secundum *Merlin. ubi sup. & D. Rodoer. ad Reg. de Marin. resol. 54. num. 8.*

16 Tertia regula, ubi opponi non poterit declinatoria, est, quando hæres nomine hereditario convenitur, ut hæres, tunc in eodem loco, & foro conveniri debet, ubi defunctus absens potuit conveniri, ibi & hæres absens, *l. hæres absens ff. de judic.*

Et ubi defunctus non nisi præsens, hæres non nisi præsens convenitur.

17 Electio fori inter ambas partes privilegiatas non datur, nam conquassatis privilegiis inter actorem, & reum, reditur ad jus commune, ut actor forum Rei sequatur, & privilegiatus suo privilegio uti non potest; ut *rit. 228. & 231. & Carav. rit. 161. & Riccius collect. 1. de Marin. lib. 2. resol. 47. num. 13. ad tex. in l. sed & militer ff. de excus. tutor. & in l. verum §. item quæritur ff. de minor. & in §. sed & hoc auth. de Sanctiss. Episcop. Franch. decis. 188. & 553. Motil. de grad. citat. num. 9.*

Intellige supradictam conclusionem, quando privilegia essent æqualia; sic enim loquuntur jura, & in terminis nostris *Rit. M.C.V. 231. Andr. & Afflict. in Const. statuimus de Franch. dec. 188.*

Quod contingit, quando pupillus vellet variare, vel agere contra alium pupillum, vel viduam, nam cum eorum privilegium sit pariter de juri communi ex *ead. l. unic. C. quando Imperator*, cessat privilegium, & actor forum rei sequi cogitur.

At quando privilegia non sunt æqualia, quia unus est magis privilegiatus, quam alter, tunc maior privilegiatus trahit minus privilegiatum; ita decisum refert *Affl. dec. 56. Ursil. dec. 161. Sanf. dec. 356. de Luc. ad Franchis obser. 188. & 553. Petr. rit. 23. nu. 9.* idem *Petr. ad Capyc. dec. 160. num. 2. de Marin. lib. 2. resolut. 47. num. 14.* qui *num. 19.* refellit *Caravit. in rit. 229. num. 3.* dicentem contrarium, & declarat *Afflict. in const. statuimus num. 19.* dicentem, quod magis miserabilis non trahit minus miserabilem, cum ratio majoris miserabilitatis in fori electione, nullius ponderis esse possit, secus in magis privilegiato, ut idem *Affl.* decisum refert *dec. 58.* quem supra retulimus, unde unus privilegiatus potest uti privilegio, si agat ex jure proprio adversus alium ex jure cesso, ut *Luc. in d. observ. 533. num. 3. in fin. ex Velasc. qu. 52. nu. 60. Marches. de commis. p. 2. de commiss. avocat. q. 3. num.* 78. Et Curialis potest uti privilegio fori contra privilegiatum, ut *ritu 228. & Caravit. ibid. Novar. sect. 2. qu. 21. nu. 10. Carlev. ubi supra num. 634.*

18 Hæc regula conquassationis privilegiorum non habet locum, quando unus privilegiatus petit primum, vel secundum beneficium ob probationes non factas, quia licet alter sit etiam privilegiatus, beneficia prædicta conceduntur, ita *de Luc. ad Franch. observ. 563. Fontanel. claus. 4. glos. 12. num. 112.*

19 Electio fori, sive variatio a M.C.V. ad S.R.C. Neap. non admittitur, quia in dicta M. C. non præsumitur metus, *Affl. dec. 30. num. 3.* per *Tex. in l. 1. C. de his, qui propter metum Judic. non appell. Rovit. cons. 88. num. 4.* & decisum refert in Collaterali Consilio *Merlin. contr. 100. lib. 2. nu. 3.* ut rejecto *Molfes. Novario, & Scialoja de for. comp. c. 16. num. 89.* concludit *Motil. de grad. cit. num. 292.* ex traditis per *Dom. Cons. Altimar. ad Rov. cons. 88. num. 47.*

20 Electio, sive variatio fori non admittitur in caussis, in quibus designatus est specialis Judex avocata earum cognitione ab aliis, ut docuit *Bald. in l. cum eorum Cod. de sentent. & interlocut. omnium Jud. Marian. Soccin. in c. significasti num. 30. vers. 3. quæritur de foro comp. & Novarius in prax. sect. 2. qu. 43. Carlev. lib. 1. tit. 1. disp. 2. qu. 6. sect. 7. nu. 649. Scialoja de foro compet. cap. 16. num. 82. Novar. tom. 1. sect. 4. qu. 64.*

Privilegio fori non gaudent miserabilés in caussis fiscalibus, ubi competens Judex est Regia Camera, sive agatur, sive conveniatur a Fisco, & ita quoque

In causis feudalibus, quarum cognitio hodie spectat ad S.C. solum, juxta *pragm. 3. de off. S.R.C.* & ad Reg. Cam. Summariæ in quibusdam casibus, & proprie ubi habet interesse Fiscus, ut in *pragm. 62. cap. 10. & 13. de offic. proc. Cæsar. & Rov. super dictis pragmaticis.*

21 Et in caussis Baronum, quarum cognitio antiquitus spectabat ad pares, hodie, ex quo judicium parium recessit ab Aula, & ex consuetudine M.C.V. & Sac. Cons. cognoscit de his omnibus causis Baronum, & curialium, ut *Dom. Tadia Senatus Supremi dec. 24. num.* 8. ideo ibidem privilegiati trahuntur. Et similiter eodem fundamento

22 In caussis, ubi agitur de reddendis rationibus, miserabiles non gaudent privilegio electionis fori, nam ibi sunt reddendæ, ubi administratio gesta est, *l. 1. & 2. C. ubi de ratiociniis agi oportet*, & communiter *DD. in l. hæres absens 19. §. si quis tutela ff. de Judic.* Et sive de publica, sive de privata administratione agatur, ut omnia *Carleval. ubi sup. Motill. in prax. civil. de grad. cit. num. 189.* Et quod

23 In caussis damni dati, quarum cognitio ad Bajularem Curiam spectat privative quoad Curiam Capitanei, ut diximus *in tit. de caussis damni dati*, miserabiles non possunt declinare forum bajularem, sed tenentur coram bajulo litigare.

Item

Item in caussis minimis non admittitur declinatoria, *Scialoja de for.comp.cap.16. num.72.*

Fori declinatoria locum non habet, cum agitur de pacto executivo, *Capyc.latro dec.59. nu.33. Motil.de prad.cit.num.78.in fin.*

Et licet *Scial.* dicat hoc procedere, modo in instrumento adsit pactum, ut possit conveniri in omni Curiâ, seu foro, tamen etiam non existente dicto pacto non esse locum remissioni decisum refert anno 1669. *D.Cons.Altim.rub.2.qu.38.de null.nu.97.*

Neque cum agatur judicio hypothecariæ, vel assistentiæ, & inter conventos adsit aliquis privilegiatus, ne continentiæ causæ dividatur, *Motil.ubi sup.ex Capyc.dec.122.*

Et semper intelligas de declinatoria in suo vero, & stricto significatu, quæ differt ab incompetentia Judicis, nam incompetentia habet semper locum, ut si Clericus est citatus a Judice laico; vel Neapolitanus citatus in aliis Curiis Regni: quo casu obstaret exceptio incompetentiæ Judicis, quæ differt a declinatoria.

24 Procuratori non competit declinatoria fori volenti declinare ex sua propria persona; nam sequi debet forum sui principalis, *l. sed hæ 35. §. non solum de Procurat.*

25 Vidua, quæ virum interfecit, non gaudet privilegio electionis fori, *Covar. pract. qu. cap.6.num.3. Ric.dec.41.& part.3.dec.163. Rap.in const. statuimus num.19. Paschal.de patr. pot.lib.2.cap.2.num.90. Capiblanc.pragm 8. part.1.num.131. Scaccia de appellat.qu.7.num.131. Novar.in d.prax. sect.1. qu.7. nu. 113. Carlev.ubi sup.num.556.& 617.*

26 Vidua donec manserit in domicilio viri adhuc censetur de foro viri, & domicilio ejusdem, sed reversa in patriam suam recuperat domicilium antiquum, & privilegium suæ originis.

27 Vidua non potest uti privilegio Viduarum, quoad fori electionem, quando succedit defuncto, cum quo lis erat cœpta, sed tenetur prosequi, ubi est cœptum judicium, juxta tradita a *DD. in leg. quas actiones C.de Sacros.Ecclesiis, Carlev.lib.1.tom.1.dub. 2.qu.6. sect.7.num.636.*

Et de omni alio privilegiato, cui privilegium, sive miserabilitas supervenit post litem cœptam, concludit, quod non admittitur, ut supra late dixi *num.* 6.

28 Falsum deponens fori privilegio non gaudet, sed punitur a Judice, apud quem falsum deposuit, & cujus aures, & dignitatem offendit, per *Tex.in l.nullum 14.C.de Testibus, Ayala de Jure belli lib.3.cap.8. num.5. Cabal.casu 294.num.258. Carlev.lib.1.tit.1.disput.2.qu.6. sect.4.num.478.*

C A P. XXXIX.

De Exceptione contra Minorem.

S U M M A R I U M.

Minor mortuo Patre nequit esse in judicio, sed quilibet de Populo etiam Mulier poterit pro eo esse, & assignatur ratio, num.1.

Minori datur Curator ad litem, quando non habet Patrem, nec Tutorem, vel Curatorem, vel habet inutilem, vel non exhibet solemnia, etiamsi est Clericus litigans coram laico, num.2.

Clerico Curatorem ad litem dat Judex laicus, coram quo litigat, num.3.

Clerici minoris ætas durat usque ad vigesimum quintum annum, num.4.

Mulieris minoris maritatæ vir poterit esse Curator, num.5.

Minor litigans cum ipso Tutore potest petere Curatorem, num.6.

Actor ante omnia debet petere, ut provideatur de Curatore ad litem minor a se conventus, & qua Praxi utimur ad dandum Curatorem ad litem infanti, vel proximo infantia, & ultra, num.7.

Minor quando habet tutorem, vel curatorem, datur praxis citandi, vel quando non habet, vel habet sine sollemnibus, vel habet absentem, datur praxis procedendi, num.8.

Minor si nominat curatorem, nominatus, vel a Judice ex officio electus compellitur ad dictum onus, aliter annullatur processus, cum limitationibus, num.9.

Minor sive conveniatur, sive sit actor, semper invitus cogitur ab Adversario ad petendum curatorem, num.10.

Minoris curator ad litem non tenetur conficere inventarium, sed tenetur cautionem dare, num.11.

Minor uti hæres si est infans, tunc poterit tutor tantum comparere cum præambulo, & sollemnibus, & liquidare instrumentum contra debitorem, sed instante parte infans asportari debet in Curia, num.12.

Major infantia debet comparere una cum tutore cum præambulo, & sollemnibus ad liquidandum instrumentum contra debitorem; imo in omni judicio, etiam in contractibus debet intervenire ipse minor cum Curatore, num.13.

Tutor agit, & contrahit solus, quoties pupillus est infans, num.14.

Minor super tenore instrumenti liquidi citatus, quia reperitur ipse obligatus cum tutore, vel curatore, allegando minorem ætatem non impedit; Secus si obligatus non fuerit simul cum tutore, & curatore, nu.15.

Pupillus, qui non defenditur a tutore, qui adimplevit solemnia, vel a curatore ad litem, qui non comparuit in principio, nec in principio, nec in medio, nec in fine litis, potest annullare acta, & sententiam, & assignatur ratio, num.16.

Minor juvatur beneficio restitutionis in integrum, si ex negligentia tutoris non fuit proposita defensio, num.17.

Minor ætas quandocumque, & in qualibet parte judicii opponi potest, & assignatur ratio, num.18.

Exceptio falsi tutoris expellit ab agendo, & acta sunt retro nulla, num.19.

Tutor post completam ætatem minoris, & tutelam finitam, an possit agere; cum distinctione tamen, num.20.

Praxis sanandi processum nullum, cum minore, cum Ecclesia, vel quovis alio, num.21.

Ratio dicta praxis sanandi processum nullum, num.22.

Nullitas judicii, vel contractus contra minorem, vel contra Ecclesiam ab adversario, vel ab alio tertio allegari non potest, num.23.

1 Minores adulti, sive pupilli, mortuo patre nequeunt esse in judicio, sed pro eis poterit esse quilibet de Populo etiam mulier, quæ ex sui persona nullum habet interesse, & est specialis favor pupillorum, *Bar.in l.2.num.6.C.de negot. gest. Gia.dec. 41.num.13.* penes *Gallup p.1.c.5.num.67.*

Nam actio quando est pupillaris, quilibet de populo in ea potest esse actor, ut est circa educationem pupillorum, *DD.in l.1.C.ubi pupillus educari debet, Gallup.p.1.cap.5.num.6.*

2 Minori datur curator ad litem, quando non habet patrem, nec habet tutorem, vel curatorem, vel habet inutilem, & absentem, quod idem est, ac non habere, *Gallupp.par.1.cap.6.num.43.* ex *l.tutor ff.de tutor.& curat.dat.*

Item si habeat, & non exhibeat solemnia, *Gallup. ubi sup.ex Affl.dec.256.a num.3. Grat.dec.75. nu.1. Visc.concl.Jurium verbo Curator.*

Ampliatur etiam in Clerico litigante coram laico, cujus minoritas durat usque ad 25.annum, ut inferius dicam.

3 Item

3 Item Judex laicus dat curatorem Clerico ad litem coram se agitandam, *Gallup. ubi sup. ex Pequer. prax. ord. judic. rubrica 3. num. 5. Viscont. concl. Jurium, verbo Clericus minor.*

4 Et minor ætas Clerici durat usque ad vigesimum quintum annum juxta jus commune, nam jus Regni non habet locum, nisi in minoribus laicis; quo attento, minor ætas durat usque ad annum 18.

5 Ampliatur etiam in muliere minore maritata, de qua ipse vir poterit esse Curator, *Gallupp. p. 1. cap. 6. num. 45.*

6 Amplia etiam in minore habente tutorem, quando velit cum ipso tutore litigare, si ipsemet pupillus petat. *l. non habet §. pupillus ff. de tutel. Gallup. ubi sup.*

7 Minor conventus, quando non habet curatorem, vel tutorem, cum quo legitime procedi possit; tunc actor ante omnia debet petere, ut provideatur de curatore ad litem. Et duplici praxi Judex uti potest. Prima, mandat minori, ut sibi eligat curatorem, qui si non eligit, compellitur captis pignoribus, aliisque juris remediis, usque quo cum effectu sibi provideat de curatore ad litem, *Grat. dec. march. 75. nu. 8. Maresc. Variar. res. cap. 145. lib. 2.* penes *Gallup. p. 1. cap. 7. num. 47.*

Secunda praxis erit; ut fiat monitio, quod minor compareat ad petendum curatorem intra brevem terminum, quo elapso in contumaciam datur a Judice curator ipsi minori invito; *Gallup. ubi sup. ex Afflict. & Ursil. dec. 156. & 261. Gloss. in §. 1. inst. de curator. Mastril. dec. 54. num. 1. Novar. consf. 17. ex tex. in l. 1. C. quo petuntur tutores.*

Sed vera practica erit illa, quam tradit *Muscatel. in gloss. intimato p. 2. num. 405.*

Ut quando est infans, vel infantiæ proximus, scilicet minor annis decem cum dimidio, si est masculus, & novem annis cum dimidio, si est est fœmina; Tunc nullo modo potest citari, sed debet citari ejus tutor, qui debet cogi ad exhibenda sollemnia.

Sed quando masculus minor decem annis, & fœmina minor novem annis cum dimidio tutorem non habet, vel licet habeat, tamen dictus tutor non exhibet sollemnia; nam paria sunt tutorem non habebere, vel habere sine sollemnibus, licet tutor conventus non tenetur exhibere; sed sat est, si dicat ubi sunt sollemnia, ut diximus.

Quo casu si habet matrem, vel Avum, ipsi præferuntur, & citandi sunt; & si non habet,

Tunc debent citari Agnati, & Cognati, ut veniant ad defendendum pupillum, juxta *tex. in l. hæc autem §. non defendi ff. ex quibus causis in possess. eatur*, & cum dictis Agnatis, & Cognatis fit judicium; Quæ praxis fusius a me est tradita in primo tomo meæ praxis *tit. 4. de tutelis cap. 3. & seq.* ubi vide.

Et si prædicti Agnati, & Cognati venire recusaverint, captis pignoribus compellendi sunt.

Si vero se excusaverint; & nullus ex conjunctis tueri vellet pupillum, tunc Judex dabit curatorem ad litem ex suo officio, *Ursil. decis. 256. & 262.* citatus a *D. Altim. rub. 11. q. 30. num. 32.* sed melius *loc. cit. & tex. est in leg. 1. C. qui petant tutores*, rejecto *Ursill. in d. dec. 256. 261. num. 5.* dicente posse etiam dari curatorem hæreditati jacenti; quia hæreditas non dicitur jacens, quando adest certus hæres, ut late *Musc. ubi sup.*

Hic adverte, quod ita intelligendi sunt DD. loquentes majorem septennio posse citari, scilicet de eo, qui non solum excessit septennium, sed decimum annum cum dimidio; in qua ætate dicitur proximus pubertati, & rationem assignat *Musc. in d. gloss. intimato num. 39.* scilicet, quod leges, infantes, & infantiæ proximos, quoad ipsorum damnum æquiparant.

Et citatio si esset expedita contra hujusmodi infantem, qui citari non potest, erit nulla, & nulla erit contumacia, totusque processus, *Sanfel. sect. 5. num. 1. per tex. in l. neque ff. de in jus vocando, Bal. in auth. offeratur C. de litis contest.*

At quando ille, qui convenitur, non est infans, nec infantiæ proximus, sed est major decem annis cum dimidio si est masculus, & major annis novem cum dimidio si est fœmina, minor vero 18. annis:

8 Tunc si minor 14. annis, quo tempore durat tutela, habet tutorem. Et si major 14. usque ad 18. annum, habet curatorem. Citandus est tutor, vel curator, ut compareat una cum sollemnibus, & simul citandus est ipse minor, & cum ipso fiat judicium.

Cum eadem tamen advertentia, quod si sollemnia non exhibentur, quia forsan habet tutorem sine sollemnibus; tunc Judex debet dare minori curatorem ad litem.

At si non habet tutorem, vel curatorem, vel habet sine sollemnibus, aut habet, sed absentem. Tunc Judicis arbitrio remittitur, vel cogere minores, captis pignoribus ad sibi ipsis petendum curatorem, cum quo possit legitime agi; vel in eorum contumaciam eligere curatorem, prout melius Judici videbitur, per *text. in l. 1. C. qui pet. tutor.*

9 Nam quando minor comparet, & nominat curatorem, ille est dandus, qui fuit a minore petitus.

Et tam curator a minore nominatus, quam a Judice electus ex officio, potest invitus compelli ad suscipiendum onus.

Et aliter factus processus, annullatur, ut late *Muscat. ubi sup. num. 53. & Caravit. rit. 291.*

Sed limita dictam conclusionem in tribus casibus, in quibus minor potest sine tutore in judicio sine dubio nullitatis esse.

Primo, quando comparet pro defensione patris, seu matris, vel aliorum descendentium; *Musc. in sua add. ad glos. intimato p. 2. tit. 2.*

Secundo, quando minor per se comparet in judicio, non constituendo procuratorem, & juravit non venire contra processum.

Tertio, quando non de per se, sed constituit procuratorem mediante mandato Procurationis cum juramento vallato; nam in secundo, & tertio casu, ut supra, minor habetur, ac si esset major, per *Auth. Sacramenta puber. C. si adversus vendit.*

Sed intellige de minoribus, qui possunt jurare, ut sunt puberes, non autem de impuberibus; ita late *Musc. ubi sup. ex Guid. Papa dec. 494. & add. ibi, Ursil. dec. 114. de Franch. dec. 429. & alii ibi.*

Sed hos duos ultimos casus intellige, quod scilicet valeret processus sic factus sine curatore, si adversarius patiatur procedi illo modo. Verum si instaret pro Curatoris provisione, tunc minor erit omnino cogendus ad petendum curatorem ad litem, & cum curatore dato procedendum, ita *Gallup. p. 1. cap. 6. num. 45. ex Mastril. dec. 54. lib. 1.*

10 Minor itaque quando convenitur, tunc nemo discrepat, quod eo invito, poterit dari curator ad litem, modo, quo superius diximus. Sed dubium restat, quando non convenitur, sed agit, an invitus possit cogi, sicuti cogitur, quando est reus. In hoc dissonæ reperiuntur DD. opiniones; sed ego, quicquid alii sentiunt, accedo cum opinione *Muscat.* qui *in d. gloss. intimato p. 2. nu. 61.* concludit, quod

Minores sive agant, sive conveniantur, semper poterit eis invitis dari curator ad instantiam adversarii, non solum ex rationibus ibi assignatis per *d. Musc.* quæ intellectum convincunt; sed etiam alia ratione a me considerata, quia actor qui cœpit agere, potest cogi ad prosequendum judicium a reo, cui in hoc est jus quæsitum, ut diximus *in cap. de actoribus.* Ideo ut valide dictum judicium prosequatur, potest adversarius cogi facere minorem ad petendum

dum

dum curatorem, aliàs sequeretur magnum absurdum, & ita teneo, rejectis aliis contrarium tenentibus, *Tex. est in l. 1. admone, C. qui petant tutores, vel curatores*, ibi, in summario. *Minor debet admoneri, quod petat curatorem ad lites, si admonitus non petit, etiam eidem absenti, & invito dabitur*, & *tex. in l. 11. in universis C. qui dare tutores, vel curatores possunt*, ibi: *In universis litibus, placet non prius puberem justam habere personam, nisi interposito decreto, aut administrandi patrimonii gratia, aut in litem fuerit Curator datus.*

Puber itaque, ut possit esse in judicio, sive actor, sive reus, vel debet habere generalem, vel specialem Procuratorem, vel habere veniam ætatis, *Glos. 261. in princ.*

11 Minori quando datur curator ad litem modo quo supra diximus; tunc dictus Curator non tenetur conficere inventarium, concludunt *DD. per tex. in l. ad protegendum C. de in lit. dando, Specul. in tit. de actore §. 1. verbo Puberes, Rota decis. 45. Vant. de null. ex defectu inhabilitatis num. 546.* penes *Muscat. in glos. intimato p. 2. num. 52. Gallup. p. 1. cap. 6. num. 37.* & nos firmavimus *in cap. de Curat.*

Verum tenetur talis curator cautionem dare, *Muscat. ubi sup. n. 50.* & nos late *in cit. cap. de curat.*

Ideo cave a *Gallup.* qui *in p. 1. cap. 6. num. 40.* concludit, quod talis Curator non tenetur cautionem præstare, & per se allegat *Ludov. decis. 48. Viscont. concl. in verb. curator.*

12 Minor uti heres volens liquidare instrumentum contra debitorem hereditarium; tunc si est infans, poterit tutor tantum comparere cum præambulo, & solemnibus, & liquidare.

Verum si debitor institerit, quod veniat infans; tunc quantumcumque sit parvulus infans, asportari debet in Curia, etiam si opus esset in brachiis.

13 At si est major infantia, debet ipse minor una cum tutore comparere cum præambulo, & solemnibus; licet ad instantiam dicti tutoris, citatio expedita sufficit, & hæc est praxis tradita a *Caravit. rit. 166. num. 24.*

Et non solum in liquidatione instrumenti, sed in omni judicio major infantia, imo etiam in actibus extrajudicialibus, nempe in contractibus, debet intervenire ipse minor una simul cum tutore, qui præstat auctoritatem pupillo contrahenti, vel agenti in judicio, *l. si tutor pupillo ff. de author. tutor.* Et ipse tutor absque pupillo nihil agit; *Bart. in l. infanti C. de jure delib. Soccin. cons. 89. vol. 1. Jodoc. in patrocin. pupil. c. 6. de mun. sue. nu. 42. Galler. in prax. tutel. p. 2. rubric. tutel. spirit. num. 2.*

14 Agit quidem, contrahitque solus tutor, quoties pupillus est infans, scilicet minor 7. annis; *l. 1. §. sufficit ff. de adm. tut. & d. l. si infanti ff. de jur. delib. Galter. ubi sup.*

15 Minor vero citatus super tenore instrumenti liquidi, si comparet allegando minorem ætatem recipitur incusatio: & non habetur ratio minoris ætatis, quando dictus minor reperitur obligatus cum authoritate tutoris seu curatoris.

Secus ubi non fuit obligatus cum authoritate tutoris, seu curatoris, quia tunc recipitur quidem incusatio; sed dicitur, quod visa persona providebitur circa ejus carcerationem, ita concludit *Musc. in sua add. ad Glos. intimato lit. G. in fin. par. 2.* post *Caravit. ritu 166.*

16 Minor, cui datus est curator ad litem, si non defenditur a dicto curatore, an tanquam indefensus pupillus, possit annullare acta, & sententiam, ita etiam si non defenditur a tutore, qui adimplevit sollemnia.

Distinguunt DD. quod si nunquam comparuit Curator in judicio, nec in principio, nec in medio, nec in fine litis, tunc judicium, & sententia non præjudicat minori, quia paria sunt non habere defensionem, aut habere, sed inutilem.

Ubi vero comparuisset Curator in judicio, licet nil allegasset in defensionem pupilli; tunc si notorie non constat habuisse defensiones, valent acta, quia præsumitur pro illis non habuisse curatorem, qui defensiones faceret in beneficium minoris.

17 Verum si notorie constaret habuisse defensiones, & ex incuria tutoris non fuisse propositas, tunc judicium, & sententia non præjudicant minori, & poterit juvari beneficio restitutionis, & eadem ratione, ut supra diximus, ita *Gallup. p. 1. cap. 6. num. 49.* ex pluribus ibi allegatis, *text. in l. cum & minore, C. si adversus rem judicatam l. si Præses C. quomodo, & quando Judex, Marant. p. 6. & demum fertur sententia num. 101. Dom. Altimar. rub. 6. qu. 1. num. 35. de nullit. & rub. 5. qu. 12. num. 7. de Luca ad Gratian. discept. 734. num. 8.*

Sed quando judicium fit cum tutore, qui non fecit inventarium, vel alia solemnia non adimplevit, tunc acta, & sententia ipso jure sunt invalida, *l. si tutor tuus 4. C. in quibus causis in integrum restitutio necessaria non est*, ibi: *si tutor tuus, qui pro tutelari officio non caverat, judicio expertus est, contra eum lata sententia juri tuo officere non potuit, nec ea, quæ ab eo gesta sunt, ullam firmitatem obtinent.*

Frustra igitur in integrum restitutionis auxilium desideras, quando ab eo gesta, qui legitime administrationis officium, seu personam sustinere non potuit, ipso jure irrita sunt, & est *tex. in l. non dubium 4. C. de tutor. & curat. qui satis non dedit, De Marin. lib. 1. resol. 192. & lib. 2. resol. 18. Gizzarel. dec. 12.*

18 Minoris ætatis exceptio licet de dilatoriis, quæ ante litem contestatam opponi debeat, regulariter tamen, quia est de illis dilatoriis, quæ reddunt judicium retro nullum, potest opponi quandocumque, & in qualibet parte judicii, *Muscat. lib. 2. glos. probandum nu. 4.* & clarius *in glos. instantia nu. 25.*

19 Exceptio falsi tutoris assimilatur exceptioni falsi Procuratoris, & falsi Prælati, quæ non solum repellit ab agendo, verum reddit etiam acta omnia retro nulla, *Barbat. de assist. glos. 12. nu. 25.* ex *Franc. Marc. decis. 99.* per *glos. in l. 2. in verbo exceptione, C. de eo, qui procuratore se gessit*, & de falso procuratore loquitur *text. in l. licet 24. C. de procurat.*

20 Verum tutor post pupillarem ætatem possit agere, non obstante, quod reus opponat exceptionem tutelæ finitæ ob ætatem completam minoris, vide *Barbat. ibid. nu. 24. & 26.* qui distinguit, & declarat *gloss. in l. un. C. ut causæ post pubertatem.*

Ut litem cœptam perficere debeat usq; ad tempus, quo fuerit provisum de curatore, & reddita fuerit ratio de administratione, & cogatur perficere.

In caussis vero non inceptis quod non cogatur, sed voluntarie potest agere, & prosequi usq; ad provisionem curatoris, & redditā rationem administrationis; & ratio assignatur, quia officium tutoris non expirat, nec finem accipit per ætatem minoris finitam, nam licet tutela finiatur per adventum pubertatis, tamen absq; temporis præscriptione illius officium, & administratio durat, donec fuerit constitutus Curator circa administrationem bonorum.

Et etiam propter tacitum consensum adultorum, quibus invitis non datur curator.

Et melius est rem pupilli geri per eum, qui antea tutor fuit, licet esse desinat, quam per neminem.

Confert *text. in l. ita tamen §. tutor ff. de administrat. tutoris*, ubi statuitur, quod tutor debet admonere pupillum, ut sibi curatores petat, ad hoc ne teneatur de administratione, etiam post tempora pubertatis, non obstante, quod non sit tutor.

21 Præ-

21 *Praxis sanandi processum nullum cum minore, cum Ecclesia, vel quovis alio.*

Processus factus cum minore sine solemnibus, vel sine Curatore est nullus, sed pro convalidando processu datur remedium ab *Afflict. dec. 262. nu. 8.* quem sequitur *Muscatell. p. 2. Glos. intimata num. 46. Cervel. tract. 2. cap. 2. num. 23.* ut detur Curator, cui totus processus unico contextu intimetur, vel si factus est major, ipsi principali intimatur, & in integrum restituitur ad ponendum, & probandum, quidquid voluerit.

Et omnis processus, & omnes nullitates ob terminos substantiales male servatos, & Telam judiciariam male servatam, cum quavis persona, unica citatione ad sententiam sanari possunt, singulos actus notificando, *Farinac. dec. 734. nu. 3. p. 2. tom. 1. Rota in recollectis novis dec. 233. num. 1. Vant. de null. in c. qualiter sententia num. 88. Decius cons. 549. Altimar. de nullitat. jud. rub. 14. qu. unic. nu. 29.*

Formula sanandi processum nullum juxta remedium supra citatum.

Quæ formula est extracta a processu M.C.V. inter Sylviam de Marinis, & Franciscum Grasso in Banca Magnifici Caroli Salerni.

Nella G.C. della Vicaria comparisce il Procuratore di Francesco Grasso, e dice, come dovendosi spedire la causa dell'assistenza domandata sopra il territorio, che si possiede da Francesco Tanza, e Giovanna Arnaldo conjugi, fè istanza proseguirsi la spedizione contro detti conjugi possessori, non istimando necessario procedersi contro Giulia Rinaldo sorella di detta Giovanna, ma solo riservandosi le ragioni contro detta Giulia, e suoi eredi, e contr'ogni altra persona, e beni, *ut fol. 24. & ex errore* si fè istanza ordinarsi a' figli di detta quondam Giulia, che pendente lite è passata in Cielo, dichiararsi, se sono eredi di detta Giulia loro madre, altrimente provedersi di curatore, *ut fol. 25.* E perciò si fè decreto, e provisione per detta dichiarazione, *ut fol. sequent.* e con altro decreto de' 22. Novembre 1700. pigliarsi informazione dell'eredità giacente di detta quond. Giulia, e con effetto Luca Antonio d'Anlisio facci detta dichiarazione, altrimente si provederà di curatore, *ut fol. 49. at.* e perchè non gli è spediente trattenere la spedizione a proseguire detto giudicio col Curatore di det. quondam Giulia, che non possiede, rivocando detta istanza fatta per eliggere il curatore, fa istanza con effetto procedersi alla spedizione contro detti conjugi possessori del territorio rubricato, citra prejudicio delle ragioni, che competono contro altri, inerendo alla detta comparsa *fol. 37.* e notificarsi detta Giovanna, e suo marito, come il quondam Pietr'Antonio Scorziello comprò dal qu. Silvio Grasso, Avo di detto Francesco suo principale il territorio, che detta, e suo marito possedono nel territorio di Capaccio, detto *li Limiti* per duc. cinquanta nell'anno 1646. qual prezzo promise pagarlo nel 'anno seguente 1647. mediante strumento col costituto, precario, e tutte altre clausole, presentato a' 8. Gennajo 1667. *fol. 4. & 5.* e perciò richiesti non hanno curato soddisfare, comparve nella Corte di Giodano, e domandò l'assistenza sopra detto territorio venduto per detto prezzo de' ducati cinquanta, ed interessi *a die mora*, e danni, e spese, *ut fol. 1.* & a' 4. di Febbrajo 1707. adempì la pleggiaria delle spese *fol. 2. & at.* & a 17. Febbrajo 1707. si diede termine *ad probandum*, *ut fol. 8.* & a 3. di Gennajo 1707. si presentò fede di preambolo del quond. Lelio Grasso, e Silvio Grasso Padre, ed Avo di detto Francesco, *ut fol. 11.* Articoli *fol. 12.* esame di tre testimonj *fol. 13. & 14.* e pubblicazione a' 25. Giugno 1707. *fol. 15. at.* ed essendo per parte di detti conventi eletto in foro la G.C. della Vic. si fè procura a 7. di Settembre 1707. *fol. 20. at.* ed in detta G.C. fu fatta la conclusione a 5. Novembre 1709. *fol. 28.* E perciò debbano det. conventi comparire a dire, che loro occorre contro detti atti fatti, e costituire Procuratore, altrimente spedirsi la causa in loro contumacia, salvo, &c. omni modo meliori, &c.

Die 22. Septembris 1712. Neap.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C. V. fuit provisum, & decretum, quod præsens petitio intimetur parti ad finem providendi, hoc suum.

Correale.

Salernus Actorum Magister.

Mihi autem melior formula decreti videtur, sequenti modo; Per subscriptum Dominum Judicem fuit provisum, & decretum, quod præsens petitio, & singula in ea contenta notificentur parti ex adverso, quatenus infra dies cōpareat, &c. ad dicendum quidquid adversus petita, & ad ponendum, & probandum quidquid voluerit, alias, &c. hoc suum, &c.

Ratio est, quia Judex per restitutionem in integrum debet dare terminum ad probandum, & ponendum, juxta decisionem *Afflict.* modo quo Sacrum Consilium in illa decisione practicavit.

22 Hæc praxis fundatur in bono jure, & in bona ratione, nam si contractus cum minore, vel cum Ecclesia ex defectu solemnitatis sit invalidus, non po-
23 test dicta nullitas contra minorem, vel contra Ecclesiam ab adversario contrahente, vel ab alio tertio allegari, quia fuit hoc introductum ad beneficium Ecclesiæ, vel minoris; non debet propterea in eorum damnum retorqueri, sed remanet in arbitrio ipsius minoris, vel Ecclesiæ, si, vel non velit, & quando ei placuerit de nullitate contractus dicere.

At ne altera pars contrahens diu maneat in suspenso, & nunquam tuta, datur remedium, ut judicialiter requirat Ecclesiam, vel minorem, an velit stare contractui, & volens, impetret assensum Ecclesiæ, & solemniter fiant cautelæ; & ita minor: & dato termino pro impetrando assensu, & aliis solemnibus conficiendis, tandem interponitur decretum perpetui silentii, *de Franch. decis. 35. Rosarius Riccius meus filius in prax. Ecclesiastica cap. 46. num. 35.*

Ita pariter si quis compilavit processum nullum, non potest nullitas proponi ab eo, qui illi causam præbuit, *Hodiern. controv. 37. num. 19.* ex *tex. in l. 1. §. si omnes ff. de ventre inspiciendo.*

Sed æquitas, & justitia suadet, antequam proferatur sententia, quod possit, qui caussam dedit nullitati, requirere adversarium super singulis decretis, & actis factis, ut non posita ponat, & non probata probet, nè frustra fiat judicium, & proinde singulos actus unico contextu ei notificare facit, & Judex interponit decretum, illum restituendo in integrum ad ponendum, & probandum, quæ voluerit, & deinde fit conclusio super dicto termino dato, & proceditur ad monitionem, & ad sententiam, remanentibus omnibus nullitatibus Telæ judiciariæ sanatis.

Observa bene hanc praxim, quæ a nemine hucusque fuit sic clare explicata.

C A P. XLI.

De Exceptione legitimationis personæ.

S U M M A R I U M.

Judicium esse non potest absque tribus personis Judice, Actore, & Reo, num. 1.

Eid-

Exceptiones respicientes personam Judicis, vel Actoris, vel Rei, habent privilegium, ut excludi non possint per quamcumque legem, num. 1.

In Regno circa dictam exceptionem servamus Constitutionem Exceptione filiationis, *qua declaratur*, n. 3.

Agens nomine proprio nulla adjuncta qualitate, quando impediri potest per exceptionem legitimationis? nu. 4.

Agens nomine proprio, sed cum adjuncta qualitate, quod sit filius, quod sit hæres, donatarius, cessionarius, &c. de Jure Regni in termino probatorio demonstrabit se talem, qualem se facit, & non ante, secus in foro Ecclesiastico de jure communi, cum limitatione; num. 5.

Agens nomine alieno, ut Procurator, Tutor, Prælatus, Sindicus, &c. tunc non auditur in judicio, nisi prius legitimat personam, num. 6.

Legitimatio personæ in quacumque parte judicii etiam post tres sententias conformes opponi potest, num. 7.

Judex ad ulteriora procedens tacitè censetur oppositas exceptiones rejicere, qua conclusio limitatur in exceptione legitimationis personæ, quæ rejecta non intelligitur, nisi expressè in decreto dicatur, oppositis non obstantibus, num. 8.

Legitimatio personæ etiam in judicio summariissimo debet fieri in primis, aliàs erit nullitas, num. 9.

Actor, & Reus cogitur legitimare, ut supra, etiam parte non opponente, rejecto Verde, num. 10.

Actor, qui alieno nomine comparet, in Regno per Constitutionem, Exceptione filiationis, *ante omnia debet legitimare suam qualitatem, secus, si ut hæres, vel filius, vel cessionarius comparet*, num. 11.

Reus debet declarare, si est hæres, & bona possidet, num. 12.

Legitimatio personæ fieri debet etiam parte non opponente, & constare debet in actis, & quando tacitè intelligitur facta, num. 13.

Filius agens, ut hæres Patris, & ut hæres matris, an teneatur probare aditionem, conciliantur DD. invicem repugnantes, cum distinctione, num. 14.

Filius, quam quilibet alius extraneus solo animo, & verbis adire potest, num. 15.

Filius detinens dotem maternam, præsumitur adiisse hæreditatem matris, & sic quilibet extraneus possidens, secus in hæreditate patris, & assignatur ratio, num. 16.

Si filii faciant divisionem post mortem Patris bonorum paternorum, in illa divisione non præsumuntur bona materna, etiam cum protestatione, num. 17.

1 CUm judicium esse non possit, nisi tribus personis existentibus, nempe Judice, Actore, & Reo, meritò prius posuimus exceptiones, quæ respiciunt personam Judicis, & subnectimus exceptiones, quæ respiciunt inhabilitatem Actoris, & Rei.

2 Exceptiones enim, quæ respiciunt personam tam Judicis, quam partium, sunt adeo privilegiatæ; ut per nullam legem excludi possint, *D. Consil. Altim. rub. 11. qu. 1. num. 5. & Socc. & alii*, ibi: *Ideo in omni judicio, sive ordinario, sive executivo, & summario, tam petitorio, quam possessorio, & sive civili, sive criminali semper legitimanda est persona, tam actoris, quam rei, c. quærendum, c. alieni, c. sunt qui 2. qu. 7. l. qui stipendia 9. l. licet 24. C. de Procur. Rovit. pragm. 5. num. 10. de ord. judic. Marant. p. 4. dist. 10. num. 16. & p. 6. tit. de except. 9. membr. nu. 2. Carlev. de judic. tom. 2. lib. 1. tit. 2. disp. 4. & num. 1.* & alii relati a doctissimo *Dom. Consil. Petra rit. 294. num. 1.* & latissime *cit. D. Consil. Altim. rub. 11. qu. 1. nu. 20.*

3 Et quicquid sit de jure communi, & de jure Regni per *rit. M.C.V. 294.* ubi late *Domin. Petra*, tamen in Regno servamus *Constit. exceptione filiat.* quæ late declaratur a *d. Domino Petra d. rit. 195. num. 15.* post *Muscat. in p. 3. glos. comparentis num. 5.* ubi.

Primo, cum quis agit proprio nomine, nulla adjuncta qualitate in ejus persona, sed simpliciter comparet Titius, ut Titius, & uti Titius agit.

Tunc exceptio legitimationis personæ non potest ei opponi, nisi sit de personis prohibitis agere in judicio. Quæ personæ prohibitæ dividuntur in tres species.

Primæ, ex defectu intellectus, ut Pupilli, furiosi, prodigi, surdi, &c.

Secundæ, ex fragilitate consilii, ut minores 18. annis in Regno, & 25. in foro Ecclesiastico.

Tertiæ, ex defectu potestatis, ut Filiusfam. Servus, Monacus, Bannitus, Relegatus, Excommunicatus, &c. *Muscat. ubi sup.*

4 Tunc si non est de dictis personis prohibitis, vel similibus, non impeditur per exceptionem legitimationis, & inhabilitatis personæ, quia ipse est per se legitimus, & habilis ad comparendum absque Procuratore, nec cogi potest ad constituendum Procuratorem, nisi ex justa causa, de qua diximus *in cap. de Procur.* ubi omnino vide.

Et si est de personis prohibitis, ut supra, ei obstabit exceptio legitimationis personæ, & ita practicatur in Curiis Baronum, & Regiis extra Neapolim; sed intra Neapolim secus; quia Actuarii non possunt procedere nec pro actore, nec pro reo, nisi exhibitis mandatis Procuratorum, non tantum sub pœna nullitatis omnium Actorum, sed etiam sub aliis pœnis, *Petra Rit. 26. num. 204.* & nos diximus *cap. de Procur.*

5 Secundus casus est, quando quis agit nomine proprio, sed cum adjuncta qualitate in ejus persona, ut si agit uti filius, vel hæres, vel cessionarius, vel donatarius, vel legatarius. Tunc de jure communi tenetur ante omnia probare illam qualitatem, aliter non admittitur in judicio, quod hodie servatur in foro Ecclesiastico, *Text. in l. non ignorat Cod. qui accusare non possunt, & l. si quæramus ff. de testam. glos. in l. 1. Cod. de edicto Divi Adriani tollendo.*

Secus de jure Regni, ubi per Constitutionem Regni: *Exceptione filiationis*, statuitur in Regno, opposita dicta exceptione non obstante, esse procedendum in causa, & quod de dicta exceptione habebitur ratio tempore ferendæ sententiæ.

Nam Actor tenebitur in termino probatorio probare se talem, qualem se fecit, sed non tenetur antè litem contestatam demonstrare se esse talem, & sic per dictam Constitutionem Regni corrigitur in hoc dispositio juris communis.

Sed hoc non verificatur semper in cessionario, vel donatario; nam datur casus, in quo cessionarius cogitur ante contestationem exhibere copiam instrumentorum cessionis, ut diximus infra particulariter de cessionario.

6 Tertius casus est, quando quis comparet nomine alieno, ut Procurator, Tutor, Curator, vel ut Prælatus alicujus Ecclesiæ, Syndicus Universitatis, & similis, tunc in principio litis, & ante contestationem suam legitimare personam adstringitur, nam obstabit exceptio inhabilitatis, vel legitimationis personæ, & impeditur litis contestatio, *Muscatel. glos. comparentis p. 3. n. 16.* & secundum *D. Petr. rit. 294. n. 11.* obstabit exceptio *tam non interest. & carentiæ actionis*, & proprie ex officio est repellendus.

7 Exceptio legitimationis personæ potest in quacumque parte judicii opponi, etiam post tres sententias conformes; *Carleval. de judiciis lib. 1. tit. 2. disp. 5. num. 8. Consil. Altim. rub. 11. qu. 4. num. 9.* & alii innumeri per eos citati, *Postius de manut. obs. 85. num. 4. Rot. Rom. dec. 349. num. 2. p. 3.*

8 Et quamvis procedendo Judex ad ulteriora tacite censetur oppositas exceptiones rejicere.

Tamen exceptio legitimationis, sive inhabilitatis litigantium non censetur rejecta per processum ad ulte-

ulteriora, nisi saltem verbis generalibus, & caussa cognita Judex interloquatur, oppositis non obstantibus esse ad ulteriora procedendum; *Carlev. ubi sup. d. disp. 5. n. 9.* & vide *D. Consil. Altim. ubi sup. n. 19.*

9 Legitimatio personæ parte opponente fieri debet in primis, etiam quod judicium sit privilegiatum, vel summarissimum, & executivum, alias nulliter proceditur, & legitimationis omissio reddit judicium nullum; *Postius de manut. obs. 85. num. 3.* ubi allegat *Riccium collect. 306. 673. & 1362. Cyriacus cont. forens. 384. lib. 2. num. 1. Boerius dec. 171. num. 19. Cencius de censibus dec. 263. nu. 5. Rota decis. 74. num. 4. & decis. 75. num. 6. Maranta de ordine judicior. p. 4. dist. 9. num. 38.*

Et procedit in quolibet judicio, etiam in possessorio summarissimo; *Rovit. pragm. 5. num. 10. de ordine judicior. Gallup. p. 2. cap. 8. num. 2. de Franch. decis. 692. in fine.*

10 Et non solum Actor, sed etiam Reus cogitur legitimare personam in quolibet judicio ordinario, vel summarissimo, & sub quavis forma agitato, *l. licet C. de Procurat. Muscatel. glos. comparentis p. 3. in addit. lib. 6. in fine.*

Et cave a *Verde ad Gallup. p. 2. cap. 8. nu. 49.* ubi tenet, quod si pars non opponit legitimationem personæ, acta valent in ordinario, vel summario judicio, & ibi allegat multos, qui dicunt totum contrarium.

Et *Muscatel. d. glos. comparentis p. 3. nu. 3.* reprobat omnes DD. tenentes dictam opinionem contrariam.

Unde Actor si ipse sit hæres, se talem esse docere oportet. Et si agit contra hæredem, tenetur docere illum adversarium conventum esse hæredem. *Motill. de grad. citationis num. 127. ex Cagnolo in l. haerede num. 6. ff. de R. J.*

11 Sed advertant Tyrones, quod in Regno nostro practicatur dicta conclusio cum distinctione, tradita in Constitutione Regni, *Exceptione filiationis*, tempore si quis alieno nomine compareat, uti Syndicus, Tutor, Procurator, vel cum alia simili adjuncta qualitate, tunc dicta qualitas Syndici, Tutoris, &c. adimplenda in primis, & ante contestationem litis.

Secus si comparet, ut hæres, vel filius, vel cessionarius, tunc non tenetur in primis probare dictam qualitatem, sed in termino probatorio adimplere poterit, & interim non impeditur cursus judicii, ut diximus superius, de quo vide, quæ diximus *in cap. 42. de cessionar.*

12 Et contra reum practicatur, ut in principio judicii, declaret an sit, aut velit esse hæres, & bona possideat, juxta *Pragm. 6. de ordine judicior.* quæ incipit, *Si Reus*, de qua vide *in cap. 9. de interrogatoriis actior.* quæ diximus.

13 Legitimatio personæ in judicio ordinario fieri debet etiam parte non opponente; *Postius de manuten. obs. 86. nu. 5. ex Rota Bonon. dec. 102. nu. 3. & Salustius Tiber. in pract. A. C. lib. 1. cap. 45. num. 4.*

Et legitimatio personæ constare debet in actis, nec sufficit, quod re vera sit talis; *Postius de manut. d. obs. 86. n. 4. d. Rota Bonon. dec. 30. n. 3. & Rota recent. decis. 334. num. 18. Burat. dec. 98. nu. 5. in fine.*

Et tunc tacite intelligitur facta legitimatio personæ, quod aliquis sit talis, ut puta, hæres quando Procurator, vel Adversarius pro tali acceptaverit eum tanquam talem citando, seu contra eum tanquam talem procedendo, *Postius loco cit. Ricc. collect. 1483. Cencius de censibus decis. 311. num. 5. Rota Recent. decis. 522. in fine p. 3. & decis. 195. p. 4.*

Ita ut transfertur onus probandi in ipsum Adversarium se per errorem litigasse cum illo uti tali, monstrando rem aliter se habere; *DD. ubi sup.*

14 Nota, quod *Gallup. in p. 2. cap. 8. num. 4.* dicit hæc verba v3.

Filius agens, ut hæres Patris non debet præsentare præambulum, quia filius, ergo hæres præsumitur.

Sed non sic respectu matris. Ideo agens, ut hæres matris, tenetur probare aditionem, *Maganius dec. Luc. 65. n. 14. Chartar. dec. gen. 54. in fine*, quos refert *Gratian. dec. 120. Rovit. in pragmat. de ordin. judicior. n. 1. Dec. cons. 302. Ludovic. dec. Perusin. 15. Capyc. Latro dec. 11. nu. 3. Alex. cons. 34. lib. 3. nu. 5.*

Alii dicunt, quod filius quando agit, ut hæres tam Patris, quam matris, sufficit probare se esse filium tam Patris, quam matris, quia si filius, ergo hæres agendo, & quoad illius commodum, ita *Postius de manutent. obs. 67. num. 6, Riccius collect. 106. Paschal. de patria potest. par. 4. cap. 1. num. 30.*

Nisi contrarium ex adverso probetur, & *Postius ubi sup.* reficit *Gallup.* & alios tenentes, hoc non procedere in hæreditate matris, quia procedit in utraque hæreditate, & late ibi, & hic adde *Mantic. de conject. ult. volunt. lib. 12. tom. 10. num. 3.*

Filius vero, quando non ut Actor, sed ut reus convenitur, tanquam hæres, sive Patris, sive matris, tunc ad illius incommodum non sufficit probare, quod sit filius, nisi etiam probetur, quod sit hæres, *DD. ubi sup.*

Nam filius, ergo hæres, vulgato dicto Apostoli, procedit, quando filius agit, ut hæres, vel quando declarat se esse hæredem; nam ex filiatione non bene infertur, quod sit hæres, quia habet beneficium abstinendi ab hæreditate, ideoque probari debet, quod se immiscuerit hæreditati, *Gratian. discep. 215. nu. 15.* cum aliis ibi allegatis.

Sed vera, & communis conclusio est, cum distinctione, quod filius quando agit, ut hæres Patris, non tenetur præsentare præambulum, sed sufficit in termino probare se esse filium, quia valet consequentia, filius ergo hæres, quando agitur de illius commodo & nemo Doctor reperitur, qui in hoc dissentit, & hoc tam quoad præsentes, tam quoad actus præteritos.

Quæ regula non procedit sic indistincte in hæreditate matris, ex eo, quia mater non habet filios in potestate, & ideo non dicuntur sui hæredes, sed extranei, & proinde indiget expressa aditione, vel tacita, ut se gerat pro hærede.

Quod intellige, quoad actus præteritos, ut si agerem, uti hæres, aut successor Titii pro re materna ipsius Titii; Ad fundandam meam intentionem, sive ad legitimandam meam personam, non mihi sufficeret Titium esse filium suæ matris; Nisi etiam probarem Titium adivisse hæreditatem maternam, vel se gessisse pro hærede matris, & fecisse actum, qui citra jus, & nomen hæredis fieri non potest, & tali casu procedit opinio *Gallup. Chartarii, Capyc. Latr.* & aliorum.

Secus quoad actum præsentem, quando ipsemet Titius ageret ut hæres matris, tunc sufficit probare se esse filium matris in termino probatorio. Sed non ex illa ratione, sive consequentia, quod dum est filius matris, ergo est hæres, quia dicta consequentia locum habet solum respectu Patris, ut supra diximus, quia filii Patris dicuntur sui hæredes, & non extranei.

Ideo ex alia ratione, nempe quia filius agendo ex nunc tanquam hæres matris, facit actum, qui citra jus & nomen hæredis fieri non potest, & nunc se gerit pro hærede, & animo, & verbis adit hæreditatem matris.

15 Quælibet enim hæreditas extranea solo animo, vel verbis adiri potest, & ideo prout præsens non eget alia aditione, nec indiget alia probatione, sed sufficit probare se filium matris, cujus hæreditas dicitur tradita verbis, & animo declarato, ipso tunc, cum agit hæreditario nomine matris.

Et cum hac distinctione intelligendi sunt omnes DD. de hoc loquentes, cujus opinionis Antesignanus fuit *Caroc. dec. sui casus 43. n. 8.* ponderando verba *l. matri C. ad S. C. Orfic.* ibi: *Pro hærede se gerendo.*

Pro

Pro hærede enim se gerit filius agendo hæreditario nomine, prout in quolibet extraneo videtur, & ibi allegat *Bal.conf.245.num.5.Menoch.de præsumpt.lib.4.præsumpt.101.num.22.* idem *Menoch.de adipiscenda possess.remed.4.num.676.*

Et novissime ita etiam concludit *Marc.Anton.Sabell.in summa tom.2. §.filiatio sub num.27.fol.175.* ubi allegat dictum *Caroc.& Altograd. conf.81.nu.30.lib.1.Gratian. decis.122.num.5.* cum addente *Marc.Medic.sub num.50.& decis.79.*cum additione *Altegr. in addit.ad conf.71. sub num.32. in fine lib.1.& conf.43.lib.9.nu.2.Merlin.decis.857. num.10.Rota part.9.decis.426.num.17.& par.13. decis.423. num.10.* Addentes ad *Sanfelic.dec.338.in princ.*

Ita etiam distinguit demum idem *Postius in resol. Civili 18. num. 2.* & in his terminis afferit loquutum fuisse eundem *Mantic.in dec.198.num.7.*

Et hæc opinio est tenenda secundum *Staiban.tom.1.resol.86.in addit. ad num.8.in fine resol.86. in fine num.27.fol.487.*

16 Verum præsumitur filius adiisse hæreditatem maternam sibi delatam, si dotem ad ipsum filium spectantem detinuit, *Surd. decis.140.* quem sequitur *Amend.ad Franch. decis.80.num.5.*

Et generaliter non solum in filio, sed in quolibet alio possidente aditio hæreditatis inducitur per possessionem rerum hæreditariarum per annos decem, ut concludit *Amendol. ad Franch. dicta decis.80.nu.29.* per *Text. in l.si filius C. de petitione hæreditatis*, ubi *Bar.* hunc *Tex.* reputat singularem, ita *Ant.Gabriel. lib 1.tit.de præsumpt.conclus.1.num.43.*

Quod limitatur non procedere, si essent res viles, quæ possidentur, ex *Nacta conf.148.*

Secus est in hæreditate Patris, puta ex beneficio Prætoris habet potestatem se abstinendi, ut *Titulo Codic.is si ab hæred. abstin.Gallup.par.1.cap.6.num.8.* nec sufficit, quod possideat bona Patris, quia possidere potest alio titulo, quam hæreditario, ut titulo dotis maternæ, vel titulo donationis, vel alio titulo, quo casu non intelligitur damnosam Patris hæreditatem adiisse, *l.1.* & ibi omnes *C.de repudianda, & abstinenda hæreditate, Ursil.ad Afflict.dec.360.n.9.& dec.372.*

17 Imo si filii post mortem Patris bonorum divisionem faciant, adhuc bona non præsumuntur materna, si nihil tale de hoc dicatur in divisione, & quamvis dividentes protestati fuerint, nolle præjudicium fieri testamento sui Auctoris, per talem divisionem; cum ex hoc non sequatur, quod omnia illa bona essent Testatoris, *Alciat.conf.778.n.4.Alex.conf.104.n.1.lib.4. Mascard.de prob.conclus.200. Surd.decis.339.nu.19. par.2.Gratian.discept.215.num.14.tom.2.*

Transmittitur tamen hæreditas ad hæredem hæredis non adeuntis, sed hæreditas Patris jure suitatis, & illa matris jure sanguinis, sed requiritur primo, ut defunctus sit Pater, vel mater, Avus, vel Avia; secundo, ut transmittens sit filius, vel Nepos, vel Pronepos; tertio, ut transmittatur ad descendentem transmittentis usque ad tertium gradum, *l.1. C.de his, qui ante apertas tabulas.*

Differt tamen transmissio suitatis, quæ exigit Patriam potestatem, & transmittit etiam ad extraneum, a transmissione jure sanguinis idest matris, quæ transmittit tantum ad descendentes usque ad tertium gradum, & non transmittit ad Collaterales, *Verd. lib. 2. Instit.de petit. hæreditatis vers.de transmiss.fol.277.*

Et durat dicta transmissio per triginta annos.

C A P. XLI.

De Praxi dandi Curatorem absenti.

S U M M A R I U M.

Principalis licet sit absens a loco, quando est intra Regnum, citari debet per Nuncium, & non per edictum, num.1.

Citandus extra Regnum si habet feudum in Regno, citatio fit in loco feudi etiam de re non spectante ad feudum, & ita Canonicus, vel Beneficiatus, num.2.

Citandus si est Januensis, & bona possidet in Regno, citatio fit per edictum, & copia datur Consuli illius Nationis, num.3.

Citandus si est Regnicola, qui non habet feudum, nec beneficium, fit citatio domi suæ solita habitationis, sed si ignoratur locus, ubi degit, vel constat esse absentem a Regno, nec habet locum solitæ habitationis in Regno, datur ei Curator, num.4.

Praxis citandi absentem, qui non habet domum solitæ habitationis in Regno; & quomodo servandum, cum constat de absentia, & ignoratur locus, ubi ille degit, num.5.

Citatio per edict. an sit necessaria, vel de consilio? num.6.

Curator bonis absentis, ut detur, requiritur justa causa dandi, & quæ sit causa justa, declaratur, num.7.

Curator eligitur magis propinquus, & magis idoneus, num.8.

Curator si bona in suas manus recipit, tenetur facere inventarium, & satisdare, secus si bona non recipit, num.9.

Acta facta cum Curatore valent in civilibus, & criminalibus, num.10.

Curator non potest excedere fines mandati, si est electus ad talem litem, vel talem actum, & si est electus Curator cum potestate generali, potest omnia agere, nam æquiparatur Procuratori, num.11.

Curator datus hæreditati ad instantiam unius, cum ipso agitur, etiam ad instantiam aliorum, nam alius dari non potest, num.12.

Absens per tempus 20. annorum, qui nescitur an vivus, vel mortuus sit, an præsumatur vivus, & quo Tempore præsumatur mortuus, num.13.

Curator conventus potest petere terminum ad consulendum absentem principalem, & quando est denegandus, & quando non, num.14.

Curator datus instantibus creditoribus potest conveniri, & agere, num.15.

Formula dandi Curatorem Reo absenti extra Regnum, num.16.

1 Reus principalis, si est in loco judicii, vel extra locum judicii, sed intra Regnum in loco certo, tunc non debet citari per edictum, sed per nuncium, impetrato brachio illius Judicis, ubi permanet citandus; *Afflict.in Constit. Edictorum num.13. Verd. ad Gallup.par.2.num.49.Sanfel.in prax. sect.36. num.5.Dom.Altim.de nullit.tom.2 rub.12.qu.3. num.32.* juxta *text.in auth.ut nulli judicium, §. si quis verò, Coll.9.& rub.22. qu.13.num.116. & 118. de Marin.resol.43.num.6.*

2 Et si citandus est absens a Regno, tunc si habeat feudum in Regno, quia est feudatarius, sufficit si in loco feudi citetur, etiam de re non spectante ad feudum; *Dom.Altim.dicta rubr.12. qu.3.num.117.& qu.2.num.ult.de Marin.lib.2.resol.43.num 4.*

Et si est Canonicus, vel beneficiatus, sufficit si citetur in Ecclesia, in qua habet beneficium, idem *de Marin.loc.cit. num.5.* ex *Clem. Causam vers. quod si forsan de elect.Anna sing.153.*

3 Si citandus est Januensis, qui bona possidet in Regno, fit citatio per edictum, cujus copia datur Consuli Nationis, ut citandum certiorem faciat, & si non comparet, accusatis contumaciis proceditur in causa;

ſa; ita deciſum refert *de Marin.lib.2.reſol.43.nu.7.*& ita practicari teſtatur *Dom.Altim. rub.12.qu.13.nu.* 121.Quæ praxis fundatur, quia Civitas Januæ habet ſtatutum de non admittendo citationem expeditam per alienas Curias, & ſic impeditur poſſe citari Januenſes in illa Civitate; verum dictus *de Marin. &* *Altim.*concludunt, ita practicari in omnibus exteris,& ſignanter Januenſibus.

4 Et ſi citandus eſt Regnicola privatus, qui non habet feudum, nec habet beneficium, tunc ſi habet domum in Regno ſuæ ſolitæ habitationis, fit citatio domi, *de Marin.loco cit.num.6.*juxta *Conſtitut.Regni Citationis literæ*, *Afflict.in Conſtit. Edictorum num.* 16.*Altimar.d.rub.*12.*qu.*13.*num.*118.

Si autem ignoratur manſio, ſive locus ubi degit ſit incertus, vel conſtat de abſentia a Regno, & non habet domum ſolitæ habitationis in Regno, ſed in aliis Regnis, tunc proceditur ad dationem Curatoris,cum quo judicium inſtituitur, juxta *deciſ.226. Maſtrill.* quam ſequitur idem *de Marin.d.reſolut.43.num.6.&* *Dom.Altim.d.rub.*12.*qu.*13.*nu.*118.ubi allegat *Muta dec.*101.*nu.*71.*Amat.reſ.*33.*lib.*1. & alios.

5 At in ſupremis Tribunalibus noſtris Neapolitanis practicatur citatio per edictum, quæ in Palatio M. C. affigitur, teſte *Maranta in ſpeculo p. 6. rubr. recte concipiatur citatio,Gayl.lib.1. obſ.57.num.4.Tronſ. in Pragm.1.num.19.de ordine jud.*quos citat,& ſequitur *Dom.Altim.rub.*11.*qu.*32.*num.*56. *& dicta rub.* 12.*q.*13.*n.*119.adde *De Marin.d.reſol.*18.*lib.*2.*n.*6.

Verum *dictus Dom.Altim. d.num.*119. addit in S. Noſtro C. in cauſa illuſtris Principis Squillatii, cum Joſepho Maria Centurione in Banca Clavelli, apud Scribam Formicola, fuiſſe practicatum dari Curatorem, conſtito de abſentia, & ignorantia loci citandi; quia conſtare debet in actis, quod ſit abſens, & neſcitur ubi ſit, idem *Altim. rub.*11.*qu.*32.*num.*72. ex *Montan.de tutel.cap.*28.*nu.*72.*Caravit.rit.*101.*nu.* 71.*Maſtril.dec.*226.*num.*9.*&* 10.

Praxis itaque erit, ut Nuncius referat non potuiſſe exequi citationem ob abſentiam citandi, qui neque habet domum ſolitam habitationis, & tunc fit decretum per Judicem, quod capiatur ſummaria informatio de abſentia citandi, & expediatur edictum, ſive citatio generalis, ut ſi quis habeat procurationis mandatum compareat; nam aliàs ſi adeſſet Procurator, & judicium fieret cum Curatore, eſſet nullum, idem *Dom. Altim. d.rubr.*11.*qu.*52.*num.*76. *ex Maſtril.dec.*229. Alii dicunt eſſe requirendos conſanguineos ubicumque ſint, per *Text. in l.hac autem ff. quibus ex cauſis in poſſ. eat.*, dicunt tamen ſufficere citationem per edictum generale, nec eſt neceſſe dicere, quicumque velit eum defendere, veniat, *l. ſed & pupillus §.praeſcribere ff.de inſtit.act.cap.*1.*de dolo,& contum.*ita *Dom.Altim.d.rub.*11.*q.*32.*num.*61. quod edictum debet fieri in loco Curiæ, & in loco domicilii,ut dicit *Maſtril.dec.*226.

Sed ſtylus ipſius Tribunalis ſervandus eſt, ſi fiat in loco Curiæ tantum, & non in loco domicilii, ut dicit idem *Altim.d.rub.*11.*qu.*32.*n.*77. *Gayl.conſ.*35. *nu.*32.*Neviz.dec.*17.*num.*97.& alii.

6 Et quod requiratur citatio per edictum, ad hoc, ut detur Curator abſenti, aliàs judicium erit nullum, concludit *Gabriel. conſ.*28. *num.* 41. *lib.* 2. *ex Ruin. conſ.*89.*volum.*5. & alii citati per *Dom. Altim. rubr.* 11.*qu.*32.*num.*62.

Sed *num.*63. dicit citationem per edictum eſſe de conſilio, & de majori cautela, ſed non eſſe ſimpliciter neceſſariam, itaut acta valeant etiam ſi deficiat citatio per edictum, & citat *Alex. & Bart. in l. hac autem §.non defendi ff.quibus ex cauſis in poſſeſ. eatur, Joan.Andr.in addit. ad ſpecul.tit.de primo decreto §. ſequitur, Imol.in l.ſi finita §. Julianus ff. de damno infecto.*

7 Curator bonis abſentis datur, quando adeſt juſta cauſa dandi.

Primo, ut quia bona abſentis diſſipantur, capta prius informatione de diſſipatione; *Altim.d.qu.*32. *rub.*11. *num.*67. *in fine*, ubi dicit, quod etiam Judex ex officio nemine poſtulante, poteſt tali caſu Curatorem dare.

Secundo, cum creditores urgent, ad inſtantiam illorum datur Curator bonis abſentis, *DD.in l.*a. *ff. de curat.bon.dan.Capyc.dec.*87.*nu.*1.*Guſman.de evict. qu.*5.*num.*12. *Menoch.de arb. lib.*2.*centur.*2.*caſ.*150. *num.*20.*Altim.ubi ſup.*

Tertio,datur Curator bonis abſentis ad inſtantiam conjunctorum, qui ſperant ſuccedere ab inteſtato. *Tex.& gloſſ.in l.cum agnatos C.de poſtlim.reverſ.Menoch.ubi ſupra.*

8 Et Curator debet eſſe magis propinquus,dummodo ſit magis idoneus, quod remittitur arbitrio Judicis, *Urſil. de legitim. perſonarum c.*4.*num.*18. *in fin. Dom.Altim.ubi ſup.nu.*7.

9 Curator datus bonis abſentis, ſi bona in manus ſuas perveniſſent, & ita etiam Curator hæreditatis jacentis, tenentur facere inventarium, & ſatiſdare, quia tali caſu nil differunt ab aliis Curatoribus; *Grat.diſcept.for.*225.*num.*32.*&* 35.*Suarez in praxi p.*3.*tom.*1.*num.*39. quos citat, & ſequitur *D.Altim. d.rub.*11.*qu.*32.*num.*82.

Sed ſi Curator bona non recipit, nec ea adminiſtrat, dicitur potius Curator litis, & defenſor, quam Curator bonis datus;ita practicatur.

Rejectis contrarium tenentibus, quia eorum opinio non eſt in uſu recepta, teſte *Dom. Altimar. loco cit. num.*92. poſt *Baldum conſ.*174. *vol.*2. *& Suarez loc.cit.*

10 Et acta facta cum dicto Curatore valent in civilibus,& criminalibus, *d.Altim.num.*83.

11 De poteſtate Curatoris ſunt regulæ infallibiles, quod ad inſtar Procuratoris cum poteſtate limitata, vel ex cauſa limitata ad aliquid agendum, non poteſt excedere fines mandati, & nil poteſt ultra cauſam expreſſam facere, niſi ad talem litem, vel ad talem actum, ad quem fuit Curator conſtitutus, ſed ſi eſt generalis Curator cum poteſtate generali, poteſt generaliter omnia agere; *Dom.Altim. dicta rub.* 11.*qu.*32.*num.*100.*& Ang.conſ.*192.*num.*2.*Tuſc.cit. concl.*104.*num.*47.

Et ſic Curator æquiparatur Procuratori, qui exequi poteſt, quæ ſunt ei mandata, *dict. Altim. num.* 142.*loco cit.*& *Bald.conſ.*78.*lib.*1. *& conſ.*177.*num.* 3.*lib.*5.

12 Verum dato Curatore hæreditati ad inſtantiam unius creditoris, alius dari non debet, ſed agitur cum ipſo, etiam ad inſtantiam aliorum, ut deciſum refert *Altim.loc.cit.num.*155.

13 Abſens per tempus viginti annorum, ſi neſcitur an vivus, vel mortuus ſit; aliqui dicunt, quod venientes ab inteſtato poſſunt dividere bona, præſtando cautionem inſolidum de reſtituendo in caſu, quo ille abſens redierit; *Cravet. conſ.* 127. *in fine*, *Eſcobar. de ratiocin. cap.*6. *num.*49. *Bald.conſil.*90.*num.* 2.*volum.*2.

Contrarium tenent alii, quod quamdiu mors perfecte, & plene non probatur, præſumitur ſemper vivus, niſi eſſent elapſi 100. anni, quo caſu abſens pro mortuo habetur, nec ſufficiunt conjecturæ, *Dom.Altim.d.rub.*11.*qu.*32.*num.*96. *&* 97. *& Fab. in cit.tit.*40.*def.*4.*lib.*5. *Narbona de ætate annorum* 100.*gloſ.un.num.*6.

Hinc orta eſt praxis, ut quando non probatur mors de viſu, ſed per ſeptem teſtes de fama, tunc fit præambulum ad beneficium hæredis, cum clauſula, quod non alienet bona, pro cautela abſentis in caſu, quo redierit.

Hin-

Unde etiam lapsis 20. annis præsumptio est, quod sit vivus absens, quamdiu mors plene, & perfecte non probatur, & ideo debet dari Curator bonis absentis,& non dividenda sunt bona inter hæredes; *Altim. ubi supra num.97.ex Fulv.Pacion.de probat.lib. 2.cap.7.& 8.Gutt.qu.7.lib.2. Bruneman in Cancellar, post decis.Mainald.Coroll.1.num.42.*

14 Curator conventus in judicio potest petere terminum, & ei concedi debet, prout conceditur Procuratoribus generalibus,Fidejussoribus, Cessionariis,& omnibus,qui conveniuntur pro alienis negotiis, juxta *text.in auth.qua in Provincia C.ubi de crimine agi oportet*,ubi DD.Civilistæ,& juxta *tex.in cap.Abstinentiæ de Procurat.*ubi *Glos.& Canonista.*

Qui terminus ad consulendum absentem principalem, tunc denegandus est a Judice, quando viderit non adesse necessitatem habendi instructionem ab absente; *Tex. in cap.4. §.spatium vers. judicantes 3. qu.32.D.Altim.d.rub.11.q.32.num.95.ex Bovadil.in Politicor. lib.3, cap.14.num.77.* & aliis ibi.

15 Curator datus instantibus creditoribus non solum potest conveniri,sed potest agere, & indistincte exercere omnes actiones active,& passive. *Tusc. concl.1106.num.39.lit.C.post Alex. cons.7. num.2.lib.2.* citati per *Dom.Altimar.d.rub.11.qu.31.*

16 *Forma per dare Curatore al reo assente fuori Regno.*

D.Ignatius Rozera Miles U. J. D. Regius Consiliarius, & ad causam infrascriptam per S.C.M.sive ejus S.R.C.Judex, & Commissarius specialiter deputatus, &c.Curiis Oleastri, & Turchiaræ insolidum, significamus, qualiter fuit coram nobis exhibitum, & præsentatum infrascriptum memoriale, tenoris sequentis, videl.Al Reg.Consigl.Signor D. Ignazio Rozera Com. Il Procuratore del Real Monastero di S. Agrippino supplicando espone a U. S. come ha convenuto il Magnifico D.Alesandro Cardone a doverli rilasciare una partita di annui docati cento, e setta di fiscali, che possiede sopra l'Università di Gragnano, che spetta al supplicante, e ingiustamente si esigge da esso Magnifico Alessandro, e per tale effetto ha fatto istanza nel S.R.C.ed avanti di U.S.essere il medesimo condannato non solamente al'a rilassazione di detta partita; ma anche alla restituzione di tutte le somme esatte dal tempo dell'acquisto, come possessore di mala fede, ed essendosi spedite le provisioni, per notificarle in partibus, si è ritrovato, che stia fuori Regno; perciò supplica U.S.dare Curatore all'assenza del detto magn.D.Alesandro, affinchè possi il supplicante procedere con persona legitima, ut Deus, &c.Quo memoriali viso, fuit per dict. causæ Comm. interpositum infrascriptum decretum, videl. Die 6. mensis Martii 1711.Neapoli,Per D.Reg.Consiliarium D.Ignatium Rozera causæ Commissarium &c. viso retroscripto memoriali provisum est, quod capiatur summaria informatio de absentia retroscripti Magn. D. Alexandri Cardone ab hoc Regno, ad finem providendi de Curatore, & committatur Curiis Oleastri, & Turchiaræ insolidum, & expediantur provisiones, &c.Rozera, De Alexio. Et instatum pro præsentium expeditione, & dicti præinserti decreti executione, etpropter vobis supra jam ante dictis dicimus, committimus, & mandamus, quatenus receptis præsentibus, ad omnem instantiam, & requisitionem retroscripti Monasterii Sancti Agrippini, sive, &c.dictum præinsertum decretum, omniaque, & singula in ea contenta ad unguem debitæ executioni demandetis, juxta sui seriem continentiam, & tenorem, ut suum debitum sortiatur effectum, alias, &c.Datum Neapoli die 6. mensis Martii 1711.

Dalgnatius Rozera.
Nicolaus de Alexio Act. Mag.

Die trigesimo primo mensis Martii 1711. Oleastri Curia, &c.retroscriptæ provisiones S.R.C. fuerunt nobis præsentatæ pro parte Magnifici Procuratoris Realis Monasterii Sancti Agrippini, & per nos fuerunt receptæ supra caput, & fuit dictum, quod exequantur, juxta ipsarum seriem, & tenorem, pro quarum executione capiatur summaria ordinata informatio, & expediatur citatio ad testes.

Not. Januarius Giardino Loc. Deleg.
Rotolo Act. Deleg.

Ex provisione subscripti Locumtenentis Curia Terræ Oleastri Deleg. per S.R.C.

Bajulis nostris; sive, &c. noveritis qualiter in causa vertente in S. R.C. coram Domino Regio Consiliario D. Ignatio Rozera inter Magnificum Procuratorem Realis Monasterii Sancti Agrippini Civitatis Neapolis, & Magnificum D. Alexandrum Cardone Terræ Prignani, fuit interpositum decretum v3. Die sexta mensis Martii 1711. Neapoli. Per Dominum Regium Consiliarium D. Ignatium Rozera causæ Commissarium, &c. Viso retroscripto memoriali, provisum est, quod capiatur summaria informatio de absentia retroscripti Magnifici D.Alexandri Cardone ab hoc Regno; ad finem providendi de Curatore, & committatur Curiis Oleastri, & Turchiaræ insolidum, hoc suum, & expediantur provisiones, &c. Rozera. De Alexio. Et instatum nobis pro capienda ordinata informatione, ideo vobis dicimus, & mandamus, quatenus peremptorie citetis subscriptos Testes, ut ad pœnam unciarum auri 25.Fisco Regio, &c.prima die juris personaliter compareant coram nobis ad deponendum testimonium veritatis, super quibus fuerint interrogati, & signanter super tenore informationis prædictæ capiendæ, servata forma memorialis porrecti, & prædicti decreti S.R.C.per dictum Magnificum Procuratorem nobis remissi, alias, &c.caveant, &c.dantes,&c.mandantes,&c.Datum Oleastri die 31. mensis Martii 1711.

Giardinus Loc.Del.
Rot.Act.

Nomin. T.
T. di T.
T. di T.
Si sta la relazione,che sono citati a'31. di Marzo.

Die primo mensis Aprilis 1711. Oleastri, &c. & coram subscripto Delegato per S. R. C.

Magister Joseph Rotolo dictæ Terræ Oleastri ætatis suæ annorum 66.in circa, ut dixit, Testis summarie productus,citatus tamen,& medio ejus juramento interrogatus, & examinatus super tenore memorialis porrecti per Magnificum Procuratorem Realis Monasterii Sancti Agrippini, in causa, quam habet cum Magnifico D.Alexandro Cardone, & ad opportunam interrogationem dixit, Signore io conosco, e so benissimo il detto Magnifico D. Alessandro Cardone, il quale so molto bene, ch'è nativo, ed ave abitato sempre nella Terra di Prignano, per essere ivi inquisito, e per quanto ho inteso dire, che presentemente si ritrovi fuora del nostro Regno, e che sia nella Città di Barcellona in Spagna per servigio di S. M. (che Dio guardi) il che l'ho inteso dire pubblicamente per essere cosa notoria, e quest'è la verità, che posso deporre su questo fatto; interrogatus de causa scientiæ, dixit, prædicta omnia scire, ex quo vidit,scit,interfuit,& audivit de loco,& tempore dixit,ut supra,per modum, ut supra,&c.

Interrogatus de contestibus dixit, ne può deporre Pietro Norya, Felice Malzone, Leopardo Nocito, Ma-

gadin labyr.cred.par.1, cap.2. §.uni. num.47. & cap. 13. & cap.32.

Sed hoc requisitum non est de substantia, nam etiam nemine instante potest Judex ex officio dare, ne bona careant defensore, *D.Altim.rub.11.de nullit.quæst.32.num.105. fol.255.*

Secundo requiritur, quod citentur omnes illi, quos tangit prima caussa successionis, qui si sunt certi, citatio debet fieri nominatim, etiam si sint filii Testatoris; Et quando hæredes erunt incerti, sufficit citatio generalis per proclama, vel per edictum, *Peregr.ubi supra, ex Capyc.decis.87.nu.1.& 3.Alex.cons.107.lib.5.Fulgos.cons.190.col.3.versic.item cum ipsa Caval.decis.114.num.3.Salust.Tiber. in prax. l.3. cap. 27. vers.qui ad secundum. Bart. cons. 340. l. 2. Franc.Marcus dec.27.par.1.D.Altim.loc.cit.n.107.*

Et etiam si filii velint gaudere *benef. l. & invent.* donec conficitur inventarium, datur Curator hæreditati, & in dicta datione Curatoris, filii sunt citandi, ut firmat *Peregr.ubi supra ex Guttier.in repet.§.sui n.107.& 109. instit.de hered.qualit.& diff. Borgogn.de tutor.c.1.n.110.Dur.decis.15.num.7.*

Tertio requiritur, quod fit citatio ad declarandum, & deliberandum, an sint, vel velint esse hæredes, & assignatur illis tempus unius anni; Extraneis vero tempus centum dierum, & potest per judicem dictum tempus moderari suo arbitrio, ut *Peregr.ibid. ex Bart.in l.die ff.ex quibus caussis major. Capyc.d.dec.87.Salust.Tiber.l.3.prac.c.27.*

Sed intellige; nam licet tempus adeundi hæreditatem durat 30. annos de Jure com.ex *l.licet C.de jur. deliber.*& volenti deliberare non potest assignari terminus minor unius anni illis, & centum dierum extraneis, quando tractatur de excludendo in totum a facultate ob non comparitionem, *Capyc. decis. 77.num.3.*

Judex tamen potest dictum tempus breviare, ut supra dictum est ad 30. dies, vel minus, arbitrio Judicis, per *l.si Curatores C.de jur.delib. Durand.cons. 15.nu.17.Verd.lib.1.instit.tit.de curat.nu.371. fol.90. Capyc. ubi supra*, & in praxi servatur dari terminus arbitrio Judicis dierum quatuor, *D. Altim. rub.11. q.32.de nullit.n.11.*& notorius est hic stilus in nostris his Tribunalibus, ex ratione, quia expedit, ne diu in suspenso retardetur cursus judicii, & perplexitas hæredis non officiat Creditoribus.

Nam dicta moderatio procedit tantum ad effectum, ut detur Curator hæreditati jacenti pro litibus expediendis, non autem, ut auferatur hæreditas filiis, aut aliis, si postea durante tempore uti voluerint jure præfato adeundi hæreditatem, ex *Guttierez.Capyc.& Peregr.ubi supra num.10.* Et propterea sufficit citatio illorum tantum, quos tangit prima caussa succedendi, & non altercare conjunctos, qui elapso dicto brevi termino, possunt prætendere successorium edictum.

Hoc tertium requisitum est necessarium in primis, & ante omnia, nec potest ordinari decretum, quod capiatur informatio super hæreditate jacente, nisi prius citentur illi, ad quos spectat successio, si sint, vel velint, an non, esse hæredes. Et ita fuit decisum per Mag. Cons. D. Flavium Gurgo sublimi Jurisprudentia a Deo dotatum sub die 28. Januarii 1667. tempore, quo erat Judex M. C.V. in caussa hæreditatis quondam Thomæ, & Joan. Baptistæ de Luca cum Marinella de Fusco prætendente posse fieri decretum, quod capiatur informatio; citatis agnatis, & cognatis, quos tangit prima caussa successiva, nulla præcedente citatione ad declarandum si sint, vel velint esse hæredes, dum quando citantur, poterunt respondere, quod velint.

Qui Dominus Gurgo mandavit, non extendi decretum, quod capiatur informatio, nisi prius fiat præceptum proximioribus defuncti ad declarandum, si sint, aut velint esse hæredes intra sex dies, Processus est in M. C. V. in banca magnifici Nicolai Foglia penes Scribam Mangione, successorem Scribæ Amanda, & processus intitulatur, *pro Jacobo Antonio, & Carolo Montione, fol.94. & 95.*

Nam ratio est, quia nisi ponantur in mora proximiores, non potest a Judice dari Curator.

Quarto Curator, quoties habere intendit bonorum administrationem, requiritur, quod conficiat inventarium, *Duran.decis.386.num.2.Peregr.Capyc. Caval.& Salust.Tiber.ubi sup.*

At si fuerit datus tantum, ut citari possit ad certam litem, vel actum, tunc non tenetur inventarium conficere, cum nihil recipiat, nullaque bona administret. ita *Peregr.ubi supra num.11.per l.ad protegendum C.de in litem dando Tutore, Vant.de nullit. ex defectu inhabilitat. num.145. Bart.decis.542. nu. 10.*& late *D.Altim.in rub.11. de nullit. qu.32. num. 82.* ubi *num.83.* dicit, quod bona tamen dicti Curatoris ad lites sunt obligata pro mala administratione, *de Franch.dec.22.n.3. Gratian.discept.125.nu.73.*

Quinto Curator tam si datur ad certum actum, seu litem, quam si sit datus generaliter ad omnes actus, de jure tenetur idoneam fidejussionem dare, *Peregr. ubi supra ex l.de creationibus, C.de Episcop.audientia; l.si ad species, & ibi glos. Dotem pupilli salvam fore, Alexander cons.163.l.5.Oldrad.cons.50. in fine, Angel.cons.193.Capyc.Cavalc.& Tiber.ubi supra.*

Sed in practica nunquam vidi hoc requisitum servari in S.R.C. & M.C.V. nec aliis Curiis Regni nostri, & ultra praxim quam in dies video, observavi etiam plures antiquos processus; prout hanc praxim testatur etiam *D.Altim.in d.rub.11.q.32.n.82.& 120.*

Et dicit esse praxim antiquissimam, teste *Bald. cons.232.vol.2.* ideo cave a *Peregr.* & aliis supra citatis. Quia hæc duo requisita de inventario, & satisdatione non servantur in Regno nostro Neapolitano, nec in Regno Siciliæ, nec Romæ, imo sic esse stylum omnium Curiarum annuit dictus *D.Altim. cons. 120.*ex nonnullis adductis, ibi citatis.

Sexto Curator tenetur in ipso actu deputationis promittere hæreditatem jacentem bene defendere, & utilia agere, & inutilia prætermittere, & idem fidejussor promittere tenetur. & ita passim observari *in: prax.* testatur *Peregr.*ubi supra, ex *dict. l.de Creationibus, & l.si ad species*, ubi *glos. & Bart.& Vant. ubi supra n.146.Cravet.cons.540.n.1.& 3.Burat.dec. 527.nu.8.Silvest.Tiber.lib.1.cap.54.nu.5.Cappell.Tholos.d.c.74.& 246.*

Hoc requisitum mihi videtur necessarium; sed nec in Praxi unquam servari, nec servatum esse in nostris Tribunalibus Regni.

Verum tenetur facere librum de expensis factis in litem, item si bona in ejus posse pervenirent, tunc tenetur facere inventarium, & satisdare, & finita administratione tenetur reddere rationem, & reliqua restituere actione negotiorum gestorum, *D. Altim. ubi supra num.121.& seq.*

Curator datus hæreditati jacenti, vel minori, aut alteri, debet esse præsens in judicio absentis, *l. 3. §. si pupillus ubi Bartolus, & Aret. Gail. observat. 108. num.5.l.2.Aufrer.decis.81.Salust.Tiber.l.3.c.24.num. 5.Peregr.ubi supra.*

Hinc adde octavum requisitum v3. ut non adsint certi hæredes, qui adiverint hæreditatem, nam hæreditas adita non dicitur jacens, nec Curator datur, quando adsunt certi hæredes, qui adierunt, juxta casum relatum per *Muscatel. in glos. intimato part. 2. num.45.& 46.*ubi refellitur *Ursil. ad Afflict.dec.256. nu.3.*ubi dicit posse dari Curatorem hæreditati jacenti, quando hæres est infans, & nullus comparet, qui infantem defendat, quod est falsum.

Nam

Nam datur, ubi sunt hæredes, quibus spectat successio, sed non adhuc deliberaverunt adire, est tamen spes adeundi si velint.

Et proinde cautela erit, quæ potest numerari pro requisito, in casu, quo ignoratur quis sit in gradu successibili, sive in dubio sit, quos tangit prima causa succedendi, tunc antequam citentur agnati per edictum, capiatur summaria informatio sine partis citatione de omnibus qualitatibus prædictis, quæ concurrere debent, & constito, quod sunt incerti hæredes, tunc sufficit citatio per edictum, *Capyc.dec.* 87.*n.*2.prout dixi supra in secundo requisito.

6 Et antequam ad alia divertamur, est bene hic advertendum, quod is, ad quem spectat prima causa succedendi, sit pubes, vel impubes, ut legitime ponatur in mora, ut possit provideri hæreditas jacens de curatore, non potest dicto minori fieri illud primum præceptum, quod declaret, si sit, vel esse velit hæres, quia ad adeundam, vel repudiandam hæreditatem, necessaria est auctoritas tutoris pro pupillo infantia minori, & Curatoris pro pupillo impubere, sive infantia majori; imo nec tutor solus, nec Curator solus potest hæreditatem adire, nec repudiare, *text.in l.potest C.de jur.delib.*

Propterea nota bene hanc praxim, si nullitates evitare velis,

Primo, debet pupillus minor infantia provideri de tutore speciali ad illum unicum actum adeundi, vel repudiandi hæreditatem, vel, si major infantia, provideri de curatore speciali pro adeunda hæreditate, & deinde fit præceptum minori, & tutori; & adulto sive majori infantia, & curatori, ut infra quattuor dies declaret dictus minor cum authoritate sui tutoris, si fuerit minor infantia, vel cum authoritate curatoris, si fuerit major infantia, an velit esse hæres; & si declarat, quod vult; tunc debet prosequi litem; & si est major infantia, debet dari alius curator ad litem, juxta practicam dandi curatorem majoris infantia, per nos traditam suo loco.

7 Si vero non declarat, aut declarat nolle esse hæredem, tunc datur curator hæreditati jacenti. Nec obstat regula, quod non possit dari tutor ad unum actum per *tex. in l.certar.cum duob.seq. ff.de testam. tut.* quia dicta regula limitatur, ut possit dari tutor specialis ad unum actum pro adeunda hæreditate, ut *in l.si hæreditas ff.de testam.tut.& l.unum in una, §. tutor ff.de appell.* ut post *Gutier. de tut. par.*2.*cap.*19.*num.*10. perpulchrè more suo docet insignis ille vir *D. Cons. Altimar. in suo laboriosissimo, & aureo tract.de nullit. sent.rubr.*32.*a n.*13.*& seqq.*

Verum si pupillus, vel adultus habet tutorem, vel curatorem generalem, tunc evitantur tanti circuitus, & facto præcepto, ut infans cum authoritate sui tutoris, & adultus cum authoritate sui curatoris declaret, an velit esse hæres, & facta declaratione, quod velit, judicium prosequitur cum eodem tutore, vel curatore; Nec est necessaria alia datio tutoris, vel curatoris, & si non declarat, tunc datur curator hæreditati jacenti, cum quo judicium valide fieri potest.

His requisitis sic prolixè positis, dico; quod ut mos noster servetur compendiosam praxim tradendi, reassumenda sunt requisita, quibus pro germana, & hodierna praxi in hoc Regno utimur, ut quoties non habemus hæredem declaratum, Judex tam ad instantiam actoris, quam ex officio potest, imo debet providere de curatore hæreditatem, quæ non adhuc est adita, prout debet providere filium fam. minorem, qui habet patrem deportatum, & debet dare curatorem bonis captivi, durante captivitate, & furioso, durante furore, & ventri, donec nascitur infans, & bonis absentis extra Regnum, qui non reliquit Procuratorem cum mandato valido, vel absentis, qui licet sit intra Regnum, nescitur tamen, in quo loco sit, sic etiam bonis banditi, sive forjudicati, & similium.

Quia judicium consistit ex tribus personis; actore, Judice, & Reo, *l. forus §. in omni, ff.de verb. signif.* & deficeret Reus, & processus esset nullus, si prius non provideretur de curatore hæreditati jacenti, quam successor non adhuc deliberavit adire, vel repudiare, & ita etiam deportato, vel captivo, vel furioso, ventri, vel absenti; aliàs claudicaret judicium, quod fieret absque reo, sive defensore rei.

8 Ideo primum requisitum est, ut fiat præceptum hæredibus, si sunt certi, an velint esse hæredes, & termino elapso, si non declarant velle, seu nolle, tunc dicitur positus in mora, & hoc unicum præceptum sufficit eodem citato, & fit decretum; quod capiatur summaria informatio, quod hæreditas non adhuc est adita; In qua informatione capienda, adhuc sunt citandi dicti hæredes certi, qua capta Judex eligit Curatorem arbitrio suo melius visum, & acta facta cum dicto Curatore sunt valida.

At ubi hæres non est certus, & nescitur quis sit heres legitimus, tunc debet fieri diligens indagatio, & cautela erit, ut non solum citentur agnati, & cognati certi, sed ut citentur agnati, & cognati incerti per proclama, & edictum affigendum in Curia, vel alio loco solito, juxta morem Regionis, cum termini assignatione, quo elapso, capta informatione, quod nullus adivit hæreditatem, datur curator; & utroque casu, valent acta facta cum curatore, licet discooperiatur deinde, quod hæreditas jam fuisset adita, quia creditor, & Iudex fecerunt diligentem indagationem, & præsumitur malitia hæredis declarati, qui non comparuit tempore edicti, *D.Altim.rub.* 11.*q.*32.*de nullit.n.*258.post *Salgad.in labyrint.cred. p.*1.*cap.*32.*nu.*1.*& p.*3.*cap.*13.*nu.*74.

Sed in hoc adverte, quod tunc dicitur certus hæres, quando quis est institutus in testamento, aut sunt filii, vel alii descendentes defuncti; tunc sufficit, quod citetur hæres institutus in testamento, vel filii defuncti ab intestato, nec opus est citare alios pro dando curatore, nec opus est proclama, vel edictum.

Verum si institutus in testamento repudiavit hæreditatem, & filii ab intestato adhuc repudiarunt, sive declaraverunt velle abstinere, tunc debet fieri diligentia, & citari omnes agnati, & cognati certi per citationem particularem, & incerti per edictum, ut si quis esset hæres, vel esse velit, compareat, quia repudiata hæreditate aperitur locus successorio edicto, & non potest dari Curator hæreditati, nisi prius sint requisiti, & ponantur in mora omnes illi, qui possint adire hæreditatem, si velint; at si termino elapso, non deliberaverint, tunc datur, cum quo legitime procedi possit ad instantiam actoris, pendente deliberatione illorum, ad quos hæreditas spectat.

Adeo quod si hæres scriptus in testamento haberet substitutum vulgariter, tunc facto ei præcepto, ut infra quattuor dies, vel terminum Judici visum declaret, an sit, vel velit esse hæres, si declarat se hæredem, est finita quæstio; nam cum eo valide proceditur: si nihil dicat, tunc debet dari Curator hæreditati, quia ille institutus poterit infra tempus a legibus statutum deliberare, & adire, & donec manet insuspensa dicta deliberatio, dicitur jacens hæreditas, & ut provideatur indemnitati actoris datur Curator, idest defensor dictæ hæreditatis.

Sed si institutus declarat nolle esse hæredem, tunc non potest dari Curator hæreditati, nisi prius requiratur substitutus, ut infra alium terminum declaret, si sit, vel esse velit hæres, dum per repudiationem instituti, aperitur locus substituto per vulgarem,

l.3.

l.3. §. fin. ff. de lib. & posth. l. si filius ff. de hered. inst. l. Lucius §. Titius ff. de vulg. & pup.

Et si substitutus declarat se hæredem, judicium incipitur, prosequitur, & finitur cum dicto substituto; si vero infra terminum nil dicit, debet dari Curator hæreditati jacenti; & si adhuc repudiat, quia aperitur locus ad beneficium aliorum ab intestato succedentium; propterea illi, quibus est apertus locus succedendi, debent prius requiri per citationem, an velint esse ipsi heredes. Quæ citatio fit per edictum contra incertos, & particularis citatio contra certos, si qui sunt certi, & sciantur. Et elapso termino dierum novem in edicto præfixo, accusatis contumaciis, fit decretum, quod detur Curator hæreditati jacenti.

Hæreditas jacens non adita sortitur eumdem forum, quem habet defunctus; quare si hæreditas laici adita non est, etiam si hæres institutus sit Clericus, convenienda est coram Judice laico apud quem defunctus debet conveniri. Et vice versa

Si hæreditas jacens sit Clerici, quamvis hæres laicus fuerit institutus, tamen convenienda erit coram Ecclesiastico Judice Clerici defuncti, quia hæreditas jacens repræsentat defunctum, non hæredem, *Carlev. de judic. lib. 1. tit. 2. disp. 2. qu. 5. n. 322. ex text. in l. nonnimus 31. in fine ff. de hæred. instit. l. hæreditas 34. l. hæreditas 61. ff. de acquir. rerum dominio, l. deniqs 13. §. quæsitum ff. quod vi, aut clam*, cum aliis ibi, *de Franch. dec. 401. num. 28.*

Hæreditas jacens non solum repræsentat defunctum quoad forum sæculare, vel ecclesiasticum, ut supra dictum est: verum etiam quoad locum, ubi, si viveret, defunctus poterat conveniri, & ubi multi sunt fori, electionem esse actoris jam diximus supra, *Carlev. ibidem* 323. Unde

Hæreditas jacens defuncti Clerici antequam adeatur, adeo Clericum repræsentat, ut non solum distributio, & venditio illorum bonorum ad Judicem Ecclesiasticum spectet, sed etiam dicta bona sunt immunia a solutione gabellæ, rejectis contrarium tenentibus, *Ricc. resol. 129. p. 3. Novar. de elect. fori qu. 27. num. 5. sect. 2. in ult. impres. Neap.* & sequitur *Carlev. ubi supra num. 326.*

Hæreditas jacens repræsentat defunctum etiam quoad ætatem, *Afflict. decis. 211. num. 2.* Unde si defunctus esset pupillus, & hæres major, & hæreditas jaceret, hæres non tenebitur pro gesto cum hæreditate, nisi quatenus jacens hæreditas locupletior esset facta, quia donec jacet, pupillum defunctum repræsentat, non hæredem majorem.

Et ita vice versa, si defunctus esset major, & hæres minor, quæ gesta sunt a Curatore bonorum, jacente hæreditate, secundum juris formam, rata habentur sine auxilio restitutionis, quod minori futuro hæredi competeret, quod ei non competit, *de Franch. decis. 627. Carlev.* ubi supra *nu. 326.*

9 Hæreditas jacens, licet in omnibus repræsentet defunctum, ut supra dictum est; tamen testamenti insinuatio, & publicatio, & inventarium bonorum, semper sunt facienda coram Judice sæculari, & non coram Ecclesiastico, & tam si defunctus sit laicus, & hæres sit Clericus, vel pius locus, quam si defunctus sit Clericus, & hæres sit laicus: hanc quæstionem pro, & contra latè disputat, & hoc modo firmat *Carlev. lib. 2. tit. 1. disp. 2. qu. 5. ex num. 329.*

10 Hæreditas jacens nunquam dicitur esse in mora, licet fuerit datus Curator, nec ei currit terminus, nisi adita sit hæreditas per hæredem, quia cursus termini non incipit ab hæreditate, sed ab hærede.

Quo fit, ut interesse tertiarum non currat, quod absque mora currere non potest, ut latè *Staib. tom. 2. cent. 2. resol. 176. num. 22. & seq.*

11 Et ex hac ratione per Sac. Cons. fuit decisum unum valdè singulare, quod Curator hæreditatis jacentis potest petere primum beneficium, etiam post elapsum mensem a die publicationis, & in hoc limitatur *Reg. Pragm. 16. de ord. judic.* per quam statuitur novissimè, ut infra terminum 30. dierum possit peti primum beneficium a die publicationis, & infra alios 30. possit peti secundum beneficium a die elapsi primi, ut diximus *in capite de primo, & secundo beneficio* „ (verum hodie, ut *ibid.* diximus, cum sublatum sit secundum beneficium, intelligendum est tantùm de primo), & ita decisum refert *Rovit. dec. 42. num. 2. Staib. tom. 2. cent. 2. resol. 140. num. 13. & resol. 176. num. 28.*

Et ex eadem ratione, mortuo appellante, donec hæreditas jacet, saltem donec dictæ hæreditati datur Curator, fatalia non currunt, *Staib. d. resol. 140. n. 6.*

Et ex eadem ratione donec jacet, non perimit instantia, *Rovit. cons. 66. n. 6.* quia peremptio instantiæ est ordinata favore publico ob desiderium agentis, quæ semper præsumitur potius contra agentem, quam contra Judicem, *Rovit. ibid. ex Cravet. cons. 270.*

12 *Formola di dare il Curatore all'eredità giacente, quando non si sà l'erede.*

Nella G. C. della Vicaria comparisce il Beneficiato di Santa Maria Costantinopoli Juspat. delle Magnifiche Anna, e Caterina Rosella, e dice, come non può proseguire il giudizio d'assistenza, intentato sopra li beni del quondam N. a causa, che non si sà l'erede, nè si sanno gli Agnati, e Cognati, a'quali può detta eredità spettare, fa istanza perciò commettersi a' Magnifici Officiali, e Mastrod'atti *insolidum* della Corte della Terra del Sacco, che citati gli Agnati, e Cognati, se ve ne sono, anche *per edictum, & servatis servandis* pigli informazione di detta eredità, se è giacente, affinchè trasmessasi detta informazione in essa G. C. si possa procedere a quanto sarà di giustizia, affine di provvedersi di Curatore, così dice, salvis, &c. ed in ogni altro miglior modo, &c.

Die 7. mensis Julii 1712. Neap. &c.

Per subscriptum Dom. Jud. M. C. V. Visis actis, ac supradicta comparitione fuit provisum, & decretum, quod de expositis in ea capiatur summaria informatio, testes habeantur pro citatis, & committatur, prout præsenti decreto committi mandatur Magnificis Officialibus, & Actuario insolidum Curiæ Terræ Sacci, qui citatis prius Agnatis, & Cognatis supradictis, etiam per edictum in forma, & requisitis requirendis ad informationem prædictam procedant, qua capta transmittant ad hanc M. C. ad finem providendi de Curatore, hoc suum, &c.

Invitti.

CAROLUS DEI GRATIA
Rex Hispaniarum, ac divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, &c.

Joseph Leopoldus de Sancto Severino Comes Clarimontis, Saponariæ, & Altimontis, &c. ac in præsenti Regno Magnus Magister Justitiarius, &c.

Quibusvis Alguzinis, & servientibus tam dictæ M. C. V. quam aliarum quarumvis Curiarum, & locorum insolidum requirendis, &c. Ad omnem instantiam, & requisitionem retroscripti comparentis, sive, &c. mandatur retroscriptis Magnificis Officialibus, & Actuario insolidum Curiæ Terræ Sacci, quatenus inspecto tenore præsentium observent, & observare faciant, & debeant retroscriptum decretum, & omnia in eo contenta, juxta sui seriem, continentiam, & tenorem, ita, & taliter, quod suum sortiatur debitum effectum, dantes, &c. & contrarium

non faciant, &c. alias, &c. Datum Neapoli die 7. mensis Julii 1712.

Cæsar Invitti.
Joachim Sorrentinus Act. Mag.
Franciscus de Marinis Scriba.

Formola per eseguire le provisioni della Vicaria, che si mandano.

De mandato Curiæ Terræ Sacci ad infrascripta per M.C. Vicariæ Delegatæ. Servienti di nostra Corte, ed altre *insolidum* laperete, come ci sono state presentate l'infrascritte provisioni commissionali della G.C. della Vicaria v3.

S' inseriscono dette provisioni per intiero.

Quali provisioni ricevute da noi sopra la testa con ogni riverenza, che si conviene, essendoci stata fatta istanza per l'esecuzione di esse, perciò vi diciamo, e con la Regia autorità, che in quest'affare tenemo; vi comandiamo, che ad istanza degli esponenti, o di altro in lor nome perentoriamente debbiate citare gli agnati, e cognati certi personalmente, o in casa, e gl'incerti, medesimamente per editto, che fra tre giorni, assegnando un giorno per lo primo, un'altro per lo secondo, ed un'altro giorno per lo terzo, ed ultimo perentorio, e da là avanti con la continovazione compariscano, e ciascheduno di essi comparisca avanti di Noi in questa nostra Corte nella solita ora delle cause a dichiarare, se alcuno di essi sia, o voglia esser'erede del quond. D. Vincenzo Furno, ed a vederne il giuramento da'testimonj, che sommariamente si hanno da esaminare sopra il contenuto in dette provvisioni commessionali, altrimenti &c. ed acciocchè venga a notizia di tutti, e da niuno causa d'ignoranza allegar si possa, vogliamo, e comandiamo, che si affigga copia della presente citazione al luogo, dove solitamente si sogliono affiggere gli editti. Si citino anche li sottoscritti Rei convenuti sopra tutte le cose sopradette, ed a vedere il giuramento de'testimonj. Dato nella Terra dal Sacco a dì &c.

Si sottoscriva dall'Officiale, e dal Mastrod'atti.

Poi si facci la relazione del seguente modo.

Lo stesso dì, ut supra a . . . del mese di Luglio 1712. nella Terra del Sacco.

T. di T. ordinario Giurato della Corte di detta Terra ha riferito a me sottoscritto ordinario Mastrod'atti della Corte suddetta, come ha fatto molta diligenza, e non ha potuto aver notizia chi fussero gli agnati, e cognati, i quali fussero succeduti all'eredità del quondam D. Vincenzo Furno, ed ha pubblicato il retroscritto editto oggi predetto dì, secondo si costuma in questa Terra, e ne'soliti luoghi di essa, con altà, ed intelligibil voce, come è solito farsi da ogni banditore, con averne lasciata affissa copia nell'T. luogo nel modo, e forma, che gli è stato commesso in presenza delli sottoscritti testimonj T., e T. ed altri, ed oggi predetto di ha insinuato il Magnifico Giuseppe Monaco, e Biase della Tempa Rei convenuti personaliter nel modo, e forma, che l'è stato commesso, ut supra, ed in sede, &c.

Si sottoscriva il Mastrod'atti.

E si avvertisca, che se li detti Rei convenuti fossero assenti dalla patria, che non si potessero citare di persona, basta citarsi alla casa.

Dopo elassi li tre giorni, al terzo giorno si esamineranno tre testimonj del seguente modo.

Die . . . mensis Julii 1712. in Terra Sacci, & coram T. Governatore di detta Terra del Sacco.

T. disse vivere del suo, ovvero con la T. arte di sua età d'anni . . . o circa, come ha detto esso testimonio sommariamente prodotto per parte del Reverendo Beneficiato di S. Maria Costantinopoli jus padronato delle Magnifiche Anna, e Caterina Rosella, e mediante suo giuramento interrogato, ed esaminato sopra il tenore delle retroscritte provvisioni commissionali, e quanto in esse si contiene, ha risposto: *Signore, so benissimo, che N. cittadino di questa Terra del Sacco mia Patria, passò da questa all'altra vita nel tempo del contagio, che fu in questo Regno, in questa nostra patria nell'anno 1656. per quanto a me è noto, e come ne corre pubblica voce, e fama in questa nostra patria, che niuno si è dichiarato erede di detto N. nè si sà a chi persona potesse detta eredità spettare, e questo è quanto posso deponere per causa di scienza, e n'è pubblica voce, e fama per tutta la gente di questa padria.*

E così ha deposto per causa di scienza, ut supra.

Io T. de T. ho deposto, ut supra.

E si sottoscriva l'officiale, a Mastrod'atti.

Di consimile modo si stendano due altri testimonj avvertendo di potere avere li più vecchi testimonj.

E se fussero quelli nati prima della peste, che conoscessero detto D. Vincenzo; che potessero deponere averlo veduto morto disteso in terra, e seppellire, sarebbe meglio.

Avvertendo di mutare, che non siano l'istesse parole, che paresse copiato un'esame dall'altro, ma che sia l'istesso senso v3.

Ha risposto: *Signore, per quanto a me costa l'eredità di N. è giacente, non essendo stata mai da persona alcuna accettata, nè si sà a chi potesse detta eredità spettare, essendo detto quondam D. Vincenzo morto in tempo di peste, che fu nell'anno 1656. e questo lo sò per causa de scienza, che questa padria è piccola, e così ne corre voce, e fama, fra tutti,* & ita deposuit, de causa scientiæ, ut supra.

Pigliata detta informazione, chiusa, e sigillata si manderà con la sopralcritta v3.

Atti civili, che si trasmettono da questa Corte della Terra del Sacco alla G.C. della Vic. alle mani di Francesco Marino Scrivano, in banca del Magnifico Sorrentino.

13 *Formola di editto per l'eredità giacente, quando non si sà a chi spetta l'eredità.*

D. Carolus Jannelli Miles U. J. D. Regius Consiliarius, & ad causam infrascriptam per S.R.M. sive ejus S.R.C. Judex, & Commissarius specialiter deputatus, &c. Regiis Porteriis S. R. C. sive aliarum quarumvis Curiarum servientibus insolidum, significamus, qualiter fuit coram nobis præsentata infrascripta supplicatio, cum Regia decretatione in calce ipsius, tenoris sequentis v3. S.R.C.M. Supplicat humiliter Doctor Phisicus Dominicus Covatta, exponens, qualiter inter dotes quondam Angelæ Gobbo suæ uxoris fuerunt a quondam Doctore Joanne Antonio Gobbo patre, & dotatore ad exponentis beneficium promissi; & assignati duc. tercentum capitalis cum sua annualitate consequenda ab Universitate Lanosani, mediante instrumento assignationis *fol.* 35. nuper ab Universitate prædicta fuit mota lis adversus capitale prædictum, & per retroscriptum Regium Consiliarium D. Carolum Jannelli dictæ causæ Commissarium fuit datus terminus, non impedita solutione, & licet Universitati nullum competat jus, tanto magis, quia creditum est Regio assensu roboratum, ut *fol.* 11. Attamen cautius agendo, quatenus, quod non creditur, aliqua oriretur sententia contra exponentem, laudat hæredes dicti Doctoris in Authores, & quia nescitur quis hæres sit, citandi sunt agnati, servatis servandis, & si hæreditas est jacens, de Curatore providenda est, ut unica sententia, & simultaneo processu hæres, vel hæreditas jacens condemnetur, & cogatur ad onus judicii suscipiendum, expensis subministrandum, indemnem exponentem ser-

van-

vandum, & ad reficiendam quantitatem forsan evincendam, cum omnibus damnis, expensis, & interesse, unica tamen solutione contentus. Supplicat propterea M. C. causam prædictam committere dicto D. Carolo Jannello causæ Commissario inter exponentem, & Universitatem, vel alii Consiliario M.V. melius viso, qui super omnibus petitis, cum annexis, emergentibus, & dependentibus jus, & justitiam sibi ministret, suspenso interim decreto termini, literas laudatoriales, expediri, ita supplicat salvis, &c. omni modo meliori, &c. Tenor vero Regiæ decretationis talis est v3. Idem Magnificus causæ Commissarius supplicata recognoscat, partes audiat, provideat, & in S.C. referat. Rubinus Regens, & Præf. &c. provisum Neap. die 11. Julii 1712. Palermo. Super qua supplicatione fuit interpositum infrascriptum decretum tenoris sequentis v3.

Die 11. mensis Julii 1712. Neap.

Per Dominum Militem U. J.D. D. Carolum Jannelli Regium Consiliarium, & causæ Commissarium, visis actis, ac retroscripta supplicatione, provisum, & decretum est, quod capiatur summaria informatio de hæreditate jacente retroscripti Doctoris Joannis Antonii Gobbo, citatis agnatis, & cognatis ad finem providendi super petitis, hoc suum, & expediatur citatio per edictum, &c. Jannelli, Custolus. Imbrognus Scriba. Quo decreto interposito fuit nobis instatum præsentes citationes per edictum expediri debere; ideo vobis, ut supra jam dictis insolidum, dicimus, committimus, & mandamus, quatenus receptis præsentibus ad omnem instantiam, & requisitionem supradicti supplicantis, sive, &c. Per hoc præsens citationis edictum affigendum in locum rei sitæ, citetis, requiratis, & moneatis omnibus, & quibuscumque interesse prætendentibus super hæreditate supradicti quondam Doctoris Jo: Antonii Gobbo, quatenus infra dies novem, hoc est, tres pro primo, tres pro secundo, & tres pro ultimo, & peremptorio termino, si eorum putaverint interesse, compareant ad dicendum quicquid, & c. aliàs ipso termino elapso, accusatisque debitis contumaciis, procedemus, & providebimus, ut juris, in causa prædicta, aliàs, &c. Datum Neap. die 12 mensis Julii 1712.

Carolus Jannelli.
Joseph Carolus Custolus Act. Mag.
Blasius Imbrognus Scriba.

AVVERTENZA.

La retroscritta formola si manda fuora al luogo, dove è l'eredità.

Ma si deve fare un'altro editto consimile, che si affigge alla porta di quella Ruota del S. C. dove risiede il Commessario, e non si muta altro, se non che il titolo, che si fa del seguente modo.

De Mandato Regio.

Ex provisione facta per D. Militem U. J.D. D. Carolum Jannelli Regium Consiliarium, & causæ Commissarium.

Regiis Porteriis S.R.C. insolidum significamus, qualiter fuit coram nobis præsentata infrascripta supplicatio, cum Regia decretatione in calce ipsius tenoris sequentis v3.

S'inserisce la supplica, col decreto dell'istesso modo, che sta inserita nella retroscritta formola.

Quo decreto interposito fuit nobis instatum præsentes citationes per edictum expediri, ideo vobis, ut supra jam dictis insolidum, dicimus, committimus, & mandamus, quatenus receptis præsentibus ad omnem instantiam, & requisitionem supradicti supplicantis, sive, &c. Per hoc præsens citationis edictum affigendum in valvis S.R.C. citetis, moneatis, & requiratis omnibus, & quibuscumque interesse prætendentibus, super hæreditate supradicti quondam Doctoris Joannis Antonii Gobbo, quatenus infra dies novem, quorum tres pro primo, tres pro secundo, & tres pro tertio, & ultimo peremptorio termino assignamus, si eorum putaverint interesse, compareant ad dicendum quicquid, aliàs ipso termino elapso, accusatisque debitis contumaciis procedemus, & providebimus in causa prædicta, ut juris, aliàs, &c. die 11. mensis Julii 1712.

Carolus Jannelli.
Carolus Custolus Act. Mag.
Blasius Imbrognus Scriba.

Adest Sigillum.
Citatio per edictum, ut supra.

14 *Formula petendi Curatorem in hæreditate jacente, cum informatione, & decretis, quando ignorantur Agnati.*

Al Regio Consigliere Signor D. Amato Danio Commessario.

Sofia di Giudice Matteo, e Felice Franchina della Città di Monte Corvino, umilmente espongono a U.S. come hanno intentato giudizio d'assistenza contra la Magnifica Faustina, e Vito di Ajutolo Conjugi possessori di un'Oliveto, che fu della quondam Cornelia Pico, Bartolomeo, e Gioseppe Denza madre, e figli per molte centinara, che devono conseguire di capitale, è terze, mediante istrumento presentato in Banca di Falvo penes lo Scrivano Gierafo, & non ha potuto proseguire a compilare il processo sì per le ferie, come perchè l'eredità è giacente, nè si sà a chi può spettare detta eredità; Pereiò dovendosi provedere di Curatore, supplica U.S. ordinare allo Scrivano, che stenda il decreto, per pigliare summaria informazione dell'eredità giacente, e commettere alla Corte di Monte Corvino, se vi fosse alcuno, che fusse erede, o volesse essere erede, o se sia stata adita; e non essendo adita, chi siano li più congionti, a' quali possa spettare la successione in detta eredità, affinchè da quella possa U.S. provedere quello li parerà di giustizia, che ut Deus.

Die 2. mensis Septembris 1697. Neap. præsentata per Hyeronimum Cicerchio Proc.

Die 2. mensis Septembris 1697. Neap. Per Dominum Militem U. I. D. Amatum Danio Regium Consiliarium, & causa Commissarium fuit provisum, quod de expositis in retroscripto memoriali capiatur summaria informatio, & committatur, prout præsenti decreto committitur Magn. Gubernatori, & toti Curiæ insolidum Montis Corbini, qui citatis agnatis, & cognatis, ac requisitis requirendis ad informationem prædictam procedat ad finem providendi de Curatore, hoc suum, & expediantur provisiones. *Amatus Danio.*
Falvus.
Cerasius Scriba.

Formula Commissionis pro examinandis testibus.

Amatus Danio Miles U.I.D. Reg. Consil. & ad causam infrascriptam per S.R.M. sive ejus S. R. C. Judex, & Comm. specialiter deputatus.

Magnifico Gubernatori, & toti Curiæ insolidum Civitatis Montis Corbini significamus qualiter ad instantiam infrascriptæ magnificæ supplicantis, sive, &c. fuit in dicto S. C. & coram nobis exhibitum, & præsentatum infrascriptum memoriale tenoris sequentis v3. (Hic inferitur.)

Quo memoriali per præfatum D. Causæ Commiss. viso, fuit interpositum infrascriptum decretum tenoris sequentis v3. (inferatur decretum.)

Pro cujus præinserti decreti exequutione fuit instatum pro præsenti expeditione, quapropter vobis, ut supra jam dictis Magnifico Gubernatori Civitatis Montis Corbini, & toti Curiæ insolidum committitur, & mandatur, quatenus receptis præsentibus ad omnem instantiam, & requisitionem retroscriptæ Magnificæ supplicantis, sive, &c. de expositis in præinserto memoriali in biduo capere habeatis, & debeatis summariam informationem de expositis in eo, citatis agnatis, & cognatis, ac requisitis de jure requirendis, & una cum præsentibus transmittatis, & transmittere valeatis clausam, & sigillatam, ut decet, & moris est, ut habita, & visa valeamus partium indemnitati de justitia providere, & ad ulteriora procedere, & hoc pro exequutione præinserti decreti S. R.C. sivè præfati Domini causæ Commissarii, quod ad unquem observetis, & observare faciatis, juxta ipsius seriem, continentiam, & tenorem, dantes, & concedentes, &c. ac mandantes &c. alias, &c. Datum Neap. die 2. mensis Septembris 1697.

Amatus Danio.

Philippus Falcus pro Vivo.

Joseph Cerasius Scriba.

CAROLUS II. DEI GRATIA REX.

T. de T. Gubernator Status T. & ad infrascripta per S.R.C. specialiter deputatus.

Quibuscumque Juratis, & servientibus nostræ Curiæ, & aliarum insolidum requirendis, significamus, qualiter nuper fuerunt nobis præsentatæ infrascriptæ literæ commissionales S.R.C. tenoris sequentis v3.

Qui s'inferiscono le provisioni per intiero.

Quibus quidem literis commissionalibus supra caput receptis, omni, qua decet reverentia, fuit nobis instatum de opportuna provisione, nos enim, &c. Ideo vobis jam dictis insolidum dicimus, & Regia, qua in his fungimur authoritate, mandamus, quatenus receptis præsentibus ad omnem instantiam exponentium, sivè, &c. peremptoriè citetis infrascriptos agnatos, & cognatos, scilicet certos personaliter, vel domi, & incertos per edictum, ut moris est, quatenus si sua putaverint interesse, infra dies novem, quorum tres pro primo, tres pro secundo, & tres pro tertio, & ultimo peremptorio termino assignamus, & & deinde in antea cum continuatione compareant coram nobis in nostra Curia hora solita causarum ad declarandum si quis eorum sit, vel velit esse hæres, & ad videndum juramenta testium, summariè producendorum, & examinandorum ad instantiam exponentium, super contentis in dictis præinsertis literis commissionalibus, alias, &c. & ut omnibus innotescat, & a nemine ignorantiæ causa allegari possit præsentis citationis copia affigatur in valvis solitis hujus Curiæ, prout affigi mandatur.

Citentur insuper T. & T. conjuges rei conventi ad videndum dictos testes jurare. Datum in Civitate T. die &c.

D. Gubernator.

Nomina Agnatorum certorum v3.

T. T. Nomina Cognatorum.

Nomina Reorum principalium v3.

T. T. ad V.I.T.

T. Actuarius.

Citatio cum inserta forma commissionis ad capiendam informationem de hæreditate jacente quondam T. de T.

T. die. & T. de T. ut supra.

Eodem quo supra die T. mensis T. anni 1697. in Civitate T. Talis de Tale ordinarius Iuratus Curiæ prædictæ Civitatis retulit mihi infrascripto ordinario Actuario Curiæ prædictæ, se publicasse retroscriptum edictum hoc prædicto die, more, & locis solitis hujus Civitatis alta, & intelligibili voce more præconis, & affixisse copiam in valvis Curiæ, modo, & forma sibi commissis, præsentibus pro testibus T. de T. & T. de T. & aliis. Nec non se dicta die intimasse edictum prædictum, & singula in eis contenta retroscriptis personis personaliter, & domi, prout sunt signati modo, & forma sibi commissis, & in fidem, &c.

T. Actuarius.

Elapso termino producuntur tres, vel saltem duo testes, & pro faciliori modo possunt produci infrascripti articuli v3.

Quæ breviter intendunt probare T. de T. & T. de T. actrices in causa, quam habent cum T. e T. conjugibus, nominibus, ut ex actis, non se adstringentes, &c. cum potestate addendi, &c. variandi, minuendi, isto, & omni alio meliori modo, &c.

In primis intendono provare, come da molti anni sono passati a miglior vita Cornelia T. Bartolomeo, e Giuseppe T. madre, e figli.

Secondo, come l'eredità delli detti non è stata adita da persona alcuna, e perciò detta eredità è giacente, e li più prossimi in grado a chi spetteria detta eredità non si sà chi siano, ma che al defonto vi sono li T. e T. parenti,

Die T. mensis T. 1693. & coram T. de T. &c.

T. de T. de Terra T. dicit l'officio suo esser della T. arte, ætatis suæ annorum tot, vel circa, ut dicit, testis summariè productus pro parte T. & medio ejus juramento interrogatus, & examinatus super articulis præsentatis pro parte dicti T. & T. & quicquid inde scit.

Super primo articulo interrogatus esso testimonio, dicit, *qualmente con l'occasione, che in quel tempo, che morirono T. de T. stavano vicini di casa, sà benissimo esso testimonio, che T. de T. e T. de T. passarono da questa vita da molti anni sono, che per la lunghezza del tempo non si raccorda proprio l'anno, &c.* Hic nota, quod requiruntur duo testes deponentes de visu circa mortem, aliàs requiruntur septem de fama publica illos fuisse mortuos, ut dixi *in tit. de præam.*

Super secundo articulo interrogatus dixit esso testimonio, *qualmente con l'occasione, che nell'eredità di detti T. e T. vi sono molti debiti, sà benissimo esso testimonio, che la detta eredità è giacente, e nullo l'ha voluto adire, e li prossimi in grado, a' quali potrebbe det. eredità spettare non si sà di certo chi siano, ma per quanto esso testimonio può sapere, vi sono li T. e T. più congionti.*

Ovvero, o li suoi più congionti, a' quali averia spettata detta eredità sarebbero T. T. T. figli, o nipoti, &c.

Et ita deposuit de causa scientiæ, ut supra.

Io T. di T. ho deposto, ut supra.

T. Judex.

T. Actuarius.

Simili modo examinantur duo, vel tres testes, & deinde fit memoriale tenoris v3.

Al Regio Consigliero Signor Amato Danio Commessario.

Sofia di Giudice Matteo, e Felice Franchina della Città di Montecorvino umilmente espongono a U. S. come già è venuta l'informazione dell'eredità giacente delli quondam Cornelio Pico, Giuseppe, e Bartolomeo Denza debitori; Pertanto supplicano U. S. provedere detta eredità giacente di Curatore, col qual si possa legittimamente proseguire il giudizio, che ut Deus.

Si fa il decreto di facultas, e poi passati due giorni si fa decreto, e non s'intima il decreto di facultas, contro li contumaci incusati alle provisioni, che furono citati ad declarandum si sunt hæredes.

Die 24. mensis Iulii 1689. Neap. Per militem U. I. D. Amatum Danio Reg. Cons. & causæ Commiss. Visis actis, & retroscripto memoriali, fuit provisum, quod detur Curator Magn. U. I. Doct. Ioannes Augustinus Mele in præsenti causa, cum quo legitimè procedi possit in causa prædicta, hoc suum, &c.

Amatus Danio.

Pro magnifico Falco absente, de Alesio.

Cerasius Scr.

De Mele acceptat onus, & instat pro actis.

Die 29. mensis Ianuarii 1689. Giuseppe Dali Portiero del S.R.C. ho notificato il magnifico Agostino Mele Procuratore.

Ben vero, per procedere più ordinatamente, deve farsi il detto decreto della facultas primo, e poi fare questo decreto, ad ogni modo giornalmente si vede praticare dell'uno, e l'altro modo, nè si ci fa dubbio su li Tribunali Napoletani.

15 *Formula Electionis Curatoris, quando duo hæredes, vel plures contendunt super aditione.*

Creditor in libello adjunget v3. E perchè l'eredità del detto D. Salvatore d'Amato suo debitore si concontroverte fra gli eredi, nè ancor si è accertato chi sia l'erede, fa istanza darsi il Curatore con chi si possa legittimamente procedere, &c.

Die 15. Martii 1673. Neap. per subscriptum D. Iud. M.C.V. visa retroscripta comparitione, provisum, & decretum est, quod detur prout præsenti decreto dari mandatur Curator U. I. D. Didacus Messavalle ad lites tantum, cum quo legitimè procedi possit ad omnes actus usque ad decreti diffinitivi executionem, hoc suum &c. Capicius Scondito. Comm. Act.

Quod decretum legitur in processu a M.C. translato in S.R.C. in banca magnif. Nicolai de Alexio penès Girace Scrib. int. Proc. Camill. de Amato cum Io: & Vespasian. de Anna *fol. 25.*

16 *Formula informationis, & decreti, quod procedatur cum T. usi hærede T.*

Ex provisione Curiæ Terræ Capitis grassorum deleg. per M.C.V.

Iuratis, & servientibus nostris, & aliarum, &c. significamus, qualiter per magnificum Andream, & Rev. D. Onuphrium del Mastro fuerunt præsentatæ literæ provisionales M. C.V. pro examinandis testibus, in causa, quam habent in M. C. Vicariæ cum Anna de Marco filia quondam Caroli de Marco, & Anna Pascale, tenoris sequentis v3.

Nella G.C. della Vicaria, & penès acta comparono Andrea del Mastro, & D. Onofrio, figli, & eredi del qu. D. Alessandro del Mastro, olim Barone di S. Teodoro, e dicono qualmente nella causa, che verte tra essi comparenti, con Maddalena Pascale, com'erede della quondam Anna de Marco sua madre, e detta Anna, come figlia, & erede del quondam Medico Carlo de Marco, e difficultandosi, se la detta Maddalena, & Anna siano eredi, come di sopra, benche possedono le robe ereditarie di detto quondam Carlo, nè portano altro titolo, nulladimeno le dette robe le possedono, com'eredi di quello, e s'hanno esatto, e si esiggono li frutti, e per tali da tutti sono stati stimati, e riputati, pertanto fanno istanza nella G.C. constito de prædictis procedersi all'espedizione di detta causa, citra præjudicium d'ogni altra loro ragione, e di tutti danni, spese, & interessi, non solo in questo, ma in ogni altro modo migliore.

Die 28. mensis Iunii 1691. Neapol. Per subscriptum Dominum Iudicem M. C. V. fuit provisum, & decretum, quod capiatur summaria informatio de petitis in comparitione, testes habeantur pro citatis, & recipiantur per officiales, & Actuarios insolidum Curiarum Capitis grassorum, & Suessæ Cilenti insolidum ad finem providendi, super petitis; hoc suum, &c. Galeota, &c.

CAROLUS DEI GRATIA REX, &c.

Regentes, & Iudices M. C. V. magnificis Officialibus Curiarum Capitis grassorum, & Suessæ Cilenti insolidum, eorumque Actuariis insolidum significamus qualiter ad instantiam, & requisitionem supradictorũ exponentium, sive, &c. supradictum decretum, & omnia in eo contenta observetis, & observare debeatis juxta sui seriem, continentiam, & tenorem, ita quod ad unguem debitum sortiatur effectum, pro cujus observantia procedere debeatis ad examen testium pro causa in comparitione enunciata, juris ordine servato, quo confecto, transmittatis ad hanc M.C. in supradicta banca ad finem providendi, aliàs, &c. Datum Neap. die 28 mensis Iunii 1691. Galeota, locus Sigilli, Franciscus de Amelio, Longobardus Scriba. Ideo vobis, ut supra jam dictis, dicimus, committimus, & mandamus, quatenus receptis præsentibus ad omnem instantiam, & requisitionem supradictorum exponentium citare habeatis, & debeatis omnes infrascriptos testes, quatenus prima die juridica comparere habeant coram nobis in hac nostra Curia in Terra Capitis Grassorum ad deponendum eorum testimonium veritatis super tenore retroscriptæ comparitionis; nec non citare habeatis, & debeatis Magdalenam Pascale; quatenus in eodem termino compareat in dicta nostra Curia ad videndum juramenta testium, alias, &c. citentur, & referatur, datum in Terra Capitis Grassorum sub die tertia mensis Iulii 1691.

Petrus Antonius Maronus Gub. & Commiss.

Citandi sunt v3.

Paulo Cera.

Scipione Cera.

Paulo Maulo.

Tommaso Mazzarella.

La magnifica Maddalena Pascale ad V.I.T.

Eodem die, &c. In Terra Capitis Grassorum, Ioannes della Trecchia Ordinarius Bajulus Curiæ Terræ Sancti Theodori retulit mihi infrascripto Capitaneo Terræ Capitum Grassorum se personaliter citasse infrascriptos testes, & Magdalenam Pascale ad videndum juramenta testium, & ita retulit. Qui si avvertirà, che non era necessario intimare i testimonj, mentre nel decreto si dice capiatur summaria informatio, ma solo citarsi ad V.I.T.

Maronus Capitaneus, & Commiss.

Testes examinati ad instantiam Illustris Domini Andreæ del Mastro, Baronis Terræ Sancti Theodori, & Rev. D. Honuphrii del Mastro in causa, quam habent in M.C.V. cum Magdalena Pascale, & alius, ut in actis.

Die 4. mensis Iulii 1691. Capite Grassor., & coram magnif. Capitaneo Comm. deputato per M.C.V.

Thomas Mazzarella Terræ Sancti Theodori, ætatis suæ annorum triginta octo in circa, ut dixit, testis summariè productus per Illustrem Andream del Mastro, Baronem Terræ Sancti Theodori, & Reverendum D. Honuphrium del Mastro, in causa, quam habent in M.C.V. cum Magdalena Pascale, ut in actis, & primo interrogatus, & examinatus, medio suo juramento, super tenore retroscriptæ comparitionis, dice, che esso testimonio sà molto bene, che la quondam Anna de Marco, era figlia legitima, e naturale del quondam Medico Carlo di Marco della Terra di Sessa, e detto Carlo non lasciò altri figli, nè eredi, solo che la detta Anna, la quale si ha posseduti tutti li

beni

beni creditarj di detto quondam Medico Carlo, e com'erede si ha pigliato li frutti delli beni di detto qu. Carlo,& anco sà esso Testimonio, che Maddalena Pascale è figlia legittima, e naturale di detta quondam Anna, e com'erede si possiede tutti li beni ereditarj tanto di detta Anna,sua madre, quanto di det. quondam Carlo,suo avo, essendo così sempre stata trattata, com'erede, percependone li frutti, com'erede; e questo è quanto sà, e può deporre sopra detto fatto de causa scientiæ. Interrogatus dixit, che lo sà per esser pratico nella Terra di Sessa Patria di detta Maddalena, & Anna, de causa scientiæ, interrogatus dixit,ut supra.

Signum Crucis,&c.

Petrus Antonius Marcuus Gub.& Com.

Signorellus Act.

Sic recipitur examen alterius testis,qui debent esse tres, vel saltem duo.

In causa Hæredis quondam Caroli del Mastro cum hæredibus quondam Doctoris Phisici Caroli de Marco,ut ex actis.

Ordinatione D. Jud. Galeotæ requiratur pars ex adverso, quatenus prima die juridica cum continuationa compareat coram nobis in Aula M. C. quoniam intendit præsentem causam expedire, justitia mediante.Neap.die v.Maii 1692.

Hæc monitio notificatur parti ex adverso, & fit relatio,& fit decretum tenoris sequentis v3.

In causa hæredum quond. Caroli del Mastro cum hæredibus Doctoris Phisici Caroli de Marco, ut ex actis.&c.

Die 17.mensis Martii 1664.Neap. facto verbo.

Per M.C.facto verbo, visis actis, & informatione *fol.*31. & 32. fuit provisum, & decretum, quod procedatur cum Magdalena Pascale, uti hærede quondam Caroli de Marco, & intimetur personaliter, hoc suum,&c.

Galeota.

Hæc formula sumpta est ex processu M. C. V. in banca Magnifici Iosephi Basilis apud Sorrentinum Scribam *fol.*35.

C A P. XLIII.

De Cessionario, filiis, & alii, qui sine consensu alterius agere non possunt.

S U M M A R I U M.

Cessionarius agere potest duobus modis, nomine cedentis,& nomine proprio, num.1.

Cessionarius nomine proprio, an teneatur exhibere cessionem in litis initio, num.2.

Cedens quando potest exigere debitum cessum, & agere, num.3.

Cessionarius olim agere non poterat, nisi pro cessione facta ex causa onerosa, secus hodie, num.4.

Cessionarius ex pretio nisi constet de solutione pretii agere non potest, num.5.

Cessionarius pro quantitate verè soluta tantum agere potest,cum limitatione, num.6.

Filiusfamilias, an, & quando possit agere, & conveniri sine consensu Patris,& è contra Pater sine consensu filii, num.7.

Filius sine consensu Patris donare potest, in quo Pater usumfructum non habet,nec unquam acquirere potest, num.8.

Filia soluto matrimonio agere potest sine consensu ad dotem adventitiam recuperandam, num.9.

Filius absque consensu Patris in judicio esse potest, ubi ob absentiam patris, consensus haberi non potest, num.10.

Pater non potest conveniri super proprietate, ubi ipse habet usumfructum, sine consensu filii, num.11.

Pater, in quo usumfructum non habet, nec habiturum sperat,an,& quando potest agere,& conveniri sine consensu filii,& filius sine consensu patris? num.12.

Agere non potest,qui caret actione, num.13.

Agere quilibet de populo potest circa educationem pupillorum,& ubicumque est actio pupillaris, num.14.

Banniti, deportati, item condemnati ad perpetuum carcerem,perjurus, excommunicatus, & quilibet infamis ad judicium civile venire nequeunt,uti Actores, vel voluntarii Rei,secus uti Rei necessarii,cum limitationibus, num.15.

1 Cessionarius potest agere duobus modis v3.

Primo, nomine cedentis, exercendo actiones directas, quando in libello petit reum condemnari sibi nomine cedentis,ut cedenti ipsi.

Secundo, nomine proprio, exercendo utiles actiones, ut quando petit condemnari reum sibi tanquam de re ad se pertinente, ita *Carl.lib.1.tit.2. disp.3. nu.*13 Unde nota, quod

Cessionarius agens nomine cedentis debet legitimare personam suam ante litis contestationem, sicuti debet omnis actor, qui alieno nomine agit, ita *Carl. ibid.num.*28.

2 Cessionarius vero agens nomine proprio, non tenetur legitimare, nec edere instrumentum cessionis in initio litis, sed sat erit, ut id efficiat ante sententiam, sicuti omnis alius actor, qui agit nomine proprio, ut hæres, filius, &c. Nam in Regno est Constitutio, *Exception. filiationis*, ita *Carl. ibid.num.*11. & 12.& *num.*26.dicit,per dictam *Constitutionem* in Regno corrigi *l. non ignorat C.de iis, qui accusare non possunt*, & ita fuit opinin *Caravit.* quoque *in rit.*294. *in fin.Specul.*& alii ibi relati.

Sed dicta opinio non placet *Muscatel.*quia *in Glos. comparentis p.3.num.*13.dicit dictam opinionem non esse semper veram, nam cessionarius. vel donatarius cogitur ante contestationem exhibere copiam instrumenti cessionis, quando petitur a reo, ad finem deliberandi; verum si juret cessionarius non posse edere, & opus esset probare cessionem, vel donationem per testes, tunc excusatur a dicta editione, idem *Masc. glos.mentionator. par.3.num.7.Severin. ad Sanfel. dec.*338.*lib.3.vers.verum si Actor.*

3 Cedens aliquid,potest regulariter exigére debitum cessum,& consequenter agere in judicio, quia directæ actiones remanent penès cedentem, *Ossicus dec.*82. *Thes. q. forens.*12.*lib.4.*penès *Gallup.p.5.nu.*39.

Primo limita,ubi concurreret unum ex tribus requisitis *in l.3. C.de nov.* tunc non poterit cedens agere in judicio,*Gallup.ubi sup.*

Secundo limita,si adsit in instrumento cessionis clausula v3.*Ponens, & cost tuens cessionariū a procuratorē in rem propriam*,quia tunc omnes actiones,& ipsarum exercitium transferuntur in cessionarium, *l.qui quadraginta, §.1. ff.ad Trebel. & Boer.in l.provinciali §.si ego ff.de novi oper.nunc.& Alex.in d.l.qui quadraginta num.*4.

Licet contradicant *Jason. in l.si cum emptore nu.9. ff. de pact. Alex. in d.l.in provinciali, Menoch. cons.*201.*nu.*13.*vol.*8.penès *Gallup.p.1.cap.5.nu.*4.

Et ratio assignatur, quia cedens semper intelligitur ponere cessionarium in ejus locum, & consequenter transferre in eum rei cessæ dominium.

Tertio limita; ubi in instrumento apponantur verba v3.*transferens non solum omnem actionem, quam habet contra debitorem suum, sed etiam omnem spem, & exercitium actionum, ita quod apud cedentem nulla remaneant actionum reliquiæ.*

Tunc cedens nullo modo poterit agere, etiam antequam unum ex tribus requisitis interveniat, &

quia

quæ est vera cautela, nè cedens agat, nec exigat, nec confiteatur sibi fuisse solutum debitum jam cessum, ita *Gallup. d. cap. 5. p. 1. num. 42. ex Jason. in l. si cum emptore nu. 11. Afflict. dec. 162. in fin. Paul. de Castro in d. l. si cum emptore ff. de pact. Alex. cons. 46. vol. 5.*

Et creditor, qui declarat nudum nomen habere, non potest agere ipse, nec tertius exequutive, ut diximus *in cap. de liquid. instr.*

4 Cessionarius olim non admittebatur ad agendum pro re cessa, nisi ex causa onerosa, *Rit. M.C.V. 290.*

Sed hodie *dictus Ritus* non servatur, *de Bottis in addit. ad cit. Gallup. p. 1. cap. 5. num. 43.*

5 Cessionarius ex pretio non potest agere, nisi in instrumento cessionis dicat Notarius fuisse numeratum pretium in ejus præsentia, vel nisi prius constet de solutione pretii, & si de facto agat, & deinde solvat, validatur judicium, *Bal. in l. per diversos col. 5. num. 17. C. mandati, Menoch. in præsumpt. 129. num. 2. ver. Jacund. est conjectura lib. 4. penes Gallup. p. 1. cap. 4. num. 44.*

6 Cessionarius non potest agere contra debitorem cessum, nisi pro quantitate verè soluta, *l. per diversos C. mandati, DD. ibi.*

Limita primo dispositionem dictæ legis, ubi debitor consentit tali cessioni, *Rom. cons. 85. Hippol. sing. 45. Gallup. p. 1. cap. 5. num. 47.*

Secundo, si fiat cessio fratri de re relicta in hæreditate majorum, *Socc. cons. 47. num. 5. vol. 3. Gallup. ubi sup.*

7 Filiusfam. an, & quando possit agere, & conveniri sine consensu patris, & e contra, quando Pater sine consensu filii, vide *de Marin. ad Revert. decis. 212.* ubi concludit judicium a filiofam. institutum tam in agendo, quam in defendendo esse nullum absque consensu patris, *& de Franch. dec. 494.*

Cum distinctione tamen, quod in caussa civili in bonis, in quibus usufructus acquiritur Patri, nullo pacto filius potest agere, vel conveniri.

In bonis vero, in quibus ususfructus non acquiritur Patri, potest filius sine consensu patris agere, vel conveniri, *de Marin. loco cit. Afflict. decis. 180. circa finem.*

8 Et filius sine consensu patris donare potest rem, in qua Pater non habet usumfructum, *text. est in auth. ut liceat matri, & aviæ, §. res autem ita relictas,* & ita decisum per S. C. anno 1655. teste *d. de Marin. in d. dec. nu. 3.*

9 Ideo filia ad dotem adventitiam recuperandam, soluto matrimonio, sine consensu patris agere potest, quia post solutum matrimonium Pater non habet, nec habere potest in dicta dote adventitia suæ filiæ viduæ usumfructum, *de Marin. loc. cit.* & citati per eum.

Aliàs dixi in prima parte hujus 3. *tom. cap. 3. nu. 51.* quòd filius pro patre, & pater pro filio, & quivis alius conjunctus pro conjuncto potest esse in judicio, cum aliquibus limitationibus, ubi vide.

10 Et ubi pater est absens, & illius consensus non facile haberi potest, tunc filiusfamilias absque consensu patris in judicio esse potest, *de Marin. ad dec. Revert. 212. num. 6.* & citati per ipsum.

11 Et pater quando convenitur pro re filii, in qua habet, vel habiturus est usumfructum, super proprietate judicium, quod fit a patre, est nullum sine consensu filii, per *Text. in l. fin. C. de bonis, quæ liberis §. ubi autem*, ibi: *Adhibeatur autem etiam filiorum consensus, nisi adhuc in prima ætate sint constituti.*

12 Et ubi agitur de re, in qua Pater usumfructum non habet, nec se habiturum sperat, tunc quia Pater non est legitimus administrator, oportet filio dari Curatorem ad litem, si est minor, at si est major, quamvis sub patris potestate sit filius, agere, & conveniri potest, & in his discrepant DD. & ideo tutius fit cum consensu filii.

Distinguunt alii, quod in bonis adventitiis ex patrimonio matris perventis potest agere, & conveniri absque filii consensu.

In adventitiis vero aliundè filio quæsitis, Pater in judicio esse non potest sine filii consensu.

13 Agere non potest, qui caret actione agendi, ut diximus *in cap. de exceptione carentiæ actionis.*

14 Agere quilibet de Populo potest circa educationem pupillorum, quia est actio popularis, *DD. in l. 1. C. ubi pupillus educari debeat, Gallup. p. 1. cap. 4. nu. 6.*

Actio enim quando est popularis, quilibet de populo potest esse actor; etiam mulier, quæ ex sui persona nullum habet interesse, poterit esse in judicio, & hic est specialis favor pupillorum, *Gallup. ubi sup. n. 67. & Gra. dec. 41. n. 13. Bar. in l. 2 C. de neg. gest. nu. 6.*

15 Banniti nostri temporis, qui deportatis æquiparantur; item deportati, item carcerati, qui sunt condemnati ad pœnam perpetui carceris, quia dicuntur privati civilitate, & libertate, & sic maxima capitis diminutione diminuti, & mortui civiliter, ideo ad judicium civile venire nequeunt, *Verd. ad Gallup. par. 1. cap. 5. nu. 95. per tex. in l. 2. ff. de capitis diminutione, de Marin. tom. 2. resol. 5. num. 12.*

Idem ait de perjuro, & qualibet persona infami, de excommunicato, & ad triremes damnatis, & similib.

Quæ conclusio non habet locum in reo necessario, quia etiam excommunicatus, banditus, perjurus, & persona infamis potest comparere in judicio ad se defendendum contra actorem, tam per se, quam per alium, *Scaccia tract. de sententia, & re judicata, gloss. 11. vers. contr. num. 9. vers. necessarius, Gallup. pars. 2. cap. 6. num. 2. Verd. ad Gallup. num. 57. Peregr. de jure Fisci lib. 12. tit. 1. num. 17.*

Et ampliatur, etiam quando contra incertos prætensores fit citatio per edictum, ut compareant omnes, qui sua putaverint interesse, *Gallup. & Scaccia ubi sup.*

Quæ conclusio non habet locum in forjudicatis nostri Regni, qui nec per se, nec per alios se defendere possunt.

Nec habet locum in excommunicato, qui spernit absolutionem, & in excommunicato, qui venit reus voluntarius, *Verd. ubi supra.*

Nec habet locum in reo excommunicato, qui velle reconvenire actorem, quia reconveniens, est potius actor, & ideo non auditur, *Mosil. de grad. cit. nu. 241.*

Sed tantum potest excipere, appellare, & se defendere, quia ea sunt de jure naturæ, *cap. inter de except. l. ut vim 3. ff. de justitia, & jure, Mosil. ubi sup.*

In quibus casibus potest agere maritus sine mandato uxoris, consanguineus, vel affinis, Religiosus, Procurator, aliàs dixi *in prima parte hujus 3. tom. cap. 3.* & ibi te remitto.

C A P. XLIV.

De Exceptione veniæ non petitæ.

S U M M A R I U M.

Personæ, quibus reverentia debetur, in jus vocari non possunt, sine Prætoris licentia, & sunt
Universitas a Cive,
Pater a filio, & filia descendente.
Socer a Genero.
Patronus a liberto.
Et similes, sub pœna quinquaginta aureorum parti, & non fisco applicanda, num. 1.
Pœna quando debetur, num. 2.
Licentia si a Iudice denegatur, appellatur, num. 3.
Declaratur differentia inter filium emancipatum, & in potestate existentem, & in bonis castrensibus, & quasi castrensibus, num. 4.

Re-

Rusticitas non excusat a pœna; num.5.

Citatus si non comparet, vel comparet, & opponit dictam exceptionem, processus erit nullus, cum ampliationibus, & limitationibus, num.6.

Qualitas personæ si celatur in libello, vel in prima citatione, repugnantes opiniones conciliantur, num.7.

Stylus Curiarum Regni in concedenda dicta licentia, & taxa dictæ concessionis, num.8.

Formula petendi veniam, & eam concedendi, num.9.

1 HAbemus *tit.4. in lib.2. ff.de in jus vocando*, ubi in jus vocare est juris experiendi causa vocare, *l.1.d.tit.*

Et *l. quique litigandi 4. eodem tit.* numerat personas, quæ in jus vocari non possunt sine venia, ibi Prætor ait; *Parentem, Patronum, patronam, liberos, parentes patroni, patronæve, sine permissu meo, ne quis vocet.* Parentem hic utriusque sexus accipe.

Et *in l.generaliter 3.* statuitur, ibi, *generaliter eas personas, quibus reverentia præstanda est, sine jussu Prætoris, in jus vocari non possunt.*

Et *in l.in eum pen.eod.tit.* imponitur pœnam quinquaginta aureorum.

Quando itaque in jus vocatur Universitas a cive, Pater a filio, vel alio descendente, Socer a genero, Patronus a liberto, & omnis alia persona, cui debetur reverentia, nisi prius petita fuerit venia, vocans tenetur ad pœnam aureorum quinquaginta, juxta dictam *l.penult. ff.de in jus vocando.*

Quæ pœna applicatur parti, & non fisco, *Novar. par.1.quæst. forens.149.num.9.ex Castren.* & aliis *in l. simul ff.eodem.Oinot.lib.4.de act. §.pœnales tit.6.num.56.ex Jasone, Angelo,* & aliis.

2 Quæ pœna tunc datur, quando citatio facta fuerit, nam per præsentationem libelli non incidit in pœnam, quia judicium a citatione, non a libelli porrectione incipit, *l.libertus 15. ff.eodem, Oinot.ubi sup. n.53.*

Item quando quis venit, ut actor contra eum, cui debetur reverentia; nam si venit, ut reus, necesse non habet veniam impetrare, *l.libertus 24. ff.eodem.*

Et non sufficit veniam petitam esse, sed etiam impartitam esse oportet, ut quis evitet hanc pœnam, *Oinot.ubi supra num. 62.* ex *Angelo, & Jasone,* & per *text.in verbo impetrasset.*

3 Et tamen si Judex sine causa denegaret licentiam, potest appellari ad superiorem, *Oinot.ibid.*

4 Quod est verum, sive sint emancipati, *l.final.C.de in jus vocando*, sive adhuc existant in patria potestate, qui pro castrensi, vel quasi castrensi peculio tantum agerent, *l. lis nulla 4. ff. de judic. Oinot. d. lib.4. §.pœnales num.50. fol.1496.*

Sed ut bene intelligas hanc conclusionem *Oinot.*, scias, quod *d.l.5.* statuit, ut nullum litigium esse possit inter patrem, & filium, dominum, & servum, nisi de castrensi, vel quasi, quando est sub patria potestate.

Et *d. l.qui in potestate finali C.de in jus vocando*, idem statuit, ut filius in potestate constitutus patrem in jus vocare non possit, verum filius emancipatus venia impetrata poterit patrem in jus vocare.

Ex his sume conclusionem, quod emancipatus tunc poterit in jus vocare patrem, quando fuerit impetrata venia, quod idem observandum est in matris persona, *d.l.fin.C.de in jus voc.*

Filius non emancipatus pariter in jus vocare patrē poterit pro castrensi, vel quasi, venia prius impetrata, & idem in adventitiis, in quibus patri non acquiritur ususfructus, ut exponit *glos. & Apostilla in d.l. 4.de judiciis.*

Præter vero hos casus filius in potestate constitutus, etiam si impetraverit veniam, non admittitur in judicio contra patrem, & ita intelligendus est *Oinot.* ubi supra, *ex text. in l.qui in potestate fin. C.de in jus vocando*, ibi, *in summaria, filius in potestate, etiam petita venia non potest agere contra Patrem, ut dicitū*

5 Nec rusticitas excusat a pœna prædicta, quia naturali ratione honor hujusmodi Personis debetur, *l. venin petita C.de in jus vocando.*

6 Sed si post oppositam exceptionem procedatur ad ulteriora, vel si citatus non compareat, processus erit nullus, *Nov.p.1.q. forens.149.*ex doctrina *Gram. cons.20.Roland.a Valle cons.18. num.24. vol.2. Capyc. decis.56.num.6.*

Itaque ut habeat locum dicta exceptio, debet citatus opponere eam, statim cum comparet, & si comparendo nihil opponeret, tunc censetur approbata persona actoris, eique tacitè data licentia agendi, & validè procedi potest; *Novar.*ubi supra *nu.6.* ex doctrina *Alex.in l.finali ff.de in jus vocando, Frec.in par.12. n.16.de præsent.instrum. Guid.Pap.dec.721.Cacheran. dec.30.n.11.Gal.up.par.1.cap.5.nu.63.*

Et ubi citatus non comparet, tunc licet non opponatur dicta exceptio, tamen procedi non poterit ad incusationem contumaciæ, quia citatio, & contumacia ipso jure dicitur nulla, *Bart. in l. quamvis ff. in jus vocando*, quem citat *Novar. ubi supra.*

Ampliatur, ut si quis præsentavit instrumentum liquidum contra personam, cui ipse præsentans debet reverentiam, & non petit prius licentiam, & fuerit expedita citatio super tenore instrumenti, citatio est nulla, itaut si non comparet citatus, non potest contumax recuperari, & si comparet, & opponit dict. exceptionem, non potest procedi ad interrogationem, quia persona actoris non est legitima in præsentando instrumentum absque venia petita, *Freccia, & Noviar.ubi supra.*

Etiamsi velit solvere pœnam, adhuc procedi prohibetur; idem *Nov.ubi sup.*ex doctrina *Cyn.in l.si quis per alium §.in eum, ff.ne quis eum, & in l.finali. C.de in jus vocando.*

Limitant alii, hanc exceptionem non habere locum, ubi in libello, vel in citatione exprimeretur qualitas personarum, & quod libertus intendat citare patronum, quia eo ipso, quod Judex permittit citationem, videtur concessisse veniam, vel eo ipso, quod Princeps concedit rescriptum delegationis supplicanti, videtur facere habilem supplicantem ad agendum, ex DD.citatis per *Capyc. dicta decis.56. num.8.* quos sequitur *Freccia in dict. tractatu de præsent. instrum. par.12.num.19.*

Itaque secundum hanc opinionem tunc haberet locum dicta exceptio, quando in libello citationis celatur qualitas personarum; ut si talis comparet, & instat citari talem, non exprimendo, quod comparens sit libertus dicti talis citandi, vel filius.

Contrarium tamen defendit *Novar. in dicta q.149. num.7.* & ingeniosè confutat contrarium tenentes, quod venia requiritur pro forma, & ideo non sufficit citatio, sed expressa venia, & ita fuisse decisum in Regia Audientia Apuleæ; & ita concludit quoque *Ricc.collect.2598.par.7.*

Hæ duæ opiniones possunt conciliari, ut prima intelligatur, ut dicit *Oinot.in d.lib.4. tit.6. §.pœnales num.78.* quod si quis petat veniam, & Judex absque mentione veniæ citationem committit, videtur virtualiter concessisse veniam, *argum. l. ad rem mobilem 86. ff.de procurat.* Secus, quando instituitur judicium absque petitione veniæ, & tunc habet locum dec.*Novar.*

Hodiè autem in Regno locum non habere dictam exceptionem veniæ, non petitæ concludit

Muscat.in par.2.gl.intimato n.26.ex ritu M.C.V.6. sed solum de urbanitate posse apponi in libello clausulam vz. *venia quatenus opus fuerit petita*, nam in *dicto ritu 16.* statuitur, ut omnis persona cujuscumque qualitatis, conditionis, & dignitatis possit vocari in M. C. Vica & propterea censetur derogatum juri

com-

communi, & sublatum dictum impedimentum veniæ petendæ.

7 Dictæ opinioni *Muscat.* videtur opitulari *dicta decis. Capyc.* 56. ubi totum Consilium fuit in voto, quod valeat processus factus per Nepotes contra Avum, nulla venia petita, & *Muscatell.* sequitur *Prosper Petra ad Gramm. dec.* 88. *num.* 6. *Cæsar Bisagni allegat.* 148. *num.* 2.

Sed meo rudi judicio nihil satisfacit ratio per *Muscatell.* adducta; nam *ritus Mag. Cur. Vic.* 46. in quo se fundat, non loquitur, nisi de personis, quæ prætenderent non posse trahi ad M. C. V. ob aliquod privilegium alicui ex eis concessum per Carolum Tertium, Reginam Margharitam, Regem Ladislaum, & alios prædecessores. Quæ privilegia per dictum ritum revocantur, ut omnes possint conveniri in dictis Tribunalibus M. C. nullo excepto, nisi familioribus, & commensalibus Regis, qui nequeunt in dicto Tribunali citari.

Ultra quod ritus prædict. non videtur dispensare, ut liceat filio in jus vocare patrem, non adhibita illa reverentia, quæ de jure communi sub pœna 50. aureorum mandatur servari, non solum in M. C. V. sed in omnibus Curiis; sed solum statuit *Imperator in d. ritu*, ut nullus excipiatur a dicto Tribunali M. C. V. nisi sui commensales, familiares, & in actu servientes.

Et sic malè adaptatur *dictus ritus* ad propositum, ut non sit venia petenda, quando in aliqua Curia vocatur persona, quæ non prætendit se exemptum a M. C. V. sed solum prætendit reverentiam ob eo, qui sub sui potestate est, ut si vocatur pater a filio, Avus a Nepote, Universitas a Cive.

Nec obstat *decisio Capyc.* 56. quia ibi non fuit consideratus *ritus* prædictus, sed potius fuerunt validata acta; ex eo, quia, ut in principio decisionis dicitur, ibi Avus permisit procedi usque ad conclusionem, & post compilatum processum, ad conclusionem opposuit exceptionem veniæ non petitæ, qui est unus ex casibus exceptis, ut supra diximus; nam dicta exceptio si non opponatur statim in ipso actu, quo comparet citatus, processus erit validus, quia censetur approbata, & habilitata persona actoris, procedendo cum eo ad actitandum, & non opponendo de venia non petita.

Nisi potius velimus dicere, quod in Regno cum sint sublatæ omnes illæ sophisticæ, & subtiles sollemnitatum juris apices, quæ antiquitus, & de jure communi requirebantur, & proceditur sola facti veritate, & puritate negotii. Fas erit dicere, ut in Regno parum, aut nihil de dicta exceptione ratio habeatur, & quod in Regno admittatur opinio ista, ut sufficiat, quod Judex permittat citari, quia in ipso censetur data licentia, & tanto magis si ponatur in libello, illa clausula, *petita quatenus opus fuerit venia*, dum in Regno talis, qualis petitio sufficit, si tamen ex narratione potest comprehendi, quid actor velit; ut omnes Prattici Regnicolæ concludunt, post *Muscatel. in par. prima glos. libellus nullus num.* 7.

8 Quicquid sit, vidi in multis Curiis Baronalibus esse stylum petendi veniam, & in pandectis Curiarum esse taxatum tarenum unum pro dicto actu, vel plus, aut minus, secundum pandectas; & *Carol. de Rosa conclus.* 17. concludit contra *Muscat.* quod hodie servatur in omnibus Curiis, ut pater a filio non vocetur in judicio sine venia, aliàs punitur. Et ampliat etiam in filia nupta, & filio emancipato.

Et ultimo certum est, quod contra personas, cui debetur reverentia, liquidari non potest instrumentum, ut diximus *in cap. de liquid. instrum. in 2. tomo meæ prax.* & dixi hic superius.

Formula petendi veniam.

9 Al Signor Governatore della Città di Monte-Corvino.

Ortensio di Arminto umilmente espone a U. S. come da Biase di Arminto suo avo de facto è stato spogliato dalla pacifica possessione di un'oliveto sito al tal luogo, pervenutogli per legato dal quondam Andrea di Morretta, ed avendo più volte richiesto detto suo Avo con ogni dovuta riverenza, ha ricusato, e ricusa restituirgli detto oliveto; intendendo perciò rivocarlo, mediante la giustizia di U. S. la supplica per la licenza, affinchè senza timor di pena possa conseguire la giustizia, che gli assiste, ut Deus.

Licens exponenti, ut petitur, datum, &c.

Poi si formerà il libello in forma.

T. Gubernator, & Judex.

T. Actuarius.

CAP. XLV.

De exceptione, & pœna quotæ litis.

SUMMARIUM.

Contractus quotæ litis est prohibitus sub pœna, tam de jure Cæsareo, quam Canonico, quam de jure Regni. & quæ pœna sit statuta, num. 1.

Prohibitio comprehendit Advocatos, Procuratores, Sollicitatores, & quemlibet alium, num. 2.

Religiosi, Clerici, & Ecclesia non subjacent pœnæ prædictæ, sed solum recuperant sumptus litis, num. 3.

Formula conventionis de quota litis per viam denunciationis, quæ non est prohibita, num. 4.

1 Pœna contra paciscentes de quota litis de jure Cæsareo est privatio officii Advocationis, *l. si qui C. de postul.*

Prohibita est pactio de quota litis etiam per *Text. in l. sumptus* 54. *in fin. ff. de pactis, l. si remunerandi §. ult. ff. mandati, l.* 1. *§. si cui ff. de var. & extr. ord. cognit. l. si quis C. de postul. l. litem* 15. *C. de procurat. & l. si contra C. mandati.*

Et de jure Pontificio confirmata est dict. pœna, *cap. infames §. arceantur* 3. *qu.* 7. *Roland. in cons.* 36. *num.* 20. *lib.* 3. *Marchesan. cons.* 45. *num.* 45. *Menoch. de arbitr. cas.* 522.

De jure Regni Neapol. per *Pragm.* 1. *de postul.* est pœna relegationis per triennium, & nullitatis contractus.

2 Et communis opinio est, quod sub dicta prohibitione non solum Advocatus, Procurator, Sollicitator, sed quilibet alius prohibetur pacisci de quota litis, *Domin. Sot. lib.* 5. *de just. & jure qu.* 8. *art.* 4. *Menoch. ubi sup.*

Et licet *Peregr. de jure Fisci tit.* 7. *num.* 19. *lib.* 4. dicat esse quoque pœnam falsi per dictas leges, ut supra; tamen illa pœna non practicatur, ut per *Farin. qu.* 106. *num.* 11. *ampl.* 9. *addit. ad Gratian. in dec.* 218. *num.* 4. *in fin.*

3 Et in specie, quod etiam Religiosis S. Francisci, & quibuscumque sit prohibitum pacisci de quota litis fundavit *Consil. Pratus disp. foren.* 36. *lib.* 2. & cessiones in personas Ecclesiasticas uti in potentiores sunt inefficaces, & carent actione experiendi in judicium, & tanquam factæ gratia vexandi Adversarium, *Anton. Fab. defin.* 24. *in C. tit. mandati* videatur *Ricc. collect.* 1061.

Clerici vero, & Ecclesiasticæ personæ non comprehenduntur sub pœnis Pragmaticæ, & *de Luc. ad Gratian. decis.* 218. *num.* 5. refert decisum in Sac. Cons. in causa Clerici Matthæi Vaglia, qui fecerat pactum de quota litis super hæreditate Roberti Lacchei. Fuit decisum, ut hæredes reficerent sumptus litis dicto

Clerico, ne locupletentur cum aliena jactura.

4 *Formula conventionis de quota litis per viam denunciationis, quæ non est prohibita.*

Banco della Pietà pagarete per me sottoscritto erede della quondam Caterina Amodio per intermezze persone d'altri eredi a . . . . a semplice vista, e restituzione di questa, la quarta parte di tutto quello, e quanto l'eredità di detta quondam Caterina, ricoverera per lo sottoscritto credito, che mi si darà notizia in beneficio di detta eredità, consistente, come l'eredità di detta quondam Caterina Amodio è restata da conseguire da . . . . docati . . . . in circa, come appare dell'istromento, e processo in Banca di.... appresso lo Scrivano . . . . e detta quarta parte se li dà per causa del beneficio, che io predetto erede riceverò per detta notizia di credito, che da lungo tempo non s'è di detto credito parlato. E detto pagamento di quarta parte di quello si ne percepirà lo farete subito, che sarà ricuperato, senza alcuna dilazione, prevenzione, compensazione, o altra qualsivoglia eccezione anco liquida, alle quali con giuramento rinuncio, anzi da ora *ex certa scientia* di mera mia liberalità deliberatamente cedo, & assegno, che detta quarta parte la possa esso denunciante presente, & accettante, & suoi eredi, e successori conseguire, & esiggere tanto da me, dopo che l'averò esatto, quanto dal debitore, o altre persone, *cum potestate variandi toties, quoties*, ponendolo Procuratore, come in cosa propria, e così obbligo me, miei eredi, successori, e beni tutti, e *signanter* detto credito, ragioni, e azioni, che mi si denunciano, *ut supra*. Però detta specialità non deroghi alla generalità, nè per contrario, e così ne giuro, con clausula di costituto, e precario, *& potestate capiendi*, & ogn' altra clausola a consiglio de' savj. Prometto anco farne istrumento pubblico a semplice richiesta di esso.... in più ampla forma con più ample clausole a suo beneficio. Purchè lo credito suddetto non sia quello contro li Signori Caravita, altro contro li Signori Monfort di Lauro, altro contro lo patrimonio delli Sances, de' quali ne verta lite nel S.R.C. overo contro il patrimonio di Capece sistente nella Regia Cam. nella Banca di Nicola Ripetti, altro contro il Sig. Marchese di Fuscaldo, & altro contro il Signor Duca di Ruscigno, e similmente non sia alcuno di quelli corpi così stabili, come annue intrade, nomi de' debitori, & altre rendite, ch'attualmente da me si possedono, e si esiggono. N.p.

Questa convenzione di quota lite, al denunciante è lecita, e si pratica non solo con il Regio Fisco nel Tribunale della Regia Camera, ma nel Tribunale della Rever. Fabrica, *& ubicumque.*

C A P. XLVI.

De exceptione, quod detur copia primi libelli.

S U M M A R I U M.

Copia primi libelli cum scripturis in libello mentionatis datur reo petenti ad finem deliberandi, cum termino tridui, & hoc de jure communi, secus in S.C. & secus circa copiam scripturarum in omnibus Curiis Regni, num. 1.

Obscurus dicitur libellus, quando intentio clare non percipitur & dantur duo exempla, num. 2.

Obscurus etiam dicitur libellus, quando petitur, quod in actionibus non continetur, num. 3.

Vel quando non declarantur fines, & confines, num. 4.

Dictum est Primo, de praxi *dilatoriarum primæ speciei*, quæ respiciunt jurisdictionem fori, vel personam Judicis.

Secundo, data est praxis *dilatoriarum secundæ speciei*, quæ respiciunt personam litigantium.

Tertio hic incipit praxis *tertiæ speciei dilatoriarum*, quæ respiciunt libellum, sive ipsam caussam, sive merita caussæ.

Et proindè sequitur hoc *Caput 46. de exceptione, quod detur copia primi libelli.*

1 Copia primi libelli una cum scripturis in dicto libello mentionatis, petita per reum ad finem deliberandi, & consulto respondendi conceditur, cum termino tridui ad deliberandum, & consulto respondendum.

Sed copia libelli fit sumptibus actoris, copia vero scripturarum sumptibus petentis, prout est dispositum per jus commune.

Stante quod *Regia Pragmatica*, quæ incipit, *comparente reo*, quæ est *quinta de ordin. judic.* statuit in Regno solum circa copiam libelli, quod illa debet dari sumptibus actoris.

Et propterea non extenditur ultra expressa, & sic circa copiam scripturarum debet servari jus commune, per quod disponitur, ut copia detur sumptibus petentis, ut advertit *Muscat. par. 3. glos. respondendum in addit. lit. C.*

Et licet alii contrarium teneant, scilicet quod tam copia libelli, quam scripturarum in libello nunciatarum debeat dari sumptibus actoris, ut sunt *Vivius decis. 1. & dec. 358. p. 2. nu. 2. & 3* per doctrinam *Bart. Bal.* & aliorum *in l. edita C. de edendo, Rovit. in d. prag. comparente reo*, post *Cons. Jo. de Amic. 235. Muscad. decis. 50.*

Tamen *d. Musc.* ubi supra, declarat dictos Authores, ut actor teneatur præsentare, seu edere, & exhibere instrumenta mentionata, sed non quod copia debeat dari reo, sumptibus actoris, sicut copia libelli, dum *Pragmat.* solum circa copiam libelli disponit.

Cum de jure communi omnis actus explicandus sit, expensis illius, qui explicari petit, *l. cum sæpe C. de erogat. militar. annon.*

Et juxta hanc practicam *Muscat.* servamus in omnibus Curiis Regni.

Limita solum in Sac. Cons., ubi dicta Pragmatica non servatur, nam ibi etiam copia primi libelli, seu primæ supplicationis, si petatur a reo, datur sumptibus petentis, licet dicta Pragmatica ibi quoque servari deberet, sed stilus est in contrarium, ut testatur *Tartaglia cap. 3. n. 1. & Grimald. in addit. ibid.*

Et dictus stilus potest fundari, quia in S.C. semper summariè proceditur, & in summariis, ut inferius dicimus, copia libelli datur sumptibus rei petentis.

Sed rejecto *Tartaglia, Grimal.* & aliis stylus S.R.C. & M. C. V. & aliorum Tribunalium, servatur juxta Pragmaticam; nam primus libellus, vel primæ supplicationis copia sumptibus actoris notificatur reo, tam in judicio ordinario, quam in summario.

Limitatur vero in Curiis Ecclesiasticis, ubi servatur jus commune, & non servatur dicta Pragmatica, quæ non habet locum in foro Ecclesiastico, & propterea copia libelli ordinarii, datur reo petenti, sumptibus ipsius rei petentis, ut advertit *Maran. part. 4. dist. 9. num. 15. & Muscat. in suprad. Glos. respondendum num. 4.*

Et ita intelligendi sunt *Arnon. in sua prax. cap. 31. & Tartagl. ubi sup. c. 3.* qui simpliciter dicunt in foro Ecclesiastico non servari dict. Pragmat.

2 *De exceptione obscuritatis, vel ineptitudinis libelli.*

Obscurus dicitur libellus, quando actoris intentio clarè non percipitur. Et exemplificatur, cum Pro-

cu-

curator comparendo contra clientem petiisset ducatos mille pro laboribus factis in emptione feudi sub hasta, & in remissione tertiarum obtenta a creditoribus. Et impartito termino conventus supplicationem obtinuit de verbo faciendo loco gravaminis, ex quo non erant explicata nomina, & cognomina creditorum; nec quantitatis remissionum. Fuit provisum; *quod suspenso decreto termini, facta petita declaratione providebitur*.

Exemplificatur etiam in actore, qui convenit debitorem ad sibi solvendum ducatos centum ex causa mutui, & aliis. Fuit opposita exceptio obscuritatis, & ineptitudinis libelli, quia non expresserat causam. Et provisum fuit, *declarato libello providebitur*, ut supradicta omnia habentur *in praxi civili decretorum Consiliarii de Rosa cap. 1. num. 11. fol. 352*.

3 Obscurus etiam dicitur libellus, quando petitur id, quod in actione deducta non continetur, vel

4 Quando res stabilis petitur, non explicatis finibus, & confinibus, juxta *gl. in l. forma in verbo vicinos ff. de cens., de Rosa*, ubi supra *num. 13. & 14. fol. 353*.

C A P. XLVII.

De exceptione exhibitionis, sive editionis scripturæ.

S U M M A R I U M.

E*Xhibere, & edere quid differant inter se*, num. 1.
Instrumenta omnia edenda sunt ab actore reo ad finem probandi, post contestationem, & non ante; num. 2.
Scripturas ad finem deliberandi, actor cogitur exhibere ante contestationem, ideo si non exhibet, & deperdisse juret, ei non creditur, nisi probet saccomandum, incendium, & similes casus, num. 3.
Formula decreti exhibitis scripturis providebitur, num. 4.
Exceptionem exhibitionis scripturarum tam Reus, quam Actor opponere potest, sed Actor ad finem, ut Reus deliberet, Reus vero non sic indistincte, quia tenetur ad coadjuvandam intentionem, non autem ad fundandam intentionem, num. 5.
Tutor quando agit, tenetur exhibere solemnia tutelæ, sed quando convenitur, non tenetur exhibere, sed sufficit dicere ubi sunt solemnia, ut actor a Notario, vel alio detentore habere possit copiam, num. 6.
Universitatis, Ecclesiæ, & cujuscumque alterius privilegiati procurator, quando agit, tenetur exhibere copiam mandati, sed quando convenitur, copia datur sumptibus petentis, & si petatur exhiberi inventarium, satis est dicere Notarium, penes quem existit, num. 7.
Reconveniens non potest petere exhibitionem scripturarum ad intentionem fundandam, quia hoc Reo conceditur, non autem actori, num. 8.
Reus tenetur edere ad instantiam Actoris indistincte scripturas enunciatas in sua exceptione, quando Actor est fiscus, vel privilegiatus, in causa numeraria tantum, non in capitali, num. 9.
Intentans remedium l. diffamari *petere potest exhibitionem scripturarum a diffamante*, num. 10.
Scriptura integre exhiberi debet, quia principium per finem plerumque corrigitur; limitatur in libris rationum, quorum particula tantum editur, quæ pertinet ad petentem exhibitionem, num. 11.
Librum rationum producens, qua cautela uti debet, num. 12.
Testamenti exhibitio ab actore fieri debet de particula tantum, de qua est quæstio, num. 13.
Testamentum a legatario agente non debet edi ad instantiam hæredis conventi, num. 14.
Scriptura mentionata in instrumento debet edi, si Notarius illam scripsisset in illo instrumento, cum suis limitationibus, num. 15.
Scriptura quando principaliter disponit, si in ea fit mentio de alia scriptura, inducit præsumptionem obligationis veteris scripturæ mentionatæ, & edi non debet scriptura mentionata, & exemplificatur casus, num. 16.
Verba enunciativa in contractibus probant inter contrahentes, & statur instrumento, donec contrarium probetur, & dictus contractus novus facit fidem absque veteri contractu, cum distinctione tamen, num. 17.
Census constitutionis ex debito antecedenti enunciato est invalidus, nisi exhibeatur scriptura dicti crediti enunciati, num. 18.
Scriptura producta si est confirmativa alterius, cum clausula ex certa scientia, *non est exhibenda*, num. 19.
Exhibitionis scripturæ exceptio impedit litis cursum, cum novem fallentiis, num. 20.
Scripturas mentionatas in libello, Actor ante litis contestationem ostendere debet, si limitative fiat mentio, secus si assertive, secundum unam opinionem, sed tutior, & verior pænes est, indistincte teneri ad exhibendum, sive limitative sive assertive fiat mentio, n. 21.
Inventarii copia ab hærede cum beneficio legis, & inventarii, edi debet, num. 22.
Copia sententiæ, & Actorum sufficit cum extracta Actuarii, nec cogitur ad exhibendum originale post duos annos, num. 23.
Testamenti nuncupativi originale mentionatum in libello non tenetur Actor ostendere, & quodlibet aliud instrumentum, sive scripturam, quæ eget probatione testium, num. 24.
Dominus directus cogit novum emptorem ad exhibendum instrumentum emptionis, ratione laudemii, vel retractus, vel alterius juris; & Judex ex officio cogit partem ad exhibendum, num. 25.
Allegatio ad instantiam Isabellæ Marotta contra Reverendum D. Detium, & fratrem de Patina super exceptione exhibitionis scripturarum, quæ in libello fuerunt mentionatæ, num. 26.
Scripturas producere volens, qua cautela uti debet? num. 27.
Scripturas producens, censetur fateri contenta in eis, sed non habet locum in alio judicio, sed non per productionem censetur ratificare, num. 28.
Scriptura impugnata, nullam fidem facit in favorem impugnantis, num. 29.
Scriptura producta per Procuratorem tunc præjudicat Principali, quando Principalis declarat circa usum ejus; quod aliter ex nov. Const., num. 30.
Originalia litigans producere non tenetur, quando sunt deperdita, & assignatur ratio, num. 31.
Originalis scriptura, vel libellus restitui debet in banca infra biduum, & sub pæna, & datur praxis hodierna; ubi quid ex nov. Const., num. 32.
Originali præsentato cum potestate relaxandi copiam illius copiæ adhibetur fides, sed copia extracta a dicta copia relicta non probat contra alium, qui in collatione originalis non fuit citatus, num. 33.
Allegatio pro Universitate Sancti Angeli Fasanellæ contra Magnificum Josephum, & Januarium Fasanum circa exhibitionem computorum, cum decisione contra Universitatem, num. 34.

1 EXhibere, & edere licet inter se confundantur, & sæpe unum pro altero sumatur, & vix discerni possit, quid inter se differat, adeo quod aliqui existimaverint *tit. de edendo* superfluum esse, tanquam satis sit *titulus ad exhibendum*.

Attamen multum inter se distant, & propterea in *lib. Digest. & Cod.* duo tituli separati leguntur, unus *de edendo*, & alter *ad exhibendum*.

O 2 Actio

Actio enim ad exhibendum datur ei, qui aliqua acturus est actione in rem, vel in personam, cujus petitur exhibitio, *l.3.§.est autem & l.Julianus §.quantum ff. ad exhibendum.*

Unde si quis exhibere cogitur, plus est; exhibere enim est materiæ ipsius apprehendendæ copiam facere, *l. locum §.hoc interdictum ff.de tabulis exhibendis.*

At qui edere compellitur, tradendo exempla ad nil aliud tenetur, *l.1.§.edere, & l. argentarius §.edi ff.de edendo.*

Ut accuratissimè, & satis benè more suo advertit doctissimus *Dom.cons.Petra rit.295.num.3.* qui *num.5.* constituit regulam,

2 Ut tam ab actore reo, quam a reo actori edenda sint omnia instrumenta, post litem tamen contestatam ad finem probandi.

Nam scripturas ad finem probandi nemo compellitur præsentare, nisi post litem contestatam, & in hoc nostro Regno de generali stylo possunt scripturæ produci quandocumque usque ad sententiam exclusivè, ut de dicto stylo testatur *dictus D.Cons.Petr. d.rit.294.num.5.& rit.238.lib.2.*

3 Scripturas verò ad finem deliberandi cogitur actor exhibere ad petitionem rei conventi, etiam antè contestatam litem, *l. 1.ff.de edendo.*

Unde omnes scripturas mentionatas in libello actor cogitur edere, ut docet dictus *D. Cons. Petra d. rit.295.num.9.post Muscat.in glos. comparentis num.* 14 & alios ibi citatos.

Adeo quod si postmodum deperdisse juret, non sit ei credendum, nisi amissionem probet, vel deducatur casus saccomanni, incendii, inundationis, casmatis, & similium, *D.Cons.Petra d.rit.294.num.7.* & allegat *Rosa.cons.69.num.4.vol.2. Plotus in l.si quando num. 541.C.unde vi* & alios, ut ibi.

4 Hæc est form. decreti, quod solet interponi, v3. *quod exhibitis penes acta scripturis in supplicatione, vel comparitione enunciatis providebitur*, ut tradit *D.Cons.Rosa in praxi decretorum in compil. cap.1.in prin.* qui dicit, quod praxis hujus decreti descendit ex *text.in d.1. ff.de edend.l.3.C.eodem, auth. offeratur C.de litis contestatione. Cons. induci, & auth. offeratur qu.3.cap.1. de libelli oblat. glos.in clem.2. verbo oblatos de appellat.* & dicit, quod fundatur in ratione, ut reus possit deliberare si velit cedere, & ubi ei cedere non expediat, tunc possit instructus se defendere, *dict. Dominus de Rosa d. cap. 1. num.26. fol 354.* & ita concludit *Muscat. p.3. glos. mentionat. num.1. & num.3.& 8.* nam non exhibitis scripturis mentionatis Reus non poterit deliberare, si ei expediat cedere; & ubi velit contendere, non poterit ignotas scripturas excipere, & exceptiones formare, & sic denegaretur ei defensio, quæ est de jure naturæ.

5 Exceptio exhibitionis scripturarum opponitur tam a reo contra actorem, quam ab actore contra reum, cum discrimine tamen, quia in hoc magis est privilegiatus reus, quam actor, nam actor ad instantiam rei indistinctè tenetur edere scripturas mentionatas in libello, sive reus petat ad finem deliberandi, sive ad finem se tuendi, & defensiones fundandi, *Gallup. par.2.cap.5.num.6.*

Reus verò non sic indistinctè, quia tunc reus dumtaxat tenetur edere, quando exhibitio deservit ad coadjuvandam intentionem actoris, quia arma non sunt sumenda de domo rei, & actor debuit venire paratus; ita distinguit *Decius in cap.1.num.78.de probat.& text.in l.nimis grave C.de test.ib.l.3.& ult. C.de edendo* confert *text. in l. frustra 8. C. de probationibus*, ubi probatur, quod reus non est onerandus in probatione.

6 Hinc infertur primò, quod tutor quando agit, tenetur exhibere documenta tutelæ, & docere de sollemnibus, & sic legitimare suam personam, sed si convenitur, tunc non tenetur exhibere, nam satis est dicere, ubi sunt sollemnia, & dare potestatem scribendi.

7 Et ita quoque eodem privilegio gaudet non solum pupillus, sed omnis persona privilegiata, qui per se comparere non valet, ut Ecclesia, Universitas, nam si a prædictis petatur copia mandati, non debet dari sumptibus dictarum personarum privilegiatarum, *Ursil.ad Affl.decis.177.num.3. & 5.* ex doctrina *Alberici in l.2.§.potestatem, ff.ex quibus.*

Et quod licet jure communi attento adimplementa expensis pupilli dari debeant, ex *Aretin. in §.præterea num.35.instit. de except. Vant. de nullit.ex defect. mandati num.* 149. quod servatur in Curiis Ecclesiasticis, & in aliis Regnis; tamen in Curiis laicalibus nostri Regni mos est, ut qui vult, suis expensis habeat, ut testatur *Dom.Cons.Petra rit.244.num.17.ex Ursill.& Afflict.* ubi supra, & *Marta voto 87. Muscatell.glos.comparens num.*18. & ita etiam si petatur exhiberi inventarium, satis est indicare Notarium, penes quem existit, idem *Petra* ubi supra, ex *Prato obs.95.num.6.*

8 Exhibitionem scripturarum non potest petere reconveniens ad suam intentionem fundandam, quoniam hoc solum reo conceditur, non autem actori, ut supra; & ita decisum in suo Senatu refert *Fab. defin.6.C.de edendo nu.5.Gallup.* ubi supra.

9 Exhibitionem scripturarum, quas reus enunciavit in sua exceptione, tunc tenetur edere ad instantiam actoris indistinctè, quando actor est privilegiatus, ut Fiscus, in causa tamen numeraria, non in capitali, *l.3. C.de edendo*, vel Ecclesia, aut pupillus, juxta *Decium in l.ult.num.12.Cod.Gallup.* ubi supra.

10 Exhibitionem scripturarum petere potest a diffamato, etiam ille, qui inteptavit remedium *l. diffamari C.de ingenuis & manumiss. Gabriel.in tit.de action. concl.6.nu.43. Gratian.discept.for.cap.85.nu.5.cont. Motil.de prad.cit.num.*117.

11 Exhibitio, sive editio scripturæ debet fieri integrè de tota continentia, nam plerumque principium per finem corrigitur, *Gallup.p.2. cap.7.num.43. ex Betr dec.253.Cevar.pract.c.20. num.4.*

Limitatur hæc regula in libris rationum, quia sufficit, quod edatur particula illorum, quæ pertinent ad petentem exhibitionem, *Gallup.* ubi supra per *l. Argentarius §.edi ff.de edend.*

12 Exhibens, sive producens librum rationum sic cautus, ut ante productionem faciat declarare ab Adversario, si intendit stare totaliter rationibus tam in partitis de introitu, quam de exitu. Nam simpliciter producendo, sibi præjudicaret, quia faceret fidem contra se tantum, *Gallup.p.2.c.7.num.25. ex Rovit. prag.5.nu.7.& 8.de admin.Univ.*

Imo potest petere, ut Adversarius caveat de stando dicto libro, ut dicimus *in tit....* ubi datur cautela adversario respondendi.

13 Limitatur secundo, in exhibitione testamenti, nam copia fieri debet de particula tantum, de qua est quæstio, & non tenetur actor exhibere totum, *l.2. ff. de edend.Bart.& Bald.in l. fin.C.de precib.imp.offer. Bar. in l.Argentarius §.1. ff.de edendo*, idem *Bart.& Bal. in l. fin.num.2.C.quemadmodum testament. aperi....*

14 Imo si petitur exhibitio testamenti ab herede contra legatarium agentem, non debet edi, quia præsumitur habere copiam testamenti, *Rov.prag.... 5.de ordine judic.num.3.* ut latius dicimus infra *in 4. limitat.num.1.*

15 Exhibitio scripturæ mentionatæ in instrumento debet fieri una cum aliis scripturis mentionatis in ipsa scriptura, etiam si Notarius dicat vidisse, & legisse, vel illas scripsisset in dicto instrumento de verbo ad verbum, *Affl.dec.273. Gallup. par.2.c.7.num.26.D. Cons.Petra rit.294.nu.12.num.4. fol.272.*

Fal-

Fallit dicta regula, primo, quando exhibitio petitur ab eo, coram quo fuit stipulatum instrumentum illud, in quo fit mentio de aliis. *Gallup.* ubi supra.

16 Fallit secundo, quando scriptura, in qua fit mentio de alia, de per se principaliter disponit circa tempus, de quo agitur; nam tunc non est necesse exhibere scripturam in eo mentionatam, *Affl. decis. 273. num. 2. Gallup.* ubi supra, & *Baldus in l. si donatio C. de donat.* dicit, quod quando in uno instrumento fit mentio de alio, non est necesse, quod constet de primo, quando secundum potest per se principaliter valere.

Nam instrumentum, quod per se est sufficiens ad inducendum obligationem, inducit præsumptionem obligationis veteris mentionatæ, *Alber. de Rosat. in auth. si quis aliquo documento C. de edendo*; ita *Specul. in tit. de instrum. edit. §. restat, in fine,* ubi exemplificat, quando A. promisit solvere decem B. quæ sibi debet ex causa venditionis equi, prout continetur in instrumento scripto manu Notarii, viso, & lecto coram me Notario, tunc non expedit producere instrumentum venditionis, quia etiamsi causa esset falsa, teneret obligatio, potuit enim pars sibi in hoc præjudicare, nam ultimum instrumentum est novum originale, eo quòd de novo pars se obligavit per novum instrumentum originale ad id, quod prius non debebat, super quo partes poterant disponere, & sibi præjudicare, & est *text. in leg. optimam Cod. de contrahenda, & commit. stipulatione*, ibi in summarios

17 *verba enunciativa in contractibus probant inter contrahentes, donec contrarium probetur*, ut latè *Boer. dec. 281. num. 5.*

Et sic quando inter partes fit novus contractus, facit fidem absque veteri contractu, & *Affl. in decis. 83. nu. 1.* declarat *tex. in l. optimam C. de contrahenda, & commit. stipulatione*, qui limitatur per *Alex. in cons. 21. primo volum. & 201. volum. 2.* dicentem, quod verbis enunciativis instrumenti non statur, quando principaliter dubitatur de enunciatis. Nam *Alex.* intelligendum est de enunciatis in proœmio, quo de per se oratio stat, & non ut verbum principale orationis. Imo *n. 4. Affl. loc. cit.* ait, quod verba in instrumento prolata præsentibus partibus, semper faciunt fidem contra ipsas partes, ex *Ancher. in clem. 1. de probat.*

18 Hæc tamen regula fallit in constitutione census consignativi, qui si constituitur ex debito antecedenti enunciato, non valet constitutio census, nisi constet de primo antecedenti credito per exhibitionem scripturæ dicti crediti enunciati, ut dixi *in 2. tom. tit. 1. cap. 17. num. 31. fol. 34. ex Scapp. ad Nicol. num. 100. fol. 88. Prat. discept. 29. tom. 3.*

19 Tertio, quando scriptura producta est confirmativa alterius, & adest clausula, *ex certa scientia*, non cogitur exhiberi, *Gabriel. commun. concl. tit. de clausulis conclus. 2. num. 35. Gallup.* ubi supra.

Et quando de enunciatis scripturis non fit editio, vide *Castell. tit. de imper. qu. 100. tom. 26. Gallup.* ubi supra.

20 Exhibitionis scripturarum exceptio impedit litis cursum, adeo quod non exhibenti denegatur audientia; *Gallup. par. 2. cap. 7. num. 3. Lupus allegat. 59. nu. 13. Anna allegat. 5. num. 19. de Franch. dec. 217. num. 10.* ubi dicit v3. *tria remedia reperiri contra non exhibentem.*

Primum, condemnare illum ad interesse; *l. ubi ff. de edend. & l. creditor §. jussu de appellat.*

Secundum remedium est, denegatio Audientiæ, de quo loquitur *Text. & Glos. in l. sed, & si Prætorem vers. sed si decreto, ex quibus causis in possessionem eatur, Alex. cons. 3. volum. 2.*

Tertium remedium est, deferre juramentum in litem, quod juramentum est decisorium: Hæc sunt verba dicti *de Franch.* cui confert *addit. ad Magon. decis. Lucens. 67.* ubi dicit v3. *Quoties in aliqua dispositione denegatur audientia, importatur nullitas processus ipso jure, Rimuald. jun. cons. 74. num. 28.* Unde sententia ad favorem ejus, cui audientia denegatur, lata, non valeret, quasi sine actione egisset, *Alex. cons. 37. num. 1. Dec. cons. 174. num. 2. Cravet. cons. 19. nu. 2.* nec requiritur, ut opponatur; nam denegatio Audientiæ est tantæ importantiæ, ut inducat formam, sicut decretum irritans, *Rom. cons. 23. in fin.* ubi *Add.*

Fallit primo, quando exhibitio petitur calumniose, ex quo non relevat petentem. *Gallup.* ubi supra, *Anna ibidem num. 14. Minadous decis. 1. num. 1.*

Secundo fallit, ubi petatur dicta exhibitio ad criminosam exceptionem fundandam, *Gallup.* ubi supra, *Capyc. in cap. imperialem pag. 51.*

Tertio fallit, quando ille, a quo petitur exhibitio, cum juramento affirmat petitas scripturas se non habere in promptu; *Gallup. par. 2. cap. 7. num. 39. Minad. dec. 40. Thor. compend. verb. exhibere scripturas to. 1. Ann. d. alleg. 5.* ubi docet, quid faciendum, scil. quod teneatur in termino probatorio exhibere, si in eis intentio fundatur, aliàs ex defectu probationis succumberet, *Muscat. in glos. mentionat. par. 3. num. 14. in 9. limit. & 10.*

Quarto, quando præsumptivè scriptura mentionata est apud petentem, ut si legatarius conveniat hæredem, qui opponat exhibitionem testamenti, non debet edi testamentum per legatarium, quia præsumitur hæres habere copiam penès se. *Gallup. d. p. 2. cap. 7. num. 39. Rovit. pragm. 5. de ord. Judic. Dom. Cons. Marchio Villæ Rosa in sua elegantiss. Praxi civili decretor. quæ in compilat. interponi solet cap. 1 num. 32. col. 355.* ubi citat *Boter. clas. 6. dis. 4. de action. instrum. & ration. edit. tit. 51. Marant. in praxi p. 6. actu 10. num. 1.* vel quando agit contra consocios de communi ratiocinio; Nam si in libello partitæ hanc exprimuntur ratione negotii, non tenetur ad illorum editionem.

Aut enunciantur libri, in quibus partitæ communis rationis sunt annotatæ, & libri reperiuntur penès mercatorem, aut tertium.

Aut si agat vigore capitulorum alicujus artis, sive professionis, vel instituti montis, cujus beneficio uterque gaudet, hæc omnia concludit, & docet *D. Rosa loc. cit.* & ratio assignatur a *Muscatell. in gl. mentionat. par. 3. n. 6. & 13. in 4. limit.* Nam de eo, quod quis tenetur scire, non debet ab aliis certificari, *l. si quis ex argento §. fin. ff. de edendo*, ubi *Bal.* in specie ponit hanc limitationem, sic generaliter, quod ubicumque quis verisimiliter potest esse conscius de scripturis mentionatis in libello, non tenetur actor edere ante terminum, *Motil. de grad. cit. num. 117.*

Quinto fallit, quando exhibitio non petitur a convento, sed a tertio, *Gallup.* ubi supra, *Angel. cons. 164. & cons. 199. Afflict. decis. 235. in fin.* & ita decisum in M.C.V. refert *Anna. alleg. 76.*

Licet ibi contrarius idem *Afflict. in decis. 16. num. 3.* dicat posse tertium venientem pro suo interesse opponere exhibitionem scripturarum; sed prima opinio est tutior, & eam videtur amplecti *Muscat. in glos. mentionat. num. 12.*

Sexto, quando petitur aliquod super feudo; ex causa obligationis cum assensu, ipsa exceptione non obstante proceditur ad expeditionem causæ, *Rovit. d. prag. 5. de ord. jud. num. 8. Gallup.* ubi supra.

Septimo agens spolio ad possessionem recuperandam, non tenetur exhibere Titulum mentionatum in libello, & proinde exceptio pro exhibitione scripturarum non obstat, *Minad. decis. 1. Gallup.* ubi supra *num. 34.*

Octavo fallit, si post terminum opponitur talis exceptio, actor non tenetur edere statim, sed in termino probatorio, *Motil. de grad. cit num. 117.*

Nono est notandum; quod si per aliquod decretum

tum alterius scripturæ exhibitio ordinata fuisset, etiam cum clausula comminatoria, ut elapso termino præcludatur via agendi, nihilominus exceptio exhibitionis talis scripturæ semper intelligitur reservata ad merita causæ, ut decisum refert *Moccia in silva casuum forensi.cap.74.num.16.* penès *Matill. de grad. cit.num.118.*

21 Scripturas compellitur actor ostendere ante litis contestationem, quando de illis fecit mentionem in primo libello, modo quo diximus supra, quod secundum *Bald.in l.edita 3.num.19.C.de edendo*, & secundum *Bartol.*& alios citatos per *D. Cons. Petra rit.294. num.8.*& per *Guid.Pap.decis.116.*

Procedit, cum fit mentio limitativè, & non quando mentio fit assertivè v.g. si diceretur in libello: Titius vendidit mihi fundum, prout constat ex instrumento Not.N.Hæc dictio, *prout* est limitativa, quia relatio limitativè fit ad instrumentum, sine quo Reus non dicitur instructus, ut possit cedere, vel contendere.

Sed cum dicimus in libello claram,& apertam narrationem facti, & postea subjungitur assertivè, *& de tali facto factum est instrumentum manu T.Not.* tunc mentio prædicta non fit, ut limitet narrata, sed dicit actor assertivè, qualiter narrata probare potest. Sed hæc distinctio vana reputatur a *Carleva.* ubi supra *num.20.*& a *Ranchino in addit.ad Guid. Pap. in d. decis. 206.* & concludit, quod sive mentio fiat limitativè, sive assertivè, non inspicienda sunt verba, sed an narrata sint clara, ut reus possit esse certus de facto, quia tali casu non cogitur actor ante litis contestationem edere instrumentum, sed sat erit producere instrumentum ante sententiam ad probandam intentionem actoris; si vero ex narratione libelli minus clara reus indiget instrumento, ut possit deliberare, tunc edendum est instrumentum ante litis contestationem, nisi juraret actor instrumentum non esse apud se; vel nisi esset instrumentum, quod debet esse apud reum; cum si legatarius petit legatum ab hærede vigore testamenti, certe testamentum debet esse apud hæredem, ut dixi supra *in §. fallentia.*

Et demum concludit esse in arbitrium Judicis decernere, an sit, vel non sit necessaria editio instrumenti, ut reus deliberet, ne malitiosè petatur editio, ita *Carlev.lib.1.tit.2.disp.3.num.2.* Nam malitiis non est indulgendum, juxta præceptum *Jurisconf.in l.in fundo 39.§.consuluimus ff.de rei vendit.*

Et *D.Cons. Petra rit.294.* dicit, tutiorem esse opinionem, ut actor cogatur omnes scripturas exhibere, sive sint mentionatæ assertivè, sive limitativè, ex *Aretin.in cap.1.de probat.& Ranchin. ad Guid. Pap.* ubi supra *decis.116.& Muscat. par.3. glos.mentionat. num.3.& 10.in 3.ampliat.*

Et novissimè *D.Cons. Rosa in praxi decret. in compilatione cap.1.num.29. fol.355.* concludit, scripturas in libello mentionatas, sive assertivè, sive limitativè, indistinctè exhibendas esse, & ita servari de stylo M.C.V. teste *Follar.ad Marant. p.6. acta 10. num.9.* quem approbat, & sequitur dictus *D.Rosa* ubi supra, *Muscat.& Petr.loc.cit.*

Imo etiam si totus tenor instrumenti inferatur in libello, tenetur illud exhibere, rejecto *Muscat. in glos.mentionat.num.13.* dicente, quod tunc reus dicitur instructus, & poterit deliberare si velit cedere, & poterit formare exceptiones, si velit contendere, per *text.in cap.2.de dilat.*

Nam ei respondet *Dominus de Rosa*, *text.* illum loqui in Judice, cui uti probo viro fides habenda est, *Mascard.de probat.concl.951.num.1.& 3.* sed non sic in principali, cui credendum non est, vel ex errore potuit esse diminutus tenor insertus, vel ejus enarratio.

22 Copiam inventarii edere hæres cum beneficio leg. & inventarii tenetur, expensis hæreditatis ad instantiam creditoris hæreditarii, *Novar.qu. forens.97.p.2. num.15.*& allegat. ita decisum apud *Thesaur. lib.1.quæst. for.10.num.30.in fin.*

23 Copia sententiæ, & actorum sufficit cum extracta Actuarii, nec cogitur ad exhibendum originale post lapsos annos duos, *Gram. decis.24.* & conferunt dicta per *Præsidentem de Franch.decis.194.& Sanfelic. tom.1.decis.4.num.1.*

Acta vero in alio judicio facta in libello enunciata, quibus suam intentionem probare conatur, ostendere oportet, *tex.in l.2.C.de edend. Dom.Rosa in praxi decret.compilat.cap.1.num.34. fol.355.* & sic tenetur producere copiam omnium actorum, ex quibus fundatur intentio actoris in libello, *Muscat. in suamet addit.ad cit.glos.mentionat.*

24 At si quis agat vigore testamenti nuncupativi, quod per testes fuerit probandum, non tenetur ostendere, licet fuerit mentionatum in libello, & sic quodlibet aliud instrumentum, in quo non fundatur intentio, cum oporteat illum per testes probari, *text. in l.1.§.edenda ff.de edend.* ibi, *non tamen ut & instrumenta, quibus quis usurus non est, &c.* Idem *Dom. de Rosa loco cit.*

25 Dominus directus potest cogère novum emptorem ad exhibendum instrumenta emptionis ratione laudemii, vel retractus, vel alterius juris, *Capycius latro consult.83.n.40.& Cravett.cons.112.num.16.*

Ubi quod non sufficit dicere, non habere instrumentum, cum probabiliter penès eum esse debeat.

Et Judex potest ex officio ad veritatem elucidandam, partem compellere ad exhibendum instrumentum, *Latro* ubi supra *ex decis.Rota 5.in novis.*

Allegatio ad instantiam Isabellæ Marotta &c.

26 Vengono convenute la Ved. Isabella, e Teresa Marotta della Terra d'Anzi ad istanza del Rev.D.Dezio, e fratelli della Petina, che pretendono rescindere una transazione fatta tra la quondam Madre di essi attori, e quondam Padre di esse ree convenute col pretesto di una scrittura nuovamente trovata, della quale non se n'è avuto più prima cognizione alcuna.

Ed essendosi opposta l'eccezione dell'esibizione di dette scritture menzionate nel primo libello, ignote ad esse ree convenute, si è con decreto *domi* del Regio Consl.Signor D. Domenico Escalera Commessario provveduto, *quod statuatur terminus ad probandum*, rigettando detta eccezione, e portatane istanza di *contraria imperio*, e poi supplica di V.E. si trova confirmato, *bene provisum*. Ed essendosi portata altra supplica *loco reclamationis*, e dovendosi di nuovo far detta parola

Si supplica il Signor Commessario, ed altri Signori della Ruota, che in questo Regno, e maggiormente in questo Supremo Consiglio, dove si procede *sola facti veritate inspecta*, sta in pratica ricevuto, che indistintamente si devono dall'attore esibire tutte le scritture menzionate nel libello, e tale eccezione impedisce il corso, e se li nega l'udienza all'attore, sino che non farà l'esibizione, come conclude *Gallup.nella pratica di detto Sac.Cons.nostra par.2. c.7. num.3. Anna alleg.5.n.19.de Franch.dec.271.n.10.*

E gli atti, che si farebbero, sariano nulli, giacchè l'effetto di detta eccezione è di negarsi l'udienza, e perciò l'attore resta senza azione di potere agere, come tutti li DD. concludono, dopo *Alessandro lib. 2. cons.37.dec.274.Rom.cons.23.Crav.* ed infiniti altri.

E lasciando gli Autori antichi, ed altri Pratici del nostro Regno, basterà raccordare, che ultimamente nell'eruditissima Pratica Civile il savissimo Signor Marchese di Villarosa Giurisconsulto versatissimo, e de' più veterani in detto Supremo Cons. e Capo di Ruota, dove si ha da riferire detta causa, abbia nel

primo

primo cap. delli decreti soliti farsi in esso Sac. Cons. nella compilazione, dato la forma di detto decreto, che *Exhibitis scripturis providebitur*.

Ecco che dalla detta forma di decreto vien confermato quanto di sopra si è detto, che si niega l'udienza, e non si provede, *nisi prius exhibitis scripturis mentionatis in libello*.

Soggiugnendo detto Signor Marchese, che la pratica di detto decreto nasce dal *tit. del C. e Digesto de Edendo*.

E che *optima ratione fulcitur, ut reus possit deliberare, si velit cedere, & ubi ei cedere non expediat, tunc possit instructus se defendere, & sciat exceptiones adversus illas scripturas, quæ sibi competunt, aliàs denegaretur defensio reis conventis.*

Oltrechè non si è trovato mai Dottore antico, nè moderno, che si avesse sognato dire, che l'attore non fusse tenuto esibire le scritture menzionate nel libello, quando di quelle se n'è fatto menzione limitativa, com'è nel caso nostro, che non si è asserito il contenuto delle scritture, ma limitativè si sono gli attori riportati ad esse scritture.

Solo quel che *Bald.* ed altri antichi han voluto limitare, si è, quando la menzione delle scritture fusse fatta *relativè*, cioè che nel libello si fusse pienamente narrato il contenuto delle scritture; e poi *relativè* si fussero menzionate, che di tutto ciò ne sono stipulate le T. e T. scritture. Pensando, che dalla piena narrazione fatta nel libello restasse istrutto il reo, senza necessità di esibir le scritture menzionate. Quale distinzione si è stimata molto vana, ed inutile per praticarsi da tutti li nostri Pratici, *Gallup. p. 2. c. 6. num. 7. Carlev. lib. 1. tit. 2. disp. 3. num. 20. Muscat. in glos. mentionat. Ranchino nell'addit. a Guid. Pap. alla dec. 106. il Rep. Petr. tit. 294.* e detto Signor Marchese *Villa Rosa obs. cit.*

Ma quando la parte volesse ostinarsi a detta opinione non più ricevuta in questo Regno, pure stimo fuor di tal contrasto, perchè nel caso nostro si è fatta menzione limitativa, che non ci è Dottore in contrario, ma tutti concordemente vogliono, che sia l'attore tenuto ad esibire le scritture menzionate.

Onde per ogni verso si deve sospendere detto decreto del termine, e provvedere, *quod exhibitis scripturis providebitur*. Così ne supplicano esso Signor Consigliere, e tutti i Signori Votanti.

E secondo questa allegazione fu decretato, in banca del Magnifico Figliola appresso lo Scrivano Michele Gaudioso.

De Productione Scripturarum.

27 Producere volens scripturas in judicio, debet illas diligenter perscrutari, ne producat sibi nocivas, vel inter se contrarias, quæ aliis tollant fidem; protestatio enim, aut excusatio, sive ante, sive post productionem non juvat, ut concludit *Pax Jordanus elucubrat. tom. 3. lib. 14. tit. 20. de fide instrum. num. 269. fol. 407. ex textu in cap. imputari de fid. instrum.* quæ Decretalia examinatur a *Felino* per septem declarationes, & quatuor limitationes:

28 Producens enim scripturas censetur fateri contenta in eis, *Pax Jord. loco cit. ex Abb. in cap. cum super de offic. Delegati. Pap. dec. 238. num. 5.* & ibi *Addentes Carroba sup. 193. ex Marantæ consil. 94. num. 1.* Verum illa ficta confessio non habet locum in alio judicio, nec per dictam fictam confessionem censetur ratificare; ideo producens instrumentum pacis, non censetur ratificare pacem, sed solum censetur fateri esse vera contenta in illo instrumento producto.

29 Item quando scriptura producta impugnatur ab Adversario, propter impugnationem tollitur illa ficta, seu tacita confessio, quoad favorem impugnantis, ex regula vulgata, *quod nemo debet juvari actu, quem impugnavit, Pax Jord. loc. cit. numeris sequentibus.*

30 Productio scripturæ facta per Procuratorem, magna est altercatio, an Principali noceat; de quo vide *Beltramin. ad Ludovis. decis. 33. num. 20.*

Sed vera distinctio est, quod si Procurator verisimiliter aliunde habere non potuit, quam a suo principali, tunc præjudicat, aliàs non præjudicat, *Pax Jord. lib. 14. tit. 20. de fide instrum. n. 356. fol. 413.*

Sed in Regno utimur declaratione circa usum, de qua latè dixi *in cap. de declarat. contra usum.* „ ubi
„ adnotavimus, quod ex *nov. Constitutione* illa fuit su-
„ blata, nec amplius servatur: & ideo ex ipsa præsen-
„ tata, & exhibitione scripturæ facta per Procurato-
„ rem, etiam non habente speciale mandatum adde-
„ clarandum circa usum; eadem actio acquiritur parti,
„ quæ ex declaratione acquirebatur, prout habes *num.*
„ *XXIII. §. I. cit. Constit.*

31 Originalia acta, & originales scripturas in actis præsentatas non tenetur litigans producere, quando sunt deperdita, quia penès Actuarios custodiuntur, quorum intererat custodire, ita *Sanfelic. dec. 4. tom. 1. num. 1. & 2.* & allegat. *de Franch. dec. 194. Bald. in cap. in præsentia coll. alt. de renunciat. Alex. cons. 105. in princ. lib. 5. Cravet. in tract. de antiq. tempor. 2. par. principal. nu. 8. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 68. num. 11.*

32 Originalis scriptura, vel originalis libellus debet restitui in banca statim, & non differri, nisi infra biduum ad plus, sub pœna contenta *in prag. 2. de Proc. Motil. de grad. cit. nu. 20.* verum dicta pœna non practicatur, sed fieri solet memoriale, ut restituat, alias compellatur, & ita hodie passim utimur.

„ Si autem ad *nov. Constitut. §. V. num. XXI.* adverta-
„ mus, hoc omnino cessare debet; ibi enim expressè
„ cavetur non posse Actuarios, & Scribas M.C.V. dare
„ in manibus partium libellos originales, post factam
„ in ipsis præsentatam, quæ omittenda non est, tam ex
„ *num. XVIII.* ejusdem §. sub pœna in Pragmaticis con-
„ tentâ; ibique iterum comminatâ, quam ex supra cit.
„ *n. XXIII. §. I.* sed tantum eorum copias, ad evitandum
„ fraudes dicto loco præfatæ Constitutionis considera-
„ tas; cujus verba hæc sunt: *XXI. Vogliamo, che da og-*
„ *gi innanzi gli Attuarj, e Scrivani di Vicaria, dopo*
„ *fatta la presentata nelle petizioni, non possano più ori-*
„ *ginalmente consegnarle al Producente; ma debbano*
„ *conservarle negli atti; e solamente possano darne co-*
„ *pia alle Parti, qualora la vogliono, per evitarsi le fro-*
„ *de, che si potrebbe commettere, che stando detta pe-*
„ *tizione in mano delle Parti, dopo compilato il termi-*
„ *ne, la facciano trovar cucita nel Processo; per dir di*
„ *nullità nella compilazione.*

33 Originale potest in actis præsentari cum potestate relaxandi copiam, & penès se retinendi originale, & dictæ copiæ adhibetur fides, *Caravit. rit. 176. Gallup. p. 2. cap. 7. nu. 22. ex Paul. de Castro in l. fin. primo not. C. de fide instrument.*

Verum copia extracta a dicta copia relicta in actis non probat contra alium, nisi in præsentatione, vel collatione originalis fuisset ille alius citatus, *Gallup. ibid. & Afflict. dec. 282. num. 6.*

Allegazione per li conti dell'Università.

34 A primo Febbrajo 1701. essendosi *domui* interposto decreto dal Reg. Consigliero Signor D. Gio: Battista Pisacano Comm. che con effetto l'Università di S. Angelo Fasanella, *oppositis per ipsam non obstantibus*, esibisca li conti; servata la forma dell'altro decreto de' 22. Gennajo, e lo Scrivano della causa vadi in detta Terra ad astringere tanto li magnifici del Reggimento, quanto il magnifico Governatore ad esibire li conti dell'Università dall'anno 1669. fino all'anno 1685. a fine di riconoscere li pagamenti fatti a beneficio

ficio di Giuseppe, e Gennaro Fasano, che pretendono aver credito sopra detta Università, & ad esibire li conti dall'anno 1695. per tutto l'anno 1700. per trasportarli *penès acta* del Sacro Consiglio *ad finem providendi*, in banca del magnifico Biase Antonio, dell'Uomo Scrivano.

Ha fatto istanza l'Università per la rivocazione di detto decreto, e spera dalla retta giustizia del Signor Commessario ottenerla, essendo volgatissimo l'assioma, che *arma non sunt sumenda de domo rei, & quod actor non debet fundare intentionem suam ex instrumentis conventi*, per il *Testo* chiaro nella *l. qui accusare 4. C. de edendo*, dove giova riferire le proprie parole del sommario, ivi: *Reus non tenetur edere actori propria instrumenta ad intentionem fundandam; & actore non probante, reus absolvitur*, ed *Alex. Bald. & Salyc. in d. l.* E nella *leg. nimis grave C. de testibus* si conferma l'istesso, con queste parole, *Nimis grave est, quod petitis urgeri partem adversam ad exhibitionem eorum, per quos sibi negotium fiat, unde intelligitis, quod intentioni vestræ proprias afferre debetis probationes, non adversus se ab adversariis adduci*, e per lo *Testo nella l. de minore 10. ff. de quæstion.* ibi: *Nec debet initium probationum de domo Rei accusator sumere*. Giova anche riferire le parole della *Chiosa* nel *cap. 1. de probat. in verbo contra se*, ibi: *Verum est illud, quod nullus sua propria instrumenta tenetur edere adversario, ut ipse utatur eis, præcipue quæ faciunt contra ipsum.*

Ed invero, se il creditore potesse astringere il debitore ad esibire le ricevute, sarebbe stato invano il *Testo nella l. plures 18. C. de fide instrumentorum*, dove la *Glossa* dice, che *duplici via* si soccorre al creditore per potere provare il possesso, seu quasi d'esiggere, una è di astringere il debitore a fare l'antapoca del pagamento, l'altro di lasciarsi copia firmata dal debitore della ricevuta, che fa.

Si supplica però il Signor Commessario ad ordinare, che *suspensis decretis, statuatur terminus in caussa*, sottoponendosi nel di più al suo savio parere.

Lionardo Ricci.

Ma tutte queste ragioni addotte niente giovarono, mentre si decretò *stet in decisis*; e la ragione di detta decisione fu che li conti, e libri dell'Università sono scritture pubbliche, quali si devono esibire così ad istanza dell'attore, come del reo, e così si pratica sempre, che occorre, nella Regia Camera della Summaria, e nel Sag. Reg. Cons., ed in diversi Tribunali del Regno.

C A P. XLVIII.

De Exceptione Feriarum.

S U M M A R I U M.

F*eriarum exceptio, an sit dilatoria, vel anomala, & in qua parte judicii opponi possit*, num. 1.
Feriarum definitio, num. 2.
Feriarum ethimologia, num. 3.
Feriarum divisio, num. 4.
Nullitas actorum, & Nullitas sententiæ tempore feriarum quæ sit, & quid inter se differant, num. 5.
Feriæ quæ servantur in Regno Neapolitano, & in quibus caussis, num. 6.
Tribunal Nunciaturæ Neapolitanæ servat ferias Curiæ Romanæ, num. 7.
Feriæ Messium, & vindemiarum, in quibus locis, & quando servantur. „ quid circa ferias fuerit immutatum ex nov. Constit. remissivè, num. 8.
Causæ, in quibus procedi potest tempore feriarum, num. 9.
Citatio in Regno Neapolitano expediri potest die feriato, sed notificari die non feriato; secus de jure communi, num. 10.
Citatio in Curia Archiepiscopali Neapolitana, & in Curia Episcopali Capuaquens. expeditur die non feriata, & valide exequitur, & notificatur die feriata ex Constitutione synodali, num. 11.
Citatio in feriis hominum valet; & assignatur ratio num. 12.
Tutores, Curatores & dari, excusari, & amoveri possunt diebus feriatis, cum limitatione, num. 13.
Decretum in alienatione bonorum minoris interponi potest in feriis, ad hominum necessitatem, sed non in feriis ad honorem Dei, num. 14.
Compulsoriales decerni possunt in feriis, dummodo decernantur diebus non festis, num. 15.
Libellus, articuli, & appellatio possunt præsentari in feriis, dummodo non procedatur ad causæ cognitionem; sed remaneant in simplici præsentatione, nu. 16.
Absolutio juramenti impetrari potest in feriis ob necessitatem hominum, non tamen in feriis ad honorem Dei, num. 17.
Excommunicationis sententia, & absolutio ab excommunicatione fieri potest in diebus, etiam ad honorem Dei inductis, num. 18.
Attentatorum causa expediri potest diebus feriatis, num. 19.
Instrumenta paratam exequutionem habentia exequi possunt in feriis ad necessitatem hominum inductis, secus ad honorem Dei, num. 20.
Judicium exequutivum expeditur in feriis ad utilitatem hominum, ubi necessaria est compilatio processus, secus in feriis ad honorem Dei, num. 21.
Alimenta debita pauperi, & in omnibus caussis, quæ sine Reo fiunt, proceditur diebus feriatis, num. 22.
Feriæ ad utilitatem hominum non servantur in Regia Camera, num. 23.
Universitatum Causæ, an expediantur diebus feriatis, num. 24.
Feriæ in causa Syndicatus Officialium, etiam ad honorem Dei non servantur, num. 25.
Juramentum nulliter datur die festivo, cum limitationibus tamen, num. 26.
Sententia absolutoria in criminalibus fieri potest die feriato ad utilitatem hominum, non in feriis ad honorem Dei, num. 27.
Inquisitionis acta confici possunt die feriata ad honorem Dei, num. 28.
Militares causæ possunt fieri diebus feriatis, num. 29.
Voluntarii actus legitimi fieri possunt diebus feriatis ad honorem Dei, ut adopsio, emancipatio, manumissio, Delegatio, Collatio beneficiorum, dispensatio, &c. num. 30.
Ecclesia non impeditur, si velit, procedere in feriis hominum, num. 31.
Pauper excusatur a peccato, si laborat per duas horas die festo, num. 32.
Debitor suspectus de fuga carcerari potest die festo, num. 33.
Exequutio in bonis, vel in persona pro debito, an possit fieri in die festo, num. 34.
Resistere exequutori, an, & quando quis possit, num. 35.
Eximens equum a servientibus Curiæ, vel certios aut debitores civiles, ut aufugiant, qua pœna punitur? num. 36.
Carceratio pro causa criminali licita est die feriato, num. 37.
Exequutio, an fieri possit in Hebdomoda sancta, nu. 38.
Festa S. Natalis quantum tempus durant, num. 39.
Consuetudo, vel statutum circa observationem feriarum servandum est, num. 40.
Tribunal Reverendæ Fabricæ, ejusque Commissarii in partibus, quæ festa servare debent in causis, num. 41.
Testes, an examinari possint die Dominico, num. 42.
Nullitates discuti non possunt, durantibus Feriis absque dispensatione, num. 43.

Ex-

Executio sententiæ, & instrumenti fieri potest in Feriis æstivis, sed facta executione, si in dubium revocetur per adversarii oppositionem, de justitia cognosci non potest, pendentibus Feriis, num.44.

Testes examinari possunt in feriis æstivis super paupertate allegata ob depositum evitandum in nullitatibus; num.45.

Terminus non currit, quando Feriæ absorbent majorem partem dilationis, cum distinctione, & dummodo fuerit pars protestata de feriis, num.46.

Feriæ æstivæ, quare restituuntur, & Feriæ ad honorem Dei non, num.47.

Appellari potest die feriato, & libellus præsentari, nu.48.

Appellans non excusatur a transmissione actorum tempore feriarum æstivarum, verum post processus exhibitionem ad aliud non proceditur, durantibus dictis feriis, num.49.

Acta, & Sententia feriarum tempore valent, si ab altera parte non fuerit opposita exceptio feriarum, num.50.

Feriis derogari, dispensari, vel renunciari, quando, & a quibus potest, num.51.

Formula dispensationis feriarum, cum advertimentis, & cum distinctione, num.52.

Formula memorialis pro assensu Feriarum, cum advertimentis, num. 53.

Arbitri acceptando compromissum, cum clausula procedendi feriarum tempore, consentire videntur, n.54.

1 EXceptio Feriarum quamvis sit dilatoria, & sic ante litis contestationem opponenda, potest tamen in quacumque parte judicii opponi; & sic, qui in uno actu non allegavit, poterit in alio actu allegare, & quandocumque superveniant pendente judicio, supersedendum est, & propter hoc inter anomalas quoque ab aliquibus numeratur, & potest opponi tam a reo, quam ab actore, si reus litem prosequi vellet, *Dom.Consil.Altim.de Nullit.rubr.9.qu.40.*

2 Feriæ sunt, quæ deputantur, ut homines quiescant, & divinis, vel aliis rebus necessariis intenti sint, hæc est definitio *Sebastiani Maut.lib.2. ff.vet. fol.7.de Prr.*

3 Dictæ sunt Feriæ a feriendis, idest mactandis victimis, quæ diebus festivis, offerebantur, *d. Sebast.loco cit.* quidquid alii dixerint circa etymologiam dicti vocabuli.

4 Feriarum tres sunt species; scilicet, Aliæ sunt inductæ ad honorem Dei: Aliæ ad honorem Principis, quæ feriæ repentinæ vocantur; Aliæ ad utilitatem hominum: & potest addi quarta species, scil. quæ non tam ad honorem Dei, quam hominum gratia sunt inductæ.

Feriæ primæ speciei ad honorem Dei sunt omnes dies, quibus Festivitas vel nostri Redemptoris, vel Beatissimæ Virginis, vel alterius Sancti colitur juxta Regionis consuetudinem, *Tusch. lit.F. concl.96. pract. observat.97.Calà de feriis qu.3.*

Feriæ secundæ speciei ad honorem Principis sunt, quæ fiunt, vel ex causa suæ Coronationis, vel Nativitatis, quam Hispani vocant, il *Compleaños*, vel ex causa victoriæ in bello, vel ex aliis causis enarratis *in l.1.& 4.C.de feriis, l.3.C.de dilationibus, l.& si Prætorem 26.§.si feriæ ff.ex quibus causis*, & vocantur repentinæ, quia non sunt determinatæ, sed repentè emergunt, occasione publicæ lætitiæ.

Feriæ ad utilitatem hominum sunt, quæ, ut homines vacent utilitatibus colligendi messes, & uvas, inductæ fuere tempore messium, & vindemiarum.

Ad voluntatem hominum sunt baccanalia, in quibus insanientes homines, inanibus delitiis dediti, Baccho, & crapulis indulgendo, mascherantur, vaniloquia, comœdias recitant, vel audiunt, & a negotiis, & litibus cessant; quo tempore in hac religiosissima Civitate Neap. per vigilantissimos Evangelicos Prædicatores verbum Dei prædicatur vicissim, & gradatim in Ecclesiis inter eos stabilitis publicè Sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum pro oratione quadraginta orarii exponitur, alliciendo populos cũ magno sumptu Musicorum, ut ab ejusmodi vanitatibus animæ periculosis divertant, maximè juvenes. Et juxta *pragm. 8. de feriis* numeratur inter Festa mobilia dies Cinerum cum sex antecedentibus baccanalibus, ubi dicitur, quod Baccanalia non sunt Feriata, sed Tribunalia sunt clausa.

Feriæ quartæ speciei sunt feriæ Rogationum, quæ dicuntur feriæ minorum litaniarum, inductæ non tam ad honorem Dei, quam hominum gratia, ob humanam necessitatem ad preces effundendas pro frugibus prospiciendis, ut decisum in Subaudiæ Senatu refert *Faber def.6.C.de feriis.*

Sed hæ feriæ Rogationum non servantur in Tribunalibus, & Curiis laicalibus nostri Regni, quia illis non obstantibus regitur Curia, & ita practicatur in S.R.C., M.C.V. & in omnibus aliis, quæ normam sumunt a dictis Tribunalibus superioribus.

5 Feriæ ad honorem Dei, ad honorem Principis, & quartæ speciei sunt ejusdem naturæ, ut ipso jure actus gestus sit nullus, etiam si ambæ personæ huic exceptioni renunciaverint, cum non possit per partes renunciari, *l.ult. ff.de feriis, Specul. tit.de fer. §.fin.glos. sæpe de verb.sign.in 6.cap.ult.Prat.obs.47.num.72.*

Et dicitur nullitas ex defectu jurisdictionis, cum tempore Feriarum sit suspensa jurisdictio, *Dunza de pugna DD. tom.2.tit.de feriis cap.1. num.12. Calà de feriis qu.4.* & alii citati per *Dom.Altim.de nullit.rubr. 9.q.40.num.9.*

Et propterea sententia nulla, ex quo lata est die festivo, non potest partium consensu ratificari, *Gratian.discept.516.nu.16.Altim.* ubi supra *nu.66.*

Verum ubi nullitas esset solum in sententia, & reliqua acta non essent nulla, tunc per Judicem appellationis confirmari potest, idem *Gratian.dec.144.nu. 9.Caroc.except.117.in fin.Altimar.* ubi supra *nu.75.*

Sententia enim nulla, si justa est, debet confirmari, *Tior. in compend. vers. sententia nulla par.1. Ric. decis.274. par.2. Novar. in alegat. ad finem 3.tom. de gravam.vassal.num.57.*

Nam sententia nulla, quando justificatur bono jure, & justitia, tunc revera non potest dici nulla, *Merlin.controvers.cent.3. cap.88. Farin. decis.656. in fine par.2.tom.1.*

Sed hic adverte, quod licet feriæ Rogationum, quæ sunt quartæ speciei, de jure ita sint servandæ, ut partes renunciari illis non possint, & acta sunt nulla, ut dictum est supra de Feriis, ad honorem Dei, & Principis,

Tamen in hac Civitate Neap. & in Regno non servantur, & acta sunt valida; nec mireris, quia per *Tex. in Cap. de Feriis* statuitur, ut servetur consuetudo circa observationem Festorum, ut de hoc vide, quæ latius dicemus inferius hic.

6 *In Tribunalibus hujus Regni, quæ feriæ servantur, & in quibus causis.*

Primo servatur Kalendarium dierum Festorum *in Pragm.2.de Feriis*, juxta quam *Pragmat.* singulis annis in hac Civitate Neap. fit Kalendarium novum omnium festorum servandorum in nostris Tribunalibus. Quod servatur in omnibus Curiis per Regnum tam Regiis, quam Baronalibus, licet dict. *Pragm.* loquatur de Tribunalibus Regiis tantum, & hoc ex vi comprehensionis.

Sunt, & aliæ feriæ locales, quæ in uno loco servantur, in alio non; ut sunt aliqui Sancti, qui non sunt in Kalendario, ut ii, sub quorum titulo est erecta Ecclesia Matrix, vel Parochialis Oppidi, vel ex consuetudine alicuius Civitatis, vel Villæ, & tunc Feriæ attendendæ sunt, quæ vigent in loco Judicii.

Abb.in c. ult. num. 23. *de Feriis*, & si citatus esset in alio loco, attenditur, quæ viget in loco, ubi exequitur citatio, vel aliqu a alius actus judicialis, ut diximus *in cap.de citat.num.* . ...

7 Fallit in Nuncio Apostolico ad aliquem Principem misso; quia Curia Nuntiaturæ non tenetur observare ferias particulares loci, sed tantum illas Romanæ Curiæ, *Trivisan.dec.Venet.*31.*p.*1. apud *Ricc.collect.*124. qui quamplures alias limitationes refert.

8 Feriæ messium, & vindemiarum „ (modo hæ po-
„ stremæ tantum, ut mox meminerimus,) solum servantur in Tribunalibus intra Neap.non autem extra per Regnum, ut testatur *Carapit.in rit.*208.*num.*2.*in fin.* quem sequitur Magnus Actuarius *Broya in cap.*1.*num.*10.& ego in nulla Curia per Regnum vidi observare, nisi in Terra Moliterni, ubi Universitas porrigit libellum, & Capitaneus decernit terminum feriarum messium per paucos dies, & in Terra Sancti Gregorii servari quoque testatur *Novar. tom.*2.*de grav.Vassall. gravam.*187.*num.*9.ubi refert decisum, Baronem non posse dispensare feriis Messium, & vindemiarum, cum ad solum Principem spectet, & in Regno spectat ad Regium Collat. Consilium, & acta cum dispensatione Baronis facta, essent nulla, *Novar.ibidem.*

Dictæ feriæ *Cereales*, sic a Cerere nuncupatæ, sive feriæ messium, & feriæ vindemiarum incipiunt a die 15. Julii, & durant usque ad diem septimum mensis Septembris, infra quem terminum non potest compilari processus, nec processum compilatum expediri, & sic est impedita tam compilatio termini, quam decisio causæ.

Elapso vero die septimo Septembris, potest procedi ad compilationem termini tantùm absque dispensatione, sed non potest procedi ad causæ expeditionem, nisi transcurso die octavo mensis Octobris.

Ad instantiam tamen Dominorum Electorum hujus Civitatis prorogari solent usque ad diem 18. vel vigesimum mensis Octobris, vel plus, & minus, juxta placitum S. E., & hæc est vera praxis, quæ viget hodie in his Tribunalibus.

Nec decipiamur, quod *Pragmatica* 2. *de feriis*, dicat dictas ferias incipere a die 14. mensis Julii, & durare usque ad diem quartam mensis Octobris, nam die decimâ quartâ mensis Julii regitur Curia, & sic feriæ incipiunt a die 15. dicti mensis, & non a die 14.& *Prag.* dicit durare usque ad quartum diem mensis Octobris, sed durat usque ad 14.diem mensis Octobris,& cave ab aliis Auctoribus, qui confuse de hoc locuti sunt. „ Quod modo non habet locum ex *nov.*
„ *Constitutione*, ut paulo post advertitur.

Nota etiam, quod in mense Junii solet Collaterale Cons.regi de mane, ante prandium, & Reg.Cam.Summar. tenetur accedere ad Collat. Quæ prædictæ feriæ in dicto Tribunali Reg.Cam. incipiunt a die, quo incipit Collat.regi de mane. Dum Reg.Cam.durantibus feriis non accedit die Veneris. „ Jam supra latius di-
„ ximus, quod ex *nov.Constitut.*feriæ indicuntur prima
„ die Octobris, & durant usque ad diem decimamquin-
„ tam Novembris inclusivè, remanentibus in Civitate
„ quatuor Judicibus, duobus nempe ex civilibus, ex
„ criminalibus duobus alternatim eligendis a Regente
„ M.C.V.pro negotiis, quæ dilationem non patiuntur;
„ modo superest tantum innuere, quod cum successerit,
„ ut & alibi diximus, in locum Coll. Cons. Regalis Ca-
„ mera Divæ Claræ, quæ constat, præter S. R. C. Præsi-
„ dem meritissimum, illustrem Marchionem aliàs com-
„ mendatum *D. Vincentium de Ippolita*, ex quatuor
„ Aularum ejusdem S.C.Præfectis, qui omnes sunt am-
„ plissimi, & omni virtutum genere ornatissimi Senato-
„ res, sc. *D.Antonius Maggrocca*. illustris Marchio *D.*
„ *Carolus Danza*, numquam satis laudandus *D. Jo:An-*
„ *tonius Castagnola* noster Præceptor amantissimus, nu-
„ per etiam Marchionis titulo propter ejus merita a cle-
„ mentissimo, & justissimo Rege nostro decoratus; &
„ tandem illustris Marchio *D.Nicolaus Fraggianni*; cum
„ inquam successerit in locum dicti R.Coll.Cons. præfa-
„ ta Regalis Camera D.Claræ, ab usu prorsus recessit ad
„ eam accedere R.Cam.Sum.; & durantibus dictis feriis,
„ semel in hebdomada ad libit.D.Præsid.de mane regitur
„ dict.Regalis Cam.D.Claræ; & diebus, quibus lubet Do-
„ mino Locumtenenti dictæ Regiæ Cameræ Summariæ,
„ ejus domum aut bis, aut semel quoque in hebdo-
„ mada petunt Domini Præsidentis illius, cum Fisci Pa-
„ trono ad Tribunal regendum, prout res, & negotia
„ ibidem tractanda exigunt.

9 *In quibus causis potest procedi tempore feriarum.*

Prædictæ regulæ limitantur, ut *glos.in c.*5. *de feriis* nempè.

Quando est periculum in Mora.

In delictis enormibus, *l.*9. *C.de feriis.*

In editione libelli.

In captura debitoris suspecti de fuga.

In receptione confessionis partium.

In sententia excommunicationis.

In Curia Principis a latere.

In pertinentibus ad voluntariam jurisdictionem.

In nundinis, *Scial.de for.comp.cap.*31 *num.*3 *& de for.jud.cap.*22.*num.*19.*Molo ad Gizzar.dec.*58. *nu.*12. *D.Altim.rubr.*9.*qu.*a 10.*num.*65. & latè *in tit.de Sindic.Marant.p.*4.*dist.*16.*num.*87.

In causa miserabilium personarum proceditur diebus feriatis ad honorem Dei, nec dies festus attenditur, *Amatus decis.*83.*Peguera dec.*53.*c.Utinam* 77. *dist.* 1.*c.Nunquam de consecr.dist.*5. & alii allegati per *Dom.Altim. rub.*9. *qu.*40. *num.*14. Ubi vult excusari Judices rurales, si jus dicant in civilibus negotiis ad pauperes spectantibus; idem esse in causis carceratorum, & comprehendi Ecclesias actrices contra laicos, secus contra, ex *Novar. privil.* 52. *de privileg. miser. Danza tom.*2. *de pugn. DD. tit. de feriis cap.* 1. *num.*17.

Et propterea Judex, qui huc, illucque tenetur pergere ad jus dicendum ob Pagorum multitudinem, & distantiam, ob necessitatem temporis, excusatur, maximè si expiraret jurisdictio, & instantia, *Prat.obs.*47. *num.*110.*Jordan.lib.*11.*tit.*1. *num.*192. relati a *Dom. Altim.ubi sup.num.*13.

Hinc feriato die potest procedi pro consecutione mercedis operarii, vel famuli pauperis carentis unde vivat, *Sanfel.in prax. sect.*60. *nu.*33.& allegat *Mutam in Consit*, *Panormit.c.*77.*nu.*16. *Didacus de Mari in addit.ad decis.*58.*Gram.*ibi citat.

Feriato die potest Judex ex officio procedere ad taxationem salarii, & mercedis, maxime in paupere, & non est nullitas, ut ex pluribus firmat *Maur.Burg. in tract.de mod.proced.ex abrupt. qu.*5. *num.*126. *fol.* 20.ubi recenset duodecim privilegia causæ mercedis.

Feriatis diebus potest dotis causa tractari, *Novar. qu. forens.*47.*num.*9.*&* *DD.in cap.nuper*, *& cap.per vestras de donat. inter virum, & uxorem. D. Altim. rub.*9.*qu.*40.*num.*42.ubi ex doctrina *Andreol. contro.* 243.*num.*3.ampliat etiam ad Antefatum.

Quod voluit intelligendum, si dos petatur a muliere paupere, & quod ita sit intelligendus *tex. in l. cum is §.fin.in ea ff.de condict.indeb. Antonel.c.*9.*n.*39.

In causis possessoriis potest procedi, etiam suspenso petitorio antea non suspenso, *Rot.in nov.dec.*140.*Novar.collect.*95.*Danza de pugna DD.tom.*2.*tit.de feriis cap.*1.*nu.*18.*Postius de manutent. observ.*8. *num.*102. *Dom.Altim.rub.*9.*qu.*40.*num.*29.

10 Citatio in nostro Regno Neapolitano ex *ritu M. C. V.* 107. potest expediri die feriata, sed notificari die non feriata, *D.Altim.rub.*9.*qu.*40.*n.*31. *in fin.* quod *ritus de jure communi*, ut ibi, & dictus *ritus* dicit pos-

fe-

se expediri etiam die Paschali; tamen ne erres, sciendum est, quod dictus *ritus*, & praxis hodie non servatur in nostro Regno, ut testatur *Dom.Reg.Petra d. rit. per totum*, ubi relatis pluribus hinc inde opinionibus, docet demum praxim hodiernam esse, ut tam data commissionis, quam actus intimationis fieri non possit die feriato, sed actus relationis potest solummodo scribi in die feriato: & ita approbat consuetudo, quæ servanda est circa observantiam feriarum, secundum *glos. in l.quinquaginta, Cod.de feriis in ult.vers. quod nota, & in cap.2.de dilat.*

11 In Curia Archiep. Neap. & Cur. Episcop. Caputaqi citatio expedita die non feriato, potest exequi, & notificari die feriato, & citatio erit valida, juxta *rit.1. Curiæ Archiep.Neap.& rit.32. Caputaq.in Sinodo Carafæ fol.221.*

12 Citatio in feriis hominum valet, & ratio assignatur a *Carav.rit.116.* quia *text.in l.1. ff. de feriis*, non dicit, quod non valet citatio, sed quod citatus non tenetur comparere, ut advertit *Bart.* post *Oltrad. in l.1.§.nunciatio, vers.quaro, ff.de nov.oper.nunciat. Specul.Bart.Paul.de Castro.*

Licet *Dyn.*quem refert *Bart.in text.cit.qu.7.* aliter voluerit; & ipsemet *Bart.* dicit, quod de consuetudine servatur ejus dictum. Idque etiam voluerit *Federic.de Senis cons.15.& Bald.in tract. tit.de citat.q.7. fol. 12.* qui secundum *Specul. in dict.tit.de citat.§.2.vers.item excipitur num.13.Innoc.in c. fer.num.1. extra de feriis*, aliter concludunt, dicentes citationem valere, sed citatum debere die sequenti comparere, & sic de consuetudine servari.

Sed contrarium est verius per *tex. in l.ex quocumque §. fin. in fin. ff. si quis in jus vocatus non ierit*; supradicta leguntur apud *Caravit.d.rit.116.nu.2.*

13 Possunt dari tutores, & curatores, & illos amoveri, & excusationes allegari diebus feriatis, *l.eadem ff.de feriis.D.Altim.rub.9.qu.40.num.38.* ubi ex doctrina *Ias.* dicit hæc posse fieri in feriis ad honorem Dei, & etiam in Ecclesiis, dummodo non tractetur de tutela ex inquisitione, vel requirente causæ cognitionem, quia tunc in feriis agitari non possunt, ex *Aret. Bart. Bald.*& aliis ibi citatis, post *Galter. in prax. tutel. fol. 33.* post *nu.31.Melo ad Giozar.dec.58.num.8.*

14 Et decretum in alienatione bonorum minoris, in feriis ad honorem Dei non potest interponi, sed in illis ad hominum necessitatem benè potest, & ita relatis contrariis invicem opinionibus conciliat *D.Altim.in rub.9.qu.40. num.51.*

15 Compulsoriales generales possunt decerni tempore feriarum, dummodo decernantur diebus non festis, *D.Altim.*ubi supra, ex doctrina *Tholom.dec.Rom.nov.758.num.5.& dec.759.lib.3.vol.3.*

16 Libellus præsentari potest die feriato, ut dicit *glos. in d.l.1.de fer. verb.compellendi*, ex *text.in l.miles §. sexaginta vers.de plano videas ff.ad leg.Jul.de adulter.*

Unde voluerunt aliqui posse quoque præsentari articulos, & audientiam testium committi, *Novar.col.95. Danza tom.2.tit.de fer.cap.1.num.19.*& ratione, quia offerre scripturas non est actus judicialis, secundum *Affl.in Const.Regni.dito legitimi nu.24.*

Sed *Dom.Reg.Petr.in rit.114.num.5.* docet in nostri Regni Tribunalibus in diebus feriatis, nec articulos, nec scripturas præsentari, nec audientiam testium committi: Verum ego addo; quod si casus occurrit, quod sit factum, non propterea erit nullitas.

Sed *Dom. Altim.* concludit posse libellum præsentari, & appellari, dummodo appellatio, & oblatio libelli remaneant in actu simplicis productionis, absque aliqua causæ cognitione, ex *Antonel.de temp.legal.lib.2.cap.9.n.9.Marant.in prax.tit.de actor.editione nu.29.*per *text.in l.miles §. sexaginta ff.ad l.Iul. de adult.*

17 Absolutio a juramento impetrari, & concedi potest diebus feriatis ob necessitatem hominum non tamen ad honorem Dei inductis, *Dom.Altim.*ubi supra *num. 41.*ex *Felin.*& aliis ibi.

18 Et sicuti in diebus etiam ad honorem Dei potest ferri sententia excommunicationis, *1.qu. in summ.12. qu. 3.* quia necessario non requirit judicialem causæ cognitionem, seu processum, *Gennen. in prax.cap. 28.num.17.Marant.par.6.act.10.n.47.*

Ita absolutio ab excommunicatione ad cautelam fieri potest diebus feriatis, ex quo ista absolutio fit absque solemnitate, *D. Altim.d.rub.9.num.44.*ex *Hostiens.Cavalc.*& aliis.

19 In causa attentatorum potest procedi diebus feriatis, *Novar.coll.95. Danza de pugn.DD. tom.2.tit.de feriis cap.2.nu.20.D.Altim.*ubi supra *num.42.*

20 Instrumenta guarantigiata habentia paratam executionem in feriis ob necessitatem hominum exequi possunt, *Balb.dec.2.Altim.*ubi supra *num.47.* secus in die festo ad honorem Dei.

21 Summarium judicium, & exequutivum, ubi ordinaria cognitio non exposcitur, nec termino ordinario opus est; non impeditur per ferias inductas ad hominum utilitatem, ex *Clem. sæpe de verb. obligat. Paulus de Castr.in l.divus ff.de feriis, Menoch.de arbit. qu.30. num.2.* & sic practicatur in S.R.C.& M.C.V.ut feriæ prædictæ serventur solum circa compilationem processus, & prolationem sententiæ diffinitivæ, secus in decretis interlocutoriis, monitionibus, & aliis, in quibus feriæ non observantur, nam absque dispensatione, & invito collitigante proceditur; & si opponatur exceptio solutionis, super qua fuerit datus terminus, ad eam probandam non admittitur exceptio feriarum, licet judicium principale sit ordinarium, & ita in aliis similibus.

Et ubicumque datur facultas procedendi in judicio simpliciter, & de plano, absque strepitu, & figura judicii potest procedi diebus feriatis ad utilitatem hominum, secus ad honorem Dei, *D. Altim.*ubi sup. *num.68.*ex *Cavalc.*& aliis ibi, *Maranta par.4. dist.16. num.85.Giozar.decis.58.num.11.Jord.c.14.num.25. tex.in l. solet C.de feriis.*

22 Et in causis, quæ sine reo fiunt in judicio non formali, nempè si desit aliqua earum trium personarum, quæ judicium constituunt, de quibus nos in prima parte nostræ praxis, tradit *D.Petra rit.208.num.6. & Alex.cons.130.lib.4.num.3.*

Ideo possunt dari tutores, & curatores, illos amoveri, & excusationes allegari, *l.eadem ff. de feriis, Altim.qu.40.num.38.*

Alimentorum causa diebus feriatis fieri potest, *l. 2. ff. de fer.* dummodo sit pro alimentis futuris, non autem pro præteritis, in quibus proceditur ordinarie, *Milan.dec.Sicil.5.num.3.lib.1. Rovit.in rubr. de feriis pragm.5.*

Et dummodo alimenta debeantur pauperi, secus diviti, *Antonell.lib.4.cap.9.nu.16.Pratus observ.47.n. 108.Altim.*ubi supra *num.52.*

23 Feriæ ad utilitatem hominum introductæ non servantur in Regia Camera de rebus ad Regis Patrimonium spectantibus. Quia in fiscalibus, & publicis causis procedi potest, *l.publicas C. de fer. D.Reg.Petr.rit. 207.num.5.in fine, Prat. observ.47.num.112. D.Altim.d.rub.9.qu.40.num.54.*

24 Idem in causis Universitatum, per *tex.in cap.significavi 21. extra de judiciis. Melo ad Giozarel. decis. 58.num.23.*idem *Altim.*ubi sup.*d.num.54.*

Sed hanc opinionem impugnat *Reg. Petra rit. 92. num....*ex *Angel.*& aliis ibi.

25 In syndicatu Officialium non servantur Feriæ, etiam ad honorem Dei, *D.Altim.rub.9.qu.46.nu.64.* ex *Avil.de judic. synd.cap.2.num.14.Rovit.in pragm. 8.de synd.num.8.Grav.de synd.qu.38. Melo ad Giozarell.decis.58.num.7.*

26 Juramentum enim regulariter præstari non potest die feriato, *cap.2.de feriis*; nisi tantum juramentum pro pace, seu alia necessitate, vz. *pro fide, pro obedientia, pro fama*, ibi *glos.verb.necessitatem*, ideo in criminalibus, vel ubi testes essent absuturi, vel de eorum morte timeretur, possunt recipi die feriato, *D.Altim.*ubi supra *num.*55. imo potest capi informatio, & delinquens, maxime, quando sunt delicta gravia,& periculum est in mora.

Et contra insignes latrones, & malefactores gravium scelerum fertur sententia forjudicationis,etiam die festo ad honorem Dei, *l.Provinciar. C.de fer.*& in Regno habemus *pragm.4.de exulib.*

Et quando est metus Belli potest procedi diebus feriatis. Verum non potest incipi judicium illud a citatione notificata die feriato, ut dicit *Dausa dict. tom.2.tit.de feriis cap.2.in fin.* relatus a *Dom.Altim. rub.9.qu.40.nu.71.* nec debere exequi sententias contra illos diebus feriatis ad honorem Dei, idem *Altimar.*ubi supra,post *Scial.de forg.reis c.8.nu.2.*

27 Et in criminalibus sententiæ absolutoriæ ferri possunt die feriato ad utilitatem hominum, non autem in feriis ad honorem Dei, *Scial. de forjud.cap.12.nu.18.Altim* ubi sup.*num.*15.

28 Inquisitores contra hæreticam pravitatem possunt conficere acta die feriato ad honorem Dei, etiam mortis, ut punitio omnes terreat, *Caren.de offic.Sanctiss.Inquis.Scac.*& alii relati a *D.Altim.* ubi sup.*n.*75.

29 In caussis militaribus potest procedi diebus feriatis, *l.divus ff.de feriis.*

30 Actus legitimi,& voluntarii fieri possunt diebus feriatis in honorem Dei, ut sunt Adoptio, Emancipatio, Manumissio, Delegatio causarum, Collatio beneficiorum, Dispensatio, *Lactus C.de fer. Altim. rub.9.qu.46.num.*37.

31 Causæ Ecclesiasticæ non impediuntur in feriis hominum, si Ecclesia velit procedere, *Petr. rit.*178.*nu.*10.ex doctrina *Mangrel. ad Bartol. in l. hoc edicto §6. ff. de nov.op.nunc.*

32 Et per duas horas pauper excusatur a peccato mortali, sed non a veniali, si laboret, ob materiæ parvitatem,ex *Dian.p.1.tract.45.resol.54.*

33 Debitor suspectus de fuga potest die feriato ad honorem Dei carcerari ob periculum moræ, juxta *l.2.&3.de feriis & cap.fin.eod.tit.*etiamsi esset dies Paschatis, vel Nativitatis Domini, ut *Gaitor. pract cri. instrum.3.p.1.rub.2.num.13.fol.290.* & hæc est limitatio ad regulam.

Nam regulariter Feriati dies sunt adeo privilegiati, ut licet executio sententiæ fieri possit diebus feriatis, modo, quo diximus infra,circa nullitatem, & appellationes tempore feriarum;

34 Tamen executio in bonis, vel in persona pro debito non potest fieri,*Menoch.de arbitr.judic. lib.1.qu.3.* per *text.in l.omnes dies ff.de fer.*

Et licet affirmet contrarium *Carav.in rit.*172.*num.4.& 5.*ea ratione,quia executio nullam exigit cognitionem,maximè contra contumaces.

Tamen opinio *Carav.rit.*est intelligenda diebus feriatis, qui non sunt de præcepto Sanctæ Rom.Ecclesiæ, nam in festis de præcepto tutè deambulant debitores; & ita servatur, alter potest resisti impunè, quoad pœnam corporalem, *Thesaur.decis.95.Rovit.in rub. de feriis num.8.in ult. impressione,Mous.qu.6.n.27.Scial.tit.20.num.15.& tit.19.num.73.in prax.forjud.*

Sed in hac Diœcesi Neapolitana viget opinio *Carav.rit.*In aliis adhærentibus Regni viget opinio *Menoch.*

35 Sed caveant hodie resistere executori, sive juxtè, sive injustè; nam tutior via est, ut non de facto resistatur, sed ut contra executores protestetur, maximè si copia Judicis haberi potest, ad Judicem recurratur, ut declaret acta executionis nulla, ita concludit idem *Thes.in addit.ad d. dec.* 95. ubi decisum refert esse damnatum in quinquaginta libris quendam, qui fecerat desistere executores ab executione facta super bovibus, licet executio super dictis animalibus sit prohibita, & quidam alter fuit condemnatus in aureis bis mille, & exercitio jurisdictionis super feudo suo privatus; & ratio est, nè audaciores fierent homines in resistendo, cum soleant potentiores ex qualibet levi causa impedire executionem.

36 Undè licet apud *Scial.d.tit.20. nu.15.in prax. forjudic.*dicatur, quod eximens equum de manibus servientis Curiæ non punitur, & maximè si faciat depositum debiti, & allegatur *Guazz.in defens.5.cap.5.nu.27.& Jason.cons.20.nu.1.vol.3.*tamen intelligitur,quod non punitur pœna ordinaria, & corporali, sed non remanet omnino impunitus, quia condemnatur pœna extraordinaria,ut *Thes.in d.dec.*95.

Adde, quod *Capibl.de Baron.2.tom.cap.27.nu.6.* dicit, quod qui certiorat debitores civiles,ut aufugiant, potest castigari, & tenetur ad debiti solutionem, & allegat *Marsil. sing.17. & in rubr. de fidejuss.num.16. Stracca de mercator.tit.de decoctoribus in 2.part.alt. partis §. circa propositam rubricam num.11. Giurba cons.76.*

Unde nota,quod si punitur certiorans,quanto magis puniendus est eximens.

37 Pro caussa vero criminali licita est captura omni tempore feriato, *Foller.in 1.par.secunda partis in rub. notatus capiat de persona*,ubi alios allegat.

38 Feriatis diebus Hebdomadæ Sanctæ, an fieri possit executio, ratio dubitandi est, quia licet sint dies feriati ad honorem Dei illi dies Hebdomadæ Sanctæ,illi tamen non servantur a Populo,& Clero.

Tres super hoc reperiuntur opiniones. Prima est *Guid. Pap. in qu.*215. dicentis præter dies festos, in aliis feriatis, etiam ad honorem Dei, posse fieri executionem, quam opinionem amplexus fuit etiam *Carav.rit.172.num.4.& 55.*

Secunda est opinio *Abbat.in cap. fin.col.pen.ver.7. lectura de Judic.*dicentis, quod facta tenet talis executio; verum fieri non deberet. Imo *Menoch. de arbitr.lib.1.qu.3.* dicit nullo modo posse exequi contra personam, nec contra bona, per *text. in l.omnes dies ff.de fer.*

Tertia est *Thesauri dec.95.num.2.*dicentis, stylum Curiarum de communi in omnibus locis esse, cessare executionem judicialem in diebus hebdomadæ Sanctæ, sive in illis diebus 15. Paschatis, *ex text. in l. dies festos C.de fer.* sed clarius, & in terminis *text.in l.omnes dies C.de fer.in fin. Bertachin. in §.executionum.num.19.* ubi multos citat; *Vantius* etiam generaliter dicit de tempore in honorem Dei feriato. Et ita servatur, & servari debet, nè homines distrahantur a confitendis peccatis, & pœnitentia agenda in illis diebus Sanctis.

Et idem *Thesaur.d.dec.95.* concludit, quod in diebus Sanctis non possint, etiam de consensu partium examinari testes; nisi periculum esset in mora, ut evitentur rixæ,& scandala.

Et *Dom.Marud.*in elegantissimia *annot. ad sing. Petris sing.201.num.2.& in pragm.cap.22.num.18.*dicit acta venditionis subhasta facta in hebdomada Sancta esse nulla, contra *tex.in cap. conquestus extra de fer. & in l.2.§.Sanct. C.de fer.*ubi habetur:*Sanctum quoque diem Pascha,& diem Natalis Dom.& Epiphaniæ, septem, qui præcedunt, & septem, qui sequuntur, sine strepitu volumus observari, & quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritetur; August.Barbos. in collect.ad dec.tit.9.*

Ant. Faber. in C.lib.3. tit.11.defin.6. sub tit.de fer. vult,quod executio facta die festo,licet contra verum debitorem,sustineri non potest,& ante omnia est revocanda.Et sic statutum est in Regno per *Const. Bajul. & rit.M.C.V.80.& 226. & per prag.2.de feriis.*

39 Et

39 Et festo Natalitiæ Domini nostri, sub die 25. Decembris usque ad diem sextum Januarii, qua die celebratur Pascha Epiphaniæ, ut *in d. prag. 2. de feriis.*

40 Et ubicumque per consuetudinem, vel statutum aliter sit introductum; nam expressè statuitur *in cap. Cappellanus de feriis*, ut serventur consuetudines, & statuta, nam licet jus positivum non potest tollere jus divinum, & per pactum non potest renunciari feriis ad honorem Dei, cum sit præceptum Decalogi, *Sabbata sanctifices*, ergo videtur non posse fieri per statutum, nec per consuetudinem.

Tamen vera conclusio est, quod licèt jus positivum non potest in totum tollere jus divinum, potest tamen illud limitare, distinguere, & interpretare, ut per *Glos. & DD. in l. fin. C. si contra jus, vel utilitatem publicam*, *Felin. & Bald.* concludit ex *Marant. par. 4. distinct. 16. nu. 91.* ubi confutat rationes contrarias. Causæ, quæ possunt tractari, feriis non obstantibus; vide *Rodriq. tom. 2. qu. 70. artic. 2. Reginald. in prax. for. panit. artic. 19. nu. 44. Novar. gravam. 187. tom. 2. de gravam. vassal. num. 5.*

41 De causis, quæ expediuntur per Commissarium Reverendæ Fabricæ in partibus, & hic Neap. vide in nostra praxi Trib. Reverendæ Fabricæ, ubi cum distinctione concludimus.

An testes examinari possunt die Dominica.

42 Testes examinari possunt die Dominica, omnique alio die feriato ad honorem Dei, dummodo fuerint jurati die non feriato, *Glossa in clem. 1. de offic. deleg. & Glossa in l. 1. circa medium C. de fer. Specul. in tit. de feriis §. sequitur num. 6. vers. quid si, Bartolus in l. si quando in 1. repet. num. 2. de testib. Pract. Papiensis*, & alii, & ex regnicolis *Marant. par. 6. actu 6. num. 4. & actu 10. n. 44.* & est *ritus Magnæ Curiæ Vicariæ 143. 148. & 150.* ubi latè *Caravita, & Petra*. Ea ratione assignata, quia testium depositio refertur, sive retrotrahitur ad tempus, & diem juramenti, & ideo actus judiciarius censetur expletus eo die, quo juravit testis, & non die, quo scribitur depositio, quæ scriptio censetur actus voluntarius, qui potest fieri die Dominica, *Lud. Rom. cons. 343. col. 2. Abbas in cap. licet causam col. 6. de probat.* quos sequitur *Marant. d. actu 6. num. 4. & Caravita d. rit. 148. Faber defin. 2. C. d. tit.*

Nec obstat, quod jus Divinum in præcepto Decal. mandet *Sabbata sanctifices*, ut ex *Exod. cap. 35.* in principio, & jus commune per *text. in l. 3. C. de fer.* mandet cuncta officia, etiam forensia debere conquiescere, & propterea videtur non posse jus positivum festa ad honorem Dei tollere, & juri Divino derogare.

Quia vera conclusio est, quod licèt non possit in totum tollere; potest tamen illud limitare, distinguere, & interpretari, ut *Glossa, & Doctores in l. finali C. si contra jus, vel utilitatem publicam*, & ex *Felino, & Bald.* concludit *Marant. par. 4. distinct. 16. nu. 91.* ubi confutat omnes rationes contrarias.

Et ita servatur absque dubio in nostro Regno, teste *Dom. Cons. Altim. in rub. 9. qu. 40. num. 56.* post *Vivium opin. 992. nu. 2. Guaztin. defensa 14. cap. 9. Scaccia*, & alii ibi citati, & ita notoria Praxis nos docet, quicquid in contrarium dixerit *P. Fr. Suarez lib. 2. de virtute, & statu Relig. tit. de dieb. feriatis cap. 30. num. 6.* qui tenet non posse fieri retrotractionem ad diem, & tempus examinis, nam in Regno contrarium est introductum, non solum per consuetudinem, sed per statutum, sive ritum Magnæ Curiæ, & consuetudo, & statutum valet in hoc, ut habemus *in c. Cappellanus de fer.*

Quid servandum circa nullitates, & appellationes tempore feriarum.

43 Nullitates propositæ tempore feriarum ad impediendam sententiæ executionem, discuti non possunt, durantibus feriis æstivis, nisi accedat Regia dispensatio, & sic pluries decisum refert *Reg. de Marin. lib. 1. resol. 118. num. 9* quem commendat *D. de Luca melior. ibid.* post *D. Altim. rub. 9. q. 40. num. 57. fol. 509.*

Et ratio assignatur, quia in discussione nullitatum de justitia causæ tractatur, & causæ cognitio desideratur.

44 Et licet in Regno servatur, ut executio sententiæ fieri possit tempore feriarum æstivarum, & sic quoque executio instrumenti, intelligitur tamen de mero actu executionis, ubi causæ cognitio non requiritur. Sed si postquã esset facta executio, in dubium revocetur, eo casu mixta diceretur executio, & propriè de ejus justitia cognosci non potest pendentibus feriis, & ita semper servatum testatur idem *de Marin.* ubi supra.

45 Sed si allegatur paupertas, ut evitetur depositum, in his tribus collegiis tunc summariè examinari possunt testes super allegata paupertate, feriis non obstantibus, & sic servatur ex stylo, & nota.

46 Feriæ si absorbeant totam, vel majorem partem dilationis, non currit terminus, cum distinctione tamen per nos posita *in tit. de termin.*

Carav. rit. 92. inc. item nos. ubi statuitur, quod restituuntur dies, qui fuerunt feriati, quando indicuntur feriæ de mense Julii, & Augusti tantum, & cum dicto *ritu* concordat *rit. 284.*

Aliæ feriæ ad honorem Dei non restituuntur, nisi absorberent majorem partem dilationis, subjungit *Carav. in dict. ritu num. 2. & Hostien. in cap. licet causam, de probat.*

Et ratio assignatur, quia reducunt dilationem inutilem in tota, vel pro magna parte.

Ideo terminus non curreret, sed inciperet post ferias, idem dicit *Bald. in l. si quando, vers. quaritur ergo nu. 6. C. de testibus, Laufranc. in cap. quoniam contra in vers. dilationes num. 14. de probat., & Afflict. in Constit. Regni lite legitime 9. not. vers. sed quaro nu. 15.* & sic ritus restituit ad tot dies, quot feriæ ipsæ fuerunt, ex clausula generali, *si qua mihi justa, &c.*

Et hoc intellige, dummodo fuerit pars protestata de feriis, alias secus, *Caravit. ibid.* tum quia videtur acceptasse dilationem, cum etiam, quis incidit in eas sua culpa, nimis se arctando, quo casu sibi succurri non debet.

47 Et quaro feriæ æstivæ restituuntur ex clausula generali, & feriæ ad honorem Dei non, sed incipiunt currere post ferias, si absorberent majorem partem dilationis?

Ratio diversitatis assignatur a *Caravit.* post *num. 4.* quia feriis hominum renunciari potest, & currunt sine protestatione, *l. 1. ff. de feriis, & cap. fin. extra de feriis.*

48 Appellari potest die feriato, quia appellatio cum sit species defensionis, licite fit quocumque die, ne pereat, *Jordan. lib. 11. tit. 1. num. 190. D. Altim. rub. 9. qu. 40. num. 58.* ubi cum *Marant. in prax. tit. de actor. editione num. 29.* per *tex. in l. miles §. sexaginta ff. ad l. Juliam de Adulter.* idem sentit de præsentatione libelli, dummodo appellatio, & oblatio libelli remaneat in meris actibus productionis. Nec ulterius potest Judex procedere, *Antonel. de temp. legal. n. 9.* relatus a *D. Altim.* & est *tex. in l. 1. C. de feriis*, ibi: in summario 13. *tempore feriarum solemnium, & repentinarũ. appellatio potest interponi, sed non interposita exerceri, nec propter tales ferias ipsa fatalia prorogantur.*

49 Appellans itaque non excusatur tempore feriarum æstivarum a transmissione Actorum ad appellationis Judicem; maximè etiam attenta *Constitutione* Regni nostri, quæ incipit *Appellationum tempora*, nulla distinctione facta de feriarum, vel non feriarum tempore, *D. Reg. Petra rit. 92. num 2.* quem sequitur *D. Cons. Altim. rub. 9. qu. 40. num. 58. D. de Luca melior. ad*

ad Reg. de Marin. 118. *in fine*, quia est actus caussæ cognitionem non requirens, *DD.* qui supra.

Post vero processus exhibitionem non licet uni ex partibus altera oppugnante appellationis judicium feriarum tempore exercere, *D.Reg.Petra d.ritu* 92.*nu.* 5.*D.Altim.loco cit.*

50 Sed si exceptio feriarum non fuerit ab altera parte opposita, acta, & sententia feriarum tempore facta valent, *Gizzarell.decis.*58. *Cons.Petra observ.*57.*num.* 60.*D.Altim.*ubi supra *rub.*9.*q.*40.*n.*11.*&* 59. *per text. in l. si feriatis ff.de feriis,Rosa dec.*415.*num.*14.

51 *A quibus, & quando potest feriis derogari, dispensari, vel renunciari.*

Tempore vindemiarum, vel messium nemo compellitur in jus venire: si tamen sponte venerit, & litigaverit, lata sententia tenet; lata vero contra non comparentem nulla erit: Hæc sunt verba summarii *in l.*1.*ff.de feriis*, ex quo *text.&* *DD.* ibi, sume regulam.

Primo, quod nemo compellitur; ergo lex comprehendit non solum rurales, & alios, qui messibus, & vindemiis sunt impediti, sed sivè milites, sivè clerici, sivè scholares, & alii, in quibus cessat effectus prohibitionis, possunt dictam exceptionem opponere, *Reg. Petra rit* 92.*nu.*6. ubi rationem nimis pulchram more suo ipse sapientissimus Regens assignat, & cum *Angel.in l.*1.*num.*4.*C.de feriis*, objurgat *DD.* tenentes Universitatem citatam non posse opponere feriarum exceptionem; nam illis gaudet Universitas, & omnes etiam, qui non sunt messibus, aut vindemiis occupati, ex rationibus concionè adductis per dictum Dominum, atque meritissimum *Reg.Petr.* ubi sup.

Secunda regula, quod feriis ad commodum hominum inductis potest a litigantibus tacitè; vel expressè renunciari, quia quilibet favori suo renunciare non prohibetur.

Tacita renunciatio erit, quando quis citatus comparet, & prosequitur judicium, nec opponit exceptionem feriarum. Ita deciditur *in cit.d.*1. & decisum refert in S.C.*Gizzar.dec.*58.*num.*6. relata a *D.Altim. rub.*9.*qu.*40.*num.*12.*&* 34.*Rosa dec.*415.*num* 4.*Prat. observ.*4.*num.*66.

Et hæc renunciatio potest fieri etiam per Procuratorem absque speciali mandato ad renunciandum illis, *D.Altim.loc.cit.n.*33.ex *Sola ad const.Subaud.tit.de feriis glos.*3.*Andreol.controv.*243.*num.*29. *Prat.observ.* 47.*num.*69.

Tacita hæc renunciatio valet quoad actus præteritos, sivè respectu effectus consumati, non autem consumandi, nam qui in uno actu non opposuerit dictam exceptionem, poterit quandocumque voluerit allegare, & tunc acta facta ante oppositionem valent ob tacitam renunciationem.

Sed illa, quæ fierent post oppositam exceptionem, non valebunt, dictus *Reg.Petra rit.*92.*num.*9.*&* 14. & sic si in uno actu, non allegavit, poterit in alio actu, & in quacumque parte judicii allegare, & tunc valent actus consumati, sed non valent consumandi, *D. Altim.rubr.*9.*qu.*4.*num.*63.

At si citatus non comparet, non videtur renunciasse. Ideo acta non valerent contra non comparentem, *d. l.* 1.*ff. de feriis* ibi, in summario (*lata vero contra non comparentem nulliter erit*) & ibi *in tex. Si verò sententiam protulerit etiam absentibus illis, consequens erit dicere, sententiam nullius esse momenti.*

Ideo citatus tempore messium, & vindemiarum non tenetur comparere, ut dicit *Caravit. rit.*116. *num.*2. ex *Bart.&* *Bald.in l.*2.*§.nunciatio num.*4. *vers.quaeret ff.de novi operis nunciatione*, *Specul. in tit. de citat.* §.2.*vers.item num.*14.

Et ratio assignatur *in d.text.in l.*1. *ff. de feriis*, quia occupati in recolligendis messibus, & vindemiis non coguntur venire ad judicium inviti; sed si spontè citationi paruerint, & venerint, ac exceptionem feriarum non opposuerint, valebunt acta ex tacita renunciatione feriarum introductarum in favorem hominum, dum quilibet favori pro se introducto, tam tacitè, quam expressè renunciare potest, & consequenter contumaciæ contra eos non possunt accusari, & si accusantur, non erunt legitimæ, tanquam tempore prohibito contractæ, & contra indebitè citatum accusatio non valet.

Expressa renunciatio, est, quando ambæ partes ante Judicem, vel in Aula voce dant consensum, vel in scriptis renunciaverint, & tunc hæc expressa renunciatio effectum habebit etiam respectu actus consumandi; ita ut renuncians exceptioni feriarum amplius opponere non possit, *Petr.rit.*92.*num.*15. *& gl. in c. sæpe de verb. sign.in clau.verb.per plurale.*

Renunciatio tamen sivè expressa, sivè tacita valet quoad ipsas partes consentientes, non respectu aliorum non consentientium, ut sunt Judices, Advocati, & testes, qui non propterea coguntur, etiamsi per partes fuerint obtenta Regia dispensatio, ut pulchrè *Rovit. in rubr.pragm.de feriis num.*6. quem citat, & sequitur *de Marin.lib.*2.*resol.*218. *num.*3. *Mele ad Gizzar. decis.*58.*num.*15.*&* 25.*&* *Angel.ad d.Gizzar. num.*6. *d.Reg.Petr.rit.*92.*num.*18.*in fine.*

Unde diu insudavi in investigando praxim, quæ in S.R.C.& in M.C.V. viget in obtinenda dispensatione a R.Coll.Cons. ut possit feriis non obstantibus procedi. Dum etiam illa obtenta, alter collitigans potest dissentire, nec cogi ad litigandum; & si ambo consentiant, potest dissentire Judex, Advocatus, & Testis, & sic frustratoria videretur esse dicta dispensatio, maximè, quia absque quod ea impetretur, acta essent valida, accedente partium consensu, & ubi alter dissentit, dispensatio non juvat. Hunc articulum tangit *Dom.Reg.Petra d. rit.*92.*a num.*17.*usque ad* 21.& videtur concludere, dictam praxim obtinendi dispensationem fuisse introductam ad majorem cautelam, ad tollendam antinomiam, si vel ne per partes renunciari posset feriis, vel respectu Judicum, &c. vel ne partium consensus illis præjudicet.

Sed sub veneratione tanti Viri, cujus scripta sunt in literis aureis condenda, & a me, & ab omnibus venerantur; non satisfacit meo desiderio illa dubii solutio. Unde dedit mihi motivum altius exquirendi, & observavi verba *text.in l.*1. *ff.de fer.*ibi. *Sed si Prætor, aut per ignorantiam, & socordiam vocare eos perseveraverit, hique sponte venerint, sententia valebit, tametsi non rectè fecerit, qui eos evocaverit.*

Ubi notatur Judex, qui citationem emitteret tempore feriarum, tanquam ignarus legum, & stultus, & non rectus, non justus; nam illa prima citatio est invalida ex defectu jurisdictionis suspensæ, durantibus feriis, licet acta sequentia valeant deindè, si ille malè citatus consentit, quia juri suo potest renunciare, ut diximus; & propterea in S.R.C. & M.C.V. ubi sapientissimi eliguntur viri, non invenitur Judex tam ignarus, & secors, qui ad instantiam unius in judicium evocet alium sine dispensatione prius obtenta.

Altera fortior ratio potuit hanc praxim introducere, quia licet partes possint renunciare; tamen cum in Regno nostro per *Reg.Pragm.*2.*de feriis* sint dictæ feriæ ordinatæ, & verba *Pragmaticæ* dirigantur Judicibus, ibi, *in fine ve ne diamo notizia, e così le debbiate osservare, e farete affigere in valvis copia di questo infrascritto voto.* Propterea merito inolevit praxis obtinendi dispensationem ad hanc *pragm.* qua non obtenta Judex teneretur in syndicatu, si pars deinde reluctaret, dum ut *Textus* supracitatus dicit, non rectè, non justè faceret Judex absque dispensatione, & absque expresso consensu præcedente, convenire in judicio, & ita intelligendi sunt *Bald.cons.*6. *vol.*3.*&* *cons.*497.*vol.*1.*Anna sing.*192. relati a *dict. D.*

Reg.

Reg. Petra d. rit. 92. num. 9. dicentes Judicem teneri in syndicatu, si procedit absque Regia dispensatione, & sic talis dispensatio non est frustratoria, imo necessaria.

Et alia ratio assignatur, quia licet omnis dispensatio tacitam contineat conditionem, ut sint salva jura alterius partis, si noluerit juri suo renunciare, & propterea non obstante dicta regia dispensatione, poterit quoque reluctare, & exceptione feriarum frui. Tamen etiam ipso convento invito, & reluctante proceditur, & processus compilatur, donec mediante altero memoriali obtinuerit revocationem in contrarium, ut inferius dicemus, & acta interim valent, quæ alias sine dicta dispensatione contra invitum non valerent, *Giuzarel. dec. 58. Prat. observ. 47. n. 53.*

Et sic dispensatio præjudicat etiam Judici, Advocato, & testibus, qui inviti coguntur, qui aliter absque dispensatione non cogerentur, quicquid *Revit. Novar.* & alii relati per dictum *Reg. Petra loc. cit. num.* 18. velint, pace tantorum virorum, ut inferius hic dicemus.

52 Dispensatio itaque feriarum in his nostris Tribunalibus Neap. solum a Reg. Coll. Cons. fieri potest, quia nullus alius Superior in hoc Regno potest *Pragmaticis* derogare; & ejusmodi dispensatio duplici modo fieri solet. Uno modo, quando petitur procedi ad decisionem, tunc solet dispensari cum Regia Decretatione in calce memorialis v3. *M. C. provideat, feriis non obstantibus, parte tamen non reluctante*, & tali casu non potest procedi in judicio, nisi prius facta monitione super dicta decretatione, ut innotescat collitiganti, qui si dissentit, non poterit ad ulteriora procedi, si non reluctaverit, procedetur ad ea, quæ incumbunt in expeditione.

Altero modo, quando petitur dispensari, ut possit compilari processus; tunc Regia Decretatio fieri solet simpliciter v3. *M. C. V. procedat, feriis non obstantibus*, & tunc non requiritur monitio aliqua, sed fit actus judiciarius in terminis, in quibus causa reperitur, & tunc si altera pars reluctare voluerit, non poterit reluctare circa acta ordinatoria; sed solum in expeditione caussæ, volens impedire caussæ expeditionem, debet porrigere aliud memoriale in R. Coll. Cons. & obtinere Regiam Decretatione, *quod ipsa parte reluctante non procedatur*, vel *quod intimetur parti*, idest intimetur, ut innotescat, quod pars dissentit, & sic impeditur expeditio caussæ.

Et ratio assignatur a *D. Reg. Petra in rit. 92. nu. 21.* quare Regia Decretatio, quæ fit, ut procedatur ad caussæ expeditionem feriis non obstantibus, tacitam continet clausulam, ut intelligatur dispensatum parte non reluctante, & admiratur cur in hac Civitate Neap. non idem practicatur, quando memorialia expediuntur pro caussæ cursu, & processu compilatione, cum idem practicari deberet, sed *D. Cons. Altim. rubr. 9. de null. qu. 40. nu. 35. fol.* 507. subjungit, quod ipse idem vidit servatum inter Illustrem Episcopum Acerni, & magnificum Rogerium Cavasilice nobilissimum, & potentem Baronem Terrarum Sancti Manghi, & Controni, per quem fuit obtenta Regia Decretatio, quod intimetur parti, & sic fuit impedita caussa in actis ordinatoriis.

Et ratio discriminis inter unum, & alterum modum Regiæ Decretationis erit, quia ubi expresse ponitur clausula v3. *parte non reluctante*, tunc reluctans debet prius moneri, quia ei lictum est absque alia decretatione reluctare, si velit, coram Judice caussæ Comm. vigore illius clausulæ. At si illa clausula absit, non poterit contra Regiam Decretationem reluctare, nec quisquam alius est judex competens impediendi executionem illius Regiæ Decretationis, sivè dispensationis, aut Regii Assensus, nisi idem Princeps, qui dispensavit, & propterea reluctans cogitur per aliud memoriale obtinere ab eodem Reg. Collat. Cons. ut sibi sit licitum reluctare, quo casu solet fieri Regia Decretatio, *quod intimetur*, & sic impeditur cursus caussæ per aliud memoriale. Et hæc est alia ratio, quare non est frustratoria Regia Dispensatio, quia donec reluctans non obtinuerit revocationem in contrarium, processus compilatur, etiam ipso convento invito, & reluctante; quod sine dicta Regia Decretatione acta non valerent contra reluctantem, sed valerent solum contra comparentem, qui exceptionem feriarum non opponeret, ex quo oritur tacitus consensus.

Ex his puto non esse tutam opinionem *Revit. Prat. Novar. Mele*, & *Angel. ad Giuzarel.* & aliorum dicentium, quod non obstante Regio Assensu super feriis impetrato, Judices, Advocati, & testes non possunt cogi ad judicium, licèt ex charitate soleant Judices nunquam dissentire in Tribunali Neapolitano. Nam contrarium auderem dicere, exemplo alterius collitigantis, qui invitus convenitur, attento Regio assensu expedito per alteram partem: Quia nemini Judici, nec alteri cuicumque erit licitum executionem Regiæ Decretationis impedire, nisi ab eodem Principe mandante contrarium impetretur.

Inferiores enim tam Judices, quam privati obedire coguntur Principi mandanti; ut in tali caussa procedatur feriis non obstantibus, donec aliud in contrarium non obtineatur.

Et sic dispensatio obtenta ab uno præjudicat non solum parti, sed judicibus, Advocatis, & testibus, temporaliter tamen, & donec ad eorum supplicationem aliter fuerit ordinatum.

53 *Form. memorialis pro obtinenda Regio Assensu super Feriis.*

Eccellentissimo Signore.

N.N. supplicando espone a V.E. come tiene lite nella G. C. della Vicaria con T. di T. e per le ferie estive gli viene impedito poter compilare il termine; Ricorre perciò da V. E. e la supplica dispensare a dette ferie, ut Deus.

Hic nota, quod si tempus Feriarum prorogetur per Excellentiss. Proregem, ut sæpe accidit, dispensatio semel obtenta valet, etiam pro tempore prorogato, *Prat. observ. 47. n. 7. D. Altim. rub. 9. qu. 40. n. 46.*

Quando ambæ partes renunciant feriis ad hoc, ut lis citius terminetur, quod fieri potest, ut superius diximus, tunc non indigent Regio Assensu, sed per caussæ Commissarium interponitur decretum, v3.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C. V. & caus. Commissarium provisum, & decretum est, quod stante consensu in scriptis, vel oretenus, &c. ambarum partium coram dicto Domino caussa Commissario præstita, procedatur in præsenti causa ad ea, quæ incumbunt, feriis non obstantibus, hoc suum, &c.

Et hoc quando processus non est in expeditione, sed quando erit penes ipsum Commissarium in expeditione, tunc decretum concipitur his verbis, v3.

Stante consensu partium præstita in Aula, &c.

Quod decretum interpositum, sive uno, sive altero modo, minimè notificatur, sed prosequitur actus incumbens ad ulteriora, & ita practicatur teste Magnifico *de Rugeria* Actorum Magistro in M. C. veterano, & Practicorum Principe, & in aliis quoque valde eruditus *in sua Tela Judiciaria tom. 1. fol. 77. num. 247.*

54 Hic omittendum non est, quod licet renunciatio feriarum non præjudicet Judicibus, ut superius diximus, nec Arbitris, tamen si in compromisso conventum sit procedi etiam tempore feriarum, tunc acceptando compromissum, arbitri consentire videntur, & per tacitum consensum præjudicantur, *l. 3. §. 9. de ar-*

arbitris, Abbel. & Bal. relati a Domino *Reg. Petr. rit. 92. num.* 18. & eadem ratione opinor, Judicem, qui interposuit decretum, *ut stante partium consensu procedatur*, non posse amplius dissentire, quia suum quoque consensum præstitisse censetur, & ita quoque quando Judex super Regia decretatione obtenta interposuit decretum, sive consensit in procedendo.

C A P. XLIX.

De exceptione cautionis expensarum.

S U M M A R I U M.

Cautio.
Satisdatio.
Fidejussio, &
Constitutio, num. 1. } sunt termini inter se differentes.

Cautio est nomen generis a verbo caveo, quæ triplex est, Simplex, Plena, & Pignoratitia, & omnes tres declarantur, num. 2.

Satisdatio est actus judicialis, quo datis fidejussoribus, vel pignoribus idonee de lite cavetur, & dicitur a verbo satisdo, num. 3.

Fidejussio est sponsio pro alio facta, & dicitur a fidejubeo, num. 4.

Fidejussio differt a cautione, & satisdatione, nam fit ab eo, qui non est debitor, num. 5.

Satisdatio, & cautio concernit principalem obligatum, qui pro cautela dat pignus, vel alium promissorem, num. 6.

Fidejussor dicitur, qui præsente principali se obligat, n. 7.

Expromissor est, qui pro principali absente constituitur fidejussor, vel pro præsente, qui sit exemptus a jurisdictione fori, num. 8.

Constitutor supponit obligationem Principalis præcessisse, promissor vero, quando nulla alia promissio præcessit, num. 9.

Fidejussio de reficiendis expensis ab actore præstatur in principio litis, reo petente, num. 10.

Partes tacite, vel expresse renunciare possunt exceptioni de reficiendis expensis, num. 11.

Fidejussio de expensis si omittitur, quando fuit petita, an sit nullitas? num. 12.

Fidejussio de expensis ad quem finem præstatur? num. 13.

In quibus casibus sunt reficiendæ expensæ? num. 14.

Cautela, quâ fieri debet fidejussio de expensis, num. 15.

Expensæ jure actionis, quæ sunt, possunt peti post sententiam, num. 16.

Fidejussorem non habens quando admittitur ad juratoriam cautionem, num. 17. & vid. num. 19.

Dives non excusatur a dicta fidejussione de expensis, num. 18.

Actor quando est admittendus ad juratoriam cautionem ex simplici suo juramento, num. 19.

Fidejussio de expensis non datur in judicio diffamationis, neque laudationis in authorem, neque nominationis in Dominum, num. 20.

Fidejussio de expensis præstari debet in judicio reconventionis, num. 21.

Fidejussio de expensis non præstatur a Reo ad instantiam actoris, num. 22.

Reo non petente fidejussionem de expensis in principio litis, potest peti in qualibet parte judicii, num. 23.

Fidejussore nulliter recepto, ut si esset Clericus, impeditur processus, num. 24.

Fidejussio de expensis, an debet præstari in causa compromissi, num. 25.

Fidejussio de expensis a tertio veniente in causa ad interimpendum jura præstari debet, num. 26.

Fidejussio notata in quinterno Actuarii fidem non facit; sed si in scriptura sit scriptum, cœpta fuit fidejussio, *fidem facit,* num. 27.

Instrumentum deperditum potest probari per testes, num. 28.

Fidejussore mortuo, vel non solvendo effecto, tunc actor tenetur alium fidejussorem subrogare, num. 29.

Clericus actor succumbens, non potest a Judice laico condemnari, nec si deposuerit falsum puniri a Judice laico, num. 30.

Clericorum fidejussores in foro Ecclesiastico, licet sint laici, conveniuntur in dicto foro Ecclesiastico, & assignatur ratio, num. 31.

Fidejussor exemptus, exemptione non obstante, convenitur in foro Judicis, ubi se submisit, si est forus prorogabilis, num. 32.

Cautio de expensis non præstatur in causis executivis, & matrimonialibus, & in omnibus causis summariis, & assignatur ratio, num. 33.

Formula fidejussionis de expensis, num. 34.

Fidejussio, seu cautio per viam expromissionis, cum advertimentis, & formula, num. 35.

Formula procedendi contra fidejussorem, cum advertimentis, num. 36.

1 CAutio, Satisdatio, Fidejussio, & Constitutio sunt termini inter se differentes; proinde eorum differentia, definitio, etymologia, & divisio summatim explananda est.

2 Cautio est nomen generis, complectens sub se omnem securitatem, *DD. in tit. ff. de satisd.*

Et dicitur a verbo *caveo, es*, che significa *provvedere cautamente*, *assicurare*, unde cautus, *sicuro, scaltrito, accorto*, & cautio *sicuranza, sicurtà*.

Quæ triplex est; *simplex, plena, & pignoratitia.*

Cautio simplex est nuda promissio, quæ, & juratoria appellatur, si juramentum intercedit, *l. quoties 17. C. de dignit. lib. 12.*

Cautio plena, sive fidejussoria, est, quæ fidejussore mediante securum reddit aliquem.

Cautio plenior, sive pignoratitia, est securitas, quæ datur mediante pignore, *l. sancimus 3. Cod. de verbor. significat.*

3 Satisdatio est actus judicialis, quo datis fidejussoribus, vel pignoribus idonee de lite cavetur, *Oinot. lib. 4. tit. 9. de satisdat. num. 3. in fin. ex l. 1.* ubi *DD. ff. qui satisdare cogantur*, & differt a cautione; nam satisdatio expletur per fidejussores, vel pignora, cautio vero non solum per fidejussores, & pignora, sed per nudam promissionem, vel cum juramento, vel sine factam, *l. 1. §. 4. ff. de prætoriis stipulat.*

Satisdatio dicitur a verbo *satisdo, das*, nam, ut satisfacere dicimur ei, cui desiderium implemus: ita satisdare dicimur adversario nostro, cum aliquem damus, qui pro eo, quod a nobis petitur, ita caveat, ut eum hoc nomine securum faciamus; unde in contractu fidejussionis ponuntur illa verba, & *ad majorem cautelam, & securitatem dicti N. dedit, & posuit T. de T. ibidem præsentem, & fidejubentem, & insolidum promittentem solvere dicto Actori absenti, mihique Actuario præsenti omnes expensas, &c.*

Reus itaque, sive debitor dat alium, qui insolidum cum ipso principali promittit, & se obligat pro securitate creditoris, sive actoris, & sic dat satis, idest dat plenam securitatem, sive plenam cautionem.

4 Fidejussio est sponsio pro alio facta, *l. Labeo §. sed & si ff. de fidejussor.*

Fidejubeo, ac fide mea esse jubeo, *l. ubi autem ff. de verbor. oblig.*

Et sicuti fideicommissarius est ille, cujus fidei legatum, vel relictum committitur, ita fidejussor est ille, cujus fidei jubetur, ut securus, & cautus creditor remaneat a promissione, sive obligatione, quæ per principalem fit.

5 Fidejussio differt a cautione, & satisdatione; nam

fide-

fidejussio fit per eum, qui non est debitor, sed pro alio se obligat, & quod alius promittit fide sua jubet, creditorem esse cautum, & securum.

6 Satisdatio vero, & cautio spectat, & concernit principalem obligatum, qui pro majori cautela adversarii dat pignus, vel alium promissorem.

7 Et fidejussor propriè dicitur, qui præsente principali se obligante, jubendo fidem suam creditori ponit.

8 Expromissor appellatur, quando per viam expromissionis fidejussor constituitur solvere pro principali licet præsente, qui tamen est exemptus a jurisdictione illius fori, ut quando Laicus in foro laicali fidejubet, vel promittit pro persona Ecclesiastica.

Expromissor enim, sive adpromissor ille est, qui idem promittit, quod promitteret principalis, si præsens esset, vel si posset jurisdictioni illius fori se submittere, *Motill.de grad.citat.num.*122.

9 Constitutio, sive Constitutor differt ab expromissore, quia constitutor supponit obligationem principalis præcessisse, & est, quando quis se obligat, sive se constituit pro alio, qui prius promiserat solvere, ut diximus in actione de constituta pecunia *in tit. de action.* ubi te remitto.

Expromissor vero non supponit præcessisse principalis obligationem, sed cum nulla alia promissio præcesserit, nisi illa, quæ ex parte principalis a promissore fit, & dicitur fidejussio per viam expromissionis, idest per viam promissionis ex parte principalis factæ absque principalis interventu.

Cognitis benè his quatuor terminis non poteris errare in praxi de exceptione cautionis, qua utimur in judicio, quæ est quadruplex.

Prima de reficiendis expensis.

Secunda de judicio sisti.

Tertia de judicatum solvẽdo, sive judicatum solvi.

Quarta cautio, sive satisdatio operatur, rem ratam haberi, de quibus *DD. in tit. de fidejussor. Episcopus Verde lib.4.instit.tit.9.de satisdat.num.*1359.

10 Fidejussio de reficiendis expensis præstatur ab actore, reo petente in principio litis, *Auth. generaliter C.de Episc.& Cleric.§.ad excludendas autem, Auth.de relig.*

Licet in dicta *Authentica generaliter* statuatur, ut etiam reo non petente Judex debeat ex officio cogere Actorem ad dandum fidejussionem de expensis, tamen hoc recessit ab Aula, ex notatis per *Glos. in §. sed hodie instit.de satisd.* & ex notatis per *Bal.& Bar.* allegatis per *Muscat.in par.3.Glos.expensis n.*8.

11 Partes enim tacitè, vel expressè renunciare possunt huic exceptioni, ut dicti Auctores, quos sequitur *Scop.ad Nicol.fol.mihi* 35. *super num.* 17. *nu.*57. post *Motil.de grad.citat.num.*122. Parte petente præstatur tantummodo hodie, ut etiam testatur *Ursil.ad Afflict.decis.*321.*in fin.*

12 Fidejussio de expensis, si fuisset petita, & omissa, actorum nullitas esset, ut communi calculo omnes DD.concludunt, apud dictos Authores, ut supra.

Verum *Muscat. in d.Glos.expen.nu.*7. dicit non vitiari totum processum, sed illum actum absolutè, qui tamen poterit in qualibet judicii parte adimpleri.

Sed hoc dictum *Muscat.* mihi non arridet, quia nullum potest esse vitium in non actu, nam cautio non præstata non est actus, & non entis nullæ sunt qualitatus; male ergo potest dici ille actus vitiatus, qui in rerum natura non est.

Et paulo ante idem *Muscat.* dicit, quod talis omissio licet sit nullitas, tamen non potest ex hac sola nullitate totus processus annullari, sed faciet numerum inter alias nullitates. Quod neque mihi satisfacit.

Concludo primo, quod verissima sit conclusio Doctorum dicentium esse nullitatem, si petita fidejussio omittatur, quia Judex sic faciendo, facit contra expressum casum legis, & contra stylum, & communem observantiam omnium Curiarum Regni. Nam licet *Aym.in cons.*325.*plura nu.*1. concludat, ex quo plures DD. ut est *Bart. & Bald.* dicunt, quod cautio de reficiendis expensis recessit ab aula, eis credi debere, tamen in Regno indistinctè dicta cautio præstatur ad petitionem conventorum, juxta dict. *Authentic. generaliter*, etiam si possideat immobilia, & sit dives, juxta *l.sciend. ff. qui satisd. cogantur*, ut testatur *Ursill.* ubi sup. dicta *dec.*321.*in fin.*

At ego nunquam in judicando habui rationem de dicta nullitate, & uti Advocatus erubui illam opponere, quia in Regno nostro nullitates frivolæ non attenduntur, per *rit.M.C.V.*289. ex arg. *Pragm. Dispendia litium*, *& cap. Reg. detestantes* inserti in dicto *ritu.*

Et quod omissio cautionis expensarum non causet nullitatem actorum, concludit *Dominus Carolus de Alexa ad Nicolinum fol.*29.*num.*205.*in fine*, ex *Muscatell.in glos.expensis par.*3.*num.*7.

Et omissio levis sollemnitatis, vel ordinis non vitiat processum, *Troys.super prag.*2.*de comprom.num.*57.*Bald.in l.fin.§.fin.&* ibi *Bart.ff.de ventr.inspic.*

Et quod ista sit frivola sollemnitas, imo potius accidentalis, quam substantialis reputanda, concludit idem *Muscat.in d.glos.expens.n.*7.*ex Vant.& Aym.* ibi allegatis, & ex *d.authentica de litigiosis §.ad excludendas*, ubi dicta cautio apparet inducta ad excludendas calumniolas lites moventium intentiones, ut *in dicto §.* & quod non sit de substantia judicii tenet *Scopp. ad Nicol.fol.*35.*num.*50.*ex Bald. in dicta authentica.*

Et propterea potest idem Judex adimpleri facere in qualibet parte judicii, & sic resarciet omissionem de præterito factam, & satisfacit reo petenti dictam cautionem.

Et per *Constit.Regni, si exceptiõ*, & per *dict. cap. detestantes*, Judex potest reiicere exceptiones malitiosè petitas, *Affl. in dicta constit.si except.*2.*not.Muscatell. p.*1.*glos. contendere num.*18. *Scopp. ad Nicolin. fol.*35. *sup.num.*56. *in nu.*30.*&* 40. & ut *Capyc.* dicit *in dec.* 13.*num.*7. per *tex. in l.si fidejussor §. quadam tamen ff.mandati*, ibi: *non convenit de istis apicibus disputare, sed tantum debitor, an fuerit, vel non.* Hæc sunt verba propria dicti *Textus.*

13 Fidejussio de expensis ad alium non præstatur finem, nisi ut quando processus foret nullus, culpa actoris, aut ipse actor succumberet in causa, aut alio modo reum ab actore injustè fuisse vexatum constaret, cogatur reo expensas reficere, *Afflict.dec.*170. & *Addent.* ibi, penès *Motill.de grad.citat.num.*121.

14 Et quibus casibus reficiendæ sunt expensæ, dicemus inferius; quia suprapostia conclusio non est sic simpliciter intelligenda, ut *Motill.* dixit ibi, sed ut *Muscat.* advertit *in* 1.*parte modo fidejub. modo* 11. si fidejussio simpliciter esset concepta per illa verba vg. *promisit solvere expensas in casu quo succubuerit, vel in casu succumbentiæ.*

Tunc in casu peremptionis instantiæ non possit fidejussor conveniri, ex dictis per *Bald.& Marant.* qui *Marant.in sua spec.part.*6.*membro.*8.*n.*17. assignat rationem, quia per instantiæ peremptionem actor non dicitur succubuisse, nam potest iterum agere, quos sequitur *Caravit.Rit.*194.*in fin.*

Et ita esset, quando processus foret nullus, aut alio modo venirent reficiendæ expensæ, quos modos recollectos ponemus inferius.

Sed si mihi sit licitum contra tantos viros dicere; hæc conclusio mihi videtur nimis sophistica, & in scholis potius disputanda, quam in praxi servanda, nam licet actor per instantiæ peremptionem non succubuit in causa principali, tamen verè succubuit in illo incidenti, & dum fidejussor promisit reficere in casu succumbentiæ, quomodocumque succumbit

actor, conveniri poterit fidejussor, sive in causa principali, sive in incidentibus, in quibus veniunt reficiendæ dictæ expensæ, pro quibus petita, & præstita fuit fidejussio.

Tanto magis, quia verba *Tex.* sunt clara in dicta *authentica*, ut supra, ibi: *cautio præstetur de restaurandis Reo omnibus expensis occasione litis erogandis, in casu, quo actor succubuerit in solutionem expensarum.*

Itaque omnes expensæ, quæ per occasionem litis erogantur, quando actor succumbit, in illis restaurandis fidejussor conveniri poterit, ex dispositione dictæ legis, quomodocumque sit fidejussio concepta per Notarium; nec error Notarii debet nocere partibus, alias sequeretur, quod semper, ac Actor succumberet in causa principali, fidejussor teneretur ad expensas, si intellectus esset juxta doctrinam *Bald. & Marant.* sed contrarium observamus, dum quandoque actor succumbit in causa, sed non succumbit in expensis, ergo sensus erit de reficiendis expensis in casu solummodo, quo actor succumbit in expensis, licet non succubuerit in causa.

Vana insuper mihi videtur hæc scrupulosa disputatio, quia quando perit instantia, aut processus declaratur nullus, & in omnibus modis per nos collectis, ut inferius, &c. fidejussor non videtur conveniendus ad refectionem expensarum, quia si actor non restauraverit expensas, non auditur, & sic reus est tutus, absque quod opus sit fidejussione.

15 Vana itaque mihi videtur cautela data a dicto *Muscat. in d. modo 11. ex Hyppol. in sing. 328.* quod cauti Advocati faciant promittere de solvendo expensas factas, & faciendas in qualibet parte judicii, & tunc benè poterit procedi contra fidejussores etiam propter instantiæ peremptionem, & hoc propter verba, seu formam, & modum fidejussionis.

Quod non arridet, nam aut lex mandat satisdari de restaurandis omnibus expensis occasione litis erogandis, ut verba dictæ *Authentica* sonant, & tunc quoquo modo actor succumbit, ad expensas fidejussor potest conveniri, licet simpliciter sit concepta fidejussio. Aut lex non ita mandat, & actor non cogeretur ad sic satisdandum.

Hic corollariè infero, quod qui maluerit sequi cautelam *Muscat.* poterit concipere cautionem non solum per illa verba a *Muscat.* tradita, sed per alia æquipollentia, ut si promittat reficere in omnem casum succumbentiæ, vel reficere omnes expensas occasione litis erogandas in quocumque casu refectionis illarum.

Nam dictio *omnis* est universalis, & omnia comprehendit, etiam in materia odiosa, cunctaque includit, *Ricc. dec. 287. Gram. dec. 4. Alex. cons. 194. vol. 6.*

Et dictio *omnis* inducit perpetuitatem omni casu, & omni tempore, *Roman. cons. 407. Parif. cons. 75. num. 34. vol. 2.* Et qui omne dicit, nihil excludit, *l. Julianus, & ibi DD. ff. de leg. 2.*

Et natura dictæ dictionis est, ut nihil prætermittatur, sed omnia, & singula verificentur in qualibet re singulari, *Curt. in cons. 74. n. 3. Bal. in cons. 461. n. 6.*

16 Expensæ jure actionis debitæ peti possunt, etiam post sententiam. *Dom. Carol. de Alexio ad Nicol. fol. 29. num. 205. Sanfel. sect. 61. num. 9.*

Jure actionis dicitur deberi, virtute clausulæ, *pro quibus omnibus observandis, Alex.* ubi supra, *de Marin. resol. 77. num. 3.*

Fidejussio, sive cautio de expensis debet esse idonea, *Tex. est in d. auth. generaliter, C. de Episcopis, & Clericis.* Quapropter oportet esse, vel pignoratitiam, vel fidejussoriam, ad quam tenetur etiam si immobilia possideat.

17 Verum si actor neque pignora, neque fidejussores habet, admittitur ad juratoriam cautionem, si immobilia possidet in loco judicii, secus si non possidet in loco judicii, *Paulus de Castro in d. auth. generaliter*; sed *Muscat. glos. expensis par. 3. num. 4.* cogitandum reliquit hoc dictum *Pauli de Castro, & num. 6.* concludit, arbitrium Iudicis operari, ut non sit facilis in admittenda juratoria cautione ad evitandas fraudes, quæ per actorem committi possent, & nunquam recurri debere ad hanc juratoriam cautionem, quando alio remedio utrique parti consuli potest, sed vide *num. seq. 19.*

18 Verum si quis recuset cavere ex eo solo, quia est dives, vel possideat immobilia, tunc non ex hoc excusatur, sed cogitur idoneè cavere per pignora, vel fidejussores, & ita in Regno observatur indistinctè, teste *Ursillo ad Afflictum decis. 322. in fine.*

19 Fidejussoria, vel pignoratitia si deest, quia actor allegaverit non posse invenire, remittitur arbitrio Iudicis, si velit stare ejus juramento absque alia probatione, licet prudens Iudex saltem extrajudicialiter debet se informare, ne actor malitiosè se excuset non invenire fidejussores, nec pignora, ut verba legis sonant.

Verum ego semper admisi Actorem ad juratoriam cautionem ex simplici juramento partis asserentis non posse fidejussores invenire, quando Actor possidet immobilia, & meæ jurisdictioni est subjectus. Secus, quando esset difficilis solutionis, vel esset alienæ jurisdictionis; quibus in casibus credo benè locum habere doctrinam *Pauli de Castro*, ut supra.

Sed quando Iudex est certus, quod impossibiliter Actor posset idoneè cavere ex aliquali cognitione habita, ultra juramentum partis, tunc debet admitti ad juratoriam, maximè in Regno, ubi summariè, & de plano judicatur; & ita videtur concludere etiam *Muscat. in d. glos. expensis num. 7. in princ.* ex DD. *in l. si fidejus. §. si necessaria ff. qui satisdare cogant.*

Et quod fidejussores non reperiens, jurata prius per eum impotentia non reperiendi, admittitur ad juratoriam cautionem, testatur *Ursil. ad Afflict. decis. 241. num. 7.* licèt ibi loquatur ad alium propositum, quam de reficiendis expensis, & *Guid. Papa dec. 189. Novar. par. 1. qu. for. 163. num. 2. ex tex. in cap. per vestras de donat. inter virum, & uxorem, cap. fin. de sent. excommun. in 6. l. sancimus C. de verb. signif.* & latè *Surdus decis. 141. num. 1. & 10.* Ita etiam *Oinot. lib. 1. tit. 24. de satisdat. tut. & curat. num. 4.* ubi propriè loquitur de cautione judicio sisti.

20 Fidejussio de reficiendis expensis, non datur in judicio diffamationis, neque in judicio laudationis in auctorem, vel nominationis in Dominum, ratione adducta per *Muscat. in glos. expensis par. 3. num. 12. & in glos. actorem part. 3. num. 19.* Quia in illis, qui laudantur, vel nominantur, vel diffamantur, cessat suspicio calumniandi, dum coactè, & non spontè veniunt ad judicium, & sunt potius Rei, quam Actores.

21 Fidejussio de reficiendis expensis debet præstari in judicio reconventionis, quia reconveniens dicitur verè actor, & suspicio potest esse, ut per malitiam, & calumniam temerè quis reconventionem intentet, *Muscat. in d. glos. expensis num. 12. in fin.* & propterea tam reconventus, quam reconveniens invicem tenentur cavere de expensis.

22 Fidejussio prædicta de reficiendis expensis, an cogatur præstari a Reo ad instantiam actoris præter casum reconventionis, ut supra: Et videtur quod sic, per regulam, *non debere ad imparia adjudicari*, cum in contractibus, & judiciis servanda sit paritatis ratio, *cap. in judiciis de reg. juris in 6.*

At his non obstantibus dicta fidejussio præstatur solum ab actore ad instantiam Rei conventi, qui ad alium non præstatur finem, nisi ad excludendas calumniosè moventium intentionem, ut *in §. ad excludendas Auth. de litig.*

23 Fidejussio prædicta de expensis reficiendis regula-

ri-

liter præstatur in principio litis, ut omnes *DD.* & *Text. in d. Auth. generaliter*; & si non petatur, censetur tacitè renunciatum dictæ exceptioni, ut supra diximus; ergo non potest post contestationem peti amplius. Hanc quæstionem a nullo vidi tactam; verum *Muscat. in sua addit. in glos. expensis ante lit. B.* videtur annuere, quod post contestationem non possit peti, dum de tertio veniente ad causam concludit in tantum teneri ad dictam cautionem, in quantum venerit ante contestationem, ut ibi.

Sed si verba, & mens legis non restringant, ut non possit ulterius peti, si in principio non petatur, & quod lex non dicit, nec nos dicere debemus: concludo ergo, quod in qualibet parte judicii peti potest; & ubi fuerit petita, statim Judex debet præstari facere, aliàs facit litem suam.

Et licet censeatur renunciatum in Regno dictæ exceptioni, quando illa non petita fuit, intelligitur revocabiliter usque quo ei placuerit, vel quia a principio existimavit Actorem esse solvendo, vel non temere litigantem; quod tractu litis aliter novit, & justum est in qualibet parte judicii providere indemnitati ipsius Rei, ne quod lex mandavit in principio fieri in favorem rei, retorqueatur postea in odium, & damnum ipsius, si in principio non fuerit factum.

Consonant tradita per eundem *Muscat. in dict. glos. expensis par. 3. num. 7. in fin.* ex traditis per *Bald. in d. Auth. generaliter num. 17. quæst. 5.* & cum eis concludo, quod fidejussio prædicta omissa in principio poterit semper, & in qualibet parte judicii adimpleri, & suppleri, maximè quia licet exceptio fidejussionis sit de dilatoriis, quæ regulariter prohibentur post litem contestatam, tamen non semper prohibentur, sed tantum illæ, quæ quandocumque oppositæ non reddunt judicium nullum; illæ vero, quæ oppositæ reddunt judicium nullum, semper opponi possunt; idem *Muscatel. lib. 2. par. 3. glos. probandum num. 4.* ex *Bart. & glos.* communiter approbata *in l. ita demum C. de procurat.*

24 Et si Curia recepit fidejussorem nulliter, ut si esset Clericus, vel ex alia nullitate, impeditur processus ac si nullum recepisset, *Valenz. cons. 32. num. 100.* relatus a *D. Cons. Altim.* vir quidem doctissimus, & elaboratissimus *in rub. 8. qu. 14. num. 81. de nullit.* semper præmanibus habendus.

25 Fidejussio de reficiendis expensis, an debeat præstari in causa compromissi coram arbitris.

Affirmat *glos. in d. Aut. generaliter de Episc. & Cler.* ex quo arbitri sunt ad instar Judicum.

Negat *Bald. in d. Auth. in fin.* dicens malè locutam fuisse *dict. glossam*, quia cautiones sunt introductæ propter auctoritatem judiciorum, & non habent locum coram arbitris, & quod coram arbitris non solvuntur sportulæ, nec satisdationes dantur.

Sed *Muscat. in sua addit. ad glos. expensis p. 3. lit. A.* conciliat *glos.* cum *Bald.* concludendo; quod opinio *glossæ* vindicat sibi locum in compromisso cum potestate procedendi de jure, & de facto, sicut in judicio ordinario.

Et opinio *Bald.* in compromisso vigore *Pragmaticæ Odia litium.*

Ego autem si vellem admittere dictam distinctionem inter voluntarium, & necessarium compromissum: concluderem totum oppositum, scil. quod in voluntario non deberet præstari fidejussio, quia dum voluntariè partes concordant in arbitrio, cessat suspicio temere moventium intentiones.

Secus in necessario, in quo coactè venit reus, & in dicta *Auth. generaliter* disponitur non posse reum vocari, nisi prius dicta cautio præstetur, & militat pro reo eadem ratio adducta per *tex. in §. ad excludendas in auth. de litigiosis*, scilicet, ut detur dicta cautio ad excludendas temere moventium intentiones; & credo fuisse sic scriptum ex errore torcularis.

Sed revera, nec distinctio *Muscat.* nec *Bal.* mihi arridet, & concludo cum *Glos.* quod indistinctè debet præstari hæc cautio in compromisso voluntario, & magis in necessario, ad excludendas temerè moventium intentiones.

Nec placet ratio adducta per *Bald.* quod non solvuntur sportulæ, nam in compromisso multæ fiunt expensæ, quæ veniunt reficiendæ.

Nec placet alia ratio, quod dicta cautio sit inducta propter authoritatem judiciorum; nam in dicta *Authentica de litigiosis*, videtur inducta ad excludendas temerè moventium intentiones.

Nec placet ratio adducta per *Muscat.* quod dilataretur compromissum per hujusmodi dilationes, quia actor debet venire paratus, & cum sit in potestate sua, quando agere velit, potuit venire provisus, ut dicit *Gram. dec. 83.*

26 Fidejussio de expensis reficiendis debet præstari a tertio veniente in causa tanquam Actore ad infringenda jura rei conventi, si venerit ante contestationem litis, ut *Muscat.* concludit in sua *addit. ad Glos. expensis lit. A. in fine*, ea ratione, quia tertius veniens auditur, & adimplere tenetur omnia in terminis, in quibus causa reperitur.

Et si venerit post contestationem, non præstabit dictam cautionem; quia secundum *Muscatell.* esset extra terminum admittendæ exceptionis prædictæ cautionis expensarum.

Sed quia nos superius fundavimus posse peti dictam cautionem, etiam post contestationem, & quandocunque reo placuerit ante sententiam; Ideo

Concludo esse a dicto tertio præstandam dictam cautionem, similiter in qualibet parte judicii compareat, ut servetur finis legis *in d. §. ad excludendas*, & quotiescumq; quis in judicio substinet partes actoris, ad dictam cautionem tenetur semper, quandocumque comparuerit; quia verba *text. in d. Auth. & in d. §.* sunt clarissima, *l. sancimus 13. C. de Judic.*

27 Si reperitur notatum in quinterno Actuariorum, quod talis fidejussit pro tali, vel se obligavit, cum similibus, nullam fidem facit hujusmodi Nota, ut firmat *Amendola ad Franch. decis. 185.* ex doctrina *Anna in sing. 428.* quibus adde *Mele ad Gizzarell. dec. 24. nu. 61.* quos sequitur *Nicol. fol. 34. num. 17.*

Verum ubi fidejussio non reperitur extensa, sed in scriptura sit scriptum, *capta fuit fidejussio*, tunc facit fidem, & valida est, ut decisum in M.C.V. & confirmatum in S. R. C. die 6. Martii 1631. in caussa Didaci Siani cum hæredibus Philippi Caputi in Banca de Maresca, refert *Nicolin. fol. 34. num. 17.* de qua decisione est videndus *Anton. de Bellis in tract. crim. tit. de quæstionib. particular. qu. 5. a num. 5.*

28 Item quando instrumentum esset deperditum, sed probaretur per testes, *Caravit. rit. 167. num. 5. vers. 3. limita.*

29 Mortuo fidejussore, vel propter adversam fortunam effecto non solvendo, tenetur actor iteratò cavere, & alium fidejussorem subrogare, *Muscat. part. 3. glos. expens. in summ. addit. in fine*, ex traditis per *Præsid. de Franch. dec. 480.*

30 Actor Clericus succumbens coram Judice Seculari non potest condemnari ad expensas ab eodem Judice Sæculari, nec potest ab eo cognosci, si falsum deposuerit, *Ricc. collect. 253.* ex doctrina *Fabri in tit. 2. de Episcop. & Cleric.*

31 Fidejussores Clericorum, licet sint laici, possunt conveniri coram Episcopo, & dicti fidejussores laici carcerantur per Cursores Curiæ Episcopalis, ut pœnam fidejussionis solvant, & eorum bona venduntur per eosdem de mandato dictæ Curiæ Episcopalis, ut latè *Episc. Ricc. in part. 1. dec. 221. num. 4.*

Et ratio assignatur, quia laici possunt prorogare

jurisdictionem Episcopi, ut diximus in *cap. de exceptione declinatoria num.* .....Et Curia Ecclesiastica de facili debet potius laicos, quam Clericos admittere fidejussores; tum quia Clerici non possunt condemnari, nisi in quantum facere possunt, *cap. Odoardus de solut.* tum quia impeditur, & turbatur servitium Divinum, quando Clerici fidejussores carcerantur, & vexantur pro fidejussionis pœna, ita *Riccius* ubi supra *num.* 6. ubi *num.* 1. concludit, quod

32 Fidejussor exemptus conveniendus est in foro illius Judicis, in cujus loco se submisit. Quod est intelligendum de jurisdictione prorogabili tantum, secus de non prorogabili, ut est Clericus, Miles, & qui non possunt suo foro renunciare; Nam in prorogabili, quilibet potest favori suo renunciare, prorogando jurisdictionem alterius, juxta *Tex. in l. prorogando, ff. de judic. l. si convenerit de jurisdict. omn. judic.* & nos latè infra *de foro prorogabili in cap. de exceptione declinatoria.*

33 Cautio de expensis non præstatur in causis executivis, & matrimonialibus, *Dom. Altim. de nullit. rub.* 13. *qu.* 54. *num.* 15. *ex Calero de process. executivo par.* 4. *cap.* 3. *num.* 17. *& par.* 1. *dec.* 204. *num.* 1. *Heriug. de fidejussor. cap.* 10. *num.* 140.

Et in omnibus causis de sui natura summariis, quæ in Regno vocantur magis summariæ, ad differentiam caussarum, quæ de sui natura non sunt summariæ, licet, in iis adhuc in Regno sūmariè proceditur per Statutum Regni *in cap. detest.*; non admittitur d. exceptio expensarum ex generali stilo; & ratio est, quia natura caussæ summariæ non patitur dilationes, & exceptiones, impeditivas privilegium naturæ summandi caussam, & ita practicatur, ut omnibus notum est.

34 *Form. Fidejussionis de expensis.*

Die, &c. & penès acta Curiæ T. & præsentis causæ principaliter constitutus T. de T. actor, qui spontè, &c. sed omni meliori via, &c. promisit ejus proprio, & principali nomine, dare, solvere, &c. Petro de T. reo convento absenti, & mihi subscripto Actuario præsenti, &c. omnes expensas factas, & faciendas per dictum reum conventum, in præsenti causa, & lite vertente in præsenti Curia, inter ipsum actorem ex una, & dictum reum ex altera, super petitione quantitatis pecuniarum, ut in actis, &c. in omnem casum, quo succubuerit in expensis, in pace, & sine aliqua exceptione, &c. vel dilatione, &c. & ad majorem cautelam, & securitatem dicti Petri, præfatus Antonius Actor, fidejussorem, & principalem pagatorem, observatorem, dedit; & posuit semetipsum Antonium, necnon T. de T. ibidem præsentem, & fidejubentem, & insolidum promittentem dare, & solvere dicto Petro absenti, & mihi Antonio præsenti, &c. omnes expensas factas, & faciendas in dicta lite, in casu, quo forte præfatus Antonius succubuerit in dictis expensis, & illas solvere, ut supra, statim, & incontinenti, in pace, &c. qui sic, &c. renunciando expressè, prout ipse fidejussor renunciavit, & renunciat leg. de primo, & principali conveniendo, & compellendo, beneficio cedendarum actionum, cæterisque juribus, &c. proindè, & tam dictus principalis, quam dictus fidejussor obligantur dicto reo absenti, mihique Actuario præsenti, &c. se ipsos, & quilibet ipsorum insolidum, suosque hæredes, successores, & bona omnia, &c. sub pœna dupli, &c. medietate, &c. cum potestate capiendi, &c. constitutione precarii, & sic renunciaverunt, juraverunt, &c.

35 Fidejussio, seu cautio practicatur per viam expromissionis, & est, quando fidejussor absente principali, loco principalis constituitur.

Nam expromissor, sivè adpromissor ille est, qui promissori accedit, aut qui idem promittit, quod tenetur promittere principalis, *Mostil. de grad. cit. nu.* 121.

Hæc cautio per viam expromissionis non solum practicatur, quando quis pro absente fidejubet, sed etiam quando in Curia laicali laicus fidejubet, pro Ecclesiastica persona, quæ licet sit præsens, non potest jurisdictioni laicali se obligare, aut submittere, *Caravit.* 200. *num.* 20.

Ubi dicit, quod si Clericus se obligavit ad expensas, vel ad talem pœnam, & ad majorem securitatem dat talem fidejussionem, tunc est actio invalida, tam respectu Clerici, quam respectu laici fidejubentis, quia obligatio laici accederet obligationi ipsius Clerici, quæ cum non valeat facta coram Judice Laicali, nullam parit obligationem civilem, nec naturalem, contra principalem, nec contra fidejussorem, *l. jubemus, Auth. hoc jus correctum C. de Sacramentis Ecclesiis, l. quemadmodum C. de Agric. & Censit. lib.* 11. & ideo nec ipse fidejussor laicus tenetur, quia non potest accedere, ubi saltem talis obligatio non adest, *l. fidejussor §. fidejuss. D. de fidejussorib.* per regulam, quod ubi principalis causa non subsistit, nec ea, quæ sequuntur locum habent, *l. cum principalis D. de regul. Juris*, & quod sit actus nullus, concludit *Paschal. de patr. potest. par.* 1. *cap.* 6. *num.* 16.

Formula cautionis expensarum per viam expromissionis.

Die 8. mensis Augusti Neap. constitutus personaliter penès acta S. R. C. & præsentis causæ Magnificus U. J. D. Joseph Onemma Procurator Magnifici Antonii Ferrarii, qui spontè, expromittendo, & fidejubendo nomine, & pro parte dicti Magnifici Antonii promisit; & etiam suo proprio nomine, & insolidum se obligavit reficere partibus ex adverso omnes, & qualcumque expensas in præsenti causa erogatas, & erogandas in omni casu ejus succumbentiæ, & proindè obligavit se, hæredes, &c. bona omnia præsentia, & futura, &c. ad pœnam dupli, &c. medietate, &c. cum potestate capiendi, &c. constitutione precarii, & sic renunciavit, & juravit, &c.

Io Dottore Giuseppe Onemma mi obbligo, pleggio, ed esprometto, ut supra.

Pro Magnifico de Neap. Absente.

Custolus Act.

Hæc Formula extracta est a processu in S. C. Olimpiæ de Ponzo, cum Scipione de Ponzo, in banca Magnifici Iosephi de Neap.

Ma nota, che la sottoscrizione deve avere tre cose vz. mi obbligo, pleggio, ed esprometto, ut supra.

36 *Formula procedendi contra fidejussorem.*

Ex provisione Curiæ T. Civitatis.

Servientibus nostris, & aliis insolidum significamus, qualiter penès acta hujus Curiæ reperitur stipulata fideiussio, tenoris sequentis vz. *Hic inseritur totus tenor fidejussionis.* Ideo vobis, ut supra jam dictis insolidum dicimus, & mandamus; ut receptis præsentibus ad omnem instantiam, & requisitionem T. de T. sivè, peremptoriè citetis dictum T. fidejussorem ad dicendum caussam, quare non sit contra ipsum, & quemlibet ipsorum insolidum exequendum pro expensis liquidatis, & taxatis, ad quas T. de T. suus principalis fuit mediante sententia condemnatus, servata forma fidejussionis præinsertæ, realiter, & personaliter, alias, &c. in T. Civitate, die, &c.

Citato fidejussore, & incusatis prima, & ultima contumacia, si non comparet, in contumaciam expediuntur literæ executoriales.

Et si comparet, & non opponit legitimam causam, interponitur decretum, quod exequatur.

Hæc praxis desumitur ex doctrina *Specul. in tit. de dolo, & contumacia num.* 22. relato per *Muscatell. in prax. fidejuss. modo* 12. quem sequitur *Nicolin. fol. mihi* 35 *num.* 58.

Et

Et licet sit stipulata penès acta, quia exequendi esset nulla præcedente citatione per *rit. M.C.V.* 128. tamen, ut advertit *Muscatel. in modo* 4. *num.* 7. debet omnino citari, ex eo, quia factum alienum præsumitur dictus fidejussor ignorare, & ideo, ut notitiam habeat, qualiter suus principalis fuit ad expensas damnatus, & qualiter expensæ fuerunt in tali summa liquidatæ, & taxatæ.

Et etiam, ut opponat quicquid opponere velit. Nam poterit opponere exceptionem excussionis, vel alias exceptiones fidejussori competentes, *Muscatel. d. modo* 4. *num.* 7.

C A P. L.

Expensæ quibus casibus per litigantes reficiuntur.

S V M M A R I U M.

Expensæ pluribus casibus reficiuntur, quæ non repetuntur, si reficiens sententiam obtinuerit, num. 1.
Primus casus est, contra contumacem, qui non auditur, nisi refectis expensis, num. 2.
Secundus, quando instantia est perempta, num. 3.
Tertius, quando actor post contestationem intentat alteram actionem per viam emendationis libelli, non potest, nisi prius refectis expensis, num. 4.
Quartus casus, quando acta declarantur nulla, actor reficit expensas, num. 5.
Quintus casus, quando ob contumaciam actoris Reus liberatur ab observatione judicii, tunc non auditur Actor, nisi refectis expensis, num. 6.
Sextus casus est, quando libellus est ineptus, actor non auditur, nisi refectis expensis, ut rectius agat, num. 7.
Septimus casus est, ubi appellans in causis executivis, vel in causis ordinariis, nil posuit, & nil probavit, non auditur, nisi refectis expensis, num. 8.
Octavus casus est, quando Reus frustravit actorem usque ad sententiam opponendo exceptionem, vel præsentando instrumentum malitiosè, quod poterat a principio facere, num. 9.
Nonus casus est, quando citatus temere ab actore, dicit possidere, & deinde nominavit alium in Dominum, n. 10.
Decimus casus est, quando quis citatur temere ab actore, actor reficit expensas, num. 11.
Undecimus casus est, quando creditor petit plus debito, debet reficere expensas, quæ computantur cum debito vero, num. 12.
Duodecimus casus est in judicio novi operis nunciationis, num. 13. *& in sequenti num.* 15.
Modi, quibus reus absolvitur ab observatione Judicii, narrantur; & actor non auditur, nisi prius refectis expensis, num. 14.
Actor si victor erit, & reus condemnatur ad expensas, non poterit repetere expensas, quæ ob culpam actoris fuerunt solutæ, num. 15.
Expensæ litis an, & quando comprehendant damna; & dietas, & quæ sunt damna intrinseca, & extrinseca, num. 16.
Stylus fori, qualis sit in taxandis expensis, & damnis, num. 17.
Stylus taxandi expensas, & dietas in causis syndicatus, qualis sit? num. 18.

1 EXpensæ reficiuntur in pluribus casibus, quæ non repetuntur, si in causa Principali reficiens obtinuerit in sui favorem sententiam, ut sunt expensæ, quæ reficiuntur a contumace, & illæ, quæ reficiuntur ab actore ob instantiam peremptam, & in aliis casibus infra numeratis, *Muscat. p.* 3. *glos. reformanda lib.* 2. *num.* 15. *de Franch. dec.* 331. *Affl. dec.* 70. *Gram.* ibi *in addit. Ursil.* ibi *decis.* 42. *in princ. Petra ad Gramm. dec.* 71. *n.* 1. *de Vita in repert. jur. verb. expens. fol.* 105.

Et *Joannes Angelus in d. dec.* 70. dicit, quod perempta instantia, si actor velit judicium prosequi, tenetur prius expensas reficere, & non sufficit depositum, & in Regno habemus *pragm. de instantia non resumenda.*

Et ita datur casus, quo actor palmam reportans, etiam, ut reus sit condemnatus ad expensas solutas, in casibus infrascriptis.

Et ubi expensæ debent refici in casibus infrascriptis, si unus nummus deficit excluditur a refectione prædicta, *Petra ad Gram. dec.* 26. *num.* 13.

2 Primus casus, in quo refectio expensarum fit, est, quando contumax vult audiri, quia refectis expensis auditur, ut latè dicemus *in cap. de contum.* ubi habebis ampliationes, & limitationes.

3 Secundus, quando instantia est perempta, & actor vult prosequi judicium, ut latè diximus *in c. de except. inst. peremp.*, ubi habebis ampliationes, & limitationes.

4 Tertius, quando actor a principio duabus, vel pluribus actionibus intentatis, & intentata una actione post contestatam litem, velit alteram intentare, emendando libellum, mutando, & corrigendo, vel illi addendo, ex *tex. in l. edita, C. de edendo*, & tunc debet, vel prima actio prius terminari, vel refectis expensis, procedi super secunda actione noviter intentata, ut latè *Cancer. var. resol. par.* 3. *cap.* 16. *tit. de litis contestatione nu.* 28. *cum duob. sequent.*

Quod sanè intellige, quando hoc succedit per viam emendationis libelli.

At quando per novam petitionem ex nova causa superveniente nova actio intentatur, potest fieri dictarum actionum cumulatio, ut *Capyc. latro dec.* 120. *nu.* 13. *& Sanfelic. dec.* 72. ubi latius.

5 Quartus casus, in quo reficiuntur expensæ, quando primum judicium est per nullitatem resolutum, juxta *decis. Afflict.* 70. ubi *Addentes*, & signanter *Gram.* dicit; quod semper actor dum succumbit debet condemnari in expensis, ex *Paul. de Cast. in l. destitisse ff. de judiciis, Jacob. de S. Gregorio in d. l. destitisse*, & assignat rationem, quia actor debet venire provisus, & debet vigilare, & non esse negligens, & negligentia actoris sibi ipsi debet esse in damno, & ita refectio est ut pœna suæ culpæ, sive suæ negligentiæ; ubi refert multoties practicatum *Scialoja de for. comp. cap.* 52. *num.* 38. *Carrab. sing.* 88. *&* 289. & diximus *in tit. de nullitatibus, Dom. Altim. de nullit. rub.* 8. *qu.* 15. *num.* 21.

6 Quinto reficiuntur expensæ, quando in ultimo peremptorio reus comparuit, & actor non, quia tunc actor dicitur contumax, & per dictam contumaciam aliam pœnam non incurrit, nisi quod evanescit, & circumducitur citatio rei, *l. & post edictum §.* 1. *ff. de judic.* & reus liberatur ab observatione judicii, & ipse actor solvit expensas Reo, & non admittitur ulterius in causa, nisi dictis expensis solutis, & nisi caverit de comparendo imposterum, *text. in l. properandum* 13. *§. si quidem pars, C. de judic.* & habetur *in cap. actor de dolo, & contum. in* 6. & notatus *in l. eum, qui temerè ff. de judic.* & in Regno est *Constitutio* incipiens *Sponte volentibus*, & ibi *Isernia*, & facit *Ritus M. C. V.* incipiens *item servat ipsa Curia* sub *rub. de pract. super condemnationibus fiendis ad sportam*, & *Gram. dec.* 83.

Et ubicumque per actoris absentiam Reus absolvitur ab observatione judicii, juxta praxim traditam latè a *Maranta par.* 5. *rub. & omnia fiant durante instantia num.* 50. ubi ab observatione judicii, quando, & quomodo fertur, latè tradit.

Et in criminalibus actor contumax punitur ad sextam partem bonorum mobilium ultra expensas, per *Constitut.* Regni *Accusatorum temeritas.* Supradicta omnia concludit *Perogin pract. civ. part.* 2. *sect.* 1. *subsect.* 3. *num.* 21. licet hodie *Const.* non servetur in nostro Regno.

7 Sexto reficiuntur expensæ, quando libellus est ineptus

ptus, ita ut ex enarratis deprehendi non possit, quæ actio intentata fuerit, & tunc actor condemnari debet in expensis, *Specular. l. 1. Alex. cons.* 152. *num.* 4. *vers.* 3. *& num.* 5. *lib.* 6. *Aretin. cons.* 119. *num.* 4. *Marant. par.* 5. *in spec. num.* 50. *in princ. Covar. var. resol. l.* 1. *cap.* 1. *num.* 8. *Salust. Tiber. in prax. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 6. *Rot. Gen. decis.* 33. *num.* 5. *Pereg. in prax. civil. p.* 2. *sect.* 3. *subsect.* 4. *intersect.* 1. *num* 9.

Et est *textus in cap. examinata* 15. *de judiciis*, ubi summatur, quod si actio, vel intentio est inepta, & in consequens debet Reus absolvi ab instantia judicii, iterum tamen actor auditur, si aptè gerit, hoc dicit *d. text.* hinc orta est praxis decreti v3. *suspensis omnibus actis actor rectius agat*, & tunc negatur audientia, nisi prius solvat expensas, *Marant.* ubi supra.

Ideo sive ante litis contestationem, sivè post, fabricatus fuerit processus super libello inepto, sivè super intentione incongrua, vel aliter, processus erit nullus, ex quo defectu Judex pronunciat processum nullum, & absolvitur Reus ab observatione judicii, & reservat actori jura iterum agendi, ex *d. text. in cap. examinata*, *Marant.* latè ubi sup.

8 Septimo reficiuntur expensæ per Appellantem in causis executivis paratam executionem habentibus, & in causis ordinariis, ubi appellans nil posuit, & nil probavit, ut *prag.* 2. *de expensis*.

9 Octavus casus est, quo reficiuntur expensæ a reo, qui frustravit actorem non dicendo a principio exceptionem peremptoriam, sed expectavit usque ad sententiam, vel post defatigationem actoris, quando poterat a principio hoc facere, ex traditis per *Bald.* post *Paul. de Castro*, & alios *in l. cogi* 15. *C. de petit. hæreditatis. Oinot. lib.* 4. *de action. §. actionum tit.* 6. *num.* 31. vel quando malitiosè distulit præsentare instrumentum litis decisorium, ut adversarium fatigaret expensis, *Mascat. lib.* 2. *par.* 3. *glos. reformando num.* 47. *& decis. cons.* 240. *Cyn. & Bald.* ibid. allegati.

10 Nono reficiuntur ob mendacium in lite, ut si reus interrogatus in principio, an possideat, dixit possidere, & deinde ostenso instrumento locationis, nominavit alium in dominum, *Afflict. decis.* 19. *Thor. in compend. verb. expens. fol. mihi* 200.

11 Decimo, reficiuntur citato ab adversario temerè citante, *Verd. ad Gallup. p.* 2. *c.* 4. *num.* 51. per *text. in l. eum quem ff. de judic.* & verba *tex.* sunt v3. *eum, quem temerè adversarium suum in judicium vocasse constiterit, viatica, litisque sumptus adversario suo reddere oportebit*, ubi nota, *quod tenetur non solum expensas litis, & Advocatorum, sed Viatici, idest dietas, & expensas factas in itinere.*

12 Undecimus casus est, quando petens plus debito agit nulliter, & ideo debet reficere expensas, adeo quod sententia, & adjudicatio inde sequuta in judicio assistentiæ erit nulla, *Sanfel. sect.* 60. *num.* 45. post *Capyc. decis.* 41. *num.* 2.

Et expensæ compensantur cum debito, *Rot. Aven. decis.* 15. *Thes. decis.* 131. *Mosul. ad Capyc. decis.* 49. *num.* 3. *Vrsin.* & alii DD. *in communi opinion. tit. de judic. rubr. ab expensarum condemnatione qui excusantur, cap.* 7. *fol.* 108. *at. Carrab. sing.* 291.

13 Duodecimus casus est in judicio de novi operis nunciatione, si demolitur ædificium, non potest Dominus ædificii demoliti repetere damnum demolitionis factæ, etiam si vincat in caussa principali, ut dicimus infra *num.* 15.

14 Et nota regulam generalem.

Primo, quod pluribus modis reus absolvitur ab observatione judicii, nempè quando actor a judicio cœpto desistit, & reus assistit.

Secundo, quando Reus inepte citatur, vel quia actor caret illa actione intentata, vel sua intentio est incongrua.

Tertio, quando Processus est nulliter fabricatus;

Quarto, quando instantia est perempta.

Et decretum multifariam solet fieri, v3. *suspensis omnibus actis rectius agat*, vel *absolvatur Reus ab observatione judicis*, vel *nullitates oblare.*

Et in omnibus casibus denegatur audientia actori, si vult iterum agere, sed auditur, refectis prius expensis, nec sufficit depositum, sed requiritur effectiva solutio, *Jo. Angelus Pisanellus ad Afflict. dec.* 70. *ex Dec. cons.* 34. *in fin.*

15 Nota autem, quod expensæ refectæ per actorem in omnibus casibus prædictus, si ipse Actor in novo judicio victor erit, & Reus fuerit condemnatus ad expensas, non possunt repeti ab actore, quia illæ fuerunt refectæ ob culpam ipsius actoris, per *tex. in l. si pignora ff. de pign. act. & Bart.* ibi; Sicuti, quando fit mandatum in nov. operis nunc. & nunciatus spreto mandato ædificat, & cogitur demoliri, si postea vincat, non poterit damnum demolitionis repetere, quia demolitio est pœna suæ culpæ, *de Franch. decis.* 33. ubi *Addentes.*

16 Expensæ litis an, & quando comprehendunt damna, & dietas; vide *Thesaur. decis.* 67. ubi dissidentes opiniones refert, & demum concludit, quod debentur damna intrinseca tantum, idest, quæ necessario accedunt ad litem peragendam, ut expensæ Procuratoris, Advocati, Notariorum, Scribarum, Testium, & similium, & temporis, quo adversarius commoratur extra domum suam, & sic veniunt dietæ, item expensæ itineris, vel navigationis, eundo, & redeundo, & stando in hospitio.

Habita consideratione ad cibaria, quæ viator domi facturus esset, *Thesaur. d. decis.* 67. *num.* 4. *& Caravit. in Rit. M. C. Vic. cap.* 37. *nu.* 20. & in taxa Sac. Cons. veniunt solum expensæ intrinsecæ, dummodo sint moderatæ, & quando fuit protestatus de damnis, veniunt etiam extrinsecæ, testatur *Dom. Cons. Rosa in praxi civil. decr. cap.* 1. *nu.* 25. *fol.* 354.

Extrinseca damna sunt, ut si sit captus in itinere ab hostibus, vel latronibus, vel si equus mortuus, vel si infirmus, & similiter, *Thesaur.* ubi supra, & *Luc. ad de Franch. d. decis.* 331. vide *Borr. decis.* 56. *n.* 6. *&* 1010. *num.* 3. *& Caravit. rit.* 73. *num.* 15.

17 Verum unum nota, quod stylus fori in tali taxatione observandus est, ut concludit idem *Thesaur. dicta decis.* 63. *num.* 5. *in fine, & Faber in §. hac omnia, Afflict. in Constit. Regni in pecuniariis num.* 2. *rub. de expensis, de Luc.* ubi supra.

Verum debet præcedere protestatio; hinc cauti Advocati in fine libelli, dicunt, quod protestatur de omnibus damnis, expensis, & interesse, & sæpè repetitur in instantiis.

Et stylus M. C. V. & aliorum Tribunalium Neapoli est dare sportulas tantum, cum expensis Scripturarum, Advocatorum, & Procuratorum.

18 Sed in causis syndicatus Magnif. Doctoris Julii Barrese Gubernatoris Altamuræ, in Banca Pulli, in anno 1710. fuit per dictum syndicandum producta fides omnium Actuariorum M. C. V. de dicto stylo, & fuerunt producta nonnulla exempla rerum judicatarum in aliis causis syndicatus per eamdem M. C., ut in eodem dicto processu; copia dictæ fidei per nos producitur in nostro tractatu de syndicatu.

Sed vide, quæ dicit *Andreas Gailus practicar. observ. lib.* 1. *observat.* 151. *num.* 14. *& Carav. rit.* 289. *notab.* 5. *nu.* 9. *Thesau. dec.* 67. *num.* 3. cit. per *Scoppam ad Nicol. fol.* 36. *num.* 150.

CAP.

C A P. LI.

De Exceptione cautionis de judicio sisti, & judicatum solvendo.

S U M M A R I U M.

Fidejussio de Judicio sisti, & de stando juri, & solvendo judicatum non datur ad instantiam Rei contra Actorem, sed ad instantiam Actoris contra Reum de fuga suspectum, nisi in causa reconventionis; & arbitrium Judicis valde attenditur, num.1.

Fidejussio de judicio sisti si non præstatur a Reo, qui bona non habet in loco Judicii, vel habet tantum mobilia, quid agendum? num.2.

Fidejussio prædicta peti debet ante contestationem; & prolata sententia expirat, & ad aliud fidejussor non tenetur, num.3.

Possidens stabilia in loco judicii fidejussorem dare non tenetur, num.4.

Et qui fidejussorem non invenit ad juratoriam cautionem admittitur, ibid.

Fidejussio de judicio sisti differt a cautione de judicatum solvendo, & quæ sit differentia, num.5.

Suspectus de fuga Reus cogitur dare fidejussorem, & suspectio constare debet in actis, & quomodo, num.6.

Fidejussor de judicio sisti intelligitur liberatus statim data sententia, & datur cautela, ut promittat sistere usque ad rem judicatam, per illum, vel alium Judicem, num.7.

Contumax Reus, purgata contumacia ad tria tenetur; primo pœnam contumaciæ solvere, secundo reficere expensas, tertio, de judicio sisti fidejussorem præstare, si mobilia non possidet, num.8.

Formula de judicio sisti, & judicatum solvendo, num.9.

Clericus non cogitur ad dandum fidejussorem de judicatum solvendo, sed fidejussor de judicio sisti si non fecit sistere, tenetur ad totum debitum, & interesse, num.10.

Fidejussor de judicatum solvendo tenetur etiam trecento expensas solvere, si sententia fuerit promulgata ab eodem Judice, cum limitatione, num.11.

Fidejussor de judicatum solvendo non tenetur in causa appellationis, sed mutato Judice liberatur, nisi expresse dicatur, etiam in casu mutationis, num.12.

Fidejussor de judicatum solvendo non exprimendo Judicem, aut Curiam, tenetur etiam in causa appellationis, num.13.

Fidejussor de solvendo judicatum apud arbitros non tenetur pro judicato a Judice, num.14.

Fidejussor de judicio sisti ligatur per duos menses; & non amplius, ubi actor tardat in prosequendo litem, num.15.

Actio, quæ datur contra fidejussorem de judicio sisti, num.16.

Fidejussio de judicio sisti, an habeat locum in Regno, n.17.

1 Fideiussio de judicio sisti, & stando juri, & judicatum solvendo datur ad instantiam Actoris contra Reum, ut Actor sit securus, quod Reus sistat & stet juri, & solvat judicatum, licet non possideat in loco judicii, vel sit suspectus de fuga.

Et non conceditur ad instanciam Rei contra Actorem, ut colligitur ex *Caravit. rit.* 318. *&* 210.

Sed Actor reconventus, tenetur cavere, quia habetur ut Reus in judicio reconventionis, ita *Bart. in l.* 1. *C. de satisdat.*

Sed ne pabulum calumniis præbeatur, cum non semper, nec in quolibet Reo hujusmodi cautiones dentur, nam arbitrium Judicis in hoc valde versatur, *de Luca ad Franch. decis.* 311. sub *nu.* 2. *Maresca de reconvent. cnar.* 1. *n.* 169. *Scop. ad Nicol. fol.* 41. *n.* 550.

Ideo quando conventio, & reconventio hinc inde probationes requirunt, fit decretum, ut *procedatur ad ulteriora in causa, salva provisione facienda super petita fidejussione tempore publicationis*, ut testatur *de Franch. d. dec.* 311.

Verum si extet instantia contra Actorem, tunc dictus Actor reconventus præstare omnino tenetur dictam cautionem de judicio sisti, stando juri, & judicatum solvendo, nec tali casu versatur arbitrium Judicis, ut probat *Gallup. par.* 2. *cap.* 22. *num.* 22. ex dicta *decis. de Franch.* 311. *& Scopp. ad Nicolin. fol.* 41. *num.* 190.

2 Fidejussio de judicio sisti, si non præstatur a Reo, qui non habet bona stabilia, nec mobilia in loco judicii, detinetur in vinculis, sed si paratus est, & jurat, quod non reperit fidejussorem de judicio sisti, & vult se obligare de stando juri, tunc evitabit carceres, nisi sit pauper, vagabundus, vel girovagus; qui debet stare in carceribus usque ad finem litis, *Muscat. in par.* 2. *glos. expensis lib.* 1. *num.* 22.

Ubi nota, quod secundum *Afflict. in d. constit.* tria requiruntur copulativè, ut conventus sit in carcere lite pendente, vz. quod caussa sit injuriæ, vel maleficii, secundo, quod sit pauper, tertio, quod sit vagabundus, sed *Muscatell.* extendit primum requisitum, etiam ubi caussa esset civilis, per *rit.* 130. *& Caravit.* ibi *not.* 4.

Et qui habet tantum bona mobilia, sufficientia ad litem, relevatur ab onere satisdandi de judicio sisti, dummodo se obliget cum hypotheca suorum bonorum de stando juri.

Et qui possidet stabilia, non tenetur fidejubere de stando juri, quia stabilia sunt loco dictæ fidejussionis, *Afflict. in dec.* 109. *Motil. de grad. cit. nu.* 119.

3 Fidejussio de judicio sisti, & judicatum solvendo per Actorem exposci debet ante litem contestatam, postea enim non amplius peti poterit, nisi suspicio supervenerit post contestationem, quo casu poterunt dictæ cautiones quandocumque efflagitari, *Muscatell. glos. expensis num.* 37. *vers. sed quær.*

Fidejussio de judicio sisti, seu de stando juri, & de veniendo, seu se præsentando, non datur ab Actore, sed a Reo, quia protestatur oblato libello, ut Reus stet in judicio usque ad finem litis, *l.* 1. *ff. qui satisdare cogantur, &c.* & sic ubi adest aliqua suspicio, quod reus possit aufugere, & in judicio non sistere usque ad finem litis, *Afflict. decis.* 170. & prolata sententia dicta cautio expirat, *l. græca §. post litem ff. qui satisdare cogantur.*

Hæc ad aliud non tendit, ut totum exerceatur judicium, & ad finem perducatur, sed lata sententia expirat fidejussio de judicio sisti, & fidejussor amplius non tenetur, *Motil. de grad. cit. num.* 11.

4 Nec præstatur ab eo, qui possidet immobilia in loco judicii, *Afflict. decis.* 109. *Motil. ubi sup.*

Et ubi fidejussorem non invenit, admittitur juratoria cautio, *Oinot. lib.* 1. *tit.* 24. *de satisdat. tut. & curat. num.* 4. *& Novar. p.* 1. *qu. for.* 163.

5 Fidejussio, sive cautio de judicio sisti, sive de stando juri differt a cautione de judicatum solvendo, nam fidejussio de judicio sisti, accipitur solummodo quoad litis exercitationem usque ad sententiam regulariter, imo si tempus non est specificatum, fidejussor tenetur reum sistere arbitrio Judicis, *Gallup. par.* 2. *cap.* 5. *num.* 20. ex *l. de die ff. qui satisdare cogantur*, *Menoch. de arbitr. cas.* 54. *lib.* 2. *cent.* 1. ubi rationes assignat.

Fidejussio de judicatum solvendo accipitur ad totam caussam, et ad sententiæ executionem, *Ulpian. in l. græca* 9. *§ & post litem ff. de fidejuss. Fontanel. decis.* 230. *Motil. de grad. cit. ar. num.* 121.

In fidejussione de judicatum solvendo inest fidejussio de judicio sisti. Ideo, qui dedit fidejussores de judicatum solvendo non tenetur ad fidejubendum de judi-

dicio sisti, *Afflict. in const. dilationes de dilat. 10. not. nu.31. ex Abbat. in l. filiusfam. ff. qui satisdare cogantur, Muscat. in d. glos. expensis par.3. nu.27. lib.1.*

Cautio de judicio sisti, seu stando juri exigitur a Reo convento proprio nomine, sed cautio de judicatum solvendo non exigitur a reo convento proprio nomine, sed ab eo, qui alienam litem defendit, *l. qui §. qui alium ff. de proc. l. exigendi C. eodem, in §. sed hodie instit. de satisdat.* Sed dicta procedunt de Apicibus juris, & hodie non sunt in usu, ut a procuratore exigantur, sed hodie tam cautio de judicio sisti, seu stando juri, quam de judicatum solvendo exigitur a reis suspectis, ut assecurent judicium, ne sit elusorium ob fugam, vel inopiam, vel ob dilapidationem bonorum *rit. 170. Muscat. in d. glos. expensis num. 20.* & melius *num. 37.*

Et adversa satisdabit de judicio sisti, *l. 1. §. sed si dubitetur de ver. oblig. Glos. in l. heres absens ff. de judic. verb. domicilium.*

6 Fidejussiones praedictae ambae petuntur per Actorem a Reo, quando Reus est suspectus de fuga, *l. 1. §. satisdatum ff. qui satisd. cogantur, Afflict. dec. 17.*

Quae suspicio Judici constare debet per summariam informationem, *l. 4. in princip. ff. si cui plusquam per legem, Faber defin. 2. num. 9. C. de satisdat.*

Et dicitur suspectus de fuga regulariter, qui bona immobilia non possidet, *l. sciendum ff. qui satisdare cogantur*, & per *rit. 170.*

Proinde dicitur probata suspicio fugae, statim cum probatur, quod immobilia non possidet, ut sancitur *in d. rit. 170.* de quo latius diximus *in 1. lib. de Jud. exec. tit. 4. cap. 6. de deb. fugitiv.*

Quo fit, ut reus, qui non possidet immobilia, cogatur assecurare judicium per fidejussores, *Afflict. dec. 109. & 170.*

7 Fidejussor de judicio sisti, intelligitur liberatus absque alia declaratione, statim lata sententia, etiam quod non sit absolutoria judicii, intelligitur quoque fidejussor liberatus ab ejus observatione, *Gallup. par. 2. cap. 3. num. 20. glos. in l. pen. C. de fidejus.*

Ideo datur cautela ad removendas omnes ambages, ut promittat fidejussor sistere Reum, quotiescunque fuerit petitum per illum, vel per alium Judicem, donec causa terminetur per diffinitivam sententiam usque ad rem judicatam, *Gallup.* ubi supra ex *Suarez, Bellug.* & aliis ibi.

8 Fidejussionem de judicio sisti cogitur praestare Reus contumax statim purgata contumacia ad petitionem Actoris, alias neque auditur Reus, quia purgare contumaciam tria in se continet. Poenam Curiae solvere. Reficere expensas. Et cautionem praestare de judicio sisti, *Caravita ritu 65. num. 6. & ritu 181. num. 2. ex Specul. de satisdat. §. 1. in fine, Afflict. in constit. Sua Reali 3. & 5. notabili, & in Constit. Contumaciam nu. 9. circa finem*, & idem *Caravit. in pragm. Relatione 7. notab. de Ordine Judic.*

9 Fidejussio de judicio sisti, & judicatum solvendo, concipitur his verbis; secundum formulam traditam ab *Angelo in tract. de malef. rubr. pro quibus, & quolibet eorum vers. & si bene vz.*

Talis promisit stare, parere, pati, & solvere omnem condemnationem de eo, & ex dicto processu in omnem causam, quotiescumque, qualitercumque, & quandocumque, & per quemcumque fuerit judicatum, vel per alium, qui loco suo successerit, vel etiam per Judicem appellationis.

Quam formam sequuntur, & approbant *Bov. decis. 315. Capollicaut. 127. Muscat. in prax. fidejus. part. 1. modo 12. num. 5. Scop. ad Nicol. fol. 41. num. 530.* qui latè discurrit super dicta fidejussoria, & ad eum recurras quando occurrit.

10 Fidejussionem de judicatum solvendo Clericus non cogitur dare, *de Luca ad Franch. observ. 311. num. 4. Scop. ad Nicol. fol. 42. num. 530.*

Fidejussio de judicio sisti parit effectum, ut si non faciat sistere reum in judicio, tenebitur ad totum debitum, ac interesse, *Gallup. par. 2. cap. 3. nu. 21. ex Suarez super verbo Ulterius nota num. 21. fol. 772.*

11 Fidejussio de judicatum solvendo parit effectum, ut sententia exequi possit recto tramite contra fidejussorem absque novo processu, *Muscat. d. glos. expensis*, ubi supra.

Et ratio assignatur a *Straiban. resol. 111. in obstru. num. 73. cent. 2. num. 2. tom. 2.* Quia in fidejussione judicii, idest de judicatum solvendo sententia lata contra principalem exequi potest contra fidejussorem non citatum, & sic judicatum refert *Peguer. decis. Cathalan. 199. par. 1. in fine, Chartar. decis. 119.*

Secus in fidejussione contractus, in qua requiritur novus processus, si fidejussor non fuerit citatus cum principali, *tex. in l. sententiam in princ. ff. de appellat.* sic decisum refert *Guid. Pap. decis. 26.* & alii relati per dictum *Straiban.*

Et fidejussores tutelae, & curatoris, dicuntur fidejussores penès acta Curiae, & juxta hanc distinctionem, testatur judicatum *Surd. decis. 218. n. 11.* & tenet *Ursil. ad Afflict. decis. 182.* & alii relati a dicto *Straib.*

Quod intelligendum est, si promulgetur sententia tantum a Judice, in cujus manibus praestita fuerit fidejussio, nam si pronuncietur a Judice successore, vel Locumtenente, non tenetur fidejussor, *DD.* communiter, & *Bar. in l. cum apud Sempron. 20. ff. judic. solvi.*

Quae limitatio sublimitatur, ubi expressim fidejussisset, etiam in casu substitutionis, & successionis judicis, idem *Bart. loco cit. per §. si vero aliquis instit. de satisd.* ita pariter

12 Fidejussor, qui cavit simpliciter in prima instantia judicatum solvi, non tenetur in causa appellationis, quia Judex appellationis non est idem, sed diversus a primo Judice, in cujus manibus cavit, *l. ult.* ubi *glos. C. de testib.*

Et mutato Judice, sive mutata instantia liberatur fidejussor, *l. 2. C. de procuratoribus*, ubi *glos. in verbo appellat. vers. pone tertio, ff. de judicatum solvendo, d. l. cum apud*, ibi, *Ideo stipulationi adjicitur, quive in ejus locum substitutus erit*, ubi *glos.* dicit, ut stipulatio committi possit propter sententiam substituti Judicis.

Quod secus, si expressè fidejussisset, etiam in casu mutationis Instantiae; nam ponderanda sunt verba, quibus concepta est fidejussio, *de Marsiliis rubr. de fidejus. quaest. 6. 9. & 10. Scop. ad Nicol. fol. 51. num. 51.* & in casu occurrenti circa dictas fidejussiones, vide dictum *Scoppam.*

Et quod Fidejussor datus in uno Tribunali de solvendo judicatum, non tenetur ad solvendum judicatum per aliud Tribunal ejusdem Regis, *Tex. est in d. §. ff. de judicatum solvendo, Romanus cons. 210. de Franc. decis. 601. Gallup. p. 2. cap. 3. num. 22.*

Imo si promisit solvere judicatum a tali Judice, non solum non tenebitur in causa appellationis, sed etiam in casu, quo dictus Judex mutatur, & alter in ejus locum subrogatur.

13 Sed si simpliciter promittat judicatum solvere, non exprimendo Judicem, vel Curiam, tenetur etiam in causa appellationis, nam in dubio praesumitur se obligasse, etiam in causa appellationis, *Gallup.* ubi sup. *de Franch. decis. 320. nu. 6. Peguera dec. 169.*

At in praxi erit cautela, ut concipiatur fidejussio per quemcumque Judicem, donec causa terminetur usque ad rem judicatam, *Gallup.* ubi supra, *Giurb. decis. 14. Thesaurus decis. 202. Ric. col. 337.*

14 Unde fidejussor de solvendo judicatum apud arbitros, non tenetur pro judicato a Judice, *Ricc.* ubi supra, *Faber decis. 5. de fidejus.*

15 Fidejussor de judicio sisti ligatur, ut Reus sistat usque ad finem litis, & lata sententia cautio ex-

pi-

pirat, ut diximus supra.

Sed ubi Actor litem non prosequitur, sed tardat, tunc fidejussor de judicio sisti ligatur per duos menses, *Gallup. tit. de lite pendente cap. 3. num. 33. & seq.*

16 Et contra fidejussorem de judicio sisti datur actio ad interesse ob moram commissam, si non curat, ut litigans sistet usque ad sententiam, *l. fidejussor §. in fidejussorem ff. qui satisdare cogantur*, ubi *glos. Bar.* & reliqui.

Et nota, quod tunc detur ad instantiam Rei contra Actorem dicta fidejussio, quando reconvenitur a Reo, ut diximus superius, & docet *Bar.* ubi supra.

17 At hodie in Regno fidejussio de judicio sisti non habet locum, nec præstatur a non possidentibus stabilia, quia substantialia judiciorum sunt sublata in Regno, per *pragm. 1. de ordine judiciorum*, quæ incipit *dispendia*, & per capitulum Regni *detestantes*, ita concludit *Novar. quæst. forens. 12. tom. 1. post. Cacher. decis. 12. num. 9. & Riccius collectan. decis. 255. par. 7.*

Verum omnino debet præstari fidejussio de judicatum solvendo a debitore de fuga suspecto, ut sancitur *In rit. M.C.V. 170.* ubi *Carav. & D. Pet.* Vide, quæ latius nos diximus *in 1. tom. in cap. de debitor. fugitiv. tit. 4.*

C A P. LII.

De Exceptione carentiæ, & incompetentiæ actionis, Notorii Juris defectus agendi, & de Jure tertii, & tua non interest.

S U M M A R I U M.

Exceptio carentia, & incompetentia actionis, notoriique juris defectus agendi, & de jure tertii. Hæ tres simul opponi solent ante contestationem, & exemplificantur, num. 1.

Exceptio carentia, & incompetentia actionis, & notorii defectus juris agendi comprehendit exceptionem tua non interest, num. 2.

Exceptio tua non interest dicitur litis finita, num. 3.

Exceptio de jure tertii, quando est, cum limitatione, & exemplificatur, num. 4.

Exceptio de jure tertii admittitur contra actum ipso jure nullum, & ubi quis damnum pateretur, nisi exciperet, num. 5.

Nullitas in causis Ecclesia, vel minoris opponi non potest ab alio, nisi ab ipsa Ecclesia, vel ab ipso Minore, nu. 6.

Agens absque actione repellitur a limine judicii, tam ad instantiam partis, quam ex officio, & dantur exempla, num. 7.

Exceptiones de jure tertii, & carentia actionis opponi possunt in quacumque parte judicii, & si non admittuntur potest appellari, num. 8.

Dicta exceptiones si non opponuntur ante sententiam, judicium est validum, num. 9.

Exceptio carentia actionis impedit litis ingressum, num. 10.

Exceptio de jure tertii quando potest opponi, dantur tres regula, num. 11.

Exceptio tua non interest quando potest opponi a debitore contra cedentem, vel contra cessionarium, & quando contra adjectum in solutione, num. 12.

Adjectus stipulationi, quis dicitur, & ad quem finem præstatur, num. 13.

1 Exceptio carentiæ, & incompetentiæ actionis, notoriique juris defectus agendi, & de jure tertii. Hæ tres exceptiones solent a Procuratoribus simul, & semel coacervatim opponi ante litis contestationem, sed *Motil. in grad. citat. num. 130.* improbat tales Procuratores, dicens multum inter se differre has tres exceptiones.

Prima enim exemplificatur, cum quis ante diem debitæ solutionis agit, ei obstat *exceptio carentiæ actionis*, quia caret actione agendi, cum tunc orta non est actio, sed poterit agere, ut adveniente tempore sit securus creditor, quod ei solvat debitor, ut latè *Viscont. in verb. debitor, Motil.* ubi supra *Carrab. sing.* . . . .

Secunda exemplificatur, cum quis agit alieno nomine, uti Tutor, Procurator, Cessionarius, &c. & revera talis non est (sed hæc potius esset exceptio legitimationis personæ) aut ubi actio, qua agitur vera est, tamen ex defectu cessionis, vel mandati, vel tutelæ, agenti non competit illa actio, & hæc dicitur *incompetentia actionis*.

Et exceptio incompetentiæ actionis, est, quando quis ineptè agit, & ex officio potest repelli a Judice, *Gallup. par. 1. cap. 5. num. 6.*

Exemplificatur, quod ubi creditor egisset pro medietate contra unum debitorem, dividendo obligationem, declarasset ab eo non prætendere, nisi suam medietatem tantum, juxta *Tex. in l. reos ff. de duobus reis.*

Tunc si dictus debitor conventus petiisset contra correum ad contribuendum pro sua rata in hac medietate, ei obstabit incompetentia actionis, dum stante divisione actionis, quæ erat insolidum, non competit correo convento pro sua medietate, actio contra correum, ita decisum refert *D. Cons. Petr. rit. 294. num. 16. in fin.*

Tertia exemplificatur, quando omnis defectus agendi, consistit in jure tantum, non circa factum, *Motil.* ubi supra *de grad. cit. num. 130.*

Hinc fit, quod exceptione carentiæ, & incompetentiæ actionis opposita, poterit Judex ad instantiam actoris, vel ex officio compellere reum, ut declaret exceptiones in facto consistentes.

Qua declaratione facta, poterit cogi actor ad probanda sua jura, quare dictæ exceptiones carentiæ actionis non obstant, *Franch. dec. 263. col. fin. verb. adde quod reperi, Gallup. p. 2. c. 8. nu. 42.*

Exceptione notorii juris defectus agendi opposita, tunc nullo modo poterit adstringi excipiens ad faciendam dictam declarationem, quia se refert ad jus, & quatenus jus contineat, *Rovit. pragm. 6. num. 13. de ord. judic. Gallup. p. 2. c. 8. num. 43.*

2 Exceptio carentiæ, & incompetentiæ actionis, & notorii defectus juris agendi, comprehendit exceptionem, *tua non interest*, nam cujus non interest, eidem non competit actio, *Dec. cons. 502. num. 4. Gallup.* ubi supra.

Et regulariter id, quod cuique interest, agitur, *l. 1. §. fin. ff. de sepulc. violato.*

Nec audiendus est ille, cujus non interest, *l. 1. in princ. ff. quorum appellat. non recip.*

Hinc ago, ut solvas tertio, quia mea interest, *l. hic consequitur §. Celsus ff. familiæ erciscundæ, Ant. Bar. cent. 1. obs. 33.*

3 Et dicta exceptio, *tua non interest*, dicitur litis finitæ, *Ant. Barra cent. 1. obs. 32. num. 1. Gram. cons. 105. num. 7. Rom. cons. 347.*

4 Et licet exceptio de jure tertii in judicio regulariter non subsistit, *Text. in l. loci corpus, §. competit, ff. si servit. vindic.* Et est, quando opponitur, quod jus, vel actio non pertineat ad actorem, sed ad tertium in judicio non existentem, tunc excipiens non auditur regulariter.

Limita dictam exceptionem possessori licere, quando jus tertii esset exclusivum jus agentis ipso jure, ad *Tex. in l. cum servum C. de serv. fugit.* Casus exemplificatur, v3. Si ego agam rei vindicat. contra Titium, qui excipit me non esse Dominum, sed Petrum, si hoc probat, quamvis constat esse ipsum Titium possessorem, ego ab instituta actione sum repellendus, quia

probatum est me non esse Dominum, per *Tex. in l. fin. C. de rei vind.* In hunc enim modum loquitur *Cyn. in d. l. cum servum*, *Thes. dec. 4. num. 4. Cancer. var. resol. tit. de except. num. 17. & de tert. opposit. num. 120. in novis. de Marin. lib. 2. resol. 18. nu. 7. Motil. in grad. citat. num.* 180. Et an in judicio executivo habeat locum hæc exceptio, vide *Merlin. lib. 2. contr. cap. 88. nu. 11.*

Unde possum contra petentem hæreditatem insolidum opponere, quod extant alii cohæredes, quia mea interest non solvere portionem alii cohæredi debitam, ne patior molestiam ab illa *Thes. dec. 4. in fin.*

Secus contra emphyteutam, & feudatarium, contra quem non potest opponi, quod cecidit in commissum, & sic de jure Domini directi, nisi dictus Dominus directus institerit pro caducitate. Nam si Dominus nolit insistere, emphyteuta adhuc remanet utilis Dominus. Et dicta oppositio de jure tertii non esset exclusiva juris agentis ipso jure, nec ex ipsa oppositione constaret agentem jus non habere, *Thesaur.* latè ubi supra, *Riccius d. l. 5. num. 19.*

5 Exceptio de jure tertii admittitur contra actum ipso jure nulliter.

Vel ubi quis damnum pateretur, nisi exciperet, *Cancer. p. 2. var. c. 16. de tert. opposit. nu. 125. &* 126.

6 Unde voluit *Roland. cons. 15. num. 22. lib.* 2. quod possit a tertio opponi de nullitate contra Ecclesiam; sed reprobatur, quia specialiter reservatum est Ecclesiæ, & minori, ut nullitas hæc non possit ab alio opponi, nisi ab ipsa Ecclesia, & ab ipso minore, *Surd. dec.* 108. & nos diximus *in primu parte tit.....*

7 Exceptio carentiæ actionis, seu notorii defectus juris agendi, tunc viget, cum actor absque ulla actione in judicio experitur; quo casu non solum ad instantiam partis adversæ debet repelli a limine judicii, per *Tex. in l. ubi pactum 4. C. de transact.* ubi *Bart. Alex.*

Sed etiam parte non opponente, Judex debet ex officio hujusmodi actores repellere, *Muscatel. gl. actionis num. 9.* Nam qui caret actione, non potest esse in judicio, *l. si quis possessor §. sicut ff. de petit. hæred. l. si pupillus §. videamus ff. de negot. gest. Gallup. par. 2. cap. 5. num. 6.*

Exemplum est *in l. 1. de condict. furtiva*, quæ condictio non datur, nisi Domino, ejusvè hæredi, merito si quilibet alius agat contra te condictione prædicta, poteris excipere de carentia actionis.

Exemplum secundum erit *in l. 3. ad exhibendam*; ubi Dominus tantummodo potest petere exhibitionem rei propriæ, contra actorem non Dominum potest excipi de carentia actionis.

Exemplum tertium erit *in l. certi condict. ff. si certum petatur*, ubi debitum conditionale nullam parit actionem ante conditionem.

Propterea si tu agis ex tali credito conditionali, tibi obstat exceptio carentiæ actionis, quia pendente conditione, nullam actionem habes, ut diximus *in c. de act.*

Exemplum quartum erit *in l. Julianus §. offerri de action. empt.* ubi pretio non soluto rei venditæ, vel fide de eo non habita, nulla oritur actio empti ad beneficium emptoris, juxta *Vacon. a Vacuna declarationum juris lib. 1. declar. 22. num. 4.*

8 Exceptiones prædictæ de jure tertii, & carentiæ actionis possunt opponi in quacumque parte judicii, & sunt potius de facto, quam de jure, cum nullam elidant actionem, sed solum intentionem agentis excludunt, etiam post litis contestationem, *Gallup. p. 2. c. 8. num. 46. Felin. c. super his de accusat. Thesaur. dec. 4. n. 9. vers. ad tertium.*

Et si Judex dictam exceptionem non admittit in quacumque parte judicii post contestationem litis, pars poterit appellare, *Thesaur. ibid.*

9 Non autem opponitur post sententiam, *c. cum putarem ff. familiæ erciscundæ*, *Ant. Barra* ubi supra, *Aym. cons. 191. num. 1.*

10 Et dicta exceptio impedit litis ingressum, *Ant. Barr.* ubi supra ex *Castrens. & Alex. in l. nam postea ff. de jur. jur. l. consequens §. si temporali, & l. Tutores in princ. ff. de adm. Tutor.*

11 *Circa exceptionem de jur. tertii, an, & quando possit opponi, accipe has Regulas.*

Prima regula est, quod quis potest opponere de jure tertii, si exceptio sit penitus exclusiva juris agentis ipso jure, quia tunc non esset opponere de jure tertii, sed magis de defectu juris agentis, quod sufficit reo ad victoriam, *Barbosa in l. si alienam ff. soluto matrim. num. 64.*

Secunda regula est, quod si jus tertii non tollat actionem ipso jure, nisi mediante sententia, hæc exceptio a tertio opponi non potest, *Barbosa loco cit.* verum si quis sit privatus bonis ipso jure, potest hæc exceptio a tertio opponi, quia licet non adsit sententia hominis, adest tamen sententia legis, & sententia declaratoria hominis requiritur in ordine ad tollendam possessionem, non dominium, unde agenti in petitorio potest per tertium opponi exceptio, quod scilicet bona spectent ad Fiscum, secus in possessorio.

Tertia regula est, quod licet quis privetur jure, attamen privatio intelligitur facta sub conditione, si voluerit tertius, tunc non potest hæc exceptio opponi ante declarationem voluntatis tertii; quod exemplificari potest in Emphyteuta quoad amissionem rei per canones non solutos, in recipiente res Ecclesiæ per alienationem factam, absque assensu; in his, & similibus nequit opponi hæc exceptio, nisi tertius declaraverit suam voluntatem. Excipe tamen casum, quo reus haberet causam a tertio, qui suam voluntatem per factum cum eo sequutum elicere visus fuit, ut *Barbosa num.* 68.

Hinc notabis, quod aliqua acquiruntur nobis ipso jure, sub conditione tamen suspensiva, aliqua sub conditione resolutiva, quando aliquid acquiritur nobis ipso jure sub conditione suspensiva, si voluerimus, tunc exceptio a tertio de jure nostro opponi non potest, nisi in casibus præmissis, ex quibus eliciatur voluntas nostra; cum vero acquiruntur nobis sub conditione resolutiva, tunc potest opponi de jure nostro ante nostram resolutionem; in judicio vero summario nunquam opponi potest hæc exceptio, etiam si sit exclusiva juris agentis; *Ant. Virgil. de legit. persona in prælud. num.* 259.

12 Exceptio tua non interest, tunc opponi potest a debitore contra cedentem, quum cessio respicit commodum cessionarii, itaut periculum rei cessæ non spectet ad cedentem.

Secus, ubi commodum, & periculum spectet ad cedentem, quia cedens remanet obligatus de evictione cessionario, & propterea cessiones directæ non sunt elisæ per cessionem; ita perpulchrè distinguit *Horat. Montan. contr. 43. num. 16.*

Dicta exceptio *tua non interest* opponitur etiam contra adjectum in solutione, & quod caret solutione, *glos. penult. in l. 1. C. per quas personas nobis acquiritur, Cacheran. in dec. pedemont.* 61. nu. 5. quem citat, & sequitur *Horat. Montan. controv. 43. num. 14.*

13 Et nota, quod adjectus stipulationi dicitur, cum ego stipulor, ut tu solvas mihi, aut Titio, vel mihi, & Titio, & sic concipitur stipulatio per conjunctivam, *&*, *vel*, *aut*, ut promittis mihi tali die solvere mihi, *aut* Titio *duc. centum*, inutilis est stipulatio quoad personam Titii adjecti, etiam si sit ibi præsens, dummodo non interroget ipse quoque, nam ut sint duo rei stipulandi singuli interrogari debent, *in Institution. de duobus reis §. 1.* aliàs non est quæsita actio Titio, qui non interrogavit, quia alteri stipulari nemo potest, *l. stipulatio ista §. alteri ff. de verbor. oblig.*

Ad-

Adjectus enim stipulationi est ad faciliorem præstationem in beneficium debitoris, qui potest solvere stipulanti, vel adjecto, *l. ejus qui §. qui mihi aut Titio ff. de verb. oblig. vers. neque interest, & §. plane, institution. de inutilib. stipulat.* & adjecto solutioni non præsumitur donatio facta pecuniæ, vel rei, quam stipulatus est quis dari, vel solvi adjecto, *l. Si ita cum haberes ff. de dote prælegata*, ubi *glos. in verb. non donationis*, ideoque adjectus caret actione agendi, & obstat exceptio *sua non interest*, *Montan.* ubi supra num.13.

C A P. LIII.

De Reconventione.

S U M M A R I U M.

Reconventio est actionis retorsio contra agentem, unde licet numeretur inter exceptiones, potius est actio, quam exceptio, num.1.

Reconventionis quatuor species sunt, num.2.

Prima species est de crimine ad crimen, quæ regula ampliatur, & limitatur, num.3.

Secunda species est de criminali causa ad civilem, in qua duæ reperiuntur opiniones invicem repugnantes, quæ declarantur, num.4.

Tertia species est de civili ad criminalem, quæ declaratur, cum limitationibus, & ampliationibus, num.5.

Quarta species reconventionis est de causa civili ad civilem, quæ declaratur, & assignatur ratio cum ampliationibus, num.6.

Reconventionis judicium inter Clericum, & Laicum, cum declarationibus, num.7.

Judex Laicus in quibus casibus potest procedere contra Clericum, num.8.

Reconventus, & reconveniens tenetur invicem cavere de expensis, num.9.

Reconventio cessat in causa spolii, & possessoriis summariis, cum ampliationibus, & limitationibus num.10.

Reconventio cessat, ubi filius minor absque tutore, vel curatore agit in possessorio, num.11.

Spoliatus quæ extrema probare debet? num.12.

Conventus quocumque possessorio quæstionem dominii opponere non potest, num.13.

Actor qui ejicitur a possessione ex proprio facto, & contractu, repellitur a Judice, si factum est justum, num.14.

Reconventio de civili ad civilem habet locum etiam contra Clericum, cum limitationibus, num.15.

Reconventio de annexis, & connexis exemplificatur, num.16.

Reconventio in majori quantitate quando potest prorogari, num.17.

Reconventio cessat ubicumque officium Judicis imploratur, & exemplificantur casus, num.18.

Reconventio cessat in imploratione brachii, secus quando imploratur in forma judicii, ubi duæ reperiuntur opiniones, quæ concordantur, num.19.

Reconventio proposita post litis contestationem, quos effectus parit, num.20.

Reconventio ad effectum prorogandi jurisdictionem proponi potest quandocumque ante sententiam, num.21.

Reconventio in causis executivis locum non habet, cum declarationibus, num.22.

Reconventio locum habet in mandatis expensis, & contra hæredem testamentarium petentem mitti in possessionem, num.23.

Reconventus si respondere noluerit, non auditur in judicio conventionis, num.24.

Reconventio in deposito, an habeat locum, num.25.

Reconventio reconventionis non datur, num.26.

Reconventus pupillus, vel vidua, vel alius privilegiatus non habet privilegium variandi forum, num.27.

Reconventio cessat, quando ab actore fuit liti renunciatum prius quam conveniatur, num.28.

Reconveniri non potest pro re propria qui agit nomine alieno, num.29.

Excommunicatus conventus non potest reconvenire, num.30.

Reconventionis Judicium vestitur eadem natura conventionis, cum declarationibus, num.31.

Perempta instantia in causa conventionis, est perempta etiam in causa reconventionis, num.32.

Reus conventus, qui non curat prosequi post oblatum libellum reconventionis, poterit prosequi post contestationem, & e contra sic actor, num.33.

Induciæ, sive dilationes, quæ competunt ad deliberandum, & consultò respondendum reo convento, competunt etiam actori in reconventione, num.34.

Exceptiones, quas tenetur adimplere actor in causa conventionis, tenetur etiam reus adimplere, quando reconvenit, cum declaratione, num.35.

Reconventio non procedit coram Arbitris, cum distinctione, num.36.

Reconventio in causa appellationis admitti non potest, & assignantur plures rationes, cum limitationibus, num.37.

1 Reconventio numeratur inter exceptiones, sed re vera potius actio, & mutua petitio est, quam exceptio, *tit. Decretalium de mutuis petit.*

Reconventio est actionis retorsio contra agentem; unde si tu petas a me centum, potero ego te reconveniendo agere ad bicentum, *de Marinis resolut. 179. lib. 1.*

2 Reconventiones quatuor species esse tradit *Panormit. in c. 1. de mutuis petition. num. 22. & Maranta par. 4. dist. 6. a num. 56. usque ad fin. Muscat. glos. actorem p. 3. a num. 25.*

Prima de crimine ad crimen.

Secunda de criminali causa ad civilem.

Tertia de civili ad criminalem.

Quarta de civili ad civilem.

3 De prima licet opportunius dicemus in nostra praxi criminali, tamen hic in gratiam Tyronum dicere non omittimus, quod quidquid sit de jure communi, tamen de jure Regni, nullo modo, nec de majori, nec de minori crimine datur reconventio in causa criminali, neque ad effectum, ut pari passu uterque processus ambulet, neque quo ad alterum effectum prorogandi jurisdictionem Judicis competentis; Verum accusator quando est reaccusatus debet præstare cautionem de stando juri, prima accusatione finita, & sic priori accusatione terminata, tunc poterit accusatus reassumere reaccusationem contra primum accusatorem, ut est sancitum per *Capitulum Regni* 258. quod incipit *injunxit Rit. M.C.V. 193. & 197.* & per *Pragmaticam primam de accusationibus*, quæ cum sit ultimum jus in Regno derogat omnibus prioribus, quantum eis contradicet, & *Carauig. in d. Ritibus, & Petra super Ritu* 193. late.

Amplia primo dictam regulam, sive conveniatur criminaliter, & velit reconvenire etiam criminaliter accusatorem, sive conveniatur civiliter de crimine ad interesse, & velit etiam civiliter de alio crimine reconvenire.

Quia hoc non potest facere, dum agens pro crimine, sive criminaliter, sive civiliter agat, semper dicitur agere ex necessitate propter delictum sibi commissum, & sic non sponte sibi elegit Judicem, propterea ubicumque agitur coactè, & non sponte semper cessat reconventionis judicium, ut supra diximus, & notat *Maranta d. par. 4. dist. 6. num. 68. in fine*, & omnes *DD.* communiter.

Secundo amplia ex parte accusantis, ut non solum accusator non reaccusare, & reconvenire accusatum, sed nec pater, mater, filii, fratres, & sorores,

nepotes, & neptes carnales ipsius accusantis reconveniri, sive reaccusari possint, *Carav. & Petra in dict. rit.* 193. *Scop. ad Nicolin. in praxi crim. fol.* 22. *num.* 270. *Marant. & Muscat.* ubi supra.

Tertio amplia ex parte accusati, ut non solum ipse accusatus non possit reaccusare, & reconvenire accusatorem, & conjunctos, ut supra, accusatoris, sed neque conjux, liberi, parentes, aut fratres utrinque conjuncti in eadem domo degentes ipsius accusati, dicta *pragm.* 1. *de accusat.* & dicti *DD.* ubi supra.

Primo limita dictam regulam, quando ex novo delicto post accusationem patrato accusatus suum accusatorem reaccusaverit, ut ex dicta *pragm. prima de accusat. & DD.* ubi supra.

Quod intellige coram eodem Judice, dummodo dictus Judex sit competens reaccusati, aliàs secus, quia in criminalibus non datur reconventio ad effectum prorogandi jurisdictionem super non subdito.

Secundo limita dictam regulam, quando accusatus eundem suum accusatorem accusaverit, quia ita statuit *Ritus* 192. ubi *Caravit. Petra*, & tenent *Maran. Scop.* & alii ubi supra.

Sed ni fallor, ego credo, quod dicti Authores falluntur ex dicto *Ritu*, qui postea fuit in hoc correctus per novam *Pragm.* 1. *de accusat.* ubi prohibet evocari in judicium primum accusatorem per quamvis viam, vel alterum denunciationis subintrare certamen; & determinat solum posse reaccusari de novo delicto. Et dum dicta *Pragmatica* permittit reaccusationem de novo delicto tantum, declarando, dictum novum delictum intelligi post motam caussam denunciationis, vel accusationis; ergo per dictam *Pragmaticam* novam non permittitur, ut antea erat permissum per dictum *Ritum*, reaccusare eadem die, quia si legislator voluisset hoc confirmare, utique expressisset in dicta *Pragmatica*, prout expressit de novo delicto, & de aliis; quod forsan non fuit ponderatum ab aliis, & ita ego sentio, quod tantum de novo delicto non eadem die, sed quandocumque sit permissa reaccusatio, & non aliter, ut sensus, & verba dictæ *Pragmaticæ* sonant.

Tertio limitant aliqui, non procedere regulam prædictam, quotiescumque reaccusatio fieret pro crimine, in quo potest intervenire procurator, nam ubi intervenire posset procurator, permittitur reaccusatio per *Ritum M.C.V.* 197. ubi *Carav. & DD.* ubi sup.

Sed ni temeritatis notam mihi timerem imputari, auderem dicere contra tot sapientissimos Authores, quod in hoc quoque falluntur, eadem ratione, qua supra; quia dictus *Ritus* est correctus per dict. *Pragmaticam*, quæ, ut supra diximus, est novum jus in Regno, & noviter statuit, impediendo, ne accusatus possit per quamvis viam in judicio evocare accusatorem, & non permittit ullo modo alterum denunciationis subintrare certamen, pendente priori accusatione, & in dicta *Pragmatica* assignatur ratio, quia videtur nequitia, & calumnia manifesta, qui adversarium prius non accusat, quam ab ipso adversario sit primo accusatus, & postea subjunxit, *contra accusatores, & accusantes personas, ut sup. comprehensas, nostram ordinationem procedere volumus quoquomodo.*

Ex quibus verbis clarè habetur, quod dictus *Ritus* sit correctus, & quod dicta *Pragmatica* non distinguit, nec nos distinguere debemus.

Et alia ratio potest assignari, quare dicta *Pragmatica* sic statuit, scilicet ne accusans divertatur a sua accusatione, ex necessaria defensione sui criminis, tam coram eodem Judice, quam coram alio, tam per Procuratorem, quam per propriam comparitionem; nam hæc *Pragmatica* voluit pinguius providere, quam erat provisum in Ritibus, & prioribus juribus Regni; & ita ego sentio. Quod non reperi ab aliis usque adhuc ponderatum.

4 Secunda species reconventionis est, de criminali ad civilem, si quando conventus criminaliter reconvenitur civiliter: & in hoc duæ reperiuntur sententiæ invicem repugnantes, una *Caravitæ* opinantis posse reum accusatum criminaliter reconvenire civiliter accusatum coram eodem Judice, dum tamen ille Judex sit competens accusatoris, aliàs secus, quia in criminalibus non prorogatur jurisdictio Judicis incompetentis, ut dicit *Caravita in dicto ritu* 163. *nu.* 6. & nos sæpius diximus.

Altera sententia contraria, quod non possit fieri talis reconventio est *Maranta in p.* 4. *dist.* 6. *num.* 66. quem sequitur *Muscat. in gl. actorum p.* 3. *num.* 32. ubi plenissime refellit *Caravit.* ejusque dicta confutat.

Et licet ego olim adhæsi *Caravitæ* opinioni, putans *Muscatellum* errasse, nam dicta *Constitutio*, scilicet, *Si civiliter agens*, in Regno derogavit omnia præjudicialia, adeo quod in Regno caussa criminalis non derogat civili, & in utraque æqualiter prœjudicatur, quod intelligi debet, sive proponatur prius civilis, sive prius criminalis.

Et ratio adducta per *Marantam*, & *Muscatellum* non mihi videbatur convincens, quod coactè agit criminaliter, ideo non possit reconveniri civiliter, nam tam in causa criminali, quam civili tenetur actor sequi forum rei, & voluntariè dicitur comparere, tam qui agit criminalitèr, quam civilitèr, nec plus eligit sibi Judicem in civili, quam in criminali, cur itaque cogitur forum rei sequi?

At re medullitùs considerata, vera est opinio *Marantæ*, & *Muscatelli*, rejecta illa *Caravit.* quia *Constitutio. Si civiliter agens* est correctoria juris communis, & debet intelligi, quo minus lædat jus commune, ideo dum loquitur, quod per caussam criminalem supervenientem non impediatur cursus caussæ civilis, quod fuit in Regno statutum favore litium finiendarum, non potest extendi in contrarium, & retorqueri, quod per caussam civilem reconventionis accusator ab accusatione criminali divertatur, & impediatur.

Et respectu, quod agens criminalitèr, voluntariè agat ad forum rei, sicuti in causa civili, hoc est falsum, nam accusator ideo dicitur coactè agere ad differentiam agentis in caussa civili, quia ex necessitate repellendæ injuriæ agit ob crimen sibi commissum, quæ necessitas agendi cessat in caussa civili, & communis Doctorum sententia est, quod ubi coactè agitur, reconventio non permittitur.

Caveigitur a *Caravita*, & tene cum *Marant.* & *Muscatel.* quod reconventio non datur de criminali ad civilem, neque quoad Judicium prorogandum, neque quoad effectum, ut pari passu in utraque caussa procedatur.

5 Reconventionis tertia species est de civili ad criminalem, scilicet quando reus conventus in caussa civili reconvenit actorem criminalitèr; & quicquid sit de jure communi, hodiè procedit in Regno talis reconventio, nec supersedetur a civili propter caussam criminalem, quantumvis magnam, etiam si esset crimen læsæ Majestatis, & ita servamus in Regno per *Constitutionem, Si civiliter agens* & alia jam fuerunt per nos adducta, ubi latius de hac specie diximus.

Sed hic unum non omittendum, quod hanc conclusionem limitat *Marant. in d. p.* 4. *dist.* 6. *nu.* 67. quod hæc reconventio in tantum habet locum, in quantum Judex sit competens reconventi, quia in criminalibus non habet locum prorogatio, ut sæpius diximus.

Cui limitationi videtur contradicere *Muscatell. in Glos. actorum p.* 3. *nu.* 29. concludens, quod dicta *Constitutio, Si civiliter agens* habet locum, etiam quod Judex esset incompetens ipsius reconventi; quia non debebit dedignari contra se eum habere Judicem,

quem

quem ex voluntate sua elegit in causa conventionis civilis, ubi non coactè, sed sponte ivit.

Quæ ego posse concordari censeo, ut vera sit opinio *Marantæ* in reconventione per viam actionis, & principalis petitionis, & de crimine diverso a causa civili.

Et opinio *Muscat.* vera sit in reconventione per viam exceptionis, ut si opponatur crimen falsitatis adversus instantiam civiliter præsentatam, vel si opponatur, testatorem fuisse coactum, contra testamentum per hæredem præsentatum, & ubicumque ex eodem fonte causæ civilis oritur exceptio causæ criminalis, quia tunc Judex licet incompetens actoris de utroque cognoscere potest, & unica sententia terminare, ut *Affl.* concludit super dicta *Constitutione* per *Text. in l. pen. C. de ord. Judic.* & ex traditis per eundem *Marantam in dict. p.4. dist.6. num.35. in fine.* & lato *Gram. decis.53.* quem sequitur *Caravit, rit. 182. num.14.*

6 Reconventionis quarta species est de causa civili ad civilem, scilicet quando conventus civiliter, reconvenit in alia causa civili actorem, & regulariter hæc reconventio semper procedit, nisi natura causæ repugnaret, ut inferius dicemus, ita *Muscat. in d. glos. actorem p.3. num.26.* post *Marant.* & omnes DD. communiter concludunt; ideo si te convenero ad centum, tu poteris me reconvenire ad bis centum, vel ad aliam rem tibi constituendam penitus diversam, & separatam, nam potest fieri tam pro re deducta in conventione, quam pro re diversa, *Guidon Papa cons.183. Gallup. p.2. cap.15. n.6.*

Reconventionis ratio, quare ipsa fuerit permissa in caussis civilibus, ut supra, & fuerit prohibita in criminalibus, duplex assignatur a *DD.* una respectu actoris, altera respectu rei conventi.

Prima favore rei contra actorem est, quia in caussa civili est in voluntate, & arbitrio suo, quando velit agere, & postquam agendo Judicem elegit, non debet dedignari eundem contra se habere, *DD.* communiter per *Tex. in Leum Papinianus, & Authent. & consequenter C. de sent. & interlocut. cap. 1 de 2. q. 28. ejus in agendo. & de mutuis petitionibus Bart. in d. Auth. et l. 2. vers. 2. quare num.3. Caravit. rit. 66. num.4.*

Secunda ratio est favore actoris contra reum, ne actor trahatur a reo coram alio Judice, & divertatur a judicio conventionis ad alia judicia, & sic ut coram primo Judice agat, & litem prosequatur, *textus in l. 1. Cod. de exequutoribus Carav.* ubi supra.

Quæ rationes ambæ cessant in crimine, nam non est in accusatoris voluntate, quando velit accusare, sed cogitur ex necessitate injuriæ sibi illatæ non expectare alium Judicem, sed coactè coram Judice maleficii agere, & dum coactè agit potest dedignare eundem habere contra se Judicem.

Jure antiquo privabatur hæreditate, qui defuncti necem non vindicabat.

Item quia in delicto publico Judex procedit in causa, invito assessore, & non potest expectare alium Judicem, ut in civili, & in delicto privato, nisi sit, qui accuset, non reperitur injuria, & sic cessat prima ratio favore rei contra actorem, & generaliter in criminalibus cessant ambo effectus reconventionis; non enim prorogatur Judex incompetens, & neque compatiuntur duæ caussæ criminales, ut pari passu procedatur in eis, qui sunt duo effectus reconventionis, ut supra diximus.

Cessat quoque secundo, quia illa in civilibus fit ad bonum finem, ne actor impediatur litem prosequi, ut supra. quæ in criminalibus retorqueretur in contrarium effectum, nam si pendente accusatione procederetur contra accusatorem reconventum, tunc per dictam reconventionem diverteretur ab accusatione; & propterea ne divertatur, non debet accusator molestari a reconventione, nec coram eodem, nec coram alio Judice, pendente accusatione, quæ sic generaliter loquitur *Pragm. 1. de accusat.* quæ est ultima in Regno, & per eam corriguntur *ritus*, & alia jura antiquiora.

Unde poteris colligere bonam practicam opponendi exceptionem ex dicta *Pragmatica*, quod non procedatur in reaccusatione criminaliter, expediendo inhibitoriam a superiore, quod præstita cautione de stando juri post finitam primam accusationem, interim pendente dicta prima accusatione non procedatur contra ipsum accusatorem.

Reconventio de civili ad civilem ampliatur etiam in pupillo, vidua, & omni persona privilegiata, ut possit reconveniri coram eodem Judice absque quod possint forum variare, ita statuitur per *Ritum MCV. 67.* ubi *Carav. Petr.* & nos latius infra.

Ampliatur etiam in Clerico, qui potest coram Laico de causa civili tantum reconveniri, & super re penitus diversa, & quandocumque ante sententiam.

Nam reconventio regulariter fit tam pro re deducta in conventione, quam pro re diversa, *Guid. Pap. cons.183. Gallup. par.2. c.15. num.6.* sed

Reconveniri tunc potest Clericus coram Laico de causa civili tantum, & quando dicta causa reconventionis habet connexionem cum petitione, idest de aliquo concernente petitionem, minimè vero circa rem nullam connexionem habente cum petitione, ita *Ripol. de Jurisdict. omn. judic. cap. 1. num.126.* quem allegat, & sequitur *Dian. in sua Summa tit. Judex laicus num.27. fol. mihi 547.* ubi rejicit *Vivi. tom.1. dec. 49. num.6. par.4. tom.1. resol.65.*

Qui *Vivius* dicit reconveniri posse, etiam super re penitus diversa, quem sequitur *Muscat. in glos. Actorem in addit. sua lit. B.* ex *Marant. par.4. dist.6. nu.3.*

7 Ideo tu ne erres, concilio, quod opinio *Dianæ* vera est in aliis Regnis, sed in Regno Neapolitano vera est opinio *Vivii, & Prati*; scilicet, quod Clericus in Regno convenitur etiam circa rem non habentem connexionem cum petitione, & non solum in principio litis, sed quandocumque; & ratio est illa, quam refert *Affl. in decis. 173. num.3.* quod ob nonnullas authoritates hinc inde contrarias in hoc articulo debet servari, quod fuit de consuetudine servatum semper, & attenta hac consuetudine in Regno notoria, fuit votatum per totum Sacrum Consilium, posse Clericum reconveniri, nec posse desistere a lite in præjudicium reconventionis; & in Regno Clericus fuit non solum in principio litis, sed quandocumque reconventus, & sic semper fuit servatum, cum consuetudo in casu dubio sit optima legum interpres, ideo dicta consuetudo est servanda; & ita passim servamus in Regno, & opinio dicta servanda est, ubi non viget dicta consuetudo.

Et idem *Dian. p.4. tit.1. resol.65.* ex doctrina *d. Ripoll.* ubi supra, concludit Clericum nunquam reconveniri posse coram Judice laico de causa criminali, vel de spirituali, aut illi adnexa, vel propter quam incarcerari possit, aut si lis contra Clericum affectatè procurata fuit, animo eum reconveniendi.

Nec obstat illa opinio, quod reconventio Clerici, in casu, quo fieri potest, debet fieri in principio litis, in ipsa litis contestatione, vel ante, aut statim post, quia causa conventionis, & reconventionis simul tractari debet, ita *Diana in sua summa tit. Judex laicus num.38. fol.547. ex Bonacin. in Bulla Cænæ disp.1. qu.10. sect.1. punct.4. §.6. num.8. par.4. tit.1. resol.85. §.3.* sed contrarium concludit *Muscat. in glos. Actorem in addit. sua lit. B.* ut supra diximus, ex *dec. de Franc. decis.376* ubi rejecta opinione *Marian. Soccin.* refert decisum admitti reconventionem, etiam post conclusum usque ad sententiam, non tamen ad finem, ut con-

contra eum procedatur, seu ad effectum prorogationis tantum.

Et quod reconventio potest fieri quotiescumque ante sententiam, refert *Fratus ad Muscatel. in glos. actorem p. 3.* anno 1640. junctis aulis fuisse decisum, & sequitur *Thorus compen. decis. par. 5. tom. 3. in verbo reconventio fol.* 38.

Imo etiam post sententiam admittendam esse reconventionem ad effectum prorogandi, ut post sententiam dicatur etiam lis pendere propter executionem, etiam si sententia transivit in rem judicatam, *Carlev. lib. 1. tit. 2. disp. 7. num. 5. in fin.*

Et in tali casu latâ sententiâ per Laicum contra Clericum executio sententiæ fieri debet per Judicem Ecclesiasticum, & non per Laicum, unde cautè dicit *Diana* esse legendum *Barbos. in l. si quis ff. de Jud. num.* 161. docens ex *l. quædam de jurisdict. omnium judic.* quod Judex competens ad condemnandum sit etiam competens ad exequendum, ibidem *in fin. p. 3. tit. 1. resol. 4. & par. 4. tit. 1. resol. 3.* & obiter etiam *par. 2. tit. 7. resol. 22. in fin.*

Et quod Clericus possit cogi coram Judice laico ad recognoscendum, si scriptura est scripta sua propria manu, intellige etiam per viam reconventionis, alias per viam conventionis directò procedere non potest, & ità est intelligendus *Ursill. ad Affl. dec. 173. nu. 2* Nec obstat decisio *Borr. dec. 114. num.* 8. apud *dict. Ursil.* allegata; quia illa decisio procedit solum in Regno Franciæ, sed non in Regno nostro, ut advertit *Muscat. glos. actorem par. 3. in addit. lit. B. in fin.*

8 Judex Laicus procedere potest in Clericum:

Primo in causa reconventionis, & quando, jam diximus hic supra & late *de Marin. lib. 2. resol.* 189.

Secundo in judicio jactantiæ, seu diffamationis, ut latè diximus *in cap. de Judic. diffamation.* & decisum refert *Capyc. latr. decis.* 89., *de Marin. tom. 2. resol. 4. & 44. & Ursil.* contra *Affl. decis.* 268.

Tertio in caussa feudalibus, Clericus feudatarius non habet fori exemptionem, per *cap. Regni statuimus*, *de Marin. lib. 1. resol. 55. per cap. ex transmissa, & cap. verum de for. compet.* DD. omnes *in cap. ceterum de judic.*

Quod intellige inter Clericum feudatarium, & Dominum directum, secus, si alius contra Clericum agere vellet, etiam pro causa feudali, nam tunc Ecclesiasticus Judex adiri debet, *de Marin.* ubi supra *nu.* 23.

Alios casus enumerat *Ricc. collect. 253. Gallup. tit. de except. declinatoria fori.*

Reconventionis Judicium inter Clericum, & Laicum, vide plura apud *Muscat. p. 3. glos. Actorem, & in addit. sua, & Affl. decis. 273. & 376. de Marin. lib. 1. resol. 177. Franch. decis. 349. & 193. & Frat. ad Muscat.* ubi supra.

9 Reconventus, & reconveniens tenentur cavere invicem de expensis, ex traditis per *Muscat. in gl. expensis num. 12. in fin. & in glos. actorem p. 3. num.* 19.

10 Reconventio cessat in causa spolii, sive in judiciis possessoriis summariis per viam extraordinariæ jurisdictionis intentatis, virtute *cap. Regni*, quando Laicus sit spoliatus a Clerico, ut concludit *Muscatell. in sua additione glos. actorem p. 3. lit. D.* se ipsum corrigendo dum *num.* 100. contrarium falso dixerat; *de Franc. decis. 193. num. 11. de Marin. lib. 2. resol.* 179. cum *Pisanello dec. 161. n. 16. Gallup. par. 2. cap. 15. num. 15. Annæ sing. 432. Marant. par. 4. dist. 6. num.* 36.

Et ratio est, quia non agitur in forma judicialis cognitionis, sed extrajudicialis.

Et generaliter ubicumque aliquid fit per modum extrajudicialem cessat reconventio.

Unde in possessorio ordinario intentato per judicialem conventionem, spoliatus, etiamsi sit Clericus, potest regulariter reconveniri, ut scriptum corrigendo, concludit *Muscatell.* ubi supra, ubi dicit sic esse intelligendam decisionem *de Franch.* 193.

Quæ conclusio non est sic simpliciter intelligenda, sed cum distinctione tradita per *Marant. in par. 4. dist. 6. num. 44. versus finem; & num.* 46. nempè, quod spoliatus si agat non contra spoliantem, sed contra tertium possessorem, potest conveniri, tam si sit Clericus, vel quivis privilegiatus, & tam in possessorio, quam petitorio alterius rei non deductæ in judicio conventionis. Ubi caussa conventionis possessorii tanquam requirens celeritatem citius expeditur, quam causa petitorii, modo, quo supra diximus in causis executivis, quando natura causarum non patitur pari passu expediri; *Marant.* ante *num* 44 ubi supra.

Amplia, quod si duo litigant super possessorio recuperandæ, potest tertius se obiicere pro suo interesse, & agere petitorio super eadem re; dummodo ipse tertius non sit spoliator, & tenetur agens possessorio; illi tertio respondere ante restitutionem, ex quo respectu illius tertii cessat illud privilegium concessum spoliato, ut non teneatur respondere, antequam restituatur ad rem, ad fructus, & ad expensas; cum privilegium illud sit spoliato concessum in odium spoliatoris tantum, & sic possessoria non sunt ita privilegiata contra tertios non spoliantes, sicuti sunt contra ipsos spoliantes, *Marant.* ubi supra *num. 44. & 48. ex decis. Rotæ 149. in nov., & ex Abb. in cap. in literis col. fin. de restit. spol. Alex. & Felin.* penes dictum *Marant.*

Limita dictam conclusionem, ut spoliatus possit reconveniri, quando agit contra tertium possessorem, tam petitorio, quam possessorio, ut supra, ut intelligatur super re diversa, ut diximus, & non pro eadem re; Nam super eadem re non potest reconveniri a dicto tertio possessore, nec petitorio, nec possessorio adipiscendæ.

Quia quoties opponitur quæstio super eadem re, & non super diversa, tunc est generale privilegium in quolibet possessorio recuperandæ, quod spoliatus non teneatur respondere possessori conventi, nisi ante omnia restituatur ad rem, ad fructus, & ad expensas.

Et propter hoc privilegium, neque a tertio possessore potest obiici exceptio dominii, quia dicta exceptio, & quæstio dominii cadit super eadem re, de qua reperitur spoliatus agens, & sunt termini satis diversi, quando opponitur exceptio super eadem re, & quando super diversa re, quia super diversa non dicitur exceptio, sed mutua, & principalis petitio, ut advertit *Marant. num. 34. versus medium.*

Quæ tamen limitatio sublimitatur, & fallit; quod dictus tertius possessor potest tantum opponere possessorium actinentiæ in eadem re, dummodo qui convenitur sit tertius possessor, ut diximus, secus ubi convenitur ipse spoliator, qui non auditur penitus, ut inferius, *Marant. d. num.* 47.

Limita secundo, si spoliatus agit non contra tertium possessorem sed contra ipsum spoliantem, qui immediatè spoliavit, vel spoliari mandavit, remedio recuperandæ tunc non potest reconveniri, nec petitorio, nec possessorio, nec opponere spoliũ ejusdem rei; etiã quod sit pariter privilegiatum, nisi a sola causa spolii alterius rei pariter privilegiata, *Marant. in d. par. 4. disc. 6. n.* 48.

Ex his collige unam bonam distinctionem, quæ ut vidi, a paucis advertitur, quod si spoliatus deducat possessionem recuperandæ super una re, & reus conventus excipiat de spolio alterius rei, quia sunt duo possessoria pariter privilegiata, & spoliatus non tenetur respondere, nisi ante omnia restituatur, ut sæpius diximus; tunc si dicta exceptio spolii opponitur contra ipsum spoliantem, certè dicta exceptio est favorabilior, & repellit eum ab agendo, & propterea suspenditur primum possessorium, & probata dicta exceptione non auditur Actor, qui primo convenit, nisi prius restituat excipienti, qui reconvenit.

Secus, ubi dicta exceptio de spolio alterius rei op-

po-

ponitur contra tertium possessorem, qui non spoliavit, quia tunc non suspenditur primum possessorium, nam cessat illud privilegium a lege concessum spoliato in odium spoliatoris.

Et est infallibilis regula, quod reus citatus per spoliantem in quavis causa petitorii, vel possessorii, potest semper opponere contra citantem exceptionem spolii in alia re, & propter dictum spolium non tenetur respondere, nec comparere, nisi prius dictus spoliator restituat rem, fructus, & expensas, ut latè *Marant.num.51.& 52.*ubi supra.

Sed dicta exceptio spolii non habet dictum privigium contra eum, qui non spoliavit, ut supra.

Corollariè hic nota aliam differentiam, quando Spolium deducit conventus per viam exceptionis, & quando deducit per viam reconventionis.

Nam si tu convenis me petitorio, vel quovis Judicio super una re, & ego oppono tibi exceptionem spolii super alia re, si tu es spoliator, non poteris audiri, sed suspenso judicio a te deducto, datur mihi terminus ad probandum exceptionem spolii, qua exceptione probata, fit decretum, quod tu actor non audiaris in judicio a te intentato, nisi prius mihi restituas rem, fructus, & expensas. Non tamen condemnaris ad restituendum, quia exceptio est solum actionis exclusio, undè non parit effectum restitutionis, sed solum effectum exclusionis, ut actor excludaris ab agendo, donec feceris restitutionem.

At quando non per modum exceptionis, sed per modum reconventionis reconvenio te pro spolio alterius rei, tunc tu non repelleris ab agendo, sed proceditur super utraque causa tanquam super mutuis petitionibus, quia tunc deducitur spolium per modum actionis, & mutuæ petitionis, actio non est exclusio alterius actionis, & tunc probato spolio, fit decretum condemnationis ad restituendum, ut latè *Maran. d.par.4.dist.6.num.50.*

Spolii exceptio habet diversum effectum a spolii reconventione, ut supra.

Sublimitatur limitatio supraposita, nempè quod conventus spolio potest reconvenire Actorem pro spolio alterius rei pariter privilegiato, cessat, quando quis data opera aliquem spoliavit, vel offendit, adhoc, ut conventus coram Judice suo, puta laico, ibidem trahatur per reconventionem, reconveniendo Clericum, vel alium, &c. *Marant. in d.par.4. dist.6.* ante *num.54.*sed clarius *de Luc.ad Franch. observ.376.n.4. ex Larrea dec.4.n.6.Marcian.disput.73.num.3.*

11 Cessat etiam reconventio, quando solus minor agit possessorio, nisi agat cum Tutore, vel Curatore, *Abbas in cap.dilectus 9.de arbitr. l. fin. C.qui leg. person. hab. stand. in jud.*

In possessorio enim judicio potest intervenire minor solus, ut diximus *in exceptione contra minorem nu.* . . . quod intellige in possessorio momentaneo.

12 Spoliatus duo tantum extrema probare debet, nempe se antea possedisse, & modo possessionem esse penès adversarium, & eo ipso, quod hæc duo probat, privatur spoliatus saltem re ipsa, & infallibiliter habebit victoriam caussæ; quia possessorium recuperandæ per *cap.reintegrandæ*, habet hoc privilegium, sive intervenerit violentia, sive non, *Marant.dicta par.4. dist.6.num.44.*

13 Et è contra, qui est conventus quocumque possessorio, non potest opponere quæstionem dominii, nec aliter auditur, nisi unum probet in termino, qui semper est communis, nempè, quod dictus actor cecidit a possessione ex culpa sua, vel ex justa causa, quæ excludit spolium, quia etiam si possessor conventus possideat justo titulo emptionis, vel donationis, aut alio, neque juvatur, nisi dictus titulus dependeat ab actore, qui agit possessorio contra ipsum reum conventum.

14 Nam actor, qui cecidit possessione ex proprio facto, & contractu repellitur a judicio, dummodo factum sit justum, & contractus sit validus.

Et ex his habebis practicam, tam pro actore, quam pro reo in judiciis possessoriis, quid articulandum, quid probandum sit ex utraque parte ad victoriam consequendam, *Marant.*ubi supra.

15 Et regulariter reconventio de causa civili ad civilem habet locum non solum contra Clericum, sed contra quamcumque personam quantumvis exemptam, & privilegiatam, non obstante privilegio suæ personæ, quia privilegium personæ non obstat reconventioni, sed per reconventionem invitus prorogat jurisdictionem Judicis penitus incompetentis, & non sui, & cogitur respondere coram Judice non suo. *Marant.d.par.4.dist.6.ante num.33.*

Nisi caussæ natura repugnaret, ut quia qualitate, vel privilegio caussæ repugnante, Iudex de ea non posset cognoscere, etiam utraque parte volente, ut si fieret reconventio de causa spirituali coram Iudice temporali, ut latius dicemus in limitationibus in fin.

Reconventio cessat etiam de causa civili ad civilem, quando Iudex conventionis non fuit electus per actorem, vz. si quis convenit mulierem, pupillum, vel alium privilegiatum coram Rectore scholaris, vel Iudice privilegiati, qui declinat forum ad alium Iudicem vigore sui privilegii, tunc non poterit actor reconveniri coram dicto Iudice, ad quem declinavit reus conventus, ex quo ille Iudex non fuit electus per ipsum actorem, sed actor coactè ivit, quia ipse reus sibi elegit, ex regula generali, quam sæpius diximus, quod ubi non spontè, sed coactè actor agit, cessat reconventio; & hanc limitationem in specie ponit *Marant.in d.par.4.dist.6.n.27.* & per hanc rationem cessat reconventio in criminalibus, & cessat in appellationibus, ut supra.

Reconventio cessat etiam, quando caussæ natura repugnat, ut quia reconventio fieret de specie causarum penitus separata ab illis, de quibus potest cognoscere Iudex conventionis. Exemplum, si coram Iudice causarum criminalium fit reconventio de causa civili, vel coram Iudice seculari fit reconventio de causa spirituali, vel caussa meri, vel mixti imperii, vel de causa liberali, de quibus causis non potest principaliter cognoscere, quia tunc reconventio in omnibus istis causis, & similibus cessat, & locum non habet.

Et ratio assignatur, quia dum Iudex conventionis pro istis causis caret omni jurisdictione in suos subditos, non potest illam jurisdictionem, quam non habet in suos extendere, & prorogare in alios non sibi subditos, & sic jurisdictio, quæ non est apud Iudicem, non potest prorogari; cum non entis nullæ sint qualitates, ut latè *Marant. in dicta par. 4. distin. 6. num.31.& 33.*

Alii assignant aliam rationem, quia dictæ causæ reconventionis essent præjudiciales, & facerent supersedere causam conventionis: & reconventionis effectus est, ut pari passu procedatur; sed hæc ratio mihi non placet, quia si non admitteretur reconventio in dictis causis ad hunc unum effectum, ut æqualiter procedatur, admitteretur saltem quo ad secundum effectum prorogandi jurisdictionem, ut est in causis summariis, cum non summariis, & in aliis quam pluribus exemplis, de quibus superius diximus, sed nullo modo admittitur reconventio in prædictis ob primam rationem, ut supra.

Nec obstat, quod Iudex necessariè, & incidentèr potest cognoscere de causa diversæ speciei; Ut si coram Iudice infimo ventilatur quæstio hereditatis, & per viam exceptionis opponatur quæstio status.

Vel si Iudex criminalis incidenter condemnet furem ad restitutionem rei subtractæ, & sic potest cogno-

gnoscere de causa merè civili, nempè de restitutione rei, licet limitatam habeat jurisdictionem in criminali tantum; quia isti sunt termini satis diversi, & non applicabiles cum quæstione nostra de reconventione.

Nam reconventio habet originem ex diverso fonte separato, quia fit per mutuam, & principalem petitionem in modum actionis separatæ, ut si ego accuso te de furto coram Iudice criminali; Tu non potes reconvenire me ad decem ex causa mutui; merito jurisdictio non se extendit ad causam separatam.

16 Secus, quando esset de annexis, & connexis, quod incidens esset tale, sine quo caussa principalis non posset expediri; vel quando oritur ex eodem facto, ex quo oritur principale, quia tunc tanquam accessorium ad principale cognoscit ex potestate sibi a lege data, quia tunc non est reconventio, sed est continuatio conventionis independentis a dicta conventione, ita perpulchrè *Marant. in par. 4. dist inct. 6. num.35.*

17 Reconventio autem ubi fieret de specie causarum non penitus separata a caussa conventionis, licet conventio fiat in majori quantitate, in qua non extenditur jurisdictio Judicis infimi, tunc de quantitate ad quantitatem potest fieri prorogatio per reconventionem.

Exemplum, si convenio te coram Judice pedaneo, qui limitatam habet jurisdictionem cognoscendi de causis tantum infra tercentum aureos, & non ultra; tu conveniis me pro summa quatuor centum aureorum; reconventio habet locum, quia licet sit de summa, ad quam non extenditur sua jurisdictio, tamen est eadem species causarum civilium, de quibus dictus Judex cognoscit, quo casu jurisdictio benè extenditur, & prorogatur, *Marant. par.4. dist.6. num.33.* est *text. in l. de qua re 74. ff. de Judic. in §. Judex*, ibi: *Judex quousque ad certam summam judicare jussus est, etiam de re majori judicare potest, si inter litigatores conveniat.*

18 Reconventio demum cessat, ubicumque officium Judicis imploratur, & aliquod petitur non in forma judicii, sed per modum actus extrajudicialis.

Ut si petitur aperiri Testamentum.

Vel donationem insinuari.

Vel si quis petit a Judice familiam, ut possit tutè acquirere, & manutenere sibi possessionem, vel aliud simile, *Gallup. p.2. c.15. num.11. Marant. par.4. dist.6. num.73. ex Bald.* & aliis ibi allegatis.

Vel ubi agitur vigore Capitulorum Regni contra violentias, *de Marin. lib.2. resol.178. per totum.*

Et ubicumque agitur in terminis generalis edicti, si sua putaverit interesse, maximè si Clericus se possidere asseruerit, sed remittendus est ad Iudicem Ecclesiasticum, *de Marin.* ibid. *num.12. Capyc. dec.8.*

19 Cessat etiam in imploratione brachii per eamdem rationem, ut supra, quia non agitur in forma judicii, sed per modum extrajudicialis cognitionis. *de Luca ad Franch. observ.376. num.4. ex Mastril. decis. 41. Hodiern. ad Surd. dec.92. num.22. Merlin. controv. 24. cent.2. num.22.*

Ubi vero officium Iudicis imploratur in forma judicii, duæ reperiuntur sententiæ contrariæ.

Una, quod non habet locum reconventio, *glos. in l. si restituatur ff. de judic. Ludov. Rom. cons.161. Jason. in l. nequicquam §. ubi decretum col. pen. de offic. Procons.* & sic practicatur in Apoca bancali recognita, vel probata per testes, ut concludit *Gallup. p.2. c.30. n.6.*

Altera affirmativa est, quod habeat locum tunc reconventio, ita *Bart. in l. sed si restituatur auth. Et consequenter col. fin. Cod. de sent. & interlocut. Abb. in c.1. col. pen. vers. quaero de mut. petit.* per *text. in l.1. in fin. ff. de var. & extraord. cogn. Specul. in tit. de reconvent. §. nunc dicamus, vers. sed nunc habet locum.*

Sed tu distinguendo concordat cum *Marant.* quod prima opinio habet locum, quando incidenter imploratur, secunda vero quando principaliter, ex quo tunc succedit in locum actionis, *l. Quintus ff. de ann. legat. & cap. isti de offic. Judic.*

Et ita communiter tenent *DD.* in locis præallegatis, *& Jason. in l.1. col.7. in princ. ff. de jurisd. omnium Judic.* ut concludit *Marant. in par.4. distinct.6. nu.36.*

20 Reconventio si proponitur ante, vel paulo post litis contestationem, operabitur duos effectus, seu duo privilegia, vz. Primum, ut uterque processus pari passu ambulet, & unica sententia terminetur.

Secundum, ut licet sit incompetens Iudex, prorogatur jurisdictio; si vero hoc differatur ultra hoc tempus, tunc perdit primum privilegium, & gaudebit secundo tantum, & est communis sententia contra alios tenentes ista privilegia esse inseparabilia, & si differatur utroque privilegio carere, ita concludit *Carlev. lib.1. tit.2. disput.7. num.4.*

21 Unde reconventio ad effectum, ut prorogetur jurisdictio, potest proponi quandocumque usque ad sententiam, *Franch. decis.128. num.2. Caravit. rit.67. nu.6. Novar. de elect. fori sect.1. qu.15. nu.8. & 9. Carlev.* ubi supra *nu.5.* quos sequitur *Muscat. in glos. actorem in addit. lit. C.* ubi alios allegat.

22 Reconventio in causa exequutiva ex instrumento guarantigiato, locum non habet, quia æquiparatur sententiæ, & post sententiam reconventio locum non habet, & ita sentiunt *Marant. in prax. par.1. dist.6. nu. 31. Cravet. cons.826. num.4. par.5. Tuscus lit. R. concl. 64. num.14.* & sic servatum testatur *Gallup. p.2. c.19. n. 12. ex Merl. qu. for.14. lib.2.*

Verum si reconventio erit etiam exequutiva, ut possit insimul liquidari, tunc poterit uterque processus sine ullo incomodo pari passu terminari, *Muscat. par.3. glos. Actorem nu.14. Caravit. rit.66. nu.7.*

Sed *Carleval.* novam considerationem affert, quod ad finem prorogandi jurisdictionem, reconventio, etiam illiquida potest proponi in qualibet causa executiva, & effectus erit, ut executivo judicio finito processus reconventionis agitetur postea coram eodem Iudice; quam sententiam sequitur etiam *Muscat. ead. glos. Actorem par.3. nu.14. & Marant. dist.6. n. 36. & 39. Cancer. variar. resol.2. p. cap.13. nu.33.*

Licet *Pratus ad d. Muscat. in princ. per glos. in c. dispendia §. reus quoque de rescript. in 6.* videtur concludere contrarium, dum dicit semper eodem durante judicio coram eodem Iudice agendum esse, quo finito coram alio, sed tu teneas cum *Carl.*

23 Si vero in dicto judicio liquidationis fuerit instatum pro liquidandis expensis, tunc reconventio habet locum, prout decisum refert *Gallup. par.2. c.15. num. 15.* ubi conventus reconvenit actorem pro patrocinio, & fuit datus terminus super reconventione, oppositis in contrarium non obstantibus.

Ita pariter contra hæredem testamentarium petentem mitti in possessionem, ex *l. fin. C. de edict. Div. Adr. tollendo*, neque datur reconventio, quia est judicium executivum, ut latè diximus *in primo Tom. mea prax. jud. exec. cap. de hæred. testam.*

24 Reconventus Actor, si respondere noluerit, eam patietur pœnam, ut illi denegetur audientia in judicio conventionis, *Muscat. glos. actorem par.3. nu.19. per text. in c.2. de mutua petit. Marant. dist.6. num.9. Carl. lib.1. tit.2. disp.7. num.3.* imo si fraudulenter desistat a lite mota, vel renunciet liti, adhuc potest Clericus reconveniri coram eodem Iudice laico, *Affl. dec.173. Franc. dec.163.* & est *ritus Car. Archiep. Neap.5.* qui incipit, *item si Clericus citetur in Curia sæculari, Oliva ad d. Ritum*, & poterit quoque reus causam reconventionis incipere, & prosequi, *Muscat. glos. actorem par.3. num.18. Menoch. de arbitr. jud. qu.44. num.5. ex Spec. in §. videndum*, ut ibi.

25 Re-

25 Reconventio, an habeat locum in deposito, duæ reperiuntur opiniones invicem contrariæ, relatæ per *Muscat.in glos. actorem p.3.num.25.* post *Marant.par.4.dist.6. a nu 37.* quas opiniones dicti Authores concordant, quod quando agitur ex deposito, non habet locum compensatio, sed reconventio sic; non tamen differtur liquidum propter non liquidum, scilicet, quod reconventio non habeat locum, ut pari passu ambulet, sed solum quoad effectum prorogationis, ut postea procedatur in ea, prout superius diximus in omnibus causis executivis, ut iidem *Authores* ubi supra.

26 Reconventio reconventionis non datur, non enim potest reconventus denuo reconvenire, *Muscat.glos. actorem par.3. nu.23. per glos.in d.auth.Et consequenter,* & ibi *Bart.num.9.* & *Bald.num.4.*

27 Reconventos pupillus, vel vidua, aut alius privilegiatus in foro ab eis electo, non habent privilegium iterum variandi, *Rit. M. C. V. 67.* & fundatur de jure communi, *Muscat.glos.actorem par.3.num.20. & 21. per tex.in l.cum Papinianus in fin. & auth. Et consequenter C.de sent. & interlocut. omnium Judic.* non enim debet dedignari Actor habere eundem Iudicem in reconventione, quem elegerat ipse in conventione, ut *cap.cujus in agendo 3.q.8.& ad l. cum Papinianus C.de sent.& jurisd.omn.Jud.*

28 Reconventio cessat quoque, quando esset renunciatum ei ab Actore, priusquam conveniatur, secus vero post, *Gallup.par.2.c.15.num.*10. ubi ita intelligendum dicit *Afflict.in 2.dub. in decis.173.nu.4. Franc.dec.349.*

29 Cessat quoque, ubi quis agit nomine alieno, & reconvenitur pro re propria, ut in Prælato agente nomine Ecclesiæ, si reconveniretur pro debito proprio, quod extenditur etiam pro fructibus, seu censibus decursis in præbenda, qui applicantur Prælato gentis, ita decisum in Sac.Cons.refert *Gallup. p.2. cap.15. num.13.* & concludit *Ant. in cap. cum olim de testib.* apud *d.Gallup.*

Unde si non pro re propria, sed pro re ad ipsam Ecclesiam tangente, habet locum reconventio.

30 Cessat quoque, ubi reus conventus esset excommunicatus, *Grimald. ad Tartagl. in cap. 3. in fin. ex glos.in cap.intellleximus extra de Jud.in verb.conveniri, Caravit.rit.66.num.16.*per *text. in cap.cum inter extra de excep.*& ex *Specul.* ibi allegato, quia reconvenire est agere, & excommunicatus repellitur ab agendo.

Alios colligit casus *Ricc.collect.1159.par.4.*

31 Reconventionis judicium vestitur eadem natura conventionis, nempe Iudex, arbitrio, quod habet in caussa conventionis, sive privilegio inducto caussa conventionis, etiam motu proprio Principis, uti poterit in caussa reconventionis, *Menoch. de arbitr. quæst. 44. lib.1.* quem sequitur *Gallup. par.2.cap.15.num.6.in fin. Abb.in c.2. de mutua petit. num.10. Muscat.glos.actorem par.3.num.16.*licet idem *Muscatel.in d.glos.nu.22.* referat opinionem *glos. fin.* & aliorum contrarium tenentium *in d. cap.2. in fin. de mutua petit.*sed prima est verior opinio.

Item si appellatio erit remota in caussa conventionis, intelligitur etiam remota in caussa reconventionis, *Abb.in cap.2.de mutua petit.Muscat.glos.actorem par.2.num 16.*

Item privilegium inductum caussa conventionis, etiam motu proprio, videtur etiam inductum caussa reconventionis, *Muscat.glos.*ubi supra, ex dicto *Abb. & Menoch.*ibi.

Imo si caussa conventionis sui natura sit summaria, caussa vero reconventionis sit plenaria, propter convenientiam, & æqualitatem hæc plenaria tractabitur summaria, *Paul. de Eleaz. in clem. sæpe de verb. signif. & in cap. cujus in agen. 3. qu.8.* relatus a *Muscat. in d. glos. actorem par.3. num.16.* ubi tamen ipse *Muscat.*non consentit, sed relinquit cogitandum.

Tom.IV.

Sed tu concorda, quod in summariis, & executivis, ut in instrumentorum liquidatione, & in similibus, tunc non poterit procedere opinio dicti Pauli, quia liquidum, & illiquidum non potest pari passu, & executivè diabrigari, ut idem *Muscat.* ubi supra *num. 13. & 14.* secus in summariis simplicibus, tunc habet locum doctrina *Pauli de Eleaz.*quia conventio, & reconventio debent eadem forma tractari, licet caussæ sint dispares, ut est *Tex.* & ibi *Abbas in cap. 2. de mutua petit.*idem *Muscat.d.glos.actorem.*

Et sic conclusio erit, quod ubi conventio desiderat celeritatem, & reconventio non poterit sic celeriter expediri, valet reconventio quoad effectum Judicem prorogandi, non autem, ut eadem sententia, & eadem celeritate terminentur, nisi volente parte, *l. si ha, §.non solum ff.de procurat.*& ex aliis congestis per *Muscatel.in d.glos.actorem in addit.lit.F.*

32 Item perempta instantia in causa conventionis, censetur etiam perempta instantia in causa reconventionis, *Muscat.* ubi supra *num.18.*

33 Item sicut Reus si oblato libello reconventionis, postea non curat prosequi, poterit tamen prosequi, facta etiam litis contestatione in libello actoris.

Eodem modo si actor fecerit Reum citare, & ultra non prosequitur; poterit tamen Reus causam reconventionis incipere, ac prosequi, *Muscat.glos.actorem par.3.num.18.*ex *Menoch.de arbitr. Iudic. qu.44. nu.5.*& ex *Specul.in §.videndum*, ubi ea ratio assignatur, quia quoad prosecutionem pari jure censetur conventio, & reconventio, ob privilegium caussarum adequativum, ne ad imparia adjudicentur.

34 Item sicut Reus habebit inducias super libello conventionis; ita actor effectus Reus habebit inducias super libello reconventionis producto ab ipso Reo effecto actore, *Muscat.in d.glos. actorem par.3. num.19.*ex *d.Specul.in d.§.videndum.*

Et ad Tyronum gratiam dico, quod induciæ sunt dilationes, quæ conceduntur ad deliberandum, & consulte respondendum, & similia, &c.

35 Item sicut Actor tenetur in caussa conventionis adimplere omnes exceptiones oppositas per Reum, quæ sunt adimplendæ, ita è contra Reus factus actor in reconventione tenetur ad exceptiones oppositas per Actorem factum Reum, excepta declinatoria fori, quam Actor factus Reus opponere non poterit; nam tenetur litigare coram eo Judice, quem ipse prius pro se in agendo elegerat, *Muscat. d.glos.actorem par.3.num.19.& seq.*

Et demum generaliter dispositum in uno modo procedendi, extenditur ad alium, *Muscatel.ibid.*

Hic nota unum singulare aureum, aureisque litteris dignum, quod si Procurator in causa reconventionis dixerat se nolle intervenire, tunc reconveniens potest opponere, quod non sit audiendus in causa conventionis, *text.est in l.actionem 5.C.de Procur.*Qui *tex.*ita sumatur ab *Alex.& Salic.v3.Procurator repellitur ab agendo, nisi defendat Dominum in caussa reconventionis.* Concordat *Gloss. 1. post principium in cap.ult.extra de testibus, de Ponte cons.2. num.3.vol.1.Gallup.par.2.cap.8.num.18.l.servum §.æquum Prætori ff.de procurat.*

36 Reconventio non procedit coram arbitro, cui potestas est tributa a partibus, *Gallup.par.2.cap.15.nu.6.*per *tex.in cap.compromissum de arbitr.*

Et ampliatur hæc conclusio non solum in compromisso voluntario, sed in necessario, vigore statuti, secundum *Arnon.in fing.95.incip. Ex quo per reg. novellam pragmaticam, &c.*& rationem assignat, quia quamvis compromissum fiat virtute Regiæ Pragmaticæ in Regno, tamen electio Arbitrorum fit de communi partium consensu, in quorum electione pote-

rant partes adiicere potestatem reconveniendi, & hoc per doctrinam *Iason. in l. eß receptum col. penult. in fin. de jurisd. omn. Iudic.*

Tamen dictus *Aretinus* refellitur a *Muscat. in glos. actorem par. 3. in addit. lit. A.* qui concludit communem opinionem esse, ut in Arbitris electis de communi partium consensu non habeat locum reconventio, quia non Actor absolutè, sed utraque pars elegit, ponderando verba *d. tex. in l. cum Papinianus in fine C. de sentent. & jurisdict. omn. Iudic.* & ex *Menoch. de Arbitr. qu. 44. nu. 12. Rom. sing. 140. & 776.* & tantam potestatem habent dicti arbitri, quanta fuit eis concessa a voluntate partium, & propterea non possunt judicare ultra contenta in compromisso.

Secus in arbitris juris, electis ex dispositione *Reg. Pragmatica. Odia litium, Marant. par. 4. distinct. 6. num. 20.* & ibi *Foller.* & est *text. in cap. cum dilectus de arbitr.* & ibi *Abbas*, & idem *in cap. 1. de mut. petit. num. 3. Alex. in cons. 119. lib. 2. Bart. Bald.* & alii *in authent. & consequenter C. de sententiis, Marant.* ubi supra.

Et ratio assignatur ibi, quia coram delegatis locum habet reconventio, *Menoch. de arbitr. qu. 44. num. 6.*

Et tanto magis coram Arbitris juris, qui sunt Judices delegati, secundum *Muscat.* ibi, & secundum *Gallup.* & alios sunt potius Judices ordinarii, ut diximus *in tit. de compromis.* Itaque quandocunque volis tenere, habebit locum reconventio coram eis, qui funguntur officio Judicis, & vigore statuti coguntur partes coram eis omnes caussas prosequi.

Et alia ratio poterit assignari, nam dictum statutum, seu Pragmatica fuit inducta in favorem rei conventi, qui contra actorem potest opponere exceptionem compromissi, & justum non est, ut retorqueatur in ejus præjudicium, ut facto compromisso non possit reconvenire, prout poterat, si non petiisset compromissum.

Nec obstat ratio in contrarium adducta per *Aretinum*, quod partes poterant adiicere potestatem reconveniendi, nam ut diximus supra, reconventio habet privilegium adæquativum caussarum, ut quod est dispositum in uno extenditur ad alterum, & debet eadem forma tractari reconventio, licet caussæ sint dispares, ut superius diximus.

Et dicti Arbitri habent jurisdictionem, & potestatem a lege, & non a partibus, & ad omnes causas conjunctorum sunt Judices sufficientes, & ex necessitate juris coguntur partes coram ipsis omnes causas finire, & ita ex necessitate litigare coram arbitris, sicut coram Judice, ex necessitate statuti, *Marant. par. 4. dist. 6. num. 20. fol. mihi 115.*

37 Reconventio in caussa appellationis admitti non potest, ut latè *Carlev. lib. 1. tit. 2. disp. 7. num. 8.* ubi allegat *Guidon. Pap. decis. 456. num. 10. Mastril. dec. 36. Ann. sing. 430.* & alios infinitos, quibus adde *de Luca ad Franch. obser. 386. num. 4. Muscat. glos. actorem part. 3. num. 15. per tex. in l. 1. & 2. ff. quis, & a quo,* vide *Marcian. disp. 73. de Franch. & ibi Amend. decis. 367.*

Et prima ratio assignatur, quia Judex appellationis habet jurisdictionem per devolutionem circa ea, quæ in prima instantia vertuntur tantum, & non super aliis, *Bald. in l. per hanc 6. col. C. de tempor. appell.*

Et sic Judex appellationis non cognoscit extra deducta in prima instantia.

Altera ratio, & verior assignatur secundum *Bart.* quia quando aliquis appellat, non sua sponte dicitur agere coram Judice appellationis, & dictum Judicem non sponte dicitur sibi eligere, sed coactè, ut relevetur a gravamine sibi a Judice illato.

Nam ubicumque coactè quis agit, cessat reconventio, ut omnes DD. communiter, & *Caravit. in rit. 57. num. 10. ex Specul. in tit. de reconvent. §. nec dicamus vers. sed numquid num. 6. & Bart. in auth. & consequenter C. de sentent. & interlocut. vers. signanter num. 15. per tex. in l. 2. §. si quis quæ ff. de judic.*

Alia ratio assignatur a *Marant. par. 4. dist. 7. nu. 25.* nempè quia appellatio reducit caussam ad pristinum statum post litis contestationem, *l. ita demum C. de procur.* sed post litem contestatam non habet locum reconventio, proinde Judex appellationis est incompetens in caussa reconventionis.

Qua ratione attenta dictus *Marant.* admittit appellationem, solum in casu, quo appellaretur ab interlocutoria ante contestatam, & propter gravamen sit provisum; quod caussa remaneret, quia tunc dicit esse locum reconventioni, ex quo sumus adhuc ante litem contestatam, & allegat *Andr. in c. 1. de mutua petit. an Abb. ibi in antepenul. col. part. 3. vers. quæras*, & sequitur *Muscat. lib. 2. par. 3. glos. instantia num. 41.*

Sed hoc dictum *Marant.* non mihi placet, primo quia post litem contestatam, licet non detur reconventio ad finem, ut simultaneo processu, & pari passu terminetur, datur tamen ad finem prorogandi jurisdictionem, & hoc attento Judex appellationis non esset incompetens, tam ante, quam post litis contestationem.

Item quia ratio reconventionis, quare ipsa permittitur contra actorem coram Judice incompetenti, est, quia illum Judicem, quem agendo elegit, non debet dedignari eundem contra se habere, ut communiter *DD. in l. cum Papinianus C. de sentent. & inter loc.*

Et è contra, ubi non eligit actor Judicem, sed coactè cogitur Judicem adire, ut supra diximus, cessat reconventio; qua ratione attenta debet cessare tam ante, quam post litis contestationem coram Judice appellationis, ad quem coactè itur, & ideo cave a *Marant.* hic, prout neque illum approbavit *Foller. in addit.* ibid. dum dicit *Soccin.* aliter distinguere, & contrarium tenere.

Firma itaque remanet regula, quod indistinctè, tam ante, quam post litis contestationem, & tam a diffinitiva, quam ab interlocutoria, a qua ante, vel post contestationem appellatur, cessat semper reconventio coram Judice appellationis.

Limita hanc regulam, in casu, quo post factam executionem sententiæ, partes expressè voluerint, quod procedatur in caussa reconventionis coram Judice appellationis, & dummodo Judex a quo non contradicat, quia partes possunt prorogare jurisdictionem Judicis appellationis, licet sit incompetens in reconventione; Sed dicta prorogatio habet locum, quando Dominus, sivè Judex primæ instantiæ non contradicit, quia in ejus præjudicium, neque possent prorogare, ita decisum in Sacr. Consil. apud *Afflict. decis. 155. in fin.*

Firmatur regula suprascripta, quia si Judex primæ instantiæ pronunciet sententiam solum de caussa conventionis; ex eo quia non potuit ex natura negotii simultaneo processu, & unica sententia terminari, quia prius liquerit de ea, quam de alia, & ab illa prima sententia lata appellaretur; illa appellatio non ligat manus Judicis in caussa reconventionis, quia quoad hoc censentur diversæ caussæ, & non una, ut concludit idem *Marant. par. 4. dist. 6. num. 11. ex Specul. in tit. de reconvent. § quidam circa finem vers. sed pone.*

C A P. LIV.

De Laudatione in auctorem.

S U M M A R I U M.

Laudare in auctorem, & nominare in Dominum, quid differt, num. 1.

Laudationis in auctorem exceptio, in qua parte judicii opponi possit, num. 2.

Lau-

Laudatio si non sit prosecuta in prima instantia prosequi potest in caussa appellationis, num.3.

Laudans contra laudatum de evictione agere non potest, nisi judicium sit denunciatum congruo tempore, vel nisi sejunctim a judicio actoris instructo processu de justitia evincentis probaverit, num.4.

Laudanti in authorem denegandus non est terminus ad denunciandum. Quo termino durante cursus impeditur, quando citandus est absens, secus quando est in loco judicii, num.5.

Citandus si est absens a loco judicii (ut supra dictum est) & laudatio fit ante contestationem, vel incontinenti antequam incipiat cursus termini, impeditur cursus secus post cursum termini, num.6.

Laudatus auctor, si comparuit ante cursum termini principalis, dabitur terminus communis. Et si terminus sit datus, fit decretum, quod terminus dacus currat ab hodie. Alias accusatis contumaciis contra auctorem laudatum prosequitur judicium cum reo convento praesente, & cum reo laudato contumaciter absente. Et unica sententia condemnantur uterque, & quod sit exequenda contra authorem laudatum, alias erit nullitas, num.7.

Laudatio in authorem ante contestationem relevat laudantem in duobus, quae duo declarantur, num.8.

Laudatio post contestationem non impedit cursum litis, num.9.

Denunciatio non requiritur, quando venditor, & emptor simul conveniuntur, cum limitationibus, num.10.

Laudatione in auctorem facta post terminum probatorium lapsum, qua practica utimur, num.11.

Principali Reo, si est privilegiatus, concessis beneficiis poterit auctor laudatus non privilegiatus dictis beneficiis uti, & novos testes producere, num.12.

Auctor laudatus si suscipiat onus Judicii, quomodo sit decretum? num.13.

Laudans in auctorem tenetur exhibere instrumentum, & in citatione inseritur, & assignatur ratio, nu.14.

Laudatus auctor si assumit onus Iudicii, vel assistit tantummodo, quomodo proceditur, num.15.

Laudationis in authorem quatuor privilegia numerantur, num.16.

Pupilli, Viduae, & alii privilegiati indistincte possunt novos testes producere mediante primo, & secundo beneficio; hodie primo tantum ex nova Constitut. nu.17.

Auctor laudatus non poterit invito actore transferre in se judicium, & assignatur ratio, num.18.

Actor laudatus Neapolitanus, vel alius privilegiatus, an gaudeat privilegio fori, & possit Judicium in se transferre, num.19.

Laudatus clericus remittitur quoad se tantum, & persona Laici retinetur, num.20.

Fiscus, Neapolitanus, Capuanus, Dohanatus, Curialis, & similes auctores laudati trahunt totam caussam, secus privilegiati, qui non trahunt, num.21.

Delegatus potest citare, & condemnare Auctorem laudatum, qui non fuit in delegatione nominatus, num.22.

Laudatus non assumens onus judicii, sed solum assistens condemnatur, & mandatur executioni sententia contra ipsum, sine novo processu, cum distinctione, quae declaratur, num.23.

Exceptio Hostica opposita per Auctorem laudatum impedit cursum, etiam contra laudantem, & assignatur ratio, num.24.

Conjunctus laudatus in auctorem, suscipiens onus judicii contra laudantem suum Consanguineum, potest petere compromissum, num.25.

Formula supplicationis pro laudando in Auctorem, num.26.

1 Laudatus auctor, ab auctore nominato, sive laudare in auctorem, & nominare in Dominum, differt; nam

Laudationis in Authorem exceptio competit ei, qui possidet nomine proprio, ut emptor, & vocat venditorem ad judicium pro evictione, & defensione rei, *l. venditor ff. de judic. l. emptor 8. & l. si plures 74. §. nota C. de evict. cap. ultimo de empt. & vendit.*

Nominare vero in Dominum competit ei, qui vocatur ad judicium, sed non est Dominus, sed nomine alterius detinet, ut conductor, commodatarius, vel similis, ut diximus in praecedenti Capite.

2 Laudationis in Auctorem exceptio, in qua parte judicii opponi potest.

Tres reperiuntur sententiae.

Prima distinguit, ut in caussis onerosis, veluti in emptione, possit usque ad sententiam. In caussis vero lucrativis, veluti in donatione, laudari possit usque ad litis contestationem, *Bar. in l. qui concubin. 29. §. si haeres de leg. 3. Castr. cons. 45. vers. nec obstat lib. 2. Montil. de evict. qu. 5. num. 3.* relati a *Cusan. in sua prax. civil. lib. 1. tit. de laudat. in Authorem §. 2. num. 3. & Marant. in 5. memb. num. 3. Corset. in singul.* incipiente *Denunciatio, Cavens. & Rovit. in pragm. 2. de dilat. nu. 5.*

Secunda sententia est, ut indistincte possit laudari quandocumque ante sententiam, ita concludit *Motil. de grad. citat. num. 144. fol. 35.* qui allegat *Muscat. glos. nominet nu. 11. & Ursil. ad Afflict. decis. 235. in princ.* & ratio assignatur, quia indistincte loquitur absque terminatione temporis.

Quod limitatur a *Burgund. in c. 64. de evict.* dummodo non laudetur adeo prope sententiam, ut prorsus laudatus nequeat se defendere, ut refert *d. Cusan.* ubi supra & ita concludit etiam *Nicolin. in prax. civil. num. 209. in fin. fol. mihi 92. Muscat. in d. glos. nominet num. 11.*

Imo *Marant.* intelligit, ut laudatio fiat saltem ante publicationem processus, ut *in 5. membr. num. 5.* concludit, licet *Muscat.* & alii supra, admittant etiam post conclusionem, ex *Afflict. decis. 15.*

Tertia sententia est, ut etiam post sententiam Auctor laudari possit, secundo tamen judicio instituto per appellationem, *DD. in d. l. si rem, Oldrad. cons. 255. num. 4. Montil. de evict. qu. 5. num. 2.* Et assignatur ratio, quia per appellationem reducitur lis ad terminos primae contestationis, & non allegata allegare, & non probata probare licet, ex *l. per hanc Cod. de temp. & repar. Motil. de grad. cit. num. 151. Muscat. d. glos. nominet num. 11.*

3 Ampliatur, ut etiam laudatio in prima instantia facta, si non formiter sit prosequuta, possit prosequi in causa appellationis, ut concludit *Muscat. in d. gl. nominet num. 12.*

4 Et ubi evictionem patitur, lite non denunciata congruo tempore, adeo quod Author laudatus non possit suas defensiones facere; tunc laudans non poterit contra laudatum de dicta evictione agere; nisi sejunctim a judicio actoris, instructo processu, de justitia evincentis probaverit, *Motill. de grad. citat. num. 160. ex Afflict. decis. 49. de Franch. decis. 522. num. 2. & 9.* per *text. in l. rem ff. de evict. & l. emptorem in princ. ff. de act. empt.*

5 Laudans in Authorem potest petere terminum, qui a judice non est denegandus ad denunciandum suo Authori, quo termino durante, cursus caussae impeditur, & hoc procedit, dummodo Author fuerit absens, alias non impeditur, ut superius diximus; *Faber defin. 3. num. 2. cap. ut nemo invitus; Mensing. observ. 24. cent. 3.* apud *Ric. collect. 10. Rovit. in prag. 2. de dilationibus.* Et quod si Author laudatus sit in Civitate, non est supersedendum in caussa, & si est absens, supersedebitur, juxta loci distantiam, ut ei notificetur cum scripturis, testatur *Sanfel. in prax. fol. 168. n. 12. & in summa ordinis fol. 172. num. 9.*

6 Intellige hanc conclusionem, ut supersedendum sit, si Author citandus sit absens a loco judicii, quando

laudatio fit ante contestationem, vel incontinenti post contestationem, antequam incoeperit cursus termini probatorii; cursus enim caussæ impediri non potest per dictam exceptionem laudationis in Authorem quæ est dilatoria, & post terminum non impedit, ut inferius latius dicam.

7 Laudatus Author, & sic intimatus, sive præsens, sive absens a loco judicii, si comparuerit ante contestationem litis, idest ante terminum principalem caussæ, contestabitur etiam respectu ipsius Authoris laudati, idest dabitur terminus communis.

Si vero reperitur contestata cum convento; fiet decretum per Judicem, ut intelligatur etiam contestata cum Authore, cum quo pari passu procedendum est, & proinde terminus datus currat ab hodie, & sit communis ipsis partibus.

Sin vero Author non comparuerit, accusatis contra ipsum debitis contumaciis, omnia alia acta fiunt cum Reo convento præsente, & Authore laudato contumaciter absente. Et sententia profertur unico processu, condemnando possessorem ad restituendam rem actori, & laudatum ad restitutionem pretii, & interesse, providendo, sententiam latam contra reum conventum esse exequendam contra Authorem laudatum, ut advertit *Muscatel. in d.glos.pari passu nu.3.*

Hic adverto, quod in sententia, sive fiat in contumaciam, sive non, semper Judex debet pronunciare, quod sit exequenda contra Authorem laudatum, aliàs dicta sententia erit nulla, tanquam lata contra formam traditam per *d.Prag.2. de dilat.* ut idem *Muscat. in d.par.3. glos.nominet in suamet addit. lit.B.*

8 Laudatio in Authorem opposita ante contestationem litis relevat laudatorem in duobus.

Primo, quod licet Authore præsente in loco judicii, non detur dilatio ad laudandum Authorem, tamen suspenditur cursus causæ, quousque venerit Author laudatus, ita ut simultaneo processu, & unica sententia caussa expeditur, & sententia lata contra Reum laudantem, executioni mandatur contra laudatum sine aliquo novo processu, ut ex *prag.2.de dilat.Rovit.* ibi, *& Muscatel.in p.3.glos.pari passu num. 2. Motil.de grad.citat.num.145.*

Secundo relevabitur, quod si Author laudatus erit absens a loco judicii, tenetur Judex expedire literas laudatoriales, cum termino competenti juxta distantiam loci ad denunciandum, & iterum supersedebitur in causa principali, ut *in d.pragm.2.de dilat.* quæ incipit *Dubitationum*, ibi: *Judicium nullatenus retardetur, si Author in loco, ubi judicium agitur præsens fuerit, cum tunc in dilatione ad respondendum libello reus ab authore informari possit; sin autem Author absens fuerit, dilationem juxta petendam, & concedendam, & interim cum Reo supersedendum decernimus, ut Reus ipse defensionibus ignarus ab Authore de ipsis plenè informari possit, & ejus caussam instruere. Muscatell.in d.glos.pari passu nu.3. Motil.de grad.citat.num.145.*

9 Secus si post contestatam litem velit denunciare, & laudare in Authorem, tunc non supersedebitur, quia cum exceptio laudationis in Authorem, sit dilatoria, & debuisset opponi ante litis contestationem, si opponitur post litem contestatam, non debet impedire cursum judicii. Nam defendit, & culpa rei conventi non debet nocere actori.

10 Et quando venditor, & emptor simul conveniuntur, non requiritur denunciatio; ut per *Alex. in l.2. §.voluntatem ff. solut.matr.* & ita decisum refert *Pisanellus penès de Marin.lib.2.resol.63. in fin.de Luca ad Franch.decis.523.*

Limitatur dicta conclusio dandi dilationem ad citandum Authorem laudatum absentem; ut non habeat locum.

Primo, quando intentatur remedium *cap.reintegrandæ 3.qu.1.* secundum *Archidiaconum*, ibi, in fine; *Campagn.in c.Regni Subditor.num.69. vers.nunquid autem*, quos allegat, & sequitur *Rovitus in d.prag. 2.de dilat.num.2.& Pater de Afflict. in addit.ad cap. 46.& 47.num.15.*

Contrariam decisionem refert *Thor. p.3. in compen. dec.3. vers.terminus ad laudandum Authorem.*

Et rationem assignat, quia *Pragm.* non se fundat in actione feudali, vel personali, sed in absentia Authoris laudati, ut conventus possit de modo defendendi instrui.

Nec obstat decisio relata per *Liparul.* apud *Isern.* ubi Comes Cariati conventus laudaverat Regem in Authorem, quia Fiscus semper est præsens in loco judicii. Ideoque non immerito denegatus fuit terminus ad laudandum in Authorem. Et *Liparulus* refert illam decisionem de auditu, & propterea nulla de ea habenda ratio, ut advertit *Carleval.disp.29.n.12.*

Secundo limitatur, ut non detur hæc dilatio, si judicium motum sit super re feudali, *Rovit.* ibid.ex *decis.relata per d.Liparul.ad Iserniam in §.generali si de feud. fuerit, in apostill. magna circa medium, Thor.in compend.decis.1.vers.auctor laudatus, Motil. de grad. cit.num.156.*

Tertio, limitatur in actione personali, ut si conventus quis fuit pro certa pecuniæ quantitate, quia *Prag.2.de dilat.* loquitur de actione personali, ut advertit *D.Franc.Constant.in d.pragm.tom.1.fol.189.ex Ant.Gram.decis.101. Rov.d.pragm. num.4. Motil. de grad.cit.num.156. fol.37.*

11 Laudatione in Authorem facta post litem contestatam, idest post terminum probatorium lapsum, nequit Author condemnari unica sententia, & simultaneo processu, sed finito unico processu, potest Reus succumbens, cui res evicta est, novum judicium evictionis exaudiri, contra Authorem laudatum, *Rovit. d.pragm.& Cusan.in prax.civil.tit.de laud. in auth.§. 2.vers.summopere.*

Quia hæc exceptio est dilatoria, & cursum causæ, tunc non suspenderet, ut advertit *Motil. de grad. cit.* ante *num.146. & Scoppa ad Nicol.num.211.lit.E.* sed in ultima impressione per *Dom. Carol. de Alexio fol. 93.num.140.ex Tex.in l.2.Cod.ubi in rem actio.* ibi: *statim, & Tex.in c.quoniam frequenter §.quod si super rebus, extr.ut lit.contest.*

Licet Author poterit assistere, & intervenire in terminis, in quibus caussa reperitur, *Motil. ibid.* sed non potest novos testes producere, exceptis personis privilegiatis, ut si sit minor; vidua; miserabilis, & similes, qui licet compareant post publicatum, vel conclusum in causa, conceditur primum, & secundum beneficium, dummodo articuli concernant suam defensionem, quod ex aliquali cognitione conspici potest. *Afflict.decis.15.Ursil.ibid.de Franch. dec.251. num.3. Motil.de grad.cit.num.188.*

12 Excipitur etiam, ubi principalis Reus esset privilegiatus; quia tunc concessis beneficiis dicto privilegiato poterit Author laudatus, licet non sit privilegiatus; dictis beneficiis uti; producendo novos testes, *Affl.dec.235.num.5.Motil.*ubi supra *num.148.*

13 Hinc adverte, quod dixi, *post terminum probatorium lapsum*; nam ante lapsum termini probatorii si Author laudatus comparet, & in se onus judicii suscipit, tanquam Procurator in rem propriam, tunc, ut supra diximus, fit decretum, quod lis contestata cum reo intelligatur etiam contestata cum Authore, & simultaneo processu, unicaque sententia causa expeditur; ut *Muscatel.loco* ubi supra, & *Motil.*ubi supra *num.145.*

14 Laudans in auctorem tenetur exhibere instrumentum emptionis; *Tartagl.in prax.civil.cap.4.num.25. Nicol.num.211.* & in citatione contra auctorem inseritur primus libellus cum replicatione laudantis; D.

Nicol.

Nicol. ubi supra, & *Muscat. glos. pari passu num. 3.*

Et ratio, quare sunt praesentandae scripturae per laudantem, quia debet notificari ad authorem laudatum totum judicium cum scripturis contra eum, ut habeat plenam notitiam, & tunc si non comparet, accusantur contumaciae, & in contumaciam datur terminus contra authorem laudatum, & proceditur usque ad sententiam, quae brevi manu exequitur contra ipsum authorem laudatum pro eadem quantitate, ad quam condemnatur principalis laudans; ita *Sanf. in prax. in summa ordin. fol. 254. num. 9.* & in Regno habemus *pragm. 2. de dilation.* ubi exhibitio instrumenti, vel aliarum scripturarum fieri mandatur, ut ex verbis *pragm.* ibi: *ad quae se instrumento inter reum, & authorem, vel aliter obligasse apparuerit;* ecce quod in laudatione authoris debet apparere instrumentum inter reum, & authorem laudatum, & vide *de Luca ad Franch. decis. 521.*

Licet de jure communi necesse sit solum, ut laudans teneatur suis expensis tradere authori laudato libellum, & citationem ab Actore contra Reum laudantem productum, *Thes. decis. 218. num. 2. de Ros. consult. 57. num. 13. Galeot. controv. 57. num. 4. lib. 1.* sed *Paul. de Castr. in 1. par. ff. vet. in l. qui absentem 75. ff. de procur. & defens. num. 7. fol. 112.* dicit, etiam de jure communi emptorem teneri ad denunciandum venditori; & ei mittere copiam libelli, contra ipsum porrecti, & etiam totius processus, nec aliter diceretur certificatus, argum. *Leg. nomen in verb. certior factus Cod. quae res pignori oblig. possunt.* Et ita practicatur.

15 Laudatus author si assumit in se onus judicii, itaut laudans eximatur a dicto onere, sententia contra ipsum est proferenda, & non contra laudantem, nisi sit difficilis conditionis, & durior fiat ex tali mutatione conditio actoris, *Burg. qu. 67. per totam.*

Si vero Auctor assistit solummodo coadjuvando jura laudantis, tunc promulgatur contra laudantem ad restituendam rem actori, & contra laudatum ad restituendum pretium, & interesse, providendo, dictam sententiam latam contra reum conventum esse exequendam contra auctorem laudatum, alias dicta sententia esset nulla, tanquam lata contra formam *Reg. Pragm. 2. de dilation.* ut *Muscat. glos. nominet in sua additione.*

Quidquid sentiat *Castil. in l. venditor ff. de Judic.* in casu, quo emptor facultatem haberet rem restituendi; nam inhumanum esset in venditorem tali casu exequi.

16 Laudationis in Auctorem quatuor privilegia hic numerantur.

Primum est, ut possit Auctor recusare Judicem sibi suspectum, *Afflict. dec. 14. num. 3. & 255. in fine.*

Secundum, ut non procedat contra eum *Text. in l. is a quo 58. ff. de rei vindic.*

Ideoque Judex nequit causam expedire inter emptorem reum, & actorem, cautione praestita ad favorem tertii venditoris in auctorem laudati, sed omnia debet audire in terminis, in quibus causa reperitur, juxta late disputata per *Carb. lib. 1. tit. 3. disp. 12.*

Tertium est, ut laudatus auctor possit opponere exceptionem compromissi, vigore *pragm. 1. de arbit.* ut decisum refert *Ursil. decis. 13.* ut diximus *in cap. de comprom.*

Et potest opponere omnes exceptiones concernentes defensionem ex persona sua, praeter exceptionem declinatoriae fori, quae non concernit personam tertii venientis ad judicium coeptum cum laudante auctore, sed concernit ipsum laudantem, qui est reus conventus, ut late dicitur *in cap. de exceptione tertii venientis ad caussam*, ubi citavi *Tex. in l. denique §. generaliter ff. mandati*, & *Bar. in l. si quis libertatem ff. de petit. hered.*, qui *Text.* videntur invicem contrarii, sed non sunt contrarii.

Quartum, ut auctor laudatus possit novos testes producere post didicita testificata, idest post publicationem, dummodo auctor non habuisset notitiam litis motae ante, quo casu de aequitate partes judicis erunt inspectis moribus litigantium, & auctoris, summarium terminum concedere ad novos testes producendos, etiam super eisdem articulis, vel contrariis, *Afflict. dec. 255. nu. 3. & 4. Felin. in c. fraternitatis de testibus*, aliique relati a *Burgund. qu. 64. num. 5.*

Secus autem si constiterit habuisse scientiam litis motae, nam sibi imputaretur, cur passus sit causam ulterius procedere absque legitimis defensionibus; & praesumeretur subornatio, vel falsitas.

17 Verum pupilli, vidua, aliique privilegiati in auctores laudati indistinctè possunt novos testes producere mediante primo, & secundo beneficio, ut decisum testatur *Afflict. decis. 15.* „ hodie vero primo tantum, ex *nov. Constit.* ut & alibi dictum est.

18 Auctor laudatus volens, ut judicium transferatur in se tanquam principalem, & non cum possessore, non poterit hoc facere, invito actore, ita *Nadis cons. 630. num. 1. & 2. tom. 3.* & urgentissimis argumentis probat *Barbos. in l. venditor ex num. 109.* quos citat, & sequitur *Carleval. lib. 1. tit. 1. disp. 2. qu. 6. sect. 8. num. 669.* & ratio assignatur a *Burgund. quaest. 67. per totam;* ne scilicet ex tali mutatione durior fiat conditio actoris.

19 Auctor laudatus si sit Neapolitanus, vel Ecclesia, aut Clericus, sive Vidua, vel quivis alius privilegiatus, an possit forum declinare, vel adstringatur foro laudantis adsistere, & subjacere, *Carleval. lib. 1. tit. 1. disput. 2. qu. 7. sect. 8. ex n. 662.* movet articulum, & late disputatis hinc inde opinionibus firmat, quod

Si privilegiatus laudatus velit suscipere onus judicii, & defendere laudantem, non gaudet privilegio fori, sed tenetur assistere in loco judicii laudantis, & non potest invito actore d. judicium in se transferre, sed potest solum assistere uti defensor Rei, qui laudavit.

Actor enim cogi non potest mutare conventum, *l. si mandato meo §. primo ff. mandati*, ibi: *si nolit creditor obligationem mutare;* & *l. non dubitatur C. de evict. & l. venditor ff. de judiciis*, ibi in summario: *Qui venit ad alium defendendum, non potest allegare privilegium sui judicis; Motil. in gradu cit. nu. 42.*

Auctor enim laudatus veniens in judicium ad reum defendendum, licet sit privilegiatus non gaudet fori declinatoria, quoad litem intentatam ab actore contra reum laudantem, cum non sit principalis reus, & sententia contra ipsum non fertur, & actor non tenetur invitus mutare conventum, ideo auctor laudatus tenetur adsistere, & defendere laudantem in foro laudantis.

Quod limitatur in fisco, & in aliis, qui habent privilegium trahendi, & non trahuntur, ut dicemus inferius.

Ubi vero dictus auctor nolit adsistere, tunc certe dictus privilegiatus gaudet foro, & est ad suum Judicem remittendus, & sic fiunt duo judicia; unum contra laudantem coram Judice laudantis; alterum contra laudatum coram Judice laudati, & non potest unum judicium exerceri cum utroque.

Sed prius in uno judicio, & processu debet examinari actio evictoris contra possessorem conventum, & profertur sententia contra dictum possessorem, reservato eidem jure contra authorem coram Judice competenti, *Carlev.* ubi supra.

20 Unde Clericus laudatus remittitur quoad se tantum, sed persona laici laudantis retinetur, *Capyc. decis. 197. n. 7. Motil. in grad. citat. nu. 141.*

Potest tamen dictus laudans petere a Judice Clerici laudati, ut illum cogat ad suscipiendum onus judicii, & litis expensas subministrandum.

Au-

Auctor enim laudatus, licet sit quilibet privilegiatus, non potest declinatoriam fori objicere ad finem declinandi, & trahendi coram suo Judice totum judicium ex *Pauli responso in l.venditor 40. ff.de judic. Affl.dec.227.Gram.dec.21. Motil.de grad.cit.nu.*140.

Quamvis fuerit Clericus, *Covar.pract. qu.c.6.qu.3. nu.3.Gusman.de evict.qu.7.*& latè *Carlev. tom.1.tit.1. disp.2.c.6. sect.7.num.*666.

Quod limitant etiam in Fisco laudato, & quolibet privilegiato, *Burgund.q.67.n.5 Thesaur.dec.*213.

21 Sed hoc intellige de jure communi. Nam in praxi contrarium servatur, cum distinctione, ut si privilegiatus sit de illis, qui trahunt, & non trahuntur, ut est Fiscus, Neapolitanus, Capuanus, Dohanatus Menepecudum, sive Dohanæ Foggiæ, Curialis, & omnes alii, qui trahunt, & non trahuntur: Tunc sicuti Fiscus laudatus trahit totam causam ad suum Tribunal Regiæ Cameræ, ut latè *Gusman. qu. 8. & Burgund.qu.64.Carlev.*ubi supra, *Ric.col.*38. *&* 424.

Ita Neapolitanus, & alii, qui habent consimile privilegium trahendi, trahunt totam causam, *Scialoja de foro Authoris laudati cap.*15.*& de foro Neapolitani cap.*18.*num.*15.

Quo vero ad alios privilegiatos, qui non trahunt, ut est Clericus, remittitur causa quo ad Clericum laudatum, & retinetur quo ad Laicum laudantem, ut dictum est supra, *Motill.in gradu citationis num.* 141.*& glos.in can.*17.*caus.*11.*qu.*1.*Anna sing.*45. *Novar.in prag.*2.*de dilat.*

22 Delegatus in caussa vertente inter Petrum, & Joannem potest citare, vel condemnare Authorem laudatum, qui non fuit nominatus in rescripto, nec a superiore, & hoc ratione connexitatis, quia est de annexis ad dictam litem. & venit in consequentiam, licet regulariter jurisdictio delegata non est prorogabilis ad personas non expressas.

23 Et nota quod notabile est. Nam Author laudatus si non est privilegiatus, nec subjectus alieno foro ordinario & assistit, & onus judicii assumit; Tunc unum met judicium potest simul, & semel exerceri, & unico processu potest contra utrumque ferri sententia, scilicet contra possessorem ad rem restituendam actori, & contra laudatũ ad restitutionem pretii, & interesse. Imo sententia contra reum lata executioni mandatur contra auctorem laudatum liti assistentem sine novo processu. in *prag.*2.quæ incip.*Dubitationem de dilat.*

At Auctor laudatus quando est privilegiatus, vel alicui foro ordinario subiectus, etiam si assistit liti, & onus judicii suscipit, profertur sententia dumtaxat contra possessorem laudantem, servato jure contra laudatum coram Judice competenti dicti laudati; *Gram.dec.*21.*n.*9.*Capyc.dec.*197.*n.*7.*Gibellin.de evict. cap.*73.*n.*130.*Capyolus in l.venditor n.*23.*Carlev.lib.*1. *tit.*1.*disp.*2.*qu.*6. *sect.*8.*num.*669.*in fine*, ubi in hoc limitat dictam *prag.*2.*de dilat.*

Distinguunt alii, quod si adsistit coadjuvando tantum jura laudantis, proceditur hic ex *d.prag.*

Sed si assumit in se onus judicii, asserendo ultimum, & principium causæ ad se spectare; tunc sententia contra ipsum laudatum est pronuntianda, & non contra laudantem, qui tali casu se eximit ab onere judicii, nisi sit difficilis conventionis, & ex tali mutatione durior fiat conditio actoris, *Burgun qu.*97.*per totam*, & proinde contradiceret actor, qui invitus cogi non potest ad prosequendum judicium cum laudato, ut superius diximus.

Sed vera conclusio est, quod sicuti Clericus auctor laudatus in foro laico remittitur ad Ecclesiasticum, & proceditur contra laudantem, *Capyc.decis.*197.*nu.* 7.*Grammat.dec.*21.*nu.*9.

Ita pariter laicus auctor laudatus in foro Ecclesiastico remitti debet ad laicum, ut servetur æqualitas, nam prohibitum est Judici Laico condemnare Clericum etiam consentientem, & pariter prohibitum est Judici Ecclesiastico sententiare contra Laicum auctorem laudatum coram se, etiam cum consensu laici, quia esset præjudicium Jurisdictionis Regiæ.

Ideo cautela erit, ut tam Clericus laudatus coram Laico, quam Laicus laudatus coram Judice Ecclesiastico, si velint defendere laudantem, se protestentur, quod assumunt judicium non animo consentiendi in Judicem, sed pro defensione laudantis tantum, verum in casu evictionis, quod non credunt, instant remitti ad suum Judicem competentem, & si absque hac protestatione comparet, & condemnetur Laicus a Judice Ecclesiastico, vel Clericus a Judice Laico, punitur a suo Judice competente, & denegabitur brachium super executione sententiæ; ut latè *Horat. Montan.controv.ult.nu.*48.*in fin.*

24 Exceptio hostica opposita per Authorem laudatum sicut impedit judicii prosequutionem inter ipsum laudatum, & reum laudantem, ita pariter impedit judicium prosequi ab actore motum contra reum laudantem, ita decisum refert *Rever.decis* 406.quam probat *de Marin.ibid.& Vincent.de Ann. sing.*177.

Et assignatur ratio, quia sic *Prag. dispendia litium* 1.*de ordine judic.*disponit.

Ubi dictus *Reverter.* ex errore Torcularii allegat *Pragmaticam dispendia litium*, sed debebat allegare *Prag. secundam de dilation.*, quæ incipit *Dubitationem*, qua sancitur, ut vocanti in jus aliquem si is est absens, datur dilatio ad denunciandum; & interim lis suspenditur, ut possit in utraque causa procedi, & unica sententia judicium terminari.

Propterea dum impeditur prosequutio judicii contra laudatum opponentem exceptionem hosticam, certè unica sententia terminari non potest, adeoque suspendendum est judicium etiam inter actorem, & reum laudantem.

25 Pari passu Auctor laudatus suscepto judicii onere contra actorem suum consanguineum, potest petere, ut fiat compromissum, *d.Revert.& de Marin.*ubi supra, *& Maranta in sua praxi p.*7. *acta* 2.*num.*7.*& Camil.Borrel.de compromiss.* §.3.*Glos.*5. *nu.*313. *& fol.* 37.& decisum refert *Ursil.ad Affl.dec.*15.*nu.*5.

Quod intellige in compromisso necessario, & non in compromisso voluntario, in quo locum non habet laudatio in Authorem, ut advertit *Motil. de grad.citationis num.*154. rejecto *Anna singul.* 70. ut dixi *in cap.de compromisso*, ubi vide.

26 *Formula supplicationis pro laudanda in Authorem.*

S. R. M.

Exponit D. Aloysius Carrafa dicens Illustrem Ducem Laurini ex causa testatorum communis Patris ad beneficium exponentis, pro summa ducatorum 12. m.& aliorum duc.10.m. ad beneficium D. Isabellæ, & D.Flaviæ Carrafæ communium sororum, in solutum dedisse, seu vendidisse exponenti Terras Sancti Laurentii, & Felicti Provinciæ Principatus Citra pro dicto pretio ducatorum 32. m., de quibus per exponentem fuerunt soluti duc.10.m.prædictis sororibus cum cessione jurium in ampla forma; qui Dux promisit evictionem generalem ab omnibus hominibus cum obligatione omnium bonorum etiam feudalium, mediante publico instrumento Regio Assensu vallato, & aliis sollemnitatibus cum constituto, & precario.

Nuper ad instantiam Horatii Capyciilatri, & D. Ippolitæ Carrafæ conjugum, fuit exponens conventus jure assistendi super eisdem Terris pro certa summa dotium legatarum similiter per communem Patrem dictæ D. Ippolitæ, ac exponentis, & prædicti Ducis, & sororum. Et licet prædicti conjuges careant omni jure, & actione contra exponentem, habentem ca-

eadem jura ex legato a parente communi, & obstet exceptio notorii juris defectus agendi, & dictus ex adverso egerit contra prædictum Ducem hæredem universalem qu. communis Patris, & contra eum processerit ad nonnulla, & sic eidem consultum posse satisfieri super aliis bonis communis Patris, & ad præsens possessis per dictum Ducem. Tamen quatenus (quod non credit) aliqua orirettur sententia contra exponentem, laudando dictum Ducem in Authorem ad suscipiendum onus judicii, & expensas subministrandas, ac ipsum eximendum indemnem, & illæsum, petit unica sententia, & simultaneo processu dictum Ducem condemnari, cogi, & compelli juris, & facti remediis opportunis ad dictum onus judicii suscipiundum, expensas subministrandum, indemnem exponentem servandum, & reficiendam partem forsan evincendam, cum omnibus damnis, expensis, & interesse, occasione prædicta patiendis, & pro omnibus prædictis, unica tamen solutione contentus, assistentiam in forma præstari super subscriptis bonis dicti Ducis possessoris per subscriptos ad effectum vendendi, & adjudicandi in forma ad ipsius electionem; supplicat M. V. causam prædictam committere Consiliario de Giorgio Commissario causæ ad instantiam prædicti Horatii, & Ippolitæ conjugum, vel alteri M. V. melius viso, qui super prædictis, cum annexis, & connexis, emergentibus, & dependentibus debitè provideat, omni modo meliori, &c.

Fiat contra supplicata, & in calce fiant rubricæ bonorum, super quibus petitur assistentia.

C A P. LV.

De exceptione nominationis in Dominum.

S U M M A R I U M.

Auctor nominatus differt ab auctore laudato, & declaratur differentia, & quibus competenti num. 1.

Auctoris nominatio quomodo fit, & pro quibus bonis? num. 2.

Auctoris nominatio fieri debet ante litem contestatam, cum exceptionibus num. 3.

Auctoris nominatio omissa parit effectum, ut acta dicto Auctori non noceant, & assignatur ratio, num. 4.

Nominans aliquem in Dominum ab instantia judicii remanet absolutus, & judicium transfunditur contra Dominum nominatum, & assignatur ratio. num. 5.

Nominans aliquem in Dominum absque alia probatione dimitti debet. Verum si Adversarius opponat, & probet nominantem possidere nomine proprio, statim privatur possessione, & ad expensas condemnatur, tribus tamen requisitis concurrentibus, num. 6.

Nominans si vitio possidet, nominatio non admittitur, & exemplificatur casus, & assignatur ratio, num. 7.

Nominans absolvitur ab observatione judicii, secus Auctor laudatus, num. 8.

Auctor laudatus non declinat forum, & assignatur ratio, num. 9.

Spolii judicium quando admittit nominationem Auctoris, & quando non num. 10.

Usufructuarius, Emphyteuta, Feudatarius, & similes non possunt nominare in Dominum proprietarium, nisi agatur de totali re concernente directum dominium, cum distinctione, qua declaratur, num. 11.

Nominatus Clericus in Dominum, si caussa concernit præjudicium Clerici nominati, Clericus trahit ad forum Ecclesiasticum totam caussam, nisi ex conjecturis præsumatur fraus, num. 12.

Nominans in Dominum, ubi est suspicio fraudis, probare debet dictam suam exceptionem, num. 13.

Quando nominatur potentior, vel persona exempta, & est suspicio fraudis, denegatur remissio causa, & datur forma decreti, & assignatur ratio, num. 14.

1 Auctor nominatus differt ab Authore laudato, nam Auctor nominatus dicitur, qui vocatur ad judicium, sed non est Dominus rei, quam detinet, sed possidet rem nomine alterius, & detinet, ut est Conductor, aut Inquilinus, aut Commodatarius, vel similis, qui cum molestatur in rem conductam poterit nominare Dominum locantem, ut citetur in judicio ad tuendam rem suam, *Mostil. de grad. cit. num. 138. & text.* est *in l. 2. C. ubi in rem actio exerceri debeat, & cap. quoniam, ut lite non contestata.*

Et competit operariis, qui sine dolo de mandato Domini operati sunt in bonis alienis, qui nominando locatorem operarum, excusantur a pœna, *Sperell. dec. 74.*

2 Authoris nominatio fit, asserendo se neque Dominum, neque possessorem, sed tantummodo detentionem habere.

Et hæc exceptio locum habet, non solum pro immobilibus, sed etiam pro mobilibus, & rebus incorporalibus, ut si Vicarius conveniatur pro aliqua præcedentia, poterit nominare Episcopum, *Abb. in dict. cap. quoniam frequenter §. in aliis num. 24. ut litem non contestata, & l. 2. C. ubi in rem actio.*

3 Auctoris nominatio habet vim exceptionis declinatoriæ. Ideo ante litem contestatam fieri debet, & non potest opponi post contestationem, *cap. inter Monasteria de re judic. cap. quoniam §. in aliis extra de lite contestatam, & l. 2. C. ubi in rem actio*, ibi, *statim*, idest ante litem contestatam, ut advertit *Menoch. loc. ut infra*, & rationem assignat, quia non debet vexare actorem exceptionibus, & demum nominare Dominum, exceptis tamen casibus positis per *Menochium cas. 476. num. 6.* ut si ex errore omisit nominationem facere.

Effectus nominationis facta, vel omissa plures sunt.

4 Primus effectus erit, quod si Auctoris nominatio omittatur, tunc sententia, & omnia acta Authori non officiant, *Mainard. decis. 21. lib. 2.* apud *Ricc. collect. 490.* tamen conductor, aliusve detentor condemnabitur ad interesse, *l. qui se tibi 48. ff. de petitione hæreditatis, l. 2. ff. de dolo.*

Et ratio assignatur, quia per *text. in d. l. 2. C. ubi in rem actio*, statuitur, ut possessor rei alterius, super qua sunt sibi mota lis, debet statim in judicio Dominum nominare, & cum loquatur per verbum *debet*, quod regulariter necessitatem importat, & conditionem, ideo si non facit id, tenetur ad interesse, quam necessitatem advertit *Staib. resol. 26. num. 11.* confert *text. in l. ult. C. de acquir. possess.* ubi *in summario* dicit, *Dolus Procuratoris Coloni, vel Inquilini, aut alterius possessionem relinquentis dolo, aut desidia, Domino, cujus nomine possidebat, non præjudicat.*

5 Secundus effectus nominationis in Dominum est, ut eo ipso, quod nominat, absolvitur nominans ab instantia judicii; *Mascard. glos. nomines num. 24. & glos. pari passu num. 9.* ubi dicit, quod per solam nominationem ipse nominans remanet absolutus, *Mostil. de grad. cit. num. 142.*

Et transfunditur judicium contra Dominum nominatum, *Marant. par. 6. nu. 1.* qui *num. 9.* dicit, quod debet dimitti nominans, qui non tenetur amplius esse in judicio, ex *text. in l. neque impuberes §. 1. ff. de in jus vocando*, & ex *Specul. in tit. de primo Decreto §. recens, vers. sed numquid nominans, Sperel. decis. 24. num. 3. Menoch. de recuper. possess. remed. 15. nu. 491. Ludov. decis. Lucens. 34. num. 9.*

Et ratio est, quia ex libello contra nominantem non potest condemnari nominatus, *cap. licet de simonia*, & sic novus libellus contra nominatum est dandus coram Judice nominati, qui efficitur principalis reus, dū nominans in se nullū jus habet, *Spec. ubi sup.*

6 Te-

6 Tertius effectus est, ut nominans probare non teneatur se alieno nomine possidere, dum per solam nominationem debet in pace dimitti.

Verum Adversarius, cum opponat nominantem possidere nomine proprio, quo casu probato, statim reus privatur possessione in pœnam mendacii, juxta terminos *l. fin. ff. de rei vindic.* salvo tamen jure proprietatis, & eadem ratione condemnatur ad expensas usque ad tempus productionis Instrumenti, juxta notata *in l. si quis inficiatus ff. depositi*; ita decisum refert *Afflict. decis.* 18. Ubi tamen *Ursil.* declarat, quod tria requiruntur, ut dicta pœna locum habeat.

Primo, ut dolo, vel lata culpa quis neget se possidere, alias excusatur a pœna, exemplificatur, si omnes descripti in libello actoris non convenirent, tunc cessat dolus, & cessat culpa.

Secundo requiritur, ut expressè petatur dicta pœna puniri negantem, aliàs dolus, seu culpa non præsumitur, *l. si Adulterium cum incestu §. idem Pollioni ff. de adult.*

Tertio, quod si negans sit major, transfunditur judicium ad minorem, *Muscat. & Marant. loc. cit.*

7 Et sic fit conclusio, quod non admittitur ad nominandum, qui cum vitio possidet, ut si ipse spoliasset, vel spolium ab alio factum ratum habuisset, cum per fraudem nominare videatur.

Adeo quod quidam Conjuges conventi propter quandam domum terraneam occupatam; & interrogati si tenent, & possident, dicunt, quod sic; postea in limine conclusionis dicunt teneri uti Inquilinos Monasterii Sanctæ Mariæ de Carmelo, & producunt instrumentum locationis per tres annos, & actor probat suam possessionem dictæ domus, & quod indebitè pervenit ad dictum Monasterium, fuit in S. R. C. decisum, dictos Conjuges condemnari ad restitutionem possessionis, quia semel dixerunt se possidere, & semel se obtulerunt liti, *per l. qui se liti obtulit ff. de petit. hæred. & l. is, qui se obtulit ff. de rei vendic.* citra præjudicium jurium dicti Monasterii, & fuerunt condemnati in expensis, *Afflict. decis.* 126.

Hoc tamen judicium, & sententia non affert præjudicium contra Monasterium, vel Clericum, aut alium nominatum.

Et ratio adfertur a *Menoch. in 14. remed. recup. nu.* 489. *& seq.* ubi relata *d. decis. Affl. & Rotuero Papiens.* dicit, quod nominatio ad nominantis commodum admittitur, is ergo juret nominatum esse in judicio.

Et si nominans minus legitimè comparuit, non proderit nominatio nominanti, *Menoch.* ubi supra.

8 Quartus effectus est, ut dum nominans omnino liberatur ab observatione judicii, & debet absolvi, *Angel. Pisane ad Aff. dec.* 217. *Dec. cons.* 64. *nu.* 4. Ideo nominatus dicitur reus necessarius, & declinat forum coram suo Judice competenti, & debet audiri ex integro, eique primus libellus est intimandus.

Secus in Auctore laudato, qui venit, ut tertius voluntarius ad defendendum laudantem coram Judice Laudantis, & propterea non declinat forum, trahendo totum judicium, *Ursil. dec.* 247. *ex Bart. in d. l.* 2. *C. ubi in rem actio, & ex Decio cons.* 52.

Sed vide ampliationes, & limitationes in præcedenti *Capite de laudatione in auctorem.*

9 Et ratio, quare auctor laudatus non declinat forum actoris, sed nominatus in Dominum declinat a foro actoris, ea est, quia Dominus nominatus principaliter convenitur, quamvis colonus ejus nomine sit conventus.

Unde cum totum interesse sit ipsius Domini nominati, non autem ipsius Coloni, meritò conveniri debet coram suo Judice competente, & declinare a foro actoris, *Dom. Altim. tom.* 1. *rub.* 3. *quæst.* 6. *de nullit. sentent. ex text. in cap. quoniam frequenter §. in aliis, ut lite non contestata*, ubi *Abb. num.* 28. & ex *text. in l.* 2. *C. ubi rem actio*, *Gratian. decis.* 21. *num.* 3. *& decis.* 61. *num.* 6. *Covar. qu.* 8. *num.* 3. *Surd. consil.* 396. *nu.* 36. *Beer. decis.* 69. *num.* 28. *Capyc. decis.* 194. *num.* 4. *Salgad. de regal. protect. par.* 4. *cap.* 8. *num.* 147. & alii citati per *d. Altimar.*

10 Auctoris nominatio sibi locum non vindicat, si agitur de spolio contra principalem spoliatorem, vel contra eum, qui mandavit spolium fieri, vel ratam habuit spoliationem, quia convenitur de delicto, & facto proprio.

Sed si agitur condictione ex *cap. sæpe de restit. spol.* vel remedio *Constitutionis* Regni *Circa violencias*, vel remedio *cap. reintegranda* 3. *qu.* 1. in quibus agitur contra possessores, qui possident, sed non sunt principales spoliatores, & sic non agitur de facto proprio ipsius conventi, tunc habet locum nominatio Domini in judicio possessorio; ita decisum ex *Abb. Bart.* & aliis refert *Afflict. decis.* 217.

Et ratio est, quia nominatio procedit, quando quis convenitur uti talis, & non est talis, ut si Colonus, aut Inquilinus convenitur uti Dominus.

11 Secus, quando convenitur uti talis, qui verè est talis, ut si convenitur usufructuarius, emphyteuta, feudatarius, & similis, qui verè possidet, in judicio possessorio non potest nominare proprietarium Dominum directum, *Motil. de grad. cis. nu.* 139.

Ubi autem conveniretur in judicio petitorio de totali re concernente etiam dominium directum, tunc procederet nominatio, *Paul. de Castr. in d. l.* 2. *C. ubi in rem actio.*

Usufructuarius itaque, emphyteuta, maritus, superficiarius, feudatarius, & similes, qui possident rem, propterea quotiescumque agitur etiam de proprietate, & ventilatur causa proprietatis, sive respectu juris penès alium existentis, tunc nomine dicti Juris ad alium pertinentis poterunt nominare in Dominum illum, qui est absens a judicio, *Capyc. Latr. decis.* 102. *num.* 28. *ex Mynsing. cent.* 2. *observ.* 57. *& D. Marad. ad Gallup. par.* 11. *cap.* 15. *num.* 4.

Et quod hoc procedat etiam in usufructuario universali, ibidem *num.* 130.

Si autem convenitur solum respectu possessionis, sivè juris spectantis ad possessorem tantum, ut quia emphyteuta convenitur ab alio dicente se potiorem emphyteutam esse, tunc non poterit Dominum directum in judicio nominare, quantum ad declinandum judicium, sed benè posset eum nominare, ut valeat ab eo de suis defensionibus informari, ut concludit *Bartol. in l. si quis alterius* 2. *C. ubi in rem actio num.* 7. & dictam opinionem *Bart.* esse communem dicit *Barbat. cons.* 84. *in* 4. *vol. Abb. in cap. quoniam frequenter §. in aliis, ut lite non contestata*, & *Episc. Alex. Sperel. decis.* 24. *tom.* 1. *num.* 14.

Sed *Baldus in d. l.* 2. *num.* 7. dicit indistinctè posse nominari in Dominum directum Dominum, vel alium, qui habet jus in re, ut proprietarius, &c. etiam si disputaretur de solo jure utilis dominii, & hoc ratione præjudicii, quod potest inferri respectu dominii directi, vel proprietatis, &c.

Et quod opinio *Bartoli*, sive ejus distinctio militet, quando utraque pars, idest actor, & reus non impugnant respectu dominii directi, vel respectu proprietatis, sive juris ad alium spectantis, tunc non admittitur nominatio quoad declinandum forum, per *text. in l. cujuscumque §. si fundus D. de usufructu*, & ita concludit *Bal. in d. l.* 2. *C. ubi in rem actio n.* 7. *in fin.*

12 Et quoties causa concernit præjudicium tam nominantis, quam nominati, & nominatus erit Clericus, tunc totam causam ratione connexitatis Clericus trahit ad Tribunal Ecclesiasticum, *Sperell. decis.* 24. *num.* 13.

Et etiam ratione individuitatis & ratione socii, vel correi Clerici, quia socius utitur socii privilegio, & ad

Ju-

Judicem Ecclesiasticum, uti ad digniorem remittenda est causa, ne continentia causæ dividatur, & ne contingat ferri diversas sententias, *Bartol. in l. præcipimus, §. per illum text. C. de appell.* & alii citati per dictum *Sperel. decis.* 23. n. 13. & ita intelligendus est *Motil. de grad. cit. num.* 139. & *Paul. de Castr. in d. l. 2. C. ubi in rem actio.*

Verum non admittitur nominatio, quando præsumi poterit nominationem fieri in fraudem, & malitiam evitandi judicium, nominandi nobilem potentiorem, &c. Quo casu licet ex sola nominatione regulariter eximitur nominans ab onere probandi, & liberatur ab instantia judicii, ut supra dixi, tamen ubi ex conjecturis præsumi possit dicta fraus, cogi potest nominans ad probandum nominatum esse verum possessorem.

13 Nominans enim excipit, ergo probare debet suam exceptionem, ubi est suspicio in contrarium, *l. in exceptionibus, D. de except. Menoch. d. remed.* 14. *recup. num.* 495.

Conferunt dicta per *Rendel. in Constit. Sancimus, vers. venditio fiat irrita, fol.* 270. *num.* 20. ex doctrina *Abb. in cap. quoniam frequenter §. in aliis, ut lite non contestata, Affl. dec.* 247.

14 Hinc passim practicamus, quando nominatio fit in Clericum, vel aliam personam exemptam, vel in potentiorem, & opponitur, vel erit præsumptio fraudis; quod sit talis nominatio, mutandi fine Judicem, tunc etiam si Clericus compareat petens se remitti ad suum Judicem competentem, denegatur remissio; & forma decreti talis est, videlicet.

Procedatur, petita remissione non obstante, citra præjudicium tamen nominationis, & de oppositis habeatur ratio in expeditione causa, Sanfel. sect. 39. *num.* 4. *Marant. par.* 6. *membr.* 6. *Muscat. par.* 3. *gl. nominet, & gloss. pari passu.* Conferunt dicta per *Affl. & Ursil. dec.* 197.

Et ratione, quia in compilatione termini si detegitur fraus, nominatione nullum infertur præjudicium, quia Clericus nominatus non debuit se auctorem fieri falsitatis, sed si jure constet Clericum esse possessorem, tunc remittitur ad suum Judicem, & sic non perdit suum privilegium, *Menoch. d. remed.* 14. *num.* 489. *& seqq.*

Et ita fuit in S. C. practicatum ad relationem D. Consil. Flavii Gurgo in causa assistentiæ petitæ per N. N.

Et si Clericus compareat, & offerat se paratum subire judicium coram suo judice competente, non admittitur responsio, sed contra nominatum proceditur.

Non tamen nominatus amittit privilegium fori, nec nominato præjudicium aliquod generatur, *Menoch.* ubi supra.

C A P. LVI.

De Tertio veniente ad causam.

Quarta species dilatoriarum, quæ non respiciunt merita caussæ, sed processum.

S U M M A R I U M.

Tertius veniens in judicio auditur in terminis, in quibus causa reperitur, cum limitationibus, n. 1.

Tertii ad judicium venientes sunt Triplici genere, alii coadjuvat actorem, alii reum excludunt, alii utrumq; In primo & secundo genere, audiuntur in terminis, in quibus causa reperitur; in tertio genere, audiuntur ex integro, num. 2.

Tertius veniens ad infringendum jura utriusque, facit supersedere, ut simul expediatur causa, num. 3.

Textus in l. is a quo 58. ff. de rei vindic. *declaratur,* n. 4.

Tertius quando venit eodem jure, debet eodem contextu definiri, sicut diverso jure, num. 5.

Tertius si non petit supersederi in causa, cessat dispositio l. is a quo, num. 6.

Tertius si decernitur quod assistat tantum, non potest Judicem recusare, secus si sit audiendus, num. 7.

Tertius quando comparet, ut creditor, vel ut fideicommissarius, tunc assistit, num. 8.

Tertius si impedit executionem sententiæ super re per ipsum possessa, auditur summariè, & impeditur interim executio, num. 9.

Tertius quando allegat executum in bonis propriis actione personali auditur, secus in actione reali, nu. 10.

Clericus in actione reali auditur, juxtà decisionem de Franch. *quæ dec. impugnatur* a Reg. de Marinis, nu. 11.

Tertius audiendus est, si doceat de interesse apparenter licet non existente, num. 12.

Tertius citandus est, quando sententia in consequentiam ipsi noceret, num. 13.

Tertius veniens in causa quando tenetur de expensis cavere, num. 14.

Tertius in judicio executivo petens se præferri, agitur via ordinaria, donec examinatur prælatio, num. 15.

Uxore se opponente executioni facta in bonis viri, processus executivus convertitur in viã ordinariã, nu. 16.

Uxor an via ordinaria audienda est, opponens contra creditores in bonis viri vergentis ad inopiam, cum limitationibus, & declarationibus, num. 17.

Tertius veniens in judicio executivo post sententiam, ante tamen quæsitam possessionem, impedit viam executivam, num. 18.

Oppositio tertii venientis ad causam si calumniosa est, non admittitur, num. 19.

Clericus uti tertius veniens ad causam, an remittatur ad forum Ecclesiasticum, cum distinctione, num. 20.

Tertius quando impedit viam executivam, & quando non, declaratur, num. 21.

Tertius potest omnes exceptiones concernentes defensionem suam proponere, & judicium differre, num. 22.

EXemplificata est praxis circa personam Judicis, & personam litigantium, quæ est tertia species dilatoriarum respicientium merita causæ.

Est tempus nunc transeundi ad dilatorias, quæ merita causæ non respiciunt, sed respiciunt processum; ideo sequitur hoc *Cap.* 56. *de tertio veniente ad causam.*

1 Tertius comparens in judicio auditur in terminis, in quibus causa reperitur, v3.

Post publicationem veniens non poterit producere testes; cum principalis non potest, etiamsi tertius ignorans fecisset, *Sanfel. dec.* 90. *num.* 26.

Limitatur in pupillis, & aliis privilegiatis, qui gaudent primo, & secundo beneficio, *Afflict. dec.* 15.

Limitatur etiam, ubi tertius nescivit litem motam, & erunt litigantes bonis moribus, minimè suspecti de calumnia, tunc æquitate Judicis conceditur terminus summarius ad novos testes producendos, etiam post didicita testificata, etiam super eisdem articulis, vel contrariis, *Afflict. decis.* 235. *num.* 4. *Felin. in cap. fraternitatis.*

Quod intellige de tertio veniente ad coadjuvandum Reum, ut est auctor laudatus, & similis.

Secus quando venit ad infringenda jura utriusque, quia tunc per terminum probatorium, qui conceditur dicto tertio, non impeditur cursus primi judicii, & auditur absque præjudicio illius, *Franch. decis.* 261. licet de hoc dissonæ sint opiniones, ut inferius dicimus.

2 Nam ut melius hoc intelligatur, præmittendum est, quod tertii oppositores sunt triplici genere.

Alii coadjuvant actorem, alii reum, alii excludunt utrumque.

In primo, & secundo genere admittuntur in terminis, in quibus causa reperitur.

In tertio genere audiuntur ex integro, ut *Carlev. lib.1.tit.3.disput.12.nu.18.* & allegat *Covar.in pract. cap. 13. in principio*, *Barbosa in l. si alienam 12. ex num.16. & l.Titia 55.ex num.6. ff. solut.matrim.Gayll.observat.70.& 71. Fabius de Anna cons.97.& 98. Peguera decis.972. par. . . . Cancer. var.resol.2.par. cap.16.ex num.1.*

3 Tertius veniens ad causam ad infringendum jura utriusque partis, facit supersedere in causa, & tota causa unica discussione, & sententiâ est quoad omnes terminanda, quãdo sese objicit petens pro neutro ferri sententiam, ita *Bald. in c.1. §.si duo de pace tenenda, Afflict.decis.235.* ubi concludit processum supersederi, donec concludatur alius processus, & simul expediantur istæ causæ, ita quoque *Alex.in l.is a quo, ff.de reivindic. Ursill.dicta decis.235.in fin. Ann.cons. 67.num.4.*

4 Nec obstat *d.l. is a quo ff.de reivindic.* quæ procedit, quoties duo authores actione reali petunt a convento eandem rem in diversis judiciis, secus quando pendente lite inter duos, tertius sese objicit, petens actorem ab actione intentata excludi, & reum ad sibi rem restituendam condemnari, ut explicat sensum *dict. l.is a quo Menoch. consil.248.num.26.Scacc. de appellat. par.2. lim.6. membr.4.num.8. & 50. Cavalc.dec.4.num.5.*

Contrariam opinionem veriorem contendunt *Covar. cap.14.pract.num.4.* & alii, quos sequitur *Giurba dec.1. num.32.* quem probasse pluries S.C.ex *Præsid.de Franch.decis.261.* tradit *Anna cons.97. num.12.* cum durum sit, ut secundus faciat supersedere, & differre primum, quousque secundus ordinetur processus, *Muscat.in par.3.glos.nominet in sua addit.* A. sequitur decisum *de Franch.* hic, & concludit esse procedendum ad expeditionem causæ inter partes non obstante oppositione tertii comparentis ad infringendum jura competitorum post citationem ad dicendum, ut latè ibi, unde qui primo obtinebit, cautionem præstabit de restituendo rem in casu succumbentiæ, juxta *d.l.is a quo ff.de reivindic.* qui sic summatur. *Si duo vindicant eandem rem ab eodem possessore, primo vincenti traditur, præstita cautione*, & verba *Tex.* sunt vz. *Is a quo fundo petitus erat; ab alio ejusdem fundi nomine conventus est. Quærebatur, si alterutri eorum jussu judicis fundum restituisset, & postea secundum alterum petitorem res judicaretur. Quemadmodum non duplex damnum traheret? respondi, ut priori Judex adjudicaret, eum oportere, ita fundum petitori restitui jubere, ut possessori caveret, vel satisdaret, si alter fundum evicisset, eum præstare.*

Et per hunc *textum* refert *de Franch. dict. decis. 261.num.7.* decisum, esse procedendum ad expeditionem causæ, petito beneficio tertii minoris non obstante, & *num.15.* refert inter Catharinam Pellegrina, & Alfonsum Sances super petitione Tertiariæ Ferri in R.C.Sum.; dum subintravit Reg. Fiscus, & petiit in judicio supersederi, & facta relatione in Reg. Coll. fuit decisum, procedi ad expeditionem causæ inter partes, salvis juribus Reg. Fisci.

Aliam *decis.* refert *Galeot. controv.2.tom.1.nu.78.* quem *Galeot* sequitur *Reg. Latro decis.186 num.12.& Mastrill.ad dict.Latr.num.6.* ubi citat *Sanfel.decis.70. num.32.de Marin.ad Revert.decis.233.* ex *tex. in l. si hæres ff. si cui plusquam per l.Falcid.&c.*

Sed *de Luca ad Franch.obser.261.num.2.* hanc adducit distinctionem.

5 Aut Tertius venit eodem jure, non diverso, tunc actio prioris litigantis discuti non potest, nisi de juribus novi oppositoris, & de instantia actionis dicti tertii discutiatur, ita *Galeot.controv.45.lib.1.num.10.*

Aut venit ex diverso jure, tunc non impedit processum ad ulteriora, sed procedit *l. is, a quo*, ut *Sanfel.dec.90.num.28.* Ratio assignatur a *dict.de Luc. in d. observ. num. 1.* nam *d. l.is, a quo* supponit illæsum manere, per cautionem, tertium, qui posterius comparuit.

Sed quando ex eodem jure causa unius est præjudicialis alteri, quæ exemplificatur in secundis litigantibus, qui ambo dicunt conventum esse colonum suum, idem in duobus cessionariis, vel in cedente, & cessionariis concurrentibus.

Tunc debet eodem contextu definiri lis, *Menoch. num.20.vers.respondetur 5.d.cons.448.*

Et demum *dict. de Luc. num. 2.* concludit etiam, quod

6 Tertius cum se opponit, & non petit supersederi in causa, & impediri processum, sed solum vult, quod super utroque jure pronuncietur, tunc cessat dispositio dictæ *l.is a quo*; ita *Menoch.* ubi supra *num. 20.* & unica sententia res definitur, & in hanc opinionem inclinasse *Præsid.de Franch.* probat *Reg.Galeota dicta controv.45.a num.11.* maximè ubi processus tertii oppositoris est etiam instructus, *Theod.num.38.alleg.66.* ut latè *d. de Luca* ubi supra.

7 Tertius si decernitur, quod assistat tantum, non potest Judicem recusare, ex *Panorm. in cap. cum super, de offic.deleg.*

Aut decernitur, quod sit audiendus; & tunc potest recusare, *Reg.Latr.decis.164.num.3.* plures decretationes recenter cumulat *Petr. ris.265. num.29. Altimar.ad Rovit.dec.1.num. . . .*

8 Tertius quando comparet uti creditor, tunc assistit, quamvis agatur de totali, & formali suo interesse.

Item fideicommissarius pro futuro suo interesse pendente conditione, ut *de Luca* ubi supra.

Sed quando tertius assistere debeat, & quando audiri, videndi sunt *Fontanell.decis.557. & Gizzarell. decis.41.*

9 Tertius asserens possidere rem petitam, impediendo executionem sententiæ, auditur summariè, & interim supersedetur in executione, *Sanfel. dec.37.num.5.*

10 Tertius allegans esse executum in bonis propriis, est audiendus, quando sententia est prolata in actione personali, secus in actione reali, tunc enim tertius nunquam est audiendus; sed debet sententia in actione reali executioni demandari, aliàs esset illusoria; ita *de Marin. lib.2. resol. 53. num. 2.* ubi citat *Innoc.in cap.veniens ad sedem num.1.de testibus, Bart. Alex. & Jason in l.a Divo Pio §. super rebus ff. de re judic. Abb.& Felin.in d.cap.veniens, & Cacher.* omissis aliis *dec.38.* & ita in dies servari testatur.

11 Et licet Clericus fuit auditus ad impediendam executionem in actione reali contra laicum prolatam, allegans fuisse latam super suis bonis, ut decisum refert *de Marin.* junctis aulis in Sacro Consilio, referente *Dom.de Franch.* ut *in d.resol.num.1.* tamen idem *de Marin.d.decision.* impugnat ex supracitatis, & maximè quia Clericus habuerat notitiam litis motæ, quo casu nunquam est tertius veniens audiendus, ita resolvit *de Marin. num.4.* ex *Imol.in l. a sententia* post *num.13. ff.de appellat. Alex. in l.a Divo Pio §. si super rebus num.24. ff.de re judic. Honded.* latè *in cons.19. num.19.lib.1. Joseph Ludov.dec.26. nu.6. Covar.pract. qu.cap.13.num.2. Rovit.dec.1.num.33.*

12 Tertius comparens est audiendus, si apparenter doceat de interesse suo licet non existente, quod aliquo tempore possit sibi sententia nocere, *Sanfelic. decis.91.num.12.& 15. Gizzar.decis.41.num.6.* Vide, quæ diximus *in cap.de citat.*

Tertio comparente, sat est docere de interesse summariè, videlicet per juramentum, aut aliter saltem apparenter, quamvis probatio omnino non concludat,

dat, *Sansel. decis.9. num.13. & 14. Vant. in tract. de nullit. tit.45. quis possit dicere de nullit. num.24.*

13 Tertius comparens in judicio, quando sententia ex consequentia ipsi noceret, est citandus, & non valet, quod fit eo non citato, *Sansel. dec.90. nu.10.* ubi allegat *Bald. in d.l. duabus, §. igitur si quis, ff. de jurejur. Alex. cons.156. vol.2.*

14 Tertius veniens in causa, quando tenetur cavere de expensis, & in qua parte judicii, diximus *in cap. de except. cautionis expensarum.*

15 Tertius oppositor veniens in judicio executivo, ut cum unus creditor se opponit executioni ab alio factæ, petens se preferri primo venienti, facit supersedere in via executiva, & agi debet via ordinaria inter ipsos, donec examinetur quis sit potior, & prior, & cui sit prius satisfaciendum de bonis debitoris, & hoc si debitor non sit idoneus, nam cum debitor est idoneus ad solvendum omnibus suis creditoribus, tunc unus creditor non impedit viam executivam alterius. *Cacheran. dec.65. num.6.*

16 Item si uxor se opponit executioni factæ in bonis mariti, in quocumque statu sit processus executivus silere debet interim, dum inter ipsos creditores agitur via ordinaria, & examinatur, cui sit prius satisfaciendum, ita concludit *Carlev. lib.1. tit.3. disp.12. ex num.4. & 5.* & allegat *Bart. in l. a D. Pio 15. §. si super rebus num.3. ff. de re judic. Natta cons.300. nu.2. & cons.327. num.1. tom.2. Joseph Ludovis. dec. Perus. 36. num.26. Tusch. lit. C. concl.213. num.38. & lit. T. concl.86. ex num.19. Surd. dec.335. num.6. & 22. Anna sing.28. in fin.*

17 Et quod uxor se opponens executioni factæ per alios creditores in bonis mariti, vergentis ad inopiam, quod sit audienda via ordinaria, & supersedendum, sentit *Afflict. decis.134. num.12. & Addent. Chartarius decis.8. Giurb. decis.16. & decis.61. ex nu.15. Thesaur. dec.207. Thesaur. qu. for. lib.2. qu.65. num.6. Franch. dec.54. Gram. dec.92. ex nu.17. Cacheran. dec. 172. Anna sing.598. Fab. de Ann. cons.63.*

Contrariam vero sententiam tenent alii, quod uxor non potest impedire executionem factam ad instantiam creditorum super bonis viri, tam si inhæret tacitæ, quam expressæ hypothecæ, etiam si innitetur expressæ, vallatæ cum clausula constit. & precar. ut disputat ad partes, & concludit *Barbat. de assistent. Glos.2. num.93. vers. Ego autem*, *Thesaur.* decisum refert *decis.207.*

At non recedendum est a prima sententia, rejecto *Barbat.*, cui respondet *Motill. in suo Archetypo fol. 131. num.3.* post *Sansel. dec.131.* ubi *num.5.* refert *Bal. Gram. Ursil.* & alios tenentes contra *Barbat.*

Distinguunt, sivè limitant alii, quando mulier vult impedire creditores procedentes ad executionem bonorum viri, non vigore constituti, & precarii, ut est casus *dec. Thesaur.207.* ubi creditores jus executivum exercebant, & Senatus contra mulierem decrevit, quia illa ordinariè procedebat absque constituto, & precario, & non probata inopia viri, nec obtenta sententia super assecuratione, ut advertit *Motill. in suo Archetypo num.18. fol.13.* ubi latissimè.

Ubi itaque mulier agit vigore constituti, & precarii, expeditum habet iter contra tertios possessores, & consequenter contra creditores; & quando sine constituto, & precario, tunc non probata exceptione, quod vir vergit ad inopiam, vel non obtentâ sententiâ super assecuratione, non poterit impedire judicium executivum, ut *d. Motil. ibid.*

Quæ tamen limitatio, sivè conclusio sublimitatur in pluribus casibus.

Primo cum fuerit maritus forjudicatus, & propter bannum, cogeretur peregrinari, aut publicatis omnibus bonis, tunc dicitur vergere ad inopiam, tunc potest uxor, petendo assecurationem, impedire venditionem bonorum pro concurrenti quantitate dotis, & antefati, latè *Motil.* ubi supra *num. 24.*

Secundo, ubi creditor vigore sententiæ, vel pacti executivi, exequi faceret bona mariti, & adversus executionem alius creditor se opponeret, petens in pretio perveniendo, aut pervento ex bonis executis præferri, & uxor viri tunc se opponeret executioni factæ, petens se esse præferendam pro dote, & antefato, tunc esset supersedendum in dicta executione, & interim termino ordinario esset audienda, ut *Dom. Cons. Carlev. de judic. lib.1. tit.3. disp.12. nu.5. & d. Motil.* ubi supra *num.25.*

Tertio, ubi maritus unum haberet fundum, super quo facta fuisset executio ad instantiam creditorum, tunc licet uxor in promptu inopiam viri non probaret, impediret venditionem illius, quia si venderetur, non esset mulier magis cauta super pretio, quam super fundo.

Et si consignaretur creditori sub cautione, mulier interim non haberet, unde se, & filios aleret, *Motil.* ubi supra, ex traditis per *Franch. dec.54.* sub *nu.15.*

Quarto si fuerit factus concursus creditorum, quia tunc urget suspectio vergentis ad inopiam, impeditur venditio, & adjudicatio, donec graduetur uxor pro sua dote, & antefato, *Motill.* ubi supra ex *Castill. de usufruct. cap.19. n.11.* & idem *in 4. tom. contr.59. n.24.*

18 Tertio veniente in judicio executivo, ut supra dictum est, impeditur executio, sive via executiva primo creditori, quando licet post sententiam, tamen ante venditionem bonorum debitoris iste tertius, sive ut clarius dicam, iste secundus creditor compareret, aut ante adjudicationem, aut quæsitam possessionem, nam si post ista facta secundus creditor compareret, tunc executio nullo modo impeditur: sed creditori tardius venienti restabit ordinariè agendi contra possessorem, non impedita executione, ita concludit idem *Carlev.* ibidem *lib.1. tit.3. disp.12. num.2.* & allegat *Giurba decis.61. ex num.3.* & alios.

19 Sicuti neque impeditur, si oppositio istius tertii sit calumniosa, solum eo fine facta, ut retardetur executio; nam tunc non solum non impeditur executio prius facta, sed neque est admittenda oppositio, argum. *cap. suscitata 6. de in integrum restit.* Hanc limitationem tradunt *Jason in l.4. §. condemnatum. nu.11. ff. de re judic. Covar. in pract. cap.16. num.2. Peguera decis.7. num.22. par.2. Gail. observ.69. num.5. & observ. 70. num.20. Rodriquez de execut. cap.8. num.2. Carlev.* ubi supra *num. 16.*

20 Tertius Clericus, sive alia persona Ecclesiastica principaliter pro suo interesse coram Judice sæculari comparens, an remittendus sit ad suum Judicem Ecclesiasticum?

Antequam ad resolutionem deveniamus, præmittendum est, quod

Tertius dupliciter ad causam venire potest, & in ejus arbitrio est venire in judicium ad defendendum collitigantem, vel adducere principaliter jus suum, & protestari, quod per illud judicium, & per qualemcumque sententiam nullum inferatur præjudicium juribus suis, juxta *Carav. pract. cap.5. num.8.*

Et primo modo, dum comparet ad coadjuvandum unum ex collitigantibus, auditur in terminis, in quibus causa reperitur coram eodem Judice, ut late sup. diximus, ita *de Luca ad Franch. observ.492. num.4.*

Secundo modo, dum non venit ad defendendum collitigantem, sed principaliter deducit jus suum, potest principaliter facere causam committere pro suo interesse, & auditur ex integro, ut supra diximus, ita *Seraphin. dec.906. post num.1.*

His sic stantibus, si tertius erit Clericus, & comparet primo modo ad coadjuvandum actorem, vel reum, certè non remittitur ad Judicem Ecclesiasticum, sed cogitur defendere collitigantem coram eodem Judice

laico, ubi est cœptum judicium in terminis, in quibus causa reperitur.

Sed si dictus tertius Clericus comparet secundo modo, principaliter pro suo interesse, certè dicta persona Ecclesiastica ad suum Judicem Ecclesiasticum remittenda est, ut ex integro audiatur coram suo Judice competente, non impedito tamen dicto judicio cœpto inter laicos collitigantes, nam fit interlocutoria, ut reservata sint jura dicto tertio, & nullum inferatur præjudicium per sententiam proferendam in dicto judicio, prout sic judicatum ad instantiam matris prætendentis similiter successionem filii, quæ comparuit uti tertia jus suum principaliter deducens in lite vertente cum alio, contra Patrem hæredem declaratum dicti filii, *de Franch.decis.493.de Luc.* ibi, qui *nu.3.* dicit non impediri cursum judicii cœpti, per *text.in l.si suspecta ff.de inoff.testam.*

Et ita Intelligendus est *Reg.de Marin.lib.2. resolut.* 179. qui resolvit cum *Dec.cons.ult.num.7.& Anchar. in reg. ea, quæ qu. 17. circa finem de regul. juris in 6. Honded. cons.25. num.16. lib.1.Phanuc.de invent. qu. 240. num. 12. & 23. In tract. divers.* volentes personam Ecclesiasticam principaliter pro suo interesse comparentem ad Judicem Ecclesiasticum esse remittendam.

Unde si quis ad instantiam creditoris faciat executionem, vel sequestrum super bonis debitoris Laici, comparente Clerico, & opponente bona executa, sivè sequestrata esse propria Clerici, illaque possidere asserente, ad Ecclesiasticum remittendus est, & neque judicium reconventionis, tali casu, ad instantiam creditoris laici potest prætendi, cum in tantum datur reconventio, in quantum procedit conventio, & in dicto casu non sunt dicti termini applicabiles.

Sed id, quod primo est hic advertendum; quod licet dictus

Tertius pro suo principali interesse remittitur ad suum Judicem, si est diversi fori; & si est eiusdem, potest facere committere principaliter causam pro suo interesse;

Tamen cursus judicii cœpti inter primos collitigantes, non impeditur, ut firmat *de Luc.ad Franch. d.obs.497.num.3.*cum *Merlin.contr.30. cent.1. nu.22.* ex *l.si suspecto, ff.de inoff.testam.*

Secundo est advertendum, quod tertius Clericus, vel alterius fori pro suo interesse principaliter comparens, est ad suum Judicem remittendus, quando veniret ut correus in causa, secus si veniret ut Actor, ut quando non esset possessor, sed forte aliquod haberet interesse contra laicum, eo enim casu non læditur Ecclesiastica libertas, ex quo dum Clericus aliquam habet actionem contra Laicum, cum illam exercere voluerit, tenetur coram seculari comparere, ita *de Marin.lib.1.resol.5a. num.1a. ex Tusch. lit.C.concl.239.num.21.vol.1.Ricc.dec.160.par.5.*idem *de Marin.lib.2.resol.6.num.2.*

Est insuper advertendum, quod tertius allegans bona executa, vel sequestrata esse sua, remittitur ad Judicem suum, quando certo constat ipsum tertium Clericum, vel alterius fori esse possessorem.

Secus in dubio, ut si fuerit executa res, quæ creditur possideri per Laicum, & Clericus opponeret, ut eam impediret, petens se ad proprium Iudicem remitti, nam tunc dictus Clericus coram seculari debet probare, juxta tradita per *Carlev.* latè *lib.1.tit.1.disp.2.qu.7. sect.3.*post *nu.933.*ex *Gramat.dec.41.Ricc. resol.146.Capyc.decis.8.num.7.*& ex aliis ibi congestis, qua probatione facta si certè constat illa bona per ipsum Clericum possideri, statim remittitur, & non potest Actor, prætextu, quod habet aliquod Ius, etiam contra Clericum trahere illum coram dicto Iudice sæculari, prætextu reconventionis, vel prorogationis factæ.

Dum dictus Clericus non voluntariè, sed coactè venit ad implorandum officium Iudicis, ne super bonis suis molestetur, & ideo nec reconventio, nec prorogatio habet locum in dicto casu, ut latè *de Marin.*ubi supra *d.resol.179.per totam.*

21 Tertius in judicio comparens, non impedit viam executivam prius motam, sed procedendum est ad sententiam, & venditionem bonorum, oppositione non obstante, præstita cautione de restituendo ad beneficium creditoris tardius venientis in casu succumbentiæ; & hæc sententia est contraria illi, quam superius diximus, & hanc tuentur *Tusc.lit.T.conclus. 86.num.13.* & ex *num.16.* licèt non satis clarè habeatur ob ea, quæ adjungit, sed clarius hoc dicit *Costa tract.de re integra disc.95.num.6.& 8. Giurb.dec.61. num.2.&17. & 18.* sed his respondet *Carlev.* ubi supra ex *nu.13.* qui concludit non recedendum esse a prima sententia superius dicta. Nam *Text.in l.a Divo Pio 15. §.sed & illud, vers. quod si res, ff. de re judic.* ubi se fundant dicti contrarii, loquitur in casu diverso, nam nos loquimur, cum tertius venit contra debitorem prius moventem judicium executivum, & contenditur uter ipsorum præferatur, & *d. text.* ubi se fundant, loquitur, quando concurrunt duo creditores super eodem pignore, quod pignus venditur, cum cautione solvendi pignus anteriori, quia unus obtinuit sententiam, & non aderant bona debitoris, quæ possent capi, nisi dictum pignus inventum apud alterum creditorem potiorem, vel anteriorem, inter quos non contenditur uter præferatur, sed solum, ut pignus vendatur, ut satisfacto priore creditore, possit reliquum pretii converti in satisfactionem alterius. Nec obstat *Text.in l.cur idem 60. de pet. hæred.* quia ibi agitur ad hæreditatem, vel rem singularem actione reali, vel petitione hæreditatis, aut reivindicatione, & tertius se opponit, quod res ad se pertinet, tunc primum judicium non retardatur, & qui primus obtinet sententiam, obtinet executionem, sed præstatur cautio tertio oppositori de restituendo illi in casu victoriæ; Tunc enim agitur de re, quæ potest avocari a secundo illo possessore, sicut avocaretur a primo.

At in nostro casu superius proposito, agitur actione personali ad obtinendam pecuniam a debitore, semel venditis bonis. Ideo securius est bona debitoris pignorata conservari, & differre eorum venditionem, ut prius diffiniatur cui, & quantum solvi debeat.

Neque obstat alius *Tex.in l.is a quo 57.ff.de reivindicatione*, de quo latè relinquitur videndum apud *Franch.dec.261.*ex *num.3. Afflі.dec.15.num.2.dec.232. De Amat.resol.variar.99.lib.2.* ex *num.30.*

Tertius veniens ex necessitate ad defendendum causam, ex persona sua non potest opponere exceptionem declinatoriæ fori, *tex.est in l.venditor ff.de judic.*

Et rationem assignat *Annibal. Troysius super prag. 11.de ord.Jud.* quæ incipit *Cursu dilationum nu. 39.* quia forum metitur ex persona rei, ideo cum laudans auctorem fit reus conventus ab actore, & non auctor laudatus, sive tertius veniens in judicio *glos.in d.l.venditor*, merito iudicium, ubi est cœptum, ibi prosequi debet, & ibi assistere debet dictus Tertius veniens, sive Auctor laudatus.

22 Tertius veniens ad causam licet non possit forum declinare ex sua persona, ut supra dictum est, potest tamen alias exceptiones concernentes defensionem ex sua persona, in judicium afferre, *tex.* est *in l.denique §.generaliter ff.mandati, Bart. in l.si quis libertatem ff.de petit.hæredit.*

Et ratio assignatur ab eodem *Troysio* ubi supra, quia illæ aliæ exceptiones concernunt defensionem spectantem principaliter ad ipsum tertium venientem ad causam, sive ad ipsum auctorem laudatum, quia jus

jus principale metitur non ex persona rei laudantis auctorem, sed ex persona actoris, & auctoris laudati.

Alia vide *in exceptione Auctoris laudati.*

C A P. LVII.

De Declaratione circa usum.

S U M M A R I U M.

DEclaratio circa usum est actus, quo instante altera parte quis declarat uti, vel non uti testibus, & scripturis, num. 1.

Declaratio circa usum inventa fuit, ut pœna falsi coerceri possit Principalis, num. 2.

Falsitatis auctor punitur absque dict. declaratione, nu. 3.

Declaratio circa usum peti debet ad finem redarguendi de falso, alius de falso non tenetur, num. 4.

Declarationem circa usum faciens, non dicat quod nolit uti, sed quod non expedit uti, & assignatur ratio, n. 5.

Falsitas testium productorum a Procuratore, non nocet Principali, qui nunquam comparuit, & exemplificatur in marito in causa uxoris, num. 6.

Principalis tenetur respondere, vel ratificare declarationem factam a Procuratore, num. 7.

Declaratio circa usum non valet, si fiat a Procuratore non habente mandatum specialissimum, & ratio affertur, num. 8.

Falsos testes, vel scripturas producens, eisque utens, amittit causam, & pœna falsi punitur, & quæ pœna sit de jure communi, & quæ de jure Regni, num. 9.

Declaratio circa usum peti potest ante, & post sententiam quandocunque, & assignatur ratio, num. 10.

Declaratio circa usum non cogitur fieri incontinenti, sed potest peti terminus ad consultè respondendum, num. 11.

Declaratio circa usum in nostro Regno non fit sponte, sed parte petente, nec fit protestative, & confuse, nec sub conditione, num. 12.

Formula declarationis circa usum, cum declarationibus, & assignatur ratio, num. 13.

Declaratio circa usum non est admittenda, nisi fiat explicite, & positivè, cum declarationibus, num. 14.

Falsus in uno judicatur falsus in omnibus, num. 15.

Declaratio velle uti introitu tantum, & non exitu non est admittenda, num. 16.

Falso instrumento utens non est admittendus ad alias probationes, num. 17.

Clericus litigans coram laico punitur pœna amissionis causæ a Iudice laico, num. 18.

Probationes non probant, quando recusatur fieri declaratio circa usum, num. 19.

Recusante aliquo facere declarationem, qua praxi utimur ad illum cogendum? num. 20.

Actor negans declarare circa usum non solum condemnatur ad principale negotium, sed ad expensas, nec amplius est audiendus, & assignatur ratio, num. 21.

Declaratione circa usum petita, & non facta si fuit provisum procedi ad ulteriora, acta non erunt nulla, n. 22. vide in fin. hujus capitis.

Mandatum specialissimum requiritur ad sic, & sic declarandum, & assignatur ratio, num. 23.

Mandatum generale ad declarandum circa usum non censetur factum, ut procurator utatur falsis, num. 24.

Declaratione circa usum facta a principali, potest etiam cogi procurator ad illam faciendam; sed facta a procuratore, & ratificata a principali sufficit, num. 25.

Falsos testes, vel falsas scripturas producens, illisque utens perdit causam, & punitur una cum testibus de falso, num. 26.

Falsitatem committens actor, & reus, solus actor perdit causam, & punitur falso, sed reus punitur solum falso, num. 27.

Declaratio circa usum fit, præcedente instantia partis ad mentem Pragmaticæ num. 28.

Utens falsitate ipso jure in Regno perdit causam, absque sententia declaratoria, num. 29.

Pœna falsi quis punitur in duobus casibus in causa civili, qui casus declarantur, num. 30.

Falsum instrumentum conficiens tenetur ad omne damnum, & interesse, & punitur pœna mortis in Regno, & qui non est Notarius punitur pœna deportationis, num. 31.

Notarius falsificans aliam scripturam punitur pœna extraordinaria, & officio privatur, num. 32.

Falsitas in re modica leviter punitur, & quæ dicatur modica, cum limitatione, num. 33.

Falsi pœna neuter punitur, quando unus contradicit alteri, cum limitationibus, num. 34.

Falsitas in criminali quoad torquendum creditur Notario, non quoad puniendum, secus in civili, num. 35.

Falsitas punitur per Iudicem, apud quem fuit commissa, num. 36.

Sindicatores sunt competentes pro falsitate coram ipsis commissa, etiam contra exemptos, secus si ut principalis deponit, & secus si Clericus, num. 37.

Falsum contra se ipsum nemo tenetur deponere, num. 38.

Falsam deponens Clericus coram sæculari, remittendus est ad Ecclesiasticum, ut puniat, num. 39.

Falsum deponens laicus coram Iudice Ecclesiastico ut testis, punitur a dicto Iudice Ecclesiastico; secus si ut principalis deponat, num. 40.

Falsitate non sufficienter punita à Iudice civili, in causa civili, Judex criminalis potest petere remissionem, ne remaneat impunita falsitas, & declaratur textus in l. nullum C. de testibus, num. 41.

Falsitas si constat ex eisdem actis in causa civili, prius expeditur Iudicium falsitatis, & deinde Iudicium Principale, in Curiis Ecclesiasticis, & extra Regnum, secus de jure Regni, num. 42.

Præjudicialia sunt sublata in Regno, num. 43.

Fidejussoriam cautionem de restituendo tenetur præstare qui obtinet sententiam in Regno, num. 44.

Causa civilis non impeditur ob criminalem falsitatis, num. 45.

Scriptura, si dubitatur an sit vera, vel falsa, est in electione litigantis agere criminaliter, vel civiliter, num. 46.

Originale tunc actor tenetur præsentare, quando est apud partem, non autem quando est apud Notarium, nu. 47.

Iudex ex officio præcipere potest Notario, ut exhibeat protocollum, num. 48.

Notarius non tenetur exhibere protocollum de instrumento in actis non exhibito, illudque de falso redarguere volenti, num. 49.

Formula declarationis circa usum facta per procuratorem, num. 50.

Formula declarationis circa usum facta a muliere extra judicium, num. 51.

Formula declarationis circa usum facta a muliere nolle uti actis, & similiter extra judicium, num. 52.

Hodie sublata dicta declaratio ex nov. Constit., nu. 53.

1 QUid sit Declaratio circa usum? Respondetur, est actus, quo instante altera parte, quis asserit se velle uti, vel non testibus, & scripturis. Ita *Verd. ad Gallup. par. 2. cap. 27. num. 58. fol. 207.*

2 Declaratio circa usum inventa fuit ad hoc, ut pœna falsi possit puniri Principalis: Nam qui aliena falsitate utitur, non punitur, nisi dolo malo usus fuerit: Non enim semper est in dolo, & poterit declarare animum suum nolle uti, & sic evitabit pœnam falsitatis, non enim sufficit usus, sed positiva declaratio utendi, ut quis puniatur pœna falsi, *Afflict. dec. 189.*

3 Quod est secus in Auctore falsitatis, qui eo ipso punitur, cum falsi crimen committat absque dicta declaratione, ita *Imper. Valerianus in l. si falso 8. C. ad l.* Cor-

Cornel. de fals. & qui's gravius punitur circa fabricationem falsitatis, quam circa usum testium falsorum, *Ursill.ad Afflict.dec.*189.*num.*5.

4 Hinc petens declarationem circa usum debet exprimere, quod petit ad finem redarguendi de falso, aliàs si hoc non exprimat, non tenetur pars facere declarationem: *Rovit. in pragm.*1. *num.* 16. *de falsis*, *Novar.in d.pragm.num.*4. *Verd.ad Gallup. par.*2. *cap.* 27.*num.*58. *fol.*209.

Et si fecerit declarationem, non tenetur de falso, quando non fuit petita cum dicta clausula ad finem redarguendi de falso, *Dom. Constant. super d.pragm.* 4.*de dilation.*

5 Et qui facit declarationem, non dicat, quod noluerit uti, sed quod non sibi expedit uti, sive non sunt necessaria in causa, *Ursill. ad Afflict. decis.*186.*nu.*4. *Capyc.dec.*67.*Petra rit.*70.*num.*13.

Et ratio assignatur ab *Annibale Troys. super prag.* 31.*de falsis*, quia tali responsione posset comprehendi esse falsos testes, juxta ea, quæ habentur *in l. si adversarius C.de fide instrum.*

Sed respondendo, quod sibi non expedit uti, sive non est hæc necessitas in causa, redditur cautus respondens, ita *Bald. in l.fin.pen.col.C. si ex falsis testib. Troys.*ubi supra *num.*12.

6 Si productio testium falsorum fuerit facta a procuratore in causa, in qua principalis nunquam comparuit, non debet amittere causam, ut declarat *Capyc. decis.* 67. exemplificando in marito, qui perdit jus suum, sed non nocet uxori, ex *Anania cons.* 12. incip. *ad intellectum*, *Troys.super prag.*31.*de falsis num.*7.

7 Sed principalis tenetur respondere, & Judex ad postulationem partis tenetur interrogare, per *l.ubicumque de interrog.action.Capyc. decis.*67. *num.*3. tunc si principalis ratum habendo, quod gessit procurator, declarat velle uti, tenebitur ipse principalis, & non procurator de falso, vel actione injuriarum, & ideo cautela est, ut interrogetur principalis, an velit uti, *Capyc.*ubi supra.

8 Declaratio circa usum facta a Procuratore speciale mandatum non habente, non tenet, sed debet fieri, vel cum speciali mandato, vel ab ipso principali, *Verde ad Gallap. p.*2.*c.*27. *sub num.*54. *Tartaglia cap.*4. *num.*21. *Mascat.part.*6.*glos.term.repul. nu.*10. *de Marin.ad Revert.dec.*140.*per tot. fol.*279. ubi citat *text. in cap.fin.*ubi *glos.verb.juramentum, de juramento calumn.in* 6.

Nec mandatum generale cum libera sufficit, ut *Bart.& Aretin.in l.si pater ff. quæ in fraudem cred.in l.*3. *§.si proc. ff.quod quisque jure*, *in l. si procurator C.de procur.* Imo quæritur specialissimum mandatum, ut tradit *Menoch.de arbitr. jud. lib.*2. *cent.*4.*cas.*315. *nu.*24.& 25.quem laudat *Muscat.part.*6 *glos.termin. nu.*10.adducti per *Cons.Petr.in rit.M.C.*53. *num.*3. & 282.*num.*20. *fol.*47.& *Carav. rit.*70.& *dict.rit.*53.

In quibus ritibus loquitur in omnibus declarationibus faciendis per Procuratorem, juxta ea, quæ ego dixi *in cap.*9. *par.*3. *num.*35. *fol.* 39. ubi ex errore torcularii fuit allegatus *de Luca ad Franch. dec.* 529. *num.*30.sed est *decis.*529.*num.*3.& torcularius allegavit *Ursil.ad Affl.dec.*147.*n.*7.sed est *dec.*148. & allegavit *l.sed an & ips.* sed est *l.cert.* 6. *§.sed an, & ipsos.*

Et ita intelligendus est *Dom. de Alexio ad Nicol. fol.*51.*num.*370. ex *Bajard.* ibi citato dicente, quod quando petitur ad finem puniendi de falso, debet fieri per principalem, & non per Procuratorem, licet habeat mandatum ad declarandum, scilicet generale, secus quando habet mandatum specialissimum, quia cum tale adest mandatum specialissimum, declaratio facta a Procuratore, habetur prout declaratio facta a Principali.

Ratio adducitur per *Capyc.dec.*67.*num.*3.ex doctrina *Bald.in cons.*94.incip.*Decreta domini caret*, 3.*volut.*ubi quis habuerat mandatum speciale ad jurandum, si juraverit falsum, ob quod ex forma statuti erat pœna cassuræ causæ, tenet, quod non propterea dominus dicta pœna afficeretur, quia nunquam quis videtur habere mandatum ad committendum falsum, vel quasi falsum, *l. divus §. nec generalem*, *ff.de falsis.*

Et facit *text.in l.si procurator ff.de condict.indebiti*, ubi *Jason*, per quem *tex.* non potest procurator ex suo facto facere incidere principalem in aliquod delictum, *Menoch.*ubi supra.

9 Producens falsos testes, vel falsas scripturas, eisque utens, punitur pœna falsi, & amittit causam, *Prag.* 1.*de falsis.*

Pœna falsi de jure communi est deportatio cum publicatione bonorum in homine libero, *l.* 1. *in fin. ff.ad leg.Cornel.de falsis*, *§.item lex, instit.de publ.judic. Rovit.& Troys. super dict.prag.*

Dicta pœna deportationis hodie non est in usu, sed ejus loco successit pœna triremium, verum in hoc Regno Neap. est quandoque in usu ob multas insulas, quæ hic sunt, *de Franch.decis.*140.*num.*1. *Dom.Marad. super sing.*150.

Publicatio bonorum etiam est hodie sublata per *Authent. bona damnatorum Cod. de bonis proscriptorum.*

Sed servatur solum in crimine hæresis, & majestatis, *Dom.Marad.dict.sing.*150.*in fin.*ex *Cabal.cas.*137. *num.*18.*pragm.de jur.fisc.lib.*5.*tit.*1.*num.*5. *Guazzin. defens.*8.*cap.*1.*num.*3.

10 Declaratio circa usum, licet sit statutum per *Prag.* 4.*de dilat.num.*8.quæ erat antiquitus 77. *de offic. S.R.C. §.*8.ut petatur infra quidecim dies post publicationem, & post notificationem scripturarum, una cum ratificatione principalis si petatur a Procuratore, tamen dicta *Pragmatica* non servatur, nam potest hodie peti ante, & post sententiam, quandocumque, etiam post eam transactam in rem judicatam, *Ursill. dec.*266.*in fin.Scop.ad Nicol. fol.*62.*n.*40. *Musc. p.*6.*gl. glos.Term.Repulsæ num.*10. *Motil.in grad. conclus.nu.* 12.ubi refellitur *Fab.Coda ad Codam fratrem* malè intelligentem *Muscat.* Et cave a *Dom.Franc.Constantio* super dicta *Pragm.*4. *de dilat.* dicente, in causis ordinariis habere locum dict.*Pragmaticam*, ut non possit peti post lapsum terminum 15. dierum, & dictam conclusionem petendi quandocumque etiam post sententiam, habere locum in causis magis summariis, ubi fit facultas loco publicationis; nam hoc est falsum, quia eadem ratio viget ubi fit publicatio, ac ubi fit facultas.

Et ratio assignatur, quia non dicitur transacta in rem judicatam sententia, quæ est fundata super falsis, *Ursil.*ubi supra, & *tot.tit. C.si ex falso instrumento.*

11 Verum litigator non tenetur facere in continenti dictam declarationem, sed potest petere terminum ad consultè respondendum, quando ambiguus esset de fide, & integritate testium, *Afflict.decis.*189. *nu.*2. & 4.*Rovit.in Pragm.*1.*num.*6.*de falsis.*

12 Declaratio circa usum, quicquid dixerunt DD. in aliis Senatibus, tamen in nostro Regno in praxi observatur, ut non fiat spontè, sed parte petente, & sic coactè, ut concludit *Hodiern.ad Surd.decis.*16.*nu.* 8 *Rovit.in Pragm.*1.*de falsis num.*4. *Petr. rit. M.C.V.* 281.*num.*29. *fol.*47.qui ait, Judicem non posse cogere ex se ad declarandum.

Quæ praxis desumitur ex *l.*3.*C.de fid.instrum.*& ex *l.penult.*ubi *Bart. ff.de falsis*, quam praxim confirmat *Prat. ad Muscat. tit. de falsis*, *vers. Practicabilis est etiam quæstio.*

Et fieri debet non protestativè, sed reservativè, non implicitè, & confusè, nec restrictivè, sed esse debet simplex, clara, & generalis, ita *Hodiern.* ubi supra, *Afflict.decis.*189.*Capyc.decis.*67. & ex aliis relatis

per

per *Thor. in compend. decis. in verb. declaratio circa usum lib.1. Cancer. var. resol. lib.2. tit. de testib. cap.20. num.47. in princip.*

Nec fit sub conditione, si veritatem dixerit, *Afflict. decis.189. Gallup. p.2. cap.28. num.4. & 6. de Marin. ad Revert. decis.140. num.2. ad 4.*

Limita, ubi fieret sponte, tunc conditionaliter fieri potest, idem *Hodiern.* ubi supra, *Gabriel. lib.7. conclus. tit. de Malefic. conclus.7. num.12. Gallup. p.2. cap.27. num.6. Marant. observ.15 in num.8.*

Limita etiam, ubi quis mediante Procuratore litigaverit, ideoque de veritate actorum non sit certioratus, tunc enim conditionaliter poterit respondere, *si, & in quantum, & quatenus testes veritatem dixerint, de Marin. lib.2. resol.78. num.5.*

13 Declaratio circa usum facta per hanc formulam non admittitur in nostro Regno, V.G. *quod intendit uti testibus per ipsum examinatis*, sed debet dicere, *quod vult uti omnibus testibus, omnibus ipsorum depositionibus, omnibus articulis, omnibus scripturis, omnibus relationibus, & finaliter toto processu*, & hæc est praxis quæ hodie servatur.

Nec potest dicere *omni modo meliori*, quia non esset formiter facta, ita *Hodiern. ad Surd. d. decis.16. in fin. & Tartagl. in prax. civ. cap.4. num.21. Muscat. glos. Termin. p.6. num.7. Scop. ad Nicol. fol.62. num.10. Mobil. in grad. conclus. num.12. fol.87.* ubi reiicit formulam, quæ tempore *Ursill.* admittebatur, relatam *in decis.189. num.2. ad Afflict.*

Declaratio circa usum debet esse generalis, & non protestativa, ut supra dictum est, nam non valeret, si adversarius responderet pro parte velle uti, & pro parte non, uno teste, & non alio uti velle, *de Franch. decis.173. num.7.*

Et sic debet generaliter in totum approbare, aut in totum reprobare testium depositiones, idque etiam si articuli essent separati, *de Marin. ad Revert. dec.140. & Anton. Fadella in l. ex falsis vers. exinde C. de transact. Ursil. ad Afflict. decis.189.*

Et ratio assignatur, quia dum dicta declaratio debet fieri cum juramento, quod est individuum; propterea individua pariter reddit omnia sua documenta super quibus profertur, *de Franch. dict. dec.173.*

14 Declaratione facta, quod quis vult uti testium depositionibus, si a parte opponatur, quod non sit ea admittenda, & debeat fieri positiva, & explicita, quod vult uti omnibus testibus, & omnibus ipsorum depositionibus; & omnibus articulis, juxta formam traditam a *Muscat. in p.6. glos. Termino num.7.* dicta exceptio obstat.

Et ratio est, quia juramentum est individuum, & non potest dividi, quod vult in parte uti, & in parte non; quasi implicite declaraverit, quod vult uti depositione pro se facta a teste, sed non vult uti ipso teste, & sic dicitur declaratio obscura, quæ obscuram intelligentiam habere potest, & potest habere divisionem, ut licet testis sit alias falsitate notatus, tamen vult uti depositione tantum facta, ad beneficium declarantis, quod fieri non potest in parte, & partibus, sed debet fieri generaliter, & clare, quæ non habeat aliam intrinsecam intelligentiam, quia duplici respectu petitur huiusmodi declaratio.

Primo, ad finem, ne possit ulterius renunciare usui testium, qui declaravit velle uti, vel ne possit iterato producere testem, qui declaravit non uti; ita *Text. in l. si adversarius 3. Cod. de fid. instrum.*

Secundo, ne possit utens allegare se carere dolo, & quod non fuit conscius falsitatis, cum per declarationem remaneat probata qualitas doli, juxta *l. secundam, & tertiam, C. de fide instrum. & l. tertiam C. si reus, vel accusator, & l. si falsos codicillos 7. C. ad l. Cornel. de fals.* & juxta *Pragm.1. & 4. de fals.* Falsitas enim sine dolo non est.

Et quia falsus in uno judicatur falsus in omnibus, & falsus in una causa non potest in alio produci, *Novar. in prælud. de gravam. vassal. num.9. Gizzarell. decis.86. num.2.*

Ideo declaratio debet individualiter fieri, non solum de utendo testium depositionibus, sed ipsis testibus, qui deposuerunt, alias non est admittenda, & ita practicatur.

Sed hæc ratio vera est, quoad unam depositionem testium, vel unum instrumentum, ut non possit pro parte approbari per usum, & pro parte respui per non usum, secus vero quoad diversos testes, diversaque instrumenta, nam individuum est juramentum respectu unius depositionis tantum, exclusa depositione alterius, atque ita videtur sentire *Ursil. dec.189.*

15 Ac contrarium refert judicatum *Novar. prælud. 9. de Gravam. vassall. num.9. & Gizz. decis.86. lib.2.* nam falsus in uno judicatur falsus in omnibus, & etiam, quod alii testes essent legitimi, totus processus impeditur propter unum testem falsum, *d. Authores*, ubi sup., *Gizzar. decis.96. lib.6.* ex *Barbos. in l.1. n.3. Cod. de quæstion.*

16 Verum producens bilancia, & introitus cujusdam administrationis, declaravit velle uti introitu tantum, & reluctante adversario, qui repetivit non esse admittendam dictam declarationem uti non formiter factam; fuit decisum die 10. Januarii 1673. quod declaratio firma remaneat, ut ex actis penes Joseph Lombardum, teste *Domino Maradei obser.150. nu.8.*

17 Et falso instrumento utens in judicio, non est admittendus ad alias probationes etiam per testes, etiam si contra Clericum agatur, qui litigans coram
18 Judice laico potest puniri pœna amissionis causæ a dicto Judice laico, ut fuit decisum apud *Ant. Fab. in suo Cod. lib.9. tit.13. defin.31. ad l. Cornel. de falsis, Marad. obser.150. num.3. fol.121.*

19 Declarationem circa usum si non fecerit is, a quo illa petitur, probationes remanent inanes, & succumbit in illis: verum poterit in secunda instantia declarare se nolle uti, dummodo dicta declaratio nullo modo sit facta in prima instantia, *Rovit. in pragm. 1. de falsis, Cravett. cons.46. num.11.*

20 Ad quam declarationem faciendam cogitur mediantibus binis, vel tribus decretis, quod fiat petita declaratio, alias de scriptura præsentata nulla habeatur ratio, & sic servatum dicit *Cons. Pratus in respons. crimin. 5. num. 2.* quem sequitur, & citat *Dominus Marad. observ.156. num.6.*

Et actor cogitur etiam per negationem audientiæ, dum non auditur, nisi prius fecerit petitam declarationem, ut vidi pluries servari, tam in M.C. quam in S.R.C., qua facta intimatur copia parti adversæ, & proceditur ad ulteriora.

Erit itaque in arbitrium rei conventi, qui petiit declarationem circa usum ab actore, vel denegare audientiam, ne ad ulteriora procedatur, donec fecerit actor declarationem petitam circa usum, vel inculcare præcepta, & post bina, vel trina præcepta declarari facere, quod nulla habeatur ratio de scripturis, testibus, & instrumentis præsentatis, juxta tradita per *Pratum, & Marad. loc. cit.* vel quod in ejus contumaciam declaratio petita habeatur facta, prout sibi deterius, (Quod idem est).

21 Nam ex defectu probationum, dum non habetur ratio testium, articulorum, & scripturarum, actor negans declarare, condemnandus est non solum in principali negotio, sed in expensis, juxta generalem praxim desumptam ex *text. in l. de ætate, §. qui tacuit, ff. de interrogat. act.* ita *Jo: Ant. Molegn. alterc.30. nu.1.*

Et declaratio subsecuta post decretum latum, ut negans habeatur pro confesso in odium suæ contumaciæ prout deterius sibi in negotio prædicto nocere poterit, non prodest, quia negans uti contumax

in

in declarando, non est amplius audiendus in dicto actu declarandi, *text. in l. sancimus, C. de judic. l. 2. §. quid si actor*, ubi *DD. C. de jurami. calum. Menoch. de arbitr. cas. 36. Molign.* ubi supra *num. 5.*

Et est quæsitum jus collitiganti, ex decreto jam acceptato; ita etiam si fuerit facta declaratio circa usum, se nolle uti testibus instante parte, non valet deinde eum pœnitere, ut possit uti, quia est jus parti quæsitum, neque in gradu appellationis, *Petra rit. 281. num. 37. ex Rovit. Pragm. 1. nu. 5. & 7.*

Et recognita apoca in contumaciam citati personaliter, non licere debitori moram purgare, decisum refert idem *Petr. loc. cit.* post *Apicell. in Tatam. Pauper. tit. 5. de quinquennali dilat. num. 17. Bart. in dict. l. si is cui, Cacheran. dec. Pedem. §. Cavalc. in dec. 27. nu. 60. ex l. si insulam, ff. de verb. oblig. Gizzarel. decis. 40.*

22 Et ubi fuerit petita, & non fuerit facta, & fuit processum ad ulteriora, an acta erunt nulla? dic, quod non.

23 Mandatum specialissimum debet esse individuum ad sic, & sic respondendum, idem *Menoch.* ubi supra *num. 25. ex Bart. in l. filius fam. num. 11. ff. de donat.*

Alias poterit semper dicere, ita non intendebam respondere, nec credebam talem esse disceptationem.

Mandatum speciale ad declarandum circa usum præsumitur factum, ut Procurator utatur testibus, & scripturis non falsis, non autem videtur datum mandatum ad committendum falsum, sive quasi falsum, *l. si divus §. nec generaliter ff. de falsis.*

Et videtur dictum individuum, & specialissimum mandatum requiri etiam per nostram *Pragmaticam primam de falsis*, quæ incipit, *Testem falsum*, ibi, in principio: *Testem falsum, vel aliam scripturam, qui in causa scienter produxerit, vel eo usus fuerit ipso jure causam perdit*, (ubi nota, *scienter*) *nisi infra octo dies post processum publicatum continuo sequentes renunciaverit coram Judice talis testis depositioni, specifice, & non in generali*; (ubi nota, *specifice*) & inferius versus finem, ibi: *similiterque contra principalem producentem, & utentem, Judex causa procedere debeat*: nota (*contra principalem utentem*) scilicet *scienter*, ut dixit in principio; sed quando utitur mediante Procuratore absque mandato specialissimo, & individuo, potest principalis se excusare, quod si scivisset Procuratorem produxisse, vel usum fuisse testibus, vel scripturis falsis, eis renunciasset, & licet dedisset mandatum speciale ad respondum circa usum, non putaverat, quod Procurator falsis uteretur.

24 In mandato generali non censetur quis mandasse, ut Procurator utatur falsis, & delinquat, & faciat incidere in pœnam, *l. si Procurator ff. de condict. indebit. Grat. discept. 806. num. 2.*

25 Verum licet facta fuerit a principali, potest etiam cogi Procurator ad illam faciendam, ut decisum in S. C. refert *Novar. in pragm. de dilat. num. 3. Thor. comp. dec. tom. 2. ver. Proc. Nicol. fol. mihi 55. sub nu. 113. de Alex. ad Nicol. d. fol. 55. nu. 375.*

Sed si facta fuerit per Procuratorem absque mandato speciali, quæ fuerit ratificata per Principalem, sufficit, ne pabulum detur calumniis Procuratorum, *Scop. ad Nicol. d. fol. 55. n. 30. Muscat.* ubi supra.

26 Falsos testes, vel falsas scripturas producens, illisque utens, ultra amissionem causæ, punitur pœna falsi una cum testibus, ex *Prag. 1. & 4. de falsis*, ubi imponitur pœna truncationis manus, & perpetui exilii à Regno pro falsitate in civilibus causis, sed pœna mortis in causis criminalibus.

27 Et si utraque pars falsitatem committit, hoc casu actor solus causam perdit, non Reus & ultra amissionẽ causæ punitur etiam Actor; at Reus punitur quidem, sed non amittit causam, ita concludit *Prat. ad Musc. in prax. crim. tit. de fals.* ex traditis per *Hieron. Grace. in add. ad Clar. in §. falsum lit. T. in verbo punitus de falso*, ubi *Bossi. d. n. 297. vers. item adde si actor*, & rationem assignat post *Bald. Iason. & Farin. Rovit. in d. Prag. nu. 37. Decian. tract. crim. lib. 3. c. 35. n. 10. Sebast. Medic. in opusc. 7. num. 23.* scilicet quia in pari turpitudine melior est conditio possidentis, & in pari causa potius pro reo profertur.

28 Sed ut teneatur pœnâ dictæ *Pragmaticæ*, non sufficit sola productio testium, vel scripturarum falsarum; verum requiritur expressè declaratio, quod vult uti ipsis testibus, & scripturis, præcedente interrogatione, seu instantia partis adversæ, pro dicta declaratione faciẽda, & ita servatur in practica, ut testatur idem *Pratus* ubi supra per *text. in l. 3. C. de fid. instrum. & in l. pen.* ubi *Bar. de fals.*, *Affl. dec. 189. nu. 2. Rovit. in dict. prag.* incipiente, *testem falsum nu. 4.*

29 De jure communi disputatur, an requiratur sententia declaratoria, vel ipso jure perdat causam falsificans in ea, ut apud *Boer. decis. 161.* sed ex dicta *prag.* tollitur ejusmodi disputatio in Regno, ubi ipso jure est pœna amissionis causæ inducta, ut advertit, & tuetur *Caponus discept. forens. 37. lib. 1.* idem sequitur *D. Marad. obser. 150. num. 3. fol. 121.* & verba dictæ Pragmaticæ sunt clara, ibi: *ipso jure caussam perdat, nisi infra octo dies post processum publicatum continuo sequentes, renunciaverit coram Judice talis testis depositioni specifice, & non in generali.*

30 Falsos testes, vel falsa instrumenta producens in causa civili de jure Regni amittit causam, *prag. de falsis*, & punitur pœna falsi in duobus casibus.

Primo, quando probatur scientia, & malitia litigantis, quod scienter, & dolo malo produxit testes, vel instrumenta falsa, quo casu etiam declaratione circa usum non facta punitur, & perdit causam.

Secundo casu, quando non potest probari dictus dolus, sed petita declaratione circa usum, declaravit velle uti; *Rovit. pragm. 1. de falsis, Clarus lib. 5. sent. criminal. §. falsum a num. 4.*

Sed limitatur in Ecclesia, minore, muliere, & aliis privilegiatis, seu miserabilibus personis, qui non puniuntur ipsi, sed punitur Procurator, curator, tutor & actor eorum, ut in dicta *pragm. 1. de falsis.*

Item limitatur in Reo, qui punitur, sed non perdit causam, ut superius dictum est.

Sed ut supra minor, mulier, & ceteræ personæ in dicta *pragm.* notatæ excusantur a pœna falsitatis corporali, & bonorum, non vero a pœna amissionis causæ, & ita explicat dict. *Pragm. Reg. Tap. in dict. Pragm. 1. de falsis num. 3. com. 6. de jure Regn. Gallup. cap. 27. num. 3. Caponus discept. forens. 57. lib. 1. Dominus Marad. annotat. 150 num. 2. fol. 121.*

Falsi testes falsum dicentes, vel vera tacentes, aut quomodocumque immutantes, puniuntur pœna *l. Cornel. de fals.* scil. deportantur, *l. qui falsa, C. de testib.*

Imo si quis deponat veritatem sibi ignotam, prece, vel pretio allectus, extraordinariè punitur.

Falsitatis auctor, vel est testis, vel Notarius, differt ab eo, qui aliena falsitate utitur, ut est litigans; qui producit testes, vel instrumentum falsum, nam prior eo ipso punitur, quod falsum crimen committit.

Posterior non punitur per simplicem usum, quia præsumitur absque dolo malo produxisse, & poterit abstinere, cum dicta falsitas venerit ad ejus notitiam, ita *Valerianus in l. si falsos 8. C. ad l. Cor. de fals.*

Ideo ad falsi pœnam contrahendam, requiritur positiva declaratio utendi; hinc fit, ut in causis civilibus petitur declaratio circa usum, ut ex ea videatur in dolo esse; quod cum quis falsos produxit testes, vel scripturam falsam, si usurum se negat, remaneat qualitas doli purgata, juxta *l. 2. & 3. C. de fide instrum. l. 1. C. ut reus, vel accusator*, ut *d. l. si falsos.*

Verum si aliundè poterit probari dolus malus, & malitia producentis testes, vel instrumenta falsa, tunc indistinctè punitur, adhuc declaratione circa

usum

uſum non facta, *Carleval.lib.5.tit.8.a num.4.Rov.prag.1.de falſis.*

31 Falſum inſtrumentum conficiens Notarius, vel fideliter ab ore contrahentium non excipiens, tenetur ad omne damnum, & intereſſe, & de jure civili deportatur, ita ſtatuit *Io.Andr.& Salyc.in l.1.§.ult.ff.ad l.Cornel.de falſ.Affl.dec.ult.num.21.*

Sed de jure Regni *in Conſtit.ubique locorum* pœnâ mortis naturalis coercetur; quam *Conſtitutionem*, licet *Afflict.* ſenſerit procedere in Notario Judicia, ſcilicet Actuario falſificante chartas judiciales, ideſt proceſſum: tamen Sacr.Conſ.definivit idem in quolibet Notario, *Capyc.dec.863.Gram.dec.27.* penes *Foller.1.par.2.per.verſ.item quod committens falſitatem num.79.*

Falſificans proceſſum Actuarius, punitur pœna mortis, ut ſupra, per dictam *Conſtitutionem.*

Falſificans inſtrumentum, vel abradens alia perſona, quæ non eſt Notarius; tunc non punitur pœna mortis, quia illa pœna eſt ſpecialis in Notario. Et qui non eſt Notarius, punitur pœna *l.Corneliæ* diſpoſita per Jus com.nempe pœna deportationis, *Clarus §.falſum lib.5.num.17.Affl.dec.ult.* poſt *num.4.*

32 Falſificans Notarius ſcripturam, officio privatur, & extraordinaria pœna punitur, *Affl.loc.cit.nu.23.* ratione, ut ibi.

33 Falſitas in re modica dicitur leve delictum, etiam, quod dolus intervenerit, & leviter debet puniri, *Bajardus ad Clarum lib.5.§.falſum num.286. per Cravet. conſ.46. num.12. in fine, & conſ.75. num.26. Roland.conſ.38. nu.37.vol.2. Menoch. de arbitr. judic. caſ.306.num.36.*

Et res modica dicitur, quando non excedit ſummam duorum aureorum, in qua ſumma non datur actio de dolo, *Bajard.ad Clar.* ubi ſupra.

Limita in litteris Apoſtolicis, vel Regiis, ubi licet ſit modica raſura, vel modica mutatio, vel in parte non ſubſtantiali, non procedit ulla diſtinctio, ſicuti in aliis; quia ſemper punitur, *Bajard.* ubi ſupra.

34 Falſi pœna neuter punitur, quando unus teſtis alteri contradicit.

Sic etiam quando plures teſtes contradicunt, tunc nemo punitur de falſo.

Datur tamen facultas Judici inquirendi tantum contra omnes.

Secus vero, quando unus contradiceret duobus, vel pluribus, quia ille unus præſumitur falſarius; latè *Boſſius* hæc omnia concludit *in tit.de falſis a num.18.* uſque *ad 24.per Alex. in l.duobus §.fin.verſ.ſubdit Bart.in l.1.§.2. ff.de bonor.poſſeſ. ſecund.tabul.*

Idem *Alex.in conſ.66.col.3.vol.2.ver.& per hoc patet, Aret.in conſ.93.col.2.*

Limita hanc concluſionem, quod ubi teſtis contradicit ſcripturæ, quia dicit *non ſic dixi*, & Notarius affirmat, eum ita dixiſſe, tunc licet neuter punitur de falſo juxta regulam ſupra poſitam, tamen teſtis poteſt torqueri, ex quo auctoritas Notarii prævalet, quia habet duorum teſtium vim.

35 Adeo quod licet quoad criminale judicium non ſtetur Notario contra teſtem quoad eum puniendum, ſed ſolum quoad torquendum, ut ſupra.

Tamen quoad civile judicium, magis ſtatur ſcripturæ, & tabellioni, quam teſti, ut idem *Boſ.* concludit ubi ſupra *num.16.* Ex pluribus DD.ibi allegatis, *Capyc.dec.94.per totam.*

Et ratio, quare poteſt tantum torqueri, eſt, quia convincitur per unum teſtem digniorem.

36 Falſitas commiſſa cognoſcitur, & punitur per Judicem, apud quem fuit commiſſa, & cujus aures, & dignitatem offendit, & Miles non gaudet foro, ſed ſubiicitur Judici, apud quem falſum depoſuit, *l. nullum 14.C.de teſtibus, Cabal.caſu 294.num.257.*

37 Et Syndicatores etiam ſunt competentes pro falſitate coram ipſis commiſſa, ut dicemus *in tit. de Syndic.Official.*

Intellige, ſi Miles ſit teſtis: nam ſi ut principalis deponit, cognitio non ſpectat ad alium Judicem, niſi ſuum competentem, tunc enim interrogatus a Judice prorſus incompetente, non tenetur dicere veritatem; Item quia nemo tenetur deponere contra ſe ipſum, *de Marin.lib.2.reſolut.cap.3.in fine*, ubi declaratur *Afflict.dec.219.*

38 Quæ concluſio fallit, quoties Judex eſt prorſus incompetens, ex privilegio, ut eſt Clericus deponens falſum coram Judice laico, ita *de Marin. lib.1. reſol. 50.num.1.*

39 Unde falſum deponens Clericus coram Judice ſæculari, remittendus eſt ad Judicem Eccleſiaſticum, ut illum puniat, etiam ſi tanquam abſque habitu Clericali, & ſine aliqua tonſura coram Iudice ſæculari depoſuerit, ut latè *de Marin.lib.1.reſol.50.num.2.*

Et ratio aſſignatur, quia *Textus in l. nullum C. de teſtibus* juxta deciſa penès *Afflict.deciſ.230.* ubi *Urſil.* locum non habet, quoties Judex, cujus aures ſunt offenſæ, eſt prorſus incompetens illius, qui offendit, ſicque in S. C. deciſum refert *Tapp.lib.2. Iur.Regn.tit. de offic.Procurat.Cæſar.pragm.13. num.2, fol.203. & deciſ.13.S.C.*

40 Verum laicus deponens falſum in Curia Eccleſiaſtica, tunc Iudex Eccleſiaſticus eſt competens ad puniendum dictum laicum de falſo; *Afflict. deciſ. 219.* ubi Addentes, *Genuenſ.in praxi Curiæ Archiep.Neap. cap.9.num.3.* Quia Eccleſiaſticus non eſt omnino incompetens laici, prout eſt Judex laicus incompetens Clerici.

Quæ concluſio intelligitur non habere locum, niſi quando laicus, ut teſtis deponit coram Eccleſiaſtico, nam ſi deponit uti principalis in crimine mixti fori, ut in crimine abortus, tunc non eſt competens Eccleſiaſticus, quia interrogatus a Iudice prorſus incompetente, non tenetur dicere veritatem. Item quia nemo tenetur deponere contra ſe ipſum, ita reſolvit *de Marin.lib.2.reſol.cap.3.in fine*, & ſic declaratur *d. deciſ.Afflict.*

41 Falſum deponens in Curia civili ab eodem Judice civili punitur, ut deciſum refert *Epiſcopus Riccius in collect.2656.*

Quæ concluſio intelligenda eſt, ut Judex civilis poſſit punire pœna amiſſionis cauſæ, quæ eſt pœna civilis dicti delicti falſitatis, non aliter.

Et Judex criminalis, & Baro criminalis, tunc remiſſionem petere poteſt, ne ſufficienter remaneat impunita falſitas commiſſa.

Nam eſſet vanum perſuadere, ut criminaliter punire poſſet, dum in habitu talem juriſdictionem non habet, idem *Capibl.* ubi ſupra, *de Franch.deciſ.722.num.4.* prout in Judice delegato, *Covar. pract. quæſt. 85. Menoch.de arbitr. Jud.quæſt.91.*

42 Falſitas teſtium de jure communi retardabat judicium civile, ſed hodie ex jure Regni in arbitrio Judicis eſt, vel prius civilem litem terminare præſtita cautione de reſtituendo, caſu, quo verè comperiatur; vel utrumque judicium, civile, civilitèr; & criminaliter falſitatis unico proceſſu judicare, ex *Conſtitutione Si civiliter agent*, & *pragm.2.de falſis*, *Urſil. & Afflict. deciſ.229.Franch.dec.147.Grammat. deciſ.60. Capyc. deciſ.25. Ricc.collect.1775.*, *de Marin. reſol.78. lib.2. num.8.Capyc.deciſ.73.*

Limita, ubi falſitas eſſet ex eiſdem actis, tunc cum conſtiterit Judici de dicta falſitate, ſervatur jus commune, nempè, quod prius expeditur judicium falſitatis, & ſuperſedetur in judicio principali, ut ſtatuitur in dicta *Pragmatica.*

Regulariter enim in cauſſa primò mota ſuperſedetur, ſi moveatur altera, quæ eſt excluſiva juris agentis, ſive ambæ civiles, ſive ambæ criminales ſint. Si

una sit præjudicialis, & in alia supersedendum est, in ea autem, quæ est præjudicialis alteri, procedendum, scilicet proceditur in illa, quæ ex sui natura postulat, ut prius de illa judicetur in concursu aliarum, *Angol. in l.qui prior 19. num.2. ff. de judic. Anchar.cons. 62.num.1.Cravett.cons.280.num.1. & 2. Farinac. qu. 100.num.60.*

Et omnia supradicta intelligas de jure communi, & sic in Curiis Ecclesiasticis, vel aliis extra Regnum; Secus de jure Regni nostri, ubi quemadmodum exceptiones præjudiciales non habent effectum suspensivum, sed simul cum causa principali examinantur, juxta *Constit.Exceptione filiationis lib.2. tit.23.* apud *Afflict. rub.22.* ita actiones præjudiciales non suspendunt cursum causæ prius motæ, sed simul procedit cursus utriusque causæ, ex *Constit. Si civiliter agas lib.2.tit.21.*

43 Omnia enim præjudicialia sunt sublata in Regno per dictas duas *Constitutiones.* Concordat *Pragm.2. de falsis in princ.*quâ statuitur, ne impediatur cursus causæ civilis, ex supervenientia accusationis criminalis de falsitate, sed in utraque causa simul procedatur, & criminalis civilem non impediat, neque sententiam diffinitivam illius retardet, & per illam corrigitur jus commune, *Trentacinq.resol.7.nu.10.Gram.dec.60.nu. 22.Mastril.decis.220.num.1.*

44 Verum qui obtinet sententiam pro se, tenetur præstare fideiussoriam cautionem de restituendo quicquid ex dicta sententia fuerit consequutus una cum expensis litis, si succubuerit in causa criminali, ut *in dicta Pragm.2. de falsis in fine primæ partis*, quæ lata est a *D. Raymundo d Cardona*, quia per dictam *Pragm.* statutum est, ut qui scienter produxerit testes falsos, vel instantiam falsam, perdat causam. Quapropter æquum est, ut caveatur Reo in casu, quo constiterit de dicta falsitate; dum adhuc de illa non constat, non impeditur cursus. Et propter hoc nota, quod

45 Causa civilis non impeditur ob accusationem criminalem falsitatis, sed quando constat de ipsa falsitate ex eisdem actis, & ex processu currenti super causa principali; tunc supersedetur in causa principali, & super falsitate pronunciandum est prius, sic statuitur *in dict.Pragm.4.de falsis in 2.par.*& dicit sic servari *Gram.decis.60.num.24.* & consonat *Mastril. decis. 220.num.7.Carleval.lib.1.tit.2.disp.6.num.42.*& vide apud *Musc.in glos.actionem par.5. quando causa criminalis fuerit prius mota*, & quæ nos diximus *in cap. de reconvent.*

Text.in l.damus C.ad l.Cornel.de falsis.

46 Si in judicio præsentetur scriptura, de qua dubitatur, an sit vera, vel falsa, est in electione litigantium experiri criminaliter, vel civiliter.

Ecce igitur, quod parti competit actio, etiam agendi criminaliter.

Falsi exceptio potest opponi etiam post sententiam, *tex.in cap.cum venerabilis extra de except.*

Et sententia ex falsis instrumentis, vel testibus lata non solum non est exequutioni mandanda, & suspendenda, *l.judicati 4.C.si ex falsis instrumentis*; Sed neque ejus ulla ratio habenda est, *l. 2. & 3. Caodem titulo, Caroc. de remed. contra sententias except. 39. & 40.Zasius responsorum lib.1.cap.13. Carleval.lib.1. tit.2.disput.8.in fine.*

47 Originale tunc Actor tenetur iterum præsentare ad instantiam partis petentis redarguere de falso, quando est apud partem, non autem quando est apud Notarium, *Capyc.decis.40.num.4. Ursil.decis.559.* & ita decisum penes *Franch.dec.194. Muscatell. par.3.gl. respondendum num.16.de Marin.resol.186.tom.1.Fontanel.de pact.nups.tom.2.claus.13.glos.unica*; dum potest adire Notarium, & protocollum inspicere, *Fontanel.& DD.*ubi supra.

48 Sed si Judici videbitur probabilis timor falsitatis, ex officio potest præcipere Notario protocolli exhibitionem, *Prat.ad Muscatel. gloss.respondendum p.3.§. an autem, Franch.dec.164.Capyc.decis.40.Cacher.decis. 16.Minad.decis.40.num.3. Roland. cons.44.vol.1. Gallup.p.2.cap.7.nu.38.& cap.8.num.58.*

49 Verum Notarius non tenetur exhibere protocollum de instrumento in actis non exhibito, illud de de falso redarguere volenti, ut per *Roland. cons.44. dub.1.vol.1.*ubi plenè; quem refert, & sequitur *Giac. ad Clarum lib.5.§.falsum num.159.*

Dixi supra, quod si opponatur nullitas, ex eo, quia fuit petita declaratio circa usum, & non fuit facta ab adversario, nulla habetur ratio de dicta nullitate, ita etiam, si petita fuit cautio expensarum; nam semper, & in quacumque parte judicii declaratio circa usum, & cautio expensarum adimpleri possunt, & omissio prædicta non vitiat acta facta, sed potest Judex impedire acta facienda per denegationem audientiæ, vel adhibendo alia remedia.

Et ratio est illa, quæ traditur per *Reg. Sanfelic. in prima sect. sua praxis*, quia in Regno sunt sublatæ omnes sollemnitates, exceptis, quæ respiciunt legitimationem personæ, tam litigantium, quam Judicis, & quæ concernunt facti probationem, & reorum defensionem, juxta sensum, & mentem *pragm.1. de ord. Jud.& cap.insert.in rit. M.C.V.*288.cum quo concordat sequens *ritus* 289. Verba *ritus* 288 *in fine*, sunt clara, ibi: *quas quidem literas decernimus intelligi debere de quacumque omissione, etiam substantialis processus sollemnitatis; dummodo aliàs ritè, & rectè sententia proferatur.*

Et verba *rit.289.*ibi: *Non obstantibus quibuscumque libelli ineptitudine, ac nullitate, aut si tacam processum respicerent, & personas litigantium, aut Jurisdictionis, seu Judicis non concernunt, dum tamen constet secundum veritatem.*

Et licet actor statim adimplet, hoc fit, ne retardetur in hujusmodi frivolis jurgiis reorum. Quod nota bene, quia nostri Practici hoc non bene explicarunt.

50 ***Formula declarationis circa usum facta a Procuratore.***

In causa Magn.Sophiæ de iudice Matthæo, & Felicis Franchinæ, cum Magnif.Vito Antonio, & Faustina de Ajutolo Conjugibus, ut in actis.

Die 13. mensis Martii 1699. Neapoli. Personaliter constitutus penès acta S.R.C.& præsentis causæ Mag. U.I.D.Hieronymus Cicerchi Procurator cum speciali mandato retroscriptarum Sophiæ del Giudice Matteo, & Felicis Franchino, qui vigore retroscriptæ potestatis ei attributæ, vigore retroscriptæ Procurationis, cum juramento declarat, velle uti omnibus supplicationibus, petitionibus, comparitionibus, instantiis, replicationibus, instrumentis, decretis, Porteriorum, & Alguzeriorum relationibus, articulis omnibus, testibus, & testium depositionibus, omnibusque aliis ad instantiam prædictorum ejus principalium factis, & scripturis ad instantiam eorundem præsentatis, & denique toto Processu ad instantiam dictarum ejus principalium fabricato, & ita jurando in animam ejus principalium cum juramento declarat.

Io Girolamo Cicerchi Procuratore con speciale mandato dichiaro, ut supra.

Falcons Actor. Mag.
Crassus Scriba.

Die 13.mensis Martii 1699.Neap.Per Domin.Militem U.I.D.Amatum Danio Regium Consiliarium, & causæ Commissarium, visis actis fuit in præsenti causa facta conclusio cum termino juris in forma ad percuntandum acta, & examen.

Verum quandocumque venerit examen partis adver-

versæ, recipiatur, & de Testium depositionibus habeatur ea ratio, quæ de jure habenda erit in decisione causæ; hoc suum, & intimetur.

Amatus David.
Falout.
Cerasius Scriba.

Instando replicatis, reservat viso examine jura suis Principalibus competentia, salvis aliis, &c.

51 *Formola di dichiarazione circa usum fatta da femmina per mano di pubblico Notaro senza venire al luogo del Giudice.*

In causa Magnificæ Franciscæ Santoro, cum Leonardo Riccio.

Constituta Magnifica Francisca Santoro de Neapoli, etiam cum juramento declarat, in causa quam habet cum Leonardo Riccio, velle uti omnibus supplicationibus, comparitionibus, Porteriorum relationibus, instrumentis sui crediti, omnibusque aliis scripturis pro se ipsa facientibus, nec non similiter velle uti scripturis satisfactionum annuorum ducatorum octo præsentatorum per dictum Leonardum, uti cessionarium sororis Sylviæ Santoro, & denique toto processu ad ejus instantiam facto, & actitato, & ita cum juramento declarat, servata forma Regiæ Pragmaticæ, & ad saturitatem partis ex adverso velle uti etiam præsenti declaratione. Neap. die 23. mensis Novembris 1699.

Francesca Santoro dichiara, come di sopra, e per essa non sapere scrivere per mano di me Notaro Simone Orio di Napoli di suo ordine e volontà, & in fede signavi. locus signi.

52 *Altra formola di dichiarazione circa usum fatta da femmina per mano di Notaro, quando non si vuole servire degli atti fatti.*

In causa Magnificæ Annæ Sacco cum Magnificis Bruna Fraicella, & Bellissimo Campio.

Constituta dicta Magnifica Anna Sacco Civitatis Materæ sponte in vulgari eloquio pro faciliori facti intelligentia, asserisce, come nella causa vertente nella G.C. della Vicaria con detti Magnifici Bruna Fraicella, e Bellissimo Campio circa il preambolo del quo Reverendo D. Domenico Sacco fratello utrinque congionto di detta Magnifica Anna, ed altri atti fatti nella Regia Corte di questa Città di Matera, essendosi per parte di essi Fraicella, e Campio dimandata la dichiarazione circa usum, dichiara anche con giuramento essa Magnifica Anna, che non l'è di bisogno, nè espediente servirsi di detto preambolo, ed atti fatti per detta Regia Corte di Matera, ma che intende servirsi del preambolo, ed atti, che farà essa G.C. della Vicaria, e di tutte le comparse, ed istanze, relazioni de' Portieri, e scritture presentate, e presentande in essa G. C. dal suo Procuratore, e finalmente di tutto il processo ad istanza di detta Magnifica Anna fatto, e che si farà in essa G.C. a sua istanza, e così giura, e con giuramento dichiara, servata la forma della Regia Prammatica. Matera a di 12. Settembre 1711.

Segno di Croce di detta Magnifica Anna Sacco, che dichiara, come di sopra, e per essa non sapere scrivere per mano di me Notar N. di detta Città di Matera noto in Napoli alla Curia di N. sita al T. luogo, e di suo ordine, e volontà, ed in fede ho segnato.

53 Paucis te absolvo; etenim alibi dictum fuit ex „ *nov. Constitut.* sublatam fuisse declarationem circa „ usum, prout patet *§. Lum. XXIII.* cujus verba jam at„ tulimus; hinc ad recentiorum praxim minus necessa„ ria, quæ in hoc capite ab Authore latè disseruntur, es„ se in comperto est; totum enim id, quod ex declaratio„ ne proficiscebatur, ex ipsa scripturæ productione „ eruitur.

C A P. LVIII.

De Exceptionibus altiorem indaginem requirentibus, ad merita causæ, vel in fine causæ reservandis.

S U M M A R I U M.

Exceptio, qua altiorem indaginem requirit, quæ sit? quatuor diversæ opiniones reperiuntur.

Prima, ut sit, qua non potest examinari intra expeditionem Processus, num. 1.

Secunda, qua non resultat ex actis, & probari non potest incontinenti.

Incontinenti terminus quantus sit de jure communi, & quantus sit de jure Regni, & in proposito casu quomodo intelligitur, num. 2.

Tertia opinio, quod exceptio requirens altiorem indaginem, est, qua continet juris, vel facti altercationem, num. 3.

Quarta opinio, qua est hodie ubique recepta, totum remittit arbitrio Judicis, & assignatur ratio, num. 4.

Exceptio altiorem indaginem requirens duplici modo servari potest.

Primo modo, reservatur ad merita causæ, vel processus.

Secundo modo, reservatur in fine causæ, sive ad tempus sententiæ, sive in calculo ferendæ sententiæ, quod idem est, num. 5.

Exceptionis reservatio, quem effectum pariat? num. 6.

Exceptione reservata in tempus sententiæ, an Judex cogatur ante sententiam, vel in sententia de reservatis mentionem facere, & omissio an vitiat sententiam, num. 7.

Exceptionis reservatio fit, ne retardetur processus super negotio principali, num. 8.

Exceptio opposita censetur rejecta per processum ad ulteriora; hoc intelligitur cum distinctione, qua distinctio declaratur, concordatis opinionibus contrariis, num. 9.

1 VAriarunt quidem DD. in designando, quænam sit exceptio, quæ dicatur requirere altiorem indaginem.

Quatuor enim reperiuntur sententiæ, a *Merlino* relatæ *in centaria 1. cap. 16. num. 11.*

Prima narratur illa *Bartoli in extrav. ad reprimendam verb. summarie*, qui docuit, eam esse, quæ non potest examinari intra tantum tempus, quantum principalis processus expeditur, etiam si illa non opponeretur, ut *in l. si is a quo in principio ff. ut in poss. eat. Bart.* sequitur *Menochius cons. 673. n. 19. Reg. Moles in suis decis. quæst. 19. ad Cap. Regni Ex præsumtione* 38. & innumeri DD. relati per *Angel. de acquir. poss. qu. 2. art. 7. num 252.*

Secunda sententia est, quod exceptio tunc dicitur requirere altiorem indaginem, & posse reservari ad merita causæ, quoties, id quod excipitur, non potest incontinenti probari, ita *Caphal. cons. 4. num. 58. lib. 1. Decius cons. 467. num. 5.* & alii relati per *Ludov. decis. Rot. Lucens. 24. num. 5. Intrigl. decis. 17. Trivis. decis. 2.* & quæ non resultant ex actis, & aliunde sunt probanda, quæ probatio non potest incontinenti fieri, *Motil. de grad. citat. num. 223.*

2 Incontinenti autem probari dicitur, quando absque ope probationis ex instrumentis probari potest, *Trivis. d. decis. 1. Caravit. rit. 166. num. 6.*

Vel quando probari potest in termino ad probandum concesso in causa principali, *Gregor. Lop. in l. 7. tit. 4. art. 5. Molin. de primog. lib. 3. cap. 53.*

Et licet quandoque verbum *incontinenti* accipitur pro decennio, *glos. in l. habeo C. quomod. & quand. Judex.*

Interdum pro uno mense, *l. divortio*, ubi

Alex. num. 10. *ff. folut. matrim.*

Ut plurimum pro triduo, *l.fin.§.illico C.de judiciis, Barbos.de diction.dict.*113.*Viv.dec.*407.

Et in proposito accipiatur pro illico, hoc est nullo actu interjecto, qui alienus sit ab eo negotio, quod agitur, *Cujac.lib.3.quæst.Pauli cap.3. Angel.de acquir. poss.qu.2.art.2.*

In Regno tamen *incontinenti* dicitur per quinque dies, ut *Pragmatica*, quæ incipit *Comparente*, quæ mandat, ut tales exceptiones intelligantur reservatæ ad merita causæ, si in triduo non probentur, ita tenet *Marant.p.6.princip.memb.80.n.15.in antiquis*, quem citat, & sequitur *Merlin. d.centur.1.cap.96.nu.14.*

3 Tertia sententia est, quod tunc requiritur altior indago, quando exceptio continet juris, vel facti altercationem, ita docet *de Franch.decis.989.num.6.Foller. ad prag.de censib. vers.quæ quidem executio, Ric. collect.2248.Musc.in prax.p.5. glos.reservatis nu.22.*

4 Quarta sententia fuit, ut hoc totum remittatur arbitrio Judicis, *Felin.in c.cum contingat nu. 14. vers.2. fallit de offic.deleg. Mars. singul.365. Rom.Cravet.Soccin.Tiraquell.Rebuff.*& alii relati per *d. Merlin. & Menoch.de arbitr.lib.2.cent.1.casu* 20.

Et hæc quarta opinio, ubique hodie recepta est, & passim practicatur, ut testatur *d.Merlin.* ubi supra *nu.* 16.subdens, quod arbitrium Judicia subditum sit legibus, & secundum eas debeat regulari, ut advertit *Lucas de Pen.in l.2.n.11. C.de Numer.Actuar. &c.lib.* 12. *Cardin.Paris.cons.56.num* 5.

5 Cum in hac re nulla sit juris expressa determinatio. Unde quoties Judici videntur intricatæ, dubiæ, & difficiles, sive in jure, sive in facto, semper possunt reservari in fine litis; Aliàs si sunt claræ, statim sunt decidendæ. Interim suspenso processu causæ principalis, & non reservantur, ita concludit *Carleval.* rejectis contrariis *in lib.1.tit.2.disp.5.a nu.11. &* 25.& *Scopp.ad Nicol.fol.12.d.num.110. usque ad* 180. ita concludit quoque *Mostill.in grad.citat.nu.*230. Volentes intelligendum *Rovit.dec.22.num.*13.qui asserit omnes exceptiones, etiam peremptorias ad merita esse reservandas, scilicet, ut intelligatur de dubiis exceptionibus.

Exceptiones prædictæ quando reservantur, tunc duplici modo possunt reservari, cum hoc tamen discrimine.

Nam vel reservantur ad merita caussæ, vel processus, & tunc ista reservatio habet effectum, ut facta publicatione in caussa, primus actus, qui debet expediri, parte petente, est, utrum exceptiones reservatæ obstent.

Vel reservantur in fine causæ, seu ad tempus sententiæ, sive in calculo ferendæ sententiæ, quod idem est; & tunc examinantur in fine causæ prædictæ exceptiones, & si constiterit eo tempore exceptiones obstare, totus processus erit nullus;

6 Nam reservare exceptiones non est aliud, nisi reservare effectum ipsarum: Effectus autem ipsarum erat impedire litis contestationem, & processum causæ. Unde per consequens quicquid factum est, pro nullo habetur; ita concludit *Carleval. lib.1. tit.2.disp. 11.num.28.*& latè ibi per eum congesti per *Text. in l. ille, a quo §.1.*ubi DD. omnes, *ad Trebell.Marsil. singul.* 365 *num.2. Merlin.cent.1.cap.96. num.7. Muscat.p.5. gl.reservatis num.26. Marant.p.6.tit.de except.nu.*15. *Giurb.dec.21.num.5.Trivis.decis.2.num.7.lib.1.*

7 Exceptiones prædictæ dum fuerunt reservatæ in tempore sententiæ, an Judex cogitur ante sententiam super illis specificè interloqui, vel saltem in sententia de illis facere mentionem, & an hæc omissio vitiet sententiam?

Aliqui distinguunt quod si Reus instat decidi exceptiones reservatas, si fertur sententia, non decisis exceptionibus reservatis, erit nulla.

Si vero Reus non instat, valet sententia, etiam illis indecisis, ita *Trivisan.decis.2. num.8.lib.1. Giurb.dec.* 21.*nu.2.Salgad.de Regia potestate par.2.c.8.ex nu.61.*

Alii dicunt indistinctè valere sententiam, etiam si pars petierit, & Judex pronunciet super principali negotio tantum, cum censeatur tacitè pronunciasse super exceptione; dummodo de illa plenè cognoverit, & tunc ex sententia oritur exceptio rei judicatæ adversus petitam exceptionem, ut concludit *Grat. discept. forens.tom.1. cap.945.* ex *num.*13. *Pacian. de probat.lib.1.cap.58.a nu.63. Farinac. in prax. qu.100. cap.2.num.89. Afflict. in constit. si civiliter agens nu.* 11.quæ videtur etiam esse sententia *Muscat. in prax. lib.1. par.5. gloss. reservatis, num.42. & Bart. in l.1. num.6.de ord. Judic.*& aliorum congestorum per *Carlev.*ubi supra.

8 Et hujusmodi reservatio inducta est, ne retardetur processus super negotio principali, *DD. in l. nam postea, ff.de jure jurand. Marant. par.6. membr.8. n.14.in addit.Merl.cent.1. cap.96.num.8.*

9 Exceptiones oppositæ censentur rejectæ per processum ad ulteriora, & hæc est communis DD. sententia, & conclusio.

Sed hoc intelligi debet in duobus tantum casibus, juxta *Ric.in decis.Cur.Archiep* 176.

Primo, quando processus ad ulteriora non potuisset stare absque decisione incidentis, essetque incompatibile.

Sed quando potuisset procedi absque decisione seu rejectione incidentis; tunc illud nunquam intelligitur rejectum, nec decisum. Hæc est communis DD. schola posita per *Gloss. Bart.Odofr.Alber.* & omnes *in l. si Judex ff. de his, qui sunt sui, vel alien. juris, Paul.de Castr.in l.1.col.3. C.de ord.Judic.* cum aliis innumeris, quos adducit *Antonius Gabr. com.concl.1. num.23.lib.2.tit.de except.* ubi dat hanc pro communi limitatione ad regulam.

Secundo, quando fuit cognitum de ea. Ubi fit distinctio, quod quando processus ad ulteriora procedere non posset sine cognitione incidentis. Tunc quia oporteret esse cognitum illud incidens oppositum, tunc si non apparet cognitum de eo, non intelligitur tacitè rejectum per processum ad ulteriora, ita *Bart. in d.l.si Judex ff.de his, qui sunt sui, vel alien. jur.*

Quando enim Judex causa non cognita procedit ad ulteriora, ille actus non parit opponenti exceptionem rei judicatæ. Secus ubi causa cognita, *Gabriel.* ubi supra, rejectis aliis contrariis oppositum tenentibus.

Ratio est, quod si non est cognitum, nec decisum, non potest ullo pacto præsumi judicatum; nam communis hujus articuli disceptatio consistit in præsumendo, an Judex cognoverit procedendo ad ulteriora.

Hinc concordando opiniones contrarias relatas a *Gabriel.* aliique DD. voluerunt, quod quando processerit tantum temporis spatium, infra quod potuerit Judex cognoscere de exceptione; tunc censeatur, rejecta, ex eo, quia præsumitur cognitum, aliàs secus, juxta *Felin. in cap. suborta in 4. lim. de re judic.*& demum concludit *dictus Episc. Ricc.in fin. dict. decis.* quod dum tota vis consistit in præsumptione cognitionis, consequenter, ubi certum non est esse cognitum, non potest dici tacitè id judicatum, aut rejectum esse. Nec potest præsumi factum id, quod Judex non cognovit, nec dici determinatum id, quod non fuit decisum, ex *Bal.in l.praecentia C.de const.pec.*

Sed vide *Altim.rub.13.qu.17.a num.*31.

CAP.

C A P. LIX.

De Hostici Exceptione.

S U M M A R I U M.

Hostici exceptio est, quæ opponitur a milite existente in bello, vel præcincto ire ad bellum, qui nec per procuratorem tenetur comparere in causis civilibus, vel criminalibus, num. 1.

Hostici exceptio prodest etiam uxori militis, in duobus casibus, qui declarantur, num. 2.

Exceptio Hostici competit militi reo, sed si ut actor vult agere, potest, num. 3.

Hostici exceptio in quibus casibus non habet locum, & narrantur quinque casus, num. 4.

Exceptio hostica potest opponi in regno post conclusum, & etiam post sententiam, num. 5.

Hostici exceptio fuit incognita a Senatu Romano, sed hæc in Regno fuit introducta a Longobardis, num. 6.

1 Hostici exceptio est, quæ opponitur a milite existente in bello, vel præcincto ire ad bellum, qui nec etiam per procuratorem tenetur comparere, si citetur tam pro causis civilibus, quam pro criminibus commissis ante militiam, nam in militia delinquentes ibidem puniuntur absque dicta exceptione, de qua exceptione habemus in Regno *Constitut.* quæ incipit *Hostici exceptionem*, ubi late *Afflict.*

Et quod Hostici exceptio procedat, tam in causis civilibus, quam criminalibus, & quilibet consanguineus opponit, ita *Amendol. ad Franch. dec.* 286. *nu.* 1. *ex Folker. in pract. crim. verbo audiantur excusatores nu.* 21. *Anna alleg.* 75. *num.* 4. *vol.* 2. & alii.

2 Ampliatur, ut dicta exceptio prosit uxori militis in duobus casibus.

Primo, quando ipsa cum viro in Castris existit, *Capyc. decis.* 76.

Secundo, quando licet domi sit remansa, conveniatur tamen pro causa dotis a milite viro possessæ, *Ricc. collect.* 57.

Et extra hos duos casus non prodest dicta exceptio, nec uxori, nec familiari servo, *Gallup. par.* 1. *cap.* 6. *nu.* 34. *Capyc. decis.* 76.

3 Quæ exceptio est in favorem militis conventi, ideo si agit, non impeditur agere, licet usus sit dicta exceptione, per regulam, *ut quod ad favorem fuit datum, retorqueatur in damnum privilegiati*, *Anna allegat.* 75. *Ricc. d. collect.* 17. *Gallup. par.* 1. *c.* 6. *num.* 35.

4 Hostici exceptio non habet locum, quando quis ivit ad bellum non submonitus, non citatus, neque coactus, aut missus per Curiam, ita *Staib. resol.* 66. *num.* 12. *de Luca ad Franch. decis.* 286. *num.* 3. ubi refellitur *Pratus* contrarium sentiens ex *Reg. Tapp.*, ut ibi.

Hostici exceptio an habeat locum etiam contra mulierem agentem pro dotis recuperatione, repugnantes sunt opiniones, sed vide *Gallup. p.* 1. *cap.* 6. *num.* 34. *& de Luca ad Franch. decis.* 286. ubi declarantur *de Marinis*, *Pratus*, & alii, & concludit habere locum.

Hostici exceptio opponi non potest, quando dictæ exceptioni fuit renunciatum; quia ei renunciari potest, *Gallup. par.* 1. *cap.* 6. *num.* 34. *Ricc. ad Franc. decis.* 164.

Hostici exceptio opponi non potest contra Ecclesiam, & Ecclesiasticas personas, ita *de Marinis lib.* 2. *resol.* 74. *de Luca ad Franch. dec.* 196. *num.* 2.

Opponi neque potest in causa spolii, & exceptione census Bullarii, idest, quando via *ritus* liquidatur Instrumentum censuale, quod est juxta Bullam Pontificiam, ita *Staiban. in observat. ad resolut.* 66., *de Luca* ubi supra.

Sed impedit liquidationem instrumenti non censualis, & obligationes penès acta, etiam cum debitor vix fuerit submonitus pro Regio Servitio Belli; *Folker. in verbo Audiantur excusatores, num.* 23. *Galter. rubr. Verum debitor de persona comparend.* 12. *Novar. qu. for.* 159. *nu.* 3. *Carrab. sing.* 63. *Masul. ad Capyc. decis.* 172. *num.* 3. *& decis.* 33. *num.* 1. *Affl. in Constitut. Hostici exceptionem num.* 28.

5 Exceptio hostica potest opponi post conclusum; imo post sententiam de Jure Regni, & habet locum in personis non solum, quæ per se solum valent facere caussas, sed etiam per Procuratores, ita decisum refert *Novar. in Reg. Col. Cons. quæst. for.* 14. Secus vero de jure communi, ut *Bart. in l. si mater §. eodem in fin. ff. de except. rei judic.*

6 Exceptio hostica fuit incognita de jure civili Rom. & in hoc Regno fuit introducta a Longobardis, ut dicit *Constant. in pragm.* 4. *de dilat. num.* 19. *vers. verum illud.* Et potest opponi etiam post sententiam ad impediendam ejus executionem, *Constant. loc. cit.* ex *Tor. lib.* 2. *de successión. in Primog. num.* 9.

C A P. LX.

De Exceptione novæ conventionis, & satisfactionis.

S U M M A R I U M.

Nova Conventio est exceptio modificativa, & quare ponitur cum peremptoriis, num. 1.

Nova conventio uti modificativa opponi deberet infra 40. dies, sed opponitur quandocumque, ante captam executionem, num. 2.

Satisfactionis exceptio, & esse executum in bonis alienis opponi potest etiam post literas executoriales, etiam post liquidationem instrumenti, & qua pœna solvitur, si opponens non probaverit, num. 3.

Pœna tam satisfactionis, quam novæ conventionis, & executum in bonis alienis applicatur pro medietate Fisco, & pro medietate parti, num. 4.

Actuarius non recipit comparitiones, in quibus allegatur nova conventio, seu satisfactio, nisi a præsentante subscribatur, num. 5.

Pœnam incurrit allegans quamcumque exceptionem, si illam non probaverit. Sed hodie servatur solum respectu novæ conventionis, & satisfactionis, num. 6.

Pœna ducatorum quinquaginta incurrit Magister actorum, qui recipit comparitionem satisfactionis, vel novæ conventionis absque quatuor requisitis, quæ declarantur, & declaratur Pragm. cum decisionibus, & limitationibus, ubi quid ex nova Constitutione, num. 7.

Novæ conventionis exceptio parit effectum, ut in vinculis feratur debitor, nisi ex turpi caussa fuerit dicta nova conventio facta, quæ exemplificatur, num. 8.

Nova conventio, item solutionis exceptio retardat executionem obligationis Cameralis, quando probatur incontinenti per quinque testes, vel per instrumentum, num. 9.

Novæ conventionis exceptio quando rejicitur, num. 10.

Praxis exceptionis peremptoriarum hic incipit & Primo *de exceptione novæ conventionis, & satisfactionis.*

1 Quæ nova conventio licèt dicatur exceptio modificativa, ut advertit *Dominus Scoppa ad Sarnum*, ut §. 39. *fol.* 76. ultimæ impressionis factæ cum mea additione *num.* 5. Quia non in totum enervat sententiam, sed ejus executio modificatur, tamen hic in principio Peremptoriarum ponitur hæc exceptio, quia de hac, & de peremptoriis simul disponit *Pragm.* 4. *de dilat.* DD. ut infra.

2 Nova conventio opponi deberet infra triginta dies

a die

à die notificati decreti, vel mandati de parendo, ut est dispositum in exceptionibus modificativis ex *prag. 4.§.25.de dilat.* sed posse opponi semper ante cœptam exequutionem sententiæ, donec cautio in casu retractationis præstetur, dicit *Dom. Scoppa ad Sarn. §.39.fol.76.ex dict.prag.4.eodem §.25.*

3 Et quod exceptio novæ conventionis, aut satisfactionis, aut esse exequutum in bonis alienis, locum occupet in quolibet judicio, & in qualibet parte, etiam post sententiam, & post litteras exequutoriales etiam adversus instrumenti liquidationem, docet *Bernard.de præsent. instr.declarat.14.par.1. Galeot.de liquidat.instrum.2.par.verb. & quia in eis discutiuntur, nu.15. Motill. de grad.in integrum restit. nu.36.& nu.40. Gallup.par.3.cap.3.in 4.except.*

Sed si allegans novas conventiones, concludenter non probaverit, facta publicatione in causa, quandocumque ante sententiam, solvat pœnam ducatorum sex; si vero post sententiam, solvat ducatos duodecim: hæc sunt verba *pragm.1.in §.4.de procurat.* publicata die ultima Martii 1574. *per Cardin. de Grannela.* Subjunxit postea alia *Prag.Comitis de Miranda sub die 21.Martii* 1587. quæ est 44. *de Offic.Magistr.Justit.* ubi *in §.3.* dixit hæc verba: *Item volumus, quod allegans satisfactionem, & non probans, incurrat in pœnam ducatorum duodecim, &c. quodque in eandem pœnam ducatorum duodecim incurrat Procurator, qui allegat novam conventionem.*

Et ne quis decipiatur ex verbis dictæ *Pragmaticæ*, est advertendum, quod in fine dictæ *Pragmaticæ* pro declaratione ipsius dispositionis, adsunt hæc alia verba. *Quo vero ad pœnas ex caussa beneficiorum petitorum in judiciis novarum conventionum, & nominationum, terminorum ad repulsam, & nullitatum inviolabiliter volumus observari Pragmaticam editam die ultima Martii 1574.* quæ est prima de procurat. ut supra.

Ideo quoad pœnas contra allegantem novam conventionem, debet attendi dispositio dictæ *Pragmat. de Procurat.* distinguentis, ut solvantur ducati sex, ante sententiam, & ducati duodecim, si post sententiam opponatur nova conventio.

Cum alia advertentia, quod secus est contra allegantem satisfactionem, qua indistinctè solvit ducatos duodecim, si allegatam satisfactionem non probaverit, & ratio est, quia in dicto §. *quo vero ad pœnas*, disponitur circa novam conventionem, sed nihil dicit, nec distinguit de allegante satisfactionem, tam ante, quam post sententiam, & quandocumque allegetur.

4 Et pœna tam satisfactionis, quam novæ conventionis, & executum in bonis alienis, debet applicari pro medietate Fisco, & pro medietate parti, & eam solvere debet, qui ipsam proposuerit, ut in citata *prag.1. de Proc.§.4.& prag.44.de Offic.Magistr.Justit.§.3.*

5 Unde praxis inolevit, quod Actuarius non recipit comparitiones, in quibus allegatur nova conventio, seu satisfactio, nisi ipsa comparitio prius subscribatur a præsentante, ad hoc ne possit ullo modo se excusari a pœna, tam si sit Procurator, Tutor, Curator, seu Syndicus, aut principalis, qui ipsam proposuerit, hæc sunt propria verba *§.4.dict.pragm.primæ de Procurat.* quæ pœna est in viridi observantia, tam contra allegantem satisfactionem, & novam conventionem, quam contra allegantem esse executum in bonis alienis, ut passim videmus servari, quod omnibus notorium est.

6 Imo quamcumque exceptionem oppositam si non probaverit allegans, incurrit pœnam tarenorum decem ex *prag. unica de exception.* sed hæc pœna hodie non servatur, ut testatur etiam *Dom. Constantinus super dicta pragm. fol.226. num. 4.* ubi dicit vidisse servari semper respectu novæ conventionis, & satisfactionis allegatæ.

7 Alia differentia est advertenda circa exceptionem satisfactionis, & novæ conventionis, quia comparitio allegantis conventionem non potest recipi a Magistr. actorum sub pœna ducat. quinquaginta, nisi sit formiter allegata servata forma *Reg.Pragmaticæ*, quæ est 44. *de offic.Magistr.justit.* quæ tamen *Pragm.§.2.* nil aliud dicit, *nisi quod comparitia debet esse adeo lucida, & clara, quod nulla penitus indigeat declaratione, sed exprimatur species ipsius novæ conventionis*; sed praxis, quæ est vera legum intellectrix, servat, quod ut satisfiat menti dict. *pragm.*, quatuor sunt requisita necessaria, nempè

Primo *ubi*, secundo *quando*, tertio, *& coram quibus*, quarto, *& quæ summa*.

Primum requisitum itaque erit *ubi*, idest, ut specificetur locus, ubi fuit facta nova conventio.

Secundum requisitum erit *quando*, idest, ut exprimatur mensis, & dies, quando fuit facta nova conventio.

Tertium requisitum erit, *& coram quibus* fuit facta conventio.

Quartum requisitum erit, *quæ summa*, idest, ut specificetur summa, & qualitas ipsius novæ conventionis, sed specifica; & uno ex his quatuor requisitis deficiente, comparitio non diceretur clara, & lucida, & consequenter non posset in ea fieri præsentata, nec admitti, sub pœna ducatorum quinquaginta per ipsum Magistrum actorum solvenda, in casu contraventionis, ut in dicta *pragmatica*, & ita servatur, teste *Motill. de grad. in integr. restit. num.36. & 40. Sarn. in prax.civil. sess.4. fol.80.* in penultima impressione, sed in hac ultima impressione cum additionibus a me facta, est *fol.76.§.39. Gallup. in tit. de except. post sentent. par. 3. cap.3. in 4.except. Golin. de Procurat. par.4.cap.4. num.34.*

Et *Reg. Petra tom.2. tit.265.num.19.* dicit praxim esse, ut etiam ponamus *locum loci, & horam diei*; Ne tollatur reo defensio, ut probare possit negativam loci, & temporis coarctatam, juxta observata a *Reg. de Marin.obser.521. ad Revertor.num.2.* per *text. in l.ita exigit ff.de dolo*, & dicitur obscuritas ratione non coarctata loci.

Sed comparitio allegantis satisfactionem non requirit dicta quatuor requisita, sed sufficit, quod dicat, *allego formiter satisfactionem servata forma Reg. Pragmaticæ*; & quod allegans se subscribat in comparitione, & sic fit præsentata, & admittitur comparitio, ut quotidie videmus servari apud nonnullos Actuarios, & Scribas.

Antequam ad ulteriora pergamus, meminisse juvabit, quod etiam superius innuimus, scil.ex *nov.Constitut.§. Innoc.XVI.* fuisse statutum, tam respectu conventionum, quam satisfactionum, illas non posse allegari, nisi producatur aut publica scriptura, aut partita Banci, aut alia scriptura licet privata, subscripta tamen a creditore, a publico Notario authenticata, in quibus exprimatur clarè conventio; si autem allegetur sine hujusmodi circumstantiis, debitor solvere prius debeat summam debitam, & solutione sequuta impartiri terminus possit super dicta exceptione; quo casu creditor cavere debet de restituendo eamdem summam viso exitu termini; ut legenti patet.

Sed ego, qui curiosus semper fui indagare rationem, & originem praxis, non poteram acquiescere, quare in nova conventione requirantur quatuor requisita, & in satisfactione absque dictis requisitis admittitur allegans; ratio meæ dubitationis est, quia unica structura verborum *in §.2.dict.Prag.44. de Offic.Magistr.Justit.* mandatur, ibi, quod *quando allegantur in judiciis novæ conventiones, aut satisfactiones, comparitiones hoc continentes debeant esse adeo lucida, & clara, quod nulla penitus indigeant declara-*

tio-

tione, sed exprimatur species ipsius novæ conventionis, & aliter dictæ comparitiones a Judicibus, Magistris actorum, seu Scribis nullatenus admittantur, nec in ipsis comparitionibus fiant præsentationes, sub pœna ducatorum quinquaginta ab ipsis Magistris actorum exigenda, in casu contraventionis. Hæc sunt verba *Pragmaticæ*, quæ non distinguit, & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Interrogavi nonnullos veteranos Causidicos, Actuarios, & Scribas, pervolvi omnes Practicos de hoc scribentes, & non potui reperire, qui meum dubium solveret, vel aliquam adæquatam rationem assignaret, & postquam in hoc multum insudavi: credo dictam distinctionem praxis habuisse originem, & fuisse fundatam, quod licet in principio *dicti* §.1. indistinctè loquatur, quod comparitiones tam novæ conventionis, quam satisfactionis debent esse lucidæ, & claræ, verum cum specialibus verbis deindè subjungitur ibi, *sed exprimatur species ipsius novæ conventionis.* In qua repetitione verborum, nil dicit de satisfactione, quasi quod legislator velit, ut in nova conventione tantum debeat exprimi species, sive specialia requisita, ut dilucidetur nova conventio facta, & si voluisset legislator, expressisset etiam de satisfactione, sicut expressit de nova conventione; sed non expressit, ergo noluit.

Et ratio hujus discriminis potest esse, quia nova conventio si allegatur genericè, & non specificè, *in quo loco, quo tempore, coram quibus, & quo modo*, sive *qua qualitate*, aut *qua summa* non posset creditor in termino probatorio, qui est communis utrique parti, esse certus de probationibus, quas facere posset ad sui defensionem, nempè articulando, quod in illo loco, & illo tempore fuit absens, & quod illa summa, aut qualitas allegata non fuit, prout allegatur.

At in satisfactione creditor nullum onus habet probandi in contrarium per testes negantes: Ideo lucida, & clara dicitur comparitio; quando in genere opponit satisfactionem, per illa verba *formitèr servata forma Regiæ Pragmaticæ*, in casu, quo non probaverit.

Sed post hæc scripta Domin. Consiliarius Marchio Villerosæ edidit in lucem eruditissimam Praxim civilem, & *in 2.p.cap.4. fol.mihi 321.a n.5.* refert Illustrem Ducem Sclavorum allegasse satisfactionem in causa cum illustri D. Josepho Sanfelicio, a quo fuit oppositum, quod comparitio non erat servata forma *Pragmaticæ*, & fuisse responsum *Pragmaticam* circa tempus, & modum loqui de conventione, non autem de satisfactione, attentis illis verbis; ibi: *exprimatur species ipsius novæ conventionis*, & in terminis fuit allegata decisio relata a *Giptio ad Capyc.Latr.decis.ultim. in causa Marii Steccato cum Octavio Affatato*, ubi dictus Marius institit, quod Octavius, qui opposuit satisfactionem deberet declarare modum, & tempus, locum, & coram quibus fuerit facta satisfactio, & jam obtinuit decretum, sed per S.C. ad relationem Regii Consiliarii D.Antonii Mirabelli fuit provisum, quod terminus datus super allegata satisfactione curtat, oppositis per dictum Marium non obstantibus.

Verum contra dictam decisionem adest alia decisio per eundem *Giptium* relata *cit. loco* in causa Josephi de Rinaldo cum Anello Maldacea, ubi decisum, quod dictus Joseph teneretur facere dictam declarationem.

Et proinde ad relationem ipsius Domini Marchionis Villerosæ per S. C. fuisse decisum prædictum Illustrem Ducem Sclavorum teneri facere petitam declarationem, & sic S.C. habuisse pro vero, quod *Pragmatica* comprehendit tam conventionem, quam satisfactionem, perpensis verbis *Pragmaticæ*, ibi: *quod quando allegantur in judiciis novæ conventiones, & satisfactiones, comparitiones debent esse adeo lucidæ, & claræ, quod nulla penitus indigeant declaratione.*

Et verba, quæ sequuntur, ibi: *Sed exprimatur species ipsius novæ conventionis*, sunt exemplificativa, non autem restrictiva.

Fuit quoque consideratum, quod *Pragmatica* loquitur in allegando, non in probando satisfactionem, & quod in proponenda exceptione excipiens censetur actor, & quod libellus actoris si sit obscurus tenetur illum declarare, & quod in Regno non datur copia articulorum, propterea petitio clara esse debet, ut adversus eam possint fieri defensiones; hinc fit, quod opponens satisfactionem tenetur declarare tempus, & modum, ut creditor se defendere valeat, & probare possit in contrarium, quod tali tempore, & tali loco non fuerit in Civitate, quod testes ab illo loco abfuerint, vel illo tempore solutionis erant mortui, ut *num.9.* & demum concludit, quod hodie non restat amplius disputandum pro veritate de Praxi prædicta, ut *num.10.*

Satisfactionem allegans declarare etiam tenetur, quo tempore solvit, ante, vel post sententiam, nam si ante sententiam non auditur post sententiam, nisi facto deposito, quia præsumitur calumniosè opposita, *de Marin.ad Revert.decis.147.d.Dom.Marchio Villarosæ d.cap.4. fol.321. num.11.*

Ita pariter si allegetur satisfactio post incusationem obligationis penès acta, debet allegans facere dictam declarationem, nam de solutione facta antè incusationem non auditur nisi facto deposito, sed de satisfactione facta post incusationem, auditur, & fit decretum de vendendo, cum clausula, quod supersedeatur in liberatione per dies tot, infra quos valeat docere de satisfactione, *Sanfelic.in Prax. sect.38. nu.25.* post *Carav.rit.168.num.5. circa finem, d.D. Marchio loco cit.*

Quæ praxis hodie est in viridi observantia; imo ego vidi post longam discussionem factam coram Regio Consiliario Domino D. Carolo Brancaccio viro undique doctissimo, practicatum ad instantiam cujusdam tutoris, quod factis duobus præceptis de solvendo ducatos quatuor, fuit allegata formitèr satisfactio, & fuit provisum, quod infra dies duos faciat depositum, quo facto audiatur super allegata satisfactione, aliàs termino elapso exequatur ad faciendum depositum, & dixit, quod dictum decretum fundavit *in dict. Prax. Sanfel. & Carav.* quia post secundum decretum de solvendo aliàs exequatur, non debet audiri allegans satisfactionem esse factam antea, nisi exequuto decreto, quia habetur tanquam contumax, vel tanquam calumniosè allegans, ad finem differendi executionem. Confert *Pragm. 8. de instrum.liquidat.*

Et propterea post expeditas literas exequutoriales non potest impediri exequutio, *Pragmat. 81. de offic. S.R.C.§.14.*

Formula decreti post oppositam formitèr exceptionem satisfactionis, vel novæ conventionis, traditur a *D.Reg.Rosa in prax.decr.S.C.d.cap.4. fol.mihi 322.n.14.* ibi: *Capiatur summaria informatio super allegata satisfactione, vel super allegata conventione, testes habeantur pro citatis, & recipiantur per S.C. ad finem providendi, hoc suum, &c.* quæ formula habetur a *Bart. in extravag. ad reprimendum in verbo summarie, & l.4. §.condemnatur ff.de re judic.* teste eod. *D. Rosa*, ubi supra post *Revert.dec.147.*

In illis tribus casibus vero, in quibus obligatio accusari non potest, nisi facta prius citatione, ad dicendum causam quare obligatio illa accusare non debeat, scilic. in obligatione antiqua post decem annos, in obligatione stipulata in alia Curia, & in obligatione, in qua principalis obligatus est mortuus, de quibus dixi *secundo Tom. meæ Prax. in cap. de oblig.penes acta*, tunc auditur allegãs satisfactionem absque deposito, quia non præsumitur calumniosè allegata satisfactio, quia non est deventum ad terminum exequutionis.

Et compilato processu super allegata satisfactione in-

interponitur decretum *militare*, quando fuerit integrè probata, sed ubi non fuerit integrè probata satisfactio, fit decretum *militare pro summa ducat. tot.*

Et ita in allegata conventione, ubi testes deponunt tantum de modo; puta de solvendo creditum in duc. tot pro quolibet mense, tunc fit decretum *militare quoad modum solvendi, non vero quoad quantitatem*, & hac Praxi utimur, teste *d. Dom. Marchione Villarosa in d. cap. 4. Prax. Civil. fol. 322. num. 16.*

Limita vero quod non requiruntur dicta quattuor requisita in nova conventione tacita inducta non ex facto hominis, sed ex juris ministerio. Exemplum erit in creditore recipiente tertias post sententiam rescissionis contractus censualis, ex quo per tacitam conventionem ex juris ministerio inductam absque facto hominis censetur recessisse a rescissione, ut post *Galinp. part. 3. cap. 3. num.* 16. concludit *Dom. Maradei ad singulare Patris 344. num 6. & ego in tom. 2. mea praxis.*

Exemplificatur etiam, ubi ad certum tempus fuit promissum interesse, & elapso tempore fuerit promissa solutio sortis, & postea per aliquos annos creditor continuaverit exigere interesse.

8 Novæ conventionis exceptio proposita juvat, & parit effectum, ne in vinculis debitor feratur, *Pet. rit.* 166. *nu.* 189. post *Pand. part. 5. declarat. 14. num. 26.*

Limita tamen novam conventionem non prodesse, quando turpi ex causa fuit facta, ut sunt novæ petitiones dilatoriæ, quando debitor nolebat justum solvere, nisi pacto adjecto de non petendo reliquum, ideo portionem debiti remisi, ut solveret, vel daret mihi aliquid, tunc cum sint ex turpi causa tales pactiones, reiiciuntur. & per condictionem ob turpem causam repetere possum quod remisi, ut concludit idem *Reg. Petr. loc. cit.* ex *Jason. in l. fin. C. de condict. ob turpem causam Corn. cons.* 104. *lib.* 3. *Marsil. sing.* 433. *Alex. in l. fin. ff. de conduct. ob turp. caus.*

9 Nova conventio, item solutio retardat executionem obligationis Cameralis, quando de eis constat per publica documenta, vel incontinenti per quinque testes promptuarios, & omni exceptione majores, aliàs reiicerentur, vel admitterentur absque retardatione mandati executivi, vel facto deposito, ut decisum refert *Lagan. ad Rovit. Pragm. 1. de literis cambii num.* 17. & latè *Reg. Petr. rit.* 166. *num.* 175. & 177. & novissimè *Marad. ad Pragm. 1. de procurat. observat.* 344. *num.* 5. ipso patrocinante refert decisum in Tribunali Rev. Nuntiaturæ anno 1696. esse expediendum mandatum executivũ contra debitorem, non obstante exceptione novæ conventionis allegatæ, probanda promptuariè per duos testes, & non obstante, quod obligatio cameralis allegabatur non esse extensa cum Juramento in publicam scripturam, sed extensa in quadam apoca bancali,

10 Reiicitur quoque exceptio novæ conventionis, quæ non est pura, sed conditionalis dependens ex aliqua scriptura pervenienda ex aliquo loco, vel si fuerit allegata nova conventio per rejectam satisfactionem, ut in utroque casu decisum refert *Thor. in compend. decis. par. 3. sect. 2. fol. 165. verb. nova conventio;* quem citat, & sequitur *Marad. dict. observ. 344. nu. 2.*

C A P. LXI.

De Exceptione solutionis, compensationis, & retentionis.

S U M M A R I U M.

Solutionis exceptio est peremptoria, & impedit contestationem litis, & opponi potest quandocunque etiam post sententiam, num. 1.

Solutionis realis exceptio impedit executionem censualis redditus, si constiterit legitime ante executionem, n. 2.

Et vide in cap. 20. num. 3. de lit. execut.

Solutionis exceptio, vel pacti de non petendo opponi debet a reo, ita ut non fateatur debitum, & exemplificatur ut opponatur conditionaliter, & protestative, cum distinctione, num. 3.

Confessio debiti, quando fit cum qualitate, vel simpliciter & quando rescindi potest, num. 4.

a Solutionis exceptio est peremptoria, nam per solutionem omnis tollitur obligatio, *inst. quibus modis tollitur obligatio*, sed intelligitur de solutione vera, non autem præsumpta, *l. quocumque Cod. de Apocis lib.* 20. *de Franch. dec.* 137. apud *Motil. de grad. citat. num.* 20.

Exceptio solutionis opposita in principio litis contestationem impedit, ita decisum apud *Cappel. Tholos. dec.* 336. *de Marin. ad Revert. dec.* 147. *in fin.*

Solutionis exceptio opponi potest quandocumque, etiam post sententiam, *Andreol. controver.* 30. *num.* 1. & *controver.* 365. *num.* 4. *Motil.* ubi supra. Sed cum limitatione, & distinctione positis per *Reg. de Marin. ad Revert. dict. decis.* 145. & per nos in retroscripto *Cap. novæ conventionis*, ubi te remitto, ne idem hic repetam.

2 Solutionis realis exceptio impedit executionem censualis redditus, si de illa ante captionem personæ debitoris, vel ejus bonorum judicialem distractionem legitime constiterit authenticis documentis, vel aliis scripturis plenam fidem facientibus, ut *in Prag. de cens. lit. E. nu.* 5. & *Caravit. in rit.* 166.

Nam in exactione redditus censualis in via executiva nulla alia exceptio admittitur, nisi realis solutionis, per *dictam Pragm. 1. de censib.* & notat *Carleval. lib. 1. tit. 3. disp.* 16.

Sed quando exceptio solutionis impedit executorium, dixi *in cap.* 30. *num.* 30. *de lit. executorialib.*

3 Exceptio solutionis, & exceptio pacti de non petendo, & exceptiones omnes cautè debent opponi a Reo, ne illas opponendo fateatur debitum, vel actor habeat fundatam suam intentionem absque aliqua probatione, ut si conventus de mutuo excipiat adesse pactum de non petendo, quæ exceptio est peremptoria, *l. 3. ff. de except.* quia qui confitetur pactum, videtur fateri mutuum, & qui vult consequens, vult antecedens, *l. 2. C. de jurisd. omn. judic.*

Et si excipio aliquid non fuisse legitimè factum, consequens est, quod fatear factum, *Alex. cons.* 49. *col.* 8.

Et exceptione compensationis fateor debitum, *Dec. in l. non videtur ff. de reg. jur.*

Et exceptione solutionis quis fatetur debitum, *tex. & glos. in l. siquidem C. de except. Franc. Marc. decis.* 842. *n.* 1. Ideo cautela erit, ut exceptiones opponantur conditionaliter cum protestatione; ut nego, quod petis, sed si constabit, probabo, quod solvi, *Isern. in usibus feudor. col. fin. verb. si exceptio de contestat. inter Dominum, & fidelem de investit. Feudi.* Ita hæc omnia supradicta tradit *Gallup. par. 2. cap. 7. nu.* 14. & 17. *Marant. par. 6. act. 5. fol. mihi* 170. *at. nu.* 28. *Papiens. respon. Rei conventi gl. solutis aliis num.* 9.

Aliqui opponunt: *Negat posita prout ponuntur, & narrata prout narrantur, & si quid constabit, dicit fuisse solutum.*

Contrarium firmant alii, nempè, quod excipiens non fatetur intentionem actoris, per *text. in l. non utique 9. ff. de except.* per *text. in c. cum Venerabilis de except. & c. exceptionum de regulis jur. in 6. Pax. Jord. elucubr. vol. 3. lib. 14. tit. 23. num.* 105. ubi sex limitationes ponit,

Et proinde exceptionem solutionis opponens non confitetur debitum, *Magon. dec. Flor.* 54. & 81. *Novar. prag. collect. 85. nu. 5. Oinot. lib. 4. Instit. de except. tit. 13. nu. 12. Surd. dec. 24. Natta cons. 28. nu. 8.*

Nam

Nam ponit eam sub conditione, idest si actor fundaverit intentionem suam, & ita est intelligendus tex. supra allegatus *in l. si quidem C. de except.* Ita conciliat *Gl. in d.l. non utique: & Gl. in d. cap. exceptionem*, tres rationes assignat, quare non confitetur debitum, qui opponit exceptionem præscriptionis, solutionis, & pacti de non petendo, & non numeratæ pecuniæ.

Alii distinguunt, nam si simpliciter dicit solvisse, non fatetur debitum, quo non probato ab actore, debet reus absolvi.

Aut non simpliciter, sed confitetur prius debitum, veluti quia dixit, verum esse recepisse pecuniam, vel quid aliud, sed solvisse, & tunc absque dubio remanet probata intentio actoris, & solum tractandum est de solutione, quam si non probat reus, condemnari debet, ut bene per plura jura distinguit, & de opinione magis communi testatur *Jo: de Amic. cons. 99. num. 1.* Et in hoc casu loquitur *Marad.* ubi supra, cum *Felin.* ibi citat.

4 Et ratio licet non assignetur a dict. DD. poterit meo rudi judicio esse, quia ubi quis fatetur debitum, & insimul dicit illud solvisse, potest creditor acceptare confessionem, rejecta qualitate solutionis, tamquam diversa, aut disjuncta a confessione debiti, *Genua de script. privat. lib. 1. quæst. 4. num. 89. ad 105. fol. 11. & lib. 4. tit. de separat. num. 6. fol. 207. Sabell. §. solutio num. 3.*

Contrarium vero, quando confessio fit simpliciter, quod solvit debitum, quia tunc non est qualificata, nec continet capita separata; ideo scindi non potest, sed creditor, vel in totum acceptat, & videtur acceptare, & confiteri satisfactionem, si negat, & obligatur ad probationem sui crediti, quo non probato reus absolvitur. Et sic confessio per unam structuram verborum, non præjudicat confitenti, *Abb. in cap. bona col. pen. de potest. Bar. in l. Aurelianus §. idem quæsit. ff. de liber. legat. Marant. qu. 6. act. 5. num. 27.* qui *num. 26.* dat cautelam, ut reus respondeat nihil mutuasse, propter quod sim tibi obligatus; sed vide, quæ pro, & contra docet *Sabel. in §. confessio fol. 311. nu. 61.*

C A P. LXII.

De Exceptione Compensationis.

S U M M A R I U M.

Compensationis exceptio est peremptoria, & quandocumque opponi potest etiam post sententiam, nu. 1.

Compensatio an fiat de liquido ad illiquidum? num. 2.

Compensatio est debiti, & crediti liquidi inter se contributio, & non fit, nisi parte volente, non autem tacente vel invita, & sic nisi ab homine opponatur, cum limitationibus, num. 3.

Compensationem opponens confitetur debitum, num. 4.

1 Compensationis exceptio est peremptoria, & potest opponi quandocumque ante sententiam, secundum *Innoc. & Hostiens. in cap. cum super de ordin. cognit.*

Sed communis opinio est, ut etiam post diffinitivam sententiam opponi possit, *Felin. in cap. suborta de jure jur. Surd. decis. 191. num. 7. Capyc. decis. 82. nu. 37. & decis. 25.* apud *Motil. de grad. citat. nu. 225.* cum sit exceptio modificativa.

2 Compensatio non fit nisi de liquido ad liquidum, nam de liquido ad illiquidum non datur compensatio, *l. fin. C. de compens. & l. Papinianus exuli ff. de minor. Affl. decis. 381. num. 6. Motil. de grad. cit. nu. 223.* Nam compensatio sic definitur.

Est debiti, & crediti liquidi inter se contributio, *leg. 1. ff. de compens.*

Compensatio fit, parte volente, non autem tacente, vel invita, *Surd. decis. 191. num. 18. Motil. de grad. cit. num. 224.* & ita intelligitur *text. in l. si constat C. de compensat.* & ibi *glos. 5.*

Itaque non fit, nisi ab homine opponatur, & postquam opponatur ab homine volente compensare, intelligitur ipso jure compensatum.

Hæc conclusio fallit in delictis, ubi ipso jure fit compensatio, licet ab homine non opponatur.

Item ad impediendum cursum usurarum, vel pœnam comminandam, vel pignus liberandum; *Gloss. in d.l. si constat; Cavalc. decis. 22. par. 4. num. 42. Motil. loc. cit. num. 224.*

3 Si Exceptionem compensationis quis opponit, confitetur debitum, *Sabel. in §. compensatio, Boer. cons. 14. num. 5. Paulus Christin. decis. 4. vol. 3. Surd. decis. 22. num. 5. Rota part. 13. recent. decis. 437. num. 3.* Et quod

4 Compensatio allegata inducit debiti confessionem, *Bald. in l. cum Papinian. C. de sent. & interlocut. Rota coram Sanct. mem. Alexand. VIII. dec. 16. nu. 23. & decis. 166. num. 2. coram Bichio, Dominus Marad. in prax. instrum. fol. 270 dec. 26. num. 2.*

C A P. LXIII.

De Exceptione retentionis.

S U M M A R I U M.

Retentio est magis privilegiata, quam compensatio, nam retentio fit etiam propter illiquidum, ut liquidetur, & fit etiam contra rem judicatam, nu. 1.

Retentio competit mulieri, vel hæredibus adversus bona mariti, num. 2.

Retentio competit hæredi cum beneficio l. & invent. qui pro suo credito retinet bona hæreditaria, num. 3.

Retentio non competit legatario, nec in caussa spolii, nec pro credito turbido, num. 4.

Retentio creditori non habenti hypothecam, quando competit, & quando non, num. 5.

1 Licet retentio, & compensatio pari passu ambulent, *l. 4. & l. ob negotium 20. ff. de compens.* tamen retentio est magis privilegiata, quam compensatio, *Gratian. discept. cap. 356. n. 28. ex text. in l. prima C. de licit. pign.* adeo quod negata compensatione negari non potest retentio, *Cravet. cons. 128. lib. 1. Cephal. cons. 373. num. 21. vol. 4.*

Et licet compensatio de liquido ad illiquidum non fiat. *l. fin. C. de compens.*

Retentio tamen fit etiam per illiquidum, ut liquidetur, *l. per retentionem C. de usuris, l. 1. C. etiam ob chyrograph. pecun.*

Retentio admittitur contra rem judicatam, & sententiæ executionem, quia judicatum non impugnat, *Bald. in l. 2. col. 3. C. sentent. resc. non pos.* & ex ratione adducta per *Med. decis. 71. num. 7.*

2 Retentio mulieri, & ejus hæredibus datur adversus bona mariti, *Gramat. decis. 92. num. 19.* & omnes DD. communi calculo.

3 Hæres cum beneficio legis, & inventarii potest pro quantitate soluta retinere tot bona hæreditaria, *Tap. dec. 57. n. 1.* per *tex. in l. fin. §. si præfata, & §. in computat. C. de jur. deliberand.*

4 Legatario tamen non competit retentio, quamvis ei spectat hypothecari, nisi haberet possessionem a Testatore, vel ab hærede, *Magon. dec. Lucens. 64. nu. 13. Cancer. lib. 1. resol. 7. nu. 84. Cremon. sing. 95.* relati ab *Hodiern. ad Surd. dec. 46. num. 15.*

Retentio neque competit in caussa spolii; quamvis de hypotheca opponeretur, idem *Hodiern. ad Surd. dec. 46. num. 12. & 16.* ubi plures allegat.

Et ratio est, quia in tantum potest Creditor rem sibi nulliter adjudicatam retinere, in quantum haberet hypothecam, & creditum esset verum, liquidum, & absque controversia. Nam

Retentio, vel compensatio pro credito turbido non datur. *Hodiern. loc. cit. per tot.*

5 Retentio ad beneficium creditoris hypothecam non habentis, an competat? *Capyc. latr. dec. 13.* affirmat pro alio credito, pro quo res illa non erat hypothecata, quod dictus *Hodiern.* dicit procedere, quando res ad Creditorem absque vitio pervenerit, quod limitatur favore dotis per *tex. in l. fil. fam. in princ. ff. solut. matrim.* idem *Hodiern. loco cit. num. 17.* ubi *nu. 18.* remittit legentem ad plures distinctiones traditas per *Ann. alleg. 136.* quæ articulum clarum reddunt.

C A P. LXIV.

De Exceptione Meliorationum.

S V M M A R I U M.

Possessori condemnato ad fundum dimittendum competit retentio, donec sibi solvatur meliorationum pretium, num. 1.

Quomodo practicatur in aliis Regnis declaratur, sed in Regno nostro si meliorationes deducantur ante sententiam, impeditur executio, & liquidantur post sententiam, & si opponantur post sententiam, executioni demandatur sententia, præstita fidejussione de solvendo, num. 2.

Exceptio meliorationum est modificativa, & potest opponi etiam post sententiam in executione, num. 3.

Executio non impeditur, si de meliorationibus opponitur post sententiam, nisi per aspectum loci probentur meliorationes, saltem in genere, rejecto Marotta, nu. 4.

Melioratam rem nolens restituere, sed eam volens retinere, donec ex fructibus meliorationes reficiantur, cogitur compensare, num. 5.

Melioramenta quomodo liquidantur, & quomodo extimantur? num. 6.

Possessori, qui restituit rem absque deductione meliorationum, qua actione succurritur, num. 7.

Fructus percepti lite pendente in judicio assistentiæ non compensantur cum meliorationibus, secus in judicio reivindicationis, num. 8.

Meliorationum exceptio competit etiam conductori, sed non competit furi, neque pro expensis necessariis, & secus in possessore malæ fidei, cui compensantur expensæ necessariæ tantum, num. 9.

Malæ fidei possessor tenetur compensare etiam cum fructibus ex eisdem meliorationibus perceptis, num. 10.

Meliorationes opponens regulariter tenetur compensare cum fructibus ex fundo perceptis, non autem ex meliorationibus factis, nisi sit hæres, in fundo fideicommisso subjecto, qui potest retinere expensas necessarias absque compensatione fructuum, num. 11.

Maritus in bonis uxoris non compensat fructus, cum meliorationibus, num. 12.

Textus in l. sumptus, & in l. emptor, ff. de rei vind. *explicantur*, num. 13.

Bonæ fidei possessor compensat cum expensis tam necessariis, quam utilibus, secus de voluptariis, pro quibus conceditur abrasio tantum, num. 14.

Dominus fundi si facturus esset easdem expensas voluptuarias, ipsæ assumunt naturam expensarum utilium, num. 15.

Emens rem pupilli absque decreto, & sine interventu pupilli, dicitur in mala fide, & expensas non necessarias repetere non potest, num. 16.

Emens scienter rem subjectam fideicommisso, vel rem Ecclesiæ absque assensu, expensas non necessarias repetere non potest, num. 17.

Pater habens usumfructum in re filii, meliorationes non excomputat cum fructibus, num. 18.

Creditor, quando tenetur fructus a re pignorata in sortem computare, num. 19.

Possessor, qui in re fecit meliorationes, si convenitur hypotecaria, poterit offerre primam rei æstimationem, & quomodo æstimatur, num. 20.

Res communis si est dividenda, portio illa datur socio, in qua ante divisionem, meliorationes fecit ipse, num. 21.

1 Possessori condemnato ad fundum dimittendum competit retentio, donec, & quousque pretium meliorationum in fundo factarum sibi solvatur, dictaque retentio possessori sic opponenti competit, etiamsi dicta exceptio meliorationum opponatur post sententiam, illiusque executionem impedit, tam si opponatur ante, quam si post sententiam, ut latè *Hercules Marescot. var. resol. 112. lib. 2. num. 18. & Antonius de Amat. resolut. 14. num. 42.* qui alios innumeros allegant.

Alii vero aliter sentiunt, cum distinctione; ut si melioramenta sint liquida, vel incontinenti liquidanda sunt, impediatur executio sententiæ per exceptionem meliorationum. At si sint illiquida, tunc præstita cautione de solvendo quicquid fuerit circa meliorationum extimationem judicatum, executio sententiæ non impeditur. Nisi in sententia fuerit dictum, solutis prius meliorationibus, ut latè *Mastril. decis. 93. Viv. decis. 192. num. 3. Card. Puteus decis. 461. lib. 2.* & alii innumeri, quos citant, post *Ursil. ad Afflict. dec. 205. num. 5. & 6.*

2 Sed quicquid est in aliis Regnis, servatur in nostro Regno, præsertim in Sac. Reg. Cons. & in M. C. V., a quibus omnes aliæ Curiæ Regni normam sumunt, ut si meliorationes deductæ sunt ante sententiam, indistinctè impediatur illius executio, donec & quousque, cum effectu illorum pretium possessori exbursetur, & possunt liquidari post sententiam, prout fuit decisum 17. Julii 1702. ad relationem Regii Consiliarii D. Francisci Raetani, in causa....

Si vero de meliorationibus opponatur post sententiam, debitæ executioni demandatur sententia, nec aliter per hanc exceptionem executio impeditur, præstita tamen fidejussione per victorem de solvendo, facta illarum liquidatione, de qua observantia testatur *Præsid. de Franch. decis. 559. num. 2.* Quam praxim ubique servari potest, *Galeot. lib. 2. contr. 46. Mastril. dec. 98.* quos citat, & sequitur *de Luca ad Franch. dict. obser. 112. num. 1. Capyc. dec. 205. num. 7.*

3 Exceptio meliorationum est exceptio modificativa, quæ non impugnat sententiam, sed respicit solum modificationem, sive executionem sententiæ.

Hinc fit, quod licet ante sententiam non fuerint allegatæ meliorationes, & Judex condemnaverit restituere, tamen poterit possessor damnatus in executione sententiæ opponere dictam exceptionem meliorationum & eas probare.

4 Quo casu poterit actor replicare, quod executio non impediatur, offerens cautionem de solvendo judicatum, circa æstimationem meliorationum, *Dom. Luca* ibidem ex *Mastril. d. decis. 98. & de Marin. d. resol. 33. lib. 2. num. 18.*

Hæc tamen conclusio limitatur, ubi adesset evidentia meliorationum, quæ posset Judici constare per aspectum rei, ut si essent factæ in ædificiis, ubi per visionem loci, & per accessum Judicis possent probari, tunc impediretur executio, quia illa dicitur probatio incontinenti.

Prout etiam, ubi de meliorationibus constaret in genere, debet præfigi terminus ad illas liquidandas in specie, & interim impediretur executio, etiam si offeratur cautio Bancaria, nec sufficeret fidejussio de solvendo, etiam si essemus in judicio executivo.

Quidquid in contrarium dixerit *Marot. discept. 7. a num. 27.* ut concinnè probat *de Luca ad Franch. observ. 112. num. 2.* ex *Bursat. cons. 60. & cons. 85. nu. 31. Galles. de oblig. Camer. q. 18. Molin. dec. 363. Burat. dec. 169. Duran. dec. 385. n. 4. & dec. 48. p. 3. rec. Maresc. lib. 2. var. resol. 112. n. 18. Capyc. dec. 6. nu. 7. Altim. cons. 43.*

Quo

Quo casu si denegaretur retentio, daretur appellatio, etiam ad effectum suspensivum, *Marescot. & de Luc.* ubi supra.

5 Et ubi quis nollet rem melioratam restituere, sed eam vellet retinere, donec melioramenta ex fructibus reficiantur, obstringitur compensare cum illis id, quod ex re retenta interim percipit, *Bersanus de compensat.cap.2.qu.19.nu.52.* post *Ricc. collect.2445. p.6.vers.compensatio.*

6 Melioramenta liquidantur, verificato antiquo statu rei melioratæ.

Et si ob temporis intervallum probatio status antiqui fieri non posset, tunc Judicis arbitrio remitteretur melioramentorum taxatio, *de Luca* ubi supra ex *Merlin.dec.118.& 695.Velasc.de privileg.paup.q.41.*

In æxtimandis meliorationibus non attenditur, quantum fuerit impensum, sed quantum meliorationis accesserit fundo, ut si centum impendatur, & fundus melioratur solum in quinquaginta, ita *Bersanus de compensationib.cap.2.qu.19.num.49.* ubi citat *Achillem Personalem de acquir. poss.nu.691. vers.quæ distinctio, Neguf.de pignor. membr.4.p.5.num.17. Farin.repert. judicial.qu.38.num.40.*

Credo hoc esse intelligendum in his, quæ fiunt per applumbationem, scilicet in fabricis, & aliis inseparabilibus, ex *tex.in l.domus ff.de legatis 1.*

In his vero, quę fiunt per furtuminationem, hoc est in plantandis vitibus, & vineis de novo, vel quia de loco fecit eiici lapides, cum esset fundus inutilis, fecit utilem, fit æxtimatio quantum est expensum tempore plantationis, & pro tanto debet quis pro rata meliorationum lucrari, & non quantum nunc istæ plantæ, sive vineæ valent, sive appretiatæ sunt, nam attenditur, quod est minus, & sic valor præsens repartitur pro rata expensarum, & pro rata valoris territori iinutilis, habita consideratione, quod arbores receperunt incrementum a solo, debet pro rata cedere in utilitatem soli, & pro rata in utilitatem expensarum factarum, *Ursill. ad Afflict. decis.87. num. 3.* ex *Andr. in c.1.§.si Vassallus, Bartol. in l.in fundo num. 7. & 8. Paulus de Castro cons.126. viso punct. supradicto*, sed vide *Agetam ad Moles lib.3. fol.137. num.15. de Marin.lib.2.resol.133. de Luc.ad Franch. decis.109. num. 5.* qui Authores conciliant opiniones contrarias, & vide etiam eundem *Ursill. d.decis.87. num.7.* ubi habes pro, & contra ex *Covar.*

Et dicta ęstimatio meliorationum habenda non est a tempore factarum expensarum, sed a tempore restitutionis rei melioratæ, *tex. in l.domos, ff.de legatis 1.Versanus d.qu.19.cap.2.num.51.* ex *Magon.dec.Flor. 61.Neguf.de pignor.memb.4.par.5. num.16.Menoch.de recup.possess.rem.15.n.557.Boerius dec.44.n.12.*

Et utilitas meliorationum desumitur ex persona Domini Fundi, ut si amplum palatium ex domo ejus, qui pauper est, constituitur, eidem utile dici non potest, *Bersan.* ubi sup. *Sarmient. select. interpr.lib.1.cap. 10.nu.6.Menoch.de recuper.remed.15. nu.513.* ubi tamen subdit, quod possint a possessore auferri.

7 Possessori, qui restituit rem absque deductione meliorationum, succurritur actione in factum, ex æquitate, *l. si me, & Titium, ff. si certum petatur*, per quam possunt repeti expensæ factæ in meliorationibus, cum victor fiat locupletior cum jactura ejus, qui melioravit.

Et competit etiam incerti condictio, per quam recuperantur non melioramenta, sed ipsæ res melioratæ traditæ, quasi earum traditio fuerit facta pinguius quam oportebat, & facta repetitione possunt illæ retineri pro impensis, donec super eis judicetur.

Et quia hæc actio continet nudum factum retrahendi, quod est omnino incertum, ideo appellatur *incerti condictia*, quæ semper competit, ubi nulla ordinaria actio prodita est.

Et verior sententia est, quod possint tunc peti meliorationes officio Judicis, ut post relata omnia supradicta tria remedia, concludit *d.de Luc.ad Franch.observ.112.n.4.* & probat *Gratian. discep.193.ad.tex.in l.si in arca. ff.de condict.indebiti.*

Et hanc conclusionem intellige in bonæ fidei possessore, secus in malæ fidei possessore, *d. Doctores* ubi supra.

8 Fructus percepti lite pendente in judicio assistentiæ non compensantur cum meliorationibus per rei possessorem factis, sive post litem contestatam sint percepti, sive ante, ut latè *de Marin. lib.1.resol.155. & ad Revert.dec.559.num 3.*

Ea ratione assignata, quia nunquam in Sac. Cons. fuit præstita assistentia super re, & fructibus, nisi super fructibus pendentibus fuisset petita, & sequestrum ordinatum, *de Marin.d.resol.155.in fin.* ex *Sanfel.dec.129.num.1.& 2.*

Secus in judicio reivindicationis, ubi ex natura actionis intentatæ, fructuum restitutionem secum trahit, *l.fructus D.de reivindicatione, l.item veniunt §. fructus ff.de petitione hæreditatis, Afflict.decis.59. Latr.dec.63.Marcian.disput.58.nu.44.*

Et in hoc judicio nullum dubium esse potest, ut latè *de Marin.ad Revert. decis.559. & resol.155.* ubi sic esse intelligendum *Covar.* & alios ibi sic non distinguentes.

9 Exceptio meliorationum competit etiam conductori, qui pro expensis factis in re conducta habet retentionem, *l.prima §.quicunque ff.de via publ.* ibi: *& si quid in ea factum esse dicat, Mozz.de loc.& conduct.cap.quomodo finiatur, num.22. Guazz.de expens. cap.4.num.10.Viscont.in verb.canductar, Merlin.dec. 351.tom.1.Hodiern.ad Surd.decis.294. num.3.Revert. ad Sanfel.dec.371.lib.3.* & alii ibi citati.

Furi non competit exceptio meliorationis, adeo quod nec expensas necessarias deducere potest, *Menoch.de recup.remed.15.n.577. Sarmient. select. interpret. lib.1.cap.10. Farin. repert. Judic.qu.38.n.11.* relati a *Bersan.de compensat.cap.2.qu.19.n.48.*

Respectu vero possessoris malæ fidei, meliorationes restringuntur tantummodo ad expensas necessarias; Nisi compensentur cum iis fructibus, quos malæ fidei possessor suos non fecit, de quibus *Menoch. de recup.poss.remed.15.num.577.ad 639. Boer.qu.44.nu. 6.Bersan.de compensat.cap.2 qu.19.nu.4.*

10 Et sic necessarias tantum repetit, utiles vero non repetit malæ fidei possessor, ex notabili *text. in l. domum C.de reivindicat.Staib.resol.30.n.40.Jo:Guar.in tract.de expens.& melior.cap.5.*

Et malæ fidei possessor tenetur meliorationes compensare etiam cum fructibus perceptis, ex eisdem meliorationibus, *Staib.dict.resol.30.nu.43.& Glos.Ang.& Fulgos.in l.cæterum ff.de reivind. Roman. sing.333. Covar.resol.8.lib.1.nu.4.Menoch.de recup.pos.rem.15.nu. 609.Pereg.art.50.nu.67.de fideicom.*

11 Meliorationum exceptionem opponens regulariter tenetur eas compensare cum fructibus *text.in l.sumptus ff.de reivindicat.glos.ordin. Bald.& DD. in l.insulam §.fructus ff so.matrim.Capyc.dec.93.in fin.* ubi intelligit de fructibus perceptis ex fundo, non ex ipsis meliorationibus factis ab ipso.

Fallit in hærede, qui fecit plantare vineam, vel reficere domum necessariam in fundo subjecto fideicommisso, quia tempore restitutionis retinebit dictas impensas necessarias absque compensatione fructuum.

Et ratio est, quia dicitur percepisse fructus ex re propria, licet restitutioni subjecta; & supradicta regula procedit, quando percipit fructus in aliena: ita *Franc.Cremensis in sing.106.* post *glos. in glos. Magistr. in l.emptor in fin. ff.de reivind.* quam *glos.* allegat, & sequitur *Ursil. ad Affl.decis.87.num.5.* post *Bald.in authe.eripitur C.de bonis, quæ liberis, col.1. vers.quæro*

pater, *Alex. in conf.* 123. *discussis hæsitationib. in fin. 1.vol.* quia usufructus est suus, & quia bona fide, & ut Dominus facit, & æquitas dictat, quod fideicommissarius, sive usufructuarius, non modo meliorationes faciat suas, sed & fructus ex eis perceptos.

12 Ita Maritus in bonis uxoris non compensat fructus cum melioramentis, & a Doctoribus declarantur *text. in l. sumptus. & l. emptor ff. de reivind.*, qui loquuntur, quando sumptus fiunt in prædium alienum, vel emptum a non Domino, tunc enim compensantur cum fructibus perceptis.

13 Secus autē, si res erat illius, qui fructus percipiebat, tamen erat gravatus sub conditione rem ipsam restituere, & ita intelligitur *glos. in dicta l. emptor, Boer. decis. 45. num. 24. & 25.*

14 Respectu vero bonæ fidei possessoris, meliorationes intelliguntur de expensis tam necessariis, quam utilibus, non vero de voluntariis, quia voluntariæ fundum non augent, *l. quod si hæres de Impensis dotal.*

Conceditur tamen ea abrasio dictarum expensarum, quæ fieri potest sine læsione fundi, *Rodan. de reb. Eccl. non alien. qu. 72. num. 2. Farin. repert. qu. 38. num. 19. Bersan.* ubi supra.

15 Et si dominus fundi easdem expensas facturus fuisset, voluptuariæ tunc assumunt naturam utilium expensarum, *l. quod si ff. de Impens. in reb. dotalibus factis, Bersan.* ubi supra.

16 Hinc, qui emit rem alienari prohibitam, vel rem pupillarem absque decreto, & sollemnitatibus, & sine interventu pupilli, dicitur in mala fide, & meliorationes voluntarias, seu utiles non necessarias repetere non potest, *Staib. dict. resol. 30. nu. 40.* imo nec etiam necessarias, *Staib. resol. 159. num. 17. fol. 464.*

17 Ita pariter emens scienter rem subjectam fideicommisso, *l. fin. §. emptor C. communia de legatis*, ubi *glos. & DD. vers. melioratione, Staibar.* ubi supra *num. 41.* post *Negusan. de pignorib. lib. 4. memb. 5. part. prim. nu. 19. Marz. in epit. fideicom. quæst. 66. in fin. Pereg. de fideicom. art. 50. num. 63.*

Ita etiam in emente rem Ecclesiæ absque assensu, *Staib. observ. 30. num. 31.*

18 Unde pater, qui habet usumfructum in re filii, meliorationes factas non excomputat cum fructibus, quia usufructus, & usus tolleretur, *Affl. decis. 87. nu. 4.*

19 Et licet creditor tenetur rem pignoratam in sortem computare, *l. quamvis*, & ibi *Bar. C. quibus modis pignus tacitè contrahatur.*

Hoc verum est, nisi creditor subiret magnos labores in ipsa re constituenda, quia tunc cedunt sibi lucro, nec computantur in sortem, ita *Jo. Andr. in cap. consequentes de usuris, & Ludovic. Bolop. dicta l. si non sortem in princ. Jo. de Anaie. in cap. 1. col. 5. in fine ver. in glos. fin. de usuris, Boer. dec. 44. num. 24.*

20 Possessor, qui in re fecit meliorationes, conventus hypothecaria, poterit offerre pristinam rei æstimationem, habita consideratione ad primum tempus, prout tunc ipsa res valebat, deductis tamen meliorationibus æstimandis ratione præsentis temporis, *Ursil. ad Afflictum decis. 86. nu. 6.* ubi habes pro, & contra.

Possessor, qui rem melioravit, poterit offerre pretium, & valorem rei æstimatæ, juxta æstimationem, quæ fieret, attento tempore, quo non erat meliorata, *de Franch. dec. 25. num. 7.* citatus a *Didaco de Mari, ad Gramm. dec. 51. num. 8.*

Possessor tertius itaque hypothecaria conventus habet jus offerendi, & tam si justus sit, quam injustus possessor, si vult, potest rem retinere, sed offerre tenetur totum creditum, etiam si res minoris valeat, quando tamen nullum jus retinendi possidenti competit.

Nam si aliud jus retinendi haberet, ut quia meliorationes in re fecisset, tunc non totum creditum, sed rei æstimationem tantummodo, sive valorem offerre teneretur, ita concludit *de Marin. lib. 1. resol. 219. nu. 19.* & sic decisum refert *de Franch. dec. 58. nu. 1. & 2.*

Ubi *num. 5.* dicit, fuisse decisum quoque, quod augmentum in re factum ex beneficio temporis cedat in beneficium creditoris, itaut possessor teneatur valorem præsentis temporis solvere, deducto pretio meliorationum.

Verum si augmentum processisset ex diligentia possessoris, tunc ad beneficium possessoris cedit, *de Marin. loc. cit.*

Et licet *Text. in l. In fundo ff. de reivindicat.* statuat, quod in reficiendis meliorationibus possessor prætendere non possit, quod impensum est, sed solum id, in quo res melior effecta est; hæc conclusio, & *text.* prædictus procedit, quando fundus a domino vindicatur, non autem quando ad instantiā creditoris agitur jure hypothecæ, quo casu contra creditorem deductio fit totius valoris meliorationum, *d. Text.* non obstante, *de Marin. loc. cit. num. 21.*

Sed oblatio fieri debet antequam sit factum appretium, & adjudicatio victori super re deducta in judicio, nam postea non licebit offerre, *Marin. loco cit. ex Afflict. decis. 187. & ex Fabio de Anna cons. 35. nu. 23. & cons. 51. n. 2. & 10. Peregr. dec. 122. n. 21.*

Et ratio assignatur, quia post appretium, & adjudicationem translatum est dominium victori, ideoque non amplius licebit offerre, *Marin. & Gramm. loc. cit. num. 4.* cum aliis.

21 In divisione facienda de aliqua re communi, socio debet assignari illa portio, in qua ipse fecit ante divisionem meliorationes, *Ursil. ad Affl. dec. 87. nu. 7.*

C A P. LXV.

De Exceptione adulterii.

S U M M A R I U M.

ADulterii exceptio competit viro contra hæredes mulieris repetentis dotem, & competit uxori contra maritum, & marito contra uxorem, num. 1.

Adulterii exceptio non competit hæredibus mariti contra mulierem petentem restitutionem dotis; nisi in duobus casibus, num. 2.

Adulterii exceptio non præcluditur termino quinquennii, sed quandocumque opponi potest, num. 3.

Adulterii exceptio per replicationem lenocinii impeditur, num. 4.

1 ADulterii exceptio competit viro contra hæredes mulieris repetentis dotem; nam viro permissum est excipere, quod mulier adulterium commisit, & per dictam exceptionem liberatur maritus a dotis restitutione, *de Luca ad Franch. decis. 240. num. 1. & 3. Mastril. decis. 57.*

Adulterii exceptio competit etiam uxori contra maritum in causa civili, & marito contra uxorem ad separationem thori, & amissionem dotis lucri, *l. si uxor §. Judex ff. de adulteriis, Surd. de alim. tit. 7. qu. 16. num. 54.*

2 Adulterii exceptio regulariter non competit hæredibus mariti contra mulierem adulteram, agentem pro restitutione dotis, nisi in duobus casibus.

Primo, quando Maritus instituisset in vita querelam, quam tunc possunt prosequi hæredes.

Secundo, quando ob temporis brevitatē morte preventus, vel alio impedimento fuit impeditus, ne uxorem accusaret, *de Luca ad Franch. decis. 240. num. 1.* ex *Farin. de delict. Carnal. qu. 142. num. 11. Velasq. consult. 169. Peguer. decis. 95.* & vide alia apud dictum *de Luca ibid. Motil. de gradu citat. nu. 198.*

3 Adulterii exceptio non præcluditur termino quinquennii, sed quinquennio elapso quandocumque oppo-

poni potest, quia temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, *Bajard. ad Clar. in §.adulter. nu.125.de Luca ad Franch.dec.240.num.3.*

4 Adulterii exceptio ubi obiicitur, per replicationem lenocinii tollitur, *l.vira 40. ff. solut. matrim. l.cum mulier 49.eod.tit.Motil.in grad.citat,num.198.*

CAP. LXVI.

De Exceptione non numeratæ pecuniæ, vel rei non traditæ.

SUMMARIUM.

EXceptio non numeratæ pecuniæ, vel rei non traditæ est peremptoria, & procedit in contractu mutui tantum, pecuniæ, vel rei consistentis in numero, pondere, vel mensura, quæ opponitur infra duos annos, secùs si ex causa depositi, vel alia causa, num.1.

Exceptio prædicta locum habet in confessione dotis infra terminum anni tantum, si matrimonium duravit biennio. Sed si plus biennio, & minus decennio, infra tres menses a die soluti matrimonii. Et si plus decennio, non admittitur hæc exceptio; intellige tamen de jure Civili, secus de æquitate juris Canonici, quâ attentâ perpetuo opponi potest, num.2.

Exceptio non numeratæ pecuniæ in contractu mutui competit debitori, non autem creditori, sed creditor infra 30. dies tantum opponere potest non recepisse pecuniam a debitore, num.3.

Opponens infra biennium non tenetur probare, sed crediteri incumbit probatio, sed opponens post biennium, excipienti incumbit onus probandi numerationem non esse factam in mutuo, num.4.

Creditor vero in confessione de recepto, & in aliis quibuscumque contractibus post lapsos 30.dies non admittitur excipere, num.5.

Opponens in mutuo exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel rei non traditæ, non potest facere positiones, ut adversarius deponat, nec deferre juramentum litis decisorium, sed solum potest per testes suam exceptionem probare, vel per confessionem partis factam in judicio tantum, num.6.

Positiones super negativa non admittuntur, num.7.

Exceptio prædicta non numeratæ pecuniæ, rei non traditæ, habet locum tam in scriptura privata, quam publica, & etiam in literis cambii, & etiam contra Instrumentum liquidum, & etiam in obligationibus penes acta. Quod intellige in confessionibus voluntariis, non autem in confessionibus factis penès acta in Judicio contentioso, & intellige, ut infra, num.10., num.8.

Exceptio prædicta habet locum etiam in apocis bancalibus, quod intellige per viam judicii præventionis, n.9.

Exceptio non numeratæ pecuniæ, vel rei non traditæ, non impedit solutionem, sed facta satisfactione, vel constitute debitore in vinculis, datur terminus ad probandum contra instrumentum, num.10.

In mutuo facto Ecclesiæ, Ecclesia poterit ultra biennium perpetuò opponere exceptionem, & ita in aliis Ecclesiasticis personis, item in pupillo, item in confessione de mutuo præterito, num.11.

Exceptio non numeratæ pecuniæ, ac rei non traditæ, an possit opponi tam in agendo quam in defendendo? n.12.

Exceptione prædicta uti potest tam principalis debitor, quam ejus hæres, & contra hæredem, num.13.

Exceptio prædicta in multis casibus locum non habet, qui explicantur, num.14.

Exceptio non numeratæ pecuniæ cessat, quando quis recipit aliquid pro residuo, etiamsi præcesserit protestatio, d.residuum non fuisse pro residuo receptum, n.15.

Exceptio non numeratæ pecuniæ obiici non potest a venditore annui census. Quæ tamen conclusio cessat in Curiis Ecclesiasticis, & in Romano statu, & etiam in Regno nostro Neapolitano: & assignatur ratio, num.16.

Exceptio prædicta in testamento, & in alia scriptura in mortis articulo facta cessat, cum limitatione ad beneficium Ecclesiæ, quæ non præjudicatur ex confessione sui Rectoris, vel Prælati, num.17.

Exceptio prædicta cessat, quando renunciatur dictæ exceptioni, cum limitatione, ac distinctione, num.18.

Constitutus debitor pro alio, exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere non potest, num.19.

Numeratam non esse pecuniam opponens, non censetur fateri debitum, secus opponens solutionis exceptionem, vel præscriptionis, vel pacti de non petendo, vel quamcumq; aliam peremptoriam exceptionem, n.20.

Exceptio rei non traditæ impedit executionem obligationis penès acta, num.21.

1 EXceptio non numeratæ pecuniæ, vel rei non traditæ, quæ numeratur inter peremptorias procedit in obligatione debiti confessi, scilicet in contractu mutui tantum, ubi debitor, qui confessus est mutuo accepisse pecuniam, vel aliam rem, quæ consistit in numero, pondere, & mensura, dummodo sit verum mutuum, poterit opponere exceptionem infra duos annos, *Text. & Glossa in l.in contract.14.in princ.* & ibi *DD. C.de non num.pecun.Oinot.lib.3.tit.22.de literarum obligationibus num.16.*

Dixi, quando quis confitetur se debitorem ex causa mutui tantum, nam si quis ex alia causa, puta depositi, empti, &c. confiteretur se debere centum, tunc non habet locum hæc exceptio, *Oinot. d. lib.3. tit.22.de lit.oblig.num.15.*

2 Item habet locum in confessione Dotis; cum hac tamen differentia, quia in contractu mutui, ut supra, potest opponi hæc exceptio infra biennium a die confecti instrumenti, sed in contractu dotis, qui confessus est dotem recepisse, vel ejus hæres, potest opponere exceptionem non numeratæ dotis, vel dotis non consignatæ, infra annum tantum, si matrimonium duravit minus biennio.

Si vero plus biennio, & minus decennio, tunc infra tres menses a die soluti matrimonii, & si plus decennio, non admittitur hæc exceptio, *authentica, quod locum, C.de dote cauta non numerata.*

Et ab hærede potest opponi dicta exceptio, & residuum temporis ad hæredes transit, *l. sub prætextu C. de hæred.action.Velasc.dec.5.num.7.*

Sed quicquid sit de jure civili. Tamen de æquitate juris canonici dicta exceptio non numeratæ pecuniæ per tempus non excluditur, sed perpetuo opponi potest, aliàs videtur cum aliena jactura lucrari, *Dian. in cap. locupl. de reg. jur. in 6.* Ita consuluit *Roman. cons.44.n.2.& cons.445 n.5.* ubi loquitur in casu non numeratæ dotis, *Seraph.de privileg.juram. privil.60. in fine, Ang.cons.156.Hippol.* latissimè *Imol. in cap. fin. num.30. de solution. Jas.in l.qui pecuniam num.7.ver. ultra illas fallentias ff. si certum petatur, Felin.in cap. si cautio num.6.de fide instrum.& in l.jure naturæ n. 6.de reg. juris, Boerius in addit. ad Dominum in d. C. Procuratien.* ubi testatur de communi, *Salicet. in l.in contractibus in princ. C.de non numer. pecun.* & quod perpetuo opponi potest refert *Capp.Tholosan.dec.419. & Thesaur.dec.212.num.3.*

3 Et est advertendum, quod dicta exceptio non numeratæ pecuniæ habet locum in contractu mutui, ut supra diximus. Intellige tantum in debitore mutui; non in Creditore, qui confitetur sibi debitum ex causa mutui solutum esse, nam confessio creditoris de recepto, non est ita privilegiata, sed infra 30. dies tantum dicta exceptio contra creditorem opponi potest, & hoc onus probandi numerationem pecuniæ ad eum pertinet, pro cujus favore erat confessio numerationis, *Afflictus decis.105.& 402. Capycius latr.decis.115.num.19.* Et sic in quibuscumque contractibus de recepto non opponitur dicta exceptio, nisi in-

infra 30. dies a die confessionis, *Text. in d. l. in contractibus §. super cæteris, Cod. de non numerata pecunia versic. vel si qua alterius cujuscumque contractus gratia, &c. securitas similiter data sit, Affl. decis. 105. De Vita in repert. Juris, verbo exceptio fol. mihi 99. col. 1. in fine.*

Et transactis dictis 30. diebus a die confessionis non admittitur amplius dicta exceptio, etiamsi vellet assumere creditor onus probationis negativæ, volens probare sibi non fuisse numeratam pecuniam, vel consignatam rem, quam recepisse confessus fuit a debitore, quia non erit admittendus post transactos 30. dies, ut advertit *Paulus Montan. super pragm. 5. de administratione Universitatis §. 10. num. 7.* post *Paul. de Castro cons. 232.*, & colligitur *in d. §. super cæteris.*

4 Quod non ita est in confessione ad obligandum, scilicet in contractu mutui, ubi exceptio potest opponi infra biennium, & post biennium, hoc tamen discrimine, quod si opponatur non elapso biennio a die instrumenti confessi, opponẽs non tenetur probare, quia dicitur probata negativa ex parte excipientis, & præsumit lex, quod illa confessio fuit facta sub spe futuræ numerationis, & creditori allegauti numerationem incumbit onus probandi contra hanc præsumptionem, & debet probare verè fuisse rem traditam, & pecuniam numeratam, *Gallup. par. 2. cap. 11. num. 5. Oinot. lib. 3. tit. 22. de lit. oblig. num. 11.*

Adeo ut si in termino probatorio creditor non probaverit pecuniam fuisse solutam, tunc confessio debitoris evanescit; *Motill. de grad. cit. num. 226.*

Si verò post lapsum biennium opponatur hæc exceptio, tunc debitori excipienti incumbit onus probandi numerationem non esse factam, sed se confessum fuisse sub spe futuræ numerationis, *Oinot.* omnino videndus ubi supra *num. 12. Gallup. p. 2. d. cap. 11. n. 5. de Vita in Repert. Juris verbo exceptio fol. 99.*

Et sic in obligatione mutui hæc exceptio potest omni tempore post biennium opponi, Judicis officium implorando, si velit excipiens probare dictam negativam, *Marsil sing. 277.*

5 Itaque dicta limitatio 30. dierum in confessione de recepto, & aliis contractibus factis a creditore, intelligitur, ut transactis dictis 30. diebus ad nullum finem admittatur amplius dicta exceptio, sed dicta limitatio biennii in debitore confitente mutuum, non ad alium finem intelligitur, nisi quoad onus probandi, ut infra biennium incumbat solventi, & post biennium incumbat excipienti.

6 Infertur hinc, quod elapso termino ad hanc exceptionem proponendam, dum onus probandi incumbit excipienti, non poterit relevari a dicto onere probandi per depositionem principalis Adversarii, faciendo positiones, quod non fuerit numerata pecunia, vel tradita res, nec potest compellere Adversarium ad jurandum super dicta negativa, & deferre juramentum litis decisorium, quia exclusus est per lapsum termini facere positiones probandas per confessionem Adversarii, *Capyc. decis. 25. de Vita in repert. Juris, verb. Exceptio fol. 99.*

Sed dicta negativa potest probari per testes, qui interfuerunt tempore confessionis, & instrumenti confecti, *Oinot. lib. 3. tit. 22. de lit. oblig.* ante *num. 13.*

Et potest probari per confessionem partis factam in judicio tantum, & non extrajudicialiter, *Ursill. ad Afflict. dec. 110.* ante *num. 5.*

7 Et generaliter positiones super negativa non admittuntur, nec unquam principalis cogitur deponere, ut diximus *in Cap. de positionibus.*

8 Exceptio prædicta ampliatur, primo, ut habeat locum tam in scriptura privata, quam publica, *Cacheran. dec. 134. nu. 1. Gallup. d. cap. 11. par. 2. num. 1.*

Secundo ampliatur, ut exceptio non numeratæ pecuniæ detur intra legitima tempora in literis cambii, *Bald. cons. 90. num. 20. Affl. in const. cansar. per Magistros a num. 10. rubrica 40. Foller. in add. ad Marant. p. 6. actu 6. num. 53. Scacc. de commerciis, & cambiis §. 1. glos. 8. qu. 1. Mant. dec. Rotæ 67. Paschal. de patr. pot. cap. 8. num. 65.* Amplians id esse verum, quamvis præsentans literas mercatoris fateatur recepisse in dorso literarum præsentatarum pecuniam cambio datam, ex *l. literar. C. de solut. Bellon. dec. Rot. Genuens. 26. num. 27. Novar. par. 2 qu. for. 19. num. 4.*

Sic etiam contra instrumentum liquidum, *Caravit. 166. nu. 41. Gait. in pract. instrum. p. 3. cap. ult. princip. vers. autem facta liquidatione num. 10.* annuens *num. 11.* idem procedere adversus obligationes penès acta. *Viscont. in concl. jurium verb. except. non num. pecun. Novar.* ubi supra *num. 6.*

Intellige de confessionibus, quæ fiunt in modum voluntariæ jurisdictionis, nam adversus confessionem in judicio factam, seu judicio contentioso, non potest opponi dicta exceptio, ut advertit *Novar. p. 1. q. forens. 158. num. 5.* & intellige, ut infra *num. 10.*

9 Sic etiam in Apocis Bancariis concludit *Novar. p. 2. quæst. forens. 19.* ubi in fine concludit; quod eo ipso, quod infra legitimum tempus opponitur, dicitur probata dicta exceptio, per *textum in l. 1. C. de non num. pecunia, & Caravit. ritu 166. num. 47.* Sed vide *in titulo de literis cambii.*

Sed hoc intellige per viam præventionis, antequam veniat dies solutionis, vel facto deposito, aut in vinculis, aliàs non auditur, ut *in tit. de Apocis Banci cap. 1. num. 18. tom. 2. meæ praxis.*

10 Infertur hinc, quod quando opponitur exceptio non numeratæ pecuniæ contra instrumentum, vel aliam scripturam juratam, non habet locum exceptio jurisjurandi, quia juramentum in dicto contractu refertur ad confessionem, non autem numerationem pecuniæ, & sic absque metu perjurii potest confessus opponere de non numerata pecunia, *textus in l. in dubitati 16. C. de non numerata pecunia; Motil. de gradu citationis num. 220. ex Covar. in cap. 1. §. 5. de pactis in 6. Borrellus in summa decisionum tit. de juramentis num. 29. tom. 1.* Et practica erit, ut facta satisfactione instrumenti liquidi, vel obligationis penès acta, detur terminus excipienti ad ostendenda, quæ ei incumbunt adversus instrumentum, quia non auditur nisi facta satisfactione, vel constituto in vinculis; & ita in causa Sanctuli Pulverini refert practicatum in M.C.V. *Ursillus ad Afflictum decis. 110.*

11 Tertio, exceptio prædicta non numeratæ pecuniæ ampliatur, ut non claudatur meta biennii in Ecclesia, quæ poterit perpetuo opponere hanc exceptionem, *Ippol. sing. 622. Angelus in §. item juris est, instit. de exception., Duennius in capit. Regni cap. 260. 261. & 262. De vita in Repertorio Juris verb. Except. vers. finem fol. 99.*

Ita latè concludit etiam *Tiraqu. de privil. piæ causæ privil. 154.* ubi *Episc. Ricc. & Thorus*, quod privilegium pariter habet locum ad omnem piam causam, ex *Romano, Baldo, Alberic.*, & aliis.

Quarto, ampliatur in Clericis, & aliis Ecclesiasticis personis, nam hi perpetuo opponere possunt, *Authentica hoc jus porrectum Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis, Baldus in l. 2. §. finali ff. si certum petatur, Imol. in cap. si cautio extra de fid. instrum.* & plenius *in c. fin. de solution. Vita in repert. verb. Exceptio fol. 99. col. 1.*

Item in pupillo, cujus favore etiam post lapsum biennium officio Judicis implorato, admittitur exceptio ista, *Mascard. de probationibus concl. 1236. nu. 10. Motill. de gradu citat. num. 226.* Imo in omni minori ætate, & in absente ob justam absentiam, *Text. & Gloss. in l. in contractibus C. de non numerata pecunia, in principio,* ibi: *Eodem auxilio petituris.*

Quinto ampliatur, ut exceptio non numeratæ pecuniæ non claudatur meta biennii, quando confessio,

sio, & obligatio fieret ob mutuum de præterito; *Gloss. in l.adversus petit. C.de non numerata pecunia, de Vita in Repert. Juris, verbo Exceptio* 99.*col.*2.

12 Sexto ampliant aliqui, ut agendo tantum sit limitatum tempus opponendi dictam exceptionem, secus defendendo, quia est perpetua dicta exceptio in defendendo.

Sed hæc sexta ampliatio communiter reprobatur, nam veritas est, quod tam Actor, quam reus non possunt juvari dicta exceptione, elapso tempore præfixo ad opponendum, *Gomez variar. de contractu mutui col.*7.*num.*3.quem sequitur *Galluppus part.* 2. *cap.*11.*num.*3.

13 Septimo ampliatur, ut hac exceptione uti possit, non solum debitor confitens, sed ejus hæres,& contra hæredem, *Textus in l. si intra legibus* 8.*C.de non numer.pecun.*& etiam Creditor contra Creditorem, nam Creditores, qui habent interesse contra dictum debitorem confitentem etiam invito ejus debitore possunt opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ ad excludendum mutuum confessum, *Chartarius decis.*16.*nu.*17.apud *Motillum de grad.cit. nu.*126.*text. in l.si cui* 15.*C.de non numerat.pecun.*

14 Exceptio prædicta non numeratæ pecuniæ in multis casibus locum non habet.

Primo, quando confessio facta est in judicio ad interrogationem partis adversæ, vel de ordine judicis, nam

Exceptio non numeratæ pecuniæ non potest opponi adversus confessionem in judicio factam, ita concludit *Galluppus in præludio num.*24.*& p.*2.*cap.* 11.*n.*11.*Cacheranus dec.*133.*ex Baldo in l.voluit ff.de interrogat.act.* quod singulare, & notatû dignum notavit *Marcus de Mantica in sing.*237.

Intellige de confessione facta in modum contentiosæ jurisdictionis, ut advertit *Novar.in* 1.*par.qu.forens.*158.*num.*5. *ex Jasone in l. pecuniam num.*7.*ff. si certum petatur, glossa in l.*1.*C.de confess.Gomez in tomo* 1.*cap.*6.*num.*3.*in fine, Afflictus in Constitutione Regni lib.*1.*rubrica* 40.*num.*41.*Cacheranus decis.*34.*nu.*6.Secus vero in confessione facta in modum voluntariæ jurisdictionis, ut quando fit obligatio alicujus debiti penès acta, quia tunc habet locum dicta exceptio,ut superius diximus *in* 2. *ampliatione.*

Et tanto minus admittitur dicta exceptio post solutionem sequutam, etiam si solvisset debiti partem, quia per dictam solutionem agnoscendo debitum, videbitur firmare renunciationem, *Novar. p.* 1. *qu. forens.*158.*num.*5. ubi multos allegat. Sed quando geminatio est juxta qualitatem primæ obligationis, tunc licet post conclusionem, & geminationem non posset allegari exceptio non numeratæ pecuniæ, tamen post secundam, & tertiam promissionem, sic, ut decisum refert *Afflict. d. decis.*110. *in fine*,argumento ex *l.cum stipulatus sum mihi Proculo ff.de verb.significat.* & ex *Glossa, Cyn., & Alberic. de Rosat. in l.cum finem C.de non numer.pecun.*

Tertio, in Tutore confitente se recepisse centum mutuo a Pupillo; nam tunc non juvabitur dicta exceptione, *Galluppus d.cap.*11.*par.*2.*num.*11.ex *Decio in l.singularia ff.si certum petatur.*

Sed aliqui volunt, modo confessio appareat scripta manu tutoris; ita *de Vita in repertorio Juris, verbo exceptio fol.* 99. *ex Gloss.* 2. *in l.singular. ff. si certum petatur.*

Quarto, exceptio non numeratæ pecuniæ non habet locum, quando mutuum dependet ab aliqua causa expressa; & hæc est cautela, ut quando debetur aliquod ex aliqua caussa, & conventione partium fit contractus mutui, vel promissio solvendi, illa caussa exprimatur; quia caussa expressa cessat exceptio non numeratæ pecuniæ, *Gallup. par.*2.*cap.*11.*nu.*12. qui pro creditore præsumit ex causa præcedenti, *Ruin.cons.*19.*nu.*11.*vol.*4.*Rolandus a Vall.cons.*4.*num.*15.& 16.*vol.*4. *Surdus cons.*162.*num.*40.*vol.*2. apud *Novar.par.*1.*qu.forens.*158.*num.*5.*in fine.*

Nam quando debitum ex alia caussa fuit conversum in causam mutui, tunc habetur pro vera caussa numerationis *gl. in l.adversus in fin. C.de non numer. pecun. Gratian.discept.for.cap.*320.*num.*12.

Exemplificatur, ut si sis Depositarius meus in centum aureos, & convenio, ut retineas ex caussa mutui.

Vel tibi concedo facultatem exigendi centum a Debitore, & tecum convenio, ex caussa mutui, *l. rogasti ff.de præscriptis verbis.*

Vel si tanquam Procurator meus exegisti, & cum esses paratus solvere, convenimus de mutuo, *l. singularia ff. si certum petatur.*

Secus vero, ubi pecunia non esset solutioni parata, quia tali casu procederet contrarium.

Sed remedium erit, ubi caussa expressa non esset vera, ut licèt non possit opponi dicta exceptio non numeratæ pecuniæ, poterit opponi alia exceptio, scilicet, quod caussa declarata, a qua dependet confessio, non sit vera.

Quo casu, si mutuum sit cum caussa expressa in alia scriptura, tunc non potest opponi ista exceptio, nisi caussa probetur non vera per aliam scripturam, *l. generaliter C. de exceptione non numerata pecunia*, *Gallup.*ubi supra.

Sed si causa non fuerit scripta, sed aliundè probata per Testes, potest probari non esse veram, etiam per Testes, *Bald.ibi num.*13.*&* 14.*Gallup.ibid.*

15 Quinto, Exceptio non numeratæ pecuniæ cessat, quando quis recepit cum effectu aliquid pro residuo, sive ad complementum, quia præsumitur totum solutum, etiam quod sit præmissa protestatio per recipientem, ut decisum refert *Gallup.par.*2.*cap.*11.*num.*13.in causa Ascanii d'Elia, qui recepit quantitatem pro pretio frumenti ad complementum, prævia protestatione, & decreto M. C. Vic. quod ei non inferatur præjudicium per dict. receptionem complementi, & prætendens deinde dict.receptionem complementi non fuisse pro residuo, & complemento pretii, fuit in Collat.Consilio decisum, obstare eidem Ascanio exceptionem solutionis, non obstante dicta protestatione, & decreto M.C.V.anno 1602.penès Actuarium tunc Longo, nunc de Isso, ut testatur etiam *Novar. part.*2.*qu.forens.*158.*num.*13. ubi refert *dictam decis. a Gallup.*nominatam, adde *Afflict. decis.* 285. *num.*3. ubi alios citat.

16 Sexto, Exceptio non numeratæ pecuniæ obiici non potest a venditore annui census, qui pretium se recepisse juravit, eidemque exceptioni renunciavit; ubi est advertendum, quod non sufficit solum jurare, pecuniam recepisse, nisi etiam jurando renunciet expressim huic exceptioni, vel addat clausulam, vz. *omnia, & singula in Instrumento comprehensa esse vera*; ita *Riccius collectanea* 1173. penes *Cusanum in lectura ad Pragmaticam prim. de cens. fol. mihi* 94. *num.*3. *ex Milanen.decis.*185. *Rota Januensis decis.*26. *Osasch.decis.*34.

Sed hæc sexta limitatio non servatur Romæ, nec in Curiis Ecclesiasticis in nostro Regno, quia per Bullam Pii Quinti Romæ, & in Curiis Ecclesiasticis receptam, non potest constitui census absque pecunia numerata; nam contractus censualis ob defectum numerationis est nullus. Verum ob clausulam solitã apponi, vz. *ut in omni casu nullitatis teneatur debitor solvere sortem una cum interesse ad eandem rationem census*; per dictam clausulam licet non debeatur census, debetur tamen interesse promissum vigore dicti pacti. Ita *Gregorius XV.decis.*564.*num.*4.ubi *Beltram.* quos sequitur *Io:Antonius Molegnanus in prætermissa additione in ultima pagina altercationum.*

Nec

Nec in Regno Neap. locum habet dicta sexta limitatio, ubi licet recepta non sit Bulla Piana, tamen constare debet de debito antecedenti, ut sit validus contractus censualis, nec sufficit renunciatio exceptionis non numeratæ pecuniæ, *Petra rit. 20. & rit. 247.* & ego dixi *in 2. tom. cap. 7. de liquid. instrum. num. 19.*

17 Septimo, exceptio non numeratæ pecuniæ non potest opponi adversus confessionem factam in testamento, & mortis articulo, nec per confitentem, nec per ejus hæredem, *Grammatic. cons. crim. 70. num. 2. de Vita in repertorio Iuris verb. exceptio fol.* 98. *Novar. part. 1. qu. forens.* 158. *num. 5.* post *Gomez. in tom. 2. resolutione* 6. & alii allegati a *dicto Novar.* Ex quo mortuus non sperat futuram numerationem, *Ursill. ad Afflictum dec.* 110. *num. 5.*

Quæ conclusio limitatur in Prælato, vel Rectore Ecclesiæ, vel Abbatissa, cujus confessio in articulo mortis non præjudicat Ecclesiæ, nec successori in dicta Ecclesia tamquam fraudulenta, & ambitiosa, ut decisum refert *Afflict. decis.* 168., licet tamen decisio impugnetur a *Montan. in pragm. 5. de administr. Universitatis §. 11. num.* 28. ea ratione motus, cum nemo in articulo mortis sit immemor salutis æternæ, & confessio facta in articulo mortis æquiparatur confessioni juratæ, *Paulus de Castro cons.* 301. *vol. 1.* Sed tu de hoc cogita.

18 Octavo, Exceptio prædicta non numeratæ pecuniæ non habet locum, quando dictæ exceptioni fuit renunciatum cum juramento, nam obstaret juramentum, *Ursil. ad Afflictum decis.* 110. *num. 2.*

Remedium tamen erit, quod opponatur de contractus illius simulatione, *Marsil. sing.* 327. *incip. Exceptio non numeratæ pecuniæ, de Vita* ubi supra.

Si vero sine juramento, tunc non obstante renunciatione transfertur onus probandi in excipientem, licet excipiat, infra tempora statuta ad opponendum, ut supra *Doctores* communiter *in dicta l. in contractibus*, licet aliqui velunt, quod non possit huic exceptioni renunciari, & renunciatione non obstante habet locum hæc exceptio indistincte, sive sit renunciatum cum juramento, sive non, ut infiniti Doctores congesti per *Novar. qu. 168. part. 1. num. 2.*

Et cum hac distinctione concordant Doctores invicem repugnantes: & ratio, quare renunciatio jurata obstet, est, quia juramentum debet servari, & non potest sperni.

At renunciatio sine juramento non habet impedimentum juramenti, & præsumitur facta eadem facilitate, qua fuit facta confessio, sub spe futuræ numerationis. Nisi renunciatio fuisset facta ex intervallo, & non in eodem instanti, ut advertit *dict. Novar. dicta part. 1. qu. forens.* 158. *num. 2.* ubi multos allegat, licet sequatur indistincte, tamen ipse, & Authores ab ipso allegati, sunt intelligendi cum dicta distinctione, ut supra, & *Oinot. lib. 3. tit. 22. de litter. obligation. num. 19.* dicit, opinionem æquiorem esse, quod non possit renunciari huic exceptioni, nisi post intervallum.

Unde vera conclusio est, quod si intervenit juramentum, sive incontinenti, sive ex intervallo, tenet renunciatio; *Staib. observ. 31. in fine* post *Mancin. de juram. p. 4. eff. 8. 115. num. 15. Gratian. discept. 879. num. 31. tom. 1.* At si non intervenit juramentum, non tenet, nisi fiat ex intervallo; proinde cautela erit, ut in scripturis privatis, & quæ fiunt absque juramento, dicta renunciatio non fiat in eadem scriptura, sed postea in alia ex intervallo, *Staib.* ubi supra, *Mascard. de probat. conf. 695. num. 14. Grass. except. 33. n. 6. Vasq. de success. creat. lib. 1. §. 9. nu. 32. Gratian. discept. 879. n. 30. to. 5.* Sed vide *in 2. tom. mea prax. in tit. de præsent.*

Nono, exceptio prædicta non numeratæ pecuniæ non potest opponi per mercatores, & campsores, *Ursil. ad Afflict. decis.* 110. *num. 6.* post *Jason. in l. singularia ff. si certum petatur in 14. col.*

19 Decimo, & ultimo, qui se pro alio constituit debitorem principalem, vel accessoriè, non potest opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, *l. trecenta opinaris, C. de non numerata pecunia.*

20 Exceptionem non numeratæ pecuniæ opponens non censetur fateri debitum, sicuti qui opponit solutionem, vel præscriptionem, vel pactum de non petendo, vel quamcumque aliam exceptionem peremptoriam, ut latè *Glo. & DD. in c. except. num. 63. de regul. jur. in sexto.*

21 Exceptio rei non traditæ impedit executionem obligationis penès acta, quia est exceptio, quæ oritur ex ventre scripturæ; *Galter. de liquid. instrum.*

C A P. LXVII.

De Præscriptione.

S U M M A R I U M.

Præscriptio quid sit? num. 1.

Præscriptionis exceptio est peremptoria, & ante contestationem opposita impedit litis ingressum, nu. 2.

Actor ex officio repellitur, si de præscriptione constat in actis, num 3.

Præscriptio in Regno locum habet, rejecto Rovito, *& aliis & assignatur ratio,* num. 4.

Juramentum in scriptura facit præsumere obligatum esse malæ fidei possessorem, si velit opponere præscriptionem, num. 5.

Mala fides defuncti, nocet etiam hæredi, qui propter dictam malam fidem, præscriptionem opponere non potest, secus est in alio successore, qui non succedit jure hæreditario, num. 6.

Præscriptia est iniquum præsidium, ideo in dubio judicandum est contra præscribentem, num. 7.

Commissarius ferre non debet sententiam pra præscribente, si caussa secundum veritatem, & æquitatem ei fuerit commissa, num. 8.

Præscribens demonstrat cursum temporis, sed non habet onus probandi non solvisse, num. 9.

Requisita numerantur, ut locum habere præscriptio possit, num. 10.

Usucapio, & præscriptio bono publico inductæ sunt, n. 11.

Præscriptionem patiens contra se, dicitur suum alienare, & jura sua præscribenti relaxare, num. 12.

Præscribendi tempus, quantum sit? num. 13.

Præscribendi tempus, contra quas personas non currit, num. 14.

Præscriptio, & præsumptio sunt termini diversi, & declarantur, num. 15.

Affertur decisio S. R. C. junctis quatuor Aulis circa præscriptionem, num. 16.

1 Præscriptio nihil aliud est, nisi quædam defensio temporis intervallo quæsita; *l. 1. C. si quis ignorans, & glos. in l. 1. §. cum prædictum, verbo nec usucapione ff. de pignoribus.*

2 Præscriptionis exceptio est peremptoria, & impedit litis ingressum; *Gallup. par. 2. & 3. num. 15.* ex *Felin. rub. de præscript. col. 4. l. exceptiones 3. ff. de exceptionibus.*

Quod intellige, si ante litis contestationem opponatur, & incontinenti probetur, nam si post contestationem opponatur, tunc non impedit litis processum, sed ad merita causæ reservatur. Hæc enim exceptio, & omnes aliæ litis finitæ exceptiones tali modo practicantur; teste *Motillo de grad. cit. num. 174. fol. 39.* post *Aff. dec. 63. Muscat. in glos. finita num. 24. & 16. & glos. ulteriora sub num. 6.*

3 Et si constat de ea in eisdem actis, potest Judex ex officio actorem repellere tamquam agentem sine actio-

ctione ; *Guid.Pap.qu.221.Boer.decis.144. num.8. Cancer.variar.resol.c.18. nu.5. Mynsing.cent.1.observ.28. Decianus cons.10.num.48. Merlin.cent.1.cap.44.n.4.*

4 Præscriptio in Regno non habet locum , secundum *Rovit.cons.40.num.24. lib.2.* sequentem *Ursill. ad Afflict.decis.13.num.9.& decis.329. circa finem , & decis.37.Nicol.in praxi civili fol.125.num.312. Odd.de restitutione in integrum q.20. art.4.num.35.Gabriel. commu.conclus. tit.de restitutione spoliatorum concl. 5.num.54. Petrus Terriquez cons.89. num.15.Intrigl. sing.1.lib.2.*

Et quod in supremis Tribunalibus , in quibus proceditur de æquitate , ut in nostro Sacro R. C. non admittenda sit exceptio præscriptionis , docuit *Angelus in l.1. de negotiis gestis , Crav. cons.251. num.4. vol.3. Paris.cons.201.nu.37 Rol.cons.68.nu.13. lib.3.*

Sed dictus *Rovit.* impugnatur a *Prato ad Muscat.§. in hac glos.in fin.4.par.in glos.& similia versic.sed pulchra* , ubi declaratis *Ursilli* verbis compatitur *Regentem Rovitum* non advertentem , & cum *Præsidente de Amato cons.96.num.20.& cons.38.* concludit præscriptionem habere locum in Regno , & sequitur *Altim.ad Rovit.lib.1.nu.91. & lib.2.dict. cons.14.& 40. Motil.de grad.cit.nu.175. fol.39. Verd.instit. lib.2. fol. 4.num.424.de usucap.lem.6.*

Et ratio assignatur , quare in Regno vigore præscriptionis raro obtinetur , non est , quia in Regno non datur præscriptio , sed quia raro deficit mala fides , & ita intelligendus , & expressè dicit *Ursill. ad Afflict.decis.329.in fine , & in decis.13.alias 12.num. 9.Marcel.Calà de modo artic.num.524.de Pon.cons.49. in princ.lib.2.Capibl.prag.1.de Baron. nu.119.*

Nec dubium esse potest de viridi observantia præscriptionis in hoc Regno Neapolis.

Quotidie enim circumducuntur citationes , instantiæ cadunt , instrumentorum liquidationes corruunt temporis lapsu , & si quandoque rejecta fuit , id successit , quia carebat canonicis requisitis , & ita intelligendi sunt *Rovitus* , & *Ursillus* , ubi supra , ut concludit *Verd.lib.4.institut.num.1425.* & quod præscriptiones attendi debeant in Regno , testatur *Reg.Tapia tit.de præscript.tom.3. Juris Regni.*

5 Hinc fit , quod debitor cum juramento obligatus præsumitur malæ fidei possessor , & propterea nullo tempore præscribit , & si per mille annos viveret , *Canonistæ in cap. fin.de præscript.* , & alii apud *Capyc. decis.4.tit.1.Surd.dec.341.nu.1. Ososch. dec.101.n.27. Cæsar Bisogn.alleg.91.num.3.*

6 Et hæc mala fides defuncti nocet etiam hæredi , qui neque ex persona sua potest incipere præscriptionem, quia tenetur exonerare conscientiam defuncti , *cap. fin.de sepult.Anton.de Butr. Imol. & Abbas in cap.diligenti de præscrip.Capyc.d.dec.4.num.13.*

Secus in alio successore Universali , qui non succedit jure hæreditario , sed aliundè , ut est Prælatus Ecclesiæ , Capitul.Colleg. quia tunc mala fides defuncti non nocet successori ignoranti, *Capyc.* ibid.

7 Unum tamen adverte , quod in dubio semper judicandum est contra eum , qui se fundat in præscriptione , cum sit iniquissimum præsidium , *Petr. de fridericum.qu.14.num.231.*

Præscriptio enim est contra jus naturale , naturalemque æquitatem , *Bald. in l.ancillæ num.11. Cod.de furtis , Cassanæ in consuetud.Burg.rubr.13. §.8.num.7. fol.1740. Merlin. contr.63.lib.2. num.5.* quos allegat *Barra observ.80.cent.3.*

8 Hinc fit , ut si commissa sit alicui causa secundum veritatem , & æquitatem , non debebit talis Commissarius ferre sententiam pro utente præsidio usucapionis , vel præscriptionis , quia naturali æquitati repugnat.

Quod tene menti , quia est valdè singulare apud *Angel. in l.1. ff.de negotiis gestis , & in l.sequitur §.si viam, ff.de usucapionibus, Jason. in repet. l.si id , qui pro empt.col.25. ff.de usucap.Barra* ubi supra *num.20. cent.3.observat.80.*

9 Et præscribens non habet onus ipse probandi negativam se non solvisse ; sed tantum sufficit demonstrare cursum temporis cum requisitis , *Cæsar Bisogn. alleg.21.nu.14.ex Bald.cons.315.vol.3. Cravet.cons.215. nu.11.Novar.cons.446.nu.14. Menoch. cons.75.num.1. Cephal.cons.528.num.52.vol.5.*

10 Et sic onus probandi solutiones negatas a debitore incumbit creditori , ad excludendam præscriptionem.

Requisita autem, ut locum habeat præscriptio, sunt decem , enumerata ab *Antonio Barra centur. 1. observat.60.*

Primo, requiritur Titulus, *Glos.in cap.si diligenti de præscript.leg.1. ff.de public.in rem actione.*

Secundo , Bona fides , *cap.vigilanti , & cap.fin.* [...] *tra de præscript.*

Tertio, Possessio , *l.sine possessione ff. de usucapionib. c. sine possessione de regulis juris in 6.*

Quarto, Continuata Possessio.

Quinto, Quod possessio non sit interrupta naturaliter, & civiliter, *c.illud de præscript.*

Sexto , Requiritur traditio , *l.traditionib.C.de pact.* aut quasi traditio , quæ præsumitur per scientiam , & patientiam, *l.minus instructus,C.de acq.poss.*

Septimo , Quod res sit usucapibilis , vel præscriptibilis .

Octavo , Quod persona sit habilis , quæ vult præscribere .

Nono , Quod sit habilis ad præscribendum ex Persona ejus contra quem præscribitur.

Decimo , Quod possidens possideat pro suo, & animo acquirendi dominium , aliàs non usucapiet , *l.si puerum C. in quibus causis cessat longa temporis præscript., l.male agitur C.de præscript.30.annorum, Antonius Barra cent.4.obser.80.*

Quæ decem requisita restringuntur ab aliis in quinque, nempe.

Primo, bona fides.

Secundo, Justus titulus.

Tertio, ut res sit præscriptibilis, & non vitiosa.

Quarto, quod res tradatur, &

Quinto, Possessio continuata.

Et comprehenduntur ista requisita his versibus.

Non usucapiet, nisi sint tibi talia quinque.

Bona fides, justus titulus, Res non vitiosa :

Quod res tradatur, & tempus continuetur , ut latè *Oin.lib.2.Instit.tit.6.de usucap.nu.13.*

Alii dicunt , quod præscriptio substinetur ex quatuor alimentis, prout rerum natura, v3.

Primo, ex possessione: secundo, ex traditione: tertio, bona fide: quarto, titulo ; *Cæsar Bisogn.alleg.91.num. 5.* post *Capibl. de Baron. pragmat.5. num.219.Vivius decis.130.*

Et in præscribenda jurisdictione, tria sunt consideranda .

Primo , patientia , & scientia Superioris , contra quem præscribitur .

Secundo, actus præscribentis.

Tertio , factum obedientis, & ejus Patientia; idem *Barra*, ubi supra, ex doctrina *Alex. de Imol. de scient. Principis, Dec.in cons.124.vol.3.nu.48.*

11 Usucapio , & præscriptio bono publico inductæ sunt , *l.1.de usucap.Gratian.decis.4 nu.23.* & sunt inductæ favore publico ob desidiam non petentis jura sua , & præscriptionem patientis , *Rovit. cons.66. num.6.*

12 Nam qui patitur præscribi contra se, dicitur alienare suum , sua jura præscribenti relaxare , *l.alienationis verbum ff. de V. S.* juxta *glos. in verbo uis* , & ex hac ratione præscriptio non currit contra hæredita-

tem jacentem; donec jacet, quia in ea non præsumitur, *Rovit. dict. conf. 66. num. 6. ex Bal. Angel. Castr. & Alex. in l. licet Cod. de Jure delib.*

De Tempore Præscribendi.

13 Tempus præscribendi contra privatum, est decem, 20. vel 30. Annorum.

Sed Ecclesiæ gaudet 40. annorum spatio.

At Ecclesia Romana centum annorum spâtio, *l. quas actiones, & l. ut inter C. de Sacr. Eccl. d. Ant. Barr. in d. observat. 80. cent. 3. num. 15.*

Contra Regem, sivè Fiscum requiritur similiter tempus centum annorum; quod immemorabile tempus nuncupatur centenaria præscriptio, ut in Regno est statutum per *Constitutionem quadragenalem in tit. de quibus temporibus feud. præscrib.* per quam *Constitutionem* disponitur, ut in rebus fiscalibus omnis præscriptio contra Regem sit sublata, excepta centenaria, *Horat. Montanus controv. 26. num. 8.*

Tempus tamen Guerræ, vel Hostilitatis a præscriptione subducitur, *Alex. conf. 81. num. 7. lib. 5.*

Item tempus scismatis, mortalitatis; imo cessante Bello, & Peste deducitur tempus aliquale, donec populus quiescat, *Bald. conf. 358. vers. 3. quæritur.*

Sed in Regno est *Pragm. 1. de anno 1477.* quæ mandat, quod ex causa Belli, & Pestis non impeditur præscriptio, nisi absentiæ causa, vel quia jus non reddebatur, & per *Pragm. 2. de præscript. eodem anno*, mandatur, quod non impeditur præscriptio per instrumentum noviter repertum, nisi quatenus juraverit Notarius se habuisse, & parti fuisse occultum.

14 Tempus pupillaris ætatis, quia contra pupillum non currit præscriptio ipso jure.

Etiam tempus minoris ætatis subducitur ex capite restitutionis in integrum, ut latè *Barra* ubi supra *obser. 80. cent. 13. num. 13. Bald. conf. 62. lib. 5. Pap. decis. 631. num. 9.* & est *textus in l. fin. Cod. in quibus causis in integrum restitut. est necessaria, Auth. post Cod. de bonis maternis.*

Contra enim minorem non præscribitur, *Guid. Castrens. conf. 185.*

15 Præscriptio, & præsumptio sunt termini diversi; nam

Præscriptio propriè est, qua mediante quis ex vi præscriptionis acquirit alienum ob negligentiam ejus, contra quem præscribitur, qui patiendo præscribi contra se, dicitur alienare suum, *l. Alienationis verb. ff. de verbor. significat. Glos. in verbo vix, Horat. Montan. controv. 06. num. 8. Scipio Rovit. conf. 66. num. 6.*

Præsumptio supponit actum ex signis, juxta voluntatem Domini; non contra voluntatem, *Montan.* ubi supra.

16 Quoniam §. III. nov. Constitut. num. I. fuit sancitum,
,, quater singulis annis die a Domino Præside statuenda
,, junctis quatuor S. R. C. Aulis decidi debere ab ipso
,, S. C. unum ex articulis magis perplexis, & ob Autho-
,, ribus in dubium revocatis, & accedente Regis nostri
,, adprobatione, sequutam decisionem servandam in
,, ceteris casibus similibus; & *num. II.* expresse fuit cau-
,, tum, quod ante omnia in prima dictarum quatuor
,, Aularum unione, an in Regno, & quibus casibus sit
,, admittenda præscriptio decerneretur; ideo pro ejus-
,, dem executione sub die 03. Decembris 1738. prodiit
,, decisio, dein a S. R. M. adprobata, & typis excussa,
,, quam necessarium puto hic subnectere, & ad verbum
,, transcribere; ea etenim sola tamquam lex servanda
,, est, & omnem apud nos ambagem, ac Doctorum con-
,, trarietatem tollit. Et est tenoris sequentis: *Sacrum*
,, *Consilium censet, Præscriptioni, qua actiones extin-*
,, *guuntur, in quocumque Regni Foro locum esse oporte-*
,, *re, modo conditionibus ab jure Civili, Pontificio, ac*
,, *Lege Municipali præstitutis plane sit confirmata. Pro-*
,, *pterea neque debitorem, qui ob conscientiam debiti*
,, *semper est in malâ fide, neque hæredem, licet bona fi-*
,, *dei, qui possessori malæ fidei successerit, præscriptio-*
,, *ne juvari umquam posse. Cæterum in tertio possessore*
,, *bonam fidem præsumendam esse, ideoque lapsu tri-*
,, *ginta annorum a die natæ actionis, ac deductis tem-*
,, *poribus de jure deducendis, legitima præscriptione*
,, *eum rectè uti posse. Ad hanc tamen excludendam lice-*
,, *re actori apertis argumentis probare illum possessorem*
,, *sive ab initio, sive intra præscriptionis spatium ve-*
,, *rè in mala fide fuisse, probationibus præsumptæ ma-*
,, *læ fidei prorsus rejectis.*
,, *Præterea in quæstionibus infra notatis, ubi nulla*
,, *a litigatoribus scriptura producta sunt sive publicæ,*
,, *sive privatæ non præscriptionis ope, sed vi præsum-*
,, *ptæ solutionis ita decernendum putat.*
,, *Caussidicos, sive Advocatos, & Procuratores li-*
,, *tium, ex quo vel patrocinium reliquere, vel manda-*
,, *to sunt defecti, pro honorario, aut palmario, sive la-*
,, *boribus intra biennium agere posse; post id tempus re-*
,, *pellendos.*
,, *Notariis a die confectarum scripturarum quousque*
,, *earum exemplum, sive copiam non tradiderint, me-*
,, *ritarum mercedum causa non ultra biennium agere*
,, *licere; traditis vero quandocumque copiis quidquam*
,, *petendi jus non esse.*
,, *Pharmacopolis ob vendita medicamenta, si adver-*
,, *sus eum, qui ea acceperit, acturi sint, biennium*
,, *concedi; si vero post ipsius obitum ab hærede repetere*
,, *instituant, intra duos menses agendum; post ab judi-*
,, *cio removendos.*
,, *Fabros omnes, atque artifices de pretio rerum ma-*
,, *nufactarum, laborumque mercede recuperanda, in-*
,, *tra annum experiri debere; post annum a die operis*
,, *expleti actionem penitus negandam.*
,, *Denique famulis, cæterisque qui operas suas lo-*
,, *cant, postquam a famulatu, ministeriove discesserint,*
,, *intra duos menses dumtaxat petendi salarium facul-*
,, *tatem esse tribuendam.*

C A P. LXVIII.

De Exceptione Rei judicatæ.

S U M M A R I U M.

R*Ei judicatæ exceptio an sit peremptoria, vel Anomala, seu mixta, duæ reperiuntur opiniones,* num. 1.

Exceptio rei judicatæ si clara sit, opposita ante contestationem, impedit cursum, num. 2.

Exceptio prædicta quando competit, cum limitationibus, & ampliationibus, & exemplis, num. 3.

Absolutorium decretum ab observatione Judicii non parit effectum rei judicatæ, secus si sit decretum diffinitivum, num. 4.

Decretum obtinens in petitorio, quo sit declaratus Dominus, opponere potest contra agentem interdicto possessorio, unde vi, num. 5.

Obtinens in petitorio, quando poterit opponere exceptionem rei judicatæ in possessorio adipiscendæ, vel retinendæ, num. 6.

Sententia in actione Reali, an officiat contra agentem actione Personali, & è contra, num. 7.

Sententia in actione Personali, an obstet contra agentem actione Reali, num. 8.

Rei judicatæ exceptio, an competat quando agitur super re diversa, vel super eadem re jure dominii, & succumbens petat usumfructum? num. 9.

Sententia lata a Judice incompetenti, quando exceptionem producit rei judicatæ, & quando non, num. 10.

Laudum virtute compromissi parit exceptionem rei judicatæ, num. 11.

Rei

Res judicata probari potest per testes, num. 12.

Rei judicatæ exceptioni potest quis renunciare, non solum expressè, sed etiam tacitè, ut quando non opponit, & Judex sententiam profert, transit in rem judicatam, num. 13.

Rei judicatæ exceptio an bis opponi potest, num. 14.

Rei judicatæ exceptio a Judice sæculari, quando admitti debet de re judicata per Judicem Ecclesiasticum, num. 15.

Rei judicatæ exceptio non obstat, quando sententia lata est ex falsis instrumentis, vel testibus, num. 16.

Rei judicatæ exceptio, & litis finitæ, quid differant inter se, dicemus infra.

1 Rei judicatæ exceptio, est peremptoria, secundum *Gallup. in p. 2. cap. 13. num. 1.* sed melius dicitur, quod sit exceptio Anomala, seu mixta, secundum *Carleval. lib. 1. tit. 2. disp. 5. num.* 2. Et nos diximus de exceptione Anomala, seu mixta; ideoque potest opponi ante, & post litem contestatam, ut ibi.

2 Rei judicatæ exceptio opposita ante litis contestationem, si clara sit, impedit processum ad ulteriora.

Si vero non est clara, quia majorem requireret indaginem, tunc reservatur ad merita, & ita intelligendus est *tex. in l. fund. & l. fund. ff. de excep. præscr. Gallup. p. 2. c. 13. n. 2. Franc. dec. 289. n. 4. & 5. Ann. alleg.* 48. *num. 24. Musc. glos. Judici p. 4. ante num.* 11.

3 Rei judicatæ exceptio competit reo, quando alias de eodem negotio fuit lata sententia, quæ transivit in rem judicatam, vel quia ab ea non fuit appellatum in tempore, vel quia non fuit prosequuta appellatio, & fuit deserta, sive derelicta.

Primo itaque, ut haberet locum dicta exceptio, non sufficeret, quod esset lata sententia; sed necesse esset, ut illa fecisset transitum in rem judicatam per appellationem non factam, vel appellationem desertam, *Gallup.* ubi supra, *Verd.* ibidem per *cap. ad consultat. de re judicata*. Sententia enim per hoc differt a re judicata, quia sententia est, quando sententia transivit in rem judicatam, ut si fatalia sunt lapsa absque appellatione, vel ea deserta, *Motill. de sent. num. 16. fo. 87.*

Et licet sententia de sui natura non fecisset transitum in rem judicatam, ut in casibus notatis per *Ric. coll. 734. par. 3.* Tamen adhuc res judicata dicitur ad hoc propositum, ubi appellatio est deserta, vel nullo modo facta, *Gallup. d. p. 2. cap. 13. nu.* 18.

Secundo, ut habeat locum dicta exceptio, requiritur, ut sententia sit lata inter easdem personas collitigantes de eodem negotio, sive causa, & super eadem re, & si non concurrit, identitas omnium prædictorum, non habet locum dicta exceptio, ut latè *Anna singul. 176. & alleg. 7. num. 6. & alleg. 48. Ricc. coll. 1058. par. 4. Gallup.* ubi supra, *Muscat. par. 4. glos. judicata num. 8.*

Rei judicatæ exceptio non competit, quando opponitur, quod sententia, quæ fuit lata, non sit inter easdem personas, & hæc est regula, quam limita.

Primo, in hærede, quia hæres, & defunctus eadem persona censetur; ideo licet hæres non sit eadem persona, tamen censetur a lege, ac si esset eadem cum defuncto; & sic competit hæredi contra hæredem, *Gallup. par. 2. cap. 13. num. 28. per Text. in l. si ante §. Julianus, ff. eodem, Franch. decis. 179. num. 1. Muscat. p. 4. glos. judicata num. 7.*

Secundo, limita in Prælatis, Successoribus, Syndicis, & aliis similibus, qui repræsentant personam successivam in Ecclesia, Collegio, Universitate, &c. ubi successor reputatur semper eadem persona cum prædecessore, *Gallup.* ubi supra, *de Pont. cons. 8. num. 2.*

Tertio, limita in fidejussore, quando sententia lata fuit cum principali, *de Ponte cons. 153. num. 5. vol.* 2. post *Gallup. d. p. 2. c. 13. nu. 2.*

Quarto limita, ubicumque unus habet causam ab alio, ut in emptore circa rem emptam, quando cum venditore fuit judicatum; & sic donatario obstat exceptio rei judicatæ, quæ obstabat donanti, & aliis similibus, *Gallup.* ubi supra.

Rei judicatæ exceptio non competit, & non admittitur, ubi causa, sive actio proposita in secundo judicio est diversa a primo, quia ut obstet dicta exceptio, debet esse eadem, & non alia caussa, *Gallup. par. 2. cap. 13. num. 11. Muscat. par. 4. glos. judicata nu. 6.* per *Text. in l. si mater §. denique & §. eandem.* Ibi: *At si ex alia ff. eodem.*

Amplia hanc conclusionem, ut non solum sententia sit lata ex eadem causa, eadem actione, sed super deductis, & terminatis in primo judicio.

Nam neque sufficit, quod sit eadem causa, eadem actio, nisi sit super iisdem deductis, & terminatis in primo judicio, quia in non deductis, & non terminatis, non obstabit exceptio rei judicatæ, *Musc. d. glos. judicata num. 6. in fin.* per *Tex. in l. si ex testamento, & l. neq. ff. eodem.*

Et è contrario, licet in secundo judicio esset alia causa, alius modus agendi, si idem jus discutiatur in secundo judicio, parum refert mutasse modum agendi, *Dpont. cons. 8. num. 24.* ibique *Anna allegat. 8. num. 14. Gallup.* ubi supra *num. 13.*

Exempla sunt v3. si quis excipiendo succubuit; non prohibetur illud idem petere agendo, quia cessat dicta exceptio rei judicatæ; eo quia tunc dicitur alia causa, alius modus agendi: Et sic succumbens in exceptione, poterit illud idem intentare in alio judicio per modum actionis, *Muscat. glos. finita par. 4. in sua additione lit. A.* per *Text. in l. vindicantem ff. de evict. l. quod in diem §. 1. ff. de compensat. Scain. cons. 264. num. 15. vol. 2. de Franch. dec. 284. num. 3. Bar. in l. fundum in principio ff. de except. Cacher. decis. 74. nu. 15. Gallup. par. 2. cap. 13. num. 12.*

Maximè si mutetur finis, *Ann. alleg. 8. & 48. n. 19.*

Item si quis petat rem tanquam feudalem & succubit, poterit deindè petere eandem rem tanquam allodialem, nec ei obstabit exceptio rei judicatæ, quia non est eadem causa, eadem actio, sive idem modus agendi, sed diversus a primo. *Capyc. in investit. feudi, verbo feuda allodialia col. 1. Gallup* ubi supra.

Quæ intelliguntur, si diversum jus deducatur, & discutiatur in secundo judicio, quia in non deductis, & terminatis, exceptio non obstabit, sed in his, quæ alias in primo judicio deducta, & terminata sunt, obstabit exceptio; licèt mutetur modus, & finis agendi, *Gallup. & Muscat.* ubi supra.

Quod amplia, non solum si in secundo judicio discutiatur idem jus, sed etiam si jus discutiendum amisit aliquo modo vires, ex decisione primi juris jam discussi.

Et è contra, ubi diverso jure discutiendo quis agit, licet sit eadem actio, eadem causa, idem modus agendi, non obstabit dicta exceptio, *Gallup. d. par. 2. cap. 13. n. 9. & 14. Musc. d. glos. judicata ante n. 7.*

Exempla sunt v3. agens reivendicatione super fundo contra Titium, succubuit, & Titius absolutus fuit, ex quo non possidebat. Poterit iterum agere absque metu exceptionis rei judicatæ, si postmodum invenerit ipsum possidentem, quia hoc jus possessionis tempore primi judicii non erat in esse deductum, respectu conventi, & sic non fuit discussum, *Gallup.* ubi supra ex *text. in l. si a te ff. eodem, Tiraqu. §. 8. glos. 5. num. 4. de Retract. Lign.*

Secundum exemplum est, v3. obtinens sententiam pro sorte principali absque expressione fructuum, poterit iterum agere ad fructus perceptos, appellatione, vel reclamatione pendente, & non obstabit exceptio rei judicatæ, quia non fuit terminatum de fructibus

in primo judicio; & super non deductis,& non terminatis, cessat dicta exceptio, *d. Pont. decis.22. Anna alleg.*113.penès *Gallup.d.par.2.c.13.nu.*10.

4 Tertium Exemplum est, v3. Agens in petitorio, si succubuit, quia reus fuit absolutus ab observatione judicii, poterit agere in possessorio, & exceptio rei judicatæ non obstabit, in quo nullum jus fuit deductum, nec terminatum per sententiam absolutoriam ab observatione judicii.

Secus, quando in petitorio fuit definitivè sententiatum, quia tunc obstabit exceptio rei judicatæ in possessorio recuperandæ, licet diversum sit judicium petitorium a possessorio, nam ista exceptio semper competit, etiam pro accessoriis, quando idem jus militat in eis, ac in principali; *Ripa in l.naturaliter §.nihil commune num.*40. *ff.de acquir.possess. Menoch. de restit. possess.remed.*1.*recuperandæ*,*Gallup.p.2.c.24. nu.*17.

5 Et propterea si quis declaratur Dominus, poterit opponere exceptionem dominii probatam per dictam sententiam adversus agentem interdicto possessorio *undevi*, *Menoch.remed.*1.*recuperandæ qu,*20.*nu.*233.*Gallup.par.2.cap.*13.*num.*25. Et tunc dicta exceptio dicitur notoria, & clara, quia sententia facit notorium, *cap.vestra, de cohabitatione Clericorum, & mulierum*,& *Gallup.*ibidem.

6 Et è contra obtinens sententiam in possessorio; tunc poterit opponere exceptionem rei judicatæ in petitorio,quando in possessorio sit admista causa proprietatis. At ubi non sit admista causa proprietatis, non obstabit dicta exceptio, quia super non deductis, & terminatis dicta exceptio cessat, *Verd.* ubi supra *num.*17.per *Text.in l.2.§.quadam de interdictis*, *Menoch.retinend.remed.*3.*num.*806.

Et ita intelligendus est *Gallup. in par.2. cap.*13.*nu.*140.*& Menoch.* ibi relatus *de adipisc. remed.*1. *num.*208.ubi habetur, quod si agatur remedio possessorio, *quorum bonorum*, tunc obstabit exceptio rei judicatæ in petitorio,per quod jam jus possessoris elisum sit.

7 Et generaliter demum, ubi feratur sententia ad favorem Rei in petitorio, tunc officit actori in possessorio adipiscendæ, quando reus declaratus sit dominus, & continuò dominium possit probari, alias non obstabit prædicta exceptio, *Verd.ad Gallup.par.2.cap.*14.ante *num.*16. per *text.in l.& in eadem §. fin. ff.de except.rei jud. Ripa in l.naturaliter §. nihil commune num.*105. *ff.de acquirend.possess. & Bart. in dict. §.nihil commune num.*2.

Et ita quoque obstabit exceptio rei judicatæ agenti possessorio retinendæ, quando sententia lata sit, probato a reo dominio, secus quando sit lata ex eo, quia actor non probavit, per regulam *Actore non probante, Reus absolvitur*, quia tunc super non probatis, cessat dicta exceptio, *Ripa in d.§.nihil commune*, *Menoch.retinend.remed.3.n.*190.*Verd.*ubi supra.

8 Quartum exemplum erit, v3.si fuerit sententiatum super actione reali, tunc absque metu exceptionis rei judicatæ, potest intentari personalis super eodem negotio, quia non concurrit identitas actionis, & causæ, *Anna allegat.*48.

Alii tenent contrarium, quia in reali quis videtur deducere omne jus, adeo quod succumbens in reali non poterit ex personali agere.

Secus in personali, in qua succumbens poterit agere in reali, quia in reali non poterit adduci jus reale, ita *Ernst. Papiens. in libello super actione reali, verbo deducendo nu.*3 & sequitur *Gallup. par.5.cap.*13.*n.*15.

Imo cum actione personali non obstat exceptio rei judicatæ in non prosecutis tantum; nam in prosecutis semper obstat dicta exceptio, ita *Musc.glos.judicata par.*4.ante *n.*7.ex *Bart.in singul.*24.*inter sing.DD. & singul.*147.

9 Rei judicatæ exceptio non competit, quando quis agit super re diversa ab illa, super qua egit in primo judicio, & è contra tunc competit, quando agit super eadem re,sive pro eodem corpore,pro quo egit in alio judicio,*l.de eadem re ff.hoc tit.ubi:rectè itaque definietur, eum demum de eadem re non agere,qui prorsus rem ipsam non persequitur*,*& Glos.& DD.* ibi.

Amplia, ut eadem res dicatur, etiam si diversa sit, quando interpretativè eadem censetur res ad hoc propositum,ut hæc exceptio procedat.

Exemplum erit in illo, qui petens fundum jure dominii; & succumbit, non poterit deindè eodem jure petere usumfructum. Et è converso, quia ususfructus licet sit res diversa a fundo; tamen ad hoc propositum interpretativè censetur eadem res, idem corpus, & propterea obstabit exceptio rei judicatæ;*Gallup.par.2.cap.*13.*num.*7.*in fin.*per *tex.in l.fin.cum argumentum §. si fundum ff.de except.rei judic. Lanar. cons.*65.*num.*5.

Nam semper res judicata habet locum, etiam in dependentibus ex causa principali, decisum refert *Verd. in apostil.ad Gallup.*ubi supra,*ex Soccin.dec.*308.*nu.*7. *Bart.in l.fundum nu.*4. *ff.de except.rei judic.*

10 Rei judicatæ exceptio non procedit ex sententia lata a Judice incompetenti, *Menoch. de arbitr. Judic. casu* 434.*lib.*3.*Gallup.part.2.c.*13.*nu.*19.

Sed ne erres,intellige hanc conclusionem in sententia lata a Judice incompetenti,idest improrogabili,ut est a Judice laico contra Clericum. Secus in foro prorogabili, ut in Curia Admirati contra non subditum, qui se cognosci passus fuit in dicta Curia, juxta *decis.Afflict.*27.*& de Marin.resol.*203.*lib.*2.

Quia non obstante Judicis incompetentia,tunc exceptio rei judic.procedit,& ita in Clerico reconvento coram Judice laico.

Et cave a *Gallup.* ubi supra,dicente *nu.* 30. quod si Clericus spontè comparuisset coram laico, & convenisset etiam alium Clericum, quod tunc procederet exceptio rei judicatæ ex *Trivisani in decis. Venet.*17. *lib.*1.

Quia id est falsum, forsan ex errore torcularii,dum numquam potest dari casus, quo Clericus possit alium Clericum convenire coram laico; sed solum Clericus potest coram laico convenire laicum,& a laico dictus Clericus actor reconveniri; Et tunc sententia lata contra Clericum, licet a Judice laico, parit exceptionem rei judicatæ in foro tam seculari, quam Ecclesiastico.

Nisi velimus salvare doctrinam *Gallup.*quod potest dari casus in hac Civitate Neap.ubi Monasteria,& loca pia habent laicum Judicem a nostro Rege.

11 Rei judicatæ exceptio oritur etiam ex laudo lato virtute compromissi transacti in rem judicatam; *Muscat.in glos. finita par.*4.*in addit.lit.B.* ex *Bald.in l.peremptorias num.* 5.*C. sententiam rescind.non posse*, & aliis ibi allegatis.

12 Rei judic.exceptio potest probari per testes,secundum *Specul.in tit.de probat.§.*3.*num.*2.per *tex.in l. si sunt nobis de re judic.Musc.in glos.judicata par.*4.*n.*12.quicquid alii contrarium dixerint.

13 Rei judicatæ exceptioni potest quis renunciare, non solum expressè, sed etiam tacitè; Et propterea si quis admissus fuerit ad probandum de iniquitate sententiæ, & ita probatum fuerit, parte non opponente, Judex debet primam sententiam, quæ transiverat in rem judicatam, revocare, ita *Muscat. in dict.part.*4.*num.*12.*glos. judicata*, ex *Jodoc.in cap.cum dilecta de rescript.*& ex *Alex.in cons.*77. *lib.* 2. *& cons.* 213. *& Abb.cons.*89.

14 Rei judicatæ exceptio de jure communi,poterat bis opponi; prout omnis alia exceptio peremptoria, scilicèt ante litem contestatam ad impediendum processum, & super ea examinabantur testes, & si non esset sufficienter probatum, poterat iterum opponi post litem contestatam,& denuo testes produci.

Et

Et da hac practica est aliqua diversitas inter *Bart. & Bald.* relata per *Muscat. in glos. judicata par. 4. nu. 9.* Ubi tandem concludit, quod hodie quæstio prædicta non habet locum, quia semel opponitur, cum hodie unicus terminus detur in causa, unica contestatio fiat, & si liquida, & notoria est, impedit processum ad ulteriora; Si vero non est clara, tunc reservatur ad merita causæ, ut diximus inferius.

15 Rei judicatæ exceptio admitti debet a Judice sæculari, in quæstione decisa per Judicem Ecclesiasticum, in qua, & ipse Ecclesiasticus olim habebat jurisdictionem, ut v3. quando laicus convenitur de eo, de quo fuit conventus tempore, quo erat Clericus, & sic è contra; *de Marin. lib. 2. resol. 49. num. 4. de Franch. decis. 512. num. 5. Trivis. decis. 17. Velasc. decis. 48.* & alii per eos relati.

16 Exceptio rei judicatæ non obstat in sententia lata ex falsis instrumentis, vel testibus, quia nunquam transit in rem judicatam, & tali casu non est executioni mandanda, sed suspendenda; *l. judicati C. si ex falsis instrum.*

Immo de ea nulla est habenda ratio; *Covar. de remed. contra sententia except. 39. & Zasius respon. lib. 1. cap. 13. Carleval. lib. 1. tit. 2. disp. 8. in fin.*

C A P. LXIX.

De Exceptione instantiæ peremptæ.

S U M M A R I U M.

Instantia quid sit, & quantum durat, & quando incipit? num. 1.

Instantia in hoc Regno, ubi contestatio litis non fit in civilibus, incipit a die notificati termini probatorii, & ante dicuntur præparatoria judicii, num. 2.

Instantia currit ab altero decreto, quod terminus datus currat ab hodie, & non a primo decreto, quando adest impedimentum, num. 3.

Sententia lata extra instantiam est nulla, num. 4.

Instantiæ tempus non currit pendente dilatione, num. 5.

Instantia non perit intra triennium, si perit litigans, sed transit ad hæredem universalem, sed non transit in singularem successorem; quod limitatur in causa feudali, & in habente cessionem omnium Jurium, num. 6.

Instantia dicitur perempta circa acta tantum, secus circa incidentia decisa, num. 7.

Instantia peremptio, quos effectus parit? num. 8.

Decretum absolutionis ab observatione judicii, quos effectus parit? num. 9.

Perempta instantia non perit actio, quæ de novo exerceri potest, num. 10.

Caussa, & lis, quando dicitur deserta, num. 11.

Instantia in causa dotis nunquam perit, num. 12.

Instantia perempta, an evanescat confessio super positionibus, & confessio in actis probatoriis, num. 13.

Instantia perempta, postquam est opposita, an possit insufflari spiritus, num. 14.

Instantia perempta an possit allegari ab actore invito reo, num. 15.

Citatio circumducta an possit opponi a citante, num. 16.

Si insufflatio spiritus petatur a Reo, tunc ad expensas Reus non tenetur, num. 17. *& vide nu. 34.*

Renunciari potest non solum expresse, sed etiam tacite peremptioni instantiæ, ideo si non allegatur ante sententiam, tunc sententia valet, quia intelligitur tacite renunciatum, sed alii contradicunt, & alii distinguunt, num. 18.

Instantia perpetuatur post factam monitionem ad sententiam, sed per quantum tempus? num. 19.

Instantia si vel ne pereat in S.C. explicantur opiniones repugnantes, num. 20.

Instantia nunquam perit in Regia Cam. Summ. nec in civilibus, nec in criminalibus, nec in foro Ecclesiastico, verum in foro Ecclesiastico, elapso biennio est in arbitrium litigantis, si velit, recurrere ad Metropolitanum, num. 21.

Conservatores Regularium non comprehenduntur sub decreto Concilii Tridentini, num. 22.

Clerici in foro laicali ligantur ad terminum instantiæ peremptæ, ut pereat Instantia, num. 23.

Instantiâ peremptâ privilegiati possunt restitui in integrum, imo non perimit instantia, num. 24.

Instantia in Curiis Baronalibus, & Regiis non Collegiatis perit biennio, num. 25.

Fructus debiti a die litis contestatæ an debeantur a die, quo fuit obtenta spiritus insufflatio, num. 26.

Instantia postquam est perempta, an debet Reus absolvi ab observatione judicii, num. 27.

Absolutoria ab observatione judicii, quos effectus parit, & declarantur, num. 28.

Insufflatio spiritus vitæ in Regno Neapolitano conceditur a Præside S. C. tantum, quando agitur coram Officialibus ordinariis, secus coram delegatis, & privilegium insufflandi spiritum habet etiam Audientia Hidruntina, & Barensis, nu. 29.

Privilegiati per restitutionem in integrum possunt a quolibet Judice obtinere, ut prosequatur judicium, non obstante, quod sit perempta instantia absque solutione expensarum, num. 30.

Instantia perempta, de consensu partium absque insufflatione potest per repilogationem Actorum prosequi, num. 31.

Perempta instantia, an potest actor incipere causam de novo, refectis tamen expensis, num. 32.

Expensæ, quæ, & quando reficiantur post instantiam peremptam? num. 33.

Reus petens insufflationem, non tenetur ad expensas, & assignatur ratio, num. 34. *& dixi*, num. 17.

Instantia dum finitur in sententia, an in executione sententiæ detur altera instantia, num. 35.

Executio sententiæ transactæ in rem judicatam præscribitur spatio 30. annorum, nu. 36.

Formula supplicationis pro insufflatione spiritus in caussa vertente in M.C.V. num. 37.

Formula supplicationis pro insufflatione spiritus translato judicio in hæredes, quando mortuus est litigans, cum advertimentis, num. 38.

Casus, in quibus non perit instantia, numerantur, nu. 39.

Expensæ juxta hodiernam praxim post peremptam instantiam quæ sint? num. 40.

Advertimenta pro actore in omnibus quatuor modis, quibus uti potest post peremptam instantiam, num. 41.

1 Instantia est exercitium Judicii incipiens à litis contestatione, ubi fit, & a primo actu, qui fit post executum, in exequtivis, usque ad sententiam; ita primo casu *in Rit. Syciliæ cap. 37. num. 2.* vel usque ad finem triennii, si ante non fuit lata sententia, & *D. Altim. rub. 9. qu. 76. num. 1.*

Instantia itaque durat triennio, *l. properandum C. de Jud.* in causis civilibus, de quibus hic erit sermo: Nam in crim. durat biennio, de quibus hic non loquimur, & in Regno habemus *ritum M.C.V. & Prag. unicam de instantia causæ non restituenda*; Et instantia incipit a contestatione litis; *d. l. properand. ibi, non aliter triennii metas post litem contestatam.* Licet possunt partes litigare ante litis contestatam per mille annos super exceptionibus, & personarum legitimatione, & semper remanebunt tres anni in civilibus, & duo in criminalibus incipiendi post contestatam litem ad finiendam causam, *D. Altim. rub. 6. qu. 37. num. 93.* & nos diximus *in præslud.* hujus libri.

Alii explicant, quod in causis incipit instantia a die, quo præsentantur oppositiones; *Andr. contr. 79. num. 63.* ubi allegat *Milan. decis. 20. num. 30. lib. 1. Cheffar. decis.*

decis.63.num.9.Giurb.decis.10. num.5. Sed in quo lis non contestatur, nec terminus datur ad probandum, tunc incipit Instantia, cum de meritis caussæ incipit tractari; *Motil.de grad.termin.nu.*10. qui allegat *Bar. in l.post litem num.2.de Proc.*

2 Et in Regno nostro Neapolitano, ubi contestatio litis non requiritur, datio termini ad probandum vicem contestationis substinet, & ideo post notificatum terminum legitimè datum, incipit currere instantia causæ, scilicet judicium, & lis incipit esse, & vivere, *Motil.de grad.term.num.*8. nam acta, quæ ante notificatum terminum, vel incontinenti post notificatum terminum fiunt, dicuntur præparatoria ad judicium, quia dicuntur fieri ante litis contestationem, & lis non dicitur nata, nisi postquam est contestata, sicuti homo non dicitur natus, nec incipit esse in vita, dum est in ventre conceptus, sed vita incipit numerari a die nativitatis, non a die conceptionis, & sicuti Deus cōstituit terminos vitæ nobis qui nequeunt præteriri, ita a legislatore constitutus est terminus litis, ut duret triēnio si est civilis, & duret biennio si est criminalis, quo termino finito perit instantia, idest moritur lis, & dicitur instantia *perempta*, idest mortua, ita ut non possit procedi, quia obstat exceptio peremptionis.

3 Et propterea est advertendum, quod instantia non incipit currere a primo decreto dationis termini, quando ille terminus ob aliquod impedimentum fuit suspensus, expressè, sive tacitè, sed currit ab altero decreto declarante, quod terminus datus currat, ut elegantissimè *D.Reg. Petra rit.48. num.5. fol.275.* ex *Rovit.in Pragm.7.de ordin.Judic.num.23.& ad Muscat. lib.1.par.5.*

4 Et sententia lata extra instantiam dicitur ipso jure nulla, quia Judex non dicitur amplius Judex in illa causa sed privata persona, & est nullitas ex defectu jurisdictionis, & potestatis *Dom.Altim.rub.9.q.35.nu.1.& 2.* nam jurisdictio per lapsum temporis expirat, & est nullitas, quia deficiunt acta substantialia, *Petr.rit. 248.nu.3.Latr.dec.58.nu.18. Affl. dec.285.nu.4.& 9.* & alii apud dictum *Altimar.*

Et finis legislatoris exprimitur in principio *d. leg. properandum C. de judic.* (ibi) *Properandum nobis visum est, ne lites fiant penè immortales, & vita hominum modum excedant.*

5 Instantiæ tempus non currit pendente discussione super aliquo emergenti, *Gallup. par. 2. cap. 7. num. 7.* & *cap. 8. num. 7. Papien. in. for. rei in actione hypothecaria vers. exceptione excusationis* circa principium.

6 Instantia in causa civili non perit intra triennium, etiam si alteruter ex litigantibus intra dictum tempus p reat, nam

Instantia transfertur in successorem universalem, & in hæredem, qui est successor in universum Jus defuncti, & in simili, &c. *Rot.dec.1.de testamentis in antiquis* penès *Reg.de Marinis lib.1.decis.185.* & cum herede exercitatur durante triennio cœpto cum defuncto.

Instantia non transfertur in singulares successores, ut legatarium, vel emptorem, aliumve quemcumque singularem, *de Marin.* ubi supra.

Limitatur hæc conclusio in causa feudali; quia instantia cœpta a feudatario super feudo in feudi successorem etiam particularem, puta legatarium, vel emptorem transmigrare decisum fuit in Sac.Cons. penès *Thor.in comp.par.4.verbo instantia in feudalibus*, ita etiam junctis aulis decisum in dicto Sac. Cons. anno 1626.testatur *de Marin.resol.185. & Capyc. Latr. decis.20.nu.29.*

Illa nimirum ratione, quia instantia tunc non fuit cœpta a feudatario Jure suo particulari, sed sub dignitate, & non in persona feudatarii; quo fit, ut successor feudi singularis, dicatur universalis, ratione dignitatis prædictæ, *de Marin.loc.cit.& resol.129.*

Limitatur, ubi successor singularis haberet cessionem omnium Jurium, actionum, & Instantiarum ab auctore, cum quo fuit facta instantia, & hæc est cautela evitandi circuitus inutiles, ad hoc ut emptores, aliive singulares successores fruantur instantia jam cœpta ab authore, ut puta a dicto authore cessione præscriptam, ita *Olea de cess.jur.tit.3.qu.11.n.18.*

Instantiæ enim Jus potest cedi, *leg. hæreditas D.ad Treb.l.in caussa §.fin. ff.de Proc.*

7 Instantia enim perempta dicitur circa acta tantum quoad effectum, ut in futurum sequi non possit sententia.

Sed circa incidentia decisa, & ubicumque fuerit interloquutum, remanent firma decreta, & actio agendi durat, & durant omnes alii effectus ab ipsis actis jam causati extra sententiam, & instantiam, ut supra, *Ricc. coll.710.Motil.de grad.term.num.25.& num.30.*

8 Nam effectus peremptionis instantiæ in civilibus erit, quia omnia acta, quæ tendunt ad litis ordinationem, pereunt; ut sunt libellus, litis contestatio, terminus, satisdatio, conclusio, & similes actus ordinatorii, sed remanent firma acta probatoria, ut sunt testes, Instrumenta, & confessiones factæ. *Caran. d.rit.148. n.15.* secus in causa criminali, ubi elapso biennio pereunt etiam acta probatoria, *Carav.d.rit.148.n.15.*

9 Unde post peremptam instantiam, & obtentum decretum absolutionis ab observatione judicii, incipitur de novo Judicium, incipiendo a libelli præsentata, nova citatione, & prosequendo alios omnes actus ordinatorios usque ad finem, & reus potest opponere de novo omnes exceptiones dilatorias, & declinatorias, ac si nullum unquam judicium fuisset intentatum, *Marant.par.5.num.15. in fin. & num.61.* ex *Angelo cons. 289. Foller.ibi.*

Et de novo possunt reproduci probationes receptę in prima instantia perempta, & faciunt plenam fidem, si fuerint in prima instantis præsentatæ.

At si non esset facta publicatio, tunc facerent fidem, quando essent mortui Testes, nam si essent vivi, debent iterum examinari, *Marant.loc.cit.*

10 Et perempta instantia non dicitur perempta lis, nec actio, sive Jus partis, nec est peremptum judicium, quod potest de novo exerceri, ut dixi *in prælud.*

11 Caussa vero, & lis tunc dicitur deserta, quando spatio decennii de ea nihil fuerit actum, *Dom.Altim.rub. 9.qu.36.num.176.* ex *Penia decis.272.num.7.Puteo decis.235.lib.3.* quibus addo *Gratian.discept.235.* ubi *de Luca* advertit hanc desertionem raro esse practicabilem, cum de Jure communi instantia sit perpetua, & non finitur lis, nisi per sententiam declaratoriam, vel per longissimum silentium junctum cum malo jure, ex *decis.Rot.269. & Card.de Luca de benef. discurs. 91. num.26.*

Et dicta conclusio intelligitur de lapsu decennii post appellationem interpositam; quod bene nota, ut habes per *Grat.dict.num.17.* ibi, *per lapsum decennii a die appellationis interposita.* In quo tempore

Interruptio præscriptionis, sivè perpetuatio actionis, quæ resultat ex simplici citatione, vel litis contestatione nunquam perit, etiam perempta instantia, quia interruptio jam habuit effectum consumatum, quia semper durat, *Strib.resol.104. num.9 . tom.2.* ex *Rovit.in rub.de instant.caus.non restituend. nu. 15.* et *Bald.de præscrip.p.6.qu.4.in princ.num.3.*

12 Instantia in causa dotis nunquam perit; quod est speciale privilegium caussæ dotalis, *Ursil. ad Affl.dec. 111.num.1.& decis.283.num.10.* ex doctrina *Bal.Novel.in tractat. de dote in 14. privilegio circa Judicia, Jason in l.1.col.9.num.5.verbo Quinto in quantum ff. solut.matrim.Consil.Petr. in rit.248. num.27.* ex doctrina *Asinii in Prax.Judic.in principio cap.3. a nu. 66.* attento Jure Canonico, non civili, *Paschal.de patr.* po-

*poteſt.par.1.cap.8.num.*226.& in additione *Petr.ad Capyc.dec.12.num.4.Thar.par.1. voto 42. num.51. Prat. obſerv.70.num.13.Reg.Petr.rit.167. num.16. D.Conſil. Altim.rub.9.qu.35.num.33.*ubi reiicit contrarium tenentes, *Gizzarel.ad Latr.deciſ.123.nu.20.*

13 Inſtantia perēpta, tunc evaneſcit confeſſio ex contumacia facta ſuper poſitionibus, ubi non reſpondens habetur pro confeſſo, *Verd.ad Gallup.par.2.cap.19.ante num.53.*ex *Bald.in l.2. §.quod obſervari num.282. C.de juram.calum.*

Secus confeſſiones factæ, & etiam acta probatoria, quæ non pereunt ob peremptionem inſtantiæ, *Afflict. deciſ.148.num.3.*

14 Inſtantiâ peremptâ, poſtquam eſt oppôſita exceptio dictæ peremptionis, an poſſit inſufflari ſpiritus vitæ, diſtinguit *Rovit, in rubr. Pragmatic.de inſtantia cauſæ non reſtituen.* quod ſi oppoſitio ſit viva voce facta, tunc poſſit reſtaurari per Principem, ſed ſi oppoſitio ſit facta in ſcriptis, tunc non poterit.

Sed *Rovit.*refellitur, & nulla diſtinctione facta ſemper poteſt inſufflari, ut teſtatur *De Franch. dec.644. & de ſuc.*ibi, ac junctis Aulis deciſum refert *Reg.Latr. dec.68.num.33. Motil.de grad.term. num.31.* & contra *deciſ. Minadoi* 5, deciſum refert *Anichinus de præv. cap.2.dub.unico num.60.Thor.par.3. ſect.1. verſ.inſufflat.fol.579.& ſeq.Dom.Altim.rub.9.qu.36.num.131,*

15 Inſuper ſi ab Actore allegaretur peremptio inſtantiæ, & reus inſtaret pro proſecutione, Sac. Conſ. mandat procedi in cauſa ad ulteriora, oppoſita ab Actore peremptione inſtantiæ non obſtante, & ſic dicta exceptio reo tantum competit, *de Marin.lib.1.reſol.54. in fin.*

16 Ita exceptio citationis circumductæ, *de Luca ad Franch.deciſ.471.in fin.*& *de Marin.* ubi ſupra.

17 Et in caſu, quo reus inſufflationem peteret, tunc ad expenſas reficiendas reus non teneretur, ut deciſum refert *Gram.dec.92.Motill.in grad.term.nu.28.*

18 Inſtantiæ peremptioni poteſt renunciari, imo quando non allegatur ante ſententiam exceptio inſtantiæ peremptæ, intelligitur renunciata peremptio tacitè, ita ut ſententia teneat, *Andreol.controv.79.nu. 35.* ubi allegat *Bart.* & *Alex. in l. properandum C. de Jud. Alb.conſ.181.Scaccia de appellat.qu.23.num.335.* ubi alios allegat, *Giurb. deciſ.116.* ſub *num.* 21. *Ludovic.dec.Lucenſ.23.& deciſ.43. Alex. conſ.181.*& ex traditis per *Rovit.ſuper Pragm. 2. de inſtantia cauſæ non reſtituend.num.6.Motil.de grad.term. nu.35.*

Contrarium tenent alii, nempe quod ſententia lata poſt peremptam inſtantiam ſit nulla, & quod peremptioni non ſit tacitè renunciatum, per ea, quæ adducit *Bar.& Alex. in l.properandum C. de Judic.*& communem Doctorum ſententiam teſtatur *Jaſon in §. rurſus verſ.quid autem ſi reſtitutio fuerit, inſtitut. de act. de Franch.dec.643.*& addentes ibi, *Afflict.dec.283.num.4. Scop.ad Nicolin.in prax.civil.ſup.n.128.Petr.rit.248. Dom.Conſ.Altim.rub.9.qu.35.*

Sed alii diſtinguunt, ut prima opinio habeat locum in Sacr. Conſ., ubi ex ſtylo, & authoritate Sacr. Conſ.ſubſtinetur ſententia, non obſtante peremptione, quando ante ſententiam talis exceptio non fuit oppoſita.

Secus vero in aliis Curiis, & Tribunalibus inferioribus, ita concludit *Motil.de grad.term.nu.30.*

Et ratio erit, quia eſſet nullitas ex defectu Juris poſitivi; & in Sac.Conſ. ſententia fertur nomine S. Regiæ Majeſtatis, ideo eam tollere poteſt S.M.ut *Affl. deciſ. 283.in fin.Motil.*ubi ſupra, *Franc.dec.643.Reg.Latr.deciſ.6.nu.28. Petr.ritu 248.Tap.dec.383. Staiban.cent, 2.reſolut.134.nu.29.*

Sed in aliis Curiis, ſive opponatur ante ſententiam, ſive non, ſententia lata poſt peremptionem inſtantiæ ſemper erit nulla.

Adeo ut Judex, qui proferret, teneatur in ſyndicatu, tametſi juſtè pronunciaſſet, *Dom. Reg. Petr.d.ritu 248.num.5.*poſt *Gram. voto crim.32. nu.9. Cavalcan. dec.27.nu.3.p.1.Merlin.deciſ.80.num.7.*

Licet tamen hoc non eſſe in uſu advertit *Dom.Conſil.Altim.rub.9.qu.34.num.46.* quia ſyndicatus hodie permittitur ſolum de dolo, & ex *Gram.Clar.*& aliis ibi allegatis.

Sed ego non recedo ab opinione *Andreol.* quod ubique in omnibus Curiis ſententia valeat, quando non fuit ante ſententiam allegata exceptio peremptionis, quia reus volens proſequi non poteſt ab actore allegari dicta peremptio, itaque fuerit in arbitrio rei uti dicta exceptione, vel ipſi exceptioni renunciare, & dum elegit viam proſequendi non poterit proſequutionem ex ſuo arbitratu factam annullare, & fruſtrare actorem, cum evidenti malitia; quod ſi erit ſententia ad favorem rei, non poterit per actorem annullari, & ſi erit ſententia contra reum, tunc a reo invalidari poſſit: quod abſurdum eſſet, & ad imparia adjudicarentur.

Et quod actor non poteſt peremptionem contra reum allegare teſtatur *de Marin.lib.1.reſol.54.in fin.de Luc. ad Franch. deciſ.471.in fin. Dom.Conſil.Petr.rit.* 222.*num.7.*

Addo aliam rationem, quia cum effectus peremptionis inſtantiæ non ſit alius, niſi quia pereunt acta ordinatoria tantum, ſed firma remanent acta probatoria.

Ideo in Regno per *Rit. M.C.V.* 288. & 289. non eſt curandum de actis ordinatoriis, ſed ſententia valet non obſtante eorum defectu, ſed attenduntur acta probatoria tantum, ſola facti veritate inſpecta.

Inſuper cum per *Prag.4.§.7.de dil.* vulgo dictā *delli vent'otto capi*, nullitas actorum non poteſt proponi poſt ſententiam, infertur, quod nullitas peremptionis cum non ſit, niſi eadem nullitas actorum, quæ pereunt, ideo comprehenditur ſub diſpoſitione *d.Pragm.* ut ea non poſſit, niſi ante ſententiam, opponi.

Nam cum partes collitigantes conſenſerint, ut ad cauſæ determinationem deveniretur, non aliter actorum, & compilati proceſſus nullitates allegantes, præſumendum eſt, quod poſt latam ſententiam calumnioſè allegent, *de Marin.obſerv.ad Rever.165. nu.7.*

Sed ex traditis per *D.Altim.in rub.9. qu.39.& qu. 56. num.76.* Inſtantia hæc, quæ de jure communi eſt ſtatuta, partium conſenſu non poteſt prorogari, ſed poterit prorogari illa tantummodo per ſtatutum particularem.

Unde hac opinione attenta, actor licet non poterit opponere dictam exceptionem peremptionis, poterit ſe abſtinere ab exercitio ſuæ actionis, & prius obtinere inſufflationem ſpiritus, vel de novo incipere judicium.

19 At quoties facta eſſet mentio, ſeu citatio ad ſententiam per monitionem, perpetuatur inſtantia, ut notat *Scopp.ad Nicolin.in prax.civil, ſup. num.128. lit. D.de Franch.dec.643.*

Sed per quantum tempus perpetuetur inſtantia per monitionem ad dicendum, diſſonæ ſunt opiniones; nam prima opinio eſt, quod perpetuatur, etiam ſi lapſi eſſent novem anni, & ſufficit unica citatio ad dicendum, ita deciſum refert *Piſanell. ad Afflict. deciſ.283.* quod habetur ex *Capyc.deciſ.109.num.5.Mareſcot.variar.lib.2.cap.135.Paſchal.de patr. poteſt. par.1. cap.8. Staib.reſol.15.num.30.Reg.Latr.dec.68.num.13.* & habetur *in tit.Pragm.de inſtantia cauſa,&c.Rovit.conſ. 66.num.3.Carav.rit.248.num.4.& 12.Joan. de Amic. conſ.139.*

Sed quod monitio, ſeu citatio ad dicendum perpetuet inſtantiam pro alio triennio tantum a die, quo triennium eſt lapſum, teſtatur ſic hodie in praxi ſervari *de Franch.dec.643.num.5. Mareſcot. cap.134.nu. 2.Carav.rit.248.num.2. Gallup.in prax.part.2.cap.18. num.*

num.21, quos refert *de Luca ad Franch.in d.dec.643. num.3.* ex *Petr.in rit.248.num.41.* & idem *Pisanel.* refert decisum in Sac.Conf.die 17.Decembris 1517.sententiam esse nulliter latam, scilicet stante peremptione instantiæ, & ideo non esse ad ejus revisionem procedendum, & licet aderat citatio ad dicendum, quia per illam perpetuatur per tres annos, & illi tres erant elapsi, & sic non poterat ultra triennium prorogari, quod decretum habes apud *Regent.de Marin.*inter decreta a *D.Pisanel.* collecta, & per dictum *Regent.* posita *in fin. tom.1. resol. quot. folamibi 706.col.2. in principio.*

Ratio assignatur; nam post monitionem Processus Judici traditur, ad quem expeditio committitur, & Judicis culpa potius quam litigantium præsumitur post monitionem, *Carav.rit.258.nu.8.*

20 Instantia si, vel ne pereat in Sacr.Conf. sunt DD.altercationes, nam aliqui volunt, quod *lex Properandum C.de Judic.* habeat locum etiam in S.C. *Auth. ut sponsalitia largitas §.hoc quoque, & Auth.de appellat. §.ad hæc, Afflict.dec.284.num.4.*

Et praxis, quæ est vera intellectrix legum, nos docet, quod semper fuit, prout hodie est in usu, quod instantia perempta in Sac. Conf. semper insufflatur spiritus vitæ in eodem Sac.Conf.per supplicationem oblatam Domino Præsidenti Sacr.Conf & de dicta antiqua observantia testatur *Ursil.ad Afflict.dec.285.num.10.* & de hodierna testatur *Motil. in grad.term.nu.31.*

Alii vero contrarium tuentur, & licet in praxi utimur, ut passim impetremur insufflationem spiritus, id tamen fit ad majorem cautelam, & ad evitandum hanc discussionem, non autem, quod verè instantia perimatur in Sac.Conf. teste *Staib. cent.2. resol.134.num.28.* post *Molf.conf.47.num.3.*

Et licet dicatur cum clausula, *refectis expensis*, tamen in Sac.Conf.non reficiuntur, quia illa major cautela non debet nocere actori. Et praxis reficiendi expensas fundatur *in Prag.1. de Instan.caus.* quæ Prag.loquitur simpliciter de Judice inferiore, & non de S.C.ut advertit *Molfes. in d.decis.47. nu.14.* quem citat & sequitur *Staib.*ubi supra, *Carlev.de judic.lib.1.tit.1.disp.2.qu.9. sect.3.nu.943. Reg.Latr dec.58.*

Sed omnibus his, & aliis contrariis latissimè respondet *Anichin.de praevent. dub. unico num. 58. & seqq.* quem sequitur, & approbat *Dom. Conf. Altim. rub.9, qu.36.num.55.* ubi concludit, quod in tantum est verum, ut pluries fuerit decisum in Sacr.Consilio, quod etiam obtenta insufflatione spiritus vitæ per supplicationem porrectam Domino Præs.non potest in causa procedi parte opponente, nisi prius refectis expensis, & sic servatur *Reg.Pragm. unica de instantia causæ non restituend.* & decisum habes apud *Latr. decis.68. Thor.par.2.compend.verb.procedi an possit, Molf. conf. 47.num.5.& 12. Mastrill.decis.70.* & novissime *Cafarus qu.48.num.22.* & colligitur ex verbis, & mente *d. leg.properand.Cod.de judiciis*, ibi: *Sed omnes Iudices, sive in hac alma Urbe, sive in Provinciis, majorem, seu minorem peragant administrationem, sive in Magistratibus positi, vel ex Aula nostra dati, vel a nostris Proceribus delegati, non esse eis concedendum ulterius lites, quam triennii spatio extendere.*

21 In Regia Camera Summariæ nunquam perit instantia, tam in civilibus, quam criminalibus, *D.Altim. in rubr.9.qu.36.de nullit.tom.pr mo num.46.*

Ex verbis *l.Properandum C.de judic.* ibi: *Exceptis tantummodo causis, quæ ad Jus Fiscale pertinent, vel quæ ad publicas respiciunt functiones, non ultra triennii metas post litem contestatam esse protrahendas.*

Et licet antiquitus in crim. peribat instantia in Regia Camera, teste *Reg.Moles dec.38.*& aliis citatis a *Reg. Petr.rit.248 num.38.& D.Altim.loc.cit.*

Tamen post *Pragm. 50. de offic. Magistr. Justitiarii* editam anno 1605. 24.Octobris per Comitem de Benevento in crim.non perit in dicta Regia Camera, nec in aliis Tribunalibus hujus Civitatis, ibi, in fine; *L'ordine, che nella G.C.della V.non s'intendano più perente l'Istanze, si debba ancora osservare in tutti gli altri Tribunali esistenti in questa Fedelissima Città; anche nelle cause delegate, talche si possa procedere nelle cause criminali, non ostante che gl'inquisiti pretendessero essere perenta l'Istanza; D.Altim.* & per *Pragm.10. de offic. Judic.num.33.* idem servatur in Regiis Audientiis, ibi, *nelle cause criminali nella Regia Audientia l'Istanza s'intenda prorogata, come al presente s'osserva nella G. C.della Vicaria.*

In foro tamen Ecclesiastico nunquam perit Instantia, *cap.Venerab.& cap.finali de Judic. Clementina dispendiosa eodem tit. Affl. dec.210. Vestrius lib.3. cap.5. & Gravatus ad Vestr.*ubi supra *num.7.*

Sed hodie per *Sac.Conc.Trid. sess.24.cap.20.* est statutum, ut terminentur causæ infra biennium, quo biennio elapso partes si velint, possunt prosequi litem, coram eodem Ordinario, & si nolunt, possunt recurrere ad Metropolitanam Curiam, quæ per tres vices debet monere, & mandare, ut infra certum terminum expediat causam, quo termino non elapso non poterit causam avocare.

Sed post elapsum terminum causa avocabitur, si non fuerit expedita, & ita S.C.declaravit, & servat Signatura, *Pax Jord.lib.13.tit.1.de Judic.num.28.Ricc. in prax.tom.1.par.2.resol.334.Reg.Petr.rit.248. num. 14.D.Altim.t.m.1.rub.9.de null.qu.36.num.66.*

22 Sed conservatores Regularium non comprehenduntur sub decreto *Conc. Trid.d.cap.20.*ut declaravit Sac.Congr.teste *Barbos.alleg.82.nu.13.par.3.de offic.& pot.Apostol.D.Altim.d.qu.36.n.68.*

23 Verum Clerici litigantes in foro sæculari ligantur ad terminum instantiæ servandum, cum lex, sive statutum statuens dictum terminum, respiciat acta ordinatoria Judicis, coram quo fit Judicium, *de Marin.ad Revert. dec.232.n.1.D.Cons.Altim. rub.9.q.36.n.148.*

Et sic in causis propriis Clericorum, & etiam miserabilium personarum in foro sæculari adhuc perit instantia, idem *Altim.d.rub.9.qu.35.n.34.& 35.*

24 Instantia perempta possunt personæ quibus Jura, & Regni Constitutiones concedunt beneficia restitutionis in integrum, restitui adversus dictam instantiam absque insufflatione, & refectione expensarum, ut colligitur ex verbis *Regia Pragmatica prima de instantia non restit. absque refectione expensarum*, prout de mulieres, minores, Ecclesia, &c.non solvunt expensas, ut advertit *Marant. part.5. num.35. & Foller.ibid.*& verba *d. Pragmatica* sunt clarissima, dum in fine dicit, quod prædicta non habent locum circa personas, quibus competit restitutio in integrum, & sic ordinatur *in dicta Pragmatica*, ut reficiantur expensæ per actores, quibus non competit restitutionis beneficium, & non aliter.

Et quando actor est persona privilegiata, ut viduæ, tali casu instantia non perimit, *Gizzius ad Latr, decis. 123.num.9.*post *Afflict.& Ursil.decis.210.*

25 Instantia in Curiis Baronalibus, & Regiis, non Collegiatis extra Neapolim, infra biennium perit, *Marad. sup. prag. singul.* 198. Intellige in criminalibus, nam in civilibus perit triennio, ut dixi *num.1.*

26 Instantia postquam est perempta, an fructus, qui debentur a die litis contestationis, debeantur a die litis contestatæ, vel a die, quo fuit obtenta spiritus insufflatio?

Respondetur cum distinctione, quod interesse debitum Judicis officio nobili, ut esset in legato, licet pereat instantia, & postea reviviscit, interesse currit a dicta lite contestata, quia sufficit fuisse debitorem constitutum in mora per contestationem jam factam, & quoad hunc effectum non obstat peremptio secuta, *Motil.de grad.term.num.34.* ex traditis per *Præsid. de Franch.*

*Franch.decis.*16.*num.*10.ex aliis ibi.

Interesse vero si sit debitū ex Judicis officio mercenario, ut in malæ fidei possessore, si fuerint factæ probationes,& publicatæ, ex quibus dicta mala fides appareat, tunc certe fructus, & interesse debetur a die litis contestatæ, non obstante, quod sit postea instantia perempta,& restituta.

Si vero de dicta mala fide non constat, secus erit, ita concludit *Motill. de grad. term. num.*33. ex doctrina *Rovit. super rub. de instantia causa num.*16.*&* 30. rejecto *Capyc. decis.* 21. referente contrarium fuisse decisum, ponderatis juribus in dicta *decis.* adductis.

27 Instantia postquam est perempta, potest reus petere se absolvi ab observatione Judicii, & actorem condemnari ad expensas, & Judex non potest denegare dictam absolutionem, *Carav. rit.* 248.

28 Effectus hujus sententiæ absolutoriæ ab observatione dicti Judicii, erit, ut non possit dicta instantia amplius reviviscí per insufflationem spiritus vitæ, quæ solet impetrari a *Præs. d. S. Reg. Cons.* quia in tantum insufflatio vitæ spiritus concessa per D. spectab. Præsid. suum effectum sortitur, in quantum non fuerit interposita sententia liberatoria ab observatione Judicii, ut tradit *Motill. de grad. term. num.* 27. post alios allegatos ibi.

Alter effectus est, ut actor non possit audiri in altero Judicio, nisi prius refectis expensis, *de Franchis dec.* 331. *Afflict. dec.* 70. *Gram. & Pisanellus in addit. Scyaloya de for. compet. c.* 52. *nu.* 38.

Quas expensas non recuperabit actor, etiam quod fuerit postea a Judice condemnatus ad expensas, dicti *DD.* ubi supra,& dixi *in cap. de expensis.*

29 Primo per insufflationem spiritus vitæ obtentam a Spectab. Præs. Sac. Cons. ad quem spectat in Regno, nec aliis Regni officialibus, sive Regiis, sive Baronalibus concessa est hæc potestas, *Motill. de grad. term. nu.* 27. ubi allegat *de Franch. dec.* 145. *Jason observ.* 3. *n.* 62.

Quam conclusionem intellige, ut ad Spectab. Præsid. Sac. Cons. spectat potestas insufflandi spiritum, & reviviscendi instantiam mortuam, quando agitur coram officialibus ordinariis in M.C.V. & in aliis Curiis Regni.

Nam in causis vertentibus coram delegatis, spectat ad Excellentissimum Proregem, sive ejus Collaterale Consil. *Sanfelic. in prax. sect.* 35. *num.* 21. *Motil. in grad. term. num.* 29.

Et Regiæ Audientiæ Provinciæ Hidruntinæ,& Barensis habent privilegium insufflandi spiritum Instantiæ peremptæ.

30 Secundo, per beneficium restitutionis in integrum, quæ etiam potest concedi a Judice Baronali in Regno, secundum *Marant. in* 5. *par. num.* 35. *in fin. limit. fol. mihi* 256. licet ibidem *Petr. Foller.* addens dicat, semper tempore suo per Sac. Consil. fuisse concessam restitutionem in integrum, etiam personis privilegiatis, absque tamen solutione.

31 Tertio, per repilogationem actorum de consensu partium, *Rovit. in pragm. unic. de inst.*

32 Quarto, cum pars post lapsum triennium incipit causam de novo, ex §. *fin. l. Properandum C. de Judiciis*, sed in primo, & secundo modo non proceditur nisi refectis expensis in prima instantia factis etiam Procuratoris, & Advocati, *Afflict. dec.* 70. latius *Marant. p.* 5. *nu.* 47. *fol.* 116. *& mihi fol.* 257. ubi vide omnia.

33 Sed dicta practica hodie non servatur reficiendi expensas Procuratoris,& Advocati.

In secundo, & tertio modo non reficiuntur expensæ, sicuti neque reficiuntur expensæ, ubi per paupertatem pars non poterit solvere, *Rov. de instant. causa*, ex *Cremonens. in sing.* 123. *Bald. in l.* 2. §. *si quis natus.*

Reus non reficit expensas, prout neque reficit expensas, quando reus insufflationem petit, *Gramm. dec.* 9. *Motil. de grad. term. num.* 28.

34 Optima ratione reus petens insufflationem non tenetur ad expensas, quia exceptio instantiæ peremptæ competit reo tātum, & non potest actor eam opponere contra reum, ita ut volens reus prosequi, si ab actore allegetur peremptio instantiæ, Sacr. Consil. mandat procedi in causa, opposita ab actore peremptione non obstante, *de Marin. lib.* 1. *resol.* 64. *in fin. de Luca ad Franch. dec.* 471. *in fin.*

Ita exceptio citationis circumductæ a reo tantum opponi potest, & non ab ipso actore, ut suo loco diximus.

35 Sed dum *in dicta l. Properandum C. de Judic.* præfigitur terminus triennii a contestatione litis usque ad sententiam proferendam, & lata sententia amplius non durat instantia, sed est finita. Dubium erit, an in executione sententiæ detur instantia, ita ut habeat locum, *d. l. Properandum, & seq.* Hoc DD. distinguunt; quod tunc detur

Instantia in executivis,& summariis circa executionem sententiæ, quando aliquid est post ipsam sententiam in controversia, vel aliud veniret liquidandum, *Ursil. ad Afflict. decis.* 346. ex *Bald. in cons.* 242. *super primo puncto vol.* 5. *& in l.* 1. *C. de juramento calumn. colum.* 2.

Nam quilibet articulus habet instantiam suam, quando indiget discussione, *Ursill. & dict. DD.* post *Romanum in consil.* 322. *& Soccin. in consil.* 95. *vol.* 1. *& Ursil.* sequitur *Sanfel. dec.* 62. *num.* 1.

Secus vero si ageretur officio Judicis, pro executione sententiæ, & nihil per Judicem esset pronunciandum, nisi exequi sententiam; nam tunc non est danda instantia, ut decisum refert *Afflict. in d. dec.* 346. *nu.* 12. *vers. secus si agatur*, & ita decisum anno 1620. ad relationem M. Curiæ dicit *Sanfel. d. dec.* 282. *in fin. lib.* 1.

Unde videtur conclusio, quod tunc non est danda instantia, quando officio Judicis agitur pro executione sententiæ, & nihil opponitur, & sic nihil Judex debet pronunciare, nisi exequi sententiam.

Secus si Judex debet aliud pronunciare, quia tunc in istis executivis est danda instantia, *Afflict. dict. dec.* 346. *num.* 12. *ex Bald. in d. l.* 2. *C. de executione rei judicatæ*; & latè hæc omnia *D. Cons. Altim. rub.* 9. *qu.* 30. *a n.* 24. *ad* 28. post *Scacc. de appell. qu.* 15. *nu.* 240.

Ex his collige conclusionem, quando post sententiam perimit instantia,& quando non.

Nam regulariter lata sententia expirat Instantia, nam instantia durat usque ad sententiam, quæ infra triennium est terminanda,& in causa executionis non est instantia, idem *D. Alt. loco cit. n.* 144. sed executio potest fieri usque ad 30. annos per viam executivam, & elapsis 30. annis requiritur Judicium ordinarium.

Et hoc quando a sententia non fuerit appellatum, & fecit transitum in rem judicatam.

Nam si fuerit appellatum, tunc attenduntur Instantiæ appellationis, quæ vocantur fatalia, sive dies fatales, de quibus dicimus *in tit. de appellat.*

Verum aliqui tenent, quod elapso triennio, Instantia appellationis dicitur etiam perempta, *Gallup. par.* 3. *cap.* 4. *num.* 51. *fol.* 266. & citat *Caravit. rit.* 264. *& Nicolin. num.* 159. sed *Caravit. & Nicolin. dictis locis*, de hoc nihil dicunt.

Vel si fuerit dictum de nullitate, aut petita restitutio in integrum, vide, quæ dicuntur in suo proprio *tit.*

36 Executio enim sententiæ transactæ in rem judicatam, præscribitur spatio 30. annorum, *Gizzar. ad Latr. decis.* 58. *num.* 13. post *Carlev. disp.* 4. *sub num.* 1. ex *glo. ult. in l. sæpe quidem C. de præscrip.* 30. *vel* 40. *annor.* & aliis ibi, etiam, quod debitor sit in mala fide, ut quia sciebat sententiam contra se.

37 *Formula supplicationis pro insufflatione spiritus.*

S. R. M.

Supplicat humiliter Cajetanus Rosellus M.V.dicens in vestra M.C.V.agitasse quandã litem contra Angelum Petragia pro recuperatione bonorum hæreditariorum quond. Felicianæ Solazzo suæ Aviæ una cum fructibus,damnis, interesse, & expensis,& quia ob lapsum triennii ex legitimis impedimentis perempta est instantia,supplicat proinde M.V.dignari mandare eidem V. M. C. V. quatenus insufflato vitæ spiritu procedat ad ea, quæ incumbunt in terminis, in quibus causa ipsa reperitur, lapsu temporis non obstante; ita supplicat, omni modo meliori.

Eadem M.C.V.lapsu temporis non obstante, ac insufflata vita spiritu, in præsenti causa procedat in terminis, in quibus reperitur, habita ratione expensarum, quæ de jure habenda erit, servata forma Regiæ Pragm.& justitiam faciat. *Ulloa Reg.& Præsid,*

Provisum Neap.die,&c.

T. Actuarius.

38 *Formula pro insufflatione spiritus; translato judicio in hæredes.*

S. R. M.

Supplicat humiliter Medicus Dominus Covatta Terræ Limosinorum, dicens, qualiter pendente causa in vestra M.C.V.inter supplicantem ex una, & quondam Felicem Ferrara,Dominicum,& Cosmum Ferrara fratres ex altera, in Banca Mag.Ameli, penès Januarium Rotulum Scribam, per lapsum triennii peremptam esse instantiam. & vita functum esse dictum qu. Felicem,proindè Majestati Vestræ supplicat, dignetur in causa prædicta vitæ spiritum insufflare, ad hoc, ut ad illius expeditionem, ac ad alia, quæ incumbunt in causa, non obstante temporis lapsu, procedi possit, translato judicio in hæredes dicti quondam Felicis,& ita supplicat, citra præjudicium aliorum jurium quorumcumque,omni alio meliori modo,&c.

Quando mortuus est unus ex litigantibus post litem contestatam,instantia non transit ipso jure in hæredem,*l.Paulus la 2. ff. quæ sententiæ sine appellatione rescinduntur, & l.jumus §.fin. ff.de re judicata*, ideo non solum supplicatur pro insufflatione spiritus,sed & pro translatione judicii in hæredes. ut latè dixi *in additione ad Sarn. fol.* 128. ubi vide, & in hoc 3.*tom. in cap. de exceptione legitimationis personæ.*

Et quod instantia non transfertur in singulares successores, ut in legatarium, vel emptorem, diximus supra,ex dictis per *de Marin.lib.1.resol.*185.

Ubi diximus etiam, quod si alteruter ex litigantibus successoribus singularibus infra terminum triennii ab hac vita transit, non dicitur perempta instantia,*de Marin.* ubi supra hic *num.* 6. cum limitationibus,ut ibi.

Unde advertitur, quod tunc ponitur dicta clausula,*translato judicio in hæredes*, quando est instantia perempta per lapsum triennii, & simul est vita functus Adversarius universalis successor, ut sup.*d.n.*6.

Formula supplicationis pro insufflatione spiritus in causa vertente in Sac. Reg. Cons. ad evitandam discussionem si,vel ne in dicto Tribun.perimatur.

Supplicat humiliter Catherina Rosella, dicens in V.Sac.Reg.Cons. in banca Magnifici Nicolai de Franco penès Scribam Carminum Lagum, agitasse quandam litem pro redditione computorum suæ tutelæ cum reliquorum restitutione contra hæredes quond. Doctoris Prosperi Santoro Tutoris, ejusque fidejussorem Dominicum Santorum Terræ Laurini, & ad evitandum evitanda, ne aliqua insurgatur controversia peremptionis instantiæ ob lapsum temporis,ex legitimis impedimentis in causa prædicta, cautius agendo, ad M.V.recurrit, eique supplicat, quatenus dignetur ei vitæ spiritum insufflare,ut valeat in causa prædicta procedi ad ea,quæ incumbunt, ita,& omni alio modo meliori,&c.

Idem Magnif. Causæ Commissarius lapsu temporis non obstante, ac insufflato vitæ spiritu in causa prædicta procedat, & justitiam faciat,in terminis, in quibus reperitur,habita ratione expensarum, quæ de jure habenda erit, servata forma Reg. Pragm.

Rubinus R.& P.

Provisum Neapoli die 11.mensis Decembris 1710.

Fortunatus.

Petens insufflationem caveat a verbo *condemnari*, sed petat simpliciter insufflationem,ut advertit *Dominus Constantius sup.pragm.1. de negantibus mutuum in fine num.*106. *fol.*421. ubi citat *Caravit.rit.3.num.12.& Petr.rit.248.num.*31.quia verbum condemnari novum terminum requirit.

39 Casus, in quibus non perit instantia post lapsum triennium,sunt multi, & propterea valida erunt acta, & sententia facta post triennium.

Primus casus,quando in processu apparet confessio conventi, quia ex vi notorii potest Judex ferre sententiam contra confessum, etiam post peremptam instantiam,& valet sententia, sive in civili, sive in criminali.*Marant.part.5.num.*60.ex *Bald.in l.properandum in fin.allius Princip.Abb.in cap.Venerabilis col.penul. de Judic.Alex.in addit.ad Bartol.in l.si confessus D.de custod.reor.in addit.* quæ incipit *An ex inordinato.*

Secundus casus, in causis Ecclesiarum, in quibus nunquam perit instantia, etiam in foro laicali, *Tex.in cap.Venerab.* ubi *Abb. in 5.col. Affl.dec.*226. *in princ. Marant.par.5.num.*21.

Secus, quando Clerici litigant pro bonis propriis, quia tunc non gaudent privilegio Ecclesiæ, *Marant.* ubi sup. & Nos alibi diximus.

Tertius casus, quando Judex moritur prope finem triennii, tunc successori prorogatur jure tempus, ut per alium annum possit causam terminare,*tex. in d.c. venerab.*ubi *gl.tit.de Jud.*Ubi idem deciditur,si per absentiam, vel aliud simile impeditur.

Quartus Casus, quando actori nulla potest imputari negligentia,sed instantia perimit ex culpa Judicis, tunc ipso jure,ex mente *d.Pragmat.*absque insufflatione potest Judex procedere post triennium ad sententiam,*Marant.part.5.num.*34.

Quintus Casus, quando nec actori, nec Judici imputari potest aliqua culpa, vel negligentia, sed evenit ex impedimento juris, ut quia reus conventus est factus privilegiatus; ut miles, qui se tueretur exceptione,vel alio privilegio,vel juris impedimento, interim non currit instantia, *Marant. dict. part.5.num.*40.ex *Aret.cons.*100.*& Bald. in l.quoties C. de precib. Imp. offerend.*

Idem erit, si evenit aliquod emergens, ob quod Judici fuit inhibitum per superiorem,vel per aliquod incidens; nam durante impedimento inhibitionis non currit instantia, & tunc post triennium poterit ferri sententia. *Marant.* ubi *supra num.*39. ex *Abb. in cap. venerabilis col.4.in fin.vers.ex hoc argumento extra de judic.*& confert *Text.in l.iutra utile D.de minor. Rovit.cons.*66. *num.*2. *&* 3. ubi exemplificatur per *Abb.* in incidenti super defectu natalium, & per *Rovit.* in incidenti super præambulo inter plures concurrentes, donec disputatur super dicto incidenti, quod est præjudiciale ad causam principalem, non potest procedi ad decisionem caussæ principalis,& ideo non perimit interim instantia.

Sic etiam jacente hæreditate,non perimit instantia, docet *Rovit.*ibidem *num.*8.

Item, quando Judex consuleret Principem, penden-

te

te responso a Principe non currit instantia, *Marant. par. 5. num. 38.*

Sed dubium restat, ubi impedimentum perveniret ex subterfugiis, & cavillationibus Rei, quia hoc non dicit *Prag.* & de communi videtur decisum, quod instantia pereat, ex verbis *dictæ legis properandum in fine 1. §.* ibi: *Hoc etenim judicialis magis esse potestatis, nemo est, qui ignoret; nam si ipsi voluerint, nullus tam audax invenitur, qui possit invito Judice litem protelare.* Ex his deciditur, quod culpa sit Judicis, & non litigatoris calumniantis: quo fit, ut attenta *d. Pragm.* quod per culpam Judicis ipso jure intelligitur restaurata. Propterea tali casu valent acta sententiæ, etiam post triennium, *Marant. loc. cit. n. 3. Afflict. in Constit. Justitiaril per Provincias col. 4. in princip.* ubi aliæ rationes ponderantur.

Et non obstat, quod *in d. Pragm.* declaratur negligentiam Judicis intelligendam esse post conclusum, & consignatum processum Judici per duos menses ante lapsum triennii, nam dicta declaratio ibi ponitur exemplificative, non taxative, & proinde ad omnes casus potest extendi, in quibus non potest actor ipse imputari negligens. Hoc comprobatur per alia subsequentia verba *dict. Pragmat.* ibi: *Prædicta tamen non habeant locum in personis, quibus per beneficium restitutionis in integrum subvenitur;* ut sunt Mulieres, Pupilli, Universitates, & alii, qui aliena administratione egent, quæ non comprehenduntur in dispositis *in d. pragm.* quia instantia instauratur absque expensarum refectione; Quasi in omni casu, quo actor excusari possit, instantia restaurata ipso jure videatur, & sic ex justa causa spiritus insufflatur, expensis non refectis, *Petra rit. 297. num. 37. tom. 4. fol. 366. Ricc. col. 89. par. 2. Petra Avus ad Gramm. decis. 91. num. 1., Pragm.* tamen tunc mandat reficici expensas, quando per negligentiam actoris decursa fuerit instantia, & non aliter.

40 Expensæ vero, reficiendæ juxta hodiernam praxim, sunt tantummodo, quas reus fecit in actis ordinatoriis, ut in contestanda lite, in opponendis exceptionibus, in publicatione, & conclusione, quia dicta acta ordinatoria tantum pereunt; firmis remanentibus aliis actis, ut sunt Testes examinati, instrumenta, confessiones. Ideoque taxa fit in parva summa carolenorum trium, vel quatuor, ut ego sæpe sæpius solvi, tam in M.C.V. quam in Sac. Reg. Cons. & observavi plures processus, ubi legitur actus notatus a Magistro actorum v3. solvit carolenos quatuor, vel tot, pro refectione expensarum penès me T. act. mag.

Cum in nihilo reus lædatur, circa acta probatoria, dum ea semper firma remanent post peremptam instantiam, *Petr. rit. 248. num. 29. & rit. 269. n. 13.*

Et dum in Sac. Cons. D. Josepha Laudati Ducissa Marzani prætendisset a D. Josepho Laudati sibi reficiendas expensas tam pro sportulis, quam pro patrocinio Advocati, & Procuratoris, fuit decisum, quod refectis carolenis 13. tantum, procedatur in causa die 15. Aprilis 1680. in Banca Sferæ, in qua decisione intervenit *D. Cons. Petra,* ut ipse ait *rit. 297. n. 38. tom. 4. fol. 366.* & ita servari in Senatu Fanezano testatur *Borgnin. Cavalcan. dec. 17 par. 1. & D. Franc. Rapa* mentionem fecit de dicta decisione *in sua Tela grad. 2. tom. 1. num. 322. fol. 79.* ubi dicit fuisse solutos carolenos sex tantum cum dimidio, *D. Marad. sing. 198 n. 2.*

41 Post instantiam peremptam actor quatuor modis uti potest ad prosequendum judicium, ut dixi supra, sed

Notanda est conclusio, quæ elicitur ex hac formula insufflationis spiritus, *Procedat in terminis, in quibus reperitur,* quia testatur etiam *de Franch. decis. 643. num. 5. & Petra rit. 248. num. 45. in fine,* ubi habetur dicta sola decretatio, ut si post peremptam instantiam adhibetur quartus modus supra relatus, incipiendo caussam de novo, debet præsentari novus libellus, fieri nova litis contestatio, quæ in Regno fit per novum terminum, præstari novum juramentum calumniæ, & nova fidejussio expensarum, & omnia similia acta ordinatoria.

Verum illa, quæ merita caussæ respiciunt, non dicuntur extincta, ut probationes, quæ possunt reproduci in vim probationis.

Probatio tamen facta, scilicet, quando habetur quis pro confesso, perit simul cum instantia, ut superius diximus, & notavit *Petr. rit. 248. nu. 32.*

Sed in aliis tribus modis, ut quando obtinetur insufflatio spiritus vitæ, vel quando persona privilegiata restituitur in integrum adversus peremptionem, vel quando de consensu partium fit reprogatio actorum; in omnibus his tribus modis non datur novus terminus, sed proceditur in terminis, in quibus caussa reperitur.

Adeo hoc est verum, quod *Petr. d. rit. 248. nu. 31.* concludit ex *Mastril. dec. 70. lib. 1. Mynsing. observ. 30. cent. 3.* & aliis, quod refectis expensis actor novum potest intentare judicium coram eodem Judice, & omnes exceptiones rursus opponere, testesque producere super iisdem articulis.

At quando insufflatur spiritus, caveat Advocatus in supplicatione petere condemnari, sed petat simpliciter vitæ spiritum insufflari, nam si petit condemnari, non evitabit terminum, quia condemnatio requirit terminum, & sententiam; ita refert decisum in caussa Duc. ssæ Jessi cum hæredibus Princip. ssæ Castiglionis.

Sed si petit simpliciter vitæ spiritum insufflari, tunc non est dandus novus terminus, sed est procedendum in terminis, in quibus reperitur caussa, & ita est intelligenda decisio *S. Fel. 144. & Ursill. ad Afl. decis. 331. num. 2. vers. & si fuit datus terminus.*

Hæc conclusio limitatur, sive declaratur, quod insufflato spiritu dicitur nova instantia, dum illa perempta est restaurata, hoc intelligitur respectu quando reus adipiscitur novum privilegium exemptionis, tunc restauratio dicitur facta non in præjudicium dicti tertii, qui si sit effectus Clericus non obstante insufflatione spiritus, debet remitti ad forum Ecclesiasticum, *Petr. d. rit. 248. nu. 15. & nu. 49.*

Et etiam respectu juramenti de calumnia, & fidejussoris, ut *d. num. 49. & 60.*

Nam fidejussor, & juramentum calumniæ non reviviscunt per insufflationem spiritus, per rationes adductas per *d. Petram.*

C A P. LXX.

De Exceptione, ne quis teneatur ultrà, quam facere potest, sed deducto ne egeat.

S U M M A R I U M.

Beneficium, nè teneatur ad integrum, sed solum ad quod facere potest, concessum est Parentibus, Filiis Socero, Patrono, Marito, Militi, Socio, & Donatori, num. 1.

Beneficio prædicto an, & quando renunciari potest expressè, vel tacitè, num. 2.

1 Beneficium ne quis teneatur ad integrum, sed solum ad id, quod facere potest, a jure concessum est certis personis enumeratis *in l. sunt qui 16. cum l. sequenti,* & *l. miles ff. de re jud. c. maritum ff. solut. matrim.* & *§. sed & si quis, instit. de actionib.* ubi numerantur

Parentes, Filii, Socer, Patronus, Miles, Socius, & Donator.

Et hoc beneficium fuit concessum, vel ratione reverentiæ personarum, ut Parentibus, Soceris, ac Patronis, ut *in d. §. sed & si quis.*

Vel ob reverentiam conjugalem, ut viro, & uxori, competit, *d. l. maritum, & C. de rei uxor. act. l. unica §. cum autem.*

Vel ratione dignitatis personarum, quæ publicæ utilitati inserviunt, ut sunt Milites *ut d. § Miles.*

Vel ratione liberalitatis, ut Donanti, *l. nec liberalitate ff. de re judic. & l. ex donat. ff. de donat.*

Vel ratione communitatis, ut Socio, *l. verum in principio ff. pro Socio.*

Vel ratione miserationis, ut sunt, qui bonis cesserunt, *l. is, qui bonis ff. de cess. bonor.*

2 Controversia magna inter DD. extat, an huic beneficio expressè renunciari possit; distinguunt conciliando opiniones dissidentes, quod renunciari non possit, quando concernit reverentiam personæ, vel quando versatur circa causam publicam.

Secus vero, quando beneficium datur ratione contractus, ut in societate, vel donatione, vel ex causa miserationis, ut in paupere, his enim casibus potest renunciari, *Reg. Petra ritu* 302. *num.* 20. ex *Galter. renunciat.* 182. *num.* 3. *consl.* 2. & aliis.

Idem *num.* 21. concludit posse tacitè renunciari, quæ tacita renunciatio continetur in generali renunciatione jurata; nam juramentum operatur, ut renunciatio generalis habeat vim specialis, & comprehendat etiam ea, quæ specialem expressionem requirerent, & idcirco renuncians omni legum auxilio, censetur huic beneficio renunciasse.

C A P. LXXI.

De Exceptione perjurii, sive juramenti, aut Jurisjurandi.

S U M M A R I U M.

Jurisjurandi, sive juramenti, sive perjurii exceptio est litis finitæ, & inter peremptorias enumeratur, & in quacunque parte judicii opponi potest, num. 1.

Perjurii exceptio non est pere[illegible] *perpetua,* [illegible] *usque impetratam absolutionem in judiciis ordinariis, secus in executivis, & liquidis,* num. 2.

In liquidis obtenta habilitatione si [illegible] *praventio,* num. 3.

Perjurii exceptio quid proprie sit, [illegible] *quo casu quis punitur ob* [illegible] num. 4.

Jurisjurandi exceptio quid proprie sit, & quem locum habeat, num. 5.

Juramentum non amittit vires per habilitationem, & [illegible] *clausula in habilitatione app*[illegible] num. 6.

Perjurii effectus est, ut puniatur perjurus, & perimatur actio, num. 7.

Jurisjurandi, sive juramenti effectus est, ut servetur promissio, num. 8.

Jurisjurandi exceptio differt ab exceptione perjurii, & quæ sit hæc differentia? num. 9.

Jurisjurandi exceptio differt quoque ab exceptione perjurii in modo, seu tempore opponendi [illegible] num. 10.

Perjurii exceptio postquam est opposita, an processus sit nullus? num. 11.

Perjurii exceptio quando [illegible] *requirit indaginem?* num. 12.

Perjurii exceptio si non sit opposita, acta valent, sed post oppositionem, processus est nullus, num. 13.

Jusjurandum [illegible] *potest a parte, & quando?* nu. 14.

Perjurii exceptio si sit opposita, & Judex laicus [illegible] *interloquatur, quando potest adiri Judex Ecclesiasticus,* num. 15.

Perjurii exceptio si non probatur, non impedit [illegible] *de* [illegible] *dare terminus probatorius super* [illegible] *plicitatem?* num. 16.

Juramentum quando controvertitur, si sit extortum vi, aut metu, an possit agi sine absolutione, num. 17.

Habilitatio semper est necessaria, num. 18.

Juramenti, sive jurisjurandi exceptio in quinque differt ab exceptione perjurii, quæ quinque effectus diversos parit, qui declarantur, num. 19.

Perjurus nemo efficitur per solam præsentationem comparitionis, nisi citetur Adversarius, num. 20.

Perjurii exceptio non habet locum, nisi petatur directè contra Juramentum, & quando directè, & quando indirectè, exemplificatur, num. 21.

Si debitor præveniat, ubi non est dies solutionis designatus, quæ clausula in decreto præventionis apponi solet? num. 22.

Causæ quæ excusant jurantem a perjurio, aliæ numerantur, & exemplificantur, num. 23. *& aliæ sunt,* num. 43.

Juramentum quando non est contra bonos mores, validat actum etiam nullum & exemplificatur in minore, in actu meticuloso, num. 24.

Afflicti decis. 193. *declaratur,* num. 25.

Perjurus quando sit, & quando non, datur triplex regula [illegible] num. 26

Perjurii exceptio [illegible] *habet* [illegible] *qui fecit compromissum juratum circa diversa capita, & non acceptat omnia Capita laudi,* num. 27.

Perjurii exceptio quando obstat & quando non, in transactione, aut simili contractu facti cum aliquibus clausulis, num. 28.

Absolutio a juramento ad cautelam obtinetur in omnibus casibus, num. 29.

Absolutio juramenti duplex est, simplex, & plena, & quæ differentia sit in una ab altera? num. 30.

Appellatio a decreto [illegible] *non suspendit judicium, nisi Judex Ecclesiasticus admiserit appellationem. Verum potest uno modo impediri,* num. 31.

Causa [illegible] *habilitatio prohibetur, cum* [illegible]*,* num. 32.

Absolutio plena non conceditur, nisi vocato Adversario num. 33.

Habilitatio quando concedi debet ab Episcopo Diœcesis, ubi fuit juramentum [illegible]*, non ab alio,* num. 34.

Habilitatio quando fieri potest in loco contractus, vel coram Judice Domicilii? num. 35.

Habilitatio concedi potest a Judice Ecclesiastico etiam loci transeuntis, num. 36.

Habilitatio non potest concedi a Vicario Generali, nisi habeat speciale mandatum, num. 37.

Habilitatio petenda est a Principali, vel a Procuratore cum speciali mandato & si conceditur absenti, vel ignoranti, debet sequi ratificatio, antequam veniat dies solutionis, alias est perjurus, num. 38.

Absolutio plena ab absolutione simplici, seu semiplena differt quatuor modis, qui declarantur, num. 39.

Absolutio plena [illegible] *simplici, seu semiplena, in quibus conveniunt* [illegible]

Absolutio plena duplex est, vera, vel interpretativa, quæ declarantur, & datur praxis, num. 41.

Formula Absolutionis perjurii interpretativæ, cum advertimentis, num. 42.

Causæ aliæ, quæ excusant a perjurio, num. 43. *ut dicitur num.* 23.

Formula habilitationis a juramento ad finem agendi, cum advertimentis, num. 44.

Formula [illegible] *ad stilum Curiæ Archiepiscopalis Neapolis,* num. 45.

1 Juris jurandi exceptio, sive Juramenti exceptio, vel exceptio perjurii est exceptio litis finitæ [illegible] inter peremptorias numeratur, Gal [illegible] 12 [illegible] 6 [illegible] num. 12. [illegible] in quacunque parte Judicii, Rota [illegible] *absoluta* [illegible] *obs.* 7. *num.* 8. Et [illegible]

laguano in alleg.72 num.11. dicente esse exceptionem dilatoriam, ideoque opponendam in principio litis ex *gloss.& Bald.* quos sequitur *Seraph.* supra *num.12.l.exceptionem C.de Procurat.* & dicente, quod si non opponatur in principio, censetur ei renunciatum, *l. ita demum C. de Procurat. l. si quidem C.de except. cap. cum causa de appellat. Lupus alleg.24.num.8. Marta voto 5.num.9. Mantica dec.287.*

2 Verum dicta exceptio perjurii non est peremptoria perpetuo, uti foret rei judicatæ, & solution exceptio, nam durat quousque non impetretur absolutio; nam

Perjurus audiendus est, non obstante absolutione obtenta post litem cœptam, & post incursum perjurium, ex integro, *Muscatel.in gloss.perjurii par.4.num.4.& 10.& in sua addit.lit.B.in fine ex Borgogn.decis.9.num.24.Ursil.ad Afflict. dec.50. num.5.* quos sequitur *Moril.de grad.cit.num.215.*

Sed hoc intellige in judiciis ordinariis, ubi statim obtenta absolutione post perjurium, & post litem cœptam auditur perjurus ex integro.

Secus in judiciis executivis, & liquidis, in quibus statim, quod debitor sit perjurus, non potest obtinere absolutionem, ut audiatur, & etiam obtenta absolutione, adhuc obstat exceptio perjurii, & non impediuntur literæ executoriales.

3 Ideo si quis velit venire contra instrumentum liquidum juratum, vel obligationem penes acta, utitur præventionis beneficio, antequam veniat dies solutionis, & obtenta prius habilitatione a juramento facit præventionem, juxta *Reg.Pragm.de* qua dixit *Muscatel.*ubi sup.& *in sua addit.lit.B.*concludit, relato *Vivio in decis.110.* qui decisum refert perjuro non prodesse absolutionem a juramento, sed ei obstare exceptionem perjurii, parte tamen opponente; Nam parte non opponente perjurus audiendus est, & relatis aliis, demum concludit, ut supra, quicquid *Viv.*& dicti Authores ibi relati dicant in contrarium.

Iurisjurandi exceptio, & exceptio perjurii confuse ponuntur a Practicis, tamen inter se differunt; nam

4 Exceptio perjurii propriè est, quando quis agit, & venit contra promissionem juratam, non obtenta prius habilitatione agendi, seu absolutione a juramento ad finem agendi.

Quo casu perjurus punitur pœnis contentis *in l. si quis major C.de transact.* & opposita dicta exceptione statim perimit actio intentata a perjuro. *Motil. de grad. citat.n.209.*& amplius non audiatur *d. l. quis major. Prat.ad Muscatel.in gloss.perjurii.*

Et privatur commodo contractus, & accepta restituit, *Morel.cap.8.obser.7.num.5.*

Et ob solam libelli oblationem in judicio, etiam si lis non sit contestata, incurritur in perjurii pœnas, imo ex sola impetratione alicujus rescripti a Principe circa aliquid concernens causam, ex qua contraveniatur promissis cum juramento; licet impetrans non utatur rescripto. Quia Principis rescripta habent vim libelli, ut concludit Episcop. *Morellus in sua praxi, tit.de absolut.a juramento obs.7.num.4.*ubi citat *Ventripl.tit.de absolut.num.13.Pat. Afflict.contr.14.num.2.Anna allegat.83.num.7.*

Contrariam vero sententiam docet *Motil. de grad. citat. num. 217.* ubi concludit non effici perjurum per solam præsentationem libelli, nisi judicium prosequatur, citando Adversarium; cogita tamen, & vide infra *num.20.*

5 Jurisjurandi vero exceptio proprie est, quando antequam quis incipit agere, obtinuit relaxationem a juramento ad finem agendi.

Quæ appellatur quoque *absolutio*, sed melius *habilitatio* appellanda est, tunc exceptio perjurii non habet locum, nam replicatione absolutionis eliditur, *Muscatell. dict. gloss. perjurii num. 4.*

Sed habet locum exceptio jurisjurandi, sive juramenti, quia pendente judicio, natura obligationis non destruitur, neque retardatur, quousque talis obligatio non fuerit per sententiam [illegible], & executio illius obligationis non impeditur. *Motil.de grad.citat.n.207.de Franch.dec.670.num.1.*& alii ibi citati.

6 Quia juramentum non amittit vires per habilitationem obtentam ad agendum. *Gallupp. p.2. cap.13. num.24. Motill.de grad.citat.num 202. ex Covar. cap.4.num.8. Menoch.cons.24.num.18. lib.1.*

Ideo solent aliquando in decreto habilitationis apponere in fine clausulam *[illegible] manentibus viribus [illegible] contractus Morell.in sua prax. tit. de absolut.a juramento obs.[illegible] num.2.fol.mihi 289.*

7 Effectus [illegible] que perjurii est, ut puniatur perjurus, & perimatur actio.

8 Effectus jurisjurandi sive juramenti exceptio est solum, ut servetur promissio, quoties non adsit justa causa non observandi.

9 Iurisjurandi exceptio differt quoque ab exceptione perjurii. Quia exceptio perjurii activè tantum transit ad hæredes, *Motil. de grad. citat. num. 210. ex Ursil.decis.285.Cavalc.dec.9.num.13.*

Puta hæredes creditoris possunt agere contra debitorem pro pœna perjurii, & perjurii exceptione uti, sed hoc *Muscatell.in [illegible] perjurii num.19. [illegible]* intelligit, modo juramentum fuisset præstitum [illegible] se, & hæredibus, & fuisset perjuratum post mortem, & tunc hæres poterit accusare; alias secus nec activè, nec passivè haberet locum quoad criminalitatem perjurium, ex *Iservin. Afflict.Capyc.* & aliis ibi.

Et propterea hæres creditoris potest liquidare instrumentum, & incusare obligationes penès acta, & in sententia præambuli solemus ponere clausulam, *declaratum T.hæres, cum facultate instrumenta liquidandi, obligationes incusandi, &c.* Itaque hæredes activè utuntur juramento perjurii, conveniendo perjurum debitorem.

Secus passivè, nam

Iuramentum quoad reatum perjurii est personalissimum, & extinguitur cum persona.

Et licet quis jurasset pro se, & hæredibus, neque hæredes [illegible] tenentur [illegible] reatu.

Ideo possunt [illegible] huius exceptionis non impetrata absolutione, agere ad [illegible] contractus defuncti, *Motil. de grad. cit. num.10. Capyc. dec. 75.& dec.174.num.10. Gallup.par.2. cap.13. num.16. Afflict.dec.385 num.8.*

Sed jurisjurandi exceptio transit activè, & passivè ad hæredes, qui licet non possint illaqueari ad perjurium, ut supra, & perjurii exceptio eis opponi non possit, tamen si non adsit justa causa non observandi promissionem juratam a defuncto, coguntur ad observantiam promissionis factæ per defunctum, & eis obstat dicta exceptio juramenti, sive jurisjurandi, quæ differt ab exceptione perjurii, in quo non incurrunt hæredes, quia juramentum non ligavit eorum animam.

Itaque effectus perjurii non transit contra hæredem.

Effectus vero juramenti quoad robur contractus, sic; & his cognoscent T[illegible] rones differentiam inter exceptionem perjurii, & exceptionem juramenti, & inter effectus unius ab altera exceptione, *Motill. de grad.cit.num.210.Muscatell.*ubi supra, *Capyc.dec.75. Gallup.part.2.cap.13.nu.19. V[illegible] ibi num.50. Afflict. dec.465.num.8.& in Constit. eos qui scienter quæst.3. num.6.*& alii apud dictos Authores.

10 Iurisjurandi exceptio differt quoque ab exceptione perjurii in modo, sive tempore opponendi d[illegible]m exceptionem, nam exceptio jurisjurandi, sive juramenti, licet opponatur in principio, sive in medio, sive

sive in fine, proceditur ipsa non obstante, & non impedit litis cursum, quia juramenti vinculum fuit relaxatum ad finem agendi, vel excipiendi, & propterea agi, & prosequi, & excipi potest, juramenti exceptione non obstante.

Sed de ea habetur ratio in calculo ferendæ sententiæ, & quousque per sententiam non fuerit elisa, *Moril.de grad.cit.n.297.Trentacinq.lib.2. tit.de jurejur. resol.1.n.7.Danad dec.66.num.9.*

Et exceptio perjurii debet expressè, & incontinenti opponi, ut impediat litis cursum, ut concludit *Gallup.par.2.cap.12.num.2.*

Sed veritas est, quod quocumque tempore, & quacumque parte judicii opponatur, in principio impedit litis ingressum, & si non opponitur, acta interim facta valent, quousque opponatur dicta exceptio, & ita est intelligendus *Gallup.*ubi sup. *Motill. de grad.cit. nu.219.vers.octavo* ex *Ric.resol.191. nu.3.in prax.absolutionis.Sperel.dec.25.nu.127. Verd.ad Gallup.p.2.c.12.n.46.Ridolph.par.1.cap.8.n.6.*

Et potest opponi usque ad sententiam. *Verd. ad Gallup.d.p.2.cap.17.n.46.ex Soccin.cons.288.n.5.*

11 Post vero oppositam dictam exceptionem perjurii, si proceditur, processus erit nullus, *Verd.* ubi supra ex *Buratto dec.151.n.3.Farin.de fals.qu.560.nu.185. Cravet.cons.199.nu.12. Rot.divers.dec.19.nu.5.par.8. Episcopus Morell. in sua prax. tit. de absolut. a juramento cap.8.obs.7.nu.9.*ubi alios allegat.

Et licet *Muscatell.*videatur dubitare, quod si exceptio perjurii non sit opposita, processus sit validus, & perjurus non repellitur ab agendo, dum perjurium perimit actionem ipso jure, & propterea judex ex officio debet repellere perjurum, qui per perjurium caret actione agendi, & relinquit cogitandum *in dict. gloss.perjurii par.4. num.27.* ex dictus per *Aucharibi.* Et videtur ipse concludere, quod tunc Judex repellere potest perjurum ex officio, quando dicta exceptio non fuit opposita ex inhabilitatione pœnæ.

Tamen ego teneo, quod indistinctè semper Judex ex officio potest rejicere perjurum in ea causa, in qua est perjurus, non in alia, *Verd.* ubi supra ex *Farinac.de falsis quæst.160.num 189. Rot.divers.dec.97. num.10.par.2. Bald.in l.2. num.93. ff.de jurejur.R.m. singul.429.num.2.Felin.cap.1.de except.*

Quod intellige, quando de perjurio clare constat in actis, & altiorem indaginem non requirit, ex traditis per *Motill.in grad.citat.nu.221.*versus finem, & *Guid.Papa sing.182.*

Et dummodo pars expressè non remiserit ante incursum perjurium, quia post ejus incursum remittere illud non potest, *Morell.de absolut.cap.8.obs.7.n.8.*

Et dummodo dictum perjurium appareat inexcusabile, nam a perjurio excusat quævis causa etiam levis, *Mantica dec.221.num.6.Rot.dec.34.nu.3.*apud *Gallup.p.2.cap.12.num.5.*

12 Et propterea licet per perjurium perimatur actio, tamen quia levis caussa potest ab eo excusare actorem, vel aliquo modo altiorem requirit indaginem, est in arbitrio Iudicis repellere, vel non ex officio, vel reservare ad merita dictam exceptionem, sive etiam, quæ requirit altiorem indaginem, *Gallup. par.2. cap. 12.num.5.Anna alleg.28.Thor.in compend. decis.verb. citatio partis.*

Verum ubi dicta exceptio non esset turbida, sed clara, perjurium esse incursum, tunc interponitur decretum, *stante perjurio incurso non procedatur ad ulteriora*, ut tradit *Reverc.dec.248. num.1.* relatus a *Motill.c.8.obs.7.n.14.* ubi sup. & ab *Episcop.Morello.d. Pratus ad Muscat.in glos. perjurii vers. & quatenus, cap.dilecti de excep.*

13 Et dum Iudex non repellit, tunc debet pars opponere dictam exceptionem perjurii, & si non opponit, acta facta ante oppositionem substinentur, sed ea opposita, repellitur ab agendo, aliàs processus, tum ex rationibus prædictis, tum quia censetur a parte renunciatum ei, dum dictã oppositionem non opposuit, est validus, ut colligitur ex traditis per *Verd.ad Gallup.d.par.2.cap.12.nu.46.*per *Burat. dec.151.nu.3. Cravet.cons.199.num.12.*& alios ibi.

Nam opposita exceptione perjurii tenetur Iudex super ea expresse providere, *Muscatell.in glos. reservatis num.25.*quem sequitur *Morell.dict.cap.8.obser.7. num.13.*

14 Iusjurandum remitti quoque potest a parte, ad cujus favorem fuit juratum, *Verd. ad Gallup. par. 2. cap.12.num.52. ex cap.debitores, & cap.9. de jurejurando in 6. Covar. 1.var. cap.4. num.5. Divus Thomas 2.2. quæst.89.artic.9.ad 2.Morell. in prax. tit.de absolut.a juram.cap.8. num.4.* licet alii dicant, quod tunc intelligitur, ut

Iusjurandum remitti potest à parte, ad cujus favorem fuit præstitum, priusquam judicium intentetur, *Motill. de grad.citat. num.214.ex Abb.in cap.2. num.6. in fine de sponsal.* Verum post incursum perjurium remitti non potest a parte, *Motill.*ubi supra, ex *Cavalc.decis.9.num.35.Afflict.dec.220. in fine.*

Et merito post incursum perjurium quando est inexcusabile, & liquido constat de eo, ut dictum est, etiam si pars velit remittere, & non opponat, poterit tunc Iudex ex officio repellere perjurum.

15 Et è contra, quando a parte est opposita hæc exceptio perjurii, si Iudex præcisè non interloquitur super ea, potest opponens, licet sit laicus, adire Iudicem Ecclesiasticum, qui sub prætextu peccati, inhibeat Iudici, ut non audiat perjurum, nisi obtineat absolutionem.

Dummodo evidenter constet de incursu perjurii, *Gallup. par.2.cap.12.num.51.ex Cavalcan. dec.9.Lup. alleg.25.*

Et si pars opponat, & Iudex adhuc procederet ad ulteriora, videtur exceptionem, uti non relevantem rejecisse, *Molign.alleg.72.num.14.ex Bald.in l.4.de dilat.Gabriel.concl.1.tit.de except.Mancin.de juramento par.6. quæst.20.* quicquid oppositum dicat *Menoch. cons.24.ex num.29.*

Nam clarum est, quod

16 Exceptio perjurii, nisi illico probetur, non impedit litem. *Seraph.priv.174.num.16.Farin. quæst.160. num.190.de fals.Mant.dec.221.num.1.& 7. in noastilla ad Gallup.dict.par.2.cap.12.num.5.*

Et quando illico probatur per instrumentum, si pars replicat, quod transactio, & instrumentum fuit per dolum factum, & offert probare in termino probatorio, non potest reservari ad merita tamquam requirens altiorem indaginem, ex replicatione Adversarii, sed debet dari terminus ad probandum super replicatione, postquam Reus probavit exceptionem litis ingressum impedientem per instrumentum præsentatum, ita decisum refert *Afflict. decis.63. Muscatell.in dict.glos.perjurii num.16.p.4.*

Verum hic adverte, quod opposita exceptione prædicta, & per instrumentum appareat probata dicta exceptio, quæ impedit litis ingressum:

17 Si Actor replicat, quod juramentum fuit, aut vi, aut metu extortum, & offert probare in termino probatorio; an is possit agere sine absolutione a juramento; dum de vi, & metu non constat in promptu.

Tenent Canonistæ, quod non potest agere sine absolutione, quia juramentum licet invalidum non debet propria authoritate sperni, & licet Sacrum Consilium judicavit contrarium apud *Afflict. decis. 263.* quæ decisio fuit fundata, quia per alium processum videbatur esse iniquitas juramenti, ideo non opus fuit absolutione, Secus vero, quando requirit probationes ad probandum vim, & metum, vel aliam iniquitatem, ut q. 3. & bene hoc dicit *Ursill.ibi d.num.4.* dicens,

cens, quod si pars non opponit exceptionem perjurii, & passa fuisset probationes fieri, ei debet imputari, quia postquam detecta est iniquitas juramenti, Iudex laicus absque absolutione Ecclesiastica declarat nullum contractum, tamen idem *Afflict.* concludit, quod sit salubrior hæc opinio Canon. & hanc amplectitur quoque *Muscat. in glos. perjurii p.4. num.15.*

18 Et habilitatio est necessaria, licet statutum annullet contractum, & juramentum, ita *Morell. in prax. tit. de absolut. a juramento cap. 8. obs.9. num.16.* Et scribentes non requiri habilitationem in his casibus, intelligi debent, quoad incurrendum perjurium pro foro interno.

Et idem *Afflict. decis.360. num.6.* concludit, quod actus meticulosus, licet sit invalidus, validatur tamen juramento, & juramentum ligat de jure Canonico actum meticulosum, quem sequitur *Gallup. p.2. cap.12. num.12. Bilott. tit. de absolut. jur. cap.3. lib.1.* & veniens contra tale juramentum illud contemnendo propria auctoritate, erit perjurus, *Capyc. dec.173. nu.13. in fine*, & latius dicam inferius.

Ex omnibus prædictis itaque poteris summare, quod

19 Iuramenti, sive jurisjurandi exceptio in quinque differt ab exceptione perjurii, quia scilicet diversos parit effectus, sive

Quinque habebis notabilia notatu digna.

Primo, quod exceptio perjurii efficit, ut perjurus puniatur pœna perjurii, & etiam pœna *l. si quis major C. de transact. Motil. de grad. cit. n.209.*

Et efficit, ut remaneat privatus commodo contractus, & recepta restituat, *Farinac. de falsis, & simulat. qu.460. num.35.* relatus a *Morell. in prax. tit. de absolut. a juram. cap.8. obs.7. num.6.*

Sed exceptio juramenti non efficit, ut puniatur.

Secundo, per exceptionem perjurii perimit actio, & impeditur agere, sed per exceptionem juramenti, non perimit actio, & consequenter non impeditur agere, quia licet juramentum obstet, quoad observantiam, non obstat quoad finem agendi, vel excipiendi, dum ad hunc finem tantum fuit relaxatum vinculum dicti juramenti a Superiori Ecclesiastico.

Tertio, exceptio perjurii transit ad hæredes activè tantum cum distinctione, ut supra, & non passivè: sed exceptio juramenti transit activè, & passivè in hæredes, scilicet, quod tam hæredes illius, ad cujus beneficium fuit juratum, possunt uti dicta exceptione, quam contra hæredes jurantis, quoad robur, & observantiam juramenti.

Quarto, acta facta ante oppositionem perjurii valent, post vero oppositionem non valent.

Sed acta facta ante, & post oppositionem jurisjurandi, semper valent, dum de dicta exceptione in sententia cognoscitur, & non antea.

Quinto, exceptio perjurii impedit litis cursum, si evidenter constet de incursu perjurii.

Sed exceptio jurisjurandi nunquam impedit litis cursum, *Gallup. & Addentes* ubi supra.

20 Perjurus nemo efficitur per solam præsentationem comparitionis contra formam juramenti, nisi judicium prosequatur, citando Adversarium. Nam per solam citationem contra subscripta, vel adversus petita efficitur perjurus, ita intelligendus est *Gallup. p. 2. cap.12. num.6. ex Anna alleg.84. num.6. & sing.162.* quem sequitur *Paschalis de patr. potest. p.3. c.9. num.7. in fine*, ita *Motil. de grad. cit. num.717.*

Licet contrariam sententiam alii teneant, nempè, quod per solam oblationem libelli efficiatur perjurus, ut supra diximus.

21 Perjurii exceptio non habet locum, nisi quod petitur in libello, sit directè contra juramentum; E.G. si juro contractum, & singula in eo contenta esse vera, deinde petam declarari simulatum, & propterea dicta clausula excludit exceptionem simulationis in contractu, *Abb. in c.1. de jurejur. & DD. in d. cap. Gallup. p. 2. cap.16. num.7.*

Secus quando indirectè adversatur juramento quia tunc non habebit locum dicta exceptio perjurii. Exemplum erit, quando in venditione fui læsus enormissimè, ex qua venditione peto pactum de retrovendendo ibi positum non esse elapsum, *Anna alleg.83. nu.1. Gallup.* ubi supra.

Vel si promisi sub tali die, & ad omnem tuam requisitionem, nam tunc licet cesserit dies, sed non sim requisitus, possum tunc contra promissa venire, nec obstabit exceptio perjurii, quia, ut sim perjurus, debeo esse prius in mora per requisitionem, quia requisitione mihi non facta non sum in mora, *de Monteforte in Constit. Regni, cas qui num. . . .* sed ponit quæstionem *Gallup.* ubi supra *num.9.* Hæc tamen opinio non approbatur, quia juramentum habet vim continuæ interpellationis, & adeo constituit debitorem in mora, ut eum constituat etiam in peccato, *Sperel. decis.130. nu.17. ex Hostiens. Abb.* & aliis.

22 Et debitor præventionis judicium intentando, ubi non est dies solutionis designatus, sed solutio sitit gratuita ad omnem requisitionem, solet M. Curia apponere clausulam in decreto præventionis, *dummodo præveniens non sit attinctus*, idest non sit a creditore per requisitionem positus in mora solvendi, de qua clausula vide *in cap. de prævent. tom.2. meæ prax.*

23 Vel ex aliquo impedimento, vel caussa non solvit, cessante tamen dolo, ut si intervenerit Judicis præceptum, quod non solvatur, nam judicis præceptum etiam injustum excusat a perjurio, *Gagliar. de absol. juram. num.24. Jason in l. fin. ff. qui satisdare cogant. Gam. dec.285. num.1. Borrel. sum. dec. tit.62. de perjur. num.5.*

Vel si quis contra mutuum confessatum opponit exceptionem non numeratæ pecuniæ, non erit perjurus, quia juramentum respicit solum circa confessionem, & non extenditur ad numerationem, *Covar. in cap. quamvis 2. prælect. §.4. de pactis in 6. Gras. de except. num.67. except.47. Borrel. summ. dec. tit. de jurejurando 60. num.229. tom.1.* penes *Gallup. par.2. c.12. nu.9. & Motil. de grad. cit. num.220.*

Perjurus neque dicitur, nec perjurii exceptio obstat, ubi juramentum sequitur naturam actus, E. G. si quis promisit ducere uxorem cum juramento tali tempore, si deinde ipsam reperit fornicantem, non adstringitur juramento: nam intelligitur præstitum, si non sequatur fornicatio, *Gallup. par.2. c.12. num.15.* per *l. unic. C. de liber. caus.* & ex *Covar. in c. quamvis §.4. de pactis in 6.*

Item si vendo rem duobus cum juramento, & tradam uni, non ero perjurus, respectu alterius, cum elisa sit altera venditio ex dicta traditione, non obstante juramento, *Gallup.* ubi supra, per *l. quoties ff. de reivindic. Covar.* ubi supra.

Verum punitur vendens pœna stellionatus.

Item si promitto aliquod factum cum juramento, vel Titium facturum, vel quod uxor renunciet, vel quod filius ratificet, & similiter sub certa pœna, si feci, quod potui, non ero perjurus, nec ad pœnam teneor, quia difficultas excusat a perjurio, & a pœna, *Afflict. decis.295. Gallup. par.2. cap.1. num.16. ex Surd. dec.554. num.12. Menoch. cons.19. num.8. vol.1.* Quia reputatur juramentum temerarium, ubi promittens non potest adimplere promissionem sine culpa sua; dicti *DD.* ubi supra.

Perjurii exceptio locum non habet in Reo necessario, qui est citatus ab actore, quia cum sit citatus ab actore, approbata dicitur sua persona in judicio, *Innoc. in cap. cum inter* sub *num.1. de except.* penes *Motill. de grad. cit. num.316.*

Habilitatio itaque non requiritur excipiendo adver-

versus promissionem juratam, *Gennens.cap.8.vers.non est autem*, per *text in cap.quadam de jur.jur.Greg.decis.64.num.4.Durant.decis.18.num.15.* relati a *Morel. in prax.tit.de absolut.a jur.c.8.obs.9.num.21.*

Et ex hac ratione reconveniens actorem in judicio, non dicitur perjurus, quia reconventio est exceptio, *Maresc. lib. 2. variar. cap. 84. num.13. Ventrigl.annot.31. §.unico num. 24. & 27. Morel.* ubi supra *num.21.*

Quod intellige, postquam debitor est citatus a creditore, secus si velit præveniendo excipere contra creditorem, quia tunc dicitur reus voluntarius, qui debet prius obtinere habilitationem, dum qui promisit solvere cum juramento, & non solvit, incurrit perjurium, & tanquam perjurus audiendus non est, *Ursill.ad Afflict.dec.3.num.5.* ex *Bald. in l.si quis major C.de transact.*

Itaque si conventus petendo compromissum incidat in perjurium, perjurio non obstante, caussa debet compromitti, quia non dicitur incidisse in perjurium, non enim juramentum ligat adversus hanc *Prag. de Arbitr.* quæ fuit introducta ad favorem publicum, *Troys.in d.prag.nu.516.* latè ex *Bart.* aliisque, ex eadem ratione, quia compromissum est exceptio.

Perjurii exceptio non obstat contra Syndicos Universitatis, qui ejus nomine se obligant, *Galter.de liquid.instr.tit.an præcedente absolut. n.14.Danza dec.16.num.32.* penes *Motil.de grad.cit.n.218.*

Nec contra Pupillum, qui factus adultus venit contra juramentum præstitum per tutorem, quia pupillus non ligatur juramento tutoris, ut decisum refert *Gallup.p.2.cap.2.num.26.*

Perjurii exceptio non obstat, quando contractus est nullus ex defectu Reg.Assensus, *Affl. dec.64.Muscatell.in glos.perjurii p.4. nu.16.*

Et renuncianti alienationem rerum feudalium juxta *Constitutionem Divæ memoriæ*, hæc exceptio opponi bene potest, *de Franch.decis.391. Muscatell.in addit.ad glos.perjurii par.4.distin.4.*

Perjurus non dicitur, nec perjurii exceptio habet locum, quando juramentum interponitur super actu prohibito, & a lege reprobato, vel contra bonos mores, quia tunc juramentum non ligat.quoad ipsius observantiam.

Exemplum erit in matrimonio metu contractu, *Hostiens.in summ. tit.quod metus caussa, verb. fallit primo,Gallup.p.2.c.17.num.7.*

Item in donatione omnium bonorum, *Paschal. de patria potest.c.8.part.1.nu.140.Gallup.*ubi supra.

Item si est juratum non opponere compensationem, *Affl. dec.121. nu.5.Gallup.*ubi supra, quia erat dicta renunciatio contra bonos mores, & contra naturalem æquitatem,ut *in dicta decis.*

24 Et in istis casibus sunt intelligendi DD.loquentes, quod juramentum non confirmat actum nullum;nam quando non est contra bonos mores, nec a lege reprobatum, tunc juramentum validat actum nullum, & facit eum valere omni modo meliori, & tunc obstaret exceptio perjurii.

Exemplum sit in contractu minoris absque Curatore, & absque decreto Judicis, qui licet sit invalidus, tamen si minor juraverit, vis juramenti facit valere actum. *auth. Sacram. puberum C. si adversus vendit.Affl.dec.362. Gallup par.2.cap.12. nu.13.*

Et actus meticulosus licet sit invalidus, validatur juramento de jure canonico; idem *Gallup.* ubi supra ex *Hostiens. in summ.tit.de eo, quod metus caussa, vers.quod item, Afflict. dec.322 num.6.* dicit, quod petenda est absolutio, & ita decisum refert, ibi: *quia intervenit absolutio a juramento, ut dixi, propterea fuit votatum, ut ipse Jo: Antonius absolvatur. Bilot. tit.de absolut.a jur.c.3.lib.1.* ut notatur *in cap.ad audientiam, quod metus caussa, Archidiac.in c.quamvis, Innoc.in cap.venerabilis de elect.& in c.ad aures, quod metus caussa.*

25 Licet idem *Afflict. in decis.263.* referat decisum contrarium,prout tenent Legistæ de jure civili.

Et advertendum est quoque, quod *d.decis.Afflict.* 263. fuit fundata, quia per alium processum fuerat jam probatum de vi, & metu illato per maritum contra uxorem in princip.*decis.*& propterea dum erat detecta iniquitas juramenti, non opus erat habilitatione. Secus quando requirit probationem, *& num.3.* ibi: *Quod prædicta habent locum, quando vis, & metus non esset detecta, & detectus, tunc requiritur absolutio a juramento,aliàs agere non potest,secundum opinionem Canonistarum. Secus si de vi, & metu legitime constat, prout erat in præsenti caussa, tunc ex quo constat de vi, & metu illato, Judex sæcularis potest compellere partem, cui juratum est, ex ejus violentia, & metu illato ad relaxandum dictum juramentum*, per *l.illicitus ff.de offic. Præsid.* Et hoc non obstante, tamen in fine decisionis, ipse *Afflict.* concludit, quod salubrior opinio est illa de jure canonico, nam jus canonicum attenditur in his, quæ tanguot animam, & quod non potest propria auctoritate contendi juramentum,& venire contra actum meticulosum juramento firmatum, nisi præcedat absolutio Episcopi, latè *Capyc.dec.174.num.13. in fine,& Afflict. dict. decis.322. num.5.* ibi: *Fuit votatum per totum Consilium, quod ista opinio Bart. & Canonistarum sit observanda in judicando,sed quia fuit probatum, quod Simonellus verberavit Jo: Antonium, ut faceret dictam promissionem,& benè probavit vim, & metum, & præsentavit absolutionem a juramento ad effectum agendi, fuit votatum, quod tale juramentum non operatur aliquem effectum.*

26 Perjurus demum, quando sit, & quando non, & quando obstabit perjurii exceptio, & quando non, ita ut jurans absque absolutione possit venire contra juramentum;

Dabo tibi regulam generalem triplicem.

Prima, quod juramentum, quantumcumque sit temerarium, sive illicitum, quando non est contra bonos mores naturales.

Nec in ejus observantia imminet peccatum,semper erit servandum, *Capyc. decis.174. versus medium*, ex dictis per *Bartol. in l.si quis pro eo 4. speciali ff. de fidejussor.& in auth.Sacram. pub. Cod. si adversus venditionem.*

Et sic secundum hanc primam regulam, juramentum tunc potest sperni, & necessaria non est absolutio, quando unum ex his duobus concurrit, vz. si sit contra bonos mores naturales, & si imminet peccatum in ejus observantia.

Et extra hos casus erit semper servandum, & necessaria est absolutio ei, qui vult agere, vel excipere contra formam juramenti.

Secunda regula erit, quod juramentum omnino est servandum,tribus simul concurrentibus, vz.

Primum, quod juramentum possit servari sine interitu salutis æternæ.

Secundum, quod non sit contra bonos mores.

Tertium, quod non sit contra publicam utilitatem.

Quæ tria requisita simul concurrere debent, nam si unum ex his tribus deficeret, ipso jure juramentum non valet, nec est necessaria absolutio.

Si autem illa tria concurrunt, contractus validatur, & efficitur inexpugnabilis.

Nec potest peti absolutio,nisi in duobus casibus, vz.

Primo, si esset prohibitus contractus odio creditoris.

Secundo, ubi licet observantia juramenti non induceret peccatum in jurante,tamen induceret peccatum,

catum in creditore, cui juratur.

Exempla erunt, quando usuræ promittuntur cum juramento, item si fiet contractus per metum.

Tunc licet juramentum non possit sperni propria authoritate, tamen ne sit vinculum iniquitatis, potest peti absolutio ab Episcopo, & habilitatur jurans, ut possit agere, & experiri de suis juribus contra promissionem juratam, *Capyc. d. decis. 174. num. 13.* ex dictis per *Paul. de Castr. in auth. Sacram. puberum C. si adversus credit.*

Tertia regula erit, quod juramentum indistinctè servari debet, quinque concurrentibus.

Primum; quod juramentum possit servari sine peccato jurantis.

Secundum, quod non sit contra bonos mores.

Tertium, quod non sit contra publicam utilitatem principaliter.

Quartum, quod non tendat in præjudicium tertii.

Quintum, quod non fieret contractus simulatus.

Et his quinque concurrentibus, per juramentum firmatur contractus, qui sine juramento esset nullus; leges enim annullantes contractum intelliguntur, quando contractus est sine juramento, sed quando cum juramento, cessant illæ leges; & juramentum facit valere illum contractum nullum, *Capyc. d. dec. 174. num. 12.* ex dictis per *Paul. de Castr. in l. si quis pro eo ff. de fidejuss.*

Sed usus te plura docebit.

27 Perjurus est, & exceptio perjurii obstat illi, qui fecit compromissum continens plura, & diversa capita cum juramento, & lato laudo non acceptat omnia capita laudi, sed contradicit aliquibus, & aliquibus non, ita judicatum refert *de Franch. dec. 173.* quem sequitur *Muscat. in addit. ad gl. perjurii p. 4. lit. A.*

Sed *Troys. in pragm. de Arbitr. num. 126.* dicit contrarium, nempè, quod non sit perjurus, etiam si contradicat omnibus capitibus, quia illud fecit necessitate statuti cogente; ita ex doctrina *Angel. in l. si quis major C. de transaction. Hyppol. in l. 1. §. præterea, 4. col. ff. de quæst.*

Sed credo *decis. de Franch.* locum habere in compromisso, rejecto *Troys.* & aliis, quia necessitas statuti cogit ad compromittendum tantum, sed non cogit ad jurandum non contravenire.

Et *d. decis. de Franch.* limitatur, etiam respectu; quod ibi dicat, bene posse unum caput acceptari, & ab alio appellari, quia est individua partium voluntas in compromittendo, ut intelligatur, ubi capita non essent omnino separata; Secus ubi nullam connexitatem habet unum cum altero, *Staib. resol. 7. nu. 28.* & diximus Nos *in tit. de compromiss.*

Perjurii exceptio vero non obstat reo convento, qui petendo compromissum incidat in perjurium, ut diximus superius.

28 Perjurus est, & perjurii exceptio obstat illi, qui in instrumento declaravit omnia, & singula esse vera, & postea allegabit contractum esse simulatum.

Item ubi declaravit non intervenisse dolum, fraudem, vel deceptionem, imo quod transactio cedat in contrahentis utilitatem.

Si postea allegasset, quod dictus contractus, vel dicta transactio est dolosa re ipsa, tunc dicitur perjurus, & absolutio dicitur subreptitia, nisi fieret mentio in petitione absolutionis saltem generaliter de dicta clausula relativa ad instantiam, ut latè *Affl. decis. 220. num. 17.*

29 *De absolutione a juramento.*

Absolutio a juramento in multis casibus necessaria non est ut latè diximus supra.

At cauti Advocati, ut evitetur perjurium, & perjurii exceptio non obstet, utuntur cautela, ut in omni casu antequam lis incipiatur, obtineatur absolutio, sive relaxatio juramenti ab aliquo Episcopo ad finem agendi, ut resolvit *Gallup. p. 2. cap. 12. n. 21.* per *c. si vero, de jurejurando, Ludov. decis. 58. num. 67.*

30 Absolutio tamen prædicta duplex est, scilicet simplex. & plena, & differt una ab altera in pluribus, & in pluribus conveniunt: nam

Absolutio *simplex* est illa, quæ conceditur absque causæ cognitione ad simplicem jurantis petitionem a quocumque Judice Ecclesiastico ad finem tantum agendi, vel de suis juribus experiendi in judicio, coram Judice laico, vel Ecclesiastico competenti.

Quæ propriè absolutio non est, sed quædam *habilitatio*, quia habilitatur jurans ad agendum, & proponendum jura, contra promissionem juratam absque metu perjurii.

Ab aliis vocatur *relaxatio*, sive *solutio* a vinculo juramenti dum disligatur, & solvitur jurans, ne per vinculum juramenti sit amplius ligatus, & impeditus proponere jura coram Judice laico, vel alio competente, sed habeat facultatem experiendi de suis juribus in quocumque judicio, & donec experitur, & de causa cognoscitur, remanet suspensum vinculum juramenti, quia juramentum non amittit vires per dictam absolutionem, donec causa cognita partibus auditis jurans obtinebit sententiam a Judice competente laico, vel Ecclesiastico, & sicuti a principio ista absolutio dicitur simplex, & semiplena, quia est ad finem tantum, ut jurans possit agere, vel se defendere, & sic non est plena absolutio.

Ita post factas probationes & perfecto judicio, auditis partibus, evadit plena probatio.

Nec requiritur altera secunda absolutio, *Ursill. & Afflict. decis. 322. num. 12. Guid. Papa decis. 226. Ann. cons. 7. Gallup. p. 2. c. 12. nu. 15.* ex *Bald. cons. 474. Crav. cons. 7. num. 7. Covar. cap. 4. num. 6. lib. 1. Barrel. in sum. decis. tit. 44. de citat. nu. 144. tom. 1.*

Quicquid dicat *Felyn. in c. 1. col. pen. sub num. 29. de jurejur. & Benint. dec. Bonon. 12.* dicentes quod requiratur secunda absolutio respectu inobservantiæ contractus, postquam Iudex laicus declaravit contractum nullum, ex quo a Iudice Ecclesiastico fuit data facultas tantum ad finem agendi, sed non fuit plenè, & in totum solutum, seu sublatum vinculum juramenti, & vires illius fuerunt suspensæ, usque ad exitum causæ, sed non omnino sublatæ; nam eorum opinio non est recepta in praxi, ut advertit idem *Gallup.* ubi supra.

Quia post detectam iniquitatem jurisjurandi, illa licentia concessa a Iudice Ecclesiastico ad detegendam dictam iniquitatem coram Iudice laico, efficit, ut jurans absque alia absolutione plenè evadat absolutus per solam sententiam Judicis laici, coram quo fuit deducta causa, mediante illa licentia a Iudice Ecclesiastico obtenta, ut jurans ageret apud dictum Judicem laicum.

Absolutio *plena* est illa, quæ non fit simpliciter ad finem tantum agendi, sed principaliter, & plenè fit, ad finem rescindendi contractum, & prorsus tollendi vires juramenti. Adeo quod nihil amplius remanet agendum super illo, ut non concedatur dicta plena absolutio, nisi prævia causæ cognitione, & parte, in cujus beneficium est juratum, plenius audita, etiam si petatur a Summo Pontifice, *Cravet. cons. 7. num. 8. Ann. alleg. 28. num. 10. Afflict. decis. 20. & 31. Gallupp. p. 2. c. 12. num. 22.*

Quæ & *relaxatio*, aut *condonatio* juramenti quoque appellatur.

Absolutio *semiplena*, sive *simplex* habilitatio potest concedi, etiam parte non citata, imo etiam invita parte, & hanc dicit esse magis communem opinionem *Affl. dec. 620. num. 10. & 28.* ex *DD.* ibi allegatis.

Et ratio assignatur per *d. Affl. num. 11.* quia Adversario non fit præjudicium, cum jus suum remaneat

falsum, ex quo non tolluntur vires juramenti, sed suspenduntur, ut jurans valeat in judicio deducere iniquitatem, & injustitiam, vel dolum, quo fuit inductus ad jurandum, & in dicto judicio sint salva jura utriusque partis.

Et licet *Ursil. in d. decis.* 220. *num.* 21. concludat contra *Affl.*, quod magis communis opinio sit, quod requiratur partis citatio, & allegat pro hac opinione tresdecim Doctores, ea ratione assignata, quia si in concedenda absolutione habilitativa non auditur Adversarius, fit ei præjudicium, dum gravatur in laboribus, & expensis litis.

Tamen idem *Ursill.* demum *num.* 14. testatur, hodie indistinctè fieri istas habilitationes, parte non vocata, & *Guid. Papa decis.* 140. etiam testatur de facto tolerari dictas absolutiones simpliciter factas ad finem agendi absque partis citatione.

Et *Angel. Pisanell. ad d. decis. Afflict.* dicit, quod sicut in citatione ab excommunicatione requiritur citatio Adversarii, & tamen si omittitur, non vitiatur absolutio; ita in absolutione hac habilitativa, licet requiratur citatio partis, tamen si omittatur, tenet absolutio.

Et citatio partis hodie servatur solum, ubi est consuetudo & stylus citandi.

Et sic passim in praxi recepta est prima opinio, quod concedatur absque partis citatione, *Gallupp. p.2.c.12.num.23. Motill. de prad. citat. num.* 214. & ita novissimè testatur *Episcopus Morell. in prax. tit. de absolut. a juram. cap.8. num.*5. post *Episcopum. Ricc. p.1. prax. resol.*301.

31 Adeo quod si pars adversa appellatur a decreto habilitationis, non per hoc suspensus dicitur effectus habilitationis, ideo appellatione non obstante habilitas prosequitur judicium adversus promissionem juratam; nisi Judex Ecclesiasticus admiserit appellationem.

Quæ licet non esset admittenda, tamen per admissionem suspenditur effectus habilitationis, *Motill. de absolut. a juram. cap.8. observ.12. num.*8. ex *Ventrigl. annot.*41. *§.1. num.*5. *Archid. in c. cum appellat. §. si vero de appellat. in* 6.

Verum si pars ex adverso se opponere velit adversus habilitationem, & eam impedire posset comparere coram Judice Ecclesiastico, & non solum impedire, nè concedatur, sed petere, ut concessa revocetur, producendo in promptu rationabilem caussam, ob quam concedenda non est habilitatio, tunc audiendus est, & interim supersedatur in caussa, ita *Episcopus Morell. in prax. tit. de absolut. a juram. cap.6. observ.8. num.*3. post *Gallupp. p.2. cap.12. num.23. Ventrigl. annot.*31. *num.*4.

Et si non revocat, tunc appellatio suspendit effectum habilitationis, *Marches. de commiss. n.3. p.3. §.4. n.45. vers. sicut autem, Morel.* ubi sup.

32 Caussæ autem, ob quas habilitatio a jure prohibetur, sunt v3. Prima, ubi potens esset perjurus. Secunda, quando dies solutionis cessit. Et tertia, ubi promissio jurata non fuerit adimpleta in tempore, & similia, *Morell. d.c.8. obs.12. nu.*5.

Limitatur tamen supradicta conclusio post incursum perjurium, quia tunc necessario debet prius obtineri a summo Pontifice absolutio perjurii, & postea non conceditur absolutio juramenti, nec plena, nec semiplena, nisi vocato, & audito Adversario ab eodem summo Pontifice, *Motil.* ubi supra, *Pisanell. ad Afflict. decis.*220. *Ricc. resolut.*290. *in addit. sua Prax. absol. a jur.*

33 Absolutio plena, quæ fit ad finem rescindendi, nec ante nec post incursum perjurium unquam conceditur, nisi vocato Adversario, & audito, ut supra diximus.

34 Verum ubi prætenditur non esse incursum perjurium ob aliquam rationabilem caussam excusantem a perjurio, potest peti, & concedi ab Episcopo Diœcesis illius, cui est juratum tantum, & non ab alio Judice Ecclesiastico, & hæc dicitur *absolutio plena interpretativa*, ut inferius latius explanabimus, quia Actor debet sequi forum Rei, vel a Curia Romana.

Nam ubi requiritur caussæ cognitio, ut in dicto judicio absolutionis plenæ, non potest fieri contra non subditum. Hinc

35 Si in loco contractus erit præsens pars, cui fuit juratum, tunc poterit coram Judice Ecclesiastico dicti loci contractus fieri dictum judicium absolutionis plenæ, aliter non, ex regula, quod forus contractus tunc prævalet, quando in dicto loco est præsens Adversarius, ita latè concludit *Gallup. p.2.c.12. n.27. & 29.* ex *Abb. in c. cum si contra Clericum col.2. num.3. de foro compet. Felyn. c. licet ratione delicti col.2. num. 14. de foro compet.*

Cum itaque in hujusmodi absolutione plenè citandus sit creditor, merito hoc judicium faciendum est coram competenti Judice dicti Creditoris, & sic vel coram Judice loci contractus, ubi præstitum fuit juramentum, vel coram Judice Domicilii ipsius creditoris, ad cujus beneficium juratum est, ita *Morel. in prax. tit. de absolut. a juram. cap.8. obser.11. n.1.* ex doctrina *Gennens. d. cap.8. num.*9.

36 Absolutio *habilitativa*, sive *semiplena*, aut *simplex habilitatio* potest concedi a quocumque Iudice Ecclesiastico, etiam loci transeuntis, *Gallup.* ubi sup. ex *Felin. in c.1. col. fin. num.31. de jur. jur.* per *Text. in c. experientia q.11. Anna allegat.*83. *nu.*10.

Quicquid in contrarium dicat *Episcop. Morell. in d. c.8. obser.11. num.*3. ubi concludit Iudicem competentem esse Episcopum originis, vel domicilii jurantis, ac etiam loci contractus, vel ubi lis intentatur, nam in Curia Archiep. Neapolis conceditur absolutio a juramento exteris, etiam si juraverint extra Regnum, ut testatur *Gennens. in cap.*8. ex ratione, quia est actus pœnitentialis, & ubique est locus pœnitentiæ.

Et non solum per quoscumque Episcopos, & Judices Ecclesiasticos, & per Curiam Romanam, sed etiam per Apostolic. Cam. Rev. Fabr. Sancti Petri de Urbe, ut testatur *Ursil. ad Afflict. decis.*220. *num.*14. ex rationibus per nos adductis *in Flosculis de causis compet. ad Trib. Rev. Fabr.*

Hodie tamen Trib. Rev. Fabr. non potest absolvere perjurium, quia hoc privilegium fuit revocatum, & potest etiam concedi ab habente jurisdictionem quasi Episcopalem, *Morel. in prax. tit. de absol. a juram. cap.8. obser. ult. num.*7.

37 Nec potest concedi a Vicario Generali, nisi habeat speciale mandatum ad id agendum, *Sanchez de Matrim. lib.2. disp.40. num.*12. quem allegat, & sequitur *Morel. in prax. dict. tit. de absolut. a juram. cap. 8. obs. ult. num.*3.

38 Imo dicta habilitatio est petenda a Principali, vel a Procuratore cum speciali mandato ad petendam habilitationem a juramento, & juramentis in tali instrumento, vel in quocumque instrumento præstito, & præstitis, *Morell.* ubi supra, prout sunt *decisiones Rotæ* apud *del Bene de juramento in calce operis decis.*44. 45. *&* 46.

Et licet potest concedi absenti, & ignoranti, debet tunc sequi ratificatio intra terminum præfixum ad solvendum, aliàs incurritur in perjurium, *Rom. cons.* 427. *Gagliar. de juramento cap.1. §.4. num.*1. post *Gennens. cap.8. Morell. d. cap.8. in princ. num.* 11. & hoc nota bene, quia non omnes advertunt.

39 Et ex prædictis poteris sumere 4. differentias inter absolutionem plenam, & absolutionem semiplenam.

Prima differentia.

Absolutio *plena* fit ad finem rescindendi contractum,

ctum, & ipsa obtenta nil remanet aliud agendum.

Absolutio vero *semiplena* fit tantum ad finem agendi, vel excipiendi, & remanent jura utriusque partis intacta, & ab ipsa remanet agendum judicium coram Iudice laico, vel Ecclesiastico competente.

Secunda differentia, quia

Absolutio *plena* debet fieri parte citata, & cum caussæ cognitione, sed

Absolutio *semiplena* potest fieri utroque modo, scilicet parte citata, & absque citatione partis. Imo parte invita, & sine caussæ cognitione; & hoc intellige, si petatur ante incursum perjurium, nam post incursum perjurium, secus; tunc enim non conceditur, nisi citata parte.

Tertia differentia, quia

Absolutio *plena* non fit, nisi coram Iudice Ecclesiastico vel competente, sed

Absolutio *semiplena* fit coram quocumque Iudice Ecclesiastico, etiam loci transeuntis. Quod intellige, ante incursum perjurium: quia post incursum perjurium, secus; tunc enim non conceditur, nisi a Summo Pontifice in forma gratiosa, & tam plena, quam semiplena absolutio.

Quarta differentia, quia

Absolutio *plena* tollit prorsus vires juramenti, & qui obtinet dictam absolutionem, dicitur plenè liberatus a vinculo juramenti; sed

Semiplena tantum suspendit, donec visis probationibus sequatur sententia absolutoria, vel condemnatoria.

40 Absolutio *plena* convenit cum *semiplena* in multis.

Primo; quia in utraque tot requiruntur absolutiones, quot sunt juramenta in contractu, *Gallup. p.2. cap.12.num.31.*

Adeo quod absolutus ab uno, non poterit agere alio, *Gallup.* ibidem ex *Cavalc. dec.9.num.25.*

Imo quot sunt pactiones, & Capitula posita in contractu jurato, quia licet sit unum juramentum in contractu, censentur tamen tot juramenta adhibita, *Gallup.* ubi supra ex *Loffred.cons.12.*

Et si fit absolutio a juramentis intelligitur a duobus tantum, & obtenta nimis propere non valet, & non prodest, ubi sunt plura juramenta, *Ursil.ad Affl.dec.220. num.12.* ubi concludit, quod sit inefficax absolutio, si fuerit subreptum vel obreptum in illius impetratione, & exemplificat subreptionem, quando non fuit narratum quod transactio fuerit ratificata; quia licet primus contractus fuerit nullus, tamen ratificatio tollit allegationem nullitatis, & probatur *in l.fin. Cod. ad Macedonianum, & l. licet ff. de judiciis*. Ideo fuit per Consilium votatum in dicto instrumento transactionis jurato non esse procedendum ad ulteriora in dicta caussa, non obstante dicta habilitatione obtenta tanquam subreptitiâ.

Et tot absolutiones requiruntur, quot fuerunt juramenta in instrumento adjecta. Unde cautela traditur, ut fiat decit. absolutionis viso instrumento, vel cum clausula *ab omnibus, & quibuscumque juramentis in mentionato instrumento appositis, & contentis*, quia præsumitur Judicem vidisse instrumenta, & tali modo est sufficiens absolutio, *Riccius collect. 3246. Morel.d.cap.8.obs.7.n.12.& obs.ult.num.11.*

Secundo convenit, quia in utraque absolutione *plena* scilicet, & *semiplena*, petens, debet expressè narrare, si juravit non petere absolutionem a juramento, vel nullas litteras impetrare, aut impetratis non uti, alias non potest agere, nisi prius sit absolutus a dicto juramento de non petenda absolutione.

Nam potest peti absolutio, licet sit promissum non petere, quando de instrumento fuisset facta mentio, *Ursil.ad Affl.dec.220.num 13.* post *Gram. consil.civil 25.& Afflict.ibid.num.12.*

Et petens absolutionem, si non facit mentionem, quod juravit illam non petere, non est habilitatus ad agendum, nisi prius expressè non sit absolutus a juramento de non petendo absolutionem, *Anton. Barra par.prim.obser.2.* quia requiritur specifica mentio, & non sufficit generalis.

Tertio convenit absolutio *plena* cum *semiplena*; quia in utraque debet fieri mentio de lite pendente super absolutione coram Delegato Papæ, vel alio quoquo modo, omnique alia caussa inducente conjecturam, quod si non esset expressa, non fuisset concessa, *Gallup.* ubi supra *num.33.* ex *Thor. in compen. verb.absolutio tom.1.*

Et Iudex laicus cognoscit de subreptione absolutionis præsentatæ coram ipso, *Afflict.decis.220.Gallup.* ubi supra.

Et dicere de subreptione aliud non est, quam dicere, quod illa absolutio non tenet, quia non est absolutus, ex quo non fuit facta mentio de lite pendente, vel quod jam erat perjurus, vel similia ut latè *Afflict.dec.426.nu.12.& seq.& Gram.dec.660.*

Vel quod dies solutionis cesserit, vel quod promissa cum juramento, in tempore minimè impleverit; his, & similibus, non debet Judex Ecclesiasticus habilitationem concedere, & si concesserit illam uti subreptitiam revocare debet, & eo ipso probato, erit habilitatio nulla, adeo quod appellatio ab ejusmodi concessione suspendit effectum habilitationis. Nam licet appellatio non suspendat habilitationem, intelligitur de habilitatione justè facta, secus in habilitatione nulliter concessa, ut in casibus exemplificatis, ut supra, & latè *Morel.de absolut.cap.8.obser.12. & 13. Riccius p.3.resol.162.*

Quarto conveniunt absolutio *plena, & semiplena*, quia licet Iudex laicus cognoscit de subreptione, ut supra; tamen secus, ubi dubitaretur de validitate, & nullitate concessæ absolutionis, quia tunc solus Ecclesiasticus Judex cognoscit; *Pisanell.ad Afflict. dicta decis.220.Ricc.collect.2419. par.4. Borrellus in tit. de juram.absolut.num.61.* quos sequitur, & allegat *Gallup.p.2.c.10.num.33.*

Et ipse articulus remittitur ad Iudicem Ecclesiasticum, quiescente interim Iudicio coram Iudice laico, *Riccius resolut. 306. Ventrigl.* ibi citatus, quos sequitur *Morell.de absolut. a juram. cap.8. obseru.13. num.7.*

Verum quando incidenter talis articulus emergit coram laico, poterit incidenter laicus Iudex de nullitate, & subreptione habilitationis cognoscere, *Morell.* ubi supra.

Quinto conveniunt, nam neutra conceditur post incursum perjurium, nisi ante omnia perjurus obtineat absolutionem perjurii a Summo Pontifice in forma gratiosa, *Gallup. par.2.c.12.num.35. Molfes.cons. 43.Cavalc.dec.9.Pisanell.ad Affl.decis.220.Carav.ibid. ad Afflict.Motil.de grad.cit.n.214.*

Sexto conveniunt, nam neutra: scilicet, nec absolutio plena, nec semiplena concedi potest ab Episcopo, nec alio Iudice Ecclesiastico, nisi a Papa, quando petitur a perjuro, quia post incursum perjurium prius, & ante omnia per Papam fit absolutio a perjurio, deinde fit absolutio a juramento ab eodem Papa, vel ab alio, prævia ejus commissione, & tunc necessario est citanda pars adversa, antequam concedatur absolutio, etiam ad solum finem agendi, vel excipiendi, ut latè *Motill.de grad.citat.num.214.ex gloss. ard. in c.quanto de jure jur.Ricc.resol.290. in addit.prax. absolut.a juram.*

Hinc nota bene, quod

Vera absolutio a perjurio fit a solo Papa, & post absolutionem perjurii, neque potest ab alio Iudice concedi absolutio a juramento, sive plena, sive semiplena, sed fit solum a Papa.

Ante incursum perjurium, absolutio a juramento po-

potest fieri a Papa, & ab Episcopo, ut supra.

Absolutio interpretativa a perjurio fit quoque tam a Papa, quam ab Episcopo.

41 Ultimo est advertendum, quod absolutio plena duplex est, *vera*, vel *interpretativa*.

Absolutio *vera* est, quando certum est jurantem contravenisse promissioni juratæ, & est, quæ non potest fieri, nisi a Papa in Signatura gratiæ, ut testatur *Sperel. dec. 63. num. 46.*

Absolutio *interpretativa*, seu *declarativa* est, quando quis [illegible] contravenit, non ex malitia, vel dolo, sed citra dolum ex aliqua [illegible] caussa, & tunc potest Episcopus de[illegible] perjurium non esse incursum. Qua declaratione facta potest jurantem habilitare ad effectum agendi.

Et in hunc sensum locutus fuit [illegible] injustè reprehensus a *Campanile ad rit. Arc. ep. Curi. Neap. 23. num. 5. & Sperel. dec. 63. num. 43.*

Et in hunc sensum intelligendus est *rit. Episcop. Curiæ Capuntaquen. 120. tit. 21. in Synodo* [illegible] brato in Terra Laurini anno 1649. [illegible] quod dicta Curia Episcopalis concedat absolutionem a reatu perjurii, scilicet absolutionem in e[illegible] vam, seu declarativam; juxta tradita per *Mo[illegible] de commiss. tom. 3. par. 3.* [illegible] *64. Genuens. cap. 8. num. 3.*

Nam absolutio vera non potest concedi ab Episcopo, sed solum a Papa, ut supra.

Praxis autem in ejusmodi absolutione interpretativa, hæc erit, ut si contra quem fuit perjurium oppositum, compareat coram Judice Ecclesiastico competente, vel ratione originis, vel domicilii; vel credit. opponentis, vel loci contractus, aut loci, ubi lis vertitur, & idem narrando factum cum rationabili caussa ab incursu perjurii excusante, instabit declarari perjurium non fuisse incursum, & pro uberi cautela habilitari jurantem ad effectum agendi coram Judice laico.

Qua petitione porrecta citabitur creditor, qui opposuit dictam perjurii exceptionem ad dicendum adversus petita.

Si enim non opponeret, ut talis exceptio, censeretur perjurium a creditore remissum, & propterea non indigeret absolutione [illegible] perjurioris [illegible].

Postea dabitur terminus [illegible], & receptis ambarum partium probationibus fiet decretum non constare de perjurio, & propterea habilitabit [illegible] torem ad finem agendi, imposita ei salutari pœnitentia ob caussam [illegible] propria auctoritate [illegible] mentr[illegible] ob cujus [illegible] non debebat agere, quin prius obtinuisset habilitationem in foro.

Et hæc est [illegible] ab Ep[illegible] *d. c. 25. p. 4. relata per* [illegible] *de [illegible] Jur. a jurame. cap. 8.* [illegible] *16. num. 22.* ubi [illegible] tradit formulam decreti tenoris, v3.

42 *Formul. habilitat. perjurii interpretativa.*

Reverendissime [illegible] N. [illegible] auditis, &c. [illegible] caussis [illegible] per N. [illegible] oppositum [illegible] N. & [illegible] onem minime [illegible] poenitentiam, ex quo [illegible] manu N. N. [illegible] N. & dictum N. in actis [illegible] & [illegible] vit et m[illegible] N. [illegible] instrumento [illegible] agendi, & de suis juribus ex[illegible] contractum remanente [illegible] contractum suo esse, etiam quoad vim juramenti, & ita, &c. omni meliori, &c.

Notandum [illegible] necessariam [illegible] *contractus* [illegible], quia Episcopus non habet potestatem concedendi veram absolutionem, per quam solvitur con[illegible] & omnis nexus juramenti, cum ea sola Papæ [illegible] vata, sed Episcopus potest [illegible] interpretativam [illegible] declarare ab incursu perjuratus, & sic declaratum [illegible] bilitare, ut agat ad præsidium veritatis, salvis [illegible] bus contractus & juramenti in ex[illegible] caussæ, juxta regulam superius [illegible].

43 Remanet pro fine hujus [illegible] explanationem ut Tyrones sciant caussas a perjurio excusantes, quæ ultra [illegible] superius per nos [illegible] summatim traduntur ab ipso Episcopo [illegible] ubi supra & sunt, [illegible]

P[illegible] excusat, ut *Afflict. in* [illegible]

[illegible] possibilitas, sive sit juris, sive facti, *cap.* [illegible] *n. 6.*

[illegible] adimplendi promissum, *cap. brevi* [illegible], ibi: *nisi difficultas* [illegible] *jur. jur.*, ibi: [illegible] *juxta cansam* [illegible]

N[illegible] tas, ut *in cap. querelam eod. tit.*

V[illegible] tata, *cap. si vero de jurejurand.*

Recursus, vel Authoritas Principis, [illegible] *de jur. jur. Rota dec. 26.* apud del B[illegible]

Nova caussa superveniens, quæ [illegible] ligitur manentibus rebus in eodem statu, *c.* [illegible] *ad nostram il 3.* ubi [illegible] *jur. jur.*

Detectus impedimentum [illegible] promissam, quia ex sui parte, alter non implevit promissum, *c. 3. de jur. jur.*

Dignitas superveniens [illegible] perjurii excusat, ut qui aliquid promisit ante [illegible] quod officium non tenetur post electionem promissa servare, ne fiat præjudicium liberali dignitati, *Suarez de relig. tom.* [illegible] *de juram.* [illegible] *10.*

Et quælibet alia probabilis caussa a perjurio excusat, & in dubio semper pro Reo pro[illegible] nde a[illegible] dum est, *Genuens. cap. 8. num. 8. Ventr[illegible] in prax. annot. 41. num. 17. Tuf.* [illegible] *Juramentum concl. 41. num. 33.*

44 *Formula habilitationis a juramento ad finem agendi.*

Illustrissimo, e Reverendissimo Signore.

T. di T. della Terra T. umilmente [illegible] Il[illegible] lustrissima, come si trova fatto [illegible] rinunciò all'eredità del quondam T. a benefi[illegible] N. di N. mediante istrumento [illegible] tale Notajo con giuramento [illegible] Intendendo perciò ricuperare qualche di ragione gli spetta, non ostante det[illegible] quatenus opus est, far dichiarare nullo, per [illegible] se dedicende in giudizio, [illegible] Il. S. Illustrissima assolvero da tutti, e [illegible] giuramento al detto con[illegible] to [illegible] non petendo absolutionem del giuramenti [illegible] non servila [illegible] acciocchè possa ager[illegible] timore di spergiurare, per la [illegible] ne de fue notorie ragioni [illegible] Deus.

Quoniam juramenta non debent esse vinculum iniquitatis, sed justitiæ, & veritatis [illegible] relaxamus juramentum, & juramentum in [illegible] mentionato instrumento, præstitum, & [illegible] etiam si fuerint de non petenda [illegible] observata non [illegible] ipsumque Oratorem [illegible] habilitamus ad finem tantum agendi [illegible] bus experiendi, citra [illegible] dummodo orator ipse non sit ex hac [illegible] turus. Datum in T. Terra, die, &c.

T. Episcopus.

[illegible] Primo.

Si in instrumento [illegible] esse al[illegible] tis ætatis, cum re[illegible] fuerit minor, debet in specie

cie hoc narrare in supplicatis.

Item si in fine contractus, ut sæpius solent Notarii, fuerit juratus, omnia in dicto instrumento contenta fuisse vera, &c.cum aliis amplissimis clausulis, debet specificè petere absolutionem a dicto juramento, quia dicens esse simulatum, vel aliter contra contenta in dicto instrumento, venit contra dictum juramentum.

Et tot absolutiones requiruntur, quot sunt juramenta, vel capita, ut supra diximus.

Et tutius erit cum supplici libello præsentare quoque instrumentum, ut Judex Ecclesiasticus dicat in decreto.

Viso supplici libello, visoque instrumento præsentato per T.Principalem, vel per T.Procuratorem cum speciali mandato, quia tunc refertur habilitatio ad omnia juramenta in dicto instrumento præstita, ita post *Ricc.par.3.resol.*300.concludit *Morell.obser.9.nu.3.obs.ult.num.*11.

45 *Formula absolutionis ad stylum Curiæ Archiep. Neapol.*

Joannes Andreas Siliquinus U.J.D.S.T. Prot.Apost. Eminen. & Reverendiss.Domini D.Jacobi tit.SS.Petri, & Marcellini S.R.E. Præsbyteris Cardinalis Cantelmi, Archiepiscopi Neapolitani in spiritualibus, & temporalibus Vicarius, & Officialis Generalis. Noverint Universi, & singuli, qualiter infrascripta die fuit coram nobis exhibitum, & præsentatum memoriale tenoris sequentis v3.Illustrissimo, e Reverendissimo Signore: Margarita, Caterina, e Faustina Petrone della Terra di Laurino umilmente espongono a U.S.Illustrissima, come essendo morto il R. D.Francesco Petrone, la dicui eredità ha spettato, e spetta ad esse supplicanti, sono state indotte a fare diverse procure, e scritture, per domandare nella G.C.della Vicaria il Preambolo, e ricuperare li beni ereditarj, ed esiggere, senza esserle state volgarizzato, nè esplicato il tenor di esse che per essere povere femine si trovano ingannate non solo nelle porzioni di detta eredità, ma nella vendita d'alcuni Arrendamenti, si trovano venduti Capitali, e si sono fatte transazioni, e quietanze, cessioni, ed altre scritture pregiudiziali a beneficio così de'Procuratori, che l'hanno ingannate, come d'altre persone con grandissima lesione di esse supplicanti; Intendendo perciò ricuperare quello che di ragione loro spetta, non ostante dette procure, ed altri istromenti, che appariscono fatti, e quelli quatenus opus sit, far dichiarar nullí, per le cause deducende in giudizio, Supplicano U. S, Illustriss. assolverle da tutti, e qualsivogliano giuramenti in dette procure, istrumenti di vendite, ratifiche, quietanze, cessioni, & altri contratti, che apparissero, e dalli giuramenti *de non petendo absolutionem, nec literas impetrando, & illis obtentis non utendo*, acciocchè possano agere in giudizio senza timore di spergiurare per la consecuzione delle loro notorie ragioni, ut Deus. Post cujus originalem præinserti memorialis præsentationem, & receptionem, ordinaria, qua nos in his fungimur authoritate, omnibusque melioribus modo, via, jure, & forma nobis a jure permissis, suprascriptas supplicantes a juramentis omnibus, & quibuscumque, ac etiam a juramentis forsan de non petenda habilitatione a juramentis in mentionatis contractibus per ipsos præstitis, & expressis ad finem agendi, & de eorum Juribus experiendi habilitandas duximus, prout præsentium tenore habilitamus, dummodo non sint perjuræ, aut in perjurium incursæ, in quorum fidem, &c. Datum Neap.ex Palatio Archiepiscopali hac die octava Martii millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo, &c.

Joannes Andreas Siliquinus Vic.Gen.

Andreas Bottone per C.Act. Mag.

Adest Sigillum.

CAP. LXXII.

De Exceptione fuisse executum in bonis alienis.

SUMMARIUM.

Exceptio, fuisse executum in bonis alienis quando facit supersedere, & quando non? num.1.

Et quando res est alteri pignorata, proceditur ad vendendum, præstita cautione, ut de pretio satisfiat primo loco illi, qui tenet rem pignoratam, num.2.

Exceptio prædicta locum non habet in bonis existentibus in domo, ubi fit executio pro pensione domus, n.3.

Formula decreti super dicta exceptione, num.4.

Hæreditariis bonis executis impeditur exceptio per oppositionem, quod sunt propria ipsius hæredis materna, vel donata, vel legata, vel aliunde, & datur formula decreti, num.5.

1 Exceptio itaque fuisse executum in bonis alienis facit supersedere, quando non adsunt alia bona, quæ capi possunt. Aliàs si adsint alia bona, quæ sine controversia capi possint, illa capiuntur, & illa cum controversia dimittuntur, *Muscat.par.3.glos.servata num.*48.

Sed si alia bona quoque essent sub aliquo dubio, & non constaret notoriè illa esse sine controversia; tunc Judex judicabit, si, vel ne sint dimittenda bona executa sub controversia, quod prætendantur aliena, *Muscatel.*ubi supra ex *Castrens.*ibi.

2 Et quando executio fit in re alteri pignorata; tunc quia proprietas spectat ad debitorem condemnatum, non erit supersedendum, sed proceditur in executione absque præjudicio opponentis. Et compellitur qui tenet rem pignoratam ostendere, & petere, ut vendatur, præstita cautione idonea, quod de pretio primo loco sibi satisfiat; *Muscat.*ubi supra *nu.*49.

3 Hæc exceptio fuisse executum in bonis alienis, locum non habet in bonis invectis in domo, ubi executio fieret pro pensione illius domus, concurrentibus requisitis *in decis.Afflict.*184.ut *Muscatel.* ubi supra *num.*52.

4 Et formula decreti habetur apud *Dom. Ros.in praxi decret.S.C.cap.4. fol.*511.*num.*15.Capiatur summaria informatio super opposita exceptione fuisse executum in bonis alienis.

Quæ formula orta est ex *text. in l. a Divo Pio §. si super rebus, D.de Judic.*Ibi: *si super rebus, quæ pignoris jure captæ sunt, controversia fiat, &c.* & inferius. ibi: *sed sciendum est, summatim eos cognoscere debere.*

5 Potest quoque debitor condemnatus, uti hæres, contra quem expediri debet executorium, ut executus in bonis hæreditariis, opponere, quod bona executa sunt propria ei obventa ex dotibus maternis; vel ab hæreditate paterna, vel donatione, vel legati, aut aliunde; Tunc formula decreti erit, *capiatur summaria informatio, requisito creditore,* & tunc uterque potest testes producere, quia terminus semper est communis utrique parti, *De Rosa* ubi supra *num.*25.*fol.*115.

CAP. LXXIII.

De Exceptione discussionis rei specialiter obligatæ.

SUMMARIUM.

Hypotheca specialis regulariter non impedit usum generalis, de æquitate tamen moderatur hæc generalitas, num.1.

Clausula ut specialitas generalitati non deroget, vel clau-

su-

ʃula , quod poʃʃit variari , vel clauʃula , quod una via electa , altera non tollatur , facit ceʃʃare æquitatem , cum ampliationibus , & limitationibus, num.2.

Hypotheca generalis comprehendit bona præʃentia , & futura, num.3.

Uxor non agit contra tertium poʃʃeʃʃorem , niʃi excuʃʃis prius bonis viri , tam mortuo viro , quam viro vivo, num.4.

1 HYpotheca ʃpecialis regulariter non impedit uʃum generalis ; nam creditori datur electio adverʃus quam rem ʃpecialiter , vel generaliter obligatam velit ʃuas dirigere actiones , ut apud *Papin. in l. qui generaliter 2. ff. qui potiores in pign. & Modeʃtin. in l. creditoris 8. ff. de diʃtract. pign.*

Tamen de æquitate *l.2.C.de pignor.* moderatur hæc generalitas, ut habens ʃpecialem , & generalem hypothecam , non poʃʃit in præjudicium poʃterioris creditoris ad generalem recurrere , ʃi ʃpecialis ʃibi ʃufficiat:

Limitatur tamen concluʃio *dictæ l.2.* pluribus modis .

2 Primo , quando in contractu illo eʃʃet clauʃula , *ut ʃpecialitas generalitati non deroget*, quia tunc liberum remanet creditori capere res ʃibi generaliter obligatas , omiʃʃa ʃpeciali ; *De Franch.dec.5. Trentacinq.tit. de pignor.reʃol.5.nu.6.Staib.reʃol.70.nu.10. & reʃolut. 121.nu.14.Gait.de credit.cap.4.q.7.nu.806.*

Et clauʃula , *quod poʃʃit variari de bonis , ad alia bona , & de bonis ad perʃonam* , æquiparatur dictæ clauʃulæ , ʃcilicet , *quod generalitas ʃpecialitati non deroget* , & propterea facit quoque ceʃʃare diʃpoʃitionem *d.l.2. Caʃtil. deciʃ.Sicil.98. num.2.* quem ʃequitur *Staib.reʃol.91.num.27.*

Et clauʃula , *quod una via electa , alia non tollatur*, ʃimiliter æquiparatur dictæ clauʃulæ, *quod ʃpecialitas, generalitati non deroget* ; Adeo quod ex clauʃula , *una via electa* , excuʃʃio tollitur , & creditor poterit eligere viam generalis hypothecæ , omiʃʃa ʃpeciali , idem *Staiban. d. reʃol.71.num.21.* per *Tex. in §.ad hoc Auth.de litigioʃ.* ex doctrina *Theʃ.deciʃ.51.num.5. & Soccino*, & aliis ibi.

Imo ampliant DD. ut in inʃtrumento licet non legatur clauʃula prædicta , *quod generalis hypotheca non deroget ʃpeciali , nec è contra* . attamen quia in Regno noʃtro a Notariis paʃʃim adhiberi ʃolita eʃt , ut teʃtatur *Crivellus deciʃ.79.nu.6. & Rodriguez de privil.cred.p.2.art.1. num.5.* & alii relati per doctiʃs. *Reg. Petr.rit.288.num.124.*

Cenʃetur appoʃita: Notarius enim cenʃetur rogatus de apponendo in inʃtrumēto omnes clauʃulas cōʃuetas apponi, ut perbellè concludit *d.Reg.Pet.* ubi ʃup.*n.*125.

Secundo limitatur , quando penès ipʃummet debitorem reperiuntur bona , tunc liberum eʃt etiam creditori capere res ʃibi generaliter obligatas , omiʃʃa ʃpeciali . Illa enim æquitas *l.2. C.hoc tit.* non ʃuffragatur ipʃimet debitori ; nam ceʃʃat præjudicium, de quo ʃupra , *Covar.3.var.reʃol.num.2.Trentacinq.lib.3.var. tit.de pignor.reʃol.5.num.8.*

Et ita intelligendus eʃt *Manʃ. ampl.6. num.63.* ubi dicit *Pragm. de Aʃʃiʃt.* haberi locum , quoad excuʃʃionem contra principalem, non autem contra tertium.

Tertio limitatur diʃpoʃitio *d. l.2.* quando juʃta cauʃa adfuerit omittendi ʃpecialem ; Veluti ʃi res obligata apud perʃonas potentes reperiatur , vel apud ʃanguine conjunctum, aut vinculo amicitiæ adʃtrictum, cum quibus ʃibi non expediat litem habere.

His itaque , & ʃimilibus caʃibus , qui judicantis arbitrio remittuntur , non impeditur uʃus generalis hypothecæ, per ʃpecialem; & hoc

Quia diʃpoʃitio *d.l.2.* eʃt fundata ʃuper æquitate , & æquum non eʃʃet , quem privari fructu ʃuæ prudentiæ , ex qua non aliam ob cauʃam generalis fuit adjuncta , niʃi quia accidere ʃolet , ut ʃpeciali uti non expediret , ita *Molina de primogen. lib.4. cap.7.n.30. Merend.lib.23.contr.37.in princ.*

Et eʃt celebris *Gloʃ.in l.2.ff.qui ʃatiʃdare cogantur*, quod ʃi principalis ʃit difficilis acceʃʃus , fidejuʃʃor prius conveniri poteʃt , & præpoʃteratur ordo juris , ut celeberrimè annuit *Dom. ʃpect. Reg. Petra rit.288. n.135.* ex doctrina *Pyrri Englebermei ad Conʃuetudines Aurelianas tit.de feudis cap.12.in fin. fol.92.*

Et ubicunque debitor ceʃʃus non facilè conveniri poteʃt , & excuʃʃio contra eum difficilis ʃit , neceʃʃaria non eʃt excuʃʃio , *Staib.reʃol.67.num.24.* ex *Perrinch. de fidejuʃ.cap.27.p.1.n.273.*

Tanto magis ʃi conʃtat , debitorem ceʃʃum eʃʃe decoctum , tunc nulla requiritur excuʃʃio , *Staib. d. reʃol.67. num.26.* qui *num.* 30. ʃubiungit , quod judex ʃummariè , & extrajudicialiter poterit ʃe informare , & ʃi comperiat eʃʃe decoctum, poterit procedere contra cedentem , etiam quod eʃʃet obligatus in ʃubʃidium, *Maʃtril.dec.109.Caʃtil.dec.17.Surd.dec.44.*

Quarto limitatur diʃpoʃitio *d.l.2.* ut non habeat locum in contractu guarantigiato , ʃeu in forma Cameræ , quæ in Regno ʃunt inʃtrumenta publica, quod procedit in quocumque inʃtrumento habente executionem paratam , ut eʃt in Regno noʃtro , & ita teʃtatur ʃervari *Staiband.reʃol.71.num.13.* ubi ita deciʃum refert per *Rotam Romanam* poʃt *Caʃtil. dec.98.n.3.Tuʃc. concl.117. v. hypotheca vol.4. nu.13.* ubi advertit, quod licet *Surd.in dec.44.n.18.* dicat, duram hanc concluʃionem aliquibus videri ;

Tamen idem *Surdus* eam confirmat , *& in conʃ. 513.* poʃt *d.dec.* confecto *num.20.* dictam limitationem admittit, & eam approbat *D.Reg.Petr. rit.288.n.134. Prat.obʃ.29.n.13.Andreol.contr.156.n.27.*

Quinto limitatur diʃpoʃitio *d.l.2.* ut non procedat, ubi agitur ʃummariè, de plano , & ʃola facti veritate inʃpecta, ut in Regno noʃtro vigore *Reg.Prag. Diʃpendia litium*, ut fundat *Staib.d.reʃol.67.nu.27. & reʃol. 71.n.14.* ex traditis per *Caʃtil.dec.97.nu.4. & Graʃʃ.de except.excep.10.n.49. Prat.obʃ.29.n.86. Maʃtril.deciʃ. 110.p.2.* & latius diximus ʃupra. Hic nota.

Licet hæc opinio non placeat *Dom. Conʃ. Altim.in rub.13.de nullit.qu.19.num.20.* & rationem aʃʃignat, quia ubi proceditur de bono , & æquo , facilius debet admitti excuʃʃio , quæ de æquitate fuit introducta, *& in deciʃ.de Franch.270.* Sacr.Conʃ.admittit excuʃʃionem contra mulierem pro dote agentem in hypotheca tacita, *& Tap.dec.19.*

Sexto limitatur diʃpoʃitio *d. l. 2.* ut non habeat locum ad beneficium ʃecundi creditoris , cui non eʃt ʃpecialiter hypothecatum , nec ipʃe poʃʃidet pignus ; nam ratio æquitatis , quæ legiʃlatorem movit , fuit , ne liceat creditori anteriori poʃteriorem moleʃtare in pignore eidem poʃteriori ʃpecialiter hypothecato, vel pignus poʃʃidenti , ʃi c[illegible]um ʃit priorem creditorem poʃʃe ʃatisfieri ʃuper [illegible] re dicto priori creditori ʃpecialiter hypothecat[illegible]t ex verbis *d. l.* firmat *Conʃil. Petra d.rit.288.num.128.* ex *Cujac.in comment.ad d. l.lit.D.Faber deʃ.27.*

Unde colligitur, quod tunc ʃecundus creditor non poterit opponere dictam exceptionem , quando nec pignus poʃʃidet , nec illud eʃt ei ʃpecialiter hypothecatum, ʃed uterque ejuʃdem pignoris ʃimplicem, & ʃolam habet generalem hypothecam.

Septimo limitatur *d. l. 2. C. de pignorib.* quando quis, licet poʃʃideat rem generaliter obligatam, tamen non habet creditum , ʃeu obligationem in bonis poʃʃeʃʃis , tunc non poteʃt opponere contra agentem, ut prius agat ʃuper re ei ʃpecialiter obligatæ, antequam deveniat ad bona generaliter obligata , *Staib.obʃerv. 71.n.1.* ex *Covar.reʃol.lib.3.cap.18.nu.2. Grat.diʃcept. 342.n.17.lib.2.* utrumque enim debet habere , creditum, & hypothecam, ut ibi.

Octavo limitatur diʃpoʃitio *d.l.2.* ut procedat in credi-

ditore, cui prius specialis hypotheca, & postmodum generalis fuerit constituta, ut ex verbis ejusdem *Legis* colligitur. Secus ubi prius apposita fuerit generalis hypotheca, & postmodum specialis, nam ex speciali primo apposita videtur addita generalis conditionalis, & subsidiaria, *si & quatenus ex speciali prius apposita non possit satisfieri*; Quando vero præcessit generalis, non potest censeri apposita sub conditione, & in subsidium, & in defectum specialis, sed censetur superaddita specialis ad majorem commodum creditoris, quod non debet retorqueri in ejus damnum, ut *d.Petra rit.288.nu.129.*

Nono limitatur dispositio *d.l.2.* in casu quo quis solus possideat utrumque pignus tam speciale, quam generale; Nam dicta lex loquitur, quando diversæ personæ possident, ut si una possidet pignus speciale, & altera possidet generale, tunc possidenti generale competit exceptio, ut prius agatur super speciale, secus ubi unus possidet utrumque, quia tunc non debet excuti prius pignus speciale existens penes eundem, qui possidet generale, *Staib.d.observ.71.nu.4.ex Ossc.dec.159.n.4.Andreol.contr.187.n.12.*

Decimo limitatur, ut excussionis exceptio, sive discussionis, aut ordinis, tunc non potest per tertium possessorem opponi, quando obligatio continet constitutum, & precarium, ut ex verbis *dicta Pragmatica prima de assistentia*, ut superius dixi, quod intellige vivente principali, secus eo mortuo, de quo vide superius.

3 Hinc fit conclusio, quod hypotheca regulariter comprehendit omnia bona præsentia, & futura debitoris, secus vero si creditor habuerit specialem hypothecam tantum super una re, *Carrab. sing.9.Vivius*, & alii *DD.in com.op.u.tit.de pignor.& hyp.cap.1.tit. de contract. fol.38.*

4 Uxor pro dote non agit contra tertium possessorem, nisi excussis prius bonis viri, etiam si sit ad dictum tertium alienata cum ejus consensu jurato, & renunciatione hypothecæ, & tam mortuo viro pro recuperanda dote, quam vivo viro vergente ad inopiam, *Gallup.p.2.c.9.n.56.Giozar.dec.1.n.42.*

Intellige, si opponatur exceptio discussionis.

C A P. LXXIV.

De Exceptione discussionis principalis.

S U M M A R I U M.

Exceptio discussionis, sive ordinis, tunc habet locum, cum illa opponatur, alias acta erunt valida, num.1.

Discussionis, sive ordinis exceptio in qua parte judicii opponi debeat? tres referuntur opiniones, & conciliantur, num.2.

Excussionis, sive discussionis exceptione opposita statim sunt ligatæ manus Judicis, num.3.

Exceptio prædicta, quando per tertium possessorem opponi non potest, num.4.

Clausula constituti parit effectum, ut creditor possit agere contra tertium, principali non discusso, & contra bona generaliter obligata absque discussione specialis, num.5.

Excussionis exceptio, tunc prohibetur opponi, quando principalis debitor est vivus, & afferuntur decisiones, num.6.

Excussionis exceptio non habet locum, quando proceditur executive, vigore pacti de ingrediendo, num.7.

Excussionis, sive ordinis exceptio in contractu censuali non admittitur, cum agatur judicio assistentiæ. In aliis vero admittitur, si opponatur ante contestationem, num.8.

Prag.1.de assistent.declaratur, num.9.

Discussionis exceptio, sive ordinis in Regno non impedit processum, & datur praxis procedendi, num.10.

Fidejussor non juvatur dicta exceptione discussionis, sive ordinis, quando notorium est principalem non esse solvendo, num.11.

Cautela datur, ut unico judicio agatur contra principalem, & fidejussorem, num.12.

Excussionis, sive ordinis exceptio non facile admittitur in fidejussoribus, & mercatoribus, & datur cautela, num.13.

Excussionis exceptio competit tertiis possessoribus cedentibus, num.14.

Excussionis exceptio competit possessori bonorum in genere obligatorum contra possessorem rei specialiter obligatæ, si adest clausula, & e contra, num.15.

1 EXceptio discussionis, sivè ordinis, tunc locum habet, cum illa opponitur, & ea non opposita acta contra fidejussorem sivè constituentem, sivè tertium possessorem hypothecariè conventum juridica sunt; ita *de Marin.lib.2.resol.cap.26.num.8.* ex *Cyn. & Specul. & Cappell. Tholosan. decis.81. Guid.Pap.decis.94. num.3.& decis.432.nu.9.& Jason in §.iterum si quis, num.81.instit.de action.*

2 Exceptio ordinis, seu discussionis, quando, idest in qua parte judicii opponi possit, de hoc duæ reperiuntur sententiæ inter se invicem repugnantes, & reperitur tertia sententia, quæ in nihilo recepta est.

Prima est existimantium, dilatoriam esse exceptionem, quæ de jure ante litem contestatam opponi debet; *l.ita demum C.de procur.* & proinde, si post litem contestatam opponatur, de ea ratio aliqua haberi non potest, ita *Jacob.de Arat.Cyn.Bald.& Salycet.in l.except.C.de probat. Bald.& Bart.in l.probatum C.de sentent.& interl. omnium Jud. in auth. hoc si debitor C.de pignoribus, & in l.2. ff. de except. Guid. Pap. & Franch.in addit.decis.94.& 570.num.60.* & alii relati per *Reg.de Marin.lib.2.res.cap.26. num.9. Alex. cons.33.num.2.vol.4.Gallup.par.2.c.8.nu.3. Borrell.in sum. dec.tit.48.de except.n.139.Gabriel.concl.1.tit.de fidejuss. num.12. & 59. lib.3.* Hanc opinionem approbat *Motil.de grad.cit.num.196.* & latè *Staib.resolut.71.n.3.Muscat.lib.1.par.3.glos.in similes num.9.& in prax. fidejus.par.2.qu.10.num.35.*

Secunda sententia est, quod exceptio hæc excussionis anomala sit, quæ in quacumque judicii parte opponi possit, juxta *glos.magnam* communiter receptam *in l.exceptionem la 1. ff.de except.Signorol.cons. 150. col.prima, vers.item, & si in vim peremptoria, Anna cons.60.Corn.cons.35.col.1.vol.4.* ubi dicit posse opponi etiam post sententiam, *Calcan. cons.29.num. 12.Cravet.cons.263.num.5.Purpur.cons.277.a num.2. vol.1.Cost.1 cons.47.Gabr.tit.de fidejuss. conclus.prima num.9. & Ferrar.* aliis infinitis omissis *in dicta addit. ad Guid.Pap. decis.94.* ita hæc omnia supradicta concludit *de Marin.*ubi sup.*lib.2.resol.cap.26. nu.ult.*

Tertia sententia est *Par. & Guid. Pap.* tenentium hanc exceptionem esse peremptoriam, quæ communiter reprobatur, ut annuit *Staib. d.resol.71.num.4.*

Sed tam tertia, quam secunda sententia mihi non arridet, & in Regno non est recepta ad evitandos frustratorios circuitus litis, & sola veritate inspecta de plano proceditur, rejectis exceptionibus respicientibus ordinem, prout neque locum habet hæc exceptio in gradu appellationis, *DD.in l.ita demum C.de Procuratorib.Gabriel.*ubi supra, *Guid.Pap. dec.94.Motil. de grad.cit.n.197.* & latius dicimus inferius.

Sed mihi placet conciliatio harum opinionum facta a *Caroc.qu.4.num.3. de excussionibus bonorum part.3.* nempe, quod exceptio discussionis sit duplex, una, quæ ex legis dispositione venit, quæ competit fidejussori, & similibus, & hæc est dilatoria, & debet ante contestationem opponi; & ita procedit prima opinio.

Altera est, quæ venit non ex legis dispositione, sed ex conventione, ut in fidejussiore indemnitatis, de judi-

cio

cio fisti, & similibus conditionaliter obligatis, & procedit secunda opinio, quia isti poterunt opponere, etiam post sententiam, quo tempore est purificata conditio, ita per *Dom. Cons. Altim. in rubrica 23. de nullit. sentent.qu.29.num.62.*

3 Excussionis exceptione opposita statim sunt ligatæ manus Judicis in caussa principali, donec super ea jam fuerit decisum, *l. fin.C.de except.Gallap. part.2.cap.8.num.2.*

Et pendente cognitione super ea, non currit instantia, *Gallap.* ubi supra.

4 Excussionis exceptio, sive discussionis, aut ordinis tunc non potest per tertium possessorem opponi, quando obligatio continet constitutum, & precarium, ut ex verbis supradictis *pragmaticæ primæ de assistentia, & de jure com.* est notum in vulgata *l. fin. C. de acquir. possess.* & si in obligatione deest clausula constituti, & precarii, tunc creditor non potest hypotecaria actione adversus tertium possessorem agere, principali debitore prius non discusso, per *tex. in vulg.auth. sed hodie C.de action.& obligat.& in auth.hoc si debitor C.de pignoribus, de Marin. lib.2.resol. 62.num.1.*

5 Et clausula constituti tantæ est efficaciæ, ut creditor possit agere non solum contra tertium possessorem, principali non discusso, sed etiam quando agitur inter duos creditores ad bona generaliter obligata, nulla prius facta excussione rei specialiter obligatæ; *Staiban. resolut.71.nu.17.* ex doctrina *Paris.cons. 103.num.8.vol.3.Cravet.cons.892.num.4. Surd. decis. 44. num.* 12. quod licet non acquievit ex rationibus hæsitandi ab eo allatis, illis tamen satisfecit *Merlin. qu.21.num.30.* quem sequitur, & probat *Dom. Consil. Petra rit.288.num.135.*

6 Excussionis exceptio, sive discussionis tunc prohibetur opponi per Pragmaticas, & conclusiones supee allatas, quando principalis debitor est vivus, secus eo demortuo; tunc enim nullo modo poterit creditor adversus tertium possessorem agere, hærede principalis debitoris prius non discusso.

Et ratio assignatur, quia constitutum, & precarium per constitutarii mortem extinguitur, ut *in l. cum precaria §. precarii ff. de precariis, cap. fin. extra eodem*, ita *de Marin.lib.2.resol.62. num.3 & observat. 567. ad Revert.* dicens, quod sic sane pro limitatione *dict.l.fin. C.de acquirend. possessione* scripserunt *Romanus cons.169.in fine*, ubi *Mandos.& addent. Jason in §. item si quis num.77. instit.de action. Corneus cons.19. num.5.lib.1.Ruinus cons 125. num 8.lib.5.Gonad.cons. 42.nu.4.& 16.Gratian.cons.67. Alciat. in l.quod meus col.2.in princ.de acq.possess. Negusan. de pignor. primo membro sexta part.num.36. vers.add., Scopp.ad Gratian.dec.25.num.30.& Dom.Cons.Altimar.in rub.15. de nullit.qu.19.num.71.*

Et ex nostratibus pro limitatione *dicta Regia Pragmatica prima de assistentia*, affirmorum *Gramm.in eadem pragm.num.1 & 2. Mart.tract.de remedio possessorio num.61.Trentacinq.cons.33.lib.1.* quem omnino vide, *Vivius decis. 11. nu.7. Rovit.in eadem prag. num.40.Barb.de assistentia glos.7.num.57.* in novissimis adde *Moril.in sua Prax. tit.de gradu cit. num.11. fol. 14. Rodoer. cons.29. num. 39. & in fin.* refert in Sacro Consilio conventum fuisse absolutum ab observatione judicii, *de Luc.ad Reg.de Marin.meliorat.72.tom. 2.num 7.in fine.*

Nota, quod *Gait.de Credit.cap.4.qu.7. ex nu.776.* præsertim ex *num. 783.* auctoritatem *Reg. de Marin.* tradit procedi de jure, non autem in praxi.

Sed quidquid *Gait.* & alii dicant, ego vidi novissimè decisum per M.C.Vic.ad relationem illius doctissimi viri D. Francisci Marciani tunc Judicis, post Reg. Cons.& demum Reg.sub die 28.Maii 1681.esse præstandam assistentiam ad finem vendendi, vel adjudicandi bona super secunda, & tertia rubrica, quæ erant bona possessa per hæredes principalis debitoris pro nunc, & cum debitor petiisset præstari assistentiam etiam super prima rubrica, quæ erat res possessa per tertium possessorem, & erat specialiter obligata, fuit provisum, quod appretio facto bonorum, super quibus fuit præstita assistentia, providebitur.

Quod decretum fuit 29.Novembris 1684.in gradu appellationis per S.C.confirmatum.

Et sic fuit canonizata auctoritas *Reg. de Marinis*, quod sit necessaria discussio, mortuo principali. Processus est in Banco Magnifici Francisci de Rugerio in titulo pro Paladino, & aliis de Mandia cum Vespasiano, & aliis de Alfano, me patrocinante pro Monte illorum de Pica Civitatis Montis Corvini tertio possessore cujusdam Territorii.

7 Exceptio excussionis non habet locum, quando proceditur vigore pacti executivi de ingrediendo bona propria authoritate contra tertium, quia tunc reiicitur, ut ex pluribus adductis firmat *Menoch. de adipiscend possess.remed.5.num.143.& Mansou.* ubi supra *num.64.*

8 Exceptio discussionis principalis in censuali non admittitur, sed dicta exceptione non obstante debet procedi ad ulteriora contra tertium possessorem, dummodo agatur hypothecaria Salviano interdicto, idest judicio assistentiæ.ut *in prag.de censib.n.10.*

In aliis vero exceptio excussionis principalis est admittenda, dummodo opponatur ante litem contestatam, cum sit dilatoria, *Ric.coll.1679. Guidon.Papa decis.570.de Franch.decis.587.Carocc.de executione part. 3. qu. 4.* Et quod non admittatur excussio, quando agitur contra possessorem rei censitæ, *Guid. Papa dec.42. Felician.de censibus lib. 3. cap.4. num.9. Gratian.decis.141.num.5. Surd. decis.30. in fine, & cons.162.num.10.*& Alii, quos citat, & sequitur *Consil.Altim.in rub.13.de nullit.qu.18.n.50.*

9 Adde quod *Pragm.1. de assistentia* mandat, ut contra tertium possessorem concedatur executio absque aliqua bonorum discussione contra principalem facta, tam in causa assistentiæ, quam hypothecariæ. Ideo non solum in censuali, sed etiam in aliis dicta exceptio discussionis est reiicienda, & non videtur tuta opinio *Ricc. Guid. Papa*, & aliorum; cum dicta *Pragmat. de Assistent.* loquatur generaliter, ad cujus ornatum est videndus *Tappia de jure Regni lib. 3. in verbo assistentia, Negusant.de pignor.1.membr.8.part. nu.17. Barbat. sup.dicta Pragm.de assistent.glos.10.nu. 4.limit.8.*

Verum nota, quod *dicta Pragmatica de assistent.* procedit tantum in adjudicatione, non autem quando conceditur assistentia ad finem vendendi, nam tunc cum dominium sit transferendum in alium, quam in creditorem, datur discussio, *Pragm.* prædicta non obstante, ita *de Franch. decis.120. nu.6. Muscatel.in prax. fidejussoria moda 18.& lib.2.par.1.glo. 1.a num.131.*

Minus tuta redditur dicta opinio *Ricc. & Guid. Pap.*& aliorum, ut supra, ex alia ratione, quia in Regno etiam est sublata exceptio discussionis, tanquam exceptio ordinis, quia non impedit processum, sed de ea debet haberi ratio in sententia, ut *Constitutia Regni si civiliter agent*, & ibi *Affl.num.9.* quem sequitur *Ursil.ad decis.189.num.2.Troys.*in propriis terminis super *d.Pragmatica prima de assistentia num.2. & Mascatell. par.3.gloss. similes num.9.* & latius in ejus *additione lit.E. & in par.2. num.10. Anna singul.170. Gallap.p.1.cap.9.num.30.Gattierez cons.40. num.20.* & late *Staib.resol.67.num.27.* quem citat, & sequitur *Dom.Petra rit.288.num.124.*& Nos alia diximus hic inferius.

Ideo excussionis exceptione opposita in Regno, stante quod sola veritate inspecta proceditur; Praxis est,

quod

quod Judex extraordinariè sine figura Judicii se infor-
10 met. an principalis sit solvendo, quo reperto non solvendo, cogit fidejussorem, exceptione non obstante, *Gallup.part.2.cap.9. nu.14.* ex *Ludov. decis.Perus.* 45.*nu.*11.*Thesaur.dec.*116.

11 Item quando notorium est principalem non esse solvendo, fidejussor non juvatur dicta exceptione, *Gallup.*ubi supra, *Afflict.decis.*316.*Anna singul.*178. rejecto *Vasquez quæst.* 40.*num.*3. *lib.*1. qui non loquitur, ubi proceditur sola facti veritate inspecta, *Motill. de grad.cit.nu.*197.*Sanfelic.dec.*204.*nu.*11.*tom.*2. & istud notorium, sufficit fuisse allegatum, licet ex processu Judici non sit notorium, *Affl.d.dec.*316.

12 Ideo cautius agitur unico Judicio contra Principalem, & fidejussorem, ut sine novo processu fidejussor condemnetur. Imo opposita hac exceptione, oportet simul compilare tam contra Reum, quam contra Principalem, & eodem judicio facere discussionem utriusque, secundum *Motill.in grad. citat.num.*197.qui allegat *Musc.gl.fidejuss.p.*2.*q.*20.*Negusan.Gabriel,* & alios.

13 Et ratio assignatur, quia in fidejussoribus, & mercatoribus non de facili admittitur hæc exceptio, *Pratus ad Muscat.in prax.fidejuss. par.*2. *qu.*20. *vers. secundum, circa fin.Motil.loc.cit.nu.*196.

Hinc sumo bonam practicam, ut excussio principalis debeat fieri audito fidejussore, vel tertio possessore, ut deinde absque novo processu condemnetur, *Gallup.par.*2.*cap.*8.*num.*11.*& cap.*6.*num.*28. & diximus *in cap.de citat.*

14 Excussionis exceptio competit tertiis possessoribus, & cedentibus, quibus de æquitate conceditur, *Thes. dec.*51.52.*&* 53.*Motil.de grad.cit. nu.*196. etiamsi cedens promiserit exigibilitatem nominis debitoris, *Hediern.controv.*37.*n.*16.*Andreol.contr.*235. qui *num.*8. reprobat *Montan. controv.* 44. *num.* 2. dicentem non competere cedenti, qui promisit exigibilitatem, & cum *Andreol.* consentit *Motil. de grad. cit.nu.*195.*& eod.supra cit.num.*196.ait eam non de facili competere fidejussoribus, & mercatoribus, & similibus.

15 Exceptio discussionis competit tertio possessori bonorum in genere obligatorum contra alium possessorem rei specialiter obligatæ, puta *Prag.* cum insertione *Bullæ Nicolai V.* mandat, censualia habere executionem paratam super bonis specialiter obligatis, absque excussione Principalis. Unde videtur non denegare dictam exceptionem, quando agitur contra bona in genere obligata, & Doctores loquentes contrarium, debent intelligi, tunc non competere dictam exceptionem, quando in instrumento adest clausula, *quod specialis hypotheca non deroget generali, & è contra, &c. de Franch.decis.*5.*Felician.de cens.lib.*3.*cap.*4. Vel quando est clausula, *quod liceat consequi a quolibet detentore bonorum in specie, & in genere obligatorum insolidum.*

C A P. LXXV.

De Exceptione discussionis Inventarii facti.

S U M M A R I U M.

INventarii exceptio competit hæredi, qui solvit primo venienti, & est modificativa, num.1.

Inventarii discussio facta cum uno nocet aliis creditoribus non citatis, nec auditis, num.2.

Inventarii discussionis exceptio si opponatur per hæredem cum beneficio l. & invent. ut non molestetur, quia bona sunt consumpta, debet ostendere inventarium, & instrumentum solutionum, non per testes in judicio executivo. Et si opponit non ut reus, sed ut actor, datur Curator hæreditati jacenti, num.3.

Hæres cum benef. l. & invent. duobus modis potest se defendere ut reus, & ut actor, & declaratur praxis, n.4.

Inventarii discussione pendente, non potest creditor hypothecaria actione agere contra tertium, nu.5.

Inventarii copia ad instantiam creditoris fieri debet expensis hæreditatis, num.6.

Discussio inventarii opposita non potest impedire executionem, sive opponatur intra 20. dies, sive post, n.7.

Pragm.4.de dilat.*circa executionem sententiæ, declaratur,* num.8.

Executio in bonis propriis hæredis, tunc substinetur, cum probatur per hæredem fuisse consumpta bona hæreditaria, num.9.

Hæres cum beneficio l. & invent. tenetur reddere rationem de fructibus perceptis, num.10.

Hæredem se asserens cum beneficio l. & invent. in principio contractus, si in dispositione non dicit se obligari, ut hæres, an remaneat insolidum obligatus, num.11.

Hæres, qui fecit inventarium, licet se obliget nomine proprio, non tenetur ultrà vires hæreditarias, nisi renunciet beneficio quatuor Rotarum, num.12.

Decretum S.C. ad benef. hæredis, cum declaratione dicti decreti, num.13.

Hæres perdit inventarii beneficium, quando compromittit, vel aliter paciscitur, vel quando petit terminum ad deliberandum, num.14.

Inventarium si hæres non fecit, tenetur ultra vires patrimonii, secus si est Ecclesia, num.15.

Inventarium non conficiens mulier, vel minor, admittitur ad illius confectionem per restitutionem in integrum, num.16.

Inventarium non conficiens hæres, tenetur solvere legata pia ultra vires; Nisi testator jusserit illa ex bonis suis solvi, vel legavit centum de pecunia in tali loco, num.17.

Formula discussionis inventarii cum omnibus actis, num.18.

1 INventarii exceptio competens hæredi, qui solvit primo venienti, impedit litis ingressum, *Sanfel. in prax. sect.*46.*num.*14.*fol.*172.ex *Bal. in l.fin.§.& si præfatam C.de jur.delib.in ult.col.de Franch. dec.*272.

2 Inventarii discussio facta cum uno creditore, cæteris creditoribus nocet, & prodest, adhuc non citatis, nec auditis, taliter quod iterata discussio nullatenus facienda sit, ita resolvit *de Marin. tom.*2. *resol. quot. cap.*12.*in fine, de Ponte cons.*71.*lib.*1. *Faber, defin.*1. *C. res inter alios acta.*

3 Exceptio discussionis inventarii opposita per hæredem cum beneficio *l. & inventarii* incontinenti debet probari, si se opponit hæres, tanquam Reus, contendens se non posse molestari, quia bona sunt consumpta pro Creditoribus primo venientibus, & debet ostendere inventarium, & instrumenta solutionum, & non per testes in judicio executivo, ubi breves sunt dilationes, ita *Carleval.lib.*1.*tit.*3.*disput.*25.*num.*4. & quando hæres se opponit non ut Reus, sed ut Actor, tunc datur Curator hæreditati jacenti; nam

4 Hæres cum beneficio *l. & inventarii* duobus modis potest se defendere super bonis pro suis juribus.

Primo, uti reus impediendo executionem, quia bona sunt consumpta in aliis creditoribus primo venientibus, & eo casu debet probare dictam exceptionem incontinenti in judicio executivo.

Secundo, quando non ut reus, sed ut actor opponit virtute actionis non consulæ, & tunc datur Curator hæreditati, cum quo agatur; & in hoc utilius est hæredi venire ut actor, quia facit supersedere viam executivam, & habebit latiorem dilationem probandi, quia fit eodem modo, quo fieret, si viveret defunctus, & duo creditores agerent via executiva, & contenderent de prælatione, quæ tunc transiret in ordinariam, sed si opponit ut reus, ut primo modo dictum est, non facit cessare viam executivam,

quia non datur Curator, qui fungitur vice Rei, & sic arctabit se termino summario viæ executivæ, intra quem si non probaverit exceptionem, succumbet, ita *Carlev. ubi sup. nu. 8.*

5 Exceptio discussionis inventarii potest per Tertium possessorem opponi contra creditorem hæreditarium, qui pendente discussione inventarii non potest hypothecaria actione agere contra Tertium possessorem bonorum sibi obligatorum; ita *de Marin. lib. 1. resol. 50. num. 5.* ex *Anton. Fab. definit. 40. C. de jure delib.*

6 Copiam inventarii tenetur edere, & exhibere hæres cum beneficio *legis, & inventarii*, expensis hæreditatis ad instantiam Creditoris, *Novar. qu. for. 97. p. 2, num. 16.* & allegat ita decisum apud *Thesaur. qu. foren. lib. 1. cap. 10. num. 36. in fin.*

7 Exceptio discussionis inventarii, sive fuerit opposita infra triginta dies post latam sententiam, sive post, impedire non potest litteras executoriales super bonis hæreditariis, quia nulla injuria infertur hæredi inventarii discussionem opponenti, nam in bonis hæreditariis mandatum executivum relaxatur, & exequitur.

8 Nec obstat *Pragm. 4. de dilation. §. 25.* quæ mandat, ut omnes exceptiones etiam modificativæ non possint opponi ad finem impediendi executionem sententiæ elapsis triginta diebus, a die illius notificationis. Nam in dicta *Pragmatica* non legitur, quod non possit exequi sententia S.C. si infra triginta dies a die latæ sententiæ fuerit opposita exceptio discussionis inventarii.

Et licet una opinio DD. teneat exceptionem discussionis inventarii esse modificativam, ut est opinio *Capyc. Latr. decis. 96. num. 3. & Gizz.* ibidem *num. 6. Prat. discept. 25. lib. 2. num. 16. Jo: Dilect. de arte testandi Tit. 11. caut. 9. in fine, Surd. & Hodiern. dec. 33. Balt. Tomasius tract. 7. tit. 20. Scipion. Rovit. in pragm. 4. de dilation. §.* quæ olim erat 77. *de Offic. S. R. C. Mastril. dec. 23.*

Adest opinio contraria, quod non sit modificativa, ut hæc resolvit *de Marin. lib. 2. resol. 163. num.* 1 a. ubi tandem concludit,

Quod de stylo nunquam creditori deneganda sunt literæ executoriales, super bonis hæreditariis principalis debitoris, sive exceptio discussionis inventarii fuerit opposita intra triginta dies post latam sententiam, sive post, *de Marin.* ubi supra.

Hanc praxim tradit quoque *Carleval. d. lib. 1. tit. 3. disput. 13. num. 6.* Quod si incontinenti non ostendat hæres esse consumpta omnia bona hæreditaria, exceptio discussionis inventarii non proderit, Et interloqui solet, ut executio in bonis hæreditariis, ut jam fieri solet, exequatur, exceptione opposita non obstante.

Et licet contrarium videatur tenere *Capyc. Latr. in decis.* 96. & observavit *Gizz.* ibidem *num.* 6. ibi: *impedit decreti executionem, ex traditis per Dominum meum, qui sic decisum refert.* Cum esset opposita dicta exceptio contra decretum in judicio rescissionis contractus censualis fieri solitum, quod conventi solvant tertias, aliàs providebitur super petita rescissione, in anno 1639. fuit per S.C. communi voto decisum, esse procedendum ad discussionem inventarii, & sic per dictam exceptionem fuit impeditum dictum decretum. Non obstante, quod creditor opposuerat, quod dicta exceptio modificativa non impediebat, dum erat opposita post 30. dies, dum *Pragm. 4. de dilation. §. 25.* mandat non admitti, nisi intra 30. dies.

Quia oppositio non fuit admissa, nam *Pragm.* loquitur infra 30. dies a die intimati decreti diffinitivi, sed dicta præcepta non sunt diffinitiva, licet habeant vim diffinitivi, dum proferuntur ad finem decidendi negotium principale rescissionis solvendi tertias infra tot dies, aliàs providebitur super petita rescissione, ergo restat diffiniendum principale judicium rescissionis. Et ideo fuit admissa exceptio discussionis inventarii ad impediendam executionem dicti decreti interlocutorii.

Quasi infertur ex hoc, quod S. C. aliter judicasset, si esset decretum diffinitivum, & sic, quod bene nota, & tunc recedes a praxi supra tradita.

9 Etsi in caussam judicati creditor exequeretur bona propria hæredis, tunc substinetur executio, cum creditor probaret fuisse per hæredem consumpta alia bona hæreditaria ejusdem, vel majoris valoris.

Quo non probato ad venditionem procedi non potest, sed relinquenda sunt; *Carleval. loc. cit. nu. 6.*

De hoc vide *in Cap. de litteris executorialibus*, quæ dico *num. 19. & 20.* ubi datur praxis exequendi in propriis bonis hæredis, exceptione inventarii non obstante.

10 Hæres cum beneficio *l. & inventarii* obligatur, ut administrator rei alienæ, & tenetur reddere rationem de fructibus perceptis, & de illorum interesse, *Rovit. dec. 41. num. 12. & 13.*

11 Si Titius in instrumento, quo venit in conventionem cum aliquo, in exordio, sive in præfatione instrumenti asserat se esse hæredem cum beneficio *l. & inventarii*, & deinde in dispositione, sive promissione, non dicit se obligari, uti hæres cum beneficio *l. & inventarii*, remanet simpliciter obligatus, & tenetur insolidum, ita *Phanuc. de invent. par. 6. nu. 113.* ex *Corneo cons. 31. lib. 3. Aimon. Cravet. cons. 214. num. 7. & Riminald. cons. 584.*

Sed huic conclusioni obstat decisio quatuor Aularum, quæ mandat hæredem cum beneficio *l. & inventarii*, non teneri ultra vires hæreditarias, etiam si se obligasset nomine proprio pro debito hæreditario, nisi expresse renunciaverit beneficio dictæ decisionis quatuor Aularum; & ita in Regno.

Itaque conclusio *Cornei*, & aliorum non est recepta in Regno nostro Neap.

12 Hæres itaque, qui fecit Inventarium, licet se obligasset nomine proprio, & principali, neque tenetur ultra vires hæreditarias, sed gaudet beneficio inventarii in nostro Regno, ubi expresse, & specialiter fuit decisum, & sublatum hoc dubium junctis omnibus S. C. Rotis, *Sanfelic. dec. 212. n. 18. tom. 2,*

Quod decretum est tenoris sequentis.

13 *Die 16. mensis Martii* 1623. *Provisum, & decretum est, hæredem cum beneficio l. & inv. obligatum pro debito defuncti, etiam principali, & proprio nomine, & insolidum, & sub quibusvis aliis clausulis, non teneri ultra vires hæreditarias, nisi expressa, & specialis renunciatio beneficii inventarii prædicti interveniat, cum obligatione satisfaciendi ultra vires hæreditarias. Verum facta discussione inventarii executio fiat etiam in bonis propriis, & de persona, quatenus ad eum pervenit de bonis hæreditariis, hoc suum, &c.* ut apud *Episc. Verde lib. 2. institut. de petit. hæreditat. nu. 1064. fol. 105.*

Ad limitationem tamen dicti decreti generalis quatuor Aularum S. C. unum singulare notatu dignum refert passim in eodem S.C. servari, & pluries fuisse determinatum, *Staib. observat. ad resolut. 16. num. 5. & 21.* quod quando debitum hæreditarium est reformatum in minus ex nova conventione facta cum hærede, tunc dictus hæres non gaudebit beneficio inventarii: Quia hæredis obligatio fuit voluntaria, ut liberationem consequeretur majoris summæ, nam aliàs deceptus remaneret creditor, qui relaxavit partem debiti, habito respectu ad obligationem hæredis, & tunc non agit contra eum immediate in causa hæreditaria, & est punctualis doctrina *Gratiani discept. 264. num. 2. tom. 2.*

Imo

14 Imo hæres cum beneficio *l. & intent.* qui aliquid agit super hæreditaria obligatione, ut puta compromittendo, contrahendo, pacificendo, addendo, vel mutando ex eo aliquid, perdit inventarii beneficium, *Phanuc. de invent. dicta p.6. num.* 110.

Inventarium non juvat hæredi, qui petiit terminum ad deliberandum, juxta formam legis antiquæ, sed inventario facto non obstante tenebitur insolidum creditoribus, quia sibi imputet, quod pro novo beneficio vetus elegerit, ita *de Franch. decis.* 560. *nu.* 7. *& de Luc.* ibi, & *Petr. in ritu* 94. & est text. expressus *in l. fin. §. fin autem in hoc aliquis fecerit C. de jur. delib.* ex quo *tex. de Franch. in num.* 9. dicit ex *Alber. & Oldr. sum.* illud adagium Lombardorum, *che il troppo saper nuoce*, & ego soleo dicere, *che il saper è buono, ma il sopra saper non vale, &c.*

25 Inventarium si hæres non fecit, ideo ultra vires patrimonii tenetur, quia lex præsumit ipsum subtraxisse, & occultasse res hæreditarias, *ad text. in §. sancimus auth. de hæred. & Falcid.* & si constat alia bona in hæreditate non remansisse, nisi ea, quæ ipse afferit, quia forsan patrimonium in immobilibus tantum consistit, tunc cessat dicta legis præsumptio, & proinde hæres non tenetur ultra vires, prout in dote materna decisum refert *de Marin. lib. 2. resol. cap. 1. num.* 3. *Fontanell. tom. 1. de pactis nupt. claus. 4. gloss. 5. nu.* 47. sed vide *de Luca ad Franch. decis.* 536. ubi latè opiniones invicem repugnantes congerit, & demum cum dicto *de Marin.* inclinat.

Inventarium non conficiens Ecclesia, non tenetur ultra vires, *Bart. in l. 1. C. de Sacrof. Eccles. Tiraqu. de privil. piæ causæ privil.* 88. *Puteus decis.* 279. *Reg. Lotr. dec.* 15. *num.* 24. *Giaz.* ibi, *de Franch. decis.* 536. *& de Luca* ibidem, *num. 4. Rovit. in pragm. 1. de legatis piis num.* 11. *Staib. resol.* 23. *nu.* 18.

16 Inventarium non conficiens mulier, vel minor, per restitutionem in integrum restituitur, & admittitur ad illius confectionem, *de Franch. dec.* 229. *Capyc. Lat. consult.* 57. *tom. 1. & Nicolin. in sua prax. num.* 233. *fol.* 200. *Conf. Rocc. tom. 2. respons.* 97. ex *num.* 1. *Phanuc. de invent. part. 2. qu.* 239. *num.* 21. & ita decisum in S.C. refert *Thor. in supplem. compen. in verb. restitutio in integrum mi rit, &c.*

Minor quoque restituitur ad faciendum inventarium, imo dicta restitutio concessa minori prodest majori collitiganti, ita *Caccer. lib. 3. c. 2. tit. 7. de invent. num.* 119. *Odd. de restit. in integr. qu.* 46. *num.* 21. contra *Hodier. num ad Surd. decis.* 217. *num.* 4. dicentem non juvari majori; & ratio assignatur, quia dum minor restituitur, & jam fit solemne inventarium, & describuntur omnia bona, cessat pro omnibus suspitio occultationis bonorum, & sic factum ab uno hærede prodest omnibus.

17 Inventarium non conficiens hæres, dubitabatur olim an teneretur in legatis piis ultra vires, & propterea *S.P. Clem. VIII. sub die* 17. *Martii* 1598. edidit *Bullam*, & inter cæteras facultates Reverendæ Fabricæ statuit, teneri hæredes ultra vires in legatis piis, & ita passim post dictam *Bullam* servatur in Tribunali Rev. Fabr. ut testatur *Rovit. In pragm. 1. de legatis piis num.* 12. qui *Rovit.* erat Consultor 27. causarum dictæ Rev. Fabr. & testatur *Thor. in summa privil. piæ causæ privil* 203.

Hic adverte; quod *Bulla* supra mentionata non est propriè *Bulla*, sed sunt declarationes, & interpretationes super *Bulla Pii V.* factæ, & super dubiis occurrentibus circa privilegia Rev. Fab. editæ per Deputates, seu Sacram Congregationem Cardinalium dicto anno, ut supra, quæ declarationes sunt penes *Quarantam in Bullario, verbo Fabr. S. Petri, & Novar. par. 2. Bullarii §. tandem.*

Et duæ rationes assignantur *in dicto §. tandem*. Prima, quia videtur quasi contraxisse cum legatariis ille hæres, qui non conficit inventarium; secunda, quia beneficio legis frui non debet, qui legem contemnendam esse censuit.

Ideo non poterit aliter ei subveniri, nisi per restitutionem in integrum a Sanctissimo Domino Nostro adversus lapsum temporis obtinendam ad inventarii confectionem, prout sonant verba ejusdem §. *in dicta Bulla*, seu ut melius dicam, in dictis declarationibus, de quibus latius dicam *in praxi Rev. Fabr.* quamprimum luci emanandam.

Ubi dixi, dictum privilegium fuisse concessum pro legatis piis tantum, & non extendi ad beneficium creditorum.

Hæres non conficiens inventarium non tenetur ad legata, ubi testator jusserit illa ex bonis suis solvi, sic etiam si legavit centum de pecunia in tali loco, ubi non reperitur tanta summa, *Surd. dec.* 30. *num.* 2. *Capyc. Latr. dec.* 44. *nu.* 4. & vide, quæ latius dicimus *in praxi Trib. Rev. Fabr.* ubi te remitto.

18 *Formula discussionis Inventarii.*

Die 5. mensis Novembris 1685. Neap. per Dominum Militem U.J.D.D. Joannem de Dura Reg. Consil. & causæ Commissarium, &c. Auditis partibus, ac stante exhibitione inventarii quondam Alexandri Sanseverini, fuit provisum, & decretum, quod procedatur ad discussionem dicti inventarii coram Domino causæ Commissario, pro qua discussione moneantur partes, hoc suum, & intimetur.

DECRETUM.

Die 17. mensis Novembris 1674. Neap. Visis actis, ac viso inventario bonorum hæreditariorum quondam Alexandri Sanseverini fol 416. per Militem U. J. D. Didacum de Dura Reg. C nsil. & causæ Commiss. &c. fuit provisum, & decretum, quod committatur prout præsenti decreto committimus Scribæ causæ, qui procedat ad confectionem relationis bonorum remansorum in hæreditate dicti quondam Alexandri, & contentorum in dicto inventario, & interim bona stabilia, & annui introitus contenti in dicto inventario sequestrentur, prout præsenti decreto sequestrantur, & debitores dictæ hæreditatis faciant depositum quanti tatum debitarum, & suo tempore debendarum, hoc suum, & intimetur.

REQUISITORIA.

Quoniam subscriptus Scriba S.C. & relator electus intendit procedere ad confectionem retroscriptæ relationis ordinatæ, ideo moneantur partes, quatenus prima die juridica cum continuatione, legitimè comparere debeant coram eo ad dicendum causam, quare, &c. alias, &c. Neap. die 14. mensis Februarii 1676.

Relazione dello Scrivano.

Al Regio Consigliero Signor D. Gio. de Dura Commessario.

Essendosi precedente monizione fatta alle parti, venuto a provvedere avanti di U.S. sopra la discussione dell'inventario delli beni ereditarj del quondam Alessandro Sanseverino fatto per li suoi eredi, lei per Caterina Marzano lor madre, e tutrice alli 22. di Novembre 1633. *fol.* 416. con decreto di U. S. interposto sotto li 17. Novembre del passato anno 1574. *fol.* 425. *partibus auditis*, mi fu ordinato, che li facessi relazione degli effetti, nomi di debitori, e beni stabili descritti in detto inventario, e monite, & intese le parti *fol.* 426. riconosciuto detto inventario, e molte scritture esibitemi dal procuratore del Venerabile Monastero di Santo Arpino, volendo obedire, come devo, riferisco a U.S.

Nel detto inventario si descrissero l'infrascritte annue entrate, nomi di debitori, e stabili oltre certi mo-

mobili, li quali perchè erano consumati per lo spazio di anni 42. che fu fatto detto inventario, nel qual tempo erano anche inventariati, adesso non vi si ritrovano, che però da U. S. oretenus s'ordinò procedersi a detta discussione delle dette annue entrate, nomi di debitori, e beni stabili.

In primis annui ducati 870. per capitale di ducati 13500. sopra li fiscali della Rocca, Gauro, e Sanseverino.

Secondo dalla Gabella del vino annui ducati 94. 4. per capitale di ducati 1334.

Terzo dalla Dogana di Napoli annui ducati 140. per capitale di ducati 2000.

Quarto dalla Dogana di Puglia annui ducati 140. per capitale di ducati 2000.

Dalla Gabella della Farina annui ducati 28. per capitale di ducati 700. *fol.423. proces. Ferdinandi.*

Da Francesco Spina Marchese di Padula annui ducati 70. per capitale di ducati mille.

Questo capitale l'hanno ricevuto li figli di Alessandro mediante strumento a' 12. Marzo 1654. per Notar Pietro Capasso di Napoli, *fol. 427. in hoc processu Ferdinandi Vespasiani.*

Da Aniello Porpora annui ducati 29. per capitale di ducati 380.

Dall'Università di Castelnuovo annui ducati 70. per capitale di ducati mille.

Da Ottavio Raano, & Andrea Galdiani annui ducati 8. per capitale di ducati 120.

Una casa grande alla strada di Santo Agrippino.

Un'altra casa piccola in detta strada.

Per parte delli Creditori si dice, che in questo Inventario vi manca per ora la partita sopra la Gabella di Piazza Maggiore, conforme costa da un'altro inventario fatto da detta quondam Catarina Marzano tutrice, ut supra, *fol.128. processu creditorum Alexandri Sanseverini*, il quale inventario benchè non fusse stato solleune, ad ogni modo detta partita dicono esser vera in detta eredità, mentre stà in parte assegnata per decreto di U. S. alli Barba, in soddisfazione di quelche doveano conseguire da detto quondam Alessandro, come per detto assegnamento *fol.* 108. *processu Jo: Leonardi Barbà*. Dice il Monastero, che questa partita stà compresa nella donazione fatta da Orazio Sanseverino ad Alessandro Sanseverino, *fol.105.*

E per parte del Monastero di S. Arpino, e di detti eredi si dice, che nelli fiscali predetti s'includono ducati 2000. che si doveano sopra l'arrendamento dell'Ova, e capretti fra maggior summa donati *contemplatione certi matrimonii* dal quondam Orazio Sanseverino al detto quondam Alessandro, e figli nascituri, come dalla detta donazione *fol.105. proces. Creditorum*, quali poi colla nuova situazione furono assegnati sopra detti fiscali condizionati in tempo di ricompra, servata la forma del detto istrumento di donazione, come dalla partita del Real Patrimonio *fol.* 310. *processu Ferdinandi Vespasiani*, quali spettano ad esso Monastero, siccome per sentenza del S.C. a relazione di U.S. sta *pro nunc* dichiarato detta donazione spettare a detto Monastero per quattro parti, e riserbata la provista per la quinta parte, come da det. sentenza *fol.397. proc. Ferd. Vespas.*

Però per parte delli creditori si dice, che questa donazione *contemplatione matrimonii* fu fatta da Orazio Sanseverino ad Alessandro, e figli nascituri, li quali figli furono più di quindici, delli quali *ex revolutione chartarum in processu*, ne appariscono dodici per adesso, e che consisteva *in corporibus certis*, di modo che *quatenus, citra veritatis præjudicium*, fosse vero, che in detti fiscali vi fussero ducati 2000. spettanti alla detta donazione *contemplatione matrimonii*, ad ogni modo al detto Monastero spetteriano d'essi quattro porzioni, servata la forma d'essa sentenza del S. C. *ex personis* di alcuni, che furono eredi di detto Alessandro debitore, li quali se non portano il discarico nel detto inventario, resteranno debitori ad essi creditori.

Si dice anche per il Monistero, che in questi fiscali s'includono ducati 4500. delle doti, & antefato della quondam Catarina Marzano, agli eredi della quale sono assegnati, il di più secondo la nova situazione però resta in detta eredità, e dedotta in patrimonio.

A questo replicano li creditori di detto quondam Alessandro, che avendo la medesima quondam Catarina Marzano fatto il suddetto inventario, come madre, e tutrice, *ut supra*. Sin dall'anno 1633. non avendo dato li conti di detta tutela resta la sua eredità tenuta alla discussione di detto inventario, e per quello, che vi mancherà, resterà lei medesima obbligata con l'ipoteca tacita al patrimonio di detto quondam Alessandro, e per conseguenza alli medesimi creditori d'Alessandro del detto anno 1633. anteriori alli creditori della medesima quondam Caterina, e fra tanto pendente la detta discussione li depositi di detti effetti doveano venire *in actis*, e liberarli, intesi tanto li creditori di detto quond. Alessandro, quanto li creditori della detta quondam Caterina.

E per ultimo in quanto la casa piccola, li viene riferito, che fu anco venduta per soddisfare il residuo del prezzo di quella.

Replicano li creditori dalla prima fino all'ultima risposta del Monastero, che molte cose s'asseriscono *gratis*, e che spetta ad esso Monastero giustificarle, & essi creditori hanno la loro intenzione fondata con il detto inventario, e che *juxta posita* per esso Monastero, resta esso debitore in grosse summe.

E finalmente replicano li creditori, che detto Monastero non solo deve restituire li capitali, e corpi, che mancano nell'inventario, ma anco li frutti d'essi capitali esatti si, & anco le quantità liberate all'Avvocato di detto Monastero dagli effetti di detto patrimonio.

E questo è quanto posso riferire a U. S. facendole umilissima riverenza, con pregare il Cielo, che li doni ogni colmo di felicità. Casa, &c. 22. Gennajo 1675.

Di U. S.

Divotissimo Servidore
Nicola Pandolfi.

MONIZIONE.

Quoniam Reg. Cons. D. Joan. de Dura Causæ Com. &c. intendit procedere ad discussionem retroscriptæ relationis, ideo moneantur partes, quatenus prima die juridica cum continuatione, &c. legitime comparere debeant coram præfato causæ Commissario in ejus domo, hora audientiæ, & in S.C. horis solitis ad dicendum, quæ voluerint. Datum Neap. die 22. mensis Januarii 1675.

DECRETO.

In causa creditorum quondam Alexandri Sanseverino cum hæredibus dicti quondam Alexandri, & aliis, prout ex actis.

Die 11. mensis Martii 1675. Neapoli, visis actis, ac partibus auditis, cum eorum Magnificis Advocatis super discussione inventarii bonorum hæreditariorum quondam Alexandri Sanseverini, visaque relatione facta per Scribam causæ, *fol.133. cum sequentibus*, per Militem U. J. D. D. Joannem de Dura Reg. Consiliarium, & causæ Commissarium, fuit provisum, & decretum, omnes partitas annuorum introituum, nomina debitorum, stabilia, & alia bona burgensatica contenta in dictis inventario, & relatione adesse in hæreditate dicti quondam Alexandri, una cum fructibus a die confectionis dicti inventarii, hoc suum, & intimetur, &c. *De Dura.*

De Alexio Actorum Magister.

In

In S.R.C. & penès acta præsentis Causæ comparent creditores quondam Alexandri Sanseverino, & dicunt, per Dominum causæ Commissarium fuisse interpositum decretum, quod bona contenta in inventario hæreditatis dicti quondam Alexandri confecto per Magnif. Catherinam Marzana matrem, & tutricem filiorum, & hæredum dicti quondam Alexandri debeant adesse in dicta hæreditate; Quapropter, tam dicta Catherina, quam dicti hæredes teneantur dictorum bonorum reddere computa; Instant propterea pro redditione dictorum computorum, & exhibitione bonorum, aliàs teneri de proprio dictam tutricem, & hæredes, cum refectione omnium damnorum, expensarum, & interesse, omni meliori modo.

Quoniam Regius Conf. D. Joan. de Dura Causæ Commiss. intendit providere super contentis in supradicta comparitione, ideo moneantur partes, quatenus prima die juridica cum continuatione, legitimè comparere debeant coram præfato Domino causæ Commissario in eius domo, hora audientiæ, & in S. C. horis solitis ad dicendum, quæ voluerint, aliàs, &c. Neap. die 21. mensis Martii 1675.

Die 22. Martii 1675. Visis actis, decreto interposito sub die 21. præsentis mensis, & anni, per Domin. Militem U.J.D.D. Joannem de Dura Consiliarium, & causæ Commissarium fuit provisum, & decretum, quod tam Catherina Manzano, quam hæredes quondam Alexandri Sanseverini reddant computa corporum, & annuorum introituum hæreditariorum dicti quondam Alexandri, una cum fructibus a die confectionis dicti inventarii dictorum bonorum, hoc suum, & intimetur.

Die 2. mensis Maii 1675. Neap. &c. cum effectu servata forma alterius decreti retroscripti Catherina, & hæredes infra alios dies quatuor reddant computa retroscriptorum corporum, & annuorum introituum hæreditariorum quondam Alexandri Sanseverini una cum fructibus a die confectionis dicti inventarii, aliàs providebitur, hoc suum, & intimetur.

Die 31. Maii 1675. reddant computa, aliàs providebitur, quod teneantur de proprio.

Die 21. Junii, reddant computa infra alios dies quatuor, aliàs ipso termino elapso teneantur de proprio, hoc suum, & intimetur.

Die 6. mensis Februarii 1675. Neap. &c. Visis actis, per Militem U.J.D.D. Joan. de Dura Reg. Conf. & causæ Commissarium fuit provisum, & decretum, quod cum effectu procedatur, prout præsenti decreto procedi mandatur ad venditionem omnium bonorum hæreditariorum quondam Alexandri Sanseverini, & Catherinæ Marzani, & fiant banna pro venditione prædicta, & affigantur chartellæ; hoc suum, & intimetur, & in pretio perveniendo audiantur omnes interesse habentes.

In Sacro Regio Consilio.

Hæc formula est sumpta ab originali processu Ferdinandi Vespasiani tutoris Vincentii Sanseverini, cum creditoribus quondam Alexandri Sanseverini.

Magnificus Nicolaus de Alexio Act. Mag.

De Liguoro Scriba.

C A P. LXXVI.

De Exceptione inventarii conficiendi.

S U M M A R I U M.

I Nventarii conficiendi exceptio obstat etiam mulieri agenti pro dote, & impedit ingressum, & progressum litis, num. 1.

Inventarii conficiendi exceptio impedit executionem instrumenti liquidi, etiam post sententiam latam, quando de novo convenitur hæres. Secus quando convenitur ad continuandum judicium, tunc sequestrantur interim fructus hæreditatis, num. 2.

1 I Nventarii conficiendi exceptio, sive exceptio ad conficiendum inventarium obstat etiam mulieri agenti pro dote, ita *Amend. ad Franch. dec. 352. num. 1. ex Pellic. in consuet. Aversana cap. 3. n. 107.*

Et talis exceptio impedit litis ingressum, & progressum, & si talis exceptio non opponitur, non impedit, nec annullat judicium, idem *Amend.* ubi supra, ex *d. Pellic.* & ex *Tholosan. decis. 497.*

2 Et hæc exceptio procedit, etiam si sententia lata sit, & esset liquidum Instrumentum, quia non poterunt mandari executioni, ita *de Franch. decis. 285. nu. 5.* ex *Bar. & Paul. de Castr.* & aliis ibi allegatis, & juxta hanc conclusionem fuit per S. Conf. junctis aulis decisum, teste *Sansel. decis. 111. num. 3.*

Sed quod interim sequestrentur fructus hæreditatis, quibus adde *Cancer. lib. 3. variar. cap. 2. de inventar. nu. 161. & nu. 169,* qui impugnat *Boer. decis. 36. & Grass. in §. invent. qu. 16.* contrarium tenentes, quando hæres convenitur ad continuandum judicium, & quod solum exceptio procedat, cum quis de novo convenitur; ita hæc tradit *de Luca ad Franch. decis. 286. num. 4.*

C A P. LXXVII.

De Separatione bonorum.

S U M M A R I U M.

H Æreditate adita absque inventarii beneficio bona defuncti, & hæredis efficiuntur unum patrimonium, sed ad beneficium creditoris defuncti fuit concessa separatio bonorum infra quinquennium, num. 1.

Concursus creditorum, ubi est formatus in vita defuncti censetur facta separatio in vita debitoris, num. 2.

Creditor defuncti si simul est hæres defuncti, beneficio inventarii reservat se indemnem, num. 3.

Inventarium juvat etiam aliis creditoribus hæreditatis, ut possint quandocunque satisfieri super bonis hæreditariis, & tacite intelligitur facta separatio, num. 4.

Inventarium ad beneficium hæredis fieri debet infra tres menses a die aditæ hæreditatis, num. 5.

Quinquennium non currit, quando fuit factus concursus, & quando fuit adita hæreditas cum beneficio l. & inventar. num. 6.

Hæreditate adita absque inventario, hæres pro suo credito non potest facere separationem, secus alii creditores, qui si non sunt hæredes, infra quinquennium petere possunt separationem, num. 7.

Creditores post petitam separationem, si hæreditas defuncti non reperitur sufficiens, non possunt variare super bonis hæredis, num. 8.

Separatio locum non habet, quando hæres alienavit bona fide, vel quando alienavit ante petitam separationem, secus quando pignus instituit super hæreditarla, n. 9.

Hæres cum beneficio l. & invent. ut possit suum creditum consequi ab hæreditate, debet Curator dari hæreditati prædictæ, num. 10.

Separationem admittunt creditores, qui accipiunt ab hærede cautionem, aut pignora pro securitate eorum creditorum, num. 11.

1 H Æreditate adita absque inventarii beneficio, bona defuncti, & hæredis efficiuntur unum patrimonium ipsius hæredis; & hæreditas adita desinit esse hæreditas, *l. debitor C. de pactis.*

Sed ne creditores defuncti damnum patiantur per dictam confusionem patrimonii, habent beneficium petendi separationem bonorum, quæ sunt Defuncti, & quæ sunt hæredis, per *Tex. in l. 1. §. sciendum ff. de separationibus.*

Fue-

Fuerunt a jure concessa duo beneficia, unum ad beneficium creditorum, qui sunt creditores defuncti, sed non sunt hæredes ejusdem.

Alterum ad beneficium creditorum defuncti, qui simul sunt ejusdem hæredes. Ad beneficium creditoris, qui hæres non est, fuit data facultas petendi separationem, mediante decreto Judicis, bonorum defuncti a bonis hæredis, *Text. in l. 1. §. sciendum D. de separationibus.*

Quæ separatio a creditore, qui non est hæres defuncti debitoris, fieri potest infra quinquennium, *dict. l. 1. D. de separat. §. quod dictum*, ibi. *Post multum temporis separationem impetrari non posse, ita erit accipiendum, ut ultra quinquennium post aditionem numerandum, separatio non postuletur.*

2 Verum si concursus creditorum sit formatus in vita defuncti, tunc non opus est petere separationem intra quinquennium, nam per concursum factum ante mortem debitoris defuncti separatio censetur facta in vita debitoris; quia terminus quinquennii in *dicto Textu* est numerandus contra hæredem post aditionem hæreditatis; ex contrario sensu, non numeratur dictus terminus, quando super bonis defuncti ante aditam hæreditatem in vita defuncti factus fuit concursus.

3 Alterum beneficium a jure concessum, quando quis est creditor defuncti, & simul est hæres, ut adeat hæreditatem cum beneficio *Legis, & inventarii*: nam inventarium reservat indemnem, & tutum hæredem non solum pro suis creditis, quæ contra hæreditatem defuncti habet, sed pro omnibus prætensionibus, quas alii creditores habent super dicta hæreditate, *l. fin. §. in computatione Cod. de Jure deliber.* quia ipsa hæreditas adhuc habetur pro jacente, & per inventarium non fit commistio, *Salgadus in labyrint. part. 1. cap. 9. num. 26.* cum *Mantica*, & aliis citatis ibi.

4 Et licet inventarium introductum sit pro hæredibus, ne de proprio teneantur ultra vires hæreditatis, tamen effectus dicti inventarii juvat etiam aliis creditoribus, ad beneficium quorum censetur per hæredem adita hæreditas cum beneficio separationis bonorum, ut creditores quandocumque possint super bonis hæreditatis tantum sibi satisfieri, ita ut non possit hæres ultra vires molestari, quo casu non opus est intra quinquennium separationem petere, dum separatio fuit petita per hæredem, quando adivit hæreditatem cum beneficio inventarii.

5 Et inventarium ad beneficium hæredis fieri debet infra tres menses a die aditæ hæreditatis.

6 Concluditur ergo, quod duo sunt casus, in quibus terminus quinquennii non currit contra quemcumque creditorem ad petendam separationem.

Primo, quando in vita debitoris defuncti fuit factus concursus.

Secundo quando hæreditas adita fuit cum beneficio inventarii.

7 Cæterum si hæreditas adita fuit absque beneficio inventarii, hæres pro suo credito non potest petere separationem, quia confunduntur actiones.

Verum alii creditores, qui non sunt hæredes, petere possunt separationem infra quinquennium, ut supra.

8 Et si per dictos creditores, qui non sunt hæredes, petita fuerit separatio, & deinde hæreditas defuncti, non reperitur sufficiens, iidem creditores non possunt variare, & concurrere super bonis hæredis, *d. l. 1. §. sciendum, & l. creditores in 1. D. de separat. Capunus de pactis n. 18.* nisi adesset juxta causa ignorantiæ.

9 Et separatio locum non habet, quando hæres alienavit bona fide, *l. 2. ubi Glos. de separat.*

Nec separatio locum habet super re, quæ reperitur alienata ab hærede ante separationem petitam, *l. 2. ubi glos. D. de separationib.*, quod intelligitur, si sit alienatio, vel solvitur creditoribus.

Secus si constituat pignus super re hæreditaria, quia tunc res remanet in suo dominio, suoque nomine possidetur a creditore, *l. prima §. sciendum, D. de separat. Salgad. d. par. 1. cap. 9. num. 25.*

10 Et hæres cum beneficio *legis, & inventarii*, ut possit suum creditum consequi ab hæreditate, debet prius obtinere, ut detur Curator hæreditati prædictæ, qui defendat hæreditatem, & contra eum dirigere libellum, citando etiam alios creditores hæreditatis, ut concludit *Salgad. in labyrint. cred. par. 1. cap. 9. nu. 38.* cum *Trentacinq. lib. 3. resol. 56. nu. 21. Gratian. discept. 932.* & aliis ibi citatis.

11 Separationem amittunt creditores, qui noviter cum hærede contraxerunt, accipientes cautionem, aut pignora pro securitate eorum crediti, *l. 1. §. 8. illud sciendum, & §§. seq. ff. de separat.*

C A P. LXXVIII.

De Collatione bonorum.

S U M M A R I U M.

Collatio quid sit, & quomodo fit, num. 1.

Filius, vel filia petens portionem hæreditatis Paternæ, vel Maternæ tenetur conferre bona ante a parentibus defunctis accepta; sed non conferuntur castrensia, & quasi, num. 2.

Expensæ causa studiorum quando filius tenetur conferre, & quando non, num. 3.

Pecunia impensa causa studii, vel causa Matrimonii, vel causa librorum, an conferenda inter filios, num. 4.

Divisio inter Fratres, an facienda per sortem, an per fratrem majorem, & an si unus possideat longo tempore, bona, alter sciens, et patiens intelligatur hæreditatem repudiasse, num. 5.

Collatio in quibus casibus cessat, & ubi fieri debet, an cogatur bona accepta in collationem ponere, num. 6.

Collatio dotis quando maritus non est solvendo, quomodo fieri debet, num. 7.

1 Collatio nihil aliud est, quam bonorum suorum communicatio, quasi in communi latio.

Et fit re ipsa, conferendo scilicet dotem, & alia data, vel tanto minus, accipiendo de bonis paternis, quanto antea acceptum est.

2 Et fit inter filios, & filias defuncto patre, vel matre, si filius, vel filia petit portionem hæreditatis paternæ, vel maternæ tenetur conferre bona ante a parentibus accepta, ut *toto tit. ff. & Cod. de collat.*

Et hoc intelligitur de dote, & aliis bonis profectitiis a Patre, vel a Matre datis; quia hodie non conferuntur Adventitia, Castrensia, vel quasi Castrensia.

3 Nec filius tenetur conferre expensas, quas pater ipsi studenti caussa studiorum subministravit, quando filius non habuit aliqua bona penes Patrem, *l. quæ pater ff. de collat.*

Quæ regula limitatur, quando filius renunciavit successioni paternæ absque juramento, quæ sine juramento & si non valet, tamen renunciatio operatur, ut dictæ expensæ computentur in ejus partem, *Bald. Salicet. & de Castro in l. pactum 3. ff. de collat.*

4 Et an debet collationari inter filios pecunia impensa a patre causa studii, vel causa matrimonii filii ducentis uxorem, vel causa librorum ad filium scholarem, sicut equi, & Arma filio eunti ad militiam. Et
5 an pro facienda divisione detur optio primogenito, vel divisio fiat per sortem, & an ex diutina possessione præsumatur facta divisio inter fratres, & an si unus possideat omnia bona hæreditaria longo tempore, sciente, & patiente altero fratre, an is intelligatur hæreditatem repudiasse, te remitto *ad Oinot. dicto tit. 6. lib. 4. §. quadam Actiones de action. familiæ*

erci-

ercifcund. num. 50., & feq. fol. 1579.

6 Collatio inter hæredes fit, etiam fi unus heres fit in uno obulo. In duobus tamen cafibus ceffat collatio.

Primo, cum pater eam in teftamento prohibuerit, *Auth.ex Teftam.C.de collat.*

Secundo, quoties ille, a quo petitur collatio, patris heres effe recufat, *l.ex caufa C.famil. ercifc.* Ita hæc omnia concludit *de Marin. lib.2.refol.45.num.35. & 36.* & vide *Decium conf.54. Caffaneum ad Confuet. Burgund.de fucceff.rub.7.num.4.fol.243., e 246.num.* 54. qui tradunt plenè fubjectam collationem, & *Aymon.conf.525.*quæritur, & *textus in leg.ex parte §.teftam. ff. famil.ercifc.*

Collatio bonorum, ubi fieri debet, nemo cogitur fpecificè illa bona in collationem ponere, fed alternativè, vel per æquipollens.

7 Collatio dotis non fit, ubi maritus non eft folvendo, fed debet conferri folum, quod maritus folvere poteft, *l.1.§.cum dos ff.de collat. dotis.*

Sed hodie per *Auth. quo locum C.de collat. verf. his ceffantibus*, debet conferri actio ad dotem, licet inanis, *Afflict.dec.247.*

C A P. LXXIX.

De Praxi Juris offerendi, five prælationis.

S U M M A R I U M.

Creditor pofterior poteft anteriori creditori creditum offerre cum ufuris debitis, compenfatis tamen quantitatibus tempore oblationis perceptis, fed oblatio debet effe realis, non verbalis, & affignatur ratio, num.1.

Creditor anterior fi vendit jure creditoris vigore pacti, vel vigore legis, tunc non competit jus offerendi pofteriori creditori contra emptorem, num.2.

Quæ conclufio novem modis limitatur, & narrantur dicti novem modi, num.3.

Jus offerendi competit etiam debitori adverfus creditorem, etiam poft fententiam, ante tamen appretium, fecus fi debitor effet pupillus, vel minor, num.4.

Tertius poffeffor offerendo totum creditum, etiam fi res minoris valeat, poteft fe tueri adverfus creditorem agentem hypothecaria fuper re, cum limitatione, & diftinctione, & affignatur ratio, num.5.

Tertio poffeffori competit dictum jus offerendi contra creditorem, etiam fi fit injuftus, poffeffor, num 6.

Tertius poffeffor quando eft injuftus, an prætendere poffit jurium ceffionem a creditore, ficut prætendere poteft juftus poffeffor? num.7.

Poffeffor, five emptor, qui caufam habet a primo creditore vendente jure creditoris ex pacto, vel legis authoritate, eft fecurus a jure offerendi, vel ab alia quacumque moleftia; fecus quando debitor voluntarie diftrahit in alium, etiam fi pretium folvatur primo creditori, quia tunc pofteriori creditori competit jus offerendi, num.8.

Debitor, quando rem primo creditori vendiderit, vel infolutum dederit, aut Judex illam primo creditori adjudicaverit, & ufus non fuerit creditor pacto, vel poteftate a lege tributa, tunc aliorum creditorum hypotheca non funt refolutæ, & pofteriori competit jus offerendi, etiam fi creditor fecundus emit a primo creditore, num.9.

Jus offerendi in tantum competit pofteriori creditori, in quantum de pretio non fit fatisfactum primo creditori, five venditio fiat fubhafta, five per partem ad inftantiam fecundi creditoris, num.10.

Creditor anterior quando per fuppofitam perfonam emit rem fubhaftatam ad inftantiam fecundi creditoris, tunc pofteriori creditori competit jus offerendi, quia hypotheca pofteriorum non cenfetur extincta, num.11.

Jus offerendi tunc non competit, quando res fubhaftatur ad inftantiam, five anterioris, five pofterioris creditoris prævia citatione omnium creditorum, & pretium liberatur cum cautione de reftituendo cui, quibus, & quando, quia per dictam cautionem pretium cenfetur extare, num.12.

Primo creditori non competit jus offerendi contra fecundum, quia in pari caufa, melior eft conditio poffidentis, num.13.

Primo creditori tunc competit jus offerendi, quando tertius poffidet rem, etiam fi fecundus creditor ante oblationem primi obtulerit, & depofuerit creditum, & etiam fi fecundus creditor emerit fubhafta ad inftantiam primi creditoris, tunc pofterior creditor habet jus offerendi contra fecundum ementem; dummodò tamen pofteriores non fuerint citati, ut fupra, num.14.

Jus offerendi creditoribus non competit contra mulierem affecuratam fuper bonis viri vergentis ad inopiam, num.15.

Jus offerendi præfcribitur per triginta annos, & infrà 30. annos femper proponi poteft, rejecta opinione, quod poftea proponi poffit, num.16.

Hac praxis Juris offerendi, ubi fundatur, & datur formula decreti, cum advertimentis, num.17.

Formula decretorum, num.18.

Multi funt cafus, quibus creditor pofterior præfertur creditori anteriori per jus offerendi.

1 Primus cafus eft, quando pofterior creditor poteft anteriori creditori offerre creditum cum ufuris debitis, compenfatis tamen quantitatibus tempore obligationis perceptis, *de Franch.decif.*12. fic decifum refert *Dom.Conf.Rofa in prax.civ. decr. cap.1. num.144. fol.49.*

Imo offerre tenetur pretium ex beneficio temporis auctum, *de Rofa* ubi fupra *num.157. Rovit.decif.24. Merlin.centur.1.controv.93.num.11.de Marin.refolut.* 219.*num.2.Maftril.dec.*201.*num.15.& 17.*

Et fic anterior creditor confequitur, quod ei debetur, & pofterior creditor in confolationem amiffi crediti habet rem.

Oblatio tamen non debet effe verbalis, fed realis, mediante pecunia oblata, depofita, & obfignata, & ultrò tradita.

Si vero debitum effet illiquidum, & intricatum, tunc fufficit verbalis oblatio ad finem evitandi moram, pœnam, & aliud præjudicium.

Non autem ex verbali oblatione aliqua actio acquiritur. Conclufio hæc procedit tam in cafu, quo res obligata, data, vel vendita fit per debitorem infolutum anteriori creditori; quam in cafu, quo a Judice adjudicata fit, & in cafu, quo quis rem poffidet titulo adjudicationis, five ipfe creditor poffidet, five alteri vendiderit; nam contra emptorem etiam competit pofteriori creditori ius offerendi, & contra dictum emptorem fufficit offerre primum debitum, nec ad aliud tenetur, *Afflict. dec.10.num.2.* quem citat, & fequitur *de Marin.lib.1.refol.219.num.1.*

2 Quæ conclufio limitatur, quando res effet per anteriorem creditorem jure creditoris vendita, *de Marin.loco cit. nu.1.* ubi dicit hunc effe proprium cafum *tex.in l.1.in princ.C.fi antiq.cred.*

Et rationem affignat, quia facultas vendendi pignus oritur ex licentia, quam habet a lege, quæ facultas præceffit obligationem fecundi creditoris.

Jure creditoris venditio dicitur facta duobus modis, vel ex conventione, & pacto facto cum debitore de vendendo rem hypothecatam credito anterioris creditoris, five ipfe vendiderit, five Judicis authoritate vendi curaverit, obligationes pofteriorum cre-

dit

ditorum resolvuntur, quia dependent ex facto debitoris post constitutum pignus primo creditori, nam venditio fit ex causa antecedenti, unde resoluto jure datoris, scilicet debitoris, resolvitur jus acceptoris, scilicet posterioris creditoris, *tex.* est *in l.lex vectigali ff. de pignoribus*, cum aliis concordantibus, *de Marin. d.l.1.resol.*336. *num.*13.

Altero modo jure creditoris dicitur venditio facta, quando ex pignoris constitutione ex ipsa lege anterior creditor facultatem habet vendendi tamquam Dominus rem, quam si tertio emptori vendit, vel si a Judice vendi curat, dicta venditio dependet ex facto venditoris ex causa antecedenti, unde resolvuntur actiones, hypothecæ, & obligationes posterioris creditoris.

Quo casu posterior creditor agere non potest contra emptorem causam habentem a primo creditore rem vendente jure suo, ex pacto, & legis authoritate, quia hypotheca posterioris creditoris fuit resoluta.

Casus, in quibus jus offerendi, sive prælationis admittitur, non obstante, quod venditio fiat per primum Creditorem.

3 Novem casus enumerat *de Marin.* ad limitationem dictæ conclusionis.

Primo, si primus creditor vendat fidejussori principalis debitoris, emens habet jus offerendi debitum, juxta *gloss.in leg.*1.*in verb.vendidisset*, & juxta *tex. in l.*2. *ff.de distract.pignorum*, ubi *Bart.*

Secundo, quando primus creditor vendit creditori posteriori, tunc alius creditor posterior potest offerre debitum creditori ementi, *l. cum secundus §.fin. cum l.seq. ff. de distract. pignorum*, *Anna cons.* 37. *num.*2.

Tertio, quando ad creditoris instantiam res subhasta adjudicata esset, etiam priori creditori, dummodo posterior creditor non sit præsens, qui potuit licitare, & non licitavit, & ita intelligitur *decis.*69. *de Franch.* & ita decisum refert *Thesaur.decis.*157.*& ibi Filius.*

Quarto si venditio facta per primum creditorem esset invalida, quia venditio fuit facta ante tempus, vel juris ordine non servato, vel simili, hoc casu posterior creditor potest alienationem revocare, debitum offerendo, *Gloss.* ex *l.* 2. *C.si antiquior creditor, verb.recte distrahente, de Franch.dec.*224.

Quinto, in venditione uni ex fratribus debitoris facta, tunc frater habet jus offerendi pretium, ut recuperet dictam rem communem, *l.fin.§.quatuor ff.de legat.*2. *Alex.l.*1 *num.*4.*C.de dolo.*

Sexto, quando venditio fuisset facta hæredi debitoris, tunc secundo creditori jus offerendi competit, etiam si hæres debitoris emerit, antequam hæreditati se immiscuisset, quia hæres personam defuncti repræsentat.

Sed hoc est intelligendum, quando hæres adiisset absque beneficio *legis, & inventarii*, quia cum dicto beneficio extraneus reputatur, & tali casu non competeret jus offerendi, *l. fin. §. & si præfatam C.de jure deliberandi.*

Septimo, quando jure creditoris venditio facta esset, cum pacto, ut debitori liceat rem recuperare pretio restituto.

4 Si debitor, in cujus odium pignus venditum fit, esset pupillus, vel minor, aut juxtâ causa absens, ob quam posset in integrum restitui adversus venditionem jure creditoris factam, per *text. in l. si creditor §.*1. *ff. de distractione pignorum*, *Salyc. in l.*2. *C. si antiq.cred.*

Nono, quando in venditione facta jure creditoris adest læsio ultra sextam, tunc saltem tenetur justum pretium supplere ad beneficium posterioris creditoris, habito respectu tempore emptionis, *de Franch. decis.* 224.*de Marin.loco cit.*

5 Secundus casus juris offerendi, seu secunda conclusio est: quod ipsi debitori dictum jus competit adversus suum creditorem hypothecaria agentem etiam post sententiam, ante tamen appretium, quia post appretium factum translatum dicitur dominium in beneficium creditoris, cui res adiudicatur, & proinde stante dominio translato jus offerendi amplius non competit debitori, *de Marin.lib.*1.*dict.resol.*a 19.*num.*17.*& decis.Afflict.*187. ubi *Ursil.* & *Addentes*, *Capyc. decis.*41.*&* 202.*de Franch.decis.*145.*nu.*4. *Rovit.prag.*1.*de assist.num.*4. Rejecto *Muta dec.*59.*num.*32.

Quæ conclusio limitatur in casu, quo debitor esset pupillus, vel minor, quibus jus offerendi competit etiam post adjudicationem, & appretium factum, *Merlin. contr.* 93. *cent.* 1. quem citat, & approbat *de Marin.loco cit.*

6 Tertius casus, sive tertia conclusio est, ubi res possidetur a tertio possessore, qui si vult rem pro se retinere, & se tueri adversus creditorem agentem hypothecaria, dictus tertius possessor potest, & debet offerre totum creditum, etiam si res minoris valeat, per *Text.in l.Paulus §.*1. *D.quibus modis pignus, & hypotheca solv.* ubi *Bartol. & de Marinis dicta resolut.* 219.*num.*18.

Quæ conclusio limitatur, ubi dictus tertius possessor aliquod jus retinendi haberet, ut si meliorationes in re fecisset, tunc non totum creditum, sed tantum rei valorem offerre tenetur, habito respectu ad tempus oblationis, non autem ad tempus, quo ipse possessor emit rem, quia augmentum ex beneficio temporis factum cedit in beneficium creditoris, & possessor tenetur solvere valorem præsentis temporis, deducto pretio meliorationum.

At si augmentum ex facto, & diligentia possessoris processit, tunc possessor, etiam si minus impendit, deducere potest totum valorem meliorationum.

Non obstante *Tex.in l.fund.ff.de resc.vend.* statuente reficiendum esse, quod impensum est, & non id, quo res melior effecta est.

Ratio est, quia *dictus Text. in l. fundo* habet locum, quando fundus a domino vindicatur, non autem, quando ad instantiam creditoris jure hypothecæ agitur, nam contra creditorem deductio fit totius valoris meliorationum, *de Marin. dict.resolut.*a 19.*num.*26.ubi allegat *de Franc.*qui sic decisum refert *dec.* 38. *num.*1.*&* 2.

7 Dicta conclusio, sive tertius casus ampliatur, ut jus offerendi competat tertio possessori justo, sive injusto contra creditorem agentem hypothecaria, per *Text.in dict.l.Paulus §.*1. *ff quibus modis pignus, vel hypotheca solvatur*, cum hac distinctione tamen, quod

Justus possessor potest petere a creditore jurium cessionem, & creditor tenetur cedere, per *Text. in l. mulier ff. qui potior. in pignore habeantur*, *de Marin. loc.cit.num.*22.

Sed injustus possessor, an hoc prætendere possit, contendunt DD., nam aliqui concludunt non posse creditorem cogi; aliqui, quod sic, *de Marin. loco cit.num.*22.

8 Demum conclusio sit, quod ubi emptor causam habet a primo creditore, vendente jure suo ex pacto, vel legis authoritate sibi tributa, ut supra dictum est, per hujusmodi venditionem resoluta censetur omnis obligatio creditorum, & proinde hoc casu dictus emptor securus est a jure offerendi, & ab alia quacumque molestia, per *Text. in l.cum prior* 3. *ff.de distract. pign.*ibi: *cum prior creditor pignus jure conventionis vendidit, secundo creditori non superesse jus offerendæ pecuniæ convenit.*

Con-

Concordat *Text. in l.1. in princ. & l.2. Cod. si antiquior creditor, & in l. quia creditore, ff. de distract. pignorum*, & decisum refert *Afflict. decis.* 16. ubi *Ursill. num.* 12. *de Franch. decis.* 69. & 224. *Episcopus Ricc. collect.* 67. *Thes. decis.* 157. *num.* 8. *Moretius in tract. de secundo creditore offerente*, impresso post ejus *Consilia num.* 16.

Verum in casu, quo primus creditor non vendit jure creditoris, sed ipse debitor voluntariè distrahit in alium; tunc licet pretium solvatur primo creditori, competit secundo creditori jus offerendi contra dictum emptorem; quia resoluta non fuit hypotheca in præjudicium aliorum creditorum, per eundem *Text. in l. cum prior* 3. *ff. de distract. pign.* ibi: *Si tamen debitor non interveniente creditore pignus vendiderit, ejusque pretium priori creditori solverit, emptori poterit offerri.*

Concordat *Text. in l. res pignori C. de remiss. pign. & l. si debitor C. de distract. pign.*

9 Eadem conclusio viget, quando debitor rem primo creditori vendiderit, vel insolutum dederit, aut Judex illam primo creditori adjudicaverit.

Et ratio est, quia tunc aliorum creditorum hypothecæ resolutæ non fuerunt, cum creditor ea potestate sibi ex pacto, vel a lege tributa usus non fuerit; sed a debitore, vel a Judice rem accepit, potius tuendi pignoris causa, quam dominium obtinendi, *dicta l.1. §. cum autem Cod. si antiquior creditor, de Franch. dec.* 453. *de Marin. lib.1. resol.* 336. *num.* 16. *Afflict. dict. dec.* 16. *nu.* 4. & 5.

Dicta conclusio ampliatur etiam in casu, quo secundus creditor emit a primo creditore, quia emisse censetur potius pignoris causa servandi, quam dominium acquirendi, ideo tam posteriori creditori, quam ipsi debitori competit jus offerendi, per *Text. in l. cum posterior ff. de distract. pign. de Marin. d. lib. 1. resol.* 336. *num.* 6.

10 Infertur hinc, quod sive venditio sit facta subhasta, vel per partem, non dicitur facta jure creditoris, quando fit ad instantiam secundi creditoris, sed facta per modum executionis judicialis, quo casu factum Judicis, factum partis dicitur.

Et in tantum dicitur extincta hypotheca primi creditoris, in quantum de pretio sit satisfactum primò creditori. Per solutionem enim tollitur omnis obligatio, *de Marin. lib.1. resol.* 336. *num.* 28. ubi respondet contrariis, & declarat.

11 Nota, quod si res subhastetur per Judicem ad instantiam secundi creditoris si creditor anterior per suppositam personam rem subhastatam emeret, tunc posteriori creditori jus offerendi competit, quia tunc hypothecæ posteriorum non censentur extinctæ, *de Luca ad Franch. obs.* 456. *num.* 5. & *meliorat. ad Reg. de Marin. resol.* 336. *num.* 5.

12 Verum si ad instantiam cujusvis creditoris, sive anterioris, sive posterioris prævia citatione omnium creditorum; vel prævia graduatione creditorum, per edictum res venditur, & pretium liberatur cum cautione, ut restituatur cui, quibus, & quando; tunc emptor molestari non potest, neque per jus offerendi, *Card. de Luca de credit. discurs.* 142. *nu.* 6. & *D. Carolus de Luca ad Reg. de Marin. resol.* 276. *in fine.* Pretium enim tunc dicitur extare, & super pretio, & non super re datur conversio.

13 Nota etiam, quod possidente secundo creditore, tunc primo creditori non licebit jus offerendi, nam præfertur secundus, ex regula, *quod in pari causa, melior est conditio possidentis.*

14 Nisi possideret tertius, quo casu præfertur primus creditor, etiamsi secundus creditor ante oblationem primi obtulerit, & deposuerit creditum.

Et etiamsi secundus creditor emerit subhasta ad instantiam primi creditoris, quo casu posterior creditor habebit jus offerendi contra secundum creditorem ementem, per rationes, ut supra, & per *D. Carol. de Luca ad de Marinis, resol.* 219. *num.* 6. adductas.

Quæ conclusio semper est intelligenda, data de hoc posterioris creditoris ignorantia; secus, quando posteriores creditores fuerunt citati in actu adjudicationis in beneficium anterioris creditoris faciendæ, & spreto jure offerendi passi sunt, ut adjudicatio ad beneficium anterioris creditoris effectum sortiatur, *de Marinis dicta resolut.* 219. *num.* 8. *in fine, Rodoer. ibi num.* 4.

Vel quando secundus creditor in subhastatione fuisset præsens, *Thesaur. dec.* 157. *de Marin. resol.* 219. *num.* 8. *d. Cons. Rosa in prax. civ. decr. cap.* 1. *num.* 160. *fol.* 49. licèt contrarium concludat *de Franch. dec.* 169. *num.* 12. ex eo quia, licèt sit præsens, scit jus suum offerendi duraturum contra ementem.

15 Demum contra mulierem assecuratam super bonis viri vergentis ad inopiam, non competit creditoribus jus offerendi, *Rodoer. ad de Marin. resol.* 219. *nu.* 12. & *resol.* 20. *cum quatuor limit. ibi.*

16 Jus offerendi proponi potest infra triginta annos, & deinde præscribitur, *Rodoer. in dicta resol. de Marin. resol.* 219. *num.* 14. *de Franch. dec.* 69. *num.* 11. *Thesaur. decis.* 157. rejectis dicentibus, proponi posse post triginta annos.

17 Hæc praxis juris offerendi, *dict. Consiliarius de Rosa in praxi civili decretorum cap.* 1. *num.* 164. *fol.* 28. dicit, quod fundatur *in l.1. & l. prior C. qui potior. in pignor. habeantur, l. secundus C. de pignoribus, l. 1. C. si antiquior Creditor, l. prior §. sciendum, l. quærebatur ff. qui potior. in pignore habeantur, l.3. §.2. ff. de distractione pignorum.*

Formula decreti apud dict. Dom. Cons. de Rosa d. cap. 1. num. 164.

Die, &c.

Visis comparitione per N. creditorem posteriorem præsentata *fol.* Fide depositi pretii domus *fol.* Decreto adjudicationis in beneficium N. creditoris anterioris *fol.* Per S. Cons. provisum, & decretum est, quod supradictum depositum liberetur, & solvatur eidem N. creditori anteriori, præstita cautione de restituendo, cui, quibus, & quando; quia solutione secuta, domus remaneat supradicto N. creditori posteriori, & facta obligatione de non alienando sub pœna nullitatis, &c. absque ordine S. C., sive Domini causæ Commissarii, consignetur possessio per Scribam Causæ.

18 *Formula decreti, quando per oppositiones factas a creditore anteriore fuerit datus terminus.*

N. creditor anterior condemnetur ad relaxandum domum in beneficium N. creditoris posterioris, & depositum liberetur præstita cautione, &c.

Hic advertendum erit, quod si possessio est transitura in personam Ecclesiasticam, debet apponi clausula, *salvo jure cujuslibet.*

Advertendum etiam est, quod sumptus cautionis præstandæ per creditorem anteriorem fieri debent per creditorem posteriorem, ita concludit *dictus Consil. Rosa loco cit. d. cap. 1. in fine, fol. mihi* 28.

C A P. LXXX.

De Testibus nominandis per nomina, & cognomina.

S U M M A R I U M.

PRagm.4. de dilationibus *vulgariter dicta* delli 28. capi *declaratur*, num. 1.

Nomiatio intra Regnum non requirit expressionem nominis, & cognominis testium, rejectis contrarium dicentibus, num. 2.

Neque requirit depositum, sed requirit, ut exprimantur loca, ubi sunt testes recipiendi,

Pragm. 7. de ord. judic. *declaratur*, num. 3.

Conclusio quæstionis declaratur, & assignatur ratio dictæ conclusionis, num. 4.

Scripta per Authorem *in aliis locis declarentur circa nomina, & cognomina testium, exprimenda, vel non*, num. 5.

Testium citatio quando fit separata a requisitoria ad U. J. T. ne divertantur testes ab examine, vel subornationi Adversarii subeant, num. 6.

Decreti formula, ut testes recipiantur, non obstante, quod sit facta publicatio, vel facultat, num. 7.

Testes additi recipiuntur simul cum testibus citatis in termino, num. 8.

Praxis admittendi testes post actum publicationis, & post actum facultatis, unde oritur, & assignatur ratio, num. 9.

POst hæc scripta intertogatus fui ab amico, an in termino summario adversarius potest impedire examen testium, nisi describantur testes per nomina, & cognomina? cum hoc dubium a Practicis nostris non plenè reperiatur enucleatum.

Et ratio dubitandi fuit, quia in Regno habemus
1 *Pragm. 4. de dilationibus*, editam sub die 11. Maii 1612. quæ vulgariter dicitur *Delli 28. capi.*, quæ *nu.* 9. statuit, ibi.

Ordiniamo ancora, che inviolabilmente si osservi la Regia Prammatica circa il fare la nominazione, tanto per dentro, quanto per fuori del Regno, fra cinque giorni, dopo, che sarà dato il termine. Aggiungendo di più, che se per sorte si farà nomina extra Regnum, *e la parte, che la fà, dichiarasse volersi servire di essa, così come fasse fatta nell'ultime parti del Regno, non si debbia ammettere, se non si nomineranno i testimonj per nome, e cognome; e si dichiarino i luoghi, e terre, dove detti testimonj dimorano, osservandosi in tali nominazioni tutto quello, che si osserva nelle nominazioni, che si fanno fuori del Regno, e non servendosi di tale nominazione, s'incorra nella pena istessa, che sta imposta a chi non si serve delle nominazioni fatte fuori di Regno.*

Sed *dicta Pragmatica quarta de dilationib.* loquitur de nominatione extra Regnum facta cum declaratione utendi, ac si esset intra Regnum, tunc enim requiritur expressio loci, nominis, cognominis, & testium, ac si facta esset simpliciter extra Regnum, & tunc fieri debet etiam depositum aureorum quindecim pro quolibet mense, ex dispositione *Pragm. 6. de dilat.* editæ ann. 1509. quæ olim erat *4. de testib.* & incipiebat *Raimundus, &c. Universis, & singulis*, ut dicit *de Franchis decis. 57.*

2 Cujus *Pragmatica* dispositio locum non habet, quando nominatio simpliciter fit intra Regnum, quo casu sufficit exprimere locum, ubi testes degunt, & sunt recipiendi.

Sed non est necessaria nominis, & cognominis expressio, ut aliqui *dictam Pragmaticam quartam de dilationib.* interpretaverunt.

Et *Motillas de gradu citationis num. 3. fol. 64.* dicit v3. *Si intra Regnum fuerit facta nominatio explicare locum debet, ubi testes degunt, absque expressione nominum, & cognominum*, ut *Pragm. 7. de ordine judicior. & stylus inolevit.*

Et *num. 4.* dicit. *Si vero testes sunt extra Regnum, tunc ultra loci explicationem, oportet etiam, ut explicentur eorum nomina, & cognomina*, ut *in dicta Pragm. 4. de dilationib.*

Et *Regens de Marinis ad Reverterium decis. 213. num. 6.* dicit nominationem esse faciendam juxta *Pragmat. 7. de ord. judicior.* quæ tantum mandat, ut manifestentur loca, in quibus testes sunt examinandi.

Unde si quis nominat habere testes Hydrunti, habetur, ac si nominatio facta non esset, dum certa loca, in quibus essent recipiendi testes, non fuerunt manifestata.

3 Verba *dictæ Pragmaticæ 7. de ord. judicior.* sunt, v3 *Quod partes ipsæ responsione manifestare debeant, &c. in quibus locis testes examinare intendunt.*

Et ibi; *quod si partes ipsæ, &c. non manifestaverint loca, in quibus examinare intendant, terminus ipso jure viginti dierum ad probandum statutus intelligitur.*

Et ibi; *quod si fortè ad obtinendam calumniosè majorem dilationem aliqua partium loca distantiora nominaverit, in quibus testes examinare non fecerit, simili pœnæ duarum unciarum subjaceat.*

Quæ pœna est aucta in ducatos quinquaginta per *Pragm. 8. de dilat. §. 5.* editam anno 1666.

4 Concluditur itaque ex *dictis Pragmaticis*, & dictis DD. quod in nominatione facta extra Regnum, etiam ad finem utendi, ac si esset facta intra Regnum requiritur non solum expressio loci, sed expressio nominis, & cognominis testium, ex verbis *dictæ Pragm. 4. in fine*, ibi: *Osservandosi in tali nominazioni tutto quello, che si osserva nelle nominazioni, che si fanno fuori del Regno, e non servendosi di tale nominazione, s'incorra nella stessa pena.*

Sed intra Regnum non requiritur expressio nominis, & cognominis, sed solum expressio loci, ubi sunt testes recipiendi.

5 Et ita intelligenda sunt dicta per me *in Addit. ad Sarnam in prax. civil. nu. 15. fol. 10.*

Et ita intelligenda sunt ea, quæ Ego ipse dixi *in hoc tertio tomo part. 1. cap. 14. de testium præsentium receptione num. 11. fol. 53. verb. Hodie in Regno*, sed melius a me explicata sunt *in cap. 15. num. 11. & sequentibus.*

6 Et Doctores dicentes posse fieri requisitorsam parti ad videndum juramenta testium absque nomine, & cognomine testium per citationem separatam, quando est timor subornationis, vel suspicio, quod testes divertantur, & non examinentur, ut ego dixi *in d. cap. 14. fol. 53. d. num. 11. vers. poterit in uno casu*, & dixi cum *Sarno in mea Additione §. 5. fol. 10. in praxi civil. & de Mari ad Gizzar. decis. 27.* ex *Bald. in l. fin. C. de edendo num. 16. vers. quæritur decis. in cap. 1. n. 158.* post *vers. 8. limit. extra de probat.*

Dicta conclusio intelligenda est in nominatione testium, quæ fit extra Regnum, etiam cum declaratione utendi, ac si esset facta intra Regnum.

At si nominatio testium fieret intra Regnum, tunc non requiritur expressio nominis, & cognominis.

Et tanto minus requiritur expressio nominis, & cognominis in termino summario, ubi non citantur testes, sed summariè producuntur.

Testis enim productus summariè a parte, non spontaneus dicitur, nec suspectus reputatur, *Petr. rit. 175. nu. 4. & Farinac. qu. 80. nu. 11.* post *Castr. in l. qua omnium num. 4. ff. de procuratorib.*

7 Et *Dom. Franciscus Maradei ad singul. patrit 392.*

ad

ad pragm. 3. de testium refrænatione num. 3. fol. 392. dicit, quod facta publicatione, imo facta monitione super expeditione causæ, si testes nominati, & expressi in citatione ad testes, & in termino citati, justo impedimento non sunt examinati, fit decretum, *quod testes in termino citati recipiantur, & habeatur ea ratio, quæ de jure habenda erit*, ita *Caravit. sup. rit.* 69. *nu.* 6. *& in rit.* 174. *nu.* 4.

Et in termino summario, in quo non expeditur citatio ad testes, nec fit publicatio, sed facultas, quando prætenditur fieri examen testium post hunc actum, fit decretum, *quod pars infra tot dies valeat producere testes, de quibus habeatur ea ratio, quæ de jure, &c.*

Hanc praxim docuit etiam *Thorus in supplemento verb terminus ad dicendum, & Dominus Consiliar. Rosa in sua praxi civili decretor.*

Et *Dominus Consiliarius Petra ritu* 78. *num.* 2. *fol.* 407. dicit, quod de hoc in Regno dubitari non amplius licet; & ita docet etiam *Vivius dec.* 170. & alii ibi.

8 Et testibus additis post citationem ad testes elapsu termino practicatur etiam illos recipi insimul cum aliis testibus in termino citatis, & nutatis in citatione ad testes, ut decisum refert *Thorus in compendio decisionum par.* 3. *sess.* 3. *verbo testes additi fol.* 168.

9 Et dicta praxis admittendi testes post factam publicationem in causis ordinariis, & post actum facultatis in causis summariis oritur a dispositione *pragmat. tertiæ de testium refrænatione*, ut ego dixi *in hoc tertio tomo par.* 1. *cap.* 15. *num.* 31. *versic. Quæ praxis*, ubi justo impedimento non fuerunt testes examinati, juris dispositioni reliquit, quæ *Pragmatica* fuit edita anno 1477.

Unde ex universali Praxi in Regno, si testes citati fuerint in mora, tunc fiet decretum, quod recipiantur post terminum.

Ubi dixi, quod laodabilis est dicta praxis, attenta dispositione *Capituli Regni detestante in Rit.* 288. ubi mandatur, quod Judex procedat sola facti veritate inspecta.

Et attenta dispositione *Pragmaticæ primæ de ordin. judicior*, quæ incipit *Dispendia litium*, quæ mandat similiter procedi sine figura judicii, & sola facti veritate inspecta.

Merito *Caravita* concludit *in dict. ritu* 288. *num.* 20. quod legitimæ, & necessariæ probationes non sunt committendæ, per *Clement. sæpe de verborum significatione*.

Et quando citra culpam ligaturis, sed dolo, & arte adversarii, aut ex mora examinatoris testes non sunt recepti, tunc recipi possunt, etiam post publicatum, *de Franch. decis.* 372. *Riccius collect.* 132. *Guidon Pap. decis.* 24. *Rovitus pragm.* 2. *de testium refrænatione*.

Et officium Judicis est indagare veritatem.

IN LEONARDI RICCII PRAXIM,

DE ACTIONIBUS, ET EXCEPTIONIBUS.

ADDITIONES

U.J.D. D. PHIL. FERDINANDI DE CARO.

CUM NOVIS MANTISSIS

R. D. XAVERII GRATIANI.

ADDIT. AD PRÆLUDIUM TOTIUS OPERIS.

ADDIT. DE CARO AD PRÆLUDIUM.

1. *Principiorum præcipua cognitio.*
2. *Scientiæ laboribus comparantur.*
3. *Ariſtotelis dictum.*
4. Riccius *extraxit principia ad praxim convolat.*
5. *Omnis actio utilis eſſe debet.*
6. *Prima frons libri decipit.*
7. *Ovidii dictum.*

Sicuti in ædificiis fundamentum, ſine quo nec parietes, nec conclavia ſtare, nec tecta poſ-
1 ſunt; ita in ſcientiis adipiſcendis, & in qualibet arte præcipua cognitio eſt principiorum, quæ idcirco, & ipſa fundamenta dicuntur: quom enim ſcientiæ natura nobis non inſint, non niſi magna cultura, nec niſi gradatim proveniunt; ideoque præcognitis quæque ſuis, non ſecus
2 ac fundamentis nituntur: Ait enim *Ariſtoteles* in princip. analyticor. poſter.: *Doctrina omnis, omniſque diſciplina, quæ intelligentia, & meditatione conſtat, ex antecedente fit cognitione.* Haud
3 aliter *Riccius* peractis ſummariis judiciis, partimque ex ordinariis ad proceſſum recte inſtruendum concernentibus gradatim ad reliqua prove-
4 nit, velut eorum, quæ ſcribenda ſuperſunt præparatoria, & adjumenta; enucleatis idcirco verborum ſignificationibus, æthimologiis, & definitionibus, ad judiciorum, cauſarumque praxim, & exercitium progreditur.

Sed nos nimium in præludio morari nequa-
5 quam decet, ne inutilia pertractantes, redarguamur a Phædro *lib.3. fab.17.*

Niſi utile eſt quod facimus, ſtulta eſt gloria.

Unum tamen lectori benevolo hortatum, monitumque operæ pretium duximus, ne primo aſpectu contemnat, & inconſulte rejiciat opus, an-
6 tequam latentia ſingula interiora cognoverit; etenim ſcribit cit. Phædr. *lib. 4. fab. 1. Decipit frons prima multos; & rara mens intelligit, quod interiore condidit cura angulo.*

Ne igitur in cardine ſtemus, & in veſtibulo: apte namque cadit in libro, quod de terra ceci-
7 nit Ovid. *de remed. amor. lib.1.*

Terra ſalutiferas herbas, eademque nocentes
Nutrit, & urticæ proxima ſæpe roſa eſt.

ADDIT. DE CARO AD CAP.I.

De Actionibus ad hodiernam praxim aptis.

1. *Continuatio tituli.*
2. *Actionis definitio.*
3. *Actiones quo jure introductæ?*
4. *Nulla gens vixit ſine legibus.*
5. *Rerum dominia, & obligationes, unde actiones ex jure gentium ſunt.*
6. Pomponii *reſponſum expungitur.*
7. *Ante XII. tabulas Romani Reges quoque jura dabant.*

In prioribus libris de perſonis, & de rebus viſum ſit, de obligationibus, quas actio-
1 nes reſpiciunt tertia ſupereſt pertractatio: Actio quidem obligationis effectus eſt, & filia, eſt via & medium per quod ad id, quod noſtrum eſt, aut nobis debetur, niſi ultro præſtetur, perve-
2 nitur, & auſertur invitis. Timæus Fab. *diſp. de action. theſ.1.*

Ex quo jure actiones proficiſcantur, ex jure gentium, an ex jure civili, ſeu utrum cauſa
3 remota actionum jus gentium ſit, an jus civile? quæſtio eſt inter interpretes; ſed certum eſt, nullam gentem vixiſſe, aut vivere potuiſſe abſque legibus, & magiſtratibus, quorum imperia juris gentium eſſe, pro comperto eſt. Ipſa naturalis ratio omnes docet, ſine publica auctorita-
4 te nullam hominum ſocietatem conſiſtere poſſe, quæ publica auctoritas circa judiciales perſecutiones, ſive civiles, ſive criminales quam ma-
5 xime verſatur, & apud omnes conſtat, rerum dominia, atque obligationes, quæ cauſæ ſunt actionum proximæ, originem, ex jura gentium trahere. Caſſiodor. *lib.4. var. epiſt.10.*
6 Neque obſtat *Pomponii* reſponſum in *L. 2. §. his legibus 6. ff. de orig. jur.*, in quo habetur, ex Legibus XII. Tabularum eſſe actiones, quibus inter ſe homines diſceptarent; quia Juriſconſultus de forma actionum accidentali, juriſque Romani propria, quam ſcilicet a Prudentibus acceperunt compoſitis certis, ac ſolemnibus formulis: Anne totis ante tercentis annis nemo cum alio agere in *U*rbe potuit, aut quia
7 regia majeſtate pleraque terminabantur, nulla petitio, nulla imploratio fuit neceſſaria? *L. 6. ff. de juſtit. & jur. L. rerum 25. ff. de act. rer. amot.*

ADDIT. DE CARO AD CAP.II.

De Actionibus Civilibus, & Prætoriis.

1 *Actio valde late patet.*
2 *In foro actio quid ſit?*
3 *Jus civile quid?*
4 *Actiones prætoriæ, & civiles quid?*
5 *Prætor quomodo juris condendi poteſtatem habuit?*

Actionis nomen latiſſime patet, & omnem viventium operationem, quæ paſſioni opponi-
1 tur, comprehendit; quoad uſum vero forenſem, ceteris prætermiſſis, actio eſt, quæ cum alia perſona fit judicio, fit interdicto, quare actio prædicatur de omni lite, & cauſa, ſive civili, ſive criminali, in qua alias fere utimur *accuſationis* verbo *L. ult. de privileg. delict. L. 1. de crim. ſtell. L 8. de accuſat. L.4. C. de edendo.*

Actiones civiles ex jure civili deſcendere, ſcribit *Riccius*; Jus autem civile intelligitur, quod ex legibus, plebiſcitis, Senatus conſultis, decretis Principum, auctoritate Prudentium venit.

Actiones Prætoriæ ex jure Prætorio, quod juris civilis adjuvandi, ſupplendi, corrigendi
4 gratia Magiſtratus introduxerunt. Papinian. in *L. 7 de juſt. & jur.*

Unde

Unde autem juris condendi potestas Prætori
data est, qui tamquam magistratus jus dicendo,
non condendo, quod Majestatis tantum est, præ-
positus, juris civilis custos, non Arbiter fuit?
Nulla quidem lex reperitur, qua hujusmodi po-
testas uspiam Prætori data fuit; Sed existimant
interpretes, Prætores ab initio jure magistratus
edicta tantùm proposuisse, de quibus rebus &
tamquam jusdicturi essent. *L. 2. §. eodem tem-
pore 10. de orig. jur.* Temporis autem progressu,
non obtinente populo, hoc simul usurpasse, ut
edicendo etiam jus constituerent; sed eorum ta-
men edicta minorem vim quam leges habuerant,
nec abrogare jus constitutum, aut receptum pos-
sent, sed tantum adjuvare, supplere, corrigere,
hoc est juris civilis rigorem mitigare. *L. cum
sponsus 22. § 4. de Publ. in rem. ad l. t 2. o. 1. de
bon. poss. L. 7. § 1. de just. & jur.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. III.

De actionibus rei persecutoriæ, pœnalibus,
& mixtis in simplum, vel in duplum,
& de actionibus bonæ fidei,
& stricti juris.

1. *Actiones rei persecutoriæ quænam sunt.*
2. *Dantur heredibus, & in heredes.*
3. *Ex delicto an dentur in heredes?*
4. *Actiones pænales, & mixtæ quænam?*
5. *Actio fam. herciscundæ, communi dividundo, & fi-
nium regundorum sunt mixtæ.*
6. *Ratio adducitur.*
7. *Origine sunt in personam, fine, & effectu sunt
mixtæ.*

PRaxim multarum actionum scripsimus, & i-
dem *Riccius* scripsit in anterioribus partibus,
ubi de assistentia, petitione hereditatis, sive de
præambulis, legatis, legitima, emphyteusi, as-
securatione dotium, & similibus, &c. factus fuit
sermo.

Illæ omnes rei persecutionem continent, quique
1 persequimur, quod ex patrimonio nobis abest,
videlicet, quod est in patrimonio, & ab alio te-
netur, quod esse desiit, sed ex obligatione resti-
tuendum, quod nobis debetur ex contractu, quod
nobis abest, æstimationem continet. *L. 15. de
actionib.*

Omnes istæ actiones rei persecutoriæ, & he-
2 redibus, & in heredes dantur. *L. si in rem 42.
de rei vindic. L. actionum 54. de obl. act.* præcipue
quæ ex contractu descendunt, licet delictum
quoque versetur, in sol dum in heredes dan-
tur. *L. 4. C. de hered. action. L. 7. §. 1. deposit.*
&c.: Quæ vero rei persecutoriæ sunt ex delicto
venientes, prout actio rerum amotarum, & con-
dictio fortiva, licet dubitatum fuerit, an in he-
redes in solidum dentur, attamen affirmativè
3 concludendum est. Arnold. Vinn. *Inst. lib. 4.
tit. 2. §. 1. num. 1. & 2. &c.*

Pænales actiones sunt illæ, quibus persequi-
mur pænam legitimam, non quod ex patrimonio
4 nobis abest. Mixtæ sunt, quibus rem simul, &
pænam persequimur.

Actio familiæ herciscundæ, communi dividun-
do, & finium regundorum dicuntur quoque mi-
5 xtæ, non quia ut ceteræ mixtæ, rei, & pænæ
persecutionem continent, quum persequendæ rei
causa tantum comparatæ sint; sed quia partim
in rem esse videntur, partim in personam; di-
cuntur quoque alio sensu actiones, sive judicia
duplicia, nimirum, quod in his uterque ex li-
tigantibus duplicem personam sustinet, actoris
6 scilicet, & rei. *L. in tribus 13. de jud. L. judi-
cium 10. fin. reg. L. inter coheredes 44. §. qui fami-
liæ 4. fam. herc.*

Ex aliis quoque ratione dici possunt mixtæ,
7 nam licet revera ex earum origine, & essentia
sint actiones in personam, fine, & effectu com-
munes cum actionibus in rem sunt. *L. 1 fin. reg.
§. 1. C. de ann.* Vinn. *lib. 4. tit. §. 1. Just.*

ADDID. DE CARO AD CAP. IV.

De Silva particularium actionum.

1. *Actio redhibitoria quænam?*
2. *Unde veniat, & quid producat?*
3. *Actionis redhibitoriæ ethimologia.*
4. *Actio quanti minoris quid?*
5. *Differentia harum actionum.*
6. *Actio quanti minoris cui, & quando detur?*
7. *Requisita, ut detur actio redhibitoria.*
8. *Venditor scit qualitatem in redhibitoria.*
9. *Quid, quando morbus utrique est ignotus?*
10. *Pæna venditoris, qui vendit scienter, vel ignoranter
rem vitiosam.*
11. *Venditor ad nihil tenetur vitio patente.*
12. *Quid animale vendito decedente?*
13. *Protestatio an, & quænam juvet?*
14. *Si animal convaluerit, pendente hoc judicio, cessat
actio redhibitoria.*
15. *Formula instantiæ actionis redhibitoriæ.*

ACtio redhibitoria versatur circa fraudes, quæ
a venditoribus committuntur. *L. 1. ff. de æ-
1 dilit. edict.* Per hanc succurritur emptoribus, qui-
bus manifestare debent venditores rei venditæ
vitium, excepto quando quis vendat servum fu-
rem, nam emptor scire debet, hoc vitium ser-
vis familiare esse. *L. si furtum ff. de ædilit. edict.*
Sed si venditor asseruisset servum furem non es-
se, tunc hac actione tenebitur. *L. si furtum do-
mino ff de ædilit. edict.*

Edictum prædictum duo tantum enumerat,
2 morbos scilicet & vitia, propter quæ duæ com-
petunt actiones, Redhibitoria, videlicet, & quan-
ti minoris. d. *L. 1. §. sed sciendum ff. eod.*

Actio hæc redibitoria dicitur quasi rehabitio,
seu redditio rei venditæ perinde ac si nec em-
ptio, nec venditio intercessisset, quæ locum ha-
bet, quando res vitiosa, vel morbosa vendita sit.
L. redhibere. L. facta redhibitione ff. eod. Actio vero
quanti minoris coincidit in redhibitoriam, quia
datur in omnibus casibus, in quibus hæc datur,
& tantum differt, quod non resolvit contractum,
4 sed tantum id, quod ultra commune pretium
dediti, propter vitium ignotum repetes; &
etiam differt in tempore, quia hæc anno præ-
scribitur, sed redhibitoria per sex menses. Ca-
bellin. *tract. de evict. ad libellum de ædilitiis action.
cap. 3.* Cæpoll. *de adject. cap. Tempus autem, n. 1.*

Datur igitur actio *quanti minoris* emptori, qui
minori pretio emisset, si rei vitium scivisset,
6 & repetit plus solutum, & hæc datur heredi
contra principalem, sive ejus heredes, sed non
in singularem successorem. *L. si tamen ff. ædili-
tia ff. eod.* Cæpoll. *loc. cit. cap. deinde causa. n. 8*

Actio redhibitoria locum habet in stabilibus,
ut prato herbis pestiferis asperso, mobilibus, ut
7 carne morbosa, leprosa, &c. Et se moven-
tibus. Ad hoc ut competat, quatuor requirun-
tur. Primum, ut interveniat venditio, aut per-
mutatio alicujus animalis. 2. quod animal sit
morbosum. 3. quod morbus latuerit tempore
venditionis. 3. quod emptor verisimiliter non
emisset, si vitium scivisset, quis si vitium tale
esset, ut emisset, datur actio quanti minoris.
Fabian. de Monte *de empt. & vendit. qu. 6. princi-
pal. n. 56.* Ludov. Peguer. *dec. 126. nu. 3.* Megal.
in secunda secundæ lib. 2. cap. 6. n. 151. &c.

Ex quo venditor rerum suarum qualitatem
scire præsumitur, datur hæc actio emptori, et-
8 iam si venditor morbum animalis venditi igno-
rasset. Cæpoll. *de ædilit. edict. cap. causa hujus. n.
8.* Sed si morbus ambobus notus sit, vel emptor
sit peritus animalium, non datur hæc actio. Pe-

guer. *decis.* 126 *num.* 6. Anna *singul.* 333. Ce-
9 poll. *loc. cit. cap. si intelligitur nu.* 1.
Quando venditor scienter vendit, tenetur ad
omne interesse passum per emptorem. Surd. *de-*
10 *cis.* 146. *num.* 5. 10. Sed si ignoraverit vitium,
vel morbum, tunc tenetur solum ad interesse
quanti minoris potuisset animal vendi; tenetur e-
nim venditor animalis vitium emptori notifica-
re, alias dolum non effugit. Surd. *cit. dec.* 149.
num. 6. *&* 7.
Si vitium pateret, velut equus cæcus, clau-
dus, &c. venditor hac actione non tenetur, et-
11 iam si emptorem non certiorem fecerit, Peguer.
d. dec. 120. *n.* 8. Megal. *d. cap.* 6 *n.* 151.
Si animal decesserit infra tertium diem ab il-
lo emptionis, mortuum præsumitur ex præce-
12 denti morbo penes venditorem nato. Perusin.
dec. 118. Boer. *dec.* 324. *num.* 12. *part.* 2. Novar.
dec. Apuleæ 50. *num.* 2. Viscont. *tract. comm.*
contr. animal.
Generalis protestatio venditorem non juvat,
sed specialis utique, videlicet, non teneri de
13 tali vitio. *L. quæri ff. de act. empt.* Thor. *par.*
1. *v. equus venditus &c.* Surd. *dec.* 140. *nu.* 12.
Viv. *dec.* 382.
Pendente judicio actionis redhibitoriæ, si ani-
malia morbus curatus fuerit, & sanus effectus,
cessat causa, & Judex venditorem condemnare
14 non potest. Bartol. *in L. Uranius in fin. ff de fid.*
Maraut. *in suo specul. par.* 4. *an sit judicium univer-*
sale, vel particulare, num. 60. Quando hæc actio
locum habeat, vel non &c. vide Surd. *loc. cit.*
Afflict. *dec.* 73. Tepat. *var. jur. sentent. tom.* 3. *tit.*
406 *de act. redhibit. quanti minoris.*

Formula instantiæ in judicio actionis
redhibitoriæ. E. G.

Nella G. C. della Vicaria comparisce T. de
T., e dice come ne' giorni passati comprò da T.
de T. due bovi c. r. per ducati sessanta già
15 prontuariamente al detto venditore sborzati per
prezzo de' medesimi bovi, i quali dopo tre gior-
ni furon trovati morbosi, e infermicci per mor-
bo occulto non manifestato al comparente dal
detto venditore, com'era dovere: per il che non
potendo, nè dovendosi ritenere detti bovi per la
detta cagione, ha richiesto più volte il cennato
venditore a ripigliarseli, con restituire il prez-
zo, ed ha ricusato contro ogni giustizia, che a
ciò lo condanna con l'azione redibitoria; Ri-
corre per tanto in esso S. C., e fa istanza, co-
stringersi T. de T. venditore *juris & facti re-*
mediis opportunis, a riceversi detti bovi, e a re-
stituire al comparente il prezzo, una con tutti
i danni, spese, ed interessi, così dice, e fa istan-
za *citra præjudicium, &c. salvis, &c. omni mo-*
do, &c.

ADDIT. DE CARO AD CAP. V.
De Exceptione in genere.

1. *Exceptio quid sit?*
2. *Defensio quænam sit exceptio.*
3. *Macedoniani exceptio pertractatur.*
4. *Macedoniani exceptio quando non detur.*
5. *Casus quatuordecim numerantur, in quibus Macedoniani exceptio non admittitur.*
6. *Formula instantiæ pro hac exceptione.*
7. *Formula decreti.*
8. *Testes quid deponere debent in hac exceptione?*
9. *Formula decreti pro concedenda Macedoniani exceptione.*
10. *Formula decreti pro eadem neganda.*
11. *Ex ultima Regali Constitutione salva guardia non conceditur, nisi citatis, & auditis creditoribus, & decretum infra sex dies notificandum, aliter nullum.*
12. *Capitulum dictæ Reg. Constitut. transcribitur.*

Tom. IV.

EXceptio est defensio rei, quæ actioni aliquo
jure constitutæ opposita, hanc ipsam æqui-
1 tatis ratione excludit. *L.* 12. *de dolo mal.* Vinn.
lib. 4. *tit.* 13. *in princip.*
Ubi nota, quod omnis exceptio defensio qui-
dem est, utpote defendendorum reorum causa
comparata, sed non omnis defensio est exceptio,
sed ea tantum, quæ actione jure constitutam
2 repellit, & ita definitio *Verde* conciliari po-
test; sed de his quid plura? ad praxim convo-
lemus.
Prætermissis variis exceptionum speciebus a
Riccio hic luculenter enumeratis, alicujus par-
ticularis exceptionis praxim exponemus, prout
tempora largiuntur, quæ nobis adverso quo-
dam fato restricta sunt.
Exceptionem *Senatus Consult. Macedoniani* in-
3 ter modificativas *Riccius num.* 12. hic ponit,
illamque in *cap.* 11. *sub num.* 10. antecedenter
exposuit.
Hac autem exceptione, & beneficio non gau-
det filius familias, quando per mendacium con-
4 traxit, quia ignorantia alterius contrahentis
præsumitur. 2. Quando Paterfamilias reputa-
batur, quia contractus inibat, muneribus fun-
gebatur &c. hoc enim casu, qui pecuniam de-
dit, justis rationibus motus fuit. 3. Contra
filium familias, vel minorem pecuniam creden-
5 tem. 4. Si filius familias miles pecuniam mu-
tuo recepit. 5. Respectu peculii castrensis, vel
quasi, in quo habetur ut pater familias. 6. Si
studii, aut legationis causa acceperit, dummo-
do probabilem modum non excesserit. 7. Si Pa-
tre relegato, vel diu absente pro maritan-
da sorore pecuniam acceperit. 8 Si in patris
rem pecunia recepta conversa fuerit, etiam si
hac lege ab initio non receperit. 9. Si sui ju-
ris effectus pecuniam receperit, quam tempore
patriæ potestatis stipulatus fuit. 10. Si sui
juris effectus obligationem novaverit, vel ra-
tam habuerit. 11. Si jussu, & voluntate patris
filio pecunia credita sit. L. 14. *ff. eod. & l.* 2.
C. *eod.* 12. Si sciente patre, non contradicente,
aut non improbante. 13. Si filius non ex mu-
tuo, sed alio contractu obligatus sit. 14. Ces-
sat in mutuo necessario, &c. Reliqua ad hanc
materiam spectantia vide penes De Rosa *prax.*
crim. decret. cap. 8. & Maradei *observ. ad singul.*
248. *num.* 10.

Formula instantiæ in M. C. V. pro exceptione
Macedoniani opponenda. E. G.

Nella G. C. della Vicaria comparisce Cesa-
re de T. e dice, come ha preinteso, che Fran-
cesco, e Giuseppe de T. suoi figli abbiano
contratti alcuni debiti, per la qual causa ven-
6 gono minacciati da' loro Creditori volerli mo-
lestare, e perche *de jure* non devono, nè pos-
sono essere molestati ad istanza di qualsivoglia
loro Creditore, per essere li medesimi figli di
Famiglia, e sono da esso comparente padre ali-
mentati, nè sono emancipati dalla patria pote-
stà, nè vivono separati da esso comparente pa-
dre, nè ancora si ritrovano obbligati con esso
comparente padre; pertanto ricorre da esso S.C.
ed allegando l'eccezione del S. C. Maced. fa
istanza non essere molestati detti N.N. suoi fi-
gli ad istanza di tutti, e qualsivogliano loro
creditori; con spedirsi a loro beneficio Salva-
guardia *in forma*, così dice, e fa istanza *omni*
modo meliori &c.

Formula Decreti E. G.
Die 28. *mensis Martii* 1735. Neap.

Per subscriptum D. Judicem M. C. V. Visa sup-
7 *predicta comparitione, fuit provisum, & decretum,*
quod capiatur summaria informatio super except. S.
C. Ma-

C. Maced., *Testes habeantur pro citatis*, *& recipiantur per S.C. ad finem providendi*, *& interim supradicti TT. de T. filii dicti T. comparentis non molestentur.*, *donec aliter*, *ad instantiam quorumcumque creditorum*, *dummodo non sint cum eorum patre insolidum abligati*, *& ne quidem fuerint a dicto Cæsare eorum patre emancipati*, *& neque vivant seorsim ab eorum patre hoc suum &c.* Rosa Bologninus A. M. . Barberius Scriba :

In hoc termino testes deponere debent, quod
8 T. de T. est filius familias, & quod inconsulto, & inscio patre æs alienum contraxit; examine recepto, auditis creditoribus, interponitur sequens decretum.

Formula Decreti.

Die &c. Neap. &c. Visis petitione fol... informatione capta fol... omnibus actis, *ac notificatis T. de T. &c. creditoribus*, *M.C.V. declarat*, *exceptionem S. C. Macedoniani allegatam per T. de*
9 *T. militare*, *& proinde T. de T. & de T. ejus filiifamilias non molestentur ad instantiam creditorum citatorum pro causis*, *ut ex actis*, *hoc suum &c.*

Quando verò hoc beneficium denegandum sit, decretum interponitur hoc modo E. G.

Formula Decreti.

Die &c. Neap. &c. F. V. Visis petitione fol...
10 *Informatione capta fol... M. C.V. declarat exceptionem propositam pro parte T. de T. non militare*, *& proinde T. de T. condamnetur ad solvendum in beneficium T. de T. creditoris ducatos... opposita exceptione S. C. Macedoniani non obstante hoc suum &c.*

Hodie vero ex dispositione Regalis *Const. diei* 18. *Martii* 1738. §. *V. num.* XVI. non inter-
11 ponitur decretum *non molestetur &c.* nisi citatis & auditis creditoribus, quo decreto interposito, infra sex dies iisdem notificari debet, alias nullius est roboris E.G.

§. V.

Per la Vicaria Civile.

XVI. Per le Salveguardie in vigore del Sen.
12 *Consulto Macedoniano in beneficio de' figli di famiglia*; *ordiniamo*, *che da oggi avanti non si possa far decreto di non* molestetur, *se non prima notificati*, *ed intesi i* Creditori; *e fattosi detto decreto si debba il medesimo notificare fra lo spazio di giorni sei*, *altrimenti elasso detto termine non vaglia detta Salvaguardia.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. VI.

De fori Declinatoria.

1. *Actor sequitur forum* Rei.
2. *Forus domicilii*, *an vitetur*, *& quomodo.*
3. *Declinatoria fori non potest opponi post litem contestatam.*
4. *Per restitutionem in integrum an opponi possit.*
5. *Nonnulli DD. affirmant*, *alii negant.*
6. *Alii magis probabiliter distinguunt.*

Actor sequi debet forum Rei, qui a foro domicilii proprii extrahi non potest, nisi ex
1 privilegio Actoris, vel causæ; quare media omitti non debent; primo scilicet in Curia locali, postmodum gradatim ad Regiam Audientiam Provincialem, M. C. V., & postremo ad S. R. C. appellandum est, vel quoad actum de-
2 volutivum, & suspensivum, vel devolutivum tantum, juxta causæ quantitatem, servata forma Regalis *const. diei* 18. *Martii* 1738. §. 1.

Sub *n. m.* 13. *Ricius* scribit, post litem con-
3 testatam locum amplius non esse fori declinatoriæ, quia judicia fundata est jurisdictio, sed in dubium revocari potest, an hæc exceptio post litem contestatam remedio *restitutionis in integrum* a persona privilegiata peti possit?

Hac de re variæ fuere DD. sententiæ; non-
4 nulli enim negant. Bald. *in l. scio ff. de in integr. restit. & in l. peremptori's C. sententiam rescindi non posse*, Capyc. *dec.* 13. Rovit. *in Pragm.* 1. *de minor. n.*10. De Mario. *lib.* 2. *resolut.*197. *num.* 1. *&* 2.

Alii vero affirmant, quia licet hæc exceptio
6 principale negotium minime tangat, miserabiles tamen personæ privilegio huic renunciare nequeunt, Specul. *tit. de restit. in integr.* §. 1. *num* 35. Thesaur. *dec.* 177. *num.* 6. Cara *tit. rit.* 235. *nu.* 5. *&* 6. Felin. *in cap. si diligenti v. tertium corollarium num.* 16. *de for. compet.* Viv. *dec.* 521. *num.*17. Novar. *in pract. elect. for. tom* 1. *sect.* 1. *qu.* 15. *& incollect. sup. Pragm.* 2. *tit. ubi de delicto quis conveniri debet*, *num.* 27. *&c.*

Sententia autem magis probabilis est, quod hoc dubium judicis arbitrio remittatur, inspecta læsionis qualitate, & bono, vel modo jure causæ miserabilis personæ, sive aliter privilegia-
6 tæ attento ejusdem præjudicio, aliisque circumstantiis a judice considerandis, ut videlicet hanc exceptionem admittat, si privilegiata persona bonam foveat causam, vel si aliter ejusdem jus deterius efficeretur, vel aliud præjudicium eveniret; non admittat, si cognoscat contrarium: Verum quando admittitur, hoc intelligi debet inter eas personas, quæ hoc privilegium habeant in corpore juris clausum, & facultatem eligendi, & variandi forum; non autem inter illas, quæ privilegio exemptionis tantum, non vero eligendi, & variandi fruuntur. De Fran. *decis.* 439. *num.* 7. Sfart. Oddo *de in integr rest. part.* 2. *qu.* 64. *art.* 5. *num.* 39. Cancer. *lib.* 2. *var. cap.* 2. *de minor n.* 302. De Luca *ad Fran. d. dec.* 439. *num.* 2. *&c.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. VII.

De Prorogatione Jurisdictionis.

1. *Jurisdictio Arbitri prorogari potest*,
2. *Clericus an Judicis laici jurisdictionem prorogare possit?*
3 *Iudicis prorogati requiritur consensus*, *& Procurator specialis.*
4. *Non prorogatur*, *ubi est certus judex.*
5. *Nec prorogat Vassallus in Baronis præjudicium.*
6. *Nec jurisdictio Castellanorum.*
7. *Neque in causa appellationis.*
8. *Nec adversus jurisdictionem abdicativam.*
9. *Nec ad personas non expressas in Rescripto.*
10. *Iudex ordinarius*, *cujus jurisdictio est prorogata*, *dicere potest de nullitate sententiæ.*

Aliud exemplum prorogationis jurisdictionis de tempore ad tempus, prout scribit Riccius *sub num.* 2 est in Arbitrio, qui ex dispo-
1 sitione Regiæ Pragmaticæ intra bimestre laudum ferre debet, sed partes per earum consensum possunt hoc tempus prorogare ad alium mensem, vel plures.

Sub *num.*6. Ricc. notat, quod clericus sciente,
2 & non contradicente Episcopo jurisdictionem laicorum Judicum prorogare valet. Abb. *in cap. significasti*, *de foro competenti*, *num.* 18. penes Rosa *in prax. civil. deg. par.* 1. *in* 1. *inst. Iud. cap.* 2. *nu.*52. Viv. *dec.*125.

Jurisdictio ut prorogetur, consensus Judicis
3 prorogati requiritur. Viv. *dec.* 116. Et non potest prorogari, nisi a procuratore speciale mandatum habente, Guid. Pap. *dec.* 462.

Jurisdictio autem prorogari non potest, pri-
4 mo ubi est taxata, & sic ubi est certus Judex. Gratian. *dec* 78.

Secundo Vassallus in Baronis præjudicium
5 jurisdictionem prorogare non potest. Capyc. *dec.* 9.

Tertio Jurisdictio Castellanorum prorogari ne-

6 nequit absque litigantium consensu. Anton. Fab. *dec. 46. de jurisd. omn. Iud.*

Quarto in causa appellationis jurisdictio non
7 potest prorogari. Mar. *dec.* 519 *part.* 1. Ricc. *coll. dec.* 322.

Quinto adversus eum, qui jurisdictionem ha-
8 bet cum clausula abdicativa, etiam tacite, scilicet delinquendo coram alio Judice. Guid. Pap *dec.* 77. Ricc. *d. coll. dec.* 322.

Sexto ad personas non expressas in Rescripto
9 non est prorogabilis jurisdictio. Afflict. *dec.* 237.

Ubi notandum, quod Judex ordinarius, cujus
10 jurisdictio sit prorogata, dicere potest de nullitate sententiæ, Guid. Pap. *decis.* 462.

Ad materiam facit *text. in l. de quare judic. l. si per errorem, de jurisd. omn. Iud. Cap.* P. *&* Q. *extra, de off.* Deleg.

ADDIT. DE CARO AD CAP. VIII.

De exceptione incompetentiæ.

1 *Incompetentiæ exceptio remitti potest Partium consensu.*
2 *M. C. V. tantum est competens respectu apocarum bancalium, obligationum, liquidationis, præambulorum &c.*
3 *De interesse Fisci sola R. C. Summariæ est competens.*
4 *Tribunalia nostræ Civitatis sunt incompetentia respectu causarum modici valoris, & quænam sint?*
5 *Item in causis servitutum particularium aspectus, foraminum &c. at quænam sint, ex ultima Reg. Const.?*
6 *Regiæ Audientiæ an, & quomodo per viam gravaminis inferiores Curias inhibere possint?*
7 *Transcribitur capitulum ultimæ Regalis Constitutionis.*
8 *Formula instantiæ pro incompetentia clericatus.*
9 *Formula decreti.*
10. *Supplicationis de verbo faciendo in S. C.*
11 *Formula Regiæ decretationis, & monitionis.*
12 *Formula renunciationis clericatus per publicum instrumentum factæ.*
13 *Formula decreti S. C. facto verbo.*
14 *Formula decreti M. C. V. pro executione decreti S. R. C.*

DE hac materia, sive de foro competenti, peculiaris praxis, Deo dante, typis dabitur, prout alibi pollicitus sum.

Hæc exceptio prorogari potest per Partium con-
1 sensum, sive expressum, sive tacitum, dum Partes sciunt, hanc exceptionem competere, nec opponunt ante litis contestationem. *L. 1. C. de jurisd. omn.* Judic. *l. 1. & 2. §. convenire, ff. de judic. l. ex si suscepi 52. ff. de judic.* Maraut. *in specul. aurea prax. civil. par. 4. dist. 12. &c.*

Judices, & Tribunalia nostræ Civitatis, &
2 Regni multifariam incompetentia sunt, ratione loci, personæ, causæ, &c. ceteris omissis, tamquam perabunde notis, respectu causarum apocarum baucalium, obligationis penes acta, pacti executivi, liquidationis instrumentorum, præambulorum, & causarum executionis vigore consuetudinis sola M. C. Vicariæ est Judex competens. *Pragm.* 83. *de offic. S. R. C.*

Sic ubi agitur de Fisci interesse, sola Regia
3 Camera Summariæ est Judex competens. *Pragm. 12. cap 12.* Pragm. 13. 61. *&* 62. *de offic. Procurat. Cæsar.* Nec officiales Regio Fisco præjudicium inferre possunt, qui in integrum restituitur. *Maradei in animadu. ad singul.* 327. *num.* 9.

Insuper Tribunalia hujus Civitatis hodie sunt
4 incompetentia respectu causarum Provinciarum viciniarum ducatorum centum; sed solum quoad actum *devolutivum, & non suspensivum* produci possunt appellationes a Regiis Audientiis ad hæc Tribunalia, ex dispositione *Regalis Constit. diei* 18. *Martii* 1738. §. 1. *num.* 1. alibi transcripta.

Ex eadem *Reg. const.* §. 1. *num.* 11. alibi tran-
5 scripta provisum est, quod in causis servitutum aspectus, prospectus, foraminum, fasinarum, projectus, stillicidii, actus, itineris, viæ, & similium, quæ retractari possunt, concedi debeat appellatio quod *actum devolutivum* tantum, sed in aliis generibus servitutum *quoad actum devolutivum, & suspensivum*, & Judex in prima instantia decidere debeat valorem rei, quæ controvertitur, & quando prædictas excedat, vel non; Respectu vero causarum, quæ dictas summas excedunt, liberum sit Partibus ubi voluerint, gravamina producere.

Sub *num.* 11. *ejusdem Reg. Const* §. 1. statuitur, quod Reg. Audientiæ inhibere non possint Curias inferiores pro recognitione gravaminum, nisi distincte explicentur gravamina, & Curiæ præ-
6 dictæ procedere possunt, quousque vere notificetur inhibitio, aliæ providentiæ dantur, ex quibus cognoscitur competentia, vel incompetentia Curiarum, & Tribunalium respectu diversorum generum causarum, prout ex eodem *num.* 2. apparet. E. G.

II. *In oltre ordiniamo, che dette Regie Udien-*
7 *ze nel caso di gravame de' Decreti interlocutorj, o che han forza di diffinitivo interposto dalle Corti inferiori, non possano inibir le medesime pro* recognitione gravaminum, *senza che si spiegano distintamente, quali siano i gravami. Ed all' incontro le Corti inferiori, non ostante, che siasi interposta l' appellazione de' Decreti interlocutorj, o che han forza di diffinitivo, possano continuare a procedere fin tanto, che non sarà loro notificata l' inibitoria delle Regie Udienze: eccettuandosi però in tutti li detti casi quelle cause, nelle quali vi sia interesse di persone privilegiate, o per legge comune, o municipale, i di cui privilegi s' intendano rimaner fermi, illesi, ed intatti. Volendo ancora, che non sia fatta alcuna innovazione nell' appellazioni, che s' interporranno in vigor de' privilegj di quelle giurisdizioni, le quali tengono prime, seconde, e terze istanze. E finalmente vogliamo, che quanto di sopra vien disposto, debba avere il suo effetto, ed osservarsi, ed eseguirsi da' Tribunali, e Giudici, ancorchè dalle Parti non si opponesse l' inappellabilità, o pure che le medesime, o tacitamente, o espressamente consentissero nell' appellazione. E ciò vogliamo, che si osservi per ora, fino a tanto, che la sperienza, e 'l tempo ci diano a conoscere, se faccia bisogno d' ulterior providenza.*

Nonnullas alias incompetentiarum species in sequenti capite, ubi *de exceptione contra Judicis personam*, erit sermo. Sequuntur nonnullæ formulæ actorum ab hac materia haud alienæ.

Formula istantiæ incompetentiæ respectu clericatus E. G.

Nella G. C. della Vicaria, *non animo consentiendi in Judicem, sed tacitum certiorandi*, compare il Cler. T. T. della Città di Foggia, e dice come giorni passati li furono notificate alcune provisioni di essa G. C. spedite ad istanza di T. T. ordinantino la recognizione di alcuni biglietti di credito nella somma di docati cinquantacinque, che falsamente, *cum rever.*, dice esso T. T. tenere contro il comparente; E come che affatto il comparente non deve darli cosa alcuna, non essendo in niente debitore del sudddetto T. T. il quale all' incontro sa molto bene, che il comparente sia Clerico, come appare dalla bolla del suo Clericato, che *in actis* presenta. Per ciò ricorre in essa G. C., e fa istanza per primo, che essendo la petizione del suddetto T. T. impertinente, come tale si rigetti *a limine judicii*, e per secondo *gradatim, conditionaliter, & successive*, pretendendo T. T.

da

da conseguire cosa alcuna dal comparante, *quod expresse negatur*, fa istanza, che comparisca avanti il Giudice Ecclesiastico competente, e che frattanto non si proceda ad atto alcuno, *alias de nullitate protestatur*, così dice, e fa istanza, *citra præjudicium omnium, & quorumcumque jurium quomodocumque, & qualitercumque comparenti competentium*, riserbandoseli espressamente, come altresì si riserba la facoltà di potere cumolare più azioni, ed opporre più, e varie eccezioni, e da queste variare, *Salvis &c. omni modo meliori &c.*

Formula decreti M. C. *V. E. G.*

Die 11. *mensis Septembris* 1427.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C. Vicariæ visis compatitione præsentata pro parte Clerici D. Thomæ della . , . . . , *fol.* 9. retroscripto memoriali, & omnibus actis, fuit provisum & decretum, quod capiatur summaria informatio super remissione petita per pro parte dicti Clerici D. Thomæ della . . . . ad Judicem Ecclesiasticum, testes habeantur pro citatis, & recipiantur per S.Causæ ad finem providendi, hoc suum. *De Thomaso . . . Bova Actor. Mag.*

Formula supplicationis de verbo faciendo in S.C. productæ per Actricem . *E. G.*

S R. M.

Exponit humiliter M. V. Dorothea T. hujus Civitatis dicens, reperiri creditricem magn. D. Thomæ T. in ducatis quatragintaquinque vigore Chirographi subscripti ab ipso D. Thoma, pro eorum consequutione comparuisse Supplicantem in V. C. Vic. sub die 15. Junii 1726. & a vestro Judice de Rosa obtinuit decretum, intimetur Parti, & interim rescriptus D.Thomas racognosceret Chirographum, & literas missivas *fol.* 1. *a ter.* quo decrato notificato dicto magnifico D. Thomæ, & ejus magnifico Procuratori, *fol.* 8. fuit per eundem opposita exceptio incompetentiæ Judicis, ex quo asseruit, se esse Clericum, & exhibuit quandam copiam bullæ Clericatus de anno 1718. cum extracta mihi aahibita, & exhibenti restituta, *fol.* 10. & licet de dicta exceptione nulla haberi deboisset ratio, dum non constabat legitime de dicta Clericatus bulla, attamen supplicans notitiam habuit, eundem D. Thomam in anno 1720. publico mediante instrumento renunciasse dicto ordini Clericali primæ tonsuræ, & declaravisse uti beneficio laicali, ex quo non poterat vacare negotiis ejus domus, & propterea præsentavit in V.M.C. copiam autenticam dicti instrumenti renunciationis *fol.* 11., & institit propterea ordinari, procedendum esse in causa prædicta in dicta V. M. C. V. & dum credebat sic fore ordinandum, contra ejus expectationem fuit per vestrum Judicem de Tomasi suo decreto domi ordinatum, quod capiatur summaria informatio super petita remissione pro parte dicti D Thomæ ad Judicem Ecclesiasticum ad finem providendi, *fol.* 13. cumque decretum prædictum supplicantem gravavit (*cum rev.*) nam quatenus legitime constabat de dicta bulla Clericatus stante documento renunciationis dictæ bullæ publice factæ per eundem D. Thomam, sicut libere facere poterat, minime habenda erat ratio de exceptione prædicta, quæ ad solum finem dilatandi satisfactionem fuit opposita, propterea recurrit ad M. V. eique supplicat mandari dictæ V.M C. quod de decreto prædicto verbum faciat in V. S. R. C. ad finem revocandi, omni modo meliori &c.

M. C. Vicariæ de supplicatis verbum faciat in
11 *S*, ... *Argento* Reg. *& Præf. . . . Provisum die* 11. *mensis Octobris* 1727. *Priscolus &c.*

Die undecima mensis Octoris millesimo septingentesimo vigesimo septimo Neap. præsentata per Doctorem Petrum Angelum T. Procuratorem. Bova Actor. Mag.

Formola Monitionis.

Ordine Domini Judicis M. C. Vic. D.Sebastiani de Tomaso moneantur Partes, quatenus prima die juridica relationis in S. R. C. compareant coram eo in dicto S. R. C. ad dicendum quæ &c. quoniam justitia mediante intendit præsentem causam referre in dicto S. R. C. alias &c. Neap. dic 11. *mensis Octob.* 1727 . . . *Bova Actor. Mag.*

A dì 11. Ottobre 1727. Io Gennaro T. Portiero di Vicaria ho notificato il Dott. Giovanne D. personaliter, e lasciatali copia,

Formula renunciationis Clericatus factæ per publicum actum ab illo, qui Clericatum opposuit, præsentatæ per Actricem . *E.* C.

Eadem die quinta mensis Julii decimæ quartæ indictionis millesimo septingentesimo vigesimo primo Fogiæ. Constituti in nostri præsentia Clerici Domini D. Thomas, & D. Simeon . . , fratres utrinque conjuncti hujus Civitatis Fogiæ, agentes, & intervenientes ad infrascripta omnia pro seipsis, & quolibet ipsorum heredibus, &
12 successoribus &c. qui sponte asseruerunt coram nobis, seipsos annis elapsis ab Illustrissimo, & Reverendissimo Domino D.Emilio Jacobo Cavalerio Episcopo Trojano assumpsisse ordinem Clericatus primæ Tonsuræ, pro quo fuisse expeditas Bullas in eorum personas, & stante quod ipsi Domini fratres . . . . . serviant in Divinis, ut tenentur, deliberaverunt amplius non frui, & uti dicto Ordine Clericatus, sed uti beneficio laicali. Propterea motu proprio, & libera eorum volontate dictum Clericatum renunciaverunt, & refutavarunt; imo coram nobis cum juramento renunciant, & refutant &c. quo beneficio promiserunt amplius non uti in judicio, vel extra, sed uti beneficio laicali, cui per præsentem se submittunt &c. cassantes, irritantes, & annullantes dictas Bullas, ut supra in eorum personam expeditas, ita quod ex nunc, & de cetero de eis nulla ratio habeatur &c.

Et promiserunt, & convenerunt dicti Domini D. Thomas, & D. Simeon solemni stipulatione, &c. renunciationem, refutationem, & cassationem prædictas &c. ac omnia prædicta &c. habere semper, & in omni futuro tempore rata &c. contra non facere &c. aliqua ratione &c.

De quibus omnibus sic peractis &c. præfati D. Thomas, & D. Simeon requisiverunt Nos &c. quod de prædictis omnibus publicum conficere deberemus actum &c. Nos autem &c. unde &c. Præsentibus opportunis &c.

Extracta est præsens copia a suo originali in fascieulis quondam Notarii Nicolai Cavallucci penes me ad conservandum prævia licentia obtenta, cui &c. & facta collatione concordat, meliori &c. & in fidem Ego Notarius Petrus Taliento hujus Civitatis Fogiæ requisitus &c. Locus signi &c.

Formula decreti S. R. C. *facto verbo per* M. C. *V. cujus decretum fuit revocatum, stante forsan præscripta Clericatus renunciatione. E.G.*

Die 9. mensis Julii 1733. Neap.

In aula Domini Regii Consiliarii D. Constan-
13 tini Grimaldi Audita relatione Domini Judicis M.C.V. D. Francisci Antonii Perrelli. Visa supplicatione &c.

Per S. R. C. remissa est causa eidem M.C.V. quæ provideat, quod suspenso decreto lato per M. C. V. sub die 11. Septembris 1727 *fol.* 12. *a ter.* eadem M. C. V. procedat, & justitiam faciat, petita exceptione Clericatus proposita non obstan-

obstan-

obstante &c. *Figliola Secretarius*.

Formula decreti M. C. V. pro exequutione decreti S. R. C. E. G.

Die 9. mensis Julii 1733. Neap.

Per subscriptum Dominum Judicem M C.V. provisum est, quod pro exequutione suprascripti
14 decreti S.R.C suspenso decreto interposito sub die 11. mensis Septembris 1727. *fol.* 12. *a ter.* procedatur in M. C. V. petita exceptione Clericatus proposita pro parte Clerici D.Thomæ... non obstante hoc foum. *Perrelli Bova Act. Mag.*

Formula relationis notificationis. E. G.

Die decima mensis Julii 1733. Jo: Antonio Colafiore Portiero di Vicaria ho notificato il Dottor Tomaso T. personaliter, e lasciatoli copia &c.

ADTIT. DE CARO AD CAP. IX.

De exceptione contra personam Judicis ex defectu habilitatis, commissionis, vel suspicionis.

1. *Delegati locorum Piorum destinant subdelegatos officiales Regiarum Audientiarum.*
2. *Transcribitur capitulum ultimæ Regalis Constitutionis.*
3. *Arrendamentorum Delegati sunt incompetentes in causis particularium, qui contrahunt super specie illius, nisi habeat principale interesse Arrendamentum.*
4. *Transcribitur capitulum ultimæ Regalis Constit.*

SUb num. 2. *Riccii*, ubi defectum commissionis ennuncias, observatione dignum est, in præci-
1 tata Reg Const. §. 1. *num. VI.* provideri, quod locorum piorum Delegati Officiales Regiarum Subdelegatos locorom illius Provinciæ destinent, excepta Campanea felici, in qua ipsimet dictis locis jus dicunt. E. G.

§. I.

VI. Volendo anche provvedere alla celere spedizione delle cause de' Luoghi Pii, ordiniamo,
2 che i Delegati de' medesimi debbano destinar per Suddelegati *in partibus* Ministri delle Regie Udienze, i quali possan procedere solamente in quelle cause de' Luoghi Pii, che sono in quella Provincia; Eccettuando però solamente da questa determinazione la Provincia di Terra di Lavoro, nella quale vogliamo, che abbiano a procedere i Delegati medesimi residenti in questa Capitale, salva la ragione alle Parti di appellare *prout de jure*.

Sic etiam Arrendamentorum Delegati sunt Judices incompetentes respectu causarum particularium, qui contrahunt, vel contendunt super specie illi Arrendamento subjecta, dummodo in illa principale interesse non habeat arrendamentum; & hoc ex eadem ult. Reg. Const. die 18. Martii 1738.

§. I.

IX. Ordiniamo, che i Delegati di tutti gli
4 Arrendamenti non possano procedere se non solamente nelle cause esecutive dell'Arrendamento medesimo, non già in quelle de' particolari, i quali contrattano sopra la specie soggetta a quell' Arrendamento; sempre però, che in quelle l'Arrendamento non sia principalmente interessato.

ADDIT. DE CARO AD CAP. X.

De suspicione Officialium in genere.

1. *Princeps non potest causam suspectis Judicibus committere.*
2. *S. Jo: Chrisostomus hac de causa fuit absolutus.*
3. *Judex juste est recusandus.*
4. *Suspicionis remedium in calumniæ propugnaculum non est convertendum.*
5. *Recusatio optimi Judicis causam lædit.*

✠ *Per recusationem Judici infertur injuria.*

6. *Scrupulum si Judex sibi apposuerit, poterit altera Pars contrarium postulare.*
7. *Actuarii, & Scribæ solo juramento alleguntur suspecti.*

PRinceps non potest suspectis Judicibus causas committere, semper enim periculosum est co-
1 ram Judice suspecto litigare. *Cap. cum inter. de except.* Barbos. *de clauf. cap.* 131. *n.* 6. & 8. Scacc. *de appell. qu.* 16. *num.* 119. & 122. Hac de causa absolutos fuit S. Jo: Chrisostomus a Concilio Provinciali condemnatus. *Can. quod suspecti* 3. *qu.* 6.

Judex proprius cum justitia recusandos est,
3 aliter enim ei per solam recusationem injoria infertur, & contumelia 11. *in princip. ff. de recept. arbitr.* Gonzalez *in lib.* 2. *Decretal. tit.* 59. *in notis lit.* B. &c. ideoque suspicionis remedium, uti justitiæ præsidium inductum defensionis speciem continens, per litigantes in calumniæ propugnaculum converti non debet. De Rosa *prax.*
4 *civil. decret. part.* 2. *num.* 8. *inst. ord. Jud. cap.* 2. *dist.* 2. *num.* 3. etenim non raro recusatio optimi Ju-
5 dicis affligit causam, & negotinm lædit. Plutarch. *in vit. Caton.*

✠ Ad rem facit Guerrer. *de recusat. lib.* 6. *cap.* 21. *num.* 4. scribens: *honorem Judicis lædit, cui nihil comparari potest, cui nihil par est, nam vita defensio, & honoris pari passu procedunt, cuius amissio morti æquiparatur*. Consonat Apostolos 1. *ad Corinth. cap.* 9. *bonum est mihi magis mors quam ut gloriam meam quis evacuet*. Merito igitur inquit Plato *lib.* 6. *de legibus*: *post Deos immortales iis hominibus secundas, & honoris, & gloriæ sedes deberi, qui publici muneris magistratum gerunt, & egregia sua virtute atque industria cæterorum vitam moderantur*; quo factom est, ut in Gallia hujosmodi recusantes graviter puniantur. Fontanel. *dec.* 14 *n.* 14. & 15.

Si Judex se suspectum asseruerit in aliqua cau-
6 sa, scrupulumque, qui eum pungit, evellendum petierit, potest altera Pars, cujos interest Judicem non abesse, postulare, ut interveniat, & judicet, & audienda est. *Prag.* 15. §. 12. 20. 21. *de suspic. official.* De Rosa *prax. civil. decr. part.* 1. *in pr. inst. cap.* 2. *dist.* 2. *num.* 33.

Ad allegandam suspicionem Actuariorum suf-
7 ficit juramentum. Caravit. *in Rit. M. C. V num.* 5. Ricc. *hic cap.* 12. *num.* 11. Episc. Ricc. *collect. dec.* 2383. Rovit *in Pragm.* 1. *de suspic. official. num.* 49. Novar. 2. *forens. qu.* 23 *nu.* 21. penes Franc. Joseph. de Angelis *de official. Baron. cap.* 239. *num.* 6.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XI.

De Collectanea omnium Legum circa suspicionem loquentium, attento Jure Civili, Canonico, & Regni.

1. *Præter leges a Riccio conscriptas adsunt & aliæ.*
2. *Qui potuit recusare, & non recusavit, recusationi renunciavit.*
3. *Recusationi an detur locus post litem contestatam?*
4. *Alia Reg. Pragmatica adducitur post Riccii funus edita.*
5. *Dubia decisa in dicta Pragmatica.*
6. *Ad recusandum mandatum specialissimum requiritur.*

7. 8. 9. 10. 11. 12. *Enunciantur providentiæ dictæ Reg. Pragmaticæ circa tempus, qualitatem, probationes recusationis &c.*

13. *In Regali constitutione diei 30. Iunii 1735. quid?*
14. *In Regali constitutione diei 18. Martii 1733. quid?*
15. *Transcribitur capitulum dictæ Regalis constitutionis.*
16. *Pragmatica Comitis de Harrach.*

PRæter leges tum communes, tum Patrias, & municipales a Riccio enumeratas, adsunt, &
1 aliæ adnotandæ, vel prætermissæ, vel post Riccii praxim, aut funus editæ.

De Jure Canonico adest *Text. in cap. Judex, de offic. & potest Delegat. in* 6. ubi habetur, quod qui-

cum-

2 cumque litigaverit coram Judice, quem recusare poterat, & non recusavit, renunciasse præsumitur recusationi: Huic conclusioni adhæret *Tapp. dec. 4. nu. 6. Gannaver. dec. 11. Amat. resol. 36. num. 9. ad 19. &c.*

De jure Regni adest quoque *Capit. Prolixitatem*
3 *&c.* quo mediante o Rege Roberto ad litigantium malitiam frænandam ordinatum fuit inter alia; *exceptionem suspendi Judicis Delegati, vel ordinarii post contestationem litis oppositam, quæ dicitur postea emersisse omnino cessare, & a Judice non admitti, nisi dicatur emergens suspicio sic lucide liqueat, quod evidenter, atque notorie notabiliter se ostendat.*

Adest etiam Regia Pragmatica edita in anno
4 1731. in qua inseritur integer tenor Reg. Prag. Comitis S. Stephani *sub die 2. Septembris* 1689. *a Riccio* jam collectæ, & postquam ejus observantia enixè cauta fuerit, decernitur, quod circa §. 2. enunciatæ Pragmaticæ Comitis S. Stephani insurrexerunt tria dubia; primum circa mandati sufficientiam, an simplex mandatum *ad recusandum in genere* sufficiat, an vero specialissimum *ad recusandum talem Judicem in tali causa* requiratur; 2. An subscripta recusatione a Procuratore cum sufficienti mandato sufficiat depositum
5 simplex, vel duplicatum eadem forma, ac si a Principali subscripta essent capita.

3. An possit recurri a Partibus ad alium Advocatum, qui capita subscribat, relicto ex industria patrocinio illius, qui antecedenter causam agebat;

Quare providetur, requiri mandatum specio-
6 lissime *ad recusandum* nominatim Judicem in tali causa; Depositum fieri debere duplicatum, nec admitti subrogationem alterius Advocati in locum illius, qui antecedenter patrocinabatur.

Quoad §. 5. & 6. præcitatæ Reg. Pragmaticæ Comitis S. Stephani permulta alia dubia excitata fuerunt, quæ brevitatis studio omittuntur, sanctionem tantum referendo; ad resecandas idcirco subortas difficultates in dicta Reg. Pragm. sub die 30. *Aprilis* 1731. declaratum fuit, prout sequitur, a traductione abstinentes, ut æquanimus lector genuinam præ manibus habeat Sanctionem. E. G.

Che perciò a fine di resecare tutte le controversie fin' ora suscitate, e qualsivogliano altre, che potranno in avvenire suscitarsi, intorno alla maggior parte, delle quali parea bastantemente essersi provveduto col disposto in detti §§. 5. e 6. della sudetta Pramma-
7 *tica, di bel nuovo a maggior cautela dichiaramo; ed ordinamo espressamente, che nelle sudette limitazioni de' termini a proponere, e proseguirsi le ricuse si comprendano, e s' intendano comprese tutte le cause di recusazioni, così notorie, come non notorie, tanto di fatto, quanto di legge, così le sospezioni, che procedano ab homine, come tutte quelle, che nascono da leggi espresse, tanto quelle che han bisogno di prove, quanto quelle, che siano talmente notorie, che non abbian bisogno di alcuna prova estrinseca; abolendo ogni opinione di Dottore, su tai articoli, e togliendo la forza alle giudicature, che sopra ciò fussero seguite, acciò non possano allegarsi in casi simili, nè servire di legge, stile, osservanza, di sorte che per tutte s' osservi ad unquem quanto nel detto §. 6. viene disposto.*

Confermando però quanto nel detto §. 6. che comincia: Limitiamo, viene disposto, circa la limi-
7 *tazione di tai prescrizioni de' tempi a proporsi, e proseguir le ricuse, quando la sospezione nascesse da causa di essere stato il Ministro Avvocato nella lite, che si controverte, e questo costasse per scritture pubbliche, e chiare, in modo che non ammetta controversia, o disputa alcuna: come pure quando la causa fusse di consanguinità, o affinità colle Parti litiganti con espressa dichiarazione, che sotto la medesima limitazione di non comprendersi nelle dette prescrizioni de' tempi a proporre, e proseguire le ricuse, debbono correre le ricuse per causa di essere stato il Ministro Arbitro in quella causa, purchè sia divenuto a publicazione di voto, nel quale caso non debba la ricusa ammettersi, così parimente la ricusa per essere il figlio, o congiunto del Ministro fino al terzo grado, Avvocato di uno de' Litiganti, così ancora le ricuse, per essersi esaminato il Ministro all' expedit di quel contratto, su di cui la controversia principale venga a cadere della sossistenza, o insussistenza di quello, come ancora la ricusa nascente da interesse proprio, certo, e presentaneo, che abbia il Ministro nella causa, o da inimicizia capitale attuale del Ministro con uno de' Litiganti; e per contrario non s' intendano in detta limitazione comprese, ma espressamente soggette alla perfinizione de' tempi a proporre, e proseguire le ricuse, giusta il prescritto in detto §. 5. qualunque altra ricusa, che contro Giudice si proponga, o a titolo di essere stato Avvocato nella lite, che si controverte, senza ciò mostrarsi per scritture pubbliche, e chiare, in modo, che non ammette controversia, a disputa alcuna; e perchè per le cause onnesse, connesse, ed emergenti, e dipendenti da quelle, in cui fu Avvocato, è rimasto il dubbio, se con detta Prammatica dell' anno 1689. venga affatto escluso di potersi il Giudice ricusare, o pure venga tal specie di ricusa solamente escluso dalla limitazione di detto §. 6. di non stare soggetta a i termini, perciò a fine di togliere anche tale controversia, dichiaramo, che sempre, e quando il Ministro sia stato Avvocato in una causa, mai l' articolo, che poi corra a trattarsi circa la medesimo causa sia altro di quello, in cui abbia patrocinato, possa in quello intervenire, nè abbia luogo la ricusazione, volendo, che si richieggo, che per militare la ricusa, che sia la stessa causa numero,* & individualiter, *in cui il medesima sia l' articolo, o la stessa sia la ragione di giudicare di quella, in cui abbia patrocinato.*

Così parimente dichiaramo, che non venghi compresa in detta limitazione nel §. 6. la ricusa a titolo di essere il figlio, a congiunto del Ministro fin al terzo grado, Avvocato di uno de' litiganti, quando ciò non si dimostri presentemente con scritture pubbliche, e chiare, in modo che non ammetta controversia, o disputa alcuna, ma necessità di prova estrin-
9 *seca, nel quale caso debba pur tale ricusa venire ristretta a i termini sopradetti, giusta il prescritto in detto §. 5. così parimente le ricuse per l' interesse propria del Ministro, e de' suoi congiunti, quando si dimostri detto interesse* in promptu *per scritture pubbliche, e chiare, in modo che non ammetta controversia, o disputa alcuna, in tale caso s' intenda solamente non soggetto a termini prescritti del proporre, o proseguire, non già quando abbia bisogno di prova estrinseca, nel quale caso anche s' intenda la ricusa soggetta a i termini sudetti; parimente la ricusa per cognazione spirituale s' intenda sempre a detti termini ristretta, nè compresa nella limitazione del §. 6. come ancora venga a detti termini ristretta la ricusa nascente, perchè il figlia del Ministro abbia ricevuto benefizio Ecclesiastico da uno de' Litiganti, a per opera di quello, altro uficio, o carica; così ancora fuori de' casi, come di sopra spiegati, in ogni altro debba inviolabilmente osservarsi il detto §. quinto senza ammettersi interpetrazione, o spiegazione alcuna, ancorchè nascente dalla medesima, o da maggior ragione, o che si reputasse doversi per necessaria comprenzione includere.*

Al §. 7. che comincia: E perchè, col quale sta determinato il grado, fin dove deve estendersi la so-
10 *spezione per cagione di parentela, cioè il terzo grado di consanguinità, e seconda affinità inclusive,*

computandosi secondo le leggi canoniche, sono anche insorti dopo di detta Prammatica varj dubj.

I. Se tale limitazione de' gradi s'intenda solamente quando si voglia proponere la sospezione per tale capo fuori del tempo delli quaranta giorni non s'intenda a tai gradi ristretta, ma si debba stendere a tutt' i congiunti, a i quali si estenda la ragione della successione ab intestato.

Ma perchè nè la lettura, nè la mente di detta Prammatica sostiene una tale interpretazione, mentre con quella espressamente si dichiara, e si limita il grado, fino al quale tai sospezioni si estendono, per escludere quelle, che si proponessero per ulterior grado di congiunzione, di consanguinità, o affinità; perciò confermando in detta Prammatica il sudetto §. E perchè, dichiaramo nulla, ed insussistente l'interpetrazione sudetta, e che fuori de' gradi sudetti non si riceva ricusa per causa di consanguinità, o affinità.

II. Viene anche posto il dubbio se basti a proporre la ricusa la consanguinità nel quarto grado mischiato col terzo, e respettivamente nella affinità il secondo mischiato col terzo.

E perchè dallo spiegarsi il detto §. il doversi computar li grandi secondo le leggi Canoniche, par che bastantemente questo dubbio resti decisa, mentre numerando le leggi Canoniche li gradi della consanguinità, respettivamente dalla distanza del più rimoto dal comune stipite, la congiunzione di terzo grado mischiato col quarto, e nella affinità del secondo mischiato col terzo, viene chiaramente ad essere non già il terzo, ma il quarto grado, e così nella affinità sarebbe di terzo non di secondo, e perciò oltre del grado prescritto dalla Prammatica, per tale effetto a maggior cautela, e non altrimenti si dichiara, che il terzo grado di consanguinità mischiato col quarto, non sia sufficiente a potere ricusare il Giudice, così anche per l'affinità, il secondo mischiato col terzo di consaguinità, che l'affinità partorisce, sarebbe terzo grado di affinità, e non secondo. Restando per le ricuse, per cagione d'inimicizia, ferma la computazione de' gradi di consanguinità, ed affinità secondo lo stabilito nelle Prammatiche precedenti.

Rinovando espressamente a maggior cautela il dispo-
12 *sto nel §.21. della Prammatica 15. sotto il titolo* de suspicionibus offic. *che nelle prove, che si avranno da fare in dette cause di ricusazione, non si ammettano, nè si ricevano fedi private, ancorchè autentiche, di qualsivoglia Persona in qualunque dignità costituita, ma le Persone de' testimonj si debbano essaminare* formiter *con giuramento.*

In anno 1735. *sub die* 30. Junii Regis nostri Invictissimi Regalis Constitutio pro olim Regii Collateralis Consilii abolitione, quæ in §. V. n. V. ubi de facultatibus Regalis Cameræ S. Claræ, quæ in locum dicti olim Collateralis Consilii subrogata est, circa hanc materiam hæc decernit. E. G.

§. V.

V. Tratterà, e spedirà le sospezioni come, e in quei casi, ne' quali le trattava il Collaterale, e i
13 *Ricorsi, e i Gravami contro le distribuzioni delle cause, e disposizioni di Commissarj dal Presidente, o contro qualunque altra ordinazione del medesimo, nel qual giudizio, o discussione dovrà il Presidente riferire* in scriptis, *ed assistarsi.*

In ultima Regali Constitutione *diei* 18. Mar-
14 tii 1738. habetur, quod causæ suspicionum unius Aulæ agantur in alia Aula M. C. V. E. G.

§. V.

Per la Vicaria Civile.

XXIII. *Occorrendo darsi per sospetto qualche Giu-*
15 *dice, vogliamo, che da oggi avanti la causa della sospezione del Giudice di una Ruota, si debba commettere, e trattare nell' altra Ruota.*

C A R O L U S

Divina favente clementia Rom. Imp. semper Augustus, & Hispaniarum Rex.

D. *Aloysius Thomas Comes de Harrach, Eques insignis Ordinis Aurei Velleris, Intimus Consiliarius Status, & Conferentiæ Finantiarum S. C., & Catholicæ Majestatis, Senescalcus major heredita-*
16 *rius Provinciarum Austriæ Inferioris, & Superioris, Marescallus, & Tribunus Militum Generalis Austriæ Inferioris, & in præsenti Regno Vicerex, Locumtenens, & Capitaneus Generalis &c.*

Conoscendosi sempre vieppiù crescere nei Tribunali di questa Fedelissima Città, e Regno l'abuso del remedio legale della ricusazione de' Regj Ministri, introdotta dalla leggi per la giusta, e necessaria difesa de' Litiganti, e per la retta amministrazione della giustizia, che per lo più si vede adoperata in contrario, per ritardamento de' negozj, con positiva offesa della giustizia, e del decoro de' Magistrati; E che quantunque da nostri Predecessori, e specialmente dall' Ill. Conte di S. Stefano colla Prammatica de' 2. Settembre dell' anno 1689. si fusse con accordo di questo Supremo Collaterale Consiglio procurato date tutte le provvidenze più opportune per rimediare a tale abuso sì perniciosa, e che da S. M. C. (che Dio guardi) fusse stata incaricata l' indispensabile osservanza della prammatica suddetta con sue Carte Regali de' 26. Maggio 1710., e dell' anno 1711.; con tutto ciò, o sia per malizia de' Litiganti, o per l' interpetrazioni date dagli Scrittori, e dalla sottigliezza degli Avvocati, o dalla facilità de' Giudici nel decidere, siansi anche la provvidenze date in detta Prammatica de' 2. di Settembre dell' anno 1689. con tanto maturo consiglio fatte divenire, o in gran parte inutili, ed inefficaci, o almeno litigiose, e dubbia, e perciò cagione di nuovi litigj, e maggiori dilazioni; Che perciò dal tempo, che da S. M. C. C. (che Dio per sempre feliciti) ci ritroviamo destinati al governo di questo Regno, avendo riconosciuto colla sperienza, che per tal via giornalmente s' irobarazzi nei Tribunali di questa Città, e Regno il disbrigo della cause, con essere cresciuta l' audacia, e l' abuso, fino a proporsi contro l' aperte disposizioni delle leggi di questo Regno le ricuse, anche degli interi Tribunali, o di tal numero de' Ministri, che appena ne resti uno, acciò non possa darsi provvidenza alcuna, resti per tal via impedito il corso della giustizia, o con ciò pregiudicata l' autorità del governo, e 'l decoro de' Magistrati, ci siamo veduti nell' obbligo di provvedere del rimedio opportuno; onde col voto, e parere del Regio Collateral Consiglio appresso di Noi assistante, abbiamo fatta la presente Prammatica, *omni tempore valitura*, colla quale rinovando la suddetta Prammatica de' 2. di Settembre dell' anno 1689. il di cui tenore qui va inserito, abbiamo provveduto non solo alla rigorosa osservanza della medesima, ma ancora al rilasciamento introdotto dell' ordinato in quella, colle interpetrazioni, e le questioni suscitate ad intelligenza della medesima, anche per via delle giudicature dopo, fino al presente nate, secondo il tenore della quale presente Prammatica vogliamo, che si abbiano indispensabilmente a determinare le ricusazioni de' Giudici da oggi avanti, come pure nelli casi, che si ritrovassero forse nel tempo della publicazione della presente pendenti, ed indecise; ed il tenore della sopradetta pramm. 22. *suspicionibus Officialium* è il seguente.

Benchè dagl' Illustri Vice-Rè nostri Predecessori, conosciuto l' abuso, col quale i Litiganti sitor-

ritorcevano l' eccezione legale della ricusazione de' Giudici in pregiudizio della giustizia, fossero state fatte differenti Prammatiche a fine di rimnovere tali inconvenienti; Con tutto ciò avvalendosi la malizia umana delle armi stesse destinate al presidio della ragione, e dell' onesto si è inoltrata in quasti nltimi tempi ad inteotare, che le leggi medesime servano per istromento della propria iniqnità, valendosi di varie opinioni di Dottori, che applicando alle volte più a compiacere alle parti ioteressate, che alla verità, le danno interpetrazioni contrarie, ed opposte direttamente al fine, per lo quale furono stabilite; perlochè si è introdotta coll' inosservanza, ed impropria interpetrazione delle dette Prammatiche, quasi una totale distruzione delle medesime, restando sommamente pregiudicato il bene pubblico per gli abusi praticati in questa materia.

E volendo Noi, come siamo tenuti, dare la provvidenza conveniente per estirpargli, fatta sopra di ciò la più attenta, e matura riflessiona col voto, e parere del Regio Collateral Consiglio, appresso di Noi assistente, abbiamo fatta la presente Prammatica, *omni futura tempore valitura*, secondo il tenore della quale, vogliamo, che si abbiano a determinare le ricusazioni de' Giudici da oggi avanti, come pure ne' casi si ritrovassero forse nel tempo della pubblicazione della presente, pendenti, ed indecisi.

I. Confirmiamo in primo luogo tutte le prammatiche finora emanate di ordine degl' Illustri Vice-Rè nostri Predecessori (in quanto però non contradicono alla presente, o non vengano in questa rivocate), e vogliamo, che si abbiano da osservare inviolabilmente, nè possa pretendersi di non essera osservate, o non state in uso; dichiarando, che la controvenzione di esse, e della presente debbia servire di carico a' Ministri trasgressori nella Reali visite, e nel Sindicato respettivamente.

II. Vogliamo perciò, che le sospezioni non possano riceversi, se non saranno proposte da' Principali Litiganti, o loro Procuratori, cho abbiano speciale mandato, ed i capi debbiano sottoscrivesi dall' Avvocato, che porta il peso della causa principale; Dichiarando, che questo s' intende per quello, che attualmente la stà difendendo; o non altri; ancorche fusse Avvocato Collega: escluso anche quello, che assistendo a chi porta il peso, avesse anche parlato in Ruota, o pure avesse ordine nostro, o de' Ministri di assumere il patrocinio.

III. Che lo stabilito nelle Prammatiche circa gl' incidenti, e diffinitivi decreti nelle cause di sospezioni; si osservi puntualmente ne' decreti incidenti, che possono; come quelli, che non possono ripararsi ne' diffinitivi, non ostante qualsivoglia osservanza; o giudicatura in contrario.

IV. Che tutte le Regie Prammatiche promulgate in materia di sospezioni, si osservino anche nelle Regie Giunte, ne' casi di ricusazione de' Ministri particolari, come sono il Consultore del Cappellano Maggiore, Consultori Regj del Tribunale della Fabbrica (al presente sospeso per quando forse per la Cesarea provvidenza venisse reimposto), e di tutti quegli, che sono de gremio de' Tribunali Collegiati.

V. E perche le determinazioni fatte da dette Regie Prammatiche sul tempo, nel quale devono proponersi, e prosegnirsi le sospezioni, si sono rese inutili, e frustatorie, col pretesto della notorietà di esse, pretendendo, che per tale circostanza non siano comprese nelle loro disposizioni; abolendo Noi ogni opinione di Dottore in questo articolo, e togliendo la forza alle giudicature, che sopra di ciò fossero segnite, acciochè non possano allegarsi in casi simili, nè servire di legge, stile, o osservanza; dichiaramo, ed ordiniamo espressamente, che si comprendano in esse tutte le cause di recusazione, così notorie, come non notorie, tanto di fatto, quanto di legga abdicando per tala effetto a' Capi de' Tribunali le potestà di commettere, ed a' Ministri di giudicare, anche se per Noi si ordinasse il contrario, se però espressamente non venisse derogato alla presente Prammatica; ed ordiniamo a' Segretarj de' Tribunali, che non portino a spedire tali cause sotto le pene di sospensione de' loro officj, ed altre a Noi riservate.

VI. Limitiamo però questa determinazione, quando la sospezione nascesse da causa di essere stato il Ministro Avvocato nella lite, che si controverte, e questo costasse per scritture pubbliche, e chiare, in modo che non ammetta controversia, o disputa alcuna: come pure quando la causa fosse di consanguinità, o affinità con la Parti litiganti; e fuori di questi casi debbia inviolabilmente osservarsi il disposto, come sopra.

VII. E perchè non si ritrova apertamente determinato il grado fin dove deve stendersi la sospezione in materia di parentela, ci ha parso di farlo in virtù della presente Prammatica, con la quale vogliamo, ed ordinamo, che debbia intendersi fino al terzo grado di consanguinità, a secondo di affinità inclusivè, computandosi questo, secondo le leggi canoniche.

VIII. Ancorchè la Prammatica fatta a 30. Ottobre 1652., che è la vigesima nel titolo *de suspicionibus Officialium*, nella quala fu disposto, che il Giudice in una causa sospetto resti tale in tutte le altre del ricusante, avessa avuto per uno de' suoi fini il rimnovere la facilità delle ricusazioni, gli effetti hanno dimostrato non solo non essersi ciò conseguito, ma risultato tutto l' opposto; perchè quella legge, per malizia de' Litiganti, ha servito solo di seminario di nnove liti, e di artificio alle Parti di affettarne molte altre, per conseguire il proprio intento, inviluppandone di tal maniera la spedizione, che la giustizia ne rimane sommamente pregiudicata. E considerando Noi non essere nuovo appresso de' più antichi discreti Legislatori, prendendo il motivo dalla speranza maestra delle cose, il rivocare le leggi fatte, quando hanno vedato non conseguirsi per esso il fine, per lo quale furono stabilite, ci ha parso di sospendere, anzi abolire la Prammatica riferita, come con la presente facciamo, volendo, che il contenuto in essa rimanga nella disposizione della legge comnne; e siccome stava prima della sua promulgazione.

IX. Il non proponersi poi le sospezioni in conformità delle leggi municipali di questo Regno ha prodotto infiniti inconvenienti. Onde tenendo Noi presente il contenuto ne' Reali ordini, e la precisione di essi, particolarmente in quegli spediti a 13. di Luglio 1605. a 17. di Luglio 1618. enunciati nelle Prammatiche 13. e 14. sotto il titolo *de suspicionibus Officialium*, come pure quegli, che per risulta della Real visita furono dati a 24. Decembre 1644. pubblicati, ed eseguiti dall' Illustre Conte di Castillo Vice Rè, ed anche gli altri de 5. Agosto 1646. diretti pure dalla Maestà Sua a tutti i Tribunali; regolandoci Noi con tal disposizione di essi, ci ha parso di ordinare, come con la presente facciamo, che non si ammetta, nè riceva ordine, per lo quale si dichiari per sospetto Ministro alcuno, anche se da Noi fosse ordinato per biglietto di scrittorio; essendo questo stato espressamente proi-

bito nella dette Reali disposizioni, anzi dalle medesime annullati tutti quegli, che in tal forma si facessero. E perciò vogliamo, che le ricusazioni si debbiano proporre ne' Tribunali, a quali tocca, e ne' casi a noi riservati in virtù di detti Reali ordini, debbiano spedirsi secondo il tenore in essi prescritto: proibendo, ed abolendo ogni stile fin'ora forse praticato, di farsi per decreto sciolto del Collaterale, benchè in esso si dicesse *ex causis*. Ordiniamo inoltre a tutti i Ministri, che facendosi altrimenti, non si possano, ne debbano astenere dal giudicare, e se ciò seguisse, dichiaramo, che i Decreti, e Sentenze da proferirsi, senza il loro intervento a favore di quello, che abbia ottenuto la ricusazione in tal forma proibita da Sua Maestà, restino nulle ed invalide, come se fossero contro espresso caso di legge; quale nullità possa proporsi in ogni tempo, non ostante quello dalle Prammatiche, o Leggi prefisso, per dire di nullità: Ed a rispetto de' biglietti spediti fino al dì della pubblicazione della presente vogliamo, che si eseguano solamente a beneficio delle Persone nominate in detti biglietti, e di quelle, a rispetto delle quali avessero avuto già il loro effetto consumato, senza che possano stendersi, o ampliarsi ad altre sotto qualsivoglia pretesto, a motivo anche d' identità, o maggioranza di ragione.

X. Per quelle ricusazioni poi, che per esecuzione de' citati ordini Reali devono proporsi nel Regio Collateral Consiglio, vogliamo, che non possano ammettersi senza il deposito stabilito dalle Regia Prammatiche; anzi ordiniamo, che questo debbia essere duplicato di quello, che nelle medesime vien disposto.

XI. La propalazione del voto benchè alle volte, e con le dovute circostanze possa essere causa di recusazione, non è però giusto ammetterla generalmente, senza distinzione; laonde ordiniamo, che quello, che nasce chiaro, o interpretativamente nell' atto della informazione, che si dà a' Ministri de' meriti della causa così in Ruota, come nelle loro case, non sia bastante motivo per ricusargli, come pure quando si volesse indurre da relazioni, o pareri, che quegli trasmettono a Noi di nostro ordine; negli altri casi però fuori de' nominati debbia starsi alla disposizione della legge comune.

XII. L' essersi data parola Regia, come pure l' obbligo, o mandato fatto di non offendersi, vogliamo, che da sè solo non sia giusto motivo di recusaziona, ma si debbiano considerare, e discutere le cause, per le quali si sono date le sudette cautele, e queste si abbiano da proporre nel termine stabilito dalla Regia Prammatiche.

Ed acciò, che sia noto a tutti il disposto in questa nostra Prammatica, ordiniamo, e comandiamo, che si pubblichi in questa Fedelissima Città, e Regno, e ne affigga copia ne' Regi Tribunali. *Datum Neap. die 2. mensis Septembris* 1689. -- *EL CONDE DE S. ESTEVAN* -- *V. Carrillo* R. -- *V. Soria* R. -- *V. Gaeta* R. -- *V. Moles* R. -- *V. Mirabellus* R. -- *V. Jacca* R. - *Dominicus Mastellonus Regius a mandatis Scriba, In bannorum 2. fol,* 159. -- *Toleto*.

E perchè intorno al disposto nel §. 2. della riferita Prammatica, il quale comincia: Vogliamo perciò: quantunque si ordini, che la sospezioni non possano riceversi, se non saranno proposte da particolari litiganti, o loro Procuratori che abbiano lo speciale mandato, e li capi debbiano sottoscriversi dall' Avvocato, che porta il peso della causa principale, cioè quello che attualmente la sta difendendo, escludendo anche l' Avvocato Collega nella difesa, e che assista a colui, che ne porta il peso principale, escluso anche quello, che assistendo a chi porta il peso avesse anche parlato in Ruota, ancorche avesse ordine nostro, o del Supremo Consiglio Collaterale, o de' Ministri di assumere il patrocinio, con tutto ciò vediamo essersi reso quasi che in tutto inutile ed inefficace; Atteso.

I. Primieramente si è incontrato più volte il dubbio circa la sufficienza del mandato; se basti il mandato semplice *ad recusandum in genere*, o si ricerchi specialissimo *ad recusandum* il tale Giudice nella tale causa.

II. Se sottoscrivendosi dal Procuratore col mandato sufficiente basti il deposito semplice, o si ricerchi il deposito duplicato nella stessa forma, che se fossero li capi sottoscritti dal Principale.

III. Ed in quanto al sottoscriversi dall' Avvocato, che porta il peso della causa principale si è introdotto l' abuso di far, che l' Avvocato, che porta il peso della causa principale, a tale effetto si allenga da tale peso, e si destini dalla parte altro, anche alle volte precedenti rescritti per Segretaria di Stato, e Guerra, o di Giustizia, o pure per Collaterale, costringendolo con mandati penali a tal difesa, dal quale si facciano li capi sottoscrivere, con che indirettamente si è resa elusoria la disposizione della Prammatica suddetta in tutte le sue parti di detto §. 2.; che perciò ordiniamo, e dichiaramo, che il mandato speciale del Procuratore s' intenda, che debba essere specialissimo *ad recusandum* nominatamente il tal Ministro nella tale causa, nè altrimente si possa ammettere; inoltre, che in tal caso il deposito, debba essere duplicato, nello stesso modo, a forma, che venisse la ricusa proposta, e li capi sottoscritti dal Principale, e che sottoscrivendosi dall' Avvocato li capi, debba essere precisamente quello Avvocato, che porta il peso principale della causa, senza ammettersi tali sorrogazioni di altri in luogo di quello; E perchè può darsi il caso, che l' Avvocato, che porta il peso della causa principale, per isfuggire di proporre la ricusa del Ministro, realmente, e non per finzione, si scusi di non voler difendere il suo Principale nella causa della ricusa, e si contenti di lasciare la difesa della causa principale, nel quale caso restarebbe il Principale senza Avvocato, e senza difesa a poter proporre la ricusa, lo che nè pure deve permettersi, e permettendosi si darebbe luogo inevitabilmente alla frode; Perciò vogliamo, ed ordinamo, che colui, che si ritrova Avvocato principale della causa, non possa in niun conto, e per niun pretesto scusarsi dalla difesa della ricusazione, e sottoscrizione de' capi, quando siano onesti, e non apportino noja al Ministero, in forma, che ne sia riservata al Reg. Coll. Cons. la cognizione, nel quale caso solo possa scusarsi di quelli sottoscrivere, potendosi ciò fare dal Principale, o da suo speciale Procuratore, come di sopra, ma non già dalla difesa, coi termini della giustizia, e della onestà, senza ammettere scusa veruna.

Nel §. quinto, che comincia; E perchè le determinazioni; e nel §. sesto, che comincia: Limitiamo, nelli quali si dichiara, che le Prammatiche circa il tempo, nel quale devono le ricusazioni proporsi, e proseguirsi, comprendano tutte le cause di ricusazioni, così notorie, come non notorie, tanto di fatto, quanto di legge, abdicando per tale effetto a' Capi de' Tribunali la potestà di commettere, ed a' Ministri di giudicare, anche se per Noi si ordinasse il contrario, se però espressamente non venisse derogato a quella Prammatica, ordinando a' Secretarj de' Tribunali, che non portino a spedire tali cause, sotto le pene di sospe-

zione

zione de' loro officj, ed altre a Noi riservate, eccetto quando la sospezione nascesse da causa, di essere stato il Ministro Avvocato nella lite, che si controverte, e questo costasse per scritture pubbliche, e chiare, in modo cha non ammettesse controversia, o disputa alcuna, come pure quando la causa fosse di consanguinità, o affinità colle parti litiganti, e che fuori di detti casi debba inviolabilmente osservarsi il disposto dalle Regie Prammatiche sul tempo, nel quale devono proporersi, e proseguirsi le sospezioni.

Intorno a questi §§. sono nate maggiori le dispute, e le giudicatore diverse, colle quali si è resa poco men che inutile la disposizione suddetta: Atteso.

I. Primieramente si è controvertito, che li sudetti termini prefissi a proponere, e proseguire le ricuse procedano nelle sospezioni, che nascano dalla legge, o solamente in quelle, che provengono *ab homine*, e se si comprenda in tale restringimento solamente quella ricusa, che ha bisogno di prove, e non già quella, che sia notoria, e non già bisognevole di alcuna prova estrinseca.

II. Si è disputato se oltre delle due cause della consanguinità, ed affinità, o patrocinio nella medesima lite, apparente per pubblici documenti, debba anche venire eccettuata da tal prescrizione di tempo la cognazione spirituale.

III. Se la stessa limitazione data alla causa del Patrocinio, corra anche in colui, che sia Arbitro, o nominato semplicemente per Arbitro.

IV. Se tal limitazione del non restringimento del tempo camini solamente, quando il Ministro sia stato Avvocato individualmente nella lite, che si controverte, ed in quella venghi ricusato, o comprenda ancora tutte le cause annesse, e connesse, emergenti, e dipendenti da quella, in cui fu Avvocato.

V. Come se pure tal limitazione del tempo camini quando il Ministro siasi esaminato all' *expedit* di quel contratto, del quale sia principalmente la controversia.

VI. E' stato parimente controvertito, se la suddetta limitazione abbia luogo, quando il figlio, o congionto del Ministro fino el terzo grado intervenga nella causa come Avvocato, o come Arbitro.

VII. Che se la sospezione occorre a proponersi dal minore non capace di dolo, nè provisto di Totore, o Curatore, compete al medemo la restituzione *in integrum adversus lapsum temporis*, non ostante, che per la Prammatica 15. §. 6. sia tolto al trascorso di tali tempi il rimedio della restituzione *in integrum*.

VIII. Che lo stesso militi di non venir ristretta a tempo, se la sospezione si proponga dal Curatore della eredità jacente, perchè il tempo allora non corra, ancorchè fusse incominciato a correre in vita del Defonto, maggiormente in qualunque Curatore non inteso del giudizio.

IX. Che il tempo nel terzo comparente per lo suo principale interesse presentaneo, e fuor d' ogni presunzione di calunnia, corra dal giorno, ch' egli sia comparuto in giudizio.

X. Quando la ricusa si proponga per parte de principali assenti, ed ignoranti della lite, perchè il tempo s' intenda correre a *die sententiæ*.

XI. Che il termine non comprenda il proponere nuovi capi dopo li quaranta giorni, pendente però la ricusa proposta legitimamente *infra legitima tempora*.

XII. Dopo la detta Prammatica fu anche dubitato, se il termine delli quaranta giorni corra nella sospezione risultante per cagione, d'inimicizia capitale, ancora che nascesse da lite civile.

XIII. Si è interpetrato, che nè pure venga ristretta a termine veruno la sospezione, che nasce per ragione d'interesse proprio, che abbia nella causa il Ministro, e questo per via di necessaria comprenzione, atteso se nel §. sesto, che comincia. Limitiamo, viene esclusa dalla prefiniaione del tempo la causa dell' ioteresse, che v' abbia il consanguineo, o affine del Ministro, maggiormente debba iotendersi compreso l'interesse proprio del medesimo Ministro.

XIV. Si è anche dubitato, se la ricusazione, che nasce, perchè il figlio del Minisiro abbia ricevuto beneficio Ecclesiastico da uno de' litiganti, o per opera di quello, o altro officio, o carica, in virtù della Prammatica 5. a 15. *sub tit. de offic., & quæ iis prohibentur*, venga ristretta a' termini di sopra prescritti nel doversi proponere, e prosegnire.

Che perciò a fine di risecare tutte le controversie sin'ora suscitate, e qualsivogliano altre, che potranno in avvenire suscitarsi, intorno alla maggior parte delle quali parca bastantemente essersi provveduto col disposto in detti §§. 5. e 6. della suddetta Prammatica, di bel nuovo a maggior cantela dichiaramo, ed ordinamo espressamente, che nelle suddette limitazioni de' termini a proponere, e proseguirsi le ricuse si comprendano, o s' intendano comprese tutte le cause di recusazioni, così notorio, come non notorie, tanto di fatto, quanto di legge; così le sospezione, che procedano *ab homine*, come tutte quella, che nascano dalle leggi espresse, tanto quella che han bisogno di prove, quanto quelle, che siano talmente notorie, che non abbiano bisogno di alcona prova estrinsca; abolendo ogni opinione di Dottore, sù tai articoli, e togliendo la forza alle giudicature, che sopra di ciò fussero seguite, acciò non possano allegarsi in casi simili, nè servire di legge, stile, o osservauza, di sorte che per tutte s'osservi *ad unguem* quanto nel detto §. 6. viene disposto.

Confermando però quanto nel detto §. 6. che comincia: Limitiamo, viene disposto, circa la limitazione di tai prescriaioni de' tempi a proporsi, e proseguir le ricuse, quando la sospezione nascesse da causa di essere stato il Ministro Avvocato nella lite, che si controverte, e questo costasse per scritture pubblichè, a chiare, in modo che non ammetta controversia, o disputa alcuna: come pure, quando la causa fusse di consengoinità, o affinità colle Parti litiganti, con espressa dichiarazione, cha sotto la medesima limitazione di non comprendersi oelle dette prescrizioni de' tempi a proporre, a proseguira le ricuse, debbano correre le ricuse per causa di essere stato il Ministro Arbitro in quella caosa, purchè sia divenuto a pubblicazione di voto, non già per esser stato semplicemente nominato, ancorchè avesse proceduto ad atti, che non contengono pubblicazione di voto, nel quale caso non debba la ricusa ammettersi; così parimenta la ricusa per essere il figlio, o congiunto del Ministro fino al terzo grado, Avvocato di uno de' Litiganti; così ancora le ricuse, per essersi esaminato il Ministro all' *expedit* di quel contratto, sù di cui la controversia principale venga e cadere della sostanza, o insossistenza di quello, come ancora la ricusa nascente da interesse proprio, certo, a presentaneo, che abbia il Ministro nella causa, o da inimicizia capitale attuale del Ministro con uno de' Litiganti; e per contrario non s' intendano in detta limitazione comprese, ma espressamente soggette alla prefinizione de' tempi a proporre, a proseguire

le ri-

le ricuse giusta il prescritto in detto § 5., qualunque altra ricusa, che contro al Giudice si propongono, a titolo di essere stato Avvocato nella lite, che si controverte, senza ciò mostrarsi per scritture pubbliche, e chiare, in modo, che non ammetta controversia, o disputa alcuna; e perchè per le cause annesse, e connesse, ed emergenti, e dipandenti da quelle, in cui fu Avvocato, è rimasto il dubbio, se con detta Prammatica dell' anno 1689. venga affatto escluso di potersi il Giudice ricusare, pure venga tale specie di ricusa solamente esclusa dalla limitazione di detto § 6. di non stare soggetta a i termini prescritti, ma possa validamente proporsi, e proseguirsi fra i detti termini, perciò a fine di togliere anche tale controversia, dichiariamo, che sempre, e quando il Ministro sia stato Avvocato in una causa, ma l' articolo, che poi corra a trattarsi circa la medesima causa sia altro da quello, in cui abbia patrocinato, possa in quello intervenire, nè abbia luogo la ricusazione, volendo, che si richiegga, che per militare la ricusa, che sia la stessa causa numero, *& individualiter*, in cui o il medesmo sia l' articolo, o la stessa sia la ragione di giudicare di quella, in cui abbia patrocinato.

Così parimente dichiariamo, che non venghi compresa in detta limitazione nel §.6. la ricusa a titolo di essere il figlio, o congiunto nel Ministro fin al terzo grado, Avvocato di uno de' litiganti, quando ciò non si dimostri presentemente con scritture pubbliche, e chiare, in modo, che non ammetta controversia, o disputa alcuna, ma necessità di prova estrinseca, nel quale caso debba pur tale ricusa venire ristretta a i termini sopradetti, giusta il prescritto in detto §.5.; così parimente le ricuse per l' interesse proprio del Ministro, e de' suoi congiunti, quando si dimostri detto interesse *in promptu* per scritture pubbliche, e chiare, in modo che non ammetta controversia, o disputa alcuna, in tale caso s' intenda solamente non soggetta a i termini prescritti del proporre, o proseguire, non già quando abbia bisogno di prova estrinseca, nel quale caso anche s' intenda la ricusa soggetta a i termini sudetti; parimente la ricusa per cognazione spirituale s' intenda sempre a detti termini ristretta, nè compresa nella limitazione del d.§.; come ancora venga a detti termini ristretta la ricusa nascente, perchè il figlio del Ministro abbia ricevuto beneficio Ecclesiastico da uno de' Litiganti, o per opera di quello, altro officio, così ancora fuori de' casi, come di sopra spiegati, in ogni altro debba inviolabilmente osservarsi il detto §. quinto, senza ammettersi interpetrazione, o spiegazione alcuna, ancorchè nascente dalla medesima, o da maggior ragione, o che si riputasse doversi per necessaria comprensione includere.

Al §.7. che comincia: E perchè, col quale sta determinato il grado, fin dove deve estendersi la sospezione per cagione di parentela, cioè il terzo grado di consanguinità, e secondo di affinità, *inclusive*, computandosi secondo le leggi canoniche, sono anche insorti dopo di detta Prammatica varj dubbj.

I. Se tale limitazione de' gradi s' intenda solamente, quando si voglia proponere la sospezione per tale capo fuori del tempo delli quaranta giorni, e che proponendosi fra il termine di quaranta giorni non s' intenda a tai gradi ristretta; ma si debba stendere a tutti i congiunti, a i quali si estenda la ragione della successione *ab intestato*.

Ma perchè nè la lettura, nè la mente di detta Prammatica sostiene una tale interpetrazione, mentre con quella espressamente si dichiara, e si limita il grado, fino al quale tai sospezioni si estendono, per escludere quelle, che si proponessero per ulterior grado di congiunzione, di consanguinità, o affinità; perciò confermando il disposto in detta Prammatica del sudetto §. E perchè, dichiariamo nulla, ed insussistente l' interpetrazione sudetta, e che fuori de' gradi sudetti non si riceva ricusa per caso di consanguinità, o affinità.

II. Viene anche posto il dubbio, se basti a proporre la ricusa, la consanguinità nel quarto grado mischiata col terzo, e respittivamente nell' affinità il secondo mischiato col terzo.

E perchè dallo spiegarsi in detto §. il doversi computar li gradi secondo le leggi Canoniche, par che bastantemente questo dubio resti deciso, mentre numerando le leggi Canoniche li gradi della consanguinità, respettivamente dalla distanza del più rimoto dal comune stipite, la congiunzione di terzo grado mischiata col quarto, e nell' affinità del secondo mischiato col terzo, viene chiaramente ad essere non già di terzo, ma di quarto grado, e così nell' affinità sarebbe di terzo non di secondo, e perciò oltre del grado prescritto dalla Prammatica, per tale effetto a maggior cautela, e non altrimenti si dichiara che il terzo grado di consanguinità mischiato col quarto, non sia sufficiente, a potere ricusare il Giudice, così anche per l' affinità il secondo mischiato col terzo di consanguinità, che l' affinità partorisce, sarebbe terzo grado di affinità, e non secondo. Restando per le ricuse, per cagione d' inimicizia, ferma la computazione de' gradi di consanguinità, ed affinità secondo lo stabilito nelle Prammatiche precedenti.

Rinovando espressamente a maggior cautela il disposto nel § 21. della Pammatica 15. sotto il titolo *de suspicionibus Offic.*, che nelle prove che si avranno da fare in dette cause di ricusazione non si ammettano, nè si ricevano fedi private, ancorche di qualsivoglia Persona in qualunque dignità costituita, ma le Parsone de' testimonj si debbano essaminare *formiter* con giuramento.

Ed affinchè venghi a notizia di tutti, locchè si è stabilito nella Prammatica, ordiniamo, e comandiamo, che la medesima coll' intiero suo tenore, oltre di doversi pubblicare nelli luoghi soliti, e consueti di questa Illustre, e Fedelissima Città, se ne abbiano ancora ad affiggersene ne' Regi Tribunali di questa Città le copie. Datum Neapoli in Regio Palatio die 30. mensis Aprilis 1731.

LUYS CONDE DE HARRACH.

Vid. Mazzaccara Reg.	Vid. Ulloa Reg.
Vid. Giovene Reg.	Vid. Pisacane Reg.
Vid. Ventura Reg.	Vid. Castelli Reg.

D. Nicolaus Fraggianni a Secr.

Mastellonus,

Prammatica, ut supra.

A dì 23. di Decembre 1731. Io Luise Moccia Lettore delli Regi Bandi dico avere pubblicato la retroscritta Prammatica con li Trombetti Reali nelli luoghi soliti, e consueti di questa Fedelissima Città di Napoli. Luise Moccia.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XII.

De Suspicionibus in Tribunalibus Privilegiatis cum primo, & secundo requisito.

1. *Riccii difficultas circa mandatum ad recusandum sublata.*
2. *Transcribitur capitulum Regiæ Pragmaticæ.*
3. *Reg. D. Carolus Antonius de Rosa commendatur.*
4. *Transcribitur ejus sententia.*
5. *Riccius ejusdem notitiam habuit.*

Omnis

OMnis *Riccii* difficultas, & argumentatio circa mandatum Procuratoris ad recusandum, an speciale, vel specialissimum requiratur, hodie jam
1 ab aula recessit, quia per *Reg. Pragm. diei* 30. *Aprilis* 1731. prout in antecedenti cap. notavimus apprese sancitum fuit requiri mandatum specialissimum, hoc modo v3.

I. *Pimieramente si è incontrato più volte il dubia circa la sufficienza del mandato, se basti il mandato semplice ad recusandam in genere, a si ricerchi specialissimo ad recusandum il tale Giudice nella tale causa.*

Che perciò ordiniamo, e dichiariamo, che il mandato speciale del Procuratore s' intenda, che debba essere specialissimo ad recusandum *nominatamente il tal Ministro nella tale causa, nè altrimenti si possa ammettere &c.*

Quare commendanda est sententia Regentis D.
3 Caroli Antonii de Rosa *in prax. civil. p. 1. inst. ord. Jud. cap.* 1. *nu.* 21. qui postquam alios DD. adduxit confirmantes, sufficere speciale mandatum cum clausula *ad Judices, & Notarios recusandos*, ante Reg. Pragm. anni 1731. hæc præscio fera calamo scribit: *At ego contrarium sentio in terminis nostris Pragmaticæ, & ajo, mandatum speciale necessarium*
4 *esse ad recusandum talem Judicem, quum recusatio dependeat ex animo, & principalis voluntate, qui fortassis eum recusare nollet; ideoque ad arbitrium Procuratoris non est res tam magni momenti remittenda sub illo mandato*, etiam ad Judices recusandos, ea vel *maxime, quod inter recusatum facile najci potest inimicitia, cum Judicis recusatio ad iracundiam provocet*. Capyc. Latr. *consul.* 101. *num.* 42. Cæsar. *in spec. peregr. q.* 13. *num.* 4. *&* 5. *&c.*

Hic locus Reg. de Rosa a Riccio jam visus fuit,
5 prout ipse in seq. *cap. XIV. sub num.* 3. scribit, & praxim testatur.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XIII.

De Tertio, & Quarto requisito, ut suspicio proponatur per capita, & subscribatur per Advocatum.

1. *Multa in antecedenti capite scripta sunt.*
2. *Transcribitur capitulum Regiæ Pragmaticæ.*

MUlta circa hoc tertium, & quartum requisitum in antecedenti capite *XI.* ubi de Legious
1 ad suspicionem facientibus, & præsertim in *Prag. anni* 1731. fuit sermo, scripta sunt. Hæc anim Reg. Pragm. in III. dubio ac §. 2. decernit, K. G.

III. Ed in quanto al sottoscriversi dall' Avvo-
2 cato, che porta il peso della causa principale si è introdotto l' abuso di far, che l' Avvocato, che porta il peso della causa principala, a tale effetto si astenga da tale peso, e si dattini dalla Parte altio, anche alle volte precedeati rescritti per Segretaria di Stato, e Guerra, o di Giustizia, o pure per Collaterale, costringendolo con mandati penali alla difesa, dal quala si facciano li capi sottoscrivere, con che indirettamente si è resa elusoria la disposiziona della Prammatica sudetta in tutte le sue parti di detto §. 2. che perciò ordiniamo, e dichiaramo, che il mandato speciale del Procuratore s' intenda, cha debba essere specialissimo *ad recusandum* nominatamente il tal Ministro nella tale causa, nè altrimente si possa ammettere; Inoltre, che in tal caso il deposito, debba essere duplicato, nello stesso modo, a forma, che venisse la ricusa proposta, e li capi sottoscritti dal Principale, e che sottoscrivendosi dall' Avvocato li capi, deboa essere precisamente quello Avvocato, che porta il peso principale della causa, senza ammettersi tali sorrogazioni di altri in luogo di quello; E perche può darsi il caso, che l'Avvocato, che porta il peso della causa principale, per isfuggire di proporre la ricusa del Ministro, realmente, e non per finzione, si scusi di non voler difendere il suo Principale nella causa della ricusa, a si contenti di lasciare la difesa della causa principale, nel qual caso restarebbe il Principale senza Avvocato, e senza difesa a poter proporre la ricusa, lo che nè pure deve permettersi, e permettendosi si darebbe luogo inevitabilmente alla frode; Perciò vogliamo, ed ordiniamo, che colui, che si ritrova Avvocato principala della causa, non possa in niun conto, a per niun pretesto scusarsi dalla difesa della ricusazione, a sottoscriziona de' capi, quando siano onesti, e non apportino noja al Ministro, in forma, che ne sia riservata al Reg. Coll. Cons. la cognizione, nel quale caso solo possa scusarsi di quelli sottoscrivere, potendosi ciò fare dal Principale, o dal suo speciala Procuratore, come di sopra, ma non già dalla difesa, co i termini della giustizia, e della onestà, senza ammettere scusa veruna.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XIV.

De Quinto requisito, ut suspicio proponatur infra 40 dies.

1. *Recusatio proponitur ante litis contestationem.*
2. *Suspicio de novo habita usque ad conclusionem proponi potest.*
3. *Non admittitur post sententiam, sive de novo sit, sive de præterito.*
3. *Elapsis 40. diebus non admittitur suspicio.*
5. *Limitatio in tribus casibus.*
6. *Cavendum a doctrina Petræ.*
7. *Ratio adducitur.*
8. *Recusatio per Universitatem, aut ejus procuratorem quomodo admittenda?*

JUdicum recusatio quum inter dilatorias exceptiones connumeretur, proponi debet ante litis ingressum, ipsiusque contestationem, Sanfel. *in*
1 *prax. sect.* 40. Marad. *in observ. ad sing.* 3388 a. 73. De Rosa *prax. civil. par.* 3. *cap.* 5. *num.* 4. Marad. *ad Gallupp. par.* 1. *cap.* 5. *nu.* 3.
2 Sed si suspicio de novo accidat, usque ad conclusionem allegari potest. *Author. cit.*

Recusatio vero, sive ex causa nova, siva de præterito non potest admitti post sententiam, aut
3 decretum Judicis, aut eius Tribunalis, licet infra 40. dies proposita sit. Sanfel. *in prax. sect.* 20. *n.* 9. Mainard. *dec. Tolos.* 95. *lib.* 1. Constant. Cæsar. *in specul. quæst.* 48. *nu.* 10. *& seq.* Aliter enim sententia & judicium ante factum nullum esset, quod quidem absurdum est. *Author. cit. &c.* Angel. Bald. Alberic. *in l.* 5. *ff. qui in jus vocatus non iverit Bald. dec.* 89. *inter comm. opinion. tom.* 2. *lib.* 1. *tit.* 1. *de judic. num.* 148.

Suspicio attentis ultimis jam præcitatis Regiis
4 Pragmaticis non admittitur elapsis 40. diebus, nisi in tribus casibus, videlicet quando filius, aut Judicis consanguineus Advocatus esset alterius
5 ex litigantibus, aut de interesse ipsius Judicis, aut spirituali cognitione ageretur; extra hos casus recusationis instantia nequaquam recipienda est.

Qua de re cavendum a doctrina Reg. Petra *in*
6 *Rit. M. C. V.* 266. *num.* 39. scribentis, recusationis capita etiam elapso 40. dierum termino
7 recipienda esse, quando sunt notoria, cum decisionum authoritate; quia ipse ante Regias Pragmaticas scripsit, tum *anni* 1731. tum *anni* 1689. *Comitis S. Stephani*.

Sub *num.* 2. *& seqq.* *Riccii* circa Procuratoria
8 personam observatu dignum est, in recusatione per Universitatem proponenda Procuratorem cum speciali mandato Officialium tantum Universitatis non admitti, quia electi, & officiales Universitatem non repræsentant, nisi in rebus annonæ, & quando dicuntur Universitatem repræsentare, non sunt, nisi Universitatis Procuratores, & uti tales Judicem sine speciali mandato

recu-

recusare non possunt. Reg. de Marin. *resolut. cap.*
114 *cum Rebuff.* Lancellot. *de attentat. par.* 2. *cap.*
6. Petra *in Rit.* 265. *num.* 24. *tom.* 2. Marad, *sing.*
388. *num.* 27.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XV.

De Instantia suspicionis, infra quantum tempus praecludatur.

1. *Recusationis judicium infra mensem conficiendum.*
2. *Monitione facta potest quandocumque decidi, & ratio.*
3. *Quinam, & quot Judices in hujusmodi causis intervenire debeant?*
4. *An detur appellatio, aut aliud remedium?*

✠ 5. *Pendente termino quæstionis Commissarii, an currat tempus quadraginta dierum præscriptum per regias pragmaticas.*

JUdicium recusationis infra mensem, sive dies
triginta ad finem reduci debet, infra quem ter-
minum Pars recusans testes, & scripturas pro-
1 ducere potest, alteraque Pars contrarium proba-
re. *Pragm.* 15. §. 22. *hoc tit.* Et causæ expeditio-
nem procurare, videlicet, ut acta ad Commis-
sarium causæ recusationis asportentur, ad finem
illam proponendi in Aula, prævia monitione:
2 qua facta, nihil interest, si post hoc, vel lon-
gum tempus causam proponat, quia per moni-
tionem ad sententiam instantia perpetuatur, ut
alibi fuse scripsimus cum author Motill. *in
grad. monit. ad sententiam nu.* 8. Bald. *in cap. finem
litibus num.* 2. & 3. *de spol.* Altimar. *rubr.* 9.
qu. 34. *num.* 26.

In hujusmodi causarum decisione tres Judices
3 unius Aulæ sufficiunt, aliis absentibus, & quin-
que duarum Aularum, si in duabus Aulis acta
sit, & Consiliarii, sive Judices adjuncti inter-
veniunt in decretis definitivis tantum, non au-
tem interlocutoriis, & incidentibus. *Pragm.* 18.
§. 2. *& Progm.* 31. *hoc. tit.*

A decretis tum definitivis, tum interlocuto-
4 riis non appellatur, nec reclamatur, aut de nul-
litate dicitur, nec in integrum restitutio admit-
titur, neque ullo umquam modo eorum executio
retardatur Pragm. 8. 11. 16. §. 23. *&c.* penes
Reg. Carol. Ant. de Rosa *prax. civil. decret. par.* 1.
in 1. *inst. ord. jud. cap.* 2. *dist.* 2. *n.* 59.

✠ 5. Ex hucusque dictis satis constat, hujus regni
pragmaticis, terminum 40. dierum ad proponen-
dam recusationem præscriptum esse, nisi causa
noviter supervenerit: quale temporis spatium
currere etiam pendente termino quæstionis Com-
missarii, decisum refert Sorge *encycl. forens. cap.*
19. *num.* 40. ad relationem Regii Consiliarii D.
Joseph Romano, dein S. R. C. Præsidis, in cau-
sa Ill. Principis S. Angeli Lombardorum cum Ill.
Principe S. Nicandri.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XVI.

De probatinnibus in causa suspicionis.

1. *Probationes veræ, & concludentes requiruntur in hoc judicio.*
2. *Agitur de injuria quadam irroganda, exceptis encipiendis.*
3. *Recusationis judicium magni est momenti.*
4. *Judices sunt Principes Civitates, & omnem honorem exigere debent.*
5. *Injuria illata Senatori est crimen læsæ Majestatis.*
6. *Suspiciones notoriæ non indigent probatione.*
7. *Quod non unica, plures suspiciones operantur.*
8. *Recusationis causa falsa, vel frivola, Judex ad ulteriora procedit.*
9. *Barone suspecto officiales sunt suspecti, nec potest delegare.*
10. *Judex suspectus de jure an debeat abstinere, vel expectare recusationem.*
11. *Variæ sententiæ, & sanior quænam.*
12. *Ratio adducitur.*
13. *A suspicionum decretis non datur appellatio etiam extra Regnum.*

SI in omnibus judiciis probationes veræ conclu-
dentes, & legitimæ requiruntur, ut plenam
fidem faciant; in hoc recusationis judicio veris-
1 simæ, plenissimæ, & concludentissimæ exoptan-
tur; agitur enim de injuria quadam irroganda,
de bona saltem opinione Judicis minuenda, de
2 ejusdem dignitate, ac authoritate obumbranda,
prout præter affinitatis, consanguinitatis, ac ad-
vocatiæ causas, plerumque accidit. Recusationis
judicium magni esse ponderis, & momenti, ne-
3 mo umquam in dubium revocare ausus est; Sunt
enim Judices lex ipsa vivens juxta affatum M.
Tulli. *lib.* 3. *de legib.* & præcipue supremi *dicun-
tur Principes Civitatis. L. Spadonum §. si Civitatis
princeps, ff. de excusat. tutor.* & in S. Pagina dicun-
tur *Numina*. Deuteron. *cap.* 22. *vers.* 8. penes
4 Mastrill. *de Magistrat. lib.* 5. *cap.* 3. *nu.* 1. Et Reg.
de Rosa *prax. civil. par.* 1. *dist.* 2. *cap.* 2. *num.* 6.
Judic. ordin. hæc optime quidem scribit.

Hinc Plato *lib.* 2. de *legib.*, inquit: *Post Deos
immortales iis hominibus secunda, & honores, &
gloriæ sedes deberi, qui publici muneris magistra-
tum gerunt, & egregia sua virtute, atque indu-
stria cæterorum vita moderantur*; quo fit injuria,
sive offensa Senatori cuilibet irrogata, non nisi
5 pro læsæ Majestatis crimine habenda sit, ut in
l. 5. *C. ad l. Jul. Majest.* ibi: *Senatorum etiam (nam
& ipsi pars corporis nostri sunt.)*

Suspiciones ubi notoriæ sunt juris, & de ju-
6 re indubitatique juris, & facti, nullo indigent
probationum adminiculo. Reg. de Marin. *lib.* 2.
resol. cap. 114. *num.* 16. Petra *in Rit. M. C. V.*
284. *n.* 23.

Quod non operatur unica suspicio, multiplica-
7 tæ juvant *L. non epistolis, l. non nudis C. de pro-
bat.* Petr. *in Rit. M. C. V.* 311. *num.* 90.

Si causa recusationis esset notorie falsa, vel fri-
vola, Judex recusatus, non obstante dicta fri-
vola recusatione ad ulteriora procedere potest,
cap. cum olim, de caus. possess. & propriet. penes Can-
cer. *var. resol. par.* 3. *cap.* X. *num.* 76.

Suspecto Barone, omnes ejus officiales sunt
9 suspecti; non potest causas ejusdem officialibus
committere, præsertim si suspicio ex causa ini-
micitiæ procederet. Tasson. *de Antefat. vers.* 3.
observ. 3. *num.* 113.

Judex suspectus suspicione juris, & de jure,
10 an ultro se abstinere debeat, vel recusationem
expectare? Variæ in hac controversia sunt Do-
ctorum sententiæ. Multi dicunt Judicem debe-
re ultro se abstinere, alias nullum processum
conficeret. Alii dicunt debere expectare, ut re-
11 cusetur: Verum saniorem primam sententiam
probat Cancer. *var. resol. par.* 1. *cap.* 21. *num.* 38.
ea presertim ratione, quia suspicio juris, & de
jure dicitur illa, in qua ex aliqua causa lex tol-
lit judici jurisdictionem in illo negotio. Roman.
12 *cons.* 220. *num.* 7. Jas. *in l. qui jurisdictioni nu.* 8.
ff. de jurisd. omn. judic. Albert. Brun. *cons.* 31.
num. 1. *&c.*

Conclusio, ut in suspicionum decretis non de-
13 tur appellatio, prout supra *cap.* 15. *num.* 4. &
a Carol. Tappia *tit. de suspicion. official. rit.* 265.
lib. 3. *fol.* 177. servatur etiam in aliis Regnis,
in quibus, a pronunciatione, quæ fit in causis
suspicionum non datur supplicatio. *Const.* 2. *tit.
de recusat. de totis Jurges*, penes Iacob Cancer. *var.
resol. par.* 1. *cap.* 21. *de arbitr. & arbitrat. n.* 39.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XVII.

De causis Suspicionum.

1. *Judex loquens occulte cum parte, an possit ut suspectus recusari?*
2. *Suspicio levis admittitur.*
3. *Judices suspecti allegari indignantur.*
4. *Remota causa, non cessat suspicio.*

5. *Ini-*

✠ 5. *Causæ ex quibus oriuntur capita suspicionum restringuntur ad odium, & amorem.*
✠ 6. *Suspicio in causa inimicitiæ fundata, quam efficax sit, ostenditur.*
✠ 7. *Inimicitia ex facto partis proveniens non reddit Judicem suspectum.*
✠ 8. *Inimicus capitalis quinam dicatur?*
✠ 9. *Inimicus tutoris an possit esse Judex in causa pupilli?*
10. *In causa, ubi conjunctus patrocinatur, vel consulait, est suspectus.*
Patrocinari, & consulere idem. eod.
D. Jacobus Castelli commendatur. eod.
11. *Suspectus in cognoscendo, est etiam in delegando.*
12. *Suspecto Barone, an suspecti Officiales, cum distinctione.*
13. *Praxis nostrorum Tribunalium.*
14. *Judex non recusatur per habitationem in domo partis, cui solvit pensionem.*
15. *Amicitia, quæ requiritur ad recusandum.*
✠ 16. *Judex comedens cum parte, an sit suspectus?*
17. *Præsentatio filii Judicis ad beneficium sufficit ad recusandum.*
18. *Omnis causa movens Judicem in favorem partis est sufficiens.*
19. *Judex affectans interventum est suspectus.*
20. *Partis affectatio an sufficiat.*
21. *Opinio nostra adducitur.*
22. *Si ex decreto commodum Judicis provenit, dicitur causa propria.*
23. *In causa propria non intervenit.*
24. *Recusatio ob interesse semper opponi potest.*
25 *Hæc recusatio primum habet locum.*
26 *Scrupulo ejecto, recusatio partis admittitur.*

JUdex qui loquitur occulte cum parte, an per
alteram partem possit ut suspectus recusari?
1 vide Cala *de modo articul. gloss.* 3. *num.* 97. 98.
& 99.

Suspicionis causæ etiam levissimæ admittun-
2 tur. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 284. *n.*
28. Dec. *cons.* 8. Petra *in rit.* 265. *num.* 259. &
260. *tom.* 3.

Judices, quum suspecti allegantur, commu-
3 niter indignari solent; quare sufficiens causa est
ad illos removendum; & etiam si causa, ex
qua Judex recusatur, cessarat, non idcirco cessabit
suspicio, & proinde non est amplius pro-
4 cedendum coram Judice recusato, immo nec etiam
successore, Giurba *decis.* 48. *num.* 2. Capyc. Latr.
consult. 101. *num.* 41. Boer. *dec.* 156. De Franch.
dec. 719. Gallup. *prax. par.* 1. *cap.* 4. *num.* 13.
5 ✠ Cum Judicis recusatio sit ejusdem ex causa
odii, aut amoris legitime proposita recusatio;
exinde sequitur, ut merito illius judicium vitare
possimus, quem vel propter odium, vel ob
amorem cum adversario suspectum habemus.
Ad rem facit Cicero in orat., quam pro Cluentio
recitavit: *illud est hominis magni, Judices, atque
sapientis, cum illam judicandi causa tabellam sumserit,
non se putare esse solum, neque sibi quodcumque
concupierit licere; sed habere in consilio legem,
religionem, æquitatem, fidem; libidinem autem,
odium, invidiam, metum, cupiditatesque omnes
amovere: maximeque æstimare conscientiam mentis
suæ, quam a diis immortalibus accepimus, quæ a
nobis divelli non potest*. Suspicio igitur in cau-
6 sa inimicitiæ, præsertim capitalis, fundata, satis
erit ad recusandum Judicem, sive sit inter
ipsum & partem, sive inter ipsum, & conjunctum
partis, *pragm.* 15. §. 16. *de suspic. official.*,
immo taliter efficax erit, ut extendatur usque
in infinitum in linea descendenti, & ascendenti;
usque ad quartum gradum inclusive in
linea collaterali. Rovit. *prag.* 1. *num.* 22. *de
suspic. offic.* Inimicitia etenim non modicam facit
præsumtionem adversus inimicum, quod se
data occasione ulcisci voluerit; ideoque de inimico
malum omne præsumitur. *L. inimicitiæ,
ff. de his, quib. ut indign.* Christophor. Besold.
cons. 295. aliique.

Propter inimicitiam, quæ ex facto partis pro-
7 venit, Judex recusari non potest; videlicet, si ad
effectum illum recusandi, per forum, plateas, &
domos Judicem de criminibus, & erroribus in
officio commissis infamet, vel occasionem quærat
rixandi cum Judice, ipsius filio, famulo,
vel consanguineo; etenim hujusmodi recusationis
causa est dolosa, & affectata, ac proinde ut
talis potius punienda, quam attendenda, nisi Judex
se ostendat inimicum, Guerrier. *lib.* 6. *cap.* 21.
nu. 30. Fontanella *decis.* 14. *n.* 14., Franc. Marc.
dec. 291. *par.* 2.

Inimicus capitalis is dicitur, qui alicui
controversiam de omnibus bonis, aut majori
8 eorum parte movet, non secus ac is, qui vitam
insidiatur, cum pecunia alter sanguis esse existimetur,
Bald. in *L. parentes* 6. *C. de testibus*;
vel qui libertatem, aut æstimationem lædit,
Vinn. in §. *inimicitiæ* 11. *instit. tit. de excus. tutor.*
Merito igitur hujus regni legibus præscriptum
fuit, quod inimicitia oriens ex causa litis sit
causa sufficiens suspicionis inter ipsos litigantes,
nisi lis tanti momenti fuerit, quod inducat inimicitiam
capitalem, quo casu transit causa suspicionis
ad proximos & immediate successores
ab intestato venientes eorundem litigantium,
necnon ad ceteros conjunctos existentes in secundo
gradu tam consanguinitatis, quam affinitatis.
En verba pragm 1. *de susp. offic.* *Ordiniamo dippiù,
che quando l'inimicizia sarà per causa di lite
non sia bastante causa di sospezione, se non sarà tra
gl' istessi litiganti, eccetto se la lite fosse di tanta
importanza, che inducesse inimicizia capitale; nel
qual caso vogliamo, che si ammetta la sospezione
non solo tra litiganti, ma passi ancora a quelli,
che sono immediatamente prossimi ab intestato de'
litiganti nella cosa, che si litiga, in danno, a beneficio
de' quali anderia l'evento di essa lite, ed
ancora a parenti fino al secondo grado, così per
consanguinità, come per affinità.*

Præsumitur etiam inimicus Judex, qui se cum
aliqua ex partibus collegaverit contra eosdem litigantibus,
prout decisum refert Regens Petra
in *rit.* 265., vel si amicitiam cum inimico litigantis
contraxerit, ad tradita per Guerreir. *de
recus. lib.* 4. *cap.* 2. *nu.* 8. *Inimicitia etenim probatur
eo ipso*, ait cit. Auth., *quo quis contrahit affectionem,
aut amicitiam particularem cum inimico
meo. Nam conjuncti, & confœderati præsumuntur
ejusdem intentionis esse, & ob hanc rationem dici solet,
quod Judex amicus inimici mei potest tanquam
suspectus recusari; nec ab eo citatus teneor coram eo
comparere*; videsis Pacian. *de probat. cap.* 43. *n.* 25.
& Barbos. *in cap. secundo requiris de appellat. nu.* 7.

Arguit pariter Judicem suspectum, si aliquod
verbum durum, aut contumeliosum in partis contemtum
proferat, vel eandem terminis impropriis,
alterationem ejus animi denotantibus excipiat: denique
si in procedendo metas juris, & judiciarii ordinis
excedat. Quapropter ait Ulp. in *l. nec Magistratibus
32. ff. de injur.*, *Injuriarum actione conveniri
semper potest Judex, qui vel fiducia Magistratus, vel
quasi privatus aliquid injuriose fecerit*. Consonat Jo:
Voet. in *pand. tom.* 2. *lib.* 47. *tit.* 10. scribens. *Ceterum
injuriam facere quis potest non modo dum in negotio
prorsus illicita versatur, sed & dum in re licita, vel
obeundo munere sibi demandato, occupatus est, quoties
præscriptos muneris sui terminos contumeliose transgreditur;
suaque in alterius contemtum abutitur potestate.
Liberum Magistratui, atque Judicibus, jure licito,*

& jure honoris, quem sustinet, increpare, ac coercere litigantes, causarum patronos, procuratores, aliosque similes, si quid ab hisce peccatum fuerit; liberum Præceptoribus modice suos castigare discipulos parum bene facientes; si tamen hi contumeliosis verbis aliquem contra bonos mores oneraverint, si sine causa, aut præter modum obligaverint, non ad vindictam Majestatis publicæ, non monendi causa, sed ad concitandam invidiam, atque infamiam (tametsi id non facile præsumendum est) injuriarum actione teneri possunt. Denique ratione imprudentiæ, & indiscretionis recusatur Judex, ea potissimum ratione, quia nihil in Judice magis inquiritur, quam prudentia, quæ dirigat opera sua, Guerriet. *lib.* 4. *cap.* 9. *nu.* 27., Fontan. *dec.* 9. *num.* 22., Marant. *de ordin. judic. act. de appellat. nu.* 69. aliique.

Inimicus tutoris an possit esse Judex in causa pu-
9 pilli? Affirmat de Marinis *lib.* 2. *res. dist.* 5., quia
non est interesse pupilli; secus si tutor litigasset
contra aliquem pro interesse pupilli, quia posset
recusare illum in causa propria, cum effectus sit
inimicus pro dicta causa pupilli, prout decisum refert Petra *ritu* 265. *nu.* 131.

Judex non cognoscit de causis, ubi aliqua persona Judici conjuncta usque ad tertium gradum
10 inclusive patrocinatur, vel consilium secreto dedit, quia idem sonat patrocinari, ac publice, vel secreto consulere, prout erudite fundat D. Jacobus Castelli doctus vir. *in adject. ad Carrab. de syn:ic. offic. par.* 1. *cap.* 11. *num.* 13. *& seqq.* qui etiam nostri meminit; etenim dum hæc scriberem, in lucem ejus adjectiones dedit. *Ex Pragm.* 23. *de offic. S. R. C.* Franch. *dec.* 87. *num.* 14: Rovit. *in Pragm.* 1. *de suspic. offic.* Petr. *in rit.* 265. *num.* 155 *Merlin. lib.* 2. *controv. jur. cap.* 47. *num.* 13. *&c.*

Suspectus in cognoscendo, est suspectus in de-
11 legando. Capiblanc. *de Baron. pract. quæst. cap.* 91. *num.* 6.

In causa, in qua Baro habet interesse, ipse
12 suspectus est, & ejus officiales, & licet nonnulli dicant, quando causa delegatur a Barone officiali, vel alicui ei non subdito prævia nota suspectorum, non posse avocari causam a Barone, attamen in praxi contrarium servatur, quia a nostris Tribunalibus nunquam remittitur causa Baroni, in qua ea causa odii, vel interesse est suspectus, sed semper avocatur, nisi essent
13 negotia liquida, vel parvi momenti, in quibus Barones ex consuetudine procedere solent. Amat. *dec.* 14. *num.* 12. Rovit. *in Pragm.* 11. *de suspic.* Boer *cons.* 16. *vol.* 3. penes d. Capiblanc. *in Pragm.* 1. *de Baron. qu: pract. cap.* 13. *num.* 16. *& seqq.*

Insuper Judex recusari non potest per habitationem in domu litigantis, cui pensionem satis-
14 facit, & familiaritas, ac commensalitas debet esse strictissima, ut recusari possit: scribit ita decisum esse Reg. Petra in Rit. 205. *num.* 174. *tom.* 2. in causa Cæsaris Carmini cum Petro Martino pro Regio Consiliario D. Francisco Savio, sub die 8. Novembris 1630. penes Secretarium.

Amicitia debet esse arctissima, qua nulla major dari possit, ad hoc ut recusari possit
15. Judex, habetur ex *cap. accedens* 2. *Ut lite non contestat. & Gloss. in v. ex præmissis causis, & Gloss. in cap. insinuante, de offic. delegat.* Farinosin. *in memor. cap.* 2. *quæst.* 50. *num.* 18. Matut. *disquisit. legal. disput.* 18. *num.* 5. Fontanell. *dec.* 15. *n.* 2. *lib.* 1. Petr. *in rit.* 265. *tom.* 3. *num.* 143.
✠ 16 Judex semel casu comedens lite pendente cum parte, vel ejus inimico, recusari non potest: cum nulla inde præsumatur amicitia inter comedentes, nec dici valeant commensales; secus si data opera, & alia concurrant amicitiæ indicia, prout decisum refert Petra *ritu* 265. *num.* 144., concludens ibidem *nu.* 144. non nasci causam suspicionis ex commensalitate cum Judicis filio.

Præsentatio filii Iudicis ad aliquod beneficium sufficit ad recusandum Patrem in causa Præsentan-
17 tis, ex *Pragm.* 9. *de suspic. official.* obligatio enim antidoralis amorem gignit, & amicitiam. Rebuff. *in const. Gall. tom.* 3. *tit. de recusat. art.* 2. *gloss.* 1. ibi. *Humanum est, ut quis exhibeat reverentiam, & amorem gerat erga eum, a quo percepit beneficium,* Petra *in Rit.* 265. *num.* 150. Imo
18 nonnulli concludunt, quod omnis causa concludens, Iudicem fore nimis parti favorabilem, sit habilis ad recusandum. Anton. Butrius *in cap. postremo de appell.*, Abb. *in cap. accedens* 2. *ut lit. non cont.* Revert. *dec.* 153. *num.* 3.

Iudex affectans interveniendi desiderium, &
19 constituens se adversarium, ac defensorem in judicio suspicionis, recusatione dignus est. Andr. *in cap. seu §. statim. vers. item si judex, de stat. & consuet. contr. Libert. Eccl.* Rovit. *in Pragm.* 1. *de suspic. official., num.* 46. Prat. *discept. forens. cap.* 52. *num.* 31.

Imo dicunt alii, quod non solum Iudicis affe-
20 ctatio ad judicandum, sed etiam ipsius partis studium habendi illum non alium Iudicem in sua causa, sit causa recusationis. *L. conservandum de Iudiciis*, Rovit. *cons.* 10. *num.* 20. *lib.* 1. Staiban. *resol.* 37. *num.* 34. Sed hæc opinio ne-
21 quaquam mihi adhæret, quia contraria est antecedentibus conclusionibus; provenit enim hoc studium ex causis ut plurimum honestis, quæ partem moveant ad postulandum pro interventu, puta doctrina, honestate, incorruptibilitate, summa justitia, cetærisque Iudicis virtutibus, quæ meditanti facillime occurunt.

Si ex decreto interponendo commodum Iudi-
22 dicis, aut ejus conjuncti aveniat, causa dicitur propria hujus, aut illius. Ulpian. *in l.* 1. *§. in propria causa, ff. quando appellandum sit. Gloss. in l. omnibus v. in re propria C. de testibus,* Capyc. Latr. *dec.* 12. *num.* 9. Altimar. ad *Rovit. dec.* 8.

Si causa est propria Iudicis, sive ejus affinis,
23 in causa intervenire non potest. *L. un. C. ne quis in sua causa judicet. Pragm.* 15. *de offic. & quæ iis &c.*

Hæc causa recusationis quandocumque oppo-
24 ni potest nulla data temporis præscriptione, nec parte non opponente procedere potest, ipsa consentiente. Sanfel. *dec.* 63. *num.* 2, *lib.* 1. Rovit. *in Pragm.* 1. *num.* 8. *& Prag.* 8. *de suspic. Official.* Capiblanc. *de Baron. Pragm.* 3. *n.* 242. Ricc. *collect. dec.* 2118. Cancer. *var. resol. lib.* 1. *cap.* 21. *Mastrill. dec.* 151. *num.* 6. Reg. de Ponte *dec.* 30.

Imo inter recusationum capita interesse pro-
25 prium Iudicis, aut ejus affinis primum locum occupat. Scip. Theop. *allegat.* 87. *num.* 4. Petr. *in Rit.* 265. *num.* 105. *tom.* 2. Nec datur mensura, aut limitatio nulla, ubi de proprio Iudicis interesse agitur. Fontanell. *dec.* 5. *num.* 16. *& dec.* 6. *num.* 6.

Non obstantibus decisionibus, scrupulum mi-
26 litate, proposita recusatio admissa fuit. Reg. de Rosa *in prax. civil. tit. de decret., quæ in judic. recusat. interpon. num.* 33. *&* 34.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XVIII.

De Iudice competenti in causa suspicionis.

1. *Suspicionis causa per quos decidatur?*
2. *Præses S. R. C. an, & quomodo suspectus allegatur?*
3. *Suspectus in judicando, an delegare possit.*
✠ *Decretum olim Regii Collateralis Consilii transcribitur.*
4. *Suspecto actorum Magistro Scribæ sunt suspecti, & suspicio discutitur in aula.*
5. *Cappellanus Major, & ejus Judex an, & quomodo allegentur suspecti.*

6. S-

6. *Secretarius Regni an, & quomodo recusetur?*
7. *Prorex an, & quomodo?*

CAusa suspicionis allegata decidi debet per Col-
legas absente ipso recusato. *Pragm.1. de suspic.*
1 *official.* Ricc. *coll. dec.*770.

Si esset suspectus Præses S. R. C. supplicatio-
2 nes leguntur in Aula decani; qui si item suspe-
ctus esset, leguntur ubi residet secundus Aulæ
Præfectus, & sic de singulis ordine successivo.
*Pragm.*73. *de offic. S.* R. C. Tasson. *de Antef.*
*vers.*3. *observ.*3. *num.*112.

Præses S R. C. si est suspectus in judicando,
3 non est suspectus in delegando, quia ante recu-
sationem potest causas committere, & delegare,
sed post recusationem propositam non potest nec
etiam delegare, nisi cum recusantis consensu.
Rovit. *Pragm.* 1. *de suspic. offic.* Mastrill. *decis.*
234. *num.*23. *col.*3. Tasson. *de Antefat. vers* 3.
*observ.*3. *num.*113. contra Rovit. & *Tappiæ* sen-
tentiam.

✠ Ad rem facit decretum olim Regii Collateralis
Consilii a Rovito relatum *prag.*15 *de suspicion offic.*
videlicet. *Super articulo relato per magnificum, &*
circumspectum Regentem Thomam Salernitanum Re-
gent. Collat. Cons., scilicet an magnificus, & cir-
cumspectus Præses S. R.C *possit decretare supplicatio-*
nes, quæ coram Præside legi solent, causasque in eis
contentas committere, & distribuere inter magnificos
Regios Consiliarios ejusdem S. R. C. *in causis, in qui-*
bus ipse magnificus, & circumspectus Præses est su-
spectus in votando; Illustriss. & Excellentiss. Dom.
Vicerex, Locumtenens, & Capitaneus Generalis pro-
videt, mandat, atque decernit, quod dictus magnif.
& circumspect. Præses, non obstante quod sit suspectus
in decisione causarum, possit, & valeat causas ipsas,
juxta solitum committere, & distribuere inter ejusdem
S. R. C. *magnif. Regios Consiliarios, supplicationes-*
que porrigendas a gravaminibus prætensis per partes
prætendentes esse gravatas a magnific. Cons. ejusdem
S. R. C. *decretare, & super eis providere, quod cau-*
sæ Commissarius verbum faciat in S.C.; Exceptis
causis, in quibus contingerit dictum magnificum, &
circumspectum Præsidem fore suspectum ex causa ini-
micitiæ, vel ex eo; quia ageretur de suo interesse pro-
prio. Hoc suum &c. Quæ quidem decreti verba
cum sint taxative concepta, non esse ulterius ex-
tendenda, quam verba ipsa sonant, scite animad-
vertit idem Reg. Rovit. *loc. cit.*

Suspecto Actorum Magistro, omnes ejus Scri-
4 bæ sunt suspecti, & Magistri Actorum suspi-
cio in Aula, non domi discuti debet. Giurb.
*decis.*27. *num.*10. Mastrill. *dec.*151. *num.*9. Ro-
vit. *in Pragm.*1. *de suspic.official. num.*19. &c.

Cappellanus Major recusatur ad Regem, qui
5 alium destinat Iudicem, cujus voto revidetur
causa, & isti Iudices possunt recusari absque
deposito statuto a Regiis Pragmaticis, quoniam
etiam privati doctores destinari possunt Iudices.
Gizzarell. *in decis.* 69. Rovit. *in Pragm.* 5. *de*
suspic: official. Novar. *forens. quæst.*560. *lib.*1.

Secretarium Regni recusandum esse prout re-
cusantur ceteri Consiliarii, & sic in Hispania
servari scribit Tasson. *de Antefat. vers.*8. *observ.*
3. *num.* 45. *in fin.*

Prorex recusari etiam potest, & in causa in-
7 tervenire hoc casu non debet, & Proregem re-
cusati posse tenet Decian. *cons.*2 *lib.*1. Ferdinan-
dus Archidux Austriæ fuit suspectus cum toto
ejus Senatu allegatus, & Dux Albæ Prorex
Regni nostri in anno 1559. fuit suspectus al-
legatus. Rovit. *in Pragm.* 1. *num.* 8. *de suspic.*
official. Mastrill. *dec.*151. *num* 77. Giurba *decis.*
27. *num.*9. Lancellott. *de attent. cap.*6. *num.*36.
Brun. *cons.* 31. *num.*9. &c.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XIX.

De Praxi recusandi Iudicem in Curiis Baronalibus, vel Regiis non Collegiatis.

1. *Doctores scribentes, de recusatione recensentur.*
2. *In Curiis Baronalibus minor causa, & discussio, quam in Regiis Collegiatis requiritur.*
3. *Facilius reperiuntur centum Judices, quam unus testis.*
4 *Judex debitor alterius partis judicare non potest.*

SUspicionis materiam suse scripserunt Doctores
in *l. cum apertissimi C. de judiciis.* Et Rovi-
1 *tus, Novarius, Montoja, Maradei* super Prag-
maticis. Thorus in compendio *decis. verb. suspe-*
*ctio, & suspicio, tom.*1. *tom.*2. *& tom.*3. *part.*3.
Et in supplement. verb. Judex & in Cod. rer ju-
dicat. Reg. Petra *in Rit. M.C.V.* 266. *tom.* 2.
& 3. ubi latissime Io: Petr. Fontanella. San-
felic. *tom.*1. *dec.*77. *ad* 86. *tom.*2. *dec.*224. 254.
287. & 303. Bartolus. Stephanus Auferetius.
Io: Michael Endter. Lanfrancus de Oriano, *de*
recusat. sive suspicion. Judic. Io: Ferrarius Mon-
tanus *in progymnasm. forens.* Guazzin. *ad defens.*
reor. defens. 1. *cap* 49. 20. & 21. Hortensius
Cavalcanus *de brachio Regio par.*3. *num* 312. &
340. Jo: Baptista Costa *de re integra dist.*96. &
*de judic. num.*48. Carol. de Grass. *de except.*24.
Larrea *decis. par.*1. *disp.*48. Tuscus *pract. concl.*
*jur. lit.*R. *concl.*65. & *lit.S. conc.*906. De Luca
*de Litem legali art.*29 *Scaccia de judic. lib.* 1 *c.*
*cap.*66. Scialoya *de for. compet. cap* 9.

In Curiis Baronalibus minor causa, & discus-
2 sio suspicionis requiritur, quam in Regiis Tri-
bunalibus Collegiatis, ita ut in illis vigeat po-
tissimum illa regula: *Quod minor suspicio est suf-*
ficiens ad repellendum Judicem, quam ad repel-
lendum Testem. Iason. *in l. apertissimi num* 9. *C.*
de judic. Larrea *dec.*48. Surd. *cons.*50. *num.*21.
Capyc. Latr. *decis.* 90. *num.* 9. Thor. *in Comp.*
rer. judicat. cas. 37. *num.* 14. quia facilius repe-
3 riuntur centum Judices, quam unus testis. Prat.
discept. forens. cap. 52. *num.* 27. *tom.* 3. Capyc.
Latr. *consul* 101.

Iudex debitor alterius ex litigatoribus inter-
4 venire non potest in causa. Thor. *in compend.*
*decis. tom.*3. *verb. suspicio Judicis & verb. nulli-*
tatis remedium. Petr. *in rit. M.C.V.* 265. *num.*
168. *tom.* 2. nonnulla vide penes Franc. Ioseph.
de Angel. *de official. Baron. cap.*278.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XX.

De Formula libelli, & Actorum in causa Suspicionis.

1. *Praxis nostrorum Tribunalium quæ sit, quando Judex factum affirmat?*
2. *Sententia Reg. Petræ transcribitur.*
3. *Formula supplicationis Capitum recusationis.*
4. *Formula regiæ decretationis.*
5. *Formula replicationis Judicis recusati.*

PRaxis nostrorum Tribunalium est, quod quando
Judici ostenditur supplicatio recusationis, &
factum oppositum affirmat, absque ulla disputa-
tione abstineri debet a judicando. Reg. Petr *in*
1 *rit.* 265. *num.* 25. *lib.* 3. ibi. *Et tandem addebam*
in dubio esse judicandum pro integritate dicti Officialis
præclarissimi, qui alias redargueretur de mendacio,
dum se sponte suspectum fatetur. Hinc si propositis in
2 *S. C. suspicionum capitibus, adjiceret recusatus Judex,*
non posse intervenire S. C. mandat, quod stante declin-
ratione per ipsum facta, Partes adeant D. Præsidem
pro commissione causæ, ut decrevit in suspicione D.Con-
siliarii Jovino, relatore D. Commissario D.Thoma Ca-
ravita die 8. *Julii* 1664.

Formula supplicationis capitum recusationis propositæ in personam Ill. Ducis D. Thomæ Vargas Macciucca in anno 1739. E. G.

S. R. M.

Supplicat humiliter M. V. D. Horatius Falconerius Almæ Urbis dicens in causa, quam habet in V. S. R. C. cum Illustre Principe Hostiliani D. Ferdinando Columna super prætenso assignamento Tenutæ Baroniæ Piscinæ remanentæ in hereditate quond. Illustris Principis Albani D. Julii Savelli, debet procedi ad discussionem nullitatum, omni qua decet reverentia, pro parte supplicantis propositarum adversus decretum dicti V. S. R. C. lati sub die 31. mensis Aprilis
3 currentis anni, junctis Regiis Consiliariis duarum Aularum, & ad relationem V. Regii Consil. D. Caroli Gaeta. At quia in Aula, ubi residet Dom. causæ Commissarius adest Illustris Dux, V. Regius Consiliarius D. Thomas Vargas, qui ex infrascriptis capitibus noviter ad aures supplicantis, & ejus Magnificis Advocato, & Procuratori perventis, quæ humiliter M. V. exponit, nullimode poterat, nec potest esse Judex, unde supplicanti est suspectus, cum rev. imo suspectissimus.

Primo quia Illustris Dux D. Thomas Vargas erat creditor supradictæ hereditatis Ill. Principis D. Julii Sabelli in annuis ducatis trigintaquinque cum eorum capitale ex causa residui pretii Statu Celani, & Baroniæ Piscinæ, pro quo credito in omnibus fere judiciis, cum aliis interesse habentibus in eadem hereditate fuit, sive ipse, sive ejus Procurator auditus. Deinde dictus Illustris Dux anno 1727. creditum prædictum assignavit, sive in solutum dedit Ill. Marchioni Episcopiæ D. Carolo della Porta, infra dotes D. Gabrielis Vargas ejus filiæ, & ad præsens illud exigitur ab Illustre Ducissa D. Joanna quarta dicti Illustris Ducis uxore. Unde sive agatur de proprio, sive filiorum, aut Nepotum, sive uxoris interesse, Judex esse non potest, & Supplicanti est semper, repetita reverentia suspectus.

Secundo quia Magnificus D. Xaverius Consalone Consobrinus frater supradicti Ill. Ducis D. Thomæ Vargas est pariter creditor supradictæ hereditatis in annuis ducatis centum decem, & septem tt. 3. 5. cum eorum respective capitale, etiam ex causa residui pretii Status, & Baroniæ, & in omnibus fere judiciis fuit etiam auditus. Unde cum agatur de interesse conjuncti cum Judice infra gradum a Regia Pragmatica statutum, est ille propterea supplicanti suspectus, & non potest procedere.

Tertio eo magis supradictus Illustris Dux Regius Consiliarius D. Thomas Vargas est supplicanti suspectus, ex formula decreti V. S. R. C. dicto die 21. elapsis mensis Aprilis interpositi. Etenim injunctum fuit Illustri Principi Hostiliani onus satisfaciendi creditoribus ex causa residui pretii, quo ordine obtento maximum commodum obtinuerunt creditores ex causa residui pretii, tum quia exonerantur ab obligatione petendi quolibet anno liberationes; tum etiam quia exonerantur ab expensis liberationum, & præsertim cautionum præstandarum in qualibet liberatione, ut usque adhuc fuit exequutum; Qua de re cum agatur de commodo Judicis, & ejus Conjunctorum dicitur in jure causa propria, adeoque nequit procedere.

Quarto quia dictus Illustris Dux D. Thomas Vargas ne scrupulum quidem sibi fecit, illudque Collegis proposuit, ut decernerent an poterat, vel ne intervenire uti Judex in causa, in qua de ejus commodo, & incommodo, sive ejus Consanguineorum agebatur, unde manifeste arguitur aviditas interveniendi in præfata causa, quæ sola sufficit ad illum suspectum reddendum, sive a judicando removendum.

Recurrit propterea ad M. V. eique supplicat mandare, quod dictus Illustris Dux, & Regius Consiliarius D. Thomas Vargas non intervaniat, & ita supplicat, & provideri petit, &c. non solum isto, sed omni modo meliori, salvis, &c.

Formula Regiæ Decretationis.

Ostendatur Regio Consiliario D. Thomæ Vargas.

4 De Ippolito Præses: Porcelli Secret.

Formula Replicationis.

Vera fuat exposita. Et scrupulum non proposui ex
5 *causis in dictis scripturis expressis, quibus me remitto.*

Vargas Maccinсca.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXI.

De exceptione quæstionis Commissarii.

1. *Provisiones Reg. Pragmaticæ anni 1728. circa hanc materiam.*
2. *Transcribitur capitulum dictæ Regiæ Pragmaticæ.*
3. *Hodie ex ultima Reg. Const. infra sex dies proponenda est quæstio Commissarii, & quomodo?*
4. *Transcribitur capitulum dictæ ultimæ Reg. Const.*
5. *Formula supplicationis quæstionis Commissarii.*
6. *Formula subscriptionis procuratoris, & authenticæ.*
7. *Formula Regiæ decretationis.*
8. *Formula supplicationis pro Commissario interino pendente quæstione.*
9. *Formula regiæ decretationis.*
10. *Formula notificationis.*
11. *Formula decisionis quæstionis Commissarii.*

EX dispositione Pragmaticæ sub die 23. *Junii* 1728. editæ provisum fuit, in quæstionibus Commissariorum attendi debere primam notifica-
1 tionem factam Parti. Attendi debere tempus trium mensium inter præsentes, & sex inter absentes; & post tres menses quæstiones prædictas amplius proponi non posse sub pænis in eadem Pragm. contentis, quæ transcribitur, v3.

III. *Cooperando pure alla lunghezza delle liti le frequenti quistioni de' Commissarii, che artificiosamente proponganси: Onde volendo porger rimedio a questo male; Ordinamo, e comandamo, che ritrovandosi una causa commessa a più Regj Consiglieri; debba prevale-*
2 *re quella cammissione, che prima sia stata giudiziariamente notificata alla Parte contraria, non ostante che fosse posteriore di tempo all' altro, o che si fosse da altro Commissario spedita prima l' inibitoria alla G. C. della Vicaria, o ad altra Tribunale inferiore. Che oltre il tempo prefisso dalla Prammatica 7.* de dilationibus *di mesi tre tra presenti, e di mesi sei tra gli assenti, ad opponere tali quistioni, debba ciò procedere anche quando si opponga, che non ci sia affatto commessa, o che la causa spetti ad altra Ruota; E che dopo scorsi tali termini non possano simiglianti quistioni opporsi, nè meno da terzi, che sopravenissero nel giudizio, ed avessero in esso interesse formato; e ricevendosi da Mastrodatti le suppliche, che le contengono, incorrano nella pena di docati 24. da esiggersi irremissibilmente a beneficio del Regio Fisco. Al qual effetto incarichiamo, ed ordinamo di bel nuovo la fedele, e puntuale osservanza della detta Prammatica 7.* de dilationibus.

Hodie attenta ultima Regali Constitutione sub
3 die 18. mensis Martii 1738. edita in praxi receptum est, Commissariorum quæstiones proponendas esse infra sex dies inter præsentes, & triginta inter absentes, decurrendos a die notificationis factæ procuratori, vel principali. E. G.

XVIII. In ordine alle questioni de' Commissarj si
4 *debbano proponere tra lo spazio di sei giorni tra presenti, e di giorni trenta tra gli assenti, decorrendi dal giorno della notificazione fatta al Procuratore, a al Principale.*

For-

Formulæ servata forma ultimæ prædictæ Regalis Constitutionis hæ sunt. v3.

Formula supplicationis pro quæstione Commissarii proponenda.

S. R. M.

Humiliter exponit M. V. Procurator Baronis-
sæ D. Mariæ Vittoriæ Baglione, qualiter defun-
cto Barone D. Sinadoro ejus patre sub die sexta
mensis Martii currentis anni hereditas ejusdem
5 ad supplicationem dictæ suæ Principalis a M.V.
fuit commissa vestro Regio Consiliario D.Fran-
cisco Perrelli Duci Montis Staraci, a quo expe-
dita fuit contrasupplicata in forma, quæ fuit
notificata omnibus Magistris Actorum, & Scri-
bis Vestræ M. C. V. & sub die 9. elapsi mensis
Augusti Procurator Baronis D. Camilli Thoma-
setti, uti patris, & legitimi administratoris suarum filiarum, Nepotum ex filia præmortua dicti quoodam Baronis D. Sinadori prætendit, licet absque ullo auxilio rationis, jus habere in prædicta hereditate: rebus sic stantibus, ad aures supplicantis pervenit, ob aliam supplicationem M. V. porrectam a dicto Barone D.Camillo eadem causa commissa est alio vestro Consiliario D. Donato Antonio d' Asti Commissario, qui vult procedere pro parte dicti Baronis D.Camilli; Ideo ad M. V. recorrit, eamque supplicat mandare, quod cum effectu in causa, & causis prædictis continuet in procedendo dictus vester Consiliarius Dux Montis Staraci, ita supplicat omni modo meliori, &c.

U. J. D. T. de T. Procurator Baronissæ D. Mariæ Vittoriæ Baglione supplicat ut supra.

Fo fede io sottoscritto Scrivano ordinario del
S. Consiglio, e della presente Causa, come il su-
6 detto magnifico D. T. sia Procuratore della sud-
detta Baronessa T. de T. come costa da man-
dato di procura sistente negli atti della presen-
te causa, ed in fede &c. Napoli 12. Maggio
1740.

Io Filippo Russo fo fede ut sup.

Formula Regiæ decretationis. E. G.

Intimetur Parti, & veniat Actuarius cum actis,
& Partibus ad providendum, verum si quæstio de
7 *Commissario non fuit infra sex dies proposita, servata*
forma Regalis Constitutionis, non impediatur cursus
causæ coram eo Commissario, coram quo ad præsens
proceditur: De Ippolito Præses: *provisum Neapoli*
die 12. mensis Maii 1740. Auriemma.

Formula supplicationis pro Commissario interino pendente quæstione.

S. R. M.

Humiliter exponit M. V. Procurator Baro-
nissæ D. Victoriæ Baglioni, qualiter defuncto
Barone D. Sinadori Baglioni dictæ suæ Princi-
palis Patre sub die 6. elapsi mensis Martii cur-
rentis anni cum ultimo suo in scriptis testamen-
8 to, & post ejus mortem aperto, & publicato,
instituta herede dicta sua Principali, ad illius supplicationem hereditas dicti quondam Baronis a M. V. commissa fuit Regio Consiliario Duci Montis Staraci D. Francisco Antonio Perrelli, a quo nonnulli ordines expediti sunt; rebus sic stantibus, cum ad aures supplicantis pervenerit eandem causam ob preces M. V porrectas a D. Camillo Tomasetti, tanquam patre, & legitimo Administratore suarum filiarum neptuum ex filia præmortua dicti quondam Baronis D.Sinadori commissa fuisse Regio Consiliario D. Donato Antonio d' Asti, omni qua decebat reverentia proposuit coram V. M. quæstionem Commissarii, quæ hactenus reperitur indecisa: et quia S. M. dictæ suæ principali interest, quod non impediatur cursus causæ prædictæ, ideo ad M.V. recurrit, eique supplicat mandari, quod alius Regius Consiliarius pendente decisione quæstionis supradictæ in causa prædicta procedat, & justitiam faciat omni modo meliori &c.

Formula Regiæ decretationis. E. G.

Dummodo quæstio de Commissario fuerit infra sex
9 *dies proposita, pendente quæstione, & citra præjudi-*
cium jurium Partium.

Magnificus U. J. D. Regius Consiliarius D. Joseph Capozzutus supplicata recognoscat, Partes audiat, & in Sac. Cons. referat.

De Ippolito Præses.

Formula notificationis. E. G.

Die 20. mensis Iunii 1740. Francesco T. Por-
10 tiero del S.C. ho avisato il Dottor T. de T.
personaliter, che oggi si va a provedere per la re-
troscritta causa ad ore 24. in circa.

Formula decisionis quæstionis Commissarii.

Partibus auditis.

In *causa prædicta procedat, & justitiam faciat magnificus Reg. Consiliarius* D. *Franciscus Perrelli*.

De Ippolito Præses.

Provisum Neapoli die 27. mensis Iunii 1740.

Ioannes Rubinus.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXII.

De Unione Aularum, & de Iudicibus Adjunctis.

1. *Uniones Aularum elapsis terminis, peti non possunt.*
2. *Aulis unitis, & adjunctis obtentis, quid servandum?*
3. *Cursus causæ an impediatur?*
4. *Transcribitur Capitulum Pragmaticæ Anni 1728.*
5. *Adjuncti in judicia recusationis interveniunt tantum in definitivis decretis.*
6. *In paritate votorum Præses S. C. dat adjunctos, sed si votaverit, recurritur ad Regem, sive Reg. Cameram S. Claræ.*
7. *In incidentibus datur unus adjunctus.*
8. *Adjuncti in paritate votoram libera vota dare debent.*

✠ 9. *Incidentia, & emergentia causarum quomodo pertractentur?*

EX Regia Pragmatica edita sub die 21. *Junii*
1728. *num. VIII.* sancitum est, enixe ser-
1 vandam esse *Pragm.* 44. §. 3. *de dilation. & Prag.*
66. *de offic. S.R.C.* nec iisdem ullo umquam modo dispensari posse; & elapsis terminis enunciatarum Pragmaticarum, nec supplicationes, nec memoralia recipi posse, & quamcumque decretationem non impedire expeditionem causæ.

Respectu vero Aularum unitarum, & Adjun-
2 ctorum, qui peterentur in termino præscripto
ab enunciatis Pragmaticis, omnino servari de-
bere dispositionem *Pragm.* 4. §. 6. *de dilat.*, ita
ut nullimode cursus, causæque expeditio impe-
3 diatur, etiamsi injuncta esset notificatio Parti-
bus, prout ex *cap. dictæ Reg. Pragm. anni* 1728.
melius liquet. E. G.

VIII. *L' esperienza ha fatto conoscere, che si ri-*
tardano le spedizioni delle cause per l' Aggiunti, o
4 *per le Ruote giunte, che si domandano, e quel che*
s' è introdotto, per soccorrere alla gravità delle cause, serve alle Parti per motivo di larghe dilazioni, con ricorrere fuori di tempo alla Spet. Pres. del S. C. o dal Reg. Coll. Cons. e poi gravarsi delle decretazioni, che o dall' uno, o dall' altro si fanno, e lo praticano sovventi volte, all' or che è imminente la spedizione della causa; Perciò ordinamo, e comandamo, che s' osservino esattamente la Pragm. 4. § 3. de dilationibus, e la *Pram.* 66. de offic. S. R. C. *e che alle medesime Prammatiche non si possa per qualsivoglia motivo dispensare; e scorsi i termini dalle riferite Prammatiche stabiliti, non si debbano ricevere, ne suppliche, ne memoriali, a qualunque decretazione non impedischi la spedizione della causa, con riputarla di niun valore.*

Ed

Ed inoltre per quanto riguarda alle Ruote
giunte, ed Aggiunti, che si dimandassero tra il
termine prescritto nelle menzionate Prammati-
che, debba osservarsi ciocche è disposto nella
Pram.4. §.6. *de dilationibus*, in maniera che per
qualsivoglia supplica, o memoriale dato a noi,
al Collaterale, ed allo Spettabile Presidente del
S. C. non s' impedischi il cursu, ed il disbrigo
della causa, ancorche si fosse ordinato *intimetur
Parti*, il tutto a tenore del disposto in detto
§.4. quale s' abbia per inserita *da verbo ad ver-
bum*.

Providentiæ enunciatarum Reg. *Pragm.*44. §.
de dilat, *Pragm.*66. *de offic. S. R. C. & Pragm.*
4. §. 6. *de dilat.* jam a Riccio *sub num.*7. *&
seqq.* adductæ sunt.

Quando in recusationis judicio dantur Iudi-
ces adjuncti, intervenire debent in decretis de-
5 finitivis tantum, non autem interlocutoriis, &
incedentibus, proat supra adnotavimus ex *Prag.*
21. *de suspicion. official.*

In paritate votorum, si Præses S. R. C non
6 intervenerit in votando, puterit dare tres adjun-
ctos Consiliarios; sed si ipse votum suum ad-
jecerit, recurrendum est ad Regem, sive ad Re-
galem Cameram S.Claræ pro Consiliariis adjun-
ctis obtinendis. Verum si paritas in decidendis
7 incidentibus acciderit, etiamsi Præses interve-
nerit, potest unum adjunctum concedere. *Pragm.*
1. *de caus. decid.* ibique Rovit. De Franch. *dec.*
252. Bovadill. *in polit. tom.*1. *lib.*3. *cap.*7. *num.*
37. *&c.*

Adjuncti in paritate votorum non tenentur ad-
8 hærere uni, vel alteri ex votis Iudicum, qui
prius votaverunt, sed dare debent eorum vota
libera, prout de jure melius sia videbitur. Sic
fuit decisum per S. C. unitis omnibus Aulis
die 2. Iunii 1610. Tasson. *de Antefat. vers.* 3.
*observ.*3. *num.* 14. *&c.*

✠ 9 Incidentia, & emergentia causarum olim de-
finiebantur eodem modo, sicuti causæ principa-
les junctis aulis; nunc vero aliter servatur ex
pragm. Cardinalis de Althan 28. Junii 1728.
§. 9. videl. *Che debba osservarsi, ed esattamente
eseguirsi la pramm.* 81. §. 12. *de offic. S. R. C.,
che gl' interventi della Spettabile Presidente non deb-
bano darsi in piè di memoriali a lui diretti, ma im-
petrarsi in piè di suppliche da proponersi dal Mastro-
datti della causa, e la supplica colla decretazione dell'
intervento, quale debba presentarsi presso gli atti il
giorno seguente, altrimenti rimanga di niun vigore,
e non debba tenersene conto; e che nelle decretazioni,
colle quali si danno le due Ruote giunte, o l' inter-
vento dello Spettabile Presidente del S. R. C. sem-
pre che non si dica, che ciò debba osservarsi, tanto
nella causa principale, quanto gl' incidenti, s'inten-
dano solamente dati nella causa principale, in confor-
mità di ciò che sta ordinato nella pramm.* 20. *de
suspic. offic.*

ADDIT. DE CARO AD CAP.XXIII.

De Exceptione unionis Actorum.

1. *Acta penes quem uniri debent?*
2. *Hereditatis commissio quid secum ferat?*
3. *Iudicia particularia cognoscuntur ab aliis Iudici-
bus.*
4. *Transcribitur capitulum ultimæ Regalis Constitutio-
nis.*
5. *Provisiones post mensem notificari non possunt.*
6. *Transcribitur Capitulum ultimæ Regalis Constitutio-
nis.*

ACta unienda sunt penes illum Actorum Ma-
gistrum, penes quem primo notificati sunt
1 ordines, aut provisiones emanatæ in aliqua cau-
sa, exceptis aliquibus casibus excipiendis, & in
S. C. ille unionem obtinet, qui primo inhibuit
M. C. V.

Diximus, *exceptis aliquibus casibus*; quia ex
2 ultima Reg. Constit. *diei* 18. *Martii* 1738. §. 3.
num. 12. pruvidetur, hereditatis commissionem
non aliud secum ferre, nisi cognitionem totius,
vel quotæ universæ hereditatis; & judicia par-
ticularia, sive activa, sive passiva circa bona
3 hereditaria ab illis Iudicibus cognosci debere,
coram quibus introducta sunt, aut introducen-
tur. E. G.

§.III.

Per lo Sagro Regio Consiglio.

XII. *Come parimente vogliamo, che la commes-
4 sa dell' eredità non porti altro con se, se non che
solamente la cognizione della pertinenza di tutto, o
di quota dell' eredità universale; E che all' incontro
i giudizj particolari, così attivi come passivi intor-
no a' beni ereditarj si debbano conoscere da què
Giudici, avanti de' quali si ritrovano introdotti, o
s' introdurranno.*

Quare in his casibus unioni actorum locus
5 non est, sicuti nulla debet haberi ratio notifi-
cationis illarum literarum pruvisionalium, quæ
fit post mensem elapsum a die expeditionis, & con-
signationis illarum in hac Civitate factæ, quæ
quum nullius sit momenti, nullum dat robur
actorum unioni; eadem enunciata Reg. Constit.
diei 18. *Martii* 1738. hæc decernit. E.G.

§. I.

VIII. *Per ovviare alle frodi, che dalle Parti si
commettono nel Regno, presentando le Provvisioni
6 spedite da' Tribunali di questa Capitale dopo il de-
corso di molti mesi, in tempo che le cause sono forse
mutate dallo stato primiero, ordiniamo, che da qual-
sisia Corte, o Udienza del Regno non si debba dar
esecuzione alle Provvisioni spedite da qualsisia Tri-
bunale, o Ministro di questa Capitale, se mai que-
ste si presentassero dopo scorso un Mese decorrendo dal
dì della spedizione delle dette Provvisioni fattane in
Napoli.*

ADDIT. DE CARO AD CAP.XXIV.

De Exceptione litis pendentiæ, ne con-
tinentis causæ dividatur.

2. *Eadem sententia a diversis Iudicibus non est pro-
ferenda.*
2. *Compilato processu in S. C. vel in M. C. non proce-
ditur ad liquidationem instrumenti.*
3. *Formula decreti interponendi.*
4. *Idem efficit litis pendentia coram Arbitris.*
5. *Usuraria pravitas pendens coram Iudice Ecclesia-
stico impedit liquidationem.*
6. *Litis pendentia est modus declinandi forum.*
7. *Causa remittitur ad primum Iudicem.*

MAgnum esset absurdum, ut in eadem causa
inter easdem personas, plures, & forsan con-
trariæ sententiæ a diversis Iudicibus interpone-
1. rentur, quibus unus condemnaret, & alter ab-
solveret. Dionys Guthofr. *in L.*1. *lit.H. ff. de
quibus reb. ad eumdem Ind. eatur.*

Hæc exceptio litis pendentiæ tanti est robo-
2 ris, ut quando in S. C., vel in M. C. V. com-
pilatus sit processus, impediat instrumenti liqui-
dationem, etiam non preventi juxta *Reg. Pragm.*,
& citato super tenore instrumenti, producente
dictam exceptionem, interponitur decretum; *quod
expectetur exitus causæ principalis*, vel facto verbo
in S. C., retinetur ibidem causa liquidationis,
ubi causa pendet Sanfelic. *dec.*312. *num.*8. *&* 9.
*lib.*2. Gizz. *ad dec.*58. Capyc. *latr. num.*7. Petr.
in Rit.166. *n.*123. *lib.*2. *&c.*

Eundem producit effectum litis pendentia co-
ram Arbitris per creditorem, & debitorem ele-
ctis. Thor. *in comp. dec. par.* 5. *v. instrumentum
liquidari an possit &c.* Hodiern. *ad Surd. dec.*185.
num. 3. *&* 4.

Similiter litis pendentia coram Iudice Eccle-
sia-

ſiaſtico ſuper judicio uſurariæ pravitatis impedit liquidationem, quia hac pendente controverſia, tamquam præjudiciali, ſuperſedendum eſt in liquidatione. Cap. *suam de ordin. cognit.* Giurb. *deciſ.* 100. *num.* 7. Tondur. *de prævent. judicial. part.* 1. *cap.* 18. *num.* 2. penes Marad. *prax. inſtrum. cap.* 4. *num.* 167.

Hæc exceptio eſt quidam modus forum declinandi, quia quando actor coram uno Iudice actionem intentat, & ſuper dependentibus ab eadem coram alio judicium inſtituit, tunc producta fide litis pendentiæ, fit decretum, quod coram primo procedatur, ne cauſæ continentia, & judicium dividatur. L. *ubi cæpum ff. de judic.* De Roſa *prax. civil. decret. part.* 1. *inſt. ord. judic. cap.* 2. *num.* 23.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXV.
De Litigioſo Vitio.

1. *Synodalis reſolutio Reg. de Marinis adducitur ſuper hac materia.*
2. *Enunciantur quinque caſus.*
3. *Primus caſus, ſecundus, tertius, quartus, & quintus.*
4. *Alienatio quando fit ex cauſa neceſſaria?*
5. *Rei litigioſæ non prohibetur acquiſitio in alterum ex litigantibus.*
6. *Sententia lata contra principalem ex cauſa vitii litigioſi poteſt recto tramite executioni demandari.*
7. *Ampliatur in illum, in quem facta eſt translatio, ſi litem ipſam ignoraret.*
8. *Exceptiones, quæ competunt illi, qui rem litigioſam emit.*

SUper hac materia Synodalis adeſt reſolutio Reg.
de Marinia *in cap.* 256. *lib.* 1., ubi pœnæ impoſitæ contra alienantes rem litigii vitio ſubje-
1 ctam, tum de jure communi, tum municipali
uberrime enunciantur. *Conſt. eorum fraudibus*,
quæ adeo odit has fraudes, ut pœnæ incurrantur, etiam ſi alienatio fiat poſt citationem fa-
2 ctam, quinque tantum caſibus exceptis, in quibus alienatio ſubſiſtetur, & pœna non incurritur.

Primo quando alienatio fit ex cauſa tranſactionis. Secundo propter dotem. Tertio ex cauſa donationis propter nuptias. Quarto propter
3 diviſionem rerum hereditariarum. Quinto ubi
res litigioſa in teſtamento alicui legetur. Afflict. in cit. *Conſt.* qui alios decem, & octo caſus enumerat. Staiban. jun. *reſol.* 362. *num.* 14.

Alienatio quando fit ex cauſa neceſſaria, videlicet vigore pacti antecedentis de retrovendendo. Franc. Marad. *animadverſ. ad reſolut.* 1. *feud.*
4 Staib *num* 84.

Res litigioſa licet alienari non poſſit, tamen non prohibetur ejuſdem acquiſitio in alterum ex
5 litigantibus, Iacob. Cancer. *var. reſolut. part.* 2. *cap* 12. *num.* 15.

Sententia lata contra principalem ex cauſa litigioſi vitii poteſt executioni demandari recto
6 tramite, & abſque novo proceſſu contra illum, in quem facta eſt alienatio rei litigioſæ. Bal. *in l.* 1. *Cod. com. divid.* Angel. *in Aut. de litigioſo vitio.* Bart. *in L. Creditore num.* 23. *Cod. de pignorib.* Caval. *dec.* 16. *num.* 7. *part.* 1.

Concluſio hæc procedit etiam in illo, in quem facta eſt translatio, litis pendentiam ignoraret,
7 & bona fide acquiſierit, quæ tantum efficit, ut pœnam evitet, ſed nullitatem contractus non effugit, Covar. *cap* 15. *num.* 7. *Gloſ. in cap. Eccleſia* 1. *verſu litigioſi*, ut lite pendente nihil innovetur *Gloſ. in cap, fin. quæſt.* 7.

Illi qui rem litigioſam emit, competunt omnes exceptiones, quæ principali, & condemnato in
8 ſententia conceduntur, quare cautela erit ipſum prius citari. Canc. *loc. cit. num.* 21., & 22.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXVI.
De Attentatis.

1. *Attentatum committitur a Parte, & Judice.*
2. *A Judice appellationis ſtatim revocanda ſunt attenta Judicis a quo.*
3. *Formula decreti.*
4. *Judex a quo poſt inhibitionem ad quid tenetur?*
5. *Cautela Partis appellantis.*
6. *Attentata ante omnia purganda.*
7. *Attentatum lædit Judicem.*
8. *Quando non ſunt purganda?*
9. *Attentatum non dicitur contra tertium.*
10. *Contraventio proviſionum etiam attentatum dicitur.*
11. *Formula judicii attentatorum.*
12. *Formula inſtantiæ.*
13. *Formula decreti.*
14. *Formula obſervantiæ.*
15. *Depoſitionis Teſtium.*
16. *Formula decreti facto verbo interpoſiti per M.C.V.*
17. *Literarum proviſionalium pro exequutione dicti decreti.*
18. *Formula notificationis.*
19. *Decreti definitivi.*
20. *Replicationis Rei.*
21. *Notificationis.*
22. *Formula literarum proviſionalium.*
23. *Sententia lata eadem die cum inhibitione eſt validat*
24. *Si plures proviſiones exhibeantur, non ſunt ſervandæ.*
25. *In praxi fit relatio.*

✠ 26 *Qui continuat, nunquam dicitur attentare.*

27 *Quot modis purgentur attentata?*

28 *In quibus caſibus attentata non revocantur?*

29 *Attentata non revocantur, niſi inſtante parte contraria.*

30 *An detur appellatio a ſententia revocationis attentatorum.*

ATtentatum non minus a Parte, quam a Judice
committi poteſt, ſcilicet pendente appellatione propoſita, ligentur manus Judicis a quo, &
1 ſi Judex aliquid innovaverit, irritum, & nullum eſt, tanquam attentatum. *Cap.* 1. *cap. cum teneamus* 17. & *cap. ſignificavit de appellat. L. unic. ff. nihil innovari appellat. propoſit.*

A Judice appellationis ſtatim revocanda ſunt omnia attentata, & innovata per Judicem a quo,
2 quia appellatio cauſam ad terminos litis conteſtationis reducit. *Cap. non ſolum de appellat.* De Franch. *dec.* 370. *num.* 17. & 19.

Decretum ita interponitur. E. G. *Stante appellatione interpoſita, in cauſa prædicta non proce-*
3 *dat, acta tranſmittat, & omnia innovata reducat ad priſtinum &c.*

Exhibitis literis inhibitorialibus Judici a quo, hic mandare debet Actuario, ut acta exemplet,
4 & appellanti conſignet, qui cautus eſſe debet, ne Apoſtoli effluxerint, & acta Judici ad quem tempore habili non exhibuerit; quare ut ejus culpam evitet, & ne tempus hoc in ſui præjudicium labatur, promptus eſſe debet ad ſolvendos directus Actuario pro hujuſmodi exempla-
5 tione debitos, & ſe de omni impedimento proteſtari, ad hoc ut omnis culpa Actuario, vel alteri, non ipſi tribuatur.

Attentatum ante omnia purgandum eſt, & a Judice revocandum, quia lex prohibet, ne lite pendente aliquid innovatur, & Judex aliter fa-
6 ciens, injuſte facit, illud enim habent peculiare attentata, ut ita tolli debeant, ut non ſolum de jure, ſed nec etiam de facto nocere habeant. *Cap. non ſolum de appellat.*, Afflict. *deciſ.* 98. Fontanell. *dec.* 182. *a.* 2. de Luc. *diſc.* 196. *de fideic.*

Per attentata injuria Judici irrogatur, qui ex officio, Parte etiam non petente illa revocare
7 debet. Afflict. *dec.* 352. Peſ. Merlin. *cent.* 2. *cap.* 23. *n.* 18. *ad* 21.

Sed

Sed licet attentata aote omnia revocanda sint, attamen quando lis in Tribunali agitator, ubi sola facti veritate inspacta proceditor, cessat hæc regula, quia atteoditur tantum facti veritas,
8 & justitia, ita ut si actus atteotatus justè factus sit, non revocatur. Regio. *prat. quæst. cap.* 1. *num.* 162. Lancellot. *de attentatis in præfat. num.* 62. *&* 63. Honded. *cons.* 98. *nu.* 65. Grat. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 226. *n.* 23. Afflict. *decis.* 98 *nu.* 6. penes Ioseph de Rosa *consult.* 48. *n.* 37.

Contra Tertium numquam dicitur attentari, etiam si Tertius, contra quem inhibitione præcedente procederetor, esset fidejussor principalis
9 ad cujus beneficium facta esset inhibitio, Bellam. *dec.* 748., Achilles de Grassis *dec.* 6. *de attent.* Dec. *cons.* 33. *vol.* 1. Lancell. *de attent. cap.* 20. *limit.* 6. penes dictum de Rosa *consultat.* 48. *num.* 37.

Inter attentata etiam contraventio provisionum, aut decretorum Superiorum connumeratur, sed inhibitio debet præsentari una cum co-
10 pia, & Parti notificanda, ac relinquenda, aliter non dator inhibitio, & inobedientia, quia copia tradenda est Parti collitiganti, ut possit in judicio comparare, & parare defensionem, quæ nullo jure deneganda est. *Cap.* 1. *de dilat. L. ut vim ff. de just. & jure.* Giaz. *disput. crimin. ad reor. defens. discept.* 17. *n.* 10. *&* 12. penes Broja jun. *in addit. ad Brojo Patruum cap.* 4. *n.* 108.

11 Contraventio attentata purganda est per judicium contraventionis, cujus hic habebis nonnullas formolas, ut.

Formula instantiæ.

Nella G. C. della Vicaria comparisce Francesco Cricelli, e Domenico Mennita di Castel Vetere in Calabria Ultra, e dicono, come avendo li Comparenti fin dall' anno 1729. *comprati due stabili dal magnifico Giuseppe Lucano di detta Terra, uno nominato Polzelli, l' altro Azzemeno, quali dalla detta Corte di Castel Vetere, come Delegata di essa G. C. furono venduti sub hasta ad istanza del ma-*
12 *gnifico Barone D. Francesco Creditore di detto Lucano per esecuzione di diffinitivo decreto di essa G. C., col quale il detto Lucano era stato condannato a pagare quello che doveva a detto magnifico Barone Irrati, con avere li Comparenti pagato il prezzo di detti stabili comprati sub hasta, ed ottennero il possesso de' medesimi: E perche con tuttociò il detto Lucano tentava d' inquietare armata manu li Comparenti nel possesso di detti stabili, una insieme con Giuseppe Charà imperiosamente, & de facto, li Comparenti ebbero ricorso li mesi passati ad essa G. C. facendo istanza, che si facesse mandato penale a detto Lucano, che non accostasse a detti stabili, nè inferisse molestia alli Comparenti nella percezione de' frutti, come in fatti, fu ingiunta a detto Lucano detto mandato, siccome apparisce dagli atti; ma ciò non ostante in disprezzo di detto mandato fattogli al sudetto Lucano, portatosi in detta Terra di Castel Vetere armata manu con detto Giuseppe Charà, si raccolsero l' orzo seminato dalli Comparenti in detti Territorj; e presentemente vanno anche a raccogliersi le olive, che sono in detti Territorj, discacciando li Famigli delli Comparenti, mandati per detta raccolta di frutti; e perche tuttociò si opera impetuosamente in disprezzo di detto mandato ingiuntoli; perciò ricorre in essa G. C. e fa istanza del tutto prendersi diligente informazione, e commettersi alla detta Corte di Castel Vetere, e di Gioiosa in solidum, & constito, esigersi la pena dello spreto mandato, con far restituire alli Comparenti detti frutti intercettati, ed insieme ordinare alle dette Corti di Castel Vetere, e Gioiosa in solidum, che faccino mantenere i Comparenti nel possesso della percezione de' frutti di detti stabili, con carcerare il detto Lucano, e Charà, ed ogn' altra persona, che attentasse in nome di quelli raccogliere detti frutti, e fa istanza, colla riserba di ogni altra azzione &c. in questo, ed in ogni altro miglior modo, &c.*

Formula decreti. E. G.

Die 1. mensis Decembris 1731. Neapoli.

Per subscriptam D. Judicem M. C. V., & causæ Commissarium, visis actis, ac retroscripta comparitione fuit provisum, & decretum, quod capia-
13 *tur informatio de controventione, & de expositis in supradicta comparitione, committatur magnificis Officialibus Curiarum Castri Veteris, & Gioiosæ in solidum, qua capta, una cum præsentibus, ad nos in hac M. C. V. in subscripta Banca statim transmittant ad finem providendi, & interim retroscripti comparentes non turbentur de facto in possessione retroscriptorum bonorum, in quibus legitimè reperiuntur; verum habentes causam in contrarium, compareant in hac M. C. V. in subscripto Banco, quoniam eis justitiæ complementum ministrabitur; hoc suum, & expediantur Provisiones: Ruggieri: Bologninus: Barberius.*

Formula observatoriæ. E. G.

Præsentatis supradictis literis provisionalibus Curiæ Delegatæ, fuit interpositum sequens decretum. E. G.

Die decima mensis Decembris 1731. Curiæ &c.

Retroscriptæ literæ provisionales præsentatæ fuerunt in hac Curia per magnif. Baronem D. Franci-
14 *scum Cricelli, & Dominicum Minniti coram Domino Locumtenente, per quem fuit dictum cum voto &c. quod observentur juxta illarum seriem, continentiam, & tenorem; & proinde capiatur informatio, & citentur Testes: Datum &c. sub die decima mensis Decembris 1731. Maldonado Locumtenens -- Prosperus Galeotta. A. M.*

Formola depositionis Testium. E. G.

Die decima nona mensis Decembris 1731. *Castri Veteri &c., & coram Domino Locumtenenti.*

Mastro Ilario Lonazo di Castel Vetere d' età sua di anni settantaquattro in circa, dice far lo Mastro Calzolajo, abita in casa di affitto delli RR. PP. Agostiniani nella Parocchia di S. Biase, Testimonio intertogato, ed essaminato sopra la presente informazione a tenore della retroscritta
15 istanza inserta nelle Provisioni della G. C della Vicaria, *& ad opportunas interrogationes sibi legitimè factas juranda, prout tactis scripturis juravit, & dixit.* Sig. io sò quanto V. S. mi domanda, che nel prossimo passato mese di Giugno, mentre passavo per la strada detta delli Pazzelli per andare in un mio stabile de' Candidati viddi nello stabile del Barone Nicola Francesco Cricelli, che due anni sono comprò sub hasta, ed era del magnifico Dottor Giuseppe Lucano, tre uomini mietitori, che mietevano l' orzo, che in quel luogo era seminato dal detto Barone Cricelli, e nell' istesso tempo sopraggiunse il Dottor Giuseppe Charà, e con una schioppetta in mano, il detto Lucano cominciò a minacciare li detti uomini, che se n' andassero via da detto stabile, quali attimoriti delle dette minacce, e per non cimentarsi col detto Lucano, se ne andarono, ed hanno desistito mietere, e detto Lucano fece mietere a Giuseppe Charà, con cui veniva accompagnato, ed il medesimo proseguì per più giorni, finchè lo finì di mietere, e sò parimente, che l' orzo suddetto fu trasportato coll' assistenza del detto Lucano nell' aria di Antonio Zampisi, dove fu pesato, e spogliato dalla paglia; sò ancora, che in quest' anno il suddetto Barone Nicola Cricelli, avendo dato in Gabella l' olivi di detto stabile a Domenico Panaja per macine sette di tomola sei, il detto Lucano minacciò al detto Panaja, che non accostasse in detto luogo,

e l' oli-

e l' olive suddette ho visto, che se l' ha colte il suddetto Giuseppe Charà colli figli, e moglie mandati dal detto Dottor Lucano, e questo è quanto posso deponere di verità.

Interrogatus de contestibus, dixit. Signore Giuseppe Circosta Galia, e Nicola suo figlio, Leonardo di Agostino, ed altri, e parimente detto magnifico Dottor Pausja; prædicta omnia, quæ dixit, dixit esse vera, verissima per modum; ut supra.

Io Mastro Ilario Leuzzo ho deposto come sopra: Maldonado Locumtenens: Prosperus Galeotta A. M.

Sic deponunt Testes.

Proposita causa in M. C. V. prolatum fuit decretum, videlicet.

In causa D. Francisci Cricelli, & Dominici Menniti cum M. U. J. D. Josepho Lucano, ut ex actis &c.

Die 9. mensis Februarii 1732. Neapoli,

F. V.

Per M. C. V. visis actis fuit provisum, & de-
16 *cretum, quod citetur Conventus ad dicendum causam quare non debeat solvere pœnam; hoc suum &c. Ruggieri Bruni: Bologninus A. M.:* **Barberius Scriba.**

Postmodum fuerunt expeditæ provisiones tenoris sequentis, videlicet.

CAROLUS, &c.

D. Aloysius Sanseverino Princeps Bisiniani, ac in præsenti Regno Magnus Magister Justitiarius; Regens, & Judices M. C. V., quibusvis Alguzeriis, & Servientibus tam dictæ M.C.V., quam aliarum quarumvis Curiarum, & locorum ad infrascripta in solidum requirendis significi-
17 mus, qualiter in causa vertente in hac M. C. Vicariæ inter subscriptum Baronem D. Franciscum Cricelli, & Dominicum Menniti, cum magnifico U. J. D Josepho Lucano per M. C. V. interpositum fuit decretum tenoris sequentis.

Die 9. mensis Februarii 1732. Neapoli.

F. V.

Per M. C. V. visis actis fuit provisum, & decretum, quod citetur Conventus ad dicendum causam quare non debeat solvere pœnam; hoc suum &c. Ruggieri: Bruni: Bologninus Actorum Magister: Barberius Scriba, prout in dicto decreto continetur, pro cujus exequutione instati fuimus præsentes expediri provisiones; Ideò vobis ut supra jam dictis dicimus, committimus &c. quatenus receptis præsentibus ad omnem instantiam, & requisitionem supradictorum D. Francisci Cricelli, & Dominici Menniti, sive &c. supradictum præinsertum decretum, aliaque in eo contenta intimetis, & notificetis supradicto magnifico U. J. D. D. Josepho Lucano, ut de eo, & contentis in eo plenam notitiam habeat, ne in futurum ignorantiæ causam allegare valeat, alias &c. Datum Neapoli die 14 mensis Februarii 1732. Ruggieri: Joseph Bologninus: Joseph Barberius Scriba.

Formula notificationis E. G.

Die trigesima 1. mensis Martii 1732. Castroveteri &c.

Pietro Cocoveto Serviente ordinario della Corte di prime di Castelvetere bene cognito &c. con giuramento riferì a me sottuscritto Regio, e
18 publico Notare di aver notificato oggi predetto dì le retroscritte Provisioni della G. C. della Vicaria al Dottor Giuseppe Lucano alla casa, presente la moglie, e di aver lasciato delle medeme copia in presenza di Mastro Norio Cempiti, e Francesco Circosta similmente bene cogniti, ad istanza del Signor Barone D. Nicola Francesco Cricelli, e Domenico Menniti; ed in fede &c. Prosperus Galeotta Civitatis Castelveteris Regia auctoritate Notarius: Galeotta.

Die 1. mensis Aprilis 1732. Castelveteri &c.

Antonio Fragomeni Serviente ordinario della Corte delle prime di questa Città di Castelvetere bene cognito &c. con giuramento riferì a me sottoscritto Regio, e pubblico Notare di aver notificato oggi predetto dì le retroscritte Provisioni della G. C. della Vicaria di Napoli al Dottor Giuseppe Lucano di persona, e di aver lasciato al medemo copia in presenza di Giuseppe Circosta Galia, Domenico Galano, Giuseppe Pirosa similmente bene cognito ad istanza del Sig. Barone D. Francesco Cricelli, e Domenico Minniti; ed in fede &c.

Prosperus Galeotta Civitatis Castelveteris Regia authoritate Notarius: Galeotta.

Formula decreti definitivi. E. G.

In causa D. Francisci Cricelli, & Dominici Men-
niti cum M. U. J. D. D. Josepho Lucano, ut ex actis
19 *&c. Die 28. mensis Maii 1732. Neapoli facto verbo &c.*

Per M. C. V. visis actis, fuit provisum, & decretum, quod pœna ponatur, & intimetur; hoc suum &c. Ruggieri: *Perrelli: Bologninus A. M.: Barberius Scriba.*

Notificato dicto decreto Procuratori Rei prædicti respondit, ut sequitur v3.

Formula replicationis.

Doctor.... a decreto prædicto appellat, & reclamat, & æque principaliter de nullitate di-
20 cit, & eo quia non fuit auditus; idcirco durante termino ad proponenda juris remedia, instat ad actum aliquem non procedi, alias de nullitate &c. salvis &c.

Formula relationis.

21 A dì sei Giugno 1732. Neapoli. Io Oronzio Ursello ho notificato il magnifico Dottor Gaetano..... &c.

Postmodum fuerunt expeditæ provisiones pro illis notificandis Reo principali tenoris sequentis, videlicet.

Formula literarum provisionalium E. G.

CAROLUS, &c.

D. Aloysius S. Severino Princeps Bisiniani, ac in præsenti Regno Magnus Magister Justitiarius Regens, & Judices M. C. V. quibusvis Alguzeriis, & Servientibus tam dictæ M. C. V.,
22 quam aliarum quarumvis Curiarum, & locorum ad infrascripta insolidum requirendis significamus, qualiter in causa vertente in hac M. C. V. in subscripta *Banca* inter D. Franciscum Cricelli, & Dominicum Menniti ex una, ex magnificum U. J. D. Josephum Lucano, per dictam M. C V. facto verbo fuit interpositum decretum tenoris sequentis, v3. Die 28. mensis Maii 1732. Neapoli facto verbo; Per M. C. V. facto verbo fuit provisum, & decretum, quod pœna ponatur, & intimetur, hoc suum &c. Ruggieri: Bruni: Bologninus A. M., Barberius Scriba; prout in dicto decreto continetur; pro cujus exequutione instati fuimus præsentes expediri provisiones: Nos &c. Ideo vobis, ut supra jam dictis &c. & emanantur provisiones in forma.

Sententia, quæ fertur eodem die, quo facta fuit inhibitio, & non constat quænam præcesse-
23 rit, valida est. Thesaur. *dec.* 49. *per text. in L. Herennius ff. de evict.* Roland. a Valle *cons.* 41. *n.* 27. *lib.* 1. Rovit. *dec.* 55. *n.* 9.

Observatia provisionibus nostrorum Tribunalium in Regiis Audientiis, vel in aliis Curiis
24 si præsententur aliæ provisiones ab eodem Tribunali, sed in aliena banca, non sunt observandæ. *Pragm.* 10. §. 55. *de offic. Judic.*

Sed in prius servari, ut de eorum conflictu fiat
25 relatio eidem Tribunali, testatur cit. Broja jun.

loc. cit. addit. ad nu. 108. cap. 5.

✠ 26 Qui continuat eo modo, quo prius possidebat, nunquam attentare dicitur; secus si diversimode utatur possessione, vel præcedat inhibitio, Lanceliot. *de attentat. post inhibit. cap.* 20. Limitatur hæc regula, si prima possessio fuerit improba, vel pendeat lis super ipso articulo continuationis, quia tunc ne lis elusoria reddatur, continuare non licet. Rot. Rom. *part.* 10. *recent. decis*, 178.

27 Quatuor modis purgantur attentata; vel a parte attentante, legitime cedendo liti in judicio cum restitutione fructuum, & expensarum; vel a parte, quæ passa fuit attentata, renunciando liti, vel appellationi, aut ipsis attentatis expresse, vel tacite, data illorum scientia; vel a Judice per sententiam debite executam tam quoad principale, quam quoad expensas, fructus, damna, & interesse; vel per Principem, impediendo, ne actus, qui de sui natura diceretur attentatus, transeat in attentatum, vel confirmando actum, qui prætenderetur attentatus; videsis Lancellott. *de attentat. par.* 3. *cap.* 29. Rot. dec. 487. *recent. par.* 9.

28 Quanquam attentata, quæ sine rationabili causa fiunt, lite, appellatione, aut his æquipollente, pendente, ante omnia sint revocanda, & in pristinum statum reducenda, in multis tamen casibus non revocantur, videlicet, si appellatio sit deserta & de desertione notorie constaret in actis, si agatur de attentatis factis post appellationem in interlocutoria interpositam, si attentata non sint omnino clara, sed aliquo modo controversa, vel a causæ principalis cognitione dependeant, demum si notorie constaret de non bono jure petentis eorundem revocationem. Rot. *decis.* 22., & 657. Scaccia *de appellat. qu.* 5. *nu.* 47.

29 Attentata non revocantur, nisi instante parte contraria, alias nullus erit revocationi locus, cum præsumatur pars renunciasse juri suo. In iis tamen revocandis distinguendum est inter sententiam definitivam, & interlocutoriam; etenim attentata post definitivam illico revocantur, utpote non subsistentia ab initio, *cap. dilecto de appellat.* secus post interlocutoriam, quousque constiterit juridice de gravamine, *cap. non solum* 1. *illa de appellat.* in 6. Covarr. *pract. quæst. cap.* 24. *n.* 1. Quod si opponatur exceptio de non jure petentis, de ea nullam rationem haberi docet Faber *lib.* 1. *Cod. tit. ut lite pendente def.* 4. *Petenti revocationem attentatorum in rebus profanis nihil nocet exceptio non juris, quoniam attentatorum judicatio non ad jus collitigantis duntaxat pertinet, sed ad publicam præcipue utilitatem, ut quod in spretum Judicis factum est, per Judicem vindicetur. In beneficialibus vero & ecclesiasticis controversiis aliud non immerito probatum est, quod ei, qui nullum in beneficio, aut ad beneficium jus habet, nulla actio danda sit, ne vitiosus detur ingressus.* Fundatur hæc conclusio in *l. si quis in tantam* 7. C. *unde vi*, & Constit. Regni *violentias tit. de violentiis circa possess. admiss.*, & Constit. *circa violentiar. pœn. tit. de restit. spoliat.*

30 Appellatio a decreto lato pro revocatione attentatorum non admittitur, quoties agatur summarie, via privilegiata, & officio Judicis; secus vero si principaliter, & per viam actionis. Lancellot. *de attent. cap.* 11. *nu.* 23., & Joann. Anton de Nigris super *capit.* Regni *subditorum*.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXVII.

De Exceptione Excommunicationis.

1. *Excommunicatio quando probatur?*
2. *Excommunicati excluduntur a communibus actibus.*
3. *Excommunicati actores non possunt in judicio postulare.*
4. *Iudex & Reus possunt eum repellere a limine judicii.*
5. *Sed nec Iudice, nec reo hoc faciente acta sunt valida.*
6. *Excommunicatus validè obligatur.*
7. *Excommunicatus reconvenire non potest.*
8. *Excommunicationum tria genera.*
9. *Anathema est fulmen Ecclesiæ.*
10. *A sola Ecclesia vibratur.*
11. *Est jus Ecclesiæ, & potest communicari aliis.*
12. *Etiam laicis, & mulieribus.*

EXcommunicatio alicujus non potest probari
per testes, præsertim in termino non repeti-
1 tos, sed per fidem Curiæ Episcopalis, & sic plu-
ries decisum. Barbos. *collect. lib.* 2. *sen. decr. cap.*
pia, de except. in 6. *n.* 34. & 35.
Excommunicati a communibus hominum acti-
bus excluduntur. Innoc. IV. *in Cap. pia, de ex-*
2 *cept. in* 6. ibi: *Ut ex hoc magis censura Ecclesia-*
stica timeatur, communionis periculum evitetur,
contumaciæ vitium reprimatur, & excommunicati
(dum a communibus actibus excluduntur) rubore
suffusi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis
affectum facilius inclinentur.
Excommunicati actores nec per se, nec per
Procuratorem comparere in judicio, aut postu-
3 lare possunt, & rei excipere possunt, & petere,
ut a limine judicii expellantur, aut reo hanc
exceptionem non opponente, potest Iudex ex of-
4 ficio illum repellere; Sed nec Reo, nec Iudi-
ce hoc facientibus, omnia acta cum excommu-
nicato in judicio facta validissima sunt, nec ul-
li subjacent nullitati, etiam si sit publicus, No-
torius, denunciatus, & non toleratus excom-
5 municatus. *Cap. pia, de except. in* 6. *v. si verò.*
Glos. in v. duraturis cit. cap. pia, & ibi Innoc.
Archid. Io: Andr. & Franc. Panormit. *in cap.*
intelleximus de judic. num. 13. Felin. *de except. lib.*
2. *decret.* Cap. *exceptionem, num.* 46. Marian.
Soccin. *in cap. Sacris, n.* 284. *de sentent. excom.*
Suarez. *de censib. disp.* 14. *sect.* 3. *num.* 7. Sayr.
de censib. lib 2. *cap.* 7. *num.* 22. Call. Pereira *de*
resolut. Emphyt. c. 17. *num.* 10. *v. infero* 24. Pe-
regr. *de jur. fisc. lib.* 2. *tit.* 11. *nu.* 17. Conrad.
ad L. diffamari cap. 4. *num.* 81. Rot. dec. 27.
de rescript. in antiq. Barbos. *collect. lib.* 2. 6. *de-*
cret. d. cap. pia, v. si verb. Passerin. *d. cap. v. si ve-*
rò n. 59.
Quicquid alii dixerint, an excommunicatus
testari possit, respectu verò contractuum validè
6 obligatur, & sicut in pœnam non potest in ju-
dicio agere, sed tantum conveniri, ita in pœ-
nam in contractibus optimè obligatur. Felician.
de societ. cap. 8. *num.* 6. & *cap.* 33. *num.* 12.
Duan. *reg.* 272. Sabell. *ver. excommunicatio nu.*
24. Card. Tusch. *lit. E. conclus.* 456. *num.* 6.
Excommunicatus, cui non est permissum age-
re, reconvenire non potest. *Cap. cum inter in fin.*
7 *de except.* Suarez. *de censur. disput.* 16. *sect.* 3. *nu.*
3. Gisibert. *de reconvent. cap.* 7. *num.* 8.
Ex nova Ecclesiastica disciplina tres sunt ex-
communicationes. Major, Minor, & Anathe-
8 ma. *Unde in cap.* 10. *de judic.* dicitur, quod
Clericus propter delictum depositus, incorrigibi-
lis factus debeat excommunicari, & summè con-
tumax anathematizari &c. Fagnan. *ad d. cap.*
10. *de judic. num.* 22. & 23. Gonzalez *ad d.*
cap. lit. L.
Utcumque tamen sit, Anathema vel ex anti-
9 qua, vel ex nova disciplina, est formidabilius
fulmen, quod possit Ecclesia Dei contra ejus fi-
lios contumaces vibrare; quod quidem sola Eccle-
10 sia efficere potest. S. Matth. *cap.* 18. *sit tibi tam-*
quam Ethnicus, & publicanus &c. Iustin. Imper.
in novell. 132. *de interd. colleg. heret.* Cujac. *oper.*
tom. 10. *in* 4. *prior. libr. Cod. ad tit. de Summa Trin.*
& fid. Cathol.

Excom-

Excommunicare quum sit jus Ecclesiæ, potest
11 illud aliis communicari, etiam laicis. *Gloss.
in §. verum v. Duci dist.* 32. *& Gloss. in cap.
Mennam caus.* 2. *qu.* 5. ubi: *Delegatur hic laico spirituale
negotium*. Navarr. *in Manual. cap.* 27. *de
excomm. num.* 6. S. Antonin. *tract. de excomm.
cap.* 75. *num.* 6. *& tract. de suspens. cap.* 4. *num.*
31. ibi: *Laicus, vel mulier, quum non possit ex-
12 communicare, nisi ex commissione speciali Papæ,
non potest etiam suspendere*. S. Thom. *in* 4. *dist.* 18.
qu. 2. *art.* 2. *&c.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXVIII.

De Foro Fisci, & aliorum, qui trahunt, & non trahuntur.

1. *Fiscus & mulier gaudent privilegiis.*
2. *Fisci æthimologia.*
3. *R. C. Summariæ est forus competens Fisci.*
4. *Fiscus creditor alterius ex litigantibus remissionem petere non potest.*
5. *Fiscus cessionarius gaudet foro.*
6. *Iurisdictio R. C. Summariæ est privativè quoad alia Tribunalia.*
- ✠ 7. *Emtor causam habens a Fisco, si a privato conveniatur, jure petere potest causam cognosci in Regia Camera.*
- ✠ 8. *Olim R. C. audientia rationum appellabatur, & quare?*
- ✠ 9. *In Tribunali R. C. facta paritate votorum non dantur Judices adjuncti, sed reus dicitur absolutus.*

Fiscus, & mulier pari passu ambulant in eorum privilegiis, *L.* 2. *C. de privileg. fisc.* De
1 Ros. *prax. civil. cap.* 1. *num.* 51.

Fiscus aliud non est, nisi Principis Ærarium,
suam trahit æthimologiam a Fisco, vase ex viminibus,
junciis, & simili materia contexto,
speciatim sumpto pro vase, ubi majoris pecu-
2 niæ summas asservabant. Unde quia major summa
est pecuniæ publicæ, quam privatæ, ut pro
censu privato loculos, & arcam, & sacculos dicimus,
sic pro Ærario, ubi thesaurus servatur,
dicitur Fiscus. *Cic. Ver.* 2. c. 8. Ios Calvin. *in
Lexic. jur.* Franc. Hotmanus *in commentar. verb.
jur. v. Fiscus*. Buleuger. *de Imper. Rom. lib.* 3.
cap. 26. Vossius *in etymolog. ling. lat. v. Fiscellus.*

Regia Camera est Fisci forus competens, etiam
si lis sit inter privatas personas, & Fiscus habeat
interesse, vel si uni ex litigantibus succedat, quia
3 hoc casu causa ad forum Fisci cum toto processu
est remittenda, De Franch. *dec.* 117. *in fin.*
Scialoya *de for. compet. cap.* 28. *n.* 4. Capyc. latr.
dec. 175. *n.* 24. *ex L. si constante §. si a ff. sol. matr.
& Pragm.* 37. *de offic. S. R. C.*

Sed si Fiscus sit creditor alicujus ex litigantibus,
non potest petere remissionem causæ sui de-
4 bitoris, sed tantùm pro suo interesse assistere;
abhorret enim sub pretextu debiti, procurationem
contra privatos Fiscum inire. *L. abhorret
ubi* Cujac. *C. ne Fisc., vel Resp.* Conf. Rovit. *lib.
[illegible] §. num.* 10. *&* 11. Carol. Rot. *ad Rovit.
cons.* 32. *n.* 3. *lib.* 2.

Fiscus cessionarius potest nomen cessum in R.
C. convenire. De Marin. *lib.* 1 *resol. cap.* 14.
5 Novar. *in commentar. ad Pragm.* 62. *de offic. Proc.
Cæsar.*

Hæc R. C. jurisdictio est privativè quoad
omnes alios Judices, ita ut nec persona utcumque
privilegiata electionem fori habeat contra Fi-
6 scum Neapolit. Revert. *dec.* 7. Galeot. *resp. fisc.*
1. *n.* 103. *& seqq.* Sanfel. *dec.* 291. De Philipp.
differ. fiscal. 29. *num.* 35. Pisan. *in addit. ad Gofred.
de Gaeta in Rit. R. C.* 1. *num.* 103. Consil.
Altimar. *de nullit. rubr.* 9. *qu.* 24. *num.* 23. Praef.
de Gamaver. *dec.* C. 56. *&c.*

✠ 7 Emtor habens causam a Fisco, si a privato
conveniatur, jure petere potest causam cognosci
a Procuratore Cæsaris, seu in Regia Camera,
Capyc. *dec.* 197., potest namque Fiscus tueri nedum
emtorem rei fiscalis remedio legis *bene a
Zenone C. de quatrienn. præscript.*, sed etiam ejus
donatarium a quavis molestia ei illata, etiamsi
fuerit persona ecclesiastica, Gramm. *dec.* 65.,
Afflict. *dec.* 2.

✠ 8 Olim Regiæ Cam. Tribunal Audientia Rationum
appellabatur; etenim regii patrimonii
cura ad Rationales Siclæ pertinebat usque a temporibus
Regis Ladislai, postea a Carolo I. in hoc
Tribunali translata, Tapp. *de jure regn. lib.* 2.
rubr. 6. *de offic. Proc. Cæsar.*

✠ 9 Concurrente paritate votorum in causa fiscali,
non dari Judices adjuncti prout in aliis
Tribunalibus, sed contra Fiscum pronunciatum
censeri tradunt de Franchis *dec.* 105. Tapp. *dec.
S. C.* 46., Rovit. *pragm.* 1. *de causis decid.* aliiq;
id quod alii intelligunt, si Fiscus agat de lucro
captando, non vero de damno vitando, Mastrill.
dec. 44. *n.* 59., Mantica *de tacit. ambig. lib.* 11.
tit. 25. *num.* 19. Sic Philippus II. Cardinali Spinosæ
Consilii realis Præsidi in dubiis quæstionibus
contra Fiscum, & contra seipsum sententiam
proferri jussit; & Velasco Jurisperito Consilii
Supremi, & Cameræ Senatori causam, qua
regium patrimonium augebatur, ad ipsum relaturo,
respondit, anno 1570. cum ageret in villa
Escurial.: *Scito legum perite, atque hoc etiam Senatui
denuncia: in dubiis contra me semper judicaturum
fore.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXIX.

De Foro Neapolitani, & Capuani.

1. *Nati in Civitate ex fraude matris non gaudent privilegiis.*
2. *Fraus hæc quomodo præsumatur?*
3. *Fraude cessante gaudent.*
4. *Conceptus Neapoli alibi natus gaudent privilegiis.*
5. *Item natus in Casalibus.*
6. *Inter privilegia adest forum.*
7. *Formula decreti inhibitorialis.*
8. *Exemptionibus quoque gaudent.*
9. *Formula ordinis pro dictis exemptionibus gaudendis.*
10. *Reliqua penes quem videri possint?*
- ✠ 11. *Transcribitur Regis Caroli determinatio ad petitionem huius fidelissimæ Civitatis.*

NAti in Civitate Neapolitana ex fraude matris,
quæ quum sit extera data opera Neapolim
venit, ut filium pareret, & post partum ad lo-
1 cum ejus antecedentis domicilii revertitur, non
gaudent Neapolitanorum privilegio, *arrest. Reg.
Cam. Sum.* 505. *&* 673. *sub die* 16. *Octobris*
1651. De Petr. *cons.* 15. Hodiern. *ad Surd. dec.*
829. De Marin. *lib.* 2. *cap.* 118. *n.* 11. Thor.
compend. decis. part. 3. *v. ortus, & v. natus.* Gamaver.
dec. 6.

Fraus hæc, & affectatio præsumitur, si mu-
2 lier post partum statim discesserit ex Civitate.
Boer. *dec.* 15. Novar. *qu.* 39. *num.* 27. Addent.
ad Rovit. cons. 48. *n.* 15. *lib.* 1.

Ceterum hac præcisa fraude, alibi conceptus,
& Neapoli natus gaudet privilegiis, quia sem-
3 per tempus magis favorabile attendi debet. Giurb.
observ. 76. Carleval. *de judic. qu.* 2. *n.* 91. Cævall.
comm. controv. qu. 459. *nu.* 5. Andreol. *controv.*
239. *n.* 45. Addent. *ad Rovit. d. cons.* 48.
num. 16. contra Gratian. *discept.* 75. Amato *in L.
cives num.* 43. Caten. *resolut.* 239. *num.* 2.

Neapoli conceptus, licet alibi natus, fruitur
4 quoque Neapolitanorum privilegiis, quia conceptus
animatus, dicitur etiam natus, licet in
utero existens. *L. qui in utero, ff. de stat. homin.
L. qui ad tempus, §. in suo quoque ff. de decurion.*
Gloss.

Gloss. in L. emancipatorum §. si quis ff. de Senator. v. plures in L. Paulus ff. de stat. homin. & in cap. 2. qui filii sint legitimi. Rev. in gloss. ad privileg. Colleg. Neapol. n. 67. De Marin. *arrest.* 369. 423. 525. 579. & 624.

5 Natus intra districtum, vel in Casalibus Civitatis Neapolitanæ iisdem gaudet privilegiis Ferdinandi I. *in cap.* 17. & 23. Friderici de Aragonis *cap.* 9. Merlin. *lib.* 1. *controv.* 99. *num.* 4. Carleval. *de judic. lib.* 2. *tit.* 1. *disp.* 1. *num.* 109. Prat. *lib.* 3. *discept. cap.* 18. *num.* 4. Gannaver. *decis.* 17. *num.* 1. De Marin. *arrest. Reg. Cam.* 13. &c.

Neapolitani inter alia eorum privilegia, gau-
6 dent foro, ita ut exhibito privilegio, vel alio documento pro dicta civilitate probanda, statim obtinetur inibitio Curiarum inferiorum hoc modo, v3.

Formula decreti.

Die 10. mensis Julii 1740. Neapoli.

Per subscriptum D. Judicem M. C. V. visa retroscripta comparitione, fuit provisum, & decretum, quod stante notoria civilitate Neapolitana comparentis, prout constare fecit ex provisionibus R. C. Summariæ, magn. Officiales Curiæ Terræ T. in causa in retroscripta comparitione expressa non procedant, neque ad actum aliquem se intromittant, & omnia acta in causa prædicta facta ad nos in hac M. C. V. in subscripta banca transmittant, ubi Partes compareant, quoniam eis justitiæ complementum ministrabitur: Verum pars recurrens in termino dierum decem procuret ordinatam actorum transmissionem; alias termino elapso, eadem Curia continuet in procedendo, & suum exequatur decretum, hoc suum, & expediantur provisiones: *Cimino: Bologninus A. M.: Barberius Scriba.*

Exemptiones vero, & alia privilegia, quibus
7 fruuntur Neapolitani, in sequentibus literis provisionalibus Regiæ Cameræ Summariæ observantur, v3.

Copia, &c.

D. *Cæsar Michael Angelus De Avalos D. Aquino Marchio Vasti, Princeps Roccellæ, & S. R. I. ac in præsenti Regno M. C. L. & Præs. R. Cam. Summariæ.*

Universis, & singulis Regiis Dohaneriis, Arrendatoribus, Credenseriis, Custodibus, Gabellotis, Passageriis, Platearis, Scafariis, Passuum, Pontiumque Custodibus, ac omnium, & quorumcumque jurium, derictuum, & vectigalium Exactoribus, & Perceptoribus in toto præsenti Regno constitutis, & constituendis, & aliis ad quos, seu quem præsentes pervenerint, spectabunt, & fuerint quomodolibet præsentatæ, sive Locumtenentibus, & Substitutis, & cuilibet ipsorum præsentibus, & successivè futuris
8 in solidum, quoniam &c. inter cetera capitula, & gratias concessas per Serenissimum Divæ Memoriæ Regem Federicum Universitati, civibus, & habitatoribus hujus inclytæ, & Fidelissimæ Civitatis Neapolis, est capitulum cum Regia Decretatione in pede ipsius annotata tenoris sequentis, v3. Item supplicamo la prefata Maestà che si degni farli immuni, franchi, liberi, ed esenti di tutti deritti di Passi, Scafe, Doane, ed altre qualsivogliano gabelle per tutto lo Regno, o massime, come a' Capuani, e Liparoti per le robbe, e mercanzie, che compraranno, e venderanno, intendendosi che detta franchizia si sia osservata etiam nelle Terre de' Baroni, come è osservata a' Capuani, e Liparoti: Placet Regiæ Majestati; quod quidem Capitulum per Serenissimam, & Catholicam Majestatem felicis recordationis, fuit inter alias gratias, & Capitula expedita, & concessas prædictis Civitatis Neapolis confirmatum per infrascriptum Capitulum expeditum in Civitate Sagoniæ olim die quinto Octobris 1505. tenoris sequentis, v3. Item supplicamo la prefata Maestà si degni confirmare, & quatenus opus est di nuovo concedere alla predetta Città, ed Università di Napoli, ed a detti supplicanti tutti Capitoli, Privilegj, Albarani, Grazie, Esenzioni, libertà, Immunità, franchizie, munificenze, concessioni, scritture, ed altre prerogative concesse per li Serenissimi retroscritti Principi di questo Regno universalmente alla predetta Città, ed Università di Napoli, etiam se fussero tali, delli quali fusse necessario farsene espressa menzione. Placet Regiæ Majestati, quatenus in possessione existunt. Et quis Andreas Mola Civis originarius Neapolitanus filius quond. Nicolai Civis Neapolitani orti in hac Civitate Neapolis, pro ut nobis, & dictæ Regiæ Cameræ constat per decretum per eandem interpositum tenoris sequentis, v3. In causa Andreæ Mola Terræ Vallis de Novi cum Regio Fisco, magnificis Gubernatoribus Regiæ Dohanæ Neapolis Apuliæ, Plateæ majoris, & Universitatis prædictæ Terræ Vallis de Novi super Civilitate originaria Neapolitana, qua gaudere prætendit tanquam Civis originarius Neapolitanus filius quond. Nicolai Mola Civis Neapolitani orti in hac fidelissima Civitate Neapolis, pro ut ex actis &c. Die 17. mensis Octobris 1718. Neapoli: Visis actis per Illustr. Comitem Militem U. J. D. D. Roccum Hyeronimum Gervasi Regiæ Cameræ Summariæ Præsidentem, & Commissarium, factaque per eundem de prædictis omnibus relatione in dicta Regia Camera coram Spectabili Domino Regente D. Lupersio de Mauleon Locumtenente, aliisque Dominis Præsidentibus ipsius, audito Domino Fisci Patrono, fuit per Cameram ipsam Cons. provisum, & decretum, pro ut præsenti decreto decernitur, & providetur, atque declaratur prædictum Andream Mola filium qu. Nicolai Civis Neapolitani fuisse, & esse Civem Neapolitanum originarium, ac proinde potuisse, posse, & debere gaudere, uti frui omnibus immunitatibus, franchitiis, prærogativis, exemptionibus, & privilegiis, quibus gavisi sunt, gaudent, gaudereque solent, possunt, & debent ceteri Cives originarii Neapolitani, tam in Regia Dohana, & majori Fundaco hujus Fidelissimæ Civitatis Neapolis, quam in gabellis Plateæ majoris, Regiis Dohanis Apuleæ, & in toto præsenti Regno, hoc suum, & expediantur debitæ patentes in forma: Gervasi Fiscus: Giannuzzi Act.: Intendit propterea prædictus Andrea Mola per diversas Civitates, Terras, Castra, & loca Regni prædicti accedere, causa in illis emendi, vendendi, & contractandi nonnullas res, merces, mercimonia, mercantias, & bona, pro quibus vigore præinsertorum Capitulorum atque decreti tractari, & servari debet, immunis, francus, liber, & exemptus ab omnibus, & quibuscumque solutionibus, & pagamentis Dohanæ, Gabellæ, Datii, Passus, Plateæ, Schafæ, Pontium, aut alterius cujusvis vectigalis, & derictus, tam in emendo, quam in vendendo, & contractando: Ea de re, vobis, ut supra jam dictis, tenore præsentium, dicimus, committimus, & Regia Authoritate, qua fungimur, mandamus, quatenus, cum, & quoties contingerit, prædictum Andream emere, vendere, & contractare quasvis res, merces, mercimonia, mercantias, & bona, ipsum tractare debeatis, & faciatis, immunem, francum, liberum, & exemptum ab omnibus, & quibuscumque solutionibus, & paga-
mentis

mentis Dohanæ, Gabellæ, Datii, Passus, Plateæ, Schafæ, Pontium, aut alterius cujusvis vectigalis, & dirictus pro dictis rebus, mercibus, mercimoniis, mercantiis, & bonis per ipsum emendis, vendendis, & contractandis; ipsumque ire, redire, & transire sinatis, & libere permittatis cum dictis bonis, ut supra, per loca & passus Jurisdictionum vestrarum absque impedimento, & solutione aliqua justa formam, continentiam, & tenorem præinsertorum Capitulorum, & Regiarum decretationum in uno quoque ipsorum annotatorum, atque præinserti decreti, salvis tamen, & reservatis Juribus tractarum, salmarum, & exituræ olei, de quibus, cum, & quoties contigerit vobis solvi, & satisfieri faciatis Jura Regiæ Curiæ debita, atque tangentia, & contraria non faciatis, pro quanto gratiam Regiam caram habetis, pœnamq; unciarum auri 25. Fisco Regio &c. cupitis evitare &c. præsentes præsentanti singulis vicibus remansuræ &c. Datum Neapoli ex Regia Camera Summariæ. Die 17. mensis Octobris 1718. D. Lupercius de Mauleon Locumtenens: D. Nicolaus Blanco Blasco; Ullous: Ill. mag. Magno Magister Actor. ad Alnnohus &c. Ill. Jus Regalibus Condas Hospitalierò per ordinem Consiliarium Doctor, v3. Domious Regius Consiliarius & Regius Blanco ob impedimentum Domini Gervasi; Antonius Giannulli Act. Ita est, & in fidem. Ego Notarius Thomas Tipoldo Vallis novi reg. sig.

Reliquas exemptiones videre poterit lector pe-
10 nes Nicolaum Cajetan. Ageta *ad Moles par. 1. tit. de collectis num. 68. & 77. & part. 2. num. 19. ad 22. & 23. &c.*

✠ 11 Anno 1746. Kalendis Augusti, sequens gratia inter alias, petita fuit ab hac fidelissima Civitate, videlicet. Essendo dell' antico costume, fondato nel dritto civile nommeno, che nell' economia ancora, che tutte le cause, ove sia attrice, o rea questa sua fedelissima Città, tanto in universale, che in particolare, così se riguardano l' annona, come se dall' annona non sian dependenti: si è sempre proceduto in un sol Tribunale, qual fu l' abolito Collateral Consiglio; come altresì avverso le determinazioni del Tribunale di S. Lorenzo, e dai decreti del Prefetto dell' annona; il gravame sempre si è prodotto in detto Collateral Consiglio. Perciò si supplica V. M. di concedere, anche per grazia, che di tutte dette cause, dove va interessata essa fedelissima Città, e sue deputazioni, a riserba di quelle deputazioni, che presentemente con regal dispaccio tengono i di loro Deputati, ed in tutti detti gravami, debba procedere la Regal Camera di S. Chiara, senanche altro qualsisia Tribunale possa ingerirvisi.

Cui petitioni Rex Carolus sic respondit: *Placet causas omnes, in quibus aut agit, aut convenitur Universitas Neapolitanorum fieri apud Consiliarios, ex quibus constat Camera S. Claræ ceu a decretis Præfecti annonæ, & Superintendentium Fortificationis, Revisionis, Salutis, aliqua ex partibus duxerit appellandum Judicem superiorem, & in ipsa Camera institui posse alia judicia, quæ ad eandem Universitatem directo pertinerant; ita tamen ut si de jure fiscali disceptandum contingerit, quantum liber oblique, adhibeatur Præsidens Cameræ Summariæ, qui in hujus generis causis disceptandis, ac dirimendis, adhiberi consuevit; nam cum directe de jure fisci agendum fuerit, erit lis in Camera Summariæ judicanda.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXX.

De Foro Locatorum Menepecudum Apuleæ.

1. *Origo Regiæ Dohanæ Menepecudum Apuleæ.*
2. *Ricci error.*
3. *Æra privilegii Regiæ Dohanæ.*
4. *Transcribitur capitulum privilegii Regis Alphonsi.*
5. *Privilegium versatur circa certum genus personarum non causarum.*
6. *Authores contra Riccium.*
7. *Jurisdictio Regiæ Dohanæ amplissima.*
8. *Sex Regales literæ enunciantur.*
9. *Jus habet indistinctum ad causas civiles.*
10. *Hortatoriis parendum.*
11. *Officiales, servientes, operarii etiam foro gaudent.*

✠ *Familia Indohanati gaudet etiam hujusmodi privilegio.*

12. *Transcribitur primum Diploma.*
13. *Secundum Diploma.*
14. *Tertium Diploma.*
15. *Quartum Diploma.*
16. *Quintum Diploma.*
17. *Sextum Diploma transcribitur.*
18. *Regi cordi est privilegiorum observantia.*
19. *Barones petierunt non gaudere foro, quando in fraudem locati fiunt.*
20. *Transcribitur capitulum XVIII. Gratiarum concessarum a Rege nostro Invictissimo.*
21. *Prætensiones Baronum.*
22. *Regiæ Dohanæ interrupta possessio.*
23. *U. J. D D. Nicolaus Pasca Advocatus Fiscalis Regalis Patrimonii commendatur.*
24. *Formularum utilitas.*
25. *Formula literarum Hortatorialium Reg. Cameræ.*
26. *Cambiorum causæ Locatorum, quæ ex industriis Regiæ Dohanæ non nascuntur, cognoscuntur a Supremo Magistratu Commercii.*
27. *Trascribitur capitulum Plani Legum dicti Supremi Magistratus.*
28 *Transcribitur secunda gratia concessa ad petitionem hujus fidelissimæ Civitatis.*

✠ 29 *Altera superadditur ab eodem Rege Carolo concessa.*

✠ 30 *Recensentur ordines dati a Cardinali Granvel. quoad jurisdictionem Regii Dohanerii Dohanæ Menepecudum Apuleæ.*

Regiam Dohanam menepecudum Apuleæ, quicquid alii dicant è Romanis, ea Rege Roberto originem ducere, firmiori calamo
1 scribi potest; agriculturam, pecudumque custodiam, & mercimonium a nascentibus primis hominibus actam fuisse, nulli dubium est; sed hæc Regia Dohana, hic hominum cœtus, horum privilegia, eorum gubernii peculiaria methodus, ac forma in medium adducuntur. Marin. Frecc. *de subfeud. lib. 2. auth. 46. nu. 12.* Aget. *ad Moles par. 3. de Dohan. Menepec. Apuleæ disc. 1.*

Sed ne frustrà in re tam communi, ac vulgari, ac ab omnibus Auctoribus uberrime scripta moremur, ad peregrinas conclusiones, ineditasque doctrinas, juxta nostrum institutum, majori forsan Reipublicæ, Tyronumque utilitate deveniamus.

Et observandum hic occurrit, Riccium non bene circa hanc materiam scripsisse; in praxi enim
2 & in jure non sublinetur axioma, quod *Tribunal Regiæ Dohanæ prædictæ ad certum genus causarum institutum sit*: Etenim solaribus radiis cla-
3 rius est privilegium Regis *Alphonsi Aragonii* sub die 1. *mensis Augusti anni* 1447. quo mediante egregium virum Franciscum Montlobier, qui gubernium illius Regiæ Dohanæ obtinuerat, in Gubernatorem, ac perpetuum Dohanerium elegit, datisque regulis, institutisque, quibus eadem Regia Dohana regi deberet, hæc præsertim circa forum subdit. *Et quia inter Conductores dictæ Menæ Pastores, Gregarios, & Patronos dictorum pecudum, & aliorum animalium solent rixæ, & controversiæ diversarum causarum sæpius venire, de quibus rixis, controversiis, & causis* vos tantum co-
4 gnoscere volumus; *propterea vos præd. Franciscum Judicem, Gubernatorem, & Capitaneum super dictis Conductoribus, Pastoribus, Gregariis, & Patronis, & super rixis, & controversiis statuimus; ac etiam* ordi-

ordinamus cum plena jurisdictione civili, & criminali, mero, & mixtu imperio, ac gladii potestate, & quod emolumenta, & proventus exinde extutura vobis acquiratur, ita quod nullus praeter vos de dictis hominibus, & Dohana, & casibus quibusvis emergentibus inter eos se modo aliquo intromittat, etiamsi per aliquos casu temerario inductos dicta Dohana fuerit depraedata, seu damnificata, possitis, & valeatis depraedantes, & maleficientes punire, & castigare in personis, rebus, bonis, eosque affligere, & suspendere & ultimo supplicio condemnare, de quo vobis super hoc plenam authoritatem, & licentiam attribuimus, quibuscumque literis, cedulis, seu scripturis factis, seu faciendis, & commissionibus factis per nos de dicto officio menepecudum, quibuscumque hominibus, & personis huic forte contrariis, nullatenus obstituris, si forte reperiantur, nullius esse volumus roboris, & momenti; mandantes &c.

Ex enunciatis verbis Privilegii Regis Alphonsi quis non cognoscit Riccium dormitantem; qui
5 jurisdictionem Regiae Dohanae ad certum causarum genus, instar Regiae Camerae Tribunalis, tantum extendi credit, quando ex opposito jurisdictio Regiae Duhanae super certo genere personarum, non causarum amplissime, & illimitate versatur.

Hanc sententiam non solum nos fovemus; sed graves quoque novi, & recentes juris nostri scriptores amplexi sunt. *Praesid. de Stephan. in tract. della Ragion Pastorale tom. 2. cap. 58. §. 4. nu. 37.* acerrime *Riccium* impugnat usque ad *num.* 43, & ea eadem allegatione *a Riccio* transcripta hanc fundat veritatem; Remissio enim denegata fuit, quia agebatur de judicio universali; quae clausula specifice in decreto apposita fuit, ne ullum praejudicium Dohanali privilegio inferretur.

Justa enunciatum privilegium interpretata est amplissima jurisdictio Regiae Doganae Menepecudum pluribus decisionibus & Regiorum Tribuna-
7 lium, & Regis nostri Invictissimi, prout ex sequentibus Regalibus literis luculenter apparet,
8 ex quibus confirmatur, Tribunal Regiae Dohanae exercere jurisdictionem indistinctam etiam in
9 causis mere civilibus inter Partes, in quibus Regius Fiscus nullum habet interesse, ac etiam in causis damnorum datorum; & tam M. C. Vica-
10 riae, quam omnes Reg. Audientias Regni ad suarum literarum Hortatorialium observantiam teneri, atque cognuscere de causis ejus officialium, necnon eorum servientium, famulorum, opera-
11 riorumque.
& Juvabit porro hujusmodi fori privilegium locatos, omnesque, qui de sua familia sunt, ut uxor, filii, servi, coloni, famuli: quin ad fratrem, patrem, matremque quoque viduam pertinebit, si una simul cum filio, & fratre locato in eadem domi vixerint, etiamsi ut authores in judicio suas actiones proposuerint. In hoc foro conveniendi sunt locati, sive ut heredes interpellantur, sive ex jure cesso, & ex quacumque causa, sive lucrativa, sive onerosa cessu fiat, quoties nulla fraus contingat, vel illi, qui cum locatis quid unum habuerint in commune, sive societatem de re aliqua inierint. Videsis Praesid. Stephanum de Steph. in celebri ejus *opere pastor.*

Enunciatae Regales literae numero sex, hae sunt, v3.

Diploma I.

El Tribunal de la Camera de la Summaria ha puesto en noticia del Rey la novedad, que V. S. le ha participado contra algunos locados, pretendiendo los Baglivos de la Tierra de Cercello tener conocimiento de los daños que pueden ocasionar los Ganados de los mismos, quando basen al Tablero de Pulla, y obligarlos a la enmienda, y a las penas
12 baso al apoyo de las Provisiones, que an instancia de los Baglivos ha expedido la Camera de Santa Clara, sobre cuyo assumpto ha pedido V. S. se den providencias para atasar los daños, que pueden resultar, assi los Reales intereses, como en detrimento de los locados, y subditos de essa Aduana. Y entrado S. M. de todo lo que en esta importante materia le ha representado el Tribunal de la Camera ha resuelto, que V. S. no execute otras ordines que las del Rey, y de la referida Camera de la Summaria en tales materias, y haga observar exactamiente las Reales instructiones, para el buen regulamiento de essa Aduana, a cuyo fin ha mandado tambien S. M. a la Camera de Santa Clara que deve proceder en todas dependencias de los Locados au esse Tribunal de la Aduana, y que en adelante no passe a expedir provisiones, ni a intromerse en lo que pertenesca a la Aduana, sus locados, y subditos, sin dar primero cuenta a S. M. De su Real orden lo participo a V. S. para que este entendido de esta Real deliberacion, y la cumpla en lo que le toca. Dios guarde a V. S. muchos años, como desseo. Napoles 8. de Octobre de 1738.

D. Juan Brancatio &c.

Señor D. Troyano de Filippis &c.

Diploma II.

Haviendo mandado el Rey a la G. C. de la Vicaria, que en virtud de la Ortatoria que le espedido al Tribunal de la Camera de la Sumaria remita al de esta Aduana los actos de la causa, que la Vidua Angela Mosca ha introducido en la Gran Corte
13 por algunas pretensiones que tiene contra Juan Mosca locado de esta Aduana, me ha mandado S. M. avisar a V. S. con ese Tribunal, para que proceda en dicha causa dandolugar a la apelacion a la Camera de la Sumaria en caso de gravamen. Previniendo tambien a V. S. que se ha ordenado a la expressada Gran Corte, que se abstenga de proceder en la citada causa, y que execute las letras ortatoriales, que se le han expedido, y expedieron assi por el Tribunal de la Camera, como por el de esta Aduana sobre dependencias de sus locados y subditos, representando si le occurriere alguna cosa en ellas para revisir las ulteriores Reales ordenes. Dios guarde a V. S. muchos años como desseo. Napoles a 16. de Octobre de 1739.

D. Juan Brancacho &c.

Senor Pres. Gover. y Tribunal de la Aduana de Foxa.

Diploma III.

Desde 12 de Mayo de este año paso al Tribunal de la Camera de la Summaria al de la G. C. de la Vicaria unas letras ortatoriales para que haviesse remitido al de la Aduana de Foxa los actos de la causa que introduyo en la G. C. de la Vicaria Angela Mosca por algunas pretensiones, que tiene
14 contra Juan Mosca locado de esta Aduana, y porque aun no ha dado la Vicaria complimiento a ellas, ha resuelto el Rey que la misma G. C. no proceda en la mencionada causa, y que remita al citado Tribunal de la Aduana de Foxa los actos de ella por ser si fuere competente, que quien ha mandado S. Magestad proceda a lo que sea de justicia dando lugar a la apelacion a la Camera de la Sumaria en caso de gravamen, y que en lo venidero la expresada G. C. de la Vicaria recibiendo ortatorias de la Camera de la Sumaria, y de la Aduana de Foxa por dependencias de sus locados, y subditos no dilate su puntual observancia, representando si le ocurriere alguna cosa par revisir las ulteriores Reales deliveraciones. Dios guarde a V. S. muchos años, como desseo. Palacio a 28. de Noviembre 1739.

Bernardo Tanucci: Señor Reg. de la G. C. de la Vicaria.

Di-

Diploma IV.

Compliendu V. S. con esse Tribunal a las orde-
nes del Rey de 26. de Settembre primo prossimo
sobre un Recurso de Bartholome de Silvestro, Scri-
vano Extraordinario de el, en el Valle de Merco-
gliano, representa con relacion de' 2. de Octobre
seguiente la causa de su Inquisicion por el homici-
15 dio acahendo en persona de Sabbato Calvano en el
año de 1733. en lo que segun la informacion reci-
vida por esse Tribunal no resulta Reo si no ofen-
dido; añadiendo no solo que la Audiencia de Mon-
tefusco lo hanno carcerar en perpueco del fuero A-
duanal, sino tambien que no ha dado execucion a
la ortatoria que le dirigo este Tribunel pidiendo el
carcerado, y los actos que contra el tiene forma-
dor; Y enterado de ello S. M. y no haviendo hal-
lado subsistencia en las rasonas que ha alegado la
expressada Audiencia para no haver dado cumpli-
miento a la enunciada ortatoria; ha tenido por bien
de resolver, que sin el menor retardo execute la ci-
tada Audiencia de Montefusco la ortatoria de este
Tribunal, remitiendo a el carcerado Bartholome
de Silvestro, y los actos de su causa, y que en lo
venidero no cometa tales atentados contra los sub-
ditor de esa Aduana, y de siempre prompta execu-
cion a las demas ortatorias, que por otras causas, y
motivos se le dirigieren por ella; Y de Real orden
lo aviso a V. S., y a esse Tribunal para su noticia,
haviendose expedido los convenientes a citada Au-
diencia paraque assi los cumpla. Dios guarde a VS.
muchos años como desseo. Napoles a 21. de No-
viembre de 1739.

D: Juan Brancacho &c.

Señor Pres. Gov. y Tribunal de la Aduana de
Fossa &c.

Diploma V.

Con relaciones una de 27. de Marzo, y dos de 26.
de Abril primo prossimo satisfaziendo en la prime-
ra a los recursos del Procurador de la Mazono y
massana parte de los Ciudadinos de la Fara de S.
26 Marco in Lamis y de Dominico Nicola Arna, y
otros de Jatta ha representado el Rey esse Tribu-
nal quanto ha occurrido en la union de Gente, o
tumulto y homicidios acaheridos en personas de
Matheo y Juan Napoletano Jatta por las diferen-
cias que pasarono, con motivo de una protesta que
intentaron haver algunos naturales de dicha Fara
por los gastos que havian de ocasionar en la Came-
ra de la Sumaria, por causa de la prelacion del asi-
to de aquellas rentas Abadicales contra D. France-
sco Freda, y havesse recivido informacion por ese
Auditor, la qual tambien recivio el cabo de Ave-
da de la Audiencia de Luchera como asimismo ha-
ven dirigido a la misma las letras ortatoriales pa-
raque se abstahiese de procedar, contra los subdi-
tos de esa Aduana y le remitiese los actos a lo que
non havian dado execucion, y despues de haverse
enterado S. M. de quanto ese Tribunal ha espuesto,
y de lo que hiro presente la enunziada Audiencia
con relacion de V. S. del mismo mes de Abril
concerniente a los motivos que havian tenido
para poner en practica las citadas letras ortatoria-
les, ha resuelto, que assi en la causa del Tumul-
to, o sea union de Gente, como en la de los homi-
cidios referidos que succedieron en disha Fara de
S. Marco in lamis por el enunciado motivo pro-
ceda el Tribunal de esa Aduana contra sus subdi-
tos, Afitadores de Tierras saldas, Garzones, y
colonos annuales y que la Audientia de Luchera
executé las ortatorias y le remitan los reos con los
actos que habiene formado.

Diploma VI.

Safin que en lo venideno preda evitarse qual-
quien fraude, y conivencia, que pueda cometer
en el opre de Fuero Aduanal por lo respectivo a los
Afitadores de Tierras saldas, Garzones, colonos
y Massaro, ha resuelto tambien S. M. que en
17 esa Aduana se forme un libro, donde se noten
los colonos fisos, y annuales necessarios para la
cultura de las Tierras Saldas a efecto que se ten-
ga la noticia mas veridica del numero de ellos,
y de sus Garzones y de la Calidad de sus em-
pleos lo que me ha mandado S. M. participar a
V. S. para su noticia y complimiento, e fiando
en la intelligencia que se ha prevenido esta Real
deliberacion e la Audientia de Luchera a fin la
execute. Dios guarde a V. S. muchos años, como
desseo. Napoles a 28. de Julio 1740.

D. Juan Broncacho &c.

Senor Ministros del Tribunal de Fossa.

Quapropter ex transcriptis Regalibus literis
omninò evanescit Riccii doctrina, ac sententia;
18 cordi enim est Regi nostro Invictissimo ejusdem
Privilegii custodia, & observantia; imo sup-
plicibus precibus a Baronibus in anno 1737. *Ka-*
19 *lendis Novembris* porrectis non obstantibus, Re-
gi nostro placuit *leges*, *decreta*, *edicta Regum ser-*
vari, *donec aliter fuerit constitutum*, ut ex Gratiis
Regno concessis in dicto anno 1737. Cap. XVIII
v3.

Item supplicono V. M. a dichiarare, che non sia-
no esenti dalla giuridizione ordinaria del luogo del
lor domicilio coloro, i quali prendono in fraudem
poche versure di terra, si aggregano alla Dogana di
20 *Foggia. E che si osservino nel rimanente le istru-*
zioni del Cardinale di Granvela, il cap. 12. del Con-
te di Lemos fol. 53. tom. 2., il cap. 36. del Re Fi-
lippo III. fol. 105. e cap. 2. e 8. del Re Filippo IV.
fol. 132. supplicando ancora V. M. a dichiarar che
la giuridizione di detta Dogana si estenda sopra le
persone de' Locati, tantùm, e non sopra i di loro
dipendenti, familiari, servitori, femine, &c.

Hujus capituli Gratiarum vigore nonnullæ Ba-
21 ronales Curiæ privilegio Dohanali derogatum
esse prætenderunt; At quia nulli prorsus funda-
mento nitebatur pretensio, ex se ipsa evanuit, &
enixè eadem Regia Dohana in possessione cogno-
22 scendi de omnibus causis prædictis, & personis
servata fuit, nec ullum inferri præjudicium Do-
hanali privilegio permisit acerrimum patrocinium
doctissimi, & integerrimi viri Judicis M. C. Vi-
23 cariæ D. Nicolai Pasca meritissimi Advocati Fi-
scalis Regalis Patrimonii in eadem Regia Doha-
na, & hanc possessionem etiam transcriptæ Rega-
les literæ posteriores ad Gratias prædictas, u-
berrimè comprobant.

Hinc fortasse non dedecet literarum Hortatoria-
lium formulas subnectere, quæ pro Tyronum
24 instructione, & praxi, ac pro enunciatæ nostræ
sententiæ confirmatione etiam faciunt, v3.

Formula literarum Hortatorialium Regiæ Cameræ
Summariæ E. G.

CAROLUS, &c.

Illustre Principe di S. Angiolo Spettabile Reg-
gente della G. C. della Vicaria, e magnifici Giu-
dici *in civilibus* di essa *in solidum &c.* sapre-
te, come ci è stata presentata istanza, v3. In
questa Regia Camera della Sommaria compari-
sce Tommaso ...., e dice, come ritrovasi *minus*
justè cum rev. convenuto nella G. C. della Vicaria
ad istanza della magnifica Dorotea ...... per il
25 preteso pagamento di ducati quarantacinque, qua-
li ave asserito dover conseguire dal Comparente
in virtù di asserto biglietto, o sia lettera missiva,
su di qual pretenzione avendosi dato termine, si è
proceduto ad alcuni atti in detta G. C.; e perchè
il Comparente come Locato della Regia Dogana
di Foggia, siccome apparisce dal documento, che
in promptu esibisce, non può essere convenuto in
altro Tribunale, se non che in quello di essa *Re-*
gia

gia Camera, quale è il suo Foro competente in
virtù d' amplissimi Privilegj conceduti alli Locati
di essa Regia Dogana, che perciò comparisce in
essa Regia Camera, e fa istanza spedirsi ortatoria
ad essa G. C. della Vicaria, acciò nella causa sudet-
ta più non proceda, e che tutti gli atti finora fat-
ti trasmetta in essa Regia Camera; e così dice, e
fa istanza *pro nunc citra præjudicium* di tutte le ra-
gioni gli competono, e possono competere, *salvis*
&c. non solum isto &c. In piedi della quale com-
parsa è stato dal Signor Presidente D. Giuseppe O-
doardi Commessario ordinato v3. *Die 29. Januarii*
1734. *Neapoli: visa fide locationis, expediatur Hor-*
tatorio M. C. V. in civilibus: Odoardi.

Per tanto esortiamo la Signorie vostre a dare or-
dine a Subalterni che nell'enunciata causa non pro-
cedano, nè s' intromettano, ma bensì gli atti ori-
ginalmente li rimettano ad essa Regia Camera Giu-
dice competente, per essere il sudetto D. Tomaso.
..... Locato della Regia Dogana di Foggia pres-
so l' infrascritto Attuario, dove debbiano le Par-
ti accedire. *Quoniam &c.* Offerendoci a cose simi-
li, e maggiori sempre pronti, ed apparecchiati:
Datum *Neapoli ex Regia Camera Summariæ die* 28.
Januarii 1734.

Respectu verò causarum cambiorum, quæ ex
industriis ejusdem Regiæ Doganæ non nascuntur,
26 Judex competens est Consulatus, sive Supremus
Magistratus Commercii a Rege nostro erectus,
prout ex Plano Legum, & jurisdictionum ejus-
dem Magistratus sub die 24. mensis Junii 1740.
evidenter constat v3.

V.

Quantunque siasi sempre stimata, che non convenga
alterare, e turbare il sistema, col quale si regola l' in-
dustria della Dogana di Foggia, profittevole non me-
no al Real Patrimonio, che al Regno tutto: ad ogni
modo dopo lungo, e matura riflessione essendosi ben di-
27 *scussa, e ponderato questa materia, si è chiaramente*
riconosciuto, che il verace beneficio, e vantaggio non
meno di tutto il Regno, che delli Locati di Foggia,
principalmente consiste nel rendere il traffico generale
florido, e libero da qualunque impedimento. E perciò
essendo ossai manifesto, che il mettere eccezioni, ed il
togliere l' uniformità necessaria nell' amministrare la
giustizia a tutti li negozianti, produce sommo detri-
mento non meno alli Cittadini, ed alli stranieri, che
alli medesimi Locati; quindi è, che assolutamente fa
bisogno, che dalli stessi Magistrati, e colle medesime
leggi, e regole sieno terminate le cause di Commercio,
appartenenti così a Cittadini, come a' Stranieri, e così
alli Locati, come a tutti gli altri amatissimi nostri
Sudditi.

Per queste importanti ragioni adunque abbiamo final-
mente determinato, che anche le Cause appartenenti a'
Cambj, che non dipendono dal Negozio proprio della
Dogana, e che insorgeranno per altre merci, ed affa-
ri fra Locati, e Locati, o fra Locati, ed altri Citta-
dini, o forastieri saranno in prima istanza determinate
dalli Consolati del Regno, ed indi in grado di appella-
zione (giusta le condizioni prescritte nel Reale Editto
della Creazione del Consolato) saranno finalmente ter-
minate dal Magistrato del Commercio; tanto più che
con questo stabilimento rimangono non solamente salvi,
ma sostanzialmente migliorati li veri, e reali privi-
legj, che godono, e che abbiamo sempre invigilato,
che debbano godere li Locati della Real Dogana di
Foggia: E certamente chiunque considera attentamen-
te, e con matura riflessione gli amplissimi privilegj
concessi alli Locati, riconoscerà chiaramente, che
l' unico scopo delli suddetti privilegj consiste nel ren-
dere liberi li Locati da ogni qualunque occasione, o
impedimento, che possa turbare, o ritardare il corso
felice del traffico loro; laonde, quando li Locati di
Foggia in quelli traffichi, e negozj, che non sono
dipendenti dall' industrie, e dalle materie proprie del-
la loro Dogana (nelle quali industrie, e materie
saranno sempre inviolabilmente sottoposti al governo
della Dogana medesima) si volessero eccettuare dal-
la generale utilissima Regola, nè si facessero ricono-
scere, e giudicare dalli Consolati del Regno, e spe-
cialmente sulle controversie de' cambj; con grandissi-
mo danno, ed incomodo delli Locati cessarebbono in
gran parte così li nazionali, come li stranieri di fa-
re traffico con essoloro, e rimarrebbero privi di quel
beneficio, che seco porta l' aver facoltà, e libertà di
fare traffico, non solo colle merci appartenenti, e di-
pendenti dalla Dogana di Foggia, ma anche con
tutte l' altre insieme merci, che sono prodotte, non
meno da questo Regno, che da tutte le altre Ra-
gioni del Mondo, la qual cosa è assolutamente con-
traria, anzi distrugge il verace fine, per cui alli
predetti Locati sono stati concessi tanti, e sì ampli
privilegj. Per queste ragioni adunque è non solo ne-
cessario al vantaggio del Regno, ma riesce di estre-
mo giovamento così alli Locati, come a tutti gl' al-
tri Cittadini, e Stranieri, che nelli negozj, e traf-
fico, che non dipendono dall' industria, e dalle ma-
terie proprie della Dogana di Foggia, le liti, le
quali, o come attori, o come rei sorgeranno frà Lo-
cati, e Locati, e fra Locati, ed altri Cittadini, e
Stranieri anche in materia de' Cambj (quando sì
fatti Cambj non nascono dalli contratti fatti sulle
merci, che sono proprie delle industrie della sudetta
Dogana) siano in prima istanza giudicate dalli Con-
solati del Regno, ed indi in caso di appellazione,
ed in conformità delle Regole dell' Editto promulga-
to per l' erezione delli Consolati, sieno finalmente ter-
minate dal Supremo Magistrato del Commercio. Con
dichiarazione, che tutto ciò, che si è stabilito nell'
Editto sudetto publicato per lo stabilimento de' Con-
solati intorno alli Locati, ed alli loro traffichi, e
Cambj non dipendenti dall' industrie, e dalle mate-
rie Doganali, e che dalli predetti Locati si fanno in
qualità di Cittadini, o di Mercatanti; si debba pre-
cisamente intendere, spiegare, e ridurre a quel sen-
so, che nelle presenti istruzzioni si vede espresso, e
determinato.

PRo Tyronum notitia sciendum est, quod inter
Gratiae Regia nostri Invictissimi concessas isdi-
28 bus Junii anni 1743. adest secunda in ordine ad
hujus Capitis materiam pertinens tenoris sequen-
tis, v3.

SECONDA.

COme che S. M. la principal prerogativa, che
adorna il suo Baronaggio è l' ordinata giuri-
dizione, di cui con oneroso titolo li Baroni so-
no stati infeudati, ed investiti, si è procurato, e
tuttavia si procura dagli uomini, e persone di
Feudi, Città, e Terre respettivamente render
pregiudicata per tutte le parti la giuridizione
de' Baroni, e da quella esentarsi, specialmente
con farsi descrivere nelli libri della Regia Do-
gana di Foggia, ed ivi aggregarsi *in fraudem*
col titolo d' Affittatori di terre salde, prenden-
do in affitto poche versure di terra, che non col-
tivano, o pur professando una quantità di pecore,
che non posseggono, unicamente per godere il
foro Doganale, senza che con ciò si apporti alcun
vantaggio al suo Real Patrimonio, mentre quel-
la picciola spesa, che essi soffrono per soliti di-
ritti, quasi tutta rimane a beneficio degli Offi-
ciali della medesima Regia Dogana, restandone
appena una picciola parte per il suo Real Patri-
monio, e con ciò si rendono talmente audaci, che
perdono affatto l' attenzione a' Baroni, ed alla
Curia Baronale, si fanno lecito di dare in eccessi,
e disordini, a' quali non può ripararsi per quelle
strade, che la ragion prescrive per mancanza di
facoltà, o giuridizione, ed in tal maniera non
solo

solo rimangono impuniti li delitti, e gli eccessi, che da essi si commettono; ma nè pure in quanto a' debiti, questi affatto da' pretesi locati non si pagano con pregiudizio de' poveri creditori, e sopratutto con pregiudizio del suo Real Patrimonio, ne' casi de' pagamenti de' rilevj per vedersi diminuiti i corpi giuridizionali di mastrodattia, e bagliva, quando per contrario secondo l' antiche istruzzioni del Cardinal di Granvela, confermate dal Conte di Lemos nel capitolo 12. e dal Conte di Miranda nel cap. 27. tali specie di pretesi locati, come fatti *in fraudem* della giuridizione ordinaria de' loro Baroni, non possono affatto godere il foro doganale; E quantunque gli Avvocati fiscali *pro tempore* della Regia Dogana di Foggia avessero conosciuto, che somiglianti affitti di poche versure di terra, che non coltivansi, e descrizione di pecore, che non possedansi, erano puramente fittizj, e praticati *in fraudem* della giuridizione ordinaria de' Baroni, con tutto ciò han procurato sostenerle, non con altra ragione, salvo che coll'affermare, che colla disposizione della Prammatica 79. *de Offic. Proc. Cæs.* §. 27. si fosse confermato distintamente il Privilegio del foro a tutte le persone ascritte ne' libri doganali, e che dall' arresto 700. della Regia Camera si desuma, doversi attendere i soliti libri della Dogana, e non già l' effettivo, e real possedimento degli animali, cosa in verità, S. M., totalmente contraria al fatto, mentre l' istesse armi, colle quali han creduto gli Avvocati Fiscali difender le loro idee sono distruttive affatto della medesima, sè chiaramente nell' avvisata Prammatica 79. nel citato cap. 27. sta determinato, che gli affitti di terre salde debban farsi da veri padroni, e non fittizj, come chiaramente dimostrano le parole: E perchè s'intende, che ne' memoriali d' affitto di terre salde vi aggiungano altre persone, che non sono i veri padroni proprj, sen affittatori per esimersi dalle loro giurisdizioni ordinarie, con fare ancora apparire diversi affitti, ordinamo, che gli Affittatori debbano essere veri padroni, e non persone supposte, altrimente non abbiano da godere del foro, nè si debba servare loro Privilegio, nè prerogativa alcuna.

E col citato arresto 700. sta determinato, che coloro debban godere del foro Doganale, quali *tenent* (sono parole dell' arresto) *& possident oves effectivas, & reales*. Per modo che ravvisa la M. V., che a somiglianti pretesi doganati ostano le istruzzioni Doganali, li Capitoli del Regno, le Regie Prammatiche, e gli arresti della Regia Camera, con quali ingiustamente si sono difesi; Supplicano perciò la M. V. degnarsi ordinare, che con effetto detti Affittatori di poche versure di terra salda, che non coltivano, e coloro, che professano pecore, che non posseggono, non debban godere il foro doganale, come fittizj, e fatti *in fraudem*.

Ne jura Populorum, singulorum, & Fisci, qui coram Procuratoribus nostris cum Baronibus judicia hac de re contendunt, abolere videamur, Regia potestate, & munificentia extraordinaria utendum in præsentia minimè nobis esse cognoscentes, illud nunc precantibus damus, ut ii, qui ex privatorum Locatorum cessione jus Locationis acquisivisse se se intendent, in posterum, Locatorum jure, & privilegio uti nequeant, nisi aut quibus initio cujuslibet anni, dum jus, terræ, & pascua tribuantur, cessum solemniter a Locatis jus olim in libris, & actis Doganæ legatur, aut quibus cessum, anno quolibet currente, constet ex instrumento publico, & solemni, quod Judici exhibeatur, cujus fuerit forum declinandum. Interim verò quamocitiùs judicium illud, & litem, *ut absolvant, Procuratoribus nostris præcipimus.*

✠ 29 Sub die vero 1. mensis Junii anno 1750. per eandem fidelissimam Civitatem, inter alias gratias, fuit sequens petita, num. 2. *Essendo S. R. M. avanzata a dismisura l' abuso introdotto da moltissimi uomini, e persone de' Feudi, Città, e Terre di render pregiudicata la giuridizione de' Baroni, procurando da quella esentarsi, con farsi descrivere ne' libri della Regia Dogana di Foggia; ed ivi aggregarsi in fraudem col titolo di Affittatori di terre salde, prendendo a tal' oggetto in affitto poche versure di terra, che poi non coltivano, o pure professando una data quantità di pecore, che non posseggono, nulla curando la picciola spesa, che in ciò vi corre, che quasi tutta risonde in beneficio dell' Ufiziali della Regia Dogana, picciolissima parte restandone in beneficio del Real Patrimonio; unicamente per godere il foro doganale, e con questo esentandosi dalla giuridizionale de' Baroni, farsi lecito di commettere eccessi, e disordini, che talora rimangono o impuniti, o non a misura castigati; oltre il non pagare i debiti ai poveri creditori in gravissimo danno, e pregiudizio della giuridizione de' Baroni, e de' loro corpi feudali della mastrodattia, e bagliva. Quindi fu, che nell' anno 1742. in occasione del donativo di duc. 500 mila umiliato alla M. V., si diedero l' onore que' deputati di supplicarla per le ragioni, che allora si espressarono, che degnata si fosse di ordinare, che gli Affittatori di poche versure di terra salda, che poi non coltivano, e coloro che professano pecore, che non posseggono, non debbano come fittizj, e fatti in fraudem godere del foro doganale; su di che si compiacque la M. V. di ordinare che non potessero godere del privilegio de' Locati coloro, che per cessione de' particolari privati locati acquistano un tale jus, o sia privilegio; purchè però nel principio di ciascun anno, in cui siegue il ripartimento del sale, pascoli della Regia Dogana, non sia stato loro un tale jus solennemente ceduto, con essersi la cessione descritto ne' libri della Regia Dogana di Foggia; o pure nel corso dell' anno non sia seguita una tal cessione, e costi da pubblico, e solenne istrumento il quale debbasi esibire. E perche S. R. M. la malizia di coloro, i quali vogliano godere del suddetto privilegio doganale in fraudem, basesa, e rende tutto giorno inutile, ed elusorio la grazia sudetta della M. V. clementissimamente conceduta, giacchè taluni di essi, e quasiche tutti procurano nel principio dell' anno, in cui siegue il sudetto ripartimento, o di fare l' affitta di poche terre salde, che poi non continuano, o di professar pecore che non posseggono; e qualora ciò non abbiano affatto nel principio dell' anno a tenore de vostri Reali Ordini, solendo nel corso di esso del foro, e privilegio doganale godere, fan comparire la cessione ottenuta in vigor di pubblico istrumento da taluno de' loro congionti o dipendenti: Supplichiamo pertanto la M. V. a non permettere, che con sì fatte e somiglievoli frodi, ed artifizj facilissimi a praticarsi, la giuridizione de' Baroni, per cui, oltre l' acquisto oneroso, soffrono varj pesi, venga pregiudicata, di ordinare assolutamente, che soltanto goder debbano del privilegio, o sia jus de' locati coloro, che effettivamente affittano terre salde, che coltivano, e professano vere pecore, che posseggono con restare affatto da somiglievole privilegio, o sia jus esclusi quelli, che affittano poche versure di terre salde, che poi non coltivano, e professano pecore, che non posseggono. Come altresi vogliasi la M. V. clementissimamente compiacere di ordinare, che per le cause soltanto fra parti, in cui vi sia interesse de' Locati effettivi, indipendenti però dalla locazione, debbano i Governatori, e i Giudici locali in prima istanza procedere come Suddelegati della Regia Dogana, con ommettersi alla me-*

dema l' appellazione dai decreti, o sentenze diffinitive. Cui petitioni Rex Carolus sic respondit: *Servetur quod anno 1746. a nobis est constitutum; cum vero publica, aut privata rei necessitas aliud expostulabit, providebitur*.

✠ 30 Pro coronide non abs re erit hic referre ordines datos per Cardinalem Granovel hujus regni Proregem, videlicet: *In quanto al 28. ed ultimo capo della giuridizione del magnifico Doganiere, dichiaramo, che nel tempo dell' estate, che detta Dogana ritorni dalla Puglia in Apruzzo, il detto magnifico Doganiere possa conoscere delli negozj, e cause civili, criminali, e miste, che saranno attingentino alla Dogana, o dipendentino da essa, e da qualsivoglia altra lite civile, o criminale di già incominciata, etiam per solam informationem, o già pendente in Dogana; però per le cose, e negozj extra Dohanam, o siano, o criminali, o miste, volemo che la cognizione spetti alli Baroni delle persone e luoghi, conforme alla disposizione delle leggi comuni, e de' loro privilegj, alle quali non s'intenda fatta derogazione alcuna a rispetto di detti negozj extra Dohanam in detto tempo. Ed in quanto al tempo dell' inverno, dacchè cala la predetta Dogana in Puglia, e se ne ritorna nell' Apruzzo, volemo, che la giuridizione sia integramente di detto magnifico Doganiere per tutte, e qualsivogliano cause colla facoltà di traere. Declaramo però, che per li delitti si commetteranno per essi locati, ed altri uomini di Dogana, in alcuno luogo extra Dohanam, ed extra li luoghi, dove detta Dogana pasce, dimora, o camina, in tali casi tantum possono essere conosciuti da' loro propri Padroni, o dalli Baroni de' luoghi, dove detti delitti si commetteranno, conforme a quella sarà di giustizia. Però per qualsivoglia delitto, che si commette da altri in persona di detti locati, e loro beni, volemo, sia la giuridizione integramente del magnifico Doganiere, e non altrimenti*. Postmodum ad instantiam Fabritii de Sangro Ducis Veteri Regii Doganerii, fuit facta sequens declaratio d. cap. 28. per olim Reg. Coll. Cons. videlicet: *E perchè è cosa chiara, e così fu l'intenzione allora quando si fè il detto capitolo, e tale è anche adesso la nostra, avendo il tutto trattato, e discusso nel Regio Collateral Consiglio, che possiate, o debbiate conoscere in tempo d' inverno, e dacchè cala la predetta Dogana in Puglia, e se ne ritorna in Apruzzo di tutte, e qualsivogliano cause, etiam colla facoltà di traere tanto contro li locati Pugliesi, come Apruzzesi, o di qualsivoglia parte, che siano, ed altri uomini, che s' intendono de Dohana, o per qualsivoglia delitto, etiam non toccante a materia di Dogana, e ancorche alcuno locato, o altri predetti facessero qualche delitto extra il territorio assignatoli dalla detta Regia Corte, e qualsivoglia luogo, atteso le parole apposte in detto capitolo, s' intendono solum per le Provincie, dove essa Dogana non sia locata, passa, nè camina. Pertanto vi dicemo, ed ordinamo, che debbiate così osservarlo, ed eseguirlo, e se fosse stata fatta alcuna provisione, o declaratorio in alcuna causa da qualsivoglia Tribunale contro la forma del predetto, lo ridurrete ad pristinum, come cosa fatta contro detto capo, e la nostra intenzione è che non doveva farsi, e procederete voi a quanto sarà di giustizia, osservando nel resto la forma, e tenore del detto capo; e non si faccia il contrario per quanto si ha cara la grazia, e servizio della predetta Maestà, ed altre pene apposte in detto capitolo. Datum Neapoli die 11. Februarii 1176. El Marques. Vidit Reverter. Regens. Vidit Salernis. Reg. Vidit Salazar Reg. Puonte pro Secretario in Curia primo registr. fol. 160. Al magnifico Fabrizio de Sangro*.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXXI.

De electione, & variatione fori ratione miserabilitatis.

1. *Electio fori facienda est ad Regia Tribunalia collegiata.*
2. *His electis, Curiæ Baronales procedere non possunt.*
3. *Variatio fori quibus competat?*
4. *Miserabiles personæ numerantur.*
5. *In civilibus admittitur procurator, sed non in criminalibus.*
6. Limitatio.
7. *Privilegio fori renunciari non potest?*
8. *Quando renunciari possit?*
9. *In praxi quid servatur?*
10. *Nec Partes, nec Baro renunciare possunt.*
11. *Fori electio fit in quacumque parte judicii, & sententiæ impedit executionem.*
12. *Cum electione fori requiritur juramentum per horrescentiæ.*
13. *Juramentum præstatur coram Judice.*
14. *An, & quando possit per Procuratorem præstari?*
15. *Facta electione fori, Curiæ Baronales fiunt incompetentes.*
16. *Electio fori pertinet ad actorem, si reus multiplicem forum habeat.*
17. *Non procedit contra aliam personam æquè privilegiatam.*
18. *Curiales quinam sunt?*

✠ 19. *Privilegium electionis fori restrinxit Rex Carolus.*
✠ 20. *Causæ, in quibus eligi non valet, enumerantur.*

ELectio fori facienda est ad Tribunalia regia collegiata competentia, & non ad Judices inferiores, vel secundarum causarum, aliter offi-
1 ciales Baronum procedere possunt, electione in Judices incompetentes facta non obstante. Addent. ad *Sanfelic. decis.* 358. Caravit. Rit 233. Afflict. *decis.* 257. Viv. *decis.* 65. Ricc. *collect. decis.* 2274. Novar. *gravam.* 137. *num.* 15. *lib.* 2. de Amat. *cons.* 31. *num.* 3. Altimar. *de nullit. rubr.* 9. *qu.* 31. *nu.* 22. *&c.*

Electis Regiis Tribunalibus in forum compe-
2 tentem per miserabiles personas, officiales, & Curiæ Baronales non possunt amplius procedere. De Franch. *dec.* 294. Carleval. *de judic. disp.* 1. *nu.* 592. *&c.*

Variatio fori non competit, nisi illis, qui privilegium habent a lege; illis verò, qui privilegium habent ab homine, hoc est a Rege,
3 competit tantum electio, qua semel facta, denuo eligere non possunt. Sanfelic. *decis.* 278. *nu.* 1. *&* 2. De Marin. *resol. cap.* 47. *num.* 14. Carleval. *de judic. disput.* 2. *num.* 602.

Inter miserabiles personas connumerantur orbi, muti, orphani, meretrices, & alii, quos
4 vide penes Isern. *in Const. Reg. Statuimus*, Viv. *dec.* 65. *&* 521. Thesaur. *dec.* 176. Altim. *ad Rovit. dec.* 49. Novar. *in prax. elect. tract. de privileg. miserab. person.* Capiblanc. *in prag.* 8. *part.* 1. *num.* 333. *&c.*

Fori privilegium in civilibus allegari potest, & peti per Procuratorem, sed in criminalibus
5 debet inquisitus personaliter comparere, & fori declinatoriam petere, & comparens per Procuratorem in criminalibus non impedit officiales Baronis, qui hoc non obstante, possunt ad ulteriora procedere, & Procurator admittitur tantum, quando principalis est carceribus mancipa-
6 tus in partibus, dummodo hoc non sit in fraudem. Caravit. in Rit. 230. Affl. *in const. Statuimus*, *num.* 26. qui prædicta distinctione concordantur; nam Rit. 230. requirit personalem comparitionem, *Afflict.* dicit non servari hunc ritum, & Caravit. *d. rit.* 230. *num.* 3. *rit.* 269. *num.* 2. scribit esse in viridi observantia. Car-

leval. *de judic. qu.* 6. *sect* 7. *num.* 632. Franc. *dec.* 599. Viv. *dec.* 65. Scialoya *de for. compet. cap.* 8. *& prax. forjud. cap.* 8. *num.* 16. Surd. *decis.* 262. *num.* 10. Capiblanc. *de Baron. in pragm.* 8. *nu.*337. Altimar. *de nullit. rubr.* 9. *qu.* 28. *num* 130.

Privilegio huic electionis fori renunciari non potest, quia quum collectivè omnibus miserabi-
7 libus concessum sit, non privatus, sed publicus læderetur favor, quem taotum respicit; Expedit enim Reipublicæ, ut indistinctè æqua lana justitiæ vibretur, & ne miserabiles personæ a Potentibus opprimantur. Capibl. *loc. cit. nu.*201. Altimar. *cod. loc. qu.* 8 *num.* 60. Velasquez *de privil. pauper. qu.* 47. *num.* 8. Giurb. *decis.* 62. *nu.* 5. Vivian. *dec.* 96. Thesaur. *dec.* 177. *num.* 5. Caroc. *except.* 22. *qu.* 6. *num.* 8. Cancer. *var. resol. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 30. Caravit. *in Rit.* 271. *&c.*

Ex contrariorum regola, si hoc privilegium alicui particulari personæ, ejus tantom specialem favorem privatum respiciens, concessum sit,
8 ipsi potest optimè renunciari, sed non quando alicui ordini, collegio, societati concedatur. Marcian. *dec.* 713. *num.* 28 *tom.* 2. Carleval. *loc. cit. num.* 1187. *&* 1204 Merlin. *centur. cap* 64. *num.* 12. Capibl. *ibid. prag.* 8. *part. ante. num.* 60. *&* 63. *&c.*

Hac tamen conclusione non obstante, in praxi receptum est, quod si eligens forum actorum transmissionem non coraverit, altera Pars recur-
9 rere potest & petere, mandari, *quod infra dies procuret actarum transmissionem, alias termino elapso Curia T. continuet in procedendo, & justitiam faciat, electione, sive fori variatione non obstante &c.* testatur Carol. Anton. de Luca *in prax. judiciar. cap.* 45. *num.* 14.

Renunciatio facta electioni fori non valet, tàm si fiat a Partibus, quàm a Barone habente privilegium cum derogatione expressa. *L. unic. C. quando Imperator &c.*; quis Baro renunciare
10 non potest dicto privilegio in præjudicium Vassallorum, ad æqualitatem servandam, decisom penes De Franch. *dec.* 541. Card Tusch. *lit. E. conf.* 306. Carleval. *lib.* 1. *tit.* 1. *disp.* 2. *qu.* 6. *sect.* 7. *num.* 599. *&c.*

Fori electio in quacumque parte judicii fieri potest, etiam post sententiam, & illius executionem impedit, a qua appellari non potest,
11 quia est fori declinatoria. quæ reddit judicium nullum ex jurisdictionis defecto. Ricc. *coll. dec.* 1306. Ursill. *ad Affl. dec.* 354. *num.* 4. Dec. *cons.* 241. Altimar. *de nullit rubr.* 9. *qu.* 28. *num.* 52. & ad Rovit. *decis.* 27. *nu.* 9. Muscatell. *in prax. gloss. competentes part.* 2. *num.* 14. Saro. *prax. crim. cap.* 5. *num.* 9.

Facta electione fori per personas privilegiatas, præstari debet juramentum de perhorrescendo potentiam Partis adversæ, aliter non juvat
12 inhibitio facta Curiis Baronalibus, & remissam fuisse causam ad Ill. Docem Gravinæ, quis vidua juramentum non præstiterat, scribunt Capiblanc. *ad pragm.* 8. *de Baron. part.* 1. *num.* 342., & Sarn. *in prax. crimin. cap.* 5. *num.* 14.

Juramentum prædictum, cujus formulas in *seq. cap.* XXXII. videbis, est de forma, & substantia *Ritus M. C. V.* 228. *&* 229., & ante omnia præstari debet, tum in fori electione, tum in variatione Ricc. *coll. dec.* 2306. Thesaur. *dec.* 276. *num.* 13. De Franch. *dec.* 257. Altimar. *de null. rubr.* 9. *qu.* 43. *num.* 22. *&c.*

Juramentum præstari debet coram Judice, quia tamquam actus jurisdictionis, recipiendum est a
13 jurisdictionem habente. Amend. *ad Franch. decis.* 294. *num.* 3. Muscatell. *gloss. competens, num.* 78. *&* 83. Scacc. *de judic. lib.* 1. *cap.* 66. 225. *&c.* Justa tamen ex causa, puta absentiæ, infirmitatis &c. potest hoc juramentum per Procuratorem præstari, dummodo detur in mandato spe-
14 cialis facultas juramentum prædictum præstandi. Afflict. *dec.* 457. Ricc. *coll. dec.* 3797. Capiblanc. *ad Pragm.* 8. *de Baron. num.* 348. Pell grin. *in prax. civil. part. de except. dilat. num.* 11. *v. respondetur &c.*

Facta electione fori, Officiales Baronum procedere non possunt, qui etiam non facta inhibi-
15 tione, statim fiunt incompetentes. Carleval. *loc. cit. num.* 610. Sarn. *prax. civil. part.* 3. *v. fori electio, & prax. crimin. cap* 5 *num.* 11.

Electio fori pertinet ad actorem, si reus multiplicem forum habeat, quod tamen intelligen-
16 dum in actione reali, vel mixta, ut possit agere in loco rei sitæ, licet actor, & reus sint exteri. Franch. *decis.* 177. Roman. *cons.* 497. *nu.* 187 *num.* 1. Carleval. *de judic. lib.* 1. *tit.* 1. *disput.* 2. *rubr* 3. *num.* 152. *& qu.* 5. *num.* 386.

Electio non procedit contra aliam personam æque privilegiatam, etiam majori privilegio,
17 excepto Curiali, qui non agit ex jure cesso, seu ex causa lucrativa, quia hoc casu electio non datur. *Rit. M. C. V.* 118. De Franch. *decis.* 188. Ricc. *collect. decis* 30. Rocc. *respons.* 79. *tom.* 2. *dict.* De Franch. *decis.* 195. *& ibi Lu a.*

Curiales dicuntur Advocatus, Procurator, Magister Actorum, Scriba, Nuntius, Commis-
18 sarios, Exequutor &c. Merlin. *cap.* 64. *num.* 3. *&* 4. *cent.* 2. *controv. for.* Capyc. latr. *decis.* 54.

✠ Est igitur electio fori facultas quædam privilegiatis personis concessa, de foro rei in alie-
19 num forum transeundi. Ut jure fiat debet petens hujusmodi electionem fundare suam intentionem, ad quam probandam datur terminus sommarius. Affl. *in constit. statuimus num.* 37. Hoc privilegium electionis fori tam large a doctoribus ampliatum, restrinxit Rex Carolus suo rescripto (quod integre transcripsimus *tom.* 3. *hujus praxis in append. monum. num.* 3.) ad solas personas in *d. l. unic.* expressas.

✠ In multis tamen causis nequit variari, nec eligi forus. Primo in causa parvi momenti,
20 quia tunc pro nihilo habetur; modica enim non nocent, Ricc. *par.* 2. *prax. res.* 78. 2 In causis summariis executivis, Caravita *rit.* 166. *n.* 73 3 In causis feudalibus, si feudum sit quaternatum, Afflict. *in constit. statuimus*. 4 Contra locatos regiæ dohanæ Menepecudum Apuleæ, Thur. *tom.* 1. *compend. decis. Neapol.* 2. 5 In causa reconventionis, de Franchis *decis.* 193. 6 In criminalibus, reo non constituto in fortiis Curiæ, Capiblan. *pragm.* 8. *de Baron. qu.* 1. *num.* 747. 7 Adversus curiales M. C. V., Cameræ, S. R. C., & Regiæ Audientiæ, Ricc. *collect.* 2312, *rit. M. C. V.* 232. 8 Depositarius ex causa depositi non eligit forum, Afflict. *dec.* 24. *num.* 3. 9 Privilegiatos contra pariter privilegiatum, quia paris privilegia invicem destruuntur, *l. verum §. item quæritur ff. de minorib.*, si vero privilegia sint inæqualia, tunc majus privilegium prævalet, *d. l. verum*. Tandem Clericus pro bonis suis propriis, prout jussit Rex Carolus suo rescripto, quod in *append. hujus tom.* transcribemus.

ADDIT. DE CARO AD CAP XXXII.

De Foro Pupilli.

1. *Pupilli juramentum præstat Tutor.*
2. *Idem in pupillo clerico.*
3. *Pupilli unde dicantur.*
4. *Nostra sententia.*
5. *Pupilli gaudent electione.*
6. *Privilegio huic renunciare non possunt.*
7. *Pupillus habens patrem, quando gaudeat electione*
8. *Universitas non dicitur habere Syndicum, quando est infirmus.*

9. *U. J. D. D. Emanuel Cioffus Regius Auditor laudatur.*
10. *Formula instantiæ pro electione fori.*
11. *Formula decreti.*
12. *Formula observatoriæ datæ in partibus.*
13. *Formula juramenti præstiti in partibus.*

PRo popillo potest quidem Tutor juramentum præstare, quia non prohibetur per *Const. statuimus*, quæ tria copulativè requirit, misera-
1. bilem personam, perhorrescentiam Partis adversæ, & Sacramentum, Pascal. *de patr. potest. par.* 2. *cap.* 3. *num.* 91. Merlin. *centur.* 1. *cap.* 86. *num.* 6.

Hæc conclusio locum habet etiam in pupillo clerico, pro quo forum eligente potest tutor jurare, Scialoya *de for. compet. par.* 16. *num.* 3.
2. Petr. *in Rit. M. C. V.* 229. Novar. *dec. adul.* 87. *num.* 6. *& in prax. elect. tom.* 1 *sect.* 2. *qu.* 72. Sarn. *in prax crim. cap.* 5. *n.* 7.

Popilli dicuntur ab oculi nostri pupilla, quæ est foramen unius ex tunicis, quæ in oculis sunt, per quod species rerum ad visum trans-
3 mittuntur, seu acies ipsa, qua cernimus, quæ pupilla vocatur, ita parva est. Cic. 2. *de natur. Deor. cap.* 57. quasi eadem cura indigeant pupilli, qua oculares pupillæ, de Rosa *prax. civil. decret. part.* 1. *in* 1. *inst. judic. ord. cap* 2. *n.* 30.

Sed re vera videri nequit, an popillorum etymon pupillis ocularibus vel oculares pupillæ
4 à pupillis ducant; pupillus enim, sive pupilla dicitur a pupo, & pupa, cujus est diminutivum nomen simplex latinum.

Pupilli gaudent electione, & variatione fori, & hanc eligere possunt in qualibet parte judi-
5 cii. De Franch. *dec.* 100. *num.* 20. *& dec.* 364 *nu.* 2. Viv. *dec.* 521. *nu.* 17. Novar. *in prax. elect. for. tom.* 1. *qu.* 15. *& in collect. sup. pragm.* 2. *tit. ubi de delicto quis conveniri debeat n.* 27

Eorum privilegio renunciare non possunt, quia pietatis, & miserationis intuitu concessum est,
6 Rebuff. *in const. Franc. b. tract., de sent. provis. art.* 3 *gloss. ult. v. postremò.* Felin. *in cap. si diligenti, n.* 16. *v. si tertium corollarium, de for. compet. &c.*

Pupillus habens Patrem Religiosum, fatuum, vel inutilem gaudet electionis fori privilegio.
7. Novar. *prax. elect. for. tom.* 2. *sect.* 2 *qu.* 2. Scialoya *de for. comp.* 16. *nu.* 2. De Luca *ad Franch. dec.* 671. *num.* 6.

Idem dicendum in pupillo habente patrem infirmum, sicut Universitas non dicitur habere
8 Syndicum contraria valetudine impeditum. de Luca *loc. cit. ex text. in L.* 1. *§. quod si ff. quod quisque univers. nomin.*

Formula actuum pro electione fori, & juramento, extractorum a processu cujusdam causæ, in qua pro altera ex Partibus patrocinaba-
9 tur U. J. D. D. Emanuel Cioffus, vir omnigena eruditione præclarus, qui fraternam secutus virtutem Illustrissimi, & Reverendissimi D. Carmini Cioffi Episcopi Antinopolitani, ac Eminentissimi Archiepiscopi Neapolitani Vicarii, & Locumtenentis Generalis, nunc in Montisfusci Provinciæ Auditoris meritissimi honore a Rege nostro Invictissimo post alias æquali munere peragratas Provincias cohonestatus, ad majora gloriæ fastigia mox assequetur.

Formula instantiæ.

Nella G. C. della Vicaria compariscono Agostino, Teresa, ed Anna Romanelli fratelli, e so elle respective minori della Terra di Rocca Gloriosa in Provincia di Principato Citra, e
10. dicono, come avendo il qu. Pietro Romanelli loro Padre tra l' altri beni acquistato con titolo di compera un territorio detto lo Metojo nelle pertinenze della medesima Terra, da esso, e da loro posseduto pacificamente per lo spazio d' anni 25., hanno con loro meraviglie ora presentito, che il Cherico conjugato Giuseppe Baldi voglia non solamente turbare detti comparenti, ma per vani pretesti anche spogliarli da sì lungo pacifico, ed inveterato possesso, a qual effetto egli è comparso nella Corte Baronale della Terra suddetta, ove avendo della protezione, e godendo favori tali, che oltrepassano le metà delle giustizie, temono ragionevolmente i comparenti le oppressioni, che c. r. potrebbero causare qualche violenza, o spoglio. Per la qual cosa volendo i comparenti godere il beneficio delle legge, ricorrono in essa G. C. eliggendola *formiter* in loro foro, ed in loro Giudice competente, *& jurando de perhorrescendo potentiam adversarii*, fanno istanza, che si ordini a detta Corte di Rocca Gloriosa che stante l' elezione del foro fatta dalli suddetti comparenti, mediante legittimo Procuratore trasmetta gl' atti in essa G. C., e che non s' intrometta in detta causa, per la qual cosa s' ordinino le solite provisioni inibitoriali, e si commetta l' osservanza di quelle alla Corte di Torre Orsaja, Laurito, e Cuccaro in solidum. E così dicono, e fanno istanza isto &c. omni meliori modo &c.

Formula decreti.

C A R O L U S
Dei gratia Rex &c.

D. Aloysius S. Severino *Princeps* Bisiniani, ac in præsenti Regno Magnus Magister Judicex M. C. V. quibusvis Alguzeriis, & Servientibus, tam dictæ M. C., quam aliarum quarumvis Curiarum, & locorum ad infrascripta insolidum requirendis dicimus, committi-
11 mus., &c., quatenus receptis præsentibus, ad omnem instantiam, & requisitionem retroscriptorum Comparentium sive &c. mandetur magnif. Officialibus Curiæ Terræ Roccæ Gloriosæ ad pænam un. aur. 25. Fisco Regio &c, quatenus visis præsentibus, stante electione fori formiter facta per retroscriptos Comparentes Minores in hac M. C. Vicariæ in suoscripta Banca, jurando perhorrescere potentiam ejus adversariorum in causa in retroscripta Comparitione expresse non procedant, neque ad actum aliquem se intromittant, & omnia acta in causa facta ad nos in hac M. C. V. in subscripta Banca originalia transmittant, & sic observent, & non obediant aliis provisionibus, nisi expeditis in subscripta Banca, & a subscripto tantum, alias &c. Verum in casu inobservantiæ, magnifici Officiales Curiarum Turris Orsajæ, Lauriti, & Cuccari in solidum sic observari faciant sub pæna prædicta &c. Datum Neapoli die 24. mensis Maii 1730.

Franciscus Antonius Perrelli.
Joseph Bologninus Actor. Mag.
Ioseph Barberius Scriba;

Formula observatoriæ.

Die quinta mensis Junii 1730. Roccæ Gloriosæ, retroscriptæ litteræ provisionales Magnæ Curiæ Vicariæ, exhibitæ, & præsentatæ fuerunt pro parte Augustini, Teresiæ, & Annæ Romaniello in Baronali Curia Status prædicti,
12 per quam receptæ fuerunt omni qua decet &c. & dictum, quod exequantur juxta sui seriem, continentiam, et tenorem, pro quarum observantia, jurata penes acta perhorrescentia per dictos de Romaniello, amplius in causa in dictis litteris provisionalibus enunciata non procedatur in hac Curia, sed omnia acta origina-

ria

dia in eadem causa facta transmittantur ad Magnam Curiam Vicariæ in retroscripta Banca, in qua partes compareant, quoniam &c. ita &c. Datum Roccæ Ecclesiæ, ut supra.

Doctor Claudius &c.

Anellus detto Actor. Mag.

Formula juramenti præstiti in partibus.

Eodem supradicto die ibidem, & coram eodem Domino Gubernatore, &c.

Personaliter penes acta Baronalis Curiæ status prædicti constituti Augustinus, Taresia,
13 & Anna Romaniello, filii & heredes quondam Petri Romaniello Terræ prædictæ, præstiterunt eorum juramentum perhorrescentiæ in forma, & in fidem &c.

Anellus detto Act. Mag.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXXIII.

De Foro Virginis, & Viduæ.

1. *Virgines Patrem habeates non gaudent electione fori.*
2. *Contrarium, si Patrem non habeant.*
3. *Virgo pro stupra gaudet foro.*
4. *Limitatio.*
5. *Regula fundatur.*
6. *Pro stupris hodiè quid ex ultima Regali Constitutione?*
7. *Transcribitur capitulum dictæ Reg. Constitutionis?*
8. *Regales literæ post Reg. Constit. editæ.*
9. *Transcribuntur dictæ Regales literæ.*

✠ *Novissime aliter jussit Rex Carolus ad petitionem hujus Civitatis.*

10. *Allegatio ad hanc faciens rem.*
11. *Factum exponitur.*
12. *Decisio Præs. de Franch. 100. enucleatur.*
13. *Virgine, & fratre vivente diversum forum eligentibus pro homicidio alterius fratris, forus Virginis præfertur.*
14. *L. unic. &c. in quo consistat?*
15. *& 22. Actio in criminalibus competit conjanctis, & quomodo?*
16. *& 22. Injuria facta alicui, per quemlibet da familia vindicari potest.*
17. *& 19. Uxor a viro, non vir ab uxore defenditur.*
18. *19. & 20. Filius admittitur in judicio pro defensione Patris; imo tenetur.*
21. *Injuria Patris dicitur filii.*
23. *Actio civilis filii competit patri, sed non è converso.*
24. *Criminalis competit etiam filio.*
25. *Stupri actia quemlibet de familia tangit, etiam facta per Virginem transactione, vel remissione.*
26. *Quæstia status competit patri pro filio, & è contra.*
27. *Filia etiam jus habet pro vindicanda patris injuria.*
28. *In Tribunalibus superioribus Collegiatis completior justitia ministratur, quam in localibus Curiis.*
29. *Exitus causæ prædictæ.*
30. *Vidua post fori electionem nupta, forum electum non amittit.*
31. *Viduæ etiam diviti competit electio.*
32. *Vidua meretrix, aut inhonestè vivens, gaudet electione fori.*
33. *Meretrix quæ sit?*
34. *Inhonestè vivens quænam?*

VIrgines, quæ habent patrem, non gaudent privilegio electionis fori, quia in civilibus pater est usufructuarius, & legitimus administra-
1 tor ejus filiarum, & ius constituitur in persona ipsius Patris, De Luca *ad Franch. decis.* 671. *num.* 6. De Marin. *lib.* 1. *resol. cap.* 338. *num.* 4. Capibl. *de* Baron. tom. 2. *cap.* 44. Lagan. *ad Rovit. in Pragm.* 1. *de remiss. caus. num.* 6.

2 Contrarium verò dicendum est, si patrem non habeant. De Franch. *decis.* 100. & *decis.* 599. *n.* 1. Staiban. 2. *forens. resol.* 156. *num.* 102. Santel. *decis.* 73. *num.* 13. De Angel. *ad Foller. in prax. crimin. rubr. audiantur excusatores, num.* 62. Viv. *dec.* 270. Masull. *ad Capyc. decis.* 109.

Ea prædictis principiis fundatur conclusio, quod Virgo pro stupro in ejus personam commisso, uti
3 potest privilegio fori contra stupratorem, etiamsi patrem habeat, quia agitur de speciali interesse propriæ personæ. Ricc. *collect. decis.* 1. & *decis.* 137. De Franch. *decis.* 100, *num.* 4., & *decis.* 590. *nu.* 2. Staiban. *resol.* 198. *num.* 18. Capiblanc. *in pragm.* 8. *de Baron. part.* 1. *num.* 326.

Limitant nonnulli in Virgine voluntariè corrupta, quæ sui culpa privilegium amisit, nisi hoc acciderit sub spe futuræ desponsationis. d.
4 Capiblanc. *loc. cit. num.* 332. Follar. *in Const. statuimus, num.* 72. Carleval. *de judic. lib.* 1. *tit.* 1. *disp.* 2. *qu.* 6. *sect.* 7. *num.* 538. Viv. *dec* 511. &c.

Quare fundanda est regula, quod Virgo patrem habens, in civilibus non gaudet electione fori,
5 in criminalibus verò gaudet, quando suam prosequitur injuriam. Carol. Origlia in *observ. ad reserv. ad resol.* 6. *Campanæ num.* 7. *circa fin.* & alii penes Carol. Anton. de Rosa *prac. civil. decret. part.* 1. *in* 1. *inst. ord. judic. cap.* 2. *num.* 36. *ad* 40.

Hodie ex ultima Regali Constitut. *diei* 18. *Martii* 1788. §. VI. *num.* provisum est, Virgines stupri querimoniam proponentes, carceribus de-
6 trudi debere, aut alio loco, si melioris conditionis sint, ad Judicis arbitrium detineri, & postmodum ad Rei carcerationem procedi, & sic usque ad exitum causæ existere, ut temerè accusans legali poena affici possit. E. G.

§. VI.

Per la Vicaria Criminale.

IX. Sperimentandosi giornalmente essere infinite, ed innumerabili le querele, che si propon-
7 gono dalle Donne particolarmente di bassa condizione, per gli Stupri, che dicono accaderli con promessa di matrimonio, e poi col progresso del tempo si scorge, o non essere totalmente vero il delitto, o manchevole nelle circostanze più assenziali, tanto che poi tutto si riduce al pagamento di qualche somma, che deve il Reo fare alla querelante, e frattanto i Tribunali consumano il tempo nelle applicazioni di Cause; E considerandosi all'incontro, che qualora la Donna non soffre vera, reale, ed effettiva forza nella sua deflorazione, anch' Essa viene ad esser colpevole col consentire al delitto di stupro, e può per ciò considerarsi anche Rea in qualche parte: Per tanto per ponersi qualche freno alla frequenza di tali delitti, e querele di stupro, o di atti confidenziali turpi; Ordiniamo, che da oggi innanzi occorrendo querele di stupro, non possa procedersi alla carcerazione del Reo, senza essersi prima proceduto alla carcerazione della querelante essendo di bassa condizione; o che sia posta in un Monistero, o in una Casa terza onesta ad arbitrio del Giudice, essendo la Donna di un miglior riguardo; dove debba stare *usque ad exitum Causæ*, affinchè non trovandosi sossistenza nella querela proposta, possa procedersi contro di lei a quel castigo, che si conviene di Giustizia.

Post publicationem Regalis Const., adest Regale Diploma Regis nostri Invictissimi, quo pro-
8 videtur, causas hujusmodi exortas ante publicationem ejusdem peragendas esse eodem modo, quo prius agebantur, cum aliis providentiis, quæ in eodem Diplomate leguntur. E. G.

Regales litteræ circa stupra post publicationem Regalis Constitutionis editæ, v3.

Copia &c.

Haviendose subcitado algunas dudas sobre lo dispuesto por el Rs, en la Pragmatica publica-
9 da en 14. de Marzo proximo passado, en el §. 6. num. 9. tocante a las causas de astupros; ha sido

ser-

servido resolver, para mayor y intelligencia, y claridad, que en las referidas causas occorridas antes de la publicazion de la enunciada Real constituzion, continue esa Audientia a proceder en las mismas, en la forma, y terminos, en los quales se procedia antes de la dicha poblicazion, y quando no se trate de querella producida simplemente primero de la citada publicazion, mas que se haya procedido tambian a la informacion; pues en lo venidero desde dicha Real constitucion en adelante, siempre, y quando nò se pueda carherar al hombre al tiempo que se propone la querela, nè la muger lo pida; hagan V.S. recivir la informacion, y despues procedan al arresto, y carcerazion de la querellante, caso que pueda executarse la del querellado, y estuviase hecha la instancia por la muger; y finalmente que presentandose a hombre, e imponiendosele mandato, se hage a la muger el mismo a fin que se proceda con ygnaldad; y me manda S. M. prevenirlo a V.S. a finque lo tengan entendido, y a si la executen, y hagan observar por las Cortes de usa Provincia en la forma expressada. Dios guarde a V.S. muchos años, como desseo. Napoles a 28. Junio 1738. D. Bernardo Tanucci: Señor Preside, y Auditores de Saleroo.

✠ Novissime Rex Carolus ad petitionem hujus fidelissimæ Civitatis alteram concessit gratiam, quæ stupri probationem respicit; hanc integre transcripsimus tom. 3. *hujus prax. in append. monum. n.6.*

Materiæ haud dissentiuntur conclusiones in sequenti allegatione adductæ, quare pro Tyronum utilitate integram transcribendam censuimus.

RISPOSTA
Ad alcuni motivi insurti
NELLA CAUSA
Per l'elezion di foro fatta nel Tribunale
della Rev. Nonziatora Appostolica.
10 Dalle Magn. DD. Vittoria, e Rosa
di Candia.
Per la querela
Contra li RR. Sacerdoti DD. Giansergio,
e Pantaleo Massari.
Not. Marescotti.

J. M. J.

NElla causa della elezion di foro fatta in codesto Tribunale della Reverenda Nunziatura Appostolica dalle Magn. DD Vittoria, e Rosa di Candia Vergine in capillis per lo maligno atrocemente ingiurioso insulto, onde fu malmenato lor padre D. Onofrio di Candia da' Reverendi Sacerdoti DD. Giansergio, e Pantaleo Massari coll' intendimento d' ucciderlo proditoriamente, da che essendosi data già fuori da noi una succiota allegazione, ove ad alcune opposizioni della Parte avversa si rispondea; ora di vantaggio insurte sentiamo altre novelle difficoltà, per le quali par che crolli tuttavia la nostra causa, di sorte ta-
15 le che il Signor Avvocato Fiscale uomo ben maturo, ed avvisato nelle sue faccende ha indugiato finora prestare il suo voto; noi mercè quest'altra scrittura, ciascuna di quelle singolarmente producendo in mezzo, e della debolezza loro insieme facendo palpabile sperimento, speriamo a tutto convincerle; sicche dileguata ogni abbenche menoma ombra di dubbio, questo Tribunale a ciò esse per giustizia se li conviene, ormai proceda. Vegniam per tanto

Al primo motivo, onde supponendosi per fermo riguardo alla Vergina l'elezione e variazione del foro, e ch'ella goda lo stesso privilegio, non ostante che viva sotto la paterna potestà, e similmente che al congionto si appartenga il querelare per l'ingiuria fatta all' altro congiunto vivente, per quel che nell' altra nostra allegazione si è dimostrato, e qui tuttavia dimostraremo appresso; non di meno il nuovo scrupolo si dice ravvolgersi tra ciò, poicho spettando alla Vergine l' elezione del foro per l' ingiuria fatta in sua persona, non abbia ella la medesima elezione per l'ingiuria del suo congionto, tuttoche possa querelare.

Si risponde da noi, che il caso della *decis.* 100. del Pres. de Franch. citata nella nostra allegazione, fra questi termini si aggirò, come a bellaposta puossi osservare: cioè la Vergine sotto la potestà di suo padre facendo elezion di foro, querelò per l' offesa di suo fratello; ed in detta *decis.* ventilandosi, sa la Vergine che tiene il padre abbia l' elezione del foro, a e querelar possa, fu deciso a favor della Vergine, ne si entrò nell' altercazione descritta dell' elezion del foro pel motivo che l' ingioria non era della Vergine, ma del di lei fratello, essendosi supposto inalterabile, e certo un tal dritto competerle, benche l' ingiuria non fosse propia. E nella medesima *decis.* si riferisce l' istanza del Fis ala della Vicaria, che dicea non esser cosa da porsi in dubbio l' ammettere una simil elezione a querela della Vergine, essendosi così altra fiata deciso dalla G. C. della Vicaria, a tal decisione confirmata in grado di appellazione dal S.C., come si legge in detta *decis.* 100. *num.* 11. *vers. sed dubium*.

Ed in egual caso, ove la Vergine che avea il padre e l' offesa del fratello vendicava coll' elezione del foro nella Regia Udienza di Salerno, essersi ammessa detta elezione rapporta Capoblanco nel luogo citato nella nostra allegazione, *de auth. Bar. c.* 44. *num.* 35.

Anzi di più afferma Campana *de Forjud. vesic.* 26., che se la Vergine per l' uccisione di
53 suo fratello querela eleggendo il foro, e l' altro vivente fratello nel foro del suo domicilio, si debba preferire l' elezione fatta dalla Vergine.

Ed è la cagione, per cui quantevolte può la Vergine querelare, può ella eziandio eleggere, e variare a suo talento il foro, secondo ne avvisa a nostro proposito Onofrio di Palma *resp. crim. fiscal* 51. *num.* 33. cioè, perchè la querela, è l' elezion del foro in tal caso non sono mica due cose speciali, e distinte, ma l' elezion del foro seguita la querela, e quella ne viene in conseguente di questa, giacchè in altro caso infruttuoso a vuoto si renderebbe il privilegio già dato della Vergine: queste sono le parole del citato Palma: *Electio, & variatio fori est pedissequa querelæ, & actionis, & in consequentiam illius venit, ut per Rovit. decis.* 49. *num.* 7. *versnam adverta. siquidem ubi admittitur filia ad querelandum, admitti debet cum variatione, ut advertit Rovit. num.* 2. *Et si cogeretur sequi forum electum a patre, frustraretur filia privilegio, &c.*

Nè monta il qui replicare, che ciò proceda posta la negligenza del padre nel querelare secondo il caso della *dec.* 100. di *de Franch.*; atteso si risponde primo, che la negligenza non venne in considerazione in detta *dec.*, acciò la Vargine godesse il privilegio della *l. unica C. quando Imperator &c.*; ma solo se potea ella querelare, al che ammessa che fu, non se le contraddisse l' elezione del foro; che però tal facoltà di querelare anco si ritrovi nel nostro caso pienamente appresso diremo. E si dee la Vargine sempre ammettere all' elezion del foro indistintamente, come anco si accennò nell' altra nostra allegazione con *Carl' Ant. de Luc. obs. in dec.* 100. *de Franch.*, *Fr. Prato discep. fort cap.* 13. accoppiando ora di più Onofrio di Palma *cit. resp. crim. fisc.* 51., ove entra egli anco ne' termini, che il padre

dre non sia negligente, perchè la forza della L.
14 unica non già consiste nella tuizione, ma nella commiserazione (per parlare co' termini usati da' Giureconsulti), e la Vergine si ammette al detto privilegio non per virtù estensiva, ma comprensiva colla Vedova: nè mica fu di bisogno farne di lei special menzione nella medesima *l. unic.*, poichè se fu ammesso lo stato celibe, tanto maggiormente ancora lo stato verginale più eccellente quanto nel S. Conc. Trid. si stabilisce *sess.* 24. *cap.* 10.

Secondo si risponde, che tal negligenza del padre nel querelare chi la può contrastare nel caso nostro, se il padre per sì notabil tratto di tempo da Agosto del caduto 1739. si è veduto starne colle mani alla cintola? Ci si replica, ma con frode, acciò le figlie avessero potuto querelare coll'elezion del foro. Sì, rispondiamo; ma come si presume questa frode, quante volte le figlie querelarono prima nello stesso foro, ove potea querelare similmente il padre? Che poi non avendo elle avuto veruno adempimento di giustizia dall'Ordinario di Molfetta, e vedendo minacciosi, alteri più che mai girsene gli Offensori, abbiano elle eletto questo Trionnale, ciò n'è venuto in conseguente, nè prima lo premeditarono, poichè se fossero state risarcite nell'offesa stima, per cui fecero colà ricorso, e querelarono, si sarebber certo acquetate; oltre a che averebbero fatto una tal'elezione fin dal principio, senza portare la cosa così alla lunga.

Si ha chiaramente pertanto sul punto principale, che quantevolte si attiene il querelare alla Vergine, o per ingiuria sua, o de' suoi congiunti, alla possa eleggere il foro, e ciò oltre per le sposte dottrine, anco per le tante altre, che passo passo negli Autori forensi n'occorrono. E quindi torna di niun momento al nostro caso il suddetto motivo oppostoci, di cui nella nostra allegazione non si face parola, supposto essendosi, come i citati DD lo suppongono, intorno ed una cosa da non porsi in piato.

Posta appena lo chiaro questa difficoltà, ecco con nuovo motivo ci s'insurge contro, permettendosi competere al congiunto diritto di querelare per l'ingiuria dell'altro congiunto anco coll'elezione del foro, s'egli è privilegiato; però ciò fallire a limitarsi riguardo al figlio per l'ingiuria del padre vivente, perche il padre è difensor del figlio, non mica il figlio del padre.

Al cennato motivo si risponde da noi, che qualora si ammette competere ragion di querelare al congiunto per l'ingiuria fatta all'altro congiunto che vive, com'è fuor di briga sì per le ragioni, e dottrine addotte nell'altra nostra allegazione, come per altre che quì per maggior fermezza soggiugneremo; posto ciò non può contraddirsi, che il medesimo a rispetto del figlio proceda per l'ingiuria del padre, essendo indifficultabile, e fermo, che il figlio si annoveri tra' suoi congiunti, anzi tra più stretti di sangue, perche in primo grado. Quindi Farinacio nella *prat. crim. tit. de accusat. qu.* 12. *num.* 17. permette
15 primo che a' congiunti competa per l'ingiuria del suo congiunto il querelare (prescindendo sempre dall'azione civile, o sia stima dell'ingiuria) tanto se il delitto è pubblico, quanto s'è privato, e meglio nella *qu.* 4. *num* 37. *vers. contrarium sensere*, ove considera egli come propia del congiunto la detta ingiuria, perche si stima fatta a tutti coloro che sono della medesima agnazione; che però possa ognuno d'essi in propio nome querelare. eccone le parole: *Contrarium sensere Jo: Mart. Mons. ubi supra num.* 10. *& ante cum latius Maran. in d. tit. de inquis. nu.* 57. *& seq. Bonif. de Vital. in rubr. de pace num.* 5. *qui dicunt, quod si quis passus fuit injuriam in ejus personam, & post accusationem transegit cum offendente, eidem omnem injuriam remittendo, non prohibetur alius offensi consanguineus eundem offendentem, non obstante offensi remissione, accusare, etiam quod simus in privatis delictis, quia injuria illi facta, omnibus de illa agnatione facta censetur, l. lex Cornelia, ubi Bart. ff. de injur., & consequenter transactio offensi non præjudicat alteri consanguineo accusare volenti, ut in terminis voluit Bart. in d. l. transigere, col. fin. Nec prodest injurianti dicere, ego habui a principali offenso remissionem, quia ei replicatur, agnatum num posse accusare ob propriam injuriam secundum Marant. ubi supra, qui pariter dicit, quod nec eidem injurianti proderit dicere, quod agnatus fuerit præventus ab offenso in accusando, quia prævenisse non dicitur, qui per transactionem destitit, & sic per hujusmodi rationes concludit, quod non obstante transactione, & remissione facta ab offensa, possit offendens iterum accusari ab alio offensi agnato, cui etiam per offensam principalis injuria illata dicitur; &c.*

Nè osta quel ch'egli medesimo appresso soggiugne, che per consuetudine in pratica s'osservi, che quando vi è la remissione, gli altri non possano querelare ne' delitti privati, poiche non v'è alcuna remissione nel caso nostro, anzi il consenso espresso del principale offeso a querelare. La medesima dottrina per trita massima comune rapporta de Angel. *de delict. cap.* 94. *sub num.* 6. *Regula namque vulgaris est, quod injuria fa-*
16 *cta uni de familia, omnes de illa cognatione offensi videntur, & agere possunt.* Del medesimo parere furono ancora Socin. *in cap. contingit num.* 10. *de sent. excom.*, & *in cap. olim num.* 20. *de injur.* Bajar. *ad Clar. lib.* 5. *sentent.* § *injuria num.* 38. & *seq.* Surd. *decis.* 89. *num.* 1. ove riferisce molte autorità citando particolarmente Tiraq. *tract. de pæn. temp. caus* 51. *num.* 63., quale ne aggiunge infinite. Anco Rob. *lib.* 4. *rer. jud. cap.* 12. *Maranta* citato nella nostra allegazione *pract. part.* 6. *num.* 61. & *seq.* con Barbosa *in l.* 2. *p.* 1. *num.* 108 *ff. solut. matr.* Perezio *in tit. C. de injur. num.* 12. ed altri. Indi il detto Farinac. nella *cit. qu.* 12. *num.* 58. segue a spiegare, chi sieno questi congiunti, e principalmente vi numera il figlio, il padre, la madre &c. così anco Clar. *pr. crim. qu.* 14. *ver. vel etiam* Sanfelic. *dec.* 347. *num.* 4. Nè può mica nuocere la suddetta ragione, che il padre sia difensore del figlio, non già il figlio del padre; avvegnacche a ciò è luogo in quanto alla moglie e 'l marito, essendo men propio, che
17 sia difeso il marito dalla moglie, onde ella non può aver l'azione dell'ingiuria pel marito offeso che vive, secondo il testo espresso nella *l. quod si viro ff. de injuriis*, e nel §. *patitur inst. ead.* (del qual §. in quelle parole) *patitur autem quis injuriam non solum per semetipsum, sed etiam per liberos suos, quos habet in potestate*, che a prima vista sembrano ostarci, più dentro acconcio ne riesce la risoluzione: Lochè similmente si potrebbe affermare per la ragione, che la moglie non comprendesi tra suoi, siccome parte de' DD. sostiene: e la *gloss. in Const. Regni summo periculo, verb. mater* seguita da Prospero Caravit. *in rit. M. C.* 191. *num.* 6. chiamandola solo compagna, secondo la quale opinione essendo offeso il marito, non può in altro nome querelare la moglie, che in quello del marito istesso, che perciò verrebbe a risultarne impropiamente, che la moglie difenda il marito, contra la *cit. l. quod si viro.* Non così però riguardo al figlio col padre; atteso primieramente non vien'egli proibito per alcuna espressa legge far le difese del padre,

anzi

anzi si ammette in giudizio senza mandato a difenderlo, siccome per contrario il padre a di-
18 fendere il figlio per la diloro correlazione, secondo la *l.* 35. *ff. de procurat.* ove si dice; *Sed & hæ personæ procuratorum debebunt defendere, quibus sine mandato agere licet, utpote liberi, licet sint in potestate, item parentes, fratres, & affines; & liberti*. Nella qual legge nota la gloss. *lit.* G. *verb. liberi*. *Hos accipe in infinitum, ut de verb. sign. l. liberorum*. *Et idem de parentibus dicas, ut de in jus vocando l. quiq. §. parentem*. E Paolo di Castro nella medesima *l. num.* 3. *Sed quæ sunt istæ conjunctæ personæ? Dic quod ascendentes & descendentes usque in infinitum*. Lo stesso abbiamo nel *C. eod. tit.*, le di cui parole giova trascrivere. *Exigendi a filio tuo mandati, qui se defensioni tuæ offerebat duplici ratione necessitas non fuit: aut quod defendere quis, sive libertus, sive extraneus sit, sine mandato potest, satisdatione tamen pro defensione præstita, & alia procul dubio observatione subiecta; aut quod filius etiam si ultro actionem patris nomine dirigat, mandatum probare non cogitur*. Ove la *gloss. lit.* B. dice la prima ragione esser comune, la seconda speciale, che intende sempre essere il figlio giusto, ed idoneo difensor del padre, come si divise chiaro dal tenore di detta ragione concepita generalmente, e come sopra quella *l.* commenta *Ruffardo*, dicendo: *Filius est justus, & idoneus defensor patris, etiam sine mandato*; e di questa seconda ragione se n' assegna per causa della medesima *gloss. lit.* G. *Cum filius sit de conjunctis*. Quindi Fabio d' Anna nel *cons.* 8. *num.* 13. dice. *Hinc & illud etiam quod non solum nostram personam tueri possumus, sed etiam patris, domini, & uxoris, quibus illatæ injuriæ nobis factæ censentur*, Inn. in *cap. si verò de sen. excom.* *Blancus in pract. crim. ver. juris permissione. nu.* 9. Carrer. *in d. §. circa num.* 4. Foller. *in vers. recipiuntur defensiones num.* 7. Segue Mele nell' add. a Giazarell. *dec.* 18., ov' egli parlando della difesa per l' ingiorie de' congiunti tanto in giudicio, quanto fuor di giudizio indi-
19 stintamente, limitando solo in giudizio riguardo alla moglie pel marito vivente, dice; *Et multo magis vir uxorem, pater filium, & è contra, cum illi sint una, & eadem caro, & isti una eademque persona, & consanguineus consanguineum, affinis affinem, cognatus cognatum, & sic deinceps, cum injuria facta patri censeatur facta filio &c., & injuria facta uxori censeatur facta viro, &c. sed quod uxor non agat pro injuria viri viventis, sed bene post mortem viri, vide* Cons. Theod. *alleg.* 9. *num.* 3., *& injuria facta uni de agnatione censetur facta omnibus, &c.*

E che il figlio sia tenuto difendere il padre tanto egli è vero, che s' egli manca difenderlo,
20 essendo questi offeso, puossi ponire per la *l. utrum, ff. ad l. Pompe. de parric.* Mars. *in l. nihil interest nu.* 1. *& seq. ff. ad l. Corn. de Sicar.* Grand *in tract. de malef. tit. de pæn. reor. sub num.* 3., *&* 59., ed altri che narra, e segue Lud. Carrer. *pr. cr.* §. 5. *excusat. defensia nat. num.* 30. *v. quart. quæro*.

Oltre a ciò si ha di vantaggio, ch' essendo offeso il padre, perche l' ingiuria del padre dicesi del figlio, come per opposito quelle del figlio si stima del padre per la correlazione, che passa tral padre, e 'l figlio, che in quanto al sangue sono una medesima persone, come nota Gramm. *decis.* 23. *num.* 4., ov' egli dice: *maximè quia in-*
21 *juria facta patri dicitur facta filio, & è contra l.* 1. §. *& si fortè*, §. *usq. adeo ff. de injur. l. sed si unus* §. *filius, eod. tit., quod etiam comprobatur ex connexitate inter patrem, & filium, qui censentur una, & eadem persona, l. cum scimus, circa fin. C. de agr., & cens. l.* 11. lo stesso si legge nella *decis.* 48. *num.* 14.: lo stesso presso il sopra citato de Ang. *de del. c.* 70. *num.* 12., ivi: *& quod magis est, habent prædicta locum etiam si fuerit illata injuria in personam parentum, cum unica censeatur persona, & communis injuria; patris enim macula indistinctè fluit in filium*: lo stesso presso Melo loco cit. Mars. *cons.* 28. *num.* 9., e si rende chiaro eziandio da ciò che diffusamente riferisce Piaza Ep. *de delict. lib.* 1. *c.* 6. *num.* 19. Clar. *pr. cr. q.* 8. *num.* 22., ed altri da questi allegati, che lungo sarebbe trascriverli. Quindi ne ridonda in conseguente, che se gli agnati per l' ingiuria ad uno di loro fatta, prescindendo, come abbiam detto, dall' azione civile, possono sporre querela, anco per l' offesa loro, perche l' ingiuria riputasi fatta a tutta l' agnazione, come si è sopra dimostrato; tanto maggiormente in tal caso il figlio, che anco, secondo si è veduto, và sotto 'l nome generale de' congiunti, nè per legge, o DD. vien eccettuato querela, e può querelare nel propio nome per l' ingiuria del padre, quale di più è una stessa persona colla sua; onde più egli partecipa, e sente la già detta ingiurie, che l' agnato quelle dell' altro agnato.

E nulla preme ciò che si potrebbe replicare con alcuni DD., quali dicono per l' ingiuria d' uno degli agnati essere offesa tutta l' agnazione, e conseguentemente il figlio, non già in quanto che ognuno di essi possa agire, o alcuna pena convenzionale ottenere, ma in quanto all' affetto dell' animo; atteso Marant. *nel luogo cit.* mette in chiaro ciò, interpetrando la parola *lat. agere*, che importa appo i Giuristi azione civile; onde non compete all' agnato azione per la stima dell' ingiuria dell' altro agnato, secondo i predetti DD., non già intendono essi, che non
22 possa accusare, quale parola suona azione criminale, così ancora spiega Surd. *decis.* 898 *num.* 11. rapportando le parole di Bart. *in l. lex. Corn. in fin princ. ff. de injur.*; *quod ex quo talis de familia dicitur offensus ob injuriam affinis illatam, non poterit esse testis, imo poterit criminaliter accusare, sed non potest agere injuriarum ad privatum suum commodum, vel ad effectum ut sibi pæna, vel quid aliud applicetur*. E che ben possa querelare il congiunto, si persuade; perche altrimente, come dice il cit. *Marant.*, in darno sarebber quelle leggi, che dicono esser lecito perseguire l' ingiuria sua, e de' suoi, fondate in quella robusta ragione, perche importa molto a se non offendersi alcuno de' suoi pel naturale interesse del sangue. E quì cade a tempo il diciffe-
23 rare il sopracitato §. *pater*, con cui concorda la *l.* 1. *in fin. l. pater* 41. *l. si quis* 26. *ff. de injur. l.* 2. *C. eod.*, ove si dice per l' ingiuria del figlio di famiglia aver il padre l' azione in nome suo, e del figlio; qual azione si dee spezialmente intendere per la civile, non essendo il figlio per quell' azione persona legittima da stare in giudizio senza il padre, per lo testo *in l. in fine, princ., ubi DD. Cod. de bon. quæ lib. cap. si annum. in fin. de jud. in* 6: ma non perciò può dirsi inabile il figlio per l' azione criminale, perche in quello s' attiene alla ragion pubblica, non si riguarda la podestà paterna, Bart. *in l. inter claras §. filiosfam. ff. ad l. Jul. de adul. tex. in l.*
24 *post legatum §. filiusfam.*, *ubi Bart. ff. de his, quib. ut ind.* Franch. *decis.* 100. *num.* 7. Onde dice Farinac. *p.* 1. *qu.* 2. *num.* 10. *Ego nunquam vidi (prout nec vidisse dicit Clar., qui præallegatos omnes refert, & sequitur d. qu.* 14. *vers. sed quid in filiofam.) in practica dubitari in causis criminalibus, an filiusfam. sive agendo, sive se defendendo, possit stare in judicio sine consensu patris, sed semper vidi sine dict. consensu procedi, sive de privato crimine ageretur*.

Se-

Segue Ursill. *decis.* 180. *nu.* 60. Onofrio di Palm. *respon. c. r. fisc.* 51. *num.* 18. & 19. Quindi chiaro si ravvisa, che da questo §. *patitur*, non può raccorsi conseguente a noi di pregiudicio; sendoche si attiene la nominata azione al padre, perch'egli ha in sua potestà il figlio (secondo alcuni DD.) o perciò principalmente offeso; e non sen può inferire, che il figlio non ha in sua potestà il padre, non avarà egli l'azione civile, non già poi oè pure la criminale, che siccome compete a tutti gli altri congiunti, così al figlio ancora congiunto in primo grado, nè mica eccettuato, e quindi anche offeso per conseguente, come si è provato: o la suddetta azione si appartiene al padre, perche egli è una medesima persona col figlio (secondo altri DD., e Vessemb. nel d. §. *lit. A.*) qual ragione, secondo la *gloss.* nel medesimo §. *ver. sed etiam patris*, sembra più vera, perche altramente il padre non avrebbe quell'azione, essendo il figlio emancipato; e da ciò ne deriva che siccome il padre ha l'azione civile e criminale per l'ingiuria del padre, sendo la correlazione tra loro, sebbene l'esercizio della civile impedito, come sopra, libero nondimeno quello della criminale anco per quanto di sopra si è detto, e nel caso nostro più libero e fuori d'ogni controversia pel consenso del medesimo padre, come Giulio Clar. *d. qu.* 14. *num.* 5. ivi: *Sed quid in filiofam.? Respondetur, si accedat consensus patris, nulli dubium, quod poterit accusare*, qual consenso non val dire, che il padre lo dà a se, perche l'ingiuria nel caso nostro è del padre; poiche abbiam'ormai a sazietà dato a divedere, non considerarsi solo del padre la detta ingiuria, ma altresì della figlie per conseguente offese; quindi è, che ogn'impedimento, cha vi fosse per la suggezzione della paterna potestà, viene a prosciogliersi mercè il consenso predetto, ed elle le figlie per ogni verso possono dimandare il gastigo de' lor' offensori dal Giudice francamente. E quindi s'intenda, come meglio arride, il §. *patitur*, che non ne torna di menomo impaccio, perche noi solo bramiamo veder puniti li medesimi offensori col rigor dovuto:

Odoriamo, che quì ci si replicherà, che il querelare a' congiunti competa, essendo l'ingiuria tale, che principalmente in egual modo ferisca coloro della famiglia; Che perciò abbiam voluto prevenire; che pretermettiamo, se nel caso nostro l'ingiuria s'abbia a riputar tale, bastandoci solo che quella sia atroce quanto apertamente si ravvisa; poichè nel primo caso toc-
25 cando nella predetta maniera coloro della famiglia l'ingiuria, non solo ha ognuno d'essi l'azione criminale, ma la civile eziandio, come ne' termini dello stupro ritarisce Raimal. *observ. ad cap.* 23. *suppl.* 2. *num.* 9. & *seq.*, non pregiudicando loro perciò la transazione fatta dalla stuprata, o la remissione; sono queste le parole del cit. Autore: *Quia per stuprum pater, mater, & fratres æque principaliter, & forsan plusquam ipsa stuprata remanent offensi, & damnificantur, non solum, quia cum difficultate nuptui tradent stupratam, sed etiam quia majorem dotem assignare, & tradere coguntur in recompensum deperditæ Virginitatis, & ideo transactio, & remissio facta a stuprata non præjudicat ipsis*, &c. Ma nel secondo caso riferendosi a tutta la famiglia l'ingiuria per conseguente, spetta a coloro della medesima famiglia la sola azione criminale per la punigione degli offensori, lo che solo da noi si brama, come ci semo spiegati, e questo intende il citato *Barb.* in *l.* 2. *part.* 1. *n.* 108. *ff. sol. matr.* distinguendo il primo caso da questo secondo con dire: *inter quos casus ea est notabilis differentia, quod primo casu cum prædicti censeantur esse principaliter injuriati, non obstante remissione, vel transactione injuriati, possunt suo jure agere actione injuriarum juxta reg. l. si unus §. ante omnia ff. de pact.*; *sed in secundo casu cum alii non censeantur principaliter injuriati, sed ex persona injuriati, quasi in consequentiam ea injuria ad eos resultavit, si principaliter injuriatus remittat, ipsi agere non possunt, scilicet civiliter, poterunt tamen civiliter agere*, e poi soggiugne: *Eo quia alias inania redderentur jura, quæ dicunt, quem accusare pro se, & suorum injuria.* Non può quindi con ciò, se ci s'opponesse mai farsi prode l'Avversario, ma resta anco egli convinto per questa via. E di nuovo strignendo il discorso a rispetto del padre, del figlio, de' congionti generalmente, non senza ragione leggiamo queste notabili parole nell'intiera *l.* 1. *ff. de liber. caus.* quali batterebbero per tutta l'allegazione: *Siquidem is, qui in possessione servitutis constitutus*
26 *est litigare de conditione sua non patitur, quia forte sibi, suoque generi velit aliquam injuriam inferri: in hoc casu æquum est, quibusdam personis dari licentiam pro eo litigare: ut puta parenti, qui dicat filium in sua potestate esse. Nam etiam si nolit filius, pro eo litigabit. Sed & si in potestate non sit parentis, dabitur hoc jus: quia semper parentis interest, filium servitutem non subire. Versa etiam vice dicimus, liberis parentum etiam invitorum eandem facultatem dari. Nec enim modica filii ignominia est, si parentem servum habeat. Idcirco visum est cognatis etiam hoc dari debere.* Qual ragione e stabilimento se cammina per trarre il padre, il figlio, il congiunto indistintamente dalla servitù, ch'è una specie di morte civile; quanto vieppiù regger dee per vindicare l'ingiuria del figlio, del congiunto, e nel nostro caso, del padre dirizzata fermamente alla di lui morte naturale? Anzi per tenerlo da questa medesima salvo e guarentito, nel di cui rischio versa tuttavia o giace per la cresciuta boria de'non puniti offensori, che n'appalesano l'animo fellone di menare ad effetto ciò che fo prima loro impedito compiere? Nella *dec.* 89. *di Surd.* non si vede escluso dal giudicio in quanto all'azione criminale il figlio per una semplice ingiuria verbale di poco rimarco fatta al padre, sebbene poi non si vegga condannato, ma assoluto l'ingiuriante, perchè nelle parole ingiuriose stimate dal figlio, non vi si considerò l'animo di offendere l'onor del padre, come nel fine di detta *decis.* si osserva. Che si dovrà dunque dire, che risolvere nel caso nostro in una ingiuria non leggiera, ma atroce; non di sole parole, non di un sol punto d'onore, ma d'un rio tradimento per torre obbrobriosamente la vita, anzi che può recare conseguente più enorme irretrattabile? Ma perchè solamente quelche alla nostra tanto controvertita querela impedimento par che potrebbe apportare è il sesso; nul-
27 ladimeno questo cessa, si rimuove trattandosi dell'ingiuria del padre, anzi propia, nel qual caso non vien' esclusa la donna dal querelare secondo il testo nella *l. de crimine C. qui accusare*, &c. *l. sororem C. de his quib. ut ind. l. si fœmina C. ad Turpill.*, lo che, s'ella è privilegiata si amplia, come si è già detto nel primo motivo citando *Campan.*, in modo cho concorrendo in egual grado all'offeso principale un maschio che nel foro del domicilio quereli, si preferisce l'elezione del foro a tal fine fatta da lei. Perlochè si vede che abbenchè nel caso nostro non fosse negligente ad accusare il padre, qual'è; nientedimeno dee all'elezione fatta dallo figlie esser

luogo, perchè è cosa evidente, giustizia più esat-
ta campeggiare ne' Tribunali Superiori, e Col-
legiati, qual'è quello della Reverenda Nunzia-
tura ornato di Ministri sì degni iuteri sapien-
tissimi, che in quei locali, ove di volentieri re-
gna la parzialità, come per isperienza si è os-
servato nel medesimo nostro caso, e n'avverti-
sce parlando della Gran Corte della Vicaria
rispetto alle Corti inferiori il Pres. de Franch.
28 nella spesso citata *decis.* 100. *num.* 11. e nell'
add. Amen. num. 40. Onofr. di Palma *ref. cr. fis.*
51. *num.* 34.

Ravvisiam dunque alla perfine a chiaro gior-
no che la suddetta seconda opposizione fattaci,
come qualunque altra non può a patto alcuno
trattenere, che le figlie nel caso nostro non pos-
sono porger querela per la grave personale in-
giuria di lor padre a contemplazione che il pa-
dre è difensor del figlio, e non il figlio del pa-
dre; giacchè non solo non è lor vietato difen-
dere il padre, anzi possono, anzi debbono, co-
me costantemente vogliono; ma di più essendo
costui stato offeso ed oltraggiato, cercano elle
giustamente la vendetta d'un torto che in con-
seguente va lor proprio a ridondare, e1 onita-
mente ne bramano la sicortà della di lui mai
canta vita, qual negare meno umano sarebbe,
pugnendo questa al più vivo l'intimo dell'ani-
mo d'un figlio, il di cui amore più geloso in-
nato interessa non può nudrire. Laonde andia-
mo so ferma speranza, che per l'elezione fatta
dalle Vergini D. Vittoria, e Rosa di Candia,
questo Tribunale abbia a procedere agli oppor-
tuni aspedienti in gastigo dell'orgoglio degli of-
fensori DD. Giansergio, e Pantaleo Massari, e
per la sicurezza della persona del padre d'esse
Vergini offeso D. Onofrio di Candia.

Napoli 19. Decembre 1739.

D. Tomaso Pacelli.

Exitus causæ prædictæ fuit, *quod stante ele-
ctione fori facta &c. procedatur in hoc Tribunali,
ad ea, quæ incumbunt;* & petita remissione cau-
sæ ad ordinarium per Reos, in contradictorio
29 judicio dictum fuit, *quod stet in decisis, petita
remissione non obstante*, & renovata postmodom
fuit citatio ad informandum circumscripta ob
lapsum termini dati ad comparendum &c. pe-
nes Notarium Marescotti.

Ad *num.* 4. adde, quod si vidua forum ele-
gerit, & post litem contestatam viro nupserit,
privilegio non orbatur, & reus conventus, seu
30 Baro non auditur. De Marin. *resol. cap.* 343.
num. 1. *ad* 7. Gizz. *observat. decis.* 54. Capyc. latr.
num. 6.

Competit hoc privilegium Viduæ etiam di-
31 viti. Altimar. *ad Revit. dec.* 49. Cancer. *lib* 2.
var. resol. cap. 2. *n.*6. Paschal. *de patr. potest. part.*2.
*num.*96. De Luca *prax judic. cap.* 13. *num.* 10.

Vidua meretrix, aut inhoneste vivens gaudet
electione fori, quæ miserabilibus personis, &
alieno indigentibus auxilio concessa est, Carle-
32 val. *lib.* 1. *tit.* 1. *dis.* 2. *qu.* 6. *sect.* 7. *num* 552. &
572. Franch. *decis.* 233. Viv. *decis.* 421. *num.* 5.
Caravit. *rit.* 19. Mo catell. *gloss. privilegium par.* 6.
in addit. lit. A. Capibl. in *Pragmat.* 8. *de Baron.
part.* 1. *num.* 311.

Meretrix est, quæ vulgo passim, & absque
33 ejus corporea delectatione quæstum facit, vel
sine quæstu se prostituit. *L. palam* 43. *ff. de
rit nupt.* Gizzarell. *dec.* 56. *n.* 7.

Mulier inhoneste, & luxuriosa vivens, est
34 quæ in alterius vivit concubinato, vel amo-
ris causa sui copiam amanti facit. *DD. in l. fi-
liam* 10. *C. de inoffic. testam.* Patr. *ad Capyc. dec.*
200. *&c.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXXIV.

De Foro mulieris nuptæ.

1. *Mulier nupta habens virum inutilem, gaudet fori electione.*
2. *Ratio adducitur.*
3. *Uxor Clerici conjugati an gaudeat foro?*
4. *Controversia hæc hodie decisa est per Concordata inter Summum Pontificem, & Regem Carolum.*
5. *Uxor Presbyteri Græci an gaudeat foro? & quid respectu functionum fiscalium?*
6. *Vir non recipit nobilitatem ab uxore.*
7. *Uxor nobilis nupta ignobili, nobilitate privatur.*
8. *Uxor ignobilis nupta nobili fit nobilis.*

Mulier nupta virum habens forjudicatum,
condemnatum, captivum, vel quomodocum-
1 quo inutilem, gaudet electionis fori privilegio;
idem enim est virum non habere, ac inutilem,
Gizzarell. & ibi Add. *in decis.*4. *n.* 37. Viv. *dec.*
521. Franch *decis.* 100. *n.* 19.

Et ratio quoque considerari potest, quia mu-
lier prædicta comparatur viduæ, quæ licet pro-
prie dicatur illa, cujus vir decessit. *C. Vidua*
34. *dist. L. malum* 42. *§. viduam, ff. de verb.
signif.*, attamen quoad affectum gaudendi fori
2 electione, etiam vidua dicitur, quæ virum ha-
bet vesanum, diu absentem, diuturno, aut per-
petuo mentis, vel corporis morbo impeditum,
et fatigatum, vel aliquo modo inutilem. Car-
leval. *de judic. disp.*2. *qu.* 6. *sect. nu.* 533. *cap.
inter corporalia, de translat.* Epic. Caravit. *in rit.*
19 *nu* 22. Foller. *in Const. statuimus, nu.* 113.
Franch. *dec.*100. Viv. *dec.* 197. *&c.*

3 Uxor Clerici conjugati fori privilegio non
gaudet, & licet pro affirmativa sententia non-
nulli DD. steterint. De Grass. *effect. Cleric. ef-
fect.* 1. *nu.* 181. & *eff.* 9. *num.* 119. Borrell *in
summ. dec. tit. de Cler. conjug. part.* 1 *nu.* 26. Con-
traria tamen sententia est communior. De Ma-
rin. *lib.* 1. *resol. cap.* 350. *nu.* 7. *cum reliquis DD.*

4 Sed hodiè controversia hæc est decisa per
Concordiam initam inter Regem Carolum invi-
ctissimum, & S. S. in *cap.* 3. *num* 2., ubi pro-
videtur, quod uxor, nec costante, nec so-
luto matrimonio ullo privilegio gaudere debeat
prout in seq. cap. videbis.

5 Uxor, & filii Presbiteri Ritus Græci fori
privilegio non gaudent, sed quoad solutionem
onerum fiscalium adest decretum generale Re-
giæ Cam. sub die 21. *Octobris anni* 1554., quo
cavetur, ut durante viduitate relictæ conjugis
quoad functionum fiscalium solutionem tractari
debeant immunes, prout tempore quo in huma-
nis erat eorum pater Presbyter Græcus. De
Marin. *tom.* 1. *resol. cap.* 350. *num.* 24.

6 Vir nobilitatem non recipit ab uxore. *L.
mulieres C. de dignit. lib.* 12. Amend. *ad Franch.
dec.* 263. *nu.*7. de Marin. *lib.* 1. *resol. cap.* 350.;
Quare uxor nobilis nupta viro ignobili, adeo
nobilitate spoliatur, ut delinquens (vigore ali-
7 cujus statuti) tamquam ignobilis punienda es-
set, & conditionem viri sortiretur. *L. fœmina*
8 *C. de Senatoribus*; Et è contra uxor ignobilis
nupta viro nobili fit nobilis, d. *L. fœmina C.
de Senatorib.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXXV.

De Foro Clerici.

1. *Nostra sententia circa hanc materiam.*
2. *Elisæi Danza sententia, Episcopo, vel Vicario attestanti quem Clericum esse, non esse fidem adhibendam in judicio.*
3. & 5. *Sed tenetur formiter de requisitis docere.*
4. *Assertio non facit Clericum.*
6. *Quot testes requirantur ad probandum clericatum?*

7. *Adem-*

7. *Adimpletis requisitis, & receptis testibus quid in praxi?*
8. *Clericus deficiens in requisitis clericatus an sit remittendus?*
9. *Hodiè circa hanc materiam habemus tractatum concordiæ initæ inter Summum Pontificem Benedictum XIV. & Regem Carolum.*
✠ 10 *Clericus, ut gaudeat privilegio fori, quæ requisita servare debeat?*
✠ 11 *In quibus causis Clericus fori privilegio non gaudeat?*

NOstræ intentionis non est in hac materia diù
versari, sed aliqua tantum observare, quæ
publicæ commoditati profutura, ad praxim, &
1 consequenter ad factum præcipuè attinere videntur;
imo calami indemnitati magis consulentes,
ea potissimum, quæ ab aliis scripta, & probata
fuerunt, solita fide transcribere, ac adnotare,
optimum ducimus.

Elisæus Danza tract. de observant. Ritus n.
2. hæc scribit. *Non desunt alii contrariam opinionem
substinentes, ut Episcopo, vel Vicario atte-*
2 *stanti illum fuisse ordinatum, vel reperiti descri-
ptum in libro Ordinatorum, non esse fidem adhibendam,
ut ex hac assertione suum forum Ecclesiasticum
acquirat: Sed tenetur formiter de requisitis do-*
3 *cere, & ritum practicare, ut deduxi plenius in
meo primo tomo de Pugn. Doctor. tit. de Clericis
cap. 2. num. 5., & seq. Nunc adda* Regentem de
Ponte *cons 39. vol. 2.* Regentem *Merlinum tom. 2.
controv. for. cap. 91., & quod Vicario asserenti,
quem esse Clericum, non sit credendum, refert.*
Maceratensis *resolut. variar. lib 3. resol. 48. num.
17. Quælibet enim assertio dominationis Clericatus
non facit eum Clericum, etiamsi testes denomina-*
4 *verint illum Clericum, & adhuc à Judice laico potest
capi. Clericatus enim est quid facti, & omnes
nascimur laici, & probandus venit, & per probationem
extrinsecam.* Regens Sanfelicius *dec. 143.
refert decretum latum per S. C. referens posse procedi
ad capturam in causa Caroli Terracini, etiamsi
Vicarius Episcopi contulerit Juspatronatus, & in Bullis
eum Clericum vocaverit.* Regens Sanfelicius
dec. 7, & ibi Addentes, Mascardus *conclus.* 304.
*num. 22. ubi non censetur Clericus probatus, si Papa
eum Clericum denominaverit, ut dixi in meo 1.
tom. tit. de Cleric. cap. 2. num. 4.*

Et num. 8. subdit. *Neglectis igitur sententiis
Auctorum substinentium debere credi Episcopo, vel*
5 *ejus Vicario attestanti, est asserendum illis non esse
habendam fidem, sed remanet conclusio, Clericorum
vim cum requisitis esse probandam per Clericum
penes Judicem secularem &c.*

Et num. 27., & seq. modum describens, quomodo
probari debeat Clericatus cum ejus requisitis,
dicit: *Per consequens oritur nobis quæsitum, quomodo,
idest, per quot testes probeatur requisita ad
Clericatum. Regula se habet, ut omnis probatio
adimpleri possit per duos testes, ex illo; In ore duorum,
vel trium stat omne verbum,* Afflictus *in
const. Apostat. num. 12.* Thorus *to. 1. verb. Clericatus
probatio fol. 92. col. 1. Alii asserunt, Cle-*
6 *ricatum posse probari per unum testem,* Zerola *in
Prax. Episcopor. in verb. Clericus §. 3. in fin. Bajardus
ad Clarum quæst. 36. num. 23. Tu tamen
substineas, requiri duos testes ad probandum Clericatum;
ita ut ex duobus testibus tria requisita deponentibus
possit remitti ad Judicem Ecclesiasticum:
sic ex multis affert* Grassus *in prælud. num. 215.
Et quatenus dicta per Zerolam, & Bajardum procederent,
intelligo, ut data probatione per unum testem,
non valeat Secularis Judex ad ulteriora contra
Clericum manus imponere, nec in causa procedere,
nec aliquid innovare, sed supersedere ad ulteriora
in processu contra Clericum, Covarr. pract. quæst.
33. num. 3. ad finem.* Follerius *in Const. Apost.
num. 6. ad fin.* Grassus *tom. 1. decis. aur. lib. 4.
cap. 18. num. 155. ad med., quos sequitur* Grassus
*ubi supra num. 216. Concesso igitur termino Episcopo,
vel Clerico petenti, & facta probatione per duos*
7 *testes, Clericum incessisse in habitu, & tonsura, &
Ecclesiæ servitium præstasse, absque alia solemnitate,
& judicii tela, fit monitio ad dicendum, & interponitur
decretum, quod remittatur ad Judicem Ecclesiasticum.
Et hæc est vera, & germana practica posita
per* Caravitam *Rit. 235. num. 6.; quam semper
practicavi, & practicatam vidi. Veruntamen
si deficeret in probatis requisitorum, causa non remittitur,
sed remanet in eodem Tribunali, prout decisum
refert per S. C.* Regens Rovitus *dec. 19. ad
fin. ubi causa Clerici, qui deficit in salutari suo circa
requisita Clericatus, & ipsorum probationem juxta
formam S. C. Tridentini, remansit in M. C. V. &
decretum fuit confirmatum per S. C.;* & Horatius
Persicus *cons. 5. nu. 1. refert, causam Clerici non*
8 *probantis servitium in Divinis remansisse in Curia
seculari, & in ea fuisse processum: sequitur* Ciarlinus
*controvers. foro s. cap. 20. in fin. Et nimirum
hæc procedere debent in Curia seculari: Clericatus
enim est quid facti, cum omnes nascimur Laici, ut
dixi in meo primo tomo tit. de Cleric. 4. num. 29.
& est res distincta, & separata a profanis.* Ambrosina
*in tract. de immunit. Eccles. cap. 16 n. 5.
merito debet probari Clericatus. Et quomvis natura
non creat artem, tamen disponit ad artem,* Mascard.
*conclus. 302. nu. 14. Ex quibus omnibus exoritur
conclusio, Clericum desiderantem a Judice Laico
contra eum procedente suum forum Ecclesiasticum acquirere,
teneri formiter comparere, Clericatum allegare,
& probare, prævia petitionis oblatione, terminoque
super Clericatu subsequente.*

Hodie vero habemus tractatum Concordiæ initæ
inter Sanctissimum Pontificem Benedictum XIV
9 & Carolum Regem sub die 2. Junii 1741., in
quo sub cap. 3. plura circa hanc materiam observanda
mandantur.

✠ 10 Novissimo Regis nostri rescripto cautum
est, clericos beneficiarios fori privilegio haud
gaudere, nisi requisita sacris canonibus, & concordato
præscripta servaverint. En verba rescripti.
*Avendo proposto al Re la consulta della Regal
Camera de' 27. di Agosto passato toccante la relazione
del Vescovo di Molfetta, ed il dubbio da lui
proposto, se Vespasiano Lupis inquisito di ferita pericolosa
in persona di Fabrizio Incantalupo goder possa,
come preteso Cherico beneficiato l'esenzione e immunità
personale: Il Re non solo si è uniformato al
sentimento della regal Camera con averne fatti spedire
gli ordini corrispondenti al sudetto Vescovo, al
Governadore di Molfetta, ed alla Udienza di Trani;
ma inoltre per punto generale ha ordinato alla
Vicaria, e a tutte le Udienze del Regno, che qualora
alcun reo carcerato apponga l'eccezzione declinatoria
del foro sul motivo di esser Cherico beneficiato;
debba egli far le prove dell' apposta eccezzione,
non solo a tenore del rito della Vicaria ma anche
de' requisiti espressati nel §. 8. del cap. 4. del concordato
a somiglianza di ogni altro cherico semplice per
poter godere l'immunità personale, con essersi nel
general ordine regale inserita l'avvertimento proposto
dalla regal Camera, e che i Tribunali esser dovranno
circa la verità, ed autenticità della Vescovil declaratorio.
Il che di regal ordine partecipo a V. S.
per intelligenza della medesima Camera di S. Chiara
Palazzo 6. Settembre 1760. Carlo de Marco.*

✠ 11 Clericos omnes in quovis ordine sive majori,
sive minori constitutos duntaxat foro Episcopi,
Prælative sui subesse in causis civilibus,
criminalibus, & mistis, res est exploratissima.
Hæc autem regula nonnullas patitur limitatio-

nes usu receptas, quas profuso calamo edisserit clariss. d. Carol. Gagliard. *instit. canon. tom.* 3. *tit.* 6.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXXVI.

De Privilegio Fori respectu loci.

1 *Contrahens cum Barone non sortitur forum ejus feudi.*

2 *Rationes computorum ibi reddendæ, ubi fuit administratio.*

3 *Locus rei sitæ quomodo est forus competens?*

4 *In foro rei sitæ Reus debet esse præsens.*

5 *Quod requiritur in omni fori competentia excepto domicilio.*

6 *In foro originis etiam requiritur Rei præsentia.*

7 *Naves, Semoventia &c. non possunt conveniri in loco rei sitæ, præcipuè quando sunt per transitum.*

8 *Remissio ad Judicem domicilii.*

9 *Supplicatio Civitatis Altamuræ.*

10. *Remissio causæ facta per M. C. V. ad curiam localem.*

Contrahens cum Barone in ejus territorio, & jurisdictione non sortitur forum ratione dicti contractus, ut Baro possit contrahentem co-
1 gnoscere. L. un. *C. de nundinis*, Bald. in *L. jurisdictio* § 10. *C. de jurisdict. omnium Judic.* Carleval. *lib.* 1 *tit.* 1 *disp.* 2. *qu.* 7. *sect.* 1. *num.* 790.

Rationes computorum ibi reddendæ sunt, ubi gesta fuit administratio, & non potest causa hæc
2 ad alium forum trahi. *L.* 1. *&* 2. *C. ubi de ratiocin. ogi oportet*, *&* *DD. in l. heres absens* 19. *C. si quis tutelam ff. de judic.*

Locus rei sitæ est forus competens, etiam si non de ipsa re, sed occasione illius ageretur, sed
3 reus debet esse præsens. *L. fin. C. ubi in rem actio. Cap. sanè, & cap. fin. de for. compet.* Andr. *in cap.* 1. *num.* 3. *de mil. vas. qui contum est*, De. *cons* 694. *n.* 13.

Si reus non reperiatur in loco rei sitæ, non potest ibi conveniri, & si conveniatur, debet
4 remitti ad Judicem sui domicilii, Paul. de Castr. *in L. fin. nu.* 2. *C. ubi in rem actio*, De Franch. *dec.* 177. *num.* 2. *&* 3. Carleval. *de judic. to.* 1. *disp.* 2. *qu.* 3. *nu.* 149 Capiblanc. *tom.* 2. *cap.* 54. *nu.* 11 Et in omni fori competentia, excepta illa domicilii, ut conveniri possit, requiri-
5 tur ejus præsentia. Paul. de Castr. *in L. heres absens, in princip. num.* 1. *&* in §. 1. *nu.* 8. *ff. de judic.* & in *cons.* 413. *nu.* 4. *vol.* 2. Anna *alleg.* 74. *nu.* 8. Capiblanc. *d. tom.* 2. *cap* 60. *nu* 8.

Idem dicendum in foro originis, ut quia ibi conveniri possit, debet personaliter interesse, quia
6 absens non potest in foro originis conveniri, Bartol. in *L. assumpt.* §. 1. *ff. ad manicip.* Alex. *in L. penult nu.* 5. ibique Paul. de Castr. *nu* 6 *de jurisdict. omn. judic.* Gregor. *tract. de jurisdict. lib.* 3 *cap.* 11. *num.* 39. Affl. *dec.* 384. *nu.* 6. Boss. *tit. de for. compet. nu.* 73. *& tit. de cit. nu.* 30., Rovit. *in Prag.* 1. *num.* 9. *de immunit. Neap.* Capiblanc. *to.* 2. *cap.* 60 *nu.* 13.

Naves, semoventia, & similia, quum sint de genere mobilium, non inducunt fori compe-
7 tentiam ratione rei sitæ, quia ratione Navis, vel alterius rei mobilis, sive se moventis, si quis conveniatur in loco, ub fuerit inventus cum illis, potest declinare forum, & petere se remitti ad forum domicilii, præsertim si navis, sive alia res mobilis, sive sese movens, de qua controversia oritur, non erat permansura in illo Porto, sed erat per transitum, & in via ad alium locum, vel de brevi recessura; tunc enim
8 causa remittenda est ad Judicem domicilii. Jo: Andr. *in cap. ult. nu* 12. *de for. compet. & in addit. ad Specul. lib.* 2. *tit. de compet. judi. addit.* §. 1. *nu.* 17. Bartol. *in d. L. ult. nu.* 1. *C. ubi in rem actio*, ibique Alberic. *nu.* 2. Bald. *nu* 4. Angel. *num.* 2. Paul. de Castr. *nu.* 3. Abb. *in cap. ult. nu.* 43. *&* 44. *de for. compet.* Marian. Soccin. *cap. sana*, *nu.* 4. *v.* 2. *declaratio*, *eod tit.* Franch. Marc. *decis.* 1056. *nu.* 1. Carleval. *de judic. lib.* 1. *tit.* 1. *disp.* 2. *qu.* 3. *n.* 147.

De Privilegio fori respectu loci.

Ex eo quia Riccius ejus praxim tractatu appellationum minime locupletaverit, cui magis propriè sequentes animadversiones circa appellationis materiam aptare potuerimus, ideo huic loco illas apposuimus, licet minus apte,
9 ut tyronum utilitati perpetuo, prout profitemur, consulamus.

Ex sequenti supplici libello ratio Realis Diplomatis melius clarescit, ideo integre illum transcribere censuimus, vz.

S. R. M.

UMILISSIMA SUPPLICA

De' Cittadini, e Capifamiglia della fedelissima Città d'Altamura, colla quale dimandano dal Re N. S., che dopo avere sperimentate le lor ragioni presso li Giudici Baronali, possan ricorrer in grado d' Appellazione a' suoi Regj Tribunali.

SIGNORE

Il Procuratore di molti Cittadini, e Capifamiglia della vostra fedelissima Città d' Altamura supplicando umilmente espone alla M. V., come avendo eglino per lungo tempo sospirato l'avvenimento a questo Regno della vostra Real Persona non sol per esser partecipi della vostra innata Clemenza, ma ancora per esser dominati dal lor naturale Signore: in fine, Iddio nostro Signore, esaudendo i loro voti, li concesse una tanto sospirata grazia. E' ben noto alla M. V. quanto soffersero per cotal motivo dalle truppe Alemane alloggia e nel territorio di detta Città, e quanto fu la costanza in reprimer il lor ardimento in tempo del felice ingresso delle vostre vittoriose truppe. Pensavan dunque esser giunto il tempo, in cui goder dovessero tutti l'effetti della vostra Real Clemenza, come in fatti è avvenuto. Deve però la M. V. sapere, ch'essi gemono sotto un peso assai grave, impostoli dal vostro Ministro Residente in Napoli. Questi pretende, che tutte le lor cause non possano essere conosciute da' vostri Ministri, come Re di Napoli, in grado d'appellazione, giusta le leggi fondamentali del Regno, ma vuol che si decidano, or da un Dottore, or da un altro, e per lo più d' oscuro nome, secondo li sorge talento, e voglia. Ecco la pratica, che si tiene verso li vostri fedeli, ed amorosi vassalli. Si comparisce nella Corte locale, s' appella al Giudice delle seconde cause, e da questo al Giudice delle terze, il qual non è fisso, ma si destina dal vostro Residente a salto, e come li torna conto, e piace. Così finisce la causa, senza che sia lecito porger l'appellazione a' vostri Regj Tribunali. Sacra Maestà qual cosa più mostruosa, o dalle leggi aliena, o dalla Clemenza del vostro magnanimo cuore lontana troverassi mai, quanto questa? Dunque, permetterà la M. V., che la vita, e le sostanze de' vostri fedeli, ed amati vassalli sian decise da un Giudice preso a caso dal vostro Residente? Non dubitano, esser egli persona degna d' ogni riguardo, e rispetto, non sol come Ministro di V. M., ma parimenti per le degne qualità di cui è adorno; pure, non lascia d'esser uomo, e come tale puol essere sorpreso da vanità, da passioni, da mal' informi, da sinistre inclinazioni, da preoccupazioni, da odj, da rancori, da affetti disordinati, da fini priva-

u,

ti, a da tante, e tante altre vicende, a cui può, e suol soggiacere un cuor umano. Per queste cagioni potrebbe egli sceglierа un Giudice, il qual dovesse decidere a suo talento diffinitivamente della vita, e della roba de' vostri leali vassalli, senza che questi possan dire di nullità, di reclamazione, di restituziona in integrum, e senza potere addurre tant' altri rimedj, che per dritto comune, a municipale godono le Nazioni tutte del mondo, e che debbon trattarsi ne' Tribunali Collegiati.

Or quello gravoso modo di procedere è parso tanto insoffribile a' vostri vassalli, che li loro gemiti, a lamenti sarebbero assai prima pervenuti all' orecchie di V. M., se dal sudetto vostro Residente non si fusse pubblicato, che tal era la volontà della M. V. Per questa potentissima cagione han sempre taciuto, senza che mai cotali ordini si sian visti. Per lo che, scorgendo eglino l' abuso d' una quasi illimitata, ed alta potestà, da esso arrogatasi sopra la vita, a sopra le sostanze de' vostri sudditi non è stato possibile serbar più lungamente il silenzio. Le vite, e le robe de' vostri fedelissimi vassalli, sono a saranno sempra pronte per essere da essi loro sacrificate alla conservazione della vostra Sacra Real Persona; a perciò non è dovere, che ne faccia duro scempio la voglia del vostro Ministro, come accade, qualora e quelle, e queste vuol esporre alla giudicatura di pochi suoi amici; e nell' istesso tempo chiuderli la bocca, acciò non appellino a' Tribunali Collegiati.

Oltre che, come puol egli rompere le leggi fondamentali di questo Regno in distruzione de' vostri vassalli? Queste dispongono, che doppo la giudicatura de' Ministri Baronali si debba appellare al Tribunale della G. C. della Vicaria, indi al Sacro Consiglio. Per rompere questa disposizione, bisogna che lo facci Vostra Maestà, ed in questo caso ciecamente obbediranno. Un vostro Sovrano cenno bastarà per rendere soave, e leggiero quel peso, che tuttora sperimentan assai grave, e molesto. Ma, come possibil sia, cha la vostra paterna Clemenza, il vostro magnanimo Cuore, e la Generosità del vostro Real Animo voglia togliere una tanta consolaziona a' vostri vassalli, di cui gode tutto il rimanente del Regno? Questa non consiste in altro, se non che di poter ricorrere a' vostri Regj Tribunali, dopo che han sperimentata la loro ragione presso li vostri Ministri Baronali, in tutto giusta la norma delle Regie Sanzioni da' vostri grandi Avoli stabilite. Come potrà vedersi con indifferenza dalla Maestà Vostra, che le vite, e le sostanze de' vostri affettuosissimi vassalli sian trattate, a decise da uomini ignoti, ed oscuri, scelti a balìa del Residente, qualora possono con maggiore maturità essere decise in grado d' appellaziona da' Tribunali Collegiati, a da' Ministri a *V.* M. noti, e da V. M. approvati? Come V. M. può togliere a' vostri benemeriti sudditi quella consolazione che concede ad ogni luogo de' vostri Reami, ancha al più oscuro, ed ignoto?

In tanto umiliati a' vostri Reali piedi la supplicano ordinare, che sia lecito alli vostri naturali vassalli d' Altamura, poter ricorrere a' Regj Tribunali nelli casi dalla leggi permessi, dopo che avranno sperimentate le lor ragioni presso li vostri Ministri Baronali, il che oltra d' essere giusto, lo riceveranno a grazia, ut Deus.

Haviendo resuelto el Rey que las causas de los Vassillos de sus Reales Estados hereditarios se vean por las Cortes locales, y Juezes de las posteriores instancias a tenor de los Privilegios de cadaun Estado, y que consumidas todas estas instancias vayan a los Tribunales Regios Colegiados seun Audiencia, G. Corte, Consejo de S. Clara, Camara de la Summaria, bien entendido que con esto no deroga Su Magestad a la nueva Jurisdicion de Commercio, por la qual se han de observar los ordenes dados por la Secreteria de Estato, Guerra, y Marina. De su Real orden lo prevengo a V. S. para que con S. Consejo, està en esta Intelligencia. Dios guarde a V. S. muchos annos, como desseo. Palacio a 5. de Ottobre 1740.

D. Bernardo Tanucci.

Signor Presidente del S. C.

Concordat cum originali meliori semper salva, &c.

Franciscus Porcellus a Secr.

AD materiam hujus tituli præcipuè facere videtur decisio S. R. C. pro remissione causæ to ad Judicem loci, petente Parte, & Barone loci concessa, v3.

IN Anno 1736. sub die 27. mensis Augusti comparuit in M. C. Vicariæ Petrus Santellis Civitatis Campibassi, dicens, quod mediante publico instrumento, cujus copiam in promptu produxit, stipulato sub die 9. Martii 1729. Franciscum de Domino Sticca Terræ Castellluciæ fecisse donationem irrevocabiliter inter vivos in beneficium ipsius comparentis omnium suorum bonorum tam mobilium, quam stabilium, cum oneribus tamen in eis locis, & reservationibus in ipsa donatione contentis, & hoc causa beneficiorum a comparente receptorum, vigore cujus donationis fuit comparens immissus in possessionem bonorum donatorum, in quibus non solum plurimas meliorationes fecit, sed etiam diversa sustinuit litigia ad effectum recuperandi alia bona, & ad præsens reperitur in legitima possessione; At quia prætenditur, quod aliqui parum benevoli comparentis velint indocere dictum Sticca donantem ad revocandum dictam donationem, quamvis irrevocabilem; ideoque recurrit ad dictam Magnam Curiam Vicariæ, instans manuteneri in pacifica possessione dictorum bonorum donatorum.

Expeditis replicatis ordinibus pro manutentione eorundem bonorum, notificatisque Parti ex adverso, comparuit penes acta M. C. Vicariæ non minus dictus Franciscus Sticca, quam Dux Canzani utilis Dominus Terræ Castelluciæ, cui dictus Sticca erat Subditus, dicentes, causam prædictam agi debere in ejus Curia, ubi bona sita sunt, ne præjudicium fiat Juridictioni, & privilegiis dicti Ducis, ideoque petierunt causam remitti ad ejus Curiam Castellluciæ *fol.* 25.

Et auditis partibus in contradictorio judicio sub die 9. mensis Augusti 1737. fuit interpositum sequens decretum fol. 30.

Per subscriptum Dominum Judicem M.C. Vicariæ visis provisionibus per Magnam Curiam ad instantiam Petri Santelli Civitatis Campi Bassi expeditis sub diebus 27. Augusti, & 29. Novembris elapsi anni 1736. 11. Martii, & 18. mensis Julii currentis anni fol. 4. 16. & fol. 20. Comparitione præsentata pro parte Illustris Ducis Canzani D. Andreæ Coppola utilis Domini Terræ Castelluciæ, ac pro parte Francisci Sticca ejusdem Terræ fol. 25. ac partibus auditis, provisum, & decretum est, quod cum effectu servata forma dictarum provisionum, antedictus Petrus Santelli non molestetur via facti in possessione bonorum ipsi donatorum a præfato Francisco Sticca, & contentorum in donatione in actis præsentata, fol. 20. & 30. salvis tamen juribus ambarum Partium coram Judice competente, hoc suum &c.

De

De dicto decreto remedium prodoxit primom instantiæ de contrario imperio, & postmodum supplicationis in S. R. C. ad fioem revocandi, ea eo quia omnimodo Judex debebat interloqui super petita remissione causæ; ideoque proposita eadem in S. R. C. sub die 17. Octobris 1737. in Aula Regii Consiliarii D. Aotonii Maggiocca fuit remissa eidem Magnæ Curiæ cum clausula, *quod eadem provideat, quod Judex loci, ubi sunt sita bona donata provideat etiam respectu possessorii plenarii*. Elapsis fatalibos a die notificationis dicti decreti, fueruut expediti ordinea opportuni cum interpositione sequentia decreti v3.

Die 11. *mensis Decembris* 1737.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C. Vicariæ, visis decreto interposito sub die 9. mensia Augusti curreotis auni fol. 30. Decreto S. R. C. diei 17. elapsi mensia Octobris, alio decreto interposito sub die 20. currentia mensia Septembris pro executione dicti decreti S. R. C. ac illius notificatione; Provisum, & decretum est, quod pro executione citati decreti interpositi sub die nona Augusti, dicto fol. 30. confirmati per dictum S.R.C. Petros Santelli cum effectu non molestetur via facti in possessione bonorum ipsi dooatorum a Francisco Sticca, & contentorum in donatioue in actis præsentata fol. 2. & 3., verum Curia Terræ Castelluciæ, ubi sunt sita bona donata, procedat, & justitiam faciat etiam respectu possessorii plenarii, pariter pro executione citati decreti S. R. C., hoc suum & expediantur provisiones &c.

Hæc omnia videbia in processu pro Petro Santelli com Francisco de Dominico Sticca io Banca Actuarii de Luca penes Scribam qu. Dominicum Roberti, cujus scripturæ conservantur nune a Jos Baptista Coppola Scriba M. C. Vicariæ.

Atque hæc sufficiant pro nostri propositi complemento io his summariis nostri adnotationibua ad laudem Omnipotentis Dei, Virgiois Mariæ, omniumque Sanctorum.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXXVII.

De Privilegio fori respectu causæ.

1. *Ex ultima Regali Constit. amnes causæ quarumcumque personarum pertractandæ sunt in Tribunalibus ordinariis.*
2. *Exceptis causis, quæ ex defectu in officio oriuntur, & illis, quæ per contractas ante Reg. Constit. foro gaudent.*
3. *Ill. Marchio D. Ludovicus Paternò Locumtenens Reg. Cam. Sum. laudatur.*
4. *Lis orta occasione dictæ Reg. Const.*
5. *Regale Diploma decisivum transcribitur. Ministri Reg. Cam. Sum. cui ubiciantur?*
6. *Rev. D. Joseph Fortiati laudatur.*
7. *Ejusdem allegationis capitulum transcribitur.*
8. *Summarium*
9. *Factum causæ recolligitur.*
10. *Decretum Regalis Cameræ S. Claræ.*
11. *Deficiente aliqua familia, ubi certus numerus pro bono Reipublicæ regimine restrictus est, statim alia subrogari debet.*
12. *Bitunti forma gubernii Universitatis.*
13. *Magistratus non debent esse ad vitam, vel ad longam tempus.*
14. *Officiorum reiteratio, & continuatio est prohibita.*
15. *Debitores, Inhabiles &c. arcentur ab administratione Universitatis.*
15. *Equites Hyerosolmitani olim fiebant etiam nobiles politici.*
16. *Nobilis quilibet ab aliquo ignobili oritur.*
17. *Contrarium quoque verum est.*
18. *Munera, & honores Universitatis ab uno occupari non debent.*
19. *Spurii etiam necessitate urgente admittuntur.*
20. *Honorum restrictio Reip. nocet.*
21. *Nobilitas morum plus valet, quam Genitorum.*
22. *Negligentia Prædecessorum successoribus non præjudicat.*
23. *Nobiles alicujus loci patrias consuetudines mutare non possunt.*
24. *Doctoratus laurea reddit quempiam nobilissimum.*
25. *Doctores præponendi Reip. regimini.*
26. *Advocati majori dignitate sunt præditi.*
27. *Advocati in numerum Patritiorum hujus Civitatis continuo admissi fuerunt.*
28. *Aversio Ægyptiorum cum Hæbreis, istorum cum Samaritanis, & alii.*
29. *Romani superbissimi nobiles appellabant illos, qui in Civitatibus Reip. subjectis residebant.*
30. *Mancipia etiam Cives Romani evadebant, quomodo, & quando?*
31. *Nobilitas venditur.*
32. *Familiæ populares nobiles factæ in nostro Regno.*
33. *Graduatorum exercitium munerum est voluntarium.*
34. *Aggregatio ad Sedilia est modici præjudicii.*
35. *Sedilia clausa urgente necessitate sunt aperienda.*
36. *Officia publica certo ordine an conferenda?*
37. *Congregationes, quæ sine licentia Gubernatoris localis non congregantur, sunt conventiculæ.*
38. *Consil. Universitatis non sunt facienda in loco sacro.*
39. *Parlamenta nequidem.*
40. *Rex ejus rescriptis nemini præjudicat.*
41. *Bituntinæ Civitatis Rescriptum.*
42. *Rescriptum cujus esse tus fuit?*

✠ 43 *Nova appendix adjuncta.*

Post Regalem Constitutionem *diei* 18. *Martii* 1738. §. 1. *num* VII., qua sancitum fuit,
omnea causas, civiles, criminales, & mixtas
1 quarunlibet personarum cuicumque Tribunali addictarum, tam Reg. Cameræ S. Claræ, S.R.C, Regiæ Cameræ Summariæ, M. C. V., quam cuicumque, nemine excepto, indistinctè ab ordinariis Tribunalibua cognoscendas esse, exceptia tantum illius causis, quæ ex defectu in officio
2 oriuntur, & illis, qui per contractus ante dictam Reg. Constitutionem initoa foro gaudent ex pacto speciali, eorumdem contractuum tempore durante tantum, prout ex *d. num.* alibi ex scripto apparet, lis iosurrexit inter Illostrem
3 Marchionem D. Ludovicum Paternò Regiæ Cameræ Summariæ præstantissimum Locutenentem, & D. Antonium Cappella, ex causa cujusdam ædificii, & ante principalis causæ actionem, fori competentia discrepationibus variis materiam præbuit, ita ut facta consultatione S. R. M. tum per dict. Tribunal Regiæ Cameræ Summariæ, tum per Regalem Cameram S. Claræ, a Rege
4 nostro Iovictissimo ejus regali diplomate melius declarata fuit dispositio d. Reg. Const. *num.* VII. prout sequitur. E. G.

Despues de haverme enterado plenamente, y de haver cunsiderado, y ponderado con la mas seria madura reflexion quanto la Camera de S. Clara me ha espuesto en consulta de veinte, y
5 quatro de Enero de este anno, y la Camera de la Summaria en consulta de' 30. del mismo sobre la competencia jurisdicional excitada ultimamente entre mis Tribunales del Consejo de S. Clara, y la expresada Camera de la Summaria con motivo del pleito, que vierte entre D. Luis Paternò Lugartenieote d' este, y D. Antooio Cappella sobre ereccion de edificios, hè venido en declarar, y resolver, que todos los Ministros, que componen, y compusieren el Tribunal de mi Camera de la Summaria gozen de la exempcion del fuero en todas sus causas activas, y passivas sin que en allas deva, oe pueda ingerirse

rirse

rirse otro Tribunal alguno, y que este privilegio se les mantenga, observe, y guarde, sin la menor alteracion, interpretacion, ni obstaculo, siendo conveniente esta independencia a mi servicio, y a la mas puntual administracion de mi Real Patrimonio, sin que mi concepto en ningun tiempo aya sido diverso de este por lo respectivo a los Ministros Camerales del referido Tribunal; ni entiendo, que fuessen comprendidos en lo general de la Constitucion, que mande establuer, y publicar en catorze de Marzo del año proximo passado mil setecientos treinta, y ocho, y en consequencia mando, que la causa de que se trata, y que ha dado motivo a la citada competencia, se vea trate, y decida por los terminos de justicia, que la corresponden, en el mismo Tribunal de la Camera de la Summaria como Juez competente de todas las de sus Ministros sean activas, o passivas, y assi lo tendra entendido la Camera de Summarie para su debido puntual complimiento en este, y en todos los demas casos de esta naturaleza, que en adelante puedan ofrecerse, y para, que en todos tiempos se tenga, y se aga presente esta mi Real deliberacion para su exacta observancia se annotarà, y registrarà en las partes donde toca, y convenga, por ser esta mi voluntad, y convenir a mi servicio. Portici 1. Marzo 1739.

Ad rem facit capitulum cujusdam allegationis scriptæ ab Advocato nominis clarissimi D. Josepo Fortiati, viro in Legum studio, bonarum-
6 que artium cultu non leviter consumato, quæ licet integra optaretur, tanquam maximam utilitatem allatura, attamen ne prolixitate, principalis causæ, quæ materiæ præsenti nequaquam convenit lectorem afficere fastidio, consulto omissis reliquis punctis, hoc tantum circa forum versans, ex quo etiam principale negotium delibare fas est, conscribere censuimus,

P E R

Li Zelanti Cittadini della Città di Bitonto

7 C O N T R O

De' Nobili del preteso Sedile dell'istessa Città.

C A P. III.

Si dimostra, che il riparo da darsi all' ulteriore total rovina della Città, debba unicamente consistere nell' ordinarsi dalla Real Camera l' osservanza delle antiche Capitolazioni; in vigor delle quali (es-
9 *sendo in oggi il Ceto delle prime Famiglie ridotto a pochissimo numero, e 'l secondo Ceto essendo del tutto estinto) debba l' uno, e l'altro riempirsi, rimettersi dalle Famiglie meritevoli, anziche accrescersi il numero delle medesime a proporzione degli Officj, e del numeroso Popolo. E finalmente, che l' Officio del Sindicato, che trovasi usurpato da' Nobili, e tutti gl' altri Officj debban regolarsi, ed esercitarsi nella forma, che si è per l' addietro osservata.*

DA quanto finora si è detto ne' precedenti Capi, crediamo di aver bastantemente dimostrato, che i Nobili del preteso Sedile col pretesto di godere in Bitonto l' ideata separazione, hannosi usurpato il dispotico governo, e l'indipendente amministrazione del peculio universale; ma semai si è per l' addietro conosciuto, che tutto lo sforzo, che da essoloro si è fatto, è consistito nel dare le maggiori dilazioni, a fine di non far determinare l' ascrizione di altre Famiglie, che devono esser a parte del governo della Città; al presente un tal pensiero si scorse assai più chiaro, e manifesto; poichè essendosi degnato il Re N. S. di rivolgere un suo clementissimo sguardo allo stato deplorabile di quel Pubblico, ed al preciso bisogno, ch' egli tiene d' una nuova riforma, a fin di dar riparo a troppo eccessivi abusi, e disordini, che vi regnano, con aver per tal effetto rimessa la supplica delle Famiglie zelanti in questa Real Camera di S. Chiara: essi Nobili non meno per issfuggire l' imminente provvidenza da darsi da un sì giusto, ed onorevole Supremo Tribunale, studiati si sono d' impedirlo, sul vano motivo, ch' essendosi altre volte consimili cause d'aggregazione trattate nel S. C, ivi debba altresì la presente causa rimettersi; tacendo per tanto artificiosamente la verità, che da noi si è dimostrata, cioè che il motivo, per cui tali cause in quel Tribunale egitate si sono, egli è un motivo ben differente, ed affatto lontano da' termini, co' quali in oggi trattar si deve la presente causa.

In effetto, qual coerenza, o dipendenza può mai considerarsi tra un giudizio introdotto da' Dottori
9 *nomine Dignitatis*, ed in tempo che in detta Città eravi numero sufficiente di Famiglie per esercitar gli Officj della medesima; e tra il tenore delle suppliche, che si sono porgiute in termini ben differenti, le quali si trovano ben giustificate dalla Relazione già mentovata di questa Regia Provinciale Udienza?

Tali suppliche adunque contengono, che atteso l' essersi estinta la più gran parte delle Famiglie del pri...o Ceto, e tutte le altre Famiglie del secondo Ceto, con essersi le prime ridotte a sole undici, e quel ch' è più considerabile, tre di loro strettamente congionte, si restringono al valore d' una sola Famiglia, da cui viene il Pubblico dispoticamente governato; debbansi perciò seguendo l'ordine naturale del dritto comune, e delle Reg. Pramatiche, ed altresì delle patrie Capitolazioni, annoverarsi a quel Reggimento le Famiglie, che saranno giudicate capaci, ed idonee; e ciò farsi nell' istesse forma, che si è altre volte praticato dalla Real Camera in consimili cause di altre Città del Regno; e come similmente fu praticato dal fu Collateral Consiglio per l' istessa Città di Bitonto in tempo dell' altra riforma stabilita, dopo aver ella conseguito il domanlo.

Chi dunque non vede la distanza, e la diversità di questi giudizj, che derivano dalla diversità dello Stato della Città, e del di lei governo? Quindi è, che affatto non può aver luogo la distinzione sottilmente eccitata da' dottissimi Oppositori, con cui sono avanzati a pretendere, ch' essendo il punto della riforma del governo totalmente diverso da quello dell' aggregazione, il primo riguardando l' amministrazione dell' Università, e 'l secondo l' esser ammesso al Ceto de' Nobili; siccome nel primo può essa Real Camera essere Tribunale competente, per tutti que' giusti ordini, ch' ella stimerà necessarj per la buona amministrazione di quella, e per quelche concerne l' interesse universale; così in riguardo del secondo punto, che non tocca, se non se il solo interesse de' Nobili, la cognizione del medesimo dee rimettersi al S. C. Tali sono le parole della supplica data a la M. S. per parte di essi Nobili; stata poi rimessa in essa Real Camera di S. Chiara.

Ma se tal distinzione potesse aver luogo, sarebbe una vera illusione per render vani gli ordini Reali, per i quali deve attendersi la riforma di detto governo; e questa dipendendo unicamente dall' ammettersi nel numero delle altre Famiglie mandanti tutte quelle, che la Real Camera giudicherà convenire al bisogno; qualora dovesse eseguirsi dal S. C. egli è troppo manifesto, che non solo verrebbe a togliersi alla Real Camera quella facoltà nativa, che hà, e deve avere di procedere in quelle cause, nelle quali non già la controversia derivata d' alcuna Famiglia, o di alcun Ceto trattar si debba; ma come in cause d' una general riforma, che la necessità pubblica esigge indispensabilmente, e richiede.

Que-

Questa necessità è stata quella, che siccome abbiam detto, ha fatto sì, che la stessa Real Camera abbia dovuto ordinare altre consimili aggregazioni, o sieno ascrizioni di Famiglie delle Città, che in simile bisogno sono state costituite dall'altrui avarizia, e dall' ambizione di poche Famiglie, che sotto un consimil pretesto usurpato si aveano il dritto di escludere gli altri Cittadini dall'ingerenza negli affari comuni. Quindi è, che saranno sempre meritevoli di eterna memoria le risoluzioni, che in questi ultimi tempi i savissimi, e rettissimi Signori di sì Supremo Senato han prese, per riparare a sì fatti disordini, che troppo smoderatamente oppresse aveano, ed impoverite le più belle, e riguardevoli Città di questo floridissimo Regno.

Ad una di esse, per lasciare altri esempj, e valerci di uno in tutto simile al caso, di cui trattiamo, egli è toccato in sorte di ottenere un consimil sollievo col decreto emanato a' 3 Ottobre 1737. nella Causa agitata tra il Sindaco, ed altri della seconda Piazza della Città di Cotrone contro de' Nobili di quel preteso Sedile di *S. Dionigi*, nella quale essendovi doe Ceti, uno de' Nobili, e l' altro di Cittadini, ascritti eziandio in un libro; ed essendo mancate molte Famiglie delle ascritte, ebbesi parimente ricorso al Re N. S. perchè si fusse degnato d' ordinare la nuova aggregazione; onde tal supplica essendosi rimessa al Regio Collateral Consiglio, che ancora era in piedi, fu da quello fatta consulta sotto li 5. Maggio dell' anno 1735. con cui si disse, che ben potea S. M. ordinare, che il Sindaco, e le altre Famiglie ascritte, dovessero far nuova aggregazione d' altre Famiglie tra lo spazio di giorni venti, li quali scorsi, e l'elezione non essendo eseguita, si fusse data la facoltà alla Regia Udienza Provinciale, a fin di aggregare tutte le Famiglie, che avesse stimate capaci di tal onore. Questo parere essendo stato dalla Maestà Sua confermato, come giusto; ne furono per tal effetto spediti i suoi Reali ordini. Ma questi non essendo stati rettamente, e come conveniva, eseguiti; avutone nuovamente ricorso le Famiglie zelanti; esponendo a S. Maestà il nuovo disordine, fu il memoriale rimesso nella Real Camera di S. Chiara, dalla quale sotto il dì 3. di Ottobre 1737. si emanò decreto, il di cui tenore è ben degno d' esser quì interamente rapportato.

Visis omnibus actis &c. Regalis Camera S. Claræ providet, decernit, atque mandat, quod nulla habita ratione aggregationis factæ cum in-
10 terventu Regii Auditoris D. Eleazaris Berardi, aggregentur in numero Familiarum Nobilium Civitatis Cutronis infrascripti cum eorum descendentibus pro nunc; & citra præjudicium aliorum Civium forsan de jure nobilium, qui in posterum comparebunt; nempe D. Alexander, ejusq; Fratres de Albano &c. Et respectu aggregationis faciendæ Familiarum secundi ordinis, Regius Auditor D. Joseph Cimino se informat juxta ordines sibi datos per Dominum causæ Commissarium, & relationem faciat.

Meriterebbe questo esemplarissimo decreto, ed un sì ottimo, ed altro espediento, mandato di già in esecuzione, che se ne formasse una legge generale per il rimanente delle Città del Regno; vedendosi un consimile sistema stabilito in molti Stati d' Italia, siccome avverte il *Caputi* nel suo libro *de Republica. Cœll. ad Bullam, boni Regiminis.Onciol. ad Statut. Eugubii. Escobar. de puritat. sanguin. Campell. ad decreta Ducatus Urbini:* con altri Scrittori, che altamente commendano
11 il metodo, che osservasi sù di ciò in molte ben ordinate Provincie d' Italia; in cui essendo stabilito certo numero di Famiglie per il governo pubblico, ove manchi alcuna di esse, non si permette, che si differisca nel procedersi alla nuova aggregazione; ed in caso contrario procede a farla il Supremo Magistrato, per potte in tal guisa il dovuto compenso, e'l necessario riparo alla sorgiva delle discordie, e degli scandali, ed alle continue ingiuste usurpazioni de' beni, e delle rendite universali, e principalmente per frenar le licenze degli ambiziosi, i quali pensano uscir con violenza da' confini designati da' maggiori, per avanzare la propia condizione non con altro mezzo, che colla vasta, ma ben corrotta idea di voler divenire come Padroni, e dispositori della propia Patria: nulla curando, che con tal vanità vengasi a cagionare il di lei notabile detrimento e forsi la total desolazione.

Ecco che la Città di Bitonto, caduta tra le altre nella simile disgrazia, vedendosi da pochi Cittadini tiranneggiata, già sembra esser di nuovo vassalla; poichè, com'essi dicono, essendo ella in vigor del Reg. demanio succeduta ne' Privilegj del G. Capitano, ed essendo perciò divenuta Baronessa; una tal prerogativa debba da essi soltanto rappresentarsi, come da coloro, a' quali privativamente appartiene l' assoluto governo dell' Università. A questo effetto essi s' industriarono d' usurparsi la principal dignità del Sindicato, che dal tempo della Capitolazione erasi sempre esercitato per *Alternativa*; con aver introdotti infiniti altri pregiudizj, ed aggravj, ed esazioni indovetose di più migliaja, ed altre oppressioni, che ben lungo sarebbe l' annoverare.

E per dare a' savissimi Senatori una qualche idea della forma del presente governo di detta Città, e far conoscere d' onde derivino i pregiu-
12 dizj più continui, e considerabili; egli è d' uopo che sappiano, che tal governo consiste in cinque Officj principali, così in vigore della più volte mentovata Capitolazione. Questi sono il Sindicato, l' Erariato, il Bancato, il Mastrogiurato, e 'l Giudicato della Bagliva. Vi sono inoltre dodici Consiglieri, o sian Eletti, sei de' quali devono esser Nobili, e sei Cittadini; siccome osservasi da' Parlamenti di detta Città *fol.* 31. *&* 66., *& fol.* 54. *&* 57.

Un tal numero di Consiglieri, che fu parimente stabilito nella sudetta Capitolazione, fu ad istanza dell' Università nel 1576. accresciuto fino a diciotto con decreto del S. C. precedente ordine del Collaterale, con cui si fussero nominati trentasei Decurioni, da' quali col mezzo della bussola dovesse eleggersene la metà, e l' altra metà restarne esclusa; qual decreto ebbe la sua osservanza per poco men d' un secolo come scorgesi dal Parlamento dell' anno 1671. *fol.* 224. Indi essendosi estinta la maggior parte delle Famiglie ascritte; quel numero de' Consiglieri, o sian Eletti fu di bel nuovo ridotto come prima a dodici.

Gli Officj poi, che sono fuori del governo ordinario, consistono in altri quaranta, che sono. Due Deputati delle vigne d' olivi, due altri per le vigne di viti; ed uno per le vettovaglie: quattro Deputati de' Franchi Regi, ed altri quattro della Portolania: due per li proventi, e due per le sagre Reliquie: quattro Deputati della Buonatenenza; ed altrettanti per la conservazione de' Privilegj. Inoltre due Razionali per vedere i conti; due Sindicatori del Giudice della Bagliva: altri due Sindicatori del Mastrodatti della Regia Corte: due altri Sindicatori per il Mastrodatti della Bagliva: vi è l' Avvocato de' Poveri, il Cancelliere, l' Archivario, e 'l Credenziere de' Franchi al molino, *come da' detti ultimi Parlamenti fol.* 31. *&* 66. *&* 54. *&* 57.

Or

Or tutti gli anzidetti usizj, ascendenti al numero di cinquantasette, si sono per lo spazio d'anni trenta, e più esercitati dalle medesime persone, con raggirarsi sempre tra Congiunti; siccome gli stessi parlamenti lo additano *fol.* 51. 54. 57. & 71. Nè ciò per altra cagione è avvenuto, che per la mancanza delle suderte Famiglie ascritte, per modoche non solo gli stessi, che hanno esercitati gli offiej in un anno, gli hanno anco esercitati negli anni seguenti, ma di vantaggio quelle Deputazioni, che per comodo, e servizio delle Città, ripartivansi in diverse persone, si sono raddoppiate ne' medesimi soggetti *fol.* 401. *ad* 404., e tra quelle poche Famiglie, che vi sono rimaste dal copioso numero, che vi era; a segno tale che in questi ultimi tempi essendosi ristrette in sole undeci, la maggior parte soggetti di niuna esperienza, e di poco abilità, si sono lasciate regolar da un solo, da cui la Città è stata, ed è tuttavia dispoticamente governata.

Ponendosi adunque in confronto il numero de' riferiti usizj col numero delle persone, che in oggi gli amministrano: e considerandosi nello stesso tempo gl' impedimenti, e gli ostacoli, che senza dubbio essi incontrano, o per la vacanza del triennio, e quinquennio (L. 3. 6. & 11. *ff. de decurion. Franch. dec.* 2. *n.* 27. & *seqq. Si homines annua Magistratus designatione superbiunt,*
13 *quis, quid si honores per quinquennium agitent? quod si per omnem vitam?* Tac. l. 2. annal. *Honorum, officiorumque continuatio, & reiteratio prohibita est propter incommoda, quæ ex continuatione proveniunt: nam plerumque hujusmodi homines, qui eumdem Magistratum sæpius gerunt, aut conti-*
14 *nuant, insolentiores fiunt, & diuturniores potestate tumidi cæteros Cives, tanquam minus idoneos, contemnunt, unde sæpe lites, & rixæ* Ant. Perez. lib. 10. C. tit. 40 num. 7.); o per la parentela, e total che hanno le odierne Famiglie ascritta da quella, che regola, e dispone del tutto; o per il pochissimo numero de' soggetti, che vi sono; o per essersi resi debitori in somme considerabili a cagione della lor continua amministrazione, e d'altre usurpazioni; o per l' inabiltà, e poca esperienza de' medesimi: cose tutte non meno dal dritto comune, che dalle leggi del Regno altamente vietate *tit. de administr. rer. ad univ. pertin. ad municip. de incol. decret. ab ordin. fac. de administr. rer. public. de vendit. rer.*
15 *civ. de decurionib. de potior. ad muner. nominand. l. rescripto, l. ab honoribus l. sicut honores, l.* 3. §. *Præses ff. de muner. & honor. lib.* 10. *Pragm* 5. *de admin. univers.* §. 16. & *sequ. ubi Rovit. num.* 27. 45. & *seq.* & *ad Pragm.* 5. *de offic. jud. num.* 22. *Constant. in suppl. comment. tit.* 4. *de admin. univers. Capibl. Pragm.* 5. *de Baron. nu.* 131 *Pascale de patr. potest. cap.* 10. *nu.* 1. *Franch. decis.* 210. *Amend. ibib. num.* 117.; egli è perciò assai facile il giudicare de' gravi danni, e de' continui disordini, ed inconvenienti, che a detta Città ne derivano; ed è altresì troppo naturale il conoscere il preciso bisogno, che vi è, di darsi l' opportuno rimedio a sì gran male, col sorrogarsi altre Famiglie in luogo delle mancanti.

Nè potranno le famiglie avversarie ricorrer al pretesto di non esservi, chi possa idoneamente sorrogarsi in luogo dell' estinte: poichè la mancanza di quelle essendo succeduta due secoli dopo l' ascrizione al libro; hanno senza dubbio le Famiglie ricorrenti acquistata da sì gran tempo nobiltà maggiore di quella, che taluna delle Famiglie ascritta vantar potea in quel tempo; Ed in effetto si vede, che le Famiglie de' Dottori, che furono in giudizio fin dall' anno 1610. e 1666. come si è notato nel Cap. 11. domandando d' esser ascritte per il proprio merito, e per quello de' loro maggiori; sono fin d'allora vissute con maggior lustro dell' istesse Famiglie del preteso Sedile, ed imparentate con più illustri Famiglie della Provincia.

Su del qual proposito valendoci d' un documento prodotto dagli Avversarj, ben si conosce, che tutta la prerogativa di lor nobiltà riducevasi nell' Università per il pagamento delle collette separatamente dagli altri Cittadini, o Popolari; a segno che maggior prova di questa non fu fatta in occasione d' aver la prima volta nel 1603. una delle Famiglie ascritte passato l' abito di Malta molto tempo dopo la Capitolazione (*fol.* 422. *ad* 428.) prerogativa, che come osserva il *Summonte lib.* 2. *cap.* 8. concedevasi in quel tempo a coloro, che vivevano di nobiltà politica, quantunque non originarie, siccome erano i Letterati: comprovandolo col privilegio della Regina Giovanna spedito, come tra poco diremo, e suppliche de' Letterati di Bironto; non essendo perciò meraviglia, se in detta Città quei, che di fresco lasciato avean l' esercizio dell' arti meccaniche, o i di loro figli, contribuivano, e registravano ne' catasti a guisa de' Nobili, e se per tali erano qualificati nelle scritture pubbliche, negli usizj destinati a' Nobili *fol.* 401. & *seq.*

Ma senza andar giustificando, che le Famiglie ricorrenti hanno i requisiti, e 'l merito d' essere da gran tempo vissute nobilmente, e la più gran parte di esse con maggior lustro; e senza esser un discorso dell' origine, e discendenza delle Famiglie ricorrenti, e di quelle che compongono il numero delle ascritte; lasciamo ogni scrutinio, ed un confronto sì odioso, dando luogo al discreto sentimento di Seneca, ove disse, non esservi a buona equità Gentiluomo, che avuto non abbia tra' suoi maggiori qualche ignobile; nè ignobile, che non abbia tra' suoi predecessori avuto qualche nobile; *Neminem potentiorem non ex servis*
16 *esse oriundum: neminem non servum ex potentioribus: omnia ista longa varietas miscuit, & sursum deorsum fortuna versavit.* E più oltre, alludendo altresì al cambiamento, ed alla vicenda de' tempi: *A primo Mundi ortu usque in hoc tempus perduxit nos ex splendidis, sordidisque alternata serie.* Ep. 44.; e riguardando la cosa in se stessa, restrigniamo il ponto della difficoltà nella sola necessità, ed importanza di render pieno di soggetti idonei, e capaci non men l' uno, che l' altro Ceto, con sostituire altre Famiglie in luogo delle mancanti, e con accrescerne il numero, se così sarà giudicato convenirsi al bisogno della Città in oggi così numerosa; *Ut optime in simili casu exemplis, ac rationibus demonstrat eruditiss. An-*
17 *dr. Alciat. scribens in l. Neratius ff. de v. s.* giacchè per evitare il gravissimo disordine della mancanza de' Decorioni, la quale è sì lesiva della pubblica utilità, e tranquillità, le leggi giungono fino a permettere, che in un tal caso si ammettano anche i figli illegitimi: adducendo per tutte le autorità, che sono innumerabili, uno de' passi del *Presidente de Franchis dec.* 2. *num.* 24., che parla in termini più forti di aggregazione a Sedile chiuso.

Electio, & aggregatio plurium Familiarum est necessaria, utilis, & rationabilis, ne nobilis aliquis uno, eodemque tempore habeant officia in præjudicium honoris, & Civitatis; nam lex considerat distributionem munerum, & honorum esse faciendam, ne Respublica simul viris, & viribus destituatur, l. & qui originem §. præses ff. de muner. & honor. ibi: Præses

Provinciæ providere munera, & honores in Civita-
18 *tibus æqualiter per vices secundum ætates, & di-*
gnitates, gradus munerum, honorumque, qui anti-
quitus statuti sunt, injungi; ne sine discrimine, &
frequenter iisdem oppressis, simul viris, & viribus
Reipublicæ destituantur. In his verò casibus spectatur
utilitas publica, non privata, quia interest Reipubli-
cæ ordinem esse plenum, qua ratione notus JC. quan-
do ordo non est plenus admittit spurios; quia interest
19 *Reipublicæ, ut munera, & honores in unum non*
perdurent, ut ob modicitatem personarum facile possit
concludi perniciosum Civitati. E soggiugne: *si con-*
sideremus honores, qui in Sedili sunt, apparebunt po-
tius onera, arg. l. sciendum § ordine ff. de legationib.
E quindi non vale contro a ciò ragione, o pretesto alcuno: importando anche alli stessi Decurioni, che 'l di lor Ceto sia pieno, e che l'altro, ch'è del tutto mancante, per intiero si formi: *Quando enim major est numerus ipsorum, tanto minus laboris, & oneris quisque ipsorum sentit*, soggiugne l' Autor suddetto.

Quindi il Card. *de Luca* attestando, che un tal regolamento osservasi in molti altri ben ordinati Stati d' Italia, com'è altresì in molte cospicue Città del nostro Regno; così egli dice.

Nimium Reipublicæ interest, ut adsit libertas, vel janua operta, ut ita Cives ad virtutes, egregiaque opera, vel ad industrias, & divitias parendas alli-
20 *ciantur ob spem, vel stimulum assequendi hujusmodi honores, quorum restrictio è converso Reipublicæ potius præjudicialis censenda, ut nonnullæ benè regulatæ Italiæ, aliarumque Partium Civitates, & Reipublicæ practicant, novas allegiones in tempora faciendo; & per consequens ubi cessat dicta privativa, tunc observantia potius favorabilis censenda est, magisque interpretativa, quam præscriptiva Card. de Luc. disc. 48, num. 12. de præeminentiis.*

Non vi è altresì dubbio, che può aggregarsi maggior numero di persone, essendovi le Famiglie de' Regj Notaj di detta Città, che altresì con tutto zelo per lo vantaggio della di lor Patria han porgiute vive suppliche alla Maestà Sua. A di loro favore evvi la tanto celebre Real dichiarazione della Reg. Giovanna, riferita dagli Storici del nostro Regno *Summont. nell' istor. di Nap. lib. cap. 8. Tutin. dell'orig. de' Seggi di Napoli cap. 12.: Quindi*, scrive Camillo Tutini, *essendo nate controversie tra Nobili, e Letterati della Città di Bitonto circa il pagamento delle Regali imposizioni, i*
21 *Letterati domandavano di contribuire co' Nobili, perchè nobilmente erano vissuti; la Regina Giovanna I. intese le di lor giusta domanda, li separa dal Popolo, ordinando, che con la Nobiltà contribuiscano le collette, dicendo: Quod plus valet nobilitas morum, quam genitorum.* La qual dichiarazione non v' ha dubbio, che fu fondata principalmente sulla costumanza delle Città del Regno, rapportando a questo fine lo stesso *Tutini* varj esempj d' aggregazione, e la lodevol forma, con cui questa grande, e nobilissima Metropoli si è per più secoli governata.

Non può adunque dirsi, che i Notaj non godano, nè abbian goduta nobiltà in Bitonto, essendosi già dimostrato il contrario con varj esempj; non essendovi dubbio, che in tutte le cariche sono stati promiscuamente ammessi co' Nobili medesimi, esercitando anche quella del Sindicato. Or non sarebbe egli tutto strano, se il rapportato Regio decreto della Regina Giovanna, in virtù del quale tutte altre Città del Regno hanno ottenuto, che la gente di lettere fusse stata ricevuta ne' Ceti nobili, restar dovesse inefficace, o senza effetto per que' di Bitonto, per cui fu egli emanato? per Famiglie in fine, che essendo originarie, sono finora stato escluse?

Ed ecco che facendosi la nova ascrizione delle Famiglie, ne seguirebbe, che molti Cittadini vedrebbonsi impiegati nel regolamento di quel Pubblico, e nell' amministrazione del peculio universale; senza esservi lo scandolo, che oggi si vede, di succedere nelle cariche il Padre al Figlio, al Fratello il Fratello, e l' un Congiunto all' altro, con rendersi poi tra di loro istessi li conti della già fatta amministrazione; e cogli altri disordini, per cagion de' quali, come si è veduto, la povera Città vedesi giunta presso chè all' estremo di sua ruina. Ma essendovi ceto numeroso di tali persone, non potrà ella restar oppressa, nè ad alcuno sarà permesso di regolare a propio capriccio i pubblici affari, nè disporre delle di lei rendite con tanto abuso.

Anzichè in tal guisa s'introdorrà l' antica primiera pace, e tranquillità, con darsi occasione di promuovere il ben pubblico, e stimolo agli altri Cittadini d' invigilare agl' interessi della Città. Si toglierà il maneggio perpetuo, e 'l giro degli Officj non persevererà nelle stesse Famiglie. Cesseranno le aderenze, e le parzialità nell' elezioni, nell' esercizio delle cariche, e nella reddizione de' conti. Si toglieranno l' esazioni indoverose, le spese superflue, ed a capriccio; e l' eccessive provisioni stabilite ab arbitrio. Non vi sarà più penuria dell' annona, e d' altri viveri. Si darà regola all' affitto delle gabelle, e de' beni della Città. I corpi demaniali occupati si restituiranno. I pesi potran diminuirsi, e i debiti andarsi estinguendo; e rimettersi in piedi il patrimonio già dedotto; ed operandosi con zelo per la retta amministrazione, ben potrà apportarsi alleviamento a' poveri, e tra poco tempo rendersi pingue, siccom' egli era, il peculio pubblico.

Nè possono i pretesi Nobili opporre l' osservanza contraria intorno all' elezione degli Officiali, ed all' aver essi soli amministrati gli interessi dell' Università; poichè, oltre d' esser questo un manifesto abuso introdotto da poco tempo, e con mezzi del tutto illeciti, e riprovati; cosa, che dal 1691. non vi sono state che solo tre Famiglie del secondo Ceto, le quali non intervenivano ne' parlamenti per la di loro avanzata età; o se pure intervenivano, per il loro poco numero, e per la notoria prepotenza de' Nobili,
22 erano in tutto dipendenti da quelli. Ma di vantaggio, qual pregiudizio potevan essi indurre contro dell' Università, che giammai s' intende in simili casi pregiudicata? sì perchè non può, giusta le più note regole legali, la negligenza, o tolleranza de' predecessori a' successori pregiudicare; *Nemo enim debet ex aliena culpa damnum pati, neque privari jure suo l. nemo ff de reg. jur.* In terminis *Capiblanc. de Baronib. sup. Pragm. 11. cap. 78. & cap. 8. num. 15. ibi: An autem præscriptio facta super præsentes, noceat successoribus: est facienda longa distinctio: Aut enim præscribitur jus pertinens Universitati, ut Universæ, & hoc casu videtur, quod patientia, & factum Civium præjudicet successoribus &c. Si autem jus competat singulis uti singulis, dixi supra cap. 73. quod factum prædecessorum non nocet successoribus nascituris. Menoch. lib. 1. cons. 1. cap. 160. num. 10.*; come per non potersi da' No-
23 bili d' un luogo, a sentimento de' DD. alterare le patrie costumanze: *Bald. in l. 1. num. 78. C. de dignitat. lib. 12. relat. a Pacion. de probationibus lib. 2. cap. 26. num. 44.* essendo massima della Giurisprudenza: *quod nemo possit sibi mutare causam possessionis, nec statum suum immutare*: molto più perchè ella sarebbe una prescrizione opposta al dritto comune, anzi al bene, ed al riposo pubblico.

Per queste istesse ragioni nè men possono essi Nobili sostenere l' usurpazione fatta all' Università

sità

stà dell' ufizio del Sindicato, il di cui eserci-
zio, come si disse nel primo Capo, e come dimo-
strano le scritture dalla Parte presentate, sì dal-
la sua origine, e da tempo antichissimo, egli è
stato sempre *alternativo* a forma degli altri cinque
principali ufizj; ond' è che lo spoglio fattone non
ha molto nella maniera già divisata, deve cor-
reggersi, per tal effetto se n' è da' Cittadini ricor-
renti porgiuta alla M. S. particolar supplica, stata
parimente rimessa in questa Real Camera.

Se inoltre le Famiglie avversarie, vedendosi
per ogni parte convinte, ricorrer volessero alla
pretensione d'aver elle almeno acquistato il drit-
to d'escluder dall' esercizio de' pubblici impieghi
i Cittadini ricorrenti, sul motivo di non aver
essi che il merito d'esser Graduati; ond'è che
in tutte le istanze, e suppliche li trattano col
nome di Dottori popolari; una tal pretensione,
a nostro credere, oltre di esser contraria ad ogni
legge, e ragione, e divenir derivata da un ef-
fetto dell' amor proprio; ella viene a maggior-
mente convincergli. Imperocchè; se per Dottori
popolari intendono coloro, che nella bassezza de'
loro natali hanno acquistato tal privilegio; in
ciò prendono un doppio, e volontario equivoco,
poichè mostrar non possono, e molto meno asse-
rire, che tra le Famiglie ricorrenti ve ne abbia
alcuna, che col requisito della nobiltà originaria,
o nativa, non abbia anche la dativa, e 'l meri-
to, come si è detto pocanzi, d' avere da più d'
un secolo di padre in figlio avuto de' Graduati
nelle lor Famiglie; lo che è valevole a far, che
non possan esser esclusi per niuno di detti titoli.

Ma qualora la sola prerogativa del Dottorato
considerar si volesse; chi mai ha posto in dub-
bio, ch' ella sia per se sola bastevole a rendergli
capaci d' esercitare le cariche publiche? Quindi
crediamo, che sarebbesi torto ad un sì nobil gra-
do, ed apportaremmo tedio colla lunghezza, se
fermar ci volessimo in rapportando le tante leg-
gi (*L.2. §.fin. l. diximus ff. de excusat. tutor. l. cu-*
24 *stodias ff. de publicis judic. l. providendum. C. de*
postulando: ubi Glossa: Meritum scientiæ civilis red-
dit ipso jure peritum nobilissimum. Glossa in l. socie-
tate, §. societas ff. pro socio) e le particolari Co-
stituzioni de' Principi (*Imper. Justinian. l.6. C. de*
professorib. & medic. lib. 10. Quod pariter fuit con-
firmatum ab Honor. & Teodos. Alexand. III. in Cap.
ad audientiam, de decim. Staiban. in observ.1. ad re-
sol.1. num.15.) collo autorità de più insigni Scrit-
tori antichi, e moderni *DD. in l. nemini. C. de*
advocat. diver. judic. Castrens. in 1. Constit. collect.2.
Raynut. de nobil. q.1. Tiraquell. cap.3. num.3. & 5.
Luc. de Pen. in l. providend. C. de postulando, & in
l. Judices, C. de dignit. Guid. Pap. q.88. de Doct. &
Advoc. exempt. & dec.788. & 1589. Castill. l.6.
cap.41. de tertiis decimar. num.9. Franch. de Petris,
cons.63. & passim. Cassan. de gl. mund. p.8. consid.10.
& 12. Put. dec.26. lib.1. Sanfel. dec.66. Ricc. col-
25 *lect.1848. Thor. in comp. verb. Doctor subrog. tom.*
1. Maxill. ad Consuet. Baren. de immun. Civit. §. in-
ter milit. num.30. 31. Nolden. de statu nobil. Civit.
ibi: *Tot privilegiis idcirco Laureati præcipuè deco-*
rantur, ut saniori judicio ipsis Urbium curæ consu-
lentibus Respublica augeri possit, nec solis nobilibus
nobilium munerum administratio committatur, qui
facilius propriis negotiis, quam publicis prospicere so-
lent; onde vengono chiamati nobilissimi, e ripu-
tati più idonei per l'esercizio de' pubblici ufizj;
e tanto lu questi, che negli onori preferiti a' no-
bili. E per i Dottorati, che sono occupati in far
l' ufizio di Avvocato, quanto glorioso, altresì
d' utile, e di vantaggio alla Republica, sono sen-
za contesa riputati di maggior dignità, *Imp. Leo,*
& Anthemius in l. advocati, C. de advocatis divers.
jud. Non minus provident humano generi, quam si
26 *præliis, atque vulneribus patriam, parentesque sal-*
varent, nec enim solos nostro Imperio militare cre-
dimus illos, qui gladiis, clypeisque, & thoracibus
nituntur, sed etiam Advocatos, militant namque cau-
sarum patroni, qui gloriosæ vocis confisi munimine
laborantium spem, vitam, & posteros defendunt, Bar-
tol. sup. l. proximos, C. de proxim. sacror. scrinior.
Gloss. in cit. l. providendum. Sanfelic. dec.56.66. Pu-
teus decis.26. lib.1. Staib. ubi sup. Castill. loc. cit. re-
ferent. Garzias, Cassan. Tiraquell. & alios, se per
la lor dottrina, ed eloquenza, e per una forte
applicazione a far render la giustizia, proveggo-
no alla sicurezza de' beni, delle fatiche, della vi-
ta de' Cittadini, e delle speranze de' loro posteri;
ond' è la lodevol forma, con cui questa nobilissi-
ma Metropoli per più secoli si è governata, am-
27 mettendogli sempre nel numero de' suoi Patri-
zj, siccome ne fanno piena testimonianza gli Sto-
rici del Regno, da' quali vengono rapportati va-
rj esempj di consimili aggregazioni. *Summont.*
loc. cit. Camillo Tutini dell' origine de' Sedili di Na-
poli cap.12.

Nella specie però, di cui trattiamo, i Gradua-
ti di Bitonto, oltre delle ragioni, che hanno di
dritto comune, e di generale osservanza di tante
Città più cospicue del Regno; hanno di vantag-
gio a di lor favore la Real dichiarazione con Ce-
dola del Re Filippo IV. le di cui parole sono:
Que godan de todas las preeminencias, y prerogati-
vas, che godan los Doctores en la dicha Ciudad de
Bitonto. Qual Cedola fu esecutoriata dal Colla-
teral Consiglio, dal quale si ordinò, che i sud-
detti Dottori *si trattassero colle precedenze, o pre-*
rogative a loro competenti nel Consiglio, come tutti
gli altri Dottori nobili di detta Città, in conformi-
tà dell' osservanza di essa, e come tutte l' altre della
Provincia.

Or chi mai renderebbesi persuaso, che le Fa-
miglie di Bitonto, che altre volte ammisero
nella costumata nobiltà del paese Artieri, che
di fresco avean lasciate l'arti meccaniche, anzi
più, un uomo straniero, che ancora acquistato
non avea il dritto della Cittadinanza, e 'l quale
di vantaggio in atto ivi esercitava l'ufizio subal-
terno di Mastro d'atti; con averlo in oltre am-
messo a condizione di continuare nello stesso ufi-
zio; abbiano in sì brieve tempo, con tanta fa-
cilità, senza privilegio del Principe, nè tacito,
nè espresso, acquistato sì alto grado di nobiltà,
che escludono i Graduati dalle cariche pubbli-
che, e riputino ogn' altra Famiglia indegna di
unirsi loro, trattandole peggio che straniere?

Meno di avversione ebbero certamente gli Egi-
zj per gli Ebrei *Gen. c. 14.*, e questi per li Sa-
maritani *Jo. c. 14.*, di quella, che hanno questi
fastosi nobili per i lor Cittadini! E i Persiani,
28 che furon un tempo sì scrupulosi nel rigetta-
re i stranieri; gli Ateniesi altresì, i Lacede-
moni, e i Tebani, ch' ebber tanta avversione
per li Sciti, e questi per quelli, pur vollero
aver commercio con coloro, i di cui genitori
eran legittimi, *Limn. c.2. Nolden loc. cit.* I Roma-
ni finalmente, che pieni d'alterigia pretendevan
essere i legittimi Sovrani di tutto il mondo,
quantunque non permisaro, che i stranieri aves-
sero con essoloro alcuna partecipazione, e co-
29 municazione agli onori, ed all'autorità, ripu-
tando barbare tutte l'estere nazioni, a fine di
stabilirvi una perfetta nobiltà, ed un dominio
più assicurato (*Salust. in Cat.* Ex multis munici-
piis, & coloniis domi nobiles); pur riconob-
bero per nobili quei, che risedevano negli Sta-
ti, e nelle Città soggette alla di loro Repub-
blica. E vedesi nell' istessa antica Roma, che

gli schiavi, dopo il correr di certo tempo *Leg. unic. §. sed & qui domib. C. de lat. libert. tollend.*,
30 o coll'esercizio d'alcune funzioni, o per una comparsa al pubblico con roba bordata di porpora *Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 6. Quintil. declamat.* 340. o coll'esser ammessi alle menze, ed a' festini: *per mensam, & convivium, Cajus in Institut. Tertull. lib. de resurrect. carn. cap.* 17., divenivano Cittadini Romani.

Or non offende il senso comune delle leggi la strana pretensione di poche Famiglie d'una Città non privilegiata del Regno, che lungi da ogni moderazione, dopo tanti anni di Nobiltà vivente de' loro Concittadini, anzi de' lor medesimi Congionti, vogliono fargli provare simil avversione, pretendendo di non ammettergli al di lor grado? al servizio, ed agli onori della Patria? per qual motivo hanno essi a provare tanta ostilità nella Città propria? perchè hanno ad esser rigettati a guisa di stranieri?

In tutte le Città d'Italia, nelle quali vi sono Corpi separati, per quelche c'istruiscono le storie, per molto distinta, e qualificata che sia la Nobiltà; non è stata giammai di così raro accesso, che le Famiglie aggregate l'addottino con totale esclusione dell'altre, che se ne rendan capaci: essendo base fondamentale d'ogni ben regolato Governo il dare, a cagion del bene, e della tranquillità pubblica, il necessario ascendimento alle Famiglie meritevoli.

Non per altro fine l'inclita Repubblica Veneta, di cui molti Antori hanno scritto, non usa difficoltà in questa parte, avendo ella veduto, che le antiche Famiglie andavano di giorno in giorno estinguendosi, e che se non venivano sostituite delle altre in lor vece, il governo sarebbe cadeto in Oligarchia; e per altri importanti motivi, che sono ben degni d'osservazione (*Alcuni biasimano la vendita dello Nobiltà senza meriti, come una cosa vergognosa. Nientedimeno ella si è stimata assolutamente necessaria, essendosi veduto, che le antiche Famiglie si estinguono di giorno in giorno, e che se mai noe si sostituissero*
31 *dell'altre in loro luogo, il governo caderebbe in Oligarchio, e per questo mezzo egli sarebbe facile al Popolo d'impadronirsi dell'autorità Sovrana, in discacciando i pochi nobili, che resterebbero. Si è inoltre considerato, che questa vendita risulti in sollievo del Popolo, che sarebbe obbligato di sovracaricarsi d'imposizioni per supplire a' pubblici bisogni, ed alle necessità dello Stato; onde si è la Signoria provvidamente servita d'un mezzo dolce, e facile di trovar l'argente nella borsa de' ricchi, che sono amatori d'onore. Oltre che i Popolari vedendo tra i di loro parenti, e loro amici l'amministrazione civile, si rendano assai più affezionati alla Patrio. D'onde ne avviene, che quantunque i Nobili non saprebbero soffrire, che si facessero novità, e che si vedessero i nomi degli Avventurieri scritti nel Libro d'oro, dove sono di tutti i Nobili Veneziani, e ciò per un' antipatia, che hanno gli antichi Nobili contro de' nuovi; preferiscono nondimeno le di loro passioni al vero interesse dello State; onde si ammettono al numero de' Nobili di consenso del Doge, e di tutte il Corpo della Nobiltà.* Relaz. del Card. de la Cueva. Amelot de la Houssaye Istor. del Gov. di Veo.

E nelle istorie di Genova troviamo, al rapporto di *Bernardo Sentinati*, che per esser annobilito in quella Repubblica, altri requisiti non debbon concorrere, salvoche: *Bonæ vocis, ac famæ esse, ex legitimo matrimonio natum, ab omni arte mechanica per triennium ante abstinuisse, omnique hæreticæ pravitatis, seditionis, ac criminis infamiam irrogantis labe mundos esse.* Soggiungendo, di essere stata questa ordinanza approvata dal Papa, dall'Imperatore, e dal *Re* di Spagna, e pubblicata in Gen. a' 12. Marzo 1576.

E dagli Storici del nostro Regno si sà, che i passati Re di Napoli, e 'l Re Carlo I. d'Angiò trasportarono molte Famiglie dallo stato Po-
32 polare alla nobiltà per la sola ragione di vivere nobilmente, col motivo di così provvedere al Governo del Pubblico. *Quia vivit cum equis, & armis, liceat contribuere cum militibus Civitatis Neap. nec molestetur a Popularibus.* Tutin. loc. citat.

Non sarà adunque follia il pretendere, che dopo l'ascrizione, che fu fatta di quelle Famiglie, che furono registrate in tempo della Capitolazione colla semplice qualità di nobiltà comune, ed ordinaria, il lioro di Bitonto abbia ricevuto termine? che niun'altra Famiglia possa pretendere d'esservi ascritta? e niun'altra abbia ad avere un somigliante ascendimento? Che le cariche nobili si fermi, e finisca nelle persone de' Nobili ascritti? e che perciò abbian questi ragion di escludare dalla comunicazione, e participazione degli affari universali, e i Nobili viventi, e i Graduati? Chi non vede, quanto questi pensieri sono assurdi, ed irregulari, perniciosi al pubblico, ed a' privati?

Se poi veggasi ad un tempo l'istanza della Città favorire, e far eco a quella de' pretesi Nobili, nulla curando il proprio sollievo, e vantaggio; ciò non dovrà allro che un' argomento più convincente, e da dare maggior forza alle nostre ragioni; imperocchè, essendosi dimostrato con tanta evidenza, che l'unica cagione della ruina di quella Università, e del disturbo de' Cittadini, sia stata, e sia la vanità di sostenere lo specioso ritrovato del Sedil chiuso; ragion vorrebbe, che il vero interesse della Città fusse diretto ad abolirlo, e distruggerlo, e che le istanze de' pubblici Rappresentanti si unissero a quelle de' nostri, chiamando gli altri benemeriti al di lei governo, ed al soccorso del proprio bisogno. Or opponendosi a' medesimi, ed impegnandosi per quelli, non vi vorrà molto a concepire, che le di lei voci sono imprestate da' Nobili, da cui ella vian unicamente rappresentato, e che sia opera di costoro il far collusivamente impugnare istanze sì giustificate.

Non restaci finalmente, che a rispondere all'ultima opposizione, che si fa col disegno di ritardare a quella Città il conseguimento di una sì giusta, e necessaria Riforma di governo; mentre dicesi, ch'essendosi col già detto Regal dispaccio ordinato, che in riguardo di tal riforma, proceder debba la Real Camera di S. Chiara, con dar tutte quelle provvidenze, che stimerà necessarie; e che rispetto al doversi fare aggregazione di nuove Famiglie, la cognizione di un tal punto, come quello che tocca l'interesse de' Nobili del preteso Sedile, rimetter si debba nel S. C. in cui trovasi introdotto; sia perciò molto regolare, che non si proceda dalla Real Camera ad ordinar cosa veruna nella presente Causa, se non dopo veduto l'esito di quella, che avrà a trattarsi nel S. C.

Per far intanto conoscere, che sì fatta opposizione ad altro fine non è promossa, che a render torbida la chiarezza di tanta giustizia, e per tener lungamente aperta la strada di molestare con dispendiosi litigj i Cittadini ricorrenti; non bisognerà ricordare a' Supremi Senatori, se non che i decreti medesimi del S. C. emanati nelle già riferite passate contese, in quel Tribunale introdotta da' Dottori di Bitonto, per essere ammessi agli uffizj della lor Patria, ed agli onori de-

destinati e nobili originarj della loro Città, co' quali decreti furono i pretesi Nobili formalmente esclusi dal far alcuna parte in quel giudizio, in cui la sola *Università*, come unicamente interessata, dee esser intesa, e ciò anche in osservanza di detta Capitolazione. E pure in quel tempo, come si è dimostrato, eravi sufficiente numero di Famiglie d'ambedue i Ceti, e la Città non era, come al presente sì numerosa, nè a sì deplorabile stato ridotta. Dal che ben si scorge, che la domanda di detti Graduati, fatta a titolo del privato, e particolare lor merito, fu una domanda volontaria: poichè per sen-
33 timento de' DD. egli è in arbitrio de' medesimi Graduati esercitare le sudette cariche, ed usizj, o pur da quelli astenersene. *Imper. Constantin. in cit. l. 6. C. de professorib. & medic. DD. in l. fin. ff. de Constit. Princip. Gaill. lib 2. obs. 60. n. 90.*

Ma nella situazione, e circostanza, in cui quel Pubblico oggi ritrovasi di un bisogno urgentissimo, che riguarda l'interesse generale di tutti, e 'l sollievo da tante oppressioni, cagionate finora dal pochissimo numero de' Governati; quando pur anche trattassesi di rigorosa aggregazio-
34 ne, la quale si è sempre, e rettamente riputata *modici præjudicii, tàm respectu Civitatis, quam ordinis nobilium. Præsi de Franchis decis. 2. n. 29. Reg. Rovit consil. 32. lib 2. Fab. de Anna cons. 86. num. 2 aliisque*, ben può, o deve la Real Camera, usando della suprema sua autorità politica, ed economica, essere Tribunal competente nella presente controversia; imperocchè egli sarebbe assurdo il pretendere, che le prerogative de' Sedili chiusi fussero inviolabili, nè potessero giammai aprirsi, anche ne' casi di necessità, ed a pregiudizio eziandio del ben pubblico; poichè al dire di Autor gravissimo, consimili dritti non s' intendono conceduti senza una eccezion tacita de' casi di necessità. Ecco le dilui eccellenti parole: *Cum omnia hujusmodi privilegia exceptionem summæ necessitatis intelligantur habere;*
35 *& absurdum sit illis tantam sanctimoniam tribuere, ut ne saluti quidem rei publicæ eadem cedere debeant. Pufendorf de potestat. Imperii circa definiend. valor. civium, lib. 8. cap 4. § 32. ibiq; alii.*

In effetto, seguendo la profonda ponderazione dello stesso Autore, egli sarebbe un difetto, anzi un disordine considerabile in uno Stato il credere, che il Sovrano, o 'l suo Magistrato abbia una specie di obbligazione di non inalzare alle cariche pubbliche se non che la gente d'un certo Ordine, quasichè il suo potere non si estendelle ad impiegare negli altri affari i Cittadini benemeriti, e capaci; o che per governar meglio il Popolo, debba egli ridursi alla necessità di render pago, e di lusingare con tal mezzo l'Ordio suddetto, quasiche fusse al destituto, che sostener non potesse la sua autorità sovrana colla sola forza, e col solo rispetto. La qual cosa, oltreche importerebbe diminuzione di potestà nel Principe, sarebbe anche presumere, che in riguardo del servizio pubblico non sarebbegli permesso d'aggregare in un Corpo privilegiato le persone, che si distinguono per il di lor merito: su di che è altresì uniforme il sentimento di *Grozio*, *Seldeno*, ed altri Scrittori del dritto pubblico.

Esse denique morbum Reipublicæ non mediocrem, si summa Potestas Civilis circa mandanda munera publica certo ordini sit ita alligata, ut aliorum ope-
36 *ra Civium uti nequeat in negotiis, quibus maxime deprehenduntur idonei; præsertim ubi non sit ipsi concessum egregios viros in istum ordinem cooptare. Nam si Principi alicui nobiles ideo sint fovendi, ut horum ope reliquos Cives eo melius possit coercere, id signum est potestatis titubantis, & paulo minus quam curru jam excussæ, dum velut in factionem cum parte Civium cogitur coire, nec amplius aperta imperii vi, sed callidis artibus nititur. Ibid. § 31. in fin.*

Se questo è l' unico fine d' ogni ben ordinato Governo, e che vedesi così ben eseguito in questo Regno con tanta gloria del nostro amorevolissimo Sovrano tutto intento a sollevare le Università dalle lor gravi urgenze, onde, come ognun vede, il solo merito fa determinargli il valore, e l'estimazione de' suoi sudditi; Quanto più nel caso presente, in cui trattasi di dar la forma ad un pubblico regolamento, per fermare la sorgiva fatale di tutti i mali? nel qual caso i termini d' aggregazione essendo affatto estranei, siccome per la Città di Bitonto sono stati sempre ignoti, ed inusitati, non possono i pretesi Nobili per modo alcuno penetrare in un tal giudizio, in cui la sola Università deve essere intesa. Quindi nemen possono far uso del suddetto Real dispaccio, la di cui orrezione, e sorrezione già rendesi manifesta, negar non potendosi d' aver taciuto al Principe un fatto quanto indubitato, altresì essenziale, e che è di tanta forza, quanto è la cosa giudicata dall' istesso Tribunale del S. C., e cui essi vogliono la causa rimessa per solo fine di sostenere l' usurpato predominio, e continuare ad opprimere i Cittadini, malgrado i già detti gravissimi, e manifesti inconvenienti.

Qual difficultà adunque può esservi, che se ciò fosse stato alla M. S. rappresentato, sarebbero parimente stati esclusi dall' esser intesi in questa causa? Ma essendosi esposto in generale di trovarsi la causa ivi introdotta, e di trattarsi dell' interesse de' Nobili del preteso Sedile; con supponersi Nobiltà, Piazza chiusa, e rigorosa Aggregazione; il Rescritto ottenuto non potrà giovar loro, ma è da sperarsi, che sarà per ridursi e' termini di giustizia; siccome istantemente se n' è con altro ricorso supplicata la Clemenza Reale.

Basterà certamente per ottenere tal giustizia, non altro considerare, che quelche fu colla propria voce da' Nobili istessi confessato al Re in Madrid, come si riferì nel Cap. 2. ciò è ch'essendosi data supplica al Re, in cui da' Nobili di Bitonto domandato si era, che le cause d'aggregazione del di loro asserito Sedile, si fussero trattate nella Ruota destinata da esso Re per le Cause de' Sedili di Napoli, e di Salerno; soggiunsero nell' ultimo ricorso: *Che dal Collaterale di Napoli non si era data osservanza alla Real Cedola ottenuta, sul motivo di non esservi in Bitonto altra nobiltà, che la comune, nè altre prerogative, che le generali.*

Basterà osservarsi il tenore della Capitolazione, in vigor della quale riserbansi le ragioni ad ogni Cittadino idoneo, e capace, d' abilitarsi ad esercitare gl' impieghi pubblici, e servir la Patria: stabilendosi a perpetua norma, che debba ascriversi nel libro della Città, ed in caso di controversia, debbia dichiararsi per giustizia, e l' Università essere soltanto intesa.

Basterà la confessione fatta da' Nobili medesimi nelle deposizioni, ch' essi fecero ne' giudizj compilati nel 1535. e 1596. in cui Marcantonio Scaraggi, Marin Ripa, Lonardo de Corneliis, Francesco Giannone, Ortensio Scaraggi, ed altri Nobili, dissero di non esservi stato giammai nella Città di Bitonto Sedile, *Piazza*, o Quartiere de' Nobili separato.

E basterà altresì esporre quelche dalla maggior parte de' Nobili dell' istessa Città parimen-
te

te fu confessato nel ricorso fatto nell' anno 1707. al Viceré, e Collaterale di quel tempo ne' precisi termini, con cui al presente supplicano gli zelanti Cittadini.

Ma questo non è tutto. Abbiam di vantaggio su di questo particolare la forza delle cose giudicate, o l'osservanza, come si vede da' processi, di cui la Parte istessa si avvale.

L'arresto della R. Camera dell' anno 1554. con cui alcune Famiglie straniere furono ammesse all' esercizio de' pubblici ufizj, ed al godimento degli onori, a forma delle altre Famiglie ascritte, sul solo motivo di portar come quelle i pesi comuni.

La sentenza del S. C. nel 1585. nella causa della Famiglia Gennao, ammessa a godere delle prerogative, e degl' onori, che godevano l' altre Famiglie nobili, con doversi ascrivere, o notar nel libro della Città, e sio d' eleggere gli Ufiziali della medesima, e di partecipar degl' impieghi, e nelle deliberazioni degli affari.

I decreti dello stesso Tribunale, con cui sono i pretesi Nobili stati più volte esclusi dal poter fare parte alcuna ne' consimili giudizj istituiti da' Dottori a titolo particolare della di loro dignità.

L'essersi in ogni tempo fino al presente trattati gli affari universali, unitamente da' Cittadini dell' uno e dell' altro Ceto ne' pubblici Parlamenti, ed essersi parimente esercitati da medesimi promiscuamente gli ufizj, e cariche pubbliche. E per l' opposto il non essersi da pretesi del Sedile fatta giammai alcuna aggregazione.

Sarà in fine sufficiente considerare che non essendosi giammai i Nobili congregati nel lor pre-
37 teso Sedile di *S. Anna* senza licenza de' Go-
vernatori locali, ciò fa vedere, che una tal radunanza
sia in se stessa una conventicola espressamente vietata. *L. conventicula* 15. *C. de Episc. & Cler. l.* 1. *ff. cujusque univer. nom. Tusch. concl.* 456. *lit. C. Mart. de jurisd. p.* 2. *cap.* 23. *num.* 5. *Sanfel. in prax. in addit. sect.* 16. *Oldrad. cons.* 65. *in fin.* : vietata inoltre, perche in luogo sacro in-
38 contra manifesta resistenza di legge. *Nam loca
sacra cum sint extra commercium, sine piaculo violari non possunt. Odd. in cap. ad hæc de Religios. domib. Idem in l.* 2. *ff. de relig. & sumpt. funer.*

Gregor. X. in cap. 2. *de imm. Eccl.* Cesseat in locis illis Universitatum, & societatum quarumlibet concilia, conciones, & publica parlamenta: *ubi Glossa notat dedisse causam huic Constitutioni abusus nonnullarum Universitatum Italiæ; addens ex Valer. Max. quod Cajus Consulatu Galliæ,*
39 *& Scipio Consulatu Corsicæ per Senatum privati
fuere, eo quo publica parlamenta faciebant in Templo. Imp. Dec. in l.* 3. *C. de iis, qui ad Eccl. confug. præcipit, ut in Ecclesiis, & in aliis venerabilibus locis*, nemo conclamationibus utatur: nemo moveat tumultum, aut impetum committat, vel conventicula collecta multitudine. *De Pont. de potestat. Proreg. tit. de div. provis. nu.* 11.

Per le quali ragioni essendo troppo chiara l'orrezione, e sorrezione della supplica sudetta porgiuta alla M. S. per parte delle Famiglie ascritte, per aver taciuto il vero stato della controversia, e la verità de' fatti, non dovrà giovar loro il Rescritto ottenuto su l' esposto di sola apparenza col dire, che essendo stata la Causa de' Graduati introdotta nel S. C. ivi la pendenza presente rimetter si debba, e sotto il pretesto altresì d' esservi l' interesse de' Nobili, a favor de' quali niuna ragione concorre. Quindi è, che tal di loro opposizione è unicamente diretta, come ognun vede, a ritardare a quella Città il pronto ristoro, che attende da sì necessaria Riforma.

Or le suppliche delle Famiglie ricorrenti restringonsi in domandar quello stesso, che non ha gran tempo domandarono le medesime zelanti Famiglie nobili. Ecco ciò, che quelle richiesero sul principio del Secol corrente al Viceré, e suo Collateral Consiglio, „ Ricorrono (dissero allora)
„ supplicando V. E. a restar servita ordinare, che
„ dette Capitolazioni debbano *ad unguem* osservar-
„ si, e massime coll' ugualianza de' voti dell'uno,
„ e l' altro Ceto. E perche c' è estinta qualche-
„ duna delle sudette loro Famiglie, possa farsi al-
„ tra elezione delle migliori, che vi saranno nel-
„ la Città, come ordinano detta Regie Capitola-
„ zioni, acciò l'elezioni possan farsi con osservare
„ le Regie Prammatiche per il triennio, e quinquen-
„ nio; ed acciò ne risulti la maggior gloria di
„ Dio, e l' utile del Pubblico, il sollievo de' Po-
„ veri, e la quiete di detta Città.

Quest' istesso si supplica in oggi, e con tanta maggior ragione, quanto più notabile è la mancanza delle Famiglie ascritte, e quanto è maggior la necessità di darvi riparo. Questo riparo è già risoluto; e risoluto da questo medesimo augusto Magistrato con una decisione, di cui non vi è la più giusta, nè la più prudente, come quella, che fu giudicata valevole per rimediar con prontezza a' consimili disordini della Città di Cotrone; e che, a ben considerarla, ella non fu decisione, ma una legge, ed un esempio, che in oggi è unico salutare espediente per liberare da una maggior oppressione la Città di Bitonto: senza differirne la provvidenza, sul motivo di dover procedere il S. C.

Quindi non possiamo non ricordare agl' integerrimi Supremi Senatori, che questo punto, su di cui oggi i pretesi Nobili fondano tutta la lor difesa, deriva dall' esperienza, che hanno dall' esito infelice delle passate contese: ben sapendo, che l' unione, che al presente vi è, può di facile dividersi, e non riuscir durevole; o perche annojate le Famiglie zelanti da' disagi della lite; o per lo svantaggio, ch' esse hanno del soccorso considerabile del pubblico peculio; o per altri accidenti: essi perciò si lusingano di potere in simil modo illuder le istanze, che ora si promuovono con ardore. Questo si è il maggior punto della controversia presente. Questo è il pensiero, che dee detestarsi, e che ben merita d'esser condannato. E queste immagini in fine rammentar facendoci dell' eccellenti parole, con cui Catone il Censore, al rapporto di *Tito Livio*, conchiuse un suo ragionamento al Senato Romano, in una Causa forsi di minor importanza di questa; fanno, che nell' istessa guisa supplichiamo i Signori della Real Camera: *Date frænos, nec sperate alios modum licentiæ facturos, nisi Vos faciatis.*

Nell' atto, che terminavasi la presente scrittura, si è dalla *Parte* presentata una copia d' atti formati in Collaterale nel 1670. tra quali si legge l' osservanza data ad una Cedola Reale spedita in Madrid ad istanza de' Nobili di Bitonto nel 1667., con cui si ordinò, che nelle Cause di reintegrazioni si fusse proceduto nel S. C. a Ruote giunte coll' intervento dell' Avvocato Fiscale, a forma che trattavansi le Cause de' Sedili di Napoli, Salerno, Trani, e d'altre Città privilegiate del Regno. La qual copia però non è intera; anzi nelle parti più essenziali mancante, e di cui, per tutte le diligenze usate, non trovasi l' originale, siccome attestasi dallo Scrivano successore.

Con tutto ciò, nè pur da un tal documento rin-

riuſcirà alla Parte di trar vantaggio, ar che i fatti ſonu al chiari, a ſi è fatto conoſcere, che per niun titolo può detta idea ſollenerſi. E quantunque più riſpoſte potrebbero darſi, conſiderando a partea parte il contenuto di detta Cedola, con farne vedere l'invalidità, a come per l'addietro hanno le Famiglie aſcritte meditato ſempre di ſorprendere col mezzo di rapproſentanze non vere la mente Reale, per così uſurparſi la prerogativa dal preteſo lor Sedile; ci contentiamo di eſporre agl'illuminatiſſimi Signori, che han da configliare S. M. il tenore di un altra Cedola Reale, che fu da' Graduati ottenuta, e colla quale la precedente Cedula reſtò rivocata.

Vedendo adunque i Graduati, cha in quel tempo erano in giudizio, come altrove ſi avvisò, di aver le ſuddette Famiglia ottenuta l'anzidetto Reſcritto nel 1667. fecero eſſi con ogni ſullecitudine immediato ricorſu alla Corte di Madrid, aſponendo le di loro chiare ragioni, a
40 viſta delle quali fu dichiarato, di non eſſere ſtata mente Reale di reſcrivere a pregiudizio di alcuno; ma che era ſua volontà, che le ſudette cauſe non ſi trattaſſero nella forma da' Nobili preteſa, e ciaſcheduna delle Parti conſeguiſſe la giuſtizia, che loro apparteneva. Giova perciò rapportare il tenore della Regia dichiarazione, colla ſupplica di detti Graduati, ch' è la ſeguente.

El Rey, y la Reyna Governera: Ill. D. Pedro d'Aragon Gentilombre de la Camara, del Conſeo de Guerra, Capitan de la Guarda Alemane, Virrey, Lugartenieute, y Capitan General del Reyno de Napole.: Por parte de los Doctores de la Ciudad de Bitonto en eſte Reyno ſe me ha preſentado el memorial del tenor, que ſe ſigue: Señora. Los Doctores de la Ciudad de Bitonto an el Reyuo de Napolea dicen, que deſde al año del mil ſey-
41 ciento, y diez, y nuove, que eſta introducido pleyto en el Conſejo de S. Clara, an el qual hau pedido, que deſde el año del mil quincientoa, y ſeſſenta, y cinco, que la dicha Ciudad obtenio dal Virrey, y Collateral Conſajo Reforma en la coſas do ſu govierno, aya un Capitulo aſpreſſo, en que ſe ordena, que todas las Familias de Nobles de a quel tiempo ſe aſcriviesſen en un libro, y que por lo adelante niugun pretendieſſe ſer admetjdo, ſin que primiero fueſſe declarado por via de juſticia, oyda la dicha Univerſitad. En virtud de dicho Capitulo eſtà pretendido da los Supplicantes, que ſe le ha da hazer complimiento de juſticia en lo tocante a ello; y aviendoſe formado el proceſſo an el Conſejo de S. Clara, riſultò de las provancas, que ſa hazieron, que los Supplicaotes, antes de la Riforma, y orden, governavan an dicha Ciudad como los de mas Nobles de ella, y aſſi miſmu, que los dichoa Nobles no tienen Nobleza ſeparatamente ny Sexiu a parte, como ſon Trani, Taranto, Leche, Barletta, Monopoli, y utras; y haver los Doctores gozado ſiempre todas las preminenciaa, comu los de mas Nobles de ella, como mas largamente conſta de dicho proceſſo, y en los Sexios; que ſe tienen, aya Nobleza ſeparada, no puede pretender nadia, que de juſticie aya de ſer declarado Noble, y ſolamente los que deſcenden de las Familias eſcriptaa de Nobles. Y entendo S. M. Catt. que ea in ſancta gloria, de la dicha verdad, fue ſervido de mandar con su Real Cedola de quatro de Jonio de mil ſeycientos, y quaranta, y uno, qua ſa ſuſpenda la execucion de las Reales ordenes dadas aſsi el año de mil, y ſeycientos, y quarenta, y uno, cuya tranſlado ſe preſſenta. Y ultimamente V. M. por su Real orden de veynte, y dos de Jullio del año del ſeſenta, y ſeys, quedo ſervida de mandar, que aſsi la dicha Cauſa, como las de mas ſe deſpachen por las dos Ruedas del Conſeju de S. Clara, come eſtà ordenado con los Sexios de la Ciudad de Napoles, que es tambien aſſiſta el Fiſcal, y que ſe haga relacion en Collateral. Y porque, comu eſtà riferido, en Bitonto non ay Sexio, ny Separacion alguna, como en la Ciudad de Napolea, que por gracia ſpecial ſe le concedio el Fiſcal, y Relacion en Gollateral; y no ſe puede, ny ſe debe entender con la dicha Ciudad de Bitonto, que no tiene las prerogativas de Napoles, no aviendo Sexio, ny Nobleza ſeparada, puea ſa junta la Nobleza con la Plebe promiſcuamente, y ſin diſtincion alguna. Por todu lo qual ſupplican a V. M. attentas las cauſas, y racones referidaa, ſe ſirva de hazerles merced de mandar, ſe execute lo ordenado en la dicha Real Cedola de quatro de Junio de mil ſeycientoa, y quarenta, y uno, en la qual ſe ſuſpende la execucion de las ordenes dadas antecedentes; y por lo que toca a la de 22. de Jullio 1666. las Supplicantes ſe alharan, que la dicha Cauſa ſe deſpacha per las dos Ruedas en el Conſeju de S. Clara ſin intervencion del Fiſcal, ny que ſe haga Relacion en Collateral; porque ſe obra, paraque no ſe determenaſſe la dicha Cauſa, como ha ſucedido haſta a hora, que en ello receviran particular merced: Y aviendo viſtu lo que lo Supplicantes repreſſentan, y ſupplican en el preinſerto memorial, Hè tenido por bien Incargaros, y mandaros, como lo hago, proveais, y deys la orden, que convenga, paraque la dichas Cauſas ſa vean, y determinen por dos Ruedas del Conſejo de S. Clara, ſin que de lu que ſa determinare ſa haga otro recurſu, que el que toca al miſmu Conſeju, que de mas de ſer conforme a juſticia: *paraque cadauno conſiga lo que por derecho lo toccary pertenecere, procede aſſi de mi voluntad:* La preſente reſto al preſentante: Dad. en Madrid a treze de Noviembra de mil, y ſeycientos, y ſetenta años. Yo la Reyna. Onteza Secret.

Adeſt Sigillum:

Una sì giuſta determinazione, ſiccome conferma, a dà vigore a quanto finora ſi è fondato, di non eſſervi giammai ſtata in Bitontu prerogativa di Nobiltà ſeparata; così deve ormai render perſuaſi i Nobili di Bitonto, che niun vantaggio poſſono ricavare dal Res. Scritto precedentemente ſpedito; il qual fu ſenza dubbio rivocato con queſt'ultima Cedola da Graduati ottenuta, uniforme alle coſe giudicate nell'iſteſſa Cauſa, o corriſpondente alla giuſtizia, che aſſiſte a' Cittadini di Bitonto, che non potranno reſtar pregiudicati, ſempreché non ſia da' Nobili giuſtificato di aver privilegio e grazia ſpeciale per detto Sedile; ed in conſeguenza non potranno pretendere, che le di loro Cauſe trattar ſi debbano coll'iſteſſe prerogative di rigoroſa aggregazione.

Che se vorrà opporſi, che la Cedola da' Nobili ottenuta, con cui ſi urdinò di trattarſi nel S. C. le cauſe di reintegrazioni a forma de' Sedili di Napoli, eſſendo ſtata eſecutoriata dal Collaterale, con eſſerſi inteſo il Procuratore de' Graduati, debba meritare la ſua eſecuzione; e cha per l'oppoſto non vedendo dato l' *Exequatur* alla riferita Cedola da' Gradoati ottenuta, queſta non ſia d'alcun vigore. Una tal oppoſizione avrà luogo, mentre per quel che riguarda l'iſpezione preſente, baſta di eſſerſi quella preſentata in tempo opportuno, di eſſerſi dal Viceré ri-

mes-

messa in Collaterale, di essersi destinato il Commissario, e notificata alla Parte, la quale per due anni continui diede tutte le possibili dilazioni, siccome dagl'istessi atti si ravvisa: sicchè finalmente per la morte de' Graduati collitiganti, la lite restò pendente; senza che possa dirsi, che la di loro istanza sia già perenta: essendo regola trita, che le istanze, che si danno nel Concistoro del Principe, non soggiacciono a simile eccezione; ed in conseguenza la rapportata Real dichiarazione ha sempre ritenuta, e ritiene tuttavia il suo vigore; maggiormente, ch' ella è una dichiarazione decisiva, che rivocò quel che fu ordinato colla precedente Cedola.

Tanto è vero, che dagli atti del S. C. osservasi, per confessione de Nobili medesimi, che
42 D Pietro di Fusco d'immortal memoria, dal quale facevansi allora le parti de' Graduati, si protestò con istanza, che volendosi spedir la causa, *s'intendessero riservate le ragioni, che a quelli competevano per la Reclamazione prodotta avverso il decreto del Collaterale, ed altresì per il Ricorso, ch' erasi fatto a S. M. Cattol. per l' istessa ragione fol.* . . Ond'è che la Cedola da' Nobili ottenuta restò senza effetto; nè fu per tal motivo registrata nella Real Cancelleria, *fol.*

Finalmente per raccogliere in poche parole tutta la Causa; se colle arti già divisate, e colle più studiate dilazioni a altre volte riuscito a' Nobili d'inviluppare con lungo litigio la chiarezza di tante ragioni, usando sì fatte ostilità alle Famiglie Cittadine, che se ne rendeau ben meritevoli: Al presente non riuscirà loro; poichè nel caso, che trattiamo, cessa ogni contesa, e svanisce altresì il vano apparato dell'eccezione declinatoria, a cui unicamente si appigliano per isfuggire la giudicatura, e l'autorità di questo Supremo Senato col pretesto, che non sia egli Giudice competente a riguardo del di loro favoloso Sedile; essendoche ella è tutta chiara la differenza, che vi è tra la causa de' Graduati introdotta in Consiglio, la qual fu promossa a titolo della di lor dignità, e per proprio privato lor merito, e quel ch'è più, in tempo che il numero della Famiglie era pieno, e la Città men numerosa di popolo; e pure il S. C. dichiarò, che niuna azione a' Nobili competea di opporsi; e tra la causa presente, e di ragion pubblica riguardante i gravi bisogni, e lo stato rovinoso della Città, che per ogni dritto esigge la Riforma di un governo, che già si è conosciuto, quanto sia dispotico, e da ogni legge abborrito. Or qual equità potrà mai permettere, che pochissime Famiglie si perpetuino nell'appropriamento del pubblico peculio, e nel disporre degli Officj con assoluto dominio; e con escluderne gli altri, alla i pesi pubblici sopportano? e che hanno un merito ben distinto, se non per altro per una fedele insistenza piena di zelo, e di amore per lo sollievo de' poveri, e per lo servigio della Patria, ch' essi mirano con dolore ridotta all'estremo delle angustie. Sperano adunque i Cittadini zelanti, che debban riempirsi i suddetti Ceti, surrogandosi altre Famiglie in luogo dell'estinte, e con vedersi abolita la forma scandalosa di quel Governo coll'autorità suprema di quello Augusto Magistrato, a cui è principalmente raccomandata la protezione, e difesa delle Università in simil guisa oppresse, e malmenate.

Napoli 30. Gennajo 1741.

48 ✠ Ad rem faciunt, quæ per Regem Carolum fuerant præscripta sub die 1. mensis Augusti ann. 1738. quoad decisiones causarum reintegrationum ad sedilia nobilia hujus civitatis, videlicet: *Haviendo el Rey resuelto que en todas las causas de Reintegracion de familias a los honores, y prerogativas de los Sediles, y Plazas nobiles de esta Ciudad, las quales, en vigor de Reales cartas del difunto Rey D. Carlos Segundo se deven tratar a Ruedas Juntas en el S. C. con el intervento de un Abogado Fiscal, y voto del Collateral, y de otro Tribunal a eleccion de su Magestad, se voten de oy en adelante en lugar de el suprimido Collateral, ante a los quatro Cavos de Ruedas del mismo S. C., los quales viene S. Magestad con esta Real orden a disputar con resolucion particular independientemente de la calidad de miembros de la Camera de S. Clara. Me ha mandado S. Magestad prevenirlo a V. S. para que disponga, que en lo venidero assi se execute. Dios guarde a V. S. muchos annos como deseo. Palacio a 1. Agostos 1738. D. Bernardo Tanucci. Senor Presidente del S. C.*

Consonat alterum ejusdem Regis Caroli rescriptum ad petitionem hujus fidelissimæ Civitatis, videlicet: Item da alcuni anni a questa parte si sono svegliati moltissimi a pretendere la reintegrazione de' nobili Sedili di questa Città, e per lo più delle volte, dopo il corso di cento anni, in cui per antichità del tempo, si ritrova dispersa la memoria di quelle notizie, e di quei documenti che possono conferire all'esclusione di chi viene a pretendere; e con ciò riesce facile al pretensore di ottenere ciò che in altro tempo gli sarebbe riuscito difficile. Pertanto a fine di ovviare a simigliante pregiudizio; supplicano la M. V. ordinare per grazia speciale, che doppo il corso di cento anni non sia lecito a persona alcuna di pretendere reintegrazione ne' sedili sudetti, e s'intenda prescritto non solo il modo di agire, ma anche l'azione stessa, *sublato quocumque in contrarium usu*, di modo che non possa colui, che dopo cent'anni viene a pretendere, essere affatto inteso, nè in qualsisia maniera, o per qualunque caso, o causa abilitato; *& ad majorem gratiæ cumulum*, ordinare che in tutte quelle cause di reintegrazione che saranno decise infra li cento anni, conforme la propina a Ministri del S. C. si paga da coloro, che vengono a pretendere, allorchè ottengono, così ugualmente la propina, o sia jus sententiæ debbasi pagare dalla piazza, e quante volte guadagnerà la causa in esclusione del pretensore.

Cui petitioni, annuit Rex Carolus sequenti modo videlicet: *Volumus eos petere in posterum minime posse, se cujumque genus nobilitati Sedilium Neapolitanorum restitui, quorum Pater, aut Avus, aut Proavus, aliusque ascendens paternus centum retrorsum annis nobilitate illa usi non fuerint. Id vero quod ita constituimus ad una sedilia Neapolitanæ Nobilitatis volumus pertinere, non ad alia nobilitatis jura, neque ad judicia jam cœpta.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXXVIII.

De Casibus, in quibus non potest declinari forum.

SUMMARIUM.

1 *Contumaces non possunt opponere fori declinatoriam.*
2 *Nec in Curiis Baronalibus, & ratio.*
3 *Etiam in causis, pro quibus est contumax.*
4 *Forus non declinatur, quando Baro habet privilegium contra viduas &c.*
5 *Officiales Baronis procedunt etiam electione facta.*
6 *Citatus ad recognoscendam apocam, forum non declinat.*
7 *Recognitione secuta, causa remittitur.*
✠ 8 *Causæ, in quibus Clerici non possunt declinare forum, enucleantur.*

AD *num. 1. Riccii* adde contumaces opponentes fori declinatoriam audiri non debere, etiam in Curiis Baronalibus, quia contumacia

1 dat

1 dat jurisdictionem Judici, aliter incompetenti,
in sui præjudicium. Sarn. *prax. crim. cap.* 26.
2 *num.* 7. Bosl. *in prax. crim. de for. compet. num.* 79.
& 82. Thesaur. *dec.* 265. *num.* 2. Ursill. *ad Afflict. dec.* 133. *num.* 3. Capiblanc. *de Baron. pragm.*
8. *par.* 2. *num.* 82. De Franch. *dec.* 417. Merlin.
controv. forens. cap. 14. *num* 8. *cent.* 1. Giurba *cons.*
48. Pellegr. *prax. crim. part.* 4. *sect.* 7. *num.* 31.
pen. de Angel. *de Official. Baron.* 178. *num.* 1. Caball. *cas.* 162. Bajard. *ad Clar. qu.* 57. *num.* 24. *&c.*
Hæc conclusio vera est etiam in causis, pro
3 quibus est contumax. De Franch. *dec.* 271. *&*
decis. 417. *n.* 1. Sanfel. *prax. judic. sect* 37. *n.* 8.
Forus declinari non potest per viam electio-
4 nis, quando Baro habet privilegium contra viduas, & pupillos cum delegatione L. *unic.* C.
de quando Imper., quo casu electione non obstan-
5 te Baronis Officiales procedere possunt, & Regia Tribunalia ad eosdem causam remittere. Afflict. in *Const. Regni, statuimus n.* 15. De Franch.
cum de Luca in *dec.* 187. Rebuff. *in Const. Gall.*
de sent. prov. artic. 3. *gloss. n.* 1.
Fori declinatoria locum non habet, quando
quis citatur ad recognoscendam apocam, quia
6 recognitio fieri debet in foro actoris, non obstante hujusmodi exceptione. Calà *de modo articul. gloss.* 1. *num.* 86. Caravit. *in Rit.* 54. *num.* 2.
Novar. *de elect. for. par.* 1. *quæst* 16. Muscatell.
gloss. competens, *num.* 89. Sed sequuta jam apo-
7 cæ recognitione, causa remittitur ad Judicem
declinatoriam fori opponentis. Manson. *de caus.*
execut. qu. 5. *concl.* 2. *num.* 44.
8 ✠ Remanet nunc videndum, quibus in causis clerici forum laicum declinare non possunt.
Causæ inprimis feudales clericorum feuda secularia possidentium in Regia Camera Summariæ,
vel S. R. C., quotiens nullum controvertatur interesse fisci, passim examinari ac dirimi,
pro comperto est. 2, Quæstiones omnes de adipiscenda vel retinenda hereditate, bonorumque
possessione inter competitores clericos incidentes,
non minus ex testamentorum vitiis ac nullitatibus, quam ex controversiis agnatorum cognatorumque gradibus, necnon de solvendis legatis,
vel aere alieno, Judex laicus cognoscit; quapropter stilus inolevit adjiciendi clausulam illam
salvo jure cujuslibet in judicio tam universali, quam particulari in præambulis clericorum, decretisque dantibus bonorum possessionem. 3, Rem litigiosam a Judice laico alienari prohibitam si
clericus acceperit, coram eodem Judice, qui alienationem inhibuit, cogitur jura experiri sua; neo
non pro controbannis, rebusque suis, regiis vectigalibus obnoxiis. 4. Quotiens clericorum servi,
vel pecora damnum fecerint, ad ejusdem emendationem per laicum Magistratum compelli solere tradunt Doctores relati a Grammatico *cons.*
102. 5. Evenit plerunque ut actoris personam
vel directe, vel indirecte in foro laico clericus
substinere cogatur; quapropter in judicio diffamationis, novi operis nunciationis, juris congrui, laudationis in auctorem, capitulorum regni,
incepti semel judicii secularis sive a se, sive
ab eo, cujus personam gerit, forum declinare
non valet. Videsis clariss. D. Carol. Gagliard.
instit. Canonic. tom. 3. *tit.* 6.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XXXIX.

De Exceptione contra Minorem.

SUMMARIUM.

1 *Agens contra minorem cautus esse debet ut ei curator detur.*
2 *Formula provisionum M. C. V. pro Curatore dando in partibus.*
3 *Formula instantiæ.*
4 *Formula decreti.*
5 *Relationis notificationis factæ in partibus.*
6 *Formula nominationis Curatoris penes acta.*
7 *Formula subscriptionis authenticæ Regii Notarii.*

QUando minor, contra quem actio aliqua intentatur, nec tutorem, nec curatorem habet,
actor ne nullum instruat processum, ante omnia
1 petere debet, minori curatorem dari, cum quo
legitime procedi possit, prout ex sequentibus formulis videbis. E.G.

CAROLUS DEI GRATIA, &c.

D. Aloysius Sanseverino Princeps Bisiniani,
ac in præsenti Regno Magnus Magister Justitia-
2 rius, Regens & Judices M. C. V. Quibusvis
Alguzeriis, & servientibus tam dictæ M. C.,
quam aliarum quarumvis Curiarum, & locorum
ad infrascriptam instantiam requirendis significamus, qualiter in causa vertente in hac M. C.
inter Clericum conjugatum Josephum Balbi, Catharinam, & Theresiam Grosso ex una parte,
& Augustinum, Theresiam, & Annam Romanelli ex altera fuit coram Nobis, & dicta
M. C. exhibita, & præsentata comparitio tenoris sequentis, v3. Nella G. C. della Vicaria
comparono Giuseppe Balbi, Catarina, e Teresa Grosso della Rocca Gloriosa, e dicono, che
nella causa, che tengono contro Agostino, Teresa, ed Anna Romaniello sopra la rilassazione
della vigna, e frutti percepiti dalli detti Ro-
3 maniello nominata il Motojo, come dagl'atti,
&c. perchè è pervenuto a notizia de'comparenti, che la predetta Anna Romaniello sia minore d'età, e dovendo perciò darsi Curatore alla
medesima, affinchè possa procedersi legittimamente nella causa suddetta. Per tanto fanno
istanza ordinarsi alla detta Anna, che subito
nomini il Curatore, affinchè possa poi confirmarsi da essa G.C., e così dicono, e fanno istanza, e fra tanto sospendersi il termine impartito
nella causa suddetta, &c. con spedirsene le debite provisioni, &c. illo, &c. salvis, &c. Qua
comparitione per Nos visa, fuit interpositum
4 decretum tenoris sequentis, v3. Die 10. mensis Decembris 1730. Neap. Per subscriptum
Dominum Judicem M. C. Vic. causæ Commissarium, visis actis, ac supradicta comparitione,
fuit provisum, & decretum, quod supradicta
magnif. Anna Romaniello infra dies quatuor nominet ejus Curatorem in Curia Terræ Roccæ
5 Gloriosæ, & coram Gubernatore ad ejus electionem; qua nominatione facta, Curia prædicta una cum præsentibus ad Nos clausa, & sigillata transmittat in subscripta Banca ad finem
providendi, aliàs dicto termino elapso, & non
nominato dicto Curatore, providebitur super petitis per ipsam M. C. hoc suum, & expediantur
provisiones: Garofalo: Bologninus Actorum
Magister: Barberius Scriba. Prout in dicto decreto continetur, pro cujus exequutione instati
fuimus præsentes expediri provisiones. Ideo Vobis ut supra jam dicimus, committimus, &
mandamus, quatenus receptis præsentibus ad
omnem instantiam, & requisitionem magnificorum comparentium, sive &c. Supradictum præinsertum decretum, omniaque, & singula in eo
contenta intimetis, & notificetis partibus ex
adverso principalibus, ut de eo, & contentis in
eo plenam notitiam habeant, ne in futurum
ignorantiæ causam allegare valeant, ipsosque citatis, & refaratis in forma, alias, &c. Datum
Neap. die 20, mensis Decembris 1730.

Xaverius Garofalo &c.
Joseph Bologninus.
Joseph Barberius Scriba.

Die trigesima mensis Januarii 1731. Roccæ
Gloriosæ Franciscus Vallallo ordinarius serviens

Baronalis Curiæ Terræ prædictæ cum juramento retulit mihi infrascripto Actuario ee hodie prædicto die notificasse retroscripta omnia Annæ Romaniello persooaliter, relicta copis, præseotibus pro Testibos Dominico Cavaliero, & Marco di Honofrio, & in fidem &c.

Agnellus detto Actorum Magister &c.

Dia octava mensia Februarii 1731. Roccæ Gloriosæ, & coram Domino Gubernatore; Personaliter penes acta præsentis causæ constituta Anna Romaniello dictæ Terræ Roccæ Gloriosæ, quæ non vi, dolo, &c. sed sponta &c. pro exequutione retroscriptarum literarum Provisio-
6 nalium nominavit, & elegit in suum Curatorem litis supra enunciatæ, & in eadem M.C.V. vertente magnificum Vitum Grippo ejus Avunculum Terræ prædictæ præsentem, & onus dictæ Coratelæ acceptsotem, & pioinde juraverunt in forma.

✠ *Segno di Croce di Anna Romaniello, quale nomina, ut sup.*

Io Not. Antonio Vito Grippo accetto come di sopra.

Io Giacinta Grosso sono Test.

Io Filippo Balbi sono Test.

D. Jacobus Candia &c.

Aguellos Detto Actor. Mag.

Fo fede io Notar Geronimo de Curtia della Terra di Rocca Gloriosa in Provincia di Salerno, come la soddetta elezione di Curatela è stata scritta, & sottoscritta dal suddetto Aoiello detto Attuario della suddetta Baronal Corte di Rocca, e parimente quella è stata sottoscritta, & firmata dal Dottor Signor Giacomo Candia Governatore della medesima Corte, & in fede, rogato, & richiesto ne l'ho signato col mio propio suggello, che in omnibus ut sopra &c.

Adest signom.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XL.

De Exceptione legitimationis personæ.

1. *Legitimatio personæ ordinari debet per Judicem etiam ex officio.*
2. *In omni judicio facienda est.*
3. *Petitionis hereditatis lite pendente, neuter molestare potest debitores.*
4. *Hæc locum habent etiam in judicio particulari.*
5. *Emphiteuta cogi non potest ad Canonum solutionem pendente judicio Dominii.*
6. *Decis. Rovit. adducitur.*
7. *In concursu creditorum legitimatio facienda est in principio.*
8. *Tutor agens legitimationem exhibere tenetur, sed acta facta non sunt nulla, si a Rea non apponatur.*
9. *In hac Civitate sufficit, quod ostendat Bancam, & Scribam.*
10. *Procurationis mandata deficiente, acta sunt nulla.*
11. *Sed quomoda reconvalescere possint?*

EXceptio legitimationis personæ non requirit Partis oppositionem, sed Judex ex officio illum, qui huic exceptioni non adimplavit, re-
1 pellere debet. *Cap. causam 9. de judic.* Decian. Menoch. *penes Virgil. de legit. Pers. nu. 18. & seqq.* Cancer. *part. 2. cap. 14. nn. 62.* Carleval. *de judic. tom. tit. 2. disp. 4. nu. 23.*

Legitimatio personæ est necessarium requisitum
2 in quolibet judicio, cujus defectus impræscriptibilem oullitatem producit, tamquam unam ea tribus, *jurisdictionis, mandati, & legitimationis personæ. L. si bonæ fidei 49. ff. de petit. hered.* ubi decernitur, quod pendente judicio peti-
3 tionis hereditatis inter duos, neuter loteres debitores hereditatis molestare potest, nisi actio esset *tempore peritura*, aut præscribi posset, quo casu litis contestatio permitteretur, ut perpetuetur actio, aut debitor vergeret ad inopiam.

Hæc locum habent non solum in judicio uni-
4 versali, sed etiam in judicio particulari, quia debitor duorum judiciorum oneri subiacere non debet, uni ad instantiam petitoris, alteri Possessoris. Bald. *in l. Lucius Titius ff. fam. hercisc.* Bocr. *decis. 109.* Franch. *596. ibique de Luca.* Sic Emphyteuta cogi nequit ad caoonum solu-
5 tionem, pendente judicio inter duos de dominio contendentes. Cordub. *de caus. privileg. ob non solutionem canon. limit. 23.*

Idem scribunt Rovit *deci. 5.* & Andreol. *con-*
6 *trov. 130. in fin.* ibi: *Postremò aptime facit, quia illa controversia inter uxorem, & filios heredes mariti aperatur, ut interim debitar census non possit molestari, nisi prius hoc benè discusso, alias enim posset gravari duplici solutione.* In judicio concursus creditorum legitimatio personæ illicò fieri
7 debet per creditorem, quia hoc judicium est executivom. Reg. de Rosa *prax. civil. decret. cap. 1. nu. 91.*

Tutor agens solemnia ab ipso coofacta exhibere tenetur, sed nisi præsentaverit, & a Reo
8 proposita foerit hæc exceptio, acta facta non sunt nulla, si tempore oppositioois jam contesta erant; sufficit enim ut illa exhibeat intra terminum petitum, & a Judice concessum. *Rit. M.C.Vic. 294.*

In hac Civitate satis est, quod ostendat Ban-
9 cam, Scribam, sive Notarium, ubi præfata solemnia reperiuntur. Ursill. *ad Afflict. decis. 476. nu. 5.*

Ad *num. 6.* Ricc. adde, quod deficiente procurationis mandato, acta facta a Procuratore sunt
10 oulla, quia deficeret principalis consensus, qui omni *jura* requiritur, & sine qoo præjudicari noo potest principali. L. *in causæ cognitione 27 §. 1. de Procurator. L. licet. 24. & argum. text. in L. si procurator. C. eod. tit.*

Sed si antequam de nullitate diceretur, adveniat mandatum, & ratihabitio principalis, acta sunt valida, quia ratihabitio retrotrahitor, &
11 æquatur mandato. *L. vero §. fin. ff de solut. L. si fundus §. si nesciente ff de pignor L. si pupilli 6. item quæritur ff. de negot. gest. &c.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. XLI.

De Praxi dandi Curatorem Absenti.

1. *Absentes a quolibet excusari possunt.*
2. *Verba textus transcribuntur.*
3. *Absentibus quomodo detur Curator?*
4. *Dari potest etiam ex officio, & quando.*
5. *An præstet cautionem.*
6. *Absentis Curator differt ab illo patrimonii.*
7. *Differentia enucleatur.*
8. *Absentis Creditores petere possunt liquidationem legitimæ, aut vinculorum solutionem.*
9. *In his Judices M.C.V. non procedunt absque commissione.*
10. & 11. *Legitimæ liquidationis pendentes termino an possint fieri liberationes? Et quomodo, attenta Reg. Constitutione.*

Duo capitula dictæ Reg. Constitut. transcribuntur eod.

ABsentes in judicio a quolibet excusari possunt & defendi, a Judice quoque adiuvandi. L.
1. *servum quoque 33. §. si ex contrario, ff de procurat.* ibi: *publicè utile est, absentes a quibuscumque defendi. Et L. hoc edictum ff. de negot. gest.* ibi: *Hoc edictum necessarium est, quoniam magna utili-*
2. *tas absentium versatur, ne indefensi rerum possessionem, aut venditionem patiantur, vel pignoris distractionem, vel pœnæ committendæ actionem, vel injuria rem suam amittant.*

Quan-

Quando cum absente agendum est, citato per
edictum, & capta summaria informatione de
3 absentia, datur Curator. *L. ab hostibus* 12. §. *ego
autem ff. quibus ex cauf. major.* L. *cum cognatos* C.
de captiv. & post lim. reverf. Altimar. *tract. de
nullitat. sentent. rubr.* 11. *qu.* 32. *num.* 56.

Imo ex officio bonis absentis dari potest cura-
4 tor, quando dissipantur, *gloss. L.* 2. *v. adeatur ff.
de Curatore bonis dando*, Menoch. *de arbitr. judic.
lib.* 2. *cap.* 2. *casu* 250. *num.* 20. Angel. *cons.* 130.
Gozad. *cons.* 68.

Nonnulli volunt, Curatorem absenti datum
cautionem præstare debere, instar Tutorum. *L.
5 cognatos*. C. *de captiv. & postlim. reverf.* Menoch.
de arbitrar. jud. cap. 240. *nu.* 25. Gratian. *cap.* 225.
nu. 35.

Curator datus absenti differt ab illo dato pa-
trimonio decocto; hic enim non administrat abs-
que judiciaria auctoritate, cautionem non præ-
6 stat, non exigit, æs alienum non solvit, & ita
omnia Judex facit, ut tantum pro actorum le-
gitimatione interveniat: Sed Curator absenti da-
tus, omnia ea, quæ Tutor facit, efficere po-
test, res tempore perituras, imo & non peritu-
ras, si grave æs alienum urgeat, alienare po-
test, & quando de debito liquido constat, po-
7 test dare bona in solutum, & principalis cura
Curatoris absenti data est ejus bonorum conser-
vatio. Menoch. *de arbitr. Jud. d. cap.* 220. *n.* 26.
& nu. 78.

§. V.

Per la Vicaria Civile.

XXIV. Vogliamo, che nelle cause di liqui-
dazione di legittima, o di disvincolo non pos-
sano i Giudici procedere senza commessa, e fat-
9 ta la commessa in una Ruota non possa passare
nell' altra.

XXV. In oltre nelle cause di liquidazione
di legitima da detraersi da fedecommesso, penden-
te il termine *super liquidatione*, non si possa far
10 liberazione al legittimario, se non udite le par-
ti, e per una volta *tantùm* di quantità determi-
nanda per M.C., da confermarli del S. C. sen-
za però il *jus sententiæ*; qual liberaziona non
possa eseguirsi, se non sarà registrata dal Segre-
tario nel libro del Registro; e cha la liquida-
11 ziona debba farsi tra lo spazio di un' anno,
altrimenti non possa farsi al legitimario altra
liberazione.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XLII.

De Praxi dandi Curatorem hereditati jacenti.

1. *Curatori hereditatis jacentis tempora non currunt.*
2. *Ratio.*
3. *Dari potest Curator etiam debitor, vel Creditor.*
4. *Hereditas jacens complere potest præscriptionem inceptam a defuncto.*
5. *Præscriptio cœpta contra defunctum perficitur contra hereditatem.*
6. *Ratio.*
7. *Quando hæc locum habeant, & in quibus rebus.*
8. *Usucapio incipi potest contra hereditatem jacentem.*
9. *Præscriptio cessat, ubi cessat negligentia.*
10. *Hereditas jacens repræsentat personam defuncti, non heredis.*
11. *Decreti interpositi cum possessore fideicommissi, vel majoratus nullum remedium producitur attenta Regli Constit.*
12. *Adducitur capitulum dict. Reg. Const.*
13. *Decretum declarans substitutionem esse extinctam junctis aulis interponi debet ex ead. Reg. Const.*
14. *Transcribitur cap. d. Reg. Const.*

AD *num.* 10. *&* 11. Ricc. adde Curatori heredi-
tatis jacentis tempora non currere. Capyc. latr.
1 *dec.* 9. *num.* 11. *lib.* 1. Petra in *Rit. M. C. V.* 71. *e.*
8. Et rationem assignat Staib. jun. *resol.* 176. *n.*
23., quia cursus termini non incipit ab heredi-
2 tate jacente, sed ab herede cum Rovit. *dec.* 41.
num. 2.

Curator hereditati jacenti dari potest etiam
debitor, vel creditor, ex *text. in l. debitor, ff. de
negot. gest.* Roman. *singul.* 131. & alii penes Reg.
Petra *in Rit. M. C. V.* 291. *nu.* 26. ubi remissivè
3 proponit, an detur Curator hereditati jacenti,
instituto herede sub conditione casuali? Rot. Rom.
part. 1. *dec.* 40. *&* 42. *Rubei*. Et an plus juris
habeat hujusmodi Curator datus, quam consti-
tutus bonis absentis, & in quo? Faber *in Cod.
lib.* 5. *tit.* 40. *defin.* 11.

Hereditas jacens an possit contra alium præ-
scribere? Reg. de Marin. *resol. lib.* 1. *cap.* 164.
dissertè examinat quæstionem, & concludit here-
4 ditatem jacentem complere posse præscriptionem
inceptam a defuncto, ex *text. in L. cœptam ff. de
usucap.* Et e contra cœpta contra defunctum, be-
nè perficitur contra hereditatem jacentem, sed
non cœpta, incipi non potest cum hereditate ja-
5 cente; Et ratio est, quia quum in præscriptio-
ne legitima utraque possessio requiratur, natura-
lis videlicet, quæ corporalis est, & civilis, quæ
in animo consistit, ita ut naturalis dicatur esse
6 in homine, & civilis in animo hominis, here-
ditas jacens quum animum non habeat, civiliter
possidere non potest.

Hæc autem idem De Marin. *loc. cit.* scribit,
locum habere in rebus corporalibus, non autem
7 in incorporalibus, puta quando de actione aliqua
præscribenda agerstur, *num.* 12. 13. *& seqq.*, cum
Rodoer. & de Luc.

Usucapionem tamen rectè inchoari posse con-
tra hereditatem jacentem, eam enim non in o-
8 dium negligentiæ, sed possidentis favore intro-
ductam esse scribit Jo: Leonard. Rodoer. *ad de
Marin. d. cap.* 164. *nu.* 1.

Ubicumque cessat negligentia in petendo, quæ
est causa præscriptionis, cessat & eadem præscri-
ptio. Guid. Pap. *dec.* 416. *num.* 2. Surd. *decis.* 5.
9 *num.* 1. Facchin. *contr. jur. lib.* 1. *cap.* 65. Cancer.
var. resol. lib. 1. *cap.* 15. *n.* 26. *&c.*

Quando hereditati jacenti datus est Curator
videtur adita. Bald. *cons.* 48. *in fin. lib.* 1. Rot.
Rom. *part.* 6. *rec. dec.* 458. *num.* 10. Verum po-
10 tius personam defuncti, quam heredis jacens
hereditas representat. Carolus Ant. de Luc. *tract.
de pluralit. cap.* 138.

11 In hereditate ut plurimum majoratus, & fidei-
commissa extare solent, abs re idcirco alienum
non est, quæ ultima Regalis Constitutio *diei* 18
Marti 1738. decernit recensere, quod videlicet
decreto interposito cum possessore nullum reme-
dium produci posse per Curatorem, v3.

§. I.

XXIX. *Nelle cause di majorato, e fedecommesso
essendosi interposto il decreto, o sentenza col Possessore
12 del majorato, e Fedecommesso senza collusione coll'
Avversario, non possa il Curatore portare rimedio al-
cuno, rimettendosi all' arbitrio del Tribunale il ve-
dere, se vi sia stata, e nò collusione.*

Decretum declarans substitutionem esse extin-
13 ctam interponi debet cum unione Aularum, nec
exigi potest jus sententiæ, ex dispositione ejus-
dem Reg. Constit. §. v. nu. xxvi. v3.

XXVI. *Il decreto, che si fa dalla G. C. della Vi-
caria, con cui si dice:* Substitutionem esse extinctam
14 *non si possa interporre, se non a due Ruote, nella ma-
niera, che vien prescritto nella Prammatica sotto il tito-
lo*, de vinculis non tollendis: *ed in questo sol caso con-
fermandosi il decreto dal S. R. C., non si possa esiggere
jus sententiæ.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. XLIII.

De Cessionasio, filiis, & aliis, qui sine consensu alterius agere non possunt.

1. *Cessionarius comprehenditur sub assensu pro heredibus quibuscumque.*
2. *Cessionario bandisi an obstet exceptio bandi cedentis?*
3. *Distinctia.*
4. *Cessionarius Neapolitanus trahit.*
5. *Filiifam absque Patris consensu possunt accusare, & se defendere in criminalibus.*
6. *Praxis.*
7. *Patris consensus ubi requiritur, quando præstandus sit?*
8. *Cessione facta duobus insolidum nominir debitoris quis præferatur?* (✠)
9. *An tertius solvens babita cessione, concurrat in pari gradu cum cedente?*
10. *Cessio jurium quando intelligatur de sterilibus?*
11. *In quibus casibus præferatur cessionarius?*
12. *Cedens censum an censeatur promittere exigibilem?*
13. *In paritate cedentis, & cessionarii quid?*

SUb *num.* 2. Ricc. observs, cessionarium compre-
hendi etiam sub assensu pro heredibus, & qui-
buscumque successoribus concesso, quia compre-
1 hendit etiam particulares successores. Petra *in Rit.*
M. C. V. 241. *num.* 23.

Cessionario Banditi numquid obstet exceptio han-
di in personam cedentis? Distinguendum est, an
2 cessio sit ex causa onerosa, vel ex causa lucrativa;
Si ex causa lucrative, ob actionem quærendam,
quia dolo non caret, sicut nocet cedenti, ita pari-
3 ter cessionario; sed si fuerit ea causa onerosa ab-
sque ullo simulationis, dolive vitio, non nocet
cessionario exceptio, quæ personam tantum ban-
diti concernit, & sic Cessionarius Neapolitanus
trahit non obstante, quod principalis cedens hoc
4 non habet privilegium; actio enim, quæ inutilis
est cedenti, utilis est cessionario. Bald. *in l. fin. C.*
de jur. dot. Soccin. *cons* 264. *num.* 12. *lib.* 2. Ursill.
ad Afflict decis. 74. *num.* 1.

Filius familias absque Patris consensu potest ac-
cusare, & se defendere in criminalibus, præcipuè
5 in publicis delictis, pro quibus omnes DD. con-
sentiunt. De Franch. *decis.* 100. *num.* 6. & 7.
Bajard. *ad Clar. qu.* 14. *num.* 38. Sed Fatinae *de*
accusat. qu. 12. *num* 10. subjungit, in praxi ser-
6 vari hanc licentiam accusandi, & se defendendi
absque patris consensu tum in publicis, tum in
privatis delictis. Petr. *in Rit. M. C. V.* 201. *n.* 7.

Ubi consensus Patris requiritur, hic præstandus
est in litis contestatione, vel ante, alias processus
7 antea factus nullus erit, nec ratificatur, quicquid
in contrarium senserit de Marin. *ad Revert. decis.*
200. & 212. non obstante, quod jure alteri parti
quæsito per ratihabitionem præjudicari non potest.
L. quod ergo, ubi Angel. *ff. de his, qui not. infam.*
Paul. *in L. si quis mihi bona §. jussum ff. de acquir,*
hered. Pisanell. *ad Afflict. decis.* 180. *num.*

✠ 8 Notissimi juris est, quod si quis jura sua duo-
bus, vel pluribus cesserit, is, in quem prima cessio
facta est, ceteris præfertur in burgensaticis, *l. non*
quocumque §. qui Gajum ff. de legatis 1., cedens enim
jura sua nequit dein eadem alteri cedere, quum
cessio in incorporalibus habeat vim traditionis,
Bald. *cons.* 216. *nu.* 2. In feudalibus aliter distin-
guitur, nam si creditor cum assensu super feudo
cedit jura sua duobus in solidum, is, qui primo
loco habuit assensum, præfertur ei, qui prior fuit
in cessione, sed posterior in assensu, de Franchis
dec. 75., ibique Addentes.

9 Quid si per cedentem simplex pactum appona-
tur, quod cessio cedenti non officiat, neque dire-
cte, neque indirecte, & non aliter, nec alio
modo, omissis expressis verbis, *neque in concur-*
su; an tertius solvens habita cessione, concur-
rat in pari gradu cum cedente? Affirmativam
sententiam defendit Thor. in *ver. graduari in*
supplem., quia cedens non afficitur damno, cum
acceperit ab eo partem crediti, & pactum illud,
quod non officiat cedenti neque directe, neque
indirecte intelligi potest, ut cessionarius non
præferatur cedenti, non autem ut insimul non
concurrant, quia tunc noceret cessio, & ita ju-
dicatum refert cit. Author. *l. c.*

10 Ulterius dubitatur, an præfata clausula ope-
retur in cessione, ut censeantur translata in ces-
sionarium jura sterilia, & infructifera, & reser-
vata penes cedentem jura fæcunda, & fructife-
ra? Et distinguere oportet, an cessio fiat ex ne-
cessitate, ut fidejussori, vel ex æquitate, ut pos-
sessori, vel tertio solventi. Primo casu cedens
facit sibi æqualem cessionarium; secundo casu
cedens non censetur cedere contra seipsum, nec
tenetur sibi facere æqualem; quod secus est, quan-
do tertius solvit cum pacto de subintrando in ce-
dentis locum, & creditor habita scientia cedit,
& non se opponit, Staiban. *observ. ad ref.* 130. *n.*
99. Rovit. *cons* 57.

11 Inspiciendi veniunt casus, in quibus præfe-
rendus sit cessionarius; & quidem indubitati ju-
ris est præferri, quotiens cedens promisit nomen
idoneum, & solvendo, quia residuum, quod re-
manet penes ipsum, manet affectum pro securi-
tate cessionarii, Salgad. in *laber. cred.* 3. *p. §. unic.*
Olea *de cess. jur. tit.* 6. *qu.* 8 *num.* 24. Idem est
si promiserit evictionem juris, & facti; nam per
evictionem juris censetur promittere verum de-
bitorem, & per evictionem facti esse solvendo,
l. si plus in fin. de evict. Giurb. *dec.* 117., Cenc.
de censib. qu. 72. *num.* 25.

12 Postremo in cessione census tenetur cedens de
bonitate intrinseca, & realitate crediti; quamo-
brem deficientibus bonis, super quibus dicatur
fundatus esse, tunc cedens ex titulo venditionis de
evictione tenetur. Revertér. *dec.* 58.

13 In paritate cedentis, & cessionarii, si cedens
prius exegisset, & possideret partem suam, tunc
cessionarius non posset molestare cedentem, ne-
que e contra, ex regula vulgata, quod in credi-
toribus eodem tempore præfertur ille, qui pos-
sidet, & potior est conditio possidentis, *l. debitor,*
ff. de pignor. Amat. *resol.* 31. *num.* 7.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XLIV.

De Exceptione veniæ non petitæ.

1. *Veniæ non petitæ exceptio procedit respectu omnium descendentium.*
2. *Riccius redarguitur.*
3. *Venia sufficit quod petatur.*
4. *Praxis nostrorum Tribunalium.*
5. *Formula instantiæ cum veniæ petitione.*

HÆc prohibitio filii agendi adversùs Patrem na-
turali reverentiæ, quæ Parentibus debetur,
fundata est, & procedit non solum in Patre, sed
1 in Avo, & in omnibus aliis ascendentibus utrius-
que sexus, qui Parentum appellatione veniunt.
L. appellatione ff. de V. S. Surd. *de alim. tit.* 1. *qu.*
78 *num.* 4.

Riccius testatur in Curiis Baronalibus servari
praxim veniæ petendæ, & formulas adducit peti-
tionis, & decreti concessionis, quod quidem meo
2 judicio inutile est, quia sufficit quod reverentiæ
gratia petatur tantum venia, non requiritur con-
cessio petitioni uniformis; est enim exceptio fun-
data in venia non petita, non in venia non obtenta;
3 ideoque in nostris Tribunalibus hujus Civitatis
praxis est, quod in eadem supplicatione, aut in-
stantia principalis petitionis petatur tantum venia,
4 nec opus est, ut prævio decreto petenti conceda-
tur: hoc modo, v3.

Kor-

Formula instantiæ cum petitione veniæ.

Nella G. C. della Vicaria comparisce T. de T.
figlio di T. di T., e dice, come oon ostante che il
Comparente abbia portato a detto suo Padre sem-
pre quell' ossequio, e ubbidienza, che gli dovea,
gli mostra continuamente un disamore troppo im-
5 propio ad un Padre verso un figlio obedientissimo,
negandoli financo gli alimenti, a quali *de jure na-
turæ* è tenuto io tempo, che il povero compareote
non ha modo di vivere, e mantenersi ne' studj, a'
quali l' istesso suo Padre l' ha posto; Per tanto ri-
corre in essa G. C. *& petita prius venia*, fa istanza
costrignersi detto suo Padre a prastargli i dovuti
alimenti, a fra tanto farseli qualche liberazione in
causa de' medesimi &c. così dice &c. protestandosi
delle spese &c. salvia &c. omni modo &c.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XLV.

De Exceptione, & Pœna quotæ litis.

1. *Advocati antiquitus nihil accipere poterant.*
2. *Hodie debetur recognitio.*
3. *Antuphus Rannusinus primus omnium hanc introduxit.*
4. *Advocatus, & Procurator pro salario multis gaudent privilegiis.*
5. *Quoties litis pactum inire non possint.*
6. *Pactum quotæ litis nullum est etiam juramento firmatum.*
7. *Pactum hoc quomodo fiat?*
8. *Pœna hujus pacti.*
9. *Ratio.*
10. *Lite finita potest fieri hoc pactum, & ratio.*
11. *Quæ dicuntur de Advocato, & Procuratore, an conveniant medico?*
12. *Allegatio Authoris de hac materia.*
13. *Quæstio proponitur.*
14. *Medicus potest pacisci cum infirmo de certa quantitate post redditam sanitatem.*
15. *Decisio S. R. C. adducitur.*
16. *Limitatio.*
17. *Factum narratur.*
18. *Facto non conveniunt termini textus in L. Archiatri, & L. medicus.*
19. *Rationes in contrarium adducuntur.*
20. *Refelluntur.*
21. *Medici pactum valet, dummodo non utatur noxiis medicamentis, cum aliis conditionibus.*
22. *Factum causæ, ejusque justitia rationibus fulcitur.*

De Advocatis, & Procuratoribos in alio opere
typis dando perabundans erit sermo; hic tan-
tum de eorum salario, & an pro eo pacisci possint
1 videndum est; Et quidem sublata aotiqua Lege
Cincia, aut Cornelia, qua nemioem de Advocatis
unum aut pecuoiæ, aut doni aliquid accipere con-
stitutom erat. Ann. Robert. *rer. judic. lib.* 11 *cap.*
19., hodie ex *Const. Frideric. Hac edictali tit. de sa-
2 lar. Advocat.*, *Rit. M. C. V. Item de donis*, *Prag.*
1. *tit. de postulando*, ibique Rovit. cautum est, de-
beri iisdem recognitioοem, aori, argentique ful-
gora.

Neque hæ Leges nostræ municipales ab edicto
Claudii Cæsaris, qui primus pecuniarium præ-
miom pro advocationis instituit, omnino alienæ
3 suot, occasionem præbente Antupho Rannusino,
qui primus omnium quæstibus io patrociniis ora-
tiones addixit. Suetoo. *in vit. Neron. cap.* 17. Alex.
ab Alex. dier. genial. lib. 6. *cap.* 12.

Ex quo Advocatus, & Procurator permultis
gaudent privilegiis pro eorum salarii securitate,
4 ita ut etiam jure retentionis uti possiot, & res
quæsitas tandiu servare, donec ipsis planè a do-
mino fit satisfactum. *L. qui omnio ff. mandat.* Go-
lin. *de Procurat. par.* 5. *num.* 2. *ubi de Luca*; non
ideo omnia pacta cum cliente substineri possunt;
5 pacta enim de quota litis, scilicet de aliqua par-
te litis in casu victoriæ non subsistunt, prout la-
te Ricc. hic fundavit.

Pactum de quota litis atiam si juramentum fir-
6 metur oon dat vires contractui, quas non habet,
sed seqoitur naturam contractus, cui innititur.
Guid. Pap. *dec.* 102.

Qoomodo fiat hoc pactum vide *L. si remune-
randi §. Morius*, sive *Maurus ff. mandat. L. litis*
7 *C. de procurat. L. sumptus ff. de pactis*, Bald *in
L. si quis advocatorum C. de postuland.* Goid. Pap.
decis. 102. *num.* 5. Gaill. *observ.* 74. *lib.* 1. Pœna
8 hojusmodi pactum facientium est privatioois of-
ficii, & infamiæ. Cæval. *dec.* 12. *&c.* Ratio au-
tem est, qoia pactum hoc esset captatorium frau-
dum, & calumniarum, a quibus non abstineret
Procurator, sive Advocatus, ut quotam litis
9 promissam consequeretor, imo per fas & nefas
omnes vires impenderet, ut litis victoriam ha-
berent.

Limitandam esse hanc conclusionem existimo
in pacto inito post litem finitam, & causam
actam, quia cessante fine legis, vitandarum sci-
10 licet falsitatum, fraudum, & calumniarum,
cessat ipsa *L.* 1. *v. si verò post ff. de var. & ex-
traordin.* Paul. Laynia *de pact. lib.* 3. *sect.* 5. *tract.*
4. *cap.* 76 *num.* 10. Rovit. *in Pragm.* 21. *de offic.
S. R. C. num.* 2.

Sicut Advocatus, & Procurator pacisci non
11 potest cum cliente de quota litis, an idem di-
cendum sit in medico cum infirmo?

Pro hac qoæstione supplementum quoddam al-
legationis a me confectæ pro Artis Medicæ Do-
12 ctore Hyacintho Morante, præ manibus ha-
beo, cujus exitus felix fuit, v3.

J. M. J.

A Simllitudine dell' Avvocato, che non può coo-
venire col suo Cliente *de certa quantitate*, ov-
13 vero *de quota litis*, han dubitato i Dottori, se
ciò avvenga ancora nel Medico coll' infermo?

E tutti gli Autori costantemente han scritto
di sostenersi simil contratto, con la rinomata
decis. d' Afflitto 123. con cui gli eredi di Pietro
14 di Blanca furono condannati a pagare al Dott.
Fisico Chirurgo Carlo Coppola ducati cento pro-
messili dal defonto iufermo, affermando, che
15 non ostante, che detto *Afflitto* fusse di contra-
rio sentimeoto non valando la promessa dell' io-
fermo, per la *l. Archiatri C. de Profess. & Me-
dic. lib.* 10. *& l. Medicus* 3. *ff. de var. & extra-
ord. cognit. & si Judex litem suam fecisse dicatur*,
nulladimeno con ingenuità confessa, che tutti i
Signori della Ruota unanimamente decisaro, che
valeva detto patto, ed obbligava bene gli are-
di, *l. si pactum ff. de prob.* E la cennata *l. Ar-
chiatri* parla del Medico, che ha il salario dal
publico, e la *d. l. Medicus* parla quando il
16 Medico usava cattivi medicamenti, e l' infer-
mo promise cento per la sua cura, a oon sono
applicabili al f tto.

Imperciocche si tratta, che al Dottor Fisico
17 Giacinto Moranti furono promessi docati 170
dal magnifico ..... per curarli una fistola in-
corabile *inter anum*, *& testes* c. 1. con dover
permanere nella stessa Città, come vi stiede più
mesi, quali scorsi, non ostante la miglioria, fu
licenziato dall' infermo, per non pagarli il con-
venuto, dopo, che era affatto saldata.

Dal narrato fatto vede ogni uno quanto siano
18 inapplicabili i referiti due testi. La *l. Medicus*
3 figura il caso del Medico, che dava mala me-
dicina per gli occhi, affine di aggravar il male,
per estorquere dall' infermo una possessione: *In-
civile factum Præses Provinciæ coerceat, tempus
restitui jubeat*,

La

La convenzione del Moranti fu prima di por mano alla cura del . , . . . e se dopo avesse dati *adversa medicamenta* , faceva danno a se stesso, con caricarsi di maggior dispendio , senza poter più del convenuto pretendere ; E la legge proibisce i contratti *durante gravi periculo* fatti .

E molto meno è applicabile la ragione , che
19 i DD. sopra detto Testo rapportano ; *quia infirmi ob sanitatis spem promitterent omnia* , Altimar. *de nullit. contract. tom.* 3. *rubr.* 1. *qu.*14. *sect.* 3. Amendolia *ad Pragm.* 11. *de jurisd. invit. non turb. append.* 3. *nu.* 126. perche questi Autori in fine *re maturius perpensa* confessano il contrario , e seguitano ad occhi chiusi la riferita *decis.* d' *Afflitto* , conchiudendo *Medicum cum infirmo con-*
20 *trahentem excusari, non vero Advocatum cum Cliente , & d. l. Medicus* 3. *locum obtinere in eo , qui maligne curationem differt , malis utente medicamentis* ; di questo sentimento è lungo stuolo de' Dottori . Ricc. *ad de Franch. decis.* 265.

Cesare Ursillo nell' annotazione alla *d. dec.*12 contesta , *promissionem ab infirmo de suo salario va-*
21 *lere factam Medico , dummodo non utatur malis , & noxiis medicamentis ad extorquendam promissionem* Jo. de *Platea in d. l. Archiatri* .

Che tutti parlano *de promissione facta tempore gravissimæ infirmitatis , & de salario injusto , immoderato , & excessivo , non vero de salario justo* .

Il nostro caso è assai differente . Trattasi di una promessa fatta al Medico , *non in gravi in-*
22 *firmitate* , ma nello stato di un male cronico, che non l' angustiava a fare una smoderata promessa .

Si tratta di una convenzione avuta prima della cura con tutta la buona fede fatta , e perciò fuori del caso della *d. l. Medicus* 3.

Trattasi di un salario giustissimo , anzi indolgentissimo , perche con li soli docati 170. fu convenuto di dovere il Moranti adoprarvi non solo la sue fatiche per più mesi , trattenendosi apposta nella Città di . . . . , ma anche la spesa de' medicamenti a suo conto , e spesa del vitto fattoli nel monistero de' PP. di S. Francesco . . . . quali fatiche , e spese se dovessero tassarsi , precisa la convenzione , sormonterebbero la somma di docati 500. mentre oltre dello spese a un Medico , che si trattiene per una cura apposta , non si tassano meno da' docati 5. al giorno , e tanti appunto furono al detto Moranti tassati nella Cura di Francesco Montella dal S. C. e ne ottenne le lettere esecutoriali ; onde spera esser' uniforme alle leggi la sua inchiesta ; Tanto più che il detto Tale . . . . è uomo il più ricco della Città di . . . .

Napoli 1. Maggio 1741.

Filippo Ferdinando di Caro ,

ADDIT. DE CARO AD CAP. XLVI.

De exceptione , quod detur copia primi libelli .

1 *De Scripturarum editione scriptores* .
2 *Libelli exemplar dandum est Reo petenti* .
3 *Libelli obscuritas opponitur per instantiam , & per replicationem* .
4 *Declaratio debet fieri a præsentante ex triplici ratione* .
5 *Rationes recensentur* .
6 *Iudex pronunciare debet sententiam certam , libelloque conformem* .
7 *Requisita ad rectum libellum formandum* .
8 *Libellus obscurus quot modis fiat* .

DE scripturarum editione potissimum scripserunt Alciatus , Kircovius , Nicontius &c. *sup. C. tit. de edendo* , Leander Galganett. *de jure publico lib.* 2. *tit.* 18. Menoch. *de arbitr. judic. lib.*
1 2. *cent.*55. *cap.* 499. Berlich. *par.* 1. *concl.* 45. Cancer. *var. resol.* 1. *cap.* 8. Marott. *discept.* 5. Ursill. *conclus. legal.* 61. Tapat. *var. jur. sent. tit. de edendo* . Tusch. *pract. conclus. lit.* E. *concl.* 40. *& seqq.* Farinac. *in fragm. ad repert. judic. v. edere*, Berlich. *part.* 1. *concl.* 13. &c.

Petente reo exemplar libelli , sive petitionis
2 actor illud tradere debet , ut sibi possit consulere , an judicio velit sistere , vel non . *Auth. offeratur C. de tit. contest. Novell.* 53. *cap.* 3. §. 1. *Can. Inauciæ* §. *offeratur* 3. *qu.* 3. *cap.* 1. *de libelli oblation.*

Exceptio obscuritatis libelli apponi potest , tum
3 per instantiam , tum per replicationem , & in præsentante libellum fieri debet hujus declaratio , quæ fieri debet ex triplici ratione . Prima
4 ut Reus instructus de actione proposita , num cedere , aut litigare velit , deliberare possit . *L.*
5 1. *ff. de edendo* . Secunda quia ex libelli partibus substantialibus articuli , & positiones forman-
6 tur . Tertia , ut Judex claram , certamque sententiam , libelloque conformem pronunciare valeat . L. *in sententiis* 59. *ff. de re judic. l. pen. & fin. C. de sent. quæ sine certa quant. l. ut fundus ff. comm. divid. cap. licet Hely. de Simon.*

7 Ut rectè formari possit libellus hæc servanda sunt , v3.

Quis , quid , coram quo , quo jure petatur , & a quo

Rectè compositus quisque libellus erit.

Quæ omnia colligit *Gloss. in cap.* 1. *Extr. de libelli oblation* .

Quot modis obscurus libellus fiat , & dica-
8 tur , vide Scac. *de judic.* cap. 5n. *nu.* 18. & Camil. Borrell. *in sum. decis. tit.* 49. *de libello , & illius oblatione nu.* 90. &c.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XLVII.

De Exceptione Exhibitionis , sive editionis scripturæ .

1. *Scripturarum editio fieri debet ex duplici capite* .
2. *Recenseatur hæc capita* .
3. *Reus non tenetur edere* .
4. *Arma non sunt sumenda è domo Rei* .
5. *Actoris negligentia reo nocere non debet* .
6. *Ex causa judex potest reum ad edendum cogere* .
7. *Mercatores nostri eorum libros an edere teneantur* .
8. *Negativa sententia* .
9. *Affirmativa est communior , & ratio* .
10. *Alia ratio* .
11. *Commune quod est , meum est* .
12. *Bibliopolæ , & Typographi exempti sunt a qualibet contributione* .
13. *Factum causæ exponitur* .
14. *Privilegii possessio probatur* .
15. *Formula decreti interini* .
16. *Testes non citata parte non probant* .
17. *Possessio contra jus non est manutenibilis* .
18. *Titulus in possessione quando requiratur* .
19. *Juris resistentiam habens , non potest decretum informationis possessorii obtinere* .
20. *Probanda non sunt, quæ probata non relevant* .
21. *Privilegia largè interpretantur , & explicantur ab observantia* .
22. *Libri , & similia non egent Apoca gabellæ , vulgò dictæ Responzalo* .

EDitionis finis duplex est ; unus Judicis instructio , atque Adversarii ad præparandam litem
1 L. 3. *C. de edend. L.* 1. *eod. Sal. in hac rubr. n.* 2. Bart. *in L. ingulam de verb. obligat.* Mynsing.
2 *observ.* 53. *nu.* 2. Alter finis est fidei faciendæ , atque instruendæ probationis . L. *quædam* 9. §. 2. L. *Argentarias* 10. §. 1. *C. de eden.*

Sub nu. 5. Ricc. adde , Reum conventum non teneri edere actori rationes , ac instrumenta , quibus actor contra ipsum reum utatur : L. 1. & *ult.*

3 *ult. C. de eden. cap. 1. de probat.* Est enim crudele
valde, & inhumanom, ot quis arma de manu
rei sumat, & bis interimitur, qui suo gladio pe-
4 rit *d. cap. 1. de probat. L. de minore §. tormenta*
ff. de quæst. L. nimis grave C. de testibus; eoque
quia juri consonum non est, negligentiam acto-
ris, qoi ad judiciom paratus venlre debet, oo-
5 cere ipsi reo debere. *L. 1. ff. si mensor fals. mod.*
dix. L. magna ff de verbor. obliga.

Judex vero potest aliquando causa concurrente
reom compellere, ut actori scripturas edat; *d.*
6. *L. 1. C. de edend.* ibi: *Nam quod desideras, ut*
rationes suas adversario tuo exhibeat, id ex causa ad
Iudicis officium pertinere solet.

Inter has justas causas dobitari potest, an Mar-
catores nostri temporis ad fondandam actoris in-
7 teotionem eorum libros edere teneantur? Nega-
tivam sententiam nonnulli DD. tenuerunt, re-
gulam pro ratione addncentes, non sumenda es-
8 se arma de domo Rei. *Bald. in L. nu* 9. *C. de*
edend., *ubi* Jason. *nu.* 15. Dec. *nu.* 18. Alciat.
nu. 14. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 5. *casu* 499.
n. 37. & 39.

Sed contraria opinio communior est, scilicet
mercatores oostri temporis absque alio libros ra-
tionum soarum ad fundandam agentium inten-
tionem edere teneri; quia ut plorimum, merca-
9 tores scribunt in eorum libris de mandato acto-
ris, quod quando concurrit cum ejus interesse,
ejus etiam dicitur scriptura conservata tantum a
Reo mercatore, ideoque edere tenetur *L. si quis*
ex argentariis. §. ex hoc edicto v. pertinere, & L.
Prætor ff. de eden.

Alia adest ratio, qoia Mercatores singulorum
sacum contrahentium conficiunt rationes, quæ
ob communem utilitatem communes inter ia,
10 & eos, ad quos pertinet, dicuntur, imo co-
jusqoe propriæ dici possont, quia quod commu-
ne est, meum est; quare non eorum tantum scri-
11 ptura, sed actoris est eorum liber, edere te-
netur: super hac quæstione fusissime scribit, ar-
gumenta io contrarium elidens, Nicolaus de pas-
serib. a Genoa *de scriptur. privat. lib* 4. *qu.* 4. *nu.*
20. & *seqq.*

Mercatorum materiam peragentes, abs re alie-
num ooo censemus allegationem quandam hic
adiicere, amico præsertim urgente pro mercato-
ribus Bibliopolis, & Typographis, circa eorum
exemptionem, & privilegia, qoorum operam
utilissimam ad titoli rubricam, scripturarumque
editionem aliquando concurrere, compertum est
v3.

R A G I O N I
P E R
Li Mercanti Librari, a Stampatori di questa
Fedelissima Città.
C O L L'
Università della Città di Manfredonia,
Officiali della Dogana della medesima,
e Famiglia di Nicastro.
COMMESSARIO
L'Illustre Signor Marchese delle Chiuppette.
Fabrizio Russo Attuario.

J. M. J.

ESsendo li Mercanti Librari, a Stampatori di
questa Fedelissima Città, franchi, & immu-
ni dal pagamento di qualsisia Dazio di Dogana
nuncupato con qualunque nome, in virtù d'
12 amplissimi privilegi a' medesimi concessi dalla
gloriosa memoria dell' Iovittissimo Imperatore
Carlo V., di cui fa menzione Toro nella pri-
ma parte del Compendio *in verbo Mercator Li-*
brorum, e Gio: Sommonte nel tom. 3. dell' Isto-
ria di Napoli *lib.* 5. *fol.* 488., de' quali da tem-
po immemorabile, che trapassa la memoria degl'
uomini, sono stati nel pacifico possesso fino alla
presente giornata, ciò si fa manifesto dalle pro-
visioni, e patente, che io ogni tempo si sono
spedite dalla Regia Camera, inteso il Regio Fi-
sco a prò de' medesimi Librari, e Stampatori,
essendosene prodotti li documenti appresso gl'
atti della presente caosa, *fol.* 4. 48., & 49.

Avendo preteso l' Uoiversità della Città di
Manfredonia esiggere un carlino per qualsivo-
glia balla, la Famiglia di Nicastro carlini sei da
ogni Mercante per asserto alboraggio, e gli Of-
ficiali della Dogana di detta Città di Manfre-
donia carlini quattro; quantunque a' medesimi
non compete *jus*, nè azione alcuna; anzi ciò sa-
rebbe introdurre nuova gabella cootro detti Li-
brari, e Stampatori coo maoifesta estorsione.
Laonde li suddetti Librari, e Stampatori com-
parvero nella Regia Camera, & esposero l' an-
tico possesso mai interotto della loro immunità,
o franchiggia; a qual oggetto esibirono fede del
Regio Cicdenaiero *totius pecuniæ* di questa Regia
Dogana di Napoli, nalla quale si leggono le se-
guenti parole. *Che per antico solito sempre s' è pra-*
ticato, & al presente si prattica, che introducendo-
si, a estraendosi libri stampati, ligati, a sciolti non
pagano deritti di Dogana, nè di qualsivoglia impo-
sizione, fol. 3. *a ter.* Et ottenero più provisioni
13 della Regia Camera, che per osservanza dell'
anticho solito, ogni volta, ch' occorrerà alli
Marcanti Librari introdurre, o estrarre in casse,
o balle di qualsivoglia luogo in Regno, libri,
si trattino franchi, & immoni da qualsivuglia
deritto, o pagamanto di Dogana, piazza, scafa,
passi, ponti, & altro, et signanter dal carlioo
a balla, che pretende l' Università di detta Città
di Manfredonia, dalli carlini sei, che pretende
la Famiglia di Nicastro da ogni Mercaote per
ogni mercanzia, e dalli carlini quattro, che pre-
teudono gli Officiali della Dogana di detta Città
di Manfredooia, quando non essendo robba sog-
getta a Dogane non si deve, io tutto servata la
forma dell' antico solito, e conforme si prattica
io questa Regia Dogana di Napoli.

Si sono esibite altre provisioni spedite dalla
Regia Camera fin dall' anno 1695. a 12. Genna-
ro, ancha inteso il Regio Fisco ad istanza de'
Librari, e Stampatori residenti in questa Città,
colle quali s' ordina a tutti, a singoli Officiali
del presente Regno, cha alli conduttori de' libri
di stampa, carta bianca di qualsivoglia sorte,
piombo, stagoo, poca, vernice, marchesica, oglio
di lioo, ed altre qualsivogliano cose tutte neces-
sarie per servigio di dette loro stampe per carat-
teri, a figure, li dobbiate far passare per li luo-
ghi di vostra giuridizione liberamente senza far-
li dare impedimeoto alcono, nè dobbiate mole-
starli, oè farli molestare a pagare deritti di Do-
gana, piazza, ponti, scafe, gabelle, dazj, pe-
daggi, asserta cortesia, nè altro qualsivoglia de-
ritto; atteso come di sopra li suddetti libri, car-
ta bianca, caratteri di stampe, figure, a tutte
le cose suddette, che conducono, a saono con-
durre per servigio di loro stampa sono franchi
di tutti, a qualsivogliano deritti, *fol.* 4.

A 26. Settembre 1710. dall' Illustre Marchese
delle Chiuppette Presidente Commessario, furo-
no spedite altre provisioni ad istanza di detti Li-
brari, inteso il Regio Fisco, colle quali s' ordi-
nò l' immunità suddetta a beneficio de' medesi-
mi, & signanter da qoelli pretesi dalla famiglia
di Nicastro di carlini sei da ogni Mercante di
libri io ogni sbarco, com' anche dagli Officiali
di Manfredonia di carlini qoattro, *fol.* 5 & 6.

All' ultimo di Ottobre 1710. dallo Spettabile
Si-

Signor Reggente Guerriero, all' ora Governatore della Regia Dogana di Foggia si diede l'osservanza alle suddette provisioni, spedite dalla Regia Camera a *fol.* 9. *ad* 12.

A' 14. Decembre 1710. gli Officiali della Dogana di Manfredonia diedero memoriale al Sign. Presidente Grassi, nel quale asserirono le suddette provisioni, spedite ad istanza de' Librari di questa Città d'essere trattati franchi, ed immuni di qualsivoglia diritto in virtù di loro privilegj, e che questi non può comprendere il pagamento delli carlini quattro pretesi spettarli per ogni partita di libri per causa del loro esercizio, per dovere assistere nel discarico de' colli de' libri, ad altre mercanzie, per la recognizione di quelli, assentarli nel libro d' immissione, ed estrazione de' colli, e poi farne copia, e presentarla in Regia Camera, e farne anche il Responzale, o Cartella, che siano libri franchi, e che in questa conformità ab antiquo s'è praticato d'esiggere li suddetti carlini quattro, asserendo, che per essere fatica personale de jure li spettano, non potendosi comprendere nel privilegio d'essere franchi da ogni sorte di diritti, e che ciò debba intendersi per li diritti di Dogana, ed asserendo l' asserto possesso d' esiggere li suddetti carlini quattro, che li Librari siano tenuti quelli pagare in conformità dell' asserto antico solito a poi soggiungono trattandosi di servizj prestiti, *fol.* 13.

Per parte di detti Officiali fu prodotta altra fede del Credenziero *totius pecuniæ* di questa Re-
14 gia Dogana di Napoli, fatta a' 14. Decembre 1710. *Che li Librari, e Stampatori per li libri stampati, e qualsivoglia sorte di carta, e stampe, per uso delle stampa, sono franchi di deritti di Dogana, e sue imposizioni tantum in virtù di loro privilegj, ma per quelli spetrano all' Officiali di questa Regia Dogana, pagano a ciascheduno d' essi il loro deritto, servata la forma della loro pannetta, fol* 14. *a terg.*

Precedente memoriale dato de' Librari allo Spettabile Signor Reggente Luogotenente della Regia Camera Delegato della Regia Dogana di Napoli dal Credenziero *totius pecuniæ* di questa Regia Dogana, si dichiara; *Che per li libri, che s'immettono in questa Regia Dogana non si paga deritto alcuno a detta Regia Dogana, e sue imposizioni, ma solamente in ciascheduna spedizione per potere quelle estrarre dalla detta Regia Dogana si paga un carlino alli Magnifici Credenzieri di Mare, o Terra respettivè, li quali formano la cartella, ed un' altro carlino al sballatore, che fa il sballamento di detti libri, ed un' altro carlino per presentata delle licenze, così Ecclesiastiche, come Regie, che non sono libri proibiti, e questi sono tutti di deritti, che pagano gl' Officiali di questa Regia Dogana servata la forma della pannetta, fol.* 19. *a t.*

Han similmente detti Officiali prodotta una mendicata fede del Sindico, ed Eletti del governo della Città di Manfredonia essere stato solito, che gli Officiali di quella Regia Dogana; cioè il Regio Doganiero, e due Regj Credenzieri hanno esatto per ogni partita di libri, che si immettono da Venezia, o s'estraono da quel porto carlini quattro, che si ripartiscono fra loro trè Officiali a grana tredici, ed un terzo per ciascheduno, e tengono il peso d' assistere allo scaricamento in tempo, che s' immettono, ed estraono detti libri, ed ogn' altra mercanzia, e poi devono assentarli nelli loro libri, e presentarne copia nella Regia Camera di tutti li colli, e ne fanno li responsali, secondo la qualità delle mercanzie, ed in particolare per detti libri, per li quali dichiarano d' essere stati trattati franchi di diritti di Dogana, per essere liori liberi, e per dette fatiche personali hanno esatto, ed esiggono grana tredici, ed un terzo per ciascheduno, che sono li suddetti carlini quattro, *fol.* 22.

Precedente memoriale di detti Officiali l' Attuario Romito fa fede, che detti Officiali comparvero nella Regia Giunta del Commercio, e domandarono, che se li consegnasse la pannetta, la quale poi non si fè per essere stata la detta Giunta dismessa in esecuzione d' altro dispaccio della Maestà di Carlo II. di gloriosa memoria (che sia in Cielo), e pendente la consegna di detta pannetta, domandarono, che li fusse lecito esiggere li diritti, ed emolumenti alli loro officj spettanti, juxta solitum fin' a tanto, che inteso il Regio Fisco, gli si formasse l'accennata pannetta fatta detta fede a 22. Maggio 1711. *fol.* 26. *a terg.*

Han prodotto altra fede dal medesimo Attuario Romito fatta a' 16. Febraro 1692. che dal Dottor Giacom' Antonio Rossi Procuratore del Dottor Geronimo Brencola Credenziere Portolano, e Giudice della Città di Manfredonia sia stata presentata in essa Regia Giunta comparsa a ricevere la pannetta, e pendente la consegna di quella li sia lecito esiggere li diritti al detto Officio spettanti juxta solitum, *fol.* 22.

A primo Luglio 1711. comparva nella Regia Camera D. Oronzio di Nicastro in aliena Banca di Parascandolo, appresso lo Scrivano Libotti, quando la presente causa si ritrovava introdotta appresso l' Attuario Russo, non ostante, che vi era il *fiat ordo* dello Spettabile Signor Reggente Luogotenente della Regia Camera, che non si fussero spedite provisioni in altra Banca *fol.* 7. *&* 8., ed ottenne sorrettiziamente provisioni spedite dall' Illustre Marchese Fraconi, colle quali s'ordinò, che si permettesse al medesimo esigere li diritti del preteso alboraggio servata la forma dell' antico solito, e che le somme, che si esigeranno si depositassero appresso d' un pubblico negoziante, per poi quelli liberarsi a chi de jure spettaranno *fol.* 20.

Ed essendosi la suddetta provisione presentata nella Corte di Manfredonia da quella s' ordinò, che *capiatur informatio de antiquo solito super exactione dirictus alboragii, testes habeantur pro citatis, & recipiantur per Actuarium Curiæ, ad finem providendi super petita exactione fol.* 30.

E senza che detto decreto si notificasse a persona veruna del medesimo giorno da detta Corte s' esaminarono tre asserti testimonj, quali depongono essersi pagato il jus dell' alboraggio, ed aver inteso dire essere stato antico solito *fol.* 31. *a ter. &* 32.

Il giorno seguente dalla medesima Corte a capriccio, e senza intendere persona veruna, s'ordinò: *Visis provisionibus Regiæ Cameræ Summariæ, ac informatione capta de antiquo solito, licem, & licitum sit supradicto D. Orontio de Nicastro exigere, & exigi facere dirictus alboragii super omnibus bonis, quæ immittuntur, tam librorum, quam aliarum mercium servata forma antiqui soliti, & sic exactores pro tempore nomine dicti D. Orontii comparentis continuent in exactione prædicta: Verum summas perveniendas ex exactione prædicta dictus D. Orontius deponat penes publicum mercatorem in hac Civitate degentem fol.* 33.

Essendosi dal Signor Presidente Grassi sotto li 20. Decembre 1710. ordinato, *quod capiatur in-*
15 *formatio de solito, & interim nihil innovetur contra formam soliti fol.* 18. quantunque il decreto suddetto non possa nuocere a detti Librari, mentre il solito sempre è stato, che i Librari, e Stampatori hanno goduto l' esenzione, ed immunità di detti asserti diritti; con tutto ciò, perchè il decreto suddeto non può sostenersi per chiara dispo-

sizio-

sitione di ragione, conforme da qui a poco dimostraremo, per parte di detti Librari, e Stampatori se ne produsse il rimedio del *Referat in Regia Camera fol.* 20. & 21.

E trattasi la causa suddetta in Regia Camera a relazione di detto Ill. Marchese delle Chiappette Commessario, però senza che fusse stato inteso l'Avvocato, nè il Procuratore de' Librari, e Stampatori, dalla medesima fu confirmato il decreto suddetto *fol.*44.

Avverso qual decreto ad istanza di detti Librari, e Stampatori si è ottenuto il rimedio della reclamazione, anche perchè non furono intesi *fol.*56.

Dovendosi di nuovo trattare la causa suddetta nella Regia Camera, si dimostrerà con evidenza incontrastabile la giustizia, che assiste a prò di detti Librari, e Stampatori, a qual oggetto fondaremo l'infrascritti punti.

Primo, che trattandosi di Regalie, quali non possonsi possedere senza titolo, tenendo le parti manifesta resistenza di legge, quando anche vi fusse l'asserto possesso; che da noi si nega; con tutto ciò nel giudizio sommariissimo *uti possidetis*, debbonsi sostenere, ed essere mantenuti li Librari, e Stampatori nel possesso della loro esenzione, ed immunità.

Secondo, quando anche le parti avessero titolo, e possesso, il che non potranno giammai giustificare, pure li Librari, o Stampatori suddetti non possono esser compresi a pagamento di diritto veruno, stanto li loro amplissimi privilegj, che stanno nella loro verde osservanza, di cui si ritrovano nell'antichissimo possesso, sempremai continuato fino alla presente giornata.

Terzo, non avendo l'Avversarj pannetta veruna, non gli può giovare il preteso solito, nè sopra di quello poteasi ordinare, *quod capiatur informatio*; Imperocchè, ciò repugna alle massime legali, ed al decreto della Regia Giunta del Commercio, e del Regio Collateral Consiglio coll'intervento de' Signori Capi de' Tribunali, colli quali si dichiara abuso, ed estorsione il preteso solito, e che gli Ufiziali, ch'hanno esatto sanza pannetta, siano severamente castigati.

Prima però di fondare li punti già detti, come che tre sono li Contradittori de' Mercanti Librari, e Stampatori, cioè l'Università di Manfredonia, la Famiglia di Nicastro, e gl'Ufiziali di quella Regia Dogana, il decreto però di cui si pretende la rivocazione, fu fatto ad istanza solo degli Ufiziali; E' d'uopo rispondere separatamente alle pretenzioni di detta Università, e Famiglia di Nicastro.

Per quel che tocca all'Università di Manfredonia, si dice, che questa fin ora non è comparsa, nè ha prodotto documento alcuno, per qual ragione pretende un carlino a balla, e quando comparirà, ed esibirà il preteso titolo, e possesso, se gli darà la congrua risposta.

Per quel che riguarda alla famiglia di Nicastro, fin ora non vediamo in processo esibito il preteso privilegio; quando l'esibirà, gli risponderemo, e se mai l'esibisse niente importerà a Librari, e Stampatori; Imperciocchè tenendo questi privilegio d'essere franchi, ed immuni da qualsisia deritto di Dogana, e d'altra imposizione in virtù di amplissimi privilegj, de' quali ne stanno nel pacifico possesso, conforme apparisce dalla fede del Regio Credenziero *totius pecuniæ* di questa Regia Dogana, presentata dalla medesima parte, come di sopra abbiamo dimostrato, non può cadere in controversia, ch'essendo l'alboraggio jus di Dogana, di questo sarebbero franchi, e immuni li Librari, e Stampatori suddetti.

Nè giova alla Famiglia di Nicastro le provisioni ottenute dall'Ill. Marchese Frasconi, mentre ciò fu un manifesto attentato, già che quelle furono sorrettiziamente ottenute in aliena Banca, ed appresso altro Scrivano, quando vi era il *Fiat ordo* dello Spettabile Signor Reggente Luogotenente della Regia Camera, notificato a tutti gli Attuarj, e Scrivani, che non spedissero provisioni in contrario a quelle spedite a prò di detti Librari, stante la causa introdotta appresso l'Attuario Fabrizio Russo *fol.* 7., & 8., e l'Attuario, e Scrivano, ch'hanno quelle spedite in dispregio dell'ordine suddetto, meritarebbero essere castigati, così dell'esame d'asserti testimonj fatto da quella Corte, stante l'attentato suddetto, non può tenersi conto veruno.

Però per altro verso non può giovarli il preteso esame dell'asserti testimonj prodotti ad istanza di detta Famiglia di Nicastro. Primo, perchè niente concludono contro li Librari, e Stampatori; Secondo, sono tutti ultronei, e ricevuti senza requisitoria, nè mai citati detti Librari, e Stampatori, o loro persona legittima; che conto dunque potrà tenersi di detti figurati testimonj ricevuti *Parte non citata*, e così *nulliter*? li testi sono espressi *in l. si quando C. de testib.*
16 Terzo, se il tutto fosse canonicamente proceduto, intesi li Librari, e se fusse concludentemente fondato il solito; niente potrebbe cavarne a suo prò detta Famiglia di Nicastro; conciosiacosache essendo Regalia la pretesa esazione di alboraggio, non può possedersi senza titolo, avendo manifesta resistenza di legge, non può giovarli l'asserto solito, conforme dimostraremo, quando fondaremo il primo punto, così cade a terra l'ingiusto decreto, *cum rev.* di quella Corte, e tanto basti in risposta della vanissime preretenzioni così dell'Università, come della Famiglia di Nicastro.

Intanto entriamo a fondare li tre proposti punti, ed intorno al primo dimostraremo.

Che trattandosi di Regalie, quali non possonsi possedere senza titolo, tenendo le Parti manifesta resistenza di legge, quand'anche vi fusse l'asserto possesso (che da noi si niega) con tutto ciò nel giudizio summariissimo *uti possidetis*, devonsi astenere, & essere mantenuti li Librari, e Stampatori nel possesso della loro esenzione, & immunità.

Diciamo, che l'esazione de' Regj diritti per esser Regalia, non può farsi senza titolo, o sia Regal concessione, e se mai la Parte pretendesse esser solito farsi tal'esazione (che da noi si niega) tal preteso solito, come repugnante alla ragione, non solo non è manutenibile, ma se gli deve proibire per tenere manifesta resistenza di legge, e quì entrano li termini del *cap. cum personæ de privileg. in sexto*: *Ceterum*, sono le parole del Reggente de Marin. *nell'osserv.* 146. *alla decis.* di Revert. *tom.* 1. *si in sola præscriptione*
17 *quis se fundet prout in casu per Dominum Regentem hic proposito, determinatus expressè in d. cap. cum personæ, ut lite pendente sit conservandus ille contra quem allegatur præscriptio, ex quo jus commune pro se habet, & adversario jus resistit, ut bene hæc omnia ibi Philipp. Franch. Gemin. Ancher. & Abb.* in *cap.* 1. *ut lite pendente, & in cap. cum venissent, de instit. Reg. Galeot. lib.* 1. *controv.* 53. *num.* 6. così dic'egli, *nisi cum alteri ex litigantibus jus omnino assistat, adversario autem plenè resistat, quo casu petente ille, cui jus assistit, ut interim donec lis ordinetur, in possessione conservetur, solet dari terminus in causa possessorii ordinarii, & interim mandari, quod is in possessione manuteneatur, & hoc ex regula cap. cum personæ de privi-*

leg, ut lex ubi non est speciale in odium exemptionis, sed in favorem juris communis, & in odium praescriptionis, conforme dichiarano, Ancherano, Geminiano, Franco, & altri, *Capyc. decis.* 13 55. 77; 96. 189 209. Reg Rovit, *in prag.* 1. *a nu.*29, *de jurisdict. ad invic non turban. num.* 30. dic' egli: *In ordictum uti possidetis non datur ei, cui resistit jus contra illum, qui est fundatus de jure communi, nisi probet titulum, ita punctualiter docet Joan. Faber. in § retinendae num.* 33 *vers. item nota justit. de interd. ubi vers. subsequenti incipit, & item si aliquis infert in individuo ad casum nostrum, ut si quis dicat se habere quasi possessionem jurisdictionis intra fines territorii alicujus Comitis, vel Baronis, agens hoc interdicto debet succumbere, & eum sequitur Menoch de retinend. possess. remed.* 2. *num.* 590 *facions tradita novissimè per Rot. Rom. apud Ludovis. decis* 370. *num.* 10. *ut scilicet quando est resistentia juris, possessio non est manutenibilis*, lo stesso Rovito nel luogo citato al *num.* 31. ivi: *Quod*
18 *procedit, non solam in possessorio ordinario, sed etiam in summarissimo lite pendente, ut apertissimè observat Joseph Sesse in proem., seu Anacephal. in tract. de inhibit, num.* 7. *vers. plus dico usque ad nu.* 15 *est praesertim nu* 11. *vers. ratio est, subdens quod haec doctrina sumitur ex text. in cap cum personae de privileg in sext. & revera, est de mente omnium scribentium*, *Reg. de Pont. decis.* 13 *nu.* 12, e nella *dec.* 40. al *nu* 3. parlando del possessorio sommarissimo integro, *quod quando qualitas rei repugnat possessioni, & etiam detentioni, quia non potest possideri, vel detineri sinula, tunc si titulus non justificatur, non potest in ho. judicio obtinere simplex possessor*.

Da questa massima così assentata col comune consentimento de' Dottori, canonizata con le giudicature de' Supremi Senati, è insorta la pratica laudabile ch'a colui, che tiene resistenza di legge mai si dice *capiatur informatio de solita*, o *servetur solitum*, e quà entra il gravame cum rev. del decreto; nella propria individuale specie scrisse
19 se il Regente *de Ponte* nel *cons.* 97. *nu.* 24. *cum seq* ivi: *Nam cum possessio talium requirat titulum, secundum eum, non erit terminus dandus. Innoc. in cap cum inter. de elect* Spiega poi il Regenta de Ponte nel luogo già detto, che quando la lite è tra privati, & il possesso è *praeter* jus, all'ora sopra nel possessorio si dice *capiatur informatio*; ma quando sia contra jus, mai s'interpone simil decreto per la massima legale, *quae probata non relevant non sunt probata*; quindi è, che
20 s'è introdotto lo stile di giudicare, che chi possiede con resistenza di legge, ne giustifica il titolo *lite pendente* devesi attenere, e così sono nate le giudicature de' Supremi Senati riferita dal Regente de Ponte nel luogo detto, & ecco con quanta evidenza resta fondato il primo punto; passiamo dunque al secondo.

Che quando anche le Parti avessero titolo, e possesso, il che non potranno giammai giustificare, pure li Librari, e Stampatori suddetti non possono essere compresi a pagamento di diritto veruno, stante li loro amplissimi privilegi, che stanno nella loro verde osservanza, di cui si ritrovano nell'antichissimo possesso sempremai continuato fino alla presente giornata.

QUesto secondo punto si dimostrerà colla medesima chiarezza del primo; essendosi fondato, che li Librari, e Stampatori stanno nel pacifico possesso dell'immunità di tutti, e qualsivogliano diritti, così di Dogana, che di qualunque altra imposizione, conforme si legge dalla fede del Credenziaro *tatius pecuniae*, prodotta dalla medesima Parte, non sappiamo conoscere, ove risiede la ragione, quantunque remotissima di dubitare, che tale immunità comprenda l'asserti diritti (che da qui a poco dimostraremo essere manifestissima estorsione); Imperoche comprendendo il privilegio l'immunità di tutti, e qualsivogliano diritti di Dogana, è cosa mostruosissima l'impresa, che gli Ufiziali della medesima Dogana, li quali sono addatti all'esazzione de' Regi diritti; e per tale esazzione se gli dà il salario, che vogliono pretendere esiggere dalle mercanzie immuni di diritto con qualunque nome sia egli nuncupato, quando per altro il privilegio concesso dal Supremo Principe riceve tutta la larghissima concessione a prò de' concessionarj. *Seneca lib* 2. *de beneficiis cap* 28. *Nullum est*, dic' egli, *tam plenum beneficium, quod non vellicare malignitas possit, nullum tam angustum, quod non bonus interpres extendat*, conforme riferisce *Acac. lib.* 2. *de privileg. cap.* 4 *num.* 9 *Reg. Galeot. lib.* 2. *controvers.* 55. *nu.* 18, *Crot. in l. omnes populi num.*
21 236. *ff de justit. & jure*, e poi per effetto di legge ne' casi più forti vien dichiarato, che l'osservanza a quella, che interpreta li privilegi, quantunque s'avessero di impropiare le parole del medesimo, *l. si de interpretatione, ff de leg.* il Regio Consigliero de Rosa di recolenda memoria *consult* 9 *num.* 30. & 40 *Anna Allegat.* 52. *vers. & haec Menoch. cons.* 392, *num.* 20 *Joseph Roman. cons.* 65. *num.* 14.

Che tal sia l'osservanza, quale da noi si esprime, dovrà bastare il dire solo, chè gli Ufiziali non tengono pannetta veruna, per stimarsi più, che certissima l'immunità delle pretesa esazzioni, e l'impresa di detti Ufiziali è volere introdurre una manifesta estorsione; e per fondamento di ciò entriamo a giustificare il terzo punto.

Che non tenendo l'Avversarj pannetta veruna, non gli può giovare il preteso solito, nè sopra di quello potersi ordinare, quod capiatur informatio, impercioché ripugna alle massime legali, & al decreto fatto dalla Regia Giunta del Commercio, e del Regio Collateral Consiglio coll'intervento de' Signori Capi de' Tribunali, colli quali si dichiara abuso, & estorsione il preteso solito, e che gli Ufiziali, che hanno esatto senza pannetta, siano severamente castigati.

DOpo che fu profferito il decreto della Regia Camera da i Librari, e Stampatori, si sono prodotte due scritture; La prima è un attestato dell'Attuario Romito, che dichiara la fede antecedentemente fatta, cioè che la Regia Giunta del Commercio dichiarò abuso, & enormissima estorsione tutte le esazzioni, fatte dagli Ufiziali senza pannetta, *fol* 53.

S'è similmente prodotta la determinazione fatta da detta Regia Giunta, inteso il Regio Fisco, che in quel tempo fu il Reg. Consigliere D. Francesco d'Andrea, di recolenda memoria, e del Regio Collateral Consiglio, coll'intervento de' Signori Capi de' Tribunali, per modum legis condendae, colla quale fu dichiarato pro bono publico, mentre s'era preso il commercio in questo Regno per l'estorsioni d'Ufiziali subalterni, che tutte l'esazzioni fatte, & il preteso solito, senza pannetta della Regia Camera, che siano state abuso, & estorsioni, e che in avvenire non dovessero più quelle farsi, altrimente fussero severamente castigati gli Ufiziali, che volessero continuare simili estorsioni, col finto pretesto del solito, e senza Regia pannetta; imponendo all'Amministratori dell'Università de' luoghi, ove faccionsi spedizioni di Dogane, che dovessero invigilare per ovviare a simili rapine, & estorsioni, comminandoli gravissime pene in caso d'inosservanza, come a chiare note si legge *a fol.* 50. *usque ad* 53.

E pu-

E pure non ostante ordine così giusto, ed equo, vediamo, che l' Università di Manfredonia, ch' è quella, a cui ne stà imposta l' osservanza, colludendo con gl' Ufiziali, a pro di quelli ha fatto una mendicata fede: più ha fatto presentare sua procura per farsi contraddittrice de' Librari, e Stampatori, spalleggiando detti Ufiziali, acciò facessero quell' estorsioni, che gli paressero d' accordo.

Nè osta quella non meno calunniosa, che stravagante proposizione di voler esigere li figurati diritti per ragione di servizi prestiti, o siano figurati accessi per la recognizione de' Libri, o
22 per lo figurato Responsale, mentre simili pretese esazzioni restano espressamente proibite dalla *Prammat.* 88. *de offic. Procurat. Caesar.*, e poi le mercanzie de' libri, o carta, o altri generi di cose per la stampa non han bisogno di Responsale, quale solamente sta introdotto per le mercanzie soggette a' deritti, se queste si manifestano nelle Dogane subalterne per immettersi nel maggior Fondaco, ed ivi pagare li Regj dritti; Ma per le mercanzie non soggette, non sappiamo idearci a che serve tal Responsale, se non vogliamo dire finto pretesto per commettere estorsioni.

Da quanto fin ora abbiam detto restano pienamente fondati li premessi punti, posta in evidenza incontrastabile la giustizia de' Librari, e Stampatori, a manifestate l' intolerabili esazzioni pretese dagl' Uficiali della Dogana di Manfredonia, e condjuvati dall' Università di detta Città; con somma giustizia non solo si deve negar l' udienza a detta *Università*, Famiglia di Nicastro, ed Ufiziali sudderti, anzi severamente castigarsi, così detti *Ufiziali*, come l' Amministratori dell' *Università*, che li spalleggiano per fini particolari; son destinati ad invigilare, che si tolgano simili estorsioni, e rapine, *cum rev.* conforme lo speriamo dall' illibata giustizia ed integrità dell' amplissimo Senato, *qui cetera*, &c. *Onorato Porzio*.

Hæc causa diù agitata, tandem finem obtinuit mercatoribus præd. Bibliopolis, & Typrographis favorabilem, & in eorum gratiam fuit decisa, cujus decisionis virtute in possessione exemptionis, & eorum privilegiorum enunclatorum conservati fuerunt, et sunt, prout penes dictum Actuarium R. C. S. Fabritium Russo vi'era est.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XLVIII.

De Exceptione Feriarum.

1. *Feriæ æstivæ hodiè sunt sublatæ.*
2. *Tribunalia reguntur præter dies 45. a primo Octobris numerandos.*
3. *Feriæ æstivæ pro quibus observentur?*
4. *Cap. ultimæ Reg. Constitutionis transcribitur.*
5. *Feriis stantibus, nemo cogitur in jus venire, etiamsi Partes consenserint.*
6. *Feriarum tempore Testes non examinantur præter tres casus.*
7. *Primus est, si juraverint die non feriato.*
8. *Secundus, si examinentur de consensu partium die feriato non in honorem Dei, vel Sanctorum.*
9. *Tertius si esset periculum perituræ probationis.*
10. *Alii casus, in quibus testes feriatis diebus examinari possint, remissivè.*

Hodie per ultimam Regalem Constitutionem *dici* 18. *Martii* 1738. §. 1. *num.* XXXIV. sublatæ sunt feriæ æstivæ antiquæ, quæ in unum
1 concervatæ sunt a die primo Octobris usque ad
diem 15. Novembris inclusivè, quare præter
hoc tempus feriarum exceptio opponi non potest,
quia in aliis temporibus reguntur Tribunalia,
2 & prædictæ feriæ observandæ sunt tantùm respectu beneficii, quo pro iisdem debitores, &

Rei absentes gaudent, qui ad se præsentandum
3 non coguntur cum vitæ periculo ob aeris mutationem, v.

§. I.

XXXIV. Considerandosi da Noi, che le Ferie, che si chiamano estive, le quali cominciano
4 no da' 14 del mese di Luglio, e per antica consuetudine han soluto durare fino a tutto il mese di Ottobre siano affatto inutili; e che in vece di sollecitare, contribuiscano molto al ritardamento del disbrigo degli affari; Ordiniamo perciò, che restando ferme dette Ferie solamente a riguardo del beneficio, che per le medesime godono i Debitori, e i Rei assenti, ad oggetto, che questi non siano obbligati di presentarsi col pericolo della vita per la mutazione dell' aere: del rimanente i Tribunali debbano reggersi continuamente in tutte le giornate, che non siano feriali, come si prattica negli altri tempi dell' anno, procedendosi anche alle compilazioni de' termini ordinarj. Ed all' incontro, affinchè non meno i Ministri, che gli Avvocati e le Parti litiganti possino avere qualche respiro dalla loro continuate applicazioni, per poterle poi dopo un competente respiro ripigliare con maggior vigore, vogliamo, che la Feria debbano principiare dal primo dì del mese di Ottobre, e durare fino alli 15 del mese di Novembre *inclusivè*, senza che in detto tempo si reggano affatto i Tribunali; e sia lecito a' Ministri di poter andare a villeggiare in quei luoghi, che meglio loro piaceranno: restando però in Città due Giudici Civili, e due Criminali in giro, da destinarsi dal Reggente della G. C. della Vicaria per le cose ordinarie correnti, e premurose, che non patiscono dilazione.

Feriarum tempore nemo compellitur in jus venire *L. 1. ubi ff. de feriis*; Imo etiamsi Par-
5 tes feriis renunciaverint, non compellitur Judex jus dicere, aut testes testificare, quibus nocere non potest Partium renunciatio. Thesaur. *decis.* 39. Rovit. *in Pragm.* 1. *nu.* 6. *de fer.*
6 Testes regulariter examinari non possunt diebus feriatis præter tres casus. Primo si testes juraverint die non feriato, quia tunc possunt examinari etiam die festivo ad honorem Dei,
7 quia tempus juramenti non receptionis attenditur. Mascard. *lib.* 1. *qu. nu.* 92. Viv. *opin.* 992. *nu.* 2. Guid. Pap. *decis.* 125. & 215. *nu.* 3 Menoch. *de arbitr. jud. quæst.* 30. *in fin.*

Secundo si fuissent examinati testes die feriato
8 non festivo in honorem Dei, vel Sanctorum, de consensu ambarum Partium, Corset. *in singul. ver. Testis.*
9 Tertio si adesset periculum perituræ probationis, quia hoc casu possunt examinari Testes etiam diebus feriatis. Abb. *in cap. quoniam frequenter, nu.* 22. *v. unde puta, ut lit. non contest.* Mantic. *in repert. test. rubr. jurare quo die, & tempore debeant, col.* 2. *v.* 4. penes Rodoer. *ad. Reg. de Marin. resol. lib.* 1. *cap.* 18. *nu.* 12. 13., & 14. ubi undecim casus numerantur, in qui-
10 bus etiam feriatis diebus procedi potest.

ADDIT. DE CARO AD CAP. XLIX.

De Exceptione Cautionis Expensarum.

1. *Cautio expensarum quare introducta?*
2 *Cautionem petit Reus ab Actore, & Actor a Reo in reconventione, & Partium consensu omitti potest.*
3. *Cautione petita, omninò præstanda est.*
4. *In subsidium admittitur juramentum.*
5. *Formula cautionis expensarum præstita in Magna Curia Vic.*
✠ 6. *Fidejussor de judicatum solvendo, an censeatur li-*

liberatus, si principalis fuerit absolutus in prima instantia?

7. *An possit dicere de nullitate sententiæ vel petere discussionem principalis?*

8. *Fidejussor de judicatum solvendo per unum tribunal, an teneatur si causa remittatur ad aliud tribunal? Et quid si causa fuerit evocata per alium Judicem?*

9. *Fidejussor obligatus per instrumentum publicum, an possit agere contra debitorem antequam solvat, & quando dicatur debitor diu stetisse in obligatione?*

10. *Promittens fidejubere, an habeatur ut fidejussor?*

11. *Peremta instantia, an liberetur fidejussor?*

CAutio expensarum requiritur, ut audacia temerè litigantium deprimatur, & ut Reo con-
1 vente consulatur, ne præter innumerabilia incommoda, quæ lites afferunt, etiam expensis gravetur. *Cap. finem litibus* 5. *de dolo, & contum*.

Hanc cautionem non solum Reus ab actore,
2 sed actor quoque a Reo in causa conventionis petere potest, & tacito partium consensu omitti potest, suppleriquc in qualibet parte judicii, sed omissa, processum non reddit nullum. Bald. *in Auth. Generaliter*, *n.* 17. *C. de Episc. & Cleric.*

Petita hac cautione per unam partem omnino
3 præstanda est; aliter enim Judex ad ulteriora procedens, prævia Rei protestatione processum nullum facit; In subsidium hujus cautionis, admittitur juramentum, quod omnem calumniæ
4 præsumptionem excludit propter Dei ultoris testimonium, quod etiam testatur Ricc. *nu.* 19. Novell. 112. §. *ad excludendas* Bocer. *clauf.* 0 *disp.* 17. *de litigant. caution. th.* 74. Farinac. *in repert. judic. qu.* 90. Berlich. *conclu. practicab. tom.* 1. *concl.* 20. *nu.* 52. *de satisdatione, &c.*

Formula cautionis expensarum præstitæ
in M. C. V.

In causa T. de T. cum T. de T. & aliis, ut ex actis, &c.

Die 9. mensis Decembris 1740. Neap. Constitutus penes acta M. C. V. Mag. U.J.D.T. de T. qui sponte expromittendo, & fidejubendo
5 nomine, & pro parte T. de T. &c. expromittit & se obligavit reficere parti adversariæ omnes, & quascumque expensas in præsenti causa erogatas, & erogandas in casu succumbentiæ; & ad majorem cautelam fidejussit pro eis, & insolidum cum eis se obligavit prædictus Mag. U. J. D. T. de T. sponte promittens, fidejubens, & forma prædicta, & proinde obligavit se ipsum, bona ejus præsentia, & futura, ejusque heredes, & successores, cum potestate capiendi, etc. constitutione precarii etc. et sic juravit, et renunciavit, etc.

U. J. D. T. de T. Expromitto, & fidejubeo ut sup. &c.

6 Celebrescit in dies præsens controversia, an fidejussor de judicatum solvendo censeatur liberatus, si principalis fuerit absolutus in prima instantia, & in causa appellationis condemnatus? Affirmantem sententiam tuentur quamplurimi Doctores relati a Gratiano *discept.* 348., modo promissio facta sit de certa persona nominatim expressa, non de certo Judice, sub nomine Judicis. Qua propter cautelam tradunt, ut Notarius talem fidejussionem recipiens de consensu fidejussoria annotet in actis eundem se obligare de stando juri, & judicatum solvendo coram quocumque Judice, & in quacumque instantia. Secus tamen esset si fidejussit absolute fuerit præstita respectu causæ tribunali inferiori, & causa ex remedio appellationis devolveretur ad tribunal superius, ut a curiis Baronum ad regias Audientias, & gradatim ad M. C. V., vel S. R. C., quia cum ista sint tribunalia ad invicem subordinata, Judex appellationis succedit in locum primi, ac proinde fidejussoris promissio ad ejus condemnationem extenditur, cum per appellationem non finiatur judicium, nec actio, nec personæ mutentur; Ursill. ad Affl. *dec.* 202. Thor. in *compend. decis. ver. fidejubens*.

7 Discussio principalis de judicatum solvendo, an possit opponi per fidejussorem, vel saltem dici de nullitate sententiæ, late examinant Vant. de *nullit.*, Rocch. *respons.* 7., Petra *rit.* 217., & Muscatell. *de fidejus. par.* 2. *qu.* 10. *num.* 32.

8 Exinde sequitur, quod si lite pendente in aliquo tribunali non subordinato, in quo præstita fuit fidejussio de judicatum solvendo, remissa fuerit causa ad aliud, ad quod ejus cognitio pertinebat, non tenetur fidejussor, ea ratione, quia fidejussio coram una persona facta, vel propter unam causam, ad aliam non trahitur, *l. si unus §. ante omnia. ff. de pactis*.

Idem dicendum, si Princeps sua authoritate avocet causam, eam delegando Judici particulari, de Marin. *lib.* 1. *res.* 138. *n.* 34. Marth. *de jurisd. par.* 4. *cas.* 278.

Limita si fidejussor sit obligatus in amplissima forma, puta solvere judicatum in quocumque Tribunali, Noguerol. *alleg.* 7. de Franch. *decis.* 602.

9 Notissimi juris est, fidejussorem non posse molestare debitorem principalem, antequam solvat, nisi in certis casibus, puta si debitor diu cessaverit in debiti solutione, aut bona sua dissipare cæperit, vel etiam si casu paupertas debitori supervenerit, vel si fidejussor pro eo condemnatus fuerit, vel aliqua inter eos exorta sit inimicitia, *l. si pro ea C. mandati, & C. si mandatum, §. sed si mandavero ff. eod.* Nec obstat dicere fidejussorem instrumento guarentigiato obligatum haberi pro condemnato, licet adhuc non sit relaxatum mandatum, ac proinde recte petere posse, ut a fidejussione eximatur, vel securitas sibi detur. Cum enim fidejussor prævidere potuerit tempore fidejussionis posse contra eum ab executione incipi, humanitatis ratio non patitur, debitorem a fidejussore molestari, adhuc ipso a creditore non molestato, alias nullum commodum reportaret debitor ex fidejussione, imo potius, quod maxime dedecet, amicus amici beneficio deciperetur; Revert. *decis.* 499., Fontan. *de pact. nupt. part.* 3. *n.* 23. aliique, qui Judicis arbitrio relinquunt, quando dicatur debitor diu stetisse in obligatione. Quod si fidejussor pro fidejussione mercedem acceperit, tunc nunquam agere posse, ut ab obligatione liberetur, quia suscepit mercedem periculorum, tradunt communiter DD. relati a Merend. *lib.* 11. *controver. cap.* 21. *n.* 11.

10 Superiori cohæret quæstio, an is, qui promisit se fidejussurum pro Titio, possit tanquam fidejussor conveniri, etiamsi deinde non fidejusserit; Molfes. in *consuet. neapol. tit. de renunciat. qu.* 11. *num.* 23. Amat. *cons.* 89. *n.* 21., & Merend. *hic*, post rejectas aliorum sententias, distinguendum esse tradunt, utrum quis promittat suscipere obligationem tanquam principalis, vel tanquam fidejussor; dum enim pure promittit quis vendere, donare, veluti quid a se proprio nomine præstandum, si nihil addiderit, quod suam possit retardare obligationem, puta diem, aut conditionem, eam promissionem tunc temporis suscepisse hujusmodi obligationem quoad substantiam, consequenter nihil esse impedimento, quominus virtute ejusdem promissionis conveniatur secundum modum hujusmodi promissioni congruum. Ubi vero quis simpliciter fidejubere promittit, habet respectum ad eas promissiones, quibus debi-

bitores suis fidejussoribus obstringi solent, scilicet ad eas cautiones, quæ hujusmodi fidejussionibus apponi solent pro fidejussorum indemnitate, alias contractus claudicaret; si ergo debitor interim grave æs alienum cum bonorum obligatione contraxerit, res non est amplius integra, & consequenter sibi debet imputare creditor, quod eum non interpellaverit ad fidejubendum. Videsis Fabrum *definit.* 4. C. *de fidejuss.*

11 Peremta instantia liberatur fidejussor, *l.* 2. *ff. judic. solu.* Gratian. *discept.* 860. *n.* 33., Paschal. *de patr. potest par.* 1. *cap.* 8. *num.* 703., nec obstat si instauretur instantia per insufflationem spiritus; cum enim non fiat naturaliter, quia a privatione ad habitum non datur regressus, sed ex gratia Principis, non præsumitur hic velle restituere cum præjudicio tertii.

ADDIT. DE CARO AD CAP. L.

Expensæ in quibus casibus per litigantes reficiuntur.

1. *Expensæ hodiè reficiendæ sunt victori ex ultima Reg. Constit.*
2. *Expensarum hodiè fit calculus.*
3. *Capitulum Reg. Const. transcribitur.*
4. *Praxis calculi faciendi.*
5. *Requisitoria.*
6. *Contra calculum unica revisio, & unicum remedium produci potest.*
7. *Nullo existente impedimento executioni demandatur.*
8. *In causis criminalibus ex officio expensæ non repetuntur.*

✠ 9 *Causæ ab expensis excusantes, enumerantur.*

10. *An teneatur actor ad expensas, si plus petiit, & reus non obtulit summam vere debitam?*
11. *Diætæ Officialibus debitæ pro capiendis informationibus, a quo solvi debeant?*

HOdie expensæ reficiendæ sunt victori per victum, attenta ultima *Regal. Constit. diei* 18. *Martii* 1738. §. 1. *num.* 33. in quocumque Tri-
1 bunali in causis ordinariis, & executivis, eodemque unico decreto condemnandus est ad expensas, aut absolvendus. Pro quibus expensis transacto decreto in rem judicatam, fit calculus
2 per Scribam causæ, contra quem unica revisio admittitur, & nullitatum remedium cum deposito: E. G.

§. I.

XXXIII. *Per raffrenare le tante ingiuste liti, che s' introducono ne' Tribunali senza ponderarsi dalle par-*
3 *ti, se l' assiste, o nò la Giustizia, ma solo per defatigare i litiganti, e ricavarne qualche profitto. Ordiniamo perciò, che quelli, i quali averanno litigato, e soccumbito, debbano in qualunque Tribunale tanto per le cause esecutive, quanto per le ordinarie pagare irremisibilmente le spese di tutti due i giudizj, alle quali nell' istesso decreto diffinitivo, o sentenza debbano essere condennati, o pure dal pagamento delle medesime essere assolute. Per le quali spese, fatto che averà il decreto passaggio in cosa giudicata, dallo Scrivano della causa con tutta la celerità se ne debba formare il calcolo, avverso del quale si debbe ammettere uno sola revisione, senza potersi produrre altro gravame, se non solamente quello delle nullità col deposito.*

Quare praxis est, quod in eodem decreto ordinetur *condemnetur &c. aut solvat &c. una cum*
4 *expensis in utroque judicio erogatis, pro quibus fiat calculus per Scribam causæ, audita parte, hoc suum &c.*

Notificato prædicto decreto, & in rem judicatam transacto, fit requisitoria a Scriba causæ, videlicet.

5 Die 7. *mensis Septembris* 1741. *Neapoli.* Requirantur *partes ad videndum calculum faciendum T. de T. Scriba causæ, & Calculator elect.*

Visa relatione notificationis hujus requisitoriæ fit calculus expensarum, qui parti notificatur,
6 contra quem unica revisio admittitur, & nullitatum remedium cum deposito, ut supra. Nullo autem existente impedimento, aut hoc subla-
7 to ordinantur præcepta de solvendo, & postmodum executoriales literæ emanantur.

In causis criminalibus, quando proceditur ex officio nulla partium existente querimonia, pro
8 earum interesse, non habetur expensarum ratio, nec ad illas partes tenentur. Bajard. *ad Clar.* 64. *num.* 37. *in fin.* Guglielm. *de Benedict. in cap. Raynutius. versi. mortuo testatore* 1. *num.* 169. *de testament. &c.*

✠ 9 Convenit hic adnotare justas causas, quæ ab expensis excusant. Appellatio, vel reclamatio a decreto, vel sententia condemnationis inprimis ab expensis relevare, compertum est; cum enim possit decretum, vel sententia revocari, justum non est, victum in expensis condemnari; quod secus est, si reus in prima instantia nil probaverit, *prag.* 2. *de expens.* Afflict. *decis.* 358. Rovit. *in pragm.* 1. *de expens.* 2 error juris dubii; quapropter si ageretur de interpretando aliquo statuto, vel lege, hinc inde a partibus controversa, immunis erit victus ab expensis. Abb. in *cap. finem litibus de dol. & contumac.* 3 opinio, vel consilium unius, duorumve Doctorum magnæ, & approbatæ fidei, Reg. Sanfelic. in *prax. sect.* 61. *num.* 26. 4 ratione sanguinis, vel amicitiæ non condemnatur victus ad expensas in beneficium victoris consanguinei, Fabr. in C. *tit. de lit. expens. definit.* 63., Afflict. *de jure prothom. num.* 26., Menoch. *de arbitr. cas.* 88. *num.* 6. Demum si quis litem instituerit, testium fiducia, & integritate motus, qui postmodum contrarium fuerint testificati, Menoch. *cas.* 16. *n.* 11. Felin. *in cap. extra de calumniat.*, aliique.

10 Evenit aliquando, ut actor plus petat, quam revera consequi debeat, quo casu, quia in majori summa inest minor, & summam vere debitam reus non obtulit, ad expensas etiam condemnatur, Petra *rit.* 297. *num.* 12.

11. Novissime Rex Carolus sua constitutione edita Kalendis Novembris anni 1737. ad petitionem hujus fidelissimæ Civitatis, hæc statuit quoad diætas solvendas Officialibus de re criminali informationem capientibus, videlicet: *Item acciocchè gl' innocenti non siano dispendiati, supplicano per l' esatta osservanza del cap.* 11. *del Re Carlo II. dell' anno* 1672. *fol.* 206., *che gli Officiali, i quali vanno a prendere informazioni di cause criminali, non possano pretendere diete dagl' inquisiti, se questi non siano condannati, o transatti* Cui supplicationi sic annuit: Placet, *quæ constituta sunt, fideliter executioni mandari.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. LI.

De Exceptione cautionis de judicio sisti, & judicatum solvendo.

1. *Cautio de judicio sisti quando parit effectum?*
2. *Cautio judicatum solvendi quando?*
3. *Cautioni huic Partes renunciare possunt expresse, & tacite, nec nullitas indè oritur.*
5. *Cautio hæc quando præstari debeat?*
6. *Quando non invenitur fidejussor in loco judicii, præstatur in loco domicilii.*
7. *Praxis hujus conclusionis.*
8. *Fidejussores ex necessitate, non ex voluntate potissimum in loco domicilii recipiuntur.*

CAutio de judicio sisti suum parit effectum toto tempore litis, qua finita, expirat; sed cautio judicatum solvendi caventem non ligat, nisi
1 lite finita, & judicato, seu sententia publicata, ad cujus effectum, vel aliquid dando, vel faciendo cavens tenetur, hodie præstatur dicta
2 cautio per viam expromissionis. Boer. *dec.* 314. *num.* 3. Fontanell. *dec.* 230. *&c.*

Huic exceptioni Partes ipsæ tacite, vel expresse

presse renunciare possunt, nec nullitas processus
3 uritur, nisi eo casu, quo petita fuisset, & non
præstita; acta essent nulla, argum. *L. non dubiam*
C. de Legib. Bald. in Auth. Generaliter C. de Episc.
& Cleric. Muscatell. *in prax. glos. expensis part.* 3.
nu. 27.

Cautio de judicio sisti, & de stando juri, vel
judicatum solvendo præstari debet, quando debi-
4 tor est profugus, vel de fuga suspectus, ideoque
procurator adversus mandatum opponere solet
hujus exceptionis implementum.

A contumace quoque præstari debet in hora
judicii cautio de stando juri, & etiam ab illis, qui
5 præventionem aliquem fecerunt, Affl. *dec.* 137.

Verum quando fidejussor non invenitur in lo-
co judicii, permittitur, quod cautio præstetur
6 in loco domicilii. Affl. *cit.* 187. ubi concludit,
quod quando debitor prævenit suum creditorem,
ante citationem impetrare potest a Judice judicii,
ut remittat ad domicilii Judicem fidejussorum
receptionem, & illam captam ad judicem judicii
remittat, dummodo tamen dicti fidejussores sint
7 sub eodem Rege, & ante citationem sint recepti,
& hoc modo intelligi debet decisio in contrarium,
d. Affl. n. 1, *&* 4. *d. dec.* 137. Bartol *in l.* 3. *pen.*
qu. ff. de fidejussor. Alex. *in l.* 1. *ff. qui satisd. cog.*

Quando fidejussores dandi sunt ex necessitate,
non ex voluntate, tunc dubium non est, quin re-
8 mitti possint ad locum domicilii. Ursill. *ad dict.*
decis. Affl. 137. *n.* 1., *&* 2.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LII.

De Exceptione carentiæ, & incompetentiæ actionis, notorii juris agendi defectu, & de jure tertii, & tua non interest.

1. *Exceptiones carentiæ actionis, notorii juris agendi defectus &c. tot sunt diversæ, quot sunt jura, ex quibus descendunt.*
2. *Exceptio tua non interest contra quem opponitur?*
3. *Nomine alieno agens in principio suam tenetur legitimare personam.*
4. *Exceptio tua non interest anomala.*
5. *Sine actione nemo agere potest.*
6. *Constit. Exceptionem filiationis explicatio.*
7. *Decisio S. C. junctis Aulis.*

Hæ exceptiones inter se distinctæ, & diversas
definitiones contineant, quot sunt fontes, &
jura, ex quibus nasci possunt, quæ partim a Ricc.
sub num. 1. *& seqq.*, collecta sunt.

Exceptio *tua non interest* contra illum, qui no-
mine proprio agit, opponi non potest ante litis
2 contestationem. Carav. *in Rit. M. C. V.* 191. n. 7.
Scialoya *de for. compet.* cap. 33. *num.* 438.

Contra illum verò, qui nomine alieno agit, ve-
luti procurator, tutor, Curator &c. optimè op-
poni potest, quia in principio suam tenetur legi-
3 timare personam, alias a Judice uti carens actione
a judicii limine repellitur. Golin. *de procurat. part.*
2. *cap.* 3. Pacion. *de probat. lib.* 1., *cap* 57. *num.*
28., *& seq.* Menoch. *cons.* 1244. *lib* 13. *num.* 59.
Guttier. *de tutel. & cur. par.* 3. *cap.* 8. *&c.*

Exceptio *tua non interest*, inter anomalas exce-
ptiones connumeratur, quæ significant actionem
4 actori non competere, vel sine actione agere, vel
perempta actione: sine actione enim nemo ad agen-
dum, reumque vexandum permittitur. *L. si quid*
34. §. *illud ff. de petit. hered. L. quoties* 10. §. *item*
si temporali ff. de admin. tutor. L. tutores 40. *ff. eod.*
gloss. in cap. Constitutis 57. *v. quo jure, de elect.*

Respectu *Const. Exceptionem filiationis* S. C. sub
die 23. Octobris 1613. junctis duabus Aulis ju-
dicavit, hanc Constitutionem esse intelligendam
6 in exceptionibus exemplificatis in textu, quæ sunt
exclusivæ actionis, in quibus remanet firma dispo-
sitio juris communis, ut videlicet quando in
promptu constat Actori non competere actionem
intentatam, impediatur processus ad ulteriora
7 ex regula textus in *L. si pupil. §. videamus, ff. de*
negot. gest. ubi DD., quos late recenset Menoch.
de arbitr. judic. qu. 16. prout ex testimonio Reg.
Rovit. scribit Petr. *in Rit. M. C. V.* 294. n. 16.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LIII.

De Reconventione.

SUMMARIUM.

1 *Reconventionis materiam tractantes scriptores recensentur.*
2 *Reus conventus dupliciter reconvenire potest.*
3 *Compensationem adhibere potest, quando æquales sunt prætensiones.*
4 *Reconventionem verò quando utriusque jura discrepant.*
5 *Reconventio est actio.*
6 *Reconventio non inducit confessionem principalis debiti.*
7 *Proponitur per modum exceptionis.*
8 *Reconventionis effectus.*
9 *Reconventio quando proponenda sit?*
Distinctio, eod.
10 *Si proponatur in principio litis quid?*
11 *Si post litem, quid?*

De hac materia fusè scripserunt Alexand. Tren-
tacinq *lib.* 2. *var. tit de mutuis petition.* Ma-
resca *de reconventione*, Bernardinus Ursinus, *tract.*
1 *de reconventione*, Gonzalez *ad cap.* 1. *de mutuis*
petition. Medices *de compensat. part.* 2. *cap.* 1. An-
sald. *de jurisdict. part.* 3. *tit. unic. cap.* 9. & alii.

Reus conventus ad aliquid dandum, vel ad-
2 implendum, si ab actore rem aliquam consequi
debet, dupliciter potest hanc juridice repetere:
Etenim aut creditum Rei est æqualis valoris,
sive æque liquidum; & compensationem habet,
qua actoris creditum expungere potest. *L. fin.*
3 ibique Bald. C. *de compensat.* Cancer *de reconvent.*
cap. 13. *num.* 20. Marant. *in prax. part* 4. *dist.* 6.
num. 1., *&* 2. Postius *de manuten. observ.* 65. *nu.*
4., *&* 5.

Aut creditum Rei non est æque liquidum,
4 vel si æque liquidum, non est compensabile,
vz. si est speciei cum quantitate; & hoc casu
mutua actione reus convenire potest Actorem
electo, licet a lite in competenti. *L. fin. C. de*
compensat. L. cum Papinianus, Auth. & consequen-
ter C. de sent. & interlocut. omn. judic. cap. 1. *&* 2.
de mutuis petition.

Reconventio non est exceptio, sed vera actio
per se stans, ita ut non requiratur, ut reus
5 citetur verbis expressis reconventionis, sed suf-
ficit ut actionem suam adversus actorem propo-
nat. Cancer. *var. resol. part.* 3. *cap.* 13. *num.* 21.
Merlin. *centur.* 2. *cap.* 24. *n.* 21. *&c.*

Per reconventionem propositam reus non fa-
6 tetur rem petitam ab actore, quia vere, & rea-
liter duæ res, duæque actiones in uno judicio
sunt, & effective duæ sententiæ proferuntur,
licet unico contextu. Maresca *de reconvent. enar-*
rat. 1. *num.* 159. Ansald. *de jurisd. part.* 3. *tit.* 11.
cap. 9. *num.* 87. *&* 88.

7 Licet reconventio sit actio, attamen dicitur pro-
poni per modum exceptionis, quia deducta in re-
conventione consecutionem liberam rei per acto-
rem deductæ impedit, & idem Judex super utra-
que pronunciare debet. Marcian. *disp.* 73. *num.* 9.
Vivius *decis.* 128. *num.* 23. *&c.*

Effectus reconventionis sunt, ut utraque peti-
8 tio unica eademque tale judiciaria tractetur, &
coram eodem Judice per prorogationem, quia
non debet quis dedignari eum contra se Judicem
habere, quam ipse pro se contra alium elegit.
Gonzalez *ad cit. cap.* 1. *n.* 7. *de mutuis petition.* Mer-
lin. *centur.* 2. *cap.* 23. *&c.*

Reconventio proponenda est in ipsa litis con-
te-

9 testatione, vel immediatè post: Franch. *decis.* 376. *num.* 1. Carleval. *de judic. lib.* 2. *disp.* 7. *num.* 5. Et licet nonnulli putent, in Regno usque ad factam monitionem posse reconventionem proponi, attamen utraque opinio per distinctionem conciliand a est; quia si proponatur in principio, 10 ambæ actiones eodem judicio, termino, & sententia terminantur, & Judex aliter faciens, partibus gravamen inferret: Ansald. *loc. cit. num.* 92. Merlin *cit. cap.* 33. *num.* 2. Cancer. *de reconvent. num.* 9. Sanfel. *dec.* 184. *num.* 11. *&c.*

Si vero proponatur post litem contestatam, prorogatur Judicis jurisdictio, sed amittitur beneficium simultanei concursus, & terminata causa 11 conventionis, lataque sententia, agitur causa reconventionis, Franch. *dec.* 376. Barbos. *in l. qui prior. num.* 26. *de judic.* Ansald. *loc. cit. num.* 80.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LIV.

De Laudatione in Authorem.

SUMMARIUM.

1 *Neapolitani Authores laudati fori privilegii gaudent,*
2 *Fiscus similiter.*
3 *Fisci competens Tribunal est Regia Cam. Summ.*
4 *Fiscalibus instantiis formatis, Actuarius statim asportet acta ad domum Domini Commissarii.*
5 *Transcribitur cap. ultimæ Regalis Constitutionis.*
6 *Reg. Pragm. antiqua adducitur.*
7 *Alia concordans transcribitur.*
8 *Author laudatus potest appellare a sententia lata contra laudantem.*
9 *Clericus laudans laicum in foro Ecclesiastico quid?*
10 *Ecclesia, Clericus, Fiscus laudati foro gaudent.*

Neapolitani sive sint principales Rei, vel actores, sive authores laudati fori privilegio gaudent, ita ut causam ad eorum forum trahant. Anna *singul* 45. Marcell. Casa *de modo artic.* §. 2. *glos.* 1. *num.* 51. Petra *ad Capyc. decis.* 59. *&* *decis.* 197. *add.* 1. *& ad Grammat. dec.* 21. *num.* 6. *&c.*

Hoc fruitur privilegio etiam Fiscus in Au- 2 thorem laudatus, qui trahit causam etiam cœptam, ejusque processum ad suos Judices, avocans ab ordinariis Judicibus. Paul. de Castro *in l. venditor* 44. *num.* 3. *ff. de judic.* Soccin. *conf.* 46. *num.* 1. *vol.* 4. Capyc. *dec.* 197. *num.* 4. *&* 5. Cavalcan. *lib.* 1. *dec.* 8 Franch. *dec.* 117. *num.* 2. Dec. *conf.* 700. *num.* 8. Peregrin. *de jur. Fisci lib.* 7. *tit.* 1. *num.* 9. Io. Vinc. de Anna *alleg.* 121. *lib.* 2. Cancer. *var. resol. part.* 2. *cap.* 16. *num.* 44

In nostra Civitate Tribunal competens Regii 3 Fisci est Regia Camera Summariæ, ubi adest Advocatus Fiscalis, qui instantias pro tuendis juribus Regii Fisci format, quibus formatis, Actuarii statim asportare debent acta expedienda ad domum Commissarii, ex dispositione ultimæ Regalis Constitutionis diei 18. Martii 1738. v3.

§. IV.

Per la Regia Camera della Sommaria.

XI. Dopo che dall' Avvocato Fiscale si fa- 5 ranno formate le istanze ne' Processi, non possano gli Attuarj, che li presentano, tenerli presso di loro più che una sola giornata, ma debbano portarli subito a dirittura espedendi in casa de' Presidenti Commessarj sotto pena di privazione di officio, ed altre pene ad arbitrio del Tribunale, per lo di cui effetto l'Avvocato Fiscale debba tenere in sua casa un Registro, in cui gli Attuarj debbano notare di propia mano la giornata, in cui si prendono le istanze fiscali.

Quod Tribunal Regiæ Cameræ Summariæ sit competens in causis, in quibus Fiscus Au- 6 thor laudatus, adest *Reg. Pragm.* 62. *de offic. Proc. Cæsar. n.* 7. ibi: *Item nelli negozj, che sarà chiamato il Regio Fisco per Autore laudato per cose, che avesse venduto, dato, o obbligato.*

Item statuitur in *Pragm.* 63. *eod. tit.* ibi: *E* 7 *quando alle cause de' parti, nelle quali il Regio Fisco non è Autore principale, nè reo convenuto, nè* Autore laudato *volemo, ed ordinamo, che si osservi detta Prammatica, e che si debbano rimettere dette cause de' parti al Sac. Conseglio, &c.*

Author laudatus potest appellare a sententia 8 lata contra laudantem, & non appellantem, & appellationem prosequi etiamsi transitum in rem judicatam sententia fecisset, & appellatione hac pendente, supersederi debet contra emptorem. Ursill. *ad Afflict decis.* 15. Altimar. *ad Rovit. decis.* 1. *num.* 44.

Clericus laudans laicum in foro Ecclesiastico) 9 laico condemnato per sententiam, an ejus executioni impartiendum sit brachium Regium, latè examinat hanc quæstionem Montan. *controv.* 84. *per tot.*

Author laudatus, Fiscus, Clericus, Ecclesia 10 forum declinant. Capyc. *dec.* 197. Gramat. *decis.* 21. *Pragm.* 13 *Pragm.* 71. *num.* 7. *Pragm.* 61. *num.* 3. *de offic. Proc. Cæsar.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. LV.

De exceptione nominationis in Dominum.

1. *Colonus, Inquilinus &c. per præceptum Judicis solventes, non excusantur o Domino.*
2. *Ut excusentur quid requiritur?*
3. *Contradictio, & appellatio requiritur!*
4. *Denunciatio Domino est primum requisitum.*
5. *Debitor jussus solvere quod alteri debet, protestari debet, & denunciare.*
6. *Dominus nominatus auditur in terminis, in quibus causa reperitur.*
7. *Nominatio hæc quando fieri debeat?*
8. *Nominatus ante terminum forum declinat.*
9. *Fori declinatoria non opposita quid?*

AD *num.* 4. *& sequ.* Ricc. adde quod si colonus, Inquilinus, pensionarius &c. per præceptum 1 Judicis solvat, non potest excusari coram Domino, se coactè solvisse; quia adhuc ut solutio dicatur coacta, requiritur debitoria contradictio, & solutionis recusatio per resificotiam jubenti, cui dicat se non teneri ad solutionem, & quod hac op- 2 positione non obstante Judex solutionem præcipiat Paul. de Castr. *in l.* 2. *num.* 7. *ff. de judic. l. ait. Prætor*, §. *permittitur*, *v. allegans se minorem ff. de minor.* ubi Bartol. *num.* 2. Ruin. *conf.* 147. *num.* 16. *lib.* 1. Gratian. *discept. forens.* 483. *num.* 5. *&* 6. *vol.* 3. *&* 704. *num.* 7. *tom.* 4. *&* 906. *nu.* 1. *tom.* 5. Afflict. *dec.* 150. *num.* 24. *&c.*

Nonnulli etiam existimant, contradictionem 3 simplicem nequaquam sufficere, ut solvens Judicis mandato præcedente liberetur, sed requiritur quoque ut appellet, reclamet &c. Aym. Cravett. *conf.* 1. *pro Genero num.* 173. Gratian. *discept. forens.* 704. *num.* 38.

Sed inter prædicta requisita; quibus solvens li- 4 berari possit, illud præcipuum omninò est, ut recepto Judicis mandato antequam solvat, denunciet hæc Domino, ad hoc ut possit se defendere, & hac denunciatione præcedente, solutio dicitur spontè facta, nec Judicis mandatum excusat. Menoch. *de arbitr. Judic. cas.* 137. *num.* 18. Ruin. *d. conf.* 147. *num.* 17. *in fin. lib.* 1. Gratian. *discept. forens. cap.* 636. *num.* 2. *tom.* 4. *&* 485. *num.* 8 *tom.* 3. Surd. *conf.* 345 *num.* 6. *in fin. lib.* 3. *&c.*

Debitor debitoris tui, sive debitor jussus solvere alicui, quod alteri debet, tenetur protestari, 5 & priori suo creditori, sive Domino principali denunciare, quæ denunciatio omnino necessaria est aliter non excusatur. Thesaur. *qu. forens.* 34. *nu.* 5. *lib.* De Franch. *dec.* 107. *num.* 9. *&* 10. *v. pro parte*, in impressis ipso vivente. *L. Prætor in princ. ff. de*

ff. de edendo. Tiraquell. *de retract. lignagier.* §. 1. *gl.*
15. Barbos. *de diction. & claus. dict.* 62. *n.* 1. *&c.*
Dominus nominatus, ad judicium veniens, au-
6 ditur in terminis, in quibus causa reperiabatur.
Foller. *ad Marant. part.* 6. *membr.* 5. *nu.* 6. Et si
compareat post litem contestatam, non potest te-
stes denuò producere. *Cap. cum super, de re judic.*
Afflict. *dec.* 15. *in princ.*
Nominatio prædicta fieri debet tempore, quo
7 nominatus haberet legitimum spatium ad pro-
bandum de jure suo, saltem antequam effluat
terminus, licet non fiat ante litis contestatio-
nem; etenim si fiat compilatio processus, lata
sententia, ipsi non nocet, nisi reus probet, sen-
tentiam juste contra se latam fuisse. Affl. *dec.*
48. *dec.* 49. Dec. *cons.* 74. Gratian. *cons.* 157. *lib.*
1. penes Altimar. *ad Rovit. dec.* 1. *num.* 43.
Sub *nu.* 8. Ricc. quod nominatus ante termi-
8 num forum declinet, adde Capyc. *dec.* 197. *nu.*
4. Fontanell. *dec.* 202. *num.* 21. penes Altimar. *d.*
dec. 1. Rovit. *num.* 36.
Sed si fori declinatoria non opponatur ante ter-
9 minum, reus tamquam liti se offerens condemna-
bitur, citrà præjudicium Dom. Altim. *loc. cit.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. LVI.

De Tertio veniente ad causam.

1. *Tertii venientis ad causam Authores remissivè.*
2. *Tertius quinam dicatur?*
3. *Tertius incontinenti probare debet de suo interesse.*
4. *Tertius auditur in terminis, in quibus causa reperitur, & ratio.*
5. *Tertius an appellare possit?*
6. *Affirmativè respondent multi.*
7. *Tertius privilegiatus potest novum terminum petere, & quomodo?*
8. *Potest Judicem recusare.*
9. *Tertius potest in causis criminalibus comparere.*
10. *Publicationem bonorum impedire potest, & quomodo?*
11. *Receptionis banditi pœnam quomodo evitet?*
12. *Excusator audiendus in recusatione Judicis?*
13. *Tertio comparente duplex decretum fit.*
14. *Primum explicatur.*
15. *Secundum pariter.*
✠ 16 *Hactenus dicta breviter restringuntur.*

AUthores de hac materia scribentes videndi sunt
penes Rovit. *dec.* 1. *num.* 1. ubi omnes enu-
1 merantur.
Tertius ad causam veniens hic propriè intel-
ligitur, non qui ab una ex partibus, puta per
nominationem in Dominum, vel per laudatio-
2 nem in Authorem, prout in præcedentibus ca-
pitibus visum est, sed qui spontè ad judicium
inter alios inceptum ultroneus venit: Hic ter-
3 tius debet incontinenti probare de suo interesse,
aliter non auditur, sed probationis qualitas re-
mittitur Judicis arbitrio. Menoch. *de arbitr. Jud.*
lib. 2. *cas.* 18. Cancer. *lib.* 2. *var. res. cap.* 6. *n.* 31.
Tertius in causa audiendus est in iis terminis,
in quibus eadem causa reperitur inter principa-
les litigantes, nec ex integro potest causam in-
choare, quia statim ac tertius ultro comparet,
4 censetur approbare omnia acta facta cum suo prin-
cipali, quem adjuvare vult, perinde ac si essent
cum ipso facta, ita ut una eademque persona
cum eodem principali reputetur; Puteus *dec.* 71.
lib. 3. Cassad. *dec.* 1. *de except.* Surd. *dec.* 173. *nu.*
27. *& decis.* 335. *num.* 21., *&* 22. Rot. Rom. pe-
nes Ludovis. *decis.* 359. *&* 396. penes Farinac. *par.*
2. *dec.* 431. *nu.* 3. *&c.*
An Tertius appellare possit, sive in integrum
restitutionem petere a sententia inter alios lata?
Franc. Marad. *obser. pract.* 6. *num.* 41. affirmati-
5 ve respondet, & si tertius sit persona privile-
giata, poterit etiam in integrum restitutionem
petere cum auctor. DD. *in L. ab executore* 4. §.
alia, & in L. a sententia 5. *ff. de appellat. in cap. cum*
super 17. *de re judic. & cap. super eo* 15. *de offic. De-*
6 *leg. Gloss. in l. si parentes* 20. *ex persona C. de evict.*
Guttierez. *pract. qu.* 66. *lib.* 1. Tapp. *lib.* 3. *Jus*
Regn. tit. de in integr. restit. in Constit. minorum ju-
ra, num. 3. *&c.*
Imo tenet idem Marad. *observ. cit. nu.* 50. Ter-
tium venientem ad causam posse ea vi proprii
7 privilegii rem reducere ad terminos litis conte-
statæ, & petere, ut sibi concedatur terminus
novus ad probandum, etiam post percontatas Ad-
versarii probationes, quotiescumque comparue-
rit intra id tempus, infra quod si ab initio in
causa fuisset, uti posset suo privilegio, & hanc
esse praxim testatur Anna *cons.* 97. *nu.* 6. *& cons.*
98. *num.* 5. Giurb. *dec.* 1. *num.* 24. Cancer. *lib.* 2.
var. resol. cap. 16. *num.* 6. *&c.* De Rosa *prax. civil.*
decret. part. 1. *in* 1. *instant. ord. jud. cap.* 6. *num.* 39.
& 40. *&c.*
In Judicis recusatione etiam Tertius audien-
dus est pro suo interesse, & pluries ita fuisse
8 decisum per S.C. testantur Reg. Sanfelic. *decis.*
90. *lib.* 1. Capyc. latr. *decis.* 88. *ubi Gypt. &c.*
Tertius potest etiam in causis criminalibus pro
9 suo interesse comparere; sic Tertius comparet
in R.C. Sommariæ, & opponit nullitates sen-
tentiæ forjudicationis per M.C.V. in crimina-
10 libus prolatæ, ad effectum impediendi bono-
rum publicationem, quamvis criminalis causa,
ex qua hæc publicatio procedit, ad eandem M.
C.V. pertineat, & Receptator banditi ad evi-
tandam pœnam receptationis potest etiam nulli-
11 tates præsentare adversus forjudicationis sen-
tentiam. Cons. Manian. *cons.* 17. *lib.* 2. Gram-
mat. *dec.* 29 *&c.*
Tertius quoque est excusator, qui per nostras
municipales leges admittitur post citationem ad
12 forjudicandum emanatam contra delinquentem,
recusationem Judicis Commissarii proponens, au-
diendus est. Novar. *in Pragm.* 1. *collect.* 1 *num.* 3.
de suscipien. official. Merlin. *contr.* 2. *cap.* 28. *lib.* 1.
Thor. *part.* 2. *compend. decis. v. suspicio.* Petra *su-*
per Rit. M. C. V. 265. *num.* 26.
Habes praxim, quod quando tertius venit ad
causam tempore, quo jam instructus est proces-
13 sus, & non aliud, nisi sententiæ prolatio ex-
pectatur, duplex decretum interponi solet, vel
dicitur, quod *liceat assistere*, vel dicitur, *quod non*
audiatur, verum liceat assistere: Primo casu citan-
dus in omnibus actibus, omnes scripturæ sunt
14 dicto tertio notificandæ in civilibus, & potest
Judicem recusare. *L. si pariter ff. de liber. caus.* Gaill.
observ. 71. *lib.* 1. *nu.* 7. Anna *alleg.* 76. *nu.* 2.
Secundo casu non potest Judicem recusare,
quia audientia ei denegata est. Panormit. *in cap.*
15 *cum super, num.* 1. *de offic. Delegat.* Reg. Sanfel.
decis. 90 *num.* 21. Capyc. latr. *decis.* 164. *num.* 3.
ubi Gypt. &c.
Cetera ad materiam Tertii venientis ad cau-
sam vide Reg. Rovit. *cum addit. Altimar. in dec.* 1.
per totum, ubi omnes conclusiones ejusdem ma-
teriæ sunt luculenter dilucidatæ.
✠ 16 Ex hactenus dictis breviter colligitur, quod
si tertius se opponens non doceat in promtu de suo
interesse, interponitur decretum, quod non au-
diatur simpliciter; verum si habeat unum, idem-
que interesse cum uno ex collitigantibus, & ad
eundem primo spectet actio, vel defensio rei in
judicio deductæ, comparendo ante litem conte-
statam, removebit actorem, sive reum, in se
onus judicii assumendo. Lite vero contestata a-
ctorem, duntaxat poterit adjuvare, proindeque
auditur in terminis, in quibus causa reperitur.
Quod si inscius fuerit litis, seu contestationis,
vel

vel justam habeat suspicionis causam de collusione, ex integro tunc audietur.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LVII.

De declaratione circa usum.

1. *Declaratio circa usum sublata est per ultimam Reg. Constit.*
2. *Actio criminalis acquiritur per simplicem præsentationem scripturarum.*
3. *Præsentato facienda est in qualibet scriptura.*
4. *Transcribitur capitulum ultimæ Regalis Constitutionis.*

PEr ultimam Regalem Constitutionem publicatum sub die 18. *Martii* 1738. *in* §.1. *n.*xxs15.
omnino sublata est declaratio *circa usum*, quæ
1 deinceps peti non potest, quia actio, quæ parti
acquireretur per hanc declarationem *circa usum*,
2 immediatè acquiritur ex præsentatione scripturæ
a Procuratore, etiam facultatem declarandi non
habente, facta; ideoque cautum est, in qualibet
3 scriptura scribendum esse præsentationis actum
sub poena privationis officii, aliarumque, v3.

§. I.

XXIII. Per estinguere affatto anche le dilazioni,
4 che derivano dalle tante domande, che si
fanno delle dichiarazioni *circa usum* vogliamo, che da oggi avanti non si possa più domandare detta dichiarazione, mentre quell'azione, che si potrebbe acquistare alla parte contraria con detta dichiarazione *circa usum*; vogliamo, che s'intenda immediatamente acquistata colla presentata della scrittora medesima, ancorchè la presentata si faccia dal Procuratore, che non abbia mandato a far detta dichiaraziona *circa usum*; per lo di cui effetto dagli Scrivani di qualsisia Tribonale non si debba ricevere alcuna Scrittora senza farvisi la presentata sotto pena di privazione di officio, ed altre ad arbitrio del Tribonale.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LVIII.

De Exceptionibus altiorem indaginem requirentibus, ad merita causæ, vel in fine causæ reservandis.

1. *Exceptio ad merita causæ reservata quando explicari debeat?*
2. *Decisio olim* R. *Coll. Consilii.*
3. *Exceptio altiorem indaginem requirens quaenam sit?*
4. *Quare reservetur?*
5. *Formula decreti reservationis.*
6. *Formulo decreti reservationis in calculo ferendæ sententiæ.*
7. *Quando de eo cognosci possit, & acta an sint valida.*
8. *Aliquando eodem tempore cognosci potest.*
9. *Exceptiones declarandæ sunt parte instante.*
10. *Judex supplere an debeat exceptiones non oppositas.*

EXceptio altiorem requirens indaginem ad merita causæ reservata, explicari debet statim
facta publicatione usque ad causæ expeditionem
1 exclusive. Sanfel. *decis.*88. *num.*15. *&* 16. *& allegat.* Francisc. Andr. *relat.* a Marad. *in addit. ad Gallupp. par.*2. *c.*10.

Idem facto verbo decisum fuisse in olim Re-
2 gio Collaterali Consilio testatur Aitna *allegat.* 48. *num.* 27. *& in singul.* 445. Masull. *ad Capyc. dec.* 20. *n.* 8. *&c.*

Exceptio altiorem requirens indaginem dicitur
quando est dubia, & intricata juris, vel facti al-
3 tercationem continens. De Franch. *dec.* 289. *in fin.* Rev. Ricc. *collect. dec.* 1228. & Merlin. *controv.* 96. *num.* 15. *&c.*

Ideo ejus cognitio, & discussio reservatur, &
ut plenior cognitio de ea haberi possit, & ne
4 tempus in ea discutienda frustra teratur: duplex
autem decretum in hac reservatione fieri solet.

Formula decreti.

Die . . . . . Per Militem &c. Visis &c. provisum, & decretum est, quod procedatur ad ea,
5 quæ incumbunt pro expeditione causæ, proposita exceptione compensationis ad merita causæ reservata, hoc suum &c.

Quo decreto interposito, vigent conclusiones superius transcriptæ, quod reservatio explicari debeat ante sententiam.

Aut dicitur.

Die &c. Per Militem &c. Visis &c. partibusque auditis &c. provisum, & decretum est, quod
6 infra quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis, exceptione . . . . . opposita per T. de T. in calculo ferendæ sententiæ reservata, hoc suum, &c.

Hoc casu usque ad sententiam inclusivè de ea
cognosci potest, quæ exceptio similiter omnia
acta reddit nulla. *Gloss. in cap. cum contingat de offic. Deleg.* Jasen *in* §. *præterea num.* 58. *v. &*
7 *circa id. Instit. de action. Hippolyt. singul.* 365. Sanfelic. *decis.* 78. *lib.* 1. *num.* 15. Carleval. *de judic. lib.*1. *tit.*2. *disp.*5. *num.*28.

Aliquando uno eodemque tempore insimul cum
principali causa de exceptione cognoscitur, & in
8 principali sententia hujusmodi exceptionis ratio
habetur, si res ita ferat. Reg. Rovit. *dec.* 21. ubi *Altimar.*

Si quis habeat exceptiones in facto consisten-
9 tes, instante parte illas in scriptis declarare tenetur, Marta *de jurisd. part.* 4. *cas.* 47. *num.*10.

Judex supplere potest exceptionem parti competentem, & non oppositam, licet non teneatur.
10 *L. non quicquid* 40. *ff. de judic.* Boer. *decis.*344. *num.*8. Guid. Pap. *dec.*222. Osasc. *dec* 51. Cancer. *lib.*1. *cap.*18. *num.*14 Salgad. *de Reg. Protect. part.*3. *cap.*13. *num.*56. Faber. *in Codice suo lib.*8. *tit.*24. *defin.*39. ibi: *Non malè a Judice suppleri.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. LIX.

De Hostici Exceptione.

1. *Exceptio hostica quæ sit?*
2. *Cui non competat?*
3. *Limitatio.*
4. *Alia limitatio.*
5. *Adversus executionem sententiæ an opponi possit?*
6. *Quid si instrumento huic exceptioni fuerit renunciatum?*
7. *Post sententiam non opponitur.*
8. Ricc. *scribit hanc exceptionem esse incognitam juri civili.*
9. *Sed refellitur.*

EXceptio hostica est dilatoria, & opponitur a Milite, contra quem per quindecim dies antequam discedat, & per totidem quindecim dies
1 post regressum a bello procedi non potest in ejus causa, sed supersederi debet. *Const. Regn. Hominis exceptionem, ubi Isern. & Tapp.*

Hæc exceptio non competit illi, qui spontè ad
bellum pergit, etiamsi a Regia Curia stipendia
habuerit, præsertim si suis expensis, & cum di-
2 gnitate pergat, præcipue si Procuratorem, & Advocatum reliquerit. Staib. 1. *resol. forens.*66. Novar. *qu. forens.*58. *num.*3.

Limitatur si stipendium debeatur propter ejus
3 eximiam virtutem. De Franch. *decis.* 286. n 6.

Similiter non competit illi, qui proprio Prin-
4 cipi non servit, sed alieno. De Luca *ad Gratian. discept. forens. cap.*868. *n.*7.

Insuper non potest opponi adversus litem sententia expressa, de cujus executione agitur, &
5 sic pluries per S. C. fuit decisum. Masull. *ad Capyc. dec.* 76. Mastill. *de Magistrat. lib.*5. *cap.*6. *num.*451. Giurb. *dec.*118. *num.*19. *&c.* Idem dicendum, si in instrumento huic exceptioni renun-
6 ciatum fuerit, prout Ricc. quoque notat.

Post sententiam opponi non potest, quia ea lata non agitur de Reo conveniendo, sed tantum
7 de sententia executioni demandanda; sed tantum

conclusio in causa facta. De Franch. *d. dec.* 286. *num* 7. *& seqq.* Anna *allegat.* 75. Sed Ricc. *n.* 6. hujus *cap.* contrarium scribit.

Contra pariter sententiam Ricc. *d. num.* 6. ubi
8 notat, esse incognitam juri civili hostici exceptionem, animadvertendum est, aut verum non esse hanc conclusionem, aut respectu nominis tantum; de jure etenim civili statuitur, ut Comites, & Barones dum sunt in exercitu, non possint con-
9 veniri, nec ejus Officiales, ex notatis per Bartol. in *L. qui collegio num.* 1. *ff. de excusat. tutor.* Anna *allegat.* 5. *num.* 4. *&c.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. LX.

De Exceptione novæ conventionis, & satisfactionis

1. *Nova conventio, vel satisfactio allegari debet cum denotatione loci, diei, horæ, & testium.*
2. *Transcribitur cap. Reg. Pragmat. diei* 21. *Junii* 1728.
3. *Hodie ex ultima Reg. Constit. diei* 18. *Martii* 1738. *requiritur scriptura publica, vel privata a creditore subscripta.*
4. *Debitor non excusatur a solutione, si desint hujusmodi circumstantiæ.*
5. *Transcribitur cap ultimæ Regalis Constitutionis.*

SUb *num.* 5. Ricc. observa, quod ex Regia Pragm. diei 21. *mensis Junii* 1728. num. VII. statuitur, ut actorum Magistri non teneantur recipere li-
1 bellos novæ conventionis, & satisfactionis, nisi exprimatur in illis locus dies, hora, & testes per nomina, & cognomina, coram quibus fuit nova conventio, sive satisfactio, v3.

Conviene dichiararsi la *Pram.* 44. §. *item volumus, de offic. Mag. Just.* acciocchè quello, ch'è determinato intorno alle nuove convenzioni, che s'allegano, abbia pur luogo, siccome espressamente abbia luogo, e che si osserva rispetto alle sodisfazioni; e che allora s'intenda adempito alle
2 circostanze ricercate dallo Statuto, che determina doversi allegare, *lucidè, & clarè*, quando nel libello s'esprimono, il luogo, il giorno, l'ora, ed i testimonj per nome, e cognome, in presenza de' quali sia seguita la nuova convenzione, o sia sodisfazione; altrimenti facendosi, i Mastrod'atti delle cause non possano riceverle, e ricevendole incorrono nella pena nella medesima Prammatica stabilita.

Hodiè verò per novissimam Regalem Constitutionem diei 18. *Martii* 1738. §. 1. *nu. xv.* provisum est, pro enunciatæ Pragmaticæ majori ex-
3 plicatione, allegari non posse novam conventionem, vel satisfactionem, nisi a debitore exhibeatur scriptura publica, partita Banci, sive alia scriptura privata Creditoris, autenticata per Regium Notarium, in qua dicta nova conventio exprimatur; aliter debitor si absque his circum-
4 stantiis illam allegat, prius debitum solvere debet, & postea terminus super allegatis impartiri, & creditor pecuniam recipiens, cautionem, aut aliam idoneam cautelam Judicis arbitrio præstare debet, exactum rest tuendi, viso exitu termini, v3.

§. I.

XV. Per quanto poi tocca le Convenzioni, e Soddisfazioni, confermando quelche intorno a
5 quella materia si trova disposto nella Prammatica del 1728., per maggior chiarezza, e spiega della medesima ordiniamo, che non si possa allegare qualsisia convenzione, o soddisfazione per qualsisia causa, senza presentarsi dal Debitore, o una Scrittura pubblica, o una Partita di Banco, o altra Scrittura privata del Creditore, autenticata da pubblico Notajo, nelle quali si esprima, e si contenga chiaramente la Convenzione passata col Debitore; ed allegandosi senza dette circostanze, debba il Debitore prima pagare alocchè deve, e seguito che sarà il pagamento, si possa poi dare il termine a provare la detta Eccezione; nel qual caso il Creditore nell'atto di ricevere il danaro, debba dar pleggiaria, o altra idonea cautela ad arbitrio del Giudice, di restituire l'esatto, visto l'esito del termine.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXI.

De Exceptione solutionis.

1. *Satisfactio ex ultima Regali Constit. quomodo probanda?*
2. *Solutio censetur facta prius in causam tertiarum, & postea sortis.*
3. *Quid, quando interesse non est liquidum, sed indubiè debetur?*
4. *Solutio quando præsumatur?*
5. *Solutionis præsumptiones recensentur.*
6. *Solutio, seu satisfactio quando non præsumatur?*
7. *Confessio in civilibus an scindi possit?*
✠ 8. *Chirographi redditio, vel cancellatio quid operetur?*
9. *Solutio facta intelligitur pro causa a debitore volita.*

QUomodo admittenda, & probanda sit exceptio satisfactionis attento jure novissimo Reg. Con-
1 stit. diei 18. *Martii* 1738., supra diximus in *observat. ad Cap. LX. praced.*

Solutio facta intelligitur prius in causam tertiarum, quam sortis, quando tertiæ sunt liquidæ, quæ potius videntur satisfactæ, quam sors,
2 text. *in l. cum & sortis* 35. *de pignor. act.* ibi: *Primum usuris, quas iam tunc deberi constat, deinde si quid superest, sorti accepto ferendum est. L. in his §. apud Marcellum ff. de solut.* Bachov. *de pignor., & hypoth. lib.* 3. *cap.* 3n. *num.* 1. Anna *cons.* 30. *num.* 8. Capyc. latr. *decis.* 11. Gallup. *in prax. S. C. part.* 4. *cap.* 7. *num.* 6.

Idem dicendum est, si interesse licet non sit certum, liquidum, & inter Partes conventum, sed
3 indubiè debeatur, quamquam per Judicem non adhuc sit declaratum, imo quando ex consuetudine judicandi redditur certa quantitas liquidari solita, interesse censetur liquidum, nec eget alia liquidatione, sed potius calculo, Bald. in *L Mævius ff. famil hercisc.* Capyc. Galeota *lib.* 2. *controv.* 16. *in fin* Capyc. latr. *dec.* 42. Hodiern. *ad Sard. decis.* 186. *num.* 21. Thor. *compend. dec. tom.* 3. *v. solutio* Altimar. *ad Rovit. cons.* 55. *num.* 15. *&* 17. *tom.* 2., qui ita pluries refert decisum per S. R. C.

Solutio quando præsumatur, sive debitum quando præsumatur satisfactum, plures sunt conje-
4 cturæ, scilicet temporis taciturnitas in non petendo creditum. Conditio debitoris, vel creditoris, si iste egenus, & non petiit, quando debitor erat solvendo. Tertia, si debitor in ultimo testamento de prætenso credito verbum nullum fecisset, ubi alia solvi jusserit. Quarta, si
5 in vitæ longo spatio creditor debitum non petierit. Quinta si mortuo debitore cum herede pro alio credito conventionem inierit., & non pro prætenso. Sexta si creditur pro minori summa pignus recepit. Septima si solverit creditori creditoris sui, & aliæ, quas brevitatis ergo non annumerantur, quas videre poteris penes Carol. Anton. de Rosa *in prax. civil. decret. cap.* 1. *num.* 117., *& seqq.* Adde sanguinis conjunctionem, & sæpius calculatam rationem, vide *DD. in L. Procula, de Probation.*

Conjecturæ, ex quibus postea solutio non præ-
6 sumitur, quoque plures sunt, quas vide penes eumdem De Rosa *cit. cap.* 1. *num.* 133. *& seqq.*

Sub *num.* 4. *Ricc.* an confessio in civilibus scin-
7 di possit? Adde quæ scripsimus *in observat. ad par.* 2 *spec.* 3. *tit.* 4. *cap. unic. num.* 13., *& seqq.*, & Ricc. *coll. dec.* 125n.

✠ 8 Si vero dubitetur, an solutum sit, necne; creditor

ditor probare non tenetur obligationem durare, sed debitori asseveranti solutum esse, onus probationis incumbit; Probatur autem non solum testibus, sed & conjecturis, veluti si chirographum debitori redditum sit, nisi creditor contra voluntatem suam ad eum pervenisse chirographum doceat, vel alio modo constet & probetur non esse solutum, *l.* 15. C. *de solut.* Ceterum licet chirographum cancellatum præsumtionem inducat solutum fuisse debitum, non tamen excludit probationem contrariam creditoris, videsis de Luca ad *dec.* 36. *de Franchis*.

9 Cum in solventis arbitrio sit dicere, quod potius debitum voluerit solutum; exinde sequitur eam duntaxat obligationem tolli, in quam expressit debitum solutum; alioquin eo tacente in arbitrio creditoris erit, cui potius debito acceptum ferat, *l.* 1. C. *de solut.* Si vero solutionis tempore neuter expresserit voluntatem suam, idest in quam causam solutum, vel acceptum debitum vellet, tunc ea duntaxat intelligitur, ex qua debitor jam ad solvendum compelli possit *l.* 3. *C.h.t.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXII.

De Exceptione compensationis.

1. *Compensationis exceptio est modificativa.*
2. *Compensatio est debiti confessio.*
3. *Quando opponi possit.*
4. *Opponitur contra instrumenti liquidationem.*
5. *Compensatio est facta solutio.*
6. *Ex Partis confessione compensatio admittitur.*
7. *Compensatio an opponatur creditori obligato aliis creditoribus in eorum præjudicium?*
8. *Affirmative Carleval.*
9 *& 10. Ratio.*
✠ 11. *Compensationis exceptio etiam cessionario obiici potest.*
12. *Quoties compensationi non datur locus, competit retentio.*
13. *Procurator constitutus ad exigendum, compensare valet.*
14. *In compensatione debitum, & creditum in eadem persona simul concurrere debent.*
15 *Compensatio adversus eum, qui duas repræsentat personas obiici nequit.*
16 *Debitor an possit compensare suum creditum in præjudicium creditorum anteriorum?*
17 *Sententia transacta in rem judicatam adhuc compensatio valet opponi.*

COmpensationis exceptio est modificativa, non peremptoria, prout Ricc. scribit, quia judi-
1 catum vel debitum non impugnat, imo potius illud approbat, sed modum tantum solutionis mutat. Ricc. *collect. decis.* 228. penes De Rosa *prax. civil. decret. par.* 2. *inst. jud. ord. cap.* 4. *num* 3

Compensationem opponens videtur debitum si-
2 ne dubio fateri. Cyn Bald & Salycet. in *L exceptio C. de compens.* Vexde *lib.* 4. *Instit. civil. nu.* 121.

Compensatio potest opponi, quando debitum est liquidum, vel de proximo liquidandum. Affl. *dec.* 43. *num.* 5.

3 Opponi potest etiam contra instrumenti liquidationem, si de compensatione confestim constet
4 ejusdem creditoris confessione. Tholos. *dec* 1. Affl. *dec.* 121. *& dec.* 381. Etenim licet ex Proem.
5 8. §. 8. *de liquid. instrum.* requiratur realis solutio, & compensatio non sit vera; sed ficta solutio, & vicem habeat solutionis. De Grass. *de except.* 16. *num.* 9. Osasc. *dec.* 92. *num.* 12. Attamen quando accedit Partis confessio, tunc ex æquitate non est vexandus debitor, qui compensationem opponens, non est amplius debitor,

6 quia compensatio ipso jure liberat à debito *tit. ff. & C. de compensat.* Affl. *dec.* 21. Capyc. *dec.* 187. *num* 6.

An debitor possit opponere compensationis exceptionem creditori suo obligato aliis creditori-
7 bus in eorum præjudicium? Carleval. *de judic. tit.* 3. *disp.* 27. fuse examinat hunc articulum, & post hinc inde discrepantes a doctis sententias, concludit affirmative, posse scilicet debitorem
8 hanc exceptionem opponere creditori obligato aliis creditoribus, cum authoritate Angel. con. 259. *num.* 1. Ricc. *collect. dec.* 118. Gait. *de credit cap.* 4. *quæst.* 7. *num.* 354. Rovit. *cons.* 64. *n.* 5 *lib.* 2. *&c.*

9 Ratio est, quia compensatio fit ipso jure absque hominis facto, & ministerio, & credito compensato extinguitur, & evanescit nomen illius debitoris, & per consequens alii creditores etsi anteriores nihil ab ipso exigere possunt. *L verum* 4. *L. si ambo* 10. *in principio ff de compensat.* Tindarus *de compensat. art* 6 *n* 47 51 *&* 74. *& art.* 7 *n.* 27. *tom.* 6. *par.* 2. Affl. *dec.* 121. *n.* 1. Cujac. *lib.* 8. *observ. cap.* 16. *& ad Jul. Paul. lib.* 2. *sentent. tit.* 5.

10 Alia ratio est, quia quando compensans pateretur damnum, & pœnam, ut sunt usuræ &c. ipso jure fit compensatio. Theodor. *alleg* 59 *n.* 6. Gamma *dec.* 91. *num* 2. Canill. *quot. controv. lib.* 4 *cap.* 40. *num.* 112. *& seqq.*

✠ 11 Cum iniquum sit, ut is, qui aliquid debet, ab alio postea actionem suscipiat, exinde sequitur, perinde cessionario, ac ipsi cedenti obiici posse compensationem, cum in rem sit, non in personam; ad rem facit Juliani responsum in *l. exceptiones* 7. D. *de except*, ubi J. C. docet, quod *exceptiones, quæ personæ cohærent, non transeunt ad alios, rei autem cohærentes exceptiones, etiam successoribus competunt.* Pro cujus intelligentia distinguendum puto, num debitum, quod compensari petitur sit contractum ante, vel post cessionem factam, ut priori casu compensatio procul dubio adversus cessionarium opponi possit, posteriori vero denegetur; discriminis ratio in eo consistit, quia ideo compensationis exceptio, quæ contra cedentem opponi poterat, etiam contra cessionarium opponi potest, quia dum ante factam cessionem aderat simul debitum & creditum, quia invicem contributio fieri poterat, in potestate creditoris cedentis non est tollere jus quæsitum suo debitori, ac simul creditori; proinde creditum illud cessum transit in cessionarium cum sua causa, & compensationis exceptione, ac onere affectum, alias notissima fraus fieri posset debitori cesso, eique simul creditori, si per cessionem jus suum compensandi amitteret. At in altero casu tempore cessionis nondum competebat facultas, & exceptio compensandi, quia tunc non erat creditor sui creditoris, dum post factam cessionem creditum supervenit, ac proinde compensare nequit adversus cessionarium, cessante tunc ratione juris quæsiti non tollendi, & fraudis ex parte cedentis qui libere potuit creditum suum in cessionarium transferre; Rovit *cons.* 64. *n.* 1. Salgad. in *labyr. cred. par.* 3. *cap.* 6. *n.* 20. Thesaur. *decis.* 221.

Nec obstat compensationem non fieri ipso jure, sed parte opponente; ac proinde cum ante cessionem non fuerit opposita, adversus cessionarium tanquam re non integra, opponi non posse. Nam contra est, quia uti exceptio rei cohærens, exemplo aliarum exceptionum, quæ in rem sunt, non in personam, sicuti cedenti, ita pariter cessionario proculdubio obiici potest. Videsis Ant. Faber. *lib.* 12. *conject. cap.* 9., qui pluribus JC. responsis, & Imperatorum rescriptis hanc tuetur sen-

tentiam in supremis Tribunalibus communiter receptam.

12 Hæc sane omnia procedere debent, si ex parte debitoris nedum opposita fuerit compensatio, sed etiam retentio, ac proinde si circa compensationem aliqua forsan oriretur dubitatio, competeret nihilominus ipsi retentio; facilius namque admittitur retentio quam compensatio; imo cum non habet locum compensatio, eo casu fieri locum retentioni probat Capyc. L. *decis.* 35. *nu.* 24., cum Steph. Gratiano *lib.* 2. *discept. forens. cap.* 356., *n.* 26.

13 Procurator constitutus nedum in judicio ad comparendum, sed insuper ad exigendum, potest compensare creditum, quod uti procurator ab aliquo consequi debet, cum eo, quod ipse suo proprio, & privato nomine eidem debet; perinde etenim est, ac si pecunia nomine mandantis accepta debitum suum illi solveret, cum nihil referat brevi ne, an longa manu id fiat; qui enim compensationem patitur, hoc ipso solvisse intelligitur, cum compensatio pro solutione habeatur, *C. si ombo ff. de compens.*, proindeque compensare valet, qui solutionem petere, & accipere potest, *l. amplius* 15 *ff. rem ratam haberi*, Faber. *lib.* 4. *Codic. tit.* 23. *de compensat.*

Compensatio cum nihil aliud sit, quam debiti, & crediti invicem inter se contributio, ad
14 opponendam compensationem proculdubio requiritur ut debitum simul & creditum in eadem persona concurrat *l.* 1. *ff. de compens.* Frustra igitur ejus, quod non debetur ei, qui convenitur, sed alii, obiicitur compensatio; nec si creditoris creditor pro eo qui convenitur ob debitum proprium, velit compensare, Faber *lib.* 4. C. *tit. definit.* 8.

Notissimi juris est, compensationis exceptionem
15 opponi non posse adversus eum, qui duas repræsentat personas, unam scilicet tanquam creditor agens, & aliam tanquam debitor, v. g. si esset creditor nomine proprio, & debitor hereditario nomine. Ex hac enim diversitate, quæ ex inventarii beneficio inter heredem & hereditatem fuit inducta, proprium creditum cum debito hereditario heres compensare non cogitur, cum passim reiiciatur compensatio, & retentio de credito unius personæ ad creditum alterius. Foret sane iniquissimum, & a Justiniani providentia circa inventarii beneficium ab eo introductum satis alienum, ea honorum hereditariorum defectu, compensationem admittere cum credito certo, & proprio heredis. Gratian. *discept. forens. lib.* 5. *cap.* 448. Gait. de *credit. cap.* 4. *qu.* 7. *n.* 359. aliique.

46 Creditor habens nomen debitoris expresse hypothecatum præfertur alteri compensare volenti, etiam apud se, quando ille instetit super eo nomine debitoris sibi satisfieri; quod eo magis procedit, si denunciatio præcesserit, & solvendi inhibitio ex sequestro; quare sicuti debitor post inhibitionem solvere non potest, ita nec pariter compensare, de Franchis *dec.* 53., Marcian. *lib.* 2. *disp.* 95. *num.* 21.

47 Pro coronide advertas velim, compensationem opponi posse post sententiam transactam in rem judicatam, etiamsi debitum non sit liquidum, sed de brevi possit liquidari, Afflict. *dec.* 121. Anna *allegat.* 80., Capyc. *dec.* 119. *n.* 1.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXIII.

DE Exceptione retentionis,

1. *Creditor possessor etiam ex vi nulliter confecti processus retinere potest.*
2. & 3. *Retinet quoque mulier, pro concurrente quantitate, & possideat.*
4. *Si constante matrimonio possideat jure familiaritatis, viro extincto adhuc retinet, mutata causa possessionis.*
5. *Etiamsi res possessa sit majoris quantitatis, & quomodo compensetur?*
6. *Retentio datur pro meliorationibus.*
7. *Pro alieno debito non datur.*
8. *Retentio adversus dotem prætextu computorum, & adversus vitam, & militiam, & alimenta non opponitur.*
9. *A dote valet argumentum ad alimenta.*
10. *Carcererio datur retentio carcerati pro expensis.*
11. *Scriptori pro mercede.*
12. *Bonæ fidei possessori datur retentio, nec compensare tenetur.*
✠ 13. *Heres cum beneficio legis, & inventarii, an possit retinere bona hereditatis?*
✠ 14 *Marito competit retentio pro expensis funerum & ultimæ infirmitatis.*

CReditor potest retinere pro suis creditis sibi satisfaciendis, imo quando quis ex inordinato processu, aut nulliter instructo in alicujus rei possessionem immissus fuerit, poterit illam
1 retinere, donec, & quousque creditum, pro quo rem illam obligatam habet, solutum fuerit. De Marin. *observat.* 359. *nu.* 2. *ad Revert.*, Ric. *respons.* 45. *nu.* 25. *&c.*

Mulier habens instrumentum dotale cum clausula constituti, & precarii, potest se defendere
2 exceptione retentionis bonorum viri pro concurrente quantitate dotalis crediti. Bald Novell. *de dot. part.* 7. *privil.* 18., & 24. Quando videlicet pendente assecurationis judicio in pos-
3 sessione dictorum bonorum reperiretur. Capyc. latr. *decis.* 52. *nu.* 4. *tom.* 1, *&c.*

Si constante matrimonio mulier jure familiaritatis, tanquam viri socia ejus fundum, aut
4 aliquam rem stabilem possideret, soluto matrimonio, potest eam retinere jure generalis hypothecæ, mutata tantum possessionis causa, donec de dote sibi fuerit satisfactum, *tex. in L.* 1. *ff. uti possidetis*, *Cap. licet causam*, *de probat.* Andreol. *controv.* 12. *num.* 1. Signorel. *cons.* 259.

Nec impedit, se res prædicta majoris æstimetur, quam dotis creditum, quia compensa-
5 tur cum sorte, & quanti plusis valet, eo citius sibi de dote satisfacit. Carocc. *dec.* 21. *nu.* 46. & 41.

De retentione rei et causa meliorationum
6 in re factarum vide *in observat. ad cap.* 64 *seq.* & Capyc. *decisione* 17. De Franch. *decisione* 112.

7 Retentionem pro alieno debito dari jura non permittunt. Joseph de Rosa *consult.* 43. *num.* 5.

Sicut adversus dotem retentio sub prætextu computorum opponi non potest, ex unanimi DD. consensu, ita & adversus legatum alimentorum
8 seu vitæ, & militiæ, quæ alimenta important, Reg. Galeot. *controv* 60. *nu.* 15. *lib.* 2., quia a dote argumentum valet ad alimenta, & eadem privilegia utrique competunt. DD *post*
9 *gloss. in* L. *ob æs*, *de præd. minor.*, Jas. *in* L. *cum his* §. *si mulier*, *nu.* 1. *ff. de condict. indeb.* Ruin. *cons.* 94. Tiraquel. *de Primogen. qu.* 62. *nu.* 4. & *in tract. de privileg. piæ causæ in præfat. col.* 12. *&c.*

10 Commentariensi, vulgò dicto Carcererio datur retentio carcerati pro expensis. Guid. Pap. *dec.* 448.

Scriptor pro mercede potest retinere quinter-
11 nos. Surd. *dec.* 50. Accurs. *in* L. *si non inducta C. in quib. pign. vel hypoth. com.* & *in* L. *si non sortem* §. *centum eod.*

Bonæ fidei possessori datur retentio, nec fru-
12 ctus cum meliorammentis, sive expensis compen-

penſare tenetur. Affl. dec. 87. nu. 6. De Franch. dec. 191. nu. 11. Surd. 181 Caſſad. dec. 1. de cauſ. poſſ. & propr. Caput. dec. 27. par. 2.

✠ 13 Hetra cum beneficio legis & inventarii repræſentans credita liquida, & certa ſuper hereditate defuncti, ſi opponat exceptionem diſcuſſionis inventarii adverſus creditorem poſteriorem, aut legatarium defuncti, qui arat in poſſeſſione exigendi, pendente diſcuſſione inventarii ſolamniter facti poteſt retinere bona hereditatis, abſque eo quod ſuper eis decernatur ſequeſtrum, prout deciſum refert Sorge tom. 3. juriſpr. forenſ. cap. 44. num. 27.

✠ 14 Hæc itidem retentio competit marito pro expenſis ultimæ infirmitatis, ſi mulier longo tempore infirmata, ad obſequia, & ſervitia matrimonialia inhabilis effecta foret, dotiſque fructus nequaquam ſufficerent pro expenſis, quo caſu omne id, quod ultra dotis fructus expendidit, ex dote reſtituenda retinere valet; non ſecus ac pro expenſis funerum; onus enim ſepeliendi uxorem non reperitur a jure injunctum marito, ſed potius iis, quibus dos recepta reſtituenda eſt, l. Celſus 22. ff. de religionis, & expenſ. funerum, Theſaur. qu. forenſ. 33. par. 2. Rodoer. conſ. 3., n. 37. aliique.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXIV.

De Exceptione Meliorationum.

1. *Meliorationes illiquidæ non dant retentionem.*
2. *Probatæ quando dicantur?*
3. , & 4. *Qui melioravit quid probare teneatur?*
5. *Indicia indubitata non ſufficiunt?*
7. *Feuda devoluto ad Dominum, an heres Baronis in burgenſaticis repetat meliorationes a Domino?*
8. *Utile dominium feudi eſt Baronis.*
9. *Ædificia an verè ſint melioramenta?*
✠ 10. *Poſſeſſor nequit impedire venditionem propter meliorationes.*
11. *Secundus venditor qualiter petat aſſiſtentiam ſuper bonis poſſeſſis per anteriorem.*
12. *An præſtetur aſſiſtentia ſuper augmenta temporis?*

1 Meliorationes non probatæ, nec liquidatæ, retentionem non parturiunt, quia licet ſint ſolvendæ, ſunt illiquidæ, & proinde concedenda aſt executio ſententiæ, oblata cautione, &c. Galeot. lib. 2. controverſ. 47. num. 32. Dec. conſ. 424., qui ait tunc intelligi probatas pro reo meliorationes, quando præ manibus haberet,
2 aut exhiberet publica inſtrumenta. d. Galeot. num. 34. Menoch. remed. 15. num. 369.

Qui melioravit probare tenetur a ſe, vel ab alio, a quo cauſam habet, factas eſſe, Menoch. cit. remed. 15. num. 567. ibi: Erit propterea ani-
3 madvertendum, poſſeſſorem ipſum, vel Dominum, qui meliorationes has fecit, debere probare a ſe factas, vel ab altero, cui ip ſe ſucceſſit. Caſtrenſ. conſ. 268. Maſcard. concl. 1039. nu. 6., & ſeqq.

In meliorationum probatione. Primo probandum eſt quid ſit impenſum. Secundo, quod tan-
4 ti ſit meliorata, & effecta pretioſior res DD. & Gloſſ. in l. in fundo ff. de rei vindicat. Neguſant. de pignor. in 4. membr. 5. part. num. 11. in concl. 4. Garzias de meliorat. cap. 24.; Nec indicia licet
5 indubitata ſufficiunt. Caſtrenſ. lib. 2. conſ. 336.

Teſtes in cauſis meliorationum deponentes debent eſſe periti, & experti, aliter non probant,
6 quia de rerum æſtimatione agitur, tex. in. §. quod autem, ibique Gloſſ. Auth. de non alienand. Maſcard. de probat. concl. 1039.

Devoluto feudo ad Dominum directum ob mortem feudatarii abſque filiis, & heredibus in
7 gradu ſuccedibili, an heres Baronis ex teſtamento, vel ab inteſtato in aliis bonis liberis petat pretium meliorationum factarum in feudo?

Et licet nonnulli diſtinctione uſi ſint, an ſit melioratio perpetua, vel temporanea, & an ſit res ſeparabilis a feudo, vel non, præſertim in ædificiis, quæ Dominus aut patiatur auferri, aut meliorationis pretium ſolvat: attamen communior opinio eſt, ad pretium Dominum teneri, quia locupletari non debet cum aliena jactura; & jura in contrarium loquuntur de melioratio-
8 nibus factis in re prorſus aliena, non vero ubi utile dominium eſt meliorantis, veluti ſunt feudi. Andr. de Iſern. in c. 1. §. ſi Vaſſallus, tit. hic finitur lex. Jacob Mendoll. de Alba conſ. 103. 104. & 303. De Ponte deciſ. 12. Petr. Gregor. de conceſſ. feud. par. 1. qu. 11. num. 5. De Marin. reſol. cap. 134. lib., qui eod. loc. num. 2. in dubium re-
9 vocat, an ædificia melioramenta vere dici poſſint?

✠ Quamvis poſſeſſori rei hypothecatæ competat
10 retentio pro melioramentis, nequit tamen poſſeſſor ejuſdem rei venditionem evitare, inſtantibus creditoribus hypothecariis; creditores enim jus habent in re pro valore ipſius rei deductis melioramentis; poſſeſſor vero ſolum habet jus deducendi meliorationes, & pro eiſdem retentionem; ac proinde poſtulantibus creditoribus ipſius rei conditionem impedire non poteſt, ut ex pretio tam ipſi, quam iſti ſatisfiant, Cenc. de cenſib. qu. 98. nu. 81.

Praxis præſtandi aſſiſtentiam ad finem venden-
11 di tantum, & non adjudicandi ſervatur inſuper, quando ſecundus creditor agit ſuper re in ſolutum data per debitorem creditori anteriori, vel contra extraneum emtorem ſolventem pretium creditori, in quibus caſibus non extinguitur hypotheca ſecundi creditoris per dationem in ſolutum factam creditori anteriori, aut venditionem factam extraneo, ut de pretio ſatisfiat priori creditori; At ſi per rei venditionem ſecundus creditor nullum adſequatur emolumentum, res e manibus prioris creditoris, ſive alterius emtoris, cujus pecunia dimiſſus fuit primus creditor, auferri non poteſt, duntaxat pro omnium indemnitate ſubhaſtabitur res, ut ſciatur illius valor, de Marinis obſer. 20. Quinitus ſi res fuerit ſubhaſtata, & diſtracta, & creditor expreſſe fuerit uti extraneus ad licitandum admiſſus, adhuc contra eum locum habebit jus offerendi, licet enim in contrarium urgeat non eſſe denegandum creditori id, quod extraneo conceditur, ſcilicet, ut contra eum locum non habeat jus offerendi; nihilominus ſtrictius urget, quod pretium illius rei remanſit apud ipſum creditorem emtorem, qui licitando uti extraneus non deſinit eſſe creditor, Merend. lib. 2. cap. 40. num. 33.

Ex hucuſque dictis conſequitur creditori po-
12 ſteriori præſtari aſſiſtentiam etiam ſuper augumento temporis, ſi ex eo res facta ſit pretioſior, contra poſſeſſorem, ex cujus pecunia ſolutum ſit creditum anteriori creditori; cum enim reſoluta non ſit hypotheca ſecundi creditoris, res vendita tranſit in emtorem cum hypotheca radicata ſuper illa & ejus augumento; ſecus tamen eſt contra creditorem anteriorem poſſidentem pro ejus credito propter adjudicationem ſibi factam, Marin. lib. 1. reſol 210. nu. 2. Maſtrill. deciſ. 201. Staib. reſol. 115. num 8.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXV.

De Exceptione adulterii.

1. *Adultera mulier privatur dote.*
2. *Adulteram mulierem accuſare non poſſunt heredes viri.*
3. *Viri diſſimulatio ſupponit adulterii remiſſionem.*
4. *Quid quando conqueſtus fuit?*
5. *Adulter vir punitur civiliter, & quomodo?*

6. Re-

6. *Ratio.*
7. *Nuptiæ factæ cum adultero crimen non extinguunt.*
✠ 8. *Maritus, in quibus casibus dotem non lucretur?*
✠ 9. *Exceptiones, quæ adultero, & adulteræ competunt, enucleantur.*

PRæter antiquas pœnas atrociores, ac recentiores magis mites mulier adultera privatur dote. *L. consensu C. de repud. Cap. plerumque, extra,*
1 *de donat. inter vir. & uxor.* De Franch *dec.* 338. *num* 2. Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 16. *num.* 20. Campan. *in Cap. Regni* 165. *num.* 36 *&c.*

Sed si uxor accusata per virum non fuerit, neque de adulterio conquestus, non possunt heredes viri exceptionem adulterii opponere, quia
2 morum correctio cum hereditate non transit, neque jus querelandi, *L. rei judicatæ §. morum ff. solut. matrim.* Marad. *animadvers. ad Staib. cent.* 2. *resol.* 105. *num* 27.

Quæ conclusio præcipuè vera est, si vir ea viveote dissimulavit, quia hoc casu per tacitam
3 reconciliationem habitando cum uxore, & adultero, crimen hoc censetur remissum. Marad. *loc. cit. num.* 26. Niger, *in cap. Regni, mulier quæ dotarium.* De Franch. *dec.* 184. *num.* 5 Grammat. *dec.* 234 *num.* 4 & 6. post Clar. *in §. adulterium, v caveat etiam maritus, ubi* Bajard. *num.* 115. De Luca *ad Franch. dec.* 240. *num.* 1. Sed aliter res
4 se habebit, quando vir ejus vita constante de uxoris adulterio conquestus fuerit. Præf. de Franch. *d. dec.* 240. *num.* 2.

Vir adulter accusatus ab uxore, non erit puniendus criminaliter, sed civiliter, ad thori sci-
5 licet separationem cum dotis restitutione. Viv. *comm. opin.* 533. *num.* 19. Covarruv. *de sponsalib. num.* 5. Bajard. *ad Clar. §. adulterium num.* 18. De Rosa *in prax. crim. p.* 2. *cap.* 4. *de adulterio num.* 14. & 17.

Ratio diversitatis est, nam licet matrimonium utriusque conjugis fide fulciatur, cujus violatio
6 utrumque faciat Reum; attamen in muliere major requiritur pudicitia, per quam familia servatur, & a qua prolis certitudo, vel dubitatio dependet. *Gloss in L. quæ in adulterio ff. ad L. Juliam, & Gloss. in L. palam, de Rit. nupt.* Ursill. *ad Affl. dec.* 179. *in fin.*

Nuptiæ cum adultero factæ, viro mortuo,
7 adulterii crimen, & maculam nequaquam extinguunt. L. 27. *C. ad L. Juliam.* De Rosa *prax. crim. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 14.

✠ 8 Quanquam omnibus innotescat legis provisione cautum esse, maritum lucrari dotem propter adulterium ab uxore commissum, cessat nihilominus hujusmodi lucrum, quando extraneus repetit dotem ex pacto reversionis, in tabulis nuptialib. apposito, vel si eam in adulterio deprehensam vir illico occiderit, de Luca ad de Franchis *observ.* 240. Fontan *num.* 18. Porro dolorem justè hinc conceptum temperare marito difficillimum est, vix similem invenire licet Paolo illi eremitæ, qui cum uxorem valde pulcram in adulterio deprehenderit, tacite subridens, jurato adfirmavit, se nunquam cum ea rem habiturum, ad adulterum vero, tibi, ait, eam habeto, Tiraquell. *l. connub.* [illegible] *n* 14. [illegible] rarissime evenit, ut adultero partes misericordiæ largiatur maritus, sicuti Byzantius ille, qui cum adulterum cum uxore sua deformi deprehenderit, dixisse fertur: *O miser! quæ necessitas te huc adegit?* teste Plutarcho *de cupiditate divitiarum circa medium.* Hinc pleroque in adulterio prehensos a maritis occidi experientia compertum est; hujus rei plurima refert exempla Romulus Amasæus in *interpret. Pausaniæ*; sic in adulterio occisus est Rodoaldus Rex Longobardorum, teste Paulo Diacono *hist. Longobard. lib.* 4. *cap.* 50. Otho

Dux Moraviæ ultimus frustra a marito nobili vitam sibi donari petiit, Gracchus a Numerio, Barnimus Dux Pomeraniæ secundus, Heratosthenes a Lysia, Marianus ab Antonio Savio, aliique.

✠ 9 Competit nihilominus tam adultero, quam adulteræ exceptio quinquennii, reconciliationis, patientiæ, & lenocinii; æquum enim est, ut turpis turpem accusare non possit, quinimo, ut ait Accursius, censetur maritus uxori adulteræ consensisse, vel post adulterium, ipsius factum adprobasse. Consonat regni *constitutio* a Rege Rogerio condita, cujus hæc sont verba: *Qui coram se spectante, vel alio permittit suam conjugem lascivire, non facile poterit eam in judicio accusare; viam quippe machinandi aperit, qui cum possit prohibere consensit*, qua consilit. correcta est dispositio *text. in l.* 1. *§. si publico ff. ad l. Juliam*; ubi uxor virum ab accusatione noo repellit exceptione lenocinii, ibi: *Lenocinium igitur mariti ipsum onerat, non mulierem excusat*, Perbelle Syra apud Plautum cecinit:

Ecastor lege dura vivunt mulieres,
Multoque iniquiore miseræ, quam viri:
Nam si vir scortum duxit clam uxorem suam,
Id si rescivit uxor, impune est viro,
Uxor, viro si clam domo egressa est foras,
Viro fit causa, exigitur matrimonio.
Utinam lex esset eadem, quæ uxori est, viro.
Nam uxor contenta est, quæ bona est, uno viro,
Qui minus vir una uxore contentus fiet?
Ecastor faxim, si ibidem plectantur viri,
Si quis clam uxorem duxerit scortum suam,
Ut illæ exiguntur, quæ in se culpam commerent.
Plures viri sint vidui, quam nunc mulieres.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXVI.

De Exceptione non numeratæ pecuniæ, vel rei non traditæ.

1. *Exceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium ex se ipsa probatur.*
2. *Proponitur etiam per præventionem.*
3. *Quid quando fuerit renunciatum cum juramento?*
4. *Est exceptio peremptoria.*
5. *Actio quoque ex non numerata pecunia est biennalis.*
6. *Post biennium etiam probari potest.*
7. *Qui debitum agnovit, non opponit.*
8. *Mercator, campsor. &c. non opponunt hanc exceptionem.*
9. *Geminata confessio excludit hanc exceptionem.*
10. *Item renunciatio cum juramento.*

✠ 11 *Exceptio non numeratæ pecuniæ opposita infra biennium adversus apocam banci, an impediat ejus executionem?*

EXceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium proposita ex se ipsa comprobatur, nec probatione indiget, quia actori numerationem
1 pecuniæ probandi onus incumbit, *text. in L. in contractibus, C. de non numerat. pecun. cum concordant. ubi DD. &c.* Grat. *dec.* 165. Ricc. *coll.* 250.

Hæc exceptio proponi potest etiam per præventionem, præveniendo videlicet scripturam, licet præventioni renonciaverit, quæ non ob-
2 stat, quia eadem facilitate; qua debitor ad promittendum, & se obligandum movetur, ad renunciandum etiam tunc temporis debitor inducitur. Mascard. *de probat. concl.* 659 *num.* 14. & 15. Grass *de except.* 43. *nu.* 6. *ad* 9. Gratian. *disc. forens.* 879. *num.* 30. *tom.* 5.

Et licet Gratian. *d. discept.* 879. *num.* 31. limitaverit hanc conclusionem, si juramentum re-
3 nunciationi additum fuerit, attamen hæc sententia non plane arridet, quia eadem supradicta facilitate ad jurandum allicitur debitor; juramentum enim non dat robur contractui, quod

non

non habet, sed ejus naturam sequitur. Arias
de Mesa *lib.* 3. *cap.* 33. *nu.* 4. Staib. *in observat.*
ad resolut. 31. *num.* 49.
Exceptio hæc non numeratæ pecuniæ est pe-
remptoria, quæ perimit, & interficit omne jus
4 actoris. §. *appellatur Inst. de except.* Marant. *in prax.*
tit. de except. num. 12. Carleval. *de judic. tit.* 2. *disp.*
5. *num.* 3.
Non tantum exceptio, sed actio etiam, quæ
5 oritur ob numeratam pecuniam est biennalis.
Fab. *dec.* 4 *hoc tit.* Ricc. *coll. decis.* 250.
Post lapsum bienninm licet non obstet exceptio
hæc, potest tamen debitor probare, pecuniam
non fuisse numeratam, etiamsi bis se obligave-
6 rit, puta si facta fuisset prorogatio primæ obli-
gationis, quia secunda obligatio intelligitur fa-
cta juxta qualitatem primæ; & ita decisum fuit
per S. C., a quo executio facta contra debito-
rem fuit retractata, ex eo quia etiam elapso
biennio non numerationem pecuniæ probavit con-
tra binas confessiones, prout refert Affl. *decis.*
21. *cum* Ursill. *ibid.* omnino videndus.
Hanc exceptionem pecuniæ non numeratæ op-
7 ponere non potest qui debitum agnoscit, sol-
vendo scilicet partem debiti, præcipue si ex in-
tervallo hoc fecerit. *Put. dec.* 428. *lib.* 2. *Mogon.*
dec. Lucan. 24. *&* 143. Ricc. *coll. dec.* 1177. *&c.*
Licet omnes hanc exceptionem opponere pos-
sint, limitatur tamen in mercatoribus campso-
8 ribus, qui hoc facere nequeunt contra eorum
apocam mutui, in qua confitentur, eos pecu-
niam recepisse. Ursill. *ad Affl. obser. ad d. dec.* 110.
num. 6.
Cessat quoque prædicta exceptio in geminata
9 confessione, quia confessio geminata arguit actum,
qui fit, ad validitatem. Affl *d. decis.* 110. Cappell.
Tholos. *decis.* 375. Grammat. *decis.* 113. Ofasc.
decis. 39. *&c.*
Cessat pariter, quando huic exceptioni cum
juramento renunciatum fuit, sed quomodo fieri
10 debeat hæc renunciatio? vide Ricc. *in coll. dec.*
1177. Cappell Tholos. *dec.* 6. Ofasc. *decis.* 134.
Affl. *decis.* 94. Rot. Genuæ *decis.* 21. *&c.*
✠ 11 Exceptio non numeratæ pecuniæ opposita in-
fra biennium adversus apocam banci, quamvis
specifice ei renunciatum proponatur, an impediat
executionem demandatam in *pragmat.* 63. *de of-*
fic. proc. Cæsar. late examinat Sorge, qui mul-
tis congestis rationibus, sententiam affirmantem
tuetur *tom.* 8. *jurispr. forens. cap.* 74. *num.* 6.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXVII.

De Præscriptione.

1 *Articulos quatuor singulis annis decidendos mandat ultima Reg. Const.*
2 *Præscriptionis est primus.*
3 *Usquequo non fuerit decisus quid servandum attenta d. Reg. Const.?*
4 *Præscriptionis causa post mensem a die monitionis terminando.*
5 *Transcribuntur capitulo ultimæ Reg. Constitutionis.*
6 *Decisio vigore ejusdem Reg. Const.*
7 *Præscriptionis exceptio ad merita causæ reservatur, & ratio.*
✠ 8 *Transcribitur decisio S. R. C. ejusque Regalis approbatio.*
✠ 9 *In quibus causis cesset præscriptio longi temporis?*
✠ 10 *Quibus modis fiat interruptio præscriptionis?*
✠ 11 *Petitio generalis plurium rerum, vel summarum interrumpit omnium possessionem.*
✠ 12 *Effectus interruptionis.*

Ultima Regalis Constitutio diei 18. *Martii*
1738. *num.* 1. *&* 2. mandat, quatuor vici-
bus anni uniri debere quatuor Aulas S. R. C.,
1 & definiri juris dubia, inter quæ primum est
illud *Præscriptionis*, & quousque hic articulus
non decisus fuerit, mandatur, quod in lite,
2 quæ movetur ex actione acquisita triginta an-
3 nos ante, terminus dari non potest, nisi post
duos menses a die notificationis primæ petitio-
nis parti adversæ, & compilato termino, fa-
4 ctaque monitione ad sententiam causa determi-
nari nequit, nisi post elapsum mensem a die
notificationis enunciatæ monitionis ad senten-
tiam, prout clarius ex prædictis numeris pate-
bit. v3.

§. III.

Per lo Sagro Regio Consiglio.

I. Come che si considera, che la lunghezza
delle liti in buona parte deriva dalle discussio-
5 ni delle controvertite opinioni d' infiniti Arti-
coli, non meno della legge comune, che anche
delle leggi municipali di questo Regno; Ordi-
niamo perciò, che quattro volte in ogni anno
si debbano unire tutte le quattro Ruote del S.
C. nella giornata, che per tal' effetto si desti-
nerà dal Presidente del medesimo, ove si deb-
ba da uno de' Capi di Ruota in giro pro-
porre un' Articolo come sopra controvertito,
quale dall' intiero S. C. debba decidersi; e deci-
so che farà, se ne debba far rappresentazione
a Noi, affinchè, se altrimenti non ci sembrerà,
possiamo approvare una tal decisione; ed appro-
vata che sarà, si debba secondo una tale deci-
sione giudicare ne' casi simili in tutt' i Tribu-
nali del Regno.
II. E perchè la più importante determinazio-
ne si è quella, se in Regno debba ammettersi
la prescrizzione, ed in quali casi; Per tanto
nella prima unione delle quattro Ruote del S.
C., vogliamo, che debba trattarsi quella mate-
ria, determinandosi la maniera, colla quale si
debbano avere in Regno per prescritte le azzio-
ni: E fino a tanto, che non sarà stabilito que-
sto punto generale, vogliamo, che da oggi avan-
ti, se l'Attore muove lite contro di alcuno, e
l'azzione di muover la lite l' abbia acquistata
trent' anni prima di proponerla; in questo caso
non si possa dar il termine, se non dopo che
saranno elassi due mesi dal giorno, che sarà no-
tificata la prima petizione alla Parte avversa,
affinchè la medesima possa prepararsi alla dife-
sa, ed instruirsi di quelle cose, delle quali ve-
risimilmente non può esser consapevole per il
lasso del tempo; e che dopo saranno scorsi due
mesi, si proceda alla compilazione del giudizio
nella forma prescritta di sopra. E compilato
che sarà il termine, e fatta la Monizione *ad*
sententiam non si possa decidere la causa, se non
dopo che sarà passato un mese dal giorno, che
sarà notificata la Monizione.
Pro executione præcitatæ Regalis Constitutio-
nis S. R. C. junctis Aulis præscriptionis articu-
6 lum jam decidit, sed decisio adhuc publica ne-
quaquam facta fuit, & per consequens hanc le-
gem non adhuc habemus, sed expectamus.
Ex eo quia præscriptionis requisita ut pluri-
mum in facto consistunt, nempe tituli non vi-
7 tiosi, bonæ fidei, aliorumque probationes, ideo
præscriptionis exceptio ad merita causæ reserva-
ri solet. Joseph de Ros. *consult.* 23. & Carol.
Ant. de Ros. *in prax. civil. decret. p.* 1. *in* 1. *inst.*
ord. Jud. cap. 5. *num.* 11. *&* 12.

Pro

8 *Pro Præscriptione fuit emanata sequens Pragmatica sub die 22. mensis Decembris 1741., & est, v3.*

CAROLUS DEI GRATIA REX
Utriusque Siciliæ, Hyerusalem, &c. Infans Hispaniarum, Parmensium, Placentinorum, Castrensium Dux, Magnus Etruscorum Princeps.

DECISIO UNIVERSI S.R.C. A S.R.M. APPROBATA.

Die 23. Mensis Decembris 1738.

Junctis quatuor Aulis pro exequutione §. III. *num.* 2. *&* 3. *Regalis Constitutionis editæ sub die* 14. *mensis Martii* 1738.

Sacrum Consilium censet.

PRæscriptioni, qua actiones extinguuntur in quocumque Regni Foro locum esse oportere, modo conditionibus ab Jure Civili, Pontificio, ac Lege Municipali præscriptis planè sit confirmata. Propterea neque debitorem, qui ob conscientiam debiti semper est in mala fide; neque heredem, licet bonæ fidei, qui possessori malæ fidei successerit, præscriptione juvari unquam posse. Ceterum in tertio possessore bonam fidem præsumendam esse, ideoque lapso triginta annorum a die natæ actionis, ac deductis temporibus de jure deducendis, legitima præscriptione eum rectè uti posse. Ad hanc tamen excludendam, licere Actori apertis argumentis probare illum possessorem, sivè ab initio, sive intra præscriptionis spatium verè in mala fide fuisse, probationibus præsumtæ malæ fidei prorsus rejectis.

Præterea in quæstionibus infra notatis, ubi nullæ a litigatoribus scripturæ productæ sunt, sive publicæ, sive privatæ, non præscriptionis ope, sed vi præsumtæ solutionis ita decernendum putat:

Caussidicos, sive Advocatos, & Procuratores litium, ex quo vel patrocinium reliquere, vel mandato sunt defecti, pro honorario, aut palmario, sive laboribus, intra biennium agere posse; post id tempus repellendos.

Notariis a die confectarum scripturarum quousque earum exemplum, sive Copiam non tradiderint, meritarum mercedum causa non ultra biennium, agere licere; traditis verò quandocumque Copiis quidquam petendi jus non esse.

Pharmacopolis ob vendita medicamenta, si adversus eum, qui ea acceperit, acturi sint, biennium concedi; si verò post ipsius obitum ab herede repetere instituant, intra duos menses agendum; post ab judicio removendos.

Fabros omnes, atque Artifices de pretio rerum manufactarum, laborumque mercede recuperanda, intra annum experiri debere; post annum a die operis expleti actionem penitus negandam.

Denique famulis, ceterisque, qui operas suas locant, postquam a famulatu, ministeriove discesserint intra duos menses dumtaxat petendi salarium facultatem esse tribuendam.

Quæ tamen omnia robur, ac firmitatem capient in posterum a die promulgationis, si Regis Majestas annuerit: quamobrem ad eam de omnibus referatur. Vincentius de Ipolito Præs. Horatius Rocca. Antonius Magiocco. Franciscus Ventura. Carolus Danza. Hieronymus Arena. Franciscus Crivelli. Cæsar Invitti. Joannes Antonius Castagnola. Dominicus Bruni. Carolus Gaeta. Vitalis de Vitale. Joseph Casimirus Capuazutus. Thomas Xaverius Caravita. Franciscus Guerrasius. Balthasar Cito. Didacus Zapata. Cæsar Bosco Simon Salazar. Franciscus Perrelli. Donatus Antonius de Asti. Tiberius de Fiore. Franciscus Porcellius a Secretis.

HA visto el Rey las dos Decisiones de las quatro Ruedas del Consejo, hecas en execucion del §. III., num. 1., & 2. do su Constitucion de 14. de Marzo del año de 1738. y represantadas por V. S. con su Carta de 2. de Enero de este año; una de las quales pertenece a las Prescriptiones, y otra a los Alimentos, que los Padres deven a los hijos en vigor de la Consuetud Napolitana, copia de las quales es la adjunta firmada de mi mano; Y haviendo Su Magestad aprovado ambas Decisiones en la forma, en la qual las quatro Ruedas las han formado, me ha mandado dezir a V S., que se observen como ley en todos los Tribunales del Reyno, y que V.S. disponga, que se trasmita noticia autentica de estas decisiones, y de la aprovacion de Su Magestad a todos los Tribunales Colegiados del Reyno, encarcando a estos, que hagan lo mismo a todas las Cortes inferiores, y respectivamente subordinadas a los mismos. Dio guarde a V S. muchos años como desseo. Palacio y Diziembre 15. de 1742.

D. Bernardo Tanucci.

Señor Presidente del S.C.

Supradictæ Decisiones S. R. C., ac Regalis earumdem Approbatio fuerunt per me publicè lectæ in Aula majori S.R.C., congregatis ibidem, ac pro Tribunali sedentibus Ill. Marchiona Spectabili Domino Præside ejusdem, ac omnibus Dominis Regiis Consiliariis quatuor Aularum, præsentibus quamplurimis Magnificis Advocatis, & Procuratoribus, aliisque personis in numero copioso. Die 22. Decembris 1742.

Franciscus Porcellius a Secretis.

9 ✠ Præscriptionis exceptio cessat aliquando propter naturam actionis atque judicii, aliquando propter rei qualitatem, aliquando ratione personarum. Propter naturam actionis cessat in actionibus personalibus, & omnibus judiciis mixtis, v. g. familiæ erciscundæ, communi dividundo, & hereditatis petitione, quæ sine justo titulo possidetur. Propter rei qualitatem, si res v. g. sit vitiosa. Cessat postremo ratione personarum in re conducta a colono, qui nec diuturnitate possessionis se tueri potest contra dominum, cum non sibi, sed domino civiliter possideat, *l.* 1. *C. h. t.*

10 Præscriptioni adversatur interruptio, quæ vel naturaliter evenit per amissionem possessionis ante legitimum tempus, vel civiliter per litis contestationem, quæ actionem perpetuat usque ad quadraginta annos ab eo die computandos, quo partes in judicio fuerint. Interdum per solam libelli oblationem præscriptionis interruptio effici potest, maxime eo casu, quo possessor præscribens in judicio conveniri non potest propter ejus absentiam, insaniam, furorem, vel potentiam.

11 Quod si creditor, cui ex diversis causis plures summæ debentur ejusdem quantitatis ab eodem, v. g. decem ex causa mutui, ex vendito decem, ac totidem ex testamento, decem petierit non adiecta causa debendi, vel generaliter quod sibi debetur, intelligitur omnes causas, & actiones in judicium deduxisse, quoad interruptionem temporis; quod secus est, si creditor ex certa causa certam quantitatem, vel summam petierit; nam una instituta actione, non fiet interruptio temporis ceterarum nomine, *l.* 3. *C. h.* 6. Hujus vero interruptionis effectus est, cur-
12 sum usucapionis sistere, etiam naturalis, donec nova inchoetur possessio ex nova causa *l.* 1. *ff. de usucap.*

AD-

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXVIII.

De Exceptione rei judicatæ.

1 *Exceptio rei judicatæ dubia reservatur ad merita causæ.*
2 *Resultans ex judicia summario, non opponitur in ordinario.*
3 *Quanda hoc verum sit?*
4 *Ut opponi possit, quid concurrere debet?*
5 *Non obstat in eo, quod non fuit deductum.*
6 *Judicis verba debent esse expressa, ut dici possit judicatum.*
7 *Res judicato non oritur ex eo, quod fuit deductum, sed non discussum.*
8 *Post rem judicatam nil quærendum.*
9 *Principis rescripta nec admittuntur contra.*
10 *Exceptio rei judicatæ quando locum habeat.*
11 *Requisita.*
12 *Primuro requisitum longè interpretandum.*
13 *Alia requisita interpretativè intelligenda sunt.*
14 *Omnia requisito large interpretanda.*
15 *Doctrina Reg. de Ponte transcribitur.*
16 *Formula circa praxim rei judicatæ, & quando talis dicatur.*
17 *Formula instantiæ.*
18 *Formula monitionis.*
19 *Relationis notificationis.*
20 *Decreti facto verbo.*
21 *Relationis notificationis.*
22 *Farmula alterius instantiæ pro executione decreti definitivi.*
23 *Formula decreti.*
24 *Relationis notificationis.*
25 *Formula ultimi decreti.*
26 *Si Pars non appellet, elapsis decem diebus quid sit?*
✠ 27 *Pronunciatio Judicis ecclesiastici super incidenti spirituali, an pariat exceptionem rei judicatæ?*
28 *Exceptio rei judicatæ, ut locum habeat, debet de ea legitime constare.*

EXceptio rei judicatæ quando elara non est, sed dubia, & obscura, ad merito causæ re-
1 servatur. Anna *cons.* 99. Morad. *in adnot. & observ. ad singul.* 132. *jus Patris.*

Sub *num.* 3. & 6. Ricc. observandum est, Exceptionem rei judicatæ eo judicio summario resultantem non posse opponi in judicio plena-
2 rio, si in summario dictum fuerit: *citra præjudicium jurium ambarum Partium*: Et per S. C. fuisse decisum, esse procedendum in causa ad ea, quæ incumbunt pro expeditione causæ non obstante exceptione rei judicatæ opposita, testa-
3 tur de Franch. *decis.* 289. Capyc. Galeot. *controv. forens. fol.* 2. *contr.* 35. *nu.* 23. Marta *cons. num.* 31. *&c.*

Rei judicatæ exceptio ut obstet copulativè con-
4 currere debet identitas personarum, & actio, agendique modus *DD. in l.* 1. *ff. de except. rei judic.* Et in eo, quod non fuit deductum, &
5 determinatum, non obstat exceptio rei judicatæ: Theodor. *alleg.* 63. *num.* 25. Reg. Galeot. *in addn. ad Camill. de Medicis cons.* 6. *num.* 44. *vol.* 1.

Judicium ut decisum dici, reique judicatæ
6 effectum producere possit, verba debent esse expressa, & necessariam consequentiam venire, nec satis est, quod per necessarium antecedens inferant, nisi plene in judicio fuerint cognita, & discussa, Cravett. *conf.* 166. *num* 3. 1. Hyeronim. de Palma *cons.* 49. *num.* 7. Fab. de Anna *cons.* 19. *nu.* 17. *tom.* 1. Affl. *controv. jur. cap.* 50. *num.* 2. *& seq.*

Ex eo quod fuit deductum, sed discussum non
7 apparet, res judicata non oritur. Franch. *dec.* 178. *num.* 6. & *dec.* 510. *num.* 8. Fab. de Anna *conf.* 19. *n.* 1. & 6. *tom.* 1.

8 Post rem judicatam nihil aliud quæri potest *l. Post rem ff. de re judic. l. cum prolatis ff. eod. l. verbum* 1 *C. de re judic. l.* 2. *unicam judicatam C. sententiam nasc. non posse.* Imo contra res judicatas, nec etiam Principis rescripta admitti
9 posse decernitur *in l.* 3. *C. eod.* & Hugo Donellus *in commentar. jur. civil. lib.* 41. *tit. de re judic.* hæc scribit; *Quod ita habui in primis conveniebat: nam nisi hoc fit, duo magna incommoda consequentur in Republica. Unum quod nemo unquam ad jus suum pervenire poterit, quam unam tamen ob causam judicia quæsita sunt. Quid enim sperandum est ei, qui aget ubi is, cum quo agetur semper hoc causabitur, se debuisse, eoque se immerito condemnatum. Alterum isto modo, quod nullus erit litium finis, quo nihil eo pacis, & concordiæ Civium, quibus rebus maximè stant Republicæ magis contrarium, ut si aliis in rebus omnibus propter utilitatem publicam finiendis litibus maximè studuerunt legislatores, his præcipuè in judiciis, qua dirimendarum litium causa constituta sunt, ei res fuerit consulendum. Quam aperè id caverint Juris Auctores, ut aliquis finis litium esset hi loci declarabunt l. ultra ff. prò suo L. fratris C. de transaction. l. quidam ff. si cert. peta.*

Rei judicatæ exceptio semper locum habet
10 quando eadem res, de qua agitur, semel decisa fuerit, ne bis eadem de re agatur. Cujac. *Paratit. in lib.* 44. *ff. tit.* 2. *de except. rei judicat.* Nec requisita enunciata in *l. cum quæritur, & in duab. seqq. ff. de re judicata. Quod sit idem corpus, eadem conditio personarum, idemque jus* stri-ctè requirantur, sed largè juxta sensum Paul. in
11 *l. & an eadem §.* 1. *ff. eodem*: ibi: *Idem corpus in hac exceptione non utique omni pristina qualitate, vel quantitate servata nulla adjectione, diminutione facta, sed pinguius pro communi utilitate accipitur,* ubi Glos. in v. *utilitate* scribit, *quæ est, ut finis litium imponatur &c. pinguius, idest largius, quod verba petantur.*

Alitud requisitum est, quod sit eadem condi-
12 tio personarum, quæ etiam longè interpretanda est juxta Gloss. *quod largè accipe, ut comprehendas successores actoris, & rei universales, & etiam in rem.* Circa alio requisita, quod eadem *quantitas, idemque jus sit,* intelligi debere inter-
13 *pretativè*, & semper, ac in secundo judicio controvertitur illud, quod in primo decisum est, obstat exceptio rei judicatæ proot post *l.* 6. & *l. egi de except. rei judic.* Paul. de Castro *l cum quæritur*, & Soccin. *l. si fundum ff de except. rei judic.* Scripserunt Jo: Franciscus de Ponte *cons.* 62. *a num.* 35. *ad seqq.* Fontanel. *decis.* 227. *a num.* 10. *usque in fin.* qui *nu.* 20. ita dicit. *Hinc Soccin. in l. fundum ff. de except. &c. declarando tandem regulam dictæ l. cum quæritur in* 2. *colum. in princ. vers. ex hoc infero, tradit notabiliter, quod quando causæ, & res licet diversæ, per quæ deducuntur in secundo judicio habent dependentiam ab aliis causis, & rebus in primo judicio deductis; discussis, & decisis, tunc obstabit exceptio, quia omnio dependent ex eodem fonte jam decisa, ita quod non consideratur diversitas rerum, sed an eadem quæstia inter easdem partes revocetur, licet res sint diversæ, ut eleganter dixit Jurisconsultus in l. Julianus ff. de except. rei judic. quem tex. notat ibi Soc. ad intellectum prædictæ L. cum quæritur, & melior tex. in allegata l. fundum juncta gloss. fin. de excep. rei judic.*

Jo: Franc. de Ponte in prædicto *cons.* 62. lo-
14 quens de requisitis hujusmodi exceptionis, quæ largè interpretari debent, subdit; *Et propterea hac fundamentali ratione attenta lex, quæ non est imposita verbis voluit, quod semper quod in secundo judicio venit controvertendum id, quod fuit deci-*

sum in primo, etiam quod sit diversa res, quia interpretativè erit idem, obstabit exceptio, cum non possit competere quod secundo loca petitur, nisi controvertendo, quod primo petitum fuit, & decisum; Sic sumunt Doctores regulam ex tex. in l. egi ubi est causa ff. de excep. rei judic, maximo ibi in versiculo, & si rursus ita agam, & hoc ad tollendas dubitationes, & dirimendas disputationes tex. in l. si quis cum totum §. si ancillam, in versicu- 15 *lo equidem declaravit quid volunt dicere S. C., quod sit eadem res illa, quæ in secundo judicia petitur, & dixit, per hæc verba equidem ita definiri potest toties eandem rem agi, quoties apud Judicem posteriorem id quæritur, quod apud priorem quæsitum, ubi gloss. in verbo id quæritur exponit, scilicet ex eadem causa, & sic eadem causa facit interpetrativè esse rem eadem, quia dependet ex eodem fonte jam discusso, & deciso., & hoc melius declarat tex. in §. fin. ejusdem legis, & ex hoc fit, quod tex. in eadem L. in primo declarat proprium casum, ut si primo petierim rem, & succumbuerim, deindè petam partem illius, vel è contrà, quod obstabit exceptio suadit tex. nec interest utrum in corpore hoc æquiparatur, an in quantitate, vel in jure.*

Sequuntur nonnullæ formulæ, & admonitiones circa praxim, quando res judicata dici possit, quando decreta transire possint in rem judica- 16 tam, & alia &c.: qua de re notandum est; quod quando decretum per M. C. interpositum in causa non quidem modica, est diffinitivum, & notificatum parti, quæ in calce ipsius repliceat; *appellat, reclamat &c.* tunc expectandi sunt dies quinquaginta, videlicet decem ad appellationem interponendam, & quadraginta ad prosequendam, quibus elapsis, & non prosequuta appellatione, interponitur decretum, prout sequitur prævia instantia, videlicet.

Formula instantiæ.

Nella G. C. della Vicaria comparisce il Procuratore di D. Dorotea ....., e dice come con decreto d'essa G. C. interposto a' 30. Marzo del corrente anno D. Tommaso ..... fu condennato a pagare in beneficio della comparente docati 17 quarantacinque per la causa come dagl'atti *fol.* 63. e quello notificato al magnifico Procuratore di esso D. Tommaso *fol.* 64., e sebbene da quello se ne fusse appellato, nondimeno non si è proseguita essa appellazione, e sono elassi già i fatali. Ricorre perciò in essa G. C., e fa istanza dichiararsi l'appellazione predetta deserta per non essere stata quella proseguita infra legitima tempora, e così dice, e fa istanza &c. salvis &c. omni modo, v3.

Formula monitionis.

Ordinatione Domini D. Francisci Antonii Perrelli Judicis M. C. V., & causæ commoneantur 18 Partes, quatenus prima die juridica cum continuatione &c. compareant coram eo in Aula dictæ M. C. V., quoniam intendit providere super contentis in supradicta comparitione. Datum Neap. die 15. mensis Junii 1735. *Bova.*

Formula relationis notificationis.

A dì diecessette Giugno 1735. in Napoli Gio: Sebastiano de Angelis Portiero di Vicaria ho no- 19 tificato il magn. Dottor Gio: Battista ..... personaliter, e lasciatoli copia, &c.

Formula decreti F. V. Per M. C. V.

In causa magn. D. Dorotheæ ..... cum magn. D. Thoma ..... ut ex actis, &c.

Die 21. mensis Junii 1735. Neap. F. V.

Per M. C. V. F. V. Visis decreto M. C. sub 20 die 30. mensis Martii 1735. *fol.* 63., atque comparitione *fol.* 65. ac omnibus actis, declaratum est, decretum prædictum fecisse transitum in rem judicatam ob appellationem non prosequutam infra legitima tempora hoc suum. Perrelli, Bova Actor. Mag.

Formula relationis notificationis.

Die vigesima octava mensis Junii 1735. Neapoli, Io Arcangelo Capasso Portiero di Vicaria ho 21 *notificato il magnifico Dottor Gio: Battista .... personaliter, e lasciatoli copia &c.*

Formula alterius instantiæ pro executione decreti definitivi, stante ejus transitu in rem judicatam.

Nella G. C. della Vicaria, & penes acta comparisce D. Dorotea ....., e dice come con decreto di essa G. C. de' 30. Marzo del corrente anno è stato condennato il magnifico D. Tommaso .... a pagare in beneficio della Comparente 22 docati quarantacinque per la causa come dagl' atti, qual decreto ha fatto passaggio in cosa giudicata per non essersi proseguita l' appellazione infra legitima tempora. Per tanto ricorre da essa G. C., e fa istanza per essecuzione di detto decreto passato in cosa giudicata spedirsi contro detto magnifico D. Tommaso .... le lettere essecutoriali una cum expensis, della quali si protesta isto, & omni alio meliori modo &c.

Formula decreti.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C. V. visis actis, ac supradicta comparitione provisum 23 est, quod supradictus magnificus Thomas .... pro exequutione decreti M. C. transacti in rem judicatam infra dies duos solvat in beneficium supradictæ D. Dorotheæ ..... prædictos quadragintaquinque debitos pro causa ut ex actis, & contentos in præcitato decreto M. C., alias exequatur hoc suum. Perrelli. Bova Actor. Magist.

Formula relationis notificationis.

A dì ventuno Luglio 1735. Nap. Io Gio: Sa- 24 bastiano de Angelis Portiero di Vicaria ho notificato il magnifico Dottor Gio: Battista ..... personaliter, & lasciatoli copia, &c.

Formula decreti pro consignatione literarum executorialium.

Die 30. mensis Julii 1735. Neap.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C. V. visis actis provisum est, quod stante lapsu termini, expediantur, & consignentur literæ exequutoriales realiter tantum contra, & adversus 25 magnificum D. Thomam .... pro ducatis quadragintaquinque, ad quos fuit condemnatus vigore decreti M. C. dato termino transacto in rem judicatam vigore alterius decreti dictæ M. C. prout ex actis hoc suum. Perrelli. Bova Act. Mag.

Si vero pars, cui decretum definitivum notificatur, non replicet *appellando, reclamando &c.* ut supra &c., tunc elapsis decem diebus, per 26 M. C. V. facto verbo declaratur, decretum definitivum fecisse transitum in rem judicatam, *ob appellationem non interpositam &c.*, quia, ut dictum est, infra decem dies tenetur appellare, & alios quadraginta appellationem prosequi.

✠ 27 An pronunciatio facta per Judicem ecclesiasticum in incidenti spirituali, remissa per Judicem secularem ad ecclesiasticum, pariat exceptionem rei judicatæ, coram ipso seculari Judice in negotio principali, uti successionis bonorum, non immerito hic quæritur. Affirmantem sententiam strenue tuetur *Reg. de Ponte de potest. Proreg. tit. 6. de assens. reg. n. 10.*, ea ratione, quia cum lis super successione bonorum suspenditur, usquequo legitimitatis causa terminetur quasi ea alia dependens, merito rei judicatæ exceptionem producere ex judicio legitimitatis dicendum est, prout fundat Glos. *in c. tuam*

de

de ordin. cognition., *& cap.* latot extra qui filii sint legitimi, ibi: *ex hoc loco satis patet, quod si quæstio præjudicialis incidat in causa, de ea sola est primo cognoscendum antequam de principali; quia ea prolata principalis quæstio est perempta, & vera judicatam facit quoad negotium principale*; frustra etenim Judices seculares supersederent in causa principali, si ex sententia Judicis ecclesiastici non oriretur exceptio rei judicatæ in favorem obtinentis, & frustra discussio, ac dilatio judicii, & tot litium expensæ, Menoch. *cons.* 366. *n.* 46. Peregr. *dec.* 47., de Mariuie *tom.* 2. *resol.* 49. Quod adeo verum est, ut servetur etiam in judicato per tribunal separatæ jurisdictionis, licet eidem Principi subjectæ; prout firmat de Franch. *decis.* 512.

28 Ut rei judicatæ exceptio locum habeat, de processu, vel aliis legitimis documentis constare debere, compertum est; hine solum documentum a registro secretarii extractum, absque actis non inducere hujusmodi exceptionem tradit Carolus Ruin. *cons.* 124. *n.* 1. scribens: *Nec obstare videtur exceptio rei judicatæ, quia cum de processu non constet, sententia, de qua objicitur, videtur nulla, pro qua non præsumitur, si per legitima documenta non probetur*. Consonat Rot. Rom. *dec.* 440. *num.* 2., ibi: *Nec ad hunc effectum sufficis ejus grata fuisse per sententiam executionis canonizatam, quia dicta sententia non videtur attendenda cum dicatur sine actis, ex quibus justificari valeat*. Videsis de Franchis *decis.* 185. & Grammat. *decis.* 23.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXIX.

De Exceptione instantiæ peremptæ.

1. *Instantiæ peremptæ materia fuse a Riccio. scripta.*
2. & 3. *Instantia non perimit facto Judicis, & quomodo?*
4. *Instantia non perimit silente causa ob cavillationes partis.*
5. *Limitatio.*
6. *Instantiæ peremptio non datur in Concistorio principis.*
7. *Ratio.*
8. *Insufflatio spiritus vitæ quare fit per Præsidem S. R. C.*
9. *S. R. C. est Principis Concistorium.*
10. *Hæc exceptio transit in successorem.*
11. *Insufflatio spiritus potest bis, & ter concedi.*
12. *Hanc obtinens tenetur de expensis.*
13. *Instantia perempta omnes actus sunt nulli, lit habetur tamquam non incepta, & si reviviscat, nova causa putatur.*
14. *Perempta instantia contra laicum, cui clericus successit, an causa sit remittenda.*
15. *Formula supplicationis pro insufflatione spiritus in Curiis localibus.*
16. *Formula Regiæ decretationis.*
17. *Peremta instantia an liberetur fidejussor?*
18. *In causa reconventionis requiritur etiam insufflatio in causa principali.*

Super hac materia adeo uberi calamo Ricc. scripsit, ut parum nostris observationibus relictum sit, quas hic opponemus, ut nostrum e institutum, propositamque, methodum fideliter usque ad ultimum sequamur.

Et primo memoriæ restituendum est, quod cibi diximus, instantiam perimere, quando facto partium, & negligentia lis quiescat trien-
2 nio in civilibus, biennio in criminalibus; sed quando Judicis facto hoc accidit, nequaquam perimit, & sic facta monitione perpetua redditur, etiam si per multos annos quiescat, & finem causæ non imponat Judex. Vide no-
3 *str. observat. ad part.* 3. *lib.* 1. *cap.* 27. *num.* 2. *&* 3. *&c.*

Prædicta conclusio magis fondatur, quia instantia non perimit, quando causa silet ob partis cavillationes, & subterfugia, per quæ in-
4 stantia non currit, & poterit Judex etiam post triennium valide sententiam proferre; sumus enim in casu, ubi actoris negligentia non potest considerari, quando est impeditus. *Alex. cons.* 42. *nu.* 11. *col.* 3. *& cons.* 71. *vol.* 3. *col.* 1. *Gayll. observ.* 91. *n.* 9. *lib.* 1. *Grammat. dec.* 69. *n.* 3. *Borrell. tit.* 64. *n.* 35. *lib.* 1. *Anton. cons.* 100. *Rovit. cons.* 66. *n.* 4. *&* 7. *vol* 1.

Sed quando impedimentum facile tolli potuisset, aliud dicendum esset, quia adest actoris
5 negligentia. *Castill. dec.* 44. *n.* 1. *ibique in addit. & dec.* 4. *& seqq.*

In Principis Concistorio non datur exceptio hæc peremptionis instantiæ, quia Princeps per
6 ejus status ac Regna vagari solet, & pluribus, gravioribusque negotiis occupatus, facilem recursum non permittit; Et licet hæc vera non videantur in nostro S.R.C. S. Claræ, quod in locum dicti Principis Concistorii subingressum est, ubi Princeps non adest, sed continuo adest Præses, qui instantias restaurare potest, & in ejus absentia fit per S. C., attamen respondendum est, quod ratio istius dispositionis non fit
7 prædicta, sed ipsa Majestas Principis Concistorii, & causarum multitudo, quæ quidem in nostro S. R. C. optime concurrunt. *Mynsinger. observ.* 48. *centur.* 2. *in fin. Molfes. cons.* 47. *nu.* 1. 15. *&* 16.

Non obstet, quod passim per Præsidem S. R. C. restaurentur instantiæ per spiritus vitæ in-
8 sufflationem, quia hoc fit ad majorem cautelam, & ad dictam discussionem vitandam. *Molfes. d. cons.* 47. *n.* 3. *Staib. jun. resol.* 134. *centur.* 2 *n.* 27. *&c.*

Quod nostrum S. R. C. sit vere Principis Concistoriom, large fundat *Staiban cit. resol.* 134.
9 *centur.* 2. *nu.* 10. *& seqq.*

Quæ de instantiæ peremptione diximus, transeunt ne dum in heredem, sed etiam in sin-
10 gularem successorem. *Mynsinger. cent.* 3. *observat.* 85. *Polid. Rip. observ.* 95.

Super instantia perempta potest vitæ spiritus insufflari, & semel, & iterum, si res ita
11 exposcat, imo & post binam insufflationem etiam tertiam superaddere. *Capyc. in dec.* 165. *Grammat. dec.* 69.

Insufflationem vitæ spiritus obtinens tenetur expensas litis in causa per alteram partem fa-
12 ctas solvere. *Grammat. in decis.* 91. *Ricc. collect. dec.* 89 *in fin.*

Per instantiæ peremptionem omnes actus habentur pro non factis, & sic habetur tamquam
13 non incepta; & licet per spiritus insufflationem reviviscat, semper tamen consideratur ut nova instantia. *Rovit in rubr. Pragm. de insta. n.* 13. *&* 14. *De Marin. lib.* 1. *resol.* 54. *nu.* 4. *&* 5., ubi scribit, ex hac ratione nasci, perempta instantia producta, vel prosequuta con-
14 tra laicum, cui clericus successit, debere causam remitti ad Judicem Clerici, etiam si instantia restaurata sit. *Cagnol. lib.* 2. *C. de pact. inter empt. & vendit. Anna singul.* 129.

Formula supplicationis pro insufflatione spiritus vitæ in causa Curiarum localium.

S. R. M.

Supplex humiliter exponit T. de T. Terræ T. Provinciæ Aprutii citerioris, se habere
15 litem in Curia dictæ Terræ cum T. de T. ejusque heredibus pro legitima, legatis, et portionibus debitis ab hereditate qu. T. de T.,

quæ porrò lis spatio aliquorum annorum siluit multis ea causis; intendens autem judicium institutum, instantiasque factas prosequi, ad M. V. recursit suppliciter instans mandare, quod insufflato vitæ spiritu instantiis prædictis, translatoque judicio in heredes, eadem Curia localis, & justitiam supplicanti ministret summarie, & de plano, solaque facti veritate inspecta, ita dicit, & supplicat, nedum isto, sed omni modo &c.

Formula Regiæ decretationis.

Eadem Curia localis lapsu temporis non obstante, ac sufflato vitæ spiritu in causa prædi-
16 cta procedat, & justitiam faciat in illis terminis, in quibus reperitur, habita ratione expensarum, quæ de *jure* habenda erit, servata forma Reg. Pragm.

. De Hypolito Præs.

Provisum die ... Septembris 1741.

Basile Act. Mag.

✠ 17 Peremta instantia liberatur fidejussor, *l. 2. ff. judic. solv.*, Gratian. *discept. forens.* 960., quod etiam verum est, si instauraretur per insufflationem spiritus vitæ; cum enim restauratio non fiat naturaliter, quia a privatione ad habitum non datur regressus, sed ea gratia Principis, hæc cum alterius præjudicio concessa non intelligitur, Paschal. *de patr. potest. p. 1. cap. 8. n. 203.*

18 In causa reconventionis non sufficit insufflari spiritum vitæ, nisi insuffletur in causa principali, Minad. *dec.* 5., cum enim suum habuerit exordium a causa conventionis, non juvat restauratio causæ reconventionis, Rovit. in *rubr. pragm. de inst. causar. num.* 15.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXX.

De Exceptione ne quis ultra quam facere potest, & deducto ne egeat.

1. *Filius etiam cum Patre obligatus mutato statu non tenetur, nisi in quantum facere potest.*
2. *Jus civile infirmabat obligationem filii.*
3. *Principes utilem actionem ex æquitate introduxerunt pro Creditoribus.*
4. *Filius familias sui juris effectus non tenetur ultra sui vires.*
5. *Filius familias an possit huic privilegio renunciare?*
6. *Scriptorum variæ sententiæ.*
7. *Prima, quod sufficiat quæcumque renunciatio generalis.*
8. *Secunda, quod requiratur specialissima.*
9. *Tertia, quod sufficiat specialis.*
10. *Exceptio deducto ne egeat, pro quibus bonis locum habeat?*
11. *Per hanc exceptionem pura alimenta competunt.*
12. *Qua jure, & super quibus bonis?*
13. *Ratio per Salgad. adducta.*
14. *Debitor an tuta conscientia applicare sibi possit fructus debitos creditori?*
15. *Negativa sententia communior.*
16. *Adjudicandi bona creditori cum onere alendi filium obligatum praxis servatur.*
17. *Filiifam. obligatio est nulla præter tres casus.*
18. *Enumerantur dicti casus.*
19. *Decis. Præs. de Franch. 70. respondetur.*
20. *Add. ad d. decis. confirmant.*
21. *Authores in contrarium, de quo casu loquantur.*

Filius familias etiam cum patre legitime obligatus, mutato statu, & sui juris effectus, aut emancipatione, aut morte patris, & se abstinens ab hereditate paterna, aut illam acceptans
1 cum beneficio legis, & inventarii gaudet etiam beneficio, ut non teneatur, *nisi in quantum facere potest*, cum enim antiquum jus civile firmaret obligationem filiifamilias contractam cum Patre, quando sui juris efficiebatur, ex eo quis per status mutationem, ut novus homo habebatur, rema-
2 nebant Creditores prius eorum credita pecunia, ea quo Prætor, & Cæsares hujusmodi damno occurrentes, & non valentes concedere Creditoribus continuationem actionis directæ, utilem actio-
3 nem introduxerunt, qua obligatus, status mutatione non obstante, ad solutionem adstringeretur; æquitatem tamen æquitate moderantes decreverunt, filiumfamilias *sui juris* effectum non teneri ultra ejus vires, sed *deducto ne egeat*. *L. 1., &*
4 *2. & tot. tit. ff., & C. quod cum eo, qui in aliena potestate negot. gestum esse dicat.*

Dubium tamen est an filiifamilias possint hujusmodi privilegio renunciare, & quomodo renun-
5 ciatio hæc conciplenda sit?

Scriptores in tres varias iverunt sententias.
6 Prima Creditoribus favorabilior est, posse quidem renunciari, & sufficere quamcumque renunciationem etiam generalem, puta renunciando *omni legum auxilio*, etiam si Legibus tit. *quod cum eo* expressè non renunciaretur, præcipue si renuncia-
7 tio fiat cum juramento. *Merenda lib. 12. controv. 10. per totum*, *Barbos. claus. 70. n. 5. Bertaz. claus. 40. glos. 6 num. 4. Marta claus. 136. nu. 1. part. 1. Seraphin. de juram. privileg. 56. num. 2. Costa de scient. &c. ignor. cent. 2 dist. 33. n. 14. &c.*

Secunda antecedenti contraria, quod ut valeat renunciatio, debet esse specialissima, renunciando
8 non solum dictis Legibus, sed earumdem effectui & exprimendo verbis claris, quodnam sit eorum beneficium, ne filiusfamilias dici possit ignarus ejus, quod renunciat. *Rovit. in Pragm. de sen. Conf. Macedon. num. 37. Amat. consil. 41. num. 21. de Marin. 1. resol. 145. num. 7., & ibi Rodoer. Staib. resol. 70. nu. 38 de Luca ad Franch. decis. 181. De Rosa in prax. civil. cap. 9. pag. mihi 129 num. 7. Altim. ad Rovit. lib. 3. consil. 17. num. 20. Scappa ad Merlin. centur. 1. controv. 39. num. 16. Prat. resp. fiscal. 37. num. 19. ad 24 Molfes. consil. 42.*

Tertia est quid medium inter primam, & secundam, & veritati proximior sustinet, non suf-
9 ficere renunciationem generalem, nec specialissimam sequiri, sed sufficere specialem, itaut filiusfamilias expressè renuncians Legibus tituli *quod cum eo &c. & deducto ne egeat*, legitime renunciat, nec potest amplius pœnitere, etiam si dicat, se non fuisse certioratum, *de Franch. decis. 181. num. 1. Mauson. de caus. executivis amplies, 10. n. 45. vers. sed se posita*. *Gratian. discept. 799. num. 17. Merlin. tom. 2. decis. 782. num. 6. Maran. resp. 51. lib. 2. Burat. decis. 20., & 41. Rot. 1. recent. dec. 580. Giurba decis. 42.* Imo sufficere hanc renunciationem, quando filiusfamilias est legum Doctor, refert decisum Rovit. *cit. Prag. num. 6. de Marin. lib. 1. resol. cap. 145. nu. 6. Sanfel. dec. 190. Maranta in prax. præsent. instrum. cap. 8. nu. 100.*

Exceptio *deducto ne egeat* viget respectu bonorum, quæ post mortem patris acquirunt filii, non
10 vero pro bonis paternis, & pro illis, quæ ipsi possidebant durante tempore paternæ potestatis, & ex quocunque peculio Castrensi, quasi Castrensi, sive profectitio provenientia, *De Franch. decis. 70. cum Ricc. & Luc. Ferrent. ad Burat. decis. 281. n. 27. Altim. ad Rovit. tom. 3. cons. 17 n. 7. de Marin. 1. resol. 145. num. 5. Scapp. ad Merlin. centur. 1. cap. num. 24., & 25.*

Hac exceptione debitor non potest aliud prætendere, nisi pura alimenta ex fructibus bono-
11 rum, super quibus hæc exceptio competit, quæ alimenta non liquidanda sunt inspecta qualitate, & dignitate, sed tantum pro vitæ sustentatione, cum non declarantur Judicis officio, aut actionis jure, sed miserationis causa tantum. *Paul.*
12 *de Cast. Bal. Noval. Surd. P. Molin., Gomez, Giurba, Garcia penes Francisc. Salgado in labyrinto credit. part. 1. cap. 24. num. 13.* ea ratione: *nam licet regula*

gulariter alimenta præstanda sint Judicis arbitrio secundum dignitatem, aut qualitatem personæ, cui debentur Judicis officio, aut testamento, tamen iis personis, quæ
13 *non conveniunt, ultra quam facere possunt, non præstabuntur ære alieno gravatis alimenta inspecta qualitate, & dignitate, sed juxta indigentiam duntaxat pro vitæ substentatione, & solvenda necessitate, ne egeant, & pereant, cum non debeantur sibi officio Judicis, & juris naturalis intuitu, aut jure actionis, sed tantum miserationis causa ne egeant, & sic non ita ampla præstanda sunt, sed pro mera, & nuda necessitate sunt taxanda.*

Et num. 28. scribit non leviter disceptari inter Theologos, an possit debitor tuta conscientia sibi applicare fructus debitos Creditori, & negativam sententiam esse magis communem affir-
14 mant: ibi; *Denique quia hoc beneficium debitoribus aliquibus concessum deducenai ex suis bonis alimenta ne egeant, maxime controversum est inter nos, & Theologos Doctores, an tuta conscientia procedere possit, cum*
15 *nemo teneatur vivere de alieno, cum sint bona Creditorum suorum potius, quam sua, prout videre est in multis Doctoribus partem negativam sectantibus, & fortiter tuentibus, quos allegat Covar.* Et nu. 9. admonet in simili liquidatione caute procedendum esse, ibi: *non abutendo arbitrio, scientes in restrictione eorum consistere justitiam, non in ampla præstatione, quoniam non tractans de præbendo alimenta ex bonis debitoris, sed de bonis Creditorum, qui suas pecunias dederunt debitori; cui nulla lege tenentur ad alimenta, & putent Judices de alieno non esse elemosynam erogandam.*

Gratian. discept. forens. 799. *num.* 45. scribit praxim adjudicandi bona Creditori cum onere alendi filium obligatum esse in viridi subsistentia.
16 *Et de Luc. ad Franch. dec.* 181. *num.* 6. scribit: *bona adjudicantur Creditoribus cum onere alimentandi, & alimenta debentur, non secundum qualitatem personæ ante status mutationem, sed qualia conveniunt pauperibus.*
17 In nostro Regno adest *Reg. Prag.* 1. *de S. C. Maced.*, cujus vi quæcumque filiorum familias obligatio irritatur, sed tres casus excipiuntur. Primò valet filii obligatio, quando fit in præsentia,
18 & cum expresso Patris consensu. Secundo quando tempore obligationis emancipatus esset. Tertio, quando vivat cum domo, & familia sejunctim a Patre.

Neque obstat *decis.* 70. *Præs. de Franch*, quia licet in eadem filiusfamilias opposuisset, non te-
19 neri, nisi *in quantum facere possit, deducto ne egeat*; attamen decisum fuit per S. C., filium teneri in bonis castrensibus, & adventitiis absque ulla distinctione, *d. decis.* 70. *n.* 3.

Add. *Ricc. & Carol. Ant. de Luc. ad d. decis.* 70. *num.* 1. clarius doctrinam hanc confirmant, maximam legalem deducentes cum DD. auctorita-
20 te, filium familias obligatum cum consensu, & præsentia Patris validè obligari, & semper indistincte absque alia exceptione ad implementum obligationis teneri. *De Luc. ad dict. decis.* 70. *De Franch. num.* 3.

Ceteri Authores, qui in contrarium allegati possent, loquuntur omnes in casu, quo deficiat
21 præsentia, ac expressus Patris consensus, & renunciatio *L.* 1. *&* 2. *C. & ff. quod cum eo, qui in alieno, &c.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXXI.

De Exceptione perjurii, sive juramenti, aut jurisjurandi.

1. *Perjurium quid?*
2. *Jurans falsum coram Judice seculari an ab eo possit puniri,*
3. *Diversæ sententiæ*
4. *Perjurus habet Deum ultorem.*
5. *Juramenti absolutio quid efficit?*
6. *Perjurus quando ab hominibus puniendus,*
7. *Iuramentum suppletorium non defertur perjuro.*
8. *Perjurium an transeat in heredes?*
9. *Perjurium non fit a doli incapace.*
10. *Qui semel juravit, iterum non jurat.*
11. *Perjurus amittit officium.*
12. *Formula instantiæ exceptionis perjurii.*
13. *Formula memorialis pro asportando processu in expeditionem.*
14. *Formula decretationis.*
15. *Formula relationis notificationis.*
16. *Formula decreti M. C. F. V.*
17. *Formula replicationis adversarii.*
18. *Formula notificationis.*
19. *Formula supplicationis de verba faciendo in S. R. C.*
20. *Formula Regiæ decretationis.*
21. *Formula actus præsentationis.*
22. *Formula decreti S. R. C.*
23. *Formula decreti M. C. V. pro exequutione decreti S. R. C.*

✠ 24. *Appellatione pendente ab habilitatione juramenti, an habilitatus possit agere in judicio laicali pro rescissione contractus?*
25. *Appellatio a sententia excommunicationis non facit, ut redeat vis sententiæ.*
26. *An sit formale juramentum, si quis promittat aliquid cum juramento?*

1 Perjurium est mendacium juramento firmatum. *L. cum quis ult. C. quis de jurejur. ibique* DD.

Jurans falsum coram Judice seculari, an possit ab eo puniri, vel a Judice Ecclesiastico? La-
2 te examinat hanc quæstionem Nicolaus Boer. dec. 305. *n.* 2. 4 *&* 5. Et primo adducit sententiam Franc. Purpur. *in L. si quis major in* 17. *notab. C. de transact.* tenentis, hujusmodi perjurum non posse per Judicem secularem puniri,
3 & postmodum sententiam Jason. *in §. si quis postulante, Inst. de action cum Gomes. nu.* 29. tenentis posse puniri officio Judicis instante Procuratore Regio, quia perjurium est crimen mixti fori. Guid. Pap. dec. 178.

Sed tertia sententia est, perjurum habere solum Deum ultorem, a quo sufficit in hoc, vel
4 altero sæculo puniri, quia non est quis dupliciter judicandus *L.* 1. *ff. de naut. caup. L. ubi repugnantia, de reg. jur.* Ricc. *coll. dec.* 1316. *in princip.*

Ex eo, quia perjurus non auditur, & repellitur a limine judicii; ideo ut habilitetur juramenti absolutionem obtinere debet, quæ tantum efficit, ut in causa agatur, sed non tollit
5 vim contractus, qui si paratam habet executionem, eam obtinet, & utraque causa separatim agitur. De Rosa *prax. civil. decret. cap.* 14. *nu.* 104 *&* 105.

Perjuri etiam ab hominibus puniendi sunt,
6 quando adest dolus, & alterius præjudicium. *Dec. Rom.* 1243. *cor. Seraphin. sub die* 15. *Novembr.* 1597.

Perjuro nunquam defertur juramentum sup-
7 pletorium, in supplementum scilicet probationum. Bald. *decisione* 300. contra Afflict. *decis.* 36.

Perjurium in quantum ad effectum perjurii
8 non transit in heredes, sed aliter dicendum quoad effectum obligationis. Guid. Pap. *decis.* 414. *& dec. Rot. Rom.* 405. *cor. Seraphin. sub die* 4. *Decembris* 1587.

Perjurium non incurritur ab eo, qui doli in-
9 capax est, qui nec juramento ligatur; ad perjurium enim incurrendum dolus requiritur, d. Seraph. *deci.* 771., Rot. Rom. *divers. part.* 2. *dec.* 110.

Qui

Qui semel juravit, non admittendus est ite-
10 rum ad juramentum. Mynsinger. *cent.* 2. *obser.*
58 Ricc. *collect. dec.* 265 *in fin.*

Perjurus amittit officium, & Clericus bene-
11 ficio privandus est. Mar. *dec.* 667. *part.*1. Rot.
deci 1. *de jurejur. in antiqu.* & Seraphin. *dec.*1285.
sub die 5. *Jun.* 1598.

Sequuntur nonnullæ formulæ nullitatum propositarum in M. C. V. ex defectu ordinis resultantium ex prætenso perjurio, sive absolutione juramenti non obtenta, quæ nullitates me pro Actore patrocinante rejectæ fuerunt, prout sequitur.

Formula comparitionis per capita.

Die &c. præsentata &c.

Nella G. C. della Vicaria, e presso gli atti comparisce il Procuratore d' Agostino, Anna, e Teresa ...., e dice come ad istanza di Giuseppe ...., Catarina, e Teresa .... si formò giudizio di relazione sopra il Territorio detto lo Metuojo, che dalli principali del comparente si possiede; si pretende procedere alla spedizione della suddetta causa, ed avendo il Comparente percoutati gli atti suddetti, l' ha trovati nulli, ed invalidi, come fatti non servato ordine juris. E perciò fa istanza dichiararsi nulli, opponendo alla Parte tutte l' eccezioni dilatorie, e perentorie &c. per le suddette nullità, che evidentemente risultano dal processo, così dice, e fa istanza citra præjudicium aliorum jurium, &c. isto, &c.

Prima nullitas est, che dovendosi dalla parte procedere al suddetto giudizio di relassazione, doveasi dalla medesima prima ottenere l'assoluzione del giuramento apposto nell' istromento di vendita stipulato da Notar Francesco Baldi, prævio appretio nel 1708. quando giurò l' osservanza di quanto si conteneva nell' istromento, che poi ha impugnato senza prima ottenere l' assoluzione; Per lo che è incorsa la parte istessa nello spergiuro, e come tale non può più agere in judicio, e gl' atti precedentemente da essa fatti sono tutti nulli, come stà espresso nel cap. cum contingat de jurejur., o nella L. si quis Mejo C. de transact. L' istromento è nel foglio 94. del processo. Ergo omnia acta nulla & invalida debent declarari, & reiici a limine judicii, cum potestate addendi &c.

Alias nullitates, & si manifestes consultò omittit.

Doctore Emanuele ... pro observantia Reg. Pragmaticæ.

Formula memorialis pro asportando processu in expeditionem.

All' Illustre Sig. Marchese Garofalo Giudice della G. C. della Vicaria, e Commessario.

Il Procuratore di Giuseppe ..., Caterina, e Teresa... supplicando rappresenta a V. S., come dovendosi procedere alla decisione della causa, che verte tra li supplicanti, e gli eredi del qu. Pietro ...., e dovendosi portare il processo in espedizione, avendoselo la parte a parcontare, ha presentata un' istanza dicendo di nullità del processo per ragione, che trattandosi di rescissione d' istromento guarantigiato, doveasi prima ottenere l' assoluzione del giuramento, alias doveano ributtarsi a limine judicii; e perche dette nullità sono tutte dilazioni, cum rev., fuori di ogni ragione, perche l' assoluzione già vi è fol. 107, & 108., sì ancora perche si tratta di dichiarare nullo un' Istromento, già nullo in se stesso, e come tale non ha bisogno di rescissione per queste, e molte altre ragioni, che il supplicante a voce deve esporne avanti di V. S., e i Signori della G. C.; Pertanto assinche si possono proporre, e trovandosi insussistenti, proporre la causa principale; che lo Scrivano asporti gli atti presso di V. S., e l' avrà a grazia singolarissima ut Deus &c.

Formula decretationis.

14 Scriba asportet acta cert. part.; Garofalo.

Formula relationis notificationis.

A dì diecessette Aprile 1738. Nap. Giuseppe
15 Malfitano Portiero di Vicaria ho notificato il
magnifico Dottor D. Emanuele ... personaliter &c.

Formula decreti interpositi per M.C.V. F. V.

In causa Clerici Conjugati Josephi ... Catherinæ, & Theresiæ ... cum Augustino, & Theresiæ ..., & magnifico Notario Vito ..., Curatore Annæ .., ut ex actis &c.

Die 20. mensis Maii 1733. Neap. F.V.

Per M. C. V. visis actis fuit provisum, & decretum, ac ipsa M. C. declarat, nullitates non
16 *obstare, ac proindè liberetur depositum, hoc suum*
Garofalo. . Vitale: Bolognin*us* *Act. Mag.*: *Barberius Scrib.*

Formula replicationis adversarii.

Procurator, ut exactis, a prædicto decreto
omni reverent. appellat, reclamat, & de nulli-
17 tate dicit, & pendente termino ad proponen-
da quæcunque remedia instat ad actum aliquem non procedi, aliter de nullitate dicit, & protestator isto &c. notificatus die vigesima nona mensis Maii 1733.

Formula relationis notificationis.

A dì ventinove Maggio 1733. Napoli.
Giuseppe Malfitano Portiero di Vicaria hò no-
18 tificato il magnifico Dottor D. Emanuele ...
personaliter.

Formula supplicationis de verbo faciendo in S. R. C.

S. R. M.

Humiliter supplicat Procurator Augustini,
Annæ, & Theresiæ ... Terræ Roccæ Gloriosæ,
eique exponit multis ab hinc annis, & pro-
prie anno 1708. Petrum ... eorum patrem præ-
19 vio instrumento jurato emisse a Josepho ....,
& Catherina ... Conjugibus quoddam prædium in loco dicto lo Metuojo pro pretio ducatorum 21.., quod dehinc emptor possedit quiete, & pacificè sive ipse, sivè ejus heredes per annos 22. sed dehinc mortuo Petro, in anno 1730. absque habilitatione juramenti (quæ præmittitur in quacumque impugnatione contractus jurati comparuit dictus Joseph. ... in Curia Terræ Roccæ adversus heredes prædictos Petri ..., instituens judicium relaxationis, quod per viam electionis fori fuit perductum ad V. M. C., ubi nunc agitatur.

Et quoniam ob omissam habilitationem juramenti, processus est nullus, tanquam a perjuro compilatus, non obstante subreptitia habilitatione producta post conclusionem, in qua exponit dictus Joseph ... se debere experiri aliqua jura, quæ jam expertus erat, quia petiit habilitationem compilato jam processu. Quadere proposuit supplicans nullitates ordinis in V. M. C. petens, ut excuterentur ad relationem Illustris D. Xaverii Garofalo Marchionis, & Iudicis Commissarii, quo facto, cum crederet proferendum esse decretum, nullitates obstare, contrarium prolatum fuit, nempe nullitates non obstare, de quo sentiens se nimis gravatum; recurrit ad M. V., eique supplicat dignetur mandare dicto vestro Judici, quod de prædictis verbum faciat in S. C., quod enixe iterum supplicat isto &c.

For-

Formula Regiæ decretationis.

Si decretum non est pro exequutione decreti S. R.
C. M. C. V. de supplicatis verbum faciat in di-
20 *cto S. C. ; Solanes R., & Pr. : Provisum Neap.*
die 3. Junii 1733. Vicedomini.

Formula actus præsentationis supplicationis prædictæ.

Die tertia mensis Junii millesimo septingen-
tesimo trigesimo tertio Neap. præsentata per
21 magnificum U. J. D. D. Emmanuelem ... Pro-
curatorem. Bolognínus Act. Mag.

Formula decreti S.R.C. ad relationem
M. C. V.

Die 23. mensis Junii 1733. Neap.

In Aula Domini Regii Consiliarii D. Costan-
tini Grimaldi audita relatione Domini Judicis
22 M. C. V. Garofalo visa supplicatione fol.
115.

Per S.R.C. remissa est causa eidem M.C.V. hoc suum.

Figliola Secr.

Formula decreti M.C.V. pro exequutione
decreti S.R.C.

Die 23. mensis Junii 1733. Neap.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C.
V. causæ Commissarium visis actis, fuit provi-
sum, & decretum, quod pro exequutione su-
23 pradicti decreti S. R. C. subscriptus Dominus
causæ Commissarius stat in decisis in decreto
per M. C. V. interposito sub die 29. elapsi men-
sis Junii currentis anni fol. 113. hoc suum;
Garofalo; Bolognínus Act. Mag. Barberius
Scriba.

24 Appellatione interposita a decreto habilita-
tionis a juramento ad finem agendi, an ea pen-
dente ad Superiores ecclesiasticos, possit ille, qui
habilitationem obtinuit, comparere in judicio lai-
cali, & petere, v. g., rescissionem contractus? Af-
firmantem sententiam tuentur communiter DD.
cum Afflicto *dec.* 88., Genuens. in *prax. archie-
pisc. cap.* 4. *num.* 5., contra Merend. *lib.* 4. *con-
trov. cap.* 43. *num.* 18., ea ratione, quia hujus-
modi sententia non suspenditur per appellationem,
sed trahit secum executionem, quoniam leges
favorabiliores sunt in absolvendo, quam in li-
gando, *l. Arrianus ff. de action. & obligat.*, si-
cuti ergo sententia absolutoria excommunicatio-
nis habet paratam executionem, nec per appel-
25 latione impeditur; *cap. qua fronte de appell.*,
ita pariter decretum habilitationis a juramento
ad finem agendi; potissimum si appellatio non
esset admissa, *nisi si, & in quantum, & quate-
nus de jure*, prout in praxi servatur.

26 Opportune hic quæritur, an sit verum, &
formale juramentum, quando quis promittit ali-
quid, & renunciat nonnullis exceptionibus cum
juramento, vel in albarano se obliget stare lau-
do, & arbitramento, renuncians reductioni laudi,
appellationi, nullitatibus, aliisque remediis cum
juramento, nulla facta expressione per quid ju-
ret, an per Deum, vel per Sanctos. Hac in re
DD. varias iniere sententias; quas refert Bar-
bos. in *collect. cap. penult. de jurejur.*

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXXII.

De Exceptione fuisse executum in bonis alienis.

1. *Exequutionis in bonis alienis exceptionem quis proponat.*
2. *Formula decreti M. C. V.*
3. *Quando opponi possit hæc exceptio?*
4. *Cautio præstita in casu retractationis, & terminus hujus exceptionis quando currere incipiat?*
5. *Terminus ad probandum est in Judicis arbitrio.*
6. *Formula comparitionis pro hac exceptione proponenda.*
7. *Formula decreti.*
8. *Formula oblationis depositionis principalis.*
9. *Formula requisitoriæ ad videndum juramentum testium.*
10. *Formula articulorum hujus judicii.*
11. *Formula depositionis unius testis.*
12. *Formula decreti facultatis.*
13. *Formula decreti per M. C. facto verbo interpositi.*

Executionem in bonis alienis opponere potest
debitor per Exceptionem, vel ipse, cujus bo-
na executioni demandata sunt; datur terminus
1 summarius, quo compilato, interponitur decre-
tum facto verbo, militare, vel non militare pro-
positam exceptionem, v. g.

Formula decreti.

Die ... mensis Septembris 1741.
Neap. F. V.

*Per M. C. V. Facto Verbo, visis comparitione
fol. ... informatione capta fol. ... & seqq., ac
2 omnibus actis, declaratum est, exceptionem opposi-
tam, esse exequutum in bonis alienis non obstare,
vel dicitur militare, in bonis in primo, tertio,
& sexto &c. articulo contentis, hoc suum &c.*

Hæc autem exceptio infra triginta dies a die
notificati decreti definitivi ad finem impediendi
executionem, proponenda est, aliter opponi non
3 potest. *Pragm.* 4 §. 25. *de dilat.* Imò si elapsi
sint dies triginta prædicti, & sententiæ execu-
tio cœpta non sit, opponi potest.

Cautio præstita in casu retractationis decreti,
est initium executionis illius, & terminus da-
4 tus Procuratori ad denunciandum ejus Princi pa-
li efficit, ut dicti dies triginta ad proponendas
exceptiones modificativas, ut est hæc *exceptio exe-
cutionis in bonis alienis*, currant a die, quo ex-
piraverit terminus ad denunciandum. *Petr. in
Rit. M. C. V.* 166. *num.* 202. *in fin.*

Terminus ad probandas has exceptiones Judi-
cis arbitrio remittitur, & pœna non probantis
5 est eadem, ac illa, qua punitur nullitates non
probans. *d. Prag.* 4 §. 26. *tit. de dilat.*

Sequuntur nonnullæ formulæ judicii hujus ex-
ceptionis.

*Formula comparitionis cum exceptione esse
exequutum in bonis alienis.*

Nella G. C. della Vicaria comparisce Catari-
na ..., e dice come essendosi preteso benchè
minus juste, & indebite dal magnifico Giusep-
6 pe ... dovere conseguire da Grazia ... do-
cati diecessette, e carlini sette in virtù di let-
tere essecutoriali nulliter spedire per la causa in
detta lettere essecutoriali espressata, fe fare es-
secozione in virtù di dette lettere essecutoriali
nella casa della Comparente di una lampada d'
argento propia della Comparente, e quella do-
po molto tempo fu trasportata nel Regio Trom-
betta, e da detto magnifico Giuseppe ... tut-
tavia s' insiste per la vendita di detta lampada
a fin di sodisfarsi del suo supposto, ed ideato
credito; E perchè a detto magnifico Giuseppe
quatenus assistesse ragione, quella non poo espe-
rimentare sopra detta lampada essecuta, per es-
sere propia della Comparente, e non già di det-
ta Grazia ... supposta debitrice; Che perciò ri-
corre in essa G. C., ed opponendo formiter l'ec-
cezione d'essersi fatta detta essecuzione di detta
lampada in bonis propriis della Comparente, fa
istanza ordinarsi, che stante detta lampada è del-
la Comparante, li sia restituita, così dice, e fa
istanza, citra præjudicium di tutte, e qualsisia-
no ragioni, che alla Comparente in qualunque
modo competono, e possono competere tanto con-
tro detto magnifico Giuseppe, quanto contra
quos decet, etiam agendi criminaliter, a' quali
ragioni colla presente non s' intenda fatto pre-
giudizio, o derogazione alcuna, itache sempre
sia-

siano salve, rate, e ferme, protestandosi espressamente di tutti li danni, spese, ed interessi, non solo in questo, ma in ogn' altro miglior modo &c., ac salvis &c.

Formula decreti Domini causæ Comm.

Die 3. mensis Junii 1730. Neap.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C. V.
causæ Commissarium visis actis, compasitione
præsentata pro parte Gratiæ .... fol....., alia
comparitione præsentata pro parte Catherinæ....
7 fol. ...., ac retroscripto memoriali, Partibusque auditis, fuit provisum, & decretum, quod super deductis, & prætensis par ambas Partes capiatur summaria informatio, testes habeantur pro citatis, & recipiantur per Scribam causæ, ad finem providendi, firmà interim manente exequtione facta hoc suum -- Barba -- Bologninus Act. Mag. -- Barberius Scriba.

Formula oblationis depositionis principalis.

Catherina ..... offert suam depositionem,
8 & protestatur de expensis, salvis &c.

Formula requisitoriæ ad U. J. T.

Requiratur Pars adversa ad videndum jura-
9 menta Testium -- Barberius Scriba causæ, &
examinator electus.

Formula articulorum exhibitorum pro parte opponentis exceptionem prædictam esse exequutum in bonis alienis.

Articuli, super quibus sunt examinandi testes ad
instantiam Catherinæ .... in causa, quam habet
10 *in M. C. V. cum magnifico Joseph ... &c.*
non se adstringens &c. deducens &c. cum potestate addendi &c., protestatione expensarum &c. omni modo meliori &c.

In primis vuole, ed intende provare, come l'articolante attento il suo mestiere si ha procacciato molte somme, quali si negozia, e da giorno in giorno procura avanzare il suo patrimonio, scriptoris utendo &c. testibus autem non renunciando &c.

II. Intende provare come tutte le robe sistentino nella casa dell'articolante sono sue proprie, perche comprate con proprj denari, senza che vi avesse ragione alcuna sopra dette robe Grazia ...., quali robe consistono in oro, argento, mobili, ed altri, locche è vero scripturis &c. testibus &c.

III. Vuole provare, come con proprio denaro dell'articolante si comprò l'articolante una lampada d'argento, quella istessa, che si ritrova penes Tubictam effecuta ad istanza del magnifico Giuseppe ...., con avere tenuta sempre detta lampada in sua casa, per essere propia dell'articolante, e non altrimente di Grazia ...., locche è vero scripturis &c. testibus &c.

IV. Intende provare, come detta Grazia .... per essere avanzata in età, e mal sana, non può procacciarsi nemeno il vitto, ma dall'articolante se li dà a mangiare, o bere, facendoli tutto il bisognevole, locche è vero scripturis &c. testibus &c.

Item hæc, & alia, cum potestate addendi &c.

Formula depositionis unius testis.

Die 17. mensis Junii 1730. Neapoli.

Magnificus Joseph .... commorans in platea
dicta à S. Maria a Cancello in domibus D. Anto-
nii ......, dixit essere .... ætatis suæ an-
11 *norum 60. circiter, ut dixit, testis summariè pro-*
ductus, & medio ejus juramento interrogatus, &
examinatus super articulis præsentatis pro parte, &
ad instantiam Catherinæ ...... in causa, quam habet in M. C. V. cum magnifico Josepho .... in Banca magnifici Bolognini penes me &c., & primò.

Super primo articulo interrogatus, & examinatus dixit coll'occasione, che esso testimonio ha praticato sempre in casa di essa Catarina articolante, e con quella ave avuta molta confidenza, sà benissimo, che la medesima per essere donna publica con detto suo mestiare si ha procacciato molte somme, quali si negozia, e da giorno in giorno procura avanzare il suo patrimonio.

Super 2. articulo interrogatus, & examinatus, dixit colla sudetta occasione sa molto bene esso testimonio, che tutte le robe sistentino in casa di detta Catarina articolante consistentino in oro, argento, mobili, ed altro, sono sue proprie comprate con suoi proprj denari, senza che vi avesse ragione alcuna sopra dette robe Grazia .....

Super 3. articulo interrogatus, & examinatus, dixit sapere benissimo, che detta articolante Catarina fra gli argenti, che teneva in sua casa, teneva una lampa d'argento, quale esso testimonio d'ordine, e col denaro di detta Catarina articolante comprò da uno degli Orefici di quella Città di Napoli, e quella proprio, che al presente si ritrova in potere del Regio Trombetta di questa Città per essere stata esseguta ad istanza del detto magnifico Giuseppe .... avendo tenuta detta articolante sempre in sua casa detta lampa, per essere stata sua propia, e non d'altri, e comprata di suo proprio denaro.

Super 4. articulo interrogatus, & examinatus, dixit con detta occasione sa benissimo, che la suddetta Grazia .... abitava, ed abita assieme colla sudetta articolante, dalla quale se li somministra il vitto, e tutto il bisognevole per essere detta Grazia avanzata d'età, e mal sana, che nè meno si può procacciare il vitto. Interrogatus de causa scientiæ, loco, & tempore, dixit ut supra &c.

Io Giuseppe .... ho deposto ut supra.

Barberius Scriba.

Hoc modo deponit alter, vel plures testes, quibus examinatis, interponitur decretum facultatis v3.

Formula decreti, v3.

In causa ......, & Catherinæ .... cum magn. Josepho .... ut ex actis &c.

Die 3. mensis Julii 1730. Neap

Per subscriptum Dominum Judicem M. C. V.
12 *causæ Commissarium visis actis, fuit provisum,*
& decretum, ac in præsenti causa fuit facta facultas cum termino juris in forma, hoc suum, Barnaba -- Bologninus Act. Mag. -- Barberius Scriba.

Formula decreti per M. C. V. facto verbo interpositi.

In causa Catherinæ .... cum magnifico Josepho ...., ut ex actis &c.

Die 24. mensis Novembris 1730.

Neap. F. V.

Per M. C. V. visis actis, fuit provisum, & decretum, exceptionem propositam prò parte Catherinæ ...... militare, ac proindè exequutio facta restituatur prò causa in actis deducta hoc suum &c. -- Barnaba De Onofrio -- Bologninus Act. Mag. -- Barberius Scriba.

OBSER. DE CARO AD CAP. LXXIII.

De exceptione discussionis rei specialiter obligatæ.

1 *Generalis obligatio minus afficit rem, quàm specialis.*

2 *Hypotheca an contrahatur in mercibus venalibus?*

3 Cre-

3 *Creditor alienatis bonis debitoris, an habeat electionem?*
4 *L. 2. de pignor. explicatur.*
5 *Hypothecam specialem habens an possit agere contra tertium possessorem rem hypothecatam possidentem?*
6 *Exceptio discussionis contra quam actionem competat?*
7 *Exceptio hæc quando opponenda est?*
8 *Diversæ sententiæ DD.*
9 *Opponi potest ante, & post litem contestatam.*
✠ 10 *Creditor, cui pignus tradidit debitor, an cogi possit ad ejus venditionem?*
11 *Quid in muliere vergente viro ad inopiam?*
12 *Creditor posterior specialem habens hypothecam præfertur aliquando anteriori generalem habenti.*
13 *Et quid in muliere favore dotis?*

GEneralis obligatio minùs afficit rem, quam
specialis, & tunc res dicitur obligata, &
obnoxia censibus, & oneribus, quando sunt in
1 specie super eadem re, *Gratian. discept. forens.*
cap. 546. *num.* 30. *&* 31. *Negusant. de pignor.*
memb. 1. *par.* 2. *num.* 10. *Merlin. controv. forens. cap.* 45. *num.* 8. *cent.* 1.
Hypotheca an contrahatur in mercibus venalibus? Licet nonnulli negent; affirmativa ta-
2 men sententia est communior. *Bald. dec.* 322.
Merlin. decis. 655. *lib.* 3. *diverf. Ricc. coll.*
dec. 1251.
Sub *num.* 1. Ricc. observa, quod licet creditor possit agendo contra debitorem eligere su-
3 per qua re velit; attamen alienatis omnibus
bonis debitoris amittit hanc electionem, sed
tenetur contra posteriorem experiri sua jura.
Amend. ad Franch. decis. 53. *num.* 4.
L. 2. C. *de pignor.* procedit nondum super
4 re specialiter hypothecata, sed etiam super
ejusdem fructibus. *Magon. dec. Rot. Florent.*
124. *Ricc. coll dec.* 73. *in fin.*
Si quis habeat hypothecam specialem super
aliqua re, quæ debitoris fuerat, non potest
5 contra tertium possessorem agere, nisi prius
contrà principalem debitorem, vel ejus heredem egerit. *Thesaur. dec.* 51. *Cujac. lib.* 3. *respons. Papin. ad l. qui generaliter.* 2. *C. qui pot. in pignor.*
Excussionis exceptio contra hypothecam solam
competit, non contra dominii vindicationem.
6 *Auth. hoc si debitor. C. de pignor. Casanat. conf.*
7. *n.* 10. *penes Cancer. var. resol. par.* 1. *cap.* 13.
num. 104.
Quando opponenda sit hæc exceptio, ante, vel
post litem contestatam? Diversæ sunt DD.sen-
7 tentiæ; multi etenim tenent, esse exceptionem
dilatoriam, & sic ante litis contestationem op-
poni debere. *Bartol. post gloss. in l.* 3. *ff. de except.*
Anchar. cons. 294. *&* 317. *Guid. Pap. dec.* 94. *&*
570. *Boer. dec.* 221. *Ufasc. dec.* 44. *n.* 25. *&c.*
Alii tenent, esse anomalam, & ante, & post
litem contestatam opponi posse. *Gloss. in L. ex-*
8 *ceptionis* 5. *ff. de except. Cancer. var. resol. jur.*
par 2. *cap.* 5 *num.* 175; ideoque hæc exceptio
opponi potest ante litem contestatam, ad pro-
cessum impediendum, & ea opposita, ligatæ
sunt manus Judicis, *L. fin. C. de except. Alex.*
conf. 32. *vol.* 4. *&c.* Et post litem contestatam,
in vim peremptoriæ, non ad impediendum pro-
9 cessum, sed ad evitandam sententiam; & hoc
casu non sunt ligatæ manus Judicis, sed in causa proceditur; sententiam tamen obtinere non
potest actor, nisi de inopia debitoris doceat.
Bald. conf. 150. *n.* 1. *vol.* 2. *Anton. Gabriel. de fidejuss. concl* 1. *n.* 13., *& alii penes cit. Cancer. var.*
resol. jur. par. 2. *cap.* 5. *n.* 177.
Tom. IV.

✠ 10 Notissimi juris est, creditorem, cui pro securitate ejus crediti pignus a debitore traditum fuit, ad ejus exhibitionem, & venditionem ab aliis creditoribus compelli posse, quo facilius per debitorem vendi possit, & ei, ac aliis satisfieri; en verba *l. a Divo Pio §. quod si res ff. de re judic. Quod si res sit pignorata, quæ pignori capta est, videndum est, an sic distrahi possit, ut dimisso creditore, superfluum in causam judicati convertatur, & quanquam non cogatur creditor, rem, quam pignori accepit, distrahere, tamen in judicati extensione servatur, ut si emtorem invenerit res, quæ capta est, qui dimisso priori creditore, superfluum solvere paratus sit, admittenda sit hujusmodi quoque rei distractio, nec videtur deterior conditio creditorum fieri, suum consequuturi, nec prius jus pignoris dimissuri, quam si ei fuerit satisfactum.*

11 Hinc sequitur, quod si vergente viro ad inopiam uxori bona sua tradiderit, vel in solutum dederit, si plus valeant, quam esset uxoris creditum dotis, instantibus creditoribus cogi potest ipsa mulier, ut exhibeat, & relaxet bona juris dispositione pignorata, ut distracta sibi, & aliis satisfiat, solvaturque juxta uniuscujusque prælationem, privilegium, & anterioritatem. Rationem assignat Fontanell. *de pact. nupt. tom.* 2. *claus.* 7. *gl.* 3. *par.* 8., quia per hanc exhibitionem, & venditionem nullum damnum dicitur sentire creditor, cum ordinetur ad ejus, & aliorum utilitatem, & satisfactionem.

12 Quamvis anterior creditor generalem habens hypothecam in omnibus bonis, præferatur posteriori specialem habenti super re certa, nihilominus si ei ita res generatim sint obligatæ, ut conventum etiam sit, ne certa quædam bona illi hypothecata intelligantur, nisi in subsidium, hoc est, si pecunia ex reliquis bonis redigi non possit; tunc in his bonis melior erit causa posterioris creditoris, cui speciatim obligata fuerunt, quoties anterior in aliis potest sibi facere satis, Mynf. *obser.* 94., Covarr. 4. *variar.* 18. Excipe, cum creditor, qui specialem, & generalem habet hypothecam, non concurrit cum alio creditore, sed ipse solus agit, tunc ei electio non denegatur, cum amplius locum non habeat æquitas *d. l.* 2. *C. de pign.*

13 Quæstio tamen est, an mulieri liceat pro dote eligere aliqua ex multis bonis obligatis, in quibus sibi satis faciat, quando mulier sibi providit speciali hypotheca. Contrariam sententiam tuentur Covarr. *variar. resol. l.* 3. *&* 18. Gabriel *conf.* 41., aliique, etiamsi in instrumento dotis adesset clausula illa *pro majori securitate*, quoniam inde non infertur ex necessitate, quod generalis hypotheca possit absolute exerceri, cum sint hæc compatibilia, quod major sit cautio; nec ullum pro dote reperitur speciale privilegium in toto juris corpore expressum. Verior tamen sententia, quæ in praxi servatur, est, ut locum non habeat dispositio *d. l.* 2., quæ in æquitate nititur; hæc etenim locum habere nequit, quoties agitur de præjudicio dotis, ob cujus favorem lex multa induxit, quæ videri possent alioquin iniqua, nisi adesset Reipublicæ favor, cui expedit dotes mulieribus conservari, *l.* 1. *ff. solut. matrim.* ut est privilegium, quod præferatur creditoribus anterioribus etiam expressam hypothecam habentibus, ex *l. assiduis, ff. qui pot. in pign.* Revera si mulier tunc demum posset ad generalem hypothecam se convertere, cum ex re specialiter obligata pecuniam suam redigere non posset, utique eo casu assumeret sibi obligationem excutiendi pignus ipsum speciale; id quod absque dispendiis, temporis mo-

ra, & molestiis perfici nequit, ut recte monet Corneus *cons.* 246. *lib.* 1.

ADD. DE CARO AD CAP. LXXIV.

De Exceptione discussionis principalis.

1. *Nullitates ordinem concernentes recipi debent cum deposito, & ante sententiam ex ult. Regal. Const.*
2. *Transcribitur Capitulum dictæ Regalis Const.*
3. *Paupertatis memorialia pro evitando deposito non recipiuntur ex ead. R. Const.*
4. *Transcribitur cap dictæ R. Const.*
5. *Agens contra tertium possessorem non obtinet, nisi egerit contra principalem.*
6. *Excussio quando dicatur facta?*
7. *Excussio non requiritur, quando principalis est absens.*
8. *Absens quinam dicatur?*
9. *Debitore possidente nomine Creditoris precario bona hypothecata, an creditor agat contra tertium possessorem nulla facta discussione?*
10. *Assistentia an, & quomodo concedatur contra tertium possessorem non discusso principali?*
11. ✠ *Excussio semel facta ad instantiam unius creditoris, prodest aliis Creditoribus.*
12. *Nudo detentori, vel malæ fidei possessori non competit.*
13. *Quid si conveniatur unus ex heredibus?*
14. *Adhuc excussio competit, quamvis creditor ei renunciaverit.*
15. *Fidejussor solvens creditori, an uti cessionarius possit agere hypothecaria?*

De exceptione circa ordinem loquente hoc in loco Ricc., observamus, hodie ex ultima *Reg.*
Const. diei 18 *Martii* 1738. § 1. *num.* 19. san-
1 citum esse, nullitates ordinem concernentes recipi non posse, nisi cum deposito carolenorum
15. in M. C. Vicariæ, & ducatorum sex in S. C. ante sententiam, & in R. C., neque nullitatibus non subsistentibus potest restitui depositum *ex causis*, v3.

§. I.

XIX. Ordiniamo, che le nullità, che si presentano riguardo all' ordine avanti il Decreto
2 diffinitivo, o sentenza, non si possano ricevere, se non precedente il deposito di carlini quindici in Vicaria, e di ducati sei nel S. R. C., e Regia Camera della Sommaria, qual deposito, qualora la nullità regge, si debba restituire alla Parte, ma non reggendo, debba liberarsi in beneficio del Regio Fisco, senza che per lo medesimo possa dirsi dalla Camera di S. Chiara, oè dal S. R. C. o dalla Regia Camera della Sommaria; *Ex causis restituatur depositum.*

Et attenta eadem ultima *Reg. Const.* §. 2. *nu.* 2. memoralia paupertatis non amplius exhiberi
3 posse, nec decerni ad finem nullitates præsentandi absque deposito, v3.

§. II.

Per la Real Camera di S. Chiara.

II. Occorre il più delle volte, che persone notoriamente opulenti volendo presentare le nul-
4 lità, le presentano col Memoriale di povertà; non ad altro oggetto, che per godere del beneficio di quel tempo, che vi bisogna per far dire, *stante notoria opulentia non recipiantur nullitates absque deposito*; Perciò per ovviare ad un tal disordine proibiamo espressamente, che dalla Regal Camera di S. Chiara non si debbano decretar Memoriali di povertà ad istanza di coloro che notoriamente non siano poveri, e decretandosi dagl' Attitanti della medesima, incorrano ogni volta nella pena di ducati cinquanta.

Ad rem devenientes dicimus, quod agens actione hypothecaria contra tertium possessorem, ob-
5 tinere non potest, nisi prius egerit contra principalem debitorem, sibi bona obligantem, vel ejus heredes. *Auth. hodiè C. de pignor.* Negusant. *de pignor. part.* 8. *num.* 9. & 10. Gabriel. *comm. conclus.* 1. *num.* 21. *tit. de fidejuss.* Roland. a Valle *cons.* 9. *num.* 5. *lib.* 1.

Excussio non dicitur facta, nisi facta sit in bo-
6 nis Rei, & fidejussorum. *Auth. hoc si debitor, C. de pignor. Gloss.* in *L. mulier, qui pot. in pignor.* Bened. de Plum. *tract. discuss. num.* 15.

Excussio non est necessaria, ubi Principalis est
7 absens. *Auth. hoc si debitor. v. actum sit. C. de pignor.* Alex. *cons.* 84. *lib.* 3. & *cons.* 100. *nu.* 11. *lib.* 6. Roman. *cons.* 99. Aym. *cons.* 201. *num.* 45. & *cons.* 272. Ludovis. *decis. Perus.* 45. *num.* 16. *part.* 1.

Absens dicitur, quum extra territorium judi-
8 dicii reperitur. Dec. *in L. fin. nu.* 26. *ff. si cert. pet.*

Si debitor constituerit, se possidere nomine precario creditoris bona specialiter hypothecata, an
9 creditor possit agere hypothecaria contra tertium possidentem dicta bona, nulla excussione facta adversus principalem debitorem? Affirmativam sententiam esse magis communem tenet Guid. Pap. *dec* 432. *nu.* 12. Viv. *dec.* 177. *lib.* 1. Cancer. *var. resol. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 187.

Assistentia licet concedatur contra tertium pos-
10 sessorem pro tertiis decursis, non conceditur tamen pro capitali, quod non est liquidum, nisi facta liquidatione cum principali debitore. Rovit. *Pragm.* 1. *de assistent. n.* 4.

Et licet contrarium sentiat Sanfel. *decis.* 115. *tom.* 1. *cum* Alex. *cons.* 85. *vol.* 6., attamen nostrorum Tribunalium praxis, & observantia est in contrarium. Reg. Petr. *in Rit.* 259. *num.* 31.

✠ 11 Excussio semel facta ad instantiam unius creditoris cum inducat notoriom, prodest etiam aliis creditoribus agere volentibus contra alios possessores, & sententia tanquam in causa status, inter alios probat; modo cesset suspicio fraudis, & collusionis, prout esset inter virum, & uxorem, Scacc. de *sentent. & re judic. gl.* 14. *q.* 12. *n.* 6., Rot. Rom. *par.* 12. *recent. dec.* 10. *num.* 7. aliique.

12 Exceptionem discussionis nudo detentori, non competere, neque malæ fidei possessori convento hypothecaria, docet Faber. *def.* 3. *C. de except. Quæ tertiis possessoribus hypothecaria conventis datur non factæ excussionis exceptio, sicuti non juvat nudum detentorem, qui aut nullo modo alii, non sibi possidet, qualis est conductor, & depositarius, commodatarius, & siqui sunt similes, ita nec nudum possessorem, idest qui aliam possessionis, sive causam dicere nullam possit, quam quia possidet; neque enim in hujusmodi personis locum habet is æquitatis favor, qui hanc exceptionem induxit, ille nimirum, quod justo possessori succurrendum sit, cujus sane interest non solvere potius, quam solutum repetere, cum ne fiant de lite lites condemnato possessore, qui mox adversus debitorem, a quo causam habuit regressum habiturus sit, quæ res ad publicam quoque utilitatem pertinet, ita Senatus.*

13 Evenit aliquando, ut possessor, qui convenitur sit unus ex heredibus debitoris, quo casu hujusmodi excussio non requiritur. Nec obstat quod heredes sint ad instar plurium debitorum ad invicem, & quilibet teneatur pro rata, & pro altera parte reputatur extraneus, ideoque videatur, quod unus ex heredibus conventus opponat excussionem respectu alterius; etenim hoc non procedit, quando unus ex heredibus debitoris possidet rem illam, quæ est hypothecæ affecta, quia tunc heres convenitur ut possessor, & ratione possessionis tota obligatio discurrit in ipsum. Merlin. de *pignor. lib.* 5. *q.* 64. *n.* 19.

14 Cum publicæ utilitatis intersit, ut judicium prius promoveatur contra principalem debitorem,

rum, vel eius heredes, & interceflores, exinde fequitur hujufmodi exceptionem competere, quamvis creditor eum de pignore convenerit, pactus fit, ne bonorum debitoris excuffionem ullo casu facere teneatur; etenim illa conventio tertio poffeffori poftea cum debitore contrahenti nocere nequit, ut fi hypothecaria conveniatur, juvari eo minus poffit exceptione non factæ difcuffionis, Faber. Cod. de except. def. 6. Quod fi fidejuffor
15 creditori folverit, eo cafu, uti ceffionarius ex ceffis actionibus agere poterit contra poffefforem, itaut actiones, quæ inutiles erant penes ceffionarium, erunt utiles penes cedentem, ficuti fol quamvis colores non habeat, format nihilominus colores, quos non habet, Fontanel. de pact. nupt. n. 69., Monter. dec. 25.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXXV.

De Exceptione difcuffionis Inventarii facti.

1. *Inventarii difcuffio cum uno facta ceteris nocet, vel prodeft, nec iterum facienda eft.*
2. *Inventarii difcuffionis exceptio non impedit exequutionem poft literas exequutoriales.*
3. *Exceptio hæc quando opponi poffit?*
4. *Inventarii effectus quinam fint.*
5. *Heres nomine proprio obligatus tenetur de proprio.*
6. *Per confectionem Inventarii quis non dicitur adire.*
7. *Inventarii exceptio opponitur in exequutione fententiæ.*
8. *Inventarii beneficio heres non gaudet dolo occultans bona.*
9. *Item quando non fervatur ejus forma.*
10. *Forma Inventarii quænam fit remiffivè?*
11. *Heres oftendens Inventarium habet intentionem fundatam, & contrarium ab alia parte probandam eft.*
12. *Inventarii difcuffione pendente non moleftatur heres, nec tertius poffeffor, nec Creditores, nec legatarii.*
✠ 13 *Effectus, & utilitates inventarii recenfentur.*
14. *Pœna neglecti inventarii.*
15. *Filius an legitimam perdat non conficiens inventarium?*
16. *An ut falcidiam, ita & Trebellianicum amittat heres non conficiens inventarium?*
17. *Si fponte res aliquas omiferit, qua pœna puniatur?*

AD num. 2. Ricc. quod difcuffio inventarii, fivo bonorum hereditariorum cum uno ex creditoribus facta, ceteris nocet, & prodeft, ita ut ite-
1 rum difcuffio nullimodo facenda fit, adde Reg. Petr. in Rit. M. C. V. 24. n. 10. tom. 1.

Ad num. 7. Ricc., quod exceptio difcuffionis inventarii non impedit executionem poft relaxa-
2 tas literas executoriales, fed impedit, fi opponatur adverfus decreta de folvendo tertias etiamfi elapfi fint 30. dies a Reg. Pragm. ftatuti, adde Thor. compen. dec. v. exceptio inventarii, par. 3. Capyc. latr. dec. 96. penes De Rofa prax. civil. decret.
3 par. 2. in 2. inft. ord. jud. cap. 4. num. 31. Quando currat dictus terminus dierum 30.? vide Ricc. add. ad De Rofa loc. cit.

Inventarii effectus funt, ut heres non tenetur de proprio, fed tantum fecundum vires heredita-
4 rias; Ut poffit detrahere quartam Trebellianicam, & Falcidiam ex legatis, & fideicommiffis; Atque ut poffit deducere expenfas a fe factas pro teftamento, ultima infirmitate, funere, & inventario. Verd. inft. civil. lib. 2. tit. 19. lem. 19. De Franch. decif. 556. Si verò confecto inventa-
5 rio heres nomine proprio fe obligaverit, tenetur, De Franch. 323.

Per folam inventarii confectionem non dicitur
6 quis hereditatem adire, nec fe pro herede gerere. Franc. Marc. decif. 29. par. 1.

Exceptio inventarii opponi poteft etiam in exe-
7 cutione fententiæ. Maftrill. decif. Rot. Sici. 24.

Beneficiis ea inventario provenientibus quis non gaudet, quando heres dolose omifit in inven-
8 tario ponere unam, vel plures res, quia licet inventarium fubftineatur, heres tamen punitur pœna dupli, fed non tenetur in folidum legatariis. Rot. Gen. dec. 35. Card. Put. dec. 379. lib. 1. Guid. Pap. dec. 571. De Franch. dec. 281.

Privatur etiam heres inventarii commodis,
9 quando ejus forma fervata non fuit. Bellamer. dec. 279.

Forma inventarii in quo confiftat? Vide Velafc. dec. 52. Rot. Lufitan. Thef. fil. dec. 29. Rot. Pede-
10 mont. Veral. dec. 119. par. 2. Achill. de Groff. dec. 3. de teftam. Capyc. dec. 101. Ofafc. dec. 181. Guid. Pap. 57., & noftras Obfervationes ad Ricc. par. 1. Tit. 5. cap. 2. per tot.

Heres oftendens inventarium, dicens nil aliud effe in hereditate præter contenta in inventario,
11 habet intentionem fundatam, & onus probandi contrarium transfert in adverfarium. Camer. var. refol. jur. par 1. cap. 9. de dote fub n. 174.

Pendente difcuffione inventarii non poteft moleftari heres, nec tertius poffeffor ab eo caufam
12 habens, nec pofteriores creditores, aut legatarii, qui habuerunt pecuniam ab herede. Jofeph De Rofa confult. jur. 57. num 33.

✠ 13 Effectus inventarii legitime confecti plures funt: 1. quod heres creditoribus hereditariis non teneatur ultra vires hereditatis, tollaturque iniqua illa juris præfumtio, qua heres non conficiens inventarium res fubtraxiffe videtur. 2. quod non teneatur heres legatariis, & fideicommiffariis ultra dodrantem, quia poteft adverfus eos deducere falcidiam, quam amitteret non confecto inventario. 3. quod fi quam obligationem, & actionem habuerit heres contra defunctum, tanquam debitorem fuum, ea obligatio & actio integra & falva ipfi maneat, & confervetur beneficio inventarii, nec extingnatur confufione per aditionem, qua alias idem fit debitor, idemque creditor. Sic vice verfa, fi heres obligatus fuerit defuncto, eique aliquid debuerit, hæc obligatio confecto inventario falva manet, ut poffit a creditoribus hereditariis conveniri. 4. non cogitur heres de ordine creditorum, vel legatariorum effe follicitus, fed poteft cuicumque primo venienti folvere. Non ideo præjudicatur ordini fingulorum, quoniam poffunt creditores legatariis, & potiores creditores ab aliis, illa, quæ acceperunt, quoties bona non fufficiant, avocare inftituta actione competente. 5. nequit heres ullo judicio conveniri in rem, vel in perfonam, a creditoribus, legatariis, vel aliis quibufcumque intra tempus a lege datum ad confectionem inventarii, vel ipfo jure ad deliberandum a lege conceffum. Ipfe tamen heres contra debitores hereditarios agere non prohibetur, quia ejus, quod favore introductum eft, non debet in ejufdem præjudicium detorqueri. 6. in poteftate heredis erit rem, vel ejus pretium folvere creditoribus; quo fit, ut aliquando creditoribus invitis aliud pro alio folvatur; quod fi in hereditate onerata pecunia non catet, fed tantum res quædam, quæ tamen nullum inveniant emtorem, & creditores folutionem urgeant, poteft heres illis invitis res hereditarias in folutum dare, quas hoc cafu recipere coguntur, fi fuum confequi velint. 7. fi nec pecunia catet, & res hereditariæ poft mortem teftatoris interierint abfque culpa heredis, creditorum, vel legatariorum damno cedit. 8. poterit heres jure retentionis confequi quidquid in funus, teftamenti infinuationem, inventarii confectionem, aliafve neceffarias hereditatis caufas impenderit; item detrahere fumtus, quos pro hereditatis defenfione fecerit. Videfis Fachin. lib. 6. contrav. cap. 20.

14 Hactenus de utilitate heredis conficientis inventarium; fequitur de pœna negligentis id face-

re. Prima est, quod creditoribus hereditariis summe æs alienum de proprio suo patrimonio solvere teneatur; indignus enim est beneficio legis, qui requisita per legem negligit; itaut non audiatur probare volens amplius in hereditate non fuisse; excipe si constet defunctum, de cujus hereditate agitur, dum viveret, bonis cessisse. Secunda est, quod licet olim heres legatariis, & fideicommissariis, nonnisi usque ad vires hereditatis, teneretur, hodie tamen etiam ultra vires legata, & fideicommissa complere debet, frustra allegans in hereditate tantum non esse, quantum faciunt vel debita, vel legata. Debet enim heres sibi imputare, quod ejusmodi oneri se subjecerit, omittendo inventarium; nec præsumitur testator gravasse heredem relictis ultra quam ferret bonorum quantitas, quæ præsumtio juris est, & de jure, *Novel.* 1. §. *hinc nobis verf. si vero non fecerit*,

15 Filius heres institutus, inventarii beneficium negligens, an amittat legitimam, non abs re erit hic enucleare. Plorique volunt propter inventarii omissionem legitimam amittere, cum eam integram habere præsumatur, nec tam supinus existimari velit, ut hereditatem damnosam amplectatur. Accedit, quod lex magis favet creditoribus ad recuperandum, quod ipsis per defunctum debetur, quam legitimæ filii; quod exinde apparet, quia prius æs alienum solvi debet, quam legitima, quæ aliquando ære alieno absorbetur. Communior tamen sententia in praxi recepta contrarium tuetur penes clarif. Sorge *enucl. forens. tom.* 6. *cap.* 28.

16 Quanquam jure sit cautum heredem Falcidiæ detractionem amittere adversus legatarios, si vel omnino inventarium non fecerit, vel id facere neglexerit intra tempus a jure statutum; nequit tamen Trebellianica privari; illa enim ideo amittitur non confecto inventario, quia præsumitur testatorem habere in bonis legata certa, quæ reliquit; unde oritur præsumtio, heredem in bonis esse negantem, res hereditarias subtraxisse; cujusmodi suspicio non est quoad Trebellianicam, cum non detrahatur ex certa quantitate, sed ex universis, ut proinde cesset occasio quid sinistre suspicandi de herede gravato. Gomez *cons.* 1. *var. ref. cap.* nu. 12.

17 Quod si probetur majorem fuisse bonorum modum, vel heredem dolose res aliquas suppressisse, inventarii beneficio indignum haberi tradit Fachin. *lib.* 5. *controv. cap.* 37.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXXVI.

De Exceptione Inventarii faciendi.

1 *Inventarii faciendi exceptio quid sit?*
2 *In quibus causis locum habeat hæc exceptio?*
3 *Inventarii faciendi tempus quando currat?*
4 *Effectus hujus exceptionis quinam sint?*
5 *Decreti interlocutorii quoad ordinem unicum remedium in Aula produci potest?*
6 *Transcribitur cap. R. Prag.* 21. *Junii* 1728.
7 *&* 8 *Restrictio per ult. Reg. Const.*
9 *Exceptio hæc quando non competat?*
10 *Casus quatuor enumerantur.*
11 *Heres an privari possit Inventarii beneficio, ejusque confectio remitti?*
12 *Petens tempus ad deliberandum non privatur hoc beneficio.*
13 *Fideicommissarius cogit heredem, ut Inventarium conficiat.*
14 *Minor restituitur in integrum omittens Inventarium.*
15 *Ecclesia, Loca Pia, & Fiscus non subeunt pœnas omittentium Inventarium.*
16 *Hac exceptione non impeditur executio sententiæ ad finem vendendi.*
17 *Exceptio hæc non prodest contra Creditorem existentem in possessione, vel quasi exigendi.*
18 *Inventarii conficiendi forma.*
19 *Intra quod tempus absolvi debeat?*
20 *Quæ res in eo describantur, & quis ejus usus?*
21 *An heres cogatur inventarium facere?*
22 *Inventarii confectio an possit a testatore remitti?*
23 *Mulier adiens hereditatem absque inventario, an juvetur Vellejano?*
24 *Conficiens mulier post trimestre, vel non perficiens intra trimestre, an restituatur in integrum?*
25 *Uxor heres instituta a viro, & gravata fideicommisso universali adiens hereditatem absque inventario, an deducat dotes?*
26 *Major adversus confectionem omissionis inventarii quando restituatur?*

IN causa cœpta cum defuncto locum non habet
exceptio inventarii faciendi, quæ nihil aliud
est, nisi beneficium heredibus concessum, ut in-
1 fra tempus datum pro confectione inventarii,
non possint a creditoribus, vel legatariis conve-
niri *L. fin. §. donec C. de jure deliberan. Fab. dec.*
8. *C. eod.*

Locum igitur sibi vindicat hæc exceptio in
judicio noviter moto contra heredes, qui exci-
2 pere possunt, se ipsos non molestari debere, do-
nec Inventarium conficiatur, quod infra spatium
trium mensium confici debet, Bart. *in d. L. num.*
1. *Roland. a Valle tract. de inventar. diverf. qu.* 141.
n. 1. *Carleval. de judic. tit.* 3. *disp.* 9. n. 9.

Tempus autem conficiendi inventarium currit
3 a die aditæ hæreditatis, etiamsi dolo malo di-
lata sit, *Fab. dec.* 9. *&* 10. *Cancer. var. resol. p.* 1.
c. 2. *num.* 3.

Effectus hujus exceptionis inventarii conficien-
di sunt, ut eo pendente heres non possit conve-
4 niri a creditoribus, & legatariis, ac impedit li-
tis contestationem hæc pendentia. *Cappell. Tholos.*
dec. 257. Sed possit ad libitum, & quandocum-
que convenire legatarios, & creditores.

Hac exceptione proposita, si Judex, ob Partis
contradictionem, decretum aliquod interlocuto-
rium interponet, quod ordinem concernat, ex
5 dispositione Reg. Pragmat. diei 21. Junii 1728.
sub *num.* v. sancitum est, quod unicum remedium
in Aula dicti decreti produci possit, etiamsi sit
persona privilegiata. E. G.

*Che da decreti interlocutorj degli atti ordinarj, che
concernano la compilazione del giudizio, e che fan-
6 no in casa i Commissarj, non si ammetta, se non
un solo gravame nel Tribunale, dimodochè o si con-
fermi, o si rivochi il decreto fatto in casa dal Com-
messario, non sia lecito reclamare, dirne di nullità,
nè produrne restituzione* in integrum, *ancorchè ci
fosse persona privilegiata in giudizio, o altro qualsi-
voglia rimedio.*

Quæ provisio nondum confirmata, sed restri-
7 cta quoque est ex ultima Reg. Const. *diei* 18. *Mar-
tii* 1738. §. *v. n.* xi. *v*3.

§. V.

XI. *Che da i Decreti interlocutorj, ed ordinatorj,
che si fanno da i Giudici di Vicaria in casa per la
compilazione del termine non se ne possa produrre sup-
8 plica di* verbum faciat in S. C., *ma solamente*
cum interventu aliorum Judicum in M. C. V.,
*e dal decreto che dalla G. C. della Vicaria s' interpor-
rà non si possa nè riclamare, nè dire di nullità,
come si è detto di sopra.*

Plures verò sunt casus, in quibus hac exceptio-
ne heres non gaudet. Primo in lite inchoata con-
9 tra defunctum, quam prosequi heres tenetur,
& actori respondere.

Secundo in actione reali. *De Franch. decis.* 352.
Tertio pro legatis piis, favore piæ causæ con-
10 ventus heres non potest exceptionem inventarii
faciendi opponere. *Maynard. dec.* 51. *lib.* 3. Quar-
to, infra tempora inventarii conficiendi potest pi-
gnus lui ab hereditario debitore. *Ant. Fab.*
deci.

decij. 35. C. *de jur. delib.*

An heres a Teſtatore privari poſſit inventarii beneficio? affirmativam ſubſtinet ſenteotiam *Surd.*
11 *deciſ.* 3n.; ſicuti etiam per eundem teſtatorem remitti poteſt inventarii confectio, *Guid. Pap. dec.* 353. *Cancer. var. reſol. par.* 1. *cap.* 7. *num.* 85.

Petens quis tempus ad deliberandum non pri-
12 vatur beneficio inventarii. *Franc. Marc. deciſ.* 29. *par.* 1.

Fidcicommiſſarius univerſalis poteſt cogere he-
13 redem, ut inventarium conficiat *Cappell. Tholoſ. dec.* 314.

Heres minor inventarium omittens in inte-
14 grum reſtituitur. *Giud. Pap. dec.* 141. *&* 571. *nu.* 2. *Cancer. var. reſol. jur. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 6.

Eccleſia, Loca pia, & Fiſcus non patiuntur pœnas contra inventarium omittentes ſtatutas,
15 *Bart. in L.* 1. *n.* 46. *C. de Sacr. Sanct. Eccl. Guid. Pap. dec.* 333. *&* 571. *&c.*

Exceptione inventarii non impeditur executio
16 ſententiæ ad finem vendendi in re hereditaria, *Joſeph. de Raſa conſult. jur.* 53. *num.* 27.

17 Exceptio hæc non prodeſt contra creditorem exiſtentem in poſſeſſione vel quaſi exigendi, *Franc. Marad. pract. obſerv.* 68. *n.* 9.

✻ 18 Quoniam vero per jus deliberandi conſultum ſatis non erat heredi, qui æs alienum poſtea emergens cogebatur agnoſcere, & creditoribus, legatariiſque ſatisfacere uſque ad bonorum quantitatem, fruſtra eis objecta inopia defuncti; ideò Juſtinianus huic periculo occurrere volens, & plene heredi adeunti conſulere, inventarii conficiendi formam ſolemnitatemque deſcripſit ſua *novel. conſtit.* 1. videlicet, ut deſcriptio fiat rerum ſingularum hereditariarum, & ſubſcribat heres, profitendo ſe nullas alias ſcire, & bona fide in hoc negotio eſſe verſatum. Si heres ſcribendi ſit imperitus, ut ſaltem ſua manu ſignum crucis ponat, mandetque, præſentibus teſtibus, ſpecialiter alicui Notario iſtam ſubſcriptionem. Sed licet heres ipſe ſubſcribat, ut tanto certior ſit fides inventarii Notarii præſentia, & authoritas ad ejus confectionem requiritur. Evocari quoque debent legatarii, creditores, & alii, quorum intereſt, eorumque procuratores, ut interſint certo die, & loco, quo inventarium conficitur. Loco autem creditorum abſentium tres locupletes viri, fidei & opinionis bonæ adhibendi erunt, juxta *auth. ſed cum teſtator C. ad l. falcid.*

19 Inventarium incipere debet heres intra 30. dies, a tempore, quo ſcit ſibi hereditatem delatam, & intra 60. ſequentes perficere, omniaque in hereditate inventa deſcribere. Satis autem erit, ſi intra tres menſes abſolvatur, etſi intra 30. dies non fuerit inchoatum. Quod ſi res hereditariæ, vel major pars earum extra provinciam, in qua degit heres, extent, datur anni ſpatium, currens a morte ejus, de cujus hereditate ſuſcipienda agitur.

20 Omnia ſive mobilia, ſive immobilia, ſive teſtatoris propria, ſive aliena, quæ in hereditate reperiantur, ſive res depoſitæ, mutuo acceptæ, pignori datæ defuncto, fideliter deſcribere debet heres, qui optime fecerit, ſi per Notarium proteſtationem inventario inſerat, ut ſi poſita ſint, quæ poni non deberent, vel e contra, nullum ſibi præjudicium inferre velit; cujuſmodi proteſtatio non ſolum heredi, ſed & creditoribus conducit; heredi, quia eum a mala fide excuſat; creditoribus, quatenus poſtea res omiſſæ inferuntur. Ut ergo omne damnum evitet heres, re-
21 cte fecerit, ſi ex fide omnia, quæ in hereditate ſunt deſcripſerit, & legitime inventarium confecerit, dummodo ejus beneficio uti velit.

22 Neceſſitas conficiendi Inventarium in præjudicium creditorum a teſtatore remitti nequit heredi; bene vero in præjudicium legatariorum, & fideicommiſſariorum. Cum enim nil cogatur iſtis relinquere, liberum erit teſtatori inventarii confectionem remittere, in favorem ultimæ voluntatis inductam; quod ſecus erit reſpectu creditorum, quorum cauſam deteriorem reddere non poteſt, data pro libitu heredi poteſtate rerum hereditariarum; Covarr. *lib.* 2. *var. cap.* 14. *n.* 4.

23 Mulier hereditatem adiens abſque inventario, beneficio Vellejani non gaudet, *l. ſi mulier ff. ad Vellej.* quia adeundo quaſi contrahit, non autem intercedit; vel ſi mavis dicere aditionem non fieri principaliter, ut ſuſcipiatur obligatio alterius, ſed ut acquiratur jus univerſale, de cujus natura eſt, ut ſuſcipiat onera, & emolumenta, & mulier facit, ut acquirat, non ut obligetur creditoribus. Ulterius licet mulier generatim Vellejano juvetur, quando transfert in ſe obligationem alterius, attamen quando adit, facit ſe principalem debitricem nomine proprio. Paul. de Caſtro *d. l.* 22 2. Excipe ſi fuerit virgo in capillis, in Monaſterio repoſita, ſimplex, pauper, vel dolo a creditoribus inducta ad adeundam hereditatem, Rocc. *reſp.* 97. *lib.* 2.

24 Quod ſi minus ſolemniter confecerit inventarium, ideſt non ſervata forma illius, eo caſu, in integrum eſſe reſtituendam adverſus ſolemnitates omiſſas, pluries deciſum refert per S.R.C. Præſ. de Franchis *dec.* 229.; ſecus vero ſi poſt trimeſtre confecerit, vel intra trimeſtre non perfecerit, niſi legitima concurrant impedimenta, ex quibus reſtitui poſſit ad perficiendum inventarium, de Luca ad de Franchis *deciſ.* 518.

25 Uxor heres inſtituta a viro debitore dotium, ſi gravata ſit fideicommiſſo univerſali, etiam non confecto inventario, purificato fideicommiſſo, dotes deducet, quia fideicommiſſum univerſale locum habet deducto ære alieno, Rovit. *conſ.* 95. *lib.* 1. Paul. de Caſtro *conſ.* 37. *lib.* 1. *n.* 1.

26 Quandoque datur etiam majori hujuſmodi reſtitutio, utputa ſi aditio ſit nulla, vel erronea in quota inſtitutionis; ſi error inſtituti proveniat ex parte teſtatoris, qui expreſſiſſet tot eſſe bona, quæ poſtea ex facto ejuſdem teſtatoris deſinant eſſe in hereditate, ut quia prius donaverit; ulterius ſi grande æs alienum latens præter opinionem de novo emerſerit, nec ab initio ſubſtantia hereditatis ea juſta cauſa penetrari potuit, utpote quæ primo aſpectu lucroſa apparebat, revera tamen debitis onuſta; tunc heres ex capite juſti erroris, & invincibilis ignorantiæ, quæ diligentiſſimum patremfamilias feſelliſſet, audiendus erit, ſi reſtitui deſideret, malitque dictam hereditatem creditoribus, & legatariis relaxare, Rot. coram Cardin. Panzirol. *dec.* 1. *par.* 8. *recent. num.* 80. Item ſi prius a Judice ad inſtantiam creditorum, ſive alia de cauſa fuerint deſcripta bona, Gizzarell. *deciſ.* 56. *n.* 4.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXXVII.

De Separatione bonorum.

1. *Aditione hereditatis confunduntur actiones creditoris.*
2. *Limitatio.*
3. *Diſtinctio.*
4. *Inventario confecto actio non confunditur.*
5. *Actionum confuſarum exceptio quandocumque opponi poteſt.*
6. *Bonorum ſeparatio in aditione, & in patrimonii deductione facienda eſt.*
7. *Quomodo fiat? an in feudis locum habeat hæc ſeparatio?*
8. *Separationis patrimoniorum praxis.*
9. *Formula decreti.*
10. *Quando locum etiam habeat?*

11. *Sal-*

Salvaguardiæ, & inhibitoriæ relaxari non possunt, nisi apposito sequestro, & dato Curatore ex ultim. Reg. *Const.*

12. *Transcribitur cap. d.* Reg. *Const.*
13. *Inhibitoriæ generales non relaxantur in prima instantia.*
14. *Causa quando dicatur introducta ex* Reg. *Const.?*
✠ 15 Inventarium on operetur idem quod separatio?
16 *Separationis beneficium locum non habet in feudis respectu creditorum assensum Regis habentium.*

HEreditatis aditione confunditur actio, ac hypotheca creditoris, seu creditoris actio hypothecaria confunditur per aditionem hereditatis
1 sui debitoris. Afflict. *decis.* 237. De Franch. *dec.*
518. Rot. Januen. *decis.* 45. *divers.* Marcian. *lib.*
2. *disp.* 95. *num.* 7. Capye. *dec.* 43. & 195. Card.
de Luc. *de feud. disc.* 23.

Limitatur hæc conclusio in herede gravato, quia ex aditione se obligat creditoribus; nam adeundo hereditatem sine inventario videtur quasi
2 contrahere. Grammat. *decis.* 103. *num.* 103. Afflict. *decis.* 26. Et licet Capye. *decis.* 195. concludat, actionem realem, seu hypothecariam per aditionem confundi, attamen intelligitur quando hereditas creditori obvenerit, prout ex-
3 plicat de Franch. *decis.* 39. & Afflict. *loc. cit.*,
sed secus si obveniret revocabiliter. *Surd.* 266.

Confecto Inventario nunquam actio confundi-
4 tur per aditionem. Grammat. *decis.* 93. *num.* 7.
Valasc. *dec* 69. Lauren *dec.* 95.

Exceptio hæc confusionis actionis opponi po-
5 test in quacumque parte judicii. *Text. in l. Uranius ff. de fidejuss.* Guid. Pap. *dec.* 209. &c.

Bonorum separatio non minus in hereditatis aditione locum habet, sed etiam in patrimoniorum deductione, puta quando plura patrimonia
6 sunt deducta, Patris, scilicet & filiorum propter æs alienum diversis temporibus, & ex diversis causis contractum, tunc creditoribus instantibus separanda sunt bona, & suo cuique patrimonio assignanda. *L.* 1. §. *sed si quis ff. de separat. bonor. L. cum aurum ff. de aur. & argent. leg. & tot. tit. ff. & C. de separat. bonor. &c.*

Quomodo autem facienda sit hujusmodi bono-
7 rum separatio, & an in feudis locum habeat?
laté scribunt Hieronymus Trondelius *tractat. de separat. bonor.* Tusch. *lit. S. conclus.* 185. Reg. de Ponte *tract. de potest. Proreg. tit. de refut. feud.* §. 8.

Quando igitur Creditores instant, ut bona unius patrimonii sint alterius, praxis est, quod per
8 Dominum Commissarium committatur relatio,
& in hujus relationis discussione, si creditorum instantias subsistere cognoscatur interponitur decretum E. G.

Die . . . Septembris 1741. *Neap.*

Per Militem &c. Visa relatione &c. fol.... & ac omnibus actis, Partibus auditis &c. provisum, & decretum est, quod bona A. B. C. &c.
9 in actis deducta, & ordine S.C. sequestrata deducantur a Patrimonio T. de T., & aggregentur patrimonio T. de T. hoc suum, &c.

Idem fit, quando è quantitatibus unius patrimonii satisfacti sint Creditores alterius, quia committitur relatio, & decreto providetur, *quod*
10 *de quantitatibus perventis, & perveniendis in patrimonium T. de T. non fiant amplius liberationes, nisi auditis creditoribus patrimonii T. de T. ad finem providendi, hoc suum, &c.*

Circa patrimonia hic memoriæ restituendum est quicquid ultima Regalis Constitutio *diei* 18. *Martii* 1738. statuit, quæ providet, quod salvaguardiæ, & inhibitoriæ Curiis inferioribus non concedantur, nisi prius apposito sequestro omnium bonorum debitoris penes tutum Tertium, atque dato Curatore omnibus creditoribus auditis, &c.

§. III.

Per lo Sacro Regio Consiglio.

XI. Per dar l' opportuno riparo alle fraudolenti deduzzioni de' Patrimonj, che si fanno da'
12 Debitori unicamente per farsi spedire le salvaguardie, ed in tal maniera burlarsi de' loro Creditori; Ordiniamo pertanto, che deducendosi Patrimonj nel S. R. C., o a dirittura da i Debitori, o ad istanza de' loro Creditori, non si possano spedire Salvaguardie, o Inibitorie alle Corti inferiori, se non solamente nel caso, che siasi prima ordinato, ed eseguito il sequestro di tutti i beni del Debitore *penes tutum Tertium*, e che si sia dato il Curatore al Debitore, intesi tutt' i Creditori.

Inhibitoriæ verò generales Curiis inferioribus cum clausula; *stante causa introducta in M. C. V.*, relaxari non possunt; sed quando causa dicatur in-
13 troducta? vide eandem ultimam *Reg. Const.* §. v. *num.* xta. v3.

§. V.

XIX. Vogliamo, che non possano i Giudici di Vicaria spedire Inibizioni alle Corti inferiori
14 nella prima istanza, che li è presentata, con dirsi nel decreto; *stante causa introducta in M.C.V.*; ma che allora si possa dire introdotta la causa, quando sarà prima notificata la Parte, e che questa nella replica non abbia domandato la remissiòn della causa al Giudice della sua origine, del suo domicilio, o al foro, in cui sia già introdotta.

✠ 15 Quoniam adita hereditate bona defuncti, & heredis efficiuntur unum patrimonium ipsius heredis, & hereditas adita desiuit esse hereditas, *l. debitor C. de pact.* ideo ne creditores defuncti ad hereditatem jus habentes, damnum patiantur, separationem Judicis officio rite postulabunt ad impediendum patrimoniorum confusionem; quo factum est, ut creditores chirographarii simpliciter, & personales defuncti præferantur creditoribus heredis, adhuc tempore anterioribus, & hypothecariis, heredem jam obligatum habentibus, ejusque bona præsentia, & futura. *l.* 1. §. *sciendum, ff. de separat.* Cessat vero auxilium separationis bonorum, quoties creditores defuncti habeant hypothecam, quæ utique eundem parit effectum, quem separatio, Merlinus *de pign. lib.* 4. *qu.* 35. *num.* 9., Thesaur. *qu. forens.* 55. *lib.* 3. *n.* 5.

16 Porrò quamvis sit certum in jure, legatarios, & creditores defuncti in actione personali, mediante beneficio separationis, præferri creditoribus heredis in bonis perventis ab ipso defuncto etiamsi essent creditores in actione hypothecaria; attamen hæc regula, & hoc beneficium separationis ex communi Doctorum sententia, & praxi judicandi, locum non habet in feudis, ubi creditores heredis cum assensu præferuntur legatariis, & creditoribus defuncti absque assensu super bonis feudalibus. Hujus rei ratio est quia creditores heredis cum assensu, dicuntur habere hypothecam in feudum a lege propter assensum, & propterea non potest resolvi per creditores defuncti absque assensu, qui in feudo habent tantum actionem personalem, sine facto ipsius Regis, Theod. *alleg.* 42. Staib. *resol.* 51. n. 61.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXXVIII.

De Collatione Bonorum.

1. *Collatio Bonorum quid sit?*
2. *Inter quas personas locum habeat?*
3. *Quæ bona conferantur?*
4. *Expensæ studiorum causa factæ non conferuntur.*
5. *Quæ transmittuntur in heredes veniunt in collationem.*

6. *Ex-*

6 *Expensæ cœptæ vivente Patre an sint continuandæ post mortem?*
7. *Pecuniam versam in malum usum filius conferre tenetur.*
8. *Expensæ factæ extra domum ob alimenta an fiat conferendæ?*
9 *Dos data confertur.*
10. *Collatio non datur in Collateralibus.*
✠ 11. *Quæ bona conferantur?*
12. *Sumtus in elocanda filia an conferantur?*
13. *Filia ex diversa matre patri succedens non tenetur communicare bona materna.*
14. *Filius heres patris bona donata qualiter conferat in legitimam?*
15. *Collatio bonorum in quo differat ab imputatione?*
16. *Quomodo collatio fiat, & an res ipsa sit conferenda?*

COllatio in præsenti dicitur, quum quis bona
accepta reddit in patrimonium defuncti, ut
1 deinde bona hereditaria dividantur actione fam.
ercisc. *L.* 12. *C. de collat.*

Hæc collatio non inter omnes personas, vel
heredes locum habet, sed solum inter descen-
dentes in primo gradu, quibus competit legiti-
2 ma, L. *ut liberis cum seq.*, C. *eod. tit.* Caput. *in*
Consuet. si moriatur §. 8. *par.* 2. *num.* 13.

Illa tantum bona conferuntur, ex quibus re-
pletur legitima, quæ non repletur, nisi ex bo-
3 nis paternis. L. *scimus* §. *repletionem* C. *de inoffic.*
testament.

Expensæ factæ a Patre pro filio studiorum cau-
sa non sunt conferendæ, nec libri, nec similia,
4 quæ debentur studioso tantum; Imo nec expen-
sæ pro laurea doctorali, nec pro aliquo officio,
vel dignitate factæ, quæ in heredes non possunt
transmitti, quod si transmittantur, computantur,
5 & conferuntur. *L. quæ Pater ff. famil. ercisc.*,
Mut. Recc. *de Privileg. DD. Neap.* §. 1. *num.* 32.
Capyc. latr. *dec.* 26. Verd. *Inst. civil. lib.* 2. *tit. de*
donat. lemm. 71.

Expensæ cœptæ vivente Patre pro studio filii,
an mortuo Patre perfici debeant de communi
6 aliis invitis? *Eynus* affirmat; Bart. in *L.* 1. §.
nec Castrense n. 12. *ff. de collat. bonor.* negat.

Si Pater dederit filio summas, ut studeret,
ipse vero in malos converterit usus, ob ejus cul-
7 pam easdem conferre debet. Ricc. §. 1. *nu.* 36.
cit. tit.

Expensæ factæ alimentorum causa pro filiis
8 extra domum, quas Pater domi fecisse, non
conferuntur. L. *quæ Pater* 31. *ff. fam ercisc.*,
ibiq., *DD.*

Dos data confertur, quia est loco legitimæ.
9 *Auth. ex testamento* C. *de collat.*

Collatio bonorum locum non habet in succes-
sione collateralium, sed solum inter descendentes
10 succedere volentes ascendentibus, Nicol. *Boet. de-*
cis. 302. *num.* 3. Caput. *loc. cit.*

✠ 11 Notissimi juris est, filios conferre debere
omnia bona propria, ante mortem patris quæsita,
sive in corporibus consistant, sive in nominibus
paris, vel conditionibus, & actionibus rei perse-
cutoriis. Quare conferuntur profectitia bona, sive
dos, sive donatio propter nuptias, profecta ab il-
lis, de quorum hereditate dividenda agitur; quæ-
vo filiis sunt acquisita, & in eorum bonis fuerunt
tempore mortis paternæ; etenim quæ vivo patre
habere desierint, vel nondum acquisiverint, in me-
dium non conferunt; neque ea, quæ post mortem
communis patris obvenerint, nisi fingantur retro
esse quæsita. Hinc est, quod filiis a patre reli-
ctum collationi non subjacet; multo minus quod
expensum est in alimenta filii, cum alimenta præ-
stare officii sit paterni, *l.* 5. *ff. de liber. agnosc.*

12 Sumtus in elocanda filia facti in convivio nu-
ptiali non conferuntur; nam licet nuptiarum cau-
sa videantur facti, spectant tamen ad honorem pa-
rentis, qui eos fecit, ut videatur non habere ani-
mum onerandi filiam eorum collatione. Aliud di-
cendum de sumtibus in vestibus pretiosis, aliisque
ornamentis sponsæ; quia cum doti imputentur, in
collationem venient, ita tamen, ut conferatur
æstimatio talium vestium, quanta ea est tempore
collationis; usus enim medii temporis alimentis
imputatur a collatione exemtis, Gomez *ad l.* 29.
Tauri num. 15.

13 Filia ex diversa matre succedens patri, non te-
netur communicare, quod habuit ex bonis mater-
nis, quia adventitia non communicantur, sed tan-
tum profectitia, Bald. *cons.* 37. *num.* 4., etiam si
pater in testamento, in quo instituit filias heredes
ex diversis uxoribus, dixerit filiam conferre debe-
re dotem matris suæ. Filios utique gravare pote-
rit, ut conferant dotem, hereditatemque mater-
nam, modo ex tali collatione non graventur in
portione legitima a Patre debita, Bald. *l. c.*

14 Si pater instituat quinque filios in legitima, &
sextum heredem universalem, septimo vero do-
net bona quædam; si dein donatio reddatur nul-
la, ipse donatarius tenetur donata conferre cum
Instituto universaliter, non autem cum aliis in so-
la legitima institutis; indubitati enim juris est
collationem duntaxat fieri inter succedentes uni-
versaliter. Paul. de Castro *cons.* 444. *lib.* 2.

15 Collatio bonorum differt ab imputatione in le-
gitimam, quia non omnia, quæ conferuntur, in
legitimam imputantur, quanquam omnia, quæ
imputantur, in legitimam conferri debent; Hinc
dubitatur, an omnino res ipsa conferri oporteat?
Et verius est sufficere, quod conferatur æstimatio,
(quæ est tempore collationis) nimirum minus ac-
cipiando, vel remittendo ex portione hereditaria,
quantum est illud, quod conferri debet. Quod
procedit, si altera pars consentiat; alias si dissen-
tiat, res ipsa in specie erit conferenda, modo com-
mode id fieri possit, *l.* 2. §. 1. *ff. de reb. cred.*

16. Superest ut dicamus de modo, quo collatio fiat.
Fit autem ex Prætoris edicto boni viri arbitratu,
de rebus, quæ sunt in bonis eorum, qui conferre
debent; deducendum proinde prius æs alienum,
cum in bonis nihil aliud censeatur esse, quam quod
deducto ære alieno superest, necnon impensæ, ut-
pote quæ faciant ipsam rem esse minorem. Res
amissæ citra conferentis culpam non veniunt in
collationem, quia casus creditori nocere solet, l.
2. §. 2 *ff. h.* 6.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXXIX.

De Praxi juris offerendi, sive Prælationis.

1. *Offerendi jus quando cesset?*
2. *Quando competat creditori?*
3. *Offerri potest prima creditori, & habenti causam ab eo.*
4. *An locum habeat in re venali empta sub hasta a tertio, qui Creditori eam cessit?*
5. *Creditorum plurium ejusdem loci offerentium quisnam præferendus?*
6. *Duo requisita enucleantur.*
7. *Quomodo concurrere debeant?*
8. *A Curiis baronalibus appellatio ad quem?*
9. *Praxis antiqua appellationis Civium Feudorum Hereditariorum Regis nostri.*
10. *Regales Literæ antiquam praxim obliterantes.*

QUando cesset jus offerendi? videndus est The-
saur. *dec.* 157. Afin. *de execut.* §. 7. c. 112. *&*
seq. Affl. *dec.* 16. *num.* 4. Cephal. 298. *nu.* 8.
1 Magon *dec. Florent.* 182. Moros. *de secund cre-*
dit. offer. n. 40. De Franch. *dec.* 69.

Jus offerendi competit quoque debitori re in-
tegra, & ante consummatam deliberationem ad
2 luendum pignus. *L.* 2. *ff. quibus mod. pign. &*
hypoth. solv. L. si fundum. §. *si pluris*, *ff. de pignor.*
Ne-

Negusant. *de pignor. p.* 6. *memb.* 1. *num.* 28. Posth. *de subhast. insp.* 17. *num.* 8. Schittin. *de jur. offer. cap.* 1. *sect.* 1. *num.* 1. *& seqq.*

Secundus creditor potest offerre non solum primo creditori, sive etiam habenti causam ab eo,
3 suum creditum, & rem recuperare. *L.* 1. *C. qui pot. in pign.* Bald. *cons.* 84. *n.* 5. *lib.* 3. Cravett. *cons.* 298. *num.* 8. *vol.* 2. *& cons* 840. *nu.* 1. Menoch. *præsumpt.* 121. *lib.* 3. *num.* 2.

Si in subhastatione res venalis exposita alteri remanserit, qui statim postea creditori cessit,
4 quum hic extraneus creditoris nomine obtulisse præsumatur, secundo creditori etiam jus offerendi competit. De Franch. *dec.* 69. *num.* 5. *& seqq.*, Magil. *tract. de subhast. qu.* 82. *& qu.* 125. *penes* Staiban. *jun. resol* 121. *num.* 29. *cent.* 2.

Si duo creditores in eodem loco graduationis existentes offerre velint, illa oblatio præfertur.
5 quæ major, & melior est; & tunc dicitur quis plus offerre, quando tria requisita concurrunt: Primò, quo adsit idoneitas facultatum. Secun-
6 do utilitas, ac facilitas convendiendi in judicio offerentem. Et tertiò, quod constet de majori, & explicita oblatione. Bald. *cons.* 327. *vol.* 1.

Quod si hæc tria copulativè minime concurrant, non competit jus offerendi, sed liberatur
7 res subhastata alteri offerenti secundo creditori, licet minus obtulerit. Jo: Baptista Costa *de remed. subsid. remed.* 76. *illat.* anic. *n.* 9.

Si causæ hujusmodi in Curiis baronalibus agitentur, gravatus ab iisdem potest appellare ad
8 eum Judicem, cui de jure competit. Hac occasione (licet materiæ præsenti non conveniat, publicæ tamen favet utilitati) Regales Literas Regis nostri Jucundissimi pro ejus Feudis hereditariis emanatas integras transcribere in Naturalium eorumdem gratiam existimamus: Civibus enim dictorum hereditariorum Feudorum appellare in eorum causis ad Regia nostra Tribunalia collegiata non licebat, sed peracta causa
9 in Curia Baronali, & in Audientia secundarum causarum, appellatio ad Judicem tertiarum a Ministro Residente destinandum dabatur, a quo non ultra reclamare, aut appellare fas erat, & ita causæ finia imponebatur: habito recursu ad Regem, sequentes Regales Literæ benignissimæ emanatæ sunt. v3.

Diploma Regis nostri.

Haviendo resuelto el Rey que las causas de los Vassallos de sus Reales Estados Hereditarios se vean
10 *por las Cortes locales, y Juezes de las posteriores instancias è thenor de los Privilegios de cadaun Estado, y que consumidas todas estas instancias Vayan à los Tribunales Regios Colegiados seun Audiencias, G. Corte, Consejo de S. Clara, Camara de la Summaria, bien entendido que con esto no deroga Su Magestad a la nueva Jurisdicion de Commercio, per la qual se han de observar los ordenes dados por la Secreteria de Estado, Guerra, y Marina. De su Real orden lo prevenga a V. S. para que con el S. Consejo que de en esta intelligentia. Dios guarde à V. S. muchos annos come deseo. Palatio à 5. Ottobre* 1740. D. Bernardo Tanucci. *Senor Pres. del S. C.*

Concordat cum originali, meliori semper salva &c.

Franciscus Porcellius à Secretis.

ADDIT. DE CARO AD CAP. LXXX.

De Testibus nominandis per nomina, & cognomina.

1. *Testium nominandorum terminus extra diætam est dierum quinque.*
2. *Terminus hic quando incipiat?*
3. Regent. Petr. *sententia adducitur.*
4. *Nominatio facienda simpliciter, non conditionaliter.*
5. *Nominatione facta non utens punitur.*
6. *Testium nominatio extra Regnum quomodo facienda sit?*
7. *Depositum ut evitent Procuratores quid introduxerunt?*
8. *Nominatio ultimæ partis Regni est facienda distinctè.*
9. *Nominationis hujus terminus.*
10. *Semel concessa dilatio, iterum non conceditur.*
11. *Commissa in prima instantia testium hæc audientia, non conceditur in secunda.*
12. *Beneficia privilegiatis semel conceduntur.*
13. Ratio *adducitur.*
14. *Testium extra Regnum articuli ostendendi sunt causæ Commissario.*
15. *Transcribitur cap. Pragm. diei* 21. *Jan.* 1728.
16. *Testes an ex lege, vel ex consuetudine citentur simul cum parte ad U. J. T?*
17. *Testium examinandorum dies, hora, locus exprimendus est.*
18. *Nomina testium quando Parti non sint aperienda, & quando nec etiam citanda ad videnda eorum juramenta?*
19. *Testis socius an sit idoneus?*
20. *Testis surdus, mutus quomodo examinetur?*
21. *Distinctio.*
22. *Si nesciat scribere quid?*
23. *Testis, cujus idioma non intelligitur, quomodo examinetur?*
24. *Epilogus.*
25. *Hodie omnia in sublimi gradu sunt.*
26. *Novitas decus dat.*
27. *Item & gratiam.*
28. *Antiqua multa in melius mutata.*
29. *Lectoris admonitio.*
30. *Quod clarè dicitur, optimè dicitur.*
31. *Rerum substantia, non ornatus attendi debet.*
32. *Authoris protestatio.*

Quando testes examinandi morantur extra locum judicii infra diætam, idest viginti milliaria, terminus nominandi eos per nomina, &
1 cognomina est quinque dierum post dationem termini, *Pragm.* 4. §. 9. *de dilat.* Prat. *in add. ad* Mascard. *par* 5. *gloss. suspectorum num.* 18. Rovit. *in Pragm.* 7. *de ord. jud.* Petr. *in Rit. M. C. V.* 140. *num.* 2. ubi Caravit. *num* 6.

Dubium hic est, a quo die incipiat cursus dictorum quinque dierum, ex quo *Reg. Pragm.* 3.
2 Comitis de Lemos Jun. §. 9. specificè ait: *Tra cinque giorni dopo, che sarà dato il termine*:

Petr. *in cit. Rit. M. C. V.* 140. *num.* 2. 3. *&* 4. large examinat hoc dubium, & tandem resol-
3 vit, remitti Prudentiorum judicio, quia effective tunc intelligitur datus terminus, quando incipit currere; ideo si terminus fuerit interruptus, ita ut per novum decretum dicatur: *terminus alias datus currat ab hodie*, hi quinque dies non a primo termino dato, sed a secundo decreto incipiunt. *Petr. loc. cit. num.* 2. *&* 4.

Nominatio testium prædicta facienda est simpliciter, & non conditionaliter, puta *quatenus*
4 *opus fuerit &c. Pragm.* 63. *tit. de offic. S. R. C., ibiq.*, Rovit.

Nominationem faciens, & non utens punitur pœna Pragm. 1. de Procurat.; nisi tamen eodem
5 die, vel sequenti, vel saltem ante lapsum terminum renunciaverit. *Pragm.* 70. *de offic. S. R. C.* Rovit. *in Pragm.* 1. *num.* 4. *de Procurat.*

Nominatio testium extra Regnum degentium facienda est distinctissime, per nomina, & co-
6 gnomina, & per loca, ubi habitant, facto deposito ducatorum 15. pro quolibet mense applicandorum pro parte Tribunalis commoditati, & pro altera adversario, quæ tum in actore, tum in Reo locum habent, quod depositum etiam in-

tra

fra quinque prædictos dies faciendum est, aliter non admittitur nominatio. Rovit. in *Pragm.* 3. *Sanfelic. decis.* 5. *num.* 8. *lib.* 1.

Ad vitandum hoc depositum canti procuratores introduxeruot praxim dicendi, in nomina
7 tione extra Regnum facienda, velle eadem uti, & gaudere, perinde ac si in ultimis Regni partibus facta esset, sed nominanda est specifice hæc ultime Regni pars. De Franch. *decis.* 57.

Quare ut nominationi modo prædicto factæ defesatur, debet declarari ultima Regni pars,
8 & nomen, & cognomen Testium. Rovit. *dict. Pragm.* 3. *num.* 2. *de dilat.*

Nominetio prædicta in ultimis Regni parti
9 bus non excedit terminum trium mensium. De Luca *ad Franc. dec.* 57. *n.* 1.

Verum notandum est, semel concessam dilationem prædictam, amplius concedi non posse,
10 Amend. *ad Franch. d. dec.* 57. *num.* 1. Sic in prima instantia commissa audientia testium hujus
11 modi, nullimode concedenda est in secunda; *L. unic. C. de dilat.* Rovit. *in add. ad Pragm.* 3. *n.* 9. *cit. tit. Guttierez. pract. qu. lib.* 1. *qu.* 69. Inster beneficiorum personarum privilegiatarum, quæ obtenta in prima instantia, in secunda non obti
12 nentur. Muscatell. *in prax. S. C. lib.* 1. *par.* 6.

Ratio hujus dispositionis est, quia audientia hæc in ultimis Regni partibus, ut plurimum
13 calumniæ suspicionem sapit, ideoque non est nisi in eadem causa concedenda.

Ex dispositione Reg. Pragm. diei 21. Julii 1728. sub *num* v facta testium nominatione ex
14 tra Regnum, vel in partibus remotioribus Regni, ante expeditionem literarum commissionalium ostendendi sunt articuli D. causæ Commiss.

Che facenda alcuna delle parti nomina de' Testimonj per le remote parti del Regno, o per fuori del
15 *Regno, debba prima della spedizione delle lettere commissionali mostrare gli articoli al Commessario, acciò conosca se siano affirmati, o necessarj per la causa, o se debba, o no spedire le lettere commissionali.*

Testes non ex aliqua lege positiva, sed ex consuetudine cœperunt citari in iisdem literis
16 citationis, una simul cum parte ad eorum juramenta videndum. *Rovit. in Pragm.* 9. *de ord. jud.*

Dies, hora, locus testium examinandorum explicandus est, ut pars interesse possit, quando ita petiit, & protestata est, si alias, nullum est
17 examen. Farinac. *dec.* 1?.

Sub *num.* 6. Ricc., quod testium nomina non sint aperienda parti, quando adest timor subornationis, adde, quod hac eadem de causa, ob
18 timorem scilicet potentiæ Rei, & ex aliis justis causis valeant dicta testium etiam parte non citata. *Maxad. pract. observ. De Reg. Visitar. art.* 1.

Socius non probat in causa societatis, in qua idem interesse habet, eodemque defensionis genere utatur, argum. *L.* 1. *C. de com. rer. alien. L. qui separatim* 10. *§. ult. ff. de appellat.* Donell. *in L.*
19 *quoniam nu.* 13 *C. de testib.* Hotoman. *in l.* 4. *C.*

Hic haud inutiliter videri poterit, quomodo examinandi sint surdus, & mutus? Et distin
20 guendum est, aut surdi, & muti a nativitate sciant scribere, vel non: In primo casu, ferre
21 possunt in scriptis eorum testimonium. Mascard. *de probat. concl.* 1358. *nu.* 39.

22 In secundo casu, si mutus erit, postquam ipse deposuerit per signa ad congruam interrogationem, examinari debent ejus domestici, qui testificent habere nota signa muti deponentis, cum eorum judicio. *Bajard. ad Clar. qu.* 24. *num.* 2.

Si deponere debeat testis, cujus idioma ab Actuario non intelligitur, adhibendi sunt Inter
23 pretes, qui scientes, & audientes ejus idioma, deponere debent de ordine Curiæ, ipsus fuisse locutos cum T. de T. de facto &c., qui eorum depositiones subscribat.

Quis autem numerus testium requiratur, plerumque in negotiis adjicitur, qui tamen si non sit definitus, in ore duorum, vel trium stat omne verbum, *l.* 12. *ff. h. t.* unius autem vel singularis testis, cujuscumque dignitatis sit, testimonium non probat, *l.* 9. *f.* 1. *h. t.* vox unius, vox nullius est. Excipiebatur olim Episcopus, qui solus admitti potuit, propter honorem summi Sacerdotii, *l.* 1. *C. Theod. de episc. audient.* Potest & hodie unius testis assertio fidem facere, eamque judex in judicando sequi, si accedat litigantium consensus, maxime si in negotio, de quo agitur, ille solus sit instructus, DD. in *l.* 14. *ff. de dote præleg.* Item si concurrant aliæ conjecturæ, & præsumtiones, quæ suadent verum esse, quod super facto proprio deponit testis singularis, ei credendum, quando ex qualitate rei veritas per alios haberi non potest, Farinac. *de testib. qu.* 63. *n.* 226., Ant. Faber in suo *Codic. h. t. defin.* 35.

24 Atque hæc sunt, quæ ad *Riccii* praxi illustrandam, contribuere potuerunt: Quæ quidem etsi sublimes nequaquam sint, prout optimi sensus,
25 ingeniique lector exposcere vellet: attamen re
26 rum ipsam novitatem rei scriptæ non leve afferre decus, pro comperto est: Imo acceptissimum
27 quidem opus fore, non nullo procul fundamento confidimus, admonente *P. Ovid.*

Est quoque cunctarum novitas gratissima rerum.

28 Hac igitur stante Legum, Pragmaticarum, Decisionum, Formularumque novitate, ad normam stylus novissimi nostrorum Tribunalium concinnatarum; monitum benevolum lectorem enixe volumus, ne priusquam de nostris hisce laboribus judicium ferat materie nudus, siccus, ac jejunus damnet, aut parum bone fide in pejorem partem rapiat.

Scimus insuper, quod nonnulli opus hoc tamquam nulla sublimitate, & elegantia renidens perstrinxerint: attamen nobis ad Lectoris voluptatem, sed utilitatem scribentibus, instructisque ab ipso Latinæ Linguæ, & eloquentiæ Prin
30 cipe 3. *de fin.* quod, quicquid *de re bona dilucide dicitur, præclare dici videtur, istiusmodi autem res dicere ornate velle, puerile est: autem & perspicue expedire posse docti, & intelligentis viri*, sat est, opus fore utilissimum, intusque, ut filia Regis *Psalm.* 44. *v.* 14. gloriosum, quamvis non sit etiam exterius decorum, & ut ipsa vestibus auro ocellatis amictum; qui enim huic ornatus inanitati vacat nimis, studetque plerumque in rei substantia desit; ideirco ob Bubulci documentum, qui aviculam quærens bovem amisit, quam potuimus maxime, studuimus, opus pro
31 dere non foris speciosum, & intus vacuum, inane, vel leve aliquid & ridiculum recludens, ut Ægyptiorum Templa e *Clemente Alexand.* relata *lib.* 3. *Pedag. cap.* 1.

Demum si pro Lectoris dignitate nobis postmodum tractatum non sit, veniam det humanissime; Sin autem aliqua ex parte fecimus satis, id D. O. M. Uni, & Trino omnium Da
32 tori acceptum feramus, in cujus gloriam, & virtutem, ad Tyronum publicam utilitatem, quæ hactenus scripta sunt, utriusque summæ Potestatis censuræ subjicimus, S. Matris Ecclesiæ quidem Catholicæ Romanæ, cujus sensibus, si quid dissonum est, aut minus conforme retractamus, & Principis nostri jucundissimi, cujus Regias Præeminentias, ac Potestatem, si quid ulle unquam ex parte lædat, vel minuat, igni ferroque damnatum volumus, rejicimus atque improbamus.

APPENDIX MONUMENTORUM

1 *Epistola encyclica Bened. PP. XIV. super observantia festorum.*

2 *Regale rescriptum, pro recto regimine locorum piorum laicalium.*

3 *Literis Congreg. S. Officii, rescriptis Curiæ Romanæ, quibus ultimæ voluntates ad pias causas commutantur, aut missarum onero reducuntur, necnon privilegiis Notariorum, & Protonotariorum Apostolicorum, regium exequatur non conceditur.*

4 *Bullis beneficiorum, quæ fuerint collata ratione affectionis in Curia, nec item conceditur.*

5 *Reformationis articuli pro expeditione regii placiti.*

6 *Derogationes Pontificiæ majori, vel minori parti vocum patronorum, ociplius non exequatur in regno.*

7 *Et quid respectu collationum, quæ fiunt jure devoluto?*

8 *Nullitates per reos oppositæ discuti debent in eodem tribunali, priusquam acta transmittat ad Judicem ad quem.*

9 *Epistola encyclica Regalis Cameræ S. Claræ ad Præsides pro nunciorum, ut locorum Ordinariis, & Beneficiatis omnibus pauperum curam significarent.*

10 *Clerici in causis nunciationis novi operis, foro laico subjiciuntur.*

11 *Publicis notoriisque peccatoribus sacramenta jure denegantur; & quinam tales habendi sint?*

12 *Conjuges compelli non possunt pœnis ecclesiasticis ad cohabitandum, sed duntaxat pœnis temporalibus per laicos Magistratus infligendis.*

13 *Consulto in Ill. March. Fraggiannii pro quarta funeraria, & jure funerum.*

14 *Ejusdem observantio mensorum episcopalium Oeconomis, & Parochis, quotidie regiis literis imperatur.*

15 *Parochi fidelium exequias differre non possunt, etiamsi jura funerum, decimarum, aliave, sibi soluta non fuerint.*

16 *Altera Ill. March. Fraggiannii consultatio pro jure exequiarum.*

17 *Rex Carolus suo rescripto eam approbavit.*

18 *Ejusdem observantia regiis literis significato.*

19 *Abnormia quædam jura funerum, cælibatus destructivo, suis regiis literis abolevit Ill. March. Fraggiannius.*

20 *Parochos pro jure campanæ, crucis, & sepulturæ, aliquid exigere non patitur Tribunal regalis jurisdictionis.*

21 *Parochi hujus civitatis pro jure parochiali in funeribus faciendis, nil ultra consuetam mercedem exigere possunt, quæ summam 25. assium non excedit.*

22 *Regulares ad sociandum cadaver vocati, ecclesiam parochialem adire tenentur, indeque processionaliter discedere cum clero seculari.*

23 *Huic disciplinæ consonat regale rescriptum.*

24 *Consultatio Ill. Marchionis Fraggianni pro Capitulo, & Clero Vigilien contra Regulares.*

25 *Cappellani alicujus ecclesiæ servitio adscripti, hanc disciplinam servare tenentur.*

26 *Decretum S. C. C. contra Regulares.*

27 *Locorum Ordinarii nequeunt interdicto subjicere diœcesanos decimas non solventes.*

28 *Vicarii generales quoties hujus regni leges non observent, plerunque per Magistratus laicos ab officio suspenduntur, vel ad audiendum verbum regium vocantur inviti.*

29 *Decreta synodalia, quibus cautum est, ne sponsus post inita sponsalia, ad sponsæ domum accedat, omni jure improbantur.*

30 *Beneficia jurispatronatus regii, feudalis, vel laicalis, ab onere cathedratici sunt exemta.*

31 *Episcopi a locis piis laicalibus pro jure visitationis, & a suæ diœcesis locis pro administratione sacramenti confirmationis, nil exigere possunt.*

32 *Clerici confratres voce activa, & passiva privantur in suis congregationibus.*

33 *Beneficia jurispatronatus regii, feudalis, vel laicorum, a seminarii taxa eximunt regni mores.*

34 *Monitorii ecclesiastici remedium, quibus casibus adhiberi possit?*

35 *Constitutionum regularium observantia quotidie regiis literis imperatur.*

36 *Regularium Superiores nequeunt suos subditos de facto suis officiis suspendere, contra eos ex informata conscientia procedere, vel ex vindicta alibi residere compellere.*

37 *Rescripta Superiorum generalium, extra hoc regnum commorantium, regia placito non munita, executioni demandari non possunt.*

38 *Alienigenæ sive seculares, sive regulares a beneficiis, & officiis hujus regni penitus excluduntur.*

39 *Episcopi in ferendis censuris, præsertim latæ sententiæ, maximam circumspectionem adhibere teneantur, ni suas sua decreta reformare, aut delere cogantur per Tribunal regalis jurisdictionis.*

40 *Parochi uno eodemque tempore, vicarii foranei vices exercere non possunt.*

41 *An laicis permissum sit intra presbyteriorum, & altarium septa, dum missæ ibi celebrantur, aliave divina officia persolvuntur, ibidem stare, aut scamna, vel genuflexoria habere? & quatenus negative, quis sit Judex competens?*

42 *Conjugia filiorum familias contradicentibus parentibus inita, ab omni jure abhorrent.*

43 *Procedendi formam ex informata conscientia, in curiis ecclesiasticis, & regularibus usitatam, hujus regni mores quam maxime execrantur.*

44 *Regia potestas non patitur, ut clerici secularibus curis, & quæstuosis negotiationibus immisceant.*

45 *Beneficia patronatus regii, ab onere subsidii caritativi eximuntur omnino.*

46 *Clerici per urbem personati incedentes, vel choreis incumbentes, gravioribus pœnis percelluntur.*

47 *Causis recusationis & suspicionis propositæ in curiis ecclesiasticis, arbitris diriguntur.*

48 *Episcopi non possunt in suis diœcesibus bullam, vulgo in cœna domini, publicare; nec licentiam quæstuandi concedere.*

49 *Epistola encyclica Bened. PP. XIV. ad locorum Ordinarios pro matrimoniis clandestinis, hoc in regno, probata.*

50 *Clerici officii secularis administrationem gerentes, fori privilegio non gaudent.*

51 *Confraternitates, sive congregationes, nisi Regis consensus accesserit, tanquam illiciti conventus habentur.*

52 *Regularium superiores contra suos subditos procedentes, hujus regni mores servare tenentur.*

53 *Creditores mercenarii defunctorum Equitum Hierosolimitanorum, reliquis creditoribus anterioribus præferuntur.*

54 *Pro sepeliendis cadaveribus nulla opus est licentia vicarii foranei, sed parochi duntaxat, & gratis concedi debet.*

55 *Capellaniæ mere laicales reputantur, quoties erectio in titulum deficiat.*

56 *Parere sopra un luogo del Concordato VI. 4. concernente la cognizione del giudice laico nelle cause de' padronati compresi nella università de' beni.*

CA.

✠ CAROLUS

Dei gratia Rex

Utriusque Siciliæ, Hierusalem, &c. Infans Hispaniarum, Dux Parmæ, Placentiæ, Castri &c.; ac Magnus Princeps Hereditarius Hetruriæ &c.

UNo de' principali oggetti delle nostre cure nel governo di questo nostro fedelissimo Regno, dall' Onnipotente Iddio a Noi fidato, è stato sempre, ed è quello di procurare a tutto poter nostro il sollievo de' poveri. Quindi è, che avendo Noi osservato, che la povera gente, che vive colle assidue fatiche delle propie mani, riceveva gravissimo incomodo dal troppo accresciuto numero delle Feste, fino a ridursi all' ultima mendicità: pensammo ricorrere al nostro S. Padre BENEDETTO XIV. per riceverne dalla sua Appostolica autorità opportuno provvedimento. Ne parlammo Noi stessi a voce al S. Padre, allor che pochi anni sono ci conducemmo in Roma per venerar le Reliquie de' SS. Appostoli Pietro, e Paolo, e dopo per mezzo anche del nostro Ministro in quella Corte non abbiamo cessato di rinnovargliene più volte la memoria. A riguardo al di queste nostre giustificate premure, come ancora delle suppliche de' Rev. Metropolitani di questo nostro Regno, ha finalmente Sua Santità fatta la desiderata riduzione delle Feste nel modo, e forma, che si legge nel seguente suo Breve.

Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & Episcopis Regni Siciliæ citra Pharum; nec non Messanensi, & Panormitano Archiepiscopis.

BENEDICTUS PAPA XIV.

VEnerabiles Fratres, salutem & Apostolicam Benedictionem. Cum, sicut quædam sunt, ut inquit Sanctus Leo Magnus Prædecessor noster, quæ nulla possunt ratione convelli, ita multa sint, quæ aut pro consideratione ætatum, aut pro necessitate rerum oporteat temperari, illa semper conditione servata, ut in his, quæ dubia fuerint, aut obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium; nec Decretis Sanctorum Patrum inveniatur adversum: Ea propter hæc Sancta Sedes pro paterna erga universos Christifideles benignitate, quoad integrum sibi fuit, consuevit supremam suam in iis auctoritatem interponere, quæ cæteroquin ad majus Divini cultus incrementum præscripta, aut perfrigescente in nonnullorum cordibus charitatem, ad otium luxuriamque convertuntur, aut ob rerum ad vitam traducendam necessariam inopiam non sine conscientiæ angore contemnuntur. Cum itaque carissimus in Christo Filius noster CAROLUS, utriusque Siciliæ & Hierusalem Rex Illustris, tum coram per se ipse, cum quatuor abhinc annis Romam profectus est, tum sæpè aliàs per suos in Urbe Ministros id a Nobis studiosissimè efflagitaverit, ut pauperum calamitatibus sublevandis, qui opero faciundo victum lucrantur, Sanctorumque dierum cultui, & religioni amplificandæ, eorumdem festorum dierum numerum imminuere dignaremur. Nos in tanto negotio, nisi re tota sedulo perspecta, haud quidquàm decernendum esse rati, id usque responsum dedimus: Nihil Nos de hujuscemodi Ecclesiasticæ disciplinæ institutis prorsus immutaturos, nisi per Archiepiscopos, & Episcopos rogaremur, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quique Domus Israel facti speculatores, quid ferant hominum, temporumque vicissitudines cominus introspiciunt; immo id in animum induxisse nostrum (si quid hac in re foret innovandum) affirmavimus, ut salva, & incolumi solemnioribus diebus festis veteri disciplina de audiendo Sacro, & a servilibus operibus vacatione, iisdem tantum servilibus curis per aliquot festos dies, humanæ necessitatis ratione habita, vacare indulgeremus, lege tamen astandi Sanctissimo Altaris Sacrificio neutiquam abrogata. Ab universis porro Fraternitatibus vestris supplices, gravissimasque in idem argumentum literas accepimus, quibus plurima incommoda ex dierum festorum frequentia in vestras respective Diœceses & Provincias invehi lamentabamini; ac de iis imminuendis accurate differentes, eamdem, ac Nos ipsi, rationem arbitrabamini esse ineundam; id propterea ejusdem CAROLI Regis æquissimæ voluntati, nec non piis Fraternitatum vestrarum votis hac in re, quantum cum Domino possumus obsequuti, festorum dierum grandiorem numerum admodum revocandum existimavimus. Fraternitatibus itaque vestris, Fratres Archiepiscopi, & Episcopi totius Regni Siciliæ citra Pharum, ac Fratres Archiepiscopi Messanen & Panormitan per præsentes committimus, & mandamus, ut unusquisque vestrum in suis respective Provinciis, & Civitatibus, & Diœcesibus hanc de festis diebus legem auctoritate nostra Apostolica edicat, nempe, ut Diebus Dominicis Paschatis Resurrectionis, & Pentecostes, aliisque per annum Dominicis diebus; nec non diebus Circumcisionis, Epiphaniæ, Ascensionis, Corporis Christi, & Nativitatis Domini, diebus Purificationis, Annunciationis, Assumtionis, Nativitatis, & Conceptionis Beatæ Mariæ Virginis Immaculatæ, Natali die Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, die festo omnium Sanctorum, ac festo die cujusvis præcipui quarumcumque Civitatum, vel locorum Diœcesum prædictarum Patroni, pro veteri Ecclesiæ Catholicæ instituto; sacris non tantum astare Christifideles vestrarum respective Civitatum, & Diœcesum teneantur; sed etiam a servilibus operibus feriati sunto. In reliquis vero festis, sive per Apostolicam hanc Sanctam Sedem, sive per Synodales quarumcumque Diœcesum hujusmodi constitutiones, sive quacumque alia de causa, etiam ex causa voti per Christifideles Civitatum, Diœcesum, & Provinciarum hujusmodi, eorumque Majores facti, quod, quoad hanc partem auctoritate nostra Apostolica per vos commutari volumus, præceptis, præscriptisque, Sacrosancto Missæ Sacrificio intersint; ceterum negotiis familiaribus; servilibusque suis operibus, sine ullo prorsus conscientiæ scrupulo, incumbere integrum cuique esto. Ubi vero obtingit, unum, eumdemque Episcopum duabus præesse Ecclesiis invicem canonice unitis (quod potissimum in Regno Siciliæ citra Pharum evenit) quarum unaquæque suum habet præcipuum Patronum, homines tantum illius Diœcesis, cujus Patroni festivus dies recurrit, non vero alterius, volumus, & præcipimus eodem die tum Missæ Sacrificio adesse, tum a servilibus operibus sibi temperare. Quæ cum ita se habeant, Fraternitates Vestras in Domino plurimum hortamur, ut vos Populos vestræ curæ commissos quam sæpissime edoceatis, quæ ad justam, legitimamque dictum festorum celebrationem pro temporum varietate pertinere videbuntur, qua spiritus alacritate, qua mentis contentione, qua cordis humilitate astare oporteat Sanctissimo Altaris Sacrificio, in quo Christus Dominus tradit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis, quam frequentes divinis officiis, sacris Concionibus, Christianæ Doctrinæ explicationibus, & explanationibus esse debeant; &

Pp 2 quan-

qoanti piaculi ſit eos temerare dies, quos ad ſui nominis gloriam amplificandam ſibi Dominus conſecravit. Ne autem per eos dies potiſſimum Chriſtifidelium corda graventur in crapula, & ebrietate, ac cogitationibus ſecularibus, quam diligentiſſime curare debetis, ut prophana quæque, ludicra, & minus religioſa publicis locis quam longiſſime amoveantor, etiam invocato, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis; quod ſane non defuturum neutiquam dubitamus: Memores ſemper Prophetici illios Oraculi, quo ſolemnitates, quæ vitioſa conſuetudine homines detorpant, tamquam ſtercus a Deo projiciendas, & diſperdendas eſſe declaratur. Volumus autem, quod præſentium literarum tranſumtis, ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo Perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides, tam in judicio, quam extra illud, adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Non obſtantibus Apoſtolicis, ac in Univerſalibus, Provincialibuſque, & Synodalibus Conciliis editis generalibus vel ſpecialibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus, nec non Provinciarum, Civitatum, Dioeceſum, & locorum prædictorum, etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, & literis Apoſtolicis in contrarium præmiſſorum quomodolibet conceſſis, confirmatis, & innovatis. Quibus & ſingulis illorum tenores præſentibus pro plene, & ſufficienter expreſſis, ac de verbo ad verbum inſertis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris ad præmiſſorum effectum, hac vice dumtaxat, ſpecialiter derogamus, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annolo Piſcatotis die 111. Decembris MDCCXLVIII. Pontificatus noſtri Anno nono.

D. CARD. PASSIONEUS.

Ma perche non vogliamo, che la permiſſione ottenutaſi di lavorare in alcuni giorni feſtivi, debba in alcun modo nè punto, nè poco ſcemare gli eſercizj di pietà ſoliti, e che debbon praticarſi in tali giorni, o l'iſtruzione de' fanciulli nella dottrina Criſtiana anzi accreſcergli, col far che le Feſte, che rimangono, ſi oſſervino più eſattamente non ſolo coll' aſtenerſi dall'opere ſervili, ma di più coll' impiegarſi ſecondo il ſanto fine della loro iſtituzione in opere pie, e religioſe: Perciò per ſecondare, e promnovere anche in queſta parte colla noſtra ſovrana autorità lo zelo de' Rev. Veſcovi, e Parochi ordiniamo, e comandiamo,

Che non ſi poſſa affatto lavorare in quei giorni feſtivi, ne' quali nel ſudetto cennato Breve non vien permeſſo, e che tutte le botteghe abbiano ad eſſer tenute chiuſe, a riſerva di quelle deſtinate a vender tutte le coſe comeſtibili, ed ogni altro pel ſoſtentamento della vita; ed eccetto anche quelle, ch' eziandio ſenza il mercimonio han biſogno di eſſer tenute aperte per ricever l' ingrediente lume.

Che ne' ſudetti giorni feſtivi i Saltibanchi, e i Cerretani non eſcano in piazza ad iſmaldire le loro robe, ſe non nel giorno dopo le ventidua ore: E che in tempo di Quareſima non ſi facciano giuochi pubblici da corda, nè altre mimiche rappreſentanze dagl' Iſtrioni ſu i palchi, ſotto pena a' controvenienti d' un giorno di carcere, da eſeguirſi in queſta Metropoli da' Capitanj di ſtrada, precedente ordine del Miniſtro delegato, e nelle Città del Regno da' Sindici, ed Eletti delle Univerſità unitamente col Governator locale. E nel caſo, che una medeſima perſona così in riguardo del primo, come di queſto ſecondo capo traſgrediſſe più volte, ſia il traſgreſſore per tanti giorni carcerato, quante volte ſi troverà egli aver contravenuto. Intendendoſi tuttavia in riguardo delle botteghe chiuſe, che allora tal pena debba eſſere eſeguita, quando ſi trovaſſero i traſgreſſori in atto lavorando, o vendendo roba.

Che i Capitanj di ſtrada di queſta Città, ciaſcuno nella ſua ottina, invigilino, e preſtino ogni loro aſſiſtenza, ad attenzione a' Parochi, acciocchè i fanciulli, e le fanciulle, alle quali per la loro condizione non diſconvenga uſcir di caſa, vadano alla dottrina Criſtiana. E laddove eſſi Capitanj ſperimentino inotili le loro inſinuazioni preſſo i Padri, e le Madri di famiglia, dovranno rendere ragguagliato il Miniſtro delegato, il quale informandoſi dell' eſpoſto, darà colla ſua prudenza que' provvedimenti, che ſtimerà opportuni. E riſpetto agli altri luoghi del Regno, invece de' Capitanj di ſtrada, s' invigilerà da' Sindaci, ed Eletti delle Univerſità, i quali quando riconoſceranno infruttuoſe le loro inſinuazioni, dovranno darne parte a' Governatori locali per la conſimile opportuna diſpoſizione.

Che i ſuſſidj dotali, o le matricole delle Arti debbono darſi alle perſone, che ſiano inſtrutte nella dottrina Criſtiana, e facendoſene abuſo, dal Miniſtro delegato ſi darà la conveniente providenza.

Che le Maeſtre delle figliuole non poſſono aprire ſcuola ſenza eſſere ben inſtrutte nella dottrina Criſtiana. E quante volte le Chieſe finora deſtinate ad inſegnar la dottrina Criſtiana ſi ſtimaſſero non ſufficienti, ſi daranno da noi le opportune diſpoſizioni per quelle, che ſono ſotto la noſtra Real protezione.

Per l' eſecozione di tutti i ſudetti ſtabilimenti da Noi fatti, deſtiniamo il Capo di Ruota Marcheſe Caſtagnola con la facoltà di poter dare tutti quei provvedimenti, che ſtimerà utili, e convenevoli; e biſognandoſi de' ſuperiori, dovrà farne a Noi la rappreſentanza.

Che qualora i Veſcovi oſſerveranno traſgrediti i noſtri ſudetti Reali ſtabilimenti, o che nell' eſecuzione di eſſi in qualche particolare occorrenza accada alcuno inconveniente, potranno anche a Noi parteciparlo per le opportune provvidenze, le quali anche Noi ci riſerbiamo di poter aggiugnere alle già date di ſopra, ſecondo che richiederanno le circoſtanze de' luoghi, e delle perſone.

Finalmente uniformandoci Noi al fervoroſiſſimo zelo di Sua Santità per la Noſtra Sagroſanta Religione, inculchiamo con la maggior premura, ed ordiniamo a' noſtri vaſſalli il dovuto riſpetto, e riverenza alle Chieſe. E per maggior comprovazione di queſta Noſtra Sovrana diſpoſizione, ſarà il preſente Editto firmato di noſtra mano, munito del noſtro Real Suggello, e riconoſciuto dal noſtro Segretario di Stato del Diſpaccio per gli affari Eccleſiaſtici. Napoli 3. Gennajo 1749.

C A R L O.

Locus ✠ Signi.

Gaetano Maria Brancone;

Vidit Danza Præſes S.R.C. Vicc. Prot.

Dominus Rex mandavit mihi

D. Franciſco Rapolla a Secretis.

a Noviſſime Rex Carolus locorum piorum laicalium bono regimini, ac rectæ adminiſtrationi conſulere volens, hæc inpoſterum ſervari juſſit, ſuo reſcripto ad Regium Gubernatorem Gragnani dato,

to, videlicet: In vista della Relazion di VS. de 22. del prossimo passato toccante alla più retta, e decente amministrazione di cotesti Luoghi Pii Laicali; hà risoluto il Rè comandarmi prevenir, come fò, a VS. per il compimento di questa sua Real determinazione. 1. Che quelli, che sono stati Governatori, e Amministratori di una Chiesa particolare, o altro Luogo Pio Laicale senza aver terminato l'anno, dati i conti, e ottenuta la debita Liberatoria spedita nella forma prescritta dal Concordato, non possano per niun capo assolutamente esser eletti per Governatori, o Amministratori così del medesimo Luogo, come di qualsisia altro: 2. Che li Amministratori confermati nel Governo di alcun Pio Luogo non possan di tal conferma far uso alcuno, nè aver nel governo alcuna ingerenza, se dopò dell'anno dell'amministrazione non han dato li medesimi effettivamente i conti, e consignata la Liberatoria; o che essendo stati significati, paghino immediatamente la somma dovuta; o che in grado di Revisione sian assoluti secondo la disposizione del Cap. 5. del Concordato, 3. Che li Razionali da eligersi per la visura deli Conti non possan avere alcuna delle tre eccezioni notate nelli Reali ordini circolari di S. M. dell'anno 1742., con quali fu generalmente stabilito sullero del pari in questo così le elezzioni delli nuovi Amministratori, come delli Razionali. 4. Che la visura de Conti debba esser fatta precisamente secondo il general stabilimento del detto Concordato dalli Razionali con l'intervento grazioso del Deputato Ecclesiastico dall'Ordinario; il quale siccome non può presumersi in niun caso che per mera indolenza, o capriccio trascuri la destinazione di tal Deputato, specialmente essendo requisito nelle decenti forme; così nelle particolari occorrenze, non lasciarà questo Tribunal Misto di ammonirlo del proprio dovere in tal assunto. 5. Che li Debitori per censi reservativi, o Bullari, ed altri contratti, per i quali sian obligati al pagamento di terze, interessi, e altre annuali corresponsioni a beneficio di qualche Luogo Pio possono bene esser eletti al governo dallo stesso, sempre che si tratti di picciol somma, o che non vadino in attrasso delle annualità col Pio Luogo; o se lo vanno, lo sodisfino prima di prendere il governo. 6. E che siccome tutte le elezzioni de nuovi Amministratori de Luoghi Pii Laicali (dove non si tratti di Confraternite legitime, o di alcuna particolar fondazione) debban esser fatto in ciascheduno anno dalle Università congregate in publico parlamento per voti non aperti, ma liberi, e segreti de' Cittadini senza alcuna restrizzion di classe particolare, con esclusiva delle altre; così la persona in tal forma eletta doverà esser costretta dalla Corte Locale all'esercizio della carica datale, sempre che non abbia particolar giusta causa in contrario da rappresentarsi a S. M. per la pronta opportuna risoluzione. Dio vi guardi per molti anni, come desidero. Napoli 25. d'Ottobre 1749. -- Il Marchese Brancone -- Al Signor Governadore della Città di Gragnano.

3 Idem Rex Carolus, prævia consultatione R. Curiæ Cappellani Majoris jussit suo rescripto ad Regalem Cameram S. Claræ, eandemque Curiam dato die 26. Septembris 1750., ne inposterum literis Congregationis S. Officii, quas facultativas vocant, rescriptis Curiæ Romanæ, quibus ultimæ voluntates commutantur ad pias causas, aut missarum onera reducuntur, privilegiis Notariorum, vel Pronotariorum Apostolicorum, regium placitum impertiretur; en verba rescripti: In vista della consulta di cotesta Reverenda Curia de' 30. Luglio, o della susseguente di questa Regal Camera de' 2. di Settembre sopra le doglianze di questo Nunzio Pontificio per le pretese innovazioni, fatte dalla medesima Real Camera, con negare il Regio placito a diversi rescritti di Roma, aspressati in due note da lui presentate; essendosi il Re Nostro Signore uniformato a dettami della stessa Regal Camera, si è conseguentemente degnata di fare le seguenti prevenzioni, a tenore di quanto dalla medesima gli si è consultato; cioè, che continui essa Real Camera a negare l'exequatur alle lettere facultative circa il giuramento suppletorio per gli sposi, quando le medesime sieno spedite dalla Congregazione del S. Ufizio; ma non già quando l'espedizione se ne faccia dalla Sagra Congregazione de' Vescovi, e Regolari. 2. Che continui parimente a negarlo sopra i rescritti, che contengono commutazioni dell'ultima volontà ad pias causas, riduzzioni di Messe, e privilegj di Notaj Apostolici. 3 Che a privilegj de' Protonotai Apostolici si accordi il regio exequatur, sempreche sieno spediti ad honores tantum; a che affinche non derivino da ciò, nè direttamente, nè indirettamente le due pregiudiziali conseguenze, ed abusi, così dell'esenzioni di tali Protonotai dalla giuridizione de' loro Prelati ordinarj, come dalla pretesa affezzione da' benefizj, e dignità, vuole Sua Maestà, che in avvenire si nieghi costantemente dalla Regal Camera il Regio placito a rescritti di Roma in virtù di tali pretese esenzioni degli accennati Protonotai, ed alle provisste de benefizj, o di qualunque altra dignità in vigore della pretesa affezzione. E finalmente che continui la stessa Regal Camera a concedere l'*exequatur* a Brevi de Vescovi, assistenti al Soglio Pontificio, colle solite riserve, e colla clausola, che sul punto di creare Protonotai Apostolici, questo s'intenda *quoad honores tantum*. Di tuttocciò, che la Maestà Sua con dispaccio de' 22. del cadente si è compiaciuta prevenirne la Regal Camera si è servita parimente incaricarla di darne la notizia a cotesta Reverenda Curia per sua istruzzione, come lo eseguisce precedente accordo della Regal Camera. Dio guardi &c.

4 Consonat & alterum rescriptum, diei 31. Julii 1753, quo cautum pariter est, regium placitum denegari bullis quorumcumque beneficiorum, quæ ratione affectionis in Curia, per Sedem Apostolicam fuerint collata. Informado el Rey por la Camera de S. Clara de la relazion, formada por V.S. Illustrissima con su Curia sobre algunas Bulas, despachados por la Corte de Roma, la una a instancia de Leonardo Silechia para el Canonicado de la Iglesia de Bitetto, es la otra para al de Cajazzo; me manda S. Magestad encargar a V. S. Illustrissima, y su Curia de estar en esta inteligencia, que siempre siempre se negue el exequatur a todas las provisiones, que vienen por Roma, per motivo de vacante por afeccion en Curia para quitarse en adelante qualquier otra duda, que pueda ofrecerse. Dios guarde a V. S. Illustrissima muchos años, como deseo.

5 Præterea ut celerior fieret expeditio regii placiti super quibuslibet Curiæ Romanæ literis, & decretis, novem reformationis articulos constituit, suo rescripto ad Curiam Capellani Majoris dato die 15. Decembris 1741., *videlicet*. Volendo il Re provedere alle inutili dilazioni, che con detrimento della giustizia, e delle parti interessate son solite pratticarsi alla spedizion del Regio *exequatur*, senza pregiudicare in alcun modo alla essenza, e natura del medesimo per la indennità de' suoi regj diritti, e de' suoi vassalli: ha deliberato, che debbano osservarsi da quell'ora innanzi le

guen-

seguenti sue regali determinazioni. I. Che sia lecito alle parti ricorrere con i memoriali secondo il solito diretti à S. M. con la domanda dell' *exequatur* a dirittura per la spedizione del medesimo (quando non si tratta di proviste di Arcivescovadi, o Vescovadi) nella Curia del Cappellan Maggiore, dalla quale alle spalle degli stessi memoriali debbano farsi nella forma solita la relazioni, senza aspettarsi alcun precedente ordine, o decretazione della Camera di S. Chiara: poichè S. M. concede alla stessa Curia questa special facoltà di ricevere tali memoriali alla sua Regal persona diretti, e di far le solite relazioni, senza alcuna precedente commissione di detta Camera, come si è practicato finora colla decretazione del *Reverendus Cappellanus Major &c.* 2. Che l' enunciate relazioni si spediscano da detta Curia con tutta la maggior brevità, e si diano per poi decretarsi giusta il solito dalla Camera agli attuarj della medesima, quali siccome dovran fare di tali relazioni le solite liste per le quattro Segreterie di stato, ed attenderne le risulte, prima di consegnarsi alle parti l' *exequatur*, benchè manchi quella, ch' era solita prima farsi del *Reverendus Cappellanus Major*, esigere per ogni *exequatur* carlini quattro, siccome finora si sono esatti per ambedue decretazioni. 3. Cha se prima, o doppo fatta la relazione dalla Curia del Cappellan maggiore saran presentate nella Camera di S. Chiara scritture dalle parti, e questa giudicasse doversi tener presenti da detta Curia nella sua relazione, o farsi dalla medesima Curia sopra quelle nuova relazione con suo parere: possa la detta Camera rimetterle. 4. Che dalla Curia del Cappellan Maggiore possano, e debbano ammettersi tutte l' empare, o memoriali, o istanze di *audiatur*, che si presentino dalle parti così preventivamente prima di prodursi in detta Curia le scritture di Roma, come dopo prodotte le medesime: con che però tanto per le une, quanto per le altre menzionate empare non solo specifichino i particolari motivi per cui debba negarsi il regio *exequatur*, ma debbano ancora presentarsi al Mastrodatti del Cappellan Maggiore con i soliti diritti spettanti alla Curia, e di più col deposito di venti carlini, quanto importa il diritto della relazione, che dee farsi dalla Curia in contradittorio delle parti. Il qual deposito anderà a danno del depositante, quando la empara da lui prodotta sarà conosciuta insussistente dalla Camera nel concedere il regio *exequatur*, precedendo il parere della Curia del Cappellano Maggiore, senza farsi però alcun' atto separato per la liberazione dello stesso deposito: a tal che siccome la Curia nella medesima relazione dell' *exequatur* darà il suo parere anche sulla liberazione del deposito fatto: così la Camera di S. Chiara nel medesimo tempo, che concederà, o negarà l' *exequatur*, stabilirà *unico actu* a qual delle parti debba liberarsi il deposito senza altra distinta decretazione, e senza pagarsi per tal liberanza di deposito alcun diritto alla Curia del Cappellan Maggiore, agli Attuarj della Camera sotto qualsisia pretesto. E se talvolta la empara prodotta sia calunniosa, e di tal natura, che oltre la perdita del deposito, pel parere della Curia del Cappellan Maggiore dovesse lo emparante esser castigato con altra pena pecuniaria, dovrà la Camera di S. Chiara come le parerà giusto determinare la stessa tal circostanza espressa nella relazione, ed in vista di questa senz'altro atto distinto, come si è detto: restando però risarvato alla discrezione, a prudenza della medesima Curia il dar conveniente providenza in alcun caso particolare, in cui ella conosca che la notoria povertà di chi produce la empara lo lasciarebbe pregiudicato, ed oppresso per la sola mancanza di tal deposito. 5. Che le relazioni negative, o dubbie dal Cappellano Maggiore debbano farsi non alle spalli de' memoriali date dalle parti per lo *exequatur*, ma in foglio separato, da inviarsi chiuso al Secretario della Camera, dalla quale si darà sù quelle la providenza opportuna, o se ne farà relazione a S. M. come giudicarà conveniente: restando in arbitrio della stessa Camera il comunicare quando, e come giudicarà necessario, alle parti i motivi contenuti in quelle sudette relazioni, o le stesse relazioni. 6. Che da ora innanzi non si decretino più dalla Camera di S. Chiara i memoriali di *audiantur tempore relationis faciendæ*, come inutili, avendo le parti piena libertà di prodorre tali ricorsi, ed empare direttamente nella Curia del Cappellano Maggiore con l' espressate condizioni; però quanto a' memoriali di *audiatur tempore interpositionis regii exequatur*, possano questi decretarsi con le stesse condizioni, spiegandosi i mottivi, e depositandosi all' Attuario venti carlini, come si è detto sopra l' empare, alla cui simiglianza si regolaranno in tutti i menzionati memoriali, anche nel caso che quello da cui si domandano, avesse già fatto prima l' empara nella Curia del Cappellano Maggiore con altro simil deposito; ben inteso però sempre chè le parti vogliano essere solamente avvisate nella Curia del Cappellan Maggiore, o nella Camera del tenore della bolla, o breve per regolarsi, se debbono, o nò proporre l' empare in detta Curia, o domandare l' *audiatur tempore interpositionis regii exequatur* nella Camera, debbano esser avvisate pagando due carlini pel Mastrodatti della Curia, o per l' Attuario della Camera, senzacchè ciò sia di ritardo alla successiva spedizione del negozio. 7. Che le riclamazioni da' decreti di *exequatur* non si concedano, se non quando il riclamante non sia stato inteso, e produca nuove scritture attinenti alla giustificazione del gravame, che si allega, e sempre fuor di questi due casi la Camera in qualche dipendenza abbia motivi particolari per concedere la riclamazione, debbe prima farne relazione a S. M. ed attenderne la sua regal determinazione. 8. che riformandosi tutti gli abusi, che nascono, così dal doversi destinare ad istanza delle parti giornate positive, in cui per necessario stilo debbano sentirsi, come dal darsi indistintamente, ed in tutte le cause alla stampa varie, e molte allegazioni, le quali forzosamente producono dilazioni, mentre si han da leggere da ministri: restarà alla prudenza, o zelo della Camera di S. Chiara far uso di tale sollennità nelle cause de' Regj *exequatur*, in quei soli casi, in coi creda esser necessaria tal pratica, o tralasciandola in tutti gli altri, in cui non le giudichi opportune: con prevenirsi però ne' suddetti casi particolari agli Avvocati delle parti, che nello scrivere usino la circospezione senza deviare in cose aliene dall'assento, che prima di stampar le loro allegazioni debbano farle rivedere, da' Commissarj particolari delle riclamazioni, e delle cause, quando si trovano già dati, e quando no, da un Ministro della Camera, che sarà deputato a tal effetto. Sopra quale ultimo punto si è ancora prevenuto il Cardinale Acquaviva, che procuri di far dare in Roma dal Papa simile providenza per quelche riguarda le allegazioni da stamparsi in quella Corte sopra le cause appartinenti a questo Regno, acciò quegli Avvocadi usino la stessa venerazione, e rispetto ver-

so

so i reali diritti di S. M., e suoi regj magistrati. 9. Finalmente, che quanto all'*exequatur*, che saran domandati dagli Arcivescovi, e Vescovi del Regno sopra le bolle di Chiese ad essoloro conferita dalla Corte Romana, debbano farsi tali domande per la Segreteria di Stato, e del dispaccio degli affari Ecclesiastici, dalla quale saran rimesse alla Curia del Cappellan Maggiore per la solita relazione, che s'inviarà poi alla Camera per la solita decretazione dell'*exequatur*. Dopo la qual decretazione la medesima Camera senza fare alcuna relazione a detta Segretaria di stato del dispaccio Ecclesiastico, dovrà ordinare la pronta spedizione delle solite patenti, le quali spedite dovran rimettersi alla stessa Segreteria di Stato per gli affari Ecclesiastici per darlesi il dovuto corso, quando non vi s'incontri alcun ostacolo. Tutto ciò prevengo a V. S. Illustrissima di regal ordine per istruzione della sua Curia, ed intiero adempimento per parte della medesima. Dio guardi a V. S. Illustrissima &c. Napoli 15. Decembre 1741.

Gaetano Maria Brancone.

6 Quoniam hujus regni mores nunquam sunt passi legitima patronorum jura tolli, eisque derogari, prout Trid. Syn. *sess.* 25. *de reform. cap.* 9. definitum fuit; jussit proinde Rex Carolus Regali Cameræ S. Claræ, non esse amplius regium placitum impertiendum dataria Apostolicæ bullis, quibus beneficia jurispatronatus laicorum conferuntur, cum derogatione medietati vocum eorundem patronorum, ipsis contradicentibus, vel insciis, reservata interim locorum Ordinariis facultate cognoscendi, ac dirimendi quæstiones in judicio emergentes de majori, vel æquali vocum numero, & præsentatorum meritis; rescripti verba hæc sunt. Per ottime ragioni del pubblico bene, e per conservare il dritto de' patronati laicali, il Re per punto generale ha stabilito, che d'oggi innanzi non si debba più concedere il regio *exequatur* alle bolle della dataria appostolica, colle quali si conferissero i beneficj di jurispatronato laicale colla derogazione alla metà delle voci de' patroni de' medesimi; spettando agli Ordinarj l'esaminare, e decidere non solo sulla maggioranza delle voci ne' casi di lite, ma anche sul merito de' presentati. Palazzo 1 Agosto 1759. Giulio D. Andrea.

7 Quod si hujusmodi beneficium in Curia vacaverit, hæc imposterum servari jussit eidem Regali Cameræ S. Claræ. Il Re ha risoluto per punto generale rispetto alle provviste, che si fanno da Roma da' beneficj di patronato laicale come vacanti in Curia, che non si debba accordare a tali spedizioni il regio *exequatur*, quante volte nelle bolle non si leggerà fatta la collazione espressamente *ad præsentationem patronorum*; con dover restare in questo caso salvo il diritto a Padroni laici di far la presentazione davanti l'Ordinario, il quale dovrà poi concederne l'istituzione; non ostante che i beneficj sudetti sian vacati in Curia. Palazzo 1. Agosto 1759. Giulio d'Andrea. Videsis Clariss. D. Carol. Gagliard. in suo celebri *tract. de beneficiis*.

8 Mos invaluit in hujus regni Audientiis provincialibus, & Curiis inferioribus, ut a reorum Advocatis, & Procuratoribus a M. C. V. provisiones impetrentur, quibus regiis Audientiis, sive aliis Tribunalibus mandetur, quod si decreverint *nullitates non obstare*, relationem faciant, acta transmittant, & non procedant, donec aliter fuerit ordinatum; quo factum est, ut causarum expeditio impediretur. Jure hinc merito jussit Rex Carolus, ut postquam reo, ejusque Advocato, & Procuratori fuerit notificata sententia, nullitates infra legitima tempora adversus eam oppositas idem Tribunal discutiat, priusquam M. C. V., vel Regali Cameræ S. Claræ relationem faciat: en verba rescripti: *Siendo solito praticarse en las Audiencias de este Reyno el notable, y pernicial abuso de remitirse a la G. C. della Vicaria, o a la Camera de S. Clara los autos de las causas de los condenados, antes de discaterse en las Audiencias las nullitades, que los Abogados de Pobres, o de los reos suelen proponer contra los decretos de las mismas, por cuja rozon ordenariamente accade retardo al curso de la Justicia; me manda S. M. decir a V. SS., que en los casos, quales se hallan expedidos por los reos presentes Regias cartas, o provisiones, con las quales se ordene, que antes de executar la sentencia, haga la audiencia relacion, o remita los autos, hagan V. S. S. notificar antes el decreto al reo, y a suo Abogad, y Procurador, y expeten el tiempo stablesido para producirse las nullitades, y en el caso producan, las discutan, y quando estiman excluirlas por justicia, entonzes encaminen los autos para poderse examinar o en la G. C. de la Vicaria, o en la Camera de S. Clara. Dios garde a V. S. muchos años como deseo. Nap. 9. Julio 5. del 1742. D. Bernardo Tanucci. Señor Preside, y Audiencia de Montefusco.*

9 Novus esset in ecclesiastica disciplina, & peregrinus, qui nesciret primis ecclesiæ temporibus Episcopos omnes, & Beneficiatos de pauperum necessitatibus admodum sollicitos fuisse. Quum vero procedentibus temporibus hoc in regno maximo eorundem damno imminuta esset, cautum proinde est regiis literis encyclicis ad Præsides Provinciarum datis a Regali Camera S. Claræ, ut pauperibus cujusque loci, ubi situm est beneficium, portio sua distribuatur, sequenti modo, *videlicet*. Essendo preciso dovere di tutt'i possessori de' beni ecclesiastici di dispensare a poveri la terza parte delle rendite secondo la divisione introdotta dalla moderna disciplina: la ben ordinata carità, anzi la natural giustizia chiede, che tal limosina debba andare a prò de' poveri de' luoghi, dove i beneficj son posti. L'anima religiosa di S. M. sempre vigilante per l'osservanza di questo canonico stabilimento, e semprepiù inclinato al sollevamento de' poveri, ha perciò incaricato con sua real carta de' 22. di questo mese d'insinuare, e ricordare questo indispensabile di loro obbligo a possessori de' beneficj sì maggiori, che minori situati nel regno. Per esecuzione dunque di questo sovrano comando vi ordiniamo, e ingiungiamo, che in vista della presente passiate, e facciate passare questa sovrana insinuazione all'intelligenza di tutti gl'Arcivescovi, Vescovi, e Prelati inferiori, e quali che siano altri Beneficiati di cotesta Provincia, ed a Procuratori, Economi, Agenti, ed Esattori, anche di quelli che si trovano assenti, acciocchè in adempimento del loro dovere realmente la eseguano. Potendo voi a tal'effetto ordinare a Sindici, e Magistrati de' luoghi, ne' quali sono i beneficj sudetti, che invigilino all'osservanza, ed in caso di trasgressione lo rappresentino a S. M. Videsis d. Gagliard. *l. c.*

10 Tandem summa Regis nostri Ferdinandi providentia resolutum fuit, Clericos omnes in novi operis nunciatione coram Judice laico esse conveniendos. En verba rescripti *Vuole il Re che VS. insinui nel Real nome alla Curia Vescovile di Caserta, che si astenga di più ingerirsi nella causa di nunciazione novi operis tra le Monache di S. Agostino di quel Real sito con D. Alfonso Puoti, e le Sorelle Ricci, ch'è dell'ispezione del Giudice laico. Lo prevenga di Real ordine a V. S.*

Ill.

M., perche così si eseguisca. Palazzo 31. Agosto 1765. Bernardo Tanucci. Signor Delegato della Regal Giurisdizione.

Illustr. e Reverendiss. Sign. e Patrone osserv.

Mi comanda il Re Nostro Signore, che io insinui nel suo regal nome a cotesta Curia, che si astenga di più ingerirsi nella causa di nunciazione *novi operis* tra le Monache di S. Agostino di cotesto regal sito con D. Alfonso Puoti; e le sorelle Ricci, che è dell'inspezione del Giudice laico. Adempiendo il sovrano comando di S. M. le partecipo tal regale determinazione; e ne le insinuo la osservanza. Attendendone il riscontro, mi raffermo. Nap. il dì 16. di Settemb. 1765. *Divotiss. obblig. Servid. Il Cavalier Vargas Macciucca. Reg. Carulli.* Monsign. il Vescovo di Caserta.

11 Publicis, malique exempli peccatoribus laicis, Sacramenta ministrari prohibuit Tridentina Synodus. Quinam vero tales existimari debeant, tradidit Bened. PP. XIV. in sua epistola encyclica ad Clerum gallicanum data die 16. Octobris 1756. inquiens: *Publici, & notorii peccatores dicuntur, qui per sententiam a Judice competenti prolatam rei declarati sunt, ac praeterea illi, qui quamvis nec a Judice condemnati, neque reatum suum in judicio confessi fuerint, in malæ vitæ anteactæ tenore moraliter perseverare dicuntur; quod ita vulgo cognitum est, ut publicum scandalum inde exortum non adhuc cessaverit; in his enim casibus eadem omnino adest moralis certitudo, quæ habetur de iis factis, super quibus Judex sententiam tulit, vel saltem alio suppetit moralis certitudo prædictæ similis, vel æquipollens.* Quia vero nonnulli animarum Pastores, ecclesiæque Ministri, privatis suis affectibus deferentes, quo facilius aliquorum jurium episcopalium, vel parochialium promtiorem observantiam consequi valeant, sub nimii zeli pretextu, iis Sacramenta ministrare detrectant; factum inde est, ut Rex noster Ferdinandus, Regiæ Audientiæ Calabriæ Ulterioris, hæc inposterum servanda jusserit ab Episcopo Catacen.

In vista della relazione di V. S. con codesta Udienza de' 24. del passato Ottobre sopra le doglianze di D. Cesare Gironda della Città di Taverna, contro quel Parroco D. Paolo Macri per aver denigrato la sua fama, e quella di D. Giovanna Vivar, imputandogli di scandalosa prattica fra di loro; mi ha comandato il Re dire, come faccio, a V. S. coll'istessa Udienza, che communichi i lumi presi col suo informe a quel Vescovo Diocesano, insinuandogli nel Real nome di S. M., che tenendo presente la varietà delle deposizioni dell'istesso Parroco, e tutto quanto è occorso in tal dipendenza, principalmente della scandalosa, e irregolare proibizione de' Sagramenti; proceda contro l'istesso Parroco ad una degna mortificazione, imponendagli, che in avvenire non nieghi i Sagramenti ad alcuno, specialmente al sopradetto Gironda per pretesi delitti giuridicamente non provati, per li quali stimando detto Vescovo coll' avvertenza, e circospezzione dovuta, in somiglievoli casi procedere a pene spirituali, e cenzure, doppo d' aver prattitati i precedenti dovuti officj di ommonizione, dettati dalla prudenza, e carità Cristiana, formi giudizial processo, inteso il Reo, e serbato l'ordine sostanziale di tutto il giudizio, secondo vien prescritto da i Canoni, dalla disciplina Ecclesiastica, e dalla polizia del Regno. Dio guardi a V. S. molti anni come desidero. Napoli li 13. Decembre 1760.: Carlo de Marco. Signori Preside, ed Udienza di Catanzaro.

Hujus rescripti tenor postquam a Secretario illius Provinciæ fuit Episcopo significatus, illico erroris sui poenas Parochus luit.

Consonat Ill. Marchionis Fraggiannii regia litera, tenoris sequentis videlicet:

Sign. e Padr. osserv.

Francesco, e Romualdo d'Amico, ed altri della terra di Gildone, soscritti nell'ingiunto memoriale, mi rappresentano, che quell' Arciprete, rifiuti pubblicamente di amministrar loro i sacramenti, ora per interessi di sua mensa, e del clero, ora per altri motivi non provati giuridicamente, e senza veruu' ordine, e modo, come più diffusamente le Signorie vostre ravviseranno dall' ingiunto memoriale. Sopra di cui per potersi da me col debito accertamento dar le provvidenze convenienti, prenderanno elleno stragiudiciale informo, e me ne faranno relazione, inteso l' Arciprete suddetto: al quale intento insinueranno, in nome di questa Delegazione, di uniformarsi interamente per l'avvenire alle seguenti massime: Che non è permesso agli ecclesiastici comandare a' laici in materia temporale con armi spirituali; e che per riguardo a' pubblici e scandalosi peccatori, dovendosi procedere secondo la disciplina della Chiesa, e i canoni con sole pene spirituali, giusta il prescritto del Concordato cap. VI. §. 5.; non si debbano negar loro i sacramenti per delitti giuridicamente non provati, per li quali quando con tutte quelle precauzioni, e circospezione, che si dea, e che l' affare ricerca, si stimi dover procedere a pene spirituali, ed a censure, dee formarsene giudiciario processo, inteso il reo, e serbato l'ordine sostanziale di ogni giudizio, secondo il prescritto de' Canoni, la disciplina della Chiesa, e la polizia del Regno. Napoli il dì 6. di Giugno 1761. — *Affez. ed obblig. Serv. Il Marchese Fraggianni. Reg. Carulli.* All' Udienza di Lucera, e Regio Governatore di Campobasso in solidum.

12 Quamvis excommunicationis gladius, ut ait Trid., *nervus sit ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris, sobrie tamen, & cum magna circumspectione exercendus est, cum experientia doceat, si temere, & levibus ex causis incutiatur magis contemni, quam formidari, & perniciem potius parere, quam salutem.* Jam hinc merito idem Ill. Marchio Fraggiannius suis regiis litteris ad Regiam Audientiam Materæ datis, jussit, ne poenis ecclesiasticis alterum conjugum ullo modo compellere queant ad cohabitandum Curiæ ecclesiasticæ, sed duntaxat laici Magistratus poenis temporalibus; hanc enim coactionem Potestas laica ad ecclesiæ forum deferri non patitur, contra vetustos hujus regni mores; nec rationis, & æquitatis principia suadent, ut pro solis incommodis temporalibus vitandis, aut commodis politicis conservandis, alter conjugum a fideliorum consortio separetur.

Sign. e Padr. osserv.

Dalla relazione delle Signorie Vostre, in adempimento di commissione da me lor datane su le doglianze de' particolari Cittadini di Tursi, ritraggo l' eccesso del Prevosto di quel Capitolo in dinegare ad una donzella i sacramenti, ricusando di comunicarla, ed avendola per iscomunicata per essere entrata in compagnia di molti in un' orto de' Frati Cappuccini, che si pretende clausura; e tale eccesso di pubblico rifiuto di sacramenti è solito esso Prevosto commettere, anche per interesse, e per materie temporali, e per costrignere l' uno de' conjugi a coabitare con l'altro. Si serviranno le Sig. VV. comunicarne i lumi acquistati, mercè dell' informo stragiudiciale presone, alla Curia di Tursi, ed insinuarle, in mio nome, che proceda contra il detto Prevosto ad una condegna mortificazione, e me ne dia riscontro; e che dovendo procedere a censure per la pretesa rotta clausura, si

pro-

processo con precesso giuridico, intesi i rei, o con l' ordine prescritto da' sacri canoni, e dalle leggi del Regno. Nella intelligenza di non dovessi negare i sacramenti ad alcuno per pretesi delitti giuridicamente non provati; di non doversi comandare a' laici in materia temporale con armi spirituali; e finalmente di non permettersi nel Regno alla potestà ecclesiastica la facoltà di costrignere con censure la moglie ad unirsi al marito; dovendo in tali casi ricorrersi al Magistrato secolare: e mi raffermo. Napoli il dì 18. di Aprile 1761. *Affez. ed obblig. Serv. Il Marchese Fraggianni. Reg. Carul.* All' Udienza di Matera.

13 Quam utilitatem toti regno attulerit Magistratus regalis Jurisdictionis, Delegatis Ill. Marchione Nicolao Fraggiannio, immortalis memoriae viro, Marchione Angelo de Cavalcantibus, nunc Spectab. Locumtenente Reg. Cam. Summar. Francisco Equite Vargas Maccineca, quorum sapientiam non Neapolis nostra solum, sed & exterae nationes admirantur, & Josepho Carollo Secretario, omnigena doctrina, ac eruditione spectatissimo, nemo est, qui non fuerit adhuc expertus, cum ex tot regiis literis, quae prostant in regalis Jurisdictionis archivo, tum ex sequenti ejusdem Magistratus consultatione. Hac enim funeraria emolumenta sive episcopalia, sive parochialia, quae plus aequo excreverant, moderata fuerunt; ejusque observantia cunctis fere mensarum episcopalium administris, & parochis regiis literis imperata.

S. R. M.

Si è per parte de' Vescovi del Regno presentata a V. M. una memoria, la cui contenenza si è: Che molte sono le sovrane determinazioni, fatte dal Re Cattolico, suo glorioso Padre, in materia di funerali. Si è, mercè di esse, vietato a' Capitoli, e a' Cleri il preteso lor forzoso intervento nell' esequie de' fedeli: restituita ad ognuno la libertà di scegliersi la sepoltura: lasciato al piacere degli eredi, e de' congiunti l' invito al funebre accompagnamento di quegli ecclesiastici, secolari, o regolari, o pur di quelle confraternite, che lor tornino a grado, salvo l' intervento necessario, e 'l funebre diritto spettante a' soli Parrochi: rimesso al voler degli eredi il regolamento delle spese funerarie: e tolto l' abuso della esazione, che in alcuni luoghi facevano i Vescovi da essi eredi (oltre del diritto appartenente a' Curati) della quarta funerale, come una gravezza non conosciuta da' canoni, nè tollerata dal pubblico diritto di questo Regno.

Protestano essi Vescovi, niuno esservi, che non conosca la giustizia di tali sovrane determinazioni, e non ne commendi la sollecita regal cura, rivolta al pubblico bene; e che eglino medesimi sono i primi a venerarle, ben lontani dal pensar di esigere veruna quarta funerale dagli eredi del defunto. Si dolgono bensì della controversia, che lor si suscita da alquanti Parrochi, se possano i Vescovi esigere alcuna quarta funerale da' Parrochi medesimi sopra' il lor funebre diritto, e dalle chiese tumulanti sopra quelle volontarie offerte, che dagli eredi de' defunti si danno. Su l' equivoco nome di quarta funerale, lor ne contrastano i Parrochi l' esazione, come dal Principe già vietata.

Ma i Vescovi, togliendo dal nome di quarta funerale ogni equivocazione, distinguono quella, che prima in alcuni luoghi si soleva esigere dagli eredi de' defunti, da quell' altra, che pretendono essi riscuotere da' Parrochi lor sottoposti, e dalle Chiese tumulanti. Quanto alla prima, confessano essi la giustizia del diritto, e la loro intera rassegnazione, e prontezza nell' astenersene: non dovendo i poveri cittadini, oltre al diritto, che per necessario obbligo canonico soddisfar debbono a' Parrochi, soggiacere ad altra contribuzione a favor de' Vescovi, o non voluta dalla buona disciplina ecclesiastica, o riprovata dalle pubbliche Leggi del Regno.

Ma quanto alla seconda, la quale va a cadere non sopra i laici, unicamente bensì su que' diritti parrocchiali, che si pagano a' Curati, e sopra quelle volontarie offerte di cera, le quali si fanno alle chiese tumulanti; credono i Vescovi, che lor non se ne debba impedire l' esazione, sì perchè non compresa nella regal proibizione; e dovuta loro per la istessa ragione, che a' Curati: essendo eglino i primi e principali Parrochi, a cui sia appoggiata principalmente la cura delle anime; come perchè non lede l' interesse de' laici: rimanendo la corrisponsione, che a' Parrochi fanno, sul piede medesimo: e godendo della piena libertà di fare, o di non fare le volontarie offerte alla Chiesa tumulante. Ma posto che agli eredi piaccia di farle, e che abbiano pagato al Parroco quel che è giusto, non è più del loro interesse, se tali emolumenti si percepiscano interamente dal Parroco, e dalla Chiesa tumulante, e che ne partecipi il Vescovo. Cessando perciò l' interesse de' laici, e rimanendo quel solo, che riguarda Vescovi, e Parrochi, e Chiese tumulanti; l' inspezione ne appartiene al foro ecclesiastico.

Per la qual cosa sperano, che siccome la regal Clemenza ha rilevati i laici dalle oppressioni degl' ingiusti pagamenti funerarj; così voglia degnarsi non impedire a' Vescovi il canonico diritto, ad essi appartenente, di poter' esigere da' Parrochi, e dalle Chiese tumulanti la quarta funerale sopra que' diritti parrocchiali, o sopra quelle spontanee oblazioni, che lor si fanno, e si corrispondono da' congiunti, e dagli eredi: e che quando tra essi ecclesiastici su tal punto nasca quistione, sperimentino le lor ragioni innanzi a' giudici ecclesiastici competenti.

Intorno a tal rimostranza comandandomi V. M. d' informo, e di parere; non posso dissimulare il piacer sommo che ho provato, vedendo, che gli ecclesiastici medesimi, e que' massimamente, che fra loro preseggono, confessino i molti abusi, i quali per tanto si praticavano nell' esequie de' fedeli, che prima s' ingegnavano di nascondere o di scusare, comprendano la giustizia della riforma, che già soffrivano con rincrescimento, riconoscano nella sacra persona del Principe il legittimo diritto di provvedervi, e di ripararvi, che per più tempo han cercato evitare; nè più accusino la mia vigilanza, come abusiva, ed eccedente i giusti confini, secondo che per l' addietro facevano. Io parlo della generalità; bene inteso, che fra essi ve ne sieno stati sempre di quei, che ne han bramata una generale riforma, per poterla eglino, senza alcun' ostacolo, eseguire, e l' han promossa e sollecitata sinceramente. Questi particolari sentimenti di alcuni, è ora da godere, che apparìscano fatti comuni in tutti i Vescovi. E sarebbe da desiderare, che per lo avvenire invigilassero eglino col debito zelo su gli ecclesiastici sottoposti alla lor giuridizione, perchè costoro adempissero lealmente, e senza sutterfugj e cavilli, le regali determinazioni, indirizzate a frenar gli eccessi, e a riformar gli abusi, e a fare, che nel rendersi gli estremi ufficj di pietà e di umanità verso i defunti si usasse moderazione, e non si traesse dal lutto e dalla miseria altrui, immoderato guadagno. Così non si scorgerebbe, che appena tolti alcuni abusi, altri ne germogliassero, mal grado la mia attenzione continua; e si porrebbe fine alle inces-

santi giuste querele, che se ne umiliano al regal trono tutto giorno, e tutto giorno se ne producono in questa Delegazione della regal Giurisdizione.

Vengo ora alla rimostranza divisata de' Vescovi. Io non veggo, a qual fine sia indrizzata, nè quale spirito gli abbia mossi a formarla. Ciocchè essi ricercano, non solo non è stato lor mai impedito; ma quante volte lo han preteso, ne han riportata risoluzione favorevole, e conforme alla loro inchiesta. Nè solo ciò: ma senza pretenderlo essi, quando si è trattato di quarta funerale, si è sempre aggiunta la spiegazione, che la pretension loro non rimanga pregiudicata. E tanto è lontano, che in questa petizion loro incontrino alcun riparo, che, esaminandola io attentamente, ritrovo, che è copiata dalle sovrane determinazioni di V. M., e dalle mie provvidenze così in altre molte occasioni, come in ispezialità ultimamente per lo Vescovo di Adria, e per lo Vescovo di Nardò. Si è costantemente avuta presente la diversità delle quarte funerali, l'una che si pretende sopra i laici, sempre nel nostro Regno proibita; l'altra che pretendono gli ecclesiastici sopra altri ecclesiastici, permessa con alcune riserbe. Si è considerato, che la quarta funerale cominciò ad aver luogo, quando fu accordata a' regolari, ed ad altri particolari ceti, e chiese, la facoltà di poter seppellire i cadaveri de' fedeli, i quali prima non s' interravano, se non nelle proprie Parrocchie. Per la qual cosa affinchè queste non rimanessero prive in tutto di quelle volontarie oblazioni e limosine, che per la sepoltura ecclesiastica, ed in suffragio de' defunti, si corrispondeva dalla pietà de congiunti, e degli eredi; fu introdotto il costume, che, seppellendosi fuor della propria Parrocchia il cadavere, dovesse di necessità intervenir nell' esequie il Parroco del defunto, con la corrisponsione di un certo stipendio, regolato dalla consuetudine de' luoghi; e che, oltre a ciò, si dovesse alla medesima Parrocchia contribuire la quarta parte di tutto ciocchè proveniva alla straniera chiesa tumulante dall' esequie, e dalla sepoltura del cadavere. Quindi è, che tal contribuzione di quarta funerale, ne' luoghi dove si pratica, si è sempre corrisposta, e deesi corrispondere alla Parrocchia del defunto dalla Chiesa tumulante, non già dagli eredi, e da' congiunti, gravandogli indebitamente di doppio peso. In questi termini si spiegano le Constituzioni pontificie; ed è in ciò uniforme il sentimento de' Dottori. Quindi non si è mai tollerata nel Regno la esazion della quarta funerale su i congiunti, e gli eredi: e qualunque consuetudine, che si è allegata nelle occorrenze per sostenersi, è stata reputata notorio abuso: tanto che non giovò al Vescovo di Monopoli l' anno 1764 lo schermirsi col documento di trovarsi descritta nella liquidazion delle rendite di quella mensa vescovile, fattane da' regj Magistrati; poichè tal liquidazione di rendite non presuppone discussione de' loro fondamenti giuridici, nè basta a giustificare una esazione per se medesima insussistente ed illegittima.

All' incontro se mai pretende il Parroco della chiesa tumulante, o il Vescovo da altri ecclesiastici, o pagamento di quarta, o altra simile esazione; allora quante volte la pretensione non nasca dalla Constituzione di Benedetto XIII dell' anno 1725, confermata l' anno medesimo nel Concilio Romano, che fu riparato e contraddetto nel Regno; nè ridondi in danno de' cittadini laici; sicchè costoro non sieno perciò obbligati a pagare più di quello, che, senza la prelata contribuzione, pagherebbero; in tal caso, e ne' termini divisati, se sorga controversia; la cognizione se ne rimette a' Superiori ecclesiastici competenti. Ma egli è difficilissimo, che questi e simiglianti pagamenti si possano eseguire senza pregiudicio de' laici. Perciò siccome non è da darsi osservanza a qualunque decreto di Roma, non corroborato da regio permesso; così nell' impartirsi il regio placito sopra decreti, che di là vengano in simili cause, è da usarsi gelosa cura ed attenzione, tanto perchè queste esazioni non s' introducano in virtù del Concilio Romano; quanto perchè in niun modo, nè direttamente, nè indirettamente, ne sopportino pesi i laici. Torno a dire, che ciò è difficilissimo, e vi si ricerca sollecita vigilanza: e la ragione dell' opposizione al capo del Concilio Romano su questo punto, come si ritrae dalla consulta fattane allora dal Collaterale, consiste nel provedimento, e nel timore, che gli ecclesiastici, obbligati a pagar la quarta, se ne rifacciano sopra gli eredi: sicchè tutto il peso torni a danno de' laici, in un tempo, ed in una occasione, in cui sono più degni di pietà e di alleviamento.

Non debbo qui tralasciar di accennare, che, ad evitar questa frode, opportuno ed efficace mezzo sarebbe il fissare a' Parrochi una determinata somma per lo diritto ad essi appartenente del necessario loro intervento: il che servirebbe anche per terminare le tante brighe, che dal non essere tal somma definita, e dall' avarizia di molti Parrochi, nascono di continuo. Tal determinazione di mercede si era già incominciata a fare, tanto per questa Città, quanto per lo Regno, così con sovrane risoluzioni, come con mie lettere regie. Ma fu ella (quale che ne fosse il motivo) a mezzo il corso interrotta e sospesa.

Esposto finora il sistema, secondo il quale si sono regolate le risoluzioni circa la quarta funerale; acciocchè nel tempo stesso i regali ordini in materia di esequie, per l'utile e'l sollevamento de' vassalli di V. M., abbiano la loro dovuta esecuzione; o da altra parte i Vescovi, senza danno de' cittadini laici, non rimangano pregiudicati nelle loro pretensioni sopra i Parrochi, e sopra le Chiese tumulanti; con la debita sommissione stimo, potersi la M. V. degnare di fare intendere non meno ad essi Vescovi in risposta della loro memoria, che alla Curia arcivescovile di Napoli per rispetto a questa Città, e sua Diocesi, onde, mentre tutto il Regno gode il vantaggio della paterna sovrana cura, non ne sia questa Città, e Diocesi privata: Essere sua regal mente, che rimangano sempre ferme le regie provvidenze, e le insinuazioni, che riguardano l' esequie de' fedeli; e che essi ingiungano agli ecclesiastici delle loro rispettive Diocesi la inviolabile e perpetua osservanza così di tutte le altre fatte di mano in mano, come specialmente delle seguenti: Che sia in libertà de' moribondi di eleggere la sepoltura in quella chiesa che lor piaccia: che se taluno non l'abbia eletta, debba seppellirsi nel sepolcro de' suoi maggiori, e, non avendolo, nella chiesa parrocchiale, eccettone gl' impuberi, per li quali ne fa l' elezione il padre; o la moglie, che, non avendola eletta, segue la sepoltura del marito: Che sia in arbitrio degli eredi, e de' congiunti del defunto chiamare per l'associazione de' cadaveri quei, che più lor piaccia, ecclesiastici, secolari, o regolari, o confraternite di laici, uniti, o separatamente: e di usar quelle solennità nell' esequie, che sieno di minore incomodo, e di maggior piacimen-

mento di eſſi eredi, e congiunti: ſenza che nè i capitoli, nè alcun'altro ceto di eccleſiaſtici poſſa pretendere forzoſo intervento, diritto proibitivo, o impoſizion di taſſa di qualunque ſorta: ſalvo ſempre il diritto del Parroco, il qual ſolo dee di neceſſità intervenire, quando invitato non ricuſi d'intervenirvi fral termine da' rituali eccleſiaſtici preſcritto alla ſepoltura de' cadaveri: Che in tali occorrenze i Parrochi, uſando verſo i poveri quella carità, che al miſerevole loro ſtato è dovuta, ſi aſtengano di eſigere da eſſi coſa alcuna; nè mai oſino in qualunque caſo ritardare, o impedire l'eſequie, o la ſepoltura, a cagion dell'emolumento, che loro ne ſpetta: rimanendo illeſe le loro azioni ne' beni, su i quali debbano ſperimentarle innanzi a' giudici laici, ſenza darſi moleſtia perſonale a' figlinoli, e a' parenti de' defunti: Che, per riguardo alla quarta funerale, eſſi Veſcovi ſi aſtengano di eſigerla dagli eredi sì direttamente da eſſi, come indirettamente con alterarſi la ſolita contribuzione fatta ſin'ora, tanto a' Parrochi, a' quali ſpetta il diritto d'intervenire, quanto agli eccleſiaſtici dell'uno, e dell'altro Clero, che, a piena libertà, e ad arbitrio de' prefati eredi, ſaranno all'aſſociazione del cadavere chiamati: niente potendo a tali eſazioni, notoriamente abuſive, giovare qualunque conſuetudine, connivenza, o convenzione delle parti, come ad ogni giuſtizia, ed alla pubblica diſciplina ripugnanti: Ma che con ciò non s'intenda recato pregiudizio alla ragione, che poſſa a' Veſcovi appartenere, di eſigere la detta quarta funerale dalle Chieſa tumulanti, o da' Cleri, o da' Parrochi, purchè non la pretendano in virtù del Concilio Romano, celebrato ſotto Benedetto XIII, la cui pubblicazione è ſtata nel Regno riparata: e purchè tali eſazioni non ridondino in menomo danno de' cittadini, onde rimanga fermo, che non debbano per ciò coſtoro pagare maggior ſomma di quella, che, ſenza tale eſazione, pagherebbero, nè eſſere in neceſſità di far forzoſamente quelle oblazioni di cera, o di altro, le quali ſono, e rimaner debbono volontarie, e dipendenti dal mero loro arbitrio di farle, o di non farle: nella prevenzione, che naſcendo intorno a tal punto controverſia tra' Veſcovi, e i Parrochi, e i Cleri, e le Chieſa tumulanti, e quali ſi ſiano altri eccleſiaſtici, e ricorrendoſene a' giudici eccleſiaſtici ſuperiori, per trattarſi di cauſa fra ſole perſone eccleſiaſtiche, ſenza intereſſe di laici; non ſi debba eſeguire verun decreto, o provviſione, che venga di Roma, ſe non corroborata, ſecondo la polizia del Regno, da regio placito. Iddio conſervi la M. V. a moltiſſimi e feliciſſimi anni. Napoli il dì 26. di Novembre 1759.

14 A petizione di coteſto Comune, che ſi duole dell'eccesſive eſazioni, che praticano i Parochi nelle occorrenze; incarico lei d'inſinuare in mio nome a' Parochi ſuddetti, di uniformarſi nell'eſazione de' diritti alla taſſa Innocenziana, in quei diritti, che ſi trovino più alti del preſcritto nella detta taſſa, ma in quei che ſiano minori, oſſervino il ſolito; e ne' caſi nella detta taſſa non compreſi, ſi uniformino all'eſazioni più moderate, ſolite farſi in ſimili occaſioni ne' luoghi più vicini, e più culti: e che non poſſano pretendere il reſiduo delle cere, che ſervono ne' funerali, negli anniverſarj, e nelle ſimili funzioni; rimanendo nell'arbitrio degli eredi, e de' congiunti, ſe vogliano, o no, rilaſciargliene. E lor ſoggiugnerà inoltre, che non diano impedimento veruno a moribondi di eleggere la ſepoltura in quella chieſa, che più lor piaccia, nè ad eſſi, ed agli eredi di deſtinare al funebre accompagnamento quanti, e quali preti ſecolari, o regolari, o confraternite, uniti, o ſeparatamente che vogliano, con quella mercede, che potranno con eſſi convenire, ſalvo il ſemplice diritto di eſſi Parrochi; i quali ſolo debbono de jure forzoſamente intervenire, quando invitati non ricuſino intervenirvi fral termine da' rituali eccleſiaſtici preſcritto alla ſepoltura de' cadaveri. E che per riſpetto a poveri, uſando ad eſſi la carità conveniente al loro ſtato, ſi aſtengano nelle loro eſequie, ne' matrimonj, e in tutto altro, che occorra, di eſigere coſa alcuna: e mi raffermo. Napoli il dì 10. di Giugno 1761. *Affez. ſuo. Il Marcheſe Fraggianni. Regiſtr. Carulli.* Al Governatore della Motta di Grognaturo.

15 In nome del Commune d'Iſca mi ſi rappreſenta, che il Parroco trattiene di dare la ſepoltura a' cadaveri, ſe prima non ſi paga il ſuo diritto, e le decime, delle quali ſien rimaſti debitori i defunti, come le Signorie voſtre ravviſeranno dall'ingiunto memoriale. Quando ciò ſia vero, è queſto un graviſſimo ſcandalo, ed intollerabile abuſo, nè è da crederſi che ſi pratichi da uomini di Chieſa, e molto meno da quegli che han cura di anime. Tuttavolta alcune fiate ſi è veduta queſta inumanità, alla quale nella taſſa Innocenziana ſi preſcrive il debito riparo. Prevengo le Signorie voſtre d'inſinuare al detto Parroco di non dare impedimento, nè trattenimento all'eſequie, ed alla ſepoltura de' fedeli, a cauſa o del pagamento del ſuo diritto, o delle decime: ſalva a lui la ſua ragione ſopra i beni de' defunti: e mi raffermo. *Napoli* il dì 20. di *Settembre* 1763. *Affezion. Serv. obbligatiſs. Il Cavalier Vargas Macciucca. Regiſtr: Carulli. A' Signori dell' Udienza di Catanzaro.*

16. Altera ſequitur ſuper hoc negotio Ill. Marchion. Fraggiannii, celeberrima conſultatio, pro executione regii reſcripti, ſuis regiis literis executioni demandata.

S. R. M.

Mi rappreſentò Filippo Tipoldi della terra del Vallo di Novi, che avendo preſa in moglie Artemiſia Palomba della terra di S. Barbera, quell'Arciprete, dovendo la detta donna di colà partire, aveva eſtorti al ricorrente ducati otto e mezzo per lo diritto dell'eſequie, che avrebbe ella dovuto pagare, morendo nella patria; e che ſegnentemente veniva a perdere l'Arciprete per cagion dell'accennata partenza. Chiedeva perciò il Tipoldi la reſtituzione della detta ſomma, e il debito riparo per lo innanzi a sì fatto abuſo. Per poterſi da me col debito accertamente dare au tal ricorſo la provvidenza conveniente, incaricai il Governator locale di prendere su l'eſpoſto ſtragiudiciale informo, e di farmene relazione, inteſo l'Arciprete; al quale intanto inſinuaſſe di aſtenerſi per lo avvenire dalla diviſata ſcandaloſa eſazione.

Mi pervengono quaſi ad un tempo iſteſſo la relaziona del Governatore, il quale ha verificato, avere il detto Arciprete eſatti ducati ſei e mezzo per lo diritto delle perdute eſequie (poichè il di più è per li diritti occorſi nella celebrazione del matrimonio) ed un memoriale del Clero della parrocchial Chieſa della terra di S. Barbera, da V. M. rimeſſomi per informo, a parere. Si rappreſenta in quello, eſſere colà antico coſtume, che ſi eſiga per ogni oncia di ducati ſei un terì ſu la doti di quelle donne, le quali contraggono matrimonio con foreſtieri, la quale eſazione comunemente ſi appella diritto di ſepoltura. Si duole il Clero della provvidenza da me data, come ad eſſo gravoſa e pregiudiciale; e

chiede che in tal causa proceder debba il Tribunal Misto, a cui la conoscenza di tali controversie afferma appartenere.

Questo cumulo di sconnessioni, contenuto nella detta rappresentanza, è un prodotto di una troppo materiale ignoranza, e di una eccessiva avarizia, che non lasciano al ricorrente il poter fare uso delle nozioni più chiare, e più comuni. La esazione accennata è non solo contra i canoni, ma contra la diritta ragione, o il buon senso; nè tra gli abusi introdotti nell'esequie de' fedeli, a' quali la M. V. con provvidenze degne della sua sovrana giustizia hà dato, e dà continuamente freno, e riparo, alcun ve n'ha; che possa a quello adeguarsi in isconcezza e mostruosità. Nè è meno impropria la dimanda, che la cognizione di tale affare si rimetta al Tribunal Misto, con soggiugnersi la ragione, che così prescrive il Concordato. Chi ha ciò asserito, ben dimostra non averlo letto giammai: essendo ben noto, quali siano le facoltà accordate al detto Tribunale, e comprese nel §. 10. del cap. IX. del Concordato, che non può estenderle oltre al prescritto, senza detrimento ed oltraggio della regale autorità: ed essendo troppo chiaro, che lo stabilire le tasse nell'esequie per riguardo all'obbligarvisi i laici, il riformarne gli eccessi, il toglierne gli abusi, che sotto qualunque pretesto sogliono introdurvisi, e'l fare in somma che nel rendersi gli ultimi ufici, che la pietà, e la umanità prescrivono verso i defunti, si usi moderazione, e non si tragga dall'altrui lutto e miseria immoderato profitto e guadagno, ed ogni altra sollicitudine, ed attenzione, che a ciò si riferisce, è tutta ispezione della sovrana vigilanza del Principe, e de' Magistrati secolari, a' quali è stata da lui tal cura affidata: senza che in niuna guisa il Tribunale Misto vi si possa frammettere, come per altro non vi si è framesso giammai.

Quindi con la debita sommissione stimo, potersi V. M. degnare ingiugnere al Governatore della terra di S. Barbera, che insinui, nel regal nome, all'Arciprete, e al Clero di quella terra, di dover restituire incontanente a Filippo Tipoldi i ducati sei e mezzo, estortigli in occasion del matrimonio contratto con Artemisia Palomba, a titolo di composizione per perduto diritto di sepoltura, e di esequie; e che in avvenire si astengano affatto da tale ingiusta, abusiva, e scandalosa esazione.

Oltre a tale insinuazione, il Governator medesimo participerà agli Amministratori del Comune della detta terra tal regale determinazione; e ordinerà loro, che sopra di ciò invigilino diligentemente; ed in caso d'inosservanza, ne dian parte ad esso Governatore, che debba farne relazione alla M. V., onde possa con l'uso degli opportuni economici espedienti darvi quel compenso, e riparo, che conviene contra i trasgressori delle sovrane risoluzioni di V. M., a cui, pieno di altissimo ossequio, auguro moltissimi, e felicissimi anni. La Barra il dì 20. di Ottobre 1758.

17 *Enterado el Rey de lo que con motivo del recurso del Clero de la Iglesia parroquial de la Tierra de S. Barbara, ha representado V.S. en data de 29. del proximo pasado mes, haver dispuesto a istancia de Phelipe Tipoldi de la Tierra del Valle di Novi, paraque se remediase el abuso introducido en la primera de estas dos Tierras, y se restituise al dicho Tipoldi el exorbitante derecho de seis ducados, y medio exigidos por a quel Arcipreste por las exequias y sepultura de su Muger Artemisia Palomba, que salia de aquella tierra, y iva a la referida del Valle di Novi, se ha admirado S. M. de la extrana pretension de aquel Arcipreste, y Clero, y ha consequentemente aprobado las ordenes dadas por V.S. en el assumpto, mandando de las ulteriores oportunas disposiciones, para su entero cumplimiento, y para que en lo vendidero se observen las normas exactamente. Dios guarde a V.S. muchos anos como deseo. Palacio 10. Noviembre 1758. Julio Cesar de Andrea, Senor Marques Fraggianni.*

Signori, e Padroni Osservandissimi.

18 Si è maravigliata la Maestà del Re della strana pretensione dell'Arciprete della terra di S. Barbera, il quale (come insiem con quel Clero pratica in simili occorrenze) avendo Filippo Tipoldi della terra del Vallo di Novi presa in moglie Artemisia Palomba della terra suddetta di Santa Barbera, aveva da costui estorti ducati sei e mezzo, per lo diritto dell'esequie, che averebbe essa dovuto pagare, morendo nella patria; o che seguentemente, di là essa partendo, venivano l'Arciprete, e'l Clero a perdere. Tale esazione è non solo contra i canoni, ma contra la diritta ragione, e'l buon senso: e quanto in giustificaziono di essa ha allegato l'Arciprete è un prodotto di una troppo materiale ignoranza, e di una eccessiva avarizia. Approvando adunque S. Maestà la provvidenza da me data con lettera de' 27. di Giugno 1758. diretta al Governator del luogo; mi comanda, che io provvegga quel che conviene per la debita osservanza di quella. Si serviranno perciò le SS. VV. insinuare, nel regal nome, all'Arciprete, e al Clero, di dovere incontanente, e con effetto, restituire a Filippo Tipoldi la somma estortagli in occasion del matrimonio contratto con Artemisia Palomba, a titolo di composizione per perduto diritto di sepoltura, e di esequie; e che in avvenire si astengano affatto da tale ingiusta, abusiva, e scandalosa esazione. Questa determinazione Elleno la comunicheranno agli Amministratori del Comune della detta terra; e ordineranno ad essi, che sopra di ciò invigilino diligentemente; ed in caso d'inosservanza, ne diano parte alle SS. VV. le quali ne debbano fare relazione alla Maestà Sua; onde possa con l'uso degli opportuni economici espedienti darvi quel compenso, e riparo, che conviene contra i trasgressori delle regie insinuazioni. Si eseguisca tutto *ex officio*, e me ne diano riscontro -- Napoli il dì 16. di Febbrajo 1760. *Affez. Obbl. Serv. Il Marchese Fraggianni. Reg Carulli*. Alla Regia Udienza di Salerno.

19 Præfatam redolebant novitatem inaudita quædam jura funerum, cœlibatus destructiva, ab Episcopo Squillacen. adinventa, quæ non minori cura, & diligentia, ab eodem Ill. Marchione Fraggiannio discussa, tandem veluti injusta, & abnormia, petente Universitate Oppidi Dabolis, vetita fuerunt.

Illustriss. e Reverendiss. Sig. Padrone Osservandiss.

Mi comanda il Re nostro Signore, che io dia la conveniente provvidenza sopra un ricorso del Comune di Davoli, il quale espone, che l'Economo di cotesta mensa esige nell'esequie di chi muore in celibato, sia uomo, sia femmina, tanti carlini, quanti anni sia vivuto. Se l'esposto sia vero, si servirà V. S. Illustrissima ordinare al detto Economo, che si astenga da tale ingiusta, strana, ed abusiva esazione. Occorrendole alcuna cosa in contrario, si contenti riferirmela: e mi raffermo. Napoli il dì 9. di Maggio 1761. *Affez. ed obbligatiss. Serv. Il Marchese Fraggianni. Registr. Carulli*, A Monf. il Vescovo di Squillace.

20 Prioris consultationis observantiam quamplurimi mensarum episcopalium administri, & parochi

rochi eludere satagentes, novis quibusdam juribus, scilicet campanæ, crucis, & sepulturæ, defunctorum heredes, vel conjunctos sobjicere conati sunt; quorum querelas benigne cum suscepissent Illustres Delegati regalis jurisdictionis, prælata jora, penitus aboleri mandarunt sequenti modo, videlicet.

Mi comanda il Re N. S. cho io provegga quel che conviene di giustizia, sopra un ricorso di cotesto Comune, contra gli ecclesiasti, per gli abusi, che sostengono, e che introducono di nuovo nell' esequie de' fedeli. Espone in esso, che il Parroco, e il Clero, mal soffrendo gli ordini regali moderanti gli antichi abusi in tale occasione, pretendono un'altro diritto, che si chiama jus proibitivo della Croce, per lo quale esigono carlini diciotto; Ed oltre a ciò, altro diritto proibitivo del suono delle campane: e finalmente credono appartenere ad essi le cera, che si consumano in tal funebre occorrenza, come più diffusamente ella ravviserà dall'ingiunto memoriale. Le incarico perciò d'insinuare a tutti quegli ecclesiastici, a' quali occorra, che quanto al primo, e al secondo punto, si astengano da sì fatti scandalosi diritti proibitivi, come contrarj alla natural libertà, che ad ognuno appartiene in tali congiunture, divietati perciò replicatamente dagli ordini regali; e che quanto al terzo punto lor prevenga, che il residuo delle core dipende dalla volontà degli eredi, e de' congiunti, se vogliano rilasciarlo, o riportarselo; e mi raffermo. Napoli il dì 23. di Settembre 1763. *Affezionatiss. Suo. Il Cavalier Vargas Macciucca.* Reg. Carulli. Al Governatore di Senise.

21 Ad rem facit decretum Ill. March. Fraggiannii, quod hic transcribere non aba re erit.

Visis cum supplicibus libellis quamplurium Civium Neapolitanorum, hujus urbis Parochos apud Regem, multis de nominibus, postulantium (præsertim de immodicis exactionibus in exequiis defunctorum, tum duobus rescriptis, quibus Sacra Regia Majestas mandat Domino Marchioni D. Nicolao Fraggiannio Delegato R. J., ut decernat quicquid e publica re fore censeat; ab eodem Domino Delegato decretum est, ut de iis postulationibus Parochi certiores fiant, quo ipse, possit partibus auditis, ea providere, quæ providenda arbitretur. Interim vero iidem Parochi pro jure parochiali in funeribus faciendis nil ultra consuetam mercedem exigant, quæ summam viginti quinque assiom non excedit. Fraggianni. Carulli.

22 Quotidio ad Episcoporum aures querelæ Parochorum jure perferuntur, quod Regulares ad sociandum cadaver vocati, in earum propria ecclesia accedere, & inde eum clero seculari discedere recusent. Merito iidem, hac in re jura parochialia immuni non patiuntur. Etenim pluries S. Rituum C., videlicet, in Bononieo 9. Decembris 1617., Thelesina 16. Februarii 1633., necnon altera negotiia Episcoporum, & Regularium præposita, scilicet, in Liman 15. Decembris 1642., & Placentina 16. Decembris 1661, definiere, nullo modo Regularibus licere per vias, vel ante parochialis ecclesiæ, aut defuncti januam turmatim expectare, sed in parochiali cum clero sese associari, indeque processionaliter discedere. Res eo devenit, ut Regulares nimiom sibipsis deferentes, & hujusmodi decreta parvipendentes, ad eorum observantiam, parochis postulantibus, ab Ill. Delegato regalis jurisdictionis sæpius adigerentur inviti. Novissime Rex Carolus, petente Parocho Terræ Atellæ, Ill. Marchioni Fraggiannio ita rescripsit.

23 *Entecado el Rey del contenido de la relazion de V. S. de 10. del caido sobre las controversios suscitadas entre los Religiosos Duminiconos de Atessa, y a quel Proposito, conformandose el Rey com el dictamen de V. S. en dicha relacion, me ha mandado dezirle, come hago, haga V. S. emender en el Real nombre de S. M. a los dichos Preposito, y Religiosos respectivamente, se abstengan de atentados, y rumores perturbativos de la publica tranquillidad, y non convenientes a sus caracteres, para non obligar en otro modo S. M. al debido reparo con el uso de oportunos economicos expedientes, y che por lo que reguarda a los decretos de la signatura de Justicia de Roma tocante a las Processiones en onor del santo nombre de Jesus, en el dia primero del año, y de nostra Senora del Rosario en cada primero domingo de mes, accudan a la Curia del Cappellan Major, che haga la relazion, y a la Camera de Santa Clara para la expedicion del regio exequatur.*

Que por lo que mira al punto del modo de practicarse per dichos Religiosos com el Parroco en las Processiones funebres sea hecho entender a dichas partes, que les Regulares convidados a las exequias deban passar a la Iglesia Matriz, o a la Parroquia propia del difunto a tomar il Clero, quando este sea tambien llamado, o al Parroco, no interveniendo el Clero, a la ora establesida o por el Clero, o por el Parroco, sin que sean hechos detener dichos Religiosos mas de media ora para despues unidamente conducirse o tomar el Cadaver del defonto en su Casa. Que dando siempre firme el arbitrio, y la libertad de los Ciadinos en la election de sepolturs, y on le combite al acompañamiento funebre, salvo el derecho parroquiol segun las canonicas disposiciones, y las Reales determinaciones de S. M. Dios guarde a V. S. muchos años como deseo. Palacio y Febrero 3. de 1716. Julio Cesar de Andrea. Señor Marques Delegado de la Regal Jurisdiction.

24 Ad rem facit consultatio Ill. Marchion. Fraggiannii pro Capitolo, & Clero Vigilien, videl.

Nata controversia tral Capitolo di Bisceglie, e molti cittadini suoi aderenti da una parte, e i Frati Domenicani, Agostiniani, e Conventuali dall' altra parte, intorno al dovere, o no, in occasione di esequie de' fedeli andare i frati suddetti a levare esso Capitolo dalla Cattedral Chiesa, quando l' uno, e gli altri vi sono invitati, per quindi unitamente portarsi in casa del defunto, verificatosi per commission mia dal Governatore del luogo il solito, favorevolo al Capitolo, avutesi presenti le continue decisioni di Roma, che tal necessità di levare il Capitolo dalla sua Chiesa impongono alle Comunità regolari, e la molte uniformi regali risoluzioni di V. M. per più luoghi del Regno, e specialmente per Trani, per Conversano, e ultimamente per Atessa, ed avendo inteso in contraddittorio tutto ciocchè si allegò per l' una, e per l' altra parte, provvidi, che i detti Religiosi dovessero portarsi eglino a prendere il Capitolo, sempre cho però non si facessero trattenere più di mezza ora, aggiugnendovi le debite riserbe per la libertà de' moribondi nella elezion della sepoltura, e per l' arbitrio degli eredi, e de' congiunti nell' invito al funebre accompagnamento. Ebbi allora presente che fin dal 1754. sorta simile controversia tra la laical Congregazione del Suffragio di quella Città, e il Paroco, a relazione della Regal Camera di S. Chiara, fu da V. M. risoluto, che i fratelli della detta Confraternita, quando si doveva da questa accompagnare qualche cadavere, avvisassero esso Paroco, affinchè si portasse con la sua croce in casa del defunto, ove trovar si dovessero i medesimi fratelli, e così unitamento farsi l' esequie. Ma rifletㅤ

Hettei (lasciando stare esser la controversia col solo Parroco, e non con l'intero Capitolo) che tal risoluzione riguardava una confraternita instituita per la pia opera dell'associazione, e sepoltura de' cadaveri, che si fa da essi gratuitamente, e per carità, degna perciò di particolar riguardo e contemplazione, composta inoltre di laici, che non hanno quella dipendenza, e subordinazione al Capitolo, e al Parroco, che i Regolari hanno. Non poteva perciò essa risoluzione trarsi in esemplo a favore delle Comunità regolari, alle quali tal' obbligo precisamente ingiungono così le accennate continue decisioni di Roma, come le frequenti determinazioni sovrane di V. M.

Quindi, affin di togliere simili litigj nell'esequie de' fedeli, che tutti finalmente ridondano in publico detrimento, ho stimato con la debita sommissione rappresentarlo alla M. V., perchè si degni confermare la divisata mia provvidenza: ordinando al Governator di Bisceglie, che faccia intendere alle parti conteudanti: Che le Comunità regolari invitate all' esequie debbano portarsi alla Chiesa cattedrale a prendere il Capitolo, quando vi sia anch' esso chiamato, all'ora stabilita dal Capitolo medesimo, senza farsi trattenere i detti religiosi più di mezz'ora, per quindi unitamente condursi in casa del defunto a prendere il cadavere; rimanendo sempre fermo l' arbitrio, e la libertà, che a'cittadini compete nella elezione della sepoltura, e nell' invito all'accompagnamento funebre, salvo il diritto parrocchiale, giusta le disposizioni canoniche, e le regali determinazioni. Napoli il dì 7. di Settembre 1759.

25 Quæ pro Regularibus statuta sunt, de Cappellanis alicujus Ecclesiæ servitio adscriptis, pariter intelligi debere, jussit Ill. Marchio de Cavalcantibus.

Nella controversia tral Parroco dalla Chiesa collegiata, e i Cappellani della Chiesa di S. Lorenzo Maggiore, se, invitati i detti Cappellani all' accompagnamento funebra, debbano andare, o no, a prendere il Parroco della detta Chiesa collegiata, e portarsi uniti alla casa del defunto; veduti gli atti, e intese le parti in contradditorio, ed avute presenti le risoluzioni regali in altre simili occorrenze; è stato provveduto: Che i detti Cappellani invitati all' esequie debbano portarsi alla Chiesa collegiata a prendere il Parroco all'ora dal Parroco medesimo stabilita, senza farsi trattanere i detti Cappellani più di mezza ora, per quindi unitamente condursi in casa del defunto a prendere il cadavere: rimanendo bensì sempre fermo l'arbitrio, o la libertà, che a' cittadini compete nella elezione della sepoltura, e nell' invito all' accompagnamento funebre, falvo il diritto del Parroco, giusta le disposizioni canoniche, e le regali determinazioni. Tal mia provvidenza la farà ella sentire alle parti contendenti, e lor ne insinuerà il leale adempimento: e mi raffermo. Napoli il dì 16. di Giugno 1763. *Affezionatiss. suo, Il Marchese Cavalcanti*. Regist Carulli. Al Governatore di S. Lorenzo Maggiore.

26 Hucusque dictis consonat decretum S. C. C., quod hic transcribere operæ pretium duxi. En verba decreti.

Sacra Congregatio Concilii in una Tranen. funerum, & processionis, proposita die 21. Novembris 1750. resolvit, Regulares occasione associationis cadaverum adire debere Ecclesiam Parochialem, vel Cathedralem ad levandum Archipresbyterum Curatum, nec licere aliquibus ex iisdem particularibus non intervenientibus una cum aliis in Ecclesia Parochiali se immiscere per viam, aut in domo defuncti, una cum aliis Regularibus jam processionaliter incedentibus, Item pariter intonationem Antiphonæ, & Psalmorum, dum ducitur funebris processio per viam ad Archipresbyterum Curatum spectare. Insuper Regulares in levandis cadaveribus inferendis ad eorum Ecclesiam expectare teneri Parocum pro una hora, qua elapsa ipsis non licere sine interventu Archipresbyteri cadavera adsportare: Item Parocum ingredi posse Ecclesias Regularium, cum cruce propria, & stola, ibique funebres functiones peragere. Demum per Sacram Congregationem Rituum in una Florentina 27. Junii 1620. relata per Pignatellum cons. 46. tom. 7. definitum fuit, *Processiones generales ab Ecclesia Matrici esse incipiendas, ibique terminandas &c.*

27 Eò devenit Archiepiscopus Compsanus, ut interdicto subjiceret Diœcesanos, quo facilius decimarum solutiones ab iis consequi posset. Quod cum nimia abnorme, & injustum, sacrisque canonibus contrarium judicasset Ill. Marchio Fraggiannius, animi sui sententiam, Tridentinæ Synodi decreto conformem, suis regiis literis significavit sequenti modo, videlicet.

Illustrissimo a Reverendissimo Sign. e Padrone Osservandiss.

A petiziona del Comune di Santo Menna, dolentesi, che da cotesta Curia si fosse proceduto a censure contra alcuni cittadini, perciocchè costoro avessero ricusato pagare alla Mensa Arcivescovile le decime del vino musto, secondochè mi si fe' constare da copia di cedolone d' interdetto; rimettendo il loro ricorso a VS. Illustrissima con mia lettera de' 24. del mese passato, le insinuai, che si fosse servita riferirmi quello che intorno all' esposto le occorresse; e che avesse intanto fatto velare i cedoloni. Mi perviene ora la sua risposta data a'5. di questo mese; la quale tutta si raggira intorno alla giustizia, che alla sua Mensa appartiene per la esazione di esse decime, conosciuta, e ordinata, come mi afferma, dal S. C.. Ma quale che sia il suo diritto, e l' altrui pertinacia in contrastarglielo; è cosa omai posta fuori di ogni dubbio, fondata in salde ragioni, dalle leggi, e dalle osservanze del Regno prescritta, e dagli esempj delle cose giudicate confermata: non esser lecito agli ecclesiastici comandare a' laici in materia temporale con armi spirituali, e in ispecialità per rispetto alle decime si è sempre praticato, nè mai tollerato il contrario, che i laici si astringano al pagamento di esse da giudici secolari, innanzi a' quali sono perciò da convenirsi. Per la qual cosa, correggendo ella il manifesto abuso fatto dalla detta sua Curia della Potestà spirituale, si contenterà far subito amuovere i detti cedoloni, e rivocare ed abolire le censure fulminate, e darmene per mia intelligenza riscontro. Quanto poi alla ragione, che crede cotesta di lei mensa spettarle per le decime presate, ed alla renitenza di coloro, che suppone essere alla prestazione di esse tenuti, e che vogliano indebitamente frodarnela, potrà accudire nel S. R. C., e quindi attendere gli ulteriori ordini di giustizia, senza però che nella esecuzione di quelli prenda la Curia alcuna ingerenza, massimamente con l'abuso delle censure: e mi raffermo. Napoli il dì 14. di Novembre 1753. *Divot. obbligatiss. Servid. Il Marchese Fraggianni*. Reg. Car. All' Arcivescovo di Consa.

28 Frustra queruntur Episcopi, eorum Vicarios per Magistratus laicos ab officio suspendi, vel ad audiendum verbum regium, utplurimum compelli. Legant quæso vitam S. Caroli Borrhomæi, quam Carolus a Basilica S. Petri conscripsit, & pro-

profecto intelligent, quam *justæ* sint, & rationi conformes regiæ literæ, quibus tot tantisque incommodis, quæ ex malo Vicariorum regimine oriuntur, occurritur. *Is enim*, ait d. Carolus in ejus vita *lib. 7. cap. 36. Vicarium generalem inprimis gravem, pietate, religioneque præstantem, doctrina spectatum, Jurisconsultum doctrinæ sacræ studio incensum, Sacerdotem eligebat. Præterea Vicarium generalem, & duos alios, qui tum ad civilia, tum ad criminalia deputabantur, adhibere exteros solebat, ne forte amicitia, propinquitate, gratia, aut metu adducti, jus aliquo modo aliquando violarent, minusve libere dicerent.* Jure hinc merito Vicarii Squillacen & Oppiden fuerunt ab officio suspensi, & Vicarius Arianen ad audiendum verbum regium novissime vocatus, postulante U. J. D. D. Flaminio Turiaci.

Illustriss. e Reverendiss. Sign. Padrone Osservandiss.

Comandandomi il Re N. S. di dover dare le convenienti provvidenze sopra un ricorso del Sacerdote D. Vincenzio Caladruti, il quale rappresentò, che in cotesta Curia presedesse da Vicario, erano già più anni, il Sacerdote D. Niccola de Notariis, che è diocesano, donde derivano disordini, e parzialità, in detrimento della giustizia; prevenni a VS. Illustrissima con mia lettera de' 23. del passato mese, che quando fosse vero che il detto Vicario fosse paesano, affin di evitare quegl' inconvenienti, che da ciò necessariamente procedono, e di uniformarsi alle leggi del *Regno*, per le quali è vietato esercitar governo e giurisdizione nella patria, si contentasse ella di provvedere cotesta sua Curia di Vicario, che non fosse diocesano, e di darmene riscontro; non potendo valerle il pretesto, che il detto Sacerdote fosse Provicario; poichè dove non vi è Vicario, il Provicario vale lo stesso che il Vicario, ed egualmente regge la Curia, ed amministra giustizia, qualunque sia il nome, con cui si qualifichi. Non avendo di tal mia lettera ricevuto riscontro, nè sapendo se le sia stata recata; a ricorso di coteste Religiose della Visitazione, le rinnovo la insinuazione medesima: e mi raffermo. Napoli il dì 31. di Agosto 1763. *Affez. obbl. Servid. Il Cavalier Vargas Macciucca. Reg. Carulli*. A Monsign. il Vescovo di Squillace.

Ill. e Rev. Sig. Pad. Osserv.

Sono ricorsi al Re cotesti particolari Cittadini, facendo instanza, che V. S. Ill. rimuova dalla carica di suo Provicario, o sia Luogotenente Generale il Sacerdote D. Alfonso Maria Grilli Gemelli, che l' esercita da più anni, quando e perche paesano; e perche Arcidiacono di cotesta Cattedrale, e perche anche non dottorato con legittimo privilegio, come aggiungono, non può esercitar l' accennata carica. La Maestà Sua attendendo alla supplica tramessale, e rimettendomela con sue annesse fedi, giustificative dello esposto, mi comanda, che io dia su tale assunto la provvidenza conveniente. Per la qual cosa lo insinuo, che per l' accennata difficoltà, ciascuna delle quali, e più tutte insieme, sono valevoli ad escludere dalla carica accennata il detto Arcidiacono, anche attenta la circostanza delle fazioni, che vi sono in cotesta Città per riguardo alle preminenze in Chiesa, e l' essere il medesimo Arcidiacono di una delle famiglie contendenti; debba V. S. Ill. provveder la sua Curia d' altro Vicario, che sia fornito di legittimo privilegio, come si richiede a legittimamente esercitare la giurisdizione alla detta carica annessa, e che oltre a ciò sia forestiere, anche attente le circostanze mentovate. Nè potrà valerle il pretesto, che il detto Arcidiacono sia Provicario; poichè dove non vi è Vicario, il Provicario è lo stesso, che 'l Vicario, ed egualmente regge la Curia, ed amministra giustizia, qualunque sia il nome, con cui si qualifichi. Dello adempimento di tal mia insinuazione attendo riscontro: e mi raffermo. *Napol. 25. di Giugno 1763. Affezion. Serv. Obblig. Il Marchese Cavalcanti. Regist. Carulli. A Monsignore il Vescovo di Oppido.*

29 Postrema discutiendum remanet, qua æquitate nitantur quarundam diœcesum decreta Synodalia, quibus cavetur, ne sponsus post inita sponsalia, ad sponsæ domum, quacunque ex causa, etiam urbanitatis, accedere audeat, sub poena 20. librarum ceræ albæ elaboratæ mensæ episcopali persolvenda. Ea tam exacte, scrupuloseque in praxi servabat patruus meus Parochus Terræ Longoburgi, ut nequidem sponso permitteret a longe sponsam suam salutare; cujusmodi decreta tanquam injusta, & abnormia, omnique juri tam naturali, quam canonico, & civili contraria judicavit Ill. Marchio Fraggiannius, ad Gubernatorem localem, me pro sponso petente, hoc modo rescribens.

Ritraggo dalla sua lettera gli abusi costì introdotti da cotesti Parrochi, con l'intelligenza della Curia di Rossano, in esigere pene pecuniarie, ed in imporre pubbliche penitenze in occasione di celebrazione di matrimonj sotto pretesto di precedente dimestichezza tra gli sposi, a' quali Parrochi, non meno che alla Curia suddetta incarico lei di ripetere ciocchè in fin dagli otto di Gennajo dell' anno passato fu da me ordinato a cotesta Corte che avesse loro insinuato; cioè: che non è permesso agli ecclesiastici di prescrivere a' laici, e di esigere da loro imposizione e pena temporale, e pecuniaria. Della divisata norma insinui ella a' mentovati Parrochi; e a qualunque altro ecclesiastico, che vi presti mano ed opera, il debito adempimento; ed ella medesima, e i suoi successori nel governo attendano a vedere, se quella sia osservata in tutta la sua contenenza; e in caso d' altro attentato, potrà darmeno subito contezza, per potersi venire all' uso degli opportuni economici spedienti contra i trasgressori delle regie insinuazioni. Napoli il dì 17. di Febbrajo 1762. *Affezionatiss. suo. Il Marchese Fraggianni. Reg. Carulli.* Al Governatore di Longoburgo.

30 Cathedraticum, seu Synodaticum est certa pensio singulis annis Episcopo solvi consueta in signum subjectionis, & honorem cathedræ episcopalis, ad ejusdem cathedræ, seu episcopalis officii onera sustentanda. In eo exigendo non sine profecto aliorum offensione, & scandalo, prout tradit sapientiss. Bened. XIV. *de Synod. diœc. lib. 5. cap. 7. num. 5. sub verb. cathedrat.* peccare consueverunt Episcopi contra justitiam, & æquitatem, huic præstationi subjicientes beneficia jurispatronatus regii, feudalis, aut laicalis, nec non capellanias laicales, & legata piæ missarum; quod cum nimis injustum Ill. Delegatis Regalis Jurisdictionis visum esset, sequentes dedere literas, videlicet.

Sign. e Padroni Osservandiss.

Nella causa tra l' Università di Peotima, ed altre Università da una parte, e 'l Vescovo di Sulmona dall' altra, intorno a varj punti da esse Università rappresentati a S. M., e rimessi a me per provvidenza con regal carta del dì 4. di Ottobre dell' anno 1763., è stato da me provveduto: Che per riguardo al pagamento del cattedratico ne siano esenti i beneficj di padronato, così regio, e feudale, come laicale, ed inoltre tutti i luoghi pii laicali, e le cappellanie

nie non erette in titolo con autorità dell'Ordinario, senza potersi sottomettere ad altre contribuzioni, anche sotto altri titoli, e pretesti: Che nelle occorrenze di santa visita nulla si esiga dalle cappelle, e da altri luoghi pii laicali della Diocesi: e che per rispetto agli ecclesiastici non si eccedano i limiti dell'antico solito, usandosi in ciò la debita moderazione a norma del Concilio di Trento, e di altre disposizioni canoniche: Che così negli atti matrimoniali, come in occorrenza di cause di qualunque natura, e in tutte oltre occasioni, in cui debbano pagarsi diritti, si osservi la tassa Innocenziana, dove quella è minore dell'antico solito; ma dove sia maggiore del solito, si osservi l'antico solito, abolito ogni eccesso ed alterazione pregiudiziale a cittadini: tenendo perciò affissa nel luogo, ove si regge Curia, una copia di tale tassa, per norma, ed intelligenza altrui: E finalmente, che si passi un'uficio al Vescovo, che nel fare uso di sua pietà in dispensar le limosine a poveri, abbia presente la povera gente di Sentima. Questi miei sentimenti si serviranno le S.S.V.V. fargli intendere così al detto Prelato, dalla cui moderazione e prudenza mi riprometto, che debba uniformarvisi, come a tutti coloro, a' quali occorra: e mi raffermo. Napoli il dì 10. di Agosto 1765. *Aff. Serv. obbl. Il Cav. Vargas Macciucca*. *Reg. Carulli*. Alla Udienza dell'Aquila, e al Governator di Sulmona in solidum.

Il Sacerdote D. Jacopo Jacopini mi rappresenta, che cotesta Curia pretenda esigere da lui il cattedratico per una cappellania laicale, e legato pio di messe, come più diffusamente ella ravviserà dall'ingiunto memoriale. Il quale passerà in mano al Vicario di essa Curia, e gli farà intendere, in mio nome, che le laicali cappellanie, e i legati pii non sono a tal peso sottoposti, e che occorrendogli cosa in contrario, potrà esso Vicario rappresentarmelo: e mi raffermo. Napoli il dì 25. di Aprile 1761. *Affezionatiss. Servid. obbligatiss. Il Marchese Fraggianni*. *Reg. Carulli*. Al Governatore di Corropoli.

31 Novissime Episcopus Squillacensis cum loca pia laicalia, ecclesias, & capellas, quarum laici administrationem gerebant, visitationis juri subjicere, & certam pecuniæ quantitatem, ratione administrationis sacramenti confirmationis, a quibusdam suæ diœcesis oppidis exigere tentasset, ejusdem Perceptori suis literis regiis jussit Ill. Eques Vargas Macciucca Delegatus Regalis Jurisdictionis, ne quidquam in posterum ab iisdem locis piis laicalibus exigere præsumat, & si forsan occasione dictæ administrationis, a prædictis oppidis aliquid exegerit, restitutioni obnoxium esse sciat.

Illustriss. e Reverendiss. Sig. Padrone Osservandiss.

Il Sindaco della Terra d'Isca mi rappresenta che cotesta Curia, e Mensa pretendono esigere dalle Cappelle laicali diritti per ragion di visita, e di rendimento di conti, e per altri simili abusivi pretesti. Ne rimetto a VS. Illustrissima il ricorso, e son sicuro, che, facendosene carico, ed usando di sua moderazione, e giustizia, ordinerà alla detta sua Curia, ed allo Economo della Mensa, che da tali esazioni in pregiudizio delle laicali cappelle si astengano. Occorrendole cosa in contrario, si serva di riferirmela. E mi raffermo. Napoli il dì 13. di Aprile 1765. *Affez. Serv. obblig. Il Cavalier Vargas Macciucca*. *Reg. Carulli*. A Mons. il Vescovo di Squillace.

Ill. e Reverendiss. Sig. Padrone Osservandiss.

In nome de' Cittadini di Guardavalle, di Riace, e di Stignano, casali della Città di Stilo mi si rappresentò, che dall'Economo della sua Mensa si pretendesse esigere da' medesimi un certo diritto per la cresima, il quale fu abolito nello stato discusso, quando già si voleva riscuotere dalla Università. Ne rimisi a VS. Ill. il ricorso, e le ricordai con le medesime parole della tassa Innocenziana, che per regola generale; da non soggiacere a limitazione alcuna, il Vescovo, o altro Prelato, suo Vicario generale, o particolare, Cancelliere, e qualunque altro Uficiale, Ministro, o familiare, anche sotto nome di mancia, e volontario donativo, non potesse esigere, e ricevere emolumento alcuno, così in danajo, come in qualunque altra cosa, in tutto quel che riguardasse l'amministrazion del sacramento del battesimo, della cresima, della penitenza, della eucaristia, e della estrema unzione, anche per l'esamina, e per l'approvazione, o licenza di amministrargli. A nuovo ricorso de' Cittadini prefati, le ripeto la insinuazione medesima, affinchè si serva ordinare al detto Economo della sua mensa, che vi si uniformi, e quando sia vero, che abbia dopo l'accennata insinuazion mia esatta al-una somma contra la forma della detta insinuazione, e della tassa Innocenziana, la debba restituire. E mi raffermo. Napoli il dì 12. di Gennajo 1765. *Affez. Serv. obbligat. Il Cavalier Vargas Macciucca*. Reg. Carulli. A Monsign. il Vescovo di Squillace.

32 Confraternitatum, aliorumque piorum locorum laicalium regimen ecclesiastici cum usurpassent, non sine laicorum confratrum injuria; factum inde est, ut inposterum in officialium electione, regio rescripto ad Tribunal regalis jurisdictionis dato, voce activa, & passiva privarentur, reddita prius gestæ administrationis ratione, servata forma in Concordato præscripta.

A petizione della laical Congregazione de' morti di cotesta Città, dolentesi di alcuni ecclesiastici fratelli di essa pia adunanza, i quali pretendono esercitar cariche della detta Congregazione, e dar voto nell'elezioni, ed in altre occorrenze, le incarico d'insinuare a' prelati ecclesiastici, che, uniformandosi agli ordini regali in simili occasioni, non s'ingeriscano nelle temporalità della detta Congregazione, nè godano voce attiva, nè passiva: e mi raffermo. Napoli il dì 16. di Febbrajo 1765. *Affezionatissimo suo Il Cavaliere Vargas Macciucca*. *Reg. Carulli*. Al Governatore di S. Gio: Rotondo.

Rappresentandomisi in nome di cotesto Comune la ingerenza degli ecclesiastici nella temporalità de' luoghi pii laicali di cotesta città, come ella vedrà dall'ingiunto ricorso, le incarico d'insinuare a tutti quegli ecclesiastici, a' quali occorra, che non s'ingeriscano nell'amministrazione delle rendite, nè nella elezione degli Amministratori, nè in tutto altro che riguarda la temporalità delle cappelle, e di altri luoghi pii laicali, lasciandone la cura agli amministratori laici, da eleggersi secondo le forme prescritte da' generali ordini regali. Soggiugnerà loro inoltre, che avendogli amministrati, ne debbano dar conto, giusta il prescritto del Concordato. Ed attendendone il riscontro, mi raffermo. Napoli il dì 10. di Dicembre 1763. -- *Affezionatissimo suo Il Cavalier Vargas Macciucca*. Reg. Carulli. Al Governatore di Acerno.

33 Bened. PP. XIII. ecclesiasticæ disciplinæ conservandæ admodum sollicitus, peculiarem edidit constitutionem, quæ incipit. *Creditæ nobis*, qua districtè mandavit, ut in Cathedralibus, in quibus Seminarium adhuc erectum non fuit, istud quamprimum erigi, ac omnino institui curent locorum Ordinarii; ubi vero jam reperitur erectum,

[illegible]

ctum, sed congruis redditibus ad Alumnorum, Magistrorumque sustentationem necessariis instructum non est, Taxam super quibusvis beneficiis, juxta formam a Trident. Synodo præscriptam, conficiant. Verum quia hujus regni mores nullo pacto patiuntur, episcopali auctoritate quodcunque taxæ onus imponi super beneficiis jurispatronatus regii, feudalia, vel laicorum, nisi eam Rex indulserit speciatim, (prout novissime fuit a Rege Carolo concessa pro Seminario Iscano super omnibus illius Insulæ redditibus locorum piorum, & Confraternitatum, quam Regius Minister confecit ad rationem quinque in centum) merito hujus taxæ modum, Episcopo Hieracen. Ill. Eques Vargas Macciucca suis regiis literis significavit.

Illustriss. e Reverendiss. Sig.e Padrone osservandiss.

In vista della relazione di VS.Ill., ed in esecuzione di replicati ordini regali, così sopra una sua rappresentanza, come sopra più ricorsi del Dottor Carmine Capogreco, circa la contribuzione annua, che cotesto Seminario pretende da alcuni beneficj, i quali si posseggono dal Sacerdote D.Niccola Capogreco; mi occorre prevenirla; Che quando sia vero essere i beneficj accennati di padronato laicale, debbano essere esenti dalla detta contribuzione, nella intelligenza che quel capitolo del Concilio di Trento, col quale tale annua prestazione si prescrive, fu riparato nel Regno, appunto perchè non se n'eccettuano i beneficj di padronato regio, feudale, e laicale. *Napoli il dì 22. di Novembre* 1763. *Affez. Serv. obbligatiss. Il Cavalier Vargas Macciucca. Reg.Carulli. A Monsignore il Vescovo di Gerace.*

34 Extraordinarium monitorii ecclesiastici remedium, ab hujus regni moribus alienum, judicarunt, semper Ill. Delegati regalis jurisdictionis, quoties beneficio juris ordinario veritas aliunde haberi possit. Hujusmodi politiam suis regiis literis Vicario Rhegiensi significavit Ill.Marchio de Cavalcantibus, sequenti modo videlicet.

I monitorj per le rivele allora soltanto si possono rilasciare, quando si sieno praticate in giudizio tutte le diligenze per aversi le pruove giuridiche, e queste manchino affatto, sicchè sia d'uopo ricorrere al rimedio sussidiario di essi monitorj in supplimento dello pruove mancanti. A ricorso del Comune di S. Stefano, ricordo a V.S tal massima, affinchè a quella si uniformi, nè faccia in contrario novità nella causa fra esso Comune, e i PP. della Badia di S. Giovanni a Castagneto, enunciata nell' ingiunto memoriale: Napoli il dì 5. di Maggio 1763. *Affez. Servidore Il Marchese Cavalcanti.* Reg.Carulli. Al Vicario generale di Reggio.

35 Constitutionum regularium observantiam quotidie imperare solet iis, ad quos spectat, Ill. Delegatus regalis jurisdictionis. Novissime cum suum diem clausisset extremum P. Bonaventura a Guardavalle, unus ex Definitoribus Minorum Reformatorum Calabriæ ulterioris, definitorii Patribus subrogationi locum dare detrectantibus, statutorum Reformatorum observantiam suis literis regiis significavit Ill. Eques Vargas Macciucca, instante P. Benvenuto a Badolato, qui pluries Ministri Provincialis munera laudabiliter perfuncto, ei tanquam primo patri, theologo, & concionatori spectatissimo suæ provinciæ, subrogatio debebatur.

Signori e Padroni Osservandissimi.

Rimettendo alle Signorie Vostre un ricorso di Frate Benvenuto di Badolato, Exprovinciale della provincia riformata de' sette martiri di Calabria ultra, concernente la elezione del primo Diffinitore, che dovrà farsi a cagion della morte di Frate Bonaventura di Guardavalle, lor prevenni con mia lettera de' 4. di Ottobre di farne sentire la contenenza al Padre Provinciale, al Diffinitorio, ed a tutti que' Religiosi, a' quali fosse d' uopo, e d'insinuar loro, che nella divisata occorrenza si osservasse lealmente, senza veruna trasgressione, o alterazione, il prescritto delle Constituzioni dell' Ordine, da eseguirsi in tutto ciocchè non fosse contrario alle leggi del regno. A nuovo ricorso, che acchiudo, dello stesso Exprovinciale, faranno elleno sentire a' prefati Religiosi, che circa il doversi procedere alla surrogazione in luogo del Diffinitore defunto, si eseguan le accennate Constituzioni, così circa il dovere tal surrogazione precedere la solita Congregazion generale, come intorno alla persona, che le constituzioni destinano a tale uopo, ed in tale occorrenza. Napoli il dì 2. di Novembre 1765. *Affez. servid. obbligat. Il Cavalier Vargas Macciucca. Registr. Carulli. A' Signori della Regia Udienza di Catanzaro.*

36 Experientia compertum est, in electionibus Superiorum provincialium, proprii Ordinis statuta, parum, vel nihil observari; quo factum est, ut victores, victos, nullo justitiæ ordine servato, ipso jure suis muneribus privent, vel contra eos ea informata conscientia procedant, contra formam a sacris canonibus, & hujus regni legibus præscriptam, vel tandem (quod pejus est) alibi residere compellant, eo potissimum in loco, in quo domus *pœnitentiæ*, uti dicunt, sita est, quo inibi aeris intemperie, vel alio quovis modo citius pereant. Huic tanto malo, ex quo quamplurima dimanant incommoda, Ill. Delegati Regalis Jurisdictionis, suis realis literis, sapienter prospicere consueverunt, sequenti modo videlicet.

Signor mio.

M' rappresenta Frate Domenico Luponio Domenicano, dimorante in cotesta città, i maneggi, che si fanno, e le irregolarità, che si temono, nella ventura elezione del Provinciale in contravvenzione delle constituzioni dell'Ordine, con tutto il di più che distintamente V. S. ravviserà dall'ingiunto memoriale. La quale si servirà insinuare a tutti que' Religiosi, a' quali sia uopo, che nella prefata occorrenza della elezione del Provinciale, nella convocazione del capitolo, nel luogo da convocarsi, come eziandio nella elezione de' Superiori de' Conventi, ed in tutto altro si osservino le constituzioni dell'Ordine, giusta la lor forma e tenore, senza nulla innovarsi in contrario, avendosi specialmente presenti i luoghi dalle dette constituzioni estratti, che si leggono nello annesso documento; che non si dia esecuzione a brevi, bolle, lettere, rescritti, o quali che siano altre provvisioni vegnenti da fuori Regno, ed ingiugnenti atti di esterna operazione, se non siano prima muniti di regio placito secondo la polizia del Regno: e finalmente, che dovendosi contro del ricorrente procedere per giusta causa a formale gastigo, si proceda con formarne processo, e con citazione esprimente la causa, secondo il prescritto delle constituzioni dell'Ordine, de' sacri canoni, e delle leggi del Regno, e della mia lettera circolare del 1746.. Napoli il dì 2. di Aprile 1763. *Affezion. Servid. Il Marchese Fraggianni.* Reg.Carulli. Al regio Governatore di Monopoli.

Signor mio.

I Frati Carmelo Maria Callia, ed Eliseo Gaetani, il primo attual Priore, e'l secondo attuale Procuratore del Convento de' Carmelitani di cotesta città mi rappresentano, che il Provinciale pretende rimuovergli dalle dette rispetti-

ve loro cariche per via di fatto, o per indignazione conceputa a causa de' ricorsi contro di lui tenuti da essi Religiosi alla M. del Re, ed a Roma, come più distintamente VS. ravviserà dall' ingiunto memoriale. La quale insinuerà al detto Provinciale, non doversi nè impedire, nè punire in modo alcuno i Religiosi, che ricorrono nelle occorrenze alla M. del Principe, ed a' loro Superiori. E che in ogni caso dee esso Padre Provinciale aver presente il prescritto de' canoni, delle constituzioni dell' Ordine, e degli ordini della M. del Re Cattolico, specialmente ancora per li Carmelitani della Provincia di Bari, cioè: che i Religiosi non si debbono privare degli onori, e de' governi, che godono, per vie di fatto: ed avendosi giusto motivo per tal privazione, si proceda, intesi essi, e servato l'ordine dalle leggi prescritto, a quello che per giustizia convenga, secondo le Costituzioni della Religione, senza darsi luogo ad alcuna operazione violenta, e di fatto, in loro pregiudicio. Che se al detto Provinciale occorra cosa contra l' esposto, può egli rappresentarmela. *Napoli* il dì 11. di *Giugno* 1763. *Affez. Serv. Il Marchese Cavalcanti Regist. Carulli. Al Regio Governator di Tropea.*

Francesco Caramia mi rappresenta, che si pretenda da alcuni di far rimuovere dalla carica di attual Superiore del Convento di Martina Frate Raimondo Caramia Domenicano, fratello di esso ricorrente, per via di fatto, e senza causa veruna, e tutto che sia tal Religioso confessore, e direttore di Confraternite, probo ed esemplare. Sono io ben persuaso, che Vostra Paternità non debba indursi a privare alcun Religioso, che si ritrovi in attuale carica, e governo, con infamia di lui, e con procedimento violento, e di fatto. Tutta volta ne le rimetto il ricorso, perchè si contenti farsene carico, e riferirmi quello che su di esso le occorra. *Napoli* il dì 15. di *Luglio* 1763. *Affezion. Servid. Il Cavalier Vargas Macciucca. Regist. Carulli. Al Provinciale de' Domenicani di Puglia.*

Il P. Maestro D. Bartolommeo Greco Basiliano mi rappresenta, che si pretenda da' Padri superiori amuoverlo da cotesta Città, dove si ritrova, e mandarlo via in altro lontano paese, non ostante che la stagione avanzata non glielo permetta senza sconcio, e pericolo. Incarico perciò lei d' insinuare a' detti Padri superiori, che usino al Religioso ricorrente quella contemplazione e indulgenza, che in questi tempi i nostri Tribunali praticano, anche co' rei di gravi delitti. *Napoli* il dì 13. di *Agosto* 1763. *Affezio. suo. Il Marchese Cavalcanti. Registr. Carulli. Al Governatore di Rossano.*

Si ritrova informato il Re nostro Signore, che Frate Pasquale di Sant' Antimo Riformato per alcune contrarie informazioni, che alquanti Religiosi suoi emoli fecero al Padre Visitatore Fra Bonaventura da Spezzano, fu dal Visitatore medesimo rimosso dal Convento di S. Antimo, o destinato a quello di Lauro. Ha eziandio la M.S. avuto presente ciocchè in tale assunto gli ha esposto Paolo Fiume Fratello del detto Religioso Fra Pasquale. Ha S. M. risoluto, e comandatomi d' insinuare a Vostra Paternità, che subito ella dia al detto Fra Pasquale la ubbidienza per lo Convento di S. Antimo, e che non lo faccia colà molestare per l' accennata causa, nè amuoverlo da quello senza espressa intelligenza di S. M. Participandole tal sovrana determinazione, la prevengo di darle pronta e leale osservanza, e riscontrarmene. *Napoli* il dì 10. di *Maggio* 1763. *Affez. Serv. Il Marchese Cavalcanti. Regist. Carulli. Al Padre Provinciale de' Riformati della Provincia di Napoli.*

37 Rescripta Superiorum generalium, extra hoc regnum commorantium, quibus officia Regularibus conferuntur ex plenitudine potestatis, ut dicunt, vel pœna aliqua infertur, executioni demandari non patitur Tribunal Regalis Jurisdictionis, nisi prius fuerint regio placito munita.

Signori e Padroni Osservandiss.

Frate Agostino Jadanza Domenicano della Congregazione di S. Marco de' Cavoti mi rappresenta, che dal P. Vicario Generale si attenti eseguire ordini venuti dal P. Generale dimorante fuori Regno, che risguardano i concorsi, e le provviste delle letture, e pervertono l'antico buon sistema, senza che tali ordini siano muniti di regio placito, secondo che le Signorie Vostre ravviseranno dall' ingiunto memoriale. Le quali si serviranno insinuare al detto P. Vicario Generale, ed a tutti que' Religiosi a' quali occorra, che non facciano uso, nè diano esecuzione a ordini, che vengano da paesi esteri, se non siano corroborati da regio permesso, secondo la polizia del Regno. *Napoli* il dì 14. di *Giugno* 1763. *Affezionatiss. Serv. Il Marchese Cavalcanti. Regist. Carulli. Alla Udienza di Montefosco.*

38 Dum Barcinonæ regnaret Carolus VI. alienigenas a beneficiis hujus regni omnino exclusit, & sequestrari mandavit fructus beneficiorum exteris interea collatorum; quod iterum firmavit die 6. Augusti anno 1713. post imperialem coronam acceptam. In concordatis anni 1741. cautum fuit, ut quævis beneficia solis regnicolis conferantur. Pro Regularibus quamquam nil fuerit expresse conventum; nihilominus ad illorum observantiam per Tribunal regalis jurisdictionis quotidie adiguntur inviti; æquum enim non est, ut officia Provincialis, Guardiani, Prioris, Correctoris &c. exteris conferantur, civibus exclusis.

Signori e Padroni Osservandissimi.

I Frati Conventuali di Molfetta mi rappresentano, essere stato destinato Superiore e Guardiano in quel Convento Frate Tommaso Tomini estero del Regno, e nativo di Corfù. Ne rimisi alle Signorie Vostre il ricorso con mia lettera de' 28. del passato Agosto, perchè ne prendessero stragiudicialmente le debite dilucidazioni, e me ne facessero relazione, intesi il Padre Provinciale, il detto Frate Tommaso, e tutti que' Religiosi, che lor paresse doversi sentire: con prevenirgli intanto per loro intelligenza, e regola, che le grazie accordate al Regno di non doversi i beneficj, le dignità, e le cariche ecclesiastiche conferire, se non a' nazionali, comprende eziandio le cariche, le dignità, e le prelature de' Regolari. Hanno le Signorie Vostre verificato l'esposto, come ritraggo da lor relazione de' 6. di Novembre. Intanto il Re nostro Signore, rimettendomi un ricorso umiliato alla M. S. in nome de' Conventuali di Molfetta, i quali sollecitano la esclusione da quella Guardiania del detto Frate Tommaso Tomini di Corfù, mi comanda che io dia le provvidenze dovute, e consecutive alle regali determinazioni in questa materia. Adempiendo perciò il sovrano comando, prevengo le Signorie Vostre, di fare intendere al detto Padre Tomini, al Padre Provinciale, ed a tutti que' Religiosi, a' quali occorra, che si uniformino alla detta insinuazion mia, ed a' sovrani ordini di S. M., escludenti gli esteri dalla superiorità, e dalla prelature della Religione di questo Regno, reputandosi in

tal

nel classe il Padre Tomini, per esser nato in Corfù, per non esser figliuolo di padre nazionale, e per non essere stato nelle forme legittime naturalizzato. Dell' adempimento della quale insinuazione attendo riscontro: e mi raffermo. Napoli il dì 18. di Febbrajo 1763. *Affezion. Servid. obbligatiss. Il Marchese Fraggianni. Reg. Carulli. A' Signori della Regia Udienza di Trani.*

39 Quamvis Episcopus ordinariam habeat potestatem ferendi censuras, easque in suarum constitutionum transgressores decernendi; non tamen expedit, ut hunc suæ potestatis gladium exerat, nisi ad coercenda graviora crimina, & materia præcepti, sive ratione sui, sive ratione circumstantiarum talis, & tanta sit, ut hanc pœnam exposcat. Etenim si omnium doctorum consensu, grave, & enorme crimen requiritur ad irrogandam censuram *comminatoriam*, seu *ferendæ sententiæ*; multo sane gravius, & execrabilius oportet esse delictum, ob quod infligatur censura latæ sententiæ, qua nimirum homo, per solam legis transgressionem, nulla prævia monitione, ejusdem legis ministerio statim perstringitur. Ad rem facit Godscalcus Rosemundus, Theologus Lovaniensis *in suo confessionali* c. 20. inquiens: *Valde inconsultum, & periculosum est, quod Episcopi in suis statutis, ceteri quoque Judices, tam faciles sint in multiplicandis censuras: unde expediens esset, ut omnes constitutiones, sententiæ excommunicationis latæ sententiæ, in jure, vel statutis contentæ, quarum usus nullus est, aut plus obest, quam prodest, expressa revocatione cessarentur in Provinciis, & Diœcesibus. Expediens etiam esset, ut nulla excommunicationis sententia ferretur de facto a Judice, neque pro præsenti, neque pro futuro, nisi pro manifesta contumacia, qua quis ostendit, se non paratum audire Ecclesiam.* Sapientissimus summus Pontifex Bened. XIV., dum Sacræ Congregationis Concilii Secretarii munere fungeretur, Episcopis semper auctor fuit, ut parce, & magna cum circumspectione censuras infligerent, præsertim latæ sententiæ; sæpe etiam eos hortatus fuit, ut a suis constitutionibus synodalibus censuras delerent, quibus earundem transgressores ipso facto innodabantur. Ex hucusque dictis liquido constat, quam cautelam, & prudentiam adhibere debeant Episcopi in decernendis censuris latæ sententiæ, ne secus sua decreta reformare, aut etiam prorsus delere cogantur, per Tribunal Regalis jurisdictionis, prout re vera hujusmodi reformationem, moderationemque novissime significavit Episcopo Venosæ.

Illustriss. e Reverendiss. Sig. e Padrone osservandiss.

I Deputati alle liti di cotesta Città mi rappresentano, che cotesta Curia con istrana novità, ed esorbitanza, ed a cagion delle vertenti controversie, pubblicato abbia, e tenga affisso un'editto, che divieta a tutti indistintamente l' accesso al Monistero delle Religiose, che costì sono, sotto pena di scomunica *latæ sententiæ*. Insinuo perciò a VS. Ill., quando l'esposto sia vero, servirsi di riformare e moderare l'accennato editto, così per riguardo a' parenti in primo, e secondo grado, a' quali è da permettersi la discreta allocuzione con le Religiose lor congiunte, come per rispetto alla scomunica *latæ sententiæ*, sostituendovi quella *ferendæ sententiæ*, come più a proposito nel presente caso, e più conforme a' canoni, ed allo spirito, e alla disciplina della Chiesa. Ed attendendone il riscontro, mi raffermo. *Napoli il dì 2. di Maggio 1763. Affez. Serv. obblig. Il Marchese Cavalcanti. Regist. Carulli. A Monsignore il Vescovo di Venosa.*

40 Ut majori cum diligentia officii sibi commissi partes vigilantius adimpleant Episcopi, Vicarios foraneos per diœcesim deputare solent; quorum præcipua officia, ut legitur in *Synodo Mediolanensi* 1. *tit. de Vicar. foran.* sunt: congregare semel in mense presbyteros Regionis, ut conferant inter se super difficultatibus parochiarum, & curis animarum: de vita, & moribus clericorum inquirere, & an eorum incuria divinus cultus aliquid detrimenti patiatur: Episcopo fideliter referre, an Parochi libros parochiales bene custodiant, decreta sanctæ visitationis observent, plebem per se in catholica fide incessanter instruant, & sacramentis reficiant, infirmos visitent, & moribundis assistant, quotidianas pro populo ad Deum preces, & orationes effundant, laudabili vitæ, ac conversationis exemplo, virtutis, & morum disciplina, omnibus præluceant, viamque salutis præmonstrent, singulis saltem dominicis, festisque diebus, inter missæ parochialis solemnia, populo sibi commisso divinam legem annuncient, & siquæ sint cetera. Ex hac officiorum incompatibilitate factum est, ut Ill. Delegatus Regalis jurisdictionis, ad continendos in officio suo parochos, non patiatur, eos uno eodemque tempore Vicarii foranei vices adimplere.

Signori e Pad. Oss.

Il Sacerdote D. Antonio Cognazin, e D. Pasquale Urso di Casarano mi rappresentano, che la Curia di Nardò nelle occorrenze divisate nell' ingiunto ricorso proceduto abbia contra le forma prescritta da' sacri canoni, e dalle leggi del Regno per informata coscienza; che in essa Curia varj disordini vi siano, sì per altro, come perchè il Vicario è nipote del Vescovo; che varj editti abbia dato fuori, lesivi della regal giurisdizione; e che il Vicario foraneo di Casarano sia lo stesso che il Parroco, con tutto il di più che nel detto memoriale si contiene. Sopra di cui, ratificato che sarà da' ricorrenti, prenderanno le Signorie Vostre stragiudiciale informo, e me ne faranno relazione, cerziorando essa Curia della contenenza di tal ricorso, e facendosi carico di quello che le occorra, con rimettermi gli editti accennati. E nel tempo medesimo insinueranno ad essa Curia, che dia la convenienta provvidenza su la incompatibilità delle due cariche di Vicario foraneo, e di Parroco in una stessa persona, e causa degl' inconvenienti, che ne possono accadere. *Napoli il dì 1. di Ottobre 1763. Affezion. Serv. obbligatiss. Il Cavalier Vargas Maccinca. Registr. Carulli. A' Signori della Udienza di Lecce.*

41 Celebrescit in dies hæc controversia, num intra presbyteriorum & altarium septa, dum missæ ibi celebrantur, aliave divina officia persolvuntur, laicis cujuscumque conditionis, & sexus permissum sit ibidem aut stare, aut scamna, vel genuflexoria habere? & quatenus negativa, an foro laico, vel ecclesiastico hujusmodi cognitio competat? Bened. PP. XIII. in sua Synodo provinciali Romana, sub interdicti pœna ipso facto incurrenda, & Romano Pontifici reservata, mandavit, ut *si quæ sint pro laicis intra sacra loca prædicta sedes, scamna, & genuflexoria, illinc auferantur, & removeantur omnino.* Cujusmodi decretum Præses Argentius, & Consiliarius Crivellius cl. m., censuerunt fore executioni demandandum in hoc regno cum sequenti limitatione.

Antica e santa è cotal proibizione, la qual trasse la sua origine ne' primi secoli della Chiesa. Assai memorando è l' esempio dell' ammonizione fatta da S. Ambrogio all' Imperador Teodosio in Milano, e della ubbidienza prestata dall' Imperadore, che raccontano Teodoreto, e Niceforo. Ma il rigor della

pristina disciplina sia rilasciata ne' tempi di appresso non solo ne' Re, e Principi, che non riconoscono Superiore, ma anco nella Repubblica di Lucca, e Genova, e supremi Governatori, com' è quello di Milano. In modo che in questo per quel che tocca a simili persone illustri attendersi la consuetudine, lasciarono scritto comunemente i Dottori, l' opinione de' quali è stata confermata con la giudicatura de' sacri tribunali. E tal consuetudine esserci anche in Napoli, dove gli Eletti della Città nella Chiesa di S. Paolo, S. Teresa, ed altri Santi Padroni da tempo antichissima seggono nel presbiterio, com' è noto; ne fa piena e fedel testimonianza Giulio Capone, il qual pruova che tal consuetudine non è irragionevole, anzi sia degno di favore, siccome quella, con cui si allettano i laici alla divozione, ed a fondare i Padronati, e le cappellanie. E che non possa oppugnarsi, particolarmente ove sia immemorabile, ne abbia resistenza del Cerimoniale Romano, il quale con più decreti della S. Congregazione si è dichiarato aver tolti gli abusi, non già le consuetudini di tempo eccedente la memoria degli uomini. Così ancorche i laici siano totalmente esclusi dall' entrare nel Coro delle Chiese Cattedrali, e non possano sedere fra i Canonici nel tempo della recitazione de' divini ufizj. ad ogni modo tal proibizione non estendersi alle persone illustri, ai Titolati, ai Magnati, a i Consiglieri del Re Cattolico, a i Cavalieri dell' Ordine militare, fu dichiarata dal Concilio Toletano nell' anno 1556., del quale dopo Cenedo fu ricordevole Lagunez. E così si è pronunciato con molte decisioni della S. Congregazione.

Quoad alteram controversiæ partem, regalis jurisdictionis Tribunal non patitur, ut forum ecclesiasticum de hujus honorifici juris competentia dignoscat, sed duntaxat laicus Magistratus.

Ill. e Reverendiss. Sign. e Pad. Oss.

D. Gio: Cistiliano della Terra di S. Niccola dell' Alto mi rappresenta, che si ritrova egli nel possesso di tenere un banco proprio nella chiesa matrice di essa terra, anche mercè del padronato della cappella di S. Trifone; e si duole, che V. S. Illustrissima voglia in ciò dargli molestia, e turbarnelo. Ne le rimetto il ricorso, e le ricordo, che i giudizj possessorj, e specialmente delle controversie riguardanti alcuna preminenza e prerogativa goduta da' laici nelle chiese, appartengono alla cognizione del magistrato laico, nè quella si è permessa mai alle curie ecclesiastiche. In tale intelligenza, quando l' esposto sia vero, le insinuo di non procedere ad atto alcuno nella detta vertenza, e di rivocare gli atti forse fatti, e i passi dati. Bene intesa, che occorrendolo intorno a ciò cosa veruna, me la rappresenti: poichè da me non si mancherà di dare la conveniente providenza di giustizia, perchè l' onor dovuto a' sacri tempj, e 'l culto divino non ricevano impedimento, e detrimento, qualora le pretensioni de' laici non si trovino appoggiate a ragione e a giustizia. Ed attendendone il riscontro, mi raffermo. *Napoli il dì 9. di Luglio 1763. Affez. Serv. Obbl. Il Cavalier Vargas Macciucca. Registr. Carulli. A Monsignore il Vescovo di Umbriatico.*

42 Eò devenit hac nostra ætate quorundam adolescentium insolens audacia, ut libidine victi, eas sibi statuant copulare uxores, quibuscum conversari, vel alloqui sine decoris, ac honestatis discrimine non liceret. Inde odia inter consanguineos, ac dissidia perpetua inter ipsos conjuges concupiscentiæ ardore extincto, jam pudore correptos, quotidianæ vitæ, violationes innumeræ, inde familiarum nobilium depressio, in filiis instituendis perniciosa socordia. Optime ad rem nostram Fagnanus in *cap. tua num. 23. de despons. ibi. Constat ea conjugia adeo esse sacris canonibus invisa, & exosa, ut appellentur adulteria, fornicationes, & stupra; unde cum tam Ecclesia, quam civilis politia tantopere ab illis abhorreant, non videtur annuendum, ut filia inire possit matrimonium, cui pater expresse, & ex legitima causa contradicit.* Plerumque, in hujusmodi contrahendis matrimoniis, dispensationem super denunciationibus, ac literas testimoniales de sua libertate, petulanter quærere ab Ecclesiis non erubescunt. Huic tanto malo, quod tantopere communi bono, & Reipublicæ tranquillitati adversatur, quomodo occurrendum sit, sequens litera regia ostendet.

Mi rappresenta il Capitan D. Biagio di Cesare, che un suo figliuolo, giovanetto inesperto, sedotto da una donna vile, voglia contrarre matrimonio con costei, trascurando il consenso, e l' autorità paterna, onde esso ricorrente è comparso in S. C., ed ha ottenuto proibizione ad essi di contrarre, come più distintamente V. S. ravviserà dall' ingiunto memoriale, e dall' annesso documento. Soggiungendomi, che, ciò non ostante, sia il detto giovane comparso in cotesta Curia, sollecitando la spedizione dello stato libero; la prevengo, che, tacendosi carico dell' esposto, ed avendo presente la dipendenza, che da' figliuoli si dee all' autorità del padre in cosa di tanta importanza, e la pendenza della causa in S. C., si contenti provvedere, che non si rilasci l' attestazione dello stato libero, se non veduto l' esito della detta causa vertente nel prefato tribunale. *Napoli il dì 1. di Agosto 1763. Affezion. Servid. Il Cavalier Vargas Macciucca. Registrat. Carulli. Al Vicario della Cava.*

43 Quantum ab hujus regni moribus ac legibus abhorreat forma procedendi ex *informata conscientia*, in curiis Ecclesiasticis usitata, satis superque constat ex novissima epistola encyclica Ill. March. Fraggiannii ad locorum Ordinarios, pro executione regii rescripti, data sub die 20. mensis septembris an. 1761., qua imperatum est, ut nonnisi communis, & ordinaria in omnibus causis adhiberetur. Rex noster Ferdinandus tribus rescriptis ad eundem Ill. Marchionem datis sub die 29. Novembris an. 1760., 2. Maji, & & 5. Junii 1761. jussit, aboleri omnino decretum ex *informata conscientia* prolatum a P. Elia Giuffredi Carmelitarum Visitatore, & Commissario Generali, quo ab officio Prioris abdicandos removendosque tentavit Priores Carmelitas Andriæ, Martinæ, Benadusii, Caruigni, Licii, & Ostuni. Ad hujus legis observantiam locorum Ordinarii quotidie adiguntur inviti per Tribunal regalis jurisdictionis, quoties, privatis suis affectibus indulgentes, procedendi formam in regiis tribunalibus usitatam, sequi recusent.

Ill. e Rev. Sig., e Pad. Osserv.

In nome del Comune d' Isca mi si rappresenta, che V. S. Ill. proceda nelle occorrenze contra quegli ecclesiastici, e gli sospenda *a divinis*, senza processo, e senza verun' ordine, e modo, ma solo per informata coscienza. Ne lo rimetto il ricorso, e la prevengo, che essendo la sospensione una pena, dee esser preceduta da processo, e da condanna secondo il prescritto de' sacri Canoni, e delle *Leggi del Regno*, alla cui osservanza le insinuo di doversi uniformare. Occorrendole alcuna cosa contraria all' esposto, si contenti riferirmela. *Napoli il dì 25. di Giugno 1763. Affezion. Serv. Obblig. Il Marchese Cavalcanti. Registrat. Carulli. A Monsignore il Vescovo di Squillace.*

44 Nil est antiquius in Ecclesia, lege Clericis in-

interdicente omnem secularem curam, & quæstuosam negotiationem, quo liberius possint orationi vacare, & ad ecclesiastica, quibus addicti sunt, ministeria incumbere; quinimmo Theophilus Raynaudus in discept. de Religioso negotiatore, eam prohibitionem a jure divino promanasse, contendit. Septimus inter canones, dictos Apostolicos, sic se habet ex versione Dionysii exigui: *Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, nequaquam seculares curas adsumat, sin aliter, dejiciatur.* S. Cyprianus epist. 55. testatur, suo ævo Clericos ab omni commercio civili fuisse avocatos: cujus quidem disciplinæ adeo tenax fuit, ut, cum audierit, a Geminio Victore, quendam Geminium Faustinum Presbyterum fuisse testamento suo tutorem nominatum, in eadem epistola ad Clerum, & plebem data, jussit, ut contra Victorem sententia exequeretur canonis Africani, quæ erat, ne pro dormitione ejus fieret oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Ecclesia: *Neque enim*, ait, *apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes, & Ministros voluit avocare.* D. Hieronymus epist. 52. ad Nepotianum num. 5. explicans illa verba Apostoli: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus*, ait: *Negotiatorem Clericum, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge.* Hujus ecclesiasticæ disciplinæ conservandæ studiosissimi semper fuerunt Illustr. Delegati Regalis Jurisdictionis, Clericos suis regiis literis compescentes, ne quæstuosam mercaturam exerceant, neve secularibus negotiis se immisceant.

Signori e Padroni Osservandis.

Dalla relazione delle Signorie vostre, in adempimento d'incumbenza lor datane da questa Delegazione, sopra un ricorso dell'Illustre Duca di Baranello, scorgo gli eccessi del Sacerdote D. Carlo Santoro di Foscaldo, dimorante in Santo Lucido, nella scandalosa ingerenza ne' pubblici affari, ed in negozj secolareschi, e mercantili, che si rilevano dallo dilucidazioni prese da cotesto Tribunale stragiudicialmente. Si serviranno elleno comunicare all' Ordinario i lumi predetti, e nel tempo istesso faranno passare in mano di esso Ordinario l'ingiunto ricorso dello stesso Duca; e gl' insinueranno, che, precedente giudiziaria informazione, proceda a quel che conviene di giustizia, secondo le norme delle leggi, e de' canoni, contra il prefato Sacerdote per lo condegno di lui gastigo, con dare eziandio la opportuna providenza su la inchiesta di doversi egli allontanare da Santo Lucido, per lo accertamento della giudiciale informazione da prendersi: e di tutto esso Prelato si contenti darmi riscontro fra'l termine di mesi due, per non essere obbligato, in caso d'inosservanza di questa mia insinuazione, far rappresentanza contro del Sacerdote predetto alla M. del Re. Napoli il dì 16. di Aprile 1763. *Affezion. Servid. obbligatiss. Il Marchese Cavalcanti.* Registrat. Carulli. A' Signori della Regia Udienza di Cosenza.

45 Pauca de subsidio caritativo; etenim de eo varias edidit resolutiones S. C. C. Hujus regni moribus receptum est, ut ab eo beneficia regii patronatus eximantur.

Illustrissimo e Reverendissimo Signore e Padrone Osservandissimo.

Mi rappresenta il Sacerdote D. Giuseppe Brancia, che, possedendo egli un beneficio di regio padronato pretende cotesta Curia sottoporlo a contribuzione di sussidio caritativo, quando simil sorta di beneficj è esente da tali pesi. Ne rimetto a VS. Ill. il ricorso, affinchè rimandandomelo, si serva riferirmi quelche sull'esposto le occorra, per poterle comunicare in risposta i miei sentimenti. Intanto si contenterà ordinare ad essa sua Curia, che in pregiudicio del detto beneficio di regio padronato niente innovi. Napoli il dì 30. di Aprile 1765. *Affez. Servid. obbligatiss. Il Cav. Vargas Macciucca.* Registr. Carulli. *A Monsignore il Vescovo di Catanzaro.*

46. Nemo est, qui solius rationis naturalis lumine non intelligat, gravissimam populo offensionem præbere Clericos, Sacerdotes, & Parochos, si cum bacchanalia, & personarum usus concessa sunt, personati per urbem incedant, saltationibus indulgeant, vel in ea loca se conferant, ubi choreæ instituuntur. Enimvero, sive antiquas, sive recentiores post Tridentinum coactas Synodos percurramus, omnes vehementer clericis succensuisse comperimus, ab hisce fœdis oblectamentis sese non continentibus. Synodus Laodicena circa an. 272. celebrata cap. 54. relato de consecrat. dist. 5. cap. 37. *Non oportet*, ait, *Ministros altaris, vel quoslibet clericos spectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut scenis exhibentur, interesse; sed antequam thymelici ingrediantur, surgere eos de convivio, & abire.* Has sanctissimas leges renovarunt Synodus Venetica anni 465., Agathensis anni 506., & S. Carolus Borromæus in sua Synodo provinciali 1. par. 2. ita decernens. *Clerici personati non incedent, choreas privatas, aut publicas non agent, nec spectabunt... Fabulis, comœdiis, & hastiludiis, aliisque profanis, & inanibus spectaculis non intererunt, ne aures, & oculi sacris officiis addicti, ludicris, & impuris actionibus, sermonibusque distracti, polluantur.* S. Caroli vestigia sequutus fuit S. Franciscus Salesius, qui in suis synodalibus constitutionibus par. 3. tit. 4. ipso facto a divinis suspensos voluit Sacerdotes eo sceleris devenientes, ut choreas nedum spectare, sed & ducere auderent. Quamvis enim nulla insit choreis turpitudo, si illas inspiciamus tanquam facultatem aliquam, ob quam certa lege, & veluti ad numerum pedes moveantur: illud quoque concedatur, virtutem aliquando cum choreis implicitam contineri, quemadmodum cum Maria soror Aronis reliquas mulieres excitavit, ut secum una cantibus, choreisque indulgerent: *quibus præcinebat dicens: cantemus domino: gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare*: non hujus tamen generis, ac naturæ saltationes nunc instituuntur, ob aliam causam rationemque fiunt; & ut uno complectar verbo, pudor, & castimonia in aperto discrimine versantur; *nec tam ibi delectatio præsens est, quam speratæ delectationis auspicium, & veneris præludium*, prout scriptum reliquit Franciscus Petrarcha *dialogo 24. de choreis.*

Ill. Marchio Fraggiannius, procul dubio immortalis memoriæ vir, cum rescivisset, quosdam Rheatinæ diœcesis Clericos, non sine illius populi admiratione, & scandalo, eo insaniæ pervenisse, ut hujus ethnicæ superstitionis reliquiis, quas Accolæ Ponti, aliæque gentes in Bacchi honorem instituere solebant, operam navare non erubescerent, ne sacrorum canonum observantia sibi a Rege demandata, hac in re aliquid detrimenti pateretur, ad illius Urbis Episcopum rescripsit, ut juxta hujus regni leges, clericos illos, gravioribus pœnis percellat, ne inposterum personati incedant, choreis incumbant, vel earum actores sint.

Ill. e Rev. Sig. e Pad. Oss.

Dalla lettera di V. S. Illustrissima del dì primo di questo mese, e dall'annessa memoria, da me

me non ricevuta prima di ora, intendo gli scandali, e le abbominazioni, che si praticano da' parrochi, e dagli altri ecclesiastici di alcuni luoghi di cotesta sua diocesi posti in regno, a avere un di essi preso il titolo di Signor del Carnovale, e di Principe de' Geniali, fattoli portare in sedio per le pubbliche strade con seguito di molti preti, e, quello che più è, di alquanti parrochi, chi sonando, e chi trescando, anche in veste di donna; avere aperta scuola di ballo per tutto l'anno, e per tutto l'anno fin nella chiesa, e in faccia al santuario medesimo farne pompa, e dargliss per tal cagione dal curato, che si dichiara suo cappellano, e da altro sacerdote, suo maestro di cirimonie, premiuenze ed onori, a strato, e cuscini. Strane cose, e molto lontane dal vero possono parer queste a chi non sappia la cecità e la ignoranza de' piccioli paesi delle provincie, in cui si sostengono tuttavia le costumanze introdotte ne' tempi barbari, e che non abbia letto nella storia ecclesiastica i detestabili riti, i quali si praticavano nelle feste, dette de' folli, degli asini, degl'innocenti, delle calende, somiglianti a saturnali de' gentili, e celebrate ne' più solenni giorni consecrati ad onorare i misteri del cristianesimo: quando, in mezzo a' sacri templi, i preti rompevano in grida indecenti, in danze buffonesche, ed in canzoni imparate ne' bagordi, e ne' postriboli: ed a questo misto di follie, e di empiezze presedeva un degl' infimi cherici da vescovo, o arcivescovo degli stolti, vestito di ornamenti pontificali, assistito dagli altri ecclesiastici, che mascherati, quale in una, quale in altra foggia, prendendo talvolta la divisa di principi, e di duchi, cantavano osceni versi nel coro, mangiavano su i sacri altari, e si portavano ad altre indecenze da non essere rammemorate. Siccome io dunque non mi maraviglio già, ma sol compiango la miseria di tali paesi, lordi ancora e macchiati della immondezza di que' tempi infelici; così lodo ed approvo la sua sollecita paterna cura, di cui mi dà contezza, nel divietare agli ecclesiastici di sua diocesi sì fatte sconcezze ed abusi, e richiamargli a quella disciplina, che alla santità del loro stato conviene. Sa ben' ella quanto sia malagevole e duro ad uomini, accecati da lungo errore, sedotti dal piacere, ed accostumati alla sfrenatezza e alla licenza, rimanersi dalle pessime usanze, e conoscere il lor fallo, e condannarlo, e correggerlo. A tale uopo, innanzi a tutt'altro, è di mestiere alla sua carità fare uso di opportune esortazioni ed ammonizioni: le quali se anche reiterate nulla giovino, potrà valersi contra gli ecclesiastici inobbedienti e pertinaci della facoltà accordatale da' sacri canoni, serbato nondimeno l'ordine giudiciario, da' canoni stessi, e dalle leggi del regno prescritto. A me giova sperare, che, seguendo ella le norme de' Concilj, de' Papi, e de' Vescovi, a' quali riuscì, con la lor vigilanza, distruggere i mentovati disordini, che in varj luoghi si erano sparsi sì della chiesa latina, come della greca, e vi regnavano da più secoli; debba il suo santo desiderio conseguire il voluto effetto; e mercè della grazia divina, che alle sue parole, e zelo, si degnerà aggiugnere quello interiore spirito, che rinnova gli animi, e cangia i cuori, conosceranno essi preti la reità delle accennate loro dissolutezze, sicchè abborrendole ed esecrandole; e dandovi con la riforma de' costumi decente compenso; saranno al popolo per lo innanzi di edificazione e di esempio, come finora ad ora sono stati di seduzione e di rovina. Di V. S. Illustrissima e Reverendissima Napoli il dì 19. di Marzo 1757. *Affez. serv. obblig. Il Marchese Praggiani.* Registrat. Carulli. A Monsignore il Vescovo di Rieti.

47 Causa recusationis proposita, si Judex eam vel non sufficientem agnoscat, vel factum, quod pro causa suspicionis & recusationis allegatur, falsum dicat; ne in propria causa Judex constitui videatur, non posse ipsum de causa recusationis cognoscere, sed subsistere debere, & in causa ulterius non procedere, pro comperto est. Ex dispositione Concilii Lateranensis sub Innoc. III. cap. 61. *de appellat.* eligi debent Arbitri, qui de causa suspicionis sive recusationis cognoscant. *Vult autem Concilium, ut ipse (recusans) cum adversario, vel (si forte adversarium non habeat) cum Judice arbitros communiter eligat: aut si communiter convenire non possint, absque malitia ipse unum, & ille alium eligat, qui de suspicionis causa cognoscant: & si nequiverint in unam concordare sententiam, advocent tertium: ut quod duo ex ipsis decreverint, robur obtineat firmitatis.* Huic juri canonico consonat hodierna praxis Tribunalis regalis jurisdictionis, quod hujusmodi electionem suis regiis literis, iis, ad quos spectat, imperare solet.

Mi comanda il Re N. S. con regal biglietto de' 25 del passato mese di Marzo, che io dia la conveniente provvidenza sopra un ricorso de' Sacerdoti D. Michele di Salvio, e D. Sebastiano di Angelantonio per la causa, che tengono con cotesta Curia arcivescovile, e che, occorrendo ordini superiori, lo faccia presente alla M. S. Espongono nel detto ricorso, che non ostante l'essersi da questa Delegazione più volte insinuato alla Curia medesima, che essendosi allegati, o allegandosi formalmente i capi di sospizione contro di essa, dar dovesse la provvidenza per la elezione degli arbitri, affin di discutersi i capi suddetti; essa Curia vada tergiversando la debita osservanza di tale insinuazione; ed abbia proceduto oltre anche contra il tenore della insinuazione medesima, con tutto il di più che distintamente VS. ravviserà dalla ingiunta copia di memoriale. Sopra di cui si contenterà riferirmi quel che le occorra, senza intanto procedere ad atto alcuno contrario a ciocchè le è stato con antecedente lettera di questa Delegazione insinuato. Napoli il dì 13. di Aprile 1765. *Affezion. servid. obbligatiss. Il Cavalier Vargas Macciucca.* Registr. Carulli. Al Vicario di Manfredonia.

48 Cuncti juris neapolitani historiæ scriptores, & regalistæ consentiunt, regios magistratus publicationi bullae, vulgo dictæ *in cœna domini*, semper obstitisse, & Principis interesse facultatem quæstuandi concedere. Exinde sequitur, Episcopis non licere illam in suis diœcesibus publicare, nec ea, quæ Principia regalia respiciunt, quovis prætextu, usurpare.

Illustrissimo e Reverendissimo Signore e Padrone osservandissimo.

Dovendo ben sapere VS. Illustrissima, quanti, e quali siano stati i forti risentimenti presi da' Sovrani, e da' loro rappresentanti in questo Regno a cagione della bolla, che si dice *in Cœna Domini*; non m' induco a credere dalla sua prudenza ciocchè mi si rappresenta in nome di cotesti Cittadini, che voglia mettersi in simil cimento, con farla pubblicare in cotesta sua Cattedrale: onde mi auguro, che in risposta saprà bene sgravarsi da ciò, che se le imputa. Dicono inoltre, che cotesta sua Curia s' arroghi la facoltà di concedere la licenza di andare questuando in nome de' luoghi pii, quando la concessione di tal permesso appartiene alla Maestà del Re. Ne
rimet-

rimetto a VS. Illustrissima il ricorso; e son sicuro, che, usando del suo illuminato zelo, farà sì, che tai ricorsi più da me non capitino, per non mettermi in circostanze da doverne passare la notizia alla M.S. Dell' adempimento di tal mia insinuazione attendendo riscontro, mi raffermo. Napoli il dì 29. Giugno 1765. *Affez. servid. obligat. Il Cavalier Vargas Macciucca. Registr. Carulli. A Monsignore il Vescovo di Molfetta.*

49. Quam gravia, & nullo pacto ferenda, ea matrimoniis, vulgo conscientiæ nuncupatis, mala oriantur, satis superque conjicere quis poterit, si mentis aciem ad exitiosos illorum effectus convertat. Quantam vero curam, quosque labores super hoc negotio impenderit sapientissimus Pontifex M. Bened. XIV., ea sequenti sua constitutione, hoc in regno probata, facili conjectura perspicitur. Quamobrem hanc publicæ salutis curam, cum summa pietate conjunctam, tanquam aliquid ei proprium & singulare, admirabitur quidem posteritas, & summis laudibus celebrabit.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

SAtis vobis compertum esse non dubitamus, Venerabiles Fratres, eam semper fuisse piæ Matris Ecclesiæ vigilem curam, ut Sacramentum matrimonii, magnum ab Apostolo nuncupatum, publice, & palam a fidelibus celebretur. Quod quidem ut diligentius, quam antea factum fuerat, inposterum observaretur, Sancta Tridentina Synodus, Lateranensis Concilii sub Innocentio III. celebrati vestigiis inhærendo, præcepit, ut inposterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publice denuntietur; deindeque nullo legitimo concurrente impedimento, ad illius celebrationem in facie Ecclesiæ coram Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus præsentibus rite procedatur. Voluit etiam eadem Sancta Synodus, apud Parochum diligenter librum custodiri, in quo conjugum, & testium nomina, diesque, & locus matrimonii describantur.

Providæ tamen hujusmodi leges, tanta auctoritate saluberrime institutæ, prava horum temporum conditione prolabi visæ sunt, & enerves propemodum reddi, ob matrimonia usu nimis recepta, quæ occulte adeo celebrantur, ut illorum notitia quantum fieri potest, obliteretur, & in tenebris ignorantiæ perpetuo jaceat consepulta. In more etenim positum est, illa celebrari nullis præviis factis denuntiationibus coram solo Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia, adhibita præsentia tantum duorum testium apposite a contrahentibus advocatorum, quorum fides nemini illorum est suspecta; remque peragi sæpe extra Ecclesiam, quandoque etiam intra illam, januis tamen occlusis, vel eo temporis momento, quo semota alterius cujusvis præsentia, scientia initi matrimonii, præter Parochi, contrahentium, testiumque personas, alios penitus effugiat.

Quantum a Sacramenti dignitate, & ab ecclesiasticarum legum præscripto occulta hæc matrimonia, conscientiæ vulgo nuncupata, ut plurimum abhorreant, satis superque conjicere quis poterit, qui mentis aciem ad exitiosos illorum effectus convertat. Hinc gravia ortum habent peccata, præsertim vero eorum, qui divini judicii interminatione posthabita, priore uxore, cum qua clam contraxerunt, relicta, cum alia spe futuri matrimonii decepta, & in turpem secum vivendi licentiam abducta, palam contrahere promittunt. Quorumdam vero mentem ita pravæ cupiditates excæcant, ut novum contrahere secretum matrimonium audeant, post alterum secreto itidem contractum, & nondum prioris conjugis morte solutum, seseque magno scelere polygamos reddant. Alii etiam eo impudentiæ devenere, ut in hujus magni Sacramenti contemptum, post primas secreto initas, alteras aut publice, aut privatim nuptias contrahendo, sese audacius polygamia pariter innodare non perhorrescant. Age vero quam gravia, quam multo pacto ferenda ex his matrimoniis mala oriantur. Si enim ad quamcumque matrimonii suspicionem submovendam, virum seorsim a muliere vivere contingat, sublata est illico individua vitæ consuetudo, & contemptum est verbum Domini: Adhærebit homo uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sin hæc vitæ consuetudo servetur, nemo est, qui illam criminis non arguat, & utpote detestabilem, in scandali materiam non traducat. Neque illata per scandalum dispendia rependit subsecuta celebratio occulti matrimonii, quod in tenebris delitescit, & ab omnibus ignoratur.

Leviora quoque damna non sunt, quæ susceptæ proli irrogantur. Sæpe enim contigit illam a parentibus, & a matre præsertim amotam, nec pie, nec liberaliter institui; sed incertis fortunæ casibus objectam relinqui; nisi etiam parentes ipsi contra naturæ leges ausu nefario illius vitæ insidientur. Ubi vero tam immane facinus parentes deterreat, illosque ad sobolem alendam, instituendamque humanitas ipsa compellat; alia imminet liberis susceptis ex occulto matrimonio lugenda avitarum facultatum & bonorum jactura, pro quorum possessione assequenda, quamvis clament jura sanguinis; illis tamen careant necesse est, propter occulta parentum matrimonia, & ademptam legitimitatis, & filiationis probationem. Huic etiam malorum origini sunt referenda ipsa quoque secreta matrimonia contracta a filiisfamilias contra patris juste dissentientis voluntatem; ex quibus quam gravia incommoda exoriri soleant, neminem latet. Quid plura? Adeo invaluit malitia, ut quandoque in minoribus ordinibus constituti, pensiones, & beneficia, ad divinum cultum, & ecclesiastica munia instituta, etiam post initum clam matrimonium retinuerint, sibique de mammona iniquitatis loculos miserrime comparaverint.

Deflenda hæc igitur potius uberibus lacrymis quam latiore calamo explicandæ malorum congeries, cum ex hac Apostolicæ Sedis specula omnes sibi vindicet nostræ vigilantiæ curas; temperare non possumus, quin vos ipsos, Ven. Fratres, in partem nostræ solicitudinis evocantes, vestram pietatem, & zelum excitemus ad custodiendas vigilias noctis super grege vobis credito, quem luctuosa horum temporum conditio in discrimen adducit. Primum itaque periculi non infrequens occasio vos reddat difficiliores ad remittendum publicationes, a quibus contracturi matrimonium sæpe per malitiosam suggestionem petunt dispensari. Quam caute, solerterque oporteat ea in re Episcopos versari, non obscura vobis a Concilio Tridentino exhibentur argumenta. Si enim (ait eadem Sancta Synodus) probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, si præcesserint denunciationes; tunc vel una tantum denuntiatio fiat; vel saltem Parocho, & duobus testibus præsentibus matrimonium celebretur, & deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta, facilius detegantur. Præterea licet Episcopo relictum sit omnimode super denuntiationibus dispensare, tamen hæc facultas,

non

non a sola dispensantis voluntate pendet, sed a Tridentino coercetur arctis prudentiæ, discretique arbitrii legibus, quod idem est, ac legitimam causam dispensationis requirere.

Parem quoque, imo fortasse majorem vigilantiam necesse est a vobis adhiberi, ne post remissas denuntiationes celebretur matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote ab ipso Parocho, vel a vobis deputato, præsentibus duobus vel tribus testibus confidentibus, ne ulla celebrationis notitia, vel rumor oriantur. Id enim ut ad præscriptum sacrorum canonum licite fieri possit, non satis est obvia quævis, & vulgaris causa, sed gravis, urgens, & urgentissima requiritur. A sacro nostræ Pœnitentiariæ tribunali, eo potissimum casu fit potestas ita celebrandi matrimonium, quo vir, & femina in figura matrimonii publice degentes, & de quibus nulla viget criminis suspicio, in occulto tamen concubinatu perseverent: Facile enim quisque conjiciet, quam absonum esset, eos, a statu damnationis per gratiam Sacramenti revocandos, ad publice contrahendum matrimonium præviis denuntiationibus compelli. Hanc vero praxim vobis duximus proponendam, non quia dispensatio præmisso casui solum congruat, cum alii similes, & fortasse urgentiores esse possint, in quibus dispensari expediat; sed quia vestri pastoralis officii partes versari debent in sedulo investiganda legitima, & urgenti causa dispensationis, ne matrimonia occulte celebrata luctuosos habeant exitus, quos intimo cordis mærore recensuimus.

Hunc porro in scopum vos hortamur, & impense admonemus, ut personarum matrimonium secreto contrahere petentium, diligens habeatur a Vobis inquisitio: An scilicet ejus qualitatis, gradus, & conditionis sint, quæ id probe expostulent; An sint sui, vel alieni juris; An filiifamilias, quorum nuptiæ Patri juste dissentienti sint invisæ; ab episcopali etenim, quod geritis, munere nimium esset alienum, facilem præberi filio inobedientiæ occasionem: An res sit de personis ecclesiasticis, licet in minoribus ordinibus constitutis, pensiones, & beneficia ecclesiastica obtinentibus, ut detestabilis illorum retentio in statu nuptiali congruis remediis postea compescatur. Potissimum vero curet vestra sollicitudo, antequam secreti matrimonii licentia concedatur, quod contrahentes clara, & indubia, & a quavis fraude immunia exhibeant documenta status liberi ad avertendum ab iis, qui improbi sunt ingenii, polygamiæ periculum.

Quod attinet ad ministrum secreti matrimonii, volumus ad id munus deputari Parochum alterius ex contrahentibus, quem notitia personarum, experientia, & diuturnus rerum usus quovis Sacerdote extraneo peritiorem effecisse præsumuntur. Si quæ tamen vobis occurrant circumstantiæ, quæ alium Sacerdotem loco Parochi exposcere videantur, gravi impellente causa, is Sacerdos a vobis eligatur, qui probitate, & doctrina, & obeundi muneris peritia commendetur. Uni tamen, aut alteri Sacramenti Ministro a vobis deputando distincte præcipiatur, ne matrimonio intersit, nisi prius paterna charitate conjuges in Domino monuerit, sobolem procreandam regenerari quamprimum oportere sacro baptismatis lavacro; ac Christo Judici districtam reddituros esse rationem, nisi filios ut legitimos agnoverint, eosque pietate, bonisque moribus imbuerint, & frui patiantur bonis temporalibus, a majoribus in supremis tabulis relictis, vel provida legum auctoritate delatis.

Celebrato autem matrimonio indilate a Parocho, vel alio Sacerdote coram quo initum est, exhibeatur Episcopo illius scriptum documentum cum nota loci, & temporis, testiumque, qui celebrationi interfuerunt. Vestrum erit postea diligenter incumbere, quod ad perennem gestæ rei memoriam præfatum documentum fideliter transcribatur in libro prorsus distincto ab altero, in quo matrimonia publice contracta de more adnotantur. Hujusmodi liber pro matrimoniis secretis apposite compactus, clausus, & sigillis obsignatus in vestra episcopali Cancellaria caute erit custodiendus: Et eo tantum casu resignari, & aperiri vestra accedente licentia patiemur, quo alia id genus matrimonia describi oporteat, vel id sibi vindicet justitiæ administrandæ necessitas, vel denique aliquod documentum ab eo expostulent verum interesse habentes, quibus probationum aliunde petendarum non suppetit copia: Sedulo tamen animadvertentes, quod re absoluta, denuo claudatur, & sigillis, ut antea, obsignetur. Fides, seu attestationes clam celebrati matrimonii a Parocho, vel Sacerdote, qui vices Parochi gessit, exarandæ, vobisque exhibendæ, transcribantur in dicto libro, prout jacent de verbo ad verbum a persona a vobis deputanda, quæ apud omnes integritatis, probatique nominis luculentum habeat testimonium. Fides vero, & attestationes ipsæ in secretiori loco sartæ, tectæque a Vobis serventur.

Quod si ex occulto hujusmodi matrimonio prolem nasci contingat, eadem mundetur salutari aqua baptismi in Ecclesia, in qua aliis infantibus hoc Sacramentum indistincte confertur. Et quia ad operiendum clam initum matrimonium, facile est in libro baptizatorum nullam fieri mentionem parentum, & eorum nomina consulto reticeri: Volumus, ac expresse mandamus, quod a patre baptizati, eoque defuncto, ab illius matre, suscepta proles vobis denuntietur; dictaque denuntiatio fiat, vel immediate per parentes ipsos, vel per litteras eorum charactere exaratas, vel per fide dignam personam ab ipsis parentibus designatam, ut certo, & clare Vobis constet, quod proles tali loco, & tempore, vel reticitis, vel tacito expressis nominibus parentum baptizata, est legitima, licet occulti matrimonii fœdere procreata. Quæ sane omnia cum vobis innotuerint, ne illorum excidat memoria, in libro fideliter describentur ab eo, cui facta a Vobis est potestas adnotandi matrimonia occulte celebrata. Liber, in quem baptizatorum, ac utriusque parentis nomina referentur, quamvis distingui debeat ab altero matrimoniorum: eadem tamen diligentia, iisdem cautelis in Cancellaria episcopali clausus, & sigillis obsignatus erit custodiendus, prout liorum matrimoniorum caute custodiri supra mandavimus.

Quia vero nonnulli deesse non possunt, qui propriæ conscientiæ vocibus obsurdescant, & nostris hisce mandatis parere negligant; debita pœnarum districtione pro modo culpæ a vobis puniantur. Quinimo cum satis nobis experientia compertum sit, in hujusmodi negotiis homines in terram oculos declinantes ob humanos respectus tardiores effici, & a recte agendi semita revocari. Mandamus idcirco, matrimonia occulta a Vobis evulgari, & nota fieri, si certo vobis constiterit ex aliquo matrimonio occulto procreatam fuisse sobolem, & baptizatam suppressis parentum nominibus, nulla præstita vobis notitia, ut par erat, ab illius parentibus intra triginta dies a nativitate numerandos.

Ne autem contumaces, & inobedientes violatæ fidei, proditique secreti Pastores suos insimulent; sedulo a vobis curandum est, ut a Parocho, vel alio Sacerdote pro secreta celebratio-

ne

ne matrimonii a vobis deputando, conjuges clam, & aperte moneantur, ea lege, & pacto illis permitti secreti matrimonii celebrationem, ut soboles inde procreanda non solum regeneretur sacro Baptismate, sed post Baptisma denuntietur Episcopo cum nota loci, & temporis administrati Sacramenti, ac sincera indicatione Parentum, a quibus ortum habuit, quemadmodum supra præmissum est; alioquin matrimonium, licet contractum data per Episcopum secreti fide, in lucem proferetur in gratiam filiorum, & ad propulsandam ab illis gravem, nulloque pacto ferendam jacturam. Volumus denique, ac mandamus; fides, seu attestationes matrimonii clam initi, & sobolis ex eo procreatæ, exceptas ex dictis libris, modo, quo dictum est, apud vos caute custodiendis tantam promereri fidem; quantam sibi alii libri Parochiales Baptismatis, & matrimonii vindicare consueverunt.

Hæc a Vobis, Ven. Fratres in hac temporum calamitate observari enixè præcipimus ad communem animarum salutem, & ad præsidium Ecclesiasticæ disciplinæ, propter invalescentem hominum malitiam nova semper detrimenta vel patientis, vel reformidantis. Ceterum nostris hisce litteris sublata nolumus ea validiora remedia, quæ huic malo, in diem ingruenti, consona dignoscet prudentia vestra, ad Pastorale officium cumulate obeundum. Vobis interea paternæ charitatis, & benevolentiæ testem Apostolicam Benedictionem impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die 17 Novembris 1741. Pontificatus Nostri anno secundo.

Despues de haverse enterado el Rey de lo que la Camera de Santa Clara ha representado en Consulta de 27. de Henero proximo passado sobre el Exemplar impreso, que presentò el Nuncio Pontificio del Breve expedido por Su Santidad, perteneciente al reglamento de los Matrimonios ocultos bulgarmiente llamados de Conciencia. Hà resuelto hazer responder al dicho Nuncio, que no tiene reparo en que pueda hazer publicar el referido Breve Pontificio en este Reyno, però no entiende en tal beneplacito perjudicar a los Reales derechos de su soberana Potestad, tocante a los efectos civiles de los referidos matrimonios. Y de orden de S. M. lo participo a VS. para que la Camara se halle en esta inteligencia. Dios guarde a VS. muchos anos como desseo. Palacio a 30. de Marzo 1742. D. Gaetano Maria Brancone — Sig. D. Joseph Borgia.

50 Nemo vel parum in jure versatus ignorat, Clericos alicujus officii secularis administrationem gerentes, fori privilegio non gaudere. Eugenius Papa Episcopo Lucensi rescribens, ait: *Si ministrum & procuratorem laicorum facere præsumserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniarum causam deprehendantur in fraude, indignum est eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari, cap. Sacerdotibus de ne clerici, vel monachi*. Ill. Eques Vargas Macciucca, ecclesiasticæ disciplinæ conservandæ vindex acerrimus, ad continendos in officio suo clericos, sacrorum canonum statuta contemnentes, non sine maximo ordinis ecclesiastici dedecore, ita decrevit.

Per esecuzione di sovrano comando, comunicatomi con regal biglietto del dì primo di questo mese, si faccia intendere, nel regal nome di S. M., tanto al Duca di Oratino, quanto al Sacerdote D. Gervasio Martorelli, che per lo rendimento da' conti dell'amministrazione, da esso Sacerdote in qualità di Agente tenuta delle rendite della terra di Busso, per la quale appare scoverto in gravissima somma, e per tutto ciocchè tal vertenza concerne, accudiscano innanzi al giudici laici competenti; senza che in tal causa appartenga alla Curia Vescovile di Bojano cognizione a giurisdizione veruna; salva bensì ad essa Curia la facoltà di procedere contra il prefato Sacerdote per l' abuso del carattere ecclesiastico, e per la ingerenza presa in negozj pubblici, e secolareschi, da' sacri canoni, e dalle leggi del regno a cherici severamente proibita. Napoli il dì 5. di Settembre 1764. *Il Cavalier Vargas* Macciucca. Carulli.

51 Locis piis annumerantur Confraternitates, quæ dicuntur sodalitia quædam hominum, religionis causa, in unam societatem, sive quandam fraternitatem coeuntium, & quodam spirituali confraternitatis fœdere colligatorum. Horum sodalitiorum etiam apud Gentiles usum fuisse, non obscure innuit Jurisconsultus in *l. 1. ff. de collegiis illicitis*. Quod ad nostram attinet disciplinam, hujusmodi Confratriæ, sive Congregationes, quamvis ad bonum finem videantur institui, attamen, nisi Regis consensus accesserit, tanquam illiciti conventus habentur.

Signori Padroni Osservandissimi.

51 Quando sia vero, che la laical Congregazione, intitolata de' SS. Giovanni Batista, ed Evangelista di cotesta Città, non abbia regole corroborate di regio assenso, come mi si rappresenta in nome de' Frati Carmelitani Scalzi, nella Chiesa de' quali i pretesi fratelli si radunano; si serviranno le Signorie vostre fare ad essi fratelli intendere, che fra giorni 30. formino le dette regole, e ne impetrino il regio assenso: altramente, scorso tal termine, e 'l regio assenso non impetrato, ordineranno elleno a' medesimi fratelli di non più congregarsi, se prima la loro adunanza non sarà dalla Sovrana Potestà col suo regio permesso autorizzata. *Napoli il dì 24. di Settembre* 1763. *Affez. Servid. obblig. Il Cavalier Vargas* Macciucca. *Registr. Carulli. A' Signori della Udienza di Catanzaro.*

52 Mirum fortasse alicui videbitur, quod in hac postrema monumentorum appendice, de Regularibus admodum sollicitus fuerim, & ceteras hujus regni leges, ac pragmaticas referre prætermiserim. At desinet profecto mirari, si diligenter animadvertat, adhuc in claustris extraordinariam procedendi formam, & quod infandum est, sacri Arsenalis, fideliter servari, ex qua procul dubio quamplurima dimanant incommoda. Præstat ergo præ ceteris scire regia rescripta, ac literas, quibus iisdem injuste vexatis, & oppressis subveniri potest. Novissime Illustris Marchio de Cavalcantibus, Fratris Eliæ Perrelli Carmelitæ justis querelis permotus, cum examinasset processum, quem adversus eundem P. Magister Primicile confecerat, nulla habita ratione receptæ disciplinæ, & formæ judicialis sacrorum canonum, de eo nullam rationem habendam esse, jussit P. Magistro Provinciali.

Molto Reverendo Padre.

Su le doglianze di Frate Elia Perrelli Carmelitano, Priore del Convento di Pomigliano, per le persecuzioni dategli, e che gli continua a dare il Padre Maestro Primicile, e per li gastighi, a' quali ad instigazion di lui irregolarmente V. P. lo ha sottoposto; il Re N. S. si è compiaciuto comandare a quella Delegazione, che, sussistendo l'esposto, dia le provvidenze opportune, affinchè il procedimento contro del ricorrente sia regolare, e secondo le leggi del Regno. Ed avendo ella esibito il processo formato contro del detto Religioso, è stato da me quello osservato, ed esaminato; ed intese le parti in contradittorio, è stato provveduto: Che per esse-

re il processo accennato irregolare, e contrario alla forma ordinaria, prescritta da' sacri canoni, e dalle leggi del Regno, e seguentemente nullo per molti capi, non debba tenersene conto alcuno, e si abbia a far nuovo processo uniforme agli stabilimenti canonici, ed alla polizia del Regno. Nel tempo medesimo, siccome il detto Frate Perrelli si trovava fuori di Religione, ed in Convento d'altro Ordine; così ad insinuazion mia si è ritirato nel Convento della Concordia, e vi è stato ricevuto, ed accolto amorevolmente, e con fraterna carità. Tuttociò partecipo alla P. V. per sua intelligenza, e regola. Di V. P. Napoli il dì 5. di Maggio 1763. *Affez. Serv. Il Marchese Cavalcanti. Reg. Carelli*. Al Padre Provinciale de' Carmelitani della Provincia di Napoli.

53 Mercedes servorum, famulorum, ancillarum & mercenariorum, jure Saxonum, ante omnes alios creditores persolvuntur. Eodem privilegio gaudent impensæ funerariæ, quibus annumerantur sumtus medicis, chirurgis, atque pharmacopolis præstandi, vel in testamenti insinuationem, vel inventarii confectionem, vel in alias hereditatis caosas necessarias impensi, aliique hujus generis. Jure nostro creditores defunctorum Equitum Hierosolimitanorum hujusmodi prælatione gaudent. En verbo rescripti Regia Caroli.

Poichè l'esperienza ha fatto vedere, che i creditori de' defunti Cavalieri della religione Gerosolimitana sono obbligati ordinariamente a litigare con loro dispendio nel regno, e anche in Malta, per ricuperare i loro rispettivi crediti sopra lo spoglio de' medesimi debbitori; per evitare perciò si fatti inconvenienti per l'avvenire, si è servita S. M. deliberare e risolvere, che trattandosi di spese per causa dell'ultima infermità, dell'esequie, e funerali del defunto, di medicina, e di medici, di mercenarj, e familiari, di alimenti, tra quali vengon le vesti, e la piggion della casa, e ogni altro debbito, che si dice di piazza; debbano i creditori di tal fatta esser tutti, e sempre preferiti sopra lo spoglio de' Cavalieri, Commendatori, Priori, Baglivi, e di ogni altra dignità dell' espressata Religione. Io dunque lo significo d'ordine della M. S. a V. S. Illustrissima, acciocchè per sua parte così faccia puntualmente eseguire, essendosi già dati gli ordini corrispondenti ai Luogotenenti de' Priorati nommen del Regno di Napoli, che di quello di Sicilia, per l'esatta osservanza di questa sovrana real deliberazione. Portici 8. Ottobre 1757. Bernardo Tanucci. Sign. Marchese Fraggianni.

54. Jus funerandi, omnes fere Interpretes, juribus parochialibus annumerant post Abatem ad *cap. 9. de sepultur. n. 8*, ubi monet: *Primo scias, quod de jure communi solum Ecclesiæ habentes populum, habent jus sepeliendi; jus enim funerandi est de jure parochiali, quemadmodum & sacramentorum exhibitio.* Hinc passim videmus Ritualia, necnon Episcoporum concilia, dum de sepulturis, ac funeralibus agunt, fere ad solos Parochos, tanquam ordinarios ministros, sua decreta dirigere; eosque monere & instruere quid agere, & quid cavere in his debeant. Exinde sequitur, Parochi duntaxat assensu opus esse pro mortuis sepeliendis, locorum Vicariis foraneis penitus exclusis, quibus alieno luctu compendium facere, & super doloris gemitum majorem dispendii inferre molestiam, omni jure prohibitum est.

Quando sia vero quello, che per parte di alcuni di coteste cittadini mi si espone, cioè, che nell' esequie de' fedeli (oltre al solito canonico diritto del Parroco) il Vicario foraneo pretenda esigere certa somma col pretesto di accordar la licenza per la ecclesiastica sepoltura; incarico lei d'insinuargli, in mio nome, che da tale ingiusta esazione per l'avvenire si astenga, la quale rimaner dee interamente abolita, come scandalosa ed abusiva; non conosciuta da' canoni; e dalla Maestà del Re proibita. Napoli il dì 3. di Dicembre 1759. *Aff. suo. Il Marchese Fraggianni. Registrata. Carulli. Al Governatore di Bajano.*

La cura dell'esequie de' fedeli, e delle sacre cirimonie in tale occorrenze, i rituali ecclesiastici l'affidano interamente a' parrochi; e riferendo essi i casi ne' quali si diniega l'ecclesiastica sepoltura, stabiliscono, che, quando nasca controversia e dubbio intorno a' casi predetti, allora si ricorre per la risoluzione all'Ordinario. Stante ciò, non solo è ingiusto il diritto, che esigeva cotesto Vicario foraneo col pretesto di accordar le licenza per la sepoltura (la quale esazione è stata come scandalosa, nè conosciuta da' canoni, e proibita dalla Maestà del Re, con mia lettera de' 3. di questo mese divietata) ma abusive è benanche la pretensione di doversi da lui accordare tal licenza, ancorchè gratuitamente l'accordi, poichè in qualunque modo è incomoda a' cittadini, lesiva dell' autorità del Parroco, ed affatto inutile e vana. Tutto ciò incarico lei farsi intendere a cotesto Vicario foraneo, affinchè in avvenire se ne astenga. *Napoli il dì 29. di Dicembre 1759. Aff. suo. Il Marchese Fraggianni. Registrata. Carulli. Al Governatore di Bajano.*

55 Fundationem ecclesiastici beneficii proculdubio perficit *erectionis* decretum, scilicet assensus, & approbatio Episcopi: sine quo fundatum beneficium erit profanum, & appellari tunc solet *capellania laicalis*, aut *legatum pium*. Corradus *prax. benefic. lib. 1. cap. 2. n. 16.*, hæc scribit: *Illud inter cetera requirit beneficium ecclesiasticum, quod sit authoritate Ordinarii fundatum .... quod quidem nedum si simplicis beneficii locum sibi dignoscitur vindicare, verum etiam quocumque nomine beneficium ipsum nuncupetur, ut ex pluribus probat Gonzalez ad regul. 8. cancell. gl. 7. num. 27., dum ait curandum non esse, quo nomine beneficium nuncupetur, utrum beneficium, præstimanium, capellania, officium, portio, sive pensio, vel alio nomine vocetur; cum nunquam dicatur beneficium ecclesiasticum, si consueta requisita non concurrant; quia non est vis in nomine, sed potius attendi debet natura rei, quam simplex nominatio.*

Idem *lib. 4. cap. 1. n. 2.* hanc regulam tradit pro dignoscenda qualitate ecclesiastica, vel laicali: *Communis usus Curialium episcopalium circa hujusmodi erectiones, est, ut pro parte fundatoris porrigatur supplex libellus Ordinario, in quo narratur, ipsum fundatorem, intendere fundare perpetuum simplex beneficium ecclesiasticum sub invocatione Sancti N. intus ecclesiam N. cum onere missarum tot in qualibet hebdomada pro anima ipsius fundatoris, ejusque heredum, & successorum; ipsumque beneficium dotare in annuis ducatis tot, cum reservatione jurispatronatus, & præsentandi sibi, dictisque suis heredibus, & successoribus in perpetuum, toties quoties casus vacationis occurrerit, adjiciendo etiam conditiones, quas forsan adjicere velit, ab eodem Ordinario approbandas. Et consecutive producitur instrumentum assignationis annuorum introituum pro prædicta dote, cum aliis scripturis ad id facientibus, cum fide perceptionis fructuum, necnon instrumentum, vel illius particulæ, aut aliis secundum testatoris, vel fundatoris voluntatem. Quibus ab Ordinario, vel ejus Vicario recognitis, consideratis, & examinatis, fit postmodum decretum erectionis.*

Ulterius *lib. 1. cap. 2. nu. 28. ad 32.*: *Non enim omne legatum simpliciter factum cum onere celebra-*

tionis

tionis missarum, nisi illud erigatur in titulum beneficii ecclesiastici, sive apostolica, sive ordinaria auctoritate, dici potest ecclesiasticum beneficium, nec proinde tanquam tale impetrari, aut conferri potest; nec semel vidimus hujusmodi impetrationes taliter factas nullas; & invalidas declaratas fuisse; & signanter declaravit Rota in una Melphien legati pii de anno 1629. coram Dozoneto: nam cum quidam Angelus Mussi suo ultimo testamento legasset quoddam prædium quibusdam presbyteris suis consanguineis, cum onere celebrandi nonnullas missas, & juxta formam testamenti per plures annos, & successive fuissent ad hujusmodi legatum præsentati, & in eo instituti plures presbyteri ab eodem testatore ad illud vocati; demum cum fuisset præsentatus quidam Sacerdos, ante tamen illius institutionem quidam Angelus Petronius de prædicto legato, uti de beneficio vacante in mense reservato per Sedem apostolicam sibi provideri obtinuit; Rota tamen declaravit, dictam provisionem apostolicam fuisse nullam, ex eo, quod licet legatum fuerit factum cum onere celebrandi missas, tamen non potest dici beneficium ecclesiasticum, sed est quid laicale, & temporale, ea ratione, quia dictum legatum caret erectione, seu institutione Ordinarii, sine qua beneficium ecclesiasticum suum esse non habet. Et licet pro parte dicti Angeli allegaretur, quod in provisione facta ad favorem ultimi possessoris adsit institutio Ordinarii, fuit tamen responsum, quod in judicanda qualitate beneficii erectio, seu fundatio tantum attendi debet; sicut quod neque attendendus erat ultimus status, quia hoc procederet in re dubia; secus vero quando constat de anteriori statu, nempe laicalitatis, & temporalitatis. Ac proinde fuit conclusum, quod stante hujusmodi temporalitate, & laicalitate dicti legati, erat locus dispositioni testatoris, non autem collationi, & provisioni apostolicæ; cum collatio in suum necessarium antecedens, requirat existentiam beneficii, quæ in præsenti casu non aderat, ex iis, quæ jam supra dicta sunt.

Corradi vestigia premit Van-Espen juris ecclesiast. univers. par. 2. tit. 18. cap. 1. nu. 20. & seqq. Hinc concludunt Canonistæ, quod etiamsi testator in simplici legato cum onere missarum voluerit, quod ad illud debeat præsentari clericus, sive sacerdos ab Ordinario instituendus; si tamen non intervenerit authoritas Episcopi, atque hac authoritate erectum sit in beneficium; tale legatum non erit beneficium, uti post alios notat Pyrrus Corradus lib. 4. prax. benef. cap. 2.; additque, quod nec per quancumque conditionem beneficio ecclesiastico congruentem a testatore adjectam, legatum reputari poterit beneficium, nisi auctoritas Episcopi intervenerit.

Idem num. 24. Et licet etiam hujusmodi fundationes capellaniæ essent perpetuæ ad vitam ipsius capellani, qui possit vita durante proventibus fundationis uti; tamen beneficia non erunt, neque legibus beneficiorum reguntur, nisi auctoritate Episcopi ad titulum beneficii fuerint erectæ. Et si ad talem fundationem quis ad ordines promoveretur, non diceretur promotus titulo beneficii, sed titulo patrimonii.

Idem cap. 4. n. 34. Si laici missas aliquas fundaverint, etiam cum onere functiones hierarchicas obeundi; si hujusmodi fundationes auctoritate Episcopi in titulum beneficii erectæ non fuerint, nequaquam reputabuntur beneficia; sed remanebunt in terminis laicalis fundationis, poterintque sine Episcopi institutione presbytero alicui fundationes hæ ad tempus, aut in perpetuum secundum tenorem fundationis conferri. Bona quoque similis fundationis non ecclesiastica, sed laicalia censebuntur, & juxta conditionem talium bonorum ad heredes devolventur cum onere a fundatoribus imposito; publicis quoque oneribus, non secus ac laicalia bona, erunt subjecta.

Lotterius de re benefic. qu. 5. n. 41. ad 56. Sic ergo firma conclusio, eo ipso quod accedit auctoritas episcopalis in erectione, effici beneficium ecclesiasticum. Interim vero dum talis auctoritas desideratur, non esse beneficium, sed rem stare in pendenti; dicique simpliciter piam donationem, aut pium legatum, si forte pro missis celebrandis, vel pro anniversario, vel etiam in perpetuum quidpiam relictum sit. Et lib. 1. qu. 32. n. 6. Nec ideo sufficere consilium, aut ipsius consensus interpretationem; exigitur enim consensus expressus; quod intelligitur de consensu adhibito in ipso fundationis limine.

Salgadus de libertate benefic. & capellan. recuperanda art. 13 n. 4. Consensum Ordinarii deficientem ab origine erectionis capellaniæ non induci ex præsentationibus postmodum ab eodem admissis. Et art. 3. n. 25.: Iste consensus & Ordinarii approbatio nullatenus inducitur ex solo, quod Ordinarius admiserit præsentatos a patrono, dando illis titulum, & institutionem, atque capellaniæ possessionem; nam adhuc ex iis actibus non inducitur consensus, & approbatio juris patronatus.

Pitonius allegat. 31. n. 1. Primo enim concurrit illa grandis conjectura, quod testator nullatenus exegit erectionem capellaniarum faciendam ab Ordinario; quando tamen nemo præsumitur velle beneficium, nisi primo velit ejus essentiale requisitum, quod consistit in erectione facienda auctoritate episcopali.

Mantiss. ad de Luca decis. 5. nu. 21. Neque his omnibus opponi merebantur ea, quæ ad effectum probandi qualitatem ecclesiasticam apponebat. Nam quod capellania fuerit adjecta certo altari, certumque fuerit adjectum onus missarum, parum, aut nihil concludere visum fuerit, quia tametsi hæc connumerentur inter materialia beneficii, non valent tamen simplex legatum pium in qualitate ecclesiastica constituere, nisi fuerit erectum cum consensu, & auctoritate Ordinarii. Minusque refert, quod dicta capellania denominatum fuerit beneficium; quidquid enim sit, an dicta denominatio importet vere sanctificationem, sane cum ad dignoscendam naturam beneficii attendi debeat essentia, & qualitas substantialis, quæ requiritur ad illius constitutionem, curandum non est de simplici denominatione, utpote non apta statum cappellaniæ mutare.

Paucis ab hinc annis, Curia R. Cappellani Majoris, cum diligenter cujusdam capellaniæ qualitatem examinasset, de qua non parum ambigebatur, ita S.R.M. retulit die 28. Septembris ano. 1762. Su di tal punto considera questa Curia non negarsi da chicchesia, anche per poco nelle materie beneficiali versato, che tra i requisiti, onde costituirsi un vero beneficio, il primo, anzi l' essenziale è quello della erezione in titolo fatta dall' Ordinario; senza la quale tutto resta in figura di semplice cappellania, e legato pio laicale; nè a ciò può opporsi qualunque voce, ed espressiva, che abbia il fundatore usato. Illust. Marchio Fraggiannius, horum Canonistarum sententiam sequutus, hanc dedit consultationem.

S. R. M.

I ricorsi tenuti a Vostra Maestà dal Vicario della Curia arcivescovile di Matera per l'una parte, e da D. Niccola Venusio per l'altra, riguardano la controversia intorno ad una cappellania tral Seminario di quella città, ed esso Venusio, che, innanzi a me agitata per più tempo, dopo essersi più volte intese pienamente le parti contendenti, o la Curia, è stata da me col debito accertamento risoluta. Della quale comandandomi la M. V. che io la informi con mio parere; ho l' onore di rappresentarle: che infin da' 12. di Marzo del passato anno ricorse nella Delegazione della Giurisdizione D. Niccola

Venusio, esponendo, che il Seminario aveva usurpato una cappellania di quattro messe la settimana, appartenente alla sua famiglia: e ciò con manifesto abuso, ed attentato, per esser quella di qualità laicale, e semplice legato pio, sicchè niuna autorità la giuridizione ecclesiastica poteva esercitarvi. Chiese perciò, che a sì fatta gravezza, in detrimento della giuridizion regala, ed in pregiudicio del diritto de' laici, si fosse dato opportuno compenso.

Rimesso da me tal ricorso all'Arcivescovo; egli facendosi carico delle ragioni dell' una, e dell'altra parte, riferì con sua lettera de' 26. di maggio, che questa medesima controversia si ritrovava pendente nella sua Curia ad istanza del Sacerdote D. Giuseppe Venusio suo zio, e di D. Niccola suo fratello; ma nè in essa lettera fa motto, nè si è mai venuto alla esibizione della fondazione, e della erezione in titolo della detta cappellania. Allega bensì il possesso in beneficio del Seminario, e la quiescenza de' pretesi padroni dal 1674, tempo, in cui seguì la unione della cappellania al Seminario, fino all'anno 1706., quando la prima volta fu intentata lite ad esso Seminario da Tommaso Venusio.

All' incontro per parte di D. Niccola Venusio molte cose si sono addotte così per provare la sua discendenza, e le ragioni derivategli da' suoi antenati su la detta cappellania, come per dimostrarne la laicale qualità. Io ho rifletruto: che giudice incompetente è la Curia di causa riguardante cappellania laicale; e che non le giova l'esservisi frammessa, u'l ricorso io essa fattosene, derivante dall' abusiva ingerenza delle curie ecclesiastiche anche ne' legati pii: che non si porta documento nè della volontà del fondatore, che avesse voluto erigere beneficio ecclesiastico, nè della erezione fattasene in titolo con autorità ecclesiastica: li quali due requisiti copulativamente, come essenziali, costituiscono tal qualità; e se alcuna ne manchi, si reputa laical cappellania; e chi pretende, essere alcuni beni spiritualizzati, secondo la frase de' canonisti, dee egli con valide scritture provarlo: altramenti si presumono sempre laicali, perchè tali sono tutti i beni di lor natura.

Oltre a ciò diversi motivi ho avuto presenti, appoggiati a ciocchè si ritrae dagli atti. Ho osservato, che tal cappellania è stata nel tempo medesimo divisa tra più sacerdoti; la qual divisione è incompatibile, per disposizion canonica, con la qualità di beneficio ecclesiastico: che nella città medesima di Matera quasi per tutto il secolo XVI, siccome moltissimi documenti se ne sono prodotti, tutte le somiglianti disposizioni de' fedeli sono di legati pii di messe, senza verun titolo, ed autorità ecclesiastica nella fondazione: quantunque poi gli Ordinarj si avessero arrogata la facoltà di conferir tali cappellanie con canonica instituzione, e spedizion di bolle; che gli Ordinari medesimi (ed è stato questo un'abuso generale di tutte le curie ecclesiastiche) si sono intrusi nella elezione de' cappellani de' semplici legati pii, benchè per tali gli abbian conosciuti; e ne hanno spedite bolle, ed ingeriti si sono, nelle occorrenze, in tutto quel che ad esse cappellanie appartiene; de' quali attentati della Curia di Matera alcune pruove va n'ha negli atti: che la prefata spedizion di bolle piuttosto è da riputarsi una conferma, che una canonica instituzione: avendola sempre i cappellani avuta per cappellania laicale, e perciò più locazioni de' beni han fatto a lungo tempo senza veruno assenso nè pontificio, nè dell' ordinario: e per tale l'ha tenuta la Curia medesima, che ora l'ha dichiarata esente da spoglio, ora col semplice nome di legato pio appellata: e 'l nominarsi l'altare della pace nelle bolle spedite, è solo dimostrazione del luogo, dove le messe si debbono celebrare: essendo troppo chiaro, che la licenza di celebrarsi le messe in qualche altare non porta erezione in titolo sul principio, o canonica instituzione nel progresso. Nè la quiescenza, che si pretende, degl' interessati, può al seminario giovare: poichè, oltre al non toglier questa la ragione di richiamarsi in ogni tempo dalla prepotenza, e dalle gravezze, che si ricevono; tale quiescenza non regge in fatto. Fin da principio ne ricorsero nella Curia, e di tempo in tempo ne hanno rinnovate le istanze, e proseguitone il litigio: infino a tanto che avvedutisi, che non si trattava di ecclesiastico beneficio, ma di laical cappellania, e di legato pio di messe, hanno stimato bene di non far più parte presso il giudice ecclesiastico, perchè in simili cause affatto incompetente.

Da questi, e da altri simili argomenti, rilevando io, la predetta cappellania esser laicale, non soggetta alla potestà dell'Ordinario, il quale non poteva in modo alcuno unirla al Seminario, come neppure l'avrebbe potuto, se fosse stato beneficio ecclesiastico, contra la volontà del testatore, e in pregiudicio de' padroni, massimamente laici; intese più volte le parti, ed in più contradditorj, e in molti informi, tanto a voce, quanto in iscritto, fu da me provveduto, e commessane insinuazione con lettera de' 21. di Gennajo di questo anno all' Udienza provinciale, che il Seminario rilasciasse in prò della famiglia di esso Venusio la detta cappellania, e i beni a quella addetti, salva la provvidenza da darsi su i frutti per l' addietro percepitine. Fattasi questa insinuazione alla Curia, e a chi governa il Seminario, dissero, che si sarebbe ciò eseguito. Ma tuttavia non essendosi tal restituzione recata ad effetto; con mia lettera de' 25. di Febbrajo scrissi a quel tribunale, che ordinasse a' rendenti, e a' coloni di corrispondere alla detta famiglia ciocchè per loro si dovesse: il che ha già l'Udienza adempiuto.

Dopo ciò, sono ricorsi da V. M. tanto il Vicario con annessa istanza del Promotor fiscale della Curia, che dolendosi della pregiudicata qualità pretesa ecclesiastica, oltre alle cose antecedentemente allegate, nulla di nuovo adduce, che regga e sussista; quanto esso Venusio, il quale dimanda la spiegazione della provvidenza da me riserbata intorno a' frutti dal Seminario per lo passato percepiti. Ma tale spiegazione ha bisogno di maggiore indagine ed esamina circa la mala fede, nella quale suppone egli essere stato sempre il Seminario, godendosi i frutti accennati.

E comandandomi la M. V. con suoi regali dispacci del dì primo, e del dì 11. di questo mese, che io intorno a ciò le umilii il mio parere, dopo averle esposto quanto in tal causa si è da me discusso e ponderato, donde col suo sovrano discernimento può ravvisare i motivi di giustizia, su i quali sono appoggiate le mie provvidenze; con la dovuta riverente sommissione stimo, poter degnarsi d'ingiugnere alla Udienza di Matera, che faccia intendere così a quella Curia arcivescovile, come a coloro, i quali governano il Seminario: Che informata V. M. della controversia tra D. Niccola Venusio, e 'l Seminario predetto, per aversi questo incorporata una cappellania laicale, e legato pio di quattro messe la settimana, da celebrarsi nell' altare della Pace, dentro alla cattedral chiesa, e conosciuta la irregolarità, e nullità della detta unione, eseguita su due insus-

sistan-

sistenti pretesti, l' uno di qualità beneficiaria, l'altro di libertà di collazione, l' uno, e l' altro senza fondamento di verità; comanda, che nel suo regal nome, loro insinui, che debba esso Seminario riparare l' attentato commosso in danno della famiglia di D. Niccola Venusio, ed in pregiudicio della regal Giuridizione, con rilasciare in pro della detta Famiglia la cappellania accennata, a tutti i beni, e diritti utili, ed onorifici a quella spettanti. In seguela di che il tribunale medesimo ordini a' rendenti, e a' coloni, che riconoscano la detta famiglia come padrona de' beni accennati, sottoposti al detto peso di messe, da farsi lealmente per essa adempiare; e paghino e corrispondano a quella le quantità, che da essi coloni, e rendenti si debbano: e nel tempo medesimo lo stesso tribunale avvisi alle parti, che accudiscano nella Delegazion della Giuridizione per la convenìente provvidenza di giustizia su la pretensione del Venusio sopra i frutti, dal tempo della divisata pretesa unione in fino ad ora dal Seminario percepiti. Nostro Signore Iddio conservi la M. V. a moltissimi e felicissimi anni. Napoli il dì 25. di Marzo 1758.

Quoties ergo de laicalitate alicujus capellaniæ liquido constat, de ea dumtaxat laicus Magistratus judicabit. *Mi comanda S. M. di dire alla Camera Regale, che coll' intervento del Delegato della Regal Giuridizione esamini tal causa secondo il prescritto del Regal ordine de'* 10. *Maggio del passato anno: volendo specialmente S. M., ch' essa Camera, ponderando quanto la Curia del Cappellano Maggiore le ha riferito, esamini, se tali fondazioni di cappelle siano veri beneficj ecclesiastici: di modo che vi sia assoluto bisogno d' istituzione, e spedizione di bolle; o pure mere cappellanie laicali, che non debbano in niun conto dipendere da veruna ingerenza di Potestà ecclesiastica*, spettando la cognizione di quello a S. M., e suoi Magistrati Regj. *Dio &c. Palazzo* 21. *Aprile* 1764. *Carlo de Marco.*

56 Ad manus nostras nuperrime pervenit brevis dissertatio de judicio patronatus cum universitate bonorum transeuntis, qua concordatorum articulus, eum a judicio fori ecclesiastici eximens, satis superque dilucidatur. Hanc cum, consultus, scripsisset vir in hisce rebus versatissimus D. Josephus Carullus, futurum inde reor, ut ipsam legentes, agnito authore, omnigena doctrina, & eruditione spectatissimo, libentius accipiant.

Parere sopra un luogo del Concordato, VI. 4., concernente la cognizione del giudice laico nelle cause de' padronati compresi nella università de' beni.

I Giureconsulti, i cui responsi leggiamo nelle pandette, ammirabili egualmente per la saviezza delle sentenze, e per la proprietà delle parole, quando han detto università di persone, o di cose, hanno inteso una collezione, e un tutto, che si componga di più persone, o di più cose, le quali di quella collezione, e di quel tutto sieno membra e parti. Appellan perciò università di campi, di poderi, di case, ciocchè con altro vocabolo si direbbe comprensione, ovvero tenuta di tali corpi: e nella stessa guisa eziandio, università di diritti, università di beni. Il passare una cosa di una in altra mano con la università de' beni, è passare una parte insiem col tutto, che la contiene. così se si venda una villa, o simigliante stabile, in cui sieno molino, gualchiera, peschiera, o quale che sia altro corpo, o diritto; quel tal corpo, o diritto passa con la università de' beni, sia per titolo di eredità, o di legato, sia di vendita, di permuta, di donazione, di locazione. Generalmente adunque si può definire, che suona il medesimo la università delle case, de' poderi, de' beni, che la intera casa, l' intero podere, l' intero bene con tutte le parti sue, e con tutto quel che gli appartiene, e gli si riferisce (1). Non discorde è il linguaggio adoperato dalle decretali pontificie, e da' loro spositori. onde siccome per legge civile alcune cose sono, le quali solo alienar non si possono, e si trasferiscono per università, a cagion d' esempio i luoghi sacri, e religiosi (2); così, parlando essi de' padronati, dicono, che quantunque questi non sieno di per se vendibili, pure passano, anche per vendita, di uno in altro dominio, mercè di accessione e di seguela, come membro di alcun corpo, col qual corpo venga eziandio il padronato (3), che reale si chiama, perchè affisso a podere, a differenza del personale, che a taluno, senza rispetto di podere, appartiene (4). Soggiungono essi autori, che, per la medesima ragione, benchè la cognizion dell' appartenenza del padronato spetti alla potestà ecclesiastica; nondimanco se il padronato sia della università de' beni, cioè parte di alcun tenimento, di villa, di possessione, o di altro simil corpo; siccome l' appartenenza del tutto, perchè sottoposto alla potestà civile, spetta alla cognizion del giudice laico, così allo stesso giudice laico spetterà il conoscere, per accessione e per conseguente, dell' appartenenza della parte, cioè del padronato (5). Si conosce da ciò, che il prescritto del Concordato (6), in cui dopo essersi stabilito, che le cause beneficiali sieno di privativa giuridizione ecclesiastica, se n' eccettuano i padronati regj, o feudali, per le cause, la cui decisione dipende principalmente dal vedere, se il padronato sia, o no, annesso al feudo (7), o della università de' beni negli altri padronati laicali; non è già un nuovo pensiere; ma è molto antico e comune, tenuto da' dottori, anche i più passionati per la ecclesiastica autorità. Ed ha ben donde ad esserne pago il ministero ecclesiastico: poichè non è fuor di ragione, nè senza esempj, che la cognizione de' padronati, spezialmente laicali, appartenga al giudice secolare, e non pur quanto al possessorio (8), ma quanto al petitorio eziandio (9). Tuttavolta che che di ciò sia, la fin qua divisata intelligenza del Concordato si rileva apertamente dal testo medesimo, ed è conforme alla comunal pratica del foro. Nè ha mai opinato alcuno, che per padronato con la università de' beni s' intenda solo o un padronato, che passi con titolo universale di eredità, o un padronato constituito sopra tutti quanti i beni ereditarj; nella quale ultima ipotesi raro volte, o non mai, per la rarità e stranezza del caso, si farebbe luogo al giudice laico di frammettersi in sì fatte controversie. Chi ha così ragionato ultimamente, si è alquanto dipartito dalla favella delle leggi, e de' dottori dell' uno, e dell' altro diritto: e ve lo ha tratto forse la definizione della eredità, che è successione nella universa ragion del defunto (10). Ha creduto peravventura, la università de' beni nulla altro essere che la eredità. Non si niega, che la eredità sia università di beni anch' ella, ma non già sola (11): e chi a questa significazione unicamente la università de' beni ristrignesse; ristrignerebbe tutto 'l genere ad una sola delle molte sue specie. Il dì 7. di Gennajo 1757.

Dato fuora questo parere; perciocchè se ne dee fare uso in una causa non volgare, mi si è fatta inchiesta di doverlo raffermare con opportune autorità di testi, e di dottori, ad illustrar maggiormente la sposizione delle parole del Concorda-

dato, a servire alla costumanza del foro. Reputo perciò non essere se non bene aggiugnersi alquante postilla.

(1) Della università delle persone è un titolo ne' digesti: *Quod cujuscumque universitatis nomine, vel contra eam agatur*: e nelle instituzioni tit. 1. *de rerum divisione, & acquirendo earum dominio* §. 6. si dice. *Universitatis sunt, non singulorum, quae in civitatibus sunt, theatra, stadia, & si quae alia sunt communia civitatum*. Per riguardo poi alle cose, ciocchè nella *l. adeo* 7. §. 11. *de acquirenda rerum dominio*, si dice da Gajo *universitas aedificii*, e da Javoleno *l. cum qui* 23. *in pr. de usucapionibus & usucapion. universitas aedium*, Paolo nella *l. qui universas* 30. *in pr. de acquir. rer. dom.* l'appella *universas aedes*. Da Pomponio si definisce il territorio *l. pupillus* 239. §. *de verborum significatione*: *Universitas agrorum intra fines cujusque civitatis*. Così *universitas fundi*, *l. fundus* 30. *D. familiae erciscundae*; *universitatis cujusque successio*, *l. bona* 3. *in pr. de bonorum possessionibus*; *universitatis usufructus relictus, veluti jumenti, vel equitii*, *l. quid ergo* 70. §. 3. *de usufr. & quemadmodum quis utatur*. A proposito notò Cujacio *in lib. 54. Pauli ad edictum ad §. cum Stichum*: *Universitas fundi, universitas, Basil.* ὅλος, *sive totus fundus*.

(2) *Quaedam, quae non possunt sola alienari, per universitatem transeunt*, *l. quaedam* 62. *de acquirend. dominio*. *l. monumenta* 14. *C. de legat.* *l. in modicis* 24. *de acquirenda rerum dominio*. E' a proposito quel che si legge in Tacito ann. lib. 1: Delle accuse date a Falanio, l'una si fu: *quod, venditis hortis, statuam Augusti simul mancipasset*. Avutane contezza Tiberio, intorno a questo capo disse: *Nec contra religiones fieri, quod effigies ejus, ut alia numinum simulacra, venditionibus hortorum & domuum accedant*.

(3) Dal cap. *quum Bertholdus* 18. *de sententia & re judicata*, e dal cap. *ex litteris* 7., e dal cap. *cum saeculum* 13. *de jure patronatus*, espressamente si ha, che il padronato, consistente in qualche università di cose temporali, passa di una in altra mano con la stessa università; ancorchè la università passi quanto all'utile dominio, purchè il padronato non se n'eccettui specificamente. E perciò se si venda, o si lochi una villa ad una, o a più vite (ciò importa il concedere *ad firmam*, espresso in una di esse decretali) il padronato della chiesa, posta in essa villa, passa con la villa medesima al compratore, o al conduttore, quantunque separatamente non si possa il padronato vendere, nè locare. Della predotta decretali mi piace divisar qui la specie proposta nel detto cap. *ex litteris*, giusta la intera sua contenenza, e la spiegazione degl'interpetri migliori. Certa badessa locò una villa, dove una chiesa era posta, della qual chiesa al proprietario della villa competeva il padronato. Morto il rettor della chiesa, il conduttor della villa presentò un cherico al vescovo; il quale, conosciutolo legittimamente nato, e di ottimi costumi, a quello lo institui. La badessa, che contendeva a se appartenere il padronato, gli presentò altro cherico; il quale, non essendogli dal vescovo dato ascolto, ricorse al metropolitano. Questi, senza conoscimento di causa, ingiunse al vescovo incontanente, che, rimosso il cherico presentato dal conduttore, ne mettesse in possesso il presentato dalla badessa. Il vescovo ubbidì; ma nel tempo medesimo ne informò Papa Alessandro III., il quale rescrisse, che innanzi a tutt'altro si restituisse nel possesso, onde era stato spogliato, il cherico presentato dal conduttore, e dal vescovo prima instituito; e che quindi vi fosse mantenuto; se, procedendosi alla cognizione dell'appartenenza del padronato, constasse, che tutta la villa generalmente fosse stata locata dalla badessa, non eccettuato e riservatone il padronato, ovvero se, prima della suscitata controversia tral locatore, e 'l conduttore, il presentato dal conduttore ne fosse stato instituito.

Lancilotto nelle sue instituzioni §. *donatione* 13. *tit.* 28. *lib.* 1. *Si quis, dato pretio, hujusmodi sibi jus comparare ausus fuerit, talis contractus irritus erit & inanis, nisi tale jus cum universitate rerum temporalium transferretur*.

Nota ivi Ziegler. *Jus patronatus per se, & sua natura, quod sacro, seu religioso, aut spirituali sit annexum, singulariter non venditur. Et facta binc venditio, aut simoniaca est, aut nulla c. nemini 16. q. 7. c. jure, c. quidem de simonia. Si tamen universitas vendatur, utpote civitas, pagus, castrum, cet. & in his ecclesia quaedam patronata constructa sit, earum rerum venditione transit quoque jus patronatus inhaerens. Et dicet jus patronatus adeo sit invendibile, ut pro illo non possit aliquid pretii dari; tamen non impedit hoc, quin, quum illud est annexum bonis, ratione illius bona pluris aestimentur, & vendantur, quam alias*.

Gonzalez ad cap. 7. & 13. de jurepatr. *Cum universitate bonorum, titulo venditionis, donationis, seu simili, jus patronatus recte in alium transfertur*.

Fagnano ad cap 7. de jure patr. *Jus patronatus, consistens in aliqua universitate temporalium, transit cum ipsa universitate, etiamsi universitas transeat tantum quoad utile dominium, nisi jus patronatus specifice sit exceptum, & est casus notabilis, & quotidie allegatur*.

Florente ad cap. 7. & 19. de jure patron. *Conductioni villae, curiae, curtis, vel possessionis alicujus accedit jus patronatus ecclesiae sitae in dicta villa, quoties villae annexum est jus patronatus, & ad conductorem villae cum universitate ejusdem villae transit: idque exemplo venditionis receptum fuit: vendita enim universitate villae, emptorem tacite sequitur jus patronatus, arg. cap. 13. h. t., quamvis seorsim vendi non possit, quod repetitum ex jure civili*.

De Roye in Prolegom. ad tit. de jure patronatus, cap. 18. *Sicut in jure civili quaedam sola non possunt alienari, quae tamen per universitatem transeunt, l. quaedam 62. de acq. rer. dom. puta quamvis nulla sit emptio venditio rei sacrae, attamen si in fundo vendito modicus quidam locus sacer occurret, valet ea venditio, quasi locus ille majoris partis emtioni, puta fundi, accedat, l. in modicis 24. de contrah. empt. & vend. Nec illud est contra religionem, quod simulacra numinum venditionibus hortorum & domuum accedant, ait Tiberius apud Tacit lib. 1. annal.: Ita & in jure canonico, quamvis jus patronatus seorsim & solum vendi non possit, attamen cum eo fundo vendi potest, cui annexum est, cap. 13. hoc tit. ubi Hospitalarii, empto feudo, jus illud patronatus acquirere dicuntur, quod huic feudo adhaeret. Nec opus est auctoritate vel consensu episcopi, quia illud fit ipso jure, quum per rerum naturam accessio sequatur principale*.

Che non sussista la conformità della legge civile, per riguardo a' luoghi sacri e religiosi, e del diritto canonico per rispetto a' padronati, dagl'interpetri rapportata ed esagerata, e che chi trae argomento dagli uni agli altri, non abbia ben compresa la ragion della teologia pagana, lo pruova Boehmero *in jur. eccles. lib. 3. tit. 38. §. 107. tom. 3.*

Van-Espen part. 2. jur. eccl. tit. 25. de jur. patr. cap. 4. num. 3. & seqq. *Si jus patronatus laicum fuerit reale, idest fundo, aut castro, aut toparchiae, alterive juri, aut rei annexum; transit, instar alterius juris realis, in ipsum possessorem, & dominum*

num rei; quemadmodum notant omnes interpretes ad cap. 13. *de jur. patr. ubi Hospitalarii, empto feudo, jus patronatus acquirere dicuntur, quod huic feudo adhaeret. Immo quum hic agatur de jure inhaerente ipsi rei, ut jus hoc translatum censeatur, necesse non est, ut in ipsius rei translatione juris patronatus mentio facta sit.*

Valer. Andrea *in synopsi jur. can. ad lib.* 3. *decretalium tit.* 38. *de jur. patron. Verum cum ipsa rerum universitate, veluti si villa aliqua vendatur, vel in emphyteusim detur, cui jus patronatus adhaeret, etiam jus patronatus ad emptorem transit.*

Henricourt *loix ecclesiast. tom.* 1. *chap.* 7. dice: che se un laico dona alla chiesa la terra, alla quale è annesso il padronato, questo rimane laico, perchè non è passato alla chiesa, che come un bene profano o secolare.

Vegganfi inoltre il Card. de Luc. *de jur. patronatus disc.* 19. *n.* 14. *& disc.* 56. *n.* 6. Olea de cession. *iur. tit.* 3. *quaest.* 8. *n.* 26. Lambertin. *de jur patron.* 2. *par. lib.* 1. *q.* 5. *art.* 11. Corrad. *in prax. benef. lib.* 4. *cap.* 5. *n.* 20. *& seqq.* de Marinis ad Revert. *decis.* 123. *n.* 1.

(4) Molineo *in not. ad d. cap. ex litteris*. Van Espen *in jur. eccles. par.* 2. *tit.* 25. *de jur. patr. cap.* 2. *n.* 11. *&* 17. Fleury *inst. jur. eccl. par.* 2. *cap.* 16. *n.* 3. ed ivi Boehmero nelle nota.

(5) Marta *de jurisdict. par.* 2. *c.* 41. *num.* 11. *Judex laicus cognoscit de jure patronatus accessorie cum universitate temporali, in qua includitur ipsum jus patronatus.*

Zypoo *de jurisd. eccl. & civ. lib.* 1. *cap.* 38. *n.* 2. *tom.* 2. *Judex saecularis per consequentiam de jure patronatus cognoscere potest, dum judicat de feudo, cui annexum sit; aut universitate bonorum, cui adhaereat, cap. ex litteris de jur. patron. Abb. & DD. in d. cap.* 13. Cevallos *de cognit. per violentiam par.* 2. *q.* 44.

Ansald. *de jurisd. par.* 2. *tit.* 5. *cap.* 2. *n.* 8. *Potest tamen laicus de jure patronatus cognoscere, sed incidenter, sive accessorie, quando super aliqua re, vel universitate deputaretur, in qua jus esset patronatus.*

Il Reg. de Marinis *in observat. ad decis.* 346. Reverterii *Secundus casus, ubi judex laicus cognoscet de jure patronatus accessorie cum universitate temporali, sub qua jus ipsum includitur: nam tunc bene erit judex competens.*

(6) Le parole del Concordato sono, *cap.* 6. *art.* 4. *Saranno di privativa giuridizione ecclesiastica le cause beneficiali, purchè non si tratti di juspadronati regj, o feudali, per quelle sole cause, la decisione delle quali principalmente dipende dal vedere, se il padronato sia annesso, o no, al feudo, o de universitate bonorum negli altri padronati laicali.*

(7) E ciò per la ragione, che siccome delle cause feudali non appartiene la cognizione, se non al padron diretto del feudo, tanto per diritto canonico, *cap. ceterum* 5. *de judiciis*, *cap. ex transmissa* 6. *& cap. verum* 7. *de foro competenti*; quanto per diritto del regno nel *capit.* 94., che incomincia: *Item statuimus*; così eziandio per conseguente allo padron diretto del feudo conoscerà del diritto del padronato, al feudo annesso.

(8) Gramatico *decis.* 78. *In regno magistratus regii cognoscunt de causis possessoriis beneficialibus tum retinendae, tum recuperandae, tum etiam adipiscendae possessionis: idque tam legibus regni, quam doctorum auctoritate firmatum est.*

(9) Van Espen *par.* 2. *tit.* 25. *c.* 4. *n.* 16. *Jus patronatus, praesertim laicale, hodie adeo habetur & consideratur tamquam temporale, & patrimonii laicalis, ut receptum sit, quod sicut de temporalibus laici coram judice ecclesiastico non sunt conveniendi; ita nec de jure patronatus laico judex ecclesiasticus cognoscere possit, nec in possessorio, nec in petitorio: idque contra decretalem Alexandri III in cap.* 3. *de judiciis, ubi dicitur causa juris patronatus ita conjuncta est & connexa spiritualibus causis, quod nonnisi ecclesiastico judicio valeat definiri. Vide late Franciscum de Roye in prolegomenis cap.* 29., *ubi notat, ubique pene, ac signanter in Gallia, quaestionem de jure patronatus laico, non tantum in possessorio, sed etiam in petitorio, coram judice regio tractari: quod & in Belgio observatur. In textu notatum est jus patronatus laicale in tantum reputari temporale, notanter quoad competentiam Judicis, ut quaestiones super eo exorientes, etiam in petitorio, tam in Gallia, quam in Belgio, coram judicibus regiis tractari, & decidi soleant. Immo, incidente quaestione, num jus patronatus esset mere laicale, an vero mixtum, Parlamentum Mechliniense judicasse, cognitionem & decisionem hujus quaestionis spectare ad judicem laicum, refert de Laury in sua arrestorum collectione, arresto* 3.

(10) *Nihil est aliud hereditas, quam successio in universum jus, quod defunctus habuit, l. nihil est aliud* 24. *de v. s. l. hereditas* 62. *de r. j.* Quindi i modi di acquistar le cose, o ciascuna di per se, ovvero per università.

(11) Ogni eredità è università di beni. Questa proposizione è vera, perde la sua verità, se per conversione si dica: ogni università di beni è eredità. sarà vera, particolarizzandosi, cioè: qualche università di beni è eredità.

INDEX
RERUM
IN HAC SECUNDA PARTE
Judicii Ordinarii.

A

con-

quia

B.

C.

cap.

De-

D.

Ex-

F.

Ex-

F.

G.

H.

L.

Lau-

M:-

N.

O.

P.

Q.

R.

T.

INDEX ADDITIONUM
DE
CARO, ET GRATIANI.

A.

Antu-

A D D I T I O N U M.

Exce-

I N D E X

For-

A D D I T I O N U M.

In-

di-

I N D E X

Per-

Spi-

T

Ter-

Uti-

INDEX ADDITIONUM.

F I N I S.

